COMMENTARIORVM PETRI FONSECÆ LVSITANI, DOCTORIS THEOLOGI SOCIETATIS IESV,

In Libros Metaphysicorum Aristotelis Stagiritæ,

TOMVS SECVNDVS.

CONTINET HIC TOMVS QVINTI libri explicationem.

NVNC A MENDIS QVAMPLVRIMIS, QVAE PRAEcedentibus editionibus irrepserant, summo labore purgatus, & in Germania elegantioribus typis in gratiam studij Philosophici editus.

ADIECTI SVNT INDICES CAPITVM, RERVM & materiarum locupletissimi.

M. D. *XCIX.*

Cum gratia & Priuilegio Cæsareæ Maiestatis ad decennium.

FRANCOFVRTI.

Typis Ioannis Saurij, impensis Lazari Zetzneri.

SVMMA CAPITA EORVM QVÆ in hoc volumine tractantur.

CAP. III.

CAP. IV.

CAP. V.

CAP. VI.

CAP. VII.

Diuisio entis in per accidens, & per se, & vtriusque in quadam quasi membra.

CAP. VIII.

Substantiam quatuor modis dici, & omnes ad duos pacipuos reuocari.

Varia

CAP. XXIX.

CAP. XXX.

COMMENTARII

PETRI FONSECAE SOCIETATIS IESV:

IN QVINTVM LIBRVM METAPHYSICORVM ARISTOTELIS

PROOEMIVM.

De quib. actũ sit lib.4.

TRaditis *cap.1.2. & 3.* primum A in superioribus libris iis, quę ad huius scientiæ constitutionem spectant, eius inquã subiecto, subiecti partibus, affectionibus, & communissimis pronunciatis; deinde *a c.4.* impugnatis diligenter, & accurate iis Philosophis, qui huiusmodi pronunciata negabant, quod eis sublatis non tantum Philosophico more dis- B putare, sed ne communi quidem sermone vti quisquam possit, aggreditur Aristot. hoc loco ad tractationem reliquorum trium, subiecti scilicet eiusque partium, & affectionum. Sed quoniam ens, quod subiectum huius scientiæ constitutum est, eiusq; principia, communiores partes, & affectiones multiplicia sunt, ac proinde ante omnia distinguenda, minusque præcipua significata (vbi id commode fieri potest) ad præcipuũ C in vnoquoque genere reuocanda, totum hunc librum in ea re ponit Aristoteles, quod ipse cap. secundo eiusdem libri *text.2. & 4.* in ente, & vno facere vtcunque cœperat, & in affectionibus entis se facturum pollicitus fuerat. Ita fit, vt liber hic non modo sit velut appendix superioris, sed etiam quasi vestibulum sequentis. Tradendus est enim proximo libro modus, quo proprie in hac scientia de ente, eiusque partibus & affectionibus dispu- D tari debet, ne primus Philosophus, vt qui censetur generalis artifex, omnes omnino cõmunes naturas, & omnem philosophandi modum ad se pertinere existimet, qui modus tradi non potest, nisi prius communia vsque eo distinguantur, dum constare possit, quæ iam particularium scientiarum propria iudicari debeant, quæ omnium communia, primique Philosophi peculiaria.

Quæ sint hoc libro explicanda.

Ordo huius lib. ad præcedentẽ, & sequentem.

Ex his patet, non esse præcipuum Aristotelis institutum, in hoc libro agere de distinctione analogorum nominum, vt Auenroes existimat, cũ Aristoteles hoc loco, atque adeo toto opere non ad nomina, sed ad res præcipue attendat. Patet etiam non admodum recte dici ab Alexandro, propositum Aristotelis esse agere de iis principiis, quibus doctrinæ omnes, vt communibus vtentes, proposita sua demonstrant. Nam etsi multa communia principia hic desumi possunt, non est tamen Aristotelis institutum, tradere hoc loco comunia principia, sed cõmunium analogorum distinctionem.

Non placet Auenrois opinio.

Neque Alexandri.

Quanquam vero Aristoteles non valde curat in hoc libro, quæ quo loco explicentur, cum tamen ordinem videtur vtcunque obseruare (quod Diuus Thomas annotauit) vt primo loco de distinctione principiorum atque causarum entis differat. Secundo de distinctione entis, eiusque partium, *a capite 6.* Tertio de distinctione affectionum, siue passionum entis, *cap.16.* Qua in re dubium non est, quin naturæ ordinem secutus fuerit. Quã autem late pateat huius libri vtilitas, abunde experietur quicunque illum diligenter & considerate perlegerit.

Ordo eorum quæ in hoc libro traduntur.

Vtilitas lib.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ τὸ ε΄

ARISTOTELIS METAPHYSICORUM *Liber quintus.*

ΚΕΦ. Α΄.

** Alias ἄν τι.*

Ἀρχὴ, a μὲν λέγεται, ὅθεν * ἄν τις τοῦ πράγματος κινηθείη πρῶτον· οἷον τοῦ μήκους, καὶ ὁδοῦ, ἐντεῦθεν b μὲν αὕτη ἀρχή· ἐξ ἐναντίας δὲ, ἑτέρα. ἡ c δὲ, ὅθεν ἂν κάλλιστα ἕκαστον γένοιτο· οἷον

CAP. I.

Principium a partim dicitur id rei, unde quis primum mouetur: ut longitudinis, & uia, hinc b quidem hoc principium est: ex aduerso autem, alterum. Partim c id unde unumquodque optime fieri potest: quo

CAPITIS PRIMI EXPLANATIO.

In prima libri parte de quib. agatur. Principium a partim. In hac prima libri parte, quæ quinque primis capitibus continetur, agit Aristoteles de principio, Caussa, Elemento, Natura, & Necessario: quorum tria prima ita se habent, vt principium latius pateat, quam causa; & causa, quam elementum. Ex qua re intelligitur, Aristotelem in iis etiam explicandis naturæ simul, & exquisitę doctrinę ordinem secutum fuisse. Id autem in his capitibus, & reliquo deinceps libro obseruandum est, vt, cum aliquid explicatur, eius quoque oppositum, si quod habet, explicatum censeatur. Nam qui tenet quid, & quotuplex sit principium, is nullo negotio intelliget quid, & quot modis dicatur principiatum, siue quod habet principium: eodéq; modo res habet in cæteris. Docet igitur primum Aristoteles in hoc capite, principium dici septem modis, qui ad quinque reduci possunt, vt patebit inferius: deinde colligit ex omnibus generalem quandam principii rationem. Cur autem non reuocet minus principales modos ad vnum præcipuum, quod libro superiori docuit faciendum esse in explicatione analogorũ, causa est, quia huiusmodi reductio non fit necessario, nisi in analogis secundum attributionẽ. principium autem ad ea principiorum genera, quæ hic expresse traduntur, non est analogum secundum attributionem, sed solum secundum proportionem, quemadmodum nec causa, nec alia pleraq; in hoc libro explicanda. quanquam in multis etiam analogis huius generis tradit Aristoteles aliquod principale significatum, vt patebit in progressu.

Documentũ de oppositorum explicatione. Septem modis dicitur Principiũ. De reductione analogorum.

Principium primo modo sumptum. Principium primo modo dicitur id rei, vnde motus incipit, quale est signum illud longitudinis, seu viæ, ex quo quis moueri incipit. Dixit autem potius (*id rei*) quam (*ea pars rei*) quia magnitudinis non datur prima pars simpliciter, cum ante quamcunque detur alia prior, vt demonstratum habes 6. Phys. cap. 2. *text.* 11. & tamen datur aliquid indiuisibile, quod sit primũ simpliciter, vt primus punctus, prima linea, quocunque modo ea dentur.

Quæ reuocentur ad principium primo modo sumptum. Ad hanc principii significationem reuocanda sunt principia motus, & temporis. quia ratio principii secum affert ordinem prioris respectu eius, quod principium habet, ordo autẽ prioris, & posterioris in motu, sequitur ordinem prioris, & posterioris in magnitudine, super quã fit motus: & ordo prioris, & posterioris in tempore, sequitur ordinem prioris, & posterioris in motu, cum tempus sit numerus motus: quæ omnia habes 4. Phys. cap. 11. *text.* 99. & hoc ipso libro 5. cap. 13. *text.* 18. Merito autem cœpit Aristoteles ab hac principii significatione, quia sensu est omnium notissima, & vetustissima: quæ enim nobis sunt notiora sensu, ea primum nominata sunt.

Notandum. Aduerte tamen principium magnitudinis non simpliciter esse sensu notissimum, sed quatenus ex eo incipit motus. Prius enim & posterius, etsi ex magnitudine, supra quam fit motus, deriuantur ad motum; prius tamen cognita & nominata sunt in motu, quam in magnitudine. De qua re inferius, *quæst.* 4 *sect.* 3 *& q.* 5 *sect.* 2.

b *Hinc quidem hoc.* Id est, hinc incipientibus, hoc, vnde motum inchoant, principium est, incipientibus autem illinc, atque huc proficiscentibus, alterum est principium, licet eadem sit via, illud inquam, vnde motum ordiuntur. Itaq; in hoc principii genere, id, quod est principium, sæpe fit finis; & quod est finis, principium: quod tamen in motu, & tempore non accidit, licet eorum principia ad hoc principii genus reuocentur. *Obiectio.* Quod si contra ea, quæ dicta sunt obiicias, ex his effici, vt principium magnitudinis ad principium motus reuocetur, quia pro ratione motus hinc, vel illinc proficiscentis varietur principiũ magnitudinis, occurrendum est, *Dilutio.* variari quidem magnitudinis principium respectu eorum qui viæ magnitudinem, longi-

[illegible] longitudinem [illegible], non autem simpliciter. Sunt enim hæc [illegible], sic [illegible] semper [illegible] est & principium, & finis [illegible]. Atque [illegible] [illegible] accepit, quæ habet ordinem ad motum, non autem positiui principium [illegible], ut magnitudo est, quod semper in utroque extremo [illegible] terminet.

[illegible] (*Ut Alex. Alensis. D. Thom. & alii quidam*) qui cum Aristotele [illegible] (*ex adverso autem alterum*) [illegible] Alteri non significasse alterum principii [illegible], sed [illegible], eo quod suo principio opponatur. Verum id dici nō potest. Nam verbo [illegible] rerum quod Græce est ἀρχή [illegible] principium, quod est ἀρχή, nec potest significari [illegible], qui neutrius generis vocabulo [illegible] dicitur.

Alii (*nempe Bessarion & Perionius*.) referunt eadem illa verba ad secundam principii significationem, ut si ita legas: *Ex adverso autem alterum est, unde unumquodque optime fit*. Sed [illegible] Græci Codices, qui post verba [illegible] novam periodum inchoant [illegible]; abstat item secunda principii [illegible], quæ non est adducta, [illegible] pacto: [illegible]. Est enim [illegible] commodissimum a principio magnitudinis motum inchoare, [illegible] autem, unde commodissime motum incipimus, ad secundam principii genus pertinet, ut [illegible] vestigio patebit.

Cap. 2. tex. 4.

[illegible Greek text]

quæ pacto & disciplina non a primo, [illegible] principio inchoanda est, sed unde facillime quis discat. Partim ad id, unde primo [illegible] quod [illegible], [illegible], ut [illegible], [illegible] & domus fundamentum: sic animalium [illegible] cor, alii cerebrum, alii quidam [illegible] mant. Partim c. ad, unde aliquid primo fit,

c Partim ad unumquodque. Secundo modo principium dicitur id, unde si quis exordiatur susceptum negotium optime faceret. Quod non solum in motu, & aliis cæteris [illegible] cernere est (inter eundum enim commodius conficitur cursus, si motus inchoetur ex hac parte [illegible], quam ex illa, quod idem in bello, in venatione, & cæteris cum artificiosis motibus, [illegible]) sed multo etiam magis in [illegible], quales [illegible] artes [illegible] perspicuum est) sed multo etiam magis in [illegible] habetur ratio inchoandi, quibus disciplinæ comparantur. Neque enim in disciplinis tam habetur ratio inchoandi ex iis, quæ suapte natura sunt principia rerum, de quibus agitur, quam unde illæ optime principientur, [illegible] sunt ea, quæ & maxime perspicua sunt in unaquaque arte, & ad cæteras explicandas quam maxime conferunt. Ita fit, ut in Mathematicis [illegible] eadem sint principia rerum, & disciplinæ, quod sint non modo prima suapte natura, sed nobis etiam [illegible]. In Philosophia vero sive naturali, sive divina, quia principia rerum sunt valde abdita, & cognitu difficilia, ab iis potius exordium sumitur, quæ ex parte rerum sunt postrema, & sensibus familiaria. Adverte autem principium quidem motus, & [illegible] simpliciter accepi [illegible] ad primum modum, at commodum principium, ad secundum. Ad hunc modum pertineret illud Platonici Atheniensis. Rectum principium nunquam satis a quoquam laudatum fuisse, [illegible] Plato 6. *de Legib.* [illegible] ad certam, [illegible] quatuorum [illegible].

Principium secundo modo dictum.

Principia disciplinarum diversa.

Quæ reducantur ad principium secundo modo.

d Partim ad, unde primo. Tertio modo principium dicitur id, ex quo aliquid primo fit, [illegible], ut [illegible], vel si pars, ex qua constet. Cum autem fieri primo ex aliqua parte, nihil aliud sit, quam fieri ex illa, ut prima parte, sive quæ ante cæteras existat, [illegible] partem integrantium, nec manus, nec pedes dici hoc pacto principia humani corporis, sed vel cor, ut est Aristotelis (2. *de Generatione animalium cap.* 4. & post Avicennam D. Thom. *de potentia quæst.* [illegible] *secunda quæst.* [illegible]) [illegible], vel cerebrum, ut veteres aliqui [illegible] Medici existimarunt vel iecur, ut Hippocrates, & Galenus [illegible], quod [illegible] esse, probat Vallesius *lib.* [illegible] *cap.* [illegible] in medicis controversiis, vel [illegible], quos Lactantius *lib. de opificio* [illegible] primum effomari argumento [illegible] pro, vel aliquid aliud, quod [illegible] in animali primum produci patet. Cæterum in genere partium essentialium sola materia erit hoc modo principium, quia ante formam existat. Ad hoc genus pertinet illud Ciceronis de Finibus. *Omnium rerum principia parva esse, sed suis progressionibus usa augeri*.

Principium tertio modo.

Quid in animali primum fiat.

e Partim, unde aliquid. Quarto modo principium dicitur id, unde primo, cum ipsum pars

Principium

[illegible] principium genus [illegible] ... ueniens & [illegible]. Huiusque [illegible] causa, quae mater vel quae efficienter [illegible] quo pacto se habent [illegible] respectu prolis (nam & mater aliquid efficit in prole) & [illegible] respectu pugnae, [illegible] impellit [illegible] ad vindictam.

Quarto mo-do. Pater & ma-ter simul ha-bet efficaci-tatem in prole.

ὅθεν μὴ ἐνυπάρχοντος γίγνεται, καὶ ὅθεν πρῶτον ἡ κίνησις πέφυκεν ἄρχεσθαι καὶ ἡ μεταβολή, οἷον τὸ τέκνον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός, καὶ ἡ μάχη ἐκ τῆς λοιδορίας. ἄλλη δέ, οὗ κατὰ προαίρεσιν κινεῖται τὰ κινούμενα, καὶ μεταβάλλει τὰ μεταβάλλοντα, ὥσπερ αἵ τε κατὰ πόλεις ἀρχαί, καὶ αἱ δυναστεῖαι, καὶ αἱ βασιλεῖαι, καὶ τυραννίδες ἀρχαὶ λέγονται, καὶ αἱ τέχναι, καὶ τούτων αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ μάλιστα. ἔτι ὅθεν γνωστὸν τὸ πρᾶγμα πρῶτον, καὶ αὕτη ἀρχὴ λέγεται τοῦ πράγματος, οἷον τῶν ἀποδείξεων αἱ ὑποθέσεις. ἰσαχῶς δὲ καὶ τὰ αἴτια λέγεται· πάντα γὰρ τὰ αἴτια ἀρχαί.

Πασῶν μὲν οὖν κοινὸν τῶν ἀρχῶν τὸ πρῶτον εἶναι, ὅθεν ἢ ἔστιν, ἢ γίγνεται, ἢ γιγνώσκεται· τούτων δὲ αἱ μὲν ἐνυπάρχουσαί εἰσιν, αἱ δὲ ἐκτός. διό, ἥ τε φύσις ἀρχή, καὶ τὸ στοιχεῖον, καὶ ἡ διάνοια, καὶ ἡ προαίρεσις, καὶ οὐσία

fit, non insit, & unde primum motus, mutatioque inchoare aptum est, ut ex patre ac matre filius, & pugna ex contumelia. Partim sed, cuius electione mouentur ea, quae mouentur, & mutantur, quae mutantur; cuiusmodi sunt in ciuitatibus principatus, dynastiae, regna & tyrannides. Artes quoque etiam principia dicuntur & earum potissimum architectonicae. Praeterea id unde res primum cognosci potest, ea quoque principium rei dicitur, velut demonstrationum suppositiones. Totidem autem modis & causae dicuntur; Omnes enim causae principia sunt.

Omnium igitur principiorum commune est primum esse, unde aliquid aut est, aut fit, aut cognoscitur. Horum autem alia insunt, alia extrinseca sunt. Quocirca & natura principium est, & elementum, & mens, & electio, & substan-

Principium quinto mo-do. f *Partim vel cuius electione.* Quinto modo principium dicitur id, quod voluntate, vel imperio aliquid mouet; cuiusmodi sunt principatus rerum publicarum, & potentatus, quos Dynastias vocant, itemque Regna ac Tyrannides, quae Aristoteles nominibus Regnorum & Tyrannidum significat.

Sexto modo. g *Artes etiam.* Sexto modo principia dicuntur artes, quae ad aliquid efficiendum spectant, & potissimum, quae architectonicae, quasi principales appellantur; quod alijs suo modo imperent, & ad suos fines aliarum operibus utantur, [illegible] quo pacto se habet ars equestris ad eam, quae frena conficit. *Artes non vere mo-uent.* Cum igitur artes non vere moueant, sed tantum formam praescribant rebus efficiendis, ut Alexander hoc loco annotauit, satis patet hoc genus principiorum a duobus superioribus distingui.

Septimo modo. h *Praeterea unde res primum cognosci potest.* Septimo modo principium dicitur id, unde res primum cognoscitur. Hoc pacto suppositiones, hoc est, propositiones, quae in demonstrationibus conficiendis ponuntur esse verae, nec per alia demonstrantur, principia demonstrationis dicuntur. *Trismegisti sententia.* Huc spectat illud Trismegisti in Crathere, *Principium [illegible] cognito Vniuersa facile percurremus.* Et illud Aristotelis, *principium magnum momentum afferre ad ea quae sequuntur* [illegible] ad hoc genus principij [illegible] formam cognoscitur. In hoc enim genere ponit Arist. [illegible] ex parte causam finale.

Habes hoc pacto septem ab Aristotele tradita principiorum genera, principium magnitudinis, id, unde actio commode inchoatur, partem primo existentem, efficiens naturale, efficiens electione, efficiens artem, ac denique principium cognoscendi. *Reductio septem modorum ad quinque.* Ex quibus sane quartum, quintum, & sextum pertinent ad causam efficientem, itaque distincto initio capitis posse omnia ad quinque reuocari.

i *Totidem autem modis & causae dicuntur.* Id quod hoc loco dicitur, pugnare videtur cum eo, quod initio diximus, principium latius patere, quam causam. Sed [illegible] *Obiectio in-ferens fal-sum.* [illegible] Omnes equi sunt animalia, igitur tot sunt equi, quot animalia. Verum hic [illegible].

Quae prima communis ratio. k *Omnium igitur.* Colligit septem tradita principiorum genera in communem quandam principij rationem, quae ita habet. Principium est primum, unde aliquid est, aut fit, aut cognoscitur. Quae definitio complectitur [illegible] principia, [illegible] septem genera non [illegible].

Diuisio generalis principiorum. l *Horum autem alia insunt, ut materia & forma: alia extrinseca, ut efficiens & finis.*

m *Quocirca & natura principium est.* Ostendit secundum traditam principij definitionem, multa esse principia, quae ab ipsa facile videri possint in praedictis septem principiorum ge-

gene-

[illegible]

substantia, [illegible] cuius gratia, [illegible] & cognitionis, & motus principium est bonum ipsum ac malum.

Mens quid sit hoc loco: substantia hoc loco quid. [illegible] comprehendi. Quo loco mentis nomine significat Aristoteles intellectum possibilem, quem vocabulo [illegible] intelligi. Nomine autem substantiae significat formam substantialem [illegible] est. Quocirca & naturae, & elementorum, & caetera principia sunt.

QVÆNAM SIT RATIO omnium principiorum communis.

QVÆSTIO I.

Tres principiorum definitiones [illegible] generales.

SECT. I.

Principii explicationem ad Metaphysicam pertinere. PRincipij explicationem, distinctionemque ad primam Philosophiam pertinere duobus potissimum argumentis constat. Vno, quia in communi principij ratione nulla [illegible] ipsa quaestione facile colligetur. Altero, quia principium, [illegible] latius patet quam causa, quam tamen adeo communem, ac vniversalem rationem sibi vendicare, ve [illegible] ad aliam inferiorem Philosophiam pertinere nequeat, quod sole ad primam librum cap. 3. [illegible]

Prima definitio principij. Quid igitur principium sit, his verbis tradit Aristoteles in libro Poeticae, *cap.* 7. *Principium est, quod ipsum quidem post aliud necessario non est, post illud autem aliud natum est esse, aut fieri.* Dicitur *necessario non esse post aliud* [illegible] principium esse [illegible] alia ratione esse post aliud [illegible] medium, & finis, siue [illegible] illud necessario post principium, hoc autem post principium, & medium. Et quia ad rationem principij non satis est, quod [illegible] sed necesse etiam est, vt aliquo modo referatur ad aliquid, cuius sit principium, recte additur, *post illud autem aliud natum est esse.* Nam dicitur potius, *aliud est, sed aliud natum est esse,* quia posito principio, non necesse est consequi id, quod est post principium, [illegible] non necesse est [illegible] comparatum est. Vnde patet [illegible] hac definitione non solum ea, quae [illegible] principia, sed etiam quae potentia. [illegible] dicitur *esse aut fieri,* [illegible] principia rerum [illegible] effectionis [illegible] cadant.

Cur prima [illegible] definitio. Verum haec principij ratio de solo [illegible] principio [illegible] ab Arist. [illegible] in lucem pu-

B [illegible] aut prima [illegible] parte [illegible] in oratione exordium, atque in calore, & quaeuis alia qualitate latitudinem graduum habente, primus gradus. Cum tamen eo loco dicatur duplex esse totum, vnum, quod magnitudinem non habet, alterum, quod habet: non ad totum magnitudinis expers, sed ad illud, quod praeditum est magnitudine, id est, extensione quacunque, siue propria, siue impropria quae latitudinem comprehendit (sic enim accipiendum est eo loco magnitudinis vocabulum) *Tertia definitio.*

C principium a se definitum retulit; vt tota definitio sic habeat, *Principium est id, quod in [illegible] aliquo quomodocunque, [illegible] non est post aliud, &c.*

Secunda definitio principij. Aliam principij definitionem tradit Arist. 5. lib. de animal. generatione, cap. 7. cum ait, *Hoc definitum est enim principium, [illegible] ipsum quidem causa [illegible] multarum, sed ipsius nulla sit superior causa.* Sed & haec particularis est, non prorsus generalis, & omnium communis. explicat enim principia, quae non tantum principia sunt, sed

D causae etiam, atque adeo causas primas [illegible] non solas primas simpliciter, sed primas etiam in hoc, vel illo genere [illegible], quo pacto cor in genere causae partis materialis, ex quibus [illegible] animal, principium [illegible] dicitur eo loco. At principium quatenus principium est, latius patere, quam causam, [illegible] a nobis [illegible] & infra ostendendum.

E *Cur causa [illegible] prima [illegible] ratio reddi [illegible] debere dicatur.* Cur autem Arist. dicat, principium hoc pacto sumptum, esse causam [illegible], [illegible] ratio reddi potest, quia nulla causa prima [illegible] in certo genere, [illegible] proprie dicatur prima [illegible] vnum tantum effectum habet, imo nec duos quidem solos, sed [illegible] tres. Nam [illegible] nulla res proprie dicatur prima respectu alterius tantum (sic enim potius diceretur prior quam prima) sed respectu duarum, vt minimum, quarum altera sit media, altera extrema, perspicuum quoque est, causam nun-

F quam proprie dici primam, nisi respectu mediae, & extremae causae. Habebit igitur isto modo causa prima, vt minimum, tres effectus, vnus erit causa ipsa media, alter, causa extrema (vtramque enim vocat Arist. [illegible] effectus primae causae, quatenus [illegible] pendent in causando) tertius vero, ipse effectus extremae causae, ad quem prima quoque, & secunda concurrunt.

Tertia definitio. Est & alia principii definitio, quam aliter A per Aristotelem in libro primo Physicorum, cap. 5. tex. 42. cum principiorum contrarietatem adstruit: *Principia, inquit, nec ex se ipsis inuicem, neque ex aliis, & ex ipsis omnia esse oportet.* Tradit autem his verbis definitionem omnium principiorum communem, ut ex eo colligi videtur, quia superiore libro eodem absolutis Aristoteles, quot & qualia principia sint, non de his, aut illis principiis, sed de principiis B absolute disputationem videtur instituere: *Necesse est, inquit, c. 2. tex. 4. aut unum principium esse, aut plura: & si unum, aut mobile, aut immobile: si plura, aut finita, aut infinita, &c.* quæ principiorum tractatione nulla videtur esse posse, quæ latius pateat.

Quibus conueniat. Sed nec definitio hæc congruit omnibus principiis, nec Aristoteles de principiis vniuersè, sed de principiis rerum naturalium disputat in eo opere, quemadmodum in ipso C proœmio se facturum aperte proposuerat. Quia neque in omnia principia rerum naturalium conuenit hæc principiorum explicatio, cum nec principiis exemplaribus nec efficientibus, nec vero finalibus, quæ intentionis principia dicuntur, attribui possit. Neque enim ex exemplaribus, aut efficientibus aut finalibus principiis (si proprie loquendum est) fiunt res naturales, sed exemplarium imitatione, ab efficientibus, & propter fines. Nec D vero Aristoteles primo illo libro, omnia rerum naturalium principia tradidit, sed sola essentialia generationis earum, quorum vnum priuatio est, alterum materia, tertium ac vltimum forma. Efficiens enim, & finis,

Principia tantum generationis essentialia tradita 1. Physicorū. etsi principia sunt generationis, quatenus ea dant & rei generatæ, non sunt tamen essentialia, quippe cum ad generationis essentiam percipiendam satis sit subiectum ante priuatum certa forma, & postea eadem informatum intelligere. Nihil enim efficientem causam, aut finalem, aut vero exemplarem curat, E qui nudam generationis notionem concipit. Vnde fit, vt veteres illi, qui res suapte sponte, ac omnino fortuito gigni credebant, nihil minus generationis naturam conciperent, quam si ab efficiente aliquo, & alicuius finis gratia, atque exemplarium imitatione ea fieri existimarent.

F

Generalis principiorum definitio.

SECTIO II.

QVartam principiorum definitionem, quæ latius patet quam superiores, atque adeo latissime omnium, quæ afferri possunt, *Quarta definitionem approbatio.* tradit Aristoteles hoc ipso capite, ac merito quidem cum hoc loco de principiis communissime disserat. Ea vero est, Principium esse A primum, vnde aliquid aut est, aut fit, aut cognoscitur. Etenim principium aliquid est simpliciter, vel a nobis aliquo modo principium ... quod ... praecedit, ea ratione, qua præcedit, tamen est principium ... sed ... non dicitur principium cognoscendi, & si dici possit principium secundum quamuis. Additur autem particula, non *Principia in potentia, hic non comprehenduntur.* solum quia non videntur explicari hoc loco B principia in potentia, cuiusmodi est primo genitus, antequam alii nascantur, sed sola ea, quæ actu sunt principia, (cuius quod idem est) solo referuntur ad ea, quorum sunt principia, sed etiam (quæ præcipua est ratio) quia non satis est ad plenam rationem principii etiam in potentia, si non præcedamus simpliciter a certo aliquo, nisi accedat ordo ad aliquid, cuius sit principium. Particula vnde, fusissime sumenda est: tempe vt complectatur C post quod, A quo, Ex quo, Per quod, Imitatione cuius, Propter quod, & si qua est alia eius significatio. Verbum, *aliquid*, (quod etsi non est in Græco, subauditur tamen necessario) sumendum & ipsum est, quam latissime vt entia, & non entia comprehendat. Namque etiam non ens principium esse potest, vt patet in priuatione, ita & principiatum, veluti inane spatium, quod extra cœlum est, vt infinitus patebit, incipit enim vbi cœlum desinit.

D Iam tres illæ particulæ, *aut est, aut fit, aut* *Tria rerum genera.* *cognoscitur*, vel additæ sunt ad explicanda tria genera rerum, quæ principium habere possunt, entium, scilicet realium permanentium, entium realium successiuorum, & eorum, quæ habent solum esse cognitum: vel ad explicanda tria genera principiorum. Nam, *Tria genera principiorū.* vt principia non nullum mittamus, dantur principia essendi rerum, quæ non sunt principia earum effectionis, vt materia, & forma E cœli. Contraque dantur effectionis, quæ non etiam sunt essendi, vt generatio formæ hominis. Sunt & alia, quæ neque essendi, neque effectionis sed cognitionis principia sunt, quo pacto motus, & operationes rerum naturalium supponuntur in Philosophia naturali, vt principia inuentionis quidem, quia per illam cognita est materia operationes, quia per eas cognitæ sunt formæ: atque adeo per vtramque res ipsæ naturales. Et quanquam omnia princi- F pia essendi, & effectionis possint esse cognoscendi, attestante nimirum, & a priori philosophantibus, actu tamen non ita res se habet in omnibus, cum plurisque ignota sint ea, ex quibus res fiunt, ac constant. Item, cum duplex *Duplex rerum esse.* sit esse rerum, vt rerum reale, alterum obiectiuum, quod dicitur esse cognitum, ipsam quæ esse reale, quod solum proprie & duobus item modis sumi possit, vel etiam perfectè,

vel ut fieri, sequeretur [illegible] principiorum A gratialium, atque adæquatam explicationem tradi, cum principium dicitur id *unde aliquid aut est, aut fit, aut cognoscitur*.

Quid principium apud Theologos.

[illegible] definitionis [illegible] *unde aliquid est*: [illegible] *unde aliquid*, absolute etiam verbo, ut [illegible] quasi [illegible] absolute positum, ad principium essendi modum [illegible] gerere.

Obiectio contra definitionem traditam.

SECTIO III.

Prima obiectio contra definitionem principij.

SEd contra hæc sic obijci potest. Primum, non omnibus principijs conuenire propositam definitionem: ut enim dantur principia ipsius essendi, eiusque effectionis, & cognitionis, ita dantur operationis, & appetitionis, quæ tamen principia in definitione tradita non explicantur. Omnes item caussæ sunt principia, quod nemo non fatetur: at non omnibus caussis videtur conuenire tradita definitio. nam cum principium in ea dicatur primum, omnes caussæ essent primæ, quod dici nullo modo potest. Adhæc, Pater in diuinis est C principium Filij, & vterque Spiritus sancti: cum interim nulla diuina hypostasis dici posse videatur prima respectu alterius. iam enim alia esset prior, alia posterior, quod Theologi negant.

Secunda.

Deinde, nec solis. etenim compositum artificiale naturali [illegible], nec tamen naturale compositum est principium, sed principiatum. Opposita quoque per sua opposita cognoscuntur, ut calidum per frigidum, D parui per filium, tenebræ per lumen, non tamen per tenta: quis autem aut frigidum calidi, aut filium patris, aut lumen tenebrarum, aut [illegible] non [illegible] principia esse dixerit? Quinetiam creator rerum omnium Deus per creaturas cognoscitur: ineptum est autem creaturas sui creatoris principia dicere.

Tertia.

Postremo, vt ne his omnibus respondeatur, certe definitionem videri redundantem. E Nam vel satis erat dicere, principium esse id *quod primum est*, cum nihil primum reperiri possit, quod quatenus primum est, principium non sit, vel ea particula prætermissa dicere principium esse id *unde aliquid aut est, aut fit, aut cognoscitur*, præsertim cum primum esse non videatur pertinere ad essentiam principij, sed esse quandam eius proprietatem, quæ loco generis poni non debet.

His adiunge, si intelligeretur aliquid appo F nendum fuisse ad [illegible] *unde aliquid est*, non solum, quia vnde [illegible], inde etiam fit, & cognoscitur, sed etiam quia fieri & cognosci, sunt quidam peculiares essendi modi, quos cōplectitur verbum *est*, latissime sumptum, quo pacto accipi potuit in hac definitione, imo etiam debuit. Quod cum accurate nostri Theologi perspicerent, bonaslime pen.

Solutio obiectionum.

SECT. IIII.

Solutio primæ obiectionis.

VErum ad primam obiectionem, quod B quidem attinet ad principia operationis, respondendum est, primum quidem principia essendi esse etiam operandi: unde vnumquodque res habet, ut sit, inde habet, ut operetur. Atque hinc habemus, non esse prætermissa principia operandi prima, cuiusmodi sunt materia, & forma in compositis, & ipsa simplex essentia, in simplicibus. Deinde addendum operationes etiam [illegible] sumpto [illegible] dici [illegible] vocabulo. Unde aliud habemus non esse C etiam prætermissa principia operandi proxima, qualia sunt potentiæ omnes, quæ rebus accidunt, siue actiuæ illæ sint, siue passiuæ.

Operationes [illegible] dicantur fieri.

Quod vero attinet ad principia appetitionis (passiuam autem intellige) dicendum non alia esse appetitionis, quam quæ cognitionis. nihil enim appetitur, aut refugitur, nisi apprehensum ut conueniens, aut inconueniens, siue ab ipso appetente, aut refugiente, siue ab eo, qui auctor est naturæ appetentis, D aut repudiantis. Hinc enim fit, ut cum quid apprehenditur ut conueniens, etsi ipsum in se conueniens non sit, sese tamen habeat, ut appetatur, quia sic apprehenditur.

Principia appetitionis & cognitionis.

Ad illud autem de caussis, nihil obest, quod non omnes sint primæ, & tamen omnes sint principia. nam cum principium dicitur esse primum quid, non est intelligendum, dici primum in genere principij (nam præter quam quod inepta esset definitio, E omnia principia essent prima principia, quod falsum est) sed primum quid, ut verba ipsa sonant, hoc est, quod a certo quodam non præceditur, etiam si ab alio præcedatur. quo pacto non solum prima vnitas est principium, quia a nulla præceditur vnitate, sed etiam decima respectu consequentium, quia nulla consequentium est prior illa. Ita fit, ut, licet caussæ omnes sint principia, ac proinde prima quædam, non tamen F ex definitione colligi possit, omnes caussas esse primas.

Quod denique additur de personis Diuinis, nullam vim habet. nam quod dicimus omne principium esse primum quid, de prioritate negatiua intelligendum est, ut interpretati sumus: quo pacto nihil est incommodi, si vna persona sit prima respectu alterius, hoc est, ab ea non præcedatur. Nunc autem

Quo pacto vna persona diuina sit prima respectu alterius.

ex ea primitate colligatur primitas positiua: ac proinde principium (de qua re quaedam etiam apud Theologos) id quoniam si omnino negetur, perturbatum est, ut tradita definitio extenditur, maiorique sit opere, quam ut paucis explicari possit, alia disputatione discutiendum est.

Solutio secunda. Ad secundam obiectionem, negandum est, concretum compositum naturale definitionem principij traditam, neque enim ei simpliciter & absolute conuenit prima particula, quae in argumentatione praetermittitur, cum non sit primum quid, sed ex prioribus constet. Quod si sermo sit de iis, quae ad artem spectant, quemadmodum in ijs naturale compositum est primum quid (neque enim fit ab arte, sed supponitur tanquam propria materia cuiuscunque artificiosae formae) ita & principium ex quo res artificiosae constituuntur.

Opposita ut sibi inuicem sint principia. Quod vero ad opposita attinet, cum quatuor sint eorum genera, nihil vetat fateri, ac dicamus ex contradictorie quidem, & priuatiue oppositis, affirmationem esse principium negationis, quia & natura, & cognitione semper est prior illa. Contrariorum autem alterutrum esse posse alterius principium, quia cum vtrunque dicat perfectionem, & semper alterum sit altero perfectius, potest imperfectius a priori cognosci per id, quod perfectum est, & vicissim perfectius a posteriori per imperfectius. Quanquam & in his omnibus tribus generibus alterutrum oppositorum potest esse tempore alterius principium, cum alterutrum ex altero fieri possit. At in Relatiue oppositis, quae & tempore, & natura, & cognitione simul sunt, neutrum potest esse alterius principium. Vnde fit, ut non ita dicatur apud Philosophos non alterum per alterum, sed alterum cum altero cognosci. De qua re cap. 15 huius libri sermo erit.

Relatiue opposita ut cognoscantur. Denique non est absurdū dicere, creaturas esse apud nos principia cognoscendi creatorem. Illud enim importat absolute creaturas esse creatoris principia, quod fateri non cogimur. Neque enim principia cognitionis absolute dicuntur principia rei cognitae, sed cognitionis illius, seu, quod idem est, rei cognitae, ut cognitae.

Principia cognitionis non sunt absolute principia. Nam rei principia effectionis rei, dicuntur necessario principia rei effectae; ut patet in priuatione. Itaque sola principia vnde aliquid est, fateri simpliciter & absolute cogimur esse illius principia.

Tertia solutio. Ad tertiam obiectionem dico, primam negationem sumptam, latius patere, quam principium, ut dictum est superius, proinde non redundare sequentes particulas. Deinde non esse proprietatem principij, quae videlicet tam principio conueniat, neque item absurdum est, si proprietas cum materia aliarum pro generis [illegible] in definitionibus ratione assumatur, ipso pacto apud Porphyrium in Isagoge, cum genus, species, & differentia definiuntur, loco vniuersalis, quod constituit eorum genus, ponitur Praedicabile, siue quod praedicatur de pluribus, quod est illius proprietas. Postremo satis quidem esse potuisse si adderetur, *Vnde aliquid est*, ut explicetur generalis, aut etiam rei significantis quod [illegible] ma descriptio traderetur: non quia eadem sunt principia ipsius rei, quae sunt eius effectionis, & cognitionis, ut ex superioribus patet: sed quia esse latissime sumptum, ipsum quoque fieri, & cognosci complectitur, quo pacto Theologi accipiunt esse in ea, quae ab illis traditur principij definitione. *Definitio principij cur sufficiens.* At fuisse qui crederent eam definitionem principij, quae tandem aliquo distincta esse, [illegible] sunt alii quot generales essendi modos in definiendo adhibere: quod sapienter fecit Aristoteles, qui progrediens a perfectioribus ad minus perfecta, esse realiter complexi, & persistenter, quod significatur verbo *est*, deinde esse realiter inchoatum, quod significatur verbo *fit*, postremo esse obiectiuum siue cognitum, quod significatur verbo *cognoscitur*. *Principij [illegible] definitio.* Itaque verbo *est*, complexus est omne esse, quod per se positum in praedicamentis: verbo *fit*, esse illud reductiuum, quod nomine generationis siue substantialis, siue accidentalis significatur, atque ad ea praedicamenta reducitur, in quibus ponuntur res, quae gignuntur: verbo autem *cognoscitur*, omne esse, quod res habet in intellectu. Ita per hanc definitionem principij, quam Arist. hoc loco tradidit, sua potius iniuria, esse omnium principiorum communem.

QVO PACTO DEFINITIO principiorum in Physicis tradita intelligenda sit.

QVAEST. II.

Explicatio definitionis.

SECTIO I.

VErum quia definitio in primo Physicorum libro [illegible] tradita percelebris est, non erit abs re, si ad eam explicandam digrediamur. *Etiam non ens principium esse.*

Animaduertendum igitur, eam principia dicentem quae *neque ex se ipsis, neque ex aliis, sed omnia ex ipsis sunt*, verbum, *quae*, non tantum complecti entia, sed etiam non entia. Primum enim, quae principium est rerum naturalium, non numeratur in entibus, sed in non entibus, proinde nihil est, quod hoc

hoc verbo reijci possit. Deinde particulam, A ex, fatendum esse propriis, hoc est, quæ ... significat habitudinem, vel ... a quo, vel partis constitutiuæ. Neque ... [illegible] qui volunt, ... [illegible] ... significat solam habitudinem partis constituentis, ... [illegible] ... significat habitudinem & partis constitutionem, & ... a quo: præsertim cum non ... B ... verbi significatione ... Iam verbum *omnia*, accipiendum esse pro solis entibus naturalibus, quorum principia intelligendi ... Philosophi se ... omnium per se subsistentium principia ... existimabant. Denique cum dicitur ... *ipsis sunt*, hoc est, fiunt, constant, intelligendum esse ... verbo *fiunt*, propriam efficientem, quæ distinguitur a creatione & ... formæ productione, ... (quod idem est) quatenus significat efficientem, quatenus C ... [illegible] ... Philosophi esse proprie dictam efficientem.

Reijciuntur quidam.

Quæ reiiciantur per singulas particulas.

Cum ergo dicitur, *quæ neque ex aliis*, reijciuntur quatuor vulgata elementa, & quæuis alia composita, ... modo fiunt, aut constant. Cum vero additur *neque ex se ipsis*, ... corpora, quæ ... sibi inuicem, nec constant ex aliis ... formam substantialem videlicet proprijs, ac ma- D teria. Eadem quoque ratione ... alia composita reali compositione ... fiunt, nec constant: ut homo Grammaticus, & superficies alba ... constant enim ex aliis. Non reijciuntur tamen hac particula species, aut individua, quatenus ... ex generibus, & differentiis specificis, ... ex speciebus & differentiis individualibus, constituta sunt: siquidem nec genus, nec differentia specifica aliud est a E specie, nec species, aut differentia individualis aliud ab individuo, sed vna eademque res. Vnde fit, ut non reijciantur per hanc particulam, materia, & forma specialis, aut individua, ut quidam Græci volunt, ... in hac definitione speciales, aut individuales materias, formasue, sed tantum generales, eo quod ... ex superioribus constant. Quanquam eorum (*qui sunt Simplicius & ab eo citatus Ammonius*) opinionem quoque ... placet, quia ut a definitione animalis nullum animal excludi debet, ita nullum principium naturale etiam individuale a definitione principiorum naturalium. Cum denique adduntur *omnia ex ipsis sunt*, hoc est, vnumquodque ex suis (quo etiam pacto cum ho-

Reprehenduntur Græci quidam.

minem dicimus esse ... quod homini ... habitudinem ... [illegible] ... vnumquodque ... appositi ... quatenus causas, finales, efficientes, & exemplares, quatenus ... [illegible] ... compositum, absolute reijciuntur per superiores particulas. Deinde ... absolute ... simplicia ... [illegible] ... B tia, ex quibus ... naturale, aut fit, aut reali compositione constituitur, videlicet Deum, intelligentias, & accidentia omnia. Ita fit, ut solam materiam, formam substantialem, & privationem substantialis formæ ... definitione explicentur.

Quod si quis quærat, num ex formis solis eæ, quæ introducuntur, sint principia generationis, an etiam eæ, quæ ... (... & hæc est terminus, a quo generatio ... C ...) respondendum est, eam solam quæ introducitur, esse principium per se. Quæ autem expellitur non per se, *sed per accidens* principium generationis censeri debet, tum quia alia atque alia esse potest, ut patet in generatione elementorum (*neque enim potest aer generari ex aqua, atque ex igne*) tum etiam quia si forma introducitur in materiam sine forma existentem, quod diuina potestate fieri posse non dubitamus, vera erit generatio. D Ita fit, ut sola forma, quæ introducitur, cum ... & materia sint per se principia generationis. Vt enim res quæ generanda est, ... necessaria est materia, & forma: et autem fiant, materia præcedens, necessaria omnino est privatio formæ introducendæ, sive illa conficienda sit naturali virtute, sive supernaturali. Quapropter primi parentes, qui ... materia præcedenti, non minus vere geniti sunt, quam ipsorum liberi: tamen si E non dicuntur nati, quia non sunt geniti more ... Quod si Adamum in ipso mundi initio eodem modo, quo cœlis, & elementa, productum esse, non modo ... diceretur natus, verum nec genitus, sed creatus, quia in eius productione non præcessisset materia prima. Cum autem forma substantialis non sit per se terminus a quo generationis, & tamen forma accidentalis F sit per se terminus a quo motus, cum ad ... motu ... [illegible] ... explicandum est.

Formam substantialem non esse per se terminum a quo.

Primi parentes vere geniti, non tamen nati.

Diluitur eorum quæ contra propositam definitionem obijci possunt.

B

SECTIO II.

Prior obiectio contra definitionem principii.

SEd contra propositam definitionem sic obiici solet: Aut in ea explicantur principia omnium rerum naturalium, aut saltem generabilium, & corruptibilium: neutrum autem. non omnium, quia in corporibus coelestibus non est privatio formae substantialis, quemadmodum nec corruptio: neque item generabilium, & corruptibilium: quia res generabilis, & corruptibilis, ut talis est, non potest generari per se, ut ex tradita definitione. Posterior assumptionis pars ex eo probatur, quia, ut Aristot. docet primo Phys. cap. 8 textu 76. ea non generantur per se, quorum rationem ante existere in re, quae corrumpitur, perspicuum est: autem in omni re, quae corrumpitur, existere rationem rei generabilis, & corruptibilis. Quod idem accidit in planta, sive cuiusvis rei generabilis, & corruptibilis. Nam cum in generatione hominis ex eo foetu, qui vivit vita plantae, fit embryo, non fit per se vivens, quia ratio viventis convenit prius illi foetui: cum autem ex embryone fit homo, non fit per se animal, quia embryo est animal: idemque cernere est in transformatione multorum vermium in volucres: in generatione etiam metalli ex alio metallo, in qua metallum non generatur per se: in generatione unius elementi ex alio: & mixti unius ex alio, cum neque in illa per se generetur elementum, neque in hac mixtum.

Solutio quorundam.

Huic argumento respondent fere omnes, sola principia rerum generabilium, & corruptibilium secundum speciales generabilium, & corruptibilium rationes comprehendi in hac definitione, idque recte colligi proposito argumento. Nec putant incommodum solis haec explicari, quod institutum Aristotelis sit tradere eo libro sola principia generabilium, & corruptibilium per se. Quin etiam aiunt id Aristotelem significasse cum capite septimo eius libri, textu sexagesimo octavo, ita concludit: *Quod igitur sint principia rerum naturalium, quae circa generationem sunt, & quot nam modo sint, hoc, satis iam sit explicatum.* Dicunt enim intelligendum id esse, de iis, quibus per se competit generatio.

Vera solutio obiectionis.

Dicendum est tamen, non esse definitionem restringendam ad sola principia eorum, quae gignuntur, & intereunt, & multo minus ad principia eorum, quae gignuntur & intereunt per se. nam quod in definitione non dicitur *& ex quibus omnia fiunt*, ut male quidam legunt, sed *ex quibus omnia sunt*, neque colligitur ex contextu illo, cum enim

A quia perabsurdum est, non fieri in eo libro mentionem principiorum per se, tam generabilium & corruptibilium in communi, velut rerum generis, quod generabilia omnia, & corruptibilia adaequate complectitur, praesertim cum Aristoteles in procemio polliceatur facturum se in eo opere a communioribus ad minus communia descensurum. Certum est enim, non fieri in eo libro mentionem aliorum principiorum, B si in proposita definitione ea non comprehenduntur. Itaque dicimus omnium rerum naturalium principia explicari in ea definitione, quatenus earum, sive generationis, sive constitutionis principia sunt, ut exposuimus: atque adeo rei naturalis in communi, imo etiam caelestium ea comprehendi constitutionis principia, quam generationis, ut patet ex verbo *sunt*, quod magis compositionem, quam effectionem significat C neque vero eo, quod omnium rerum naturalium tradi possint principia constitutionis per se, non item generationis per se, ut est perspicuum ex dictis. Unde nihil refert, quod in corporibus caelestibus non sit privatio formae substantialis, quemadmodum nec generatio, cum satis sit, si in eis sit constitutio ex materia & forma. Neque item obest, quod corpus generabile, & corruptibile non gignatur per se. satis est enim quod sit con- D stitutum per se. quod idem dicendum de re naturali in communi. Nec denique ad rem est, quod Aristoteles capite septimo textu sexagesimo octavo, cum tradidisset principiorum numerum, conclusit se rerum generabilium principia tradidisse. Neque enim dicimus eo in loco tradidisse principia caelestium corporum, sed in tradendis principiis generabilium, etiam facta definitione principiorum, quae principia quoque ingenerabi- E lium, atque adeo omnium rerum naturalium in communi convenirent.

Principia caelestium corporum comprehensa in definitione.

Altera obiectio sic affertur hunc in modum. Definitiones, quae vitio carent, si in plurali numero traduntur, recte accommodari possunt numero singulari, mutatis tantum verbis ex uno numero in alterum, ut si caeli bene definiuntur, corpora, quae semper natura volvuntur circa terram: recte definiretur caelum, corpus, quod semper natura circa ter- F ram volvitur. at ex proposita definitione principiorum vitiosa colligitur haec principii definitio. non est igitur recte tradita. Assumptio ex eo patet, quia si dicas principium esse id, quod neque ex se ipso, neque ex alio, sed ex ipso aliquid est, plane imitaberis sensus, & inepte posueris illud *neque ex se*, si ratio explicatur ut tertio verbo sensu dicitur. Principium esse id, quod neque ex alio

Secunda obiectio contra definitionem principii.

alio principio, neque ex alio, quod mox fit principium, sed ex ipso aliquid est, iam definitum ponitur in definitione. quod in definiendo vitium est maximum.

Solutio.

Ad hanc obiectionem dicendum est, definitiones, quæ in plurali numero traduntur, aliquando tradi distributiue tantum, ut posita illa colorum descriptio: aliquando non distributiue tantum, sed collectiue etiam, ut si dicas, coniuges esse eos, qui inter se generationis caussa, indissolubili societate coniuncti sunt: hic enim ceditur collectio simul cum distributione, quatenus nomine coniugum sumitur pro quibuslibet duobus matrimonio coniunctis. Præterea quædam definitiones nullo omisso verbo, sed sola numeri mutatione, possunt accommodari numero singulari, ut apertissimum est. at posteriores non possunt, nisi mutentur ea, quæ ad collectionem pertinent. Vnde quemadmodum non dices, coniugem esse eum, qui inter se generationis caussa, indissolubili societate coniunctus est. Ita nec dices, principium esse id: *quod neque ex se ipso, &c.* sed retento vero sensu, & abiecta particula collectionem significante, quemadmodum coniux definiendus est esse is, qui cum alio generationis caussa indissolubili societate coniunctus est, ita Principium est id, quod non ex alio, sed ex ipso aliquid est. Quo pacto nec inepte aliquid in definitione ponitur, nec definitum in definitione sui adhibetur, & sensus retinetur integer. Itaque definitio ab Aristotele tradita sic exponenda est. Principia, quæ ad totalem rei naturalis siue constitutionem, siue etiam generationem concurrunt, ea sunt, quæ neque ex sese, neque ex aliis, sed ex ipsis illa per se constant, aut etiam gignuntur.

Duo genera definiendi.

Aristotelica definitionis explicatio.

Tertia obiectio.

Tertia obiectio. Nulla res naturalis constat ex priuatione, ut est manifestum; nulla item fit ex priuatione. ergo priuatio non est principium, aut definitio proposita non est recte tradita.

Priuatio quomodo sit principium.

Nullam vero rem naturalem fieri ex priuatione, ex eo probatur, quia priuatio neque efficit partem rei, quæ gignitur, ut perspicuum est: neque est terminus a quo eius generationis. Homo enim, exempli caussa, non fit ex priuatione formæ hominis, ut ex termino a quo, sed ex non homine, seu ut clarius dicam, ex priuato forma hominis. Debet enim terminus *a quo* esse contrarius termino *ad quem*, siue rei quæ fit. priuatio autem formæ hominis non est contraria homini, sed non homo, seu priuatum hominis.

Solutio.

Ad hanc obiectionem respondendum est, rem, quæ gignitur, & ex priuatione formæ, & ex re priuata, ut priuata est, fieri per se tanquam ex termino *a quo*: sed tamen ex priuatione tanquam ex termino *a quo* partiali, ex re autem priuata tanquam ex termino *a quo* totali. In definitione autem particulam, Ex, non esse sumendam, ut significet habitudinem termini a quo totalis, sed partialis. Nam nec terminus *a quo* totalis, quemadmodum nec totalis terminus *ad quem*, est principium, sed principiatum. Nec refert, quod dici solet terminum *a quo* esse contrarium termino *ad quem*, intelligendum est de termino partiali cum totali comparato, sed de totali cum totali & partiali cum partiali, ut de homine cum non homine, & de forma hominis cum priuatione formæ hominis. tametsi hoc interest, quod termini totales non sunt contrarii per se primo, sed per partiales, qui per se primo sunt contrarii. Forma enim & priuatio formæ sunt contraria per se tota; potestque alterum totum alterum expellere ab eodem subiecto: at habens formam & priuatum forma non sunt contraria per se tota; nec potest alterum totum alterum a subiecto illo expellere, cum ipsa non sint in subiecto, sed subiectum includant.

Terminus a quo &c. dicatur contrarius termino ad quem.

Sed ut hanc contrariorum distinctionem planius intelligas, aduerte, contrariorum quædam esse positiue opposita, ut sunt calor & frigus, calidum & frigidum, forma hominis, & forma embryonis, ipse homo atque embryo: quædam priuatiue, ut calor & priuatio caloris, calidum & calore priuatum, forma hominis & priuatio humanæ formæ, ipseque homo, & non homo, non negatiue tamen, sed priuatiue sumptus. Tametsi autem hoc loco contraria pro iis accipiuntur, quorum alterum fit ex altero, aut illi post effectionem alicuius alterius rei succedit, idque siue per se siue per accidens. Rursus, contrariorum quædam esse per se, quædam per accidens. Contraria per se sunt ea, quorum utrumque vel ratione sui totius, vel ratione suæ partis contrarium est alteri. Ratione sui totius, ut ex oppositis positiue calor & frigus: ex priuatiue autem forma hominis & priuatio formæ hominis. Atque hæc sunt per se primo contraria.

Varia contrariorum genera.

Ratione autem suæ partis, ut ex positiue oppositis, calidum & frigidum: ex oppositis autem priuatiue, homo & non homo priuatiue sumptus. Sunt enim hæc quatenus sunt composita ex subiecto & forma, vel ex subiecto & priuatione formæ: suntque illa non per se primo contraria, sed per se secundario siue ratione suarum partium. Contraria

[illegible] per accidens sunt ea, quæ nec contrariæ [illegible], nec [illegible], contraria sunt, [illegible] alterum per aliquid [illegible] [illegible], & aqua [illegible] calorem, & frigoris, [illegible] forma [illegible], & [illegible] [illegible], & [illegible] ratione [illegible].

Prima contraria & primo contraria.

Ad tertiam autem non omnino eadem esse [illegible] primo cõtraria atque prima contraria. Quamquam enim omnia prima contraria, quæ re vera sunt formæ substantiales, & earum privationes (quicquid vetera dicuntur) sunt per se primo contraria, sive se tota contrariantur opponantur: non omnia tamen per se primo contraria sunt prima contraria, ut patet in calore & frigore, & in his, eorumque privationibus, ac similibus. Quamuis enim eorum aliqua dici possent prima in certo genere, ut in genere sensibilium qualitatum, aut in certo aliquo prædicamento iuxta illud, quod *primo Physicorum capite sexto, & in 10. & 12. lib. 10. Metaphysicorum cap. septimo traditione* [illegible], tradit Aristoteles; In uno quoque genere est una prima contrarietas, formæ scilicet, ac privationis: sola tamen formæ substantiales, & eius privatio sunt prima contraria simpliciter.

Quædam contrariorum fiut per se ex suo contrario.

Quæ contraria sint, nullum contrarium est, quod fiat per se ex suo contrario, nisi ambo sint per se contraria, idque secundario & per naturam. Contraria enim per accidens non fiunt per se ex suo contrario, ut est lucere clarum, sive ea positive, sive privative opponantur. Contraria vero per se primo, cum simplicia sint, nec propria fiant, ex suis contrariis fieri non possunt, sive ea positive invicem opponantur, sive privatione. Denique contraria per se, quæ secundario contraria sunt, si positive opponantur, non possunt esse per se termini generationis, sive substantialis illa sit, sive accidentalis: cum generatio quævis sit mutatio ex non esse ad esse: tametsi possint esse termini motus, qui semper eis fiunt oppositi positiva.

Occurritur obiectioni.

Neque obest quod 1. Phys. capite quinto, inter alias inter exempla eorum, quæ per se fiunt ex suis contrariis, afferat musicum, quia album fit ex nigro, aut medio colore affecto. Non enim Aristoteles id simpliciter asserebat, sed cum dixisset, album fieri per se ex non albo, ne quis putaret album ex quocunque non albo fieri posse, ut ex (lib. negra [illegible]), aut substantia separata, subdit non album illud debere esse contrario aliquo colore aut medio affectum, ut in eo suscipiendo ad albedinem, quod est privatum.

Quarundam dubitationum solutio.

[illegible]

Explicato [illegible] contrariorum, [illegible], quæ [illegible], [illegible] ab illis sunt explicantur.

Refertur [illegible] ratione sua [illegible].

Dicebat Aristoteles eo loco, tertio quarto, principia esse, quæ neque ex se se, neque ex aliis, & ex ipsis omnia essent, hoc est omnia fierent, aut fierent, quæ pacto essendi [illegible] interpretati sumus. Tum, ut probaret prima contraria esse principia, hac ratione progressus est. Primum probavit non esse ex aliis, quia sunt prima. Si enim essent ex aliis, essent utique ex prioribus, ac proinde non essent prima, sed [illegible] ex aliis. Deinde probavit non esse ex se se, quia hæc contraria contraria enim ita sibi mutuo repugnant, ut unum ex altero esse non possit. Tertio probavit, omnia ex ipsis esse, omnia inquam quæ primo ac simpliciter sunt. Probatio vero est, quia sunt prima contraria. Cum enim quicquid fit, ex suo contrario fiat: contraria vero secunda, sint posteriora primis: necessario sequitur, omnia, quæ fiunt primo ac simpliciter, ex primis contrariis fieri. Ita concludit Aristoteles prima contraria esse principia. Et quia probationes priore sunt dubitatio oritur.

Prior dubitatio.

Ac in prima conclusione consideranda, nomine prima contraria intelligenda prima entia, primo ente, &c non ens, aut prima in genere contrariorum si prima entia, primo ente, & non ens, recte quidem concluditur sed de genere quod probandum erat. Atque enim dicebatur essent ne prima entia, primo ente est, & non ens, atque ea essent principia. Et superiori [illegible] sequitur, quamvis aliam probationem secundæ conclusionis, quæ tam eadem argumento probatur. Sive ita prima cõtraria sunt prima entia, primo ente ens, & nõ ens, fieri non poterit, ut vel sint ex aliis, vel ex se se, aliquo enim ex prioribus, ac proinde non essent prima. Si vero nomine primorum intelligantur prima in genere contrariorum, & recte quidem (suis rebus), quod non per se notum, & probatio est optima. Si enim contraria essent ex aliis, sive ex prioribus contrariis facta essent (contraria enim, quæ ex aliis fiunt, ex aliis cõtrariis facta sint necesse est) unde sieret, ut essent prima contraria, & non prima contraria. Verum hoc eodem modo tradita facta probatio secundæ conclusionis. Si enim certum est, prima contraria, quia sint contraria, non fieri ex aliis, multo certius est, non fieri ex se se, quia sunt prima contraria. Ita ineptissime progressus videtur Aristoteles in duabus prioribus conclusionibus probandis.

Posterior dubitatio. Altera dubitatio esse [illegible] contra probationem tertiæ conclusionis. Nam [illegible] probatum erat, prima contraria non fieri ex sese, quia essent contraria, aut statim fierent ad tertiam conclusionem confirmandam. Quicquid [illegible] tamen contrario fieri [illegible] pugnare videatur hæc probationes [illegible].

Soluitur prior. Attamen, si [illegible] quæ diximus, nullo negotio vtramque dubitationem dissoluet. Itaque [illegible] ad priorem dicendum est: in probatione quidem primæ propositionis, nomine primitatem, non esse intelligenda prima simpliciter, vt recte probatum est, sed prima in genere contrariorum, ita quod idem est prima contraria. Verum ex hoc non efficitur, [illegible] esse probationem secundæ. Nam etsi secunda [illegible] contraria secunda est: intelligenda tamen non secunda, sed prima esse debent, quemadmodum ea prima quoque definitionis parte desumpta est, non ea secunda. Quæ cum ita sint, omnia cohærent optime.

Soluitur posterior. Ad posteriorem dubitationem dicendum, id quod Aristoteles ait, prima contraria non esse ex sese, quia sunt contraria, rectissime dici, semper in probatione contrariorum nomine propria, quæ per se primo sunt contraria, nihilque includunt, quod sit contrario non [illegible]. Cum enim duobus modis [illegible] ex alio præcedente, et modo aliquo remanente in eo, quod fit [illegible] enim est is modus, quo [illegible] ex alio [illegible], quia non propter ea [illegible] possit id fieri, sed potius [illegible] intelligitur, vt [illegible] ludi, Olympicis) [illegible], vt ex eo, quod perfectior, [illegible] ex ligno, et vir ex puero [illegible], vt ex eo, quod dissoluitur, non remanet in eo, quod fit, [illegible] materiæ, quo pacto [illegible] ex aqua, et [illegible] ex non homine, vt habet secundo [illegible] cap. [illegible] fieri non potest, vt ea, quæ per se primo contraria sunt, ex sese [illegible] repugnantia enim [illegible] causa est, vt alterum, sine [illegible] ex parte ingredi possit alterius compositionem. Quod vero subditur omnia, quæ fiunt, [illegible] fieri ex primo contrarijs, quia quicquid fit, ex suo contrario fit [illegible], semper in probatione contrariorum [illegible] quæ [illegible] contraria sunt. Hæc enim [illegible] composita ex ijs, quæ primo contrariantur, [illegible] ipsa ex [illegible] sunt, ex illis quoque fiunt, nec tamen eodem modo [illegible] capitur [illegible] termini a quibus [illegible], non autem [illegible], sed totam forma-

Quo pacto contraria ex sese fiant.

rum contrarijs, [illegible] autem primo [illegible] et ex terminis [illegible], [illegible] contrarijs. [illegible] est repugnantia [illegible] secundæ ac tertiæ conclusionis. Quæ omnia non mediocri [illegible] ad capacitatem [illegible] forsan, [illegible] videatur, planius intelligendum.

NVM PRINCIPIVM sit prius eo, cuius est principium.

QVÆSTIO III.

Argumenta pro vtraque parte.

SECTIO I.

QVæstionem hanc, cuius explicationem in tractatu prima [illegible] reddamus, quæ pro vtraque parte afferunt. Nam quod non omne principium sit prius eo, cuius est principium, his argumentis videtur plane ostendi.

Primum, quia in diuinis Pater est principium Filij, et vterque Spiritus sancti, vt diffinitum est in sacra Oecumenica Florentina Synodo [illegible] ipsa plane idem ostendit, cum Filius a Patre, et Spiritus ab vtroque aeternaliter procedat. At tamen diuinæ personæ sunt per omnia coæternæ et coæquales, ex quo fit, vt nulla earum possit esse prior altera. Vnde est illud Athanasij in Symbolo: *Et in hac Trinitate nihil prius aut posterius, nihil maius aut minus, &c.* 1. *Argum. pro parte negatiua.*

Deinde, quia sunt principia, [illegible] non solum ea, vnde res sunt aut fiunt, sed etiam vnde cognoscuntur, cum multa cognoscuntur a posteriori, multa principia, quæ non sunt principia, sunt posteriora, quorum sunt principia [illegible], vt sint priora. 2.

Tertio, quia certum est, principium et principiatum esse correlatiua: correlatiuorum autem neutrum est prius altero, non solum igitur aliqua principia non sunt priora suis principiatis, sed plane nulla. *Vt habes in prædicamentis, capit. de ijs, quæ sunt ad aliquid.* 3.

Quod vero opposita pars magis sit probanda, his rationibus concluditur.

Primum, quia quandocunque aliquid est prius negatiue, si dicatur aliquid aliud, cui [illegible] respectu sit prius [illegible] respectu illius, ac proinde prius illo quemadmodum primogenitus, qui ante secundum filium est prior, negatiue, nam 1. *Argum. pro parte affirmatiua.*

secundo filio, incipit esse primus posititiue, ac proinde prior illo. at ex ipsa definitione patet, omne principium ita esse priorem negatiue, vt sit priorem respectu eius, cuius est principium. Hoc enim dicitur esse id, vnde aliquid est, aut fit, aut cognoscitur.

2. Deinde, quia id omne, quod supponitur ab alio, est prius illo: at omne principium supponitur ab eo, cuius est principium, alioquin non magis illud haberet, quam hoc illius principium esset.

3. Tertio, quia vbicunque datur ordo, datur prioritas vnius respectu alterius: imo etiam nihil aliud est, duo quælibet esse ordinata inter se, quam vnum esse prius altero. at inter principium, & id, cuius est principium, necessario datur ordo, vt omnes, & Philosophi, & Theologi fatentur: ergo id, cuius datur principium, est prius suo principio, vt aperte constat.

Quid de principiis in diuinis in hac quæstione sentiendum.

SECTIO II.

Quæ vere sit difficultas. QVod in hac quæstione negotium exhibet, illud est solum, quod pro parte negatiua ex decretis Orthodoxæ fidei de diuinis personis obiicitur. Nam cætera, quæ pro eadē parte addita sunt, mera sunt sophismata, quæ aut peremtis, aut obiter dilui possint. Quare, si hoc vnum explicauerimus, vno (vt sic dicam) verbo quæstioni satisfactum erit.

Opinio D. Thomæ. Ac quidem Diuus Thomas 1. p. q. 42. artic. 4. & quæst. 33. art. 1. & q. 31. art. 2. ad tertium & 1. sent. d. 9. q. 2. a. 1. existimat in diuinis personam producentem non esse priorem ex parte rei persona producta: nostro tamen intelligendi modo priorem esse. Atque in prima parte quæstione 42. articulo 3. ea ratione probat personam producentem nō esse ex parte rei priorem producta, quia nec ex parte naturæ communis prior est, cum eadem omnino sit in persona producente, ac producta, nec ex parte relationum, quibus personæ distinguuntur, cum persona producens & producta (vt correlatiuæ sunt) & natura simul sint, & cognitione. in quæstione vero 40. eiusdem partis, articulo quarto, ex eo probat personam producentem esse priorem nostro intelligendi modo, quia persona producens prius intelligitur productioni actiuæ, ac proinde personæ productæ. Neque tamen, inquit Caietanus, in locum posteriori citatum propugnat, se, dicere personam producentem, &

A productam esse simul cognitione, sic intellecta: & simul alterum, personam producentem esse priorem producta nostro intelligendi modo. haec enim simul cognitione ex parte rei, sine, vt ipse loquitur, ex natura rerum: producens autem prior producta ex parte nostra. Nam etsi natura correlatiuorum non permittat, vt alterum sine altero perfecte intelligatur, tamen quatenus in diB uinis relatio procedentis, & productio actiua idem sunt, vt Theologi ostendunt, eatenus apud nos, qui more nostro, id est, imperfecte diuina intelligimus: prius concipimus personam producentem, quam productionem actiuam, quæ ab ea quasi egreditur: licet alia ratione productio actiua sit fundamentum ipsius relationis, qua persona producens constituitur. De qua re Theologi fusius.

C Scotus vero 1. sentent. distin. 12. quæst. 2. & d. 28. quæst. 3. & in 2. d. 1. q. 2. & in Quodlibeto 4. quem suo modo sequuntur Greg. in eundem librum, d. 9. quæst. 2. & Gabriel ibidem, quæst. 3. oppositum omnino docet. Ait enim, personam producentem esse priorem ex parte rei, persona producta: cognitione autem nullo pacto esse priorem, ac proinde nec modo intelligendi nostro. Quod autem sit prior ex parte rei, ex eo probat, quia etsi non est prior D natura, est tamen prior origine, quatenus persona producta ab ea accipit esse. Quod vero nullo modo sit prior cognitione, ex eo concludit, quia vnum correlatiuum, quatenus tale est, nullo modo potest sine altero intelligi, ac proinde nec ante alterum: persona vero producens nullo modo intelligi potest, nisi concepta relatione, cum in diuinis nihil aliud sit, quam essentia & relatio.

Opinio Scoti. At Durandus in 1. sent. d. 9. q. 2. & d. 12. q. 2. & D. Thomæ, & Scoto aliena ex parte contradicit. Contendit enim personam producentem, neque ex parte rei, nec modo intelligendi nostro esse priorem producta: ex parte quidem rei propter rationem Diui Thomæ; ex modo autem intelligendi propter rationem Scoti.

Opinio Durandi præcedentibus contraria.

E

Nobis tamen vtrumque asserendum videtur: Personam producentem, & ex parte rei, & modo intelligendi nostro esse modo aliquo priorem producta. Ex parte quidem rei, F tum quia persona producens est prior origine, vt recte probat Scotus: cuius rationi & sententiæ hac ex parte nec ratio nec sententia D. Thomæ quicquam repugnat: tum etiam, quia est prior naturalis connexionis ordine: quod miror, quo pacto nec Scotus, nec D. Thomas, nec quisquam alius animaduerterit: si animaduertit, non esse cum recepta. Scotum cum Aristotele inter genera priorum

Vera sententia.

tum

tam hoc libro, cap. 11. tum in capite V. decimum cap. de modis prioris, huius generis prioris meminerit, et mox patebit. Modo autem intelligendi nostro, quia etsi personam producentem non possit concipi sine relatione, potest tamen concipi more nostro ante posteriorem aestimari, concipitur non relatiue, sed absolute, more, inquam, concipiendi, quo concipiuntur producentia naturalia, quae re vera absoluta sunt. Id autem tunc fit, cum apprehendimus relationem producentis, non quatenus terminatur ad personam productam, sed quatenus dicit esse communicabile, siue hypostaticum, si quidem hypostasis commune quippiam est hypostasi absolutae & relatiuae. At is conceptus imperfectus est, & contra quem nihil facit ratio, & mutuus conceptus & intelligentia relationis quatenus relatiuum est.

Cur Diuus Thom. non di- xerit in persona producente esse prioritatem naturae cum argumen.

Sed, ut redeamus ad disquisitionem illam prioritatis originis in parte rei, quam ponimus in persona producente, quod quidem attinet ad prioritatem originis, animaduertendum est, Aristotelem putasse omne producens esse diuersum numero natura a producto; atque ideo in omni producente posuisse prioritatem naturae. Id quod in causa fuit, ut Diuus Thomas et observantia, qua semper in illum fuit, non ausus sit addere nouum genus prioritatis producentis, et producentia sunt, sed satis se esse facturum putauerit, personam producentem in diuinis non esse ex parte rei priorem producta: & probauit non esse priorem natura. At Scotus, ut liberior in sua sententia asserenda, cum consideraret in communicatione diuinae naturae dari re vera, & a parte rei aliquam prioritatem communicantis, siue producentis, quae non sit prioritas naturae, non est veritus prioritatem originis inducere, non quidem contra sententiam Diui Thomae, qui hanc prioritatem a Scoto explicatam, nihil repugnat, sed potius eius aliorumque antiquorum consuetudinem huiusmodi prioritatem non nominandi, aut ita dicendi, & fortasse nec animaduertendi.

Cur Aristoteles posita ordine, sete- ras priorum generibus adiunxerit.

Quod vero attinet ad prioritatem ordinis, illud notandum: & si omnia priora dici possunt priora ordine (alia enim sunt priora ordine loci, alia temporis) ideo tamen Aristotelem & in hoc libro, capite undecimo, & in Praedicamentis, priora ordine aliis generibus priorum addidisse, quia accepit priora ordine, ut complectantur ea, in quibus nullus alius ordo cernitur, quam enumerationis, primi videlicet, secundi, tertii, &c. enumerationis, in quam, passiuae, seu potius enumerabilitatis, ubi enim datur primum, A secundum, &c semper praecedens est prius subsequente consequentis. Cum autem in enumeratione multa modo accidat (vel enim possibilia sine ullo ordine incipimus, et sine enumerandi libera, dicatur minimo ad maximum progredientibus: vel iuxta aliquem ordinem in rebus inuentum, ut si eundem ordinem temporis sequamur, enumerare incipientes a natu maximo) duplex quoque B erit genus priorum ordine, alter non stabilitate naturalis (eius nempe, quae congruit ordini inuento in rebus ipsis) alter arbitrarie. Vocetque autem ordinem primo pasi ferent in enumerandis iis, quae a parte rei ordinatae sunt arbitrariam, si solum velimus colligere numerum ordinatorum. nihil enim refert ad eam rem, undecunque incipiamus: naturalem autem, si in qua velimus aliquem alium specialem ordinem: quamuis C in rebus cernatur, & in quo ipse enumerationis ordo fundetur, siue hic sit propter illum, siue non sit. Satis est enim, quod alia sit eius ratio. Hoc autem idem accidere potest in dinumerandis diuinis personis. Si enim nihil aliud, quam trinarium earum numerum velis colligere, nihil interest, a qua persona incipias. At si sequi talibus naturalem ordinem originis, qui in eis a parte rei cernitur, fas non erit aliter, quam Patrem pri D mam personam dicere, Filium secundam, tertiam Spiritum Sanctum. Sed operae pretium est occurrere argumento Maximini Arriani, quod Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus in vita Cerealis Episcopi Africani Castellanensis narrat Cerealii hunc in medio obiecisse: Pater in diuinis prior nominatur, quam Filius. Igitur Filius est inaequalis Patri. Nam etsi Cerealis arbitraria verba enumerationis rationem, pie atque sane ad verE ba Maximini respondit (occurrit enim, nonnunquam etiam Filium ante Patrem nominari, ut apud Paulum ad Galatas capite primo, cum ait, *sed per Iesum Christum & Deum Patrem*) tamen quia Maximinus re vera loquebatur de enumeratione secundum ordinem originis, qui verus est, & inueniri non potest, aliter necesse est respondeamus. Itaque dicimus, ex prioritate quidem naturae semper colligi posse inaequalitatem, quia F quandocunque generans est prius natura genito, semper genitum (in suo saltem) est imperfectius generante. At ex prioritate originis non semper id effici, quia fieri potest, ut generans eandem numero naturam genito communicet, quod cum in diuina generatione propter infinitam diuinae naturae perfectionem accidat, non sequitur in diuinis, genitum esse inaequalem generanti.

Duplex enumerationis.

Occurritur argumento Maximini Arriani.

Quomodo in divinis per ... [illegible] ... sententia sit.

Illud tamen advertas, esse in divinis concessionem personarum [illegible] principium, non [illegible] tamen naturaliter, esse simpliciter & absolute priorem altera, ne dum tempore, aut natura prioritate intelligatur. Quin etiam prolio superius quaestione secunda diximus, quae sunt principia cognitionis rei, non continuo esse simpliciter & absolute principia rei cognitae, sed eius cognitionis, seu quod idem est, cognitae, ut cognita est. Atque hac de causa veteres Theologi, & quod eodem pacto D. etiam Thomas simpliciter & absolute negarunt, Patrem esse Filio priorem, & utrumque Spiritu Sancto. Non negassent tamen esse priorem origine.

Conclusio de prioritate inter divinas personas.

Ita patet utramque personam producentem in divinis esse modo aliquo priorem producta, non tantum nostro intelligendi modo, sed etiam ex parte rerum natura tamen, [illegible] quia formaliter, & ut ita loquar, intrinsece connexae sunt, ac proinde simul natura, tum etiam, quia semper prior & posterior non differunt perfectione, sed origine, naturalique enumerationis ordine.

A est principium, ut patet in eisdem exemplis, & prioritatem respectu rei genitae, & [illegible] personarum productarum respectu productarum. Nec probatio quaeque talis, quia ordo ipse est, ut hoc possibile, quam illud huius principium sit.

Tertia quoque ratio, quia non ab omnibus probatur, explicanda est accuratius. Negant enim D. Thomae sectatores, itemque Durandus in locis citatis, ubicunque datur ordo, dari prioritatem. Quod duobus potissimum argumentis confirmant.

Opinio asserentium, non ubicunque datur ordo, dari prioritatem.

Unum ducitur ex divinis personis, quod ex dictis solutum relinquitur. Ut enim illis concedimus dari ordinem unius divinae personae (alioqui duceret confusionem contra sententiam cum Augustino lib. 3. contra Maximinum, cap. 14. dari ordinem naturae, hoc est, non arbitrarium, sed repositum in rebus, vel saltem [illegible] secundum naturae divinae connexionem, quem D. Thomas 1. part. quaest. 42. artic. 3. vocat ordinem originis, ita ad ... [illegible] ... naturalis enumerationis. *Vide Caiet. in 1. p. q. 42. artic. 3.*

Omne principium esse prius eo, cuius est principium.

SECTIO II.

Concluso quaestionis, an omne principium sit prius principiato.

His ita constitutis, nihil dubii relinquitur, quin ad quaestionem respondendum sit, omne principium esse prius eo, cuius est principium. Id enim perinde patet in inductione, siquidem omne principium aut est prius loco, aut tempore, aut natura, aut cognitione, &c. Nam & divinarum personarum principia, quae videbantur priora, non esse revera priora, sed iis modis, qui sunt a nobis explicati. Deinde iis rationibus, quae in inductione pro affirmativa parte propositae sunt, adeo ut non sit opus aliam adiungere.

Illud tamen pro secunda ratione intelligentia animadvertendum est, aliud esse supponere aliquid, aliud pendere ab aliquo. Supponit enim res genita priorationem, seu locum praecedentem in materia, nec tamen ab ea modo priorationem pendet, quod idem in quibusdam aliis principiis contingere licet, itaque omne principium quod potest supponi ab eo, cuius est principium, cum sit ab illo, est postillud, &c non omne tamen ab eo pendere. Quod idem magis patet in divinis, quam humanis, cum divinae personae per se ipsas sint independentes. Quod si supponi ab aliquo per se sumatur pro eo, quod est supponi ut causam, tum falsum est illud, quod assumitur, omne principium supponi ab eo, cuius

Supponere aliquid non idem esse, atque pendere ab alio.

Alterum desumitur ex divinis attributis, hunc in modum. In divinis attributis datur ordo a parte rei, alioqui inter intellectum & voluntatem divinam, ac proinde inter processiones divinarum personarum, quarum secunda procedit per intellectum, tertia per voluntatem, non daretur ordo. At prioritas attributa divina non datur a parte rei prioritas ullius respectu alterius, cum omnia sint ipsa simplicissima Dei essentia. Non igitur ubicumque datur ordo, datur prioritas. Sed & hoc argumentum facile dissolvitur, non datur enim in divinis attributis a parte rei ullus ordo formaliter, sed virtute tantum. Nam cum omnis ordo supponat distinctionem ordinatorum (ut idem est ordo inter ipsa attributa) est ordo virtualis. Ut eadem sequitur, cum non sint formaliter distincta a parte rei, sed virtute, hoc est, ita se habent in suis effectibus quasi effectus, ac si essent distincta, ita se habent ut non sint a parte rei ordinata formaliter, sed solum virtute. Et eo certe, quod personae divinae a parte rei ordinate procedunt per intellectum & voluntatem divinam, colligitur intellectum & voluntatem divinam se habere a parte rei, ac si essent formaliter ordinata. Exemplum sumi potest in Sole, in quo vis calefactiva & exsiccativa non sunt ordinatae formaliter a parte rei, quia nec distinctae, quippe cum sint una tantum qualitas, sed ... [illegible] ... tamen argumentum non est, ei a parte rei esse virtute, seu ut dici solet virtualiter ordinatas,

Quo pacto in divinis attributis datur ordo.

Similitudo.

D

E

F

ordinatas,

distinctae ac distinctae, quod ita se habent in calefaciendo & exsiccando, ut si vis calefaciendi esset alia ab exsiccandi, eam quae ordine naturae praecederet. Videmus enim Solem efficere quodam prius calefacere, deinde exsiccare. Cum igitur in divinis attributis non detur ordo formaliter à parte rei, sed virtute tantum, nihil mirum est, si non detur prioritas formaliter, sed solum virtute.

Expenditur locus Divi Thomae.

Adducunt nonnulli tertium hoc argumentum ex Divi Thomae 1 part. q. 42 artic. 3. Quae ad invicem referuntur, ad invicem ordinata sunt: duo quaelibet correlativa aequalis comparationis invicem referuntur, ut duo similia inter se; igitur invicem ordinata sunt. At in correlativis aequalis comparationis neutrum est prius altero, ut luce clarius. Non dubium igitur, quin detur ordo sine priori & posteriori. Verum & hoc argumentum nihil conficit. Primum, quia si Divus Thomas in hac controversia aliter atque nos sentit, nihil est quod eius auctoritatem nobis obiiciant. Deinde, quia cum ait, quae ad invicem referuntur, invicem ordinata esse, loquitur de ipsis extremis, quae denominantur relativa, sensusque eius verborum est, extrema quae mutua reali relatione referuntur, esse cognata inter se aut communicatione alicuius formae communis, ut duo similia: aut mutuo ad se invicem proportionata, ut agentia & patientia creata. Unde non sequitur, dari ordinem etiam inter correlativa aequalis comparationis.

Semper inter ordinata dari unum prius altero.

Dicendum est igitur, verum esse maiorem illam propositionem, ubicumque datur ordo, dari prioritatem aliquam unius respectu alterius; nimirum vero, si proprie loquamur, nihil esse aliud duo quaelibet esse ordinata inter sese (quod tacite in argumentatione assumebatur) quam unum esse prius altero, sive loco, sive tempore, sive natura, &c. hoc enim & communis loquendi modus approbat, & ratio ostendit. Nam & ea ipsa, quae perfunctorie ordinata dicuntur in primo (inquam) secundo, tertio, &c. nihil aliud est, ea ordinata esse inter sese, quam primum esse prius respectu secundi, & secundum respectu tertii, & sic deinceps. Quo fit, ut nihil sit, cur argumentatio in nostram assertionem non congruat.

Omnis ordo supponit distinctionem.

Sed contra id, quod paulo ante dictum & probatum est, omnem ordinem supponere distinctionem, sic obiici potest. In motu & tempore intra & in omni quantitate continua datur ordo a parte rei, & tamen non datur distinctio: non recte igitur dictum est, omnem ordinem supponere distinctionem ordinatorum. Ad hanc obiectionem dicendum: duas quidem in qualibet quantitate continua a parte rei ordinem realem, quemadmodum & distinctionem realem partis, & partis (neque enim una pars est alia) attamen non dari ordinem formalem: quemadmodum nec datur distinctio formalis, quae numquam cernitur, nisi ubi est actualis multitudo, sive rerum, sive quidditatum distinctarum.

Quintuplex distinctio.

Haec et facultatem tenens, adverte distinctionem, quam ordo supponit multiplicem esse. Alia enim est realis & formalis simul, ut inter quaslibet producens & productum, sive hoc creatum sit, sive increatum: alia realis, sed non formalis, ut inter partes eiusdem quantitatis continuae: alia formalis, sed non realis, ut inter genus & differentias, aliosque gradus Metaphysicos, ut vocant: alia nec realis nec formalis, sed virtualis virtute ipsius rei, ut inter attributa divina, & inter multa etiam creata: alia denique nec realis, nec formalis, sed virtualis virtute intellectus, ut inter concretum commune & abstractum commune, velut inter humanitatem communem, & hominem communem, quae nostra tantum consideratione distinguuntur.

Quintuplex ordo.

Quare cum ordo talis sit, qualis & distinctio, quam supponit: is quidem, qui in prima distinctione fundatur, & realis & formalis est; qui in secunda realis, sed non formalis; qui in tertia, formalis, sed non realis; qui in quarta, nec realis, nec formalis, sed virtualis virtute rei; qui denique in quinta, nec realis nec formalis, sed virtualis virtute intellectus, qui ordo ratio ratiocinantis appellatur.

Non ubicumque datur distinctio, dari ordinem.

Adverte tamen, etsi ubicumque datur ordo, datur distinctio: non tamen ubicumque datur distinctio, dari ordinem. Multa enim distincta sunt, quae non sunt ordinata inter sese, sed confusa, ut patet in turba hominum circumfusa, & in duobus quibuslibet correlativis aequalis comparationis, sive eiusdem appellationis, ut in duobus aequalibus aut similibus, saltem si perfecte aequalia aut similia sint. Unde perspicuum est, latius patere distinctionem quam ordinem. Atque hoc pacto perspicua relinquitur affirmativa pars propositae quaestionis.

Solutio eorum, quae pro negativa parte proposita sunt.

SECTIO IIII.

PRimum vero argumentum eorum, quae pro negativa parte proposita sunt, hoc pacto dissolvendum. Communicatio & cor-

Explicatio

[illegible] [illegible] A
lius, [illegible] tempore [illegible]
[illegible]
[illegible]
in Aristoteles [illegible] esse in [illegible]
dei, [illegible] tempore, [illegible]
[illegible] *& in hac Trinitate nihil prius aut posterius, nihil maius aut minus*, [illegible], *sed totae tres personae coaeternae sibi sunt & coaequales*, ubi B opponit verbis coaeternae verbis prius aut posterius, & verbis coaequales, verbis maius aut minus, hoc est, perfectione aut minori perfectione.

Quid sit cognosci à priori & posteriori. Ad secundum dicendum, etsi in definitione principij comprehendantur principia cognitionis, quibus multa à posteriori cognoscimus, non tamen inde effici illam eiusmodi principium, quatenus tale principium est esse posterius eo, cuius est principium. Est enim C semper prius cognitione aliqua, sive sensitiva, sive intellectiva, sive imperfecta, sive perfecta. Quod autem dici solet, hoc est illud à posteriori cognosci, non ita accipiendum est, quasi dicatur, à posteriori secundum cognitionem quamcunque, sed secundum cognitionem accuratam, vel à causis cognoscimus per effectus: quo etiam modo interdum aliquid dicitur cognosci à priori, cum cognoscitur per id, quod est prius secundum accuratam & perfectam cognitionem. Non dixi *secundum naturam*, ut ea complecterer, in quibus non datur prius & posterius natura, cum interim saepe dicantur cognosci à priori, saepe à posteriori: quo pacto dicimus, Dei immobilitatem per aeternitatem à posteriori cognosci, aeternitatem vero per immobilitatem à priori: si[illegible] eius scientiam & voluntatem per [illegible] à posteriori, hanc vero per illam à priori.

Principium & principiatum, quo modo sumi possint. Ad tertium dicendum, tribus modis posse accipi principium & principiatum. [illegible] [illegible] *hoc* [illegible] [illegible] pro eo quod [illegible] principium, nullo modo [illegible] [illegible], ut pro materia, quatenus materia est alicuius principium, quatenus formaliter refertur ad principiatum, ut pro materia quatenus certo modo refertur ad compositum. tertio [illegible] [illegible] est medium inter eo, quod denominat F [illegible], quatenus [illegible], aut ab eo, [illegible] est [illegible] pro materia, quatenus [illegible] est compositum. Atque haec [illegible] principij, quatenus principium est: [illegible] modo sumendum est principium in definitione principij, quemadmodum & causa in definitione causae. Hoc igitur modo omne principium est prius A principiato, sive natura, sive [illegible], [illegible] quod [illegible] ad rationem principij [illegible], [illegible] sequatur, [illegible] est. Nam [illegible] haec duo, principium & [illegible] est principium, [illegible] haec, [illegible] [illegible].

[illegible] quoniam [illegible] quid esset principium, & [illegible], [illegible] est principij, explicandum, [illegible], ut disputationes, B num recte Aristoteles principiorum genera tradiderit.

NVM RECTE ARIstoteles principiorum genera tradiderit.

QVAESTIO IIII.

Argumenta in partem [illegible].

SECTIO I.

ARistoteles quidem [illegible] quinque principiorum genera tradidit hoc capite: principium [illegible], à quo motus incipit, à quo actio bene incipit: [illegible] [illegible], [illegible] electione, [illegible] res cognoscitur. D Verum quod [illegible] principiorum genera [illegible] ostenditur.

Quod multa praetermiserit [illegible] principiorum genera. Primum, [illegible] principij [illegible] [illegible], [illegible] principij temporis, quod est [illegible] nec principij generationis, quod [illegible] est [illegible] privatio [illegible] formam [illegible].

1 Deinde, quia ut posuit principium, à quo actio bene incipit, ita ponere debuit, à quo 2 male [illegible], De malo principio E [illegible] erit.

3 Tertio, quia [illegible] meminit materialis ac efficientis principij, [illegible] tamen videtur formale, exemplare, ac [illegible] quae in principijs [illegible] [illegible].

4 Quarto, quia cum principium efficiens [illegible], quam [illegible] procedens, quam [illegible] & [illegible], quam producens [illegible] principij [illegible] principium producens, ut principium [illegible] & [illegible] principia comprehenderentur. F Neque [illegible] videtur [illegible], quia Aristoteles circa [illegible], [illegible] Christianam professionem [illegible] non agnoscit, quando tamen illas revera dari nihil repugnat, [illegible] principia [illegible] [illegible], [illegible] principia excluderentur.

Probabatur [illegible] [illegible] creationem.

Quinto,

1 Quintum, quia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] principia esse [illegible], [illegible] in genere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

2 Secundum, quod [illegible] magna quidem possit [illegible] principia [illegible] scientiæ propria. & ea quidem, quæ rerum essentias constituunt, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], & differentias: tum etiam [illegible] principia apud Mathematicos & Philosophos [illegible] [illegible].

3 Postremo, quia cum principiorum quædam [illegible] sint, quædam [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] hoc loco, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] hac quoque ratione [illegible] [illegible] videatur. Ita sit, [illegible] [illegible] principiorum [illegible] [illegible] Aristoteles, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Quod plura principia videntur, quam [illegible]. Quod autem e contrario plura fecerit principiorum genera, quam [illegible], [illegible] [illegible] posset, quia ipse idem [illegible] 1 Phys. c. [illegible] [illegible] [illegible] principia semper manere, hoc est, [illegible] [illegible], quod ex Platone [illegible] [illegible] [illegible] 1 Phys. com. [illegible] & 8 Phys. [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] solus Deus vere principium dici debet, quando solus ipse [illegible] [illegible] est. Unde & Christus Dominus apud [illegible] in Apocal. ca. [illegible] aliquid de se dicens, quod esset Dei perpetuum, Ego, inquit, sum [illegible] [illegible] principium & finis. Lactan. in [illegible] [illegible]. *Haereticorum de principiis [illegible].* Hinc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], duo [illegible] principia esse dicunt, Deum & [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] de principiis [illegible] [illegible] lib. [illegible] [illegible] Dei cap. [illegible] & lib. [illegible] [illegible] ad Quodvultdeum. [illegible] [illegible] lib. 1 contra [illegible] & [illegible] [illegible]) [illegible] [illegible] duo principia [illegible], bonum [illegible] [illegible] [illegible], malorum alterum, [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible], & qui a veritate [illegible] [illegible] [illegible], in hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] principium id solum dici posse, quod [illegible] [illegible] [illegible] & a quo cetera [illegible]. Unde illud apud Gregorium in [illegible] [illegible] [illegible], lib. [illegible] [illegible] [illegible] dictum: *Principij origo nulla est, nam ex principio oriuntur omnia, ipsum autem nulla ex re alia nasci potest.*

Eadem ab Aristotele tradita esse principiorum genera.

Sectio II.

[illegible] [illegible]. Si tamen Aristotelis [illegible] [illegible] considerare [illegible], haud difficile erit intelligere, recte A [illegible] [illegible] esse principiorum [illegible] [illegible].

Quod vero illud [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Aristoteles in hoc lib. [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] Philosophorum [illegible] [illegible]: [illegible] non [illegible] ille in hoc [illegible] [illegible] [illegible], quæ [illegible] [illegible] B [illegible] [illegible] [illegible] est, & [illegible] [illegible] & [illegible] apud Philosophos, quæ in hoc libro non plane [illegible] [illegible]. Quamquam [illegible] [illegible] [illegible] est Aristoteles vulgata [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ad ea facile [illegible], [illegible] [illegible] non difficile intelligi possint.

Hoc [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] principiorum genera, quæ Aristoteles [illegible] in communi Philosophorum [illegible] [illegible] C in [illegible] colligi possunt. Philosophorum vulgus, [illegible] principia omnium rerum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quia non [illegible], [illegible] quæ magnitudinem haberent, [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] habentium magnitudinem principia intelligebat. *[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] principiorum.* Cum autem principium, medium, & finis in magnitudine [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] autem duobus modis [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], unde optime sive commodissime inchoari D potest: duplex quoque [illegible] [illegible] est, magnitudinis principium: alterum, unde quomodocunque [illegible] incipit; alterum, unde quam commodissime incipit. Nam qui male rem incipit, [illegible] [illegible] agere vulgo dici solet. Ita duo [illegible] habemus principiorum genera. Deinde [illegible] magnitudinem habentium duo [illegible] principiorum genera esse possunt: alterum esse [illegible] [illegible], quod [illegible] a principio & [illegible] [illegible], alterum esse E cognitum [illegible] [illegible] [illegible], quæ [illegible] [illegible], sola materia Philosophorum vulgo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] magnitudinem [illegible] [illegible] putabant; [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] principiis [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] efficientis [illegible], efficiens *[illegible] [illegible] principium.* electione & efficiens [illegible], [illegible] [illegible] F [illegible] principiorum genera ad duo [illegible]: principium materiale, efficiens [illegible], efficiens electione & [illegible], & principium cognitionis. Ita sunt septem principiorum genera, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible]. Eadem principiorum genera colligi possunt ex ipsa definitione principij tradita. Nam cum principium dicatur id, unde [illegible].

aliquid est aut fit, aut cognoscitur: sane principia essendi, & non eadem hac effectionis, ex mente quidem vulgarium Philosophorum, sola enim principia magnitudinis [illegible] magnitudinis causa cum quod non [illegible] à materia, quam [illegible] minime [illegible] non principia effectionis [illegible] sententia, [illegible] ipsius habere patest quæ [illegible] separabile atque [illegible] intelligantur. Quam [illegible] genera principiorum effectionis alterum [illegible] adiungas, nempe materiam ipsam ac efficientem, quod triplex est, ac de [illegible] principium [illegible] adhibeat, [illegible] principiorum genera concludes.

Alia eorundem collectio. Sunt porro, qui ratione ordinis hæc eadem principiorum genera colligere nituntur: sed cum impedita sint [illegible] ratiocinatione, tum vero parum secura. Ordo enim cum cernitur in rebus [illegible] principijs respectu C eorum, quorum sunt principia, latius tamen patet, quam ut ex illius [illegible] principiorum divisio colligi possit. Nam & inter Neronem & Antichristum [illegible] ordo temporis: & inter [illegible] eiusdem numeri datur ordo [illegible]. Nec tamen aut Nero est principium Antichristi, nec prior [illegible] principium posterioris, [illegible] principium sit [illegible]. Ita patet Aristotelem [illegible] principiorum genera [illegible] D dedisse.

[illegible] divisio. Hanc eandem divisionem [illegible] Hominis [illegible] primum & secundum genus propter affinitatem [illegible] & [illegible] scientia [illegible] efficientis rationem explicant, principiumque cognitionis ad principium [illegible] (quia [illegible] erat [illegible]).

Simplicij divisio. Simplicius tamen: Physicorum [illegible] & [illegible] libro E eiusdem operis com. [illegible] artificiosius [illegible], quam necesse fuit, principia distinxit: nempe in principia positione, ordine, specie, affectione, tempore, generatione, [illegible] sensu [illegible] in ea quæ vel natura, vel ad [illegible] principia sunt. Hæc enim omnia, & quæcumque alia [illegible] possint adde, quæ ab Aristotele tradita sunt, aut etiam ad genera, [illegible] quæ [illegible] principij attingunt, facile revocari possunt.

Dilutio eorum, quæ pro [illegible] parte obiecta sunt.

SECTIO III.

QVæ autem pro utraque parte obiecta sunt, hunc in modum dilui possunt.

Ad prima. Ad primum eorum, quibus concludebatur Aristotelem [illegible] necessario, quam [illegible] Aristotelem non [illegible] principium motus, [illegible] designasse principium magnitudinis. Neque enim aliud principium magnitudinis tradit hoc loco, quam vel [illegible] *[illegible] quibus [illegible].* unde [illegible] quid autem est aliud, motum incipere, quam B principium habere? Hoc enim peculiare est [illegible] ab Aristotele traditis, ut principium, non tantum principium, sed peculiari ratione [illegible] appellentur. Ut apud [illegible] placet, quod Divus Thomas hoc cap. [illegible] primo quidem modo ut principium magnitudinis designari principium motus [illegible] vero in secundo, ut principium [illegible] magnitudinis. [illegible] designari principium magnitudinis ex principio motus, ut ex contraria parte, & medio C quidem. Semper enim in motu est certum principium, & à medio ac fine [illegible] nullum datur [illegible] principium, quod ex natura rei [illegible] atque principium. Cum autem tempus [illegible] motus, perspicuum est principia [illegible] principium temporis.

Occurritur obiectioni. D Siquis etiam obijciat: Prior & posterior in motu fiunt ex prius ac post [illegible] magnitudine, ut Aristoteles tradit quarto Physicorum, capite undecimo, [illegible] prius & posterius eo loco sunt [illegible] pro ipsa [illegible] extensione ac divisibilitate, atque pro ordine partium extensionis, quod ipse Aristoteles [illegible] exponere capite decimo [illegible] huius libri, [illegible] esse quantum & divisibilem, quia magnitudo E sit quanta & divisibilis, & tempus similiter, quia motus. Vel dicito, [illegible] eodem esse Aristotelem [illegible] Physicorum, quod dicat, [illegible] partium [illegible] ex ordine [illegible] partium magnitudinis, [illegible] quæ [illegible] necessarium ad illum, & [illegible] præcedit.

De principio generationis. Quod vero attinet ad principium illud generationis quod [illegible] *à quo.* F *[illegible]* generatio [illegible] præcedente [illegible] forma [illegible] *[illegible]* principium generationis idem [illegible] atque alterationis ac principium alterationis, [illegible] & [illegible] ad principium motus localis, [illegible] motus. Ita [illegible] *Duplex* [illegible] sub [illegible] *à quo* [illegible], & [illegible] ipse [illegible] *à quo* [illegible], sub quo [illegible]

quidem

quiescit mobile, principia sunt motus & generationis [illegible]. At vero generatio inanimatis pro ipsa forma substantiali momentanea introducitur, cum principium, a quo illius esse primario substantialis formae, non revocabitur ad primum, nec secundum genus principij, sed ad tertium: hoc est, ad principium materiale, quatenus, quae generatur, intelligitur fieri ex aliqua materia, quam etiam, quae postea erat forma introducenda, tamen [illegible] generata esse intelligatur ex materia iam informata.

Ad secundum. Ad secundum, ut respondeamus, repetere oportet id, quod paulo ante dictum est, inchoationem & inceptum principium non esse principium. Unde vulgatum illud proverbium [illegible] Platonem in Dialogo de legibus & Aristotelem in Ethic. [illegible] principium [illegible] dimidium [illegible]. Aut etiam, quod in [illegible] plusquam dimidium, recte interpretatum est, qui dixit: *Dimidium facti, qui bene coepit, habet*: quod is, qui male coepit, haud coepisse merito dici solitus.

Explicatio proverbij.

Ad tertium. principium formale, exemplare, ac finale. Ad tertium dici potest, Aristotelem [illegible] formale principium, cum tradidit materiale: vel potius plane comprehendisse formale [illegible] per suam formam [illegible] de causa exemplari & finali. Sed quoniam haec tria non solum cognitionis, sed etiam essendi ac efficiendi principia sunt, [illegible] principiorum, communem [illegible] definitionem [illegible], non solum quodcunque aliud genus praetermisisset, sed etiam quamcunque aliam communem principij rationem non explicasset. quod quidem ex ipso contextu aperte colligitur. Alij reducunt tria haec [illegible] genera ad principium efficiens, quod omne efficiens, & [illegible] & aliquo proposito exemplari (si modo agit per intellectum) & alicuius formae introducendae causa agit. Verum haec [illegible] quae ad [illegible] capitis [illegible].

Ad quartum. Quam apte definitio principij tradita sit. Ad quartum dicendum, etsi Aristoteles in [illegible] principiorum generibus [illegible] communem [illegible] illud in ipsa principij definitione. Nam & principium [illegible] est principium [illegible] aliquid sit, effectione [illegible] creatio [illegible] & [illegible] principium [illegible] est principium, a quo aliquid [illegible] Aristotelem [illegible] tam ample principij rationem

A stadidit, ut ne hoc quidem [illegible] excluderetur. Quod [illegible] Commentat. [illegible].

Ad quintum. Qualitates cur principia dicantur. Ad quintum dicendum, Aristotelem [illegible] de causis appellasse qualitates elementorum principia, quod eas acceperit in eo formarum substantialium, quae non latent alteri, quia sunt instrumentaria agendi principia, quae ad principia agentia revocari debeat.

B

Ad sextum. Summa genera, & differentiae, cur praetermissa. Ad sextum dicito, genera summa, & differentias, etiam individuales [illegible] simpliciter simplicia [illegible] principia metaphysica, & praetermissa in generibus principiorum enumerandis [illegible] quam abstractiora, & quam minus caperet philosophorum vulgus: ac non esse praetermissa in definitione principiorum communi, cum ex iis aliquid sit, ac cognoscatur, tametsi ex eo nihil fiat, quasi alteri [illegible] alteram adiungatur. Neque enim re ipsa differunt genus & differentia, ut alteri [illegible] alterum advenire possit. Quod vero attinet ad unitatem, cum ea sit principium numeri, ut materia, ad tertium genus principiorum revocetur.

C

Unitas quomodo sit principium.

Ad septimum quid respondendum sit, ex dictis patet. Iam enim diximus cur Arist. non omnia principiorum genera aperte sit professus.

D

Quo pacto solus Deus principium sit. Quod vero contra obijciebatur, Aristotelem plura fecisse principia quam deberet, hunc in modum dissolvitur. Sermo [illegible] est de eo, quod maxime proprie dicendum est principium, & ad quod caetera omnia revocantur: in solum Deum id vera principij rationem cadere, quem [illegible] & rationem [illegible], tametsi apud [illegible]

E [illegible] esse principia, unum Deum & materiam, sive principium bonorum & malorum. Quanquam locus ille Aristotelis, in quo ait principia semper manere oportere; aliter intelligi potest, aut potius debet, [illegible] in omni generatione dari aliqua principia, indefinite tamen, non hoc necessario, aut illud. Quam [illegible]

Vera explicatio.

F [illegible] ipse idem [illegible] probatur. [illegible] non concluditur, Aristotelem plura quam debuit, principia fecisse.

Sed quia fortasse non deerit, qui neget, principium esse analogum, aut etiam analogia admissa, dubitet de qua re illud primum dicatur. quod si de Deo, qua demum ratione id intelligendum sit: [illegible] quid de [illegible]

hac re differendum, pauca exponemus.

NVM PRINCIPIVM sit analogum, & qua ratione.

QVÆSTIO V.

Principium analogum esse, [illegible] formaliter.

SECTIO I.

Principium per se quid principium dicitur.

Ac si principium quidem sumatur pro re ipsa quæ principium dicitur, non dubium est ipsum analogum esse, & de Deo primum dici. [illegible] Hoc enim analogum est, cum omni genere entis detur principium aliquod: atque in toto genere entis Deus primum quoddam est. Accedit quod Arist. [illegible] capite quarto, [illegible] disserens de principiis rerum sensibilium, quæ tamen vel quædam sunt, rerum rebus (quod addidimus propter [illegible]) probat ea analogice convenire, propterea quod sint principia rerum sensibilium diversorum generum, quæ analogice conveniunt, ergo [illegible] analogum sit, & primum de Deo dicatur, cui summe principium [illegible] analogum. Denique id confirmari ex eo potest, quod principium non solum dicitur causarum, sed etiam non causarum, ut spatii extra cœlum, in quo nullum est corpus, temporis [illegible] quod antecessit omnem motum, [illegible] motum, in quo plerique Theologi infinita fingunt principia imaginaria, seu potius imaginatione fingunt infinita principia: sicque interpretantur *D. Chrysost.* [illegible] *homil. in Ioan. Theophyl. Cyril. Beda. Caietanus & alij in [illegible] Ioan.* illud Ioannis: *In principio erat Verbum,* quasi diceret, Quodcunque principium imaginatione designes, in eo iam erat Verbum. Non enim magnum quid diceret Ioannes, si in principio eius temporis quod motu primi mobilis [illegible] Verbum Dei iam extitisse affirmaret, cum plerique (*ut Greg. Naz.* [illegible] *Damasc. libro secundo* [illegible] *capite tertio,* [illegible] *capite septimo, Basil. homil.* [illegible] *Hieron. in capite primo, epistolæ ad Titum,* [illegible] *Græcorum* [illegible] *Hilar.* [illegible] *Ambr.* [illegible] *libro primo,* [illegible] *capite quinto*) doctores Catholici sentiant, angelos quoque ante corpora cœlestia fuisse conditos, [illegible] causam quoque [illegible]

Expositio verborum Ioannis In principio.

A [illegible] principium, atque adeo [illegible] esse [illegible] quod [illegible]

Principium [illegible] ad id [illegible] est principium.

Quod si principium sumatur pro ea relatione ad id cuius est principium, non est quidem difficile idem ostendere. Est enim relatio principij in quibusdam realis, ut in patre respectu filij, [illegible] intelligas, sine di-
B [illegible], nec modo in qualibet causa efficiente comparatione sui effectus [illegible], sed etiam in materia, & forma respectu compositi, in quibusdam vero rationis, ut in [illegible], & principijs [illegible], imo & in Deo respectu creaturarum, & in causa finali, quæ principium intentionis est respectu eorum, quæ ad finem destinantur. Neque enim in Patre alia est relatio patris, alia principij, sed relatio Patris est specialis quædam principij
C relatio, eodemque modo dicendum de relatione cuiuslibet causæ. Atque hoc etiam pacto principium primo dicitur de Deo, cum in eo significet relationem per se subsistentem, quæ in [illegible] creata dari potest. Quin etiam in divinis analogum esse principium ea ratione constat, quia [illegible] divinis personis nihil reale [illegible] esse potest, quod [illegible] sit. Iam enim per aliquam [illegible] realem [illegible], essetque in
D Deo compositio realis [illegible]. quod fieri nullo modo potest. Satis autem est probasse principium non esse univocum, ut analogum esse intelligatur. constat enim non esse [illegible] æquivocum, quod [illegible] sequentibus animadvertendum est. Sed cum hæc [illegible] principij consideratione ad hunc locum [illegible], sic [illegible] hoc pacto de principij analogia disputatum.

Principium [illegible] formaliter principium.

Denique si principium sumatur quatenus
E principium est, quo pacto etiam analogum [illegible], nempe, quatenus est id unde aliquid est, fit, seu quatenus ab eo aliquid procedit, ut [illegible] (ex quibus est *Divus Thomas* [illegible] *quæstione* [illegible], *articulo primo*) principium definiunt, [illegible] procedendi verbo, dicendum est: efficientem tota hoc pacto analogum. Primo quidem, quia modus procedendi a principio, [illegible] modo principiandi respondet, univocus non est. Nam procedere ab aliquo dependenter, qui modus est procedendi a principio, quæ causando principiant, & procedere independenter, quo pacto [illegible] personæ divinæ procedunt a prima, & ratione [illegible] utraque [illegible] non conveniunt. Deinde quia principia, quæ causando principiant, non conveniunt in communi illa causandi ratione, ut omnes Philosophi affirmant: [illegible]

[illegible] communem principii generaliter sumpta in ratione principiandi. Etenim quaedam principia [illegible], alia [illegible], alia [illegible], alia [illegible] secundum [illegible], alia secundum [illegible]: quibus modis nihil est commune univocum. Postremo, quia multiplicem ipsarum particularum [illegible] abunde declarat principii analogiam. Nam & particula *primum*, primitatem temporis, loci, naturae, originis, ordinis, & huiusmodi alias significat, quibus nihil est commune univocum; & particula *unde*, exponi non potest, nisi variis & discrepantibus admodum praecedendi rationibus, quae sunt, *post quod*, *ex quo*, *per quod*, *a quo* &c. ut supra quaestione prima, sectione secunda, dictum est, quae [illegible] univocationem. Ita patet, principium, quatenus principium est, analogum esse. Id quod Aristoteles cum aliis locis, tum vero secundo libro de Generat. animalium capite secundo de rebus naturalibus asserit: *In rebus (inquit) quae fiunt, plura habentur principia, nec eodem modo eadem.*

Multiplex [illegible] principia.

Quo pacto sit analogum.

SECTIO II.

Principium esse analogum proportione.

Quod si petas, quo genere analogiae principium sit analogum, dicendum est, proportionis quidem esse, continere illi analogiam proportionis, quandoquidem ut hoc principium illo modo procedit ab hoc principio, ita quodammodo illud ab illo, &c.

An sit analogum attributione.

Verum de analogia attributionis dubium est. Quidam enim ex parte videtur affirmanda [illegible] genera [illegible] principium illud, [illegible], sed etiam [illegible] ex parte videtur [illegible]. Nam etsi unum genus principii per se producat [illegible] ratione essendi, ut materia & forma, tamen in ratione principiandi nullum genus pendet ab alio: neque enim materia [illegible] causandi modum habet a modo causandi formae, ac proinde nec principiandi, etsi [illegible]: ad causas [illegible] & principia [illegible]: eodemque modo neque forma ab efficiente aut efficiens a fine, & vice versa: neque finis a caeteris.

Non esse analogum attributione.

Dicendum igitur, Principium in omni sua latitudine non esse vere analogum attributionis. Nam etsi omnia genera principiorum referuntur ad Deum tanquam ad id, a quo habent non solum suam rationem essendi, A [illegible] principiandi rationem non referuntur ad illum tanquam [illegible] principiandi rationem: sed omnes fines tanquam ad primum finem, omnia efficientia tanquam ad primum efficiens: & ita de caeteris. At Deus, ut est primum principium uno modo, non refertur ad se, ut est primum principium alio modo: ut quatenus est primum efficiens non refertur ad

B se, quatenus est primus finis. Unde patet, etsi detur res una, ad quam referuntur omnis ratio principiandi, non dari tamen rationem unam ad quam omnis principiandi ratio referatur: quod tamen erat necesse ut principium diceretur analogum attributione. Quare etsi potest dici analogum attributione secundum rem, propter rem unam primam secundum rem, ad quam referuntur omnia: non tamen analogum attributione secundum rationem,

C quod est esse simpliciter analogum attributione.

Quo tamen pacto dici possit.

Sed quaeret aliquis, de quonam genere principiorum primo dicatur principium. Nam Averroes in hoc caput censet id dici primum de principio finali, quod est etiam [illegible] primum. Albertus vero id dici primum de principio magnitudinis, seu a quo fit motus.

De quo genere principii primo dicatur principium.

Quantum autem [illegible], & alii recentiores facile existimant conciliari, quod

D Averroes loquatur sic de principio secundum rei naturam; Albertus autem secundum impositionem vocabuli, aliquid tamen addendum est, ut utraque sententia sit vera. Itaque dicendum, causae finali, non simpliciter, sed inter ea, quae non solum principia sunt: sed etiam causae, convenire primo principii rationem. est enim causa finalis primum ac praecipuum causarum genus. Verum ante omnes causandi

E rationes esse rationem principii productionis productionis quae primae ac secundae personae in divinis convenit. Dicendum quoque, nec principium magnitudinis simpliciter fuisse primo appellatum principium. Nihil enim magis est principium magnitudinis, ut finis etiam esse non possit, si ea parte expectes [illegible]: sed appellatum primo fuisse principium, quatenus ab eo incipit motus vel [illegible] illud inchoatur.

F

VTRVM PRINCIPIum prius dicatur de Deo respectu diuinarum personarum quam creaturarum.

QVÆSTIO VI.

Quo pacto principium prius dicatur respectu diuinarum personarum.

SECTIO I.

Pars, negans probatur.

SEd quæstio est: Num principium prius B conueniat Deo respectu diuinarum personarum, quam creaturarum? Quod enim non prius ei conueniat respectu diuinarum personarum, ex his probatur.

Prima Ratio.

Primum, quia esse productiuum diuinæ personæ non dicit perfectionem, aut saltem non addit essentiæ quicquam perfectionis, quam tamen dicit, & quidem infinitam, esse totale productiuum creaturæ.

Secunda Ratio.

Deinde, quia esse productiuum creaturæ C est commune omnibus personis, esse autem productiuum personæ diuinæ, est proprium quibusdam. At communia priora sunt propriis, etiam in diuinis, virtute saltem, & nostro intelligendi modo.

Tertia Ratio.

Tertio, quia Deus non dicitur principium diuinæ personæ, nisi per potentiam productiuam; at potentia dicitur de Deo proprie respectu creaturarum, improprie vero respectu diuinæ personæ: id quod duabus ra- D tionibus patet. Prior est, quia potentia quatenus potentia dicitur respectu alius, quatenus aliud est, ut patet ex hoc ipso libro capite duodecimo, textu decimo septimo. Vna autem persona diuina non est simpliciter aliud ab alia, licet sit aliud suppositum. Posterior: quia potentia diuina respectu creaturarum, cum sit omnipotentia, comprehendit omnem potentiam proprie dictam, alioquin non esset omnipotentia; nec tamen comprehen- E dit potentiam productiuam diuinæ personæ: tum enim tertia persona in diuinis non esset omnipotens, quia nullam producit, nec secunda, quia non producit primam. Atque hanc sententiam probat Durand. in 1. Sent. d. 29 q. 1.

Pars affirmans suadetur.

Quod vero prius illi conueniat respectu diuinarum personarum ex eo primum ostenditur, quia esse principium diuinæ personæ dicitur de Deo ab æterno: creaturæ autem ex F tempore. Deinde, quia principium diuinæ personæ dicitur de Deo naturaliter, creaturæ autem libere. Loquor autem de principio acto, siue principiante, non de principio potentiali, siue principiatiuo. Tertio, quia esse id, vnde aliquid procedit, perfectius dicitur de eo, vnde illud perfectius procedit: perfectius autem procedit vna persona diuina ab alia a quam quæuis creatura a Creatore, cum illa procedat in vnitate eiusdem naturæ singularis, hæc in sola vnitate analogiæ, atque adeo infinitæ distantiæ. Vnde est illud Paulad Ephes. 3 loquentis de æterno Patre: *Ex quo omnis paternitas in cælo, & in terra nominatur.* Significat enim his verbis productionem filii a Patre esse perfectissimam principiationem, & cui primo principiandi ratio conuenit.

Hanc posteriorem sententiam (*quæ est Aegydii, 1. Sent. d. 29. quæstione prima, articulo secundo, & Alexandri, 1. p. quæstione vigesima tertia, articulo quarto, & quæstione quadragesima tertia, membro secundo, articulo secundo*) amplectuntur nonnulli eius sententiæ sectatores. (*Vide Capreol. eadem in loco, q. 1. Capr. 1. Sent. d. 29. Albert. Mag. eod. d. 29 articulo 2. Richardum eadem quæstione secunda, Argent. eadem quæstione vnica & alios*) nobis quæ magis placet dummodo contrahatur ad illud tantum principiandi genus, quod est per productionem: quod tamen explicationis gratia dictum sit. Nam cum hoc modo tantum conueniat Deo esse principium respectu diuinarum personarum (si loquamur autem & principium ordinis earum, tum hoc principii genus sequantur cætera principiorum genera, ut ex superioribus intelligitur) in hoc solo potest fieri propofita comparatio. D Nulla enim diuina persona potest loco, aut tempore, aut natura, aut cognitione, præcedere eam, quam producit. Vnde fit, ut nec detur finis, nec exemplar in productionibus diuinarum personarum, ut multo minus, aut materia, aut efficiens, siue ex nihilo, siue ex aliquo, ut subiecto: præcedunt enim productiones illæ omnem rationem causandi, & quemcumque alio modo principiandi, quam per productionem sui originem. Nam de fine ac exemplari, de quibus E dubitare aliquis esse posset, ex eo non probatur, quia semper sunt, ut Durandus loco citato recte argumentatur, importat præeminentiam bonitatis, non semper quidem respectu intendentis finem, sed eius quo finis acquiritur: quæ præeminentia non datur in diuinis respectu diuinarum productionum. Exemplar vero non est necessarium ad productionem rei, nisi ubi producens debet pro- F ducere aliquid certæ ac circumscriptæ essentiæ, cuiusmodi non est persona diuina. Quocirca neque essentiam Patris productionis diuinarum personarum exemplar ullam posuerunt, sed tantum creaturarum. Ita fit ut quæstio de solo principio productiuo intelligi possit, quod iam recte ostenditur esse prius conuenire Deo respectu diuinarum personarum, quam creaturarum: cum tantus alia

Nam diuinarum productionum dicitur finis aut exemplar.

alia omnia principiorum genera, et ut dicantur de Deo, nisi respectu creaturarum, ut patet ex earum proprietatibus, et ex positione loci, temporis, naturæ, & perfectionis.

Productio ad extra perfectionem. Ad primum ergo partis oppositæ argumentum dicendum est, esti esse productiuum creaturæ dicat perfectionem: tamen ipsum producere creaturam, quod est esse actu principium, nihil perfectionis dicere, quod ad diuinam essentiam pertineat. Productio enim creaturæ in ipsa creatura est. Productio autem diuinæ personæ dicit quidem perfectionem essentiæ, veruntamen non aliam a perfectione personæ productæ. Vide *D. Thom. 1. dist. 29. q. 1. artic. 2. & Capr. ibidem q. 1.*

Ad secundum. Communia non prius propria. Ad secundum contrario verbo productiui in producentem, dicendum est, communia, quæ non necessario consequuntur, sed contingenter, aut libere, non esse priora propriis necessario consequentibus: quo pacto non est prius hominem moueri, quam esse rationis participem, aut disciplinæ capacem: at producere creaturam, etsi commune est omnibus personis, esse tamen non necessarium, sed liberum.

Ad tertium. Potentia productiua proprie dicta. Aristotelis definitio potentiæ non valet in mysterio Trinitatis. Ad tertium dicendum, potentiam productiuam non solum proprie, sed etiam propriissime dici de potentia productiua diuinæ personæ: quod patet ex actu producendi perfectissimo, qui ei respondet in diuinis. Prior autem probatio minoris facile refellitur. Aristoteles enim, quia non putauit dari posse aliam perfectam productionem, ut productum esset eiusdem numero naturæ cum producente, definiuit potentiam actiuam per respectum ad aliud: unde ut definitio ab eo tradita non sit usurpanda in hac materia, præsertim cum ne omnem quidem potentiam actiuam creaturæ in ea complexus sit, sed eam solum quæ supponit subiectum in quod agat. Posteriori vero probationi hunc in modum occurrendum: omnipotentiam *Omnipotentia quam potentiam complectatur.* non complecti omne genus potentiæ, etiam proprie dictæ, quia non complectitur potentiam passiuam: sed complecti omnem ac solam potentiam productiuam alicuius essentiæ, quæ sola potentia est essentialis diuinæ naturæ: ita tamen ut nomine productionis intelligat etiam oppositam destructionem, ut ita loquar.

A primum producens causa ceterorum principiorum producentium, quod est primum in unoquoque genere, est causa ceterorum, ut Aristoteles docet: consentientibus omnibus Philosophis: at hoc fieri nequit, tum quia omnis causalitas Dei respectu creaturæ est communis omnibus personis diuinis, quibus tamen non est communis productio diuinarum personarum: tum etiam, quia Deus, B quatenus producit creaturam, non potest habere causam, tum denique, quia cum in diuinis sint plura principia producentia respectu diuinarum personarum, & alterum prius origine altero, alterum esse causam alterius, quod fieri nequit. Ergo principium producens non potest primo dici de principio producente diuinam personam.

Posterior obiectio. Potest etiam hunc in modum obiici. Si in Deo non esset personarum distinctio, ut Philosophi C putarunt, esset Deus primum principium productiuum, et referret ad creaturas, ac personalia in diuinis nihil impedirent communia. ergo nihil obstat personarum distinctio, quominus principium productiuum primo dicatur de Deo comparatione creaturarum.

Solutio prioris. Hæc tamen nihil obstant. Nam quod ad priorem obiectionem attinet, negata propositione dicendum est, pronunciatum illud *quod est primum in unoquoque genere, esse causam ceterorum*, in iis tantum esse intelligendum, quæ D distinguuntur secundum essentiam, quo pacto causa vniuersi ab effectis distinguitur: at hoc modo diuinæ personæ, neque inter sese, neque a communi essentia distinguuntur.

Fateor, D. Thomam *sæpe, &c 1. dist. 29. q. 1. ar. 2. & 1. p. q. 45. art. 6.* & alios plerosque Theologos affirmare productionem diuinarum personarum esse exemplar, & habere causalitatem in productione creaturarum, verum improprie id dictum, tum quia ratio causalitatis E causæ exemplaris in productione creaturarum debet esse communis toti Trinitati, tum quia debet esse finita & limitata: quemadmodum & ipsa creaturarum productio. Sensus *Productio diuinarum personarum quomodo sit exemplar.* ergo eius pronunciati est: productionem diuinarum personarum cum sit infinite perfecta, esse quodammodo exemplarem causam productionis creaturarum: quia etsi illam creaturæ in producendo imitantur, deficiunt tamen infinite ab eius producendi ratione. F

Diluitur posterior obiectio.

SECTIO II.

Prior obiectio contra prolata. Verum contra assertam conclusionem sic obiici potest. Si principium producens primo diceretur de principio producente diuinam personam, & de ceteris attributione ad ipsum, esset haud dubie ipse principium

Posterioris. Ad posteriorem obiectionem dicendum: si in Deo non esset personarum distinctio, fore, ut deesset in vniuerso perfecta omnino productio: nempe vel nullo modo differentia producenti: quæ enim Deus producit extra se infinite deficiunt a diuinæ naturæ similitudine, quæ autem creaturæ producunt, non pos-

[illegible] productionis, [illegible] [illegible] dam [illegible] ad [illegible] formæ [illegible] nullam productionem [illegible] posse esse [illegible] productione. Concessa igitur prima propositione ad perfectionem [illegible] est, [illegible] non impedire ea, quæ [illegible] conueniunt, sed impedire (si ita dici potest) id, quod [illegible] conueniret, si non [illegible].

Principium productionis [illegible]. Itaque principium productionis (ut loquitur magister [illegible] Aug. [illegible] de Trin. [illegible] Theologi communiter) primo dicitur de Patre in diuinis, qui est principium non de principio, ut loquuntur Theologi, deinde de Filio, qui est principium de principio: quia, quod cum Patre simul sit principium Spiritus sancti, id habet a Patre, quemadmodum & essentiam. Tertio loco dicitur de Deo respectu creaturarum, quas ex nihilo [illegible] perfectius producuntur, quam quæ [illegible] supposita. Quarto de Deo respectu creaturarum, quæ [illegible] simul cum causis secundis. Quinto [illegible] producentibus [illegible] causam, quæ [illegible] producunt, quæ [illegible] productio [illegible] causæ [illegible] ex parte [illegible] producto cum productione.

Productio [illegible]

A aliud ab [illegible] principium autem [illegible] ab eo, quam est principium [illegible] habere [illegible]. *principium & causa.*

Differunt tertio, quod ab omni causa habet aliquid esse id, cuius est causa: non item B ab omni principio, id cuius est principium: quod ita [illegible] patet in primatione [illegible] & in generatione ipsa, cuius privatio est principium: privatio enim, [illegible] nullum esse habet, ita nec [illegible] dare potest.

Differunt quarto, quod ab omni causa pendet modo aliquo in suo esse, id, cuius est causa: quod plus est, quam habere esse ab illo; non item ab omni principio id cuius est principium, quod in superioribus exemplis C cerni potest.

Postremo differunt [illegible] aliis. [illegible] quod omnis causa est prior natura suo effectu: non item omne principium eo, cuius est principium: quod etiam patet in [illegible] productione, & [illegible] forma, ac generatione: & aliis plerisque. Non propterea tamen hoc dicimus eo pacto [illegible] D [illegible] causa omnis dicatur [illegible] principium [illegible] principium, [illegible] ordo, [illegible] [illegible] quam [illegible] esse prior, [illegible] principium [illegible] E [illegible] principium latius patere, quam causam, quæ est D. Tho. 1. p. q. 33. art. 1. *Commen. com. & Alexandri Alberti.* Commentatoris, & omnium communis sententia hoc loco & aliis plerisque. *[illegible] [illegible] differentiam.*

NVM PRINCIPIVM latius pateat, quam caussa.

QVÆST. VII.

Quod latius pateat.

SECTIO I.

ETsi omnino, ex iis, quæ dicta sunt, liquido constat, principium latius patere, quam caussam: quia tamen id hoc loco [illegible], pauca colligenda sunt [illegible] inter caussam & principium, ut ex iis maior principij amplitudo caussæ [illegible] appareat, tum [illegible] [illegible], quæ pro reciprocatione caussæ cum principio F afferri possunt. Principium & caussa hoc primum differunt inter sese, quod omnis vera caussa est ens, quemadmodum & etiam id, quod est eius effectum: non omne autem principium est ens, quemadmodum neque omne principiatum, ut patet in priuatione, & [illegible].

Differentiæ

Differunt deinde, quod semper causa & [illegible]

Dubia quæ[illegible] [illegible].

SECTIO II.

SEd quærendum est quod [illegible]. Aristoteles enim 4. lib. huius operis cap. 1. [illegible] [illegible], Ens, & verum eadem [illegible] principium & caussam: ergo [illegible] latius patet principium, quam caussa. *Prima obiectio.*

Huic obiectioni [illegible] Argum. [illegible] qui respondeant, principium & caussam reciprocari [illegible] Aristoteles 2. libro [illegible] cap. 33. nec verum est, tum & [illegible] principium [illegible], & priuatio principium [illegible]: nec sunt eorum caussæ. Non desunt etiam, qui [illegible], [illegible] [illegible]

[illegible]

loci [illegible] priorum. Ea- [illegible] [illegible] sed [illegible] Vnde [illegible] apud D. [illegible] coniunctim [illegible] [illegible] necessitatis [illegible] in ad [illegible] perfidiz [illegible], aliter respondendum est.

Solutio.

Itaque dicendum, quemadmodum & locutio ([illegible] cap.) & lib. 1. cap. 7. [illegible] scripsimus, causam in principio lib. [illegible] popularem, non philosophice, quod saepe & apud Aristotelem, praecipue extra [illegible] in quo de rerum [illegible] agit. Sumitur enim quatenus complectitur ea, quae [illegible], licet non sint verae causae: quo [illegible], conditiones sine quibus non, & alia plura, vulgo dicuntur causa. Hic autem modo [illegible] quidam putarunt si [illegible] introducendum a nomine causae intelligendam [illegible] apud eundem in [illegible] Imo vero & apud Graecos persona in divinis causa dicitur secundum [illegible] causa [illegible], vt apud Damascenum lib. 1 Orthodoxae fidei, cap. 1. & [illegible] Latinis aliquando, vt D. Tho. docet [illegible]. Quod [illegible] Graecae ac Latinae Ecclesiae [illegible] in litteris [illegible] *Sic* [illegible] *quod [illegible] sancti Doctores, & patres dicunt, a patre per filium procedere Spiritum sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, vt per hoc significent filium quoque esse, secundum Graecos quidem causam, secundum Latinos vero principium, subsistentiae Spiritus sancti, sicut & Patrem.* Quia [illegible] Augustinus videtur [illegible] Graecorum in hac re loquendi consuetudinem [illegible] 7. q. [illegible] *[illegible]* Non habetur tamen [illegible] Deum [illegible] [illegible] causam esse [illegible] quasi [illegible] esse principium productiuum, non est tamen necesse. Nam & in 7. de Trinit. cap. 1. sic loquitur, de Patre. *Quod est causa illi [illegible], illi causa, [illegible]* non [illegible] causa [illegible] non pro principio productiuo, quod Graeci rectam [illegible] appellant, [illegible] loquuntur et [illegible] [illegible]. Quemadmodum non habet [illegible] vt [illegible] sapiens [illegible] qualis [illegible] Hieronymi lib. [illegible] cap. 3. Epist. ad Ephe. *[illegible] est [illegible] causa [illegible]*: In quibus autem de Deo [illegible]. [illegible] nomine authoris pro principij productiui [illegible] Latini, vt Hilarius in 4. de Trinitate, [illegible] Patrem in diuinis authorem esse [illegible] [illegible] D. Thomas. Sum. [illegible] [illegible] posse [illegible] respectu Spiritus Sancti, propterea quod authoris nomen significare videtur principium [illegible] principio [illegible]

Causa popularem acceptionem quid significet.

Causa sumi-tur in diuinis pro principio.

Authorem nomen in diuinis significandum principium.

A [illegible] Hilarium [illegible] persona [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] *Vide Hilar. lib. [illegible] Trin.* & [illegible]

Ad [illegible] aliquis Aristoteles in [illegible] lib. [illegible], in quo de principiis ac [illegible] plane [illegible] [illegible] causam, quot principium [illegible] esse, quia [illegible] aeque late patet [illegible] principium. Si enim [illegible] principium, non minus falso diceret, [illegible] causam quot principium, [illegible] esse homines quot animalia.

Secunda obiectio.

Ad hanc obiectionem sunt, qui [illegible] modo respondendum [illegible] causae. Verum haec [illegible] [illegible], quod [illegible] principium, & causa distincte [illegible], non [illegible] causa cum principio [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible], quam [illegible] [illegible] causam hoc loco accipi [illegible] [illegible] causae [illegible] igitur tot modis dicuntur causae, quot principia: perinde enim hoc est ac si probaret, tot esse homines, quot animalia, quia omnes homines sunt animalia.

Solutio.

[illegible] *dicuntur* [illegible] *quot principia*, negatiue intelligendum est, quasi dicat, non pluribus modis quam [illegible] [illegible] esse [illegible] in [illegible]. Vel respondendum [illegible] [illegible] *omnes causae principia sunt*, non [illegible] [illegible] [illegible], quo pacto intelligendum [illegible] quod dicat Aristoteles: Quippe omnes causae principia sunt.

Tertio sic obiici potest, principium & principiatum sunt correlatiua: at principiatum [illegible] causatum, [illegible] causam [illegible] nullam personam [illegible] principiatam, ne intelligatur [illegible] [illegible] pater causa, atque principium.

Tertia obiectio.

Ad hanc obiectionem dicendum, [illegible] Graeci non [illegible] admittere in diuinis personam productam esse principiatam, ut Diuus Thomas refert 1. part. quaest. 33. articulo 1. quod [illegible] concedant esse causatam: Latinos tamen, quia negant esse causatam, [illegible] principiatam esse, ac proinde maiorem propositionem, quoad [illegible] [illegible] sit, [illegible] quod nomen principium non [illegible] relationem principij: sed quia [illegible] aliquid, quod in diuinis non admittimus. Itaque [illegible] principiatum nihil aliud significat quam quod

Solutio.

habet principium, quemadmodum ... quod habet caussam: tamen quia ... abstinendum est a verbis, quae ... [illegible] ..., sed etiam ab iis, quae falsam efficere videntur, ... simpliciter, principiatum, & principiatum ... in rebus aeternis. Quare simpliciter dicendum est, propriam principij ... non esse principiatum, sed id autem est principium, quo pacto ... [illegible] ... Ita nihil confecit obiectio.

ΚΕΦ. β.

Ἄλλον δὲ τρόπον, ... [illegible] ... ὁ χαλκὸς τοῦ ἀνδριάντος.

CAP. II.

Caussa autem uno modo dicitur id, ex quo inexistente aliquid fit, ut aes statuae, & argentum phialae.

CAPITIS SECUNDI EXPLANATIO.

Caussa autem uno modo. Exponit quot modis dicantur caussae: primumque varia caussarum genera ponit: deinde revocat omnia ad quatuor vulgata: postremo agit de modis caussarum. Cum autem Aristoteles in hac caussarum explicatione nihil ... [illegible] ... quae secundo Physicorum de caussis dixerat: sed potius ea ipsa, quae scripserat cap. 3. ... eius libri, in hunc locum transtulit, haec ... ratio fuit: quia cum in rebus naturalibus, quam in Mathematicis, & Metaphysicis manifestius reperiantur omnia caussarum genera, facile ex hac caussarum naturalium explicatione omnium caussarum in communi cognitio colligi potest. De qua re primo libro huius operis satis cap. 7. quaest. 1. sect. 1. ... Describit igitur primum Aristoteles materiam, quia est omnium caussarum infima. Addi potest ea ratio Alberti, quia est omnium intima: nec Aristoteles ... loco a caussis magis intrinsecis ad minus intrinsecas. Nulla enim materia, inquit, potest esse extrinseca effectui; cum tamen aliqua forma illi extrinseca sit, nempe exemplaris. De materia ... [illegible] ... est.

b *Idem quo insito.* Cum dicit, *Id ex quo aliquid fit*, ... primum facit, quia est ... non proprie ... ex efficiente fit ... improprie ... [illegible] ... Tum ... exemplar, quia ... forma intrinseca, quia id ex quo aliquid fieri dicitur, si proprie ... eiusmodi esse debet, ut non sit id, quod erat absolute & perfectione ... [illegible] ... & natura. Itaque proprie dicere possumus rem naturalem constare ex huiusmodi forma, non item fieri ex illa. Cum autem dicit *insito* ... quia haec etsi praecedant absolutionem, perfectionemque rei, ... dici possit ex eis fieri, non tamen manent in compositione rei factae, tametsi ... fieri per se ex contrario, sed ex privatione & materia: haec quidem, ut parte, ex illa, ut termino, a quo incipit effectio. Credit Alexander per hanc eandem particulam reijciendam esse efficientem, ut hac ratione per praecedentem reijci non possit, quod principium effectionis dictum sit in capite superiori esse id, *ex quo aliquid fit ut non insito*. Sed cum Aristoteles non dixerit eo loco, *ex quo aliquid fit*, sed *unde aliquid fit*, quod satis patet, & efficienti ... congruit, non est cur Alexandri sententiam admittamus, consule utroque loco ... contextum. Ex his patet non recte exponi a Simplicio definitionem hanc ad secundum Physicorum, capite 3. commen. ... cum ait, ex aliquo fieri idem esse hoc loco, atque fieri ex ... mutationem ... seu, quod idem est, ex subiecto mutato: ... hoc pacto intelligenda essent verba proposita, superuacaneum esset addere verbum *insito*, ad excludendam privationem, aut etiam, si placet, contrarium. est enim perspicuum rem, quae fit, non fieri ex his ... Si quis autem roget, num in definitione hac comprehendatur materia coeli: dicendum est non comprehendi: quia verbum *fit* in hac definitione ... ab Aristotele, pro fieri per transmutationem, quemadmodum in ea, quae ... [illegible] ... in quo genere effectionis coelum fieri nequit. Si tamen verbo *fit* intelligas quamlibet affectionem, etiam improprie dictam, comprehenderetur utique: ... Aristotelis.

Si petas, cur in comprehendatur materia [illegible] respondendum est, [illegible] additur [illegible] comprehendi. Quod si [illegible] primo [illegible] primo modo sumpti tradita capite superiori repeti potest, [illegible] prima [illegible] Nec tamen praeterea [illegible] exempla aeris, & argenti, quia [illegible] hoc loco quemadmodum nec in alio plerisque [illegible], quatenus significat proprietatem, sed quatenus similitudinem.

[illegible Greek text]

argentum phyala, horumque c genera. d Alio forma & exemplar. Hac e autem est ratio quidditatis horum genera. [illegible] ad unum, ut numerus. Et g partes, quae in ratione insunt. [illegible]

c *Horumque genera.* Genera aeris & argenti, non sunt aqua, aut terra, aut quidvis [illegible] in quod haec (etiam de sententia veterum naturalium) resolvuntur, quo pacto quidam [illegible] D. Thom. in hunc locum lect. 2. & Alex. Aphrod. com. 3. exponunt Aristotelem, sed [illegible] minerale, mistum, & caetera superiora. Additum est autem hoc ab Aristotele, ut significaret definitionem materiae propinquae, ac remotae, quod merito etiam mox facit in forma. Nam quarum propriae, ac per se causae sunt species, eorum etiam sunt propriae, ac per se causae illarum genera, tametsi remotae. — *Quae sint aeris genera.*

d *Alio modo forma.* Explicat formalem causam, quam duobus nominibus formae, & exemplaris appellat. Num autem utroque vocabulo idem significare velit, quaestio est. Graeci [illegible] utroque significari formam inhaerentem, quam explicationis causa Alexander hoc loco ait, vocari exemplar, quia ab agente expetatur. Verum non est ratio haec causae exemplaris, sed finalis. Ideo [illegible] Simplicio com. 17. docet, ideo formam appellari exemplar, quia agens efficit simile sibi secundum formam, quia agit, ut quasi imitatione illius agat, atque eadem videtur esse sententia Themistii & Philoponi eodem loco: Simplicius adiungit, [illegible] formam naturalem appellari exemplar, quia est exemplar quoddam artis, hoc est, artificiosae formae; hinc enim dicimus artem naturam imitari. — *Causa formalis explicatur.*

Sed cum exemplar habeat veram, & per se, sibique peculiarem causandi rationem non tantum respectu effectorum artis, sed etiam naturae (omnia enim opera naturae ab arte divina pendent) non est cur [illegible] Aristotelem obiter meminisse hoc loco exemplaris neque [illegible] inter causas numerare voluisse. Quae cum ita [illegible], quae exemplaris propria est, non pertinet ad rationem materialis causae, ut est perspicuum, nec vero ad efficientis [illegible] in 1. dist. 36. quaest. unica [illegible] credit, nosque verum non esse ostendimus ad caput secundum primi libri quaest. 1. sect. 5. nec denique ad rationem finalis, quod patet ex iis, quae ad eum locum explicata sunt; potius dicendum est cum D. Thoma hoc loco, lect. 2. nomine formae significari formam intrinsecam, sive inhaerentem rei, quae fit, & cuius accessione, res absolvitur, nomine autem exemplaris formam extrinsecam, cuius imitatione agens operatur. Idem quod D. Thom. sentit Alensis hoc loco ex Boetio in libro de Trinitate. cap. 2. Cuius eamque sententiam refert. Formam internam, quia minus principalis est, magis appellandam imaginem, quam formam. Adverte tamen, non esse novum quod Alensis asserit, artem in [illegible] formae exemplaris: saepe enim exemplar apud veteres vocatur ars, quod sit obiectum artis. — *Exemplar ad quod causarum spectet.* — *Cur ratione exemplar dicatur ars.*

e *Hac autem est ratio quidditatis horum genera.* Quasi dicat, haec autem causa sive hoc causae genus, quod est forma in communi, internamque, & externam complectitur, est ratio quidditatis. Dicitur autem interna forma ratio quidditatis, quia quidditatem rei eiusque definitionem absolvit, & ab aliis distinguit. Externa autem, quia est quasi typus quidam illius, unde & prototypa principaliaque ratio appellatur. ex quibus facile erit caetera omnia a ratione causarum formalium excludere. — *Cur forma appellatur ratio quidditatis.*

f *Duo ad unum.* Hoc est, dupla proportio: continet enim vox inferior duplum superioris [illegible] quasi gradibus ab ea distantis. Eodem pacto cum dicitur, *ut omnino numerus*, intellige numeralem proportionem: neque enim forma concentus est numerus ipse, sed proportio numeralis.

g *Et partes quae in ratione insunt.* Intellige partes, quae insunt in ratione obiecti illius, [illegible] idem est, in obiecto definitionis, neque omnes tamen, sed genus & differentiam, quae in [illegible]

[illegible] Verum in parte non ... [illegible]

[illegible]

Praeterea id, unde primum mutationis, aut quietis principium existit: quo pacto est causa, is qui consilium dedit, & pater filii, & omnino id, quod efficit eius, quod efficitur, & quod mutandi vim habet, eius, quod mutatur. Insuper ut finis. Hic vero est id, cuius gratia, quo pacto valetudo est causa deambulationis. Cur enim deambulat? dicimus, ut valeat: quo pacto cum diximus, causam nos reddidisse arbitramur. Et quaecunque alio movente inter finem fiunt, ut inter sanitatem attenuatio, aut purgatio, aut medicamenta, aut instrumenta. Haec enim omnia finis sunt gratia

Causa effi- cientis quid sit. h *Praeterea id unde.* Exponit quid sit causa efficiens, quo loco perinde est ut si commune mutationis, quam motus, et generationem & corruptionem complectatur. Addit autem *aut quietis*, quod D. Thom. recte interpretatur *aut etiam quietis*, quia eorum, quae mutationi subsunt, quaedam, Aristotelis sententia, perpetuo moventur, neque ut quiescant, sed in eo quod movent et perfectionem suam positam habent, ut Sol, Luna, &c. Quaedam interdum moventur, interdum quiescunt, & ideo moventur, ut quiescant, ut elementa: moventur enim, ut locum assequantur, quo adepto moveri desinunt. Hoc autem modo quies ... talem & per se causam efficientem habet, quemadmodum & motus: idem enim est quod movet, quod ad talem quietem perducit. Neque enim hoc loco sumenda est quies ut sit privatio motus, sed pro adeptione formae, quae per motum acquiritur. Quod si genera omnia agentium complecti vis, ... *mutationis aut quietis*.

Quies per adeptionem formae.

Cum igitur causa efficiens dicitur id, unde principium mutationis, aut quietis exsistit, id est, a quo mutatio, aut etiam quies et ipsa, sive (quod dici solet) secundum causationem procedit, ceteras omnes causarum genera perspicue excludit, etiam finalem. Finis enim non ... movet secundum causationem, sed secundum intentionem, ... agentis. Addit *primum* ut excludat ... instrumenta, quae etsi possint esse causa per se efficientes, non tamen sunt principales, & quibus effectus tribuatur, quae tamen sola hoc loco ... spectantur.

Efficientis genera quatuor. i *Ut is qui consilium.* Quatuor efficientium genera ... Aristoteles his exemplis proposuit: Primum eorum, quae agunt per intellectum: Alterum eorum quae solius naturae impulsu: Tertium eorum quae ... efficiunt: Quartum eorum, quae movent ... aut in ea aliquid agunt. Tametsi priora duo quasi specialia sub duobus posterioribus ... [illegible]

Causa finalis definitio. k *Insuper ut finis.* Postremum causae genus adhibet, quod finem dicimus. Est autem id, cuius gratia aliquid fit ... [illegible] ... Et quoniam omnis causa principium est, ... non videtur esse principium, sed ... principiis ... inter principia numerabant, ... nec capite superiore ... illa principiorum genera ... posuit Aristoteles finem esse causam, quia redditur ad quaestionem, quae quaeritur, cur, sive ob quam causam aliquid fiat. Unde efficitur, ut ... modo sit principium a quo aliquid pendeat, sed etiam primum in intentione, ut appellari solet.

Finis est principium a quo est ad ... mediam.

Media vero dicuntur fines. l *Et quaecunque alio* ... etiam posse ... fines praecedentium, quae sunt inter finem, id est, inter ipsum agentem & finem: quo pacto attenuatio est finis purgationis, purgatio medicamenti ..., & medicamenta instrumentorum, quibus conficiuntur, aut porriguntur, &c. Nam cum haec omnia fiant, ... gratia sanitatis, & ... habeant ... propinquiora ... ipsum ... sunt fines praecedentium. Atque hoc modo supplenda est ... ne alioqui ... Ad quae ... intelligendum esse Aristotelem ... *quaecunque inter ipsum & finem* ... *inter ipsum & sub* ... Perionius ... locum ... sunt etiam fines, & ... tamen non ... ele-

[illegible]

Omnes quatuor causæ, quæ nunc expositæ sunt, in quatuor modos [illegible]

m Causæ igitur. [illegible] non quia plura causarum genera esse [illegible] quia [illegible] non solum principales, sed etiam [illegible] omnia, quæ propter [illegible] D. Thomas [illegible]

n At vero causa. [illegible] causarum multiplici [illegible]

o Aliud vero. Alterum est, causas diversorum generum inter se comparatas posse vicissim alias aliarum esse causas, ut exercitationem corporis, bonæ habitudinis, & hanc vicissim illius. [illegible]

p Idem quoque. Tertium est, idem [illegible]

q Omnes autem. [illegible] omnia quatuor causarum [illegible] genera, quæ [illegible]

[illegible] sta omnibus, de quibus tale sit esse, secunda modi & essentiales modi appellari possunt, & paulo inferius distinguuntur a caeteris, tanquam species a modis specialis. Itaque omnes causae in his quatuor generibus ponuntur, siue per se ac proprie, siue improprie ac reductiue.

τὰ μὲν γὰρ στοιχεῖα τῶν συλλαβῶν καὶ ἡ ὕλη τῶν σκευαστῶν καὶ τὸ πῦρ καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τῶν σωμάτων καὶ τὰ μέρη τοῦ ὅλου καὶ αἱ ὑποθέσεις τοῦ συμπεράσματος ὡς τὸ ἐξ οὗ αἴτιά ἐστιν· τούτων δὲ τὰ μὲν ὡς τὸ ὑποκείμενον, οἷον τὰ μέρη, τὰ δὲ ὡς τὸ τί ἦν εἶναι, τό τε ὅλον καὶ ἡ σύνθεσις καὶ τὸ εἶδος. τὸ δὲ σπέρμα καὶ ὁ ἰατρὸς καὶ ὁ βουλεύσας καὶ ὅλως τὸ ποιοῦν, πάντα ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς μεταβολῆς ἢ στάσεως. τὰ δ' ὡς τὸ τέλος καὶ τἀγαθὸν τῶν ἄλλων· τὸ γὰρ οὗ ἕνεκα βέλτιστον καὶ τέλος τῶν ἄλλων ἐθέλει εἶναι· διαφ-

Nam & elementa syllabarum, & materia earum quae opifice constant, & ignis, terra, caeteraque huiusmodi omnia corporum, & partes totius, & suppositiones conclusionis, causae sunt, vt id ex quo. Horum autem quaedam sunt vt subiectum, velut partes, alia, vt quidditas, totumque, & compositio & forma. Semen vero, & Medicus, & qui consilium dedit, ac omnino efficiens, omnia causa sunt, vnde principium est motus aut status. Caetera autem vt finis bonumque aliorum. Id enim cuius gratia, optimum finisque caeterorum esse vult. Intersit

Literae in materia sūt ad quae res naturales, & elemēta partes integrantes & sumptiones.

2 *Nam &c.* In genere materialium causarum ponuntur literae respectu syllabarum, quia vocales quodammodo informant consonantes, cum eis sonum tribuant. consonantes enim sine vocalibus sibilare quidem, aut stridere possunt, sonare autem non possunt. Res item naturales respectu eorum, quae arte constituuntur, quia sunt materia subiecta, in qua forma per artem introducitur. Elementa vero respectu mixtorum corporum, quia virtute manent sub eorum forma. Partes integrantes, siue continuae quantitatis, siue discretae sint, respectu totius integri, quia totum integrum ex iis componitur, & in eas resoluitur, tametsi saepissime absque earum totali alteratione. Denique suppositiones, siue sumptiones respectu conclusionis quia conclusio constat ex maiori & minori extremo copulatis per formam verbalis copulae: maius enim & minus extremum, ex maiori & minori sumptione desumuntur. Quod si vis probandi sumptionum spectetur, ad causam potius efficientem, quam materialem pertinebunt. *Vide D. Thom. hic lect. 5.*

Quae pertinent ad formam.

5 *Horum &c.* Quia in propositis exemplis non tantum continetur materia sed etiam suo modo forma, non alia exempla formarum adducenda putauit Aristoteles. Itaque vocat formā quidditatem, eamque triplicem quasi speciē subiicit, totum, compositionem, & peculiari ratione dictam formam. Totum appellat id, quod ex partibus integrantibus constat, non copulatis tamen, sed ordine dispositis, quo pacto exercitus, & respublica dicuntur tota quaedam, retento communi nomine totius quasi proprio propter imperfectionem eorum totalitatis, vtriusque nomine totius pro totalitate, siue integritate, vt recte Alexander aliique notauerunt. Compositionem vocat totalitatem eius, quod constat partibus integrantibus, non modo ordine dispositis, sed copulatis etiam inter se ob quam formam dicimus totum non solum effectum quippiam, sed etiam compositum quoddam. Formam peculiari ratione dictam vocat, tum eam, quae proprie dicitur forma, vt animam, tum etiam speciem, naturamve quamlibet vniuersalem quae Plat. sententia (vt Aristot. ait) ponebantur, separata a rebus sensibilibus.

Aphrod. hoc loco.

Efficientiū tria genera.

3 *Semen.* Existimat Simplicius innuere Aristot. triplex causae in his exemplis efficientium genera. Vnum eorum, quae per se ipsa non attingunt effectum, cuiusmodi est is, qui consilium dat. Alterum eorum, quae per se ipsa operando faciunt, cuiusmodi est artifex. Tertiū eorum quae non principalia agentia, sed media inter agens, & materiā, quo pacto semen efficiēs, quatenus vim agendi habet instrumentariam, tametsi ad materiā pertinere possit, quatenus sui mutatione subit formā geniti. Forsitā quoq; nomine seminis significare voluit agētia per naturā: Medici autē agentia per artem: ac demum eius qui consilium dedit, agentia ea, quae nec natura, nec arte, sed consilio agunt: vel semini vocabulo causas instrumentarias: Medici ea agentia principalia, quae ad vnum determinata sunt: eius autem, qui dedit consilium, ea, quae non sunt ad vnum determinata.

Quae ad finē pertineant. Finis bonū semper & optimum.

11 *Caetera.* Sanitatem, & media ad sanitatem comparandam, de quibus supra mentionē fecerat, quatenus tamen ad praecedentia referri possunt, ad causam finalem pertinere docet: quod ita tamē intelligit, vt sanitas quidem simpliciter, media vero ad sanitatē quodam modo, siue secundum quid in finibus ponantur. Illud tamen addit, semper finem esse bonum quid, imo etiam optimum comparatione eorum, quae in finem diriguntur, quatenus referuntur ad illū obtinen-

[illegible]

[illegible Greek text]

[illegible] ... quod bonum apparet. Ac causa quidem species [illegible] Modi autem causarum numero [illegible] ... [illegible] Multi enim modi causa dicuntur ... [illegible] ... atque accidens ... [illegible]

Praeterea, ut accidens, & horum genera [illegible] statuae aliter causa est Polycletus, aliter statuarius, quod accidat statuario, ut Poly-

2 *Modi autem.* Agit de modis causarum accidentalibus, quos distinguit ab iis [illegible] tamquam a speciebus causarum. Species enim, aut quasi species causarum, de quibus hactenus [illegible] ... [illegible] in quibus causarum, quas [illegible] ... modi autem accidentarii, de quibus nunc sermo instituitur, sumuntur ex [illegible] habitudinibus causarum ad causata, ut ait D. Thom. [illegible] qui quidem multi, ac varii [illegible] in quolibet causarum genere, sed tamen ad pauca quaedam [illegible] ab Aristotele [illegible] patebit. Dividit ergo primum causas in eas, quarum aliae priorem, aliae posteriorem rationem habent, qui modo non solum convenit [illegible] diversi generis (habet enim finis rationem prioris causae, efficiens, [illegible] forma, materia extremae) sed etiam eiusdem generis. Quod tamen cum duobus modis intelligi possit, uno in diversis numero causis, quo pacto in specie hominis genus, [illegible] prior causa, homo autem generans posterior. altero, in una & eadem numero secundum ordinem universalis, & particularis, quo pacto artifex habet rationem prioris causae, [illegible] statuae, statuarius enim posteriorem [illegible] D. Thom. hoc loco. De solo autem posteriori modo loquitur Aristoteles. Quo pacto causae non iam dicuntur priores, & posteriores, quam habent rationem priorum, & posteriorum, cum re vera non sint plures causae, sed una & eadem [illegible] modo et plures. Atque hanc ob rem non dixit Aristoteles [illegible] [illegible], id est, *aliam alia priorem, & posteriorem*, sed [illegible], hoc est, *aliam alia priore & posteriore*: quod nos interpretati sumus *priorem rationem, & posteriorem habentem.*

3 *Praeterea.* Alteram divisionem causarum addit in causas per se & per accidens, subdividens simul causas per accidens in universales & particulares. Itemque, in remotas & propinquas. Causae per se, quas paulo infra proprie causas appellat, sunt illae, quae secundum naturam propriam & non secundum aliquid quod eis accidat causae sunt, quo pacto statuarius causa est statuae. Causae per accidens, quas vocat accidentia, sunt [illegible] accidunt causis per se, [illegible] causae per se respectu eorum, quae accidunt [illegible] per se effectibus. Priori modo Polycletus est causa statuae, [illegible] statuarius [illegible] Polycletus. Posteriori statuarius est causa candidi, si accidat statuae quam per se efficit, ut sit candida.

Genera causarum per accidens vocat Arist. quaecumque superiora, etiamsi [illegible] numero differentiam [illegible] quo pacto non [illegible] animal, sed etiam hominem [illegible] genus Polycleti, qui est causa per accidens statuae. Remotiores causas per accidens, appellat eas, quae [illegible] nihil conferunt ad effectum per se. Propinquiores autem, quae aliquid [illegible] plusquam remotiores. Hoc pacto remotior causa per accidens statuae [illegible] quam sive Polycletus, sive homo: etenim nec album esse, nec musicum esse quicquam [illegible] statuarii ad statuam conficiendam. At Polycletus cum sit subiectum artis statuariae, [illegible] aliquid confert, atque adeo plusquam homo aut animal aliave superiora genera, quae per Polycletum & alia singularia subiecta artis statuariae efficiunt statuam.

Cur homo dicatur non dicatur per se statuarius. Si quis autem quaerat hoc loco cur homo dicatur causa per accidens statuae, cum non dicatur accidere statuario, sed dici de eo per se (homo enim videtur esse propositum per se, *statuarius est homo*, cum sit necessaria propositio) respondendum est, hominem non dici per se de statuario, neque in hanc vsu accessitatem sumpsimus, *statuarius est homo*, quia connexio extremorum est simpliciter contingens, licet sit necessaria ex hypothesi, nempe posita natura subiecti, vt Dialectici volunt ad priorem librum priorum Analyticorum, vbi de connexione propositionum agitur.

Genus non semper est causa per accidens. At obiiciet aliquis, non semper genera causarum per accidens esse causas per accidens: nam manifestum est *genus* Musici, qui est causa per accidens statuae, & tamen artifex non est causa per accidens statuae, cum sit per se causa omnis artificiosi operis. Sed respondendum, genera esse causas per accidens, si conferantur cum effectis specialibus, nisi causas sumamus, ac perinde ex causis specialibus, quas sub se continent, aliqua dicuntur esse causae per se aut per accidens. Quare si artifex conferatur cum statua, quemadmodum est per se causa illius ratione statuarii, siue quatenus per differentiam statuarii contractus est ad eam speciem: ita est causa per accidens eiusdem ratione Musici, seu quatenus ad effectum specialis Musici differentia.

Illud etiam aduerte, Aristotelem non expresse nominasse hoc loco causas per se, sed ex oppositis causis per accidens, exemplo que statuae intelligendas esse voluisse.

Demum aduertendum etiam a nobis ex physicis illud [illegible] pro [illegible], quod hic habent pleraque exemplaria: & illud [illegible], &c. & [illegible] &c. quod corrupte habent omnia: & ex veteri manuscripto Cardinalis Sydeni verbum [illegible], pro [illegible].

[illegible Greek text]

Polycletum sit statuam, quae accidens causa est quo pacto homo causa est statuae, aut etiam omnino animal, quia Polycletus homo est, & homo animal. Est autem accidentium aliud alio remotius, & propinquius: vt si album, & musicum, causa statuae dicantur, non autem solum Polycletus, aut homo. Praeter omnia autem & quae proprie dicuntur, & quae per accidens, alia vt potentia dicuntur, alia vt in actu, quo pacto aedificandi causa aedificator est, aut aedificator aedificans. Atque ιι autem atque in iis, quae expressa sunt, dicetur in iis, quorum sunt causa, vt in hac statua, aut statua, aut omnino imaginem: & in hoc aere, aut aere, aut omnino materia: atque in accidentibus similiter. Praeterea ιι & hae, & illa complexa dicentur, velut, non Polycletum, nec statuarium, sed Polycletum statuarium.

3. Causarum diuisio. ι *Praeter omnia*. Adiungit tertiam diuisionem causarum in causas secundum actum & secundum potentiam. Causae secundum actum, dicuntur quae actu tunc efficiunt aedificator aedificans: secundum potentiam vero, quae vim causandi habere possunt, quo pacto is, qui nondum aedificandi arte praeditus est, nec tamen dici potest causa efficiens domus: sed qui eam causandi iam habent, si actu non causent, quo pacto ille, qui comparata iam aedificandi arte, domus causa dicitur, si nondum aedificet.

Effectum modis, quot causae dicuntur. ιι *Atque autem* Quot modis dicuntur causae, tot docet posse effecta dici, & omnino ea, quorum illae sunt causae, considerari: nam similiter effecta atque effecta sumuntur, in statuam particularem, & vniuersalem, siue absolute sumptam, & in imaginem, quae latius patet: & fabrica figurae in aes particulare & vniuersale, & omnino in materiam, quae patet latissime. Quod idem dici potest in effectis per accidens.

Hoc etiam loco restituimus ex Physicis illud, [illegible], pro [illegible] & [illegible], pro [illegible], quod idem fecit Rodolphus in castigationibus suis exemplaribus ad marginem propria manu suppositis.

4. Causarum diuisio. ιιι *Praeterea & haec & illa.* Tradit Aristoteles quartam diuisionem causarum in causas complexas simplices, & diuisas, siue simplices, atque per se. Non loquitur autem de quomodocumque coniunctis,

quae

[illegible] de complicatione causarum per se, [illegible] quæ modis plurimis copulari possunt, [illegible] per accidens, quo pacto [illegible] Polycletus per se. Atque [illegible] hoc loco vult Aristoteles [illegible] [illegible] per se, & Polycletus per se. [illegible] exemplis oppositum [illegible] modum declarat.

[illegible]

Porro cc. hæc omnia numero quidem sex sunt, bifariam autem dicuntur. Aut enim ut singularia, aut ut genus eius, aut ut accidens, aut ut accidentis genus, aut ut complexa hæc, aut ut simpliciter dicta [illegible]: & simul ut actu aut potentia. Hoc autem interest, quod quæ in actu sunt, & singularia, simul [illegible] sunt, & non sunt cum iis, quorum sunt causæ, ut hic, qui ædificat, cum hoc quod ædificatur. Quæ vero potentia dicuntur, non semper; neque enim domus, ædificatorque simul intereunt.

cc Porro hæc. [illegible] ex quatuor divisionibus propositis octo membra colliguntur, quæ invicem complicata duodenarium [illegible] [illegible] [illegible] Aristotelis [illegible] divisione [illegible] membra ex aliquo [illegible] [illegible] accipere, cum earum quodlibet per membra [illegible], hoc est, per actum & potentiam [illegible] duodecim. Atque hæc sunt capita illa [illegible] potentiam [illegible] [illegible] causarum modos [illegible]. Cur autem potissimum per actum & potentiam [illegible], [illegible] ratio fuit, quia [illegible] causæ [illegible] effectus, [illegible] [illegible] [illegible], plurimum interest in actione an in potentia sumatur [illegible] [illegible] [illegible]. Causæ enim in actu, hoc est, [illegible] causarum [illegible] simul sunt & non sunt [illegible] efficientibus exemplo [illegible] [illegible] [illegible] in actu [illegible], non necessario simul sunt [illegible] & non sunt cum effectu, velut ædificator cum ædificio. Nam & sæpe accidit, [illegible] [illegible] ædificio, & contra ædificatore [illegible] [illegible] ædificium, [illegible] alterum non necessario colligatur. Hinc est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] potentia [illegible] [illegible] [illegible] singularibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] causas in actu, & effectus in actu simul esse [illegible] [illegible] [illegible] cap. [illegible].

QVÆNAM SIT RATIO caussandi materiæ.

QVÆSTIO I.

Quotuplex sit materia, & qua palla ad materiam primam [illegible] materiæ significatio conveniat.

SECTIO I.

Quæ ratione hoc de causis disseratur.

Hic alter locus est, in quo Aristoteles de causis materiæ agit. Primo enim libro cap. 3. genera [illegible] causarum investigavit, [illegible] naturam explicat. Quare & [illegible] priori loco de [illegible] materiæ primæ & formæ substantialis, quæ Philosophis [illegible] [illegible] [illegible]: de ea primum dicemus hoc capite, [illegible] ad causandi rationem [illegible] [illegible] quod in ea sita sit ipsa causatio, [illegible] causæ sunt, natura & essentia, [illegible] de quibusdam quasi proprietatibus causarum, quæ ex ipsa multiplici causarum ratione [illegible]. Nam, quæ de communicatione ac divisione causæ hoc loco desiderari possent, loco illo priori cap. 7. explicata sunt. Cum autem nobis, [illegible] Aristotelis [illegible] [illegible], primum agendum sit de ratione causandi materiæ, [illegible] [illegible] [illegible], quot modis [illegible] [illegible] dicatur.

Materia quot modis dicatur.

Duplex est materia, prima [illegible], [illegible] secunda. Materia prima est subiectum formæ substantialis, definiturque ab Arist. 1 Phys. cap. [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nõ [illegible] tamen ea definitio materiæ primæ [illegible], [illegible] loco verbi *fit*, subiectum [illegible] [illegible] [illegible]. Dicitur autem prima materia [illegible] [illegible]

Materia [illegible] [illegible]

 [illegible]

[illegible] forma substantialis, cui subiectum, est prima A materia comparatione accidentium [illegible] [illegible] [illegible] ipsa compositio [illegible] substantialis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] positum ex alio priori subiecto, ut patet ex [illegible] sententia tradita. [illegible] *metaphys. tract. cap.* [illegible] *dist. 11 q.* [illegible]

Quid sit materia secunda.

Materia secunda est compositum substantiale B in quantum est subiectum formae accidentalis. Dicitur autem secunda, non quia est subiectum formae accidentalis (sic enim modo Angelus, & animae rationis participes, quia multis accidentibus subsunt, nomine etiam materiae secundae appellarentur, quod non est in usu) sed quia est secundum subiectum ex primo [illegible] subiecto compositum. Quanquam interdum sumitur materia secunda pro C ipsa materia prima, quatenus dispositionibus quibusdam accidentalibus affecta est, ut pro humano corpore, quod est subiectum animae.

Alia ratio materiae.

Illud tamen animaduerte, saepe etiam materiam secundam pro composito substantiali sumi, dici subiectum formae substantialis, ut cum elementa dicuntur subesse formae mixti, & mistum ipsum subesse animae. Verum id aut dicitur ex sententia eorum, qui (ut D *Auicenna* 1 *lib. suae suff. cap.* 2. *Ioannes de Gandauo lib.* 2. *Metaph. q.* 2. *& alij nonnulli*) putant totum compositum substantiale posse subiici perfectiori formae substantiali. quod improbauimus (nisi illud quod dicitur concedendum in eadem ipsa materia prima dari posse ordine quandam plures formas substantiales, ut alibi videbimus) aut non est intelligendum formaliter, sed virtute. Neque enim putamus

Elementa non manere formaliter in mixto.

elementa manere formaliter in mixto, aut E mistum manere adhuc in re animata, sicut ut subiectum ulterius formae; sed alio modo; sed virtute [illegible], & efficacia, quod accidit in aliis plerisque rebus, ut quibus alia gignuntur. Atque in hoc sensu dictum est a nobis capite secundo, secundi libri *quaest. prima, sect.* 4. plures materias secundas in eadem re concedi posse.

Quid sit materia in qua.

Distinguitur solet materia in materiam ex qua, in qua, & circa quam. Verum haec di- F stinctio [illegible] propriè dicta intelligatur, [illegible] materiae, quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] distinctio illa differentiarum apud Porphyrium (*in Isagoge cap. de Differentia*) [illegible] & [illegible] [illegible] differentiae [illegible], quae differentias ipsarum [illegible]; quandoquidem eadem materia, ut

subiectum [illegible] [illegible] tantum expositionem, ita [illegible] [illegible], ut circa eam quam operatur [illegible] forma, & [illegible] [illegible] [illegible].

Ad materiam primam quae reuocantur.

Cum igitur duplex sit materia, una prima, altera secunda, atque prima sit praecipua in hoc genere causae, & quae simpliciter materiae nomine appellatur, ad eam reuocantur caeterae omnia ad quae materiae nomen extenditur, quatenus materiae B rationem participant. Inde, ut ad eam primo reuocetur materia secunda, deinde quaelibet aliud subiectum respectu accidentis, cuiusmodi sunt genera respectu differentiarum, quibus quodammodo informantur, ut habetur apud Porphyrium in Isagoge *cap. de Differentia*. Ad hanc partes integrantes respectu totius integri, ut Aristoteles hoc loco docet. Est enim totum integrum C quasi forma, & perfectio partium, ex quibus constat, ut hoc etiam loco traditur. Reuocat item Aristoteles ad materiam definitum respectu partium definitionis; hoc est, generis & differentiae, propterea quod res, quae definitur, ex suo genere & differentia formaliter habet, ut sit talis vel illa natura: Reuocari quoque possunt ad materiam indiuidua comparatione speciei, quia sunt indiuidua speciei, ut species ipsa [illegible] ratione D [illegible] ad formam pertinent. Reuocantur ad materiam, quae cum plurimi [illegible] sint, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quam illa [illegible]. Reuocantur denique potentiae cum agentis [illegible], & omnino quaecunque potentiae ex quibus, vel [illegible], qui circa illam operantur siue agendo, siue cognoscendo, siue appetendo, aut referendo. Quo pacto dicimus ipsas esse materiam [illegible] E [illegible], [illegible] [illegible] naturales Physicam, supernaturales Metaphysicam; bona opera laetitia, mala poenitentiam. Quanquam [illegible] circa quod potentia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], nihil differt a materia prima, aut secunda, aut quouis alio subiecto accidentium, quae primum ad materiam reuocauimus.

Refutatio quorundam opinionum de ratione causandi materiae primae.

SECTIO II.

His itaque expositis, quae ratio causandi, quam Theologi [illegible] causalitatem appellant, ei [illegible] sit, [illegible] [illegible] quod [illegible] actu ad formali [illegible] [illegible] quae [illegible] [illegible] agentis [illegible] [illegible], quia agere possit, sed dici solet actio ipsa, quae actu & formaliter agit & agens

Quid sit actio causandi seu causalitas.

hoc-

formaliter denominantur agens [illegible] A controuersia inter Philosophos de causalitate materiæ primæ. Definiamus igitur materiæ causandi rationem [illegible] est.

Prima sententia de ratione causandi materiæ primæ [illegible]. Sunt qui velint rationem causandi materiæ nihil esse aliud, quam materiam esse partem potentialem compositi. *In hanc sententiam [illegible] quæst. 1.* Primum, quia materia dicitur causa intrinseca, esse vero causam B intrinsecam distinctam a forma, nihil est aliud, quam esse partem potentialem compositi: Deinde, quia effectus materiæ est compositum, quod aliquo modo & essentia [illegible]; neq; enim forma [illegible] sed compositum ex illis [illegible] [illegible] Arist. at materia non aliter est causa compositi, quam ut pars potentialis. Postremo, quia materia est rei causa, quatenus principium (*lib. 1 Phys. cap.* [illegible]) non est autem principium formæ C cum principia non sint ex se, neque aliter potest esse principium compositi, nisi ut pars potentialis, & ut [illegible] fundamentalis in compositione. Ita videtur esse, hanc solam causandi rationem tribuendam esse materiæ, quod sit pars potentialis compositi.

Secunda opinio. Hæc tamen sententia non placet aliis. Dicunt enim sententiam quidem non veram, sed duas necessario ponendas esse rationes causandi materiæ: alteram respectu compositi, quæ iam dicta est, & generaliter con- D uenit materiæ: alteram respectu formarum, non omnium tamen, sed earum tantum, quæ educuntur e potentia materiæ: id quod hac *Ratio.* ratione confirmant: Quia non solum compositum, sed etiam huiusmodi formæ pendent ex materia tanquam ex causa. Quænam vero sit hæc posterior causandi ratio si roges, dicunt esse nihil aliud, quam conseruare formam, non effectiue tamen, sed materialiter. Vnde fit, ut materia non dicatur esse causa E animæ rationis participis, cum hæc sine materia propriam existentiam [illegible] manere possit.

Impugnatio. Sed neq; huiusmodi sententia tenenda [illegible]. Nam cum causæ sibi inuicem sint causæ, ut hoc cap. [illegible] & 2. *Phys.* [illegible] affirmat Aristoteles, idq; omnino non solum de agente, & fine qui per actionem [illegible] etiam de materia & forma dictum intelligendum [illegible] est, [illegible] forma aliquo F modo est causa materiæ, sic etiam materia aliquo modo sit causa formæ. Quia si formæ, quæ non educuntur de potentia materiæ, sunt aliquo modo causa materiæ (sunt autem [illegible] [illegible] aliquid esse) necesse est, ut materia quoque aliquo modo sit causa illarum. Ita fit ut nulla sit ratio, cur ita [illegible] [illegible] sit causalitas materiæ, ut

A [illegible] aliquo modo [illegible] ad animam [illegible] rationis participem, & ad cæteras formas, quæ non educuntur e potentia materiæ.

Vera quæstionis explicatio.

Sectio III.

Dicendum est igitur unam generalem *Assertio* causandi rationem in materia [illegible] *principalis.* B lem assignari posse, sed etiam debere, eamq; nihil esse aliud, quam sustinere formam, quatenus exercet officium formæ (seu quod *Prima ratio.* idem est) quoad informationem. Hæc assertio ex eo in primis probari potest; quia causandi [illegible] est aliud, quam id per quod causa est ac formaliter causat: nemo autem dixerit, materiam actu, ac formaliter causare per solam suam essentiam absolute, quippe quæ si existeret sine forma (quod fieri posse C [illegible]) nihil causaret. Non enim dicitur formaliter causare per relationem causæ: nam relatio causæ in ratione causandi fundatur. Cum igitur nihil relinquatur, quod *Secunda.* ratio causandi esse possit, nisi [illegible] formæ quoad informandi officium (hoc enim pacto omnis forma pendet a materia) efficitur, ut hæc ipsa dicenda sit ratio causandi materiæ. Præterea, cum materia sit potentia quædam, & ordine ad actum consideranda [illegible] D bit rationem causandi, quemadmodum ceteræ potentiæ: cum illa igitur sit potentia passiua, in eo consistere debet eius causandi ratio, quod eius actus pendeat ab illa ut subiectum (neque enim alius actus potest pendere a potentia passiua, ut passiua est) atqui [illegible] omnis actus materiæ, quem formam [illegible] [illegible], pendet a materia, ut a qua sustinetur quoad existentiam, ut patet in forma humana: & tamen omnis forma pendet ab ea quoad E ad informationem; igitur hoc ipsum est in quo eius causandi ratio consistit.

Potest quoque ex eo confirmari assertio, *Tertia.* quia materia & forma mutuo se respiciunt, ut docet Aristoteles 2 *Phys. cap. 2.* [illegible] atque adeo prius materia, quam [illegible] compositum: quandoquidem compositum ex mutua eorum coniunctione resultat: quare si materia & forma sunt sibi inuicem causæ, ut diximus esse aliqua rationes causandi eorum F [illegible] spectandæ sunt inter ipsas, quam respectu compositi: at ratio causandi, quæ [illegible] [illegible] potest ex parte materiæ nulla est alia, quam sustinere formam quoad informationem: igitur hæc est communissima eius causandi ratio.

Potest denique assertio confirmari ex definitione materiæ superius *sect.* 1. citata, in *Quarta.* qua illud ante omnia de materia affirmat,

quod sit primum subiectum. hac enim satis A declarat rationem caussandi materiæ primæ in eo consistere, quod sit primum subiectum. Quid autem quæso est aliud, esse primum subiectum, quam esse quoddam quasi substratum [illegible] primæ formæ, hoc est, substantialis, quatenus forma est [illegible], vt ex illa [illegible], ac constet compositum substantiale, quod deinceps in definitione explicatur.

Obiectio. Quod si quis contra hanc assertionem obiiciat, si ratio caussandi materiæ consistit in sustinenda forma quoad informationem, hoc absurdum plane sequi, materiam non minus esse caussam formæ hominis, quam leonis: quandoquidem omnes formæ in hac re sunt pares: negandā est cōsequentia. Quāquam enim omnes formæ in eo sunt pares, quod pendeant a subiecto quoad informationem, in hoc tamen est discrimen, quod omnes, C quæ educuntur e potentia materiæ, pendent a subiecto, non modo quoad informationem, sed etiam quoad esse: quæ autem non educuntur, partim pendent quoad esse, vt quæ naturaliter existere non possunt extra subiectum: veluti forma cæli, & accidentia supernaturalia: partim non pendent: veluti forma humana, de qua separatim infra [illegible] disputandum est.

Dilutio. Dissimilitudo pro anima [illegible]

Diluuntur argumenta aliarum opinionum.

SECT. IIII.

Solutio primi argumēti primæ opinionis.

Hinc facili negotio dissolui possunt argumenta oppositarum opinionum. Ac primum quidem illud, quo prima confirmabatur. Dicimus enim materiam per vnam & eandem rationem caussandi, & sustinere formam quoad informādi officium, & esse partem, materiam compositi, verum eo ordine E vt prius natura sustineat formam, quam sit pars compositi, quod ex vtrisq; coniunctim resultat. Itaq; quemadmodum agens per vnam, & eandem actionem prius natura agit in materiam, quam ex materia compositum, ita materia per vnicam subiectionem prius natura sustinet formam, quoad officium informandi, quam cum ea constituat compositum.

Solutio secundæ. Ad secundam dicendum est, effectum principalem materiæ esse compositū, quemadmodum & efficientis: quandoquidem ad constitutionem compositi vtriusq; caussandi ratio dirigitur. Ceterum proximum, & immediatum effectum esse ipsam informationem, ad quam non solum forma, sed etiam materia concurrit, vt vera ac propria caussa in suo genere. Quod si quis obiiciat, F solum compositum proprie fieri [illegible] est, quod [illegible] dicit in loco [illegible] materiam non proprie esse caussam informationis, sed solius compositi [illegible] tionem caussandi materiæ copulatione solius compositi [illegible] dum ex negatione priori consequentia. Nam si ea priori sola esset, non recte diceremus omnes philosophi, materiam esse veram ac propriā caussam generationis siquidem nec generatio proprie fit, sed compositum. Non recte quoque [illegible] diceremus finem esse veram & propriam caussam actionis, cum actio non proprie fiat. Quanquam igitur informatio non proprie fiat, non continuo tamen negandum est materiam esse veram & propriā illius caussam. Latius enim patet caussare, quam efficere, vt sæpe caussandi verbum proprie vsurpari possit, vbi non proprie vsurpare efficiendi.

Obiectio. *Dilutio.*

Tertiæ solutio. Ad tertiam dicimus, materiam esse in vtroque caussam, & principium formæ, quoad informationem, deinde compositi. Argumentum vero illud nullam vim habere. Hæc duo sunt principia, ergo nullo modo pendent inter se mutuo. Quod enim ex definitione principiorum obiicitur, nihil facit ad rem. forma enim & materia neque sunt nec cōstant ex se inuicem: quo pacto principia negantur D fieri ex se inuicem, vt patet ex [illegible] quæ ad primum caput diximus.

Solutio argumenti secundæ opinionis. Ad argumenta vero secundæ opinionis dicendum, non solum formas, quæ e potentia materiæ educuntur, sed etiam eas, quæ non educuntur, pendere ex materia quoad informandi munus. Quare rectè esse generalem rationem caussandi materiæ. Nec vero hinc effici materiam esse absolute caussam omnis formæ substantialis, sed quoad E informationem.

Obiectio. Quod si quis obiiciat, quo fieri possit, vt aliquid pendeat a materia, quæ ex se nullum habet esse: dicendum est, materiam non carere omni esse. *Solutio.* habet enim proprium esse, non a forma sed essentiæ partis potentiæ debitum, a quo omnis forma, quoad informationem, & quædam etiam cum omnibus compositis, quoad esse, pendere possunt.

QVÆ SIT RATIO caussandi formæ.

QVÆSTIO II.

Quot modis dicatur forma.

SECTIO I.

EX iis, quæ de ratione caussandi materiæ dicta sunt, facile quiuis intelliget, quæ sit ra-

di ratio constituendi formae. Verum et [illegible] non [illegible] explicemus, explicandum est prius, quot modis perfectiorem dicatur forma ut exemplaris, quae tamen formae per ipsius [illegible] [illegible] ut [illegible] patet.

Forma [illegible] actus, hoc perfectio (id enim hoc omnia significant) duplex est: una exemplaris, altera informans. Exemplaris est, quae
Dignitas exemplaris formae.
sui participatam similitudinem dat esse: informans, quae per realem sui contractionem cum materia [illegible]. At haec illam, uti [illegible] [illegible] [illegible] Physic [illegible] solam exemplarem propter formam esse dixit: quod informantem sive formam receptam imaginem potius quam formam appellandam existimauerit. nobis tamen re iecta exemplari in librum septimum, de sola informante & recepta cum Aristotele hoc loco disserendum est.

Forma informantis divisio.
Forma informans bifariam dividitur, in substantialem & accidentalem. Substantialis est, quae substantiae habent esse simpliciter, ut forma, qua leo est leo, & equus equus. Accidentalis quae habent esse secundum quid, & adiectitium, ut figura equi & leonis.

Quae ad substantialem formam revocentur.
Ad substantialem formam revocantur non tantum accidentales, sed multo etiam [illegible] [illegible] differentiae omnes, quibus [illegible] rerum complentur: itemque totum integrum respectu partium integrantium: [illegible] [illegible] definitionis respectu definiti, hoc est, genus & differentia respectu speciei, & species ipsa respectu individuorum, quae est [illegible]

De qua forma agendum.
betur. Proinde sola ratio causandi formae substantialis explicanda est hoc loco, ex qua ad reliqua genera formarum informantium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] propria causandi rationem [illegible] & rationem causandi materiae primae ad reliqua genera [illegible].

Responsio ad quaestionem.

SECTIO II.

Prima assertio.
Illud igitur certum sit, non esse rationem causandi formae in eo positam, ut sit pars actualis compositi: forma enim, ut diximus, primo [illegible] materiam informat, quam compositum constituat. Unde patet duo ponenda esse in forma duas generales ac primas causandi rationes: unam informandi sive actuandi materiam, alteram constituendi compositum, ut partem ad totum, cum ex actuatione nascitur compositio.

Assertio praecipua.
Est ergo ratio causandi formae in eo sita, ut per se ipsam actuet materiam, hoc est, per realem sui contractionem cum materia illi communicet aliquam perfectionem quae a se ipsa propriam, dixi: ipsam [illegible] sui communicationem, ut [illegible] [illegible] formam exemplarem de cuius ratione [illegible] non agimus hoc loco. nam etsi principalis forma est, non tamen actuat per se ipsam, neque sui contractione cum rebus informatis, sed per participatam sui similitudinem. Addidi: *perfectionem propriam ipsius formae*, ut excluderem causam efficientem immediatam, quae etsi reali contractione sui cum patiente in effectu aliquam perfectionem illi communicat: non tamen illi communicat suam ipsius perfectionem cum perficiat per inductam a se perfectionem, non per se ipsam formaliter.

Sed contra propositam assertionem sufficiet obiicere. Ex formis accidentalibus iudicat Philosophus a posteriori & quadam participatione similitudinis quid de substantialibus sentiendum sit: at formae accidentalis actuare subiecta nihil est aliud, quam compositum accidentale constituere (idem enim est candorem, exempli causa, actuare cygnum, atque cum cygno constituere cygnum candidum) ergo & actuatio materiae est ratio causandi formae substantialis, neque aliam nisi eadem propriam & praecipuam eius causandi rationem esse: constitutionem compositi per modum perfectionis quam particulam subnasci [illegible].

Ad hanc obiectionem dicendum: etsi formae accidentales cum substantialibus in plerisque conveniant: tamen quod causandi rationem attinet, non esse parem rationem in utrisque. Nam ex formis accidentalibus cum subiecto coniunctis non resultat ulla vera essentia, quae sit ex utroque composita, & sub uno aliquo vero genere collocetur: sed compositum ex utroque, rationem accidentis ponitur sub genere aliquo accidentium, ratione autem subiecti sub genere substantiae. nihilque aliud est compositum accidentale, quam accidens & subiectum inter se coniuncta. At ex formis substantialibus, & materia resultat vera essentia rei naturalis, quae ponitur sub genere substantiae corporeae in praedicamento substantiae. unde necesse est aliud esse compositum substantiale, aliud materiam & formam copulatas inter sese: quandoquidem compositum substantiale est tertium quiddam ac per se constitutum ex utroque, & ordine naturae posterius coniunctione utriusque, ut patebit ad finem libri septimi. Quanquam igitur in formis accidentalibus idem sit informare sive actuare materiam, & constituere compositum: tamen in substantialibus non idem est: sed actuatio praecedit

Dilutio.

Discrimen formarum substantialium ab accidentalibus in causando.

natura

natura compositionem. [illegible], vt materia dictum [illegible] rationem, quae formae [illegible] materiam: tum quia haec sola [illegible], [illegible] compositi [illegible], de quibus hoc loco proprie disserimus.

Secunda obiectio.

Dicunt quoque aliqui, non recte dictum esse, formam vna & eadem ratione causandi actuare materiam, & constituere compositum, cui prior natura actuat, quam componat. Nam cum forma alia ratione respiciat materiam, vt actuans, alia compositum, vt constituens, necesse videtur fateri, aliam rationem causandi esse actuationem materiae, aliam compositi constitutionem.

Diluitur.

Verum ad hoc dicendum, rationem causandi non esse relationem (vt superiore quaestione *sect. 4.* dictum est) sed fundamentum relationis: vnum autem, & idem posse esse fundamentum diuersarum relationum, quemadmodum eadem calefactio est fundamentum siue ratio fundandi relationem calefacientis, & calefacti. Actuatio igitur materiae, quae etiam constituit compositum, est vera & propria atque adeo vnica ratio causandi formae: tametsi ordine quodam duos effectus habeat in suo munere, nimirum materiam informatam esse, alterum constitutum & absolutum esse compositum.

Occasio quaestionis sequentis.

Verum quia dubitabit aliquis, vtrum materia non solum quoad informationem, sed etiam quoad esse, pendeat a forma; & vicissim forma a materia; id e vestigio disquiramus: hoc enim si verum est, alia quoque ratio causandi in vtraque ponenda fuisse videbitur, quae praecedat eam, quae dicta est. Nam vt esse materiae, & formae praecedit natura coniunctionem ipsarum inter se: ita ratio causandi mutua inter ipsas quoad esse (si datur) debet natura praecedere mutuam hanc causandi rationem, quoad informationem siue actuationem.

NVM MATERIA IN suo esse pendeat a forma, & vicissim forma a materia.

QVAESTIO IV.

De triplici sensu quaestionis, & quadruplici formarum genere.

SECT. I.

Quo pacto materia & forma mutuo in suo [illegible] esse pendeant.

SI esse formae, ac materiae sumatur pro esse aptitudinali, vt vocatur, id est pro essentia abstrahente ab esse existentiae, perspicuum est materiam pendere in suo esse a forma, & vicissim formam a materia: quandoquidem materia est essentialiter propensa ad formam, & forma ad materiam, ita vt quoad huiusmodi esse in diuerso genere causae mutuo se respiciant essentiali respectu, quem transcendentalem appellant: materia quidem formam, vt [illegible] formalem aptitudinalem: forma vero materiam vt causam suam materialem subiectiuam, aptitudinalem tamen, non actualem. Atque hinc fit vt necessario altera vicissim per alteram definiatur. Verum haec dependentia nihil est ad rem. Agimus enim hoc loco non de aptitudinali ratione causandi, sed de actuali, cui respondet actualis dependentia, non aptitudinalis.

Duplex sententia de esse actuali [illegible].

Sumpto igitur esse pro esse actuali, quod etiam existentia dicitur, animaduertendum est, duplicem esse sententiam de esse siue existentia materiae & formae. Sunt enim (ex quibus est *D. Tho. 1. p. q. 66. art. 1. & de potentia q. 4. art. 1. Caiet. de ente & essentia c. 5. Ferr. 4. contra gent. c. [illegible] Capreol. 1. d. 13. q. 1. Durand. 1. d. 12. q. 2. [illegible] ad. d. q. 1.*) qui velint, materiam ex sese nullam habere existentiam, sed existere per solam existentiam formae. Alij (*Scot. in 2. d. 12. q. 1. [illegible] Gabriel ibid. q. 1. [illegible] in 2. q. 7.*) dicunt, materiam habere propriam & peculiarem existentiam, distinctam ab existentia formae, quam tamen [illegible] esse ad [illegible].

Expositio quaestionis.

Cum ergo quaerimus, num materia in suo esse pendeat a forma, & vicissim forma a materia, sensus est: Num materia in suo esse actuali distincto ab actuali esse formae pendeat a forma, tanquam a vera causa [illegible], & vicissim forma in suo actuali esse pendeat a materia, siue in fieri tantum, siue in conseruari tantum, siue in fieri simul & conseruari: [illegible] pendere oportebit. Dicimus autem tanquam a vera causa [illegible] esse, quia [illegible] actuale esse materiae pendeat a forma, & actuale esse formae pendeat a materia, non tanquam a vera causa, sed tanquam a quadam conditione, quae [illegible] praecedat & tempore. Verum haec quaestio nihil est ad rem: agimus enim de vera causa. Intelligenda quoque est quaestio spectato naturali rerum cursu. Nam non est dubium [illegible], quin supernaturali Dei virtute materia possit existere sine forma. Neque illud Catholicum Philosophum ambigere, quin formae absolutae omnes diuina potestate sine subiecto cohaerere in esse naturae possint: vt credimus euenire in accidentibus [illegible] Eucharistiae.

Quatuor genera formarum informantium.

Verum vt proposita dubitatio distinctius tractetur, animaduertendum est, quatuor genera formarum realium informantium. Aliae sunt substantiales separabiles, hoc est, quae per se ipsas cohaerere in rerum natura possunt: cuius generis solam nouimus animam rationis participem.

Alia

Aliæ substantiales inseparabiles, quæ quamvis separari ab eisdem materia [illegible] sive incorruptibilium corporum sint formæ, ut cælestium corporum; sive incorruptibilium, ut cœli & lunæ. Aliæ sunt accidentales naturales, ut calor ignis, & intellectus Angeli. sunt enim naturales non tantum pro accidentibus, quæ naturaliter conveniunt rebus materialibus, sed etiam pro iis, quæ immaterialibus. Aliæ sunt accidentales supernaturales, quæ nulli rei sive materiali, sive immateriali naturaliter convenire possunt, cuiusmodi est, [illegible] Deo, & clara divinæ naturæ contemplatio.

De dependentia materiæ à formis substantialibus, & vicissim formarum substantialium à materia.

SECTIO II.

Materiam naturaliter pendere à formis substantialibus, & alia [illegible].

Hic suo explicanda dicendum est, materiam naturaliter pendere in suo esse actuali à formis substantialibus, & in fieri, & in conservari, [illegible] conveniunt cum iis, quæ separari possunt, tum iis, quæ separari nequeunt. Communis hæc est generalis ratio, quia ea, quæ per se naturaliter existere non possunt, necessario indigent aliquo extrinseco & quasi adminiculo existant: materia vero cum sit pura potentia, & ideo per se nullam operationem habere videtur, non potest per se existere: esset enim otiosa, quod ne accidat, tota natura refugit. Cum igitur omnis operatio materialis sit à forma informante, necessario efficitur, nullam materiam aut fieri aut conservari posse sine forma, nisi Deus peculiarem concursum formæ suppleat in ea causanda & conservanda. Ita perspicuum est, omnem materiam naturaliter pendere à forma, & in fieri & conservari.

Obiectio.

Quod si quis obiiciat, ut materia operetur, et proinde otiosa non sit, satis esse, si qualitatem aliquam accidentalem habeat, quæ operari possit, ergo non colligi hac ratione materiam in suo esse pendere à forma substantiali.

Solutio.

Respondendum est, ipsam quoque accidentalem qualitatem naturaliter pendere in sua operatione, ac proinde in suo esse à forma substantiali, ut infra patebit. quare satis esse concludere, materiam pendere in suo esse à forma, ut ostendam sit pendere à forma substantiali.

Discrimen materiæ corruptibilium & incorruptibilium.

Nos tamen est discrimen inter materiam corruptibilium & incorruptibilium, quod materia incorruptibilium [illegible] modo pendet ab una & eadem numero forma, cum semper conservetur ab ea, sub qua creata est: materia vero corrupti- A bilium, etsi in fieri ab una tantum [illegible] pendeat (neque enim [illegible] dicenda [illegible]) tamen in conservari non pendet ab una numero, sed à toto genere: siquidem [illegible] à [illegible] variarum formarum, quæ in ipsa aliæ aliis succedant.

An materia [illegible] sit [illegible] sine forma.

Quod vero miraculosum esse conservationem materiæ sine forma, non solum quia evenisset præter naturalem cursum substantia rerum. quo pacto miraculose [illegible] B panes ac pisces, quibus Christus Dominus quinque hominum millia saturavit (potuissent enim aliquo fieri naturaliter; & tamen eorum fragmenta naturaliter diu conservata sunt) Sed etiam quia materia nec fieri, nec conservari possit, nisi supplente Deo concursum formæ in causando, vel conservando eam actualiter esse. Nec vero absurdum est etiam & eandem materiam conservari à multis formis, quarum aliæ aliis C succedant. nam illud idem esse materiæ, quod suo modo causatum est à forma prima, non minus conservari potest à multis formis ordine succedentibus, quam idem effectus generationis à multis conservantibus in genere causæ efficientis, quorum alia aliis succedunt. Atque hæc de dependentia materiæ à formis substantialibus.

Aliam esse rationem de formis atque de materia, [illegible] conservatione.

De ipsis autem formis alia ratio est. nam etsi omnes inseparabiles pendent à materia D & in fieri & conservari, neque ullo modo fieri possunt, aut conservari sine materia, nisi supplente Deo concursum materiæ in sustinendo earum esse (in eo enim ponimus esse discrimen rationem inseparabilium, ut inseparabiles sint, ut naturaliter sine subiecto consistere) haud tamen repugnat separabiles conservari naturaliter sine materia. Sed num forma hominis, & si quæ aliæ separabiles à Deo produci possint, pendeant a materia in E fieri, quæstio est.

An separabiles pendeant in fieri à materia.

Quod enim pendeant, ea ratione suaderi potest, quia miraculum esset, si Deus crearet formam humanam sine materia. Quod autem non pendeant, ex eo probatur, quia cum huiusmodi formæ sint operantes sine materia, ab illa neque quam pendent in suo esse, quare neque in suo fieri, præsertim cum fiant per creationem, ut proinde earum fieri esse a creatore perfecte suppleatur.

Responsio.

F Dicendum igitur, has formas quodammodo quidem pendere in fieri a materia, simpliciter autem non pendere. Nam in informando pendent; in ipso autem suo esse non pendent. Ac miraculum quidem esset spectato ordine universi, & propensione huiusmodi formarum ad materiam, si eas Deus sine materia produceret. Verum si tamen ita fieret, nihil id mirandum foret. Nam cum

materiale ad eandem esse [illegible] A quibus forma [illegible] & a diffinitione [illegible] ac forma [illegible] in confundendo, [illegible] & [illegible] consequentis [illegible]

1. Obiectio. Sunt tamen, quae adhuc contra haec obijciantur. Verum est, [illegible] materiam quoad suum esse pendere a forma in fieri, & tamen a Deo creata fuit: videtur enim fieri non posse, ut ad confundendum esse rei, quae creatur, aliquid aliud concurrat praeter Deum. Quod idem obijci potest non modo de formis caelestium corporum, sed etiam elementorum, atque & ipsa initio mundi creata sunt. Quae enim possit creatae sunt a Deo, si ratione esse a materia quoque causatum est?

Solutio. Sed ad hoc dicendum, nihil esse incommodi, si ad esse rerum, quae creantur, aliquid aliud concurrat praeter Deum, modo non concurrat in genere causae efficientis: nam creaturae ne instrumentaliter quidem (ut in fertur probabile) ex nihilo producere aliquid possint. Nam & partes rerum, quae initio creabantur, in ipso creationis momento concurrebant ad esse totius in genere causae materialis, & homo simul ad formandas, iam tunc concurrebat ad idem esse in genere causae finalis. Quare nihil est absurdi, si & materiae & formae rerum simplicium creatae sint a Deo in ipso mundi initio & tamen materia concurrerit ad esse formarum, & formae ad esse materiae.

2. Obiectio. Alterum est, Qua ratione Deus supplere possit concursum materiae in causando, seu conservando esse formae & concursum formae in confundando vel conservando esse materiae, cum Theologi omnes asserant, atque adeo ostendere videantur, Deum non posse, ut Deus habeat rationem causae materialis aut formae informantis propter imperfectionem causalitatis earum. Vide Durandum in 4. d. 43. q. 2. Capreol. d. 1. 9. 2.

Solutio in supplere effectum materiae et formae in confundendo. Verum & hoc dubium haud difficile est solvetur, si animaduertamus in ratione causandi materiae duo reperiri, licet non respectu eiusdem formae, unum quod sustentat illa formam in informando, & (quod hinc sequitur) concurrat cum ea ad constitutionem compositi: alterum, quod sustineat esse formae [illegible] simpliciter & absolute [illegible] [illegible] causandi essentiales. Item & in forma, quod [illegible] [illegible], & ex consequenti cum eo constituat compositum: alterum, quod concurrat ad aliquod esse actuale materiae simpliciter & absolute sumptum.

Quae possit Deus supplere in utroque. Quod ergo dicunt Theologi, Deum non posse causae materialis, aut formae [illegible] habere posse, sic intelligendum est, quoad priora officia materiae & formae, in quibus videlicet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & neque compositum respectu [illegible] compositum propria materia. Nam esse priora officia imperfectionem importare possibilia tam in se, & in prioribus assignatum. Vide perspicuum relinquitur id, quod B dicebatur, posse illa materiae & formae non posse praestari a Deo sine materia & forma, intelligendum esse quoad informationem & (quae ex ea sequitur) compositionem; non quoad esse materiae aut formae simpliciter & absolute sumptum. Num autem Deus concursum materiae ac formae supplere possit in solo genere causae efficientis, an vero in ipso genere causae materialis & formalis, infra patebit.

3. Obiectio. C Tertium est, cum causae conservantes id agentes motum videri soleant (conservatio enim non videtur fieri, nisi agendo aliquid, aut retinendo concursum) nullam efficientiam, cur materia, quae nullam est actionem, formam conservare possit, immo etiam aut forma, ut forma est, dici possit causa conservans: cum quoniam eius causalitas [illegible] distinguatur ab effectiva, efficiendi causalitatem habere nequeat.

Solutio. Ad hoc respondendum, quod esse conservandi verbum obtinet tribuitur causae efficienti, non tamen posse non attribui aliis causis, non esse efficiendi causae, a quibus esse rei pendet, sic conservare nequeat. Itaque & efficiens conservat efficienter, & forma formaliter, & materia materialiter, immo & finis finaliter: quod ultimum apertius intelligitur in affectibus humanis, quorum bonus non conservatur, nisi conservetur bonus finis: eo enim mutato in malum, continuo perit bonum opus.

De dependentia materiae & eiusdem subiecti a formis accidentalibus, & vicissim formarum accidentalium a subiecto.

SECTIO III.

Quod vero attinet ad dependentiam materiae & cuiusvis subiecti a formis accidentalibus, & vicissim formarum accidentalium a subiecto, dicendum est, accidentalibus tum pendere in suo esse a subiecto materiali, tanquam a causa simpliciter; sive illa forma sit naturalis, sive supernaturalis. Ratio huius est, Quia subiectum, cum sit substantia, etiam secundum suum esse actuale praecedit

Quae pars subiecti pendeat a formis accidentalibus.

pendeat esse accidentis, si non tempore, A [illegible] quod propter accidentia propria & [illegible] menta quædam congrua [illegible] manita. Dicitur tamen, [illegible] simpliciter, quia & a accidentia sunt causa [illegible] materiales, ac proinde dicuntur aliquod esse substantiæ & conservantis [illegible] potenti, & substantiale esse [illegible], non dant tamen illi esse simpliciter, nec conservant tamen esse a priori simpliciter, sed a posteriori: quo etiam pacto locus naturalis conservat locatum, & alia pleraque, quæ simpliciter causæ ipsius esse dici non possunt.

Dependentia formarum accidentalium a subiecto. Contrarium vero dicendum est de dependentia formarum accidentalium a subiecto. Nam cum omnes naturaliter & a priori pendeant in suo esse a subiecto, sive ipsæ sint naturales, sive supernaturales, necessario efficitur, ut tantum esse & in fieri & in conservari causentur a subiecto. Nec mirum id videri debet in supernaturalibus: quandoquidem, ut illæ semper natura sunt accidentia, ita a communi accidentium conditione liberæ esse non possunt. Quare mirandum esset, si Deus eam qualitatem, quæ hominem sibi gratum facit, aut sibi amicum, aut se videntem, sine subiecto produceret aut conservaret: quia oporteret, ut ipse causalitatem subiecti suppleret.

Ex his colligitur solutio eius dubitationis, quæ ad calcem superioris quæstionis tacita est, cur definitum sit a nobis rationem causandi materiæ ac formæ non esse positam in eo, quod materia causet esse actuale formæ, & forma materiæ: sed in eo quod materia sustineat esse formæ quoad informationem suam actualiter, & forma per seipsam actuet materiam. Id enim ea ratione factum est, quia etsi esse actuale materiæ oritur natura [illegible] circa causalitatem, ut obiiciebatur, & similiter esse formæ causalitatem formæ, non tamen materia causat esse actuale simpliciter cuiuslibet formæ suæ, nec qualibet forma: quo pacto forma complectionis accidentalis causat sibi esse actuale materiæ suæ subiecti, etiam in conservando a priori, & tanquam verissima causa.

Solutio dubitationis ex præcedenti quæstione. Itaque, ut generalem rationem causandi materiæ respectu omnium formarum, & formarum respectu cuiuslibet materiæ traderemus, eas causandi rationes assignavimus. Aliquin si recte dixeris, rationem causandi materiæ ac formæ substantialis consistere in causando esse simpliciter: formæ quidem in causando esse materiæ in [illegible], materiæ vero non in causando esse cuiuslibet formæ, sed tantum inseparabilis, sive quæ sine materia subsistere non possit. Causalitatem vero, quod informationem & [illegible], quæ videri solet in his duabus causarum generibus traditæ sunt, [illegible] quam et magis post [illegible] esse, quam præeminentia. Sed iam operæ pretium est, ut, quid sit formam educi de potentia materiæ, paucis exponamus.

B

QVID SIT FORMAM educi de potentia materiæ.

QVÆSTIO IIII.

Quid alij senserint.

SECTIO I.

C HÆc est [illegible] Aristot. 1 Phys. [illegible] 11. & [illegible], loquendi formula a Peripateticis usurpari solet contra sententiam Anaxagoræ, qui veteres formas [illegible] latitare in materia, & ab eius quasi gremio emitti [illegible], præter eam, a qua res denominatur. Nullam enim, præter eam, quæ vel a primo agente in materia creata esset, vel e potentia materiæ educta nec dum expulsa est, substantialem esse actu in materia, merito asseruit. *A quo hæc loquendi formula emanarit.*

D Ac tota huius rei difficultas in eo posita est, ut distinguamus eductionem formarum de potentia materiæ a productione earum, quæ in materia creantur, & in ab infusione (sic vocant Theologi) donorum quorundam supernaturalium, ut gratiæ & virtutum, quas nominant Theologicas. Constans enim est apud omnes, cum Theologos, tum Philosophos distinctio, ut quæ formæ educantur de potentia materiæ, nec dicantur creari, nec divinitus infundi. *In quo posita sit quæstionis difficultas.*

E Ex hoc quasi fundamento illud in primis colligi potest, educere formam de potentia materiæ sive subiecti (sic enim sumendum est nomen materiæ, ut generaliter ad dubitationem propositam respondeamus) nequaquam hoc sumendum esse, ut aliud sit aliud, quam efficere, ut forma sit actu in subiecto habente potentiam ad illam. Iam enim nomine eductionis de potentia materiæ complectitur omnem inductionem formarum in subiecta, & earum, inquam, quæ in materia creantur, & earum, quæ sine actione naturali, sive divina infusione, & quasi inspiratione in subiecta divinitus inducuntur, ut est locus clarius. *1. Consectarium.*

F Illud deinde efficitur non ita etiam anguste definiendum, videri sic, quod efficere, ut forma incipiat esse in subiecto per mu- *2. Consectarium.*

[illegible], nisi hoc etiam patet de solis A formis substantialibus, ut etiam docebimus. Nemo [illegible] [illegible] edici de potentia [illegible], & [illegible] corporum de potentia mediis transmutationibus [illegible], quod hae formae non habeant [illegible] expellendam e subiectis; quo posito in eodem illo momento temporis, quo Sol productus est, educta fuit lumen a Sole de potentia aeris sine ulla transmutatione subiecti, sed solum per simplicem eius inductionem in subiectum.

Vnde illud quoque sequitur, neque idem esse educere formas de potentia subiectorum, atque efficere, ut quae sola potentia prius tempore erant in subiectis, postea incipiant esse actu, sive id per transmutationem accidat, sive quovis alio modo. Hoc enim posito nulla forma posset educi in instanti de potentia subiecti, quod falsum esse ex dictis patet, tametsi substantialibus formis hanc explicationem eductionis de potentia materiae convenire posse mox patebit.

Qui ergo melius hac de re loquuntur, ita quaestionem explicant, ut dicant educi formas de potentia materiae, sive subiecti, nihil esse aliud, quam formam fieri dependenter a subiecto, sive ea fiat cum transmutatione subiecti, sive alio modo. Et recte quidem hoc pacto excluditur productio animae rationalis in corpore, quod ea non pendeat ab illo, etiamsi cum illius transmutatione fiat, sive producatur. Sed infusio donorum supernaturalium, & creatio formarum corporum caelestium & elementorum (quae initio mundi creatas esse cum ipsis ab eis, quisquam dubitat) non omnino, aut non perspicue excluduntur. Nam & supernaturalia dona, cum accidentia sint subiecto, in quae infunduntur, naturaliter dependent, & formae omnes materiales a materia in suo esse naturaliter sustinentur. Non esse autem dubitandum, creatas esse formas caelestium corporum, & elementorum, quae in primo totius temporis momento creata esse, fides Orthodoxa praedicat, his argumentis constat.

Primum, quia creatio est totius entis ex nihilo productio, totius, inquam, id est, quo ad omnes partes, si partes habet. sunt igitur formae dictorum creatae.

Deinde, quia si creatae non sunt, sed de potentia materiae eductae, ergo tota ipsa sunt vere genita, non quidem per transmutationem compositorum, sed per generationem [illegible] ex materia creata, & formis de eius potentia eductis, in qua ipsa ratio generationis [illegible] de om- A nia, & cetera omnia entia naturalia, quae in principio [illegible] a Deo sunt producta, vere genita esse, [illegible] creata, ut [illegible] Theologi.

Tertio, quia [illegible] formae propterea non dicantur creatae, quia acceperunt esse dependens a materia, nec materia etiam dicenda erit creata, atque adeo neque ipsa tota composita, quibus primo dicitur convenire B creatio. nam & materia in suo esse dependet a forma, & totum a suis partibus. Cum igitur nemo negare audeat, & tota ipsa esse creata, necessario concedendum est, praedictas etiam formas esse vere ac proprie creatas.

Quod si quis respondeat, propterea materiam corporum simplicium fuisse creatam, eorum autem formas non item creatas, sed de potentia materiae eductas, quia C materia non habet esse dependens a forma, tanquam a caussa materiali, sed formali, formae autem habent esse dependens a materia, tanquam a caussa materiali: is sine eodem modo negabit, tota ipsa fuisse creata. Totum enim dependet in suo esse a suis partibus (saltem a materia) tanquam a caussa materiali. Si respondeat addideritque, non esse parem rationem, eo quod materia, etsi est caussa materialis, & formae ab ea pendentis, D & compositi ab ea constituti: formae est materialis caussa subiectiva respectu formae, & non constitutiva: respectu autem compositi non est subiectiva, sed constitutiva id tamen ridiculum mihi esse puto. Si enim dependentia totius a materia non est minor, sed potius maior, quam dependentia formae, cur ea tollit rationem creationis in forma, & non in toto composito?

E

Vera sententia.

SECTIO II.

Ergo aliter intelligendum est, seu potius aliter explicandum id, quod dici solet, educi formas de potentia materiae, nihil esse aliud, quam eas fieri dependenter a materia subiectiva. Sic enim accipiendum est, quod ut formae dicantur educi de potentia F subiecti, quae fiunt dependenter a subiecto habente potentiam omnino naturalem ad illas, & tempore aut natura praeexistente. Sic enim exponendum esse, quod dicunt, eas educi, quia omnes volunt eductionem [illegible] de potentia materiae [illegible] eaedem eductio naturalis, quod [illegible] actu secundum aliquem ordinem vel temporis,

potest, vel natura, semper fuit intelligitur ab aliquo, quod eadem prius tempore præextiterit.

Hac ergo ratione plane reiicitur eductio donorum supernaturalium, quia eorum subiecta non habeant potentiam omnino naturalem ad illa. Nam etsi habent naturalem ad custodienda: non habent tamen naturalem ad recipienda: nempe ab agente aliquo naturali, a quo potentia simpliciter naturalis dicitur, sed hac ex parte simpliciter & absolute dicentur habere potentiam obedientialem ad illa.

Quæ modo dicatur potentia naturalis formarum recipiendarum.

Quocirca diligenter animadvertendum est, quædam subiecta habere potentiam naturalem ad formas recipiendas, non item sustinendas, vt corpora humana ad animas rationis participes: alia ad sustinendas naturalem, sed non naturalem ad recipiendas, vt animam rationalem ad supernaturalia dona gratiæ, & gloriæ: alia demum naturalem & ad recipiendas & ad sustinendas, vt materiam corporum simplicium, imo & omnium rerum naturalium (excepto homine) ad suas formas substantiales. Nam & materia corporum cœlestium habet potentiam ad recipiendas formas cœlestes a Deo tanquam a causa naturaliter efficiente, vt mox patebit, subiecta ergo primi generis habent potentiam simpliciter naturalem ad suas formas, sed non omni ex parte naturalem: secundi, nec omni ex parte, nec simpliciter naturalem: tertii demum & simpliciter & omni ex parte naturalem: atque horum formæ dumtaxat dicentur educi posse de potentia subiectorum, licet creari quoque valeant vt formæ simplicium corporum in ipso mundi initio.

Qua ratione formæ cœlestium corporum de potentia materiæ educi potuissent.

Excluditur etiam hoc pacto productio formarum cœlestium corporum, & elementorum, quæ in ipso mundi indiuisibili initio creatæ sunt: nempe quia eorum materia nec tempore nec natura præextitit formis. Neque enim credendum est Deum in eo momento creasse solam materiam, simulque eam perfecte disposuisse ad diuersas formas, vt ex vi dispositionum naturaliter resultasset in illo eodem momento formas substantiales, & ex vtrisque ipsa composita (quæ sola ratione materia naturali generatione ab illis formis præmisisset) siquidem huiusmodi productio nec congruit cum ratione, & Creatore digna rerum productione, nec cum Theologorum de mundi creatione sententia: sed ipsa tota composita simul cum suis partibus ex nihilo producta sunt, proptereaque existimatur a Deo creata esse conceptum. Quod si modo aliquis natura tota [illegible] subsistentium compositorum, harum partium in ea productione [illegible] est [illegible] existentia præmittatur, vt traditam eductionem compositionem in illa productione; sed potius existimata incorporatorum, quæ primo producta sunt subsistentium partium.

Formas sublunares quæ educuntur de potentia materiæ educi per transmutationem.

Ex his licet colligere, si de sola eductione formarum substantialium agatur, dicendum esse, omnes de facto (vt dici solet) educi per transmutationem materiæ, vt docet Diuus Thomas in 1. p. quæstione nonagesima, articulo secundo, interprete Caietano in eundem locum, semperque materiam in earum eductione tempore præcessisse ac præcedere, quicquid idem in opusculo quadragesimo secundo, (si tamen eius est) iunior senserit. Congruit autem ea haec re ipsa loquendi forma. Nihil enim aliud dicere videmur, cum formam eductam esse de potentia materiæ asserimus, quam ad factum esse, vt ea, quæ prius non erat actu in materia, sed potentia dumtaxat, sit actu in illa: esse autem, & non esse actu in materia, nemo intelligere sibi in eodem instanti.

Quæ possit educi possint in instanti.

Fateor autem si de extraordinariis eductionibus sit sermo, posse diuina virtute formam educi non in tempore, sed in momento temporis, vt si Deus crearet materiam solam cum perfectis dispositionibus ad ignem, non dubium esse, quin forma ignis in eodem instanti naturaliter resultaret, idque vi eius actionis, qua Deus non prius tempore, sed potius natura materiam creatam disponeret, quæ est vera actio, id est, supponens subiectum. Quod idem initio mundi accidisset, si Deus, vt diximus, solam materiam creasset, & elementorum cum perfectis dispositionibus ad formam eorum produxisset.

Sunt qui idem existimarunt existimentes, si Deus prope ignem nudam materiam crearet. Dicunt enim eam, quia nihil resisteret, propterea quod nullas haberet qualitates contrarias dispositionibus ignis, sine, vt in ipsa creationis momento formam ignis recipere. Non est tamen eorum sententia probanda; quia nullum agens naturale introducit formam suam secundum nisi in materiam dispositam, determinatamque ad eiusmodi formam: nec disponit materiam nisi quæ habet aliquam formam substantialem: cum dispositio materiæ fiat per accidentia, quæ cum sint actus secundi, naturaliter supponunt actum primum, qui est forma substantialis: quemadmodum plerique actus secundi supponunt alios secundos, vt qualitates insensibiles, vt colores qualitates, & lumen perspicuitatem. Non igi-

Agentia naturalia non posse agere in nudam materiam.

cur ignis in proximam materiam, quæ modo A non formam ignis naturaliter introduceret; nihil obstat. nam etsi nihil esset, quod in materia introductionem formæ prohiberet, deesset tamen dispositio, quæ materiam ad talem formam determinaret, & alia item forma substantialis, quæ materia indiget, ut aliud formam accipiat. Posset tamen ignis non naturaliter, sed instrumentaliter Dei virtute non solum dispositiones ignis in eo momento introducere, sed etiam sine dispositionibus, eandem quoque formam substantialem inducere, quo in casu non dubium esset, quin forma ignis in momento temporis de potentia materiæ educeretur.

Num formæ artificiales, motus violenti, & relationes, de potentia materiæ educantur.

C

SECTIO III.

QVæret aliquis hoc loco, num formæ artificiales, & relationes, motusque violenti de potentia materiæ educantur. Ratio vero dubitandi hæc: quia materia, resque materiales non habent potentiam naturalem ad formas artificiales, & motus violentos; ad hos quidem: quia non essent violenti, si homum subiecta haberent ad eos propensionem naturalem; ad illas autem: quia cum omni naturali potentiæ passiuæ respondeat aliqua naturalis actiua, ut Aristoteles tradit tertio libro de Anima, sicut non est forma naturalis actiua, sed facultatem naturæ superat, quo pacto subiectum formæ artificialis potest ad illam habere potentiam naturalem passiuam? Relationes vero, quia cum sæpenumero sine villa effectione accingunt propria earum subiecta esse incipiunt: non recte aut non proprie videntur specialiter eorum ponere, de potentia materiæ subiectique educta dici posse.

D

E

Ad hanc dubitationem, quod quidem attinet ad formas artificiales. Notandum, potentiam naturalem passiuam sumi a nobis hoc loco ut distinguitur ab ea, quæ per solam potentiam supernaturalem ad actum potest reduci ad actum: quo sensu dicitur est potentia ad formas artificiales, quæ non diuina tantum virtute, sed humana etiam introducantur. Itaque educuntur & hæ de potentia naturali materiæ rerumque naturalium.

F

Quod vero attinet ad motus violentos, si enim naturales, quæ vi mouentur, non habent propensionem naturalem ad motum violentum (qui tamen in solo genere localis A non simpliciter dici possit ad eum quietem consequendum, sed ad illum potentiam passiuam, quæ per causas externas, id est, non dispositionem esse potest, quemadmodum dictum est, quia & hi suo modo educantur de potentia materiæ.

Denique quod de relationibus dicitur consequendum est, eas non proprie educi de potentia subiectorum. Nam etsi aliquando incipiunt esse actu per actionem attingentem earum subiecta, quia tamen sæpe esse incipiunt per actionem in remotissima, interdum etiam sine ulla proprie dicta actione; ac proinde ea generatio non fiunt ex iis formis, ad quas per se sit motus, aut actio, ut Aristoteles docet quinto Physicorum libro, nihil est incommodi si non dicantur proprie educi de potentia subiectorum. Atque hæc obiter de eductione formarum de potentia materiæ dicta sint.

QVÆNAM SIT RATIO causandi efficientis causæ.

QVÆSTIO V.

Quot modis dicatur causa efficiens.

SECTIO I.

EFficiens causa duplex est, principalis, & instrumentalis. Principalis est cui proprie ac simpliciter attribuitur actio. Instrumentalis, qua principalis ad agendum vtitur. Rursus principalis duplex est: vna vere efficiens, altera efficiens moraliter tantum, siue (ut ita dicam) imperatiue. Aliæ divisiones, quæ tradi solent, ut in univocam & æquiuocam, mediatam & immediatam, totalem, & partialem, aliis locis commodius explicabuntur. *Diuisio causæ efficientis.*

Causa vere efficiens est, quæ vere attingit effectum, ut faber, ut securis. Efficiens moraliter cum a vere efficiente distinguitur (sæpe enim est vere efficiens) dicitur ea, quæ etsi non vere attingit effectum, tamen huius modi est, ut ei merito imputetur laus operis aut culpa: cuiusmodi est is, qui consilium dat, qui præcipit, qui non prohibet, cum debet ac potest. Nam est obiectum quod directe, vel indirecte propositum, ab eo qui præcipit, vel consilium dat; vere ac efficienter mouere voluntatem exequentis, quia ipse tamen præcipiens, aut qui consilium dat non vere mouet efficienter, nisi per accidens quemadmodum *Definitio causæ efficientis.*

[illegible] formaliter, [illegible] cum [illegible]. Principalem vero efficientem [illegible] Aristotele, *hoc capite, textu secundo*, [illegible] de est primum motus principium, quae definitio generalis omnia principia & vere efficientium complectitur, atque eas solum, quae per motum agunt, si loco verbi *mutationis* substituatur verbum *actionis*. Patet autem [illegible] efficientem & motum [illegible] quasi peculiari nomine dicatur efficiens, quatenus comparatur cum effectu, motum autem, quatenus comparatur cum materia subiecta, in qua aliquid efficit. Quam distinctionem Aristoteles tradit hoc loco, cum scribit: *Atque omnino quod efficit, eius quod efficitur, & quod mutat, eius quod mutatur.* Verum haec distinctio potius distinguit eamdem caussam efficientem, quam caussas ipsas, vt docuimus *quaestione prima, sectione prima*, de materia *ex qua, in qua, & circa quam*. Omnis enim caussa quae mouet, sive agat solum circa efficiendum, sive aliquid in subiecto, & forma, quam in illud inducit: quamquam non omnis caussa, quae aliquid est, mouens efficienda, vt patet in creatione, quae est non propria, tamen vera effectio est.

Alia diuisio.

Que ad tres caussas effic. reuocentur.

Attamen [illegible] efficientem principalem videtur Aristoteles [illegible] reducere [illegible], quam [illegible] aliquid efficit [illegible], quod [illegible] fuit. Patet enim [illegible] agit in [illegible] animalo generandi, quem [illegible]. [illegible] caussas [illegible], quae [illegible] non vere sunt efficientes, [illegible] efficientis diuersae [illegible] caussa. [illegible] Medicus [illegible], & ii qui [illegible] in consulendo.

1. Argumentum.

Quibus explicatis videndum est, sintne plures [illegible] efficientis generales, an vero vna communis omnium efficientium.

Quam multae videantur rationes constituendi efficientis caussae.

SECTIO II.

A Rgumentum quod alia sit ratio caussandi [illegible] agit, alia efficit aliquid, alia qua agens aliquid, ex eo videtur perspicuum, quia [illegible] in genere [illegible], & tamen non

A [illegible] in agendo, [illegible].

2 Accedit, quod agens relatiue dicitur [illegible] refertur ad id quod agit, & ad illud quod agit, [illegible] ad alteram relationem efficiens ad effectum, ad alteram et mouens ad motum, vel mutans ad mutatum, quae relationes specie diuersae necessario videntur innitu diuersis specie agendi rationibus in B quibus illae fundentur.

3 Deinde aliam esse rationem agendi, qua agens educit formam e potentia materiae, aliam vero, qua illam inducit in materiam, hinc facile perspicuum est, quia ratione particeps non educitur de potentia materiae, sed solum inducitur in materiam, quod idem dicendum est de accidentibus supernaturalibus, ac formis aliarum rerum, quae gignuntur, & increantur; non solum inducuntur in materiam, C sed etiam ab eius potentia educuntur.

4 Adde quod alia est species relationis, qua agens refertur ad formam, quam educit de potentia materiae: alia qua refertur ad eam quam solum inducit, quae quidem relationes sub diuersis specie rationibus agendi videntur necessario fundari.

5 Postremo aliam esse rationem agendi, qua aliquid fit ex aliquo: aliam, qua fit ex nihilo, ex eo patet, quia haec indiget virtute infinita, D in agendo illa non item.

Actionem esse generalem rationem constituendi caussae efficientis, & quo pacto sit intelligendum.

SECTIO III.

S I quis tamen rationem placitas vel ex his E intelliget, actionem esse generalem rationem constituendi caussae efficientis, siquidem omne agens per actionem dicitur formaliter agere: haec spectetur quatenus agit aliquid, siue quatenus agit in aliquid, siue quatenus educit formam e potentia materiae subiecte constituatque, siue quatenus formam inducit, siue quatenus rem efficit ex nihilo, siue quatenus ex aliquo.

Generalis ratio per actionem constituendi.

Potest quoque idem ex aliis argumentis F confirmari. Primum quia actione sublata non intelligitur caussa agens: ea vero sublata nullo modo intelligi potest, etiamsi cetera omnia apponantur. Deinde quia relatio agentis in actione fundatur, vt hoc ipso libro capite decimoquinto docebit Aristoteles. Postremo quia per actionem distinguitur hoc genus caussae a ceteris, vt ostensum est.

Probatur haec sententia tribus argumentis.

[illegible] & impugnatur.

Atque hic & alia argumenta [illegible] actionem non [illegible] causandi esse rationem [illegible] causandi [illegible]. Verum [illegible] diligentius discutiam, facilius [illegible]. Sunt enim multa, quae obstare videantur.

1. Ratio contra propositam sententiam.

Unum est, quod actiones sive transeuntes sive immanentes cum vere pendeant ab agentibus, sunt vere effecta agentium: at ratio causandi cuiusque causae, cum antecedat natura ordine omnem eius effectum, non potest esse illius effectum. Nec refert quod actiones non dicantur proprie fieri. Neque enim quaerimus hoc loco quid proprie dicatur fieri: sed quid proprie pendeat ab agente, ut a causa quadam a ceteris distincta, etiamsi non proprie fiat. Nam formae, quae educuntur e potentia materiae non dicuntur proprie fieri: & tamen vere comparantur cum naturalibus efficientibus, ut effecta cum suis causis.

2. Ratio.

Alterum est, quod actio proprie dicta non differt a re, quae fit, nisi ut imperfectum quippiam a perfecto in eadem specie: veluti calor in fieri a calore in facto esse: res autem ut adhuc imperfecta est, & in fieri, non est ratio agendi sui, sed est effectus imperfectus sive in fieri.

3. Ratio.

Tertium est, quod actio nō potest esse ratio causandi respectu creationis: cum creatio non sit actio, si proprie loquendum est. Neque enim creatio supponit subiectum, quod tamen commune est omni actioni proprie dictae.

4. proponitur & refellitur.

Sunt etiam qui obiiciant, remota actione adhuc rem dici posse causam efficientem, ut patrem genito iam diu filio, nunquam autem sine ratione agendi, vel fingi posse efficientem causam.

Verum haec obiectio non est ad rem. Nec enim hoc loco agimus de iis, quae dicuntur causae, quia possunt aliquid efficere: aut omnino causare, ita nec de iis loquimur, quae aliquid in praeterito tempore fecerunt, aut quovis alio modo causarunt, sed de iis quae sunt actu causae, hoc est, a quibus effectus actu pendet.

Vera quaestionis explicatio.

Ex superioribus ergo tribus rationib. plane efficitur, aut actionem non recte dici rationem causandi causae agentis, ut Hervaeus, Paulus Soncinas, & alii recentiores Thomistae *Her. quodl. 1. q. 1. & quodl. 4. q. 8. Soncinas 5. Metaphys. q. 4.* concludunt: aut, quia communis loquendi modus non facile reiiciendus est, cum actio dicitur ratio agendi: actionis nomen non accipi pro operatione agentis quae subiectum supponat. Quocirca cum actio dicitur ratio causandi, crediderim actionis nomen accipiendum esse pro influxu, quo aliquid e potentia ad actum perducitur, sive id proprie fiat, sive non proprie. Hoc enim influxu distinguitur causa efficiens a ceteris causis, cum eo posito primum potentiae agant in actu: sublato autem, primum cessant. Atque hic influxus videtur plane significari, cum agens dicitur esse id, unde primū oritur mutatio. Neque enim dicitur unde primum oritur effectus, sed mutatio: ut vel inde colligas, non ipsam mutationem, sed influxum, sive originem mutationis esse agendi rationem in agentibus, quae agunt per motum, & mutationem; proinde influxum agentis esse eius generalem ac propriā causandi rationem. Quid autem sit huiusmodi influxus, & utrum sit in agente, an in patiente, postea dicemus. De hac enim re quemadmodum de natura, & distinctione ceterarum rationum causandi, paulo post a nobis instituenda est disputatio.

Respondetur [illegible].

Agens quid sit.

Solvuntur argumenta contra propositā.

Ad id autem quod superius concludebatur aliam esse rationem agendi, qua agens efficit aliquid, aliam qua agit in aliquid: itemque aliam, qua educit formam e potentia materiae: aliam, qua illam inducit in materiam: ac denique aliam, qua res fit ex aliquo: aliam, qua fit ex nihilo: respondendum est, [illegible] duas earum necessario esse diversas. Nam quod primae duae non necessario sint diversae, ex eo patet, quia agere sive efficere aliquid, & agere in aliquid saepe coniunguntur, ut in omnibus mutationibus naturalibus: ubi autem illa coniuncta sunt, ambo fiunt per eandem agendi rationem. Etenim quo influxu ignis agit in lignū, eodem prorsus efficit ignem in ligno: nisi quod influxus ignis prius natura ordine terminatur ad actionem receptam in ligno, quam ad compositum, quod ex actione resultat. Dico autem, *ubi illa coniunguntur*: quia sive res fiat ex nihilo, sive in subiecto, quo illa fiet, non est simul & actio in aliquid & actio seu effectus alicuius, sed solum alicuius effectio. Unde patet quid ad primam rationem respondendum sit.

Ad posteriorem dicendum, & si alia specie sit relatio agentis ad id quod fit, alia ad id quod patitur, tamen utramque fundari posse in eadem actione. Quod item non necesse sit duas sequentes esse diversas, eodem penitus modo probari potest. Saepe enim iunguntur eductio formae e materia, & inductio eiusdem in materiā, ut in omnib. mutationib. naturalib. excepta generatione hominis: ubi autem eductio & inductio iunguntur ambo per eandem agendi rationem fiunt. Quo enim influxu ignis educit formam ex materia ligni, eodem illam inducit in eandem,

Vbi vero non [illegible] generaret, in [illegible] A hominis, [illegible] non est: [illegible] educationem formæ [illegible] ductionem, sed [illegible] hominis [illegible] quæ [illegible] hominis, ex dictis patet.

[illegible] argumentum [illegible] probat. Quod denique duæ extremæ [illegible] [illegible], recte [illegible] probatum erat, quia agere ex nihilo, hoc est, nullo [illegible] supposito [illegible] quasi [illegible] causa materiali [illegible] B [illegible], necessario indiget virtute infinita [illegible] [illegible] materiali [illegible] [illegible], ut inferius patebit. Atque ratio agendi *[illegible] ratio agendi [illegible].* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], deinde transeunt in [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible], [illegible] species [illegible] non tamen possunt [illegible] C [illegible] quia sic habet ratio [illegible] [illegible] [illegible] sua forma, quo posito est actio.

NVM ACCIDENTALIS FORMA ATTINGAT PRODVCTIONEM SVBSTANTIÆ.

QVÆSTIO VI.

Quidnam [illegible] agentis principium agendi.

SECTIO I.

Materiam non esse principium agendi. EXplicata ratione causandi agentis causæ, exponenda videtur quodnam sit principium, quo & agens agit, & quatenus eius principij [illegible]. Quia in re illud [illegible] est intelligere, non esse id materiam [illegible] [illegible]. Nam [illegible] in diversis speciei rebus sit eadem materia, nec tamen eadem [illegible] agendi (neque enim quodcunque a quocunque [illegible], sed aliud ab hoc, aliud ab [illegible] principium quo agens agit non esse materiam. Atque hac ratio valet in [illegible], quæ [illegible], & [illegible]. Quod si F [illegible] materia non est agendi principium, cur [illegible] in [illegible] ? Accedit quod materia in [illegible] est pura potentia, ac [illegible], [illegible] in [illegible]: quod autem neque actu est, neque [illegible], [illegible] activum esse possit? Activum enim [illegible] ab actu est, & dicitur: neque ab ipso actu [illegible], [illegible] ab

A [illegible] [illegible] [illegible], ut nostri [illegible], [illegible] agendi, aut patiendi *[illegible] agendi principium [illegible].* [illegible] [illegible]. [illegible] quam agens agit.

Verum non omnia formæ sunt agendi principia. Nam quamvis [illegible] per accidens absolutam materiam, [illegible] *Quantitas [illegible] non [illegible] B ad [illegible] indifferens, ut est materia ad omnes formas, nullam [illegible] habet, [illegible] figura, quæ est qualitas, *[illegible] potentia.* qua facile, aut difficile [illegible]. [illegible] *[illegible] formæ substantiales, & qualitas.* [illegible] [illegible] sunt [illegible], sed quædam quasi eorum appendices, [illegible] tantum in ipsis [illegible] sunt, sed sæpe in aliis quam [illegible], sic etiam nullæ sunt actionis principia. [illegible], ut principia quibus agentia agunt, vel C suæ formæ substantiales, vel qualitates, vel utraque: & cum de activitate accidentium agitur, de sola qualitatum activitate disputatio intelligi debeat.

Sed quamvis haud difficile perceptu videatur esse, tam formas substantiales esse principia productiva substantiarum, & accidentales accidentium, de solis accidentalibus quæstio est, num attingant productionem substantiæ: hoc est, num principia D sint, quibus substantia producatur: hoc enim difficultate non caret. Ex cuius rei explicatione illud etiam perspicuum fiet. Nam aliquam agendi vim habeant formæ substantiales, & quæ tandem illa sit.

Prima opinionis refutatio.

SECTIO II.

E

SVnt igitur hac in re tres philosophorum *1. Sententia proponitur.* sententiæ, si tamen omnes [illegible] nomine philosophi. Prima est quorundam recentiorum, *ad hanc [illegible] accedere [illegible] in 4. [illegible] quæstione [illegible],* qui tantum vim tribuunt accidentibus, ut [illegible], non virtute substantiæ, sed propria, & propria attingant productionem substantiæ. Horum argumenta hæc sunt.

F Vnum, quia experientia [illegible] *Probatur 1.* sæpe generari [illegible] a forma ignis, [illegible] [illegible], sed a solo [illegible] productionem [illegible], aut [illegible] corporum, vel a calore [illegible] in [illegible] [illegible], quod [illegible] non [illegible] habet formam ignis.

Alterum, quia substantia producitur per 2. actionem, actio autem non [illegible] [illegible]

 traria,

tiam: quae nulla sunt nisi accidentia, substantia tamen non est composita substantia nisi per accidens.

Tertium addi posset hoc in modum: [illegible] quidem [illegible] a substantia producunt substantiam, [illegible] in accidentibus [illegible] efficitur, quae [illegible] neque [illegible] possunt in [illegible]: igitur, per se ipsa ac virtute propria producunt substantiam [illegible], quod non constat. Neque B [illegible] ad quantitatem, quae ibi supplet locum substantiae, in qua manet: nam quia non supplet locum substantiae nisi in [illegible] substantiae: tum etiam quia si essent sine quantitate (quod etiam divina virtute fieri posset) idem efficerent.

Confirma-tur ex Arist. Confirmant iidem authores suam sententiam ex Aristotele cum in libro de sensu & sensibili, capite de sapore, ubi ait ignem non agere, ut ignis est, sed ut calidus est: tum C etiam in libro primo de Generatione capite septimo, ubi ex eo probat simile non agere in simile, sed contrarium in contrarium: quia actio non est nisi inter contraria. Adducunt quoque Averroem qui septimo libro huius operis com. trigesimo primo, & libro duodecimo com. decimo octavo ait, idem esse agens disponens materiam & inducens formam: at vero sensu notum est accidens esse id, quod materiam disponit. Item neque commentatori videtur substantiales formas esse activas, nisi propter qualitates & formas, quod notum est in his animatum, facere actiones eorum per calorem naturalem quem habet.

Proposita sententia refellitur. 1. Sed haec sententia facile refellitur ratione illa philosophis communi: Quicquid est in effectu, praecedit in causa efficiente, atque perfecte quidem, si sit univoca, perfectius autem si aequivoca: nihil enim dat, quod non habet aut formaliter aut eminenter, ut dici solet, hoc est, excellentius: at accidens si quam substantiae conferunt, quae fiunt cum formam quae introducitur, aut totum compositum quod generatur, longe maiorem perfectionem est, non ergo producitur substantia virtute accidentis.

Responsio eorum refutatur. Nec respondeant illi, Accidens in ratione quidem entis esse ignobilius substantia, et in ratione productionis esse nobilius, aut aeque nobile: secus enim rabis est, si attendatur esse gradus in ratione entis, ut cum esse principalis producti sit substantia, concludatur aliquid non posse colligere nobiliorem causam nisi sufficientem efficientiam ex entitatis nobilitate efficiatur, nec perfectionem Dei ea perfectione creanti [illegible] posset enim Deus (ut docent in quarta huius duodecimi quaestione tertia, argumentantur) esse perfectissima causa efficiens, & talis que ex

A [illegible] perfectissimum, quia nihil aliud [illegible] parat: praeterea [illegible] [illegible] causas [illegible] & plane [illegible], quae perfectiora est materia [illegible] in suo genere, ut [illegible], [illegible] quae efficitur in natura, unde res calidiores magis calefaciunt, & doctiores homines plura perfectiusque docere possunt, atque ita in caeteris.

[illegible] rerum [illegible] causas [illegible].

B Praeterea, si formae substantiales non essent productivae aliarum substantiarum, cum ad productionem accidentalium sint suae accidentales, ut volunt, nullam activitatem haberent substantiales formae: unde fieret, ut res naturales non essent perfectiores, & per se gratia [illegible] sibi similium, sed per accidens: neque enim agunt per essentiam, ut dictum est, nec secundum materiam sibi similis generant. Cum praeterea igitur res naturales per se C quidem possit pati [illegible] ratione materiae, per se autem agere [illegible] ut formae eius videri possit, res naturales ex materia & forma accidentibus consistere. 2. 2.

Ad haec, accidentia habent esse suum a substantiis, ergo & agendi vim, quae eorum entitatem sequitur. non sunt igitur primo activa, sed ipsae formae substantiales, non modo si accidentia perfectiora, aut etiam inferiora: formas substantiales hoc [illegible] modo producendo, sed etiam accidentalibus de qua D in quarto post explicamus.

Postremo actiones sunt singularium substantiarum, non modo tanquam rerum in quibus recipiuntur, sed etiam tanquam rerum a quibus efficiuntur profectionem, ut patet ex iis, quae ad argumentum primi libri quaestione quarta diximus: sic pulsare aut etiam substantialis sunt substantiae: procedunt autem ergo actiones effective a substantiis, et non ratione materiae, quae nullo modo activa, sed E receptiva est: igitur ratione formae: est igitur forma substantialis principium, quo res naturales agunt. 4.

Accedit aperta Aristotelis sententia, qui secundo libro Physicorum capite septimo contra sophistam [illegible] formas substantiales in rebus generandis causalitatem ponit formalem, efficientem & finalem: formalem quatenus sunt esse materiae atque compositi: finalem, quatenus earum introductio F intenditur ab agentibus: efficientem vero quatenus sunt principia, a quibus primum oritur actio, non quidem ut ea sint, quae primo agunt, sed ut ea sint, in quibus primo agunt. 5.

Atque haec de prima opinione dicta sint eiusque argumentorum commodius expositam veram sententiam dicemus.

Secunda

[illegible] formarum [illegible], & tertia confirmatur.

SECTIO II.

[illegible] propositio. ALteri [illegible] sententiæ, quæ [illegible] superius [illegible] opponitur, auctor est Scotus in prim. Sent. dist. [illegible] quæst. prima, & secund. d. decimaquinta [illegible], multis autem [illegible] in quart. d. duodecima, quæstione tertia, quem [illegible] per Ochamum in [illegible], quæstione vigesimatertia, & alii non [illegible] Sentent. d. secunda, quæstione secunda. Ita vero est, accidentia nec virtute propria, nec formarum substantialium attingere productionem substantiæ. Quod non virtute propria ea [illegible] *Confirmatur.* [illegible]: quia nihil minus nobile potest virtute propria productione aliquid nobilius, vt dictum est contra superiorem opinionem. Quod autem nec virtute formarum substantialium eam producant, quia [illegible] id fieri non posse: tum etiam ex eo, quia ad substantiæ productionem satis est pro principio formali effectiuo, & immediato ipsa forma substantialis concurrentis.

Quod autem id fieri non possit virtute formarum substantialium sic probat Scotus in quarto Sententiarum d. duodecima, quæstione tertia. [illegible], accidens virtute substantialis formæ esse productiuum substantiæ [illegible] virtute [illegible] intelligi aliquid [illegible] absolutum non [illegible], quia [illegible] absolutum, ac [illegible] semper [illegible] substantia producenda; [illegible] non potest, vt accidens virtute substantialis formæ attingat productionem substantiæ.

Quod vero ad id [illegible] si ipsa forma substantialis [illegible] alii, inter quos est Ochamus, in secund. quæstione vigesimatertia, [illegible], aut per se forma substantialis non est immediate productiua substantiæ propter perfectionem suam, aut propter imperfectionem: non propter perfectionem, quia Deus cum sit perfectissimus, est immediate productiuus substantiæ: non propter imperfectionem, quia accidentia cum sint imperfectiora, sunt tamen immediate productiua substantiæ [illegible] est igitur forma substantialis immediate productiua substantiæ, quasi [illegible] non [illegible] productiua per accidentia, tanquam per instrumenta: quod argumentum desumptum est ex Scoto secund. Sent. d. decimasexta.

Præterea, si forma substantialis non esset productiua substantiæ nisi per accidentia, non diceretur substantiæ generatio vniuoca, sed potius æquiuocatio [illegible] generatio [illegible]

A [illegible] formam, quo [illegible] generans genito [illegible], [illegible] communicat, [illegible] substantiam [illegible], [illegible] cum communi sententia, & experientia ipsa, ergo [illegible], substantiam per accidentia producere substantiam.

Postremo, forma substantialis [illegible] est principium immediate productionum [illegible] passionum saltem primæ, imo & accidentis sensibilis, postquam a propria subiecto expulsum est, vt cum aqua se reducit ad pristinam & naturalem frigus, est igitur productiua formæ dissimilis, [illegible] non [illegible] sibi similis in altero subiecto, [illegible] tibi contingit?

Tertia igitur sententia, quæ [illegible] est [illegible], & communis [illegible] *Tertia sententia exponitur.* [illegible], qui causalis secundum veram efficientiam tribuunt [illegible] *Caietanus prima parte, quæstione [illegible], articulo primo. Capreol. in 4. Sent. d. duodecima, quæstione secunda, Ferr. 4. contra gent. capite [illegible], Herueus quodl. tertio: quæstione duodecima* [illegible] & a nobis [illegible] da hac distinctione continetur. Accidentia non attingere productionem substantiæ virtute *Asserit accidentia habent partes.* propria, sed virtute formarum substantialium. Quæ sententia est apud Diuum Thom. in prima parte, quæstione [illegible] articulo primo, & tertia p. quæstione septuagesimaseptima, art. 3. & aliis locis [illegible] plurimis. Ac prior quidem pars in summa *Prior pars sensu producitur.* primæ sententiæ confirmata relinquitur, tametsi [illegible] argumentationem, qui[illegible] opinio confirmata est, probari possit. Posterior autem pars his [illegible] modis confirmatur.

Primum, quia si formæ substantiales essent *Posterior pars [illegible] confirmatur.* proxima & immediata principia productionis substantiæ, & huius productio non attingeretur ab accidentibus, tunc cum agens proximum [illegible] formas debeant esse simul, [illegible] non distare ab eo quod patitur, vt est ab Aristotele septimo libro Phys. capite secundo, [illegible] decimo, communi quia Philosophorum sententia, nec forma Solis esset [illegible] quo Sol producit mineralia, & alia plurima, quorum generatio Soli tribuitur [illegible] generatur hominem; [illegible], quod per semen generare dicitur, [illegible] simile produceret, [illegible] & [illegible] Solis ab his absurdis longissime distat, & [illegible] quod per semen dicitur generare, non necessario [illegible] aliquid ex semine illius generatur, [illegible], vt eius forma necessario simul sit cum eo, quod generatur. Atque hæc ratio ita vrget Scotum, vt non aliter ei satisfaciat, nisi negatis [illegible] principiis & fundamentis Philosophiæ.

G 4

Alterum est, omnia agentia posterius esse [illegible] [illegible] perfectionibus. Alterum [illegible] per formas generantis generari [illegible]. Vnde [illegible], ut hac ratione essentia a solo Deo [illegible] [illegible] quia forma est generanti neque [illegible] perfecta, quam forma [illegible] quae generatur [illegible] ad formas [illegible], quia [illegible] sunt [illegible] [illegible] etiam [illegible] formas ad [illegible] [illegible] perfectiorem [illegible] [illegible] [illegible] imperfectior est forma membrorum, quae sane [illegible] ad formam [illegible] [illegible] [illegible] formam a caelo [illegible] non ab ipsis [illegible] per [illegible] in formas imperfectas. Quod si, ut perfecta [illegible] [illegible] habeant in generatione sibi similium, quam imperfecta, quod est etiam ipsum inesse, quoniam formae educuntur e potentia materiae, non secus hoc [illegible] est.

2. Ratio. Deinde omnia res naturales non generant sibi similia nisi per motum, motus autem intrinsece terminatur ad accidentia: Vnde si et producunt substantias per accidentia & non immediate per suas formas.

Actio duplex actio in generatione naturali. Quod si quis dicat, in generatione cuiusque rei naturali esse duplicem actionem, alteram, quae fit in tempore, & praecedit ipsam productionem formae substantialis, atque hanc esse motum, & proficisci a forma accidentali; alteram quae fit in instanti, & est ipsa productio substantialis formae, atque hanc non esse motum, sed motus terminum: actionem, mutationemque, & fieri immediate a forma substantiali. Occurrendum est productionem formae substantialis, quae non fit a solo Deo (quod dicimus propter creationem formae rationalis) non esse actionem, aut mutationem, sed terminum actionis & mutationis, quae fit ab agente naturali: omnes enim formae substantiales, quae per motum educuntur e potentia materiae resultant in materia in fine motus [illegible] terminata ipsius motus, sicut [illegible] [illegible] [illegible], quae introducuntur [illegible] cum [illegible] & [illegible] terminum [illegible] motum [illegible] [illegible] ipse motus, aut mutatio. Verum de his ad caput [illegible], ubi de motu & mutatione plura dicenda sunt.

3. Ratio contra Scotū. Tertio, quia actiones corruptivae, hoc est, quibus aliquid [illegible], [illegible] etiam corrumpatur (quod dictum sit ad [illegible]

A [illegible], [illegible] est [illegible], & [illegible] inter contraria, ut [illegible] *[illegible] capite quarto, [illegible] [illegible] & [illegible] capite [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible], & ubi docetur ex quibus agentia naturalia sibi similia sine [illegible], [illegible] generant: sunt [illegible] [illegible] [illegible] generant: sunt B igitur inter contraria, ut [illegible] [illegible] [illegible] ad generandum [illegible] ipsa [illegible] [illegible] [illegible] materiam disponit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] necessitate, [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] quoque argumentis patebit.

4. Ratio. Postremo, quia nulla substantia est activa nisi per aliquam potentiam activam: potentiae vero activae in creaturis sunt qualitates C accidentariae, quod [illegible] patet quia quaelibet una numero substantia activa habet plures potentias activas, ut inductione patet, cum tamen una numero substantia non sit plures substantiae. Si ergo omnis substantia creata [illegible] activa (excludimus enim materiam) per qualitatem accidentariam agit, quicquid agit, necessario dicendum est non modo nullam formam substantialem informantem, sed nullam quoque per se subsistentem, D & creatam, attingere per se ipsam & immediate productionem substantiae, imo nec [illegible] accidentis, sed per qualitatem [illegible] [illegible] [illegible]. Atque hoc est causa cur [illegible] qualitates [illegible] ut permanenti [illegible] [illegible], quod [illegible] permanenter [illegible], si substantia [illegible] per se ipsam [illegible] posset [illegible]. Sed [illegible] [illegible] ad [illegible] & [illegible] [illegible], [illegible] hoc ipsum [illegible] E demum est ad [illegible] [illegible].

Cur tam multae qualitates activae in quaque re creatae dantur.

Solutio argumentorum primae opinionis.

SECTIO IIII.

Primum igitur primae opinionis argumentum hoc pacto diluendum est, calorem ipsum esse, etiamsi non sit ab igne productus, sed vel per refractionem luminis, vel per [illegible] [illegible], esse generantem F ignis, non principaliter tamen, sed instrumentaliter [illegible] formae substantialis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quae [illegible] lumen [illegible] est, aut ignem [illegible]. Quare autem, [illegible] omnino, nulla est, in qua [illegible] [illegible] ignis.

Solvitur 1. arg. 1. opinionis.

Secundum [illegible]

Ad secundum concedimus substantiam, quæ generatur non produci per [illegible] nisi per formam, quæ [illegible] ad accidentia [illegible], quia illud accidens est instrumentum substantiæ, [illegible] substantiæ [illegible].

Tertium e-[illegible] dis-[illegible].

Tertium [illegible] accidentia, quæ [illegible] substantia [illegible], esse [illegible] substantia, quæ [illegible] in corpus aut sanguinem Domini, [illegible] non [illegible]. *[illegible] 3. p. quæ-stione 77. [illegible], & alij [illegible].*

Ad loca [illegible] Aristotelis [illegible].

Ad [illegible], quæ ex Aristotele afferuntur, dicendum: [illegible] in prima [illegible] dicendum [illegible], quia [illegible] est [illegible] propria forma substantiali, et principio [illegible] (quod [illegible] accidente in ipsa productione substantialis formæ ignis) [illegible] et calidum est, id est, per formam caloris, à quo proximè, & ut ab instrumento [illegible] in actionem, & ut per eam actionem non solum calefaciat, sed etiam ignem generet. Quod debent [illegible] contra eos, qui negant [illegible] Aristotelem formas substantiales [illegible] esse distinctas à primis qualitatibus. Quod autem adducitur [illegible] non [illegible] in generatione [illegible] sed [illegible] concurrit.

Ad [illegible].

[illegible] ex Auerroe [illegible] actionem habent [illegible], quæ [illegible] [illegible], tamen [illegible] non [illegible] formam [illegible] sed non [illegible] ac perspicue confirmant.

[illegible] argumentorum [illegible].

SECTIO V.

Quod vero attinet ad ea, quæ pro secunda opinione proposita sunt; argumentum quidem [illegible] hoc pacto diluendum.

Argumentum [illegible] soluitur.

Cum accidens dicitur virtute substantiæ producere substantiam, nomine *virtutis*, nihil diuersum ab ipso accidente intelligendum est, quia illud (*virtus*) non est [illegible] [illegible], quasi dicas, ut est virtus substantiæ, [illegible] et instrumentum illius. Quare nec per aliud accidens [illegible] [illegible] est productum substantiæ, sed per [illegible], tametsi [illegible] principaliter & instrumentaliter. *Lege Caiet. 3. p. q. 77. [illegible].*

A Ad primum [illegible] dicendum est, formam substantialem [illegible] quandam productionem, [illegible] formas accidentales & [illegible] [illegible], quæ [illegible] [illegible] ut [illegible] principale principium [illegible] substantiæ, quæ [illegible] formæ accidentalis: alterum, ut [illegible] [illegible] & immediatum [illegible] accidentalis [illegible], quæ & principalissimum & [illegible] principium [illegible] est [illegible]. Principalissimum, quia non est [illegible] alterius, potissimum, quia [illegible] quasi instrumento ad [illegible] [illegible] esse simul principale [illegible] productionis, ac proximum est [illegible] [illegible], sed non principale est [illegible] esse principale, sed non proximum est [illegible], quæ forma substantialis, [illegible] perfecta est absolute, nec quia imperfecta, [illegible] sibi eam conditionem, et non solum modo [illegible] productiua substantiæ, sed quamodo [illegible] perfecta.

Obiectio [illegible] [illegible]. Forma substantialis [illegible].

Comparatione [illegible] formæ [illegible] generatur.

Ad secundum dicendum, generationem substantialem [illegible] comparationem formæ geniti cum forma propria, quæ instrumentum est generantis: sed cum ea, quæ in generante prima & principalis est.

D

A quo substantia [illegible] [illegible].

Ad tertium dicendum, passionem propriam non effici a subiecto, sed ab eo agente, a quo subiectum efficitur, tametsi [illegible] & consequatur. Agens enim per eandem actionem, qua dat formam, dat (quod dici solet) consequentia ad formam. Id quod non ea ratione [illegible] accidere, quia sint non possit, ut [illegible] in [illegible], in [illegible] [illegible] propriè [illegible] generante, [illegible] alia [illegible] propriè [illegible] (quod alibi [illegible] videatur.) Sol enim [illegible] [illegible], quo [illegible] est a [illegible] [illegible] [illegible] propria effectrix, & [illegible] [illegible], quæ producitur in aere, pendeat in [illegible] specierum [illegible] distinctam ab ea, quæ est productua: sed quia propria passio non solum ea, quæ non distat [illegible] a subiecto, ut passio [illegible] etiam ea, quæ habet [illegible] ab illo [illegible], [illegible] forma [illegible] necessaria consequentiam sequitur propriam [illegible]. [illegible] vt quæ actione [illegible] substantiam, [illegible] [illegible], eadem consequentia ponatur etiam propria passio, sine [illegible], siue [illegible] propria effectio supponens subiectum, in quo fiat, siue [illegible], ut productio [illegible], quod passio substantiam consequitur.

[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible].

Quare [illegible] [illegible] actione [illegible] [illegible] passio.

B C E F

sine tempore, quam motionem appellamus, A quae semper quidem terminatur immediate ad aliquod accidens, concludit autem in generatione substantiae ad substantiam genitam, [illegible] Quod si substantia ipsa generari possit per eam actionem, quae immediate terminatur ad accidens, cur propria passio non fiat eadem ipsa actione, qua efficitur subiectum, quod naturaliter sequela eius est? Quod autem adiicitur B de restitutione aquae ad pristinam suam naturalem frigus, eadem ratione dicimus. est enim frigus quaedam aquae proprietas, tametsi non sit propria passio proprie dicta, eo quod sit ea generatur naturam, quae [illegible] non impediri possit, ut eidem est calor, & esse supremo in loco respectu ignis, & siccitas aquae esse in loco infimo respectu terrae. Itaque ablato agente calefaciente & conservante calorem in aqua productum, tunc illa recuperat nativum frigus non aliqua C actione, quae ab aqua proficiscatur, sed naturali quadam resultatione ex natura substantiae, tametsi illa resultatio fiat in tempore propter admixtionem contrarii, quod paulatim expellitur.

Aqua sese reducat ad frigus.

Obiicitur contra praedicta 1.

Quod si obiicias, illa resultatio fit in tempore, ergo est verus motus, ergo vera actio, sed [illegible] propria passio a subiecto per veram actionem. Respondendum est, primam quidem per accidens evenire, ut ea resultatio fiat D in tempore, nam in eo instanti, quo primum aqua genita est, resultavit in ea frigus non in tempore, nec per veram motum actionem, vel dici actum ab ea, quae genita est aqua, sed per naturalem concomitantiam sive consequentiam. Deinde esto sit vera actio, eam tamen non proficisci ab aqua, ut ab agente, sed a generante aquam, id quod de motu etiam locali elementorum ad octavum librum Physicorum diximus, & fortasse libro nono huius operis repetendum est. E

Actio tribuenda generanti.

Obiicitur 2.

Si quis tandem obiiciat, motum & terminum esse idem re, subiectum autem & passionem esse [illegible], quae sententia multa non esse idem re, ergo non posse acquiri per unum & eundem motum. Respondendum est, id quod dici solet, motum & terminum esse idem re, intelligi debere de primo termino, non de consequenti.

Motum & terminum esse idem re, quomodo ad capiendum. Epilogus dictorum.

Ita patet formam substantialem non esse F principium immediate productionis suae substantiae, sive accidentis, vera actione & propria effectione, sed formam accidentalem. Utrum vero accidens sit principale principium productionis accidentis, an vero instrumentale tantum expendendum est.

Utrum accidens sit principale principium productionis accidentis, an instrumentale tantum.

SECTIO VI.

Accidens non esse principale principium productionis, sed instrumentale, quadam ex parte videtur, quia negari non potest, B quin sit essentialiter subordinatum substantiae in agendo, ac proinde ab ea accipiat virtutem ad agendum, quod videtur proprium instrumentalis causae. Alia vero ex parte, si accidens, quod aliud accidens producit, sit eiusdem speciei cum illo, ut calor cum calore, aut etiam nobilioris naturae, ut lumen respectu caloris, nulla videtur ratio, cur dicatur instrumentale principium; neque enim talis effectus excedit virtutem talis causae, C ut ad eam tanquam ad instrumentalem, & non potius tanquam ad principalem referatur.

Argumenta pro utraque parte.

Ad hanc dubitationem dicendum est, nunquam accidens, si proprie loquamur, esse principium principale productionis accidentis, sed semper instrumentale, tametsi respectu alicuius actionis aliquo modo principale dici possit.

Assertio [illegible]

Prior pars assertionis habet non satis con- D firmatur ratione illa pro priori parte dubitationis proposita: Quia, inquam, omne accidens est essentialiter subordinatum substantiae in agendo, & ab ea accipit virtutem ad agendum. Neque enim id proprium est instrumentalis causae, cum omnes causae secundae a prima, cui essentialiter subordinantur, virtutem ad agendum accipiant, & inferiores etiam a superioribus, & tamen hae plerumque dicuntur principales, E ut homo in generando hominem, & Sol in gignendis mineralibus.

Quod igitur ea pars sit vera, ex eo primum constat, quia ut res se habent in essendo, ita etiam in agendo: quod est commune Philosophorum proloquium; accidentia vero non habent esse per se, quare neque actiones per se, ac proinde nec principalia productionis rei cuiusquam sive substantiae, sive accidentium, sed semper instrumentalia. Deinde, quia hoc F est discrimen inter causam principalem & instrumentalem, quod haec per influxum [illegible] accipit virtutem ab aliqua existente in alio in agendo, & cum ea facit unam quasi totalem causam actualiter, quae accipit virtutem [illegible] & cum ea facit unam suo modo eandem causam principalem & [illegible] principalis, est quae per se praecit virtutem agendi

Vera conseq. prior pars.

Commune philosophorum proloquium.

Discrimen inter causam principalem & instrumentalem.

ab alio superiori secundum, vt homo & a Deo & a Sole in generando hominem; neque tamen similiter accipit ab alio essendi originem. Nam quã homo & semen tanquam quodammodo totalem caussam proximam exhibeat a perfectione hominis, tamen non accipit virtutem agendi a semine, quia in generando etiam, sed potius semen ab homine. Cum igitur accidentia omnia accipiant agendi virtutem ab aliqua substantia, ... in agendo, vt calor ignis ab igne, & lux solis a Sole, perspicuum est, nullum omnino esse caussam principalem, sed omnia esse instrumentalia.

Accidens omne pendet a substantia agendo. Quod autem omne accidens ab aliqua substantia accipiat ... in agendo virtutem agendi accipiat, seu quod idem est, agat ... pendeatab illa a priori in agendo (nam a posteriori potest caussa principalis pendere ab instrumento. C & item illo non agere sine eo instrumento) quia omnis actio perficitur primo, & per se ab aliquo supposito, suo et per se subsistente, vt ex primo libro perspicuum est. Vnde si perficiatur ab accidente id esse non potest, nisi secundario, & altera illam. Hinc est, quod operationes animæ non perficiuntur primo a potentijs, sed ab ipsa anima, quæ & vi potentiæ operatur, vt patet ex illa animæ

Definitio animæ. definitione: *Anima est id, quo primo viuimus, D sentimus & intelligimus.* Hinc etiam procedit, ut motus omnis passiua actio asscribatur primo ad aliquam potentiam naturalem, sed ad ipsam naturam, tanquam ad primum principium motus & quietis, vt ex definitione naturæ manifestum est. Hinc denique fit, vt Philosophi communiter tribuant substantijs generantibus non solum ipsarum formarum substantialium introductionem, sed etiam omnium accidentium, quibus materia ad id E modum prius substantialium dispositur; vt habet ex illo communi axiomate Philosophorum:

Communis philosophorum pronunciatum. *Idem est agens introducens formam, & disponens materiam.* Cum igitur introductio formæ substantialis necessario referatur ad formam substantialem generantis, ad eandem quoque necessario referenda est introductio formarum accidentalium, quibus fit dispositio ad substantiales, ac proinde accidentales actiones transeundi & disponendi efficacia, ni F si virtute substantiali.

Posterior assertionis pars explicatur & demonstratur. Vt autem posterior assertionis pars melius intelligatur & probetur, animaduertendum est cum Diuo Thoma, & clarius et Caietano, omne instrumentum habere duplicem actionem: vnam ex se actionis (quicquid sit) secundum propriam, & alteram participatam a principali agente. Verbi caussa,

securi ex forma sua ... materia propria, quam possidet & secundum habere debet, habet, vt secare possit, adeo vt etiam ... modo cadat deorsum, atque illo posito mouetur a fabro. lignum secernat quatenus hoc vel illo modo mouetur a fabro, habet vt scindat lignum. Atramentum etiam ex natura sua papyrum atram reddit, quia quodcumque intinxit, cadat, characteribus autem non B depingi, nisi quatenus papyro admotum a scriptore applicatur. Eodemque modo calor ex propria natura habet quod calefaciat, sed vt etiam habeat calefactionem per se, neque operationem virtute aliquam substantiæ ... calefaciat, atque etiam a virtute sua formæ substantialis ad ... generat tamen. *Lege Diui Thomæ & Caietani: p. quæstio 45. articul. 5. & 3. p. quæstio. 7. articul. 1. & quæstio 13. articul. 2. & quæstio 19. articul. 1. & quæstio 62. C articul. 1. & 4. & quæstio 3. artic. 3.*

Quæ ratione instrumentum aliquod possit esse principale principium. Quamquam vero instrumentum eatenus potentiam actionis modico agendi vnisquam posse dici principale principium ... dictum, vt est hæc clarior, tamen respectu primarij agentis principale proprie, inter illum quodammodo, & non sit pleniter principale dici potest. Proprie quidem, si sit res per se subsistens, vt securis, atramentum, & cætera huiusmodi, quæ vulgari esse instrumenta dicuntur, aut forma substantialis rei D per se subsistentis. Habeat enim hæc omnia operationem aliquam propriam, & misere participatam aut communicatam ab artifice; ipsa quidem per se subsistentia, tanquam ea, quæ principaliter agunt: formæ vero earum substantiales, tanquam ea, quibus principaliter agunt: quodammodo autem & non simpliciter principale, siue sit res per se subsistens, nec forma substantia- E lis rei per se subsistentis, cuiusmodi sunt accidentia omnia. Hæc enim neque ipsi per se cuiusquam effectus sunt principaliter productiua, siue vt quæ producunt, siue vt quibus alia per se producunt, vt patet ex priori parte assertionis: tamen etiam principalis productiua nomine, vt ait Caietanus, principalia dici possunt, quod ex propria natura & virtute sua sint productiua, licet dependenter ab illo productiuo eiusdem ordinis, cum quo totam quasi totalem productiuam constituunt. Intellige autem naturas formæ substantialis, ipsum quoque naturam substantialem, vt distinguitur a supposito, ne excludatur humanitas Christi a principali productione et quo homo rerum Christi actionum. Quamquam enim non principaliter agit et quod agit, tamen principaliter agit. Hæc autem solum ea-

Humanitas Christi quomodo sit principaliter actionum.

p[illegible] est [illegible] sed pro- A [illegible] ita.

Addit Caietanus improbatur.

Addit Caietanus accidentia respectu earum operationum, quae non excedunt propriam earum virtutem, quemadmodum non proprie dicuntur principalia productiua, ita nec proprie dici instrumenta. Sed instrumenta alia, ut calorem naturalem in calefaciendo, quod nobis non placet: nam instrumentum proprie dictum est solum appellat, B quod non mouet nisi motum, [illegible] instrumenta vulgo sic dicta. Neque autem accidentia indigent, ut mouentur a[illegible] [illegible]. Verum de modo agendi instrumentorum, explicatius a nobis agendum est inferius.

Soluitur tacita quaedam ambiguitas.

SECTIO VII.

Quomodo accidens sit in agendo subordinatum formae substantiali.

SEd quaeret aliquis, num accidens ita pendeat in agendo a forma substantiali, ut sit ei essentialiter in agendo subordinatum: & num pendeat in agendo a forma substantiali eius rei, cui inhaeret, an alterius? si enim pendet a forma eius rei, cui inhaeret, illud incommodum apertissime sequitur, aliquando formam aquae esse principium calefactiuum, nempe cum aqua calida aliquid calefacit: si vero a forma alterius particularis rei, ea fortasse erit substantialis forma eius, a qua accidens productum est, ut calor aquae a forma ignis, qui aquam calefecit (neque enim alia excogitari forma substantialis particularis potest, a qua accidens in agendo pendere possit, tanquam a principio effectiuo particulari) at forma rei particularis, quae accidens produxit, saepe non existit, cum accidens agit, ut patet in forma ignis, qui aquam calefecit. Non est igitur omne accidens essentialiter subordinatum in agendo alicui formae substantiali. Quod si ita est, quo pacto igitur pendet in agendo a forma substantiali? Si quis enim dicere posset, filium pendere in generando a patre suo, ac proinde esse illi essentialiter subordinatum, quod tamen absurdum [illegible] quaestione [illegible] negatum est.

Soluitur proposita difficultas.

Huic ambiguitati, quae non mediocris est in hac materia, hoc pacto satisfaciendum esse censeo: accidens pendere in agendo a forma substantiali rei, in qua est, si sit illi naturale, aut a forma substantiali eius, a qua productum est, si sit aduentitium naturae subiecti: sed tamen eam essentialem subordinationem non esse propriam in iis accidentibus, quae sunt aduentitia naturae suorum subiectorum: idque illa ipsa ratione, quae proposita est, quod [illegible] formae substantiales, quibus subordinata dicuntur, non existant, cum agunt. Sunt igitur subordinata more instrumentorum separatorum, veluti semina & globi [illegible] a bombarda proiecti, quae eodem modo sunt essentialiter subordinata formis substantialibus earum rerum, a quibus producuntur: non est tamen propria ea subordinatio, ut est in instrumentis coniunctis, veluti calamo respectu scribentis, in dolabra respectu fabri; quorum nec alterum scribere, nec alterum dolare potest, nisi actu concurrente principali agente.

[illegible]

Sed quid si Deus producat nouum calorem extra subiectum (id enim [illegible] posse [illegible] calorem calefacere) C [illegible] quid etiam tum calor in agendo erit subordinatus [illegible] formae substantiali? [illegible] a solo Deo [illegible] ut primo agente in suo ordine, sed etiam ut suppleat vicissitudinem eius formae substantialis, a qua naturaliter est producibile. Propterea enim omne accidens, quod per causas secundas produci potest, habet naturalem ordinem ad certam naturam substantiam [illegible], a qua sit naturaliter producibile, quemadmodum & ad D certam naturam, in qua sit naturaliter susceptibile. Quod [illegible] ea quaestione, num idem effectus numero a pluribus causis pendere possit? Atque in [illegible] Deus supplebit per [illegible] formae substantialis, & eius subiecti: in sacra autem Eucharistia, ubi supplet vim substantiarum certo numero subiecti panis, aut vini, in quo sunt illa E accidentia [illegible]: non supplet [illegible] certo numero formae substantialis, quia adhuc ad actionem [illegible] accidentium suo modo concurrit forma panis [illegible] ut instrumenti separati, quod tamen ante consecrationem concedendum erat. Quocirca, cum Durandus [illegible] quaestione [illegible] accidentia panis & vini ante consecrationem agere virtute F formarum substantialium panis & vini, post [illegible] instrumenta [illegible] substantiae: non recte tamen id negat post consecrationem. Sibi [illegible] accessisse, ut iam Deus ad actionem [illegible] accidentium non tantum suppleat vim substantiarum subiectorum praecedentium, sed etiam [illegible] formarum substantialium, quibus illa [illegible] bant.

Solutio.

Accidens singulare [illegible] a qua sit [illegible] habeat ordinem.

Deus in Eucharistia [illegible] supplet actionem [illegible] formae.

Durandi [illegible] improbatur.

Durandi o-pinio impro-batur.

stabant. Atque haec de ea agendi accidentali, A forma utraque substantiali [illegible] dicta sint.

Sed quoniam sunt qui causis secundis efficientibus partim omnem vim agendi adimant, partim tantam tribuant, quantam soli primo efficienti soli est tribuere: neque [illegible] est, ut contra utrosque promptam disputationem instituamus.

NVM RES ALIÆ INfra Deum aliquid agant.

QVÆSTIO VII.

Opinio eorum, qui omnem efficaciam adimunt causis particularibus.

SECTIO I.

1. Opinio proponitur.

NOn defuerunt, qui rebus aliis infra Deū omnem agendi vim negandam esse putauerint, solumque Deum aliquid agere crediderint: caetera enim esse videntur ut agere, non agere tamen reuera, sed Deum ad horū praesentiam. argumenta pro hac opinione haec sunt fere.

1. Argumentum pro hac parte.

Verum, quia aut Deus concurrit in agendo cum creatura, aut non concurrit. si non concurrit, igitur creatura in agendo est prima causa, quod dicendum non est. si concurrit, aut totum ipse facit, aut partim ipse, partim creatura. si partim creatura, igitur ea ex parte erit creatura prima agendo, relabemurque in idem incommodum. si totum ipse facit, nihil reliquum est, quod a creatura fiat: nisi forte quis [illegible], ut dicat Deum & creaturam simul concurrere ad totum effectum, ut causas duas insufficientes per se, & integrantes unam sufficientem: quo pacto duo homines saepe mouent lapidem, quem neuter per se mouere posset.

2. Argumentum.

Alterum, quia si creatura aliquid ageret, crearet utique: nam actio, aut aliquod subiectum supponit, aut nullum. si nullum, plane est creatio. si aliquod, ergo est productio in solam formam; tum enim subiectum praeexistit productioni et forma non producitur ex subiecto tamquam parte sui, neque ex parte sui, quae prius fuerit in subiecto, quam ipsa in subiecto sit. ergo actio, quae incipit esse in subiecto, est creatio. quod idem dicendum est de parte formae, quae parti prius existenti additur, ut de secundo gradu caloris, qui additur primo. [illegible] enim per creationem fieri necesse est. Nec obstat quod sit in subiecto: nam & gratia creatur in subiecto, & anima rationalis in materia. Quare si creare nulli creaturae conuenit, propterea quod Dei est esse creatorem, nulla creatura quicquam agit, sed solus Deus ad creaturae praesentiam.

3. Argumentum.

A Tertium, quia Deus agit immediate in omnibus rebus, ut Theologi fatentur; [illegible] & non agit mediante creatura quasi instrumento. quicquid enim medio instrumento agit, immediate agit. at creatura non potest agere, nisi ut instrumentum primae causae, cum in omnibus pendeat ab ea: non potest igitur quicquam agere.

B Postremum, quia quod haec res dicatur efficiens huius effectus, & illa illius, ex mera voluntate Dei profectum est. si enim statuisset, ut aqua calefaceret, & ignis refrigeraret, tum dicere possemus aquam esse causam efficientem caloris, & ignem frigoris. Cum igitur eadem res non possit ex natura sua esse productiua contrariorum effectuum, necesse est dicere omnem effectum produci a solo Deo, ad praesentiam tamen huius vel illius rei in naturalibus iuxta id quod ipse statuit.

Quorum auctorum haec fuerit opinio.

C Hanc opinionem dixerit fortasse aliquis fuisse antiquissimi Trismegisti, qui in Dialogo de *Communi*, scribit Deum circa omnia simul, atque omnia, actum esse omnium & potestatem: & in eo, quem de *Regeneratione & silentii impositione* inscripsit, Deum actum esse omnium potestatum, & potestatem omnium actuum. Quibus verbis [illegible] videretur negare rebus creatis ipsam agendi actionem, si eis concederet potestatem, ipsam D quoque potestatem negaret. Idem videtur sentire Philo Alexandrinus, qui libro 1. sacrae legis allegoriarum plane ait unicam esse causam efficientem, nempe Deum, & in libr. de Cherubim, & flammeo gladio sic scribit: Proprium est Deo facere, creaturae autem pati. Certe huius sententiae meminerunt Auerrois 9. Metaphys. commen. 7. & libr. 12. commen. 18. Albertus 2. lib. *Phys.* tract. 2. cap. 3. D. Thomas 1. p. q. 105. art. 5. & lib. 2. Sent. E dist. 1. q. 1. art. 4. lib. 3. contra gentes cap. 69. & aliis locis. In quam ex recentioribus post Durandum Abulensem valde inclinat Gabriel in 4. Sent. d. 1. q. 1. & 2. ait enim, posse quidem res creatas dici causas efficientes sine quibus non, quod de lege ordinaria Deus statuerit non agere in rebus naturalibus, nisi ad earum praesentiam: at dici causas vere efficientes non posse. Deinde nihil minus efficere Deum cū producit effectum cum causa secunda, quam F si esset solus, immo vero plus efficere, quam si solus produceret. Nam neque, igne producente alium, solus Deus facit ignem, sed etiam efficit ut ignis dicto modo sit causa ignis. Denique hanc sententiam non solum non videri veritati aduersam, sed etiam diuinae potentiae & scripturae sacrae consentaneam, ut apud Paulum ad Corinthios 3. cum de se, & aliis scribit: *Non sumus sufficientes cogitare aliquid a*

[illegible] & [illegible] Concilij capita [illegible] de [illegible] [illegible].

An aliud possit [illegible] agere.

SECTIO II.

[illegible]

SEd adeo absurda est haec opinio, ut merito eam D. Thomas [illegible] in [illegible] stultissimam [illegible] [illegible] appellet [illegible]. Quid enim clarius & [illegible], quam quod ignis calefaciat, aqua refrigeret, Sol illuminet, [illegible] & similia?

Tollit enim a creaturarum [illegible].

Deinde negat omnem creaturarum virtutem, quam Philosophi ex earum effectibus se colligere putarunt: neque enim aliter colligi possunt. Quod si nulla est [illegible] naturalis, verbi gratia ignis, nihil est aliud, quam quod Deus statuerit ad eius praesentiam calefacere, non autem per hanc virtutem, & aliam consequenter cognoscemus naturam ignis, quam per aliam [illegible]. Atque enim posset Deus ad praesentiam ignis refrigerare, humectare, ac gignere aquam. quod plane admittunt adversae partis authores [illegible]. Si Deus statuisset [illegible] [illegible] fore vera propria [illegible] causa efficiens [illegible], vel ignis est efficiens caloris. [illegible]

Tollit [illegible] philosophandi rationem.

[illegible] philosophandi in rebus naturalibus, hoc est, [illegible] indagandi.

Tollit differentiam [illegible].

Tum etiam tollit de medio distinctionem inter vitales operationes, & non vitales, siquidem vitales ea ratione distinguuntur a non vitalibus, quod vitales sint a principio intrinseco actiones, non vitales vero ab extrinseco. Quare non magis ambulabunt [illegible] homines, [illegible], quam ligna [illegible] [illegible] deambulantes, [illegible], & [illegible], aut [illegible] [illegible] corpora assumpta ab Angelis, quos Abrahamus *Genes.* 18. hospitio [illegible] quam veri homines.

[illegible]

Cogitat quoque nullam admittere causalitatem in rebus [illegible] eius authores volunt Deum [illegible] nulla enim substantia vel esse vel [illegible] potest, nisi respectu aut [illegible] agentis. Itaque non Titius [illegible] Deum, sed Deus agens in Titio [illegible] in [illegible], quae nihil [illegible]. Atque [illegible] [illegible] concedat, hominem esse causam efficientem animae rationalis, atque ignis [illegible] formam ignis. Ita enim illa efficitur a Deo ad praesentiam hominis, ut haec ad praesentiam ignis.

[illegible]

Denique, [illegible] conturbat rationabilem creaturam libertatem, cum ex ea sequatur, creaturam rationalem non agere, sed agi [illegible] nihil [illegible] hominem [illegible] a [illegible] Dei [illegible]. [illegible] de [illegible] [illegible] culpa, [illegible] [illegible], [illegible] quae non debentur [illegible] [illegible] [illegible] homini [illegible]. Si Deus [illegible] [illegible] [illegible] quo pacto non adverterunt Catholici, qui opinionem hanc [illegible] fecerunt. Atque hoc genus hominum merito iudicat Aristoteles 1. *Topic. cap.* 9. magis indigere aut poena aut sensu, quam ratione. Nam si contra hos velles [illegible], credo [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] hominis non modo [illegible] [illegible]. Quod si actionem rationalis creaturae excipiant, nihil est cur caeteris rebus [illegible] agendi negent. Nam rationes eae, quibus suam opinionem confirmant (si ullam vim habent) aeque valent in creaturam rationalem, ut ex [illegible] patet.

Praeterea cum creatae sint verae causae materiales, formales, & finales, cur ignur non efficientes etiam? [illegible] cum non minus [illegible], quam alia modis causandi? Neque enim [illegible] posse, quia si agerent, oporteret Deum [illegible] in agendo, quod [illegible] posse probant: in causando autem materialiter, formaliter, & finaliter non [illegible]. [illegible] materia, forma, [illegible] in causando a concursu Dei [illegible], quam efficiens particularis, si datur, a Deo [illegible], quod [illegible] [illegible].

Postremo, aut Deus dare potuit creaturis vim agendi, aut minime. Si potuit, ergo temere negatur dedisse, praesertim cum magnificentius sit, & divina bonitate dignius, fecisse eas, quae [illegible] suo modo [illegible] efficerent. Si non potuit, ergo repugnantia est aliqua, sive impotentia [illegible] [illegible] in re ipsa, cum ex parte divinae potentiae nihil sit repugnantiae. at nullam afferunt, quae vera sit, ut patebit in dissolvendis eorum argumentis. habent igitur creaturae vim agendi, & ut agere videntur: ita & vere agunt.

[illegible] argumentorum adversae partis.

SECTIO III.

[illegible]

FOrtasse dicat aliquis non opus esse argumentorum adversae partis solutione, quod vel actione aliqua [illegible] [illegible] [illegible], qua [illegible] forma usus est Socrates, ut Zenonem [illegible] [illegible] non esse concludentia rationes [illegible]. Verum etsi Socrates [illegible], quia tamen Aristoteles

teste a, [illegible] [illegible] demonstrari, [illegible] dum constat, nec autem certe [illegible] solent [illegible] argumenta, quod difficultate non carent.

Soluitur primum argumentum pro aduersa. Ad primum igitur dicendum est, posse id quod sanè creaturis fieri contra a Deo, sed tamen non esse supernaturalem creaturam in agendo, quia simul cum communi Deus ad actionem creaturæ, alia naturam ipsi Deus et [illegible] superioribus creaturæ [illegible]. Totum hoc [illegible] perspicui in operationibus artis humanæ. Nam totum id, quod facit faber, faber cum [illegible], vel [illegible] [illegible], [illegible] tamen non est supernaturale [illegible] ille et agens principale, hæc vt instrumentum tamen [illegible] creaturæ non [illegible] ad effectum proprium, vt pote Dei instrumentum, quæ [illegible] concurrit semper cum [illegible].

Soluitur secundum. Ad secundum, nec formam aut primum [illegible] in subiectum, nec partem formæ, quæ superadditur, fieri ex subiecto, vt ex parte sua, aut ex parte sua prius existente in subiecto: verumtamen non ideo creari, nisi [illegible] sit, vt possit [illegible] per se existere, qualis est anima rationalis. Nam creatæ, & si non fiunt ex subiecto vt ex parte sua, nec ex parte sua prius existente in subiecto, sunt tamen dependentes a subiecto etiam ipsæ qualitates supernaturales, quæ naturaliter per se existere non possunt. Quocirca nec propriè fiunt, quod compositum est proprium, nec propriè creantur, vt anima rationalis.

Soluitur tertium. Ad tertium dicitur, in iis actionibus ad quas creaturæ simul cum Deo concurrunt, vt in generatione ignis ab igne, & si Deus agit immediatè immediatione virtutis, hoc est, non virtute alterius: non agit tamen ea ex parte immediate immediatione suppositi, vt loquuntur Theologi, quia in iis agunt creaturæ quodammodo, vt instrumento medio: at in aliis actionibus, ad quas nulla creatura [illegible], [illegible] immediatione agere & virtutis & suppositi Deus [illegible], quia alioqui in [illegible] agit Deus vtraque immediatione, virtutis quidem, quia non [illegible], suppositi autem, quia est indistans a quolibet re propter aliquam actionem, quasi [illegible] [illegible] nulla ad eam [illegible] [illegible] in rebus quidem [illegible], quæ [illegible] concurrit agentium naturalium [illegible] [illegible], in alijs [illegible] [illegible] [illegible] substantia, vt in cœlestibus corporibus & substantiis [illegible].

Deus quo- modo agat immediatè.

Deum esse in- distans ab omnibus.

Soluitur 4. Ad quartum dicendum est, non esse pro-

B Libertas vt [illegible] Dei voluntate; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], magna [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] quæ [illegible] [illegible], [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] & [illegible] ad [illegible] videndi facultatem, [illegible]. Quocirca & si [illegible]
E [illegible], vt perpetuam igne [illegible], & [illegible] qua calefaceret: nihilo tamen minus supernaturalis esset eorum actio, quam si [illegible] semel, aut iterum id fieri vellet. Quemadmodum & [illegible] si perpetuo id [illegible] non [illegible] miraculum, esset tamen supra naturam agentium, vel patientis, esset non esset miraculum [illegible] ratione consuetudinis, [illegible] tamen miraculum spectata [illegible] agentium natura.

Exponitur auctoritas pro hac parte citati.

C Quæ autem ex Trismegisto & Philone afferuntur, facile exponuntur ex aliis eorundem auctorum locis, in quibus planè affirmant, ita Deum agere in rebus, vt ipsæ etiam creatæ agant. Trismegistus enim in Dialogo nono planè ait, Mundum esse diuinæ voluntatis organum factum, vt a Deo semina accipiens vniuersa, omnia producat. Et Philo in libro de *Congressu quærendæ eruditionis gratia*, scribit, Deum hoc infimo generi mortali potestatem seminandi [illegible] *gignendi*. Cum igi-
D tur Trismegistus ait Deum esse omnium rerum actum & possibilitatem, nihil aliud significat, quam nullam creaturam vel actu agere vel posse agere sine peculiari & immediato Dei concursu. Vnde in Dialogo, qui *Clauis* inscribitur, sic ait: *Neque enim absque est Deus, nam omnia fiunt cum omnia.* Cum autem Philo scribit Deum solum esse causam [illegible], & proprium esse Deo facere, creaturæ autem pati, [illegible], solum Deum agere intelli-
E gendum, & Deum ita agere, vt pati nullo modo possit, creaturam vero non agere tantum, sed & pati posse: vel actionem creaturæ, cum actio est, tamen collatam cum actione diuina passionem potius, quam actionem censeri posse. Ait enim in libro proximè citato, Patrem & Matrem cum Deo collatos non gignere, sed instrumenta gignendi esse. Qui tamen scribit ea de causa parentes non gignere affirmat, quia sunt veluti instrumenta Dei gi-
F gnentis, quæ cum virtute alterius agant, magis patiuntur, hoc est, accipiunt quam agunt, id est, conferunt.

Alia eiusdem sententia.

Sententia Trismegisti notanda.

Atque vt omittamus eos, quos Auerrois, *Metaph.* [illegible] & alij post eum in hac sententia planè fuisse referunt (non enim ille eum sine causa confutare debuisset, habuisse scribit) certe recentiores Scholastici, quibus ea placuit, pietatis cuiusdam gratia

[illegible] non cum nolis esse primarii A [illegible] [illegible] naturales habeant in corporibus vim et gratiam operandi [illegible], ut probabilem operationem, sed naturalem non vere agere, sed Deum ex quadam quasi lege ad eorum praesentiam operari, quemadmodum rerum habere in ceteris creaturarum actionibus. Hoc enim pastorem belle consulto existimaverunt, si quidem id censent haud recte B putabant non alia ratione dici posse sacramenta agere, nisi, quia Christus Dominus in sacramentorum institutione decreverit se ad eorum praesentiam ea effecturum in anima, quae nos sacramentorum effectus dicimus. Ita dum cavent, hoc est, inconsiderate pii esse volunt, in has ineptias inciderunt. Quasi vero haec constare non possint, & res naturales, & sacramenta nova lege esse vere efficientia, sed tamen illas naturaliter, haec supra naturam virtute non ex lege communi, sed ex usu & C applicatione peculiari divinae virtutis.

Sacramenta vere agunt.

Neque tamen ineptum est illud, eam eandem atque amplius agere Deum cum rem efficit cum causa secunda, atque cum eam solus efficit: plus enim re vera efficit, cum solus efficit, quandoquidem supplet causae secundae efficientiam, tamen per accidens plus efficit, cum ad eum efficiendum vicem causae secundae, quae tamen vere concurrat, & cum ea D concurrit, quae duo non faceret si solus rem efficeret.

Non est deinde verum magnificari magis hac sententia divinam potentiam. malus enim est posse facere res, quae & ipsae in alias veram efficientiam habere possint, quam eas creare, quae nequeant omnino sint ad agendum. Huc quoniam accedit, ut sacrae Scripturae magis consentanea sit opinio haec, ut vel maxime alteri repugnet. Usitata enim verbis Scripturae E saepe est in libris Sacris non solum creaturas agere, sed etiam vim agendi habere naturalem, divinaque potestate nonnunquam impediri, ut Sapientiae 16. cum de igne dicitur: *Ignis etiam suae virtutis oblitus est.* Alia etiam hominibus tribui [illegible] agendi supra naturam, veluti ad opera fidei & gratiae, de quibus intelligitur locus ille 2. ad Cor. 3. a Gabriele adductus: *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis*: [illegible] *sed sufficientia nostra ex Deo est*: quasi dicat vim, ea opera agendi a Deo nobis supra naturam dari [illegible] *non sufficit* [illegible] [illegible] [illegible] ille & adverbium [illegible] verbo, *Cogitare*: & quod [illegible] est [illegible] calumnia defendere vim, qua nisi in verbo, *sufficientia*.

Posita sententia Scripturae sacrae repugnat.

Loci sacrae Scripturae explicantur.

Quod autem citatur ex de Deo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine*: non omnia creaturarum actiones similiter accommodari possunt (de solis enim operibus gratiae directe intelligi potest) sic tamen illud accipi debere, ut significetur nullum opus esse, quod Deo non sit praecipue tribuendum. Alioquin quo pacto diceremus opera nostra, quae nos ipsi non faceremus? Quare, cum dicitur: *Omnia opera nostra* significatur concursus noster: cum vero additur *Operatus es in nobis Domine*, significatur & concursus Dei, & dependentia concursus nostri a divino concursu. Sed de hoc concursu, Quo pacto secundis particularibus agentibus conveniat, proxima quaestione disseremus.

Res omnes creatas agendi vim habere.

SECT. IIII.

NVnc illud expectamus: Num res omnes creatae agendi vim habeant. Sunt enim qui solas incorporeas agere velint, corporeas autem potentiali quadam potentiam tribuant, agendi autem nequaquam. Cuius opinionis (*teste D. Tho. 3. contra Gentil. cap. 69.*) auctor dicitur Avicebron in libro Fontis vitae. D Suntque alij referunt de *Fonte vitae*. Eorum praecipua fundamenta haec sunt. Corpora non agunt in spiritum: quia omnia agens est praestantius patiente, ut omnes asserunt cum Aristotele 3. de Anima cap. 5. text. 19. Ut non agunt in corpora obiici impediunt: Natura quaerentes ipsa, quae est passiva est, agitur tamen nequaquam. Alteram sicut, sive locus diversus: si quidem agens & patiens debent esse simul: duo autem E corpora locum eundem occupare nequeunt. Tertium nimia distantia naturae ac perfectionis corporum a Deo, ob quam ea sibi agendi vim participare nequeunt, sed patiendi tantum. Id quod ex D. Augustino lib. 2. de Genesi ad litteram c. 10. & lib. 5. de Civitate Dei c. 9. confirmari potest. ait enim *Deum esse movens non motum, alias substantias spirituales esse moventia mota: at corpora esse mota, sed non moventia.* Sentiunt igitur huius opinionis F sectatores, nec non qui corpora a corporibus moveri videntur non proficisci a corporibus, sed a virtute quadam spirituali creata, per corpora omnia penetrante: ut hi causa, aquam non calefieri ab igne, sed ab eiusmodi virtute, quae cum aquam penetret ad praesentiam ignis, illam igne afficit. Itaque malunt actionem corporibus negare, quam (quod alioqui necessarium esse intel-

An res corporeae habeant vim agendi.

Fundamenta sententiae.

[illegible] A
[illegible]
[illegible] corpus disponique perfectum es-
se volunt.

Refellitur explicata sententia.

Sed horum sententia primum quidem eisdem pene incommodis quibus superior euertitur: negat enim actionem rebus naturalibus quae omnes corporeae sunt, dum B negat eam naturalem ad agendum. Deinde eo absurdior est superiori, quod ponit substantiam aliam spiritualem omnia penetrantem praeter Deum. Si enim illa non semper est in omnibus corporibus, sed ex aliis in alia migrat, non omnia corpora pati poterunt eodem tempore: si vero semper est in omnibus, neque unquam mutari potest. [illegible] est, aut certe aliqua anima mundi, quam ponere ridiculum esse alibi pa- C tebit.

Absurdior superiori ostenditur.

Soluuntur eorum fundamenta.

Quare ad primum impedimentum, quod asserunt ne corpus possit agere, dicendum: quantitatem ipsam actionem non esse, sed tamen non impedire actionem eius in qua est, nisi [illegible]. Fatemur enim cum auctore libri de causis, nullum corpus esse ad se conuersiuum, nisi obiecto alterius corporis; sed quicquid solitarie in se ipsum reflectitur, incorporeum esse: et cum a- D nima rationalis particeps se ipsam intelligit, ac non negamus corporibus actionem directam ipsam in alia corpora [illegible] operari possint.

Nullum corpus est ad se conuersiuum nisi obiecto alterius.

Alia diuersa & responsio.

Error veterum circa actionem.

Ad secundum: non esse necesse et agens corpus esse in eodem loco situm eo quod patitur, sed ut simul sit, id est, contiguum, si modo agens non penetrando agit, et saltem per [illegible] vehementer errasse veteres illos, qui corpora omnia ex inani & E pleno constare arbitrabantur, quod crederent non posse aliud agere in aliud nisi sese illud insinuaret, velut aqua in cinerem: est enim id contra experientiam in solidis corporibus: non modo quia videmus illa non se insinuare in ea quae patiuntur, sed etiam quia [illegible] substantiae ab eis qua- [illegible] impossibile sit insinuare possint, tamen [illegible], et in rebus odoratis.

Plus distat materia a Deo quam corpora.

D. Aug. ex primo.

Ad tertium, corpora quae maxime omnium [illegible] a Deo natura & per- F fectione [illegible] materia prima, quae [illegible] forma, [illegible] habere potest. Deum autem [illegible] esse intelligentiam, quasi [illegible] non agere in aliud corpus [illegible] erat.

[illegible]
[illegible]
generis causa tam superiora quam [illegible].

Sed quoniam ex hac quaestione [illegible] res omnes creatas ac proprie substantias agere videndum iam est, num tantam vim agendi B habeant, ut etiam creare possint.

NVM RES CREATÆ tantam agendi vim habeant, ut etiam creare possint.

QVÆSTIO VIII.

Opinio Avicennae, rationesque pro affirmatiua quaestionis parte.

Sect. I.

AVicenna *lib. 1. suae Suff. cap. 10. & in 9. suae Metaphysicae c. 4.* opinatus est, Deum intelligendo essentiam suam, quae omnino simplex est natura, hoc quadam naturae [illegible] necessitate, creasse primam intelligentiam extra se: hanc autem intelligendo Deum, eodem pacto creasse aliam inferiorem intelligentiam: intelligendo autem se ipsam quatenus actus quidam est & perfectio, creasse formam primi mobilis, quam censet esse animam, quemadmodum & caeteras formas orbium caelestium: intelligendo autem se quatenus habet esse acceptum ab alio, ac proinde aliquid potentialitatis, creasse corpus siue materiam primi mobilis: intelligentiam vero secundam intelligendo hanc, creasse tertiam intelligentiam: intelligendo autem se ipsam creasse formam & materiam secundi mobilis, quo pacto dictum est primam creasse formam & materiam primi: atque ita rem processisse deinceps usque ad intelligentiam motricem orbis Lunae, quam ait creasse aliam quandam huius inferioris mundi [illegible] elementaris gubernatricem, atque hanc creasse materiam generabilium & corruptibilium, datricemque esse omnium formarum substantialium: res enim naturales (etiam orbes caelestes) cum agunt per motum, nihil aliud agere posse quam disponere materiam, et intelligentiam illam ultimam formam substantialem introducere. Meminerunt huius sententiae D. Thom. prima p. quaest. 45. ar. 5. & lib. 2. contra Gent. cap. 21. Auer. tom. in Metaphys. comment. 18. & lib. 2. Physicorum tract. 2. cap. [illegible] & aliis locis, aliique apud Auerroem [illegible], cap. [illegible] suae Metaphys.

[illegible] *Almamarpus illum* [illegible] *a. 3.* [illegible] *Capr.* [illegible] *Hominis* [illegible].

Fundament. Avicen. Quæ denique Avicennam in tantum errorem adduxerint, quod quidem attinet ad creationem, ea sunt quod putaret formas substantiales a sola intelligentia posse induci, post dispositionem, hæc enim sufficienter.

1 Primum, quod creaturæ immateriales, perfectiores sint materialibus, cum ergo materiales suo modo faciant sibi similes, non esse id negandum immaterialibus. At immateriales non possunt aliter fieri quam per creationem, posse igitur creaturas immateriales creare alias immateriales. Quod si immateriales creaturæ alias immateriales creare possunt: potiori etiam ratione posse creare materiales, quæ inferiori modo que minus perfectæ naturæ sunt.

2 Deinde, quod agentis virtutem ex ratione rei faciendæ metiri oporteat, cum igitur creationis ratio non solum immaterialis, sed etiam materialis finitam habeat naturæ perfectionem, alioqui creatura non foret: ergo virtutem eius producendæ non repugnat creaturæ: neque enim virtus finita repugnat naturæ finitæ, sed sola infinita. Hæc induxere potuerunt Avicennam, ut creationem non esse creaturæ impossibilem crederet. Mittimus enim partem illam eius opinionis, quæ putavit hæc omnia facta esse naturæ necessitate, ac proinde a Deo non potuisse immediate creari nisi unum quid, de quo in libro duodecimo, huius operis disputandum est.

Argumenta alia addita pro altera parte quæstionis. Addi possunt argumenta alia ex iis, quæ traduntur in sacra Theologia, ut omittam Bellarminus [illegible] sacramentorum novæ legis hoc pacto: Gratia & alia supernaturalia dona, ad quæ producenda ne tota quidem vis naturæ sufficit, creantur a Deo sacramentorum ministerio (ut enim docuimus de potentia animæ) possunt igitur sacramenta, ac proinde creaturæ ut instrumenta creare. Quod si transeundae dona illa non creari, quod in subiecto inhæreant, saltem hoc non negabit, posse a Deo produci sine subiecto: quod si Deus per sacramenta faciat, sane sacramentum [illegible] creandi instrumentum erit.

Ab humanitate Christi argum. Quartum ex perfectione sacræ Humanitatis Christi quæ Divinitati coniunctissima instrumentum est, potest ministrare Deo in creatione, veluti in productione formæ humanæ aut Angeli; neque enim maioris potestatis videtur esse transsubstantiatio, quæ fit in sacra Eucharistia in ipso sacramento, quam creatio) potest ergo creaturas creare ut instrumentum, praesertim cum [illegible] illa mirabilia, quæ maius

[illegible] esse, [illegible] Christi humanitatis [illegible] Divinitati [illegible], non [illegible] & Sacerdotibus, qui [illegible] non [illegible] sine [illegible] operationum [illegible].

Creaturam non posse creare principaliter.

SECTIO II.

Dicendum est tamen nullam creaturam creare posse sive principaliter sive ut instrumentum, quæ est communis Theologorum sententia, exceptis ferme tribus Scholasticis, Magistro 4. Sent. d. 5. qui putat, posse Deum communicare creaturæ ut creet, non tamen ut principaliter agens, sed ut ministra. Vide D. Thom. 1. p. q. 45. art. 5. & 2. contra gent. c. 21. & 2. Sent. d. 1. q. 1. art. 3. Aegid. quodl. 3. q. 1. Scotum 4. d. 1. Henr. de Gandavo quodl. 4. q. 37. Rich. art. 2. d. 1. quæst. 4. Alb. in 2. d. 1. ar. 7. Capr. in 2. d. 1. q. 1. Gabr. ibid. q. 4. Sententiam Magistri defendit Dur. in 2. d. 1. q. 4. *Pars prior quæstionis explicatur.*

Quod enim principaliter creare nequeat (in quo etiam ipse Avicenna cum D. Th. consentit, etsi aliter de essentiis sentiat) ita in primis patet, quia cum dare esse sit universalissimus effectus, dare esse per se primo efficientis, est proprium effectus primæ causæ efficientis, potest enim universaliores effectus in causas universaliores reducere, ac proinde universalissimum, quatenus per se primo fit, soli primæ causæ efficienti tribuere. quare cum esse tanquam detur per se primo ab efficiente, nisi in creatione, & quoniam in omni alia effectione semper aliquis effectus esse praesupponitur, & fit ab solutione illius, sequitur nullam creaturam per se primo creare posse, ac proinde principaliter. Quam rationem D. Th. proposuit, & ingratias contra Scot. defendit Caiet. *Creaturæ ut agens principale creare nequit. Probatur 1.*

Deinde, quia si creatura creare posset ut causa principalis, haberet virtutem infinitam simpliciter, ac proinde essentiam infinite perfectam: at hoc repugnat creaturæ. Quæ etiam ratione utitur D. Th. 1. p. q. 45. art. 5. in solutionibus argumentorum eiusdem loci. Prima sequela quæ sola probatione indiget, & in qua tota est difficultas, plurimi & penitus demonstrant ex virtute seu perfectione agentis hoc pacto. Quanto latior quo aliquid fit, est elongatius ab actu, tanto in agente requirit maiorem perfectionem, ut ratio, aut certis sensibus ostenditur: & certa duratione ex ipso illud fit: quo pacto maiorem perfectionem caloris requirit in calefaciente frigidum, ut tepidum, ut perfecte calefactum, hoc spatio; quam in tepidum, atque idem quo ens creatur, ita est elongatum ab actu, ut superet omnem aliam elongationem quam umquam concipi possit, sequitur L. *Virtutem* [illegible] in creante solam principali virtutem infinitam

[illegible] ... Atque hoc etiam potest maior propositio huius argumentationis inductione ostendi. Minor autem ex eo probatur, quia res, quæ creatur, fit ex nihilo ... [illegible]

Inter nihil & actum nulla est proportio.

... potest, est aliqua proportio, quæ tamen nulla est inter nihil & actum quemcunque ... nulla enim datur proportio inter nihil & aliquid ... [illegible]

Exponitur Aristot. demonstratio.

Obijcitur contra posteriorem rationem.

Sed contra posteriorem rationem ... conclusionis ... [illegible]

Solutio.

Verum, ad hanc obiectionem dicendum, ... [illegible]

A quod aliqua indigeant perfectione ... [illegible] Nam quod patet ex ipsa ... mathematicæ indigere perfectiori ... [illegible]

Causa intellectus fit ex principiis conclusionis.

... Nihil ergo refert, quod in nihilo nulla sit subsistentia ... [illegible] Nec pluribus argumentis pro hac conclusione opus est ... [illegible]

Neque ut instrumentum quoquam creaturam creare posse.

SECTIO III.

Quod autem creatura neque ut instrumentum creare possit, ex ratione probatur ... quia instrumentum non assumitur ad propria, aut quæcunque efficiendum, nisi aliquam ... & propter dictam operationem in ipsa ... habeat, aut virtute propria, qualem habet ... in effectione ... propter ponderositatem ... [illegible] ... principalis agentis, qualem habuit ... qua Christus Dominus ... facultatem ... & habent ... [illegible]

Instrumentum aut virtute propria, aut sola virtute principalis agentis operatur.

D. 7? [illegible] impugnatur.

[illegible] D. Thomas in loco citato inferi- A ut, nam instrumentum agens debere disponere ad actionem principalis agentis dispositiue [illegible] valeat accipi sepe ex eo quod est [illegible] ra actionem, sed instrumentali. at qui nulla creatura potest habere veram operationem in creatione rei cuiusquam, non potest igitur ut instrumentum creare. Propositio ex eo probatur, quia aliquis [illegible] ut instrumentum. neque enim tam agens B principale ex vi sua attingit operationem sibi, sed solum forsan vi sua quadam sua operatione. Assumptionem vero ex eo probant nonnulli, quia omnis operatio creaturae supponit subiectum: res autem creanda non fit ex subiecto. Sed apertissime fallunt id quod probant dum erat. Constat enim inter omnes operationem quae est creatio, non supponere subiectum, sed producere: vnde illud negant adversarii omnem operationem creaturae supponere subiectum. Quod si urgeant non minus pendere operationem creaturae a subiecto, quam ab efficiente, forma & fine: at non posse non supponere efficiens, formam & finem a quibus vel secundum executionem, vel secundum intentionem proficiscatur, ergo nec subiectum in quo recipiatur: eadem ratione negabitur maior ab adversariis, siquidem creatio quocunque proficiscatur non indiget subiecto: cum sit productio rei per se existentis.

Creatio non supponit subiectum, sed producit.

Probatur, creatura [illegible] operatione [illegible] posse in creatione.

Probanda est igitur assumptio primum ex infinitate virtutis: quo argumento est summa ad probandum non posse creaturam creare principaliter: neque enim valet ad hoc atque ad illud concludendum, seu virtus sumatur per modum habitus, ut in calore ad calefaciendum, seu per modum vsus seu ministerii, ut in sacramentis novae Legis ad infusionem gratiae & aliorum donorum supernaturalium. Probatio autem est huiusmodi. Etiam in agente instrumentali illud est verum, maiorem requiri virtutem, ut aliquid efficiat ex remotiori potentia quam ex minus remota. instrumentum enim siue per modum habitus virtutem instrumentalem habeat, siue per modum ministerii, perfectius agit concurrendo cum agente principali in reducenda ad actum remotiori potentia quam minus remota, ut apertum est. at item est probatum id, ex quo res creatur (nempe nihil) infinitum esse ab actu, quantumcunque remota potentia aut esse aut fingi potest. habet igitur creatura, si aliquid ex nihilo instrumentaliter produceret, virtutem efficiendi, quae superet omnem aliam virtutem instrumentalem, quaecunque dari potest ac proinde infinitam; atque non po-

[illegible] creatio [illegible] est impossibile.

[illegible] impossibile est. [illegible] & [illegible]

Vt [illegible] virtutis, agendi aliquid ex nihilo [illegible]. Virtus producendi aliquid ex nihilo terminatur primo ad creabile, quatenus creabile est [illegible] test igitur creare omne creabile: [illegible] creatura quocunque modo haberet virtutem producendi aliquid ex nihilo: posset haud dubie se ipsam creare, quod fieri nequit. Qua ratione vsi sunt plerique Patrum, iique grauissimi contra Arrianos, asserentem Verbum dicentes, quod creaturam esse asserebant, ministrasse Deo in creatione mundi. Si enim, ut aiebant, fuisset instrumentum faciendi res ex nihilo cum & ipsum ex nihilo factum dicas: potuit igitur se ipsum ex nihilo facere.

Virtus producendi ex nihilo, quod primo respicit.

Argumentum Patrum contra Arrianos.

C Sed obiiciat aliquis consequentiam hanc plane vitiosam esse, Patresque pro [illegible] quam apte ea vsos fuisse. Datur enim in [illegible] consequendi forma antecedens verum & consequens falsum. Nam virtus principaliter creandi, quae in Deo est, terminatur primo ad res quatenus entia, ut Theologi volunt. Deus autem non ens est, non potest tamen seipsum creare. Item potentia generandi, quae in homine est, terminatur primo D ad hominem, quatenus homo est: & tamen is qui generat, homo cum sit, non potest se ipsum generare.

Obiicitur contra [illegible].

Ad hec, etsi consequentia esset apta, id tamen verum non est, quod in ea sumitur: nempe virtutem producendi aliquid ex nihilo, terminari primo ad creabile quatenus creabile est. Nam etsi recte dicitur de potentia productiua principali, & (si quae vel sit) de ea etiam instrumentali, quam quis fingat prae E primo instrumento, & quae in eo existat per modum habitus (erunt enim fortasse qui hanc in re sint liberaliores) tamen de instrumentali per modum passionis, ex ratione fallens apparet, quia cum huiusmodi vis instrumentalis non sit propria virtus, sed vsus virtutis in principali agente est, nec qualibet tam, sed attractiu per assumptum instrumentum: non est, si non terminetur primo ad creabile, quatenus creabile est, sed ad creabile per illud.

Secunda.

F Pro solutione prioris obiectionis illud primum animaduertendum est, cum potentia producendi aliquid ex nihilo siue creandi terminari nequeat ad id quod creabile non est (creatum enim & creabile contraria sunt, & simul se compatiuntur, ut est satis clarum) necessario concedendum esse primum & adaequatum terminum [illegible] creandi esse creabile sine creatum. Verum quia tam mai

Notandum.

Etiam [illegible] creatio [illegible] omni est impossibile.

pe creabili inclusiue ens quod commune est A creabili, & increabili, & quae et participatur, in creatura creabile etiā est: propterea saepe a Theologis ac Philosophis dici, creationē esse productionem, quia per se primo producitur ens, ut ens est: non quod terminetur ad illud adaequate, sed quia illud est primum ratione, quod in creatura per creationem incipit esse: prius enim ratione datur per creationem, ut res sit, quam ut talis sit: quia in creatione B nullū ens esse supponitur, & superiora sunt ratione priora generationis ordine, quod non accidit in generatione. Nam cum in ea semper aliquid rei generandae supponatur, ac proinde res generanda aliquo modo iam sit antequam generetur, id quod per se primo illi datur per generationem non est esse, sed esse tale, ut esse hominis aut lapidis.

Quomodo intelligendū sit creationē productionē esse entis, ut ens est. Deinde animaduertendum, cum creatio dicitur *productio entis ut ens est, seu quatenus* C *ens*, nō esse particulam *quatenus* sumendam reduplicatiue quasi ens, quia ens sit, creetur, hoc est, quia ex ipsa natura sine ratione entis habeat quod sit creabile (id enim planè falsum esset, ut ex quo sequeretur, Deum esse creabilem) sed specificatiue, seu declaratiue, ut intelligatur id quod per se primo incipit esse in re quae creatur, esse ipsum rei esse, non esse hominis tantum, aut alius generis naturae vel specialis. D

Soluitur primū contra rationē Patrum. Quare ad obiectionem, negandum est consequentiam de qua est cōtrouersia, virtiosam esse, Patresque non recte causas fuisse. Nā quod ibi sumitur, virtutem principaliter creandi quae in Deo est terminari primo ad ens ut est, negandum est, si particula (*primo*) sumatur pro (adaequate) & particula (ut) reduplicetur, quo tamen pacto sumebatur in argumentatione, quae impugnatur. Eodem modo respondendum est ad exemplum de E potentia generandi hominem. nam etsi eiusmodi potentia, ut eam Plato in homine separato fingit

Platonis figmentum. dicitur, terminaretur adaequate ad hominem generabilem, & homo generabilis, quia talis est, ab illo gigneretur, et tamen vera non daretur in homine illo existente in rerum natura potentia generandi, quae terminetur adaequate ad hominem generabilem, nec homo generabilis, quia talis est, ab ullo homine generatur: & si omnem generabilem etiā secundum cōmunem naturam hominis gigneretur, imo prius natura & cōsideratione necesse quam secundum naturas ipsius F particulares si certo homo, quia homo est, adaequate ab homine aliquo gigneretur, tūc deinceps sequeretur, hominem in quo talis potentia esset, seipsum generare posse, quia nullus datur qui generabilis non sit quod D.

Thomas loco citato colligit. Vnde & [illegible] causas uniuocas quodammodo non esse causas, sed instrumenta superiorum naturarum. Nec tamen alia ratione, nisi quia tantum effecta non causantur ab eis naturis, quatenus eandem communē naturam participant, sed ut possint ex hac uel illa materia fieri.

Soluitur 2 contra rationē Patrum. Ad posteriorem obiectionem dicendum est: virtutem producendi aliquid ex nihilo, quocunque modo ponatur, dummodo ex hac additur quo ipsa exercitatur, terminari adaequate ad creabile, quia creabile est, ac proinde posse in omne creabile. Nam si semel admittatur posse aliquid facere ex nulla potentia, concedatur ei tamen vis agendi, ex qua tamen sic agit, a nullo subiecto in quod agit, limitatur. quod si eo pacto a nullo subiecto limitatur, ergo non ex nihilo facit, quicquid factibile est. Hac ratione superiores etiam D. Tho. & grauissimi quique Scholastici ad probandum Angelos non posse sibi similes producere. si enim possent (ut argumentantur) cum id non praestarent producēdo ex aliquo, a quo eorum vis agendi limitaretur, sed ex nihilo, possent utique quemlibet Angelum producere, ac proinde quilibet seipsum. Nec iam hic habet locum distinctio illa de virtute producendi ex nihilo, in eam quae propria virtute ac potentia dicitur, & per modum habitus inest: & in eam quae est eius quidam seu ministerium, quasi haec cōsequentia sit apta, sumpta potentia priori modo, non posteriori. dum enim concedis virtutem, utroque modo ea sumatur, posse aliquid ex nulla potentia, iam ex ea parte admittere cogeris, posse in omne creabile. quod si alia ex parte colligis non posse in omne creabile, nempe quia instrumentū creandi seipsum creare non potest, quemadmodum nulla creatio rei seipsam producere, recte id quidem facies, sed

Ex duobus incompossibilibus posita colligi. memento ex duob. incompossibilibus oppositū colligi. rationē autem ita se habet. ut si virtus faciendi aliquid ex nihilo, ipsa per se sit possibilis, praecipui etiam philosophi docent & fides orthodoxa tradit, ut & virtus ex instrumentalis, quae esset seu ministerium potius appellari debeat, ipsa quoque per se sit possibilis, ut de virtute sacramentorum praecipui Theologi asserunt. rationes tamen eiusmodi simul sunt incompossibiles. Itaque iam potentiae creandi adiungis aliquid incompossibile, nempe quod sit (ut ita dicam) instrumentale. quod fieri nullo modo potest. Vnde non mirum est, si ex ea coniunctione opposita sequantur. Patet igitur propositas obiectiones vim nullam habere.

Alia ratio ad prior. Addunt nonnulli & hanc aliam rationem pro eadē conclusione, sumpta virtute creandi

Cur Angeli nequeant producere sibi similes.

probat assertionem c̄o probandam.

aliquo virtute existente in creatura perinde habitura sit ... Si creatura sua propria vi, seu instrumentaliter creare posset; atque facile esset virtuti creatae producere aliquid ex nihilo, atque ex aliquo: hoc autem esset absurdissimum, ergo & illud. sequela probatur. Demus virtutem A. finitam producere aliquid ex aliquo, B vero finitam per se producere aliquid ex nihilo; certe cum quaelibet duae virtutes finitae habeant proportionem inter se quoad facilitatem, aliqua facilitatis proportio erit inter duas virtutes. Sit igitur illa huiusmodi, ut virtus quae ex aliquo producit, triplo facilius rem conficeret, quam quae producit ex nihilo. At inter virtutes producentes aliquid ex aliquo potest dari aliqua, quae sub tripla facilitate produceret suum effectum ex aliquo: atque ita facile produceret talis virtus suum effectum, atque ea, quae posita erat producere aliquid ex nihilo.

Quaelibet duae virtutes finitae proportionem habent inter se.

Denique addi potest ratio haec, quae vniuersè rem conficit. Si Deus per creaturam creare posset, nullam actionem haberet ita sibi propriam, ut eam creaturae communicare non posset. Nam quaedam sunt actiones quas Deus non nisi per creaturas exercere potest, ut videre, ambulare, & caetera opera vitalia physica, quae necessario procedere debent effectiue a principio intrinseco viuentis creati, alioqui iam non essent vitales. Aliae sunt quas Deus & per creaturas & per se solū facere potest, ut calefacere, illuminare, & similes. atque in his duobus generibus actionū comprehendentur omnes, quaecunque per creaturas effici possunt, siue virtute illis data per modum qualitatis permanentis, siue per modum vsus ac ministerii. Nisi ergo ita solus Deus crearet, ut ei nulla creatura in eo opere ministrare posset, nullū omnino opus ita esset proprium Dei, ut creaturae non posset communicari: quod sane indignum est diuina excellentia. Siquidem in rebus etiā creatis quaedam sunt opera perfectiorum, quae reliquis quidem virtute possunt ... communicari etiam instrumentaliter, ut lapidis aspectus, & bestiae intelligentia.

Vltima ratio pro eadem conclusione qua vniuersè conficitur negocium.

Actionum genera duo.

Est igitur ita proprium Deo creare, ut nulla creatura etiam ut instrumentum id facere possit. Quo pacto intelligendus est D. Augustin. 9. lib. in Genesin (in quem etiam videre potes Damascenum lib. 2. de fid. orthodoxa c. 3.) ad literam capite 15. Cum ait, *nullam creaturam posse creare quippiam siue magnum siue paruum.* Itemque *creare ullam creaturam tam nullus aliquis potest angelus, quam seipsum.* Nam de creatione instrumentali id intelligunt plerique omnes Patres, qui Arianorum haeresim ante impugnarunt, cum vt difficillimum sit, ne in Trinitate quidem aliam philosophi ... aliquam rem ..., creaturam aliquid posse principaliter creare. Superest igitur, vt ea quae pro altera quaestionis parte proposita sunt, diluamus.

Creare soli Deo est. Explicatur D. August. et Patres.

Solutio argumentorum affirmatiuae partis.

SECT. IIII.

AD primum dicendum, germanam rationem, propter quam creaturae spirituales non possunt facere alias sibi similes, non esse quia facienda esset ex nihilo, quod est potentiae infinitae, ut ex dictis patet. unde nihil refert quod corporales, etsi inferioris perfectionis ac virtutis sint, sibi tamen similes faciant. Cum enim materia constent, possunt utique ex aliqua sui parte existente fieri.

Solutio argumenti primi ad secundum adductum.

Ad secundum, non ex sola ratione facti, sed ex modo etiam faciendi metiri oportere virtutem agentis. quamuis enim omnis res creata finitae naturae ac perfectionis sit, ut ex ea parte exigat producentem virtutem infinitam: tamen si debeat ex nihilo produci, necessario dandum est ei producentem infinitam virtutem siue producens principale sit, siue (quod fieri nequit) instrumentale, ut dictum est.

Solutio argumenti pro eadem.

Ad tertium recte occurrebatur, dona illa supernaturalia non creari, non quidem ratione illa, quia nō educantur de potentia subiecti (quia enim non educantur de potentia naturali, ac proinde simpliciter & absolute dici non solent educi de potentia subiectorum, educuntur tamen de potentia obedientiali) sed quia nec producuntur sine subiecto, nec sunt ex genere eorum quae possunt naturaliter existere sine subiecto, unde & in fieri & conseruari a subiecto pendent: ac proinde ex eo (saltem nostra praesertim) fiunt. unde effectus vero in producendis sacramenta diuinae virtuti cooperari possunt. Quod si Deus ea efficiat sine subiecto (quod nihil repugnat) non desunt qui dicant etiam tum fore, ut sacramentorū ministerio fieri possint, supplēte nimirū Deo causalitatem subiecti, non quidem in genere causae materialis quod imperfectionem dicat, sed in genere causae efficientis, quod nullam importat imperfectionem. quo pacto nunc etiam in eis conseruandis supplere volunt ... dicunt forte tum, ut Deus cōcurrat cum sacramentis, & tanquam causa efficiens vniuersalis, et modo communi, & tāquam particularis, quae nona efficientia supplet materialem causalitatem subiecti. Quod quidem si verum est, nemo dubitaret a sacramentis creare posse principaliter cum

Tertium ex Theologia adductum soluitur.

Accidentia spiritualia creantur non, cum ex subiecto, sed eorum a Deo producuntur.

Quid nonnulli sentiant de accidentibus per ... extra subiectum.

Deo

Deo concurrendo, quemadmodum Sol pariter creare lumen, Deus in eo instanti, quo lumē ad eius productionē concurreret aerem, in quo producendum esset, & suppleret eius causalitatem materialem, non quidem per nouam causalitatem materialem (quod putant fieri non posse) sed per nouam efficientiam, qua non concurreret si lumen in aere produceretur.

Improbatur eorum explicatio.

Verum hæc non dicuntur recte. Primum quia causalitas vnius generis non potest suppleri per causalitatem alterius generis, quia sunt disparatæ, nec fieri potest, vt effectus proprius vnius attribuatur alteri, vt infra patebit.

Quo pacto Deus suppleat causarum secundarum causalitatem.

Deinde, quia Deus non potest supplere illam causalitatem causæ secundæ, quatenus omnis causalitas dicit imperfectionem, alioqui posset efficere, vt aliquid esset informatum sine forma informante, aut informaret sine subiecto, aut effectus esset motus vel per contactum sine agente corporali. Oportet igitur in causalitate materiali aliquam rationem quærere, quæ non dicat imperfectionem, vt a Deo suppleri possit. Ea vero erit, quatenus materia concurrit ad effectum formæ causæ enim re vera esse omnium formarū, quæ non possunt per se existere naturaliter. Cum igitur hæc causalitas nō egrediatur limites causalitatis materialis: nō est cur Deus eam supplere non possit in ipso genere causalitatis materialis. Eadem quæ proportione seruata dicendum erit, si Deus suppleat causalitatem formæ in constituenda materia sine forma, aut etiam producenda, & cum suppleat causalitatem efficientem naturalium efficiendo sine causis naturalibus aliquid faciendo per causas naturales: supplet enim causalitatem earum sine non in disparato genere, sed in proprio illius generis causæ sublata tamen imperfectione.

Quid ad exemplum Solis in argumento adductum dici debeat.

Ad exemplum Solis qui cum Deo pariter creare posse lumen fingitur, præterquam quod sumit, quod probandū erat, non esse ad rem: Sol enim siue creationem luminis cum Deo concurreret, non concurreret illa eadem actione, qua fonte producto lumen in aere, imo ne Deus quidem illa eadem actione concurreret, qua foret cū illo lumen in aere productum (vtraque enim actio foret naturalis & supponens subiectum, imo vna & eadem, vt patebit ex quæstione proxima) sed vtraque alia quadam toto genere diuersa: imo nec actione quidem propria, sed simplici quadam emanatione, quo pacto creatio est actio. Nihil efficitur ad rē afferre actionem Solis ad creationem luminis, & operare tantum, vt Deus in instanti, quo lumen naturaliter producendum sit, nihil ad [illegible], & suppleat eius causalitatem subiecto solum lumen quocunque ratione causalitatis genere nisi forte ei placeat. Deus supplere causalitatem materialem actiuam non solum quatenus est lumen subiecti in [illegible], sed etiam quatenus recipit, quod & fieri non potest: iam ea productio non esset creatio, sed effectio ex supposito subiecto.

Postea ergo dicendum est ad posteriorem partem tertii argumenti, posse quidem Deum qualitates illas supernaturales producere extra subiectum: verum si id faciat, nullo pacto ad id posse sacramenta concurrere.

Sacramenta negantur concurrere ad producendā gratiam extra subiectum, soluitur quæstio de humanitate Christi. Animam Christi non posse esse instrumentum creationis.

Ad quartum negandum est, quod sumit, nempe humanitatem Christi (formaliter animam Christi, quæ potest per se existere) posse creare instrumentaliter, quatenus eamque diuinitati coniuncta: sacramenti nō dubitem fore ex recentioribus Theologis plerosque liberales diuinæ potentiæ assertores, qui id admittendum censeant. Quod enim obiiciunt ex concurrente illa mensibus, quæ sit in sacra Eucharistia, nihil concludit. Nam etsi omnia quæ fieri possunt (quæ sanctiora facilius) & tamen effectus ipse spectetur, maius est quiddam ex nihilo aliquid facere, quam quod iam est in aliud conuertere: quod familiare argumentum erat Patribus, vt Ambros. lib. 4. de Sacramentis cap. 4. & aliis ad probandam transsubstantiationem. Sic enim argumentabantur: Potest Deus creare quod non est, ergo potiori ratione aliquid existens in aliud ex illo conuertere. Ita patet, nullam creaturam esse instrumentaliter creare posse: cuius oppositū probabilius putant Sententiarum Magister vt supra diximus, ex ratione defensum aliquando in eundem locum quæst. 4. quantum ostendere sibi videtur, argumenta omnia quibus probari solet creaturam nullo modo creare posse, nihil concludere. Num autem creaturæ tantam vim habeant, aut habere possint, vt non indigeant immediato concursu primi efficientis ad agendum, id nunc discutiendum.

Epilogus quæstionis.

NVM RES CREATÆ agant, aut agere possint non cōcurrente immediate ad actionem primo agente.

QVÆSTIO IX.

Opinio Durandi & argumenta pro negatiua quæstionis parte.

SECTIO I.

DVrandus, qui superiori quæstione in 2. Sent. d. 1. q. 5 videtur vacillare, in hac ta-

mea sententia videtur affirmantem partem A his duobus argumentis.

Argumentum pro altera sententia.

Si primum agens immediate ageret cum creatura agente: aut eadem numero actione ageret, aut diuersa: at non potest eadem, nec diuersa, ergo nulla potest. Maior patet. Prior pars minoris probatur. Primum, quia actio creaturae cum non excedat eius virtutem, potest ab ea sola prodire, modo creata eiusque virtus a primo agente conseruetur: quo fit vt superuacanea sit actio Dei B & creaturae adiic. Deinde quia vna numero actio non potest immediate prouenire a pluribus agentibus, nisi vel imperfecte proueniat a singulis, vt tractus quo multi simul nauem trahunt, a singulis trahentibus, & lumen quod a multis lucernis simul producitur, ab earum singulis: vel certe in omnibus agentibus simul concurrentibus sit eadem numero virtus, a qua proficiscatur actio, vt in tribus personis diuinis eadem virtus creandi: itemque Durandus etiam exemplo virtutis spiratiuae, quae eadem est numero in patre & filio. Cum igitur actio creaturae perfecte proueniat, aut prouenire possit a creatura, vt productio ignis ab vno numero igne (neque enim excedit virtutem creaturae) & omnis actio primi agentis perfecte ab illo proueniat, nec vna eadem numero virtus agendi aut sit aut esse possit in primo & D secundo agente: fieri non potest, vt Deus & creatura simul perfecte agant aut agere possint eadem actione numero. Quod autem nec diuersa (quae erat posterior pars minoris) ex eo probatur, quia aut vna prius quam altera attingeret effectum, aut simul non prius quidem: quia nihil fieret per alteram (neque enim dici potest vnam partem formae introductam esse a Deo, alteram a creatura, cum de hoc sit quaestio) Num quid creatura E aliquid agere possit ad quod primum agens non immediate concurrat? Neque vero simul, tum quia altera superuacanea esset, cum altera sufficiat, tum etiam, quia vbi terminus actionis est vnus, non possunt actiones esse diuersae: cum actiones similem secum sint terminis ergo illud fieri non potest diuersis actionibus.

Posterior pars minoris probatur.

2 argumentum pro Durando.

Praeterea ordo agentium respondet ordini finium: at multi esse non possunt esse F duo fines immediati & perfecti. ergo nec duo agentia, nisi forte suppleant vicem vnius agentis perfecti, quo pacto dari possunt duo fines immediati. Ita concludit, ea quae fiunt a primo agente mediantibus secundis agentibus, non fieri immediate ab illo, quemadmodum hoc ipsum verbum (mediantibus) significat.

Illius tertium hoc argumentum desumi potest. Primum agens agit plurima mediantibus secundis agentibus: at non potest agere immediate secundum praesentiam quasi ipsum non sit immediate praesens, sed ea tantum, quibus mediantibus agit (est enim Deus vbique praesens) igitur ea ratione dicitur agere mediantibus secundis, quia agit mediante eorum actione, hoc est, quia Deus non agit cum illis, sed ea continet que agendi virtutem conseruat: ita vt nihil aliud sit agere Deum mediate, quam actiones creaturarum propter dependentiam earum a Deo, & quoad essentias & quoad virtutes operatiuas illi attribui.

3 argumentum.

Quartum argumentum pro hac quaestionis parte hoc esse potest. Aut concursus immediatus primi agentis cum secundis est necessarius, vt compleat eorum virtutem C (quia nimirum virtus creaturae non sit per se ad agendum sufficiens) aut vt ea ad agendum moueat, aut vt ea determinet ad certam actionem (neque enim alia ratio videtur esse posse eiusmodi concursus) at non est necessarius vt compleat virtutem secundorum agentium: quia haec per virtutes proprias sunt in actu primo & (quod hinc sequitur) per se sufficientia ad agendum: neque item vt ea ad agendum moueat: siquidem in naturalibus causis secundae superiores mouent & quasi excitant inferiores ad agendum, quo pacto Sol exoriens mouet quaedam animalia ad quaerendum cibum, alia vero ad quaerenda latibula: & Luna cum clarior in nostro hemisphaerio mouet aquas vt fluat ad nos, cum deprimitur, mouet vt defluat: in voluntariis autem ipsum agens liberum sese mouet ad agendum: alioqui si a primo agente moueretur, non libere sed necessario ageret more agentium naturalium: nec denique vt ea determinet ad certam actionem: quippe cum naturalia semper natura determinata sint ad hanc vel illam actionem, saltem pro ratione patientium quibus applicantur: quo pacto calor indurat lutum & liquefacit ceram: libera autem seipsa determinat: alioqui aut nulla actio esset peccatum, aut Deus esset peccati causa. non est igitur vllo modo necessarius immediatus concursus primi agentis cum secundis.

4 argum.

Sol & Luna quo modo moueant.

In hac sententia videtur esse Aristoteles, qui in libro de Mundo ad Alexandrum (liber [illegible]) ita inquit: Sed tamen quaecunque dicitur numen ad omnia transire aptum est, & nostra aeque succedunt: quae autem separatae continentur pro ratione propinquitatis aut longinquitatis illius maiorem vel minorem capiunt vtilitatem. Itaque recta est

Arist. pro eadem sententia.

est radiare, quod etiam conuenire & Deo maxime decorum intelligatur, in coelo vitium esse constituram, & plurimum rationis, & vno verbo rem absolutam, & omnibus in vniuersum salutem afferre, quam penitrare, & eo frequenter accedere, vbi nec honestè, nec liberaliter ipsa per se consisteret, quæ adiutorio essent. Hæc Aristoteles. Itaque eius sententia, minime decet Dei maiestatem, vt ipse per se descendat ad qualibet etiam vilissimarum creaturarum actiones, & quasi socium sese tantum in agendo præbeat & adiutorem: præsertim cum adiutoris officium famulatus Lactantius Deo minime conueniat assecta.

Lactantius. *Philo.*

Quinetiam Philo Alexandrinus adeo alienum videtur credere a conditione primi agentis, quod concurrat cum inferioribus agentibus, vt dicat solum Deum nec mouere, nec moueri: quibus verbis solam creationem & conseruationem rerum primo agenti tribuere videtur vt propriam eius actionem, quæ motus dici non possit, ea autem quæ successiue fiunt in mundo, per causarum secundarum actionem administrari existimet.

Deum immediate agere cum omni agente creato.

SECT. II.

Refellitur opinio Durandi ex multis sacræ Scripturæ locis.

Est tamen Durandi opinio aut erronea, D aut errori proxima, & philosophiæ principijs, si quis recte attendat, haud consentanea. Ita D. Tho. 1. p. q. 105. artic. 5. & 3. contra gen. cap. 70. Caiet. 1. p. q. citata. Capreol. 2. d. 1. q. 2. Ferr. 3. contra gent. c. 70. Lege etiam Pistorium lib. 8. Conc. 23 & idem 9 quæstion. [illegible] cap. 7. Quod enim Deus immediate concurrat ad omnem creaturæ operationem, ex multis locis diuinæ Scripturæ colligi potest. Primum ex illo loco Iob 10. *Manus tuæ Domine fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu.* Quod enim manibus plasmatur ea lateque E alicui materia, immediate fit ab artifice, quo etiam pertinet illud Hieremiæ. *Sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea domus Israel.* Deinde vero illud Psalmi 138. *Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris: etenim illuc manus tua,* hoc est, virtus immediata, *deducet me,* id est, F concurret ad motionem & quasi volatum, *& tenebit me dextera tua,* hoc est, me tenet esse conseruabit: atque significat Propheta, Deum non minus concurrere immediate virtutis suæ ad nostras operationes, quam ad nostram esse conseruationem. Tum illud Act. 17. vbi Paulus affirmat in Atheniensibus: Deum non longe esse ab vnoquoque nostrum, id est, quod A distare ab illo homine eadem quæ [illegible] ab alia creatura vlla, subditur *In eo enim* id est, per eum immediate) *viuimus, mouemur & sumus,* nihil enim concluderet, si loqueretur de operatione mediata. Nam multa sunt in rebus per causas remotas & distinctas admodum, vt per Solem in visceribus terræ. Accedit & illud quod idem Paulus 1. ad Corinth. 12. de Deo ait: *Qui operatur omnia in omnibus,* & illud Esaiæ 26. *Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine.* quæ duo loca etsi non B omnino probant immediatam Dei operationem, probant tamen Deum non modo ad esse rerum, vt ait Durandus, sed ad operationem quoque earum concurrere: quibus alia similes reperias in Scripturis sacris prope infinitos.

Sed & ex alijs quibusdam idem deduci potest, rationem, quod quædam narrentur a Deo C facta, quæ nisi Deus cum creaturis concurreret, non modo ad esse, sed etiam ad operationem fieri nullo modo possent: quale est quod apud Danielem cap. 3. ignis in fornace Babylonis non læsit pueros. Cur enim non læsit conseruato igne, nisi quod Deus subtraxit concursum vel formam, vel alterius causæ igne superioris, ad actionem ignis? Quod si alia causa igne superior cum igne naturaliter concurrit in agendo, qua non concurrente non D comburit ignis: cur non multo magis Deus, imo etiam maxime? Hinc est quod res creatæ præter naturalem cursum sæpe vehementius, sæpe lenius operantur, et diuinæ prouidentiæ obsequuntur. Vnde est illud Sapientiæ 16. *Creatura enim tibi factori deseruiens exardescit in tormentum aduersus iniustos, & lenior fit ad benefaciendum pro his qui in te confidunt.*

Patres quoque vnanimi consensu ad eandem sententiam accedunt. Lege August. in E 4. super Genesim ad literam, cap. 12. & lib. 9. cap. 15. & lib. 3. de Trinit. cap. 4. & 2. Gregor. Mag. lib. 2. Moral. cap. 8. Gregor. Nyssæ. lib. 8. suæ philosophiæ, cum de diuina prouidentia disputat cap. 2. & Clementem Alexandrinum libro Stromatum 6. & alios medios, quod longum esset persequi in cæteris. Quocirca D. Thomas in Ioannem c. 5. vbi explicat verba illa Christi: *Pater meus vsque modo operatur,* F *& ego operor,* docet exclusam per illa opinionem quorundam dicentium, Deum mediantibus causis secundis res producere. Quod, inquit, est contra illud Esaiæ 26. *Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine.* Atque hæc nobis in præsentia satis sint, vt opinionem Durandi erroneam esse non affirmemus, vel non infirmemus. Quod si quis roget, quibus rationibus sententia Durandi refutanda,

Ratio una sumitur [illegible] ex perfecta dependendi ratione petita.

& ipsa hac ratione confirmari possit (licet mihi propositum est hunc loci) hæc primum accipio. Omnis actio quæ impossibilis non est, nec solum non importat ullam imperfectionem, sed summam potius perfectionem primi agentis, & perfectam dependentiam secundorum a primo, tribuenda est primo agenti: at immediatus Dei concursus cum creatis agentibus non est impossibilis, ut patebit ex solutione argumentorum partis oppositæ; nec solum non importat ullam imperfectionem primi agentis, sed potius eminentissimam perfectionem; creatis autem agentibus maiorem dependentiam ab illo, quam si ab eo solum penderent in essendo: est igitur tribuenda primo agenti. Atque hæc tum ex ipsa perfecta dependendi ratione sumitur.

Secunda ex conservatione rerum [illegible].

Altera desumi potest ex conservatione eorum hoc pacto: effecta creaturarum immediate conservantur a Deo, non tantum illo externo conservandi modo, quo locus naturalis, & alia quæ extrinsecus iuvant, conservare solent; sed omnino intrinsecus, ita ut esse horum immediate pendeat a Deo (alioqui non posset Deus conservatis causis conservantibus ea annihilare per subtractionem sui immediati concursus, qui nullus esset) at agentia, quæ hoc modo concurrunt ad conservationem, concurrunt etiam ad productionem. concurrit igitur Deus immediate ad producenda omnia effecta creaturarum, ac proinde ad omnes earum actiones. Assumptio ex eo probatur: quia quæ effective conservantur per intimam dependentiam sui a conservantibus, ut species coloris a colore obiecto, & radius luminis a corpore lucido, & (quod verisimile est in cœlo) ea, quæ apud nos gignuntur (quicquid sit de ea quæstione, num pendeant a motu cœli) ab eisdem quoque producuntur.

Tertia ex essentiali subordinatione.

Tertia se offert ex ipsa ratione essentialis subordinationis: una enim causa non dicitur alteri essentialiter subordinata, quia pendeat ab illa in essendo, sed quia in causando, ut patet ex iis, quæ ad librum secundum cap. 2. q. 3. sect. 1. dicta sunt. non igitur satis est si superior inferiorem conservet (potest enim conservare nihil agentem) sed ut simul cum ea causet eundem effectum, atque adeo in eodem genere causæ, ut eodem loco est explicatum. quare cum omne agens creatum, sit essentialiter subordinatum primo agenti Deo, necessario efficitur, Deum immediate agere cum omni agente creato.

Cur una causa alteri dicatur essentialiter subordinata.

Quarta ex ratione causæ instrumentalis.

Quarta ex ratione causæ instrumentalis hoc pacto. Causa instrumentalis, quocunque modo ea sumatur, non ideo dicitur instrumentalis agere, quia movetur (tametsi & hoc etiam est in vulgaris instrumentis artificum, velut in securi respectu fabri) sed quia simul cum agente principali & dependenter ab illo concurrit ad eandem actionem (hoc enim pacto calor est instrumentum ignis calefacientis, & cætera activa accidentia suorum subiectorum agentium) at omne agens creatum est instrumentum primi agentis late sumpto instrumenti nomine, ut omnes fatentur. igitur omne agens creatum ideo dicitur agere, quia simul cum Deo & dependenter ab illo concurrit ad eundem effectum, hoc est, ad finem, quod fieri nequit, nisi Deo immediate concurrente, ut patet ex iis, quæ in superiori argumento assumpta sunt.

Instrumentale.

Omne agens creatum dici debere instrumentum primæ causæ.

Aristotelis pronunciatum expenditur.

Quo loco memoriæ mandandum est pronunciatum illud, quo Aristoteles 7. *Physic. cap.* 1. & 8. *cap.* 5. non raro utitur, quodque Peripatetici sæpe usurpant, Agentia essentialiter subordinata non movere nisi mota, sive, non agere, nisi acta, metaphorice in plerisque intelligendum esse, translatione sumpta ab instrumentis artificum. ut si dicant, agentia essentialiter subordinata non agere, nisi more horum instrumentorum, quæ non nisi mota moveant, non tamen quatenus mota movent, sed quatenus cum agente principali motum suæ actionem illius exequuntur, quod est dependenter ad eundem motum concurrere. Dico autem *dependenter*, quia etsi quædam agentia principalia indigent instrumentalibus aliisve essentialiter subordinatis ad agendum, ac proinde ab eis aliqua ratione in agendo pendeant, veluti citharœdus a cithara in pulsando, & Sol ab homine in generando hominem; simpliciter tamen principale agens non pendet ab instrumentali aut alia ratione subordinato, sed hoc ab illo. Neque enim repugnat agenti principali ex suo genere supplere vim instrumentalis causæ, aliave ratione subordinati agentis: quo pacto sæpe ipse commentarius supplet vim instrumentorum, velut vectis ad movendum lapidem, & Deus supplere potest efficientiam omnium secundarum causarum, quæ secum imperfectionem non afferat, aut certe ex ratione sua non dicat ordinem ad creaturam agentem, ut videre, tristari, & ambulare: & tamen nullam instrumentariam causam aliter subordinatam essentialiter potest ea agere sine principali, quæ agit ut illius ministra. quod certe inde provenit, quod actio principalis est causa actionis subordinatæ, non vice versa. Quod si ita est, merito de sola instrumentali causa, & quavis alia ratione essentialiter subordinata dictum est, agere eam dependenter a prin-

Actio principalis causa est actionis subordinatæ, non vice versa.

a prin-

a principali agente. Quo fit, ut non recte quidam philosophentur, cum dicunt, quemadmodum creaturæ in agendo pendent a Deo agente, ita Deum in agendo cum creaturis, pendere a creaturarum actione. Non enim ut Deus supplere potest efficientiam creaturarum, ita creaturæ efficientiam Dei. Neque item cum iis sentiunt, Deum & creaturam concurrere effective ad eundem effectum, ut caussas partiales. Duæ enim caussæ partiales ita affectæ sunt inter se, ut & simul constituant unam totalem, & neutra pendeat ab altera in agendo, sed effectus ab utraque. at Deus & creatura, quatenus ad eundem effectum concurrunt, nec constituunt unam totalem caussam, sed sunt duæ totales (utraque nimirum in suo ordine, ut dici solet de omnibus essentialiter subordinatis) nec ita sunt affectæ inter se, ut neutra ab alia pendeat in agendo.

Deus in agendo non pendet a creatura.

Deus & creatura caussæ totales sunt.

Quinta ratio ex dependentia creaturæ.

Quinta desumi potest ex dependentia creaturæ hoc modo. Si creaturæ agerent non concurrente Deo ad actionem ipsam, agerent independenter. at non minus incommodum est illas agere independenter, quam independenter esse: quo pacto quidam Ethnici Philosophi materiam esse putarunt (utrumque enim est conditio primi agentis) agunt igitur concurrente Deo, non solum ad conservationem rei agentis & virtutis agendi: sed ad actionem quoque ipsam, ergo & immediate concurrente. Idem valet argumentum illud, quo quidam uti solent: virtus creata non solum pendet a Deo, ut qualitas est, sed etiam ut virtus est: at virtutem pendere a Deo ut virtus est, nihil est aliud, quam pendere in agendo. concurrit igitur Deus cum virtute creata, non solum, quia illam conservat, sed etiam quia cum illa immediate agit. *Vide Plotinum Ennead. 3. lib. 4. cap. 1.*

Sexta ratio ex determinatione secundorum agentium. Caussæ secundæ ut determinentur a prima.

Sexta ratio sumenda est ex determinatione secundorum agentium a primo hunc in modum: Nullum agens creatum est determinatum ad certum numero effectum, tum, quia omnia sunt indifferentia ad plura effecta eiusdem speciei aut generis, tum etiam quia non intendunt hoc vel illud individuum, sed indifferenter aliquod individuum huius vel illius speciei aut generis. at determinatio hæc non potest fieri a subiecto, neque item tempore aut loco, quia omnia hæc sunt indifferentia non solum ad omnia individua unius speciei, sed etiam plurium: nec fieri potest ab his omnibus simul, quia multa communia non possunt facere aliquid ita proprium uni, ut alteri convenire non possit, ut est individuum perspicuum. oportet igitur ut a Deo immediate fiat, quod [illegible] ostenderetur.

Trismegisti, Aristotelis, Philonis & Procli sententia. Ægidii Romani confirmatio.

Accedit antiquissimi Trismegisti sententia, qui in Dialogo eo, qui Crater inscribitur, disertis verbis ait, Deum ubique præsentem & semper agere omnia, ac voluntate sua cuncta constituere. Item divinam essentiam sufficere singula etiam in quavis mundi particula. Item si quid quis cogitat, id omne Deum agere. Aristoteles item [illegible] cap. [illegible] Liber. 6. & seq. plane docet, omnia agentia secundaria ita esse essentialiter subordinata primo agenti, ut primum agens in eorum actione magis agat, quam ipsa. Philo etiam in libro, Quod mundus sit incorruptibilis, ex Boetho Stoicorum, ut ait, valentissimo, asserit: Deum omnibus mundi partibus assistere cooperando. Proclus, siue quis alius libri de caussis auctor fuit, in prima propositione affirmat, primam caussam magis influere in effectum secundæ, quam ipsam secundam. Item propositione 16. virtutem divinam esse virtutem omnium virtutum. quia et Romanus Ægidius Quodlib. 5. q. 2. interpretatus applicat propositione 16. virtutem ad operationem: quæ applicatio nulla alia intelligi potest, quam concursus primæ caussæ ad ipsam actionem: idque a priori simpliciter, nisi applicatio sumatur pro determinatione ad certum numero effectum, quam a solo etiam primo agente, fieri posse diximus. nam alioqui caussæ secundæ, vel ab alia secunda, si naturales sint, vel a se ipsa, si sint liberæ, possunt ad agendum applicari, veluti per appropinquationem ad materiam, in qua aliquid agendum est, aut per electionem & imperium agentis liberi. potest igitur primum agens immediate agere cum omni agente creato. Quo autem pacto hæc immediatio intelligenda sit, ex solutione argumentorum patebit: ex quibus etiam conclusio ipsa magis perspicua fiet.

Deum agere cum creatura eadem numero actione, & solutio argumentorum Durandi.

SECTIO III.

Ferrariensis responsio ad primum Durandi.

Sunt igitur qui, *inter quos est Fer. 3. contra gentes cap. 70.* ad primum Durandi respondeant, Deum agere cum agentibus creatis aliqua quadam actione, qua simul cum illis ad agendum movet, quo pacto faber movet securim ad scindendum: quia propter assistentiam Dei esse intentionalem, id est, non sit in agente creato, nisi quamdiu agitur per modum quendam, siue fluxum quendam, quemadmodum & motus, quo securis a fabro movetur.

Verum

[illegible]. Verum hæc actio diuina non datur in omnibus creaturis agentibus, nec in quibus datur, satis est, vt Deus ratione illius dicatur concurrere ad ipsam creaturæ actionem. Nam etsi Deus per seipsum possit mouere creaturam etiam corporalem ad aliquid agendum, quo pacto quidam Philosophi volunt illum sine ministerio alterius mouere primum mobile, & sæpe re vera mouet intellectum & voluntatem, aliquid in eis imprimendo; tamen eo modo non mouet Deus omnia. Neque enim Deus semper mouet ignem, vt comburat, si iam proximus est materiæ combustibili, nec lapidem vt descendat deorsum, si iam sublatum est impedimentum; imo nec si Deus impedimentum subtrahat, dicetur lapidem mouere vt descendat, nisi per accidens; sed mouere seu amouere impedimentum, vt lapis moueatur. Quia, etiam si Deus omnem creaturam ad agendum moueret, vt id quidem sæpe esset, non tamen illa diceretur immediate agere. Diuersa enim est actio qua creatura mouetur, & qua mouet. *Auerro. 12. Metaphysic. comment. 44. & 48. ita quodammodo videtur sensisse.*

Solutio secundi argumenti. Deum eadem numero actione cum creatura agere. Itaque si Deus omnem creaturam ad agendum moueret, dici posset Deum agere, quandocunque creatura agit, & agere mouendo creaturam agentem: at dici non posset cum ipsa creatura agere, nisi per accidens, ut dum cum illa immediate agere; quod tamen re dictum necesse est confiteri.

Dicendum est igitur, Deum agere cum creatura eadem numero actione, qua creatura agit, quo pacto faber, præterquam quod mouet securim ad secandum (quæ est applicatio instrumenti ad opus) agit etiam cum securi illa eadem numero actione, qua agit securis, nempe ipsa sectione. Quicquid tamen sit de ratione, qua Durandus probat, non posse Deum agere cum creatura actione diuersa numero; certe neutra earum, quibus probat non posse agere eadem numero, quicquam habet momenti. Non prior, quia, etsi actio creaturæ non excedit virtutem creaturæ agentis supposito concursu primi agentis, excedit tamen virtutem solius creaturæ; quo pacto, etsi generatio huius hominis non excedit virtutem eius a quo generatur, excedit tamen virtutem illius sine concursu cœlestium corporum. Non posterior, quia etsi eadem actio numero non potest prouenire a pluribus perfectis agentibus eiusdem ordinis, vt idem tractus nauis a pluribus perfecte trahentibus; potest tamen prouenire a pluribus perfectis agentibus essentialiter subordinatis ab uno quoque; scilicet perfecte agente in suo ordine, vt generatio hominis ab homine et Sole.

Ad secundam *Durandi* deinde dicendum est quemadmodum plura agentia essentialiter subordinata immediate concurrunt ad eandem actionem, ita concurrere plura agentia essentialiter subordinata ad mouendum idem agens. Nam quemadmodum haec immediatio in agentibus non est immediatio ipsorum agentium, sed virtutum agendi, vt mox patebit, ita in iis agentibus essentialiter subordinatis esse immediatio, non eo quod vnum sit appositum, sed appositum virtuti; ita vt duo agentia essentialiter subordinata immediate moueant metaphorico motu causam agentem, quemadmodum duo agentia essentialiter subordinata reali motu immediate mouent materiam.

Secundam Durandi soluitur. Plura agentia subordinata, quo pacto concurrant ad eandem actionem.

Quot modis agentia dicantur immediate agere, & solutio tertij argumenti.

Sect. IV.

Ad tertium argumentum negatiuæ partis, quod ex Durando desumebatur, vt plenius respondeatur, explicanda est ea pars illa distinctio agentium immediatorum in ea, quæ agunt immediatione suppositi, & in ea, quæ immediatione virtutis.

Duplex agentium immediatorum genus explicatur.

Ea dicuntur agere immediatione suppositi, quæ nullius suppositi ministerio, aut quasi ministerio agunt: hoc pacto est Deus immediatum agens in creatione cuiusque rei, & in conseruatione earum, quæ aliter quam per creationem produci nequeunt: vt in conseruatione substantiarum separatarum, animæ rationalis, cœlorum, & materiæ primæ: eodemque modo agit ignis in generatione ignis, & alia agentia particularia, quæ non agunt per instrumentum proprie dictum, vt faber per securim: aliud enim suppositum est faber, aliud securis, cuius ministerio faber operatur. In quo loquendi modo sumendum est hoc nomen suppositi pro omni re subsistenti per se existente, etiam si natura suppositum non sit, ne excludantur anima rationalis, aut natura diuina, vt communis est tribus personis diuinis: quo pacto idem nomen accipi solet a Theologis cum dicunt omnem actionem esse suppositorum, vt primo libro cap. 2. q. 1. sect. 1. diximus. Diximus *quæ nullius suppositi ministerio*; non autem, *quæ nullius ministerio*, quia ignis & alia omnia, quæ semper agunt ministerio qualitatum a se realiter distinctarum, agunt alioqui natura immediatione suppositi. Addidi: *vel quasi ministerio*, quia causæ essentialiter subordinatæ, nō semper habent suppositum proprie loquendum earum

Quæ dicantur agere immediatione suppositi.

carum

[illegible] ministrantium [illegible], quibus sunt subordinatæ, ut homo, ut equus [illegible] generando sibi similem.

Quo dicantur agere immediatione virtutis. Primus modus.

Immediatione autem virtutis duobus modis dicuntur agentia immediate agere: quod non semper animaduertendum est propter variam hac de re Theologorum loquendi consuetudinem. Vnus est, si agant virtute non accepta ab eo cum quo agunt: quo pacto Deus in omni actione, & cuiuscumque B agentis comparatione dicitur agere immediate immediatione virtutis, quia a nullo agente accipit virtutem agendi: in genere autem corporalium agentium, primum mobile dicitur mouere immediate immediatione virtutis, quia a nullo agente corporeo accipit virtutem agendi: quamuis simpliciter & cum Deo collatum non agat immediate immediatione virtutis, cum a Deo virtutem agendi accipiat. Sic Prouincialium præpo- C siti agunt immediate, si conferantur cum prouincialibus, a quibus potestatem non accipiunt: non autem absolute & respectu regis a quo præpositi constituti sunt. Atque hoc pacto omnis caussa superior inter essentialiter subordinatas agit immediate respectu inferiorum caussarum: & omnes infima sunt simpliciter [illegible], sive respectu aliud agit mediate, ut ignis in ignem, & equus in equum: & hic quidem vnus est modus agen- D di immediate immediatione virtutis.

Secundus modus.

Alter modus est, si ab eorum virtute, quomodocumque virtus contineatur, immediate proficiscatur actio, quo pacto ignis immediate calefacit. Et quia omnia agentia essentialiter subordinata agunt cum infimo agente, ad ipsamque eius operationem concurrunt: necesse est fateri omnia illo modo agere immediatione virtutis: quo pacto color obiectus agit immediatum oculum, etiam E si mediate agat mediatione suppositi, nempe corporis diaphani interiecti: & Sol immediate generat ranam, etiam si illam gignat ministerio aeris calidi interiecti: & faber fabricat ensem, etiam si illud faciat ministerio securis interiectæ: omnia enim hæc immediate attingunt actionem vltimi agentis sui suppositis [illegible], virtutibus scilicet, a quibus vltimi agentis actio immediate proficiscitur, quemadmodum & a virtute F ipsius vltimi agentis.

Non omnia quæ agunt immediatione virtutis, praesentia immediata esse suis effectibus esse.

Ex his perspicuum est, non omnia ea, quæ agunt immediate immediatione virtutis, necessario immediate præsentia esse suis effectis: vtroque modo hic immediatio capiatur, vt patet in Sole & fabro, & aliis agentibus corporeis. Vnde hac ex parte non colligitur immediata Dei præsentia in rebus, quod agentia omnes immediatione virtutis. Nam autem immediata agentium præsentia colligitur ex immediata eorum actione immediatione suppositi, ac proinde immediata Dei præsentia in rebus omnibus ex eo colligitur concludetur, quod in omnibus & in quauis vtriusque particula aliquid agat immediatione suppositi, quæstio non parua est inter Diuum Thomam prima d. quæstione octaua, B articulo primo, affirmantem, & Scotum in prima d. trigesimaseptima, quæstione vnica, negantem. Nobis vero non modo placet magis sententia Diui Thomæ, sed Scoti etiam parum consentanea videtur diuinis Scripturis, quæ apertius probant immediatam Dei præsentiam ex immediata eius actione (vt patet ex locis quos superius attulimus) quam vt sine aliqua infidelitatis nota (ne quid dicam grauius) ea consequentia negari posse videatur. Verum quia disputatio ea & longior est, quam vt nunc obiter expediri possit, C & nihil facit ad rem præsentem, in alium locum differenda est.

Sententia D. Thomæ colligitur. Vnde colligatur Dei immediata præsentia in rebus omnibus.

Ad tertium igitur dicendum est, Deum non ideo dici plurima agere mediantibus secundis agentibus, quia non sit immediate præsens omnibus suis effectis: neque item quia illa efficiat mediante caussarum secundarum actione tantum, quasi ipse per se non agat D cum caussis secundis: sed quia secum illas assumit ad ea efficienda, quæ ipse solus posset efficere: vt opus calefaciendi aut refrigerandi, aut alia etiam, quæ sine caussis secundis agi non possunt, vt opus videndi, & cætera vitalia: tametsi & ipse & caussæ assumptæ immediate agant vtraque in suo ordine, & suo peculiari agendi modo.

Soluitur tertium argumentum.

E *Solutio quarti argumenti, sequentiumque auctoritatum.*

SECTIO V.

QVod vero attinet ad quartum argumentum, disquirendum est, num ex tribus caussis necessitatis diuini concursus, quæ in constituebamus aliæ præter eas, ea quæ nos fecimus rationem secimus, approbari de F bent.

Quod sint caussæ necessitatis diuini concursus.

Fuerunt fortasse, quibus placeat primam illa de caussa ponere agentia cum secundis ad complendam secundarum virtutem, & efficiendam, vt fiat in actu primo actiua, quo pacto lumen videtur facere, vt colores fiant in actu primo visibiles, seu mouiui aspectus, qui sine lumine non sunt nisi potentia visibiles, vt tradit Aristoteles *libro secundo, de ani-*

An ad complendam virtutem agentium secundarum necessarius sit diuinus concursus.

[illegible] Physicorum, & [illegible] libro, capite [illegible]. A

[illegible] quatenus hanc probabuntur, ne [illegible] sunt [illegible] argumento. [illegible] & [illegible] per speciem intelligibilem [illegible] in actu primo ad intelligendum, & [illegible] per [illegible] ad [illegible], ut tum Aristoteles 3. de Anima, capite quinto & octavo, & 8. Physicorum, capite quarto, textu trigesimo [illegible], omnes [illegible] quod sit necessarium [illegible] alia similia indigeant [illegible] Dei, ut eorum virtutes ex parte ipsarum ad agendum compleantur, quod est esse in actu primo ad illum. Vt autem obiter de exemplo [illegible] moneam, [illegible] quod dictum est de coloribus forte [illegible], qui credunt colores indigere lumine non modo ex parte medij, sed etiam ex parte ipsorum [illegible] ad [illegible] tamen, quin putem nullum esse necessarium ex parte solius medij, nihil habet momenti. Nam etsi medium [illegible] illuminatum esset, [illegible] lumini colori adueniret (quod diuina virtute nihil repugnat fieri, & fortasse naturaliter accidere potest) adhuc color moueret aspectum per species, quas in medio illuminato produceret. Quod si nunc [illegible] sit [illegible], ut color illuminatus agat & in medium & in potentiam, ac proinde color simul cum lumine, id fane ex accidente contigit propter [illegible] luminis cum colore: qui etiam sine lumine in se D receptus, hoc est, in superficie, in qua ipse est, ageret. Quocirca duæ videntur esse species generari in oculo ex colore obiecto; una coloris, quæ ex se [illegible] modo lucem participat, [illegible] colori ipse, altera luminis a corpore lucido in ipso colore [illegible], qua tamen [illegible] percipitur.

Lumen esse necessarium ex parte solius medij.

Sed quod ad Aristotelem, qui 2. de anima, capite quinto, textu [illegible], asserit colores ante [illegible] luminis esse potentia visibiles: [illegible] [illegible] colorem indigere ex parte sui lumine externo, ut sint in actu primo visibiles: eodemque modo res materiales intelligibiles indigere lumine [illegible] intellectus agentis ut fiant actu primo intelligibiles. Ad hoc dicimus colores ante [illegible] luminis non esse actu primo visibiles, id est, potentes ut videantur: quippe cum ad id indigeant speciebus, & in medio & in potentia, quo pacto intelligendus est Aristoteles: sed esse in actu primo visibiles, [illegible] potentes, ut [illegible] medium, & potentiam videndi, producendo in utroque species, quibus videri possint: quo etiam pacto, [illegible] res intelligibiles non sunt in actu primo, ut intelligantur nisi per species intelligibiles (sine quibus intellectus est in actu primo ut eas intelligat) tamen [illegible]

Explicatur Aristotelis sententia de lumine ad visionem. E F

[illegible] actu primo ut per [illegible] phantasmata [illegible] agens agere [illegible] in intellectu [illegible] species intelligibiles quibus [illegible] quibus patet, responsionem hanc [illegible] [illegible].

Quod vero, ne, si [illegible] quidem, argumento satisfaceret, ex eo constat, quia etsi nulla creatura esset in actu primo ad agendum, nisi compleretur a Deo cum agendi virtute [illegible] [illegible] ipsius eadem, cur [illegible] esse concursus diuinus ad agendum cum creatura, completa [illegible] actua. Quod [illegible] nihil aliud esse [illegible] actiuam, quam Deum in agendo cum illa concurrere, iam per se nihil [illegible] esse in actu primo & secundo: cum tamen [illegible] ut creatura operetur, id est, sit in actu secundo necessarium esse Dei concursum, ut etiam [illegible] completa sit in actu primo. B C

Alij fortasse probauerint concursum illum secundarum de concursu primi agentis cum secundis, ut illas ad agendum moueat. Nam omne agens secundum est instrumentum primi agentis, instrumenta autem non mouent nisi mota. Primum quoque agens [illegible] inde se habere videtur ad secunda [illegible] [illegible] se habet ad [illegible], quæ [illegible] ditione subsunt, quæ constat a voluntate moueri, ut aliquid agant.

An idem sit. concursus necessarium, sit concursum secundis causis ad agendum. D

Sed neque huiusmodi sententia admittenda est. Primum, quia non omnia agentia secunda sunt propria instrumenta primi, cum plurima [illegible] [illegible] [illegible] ut principalibus, velut animalia generantur animali generanti. Deinde quia non necesse est, ut omnia instrumenta [illegible] a principali agente ut ipsa agant: quo pacto calor ignis, ita est ignis instrumentum, ut ab eo non [illegible] ad agendum.

Postremo, quia, ut [illegible] agentia naturalia moueri [illegible] a primo ad agendum, [illegible] quæ libera sunt, dominium habent sui [illegible] [illegible] supposito etiam generali concursu primi agentis: & licet ad bonum [illegible] [illegible] possint, imo, si necesse [illegible] (licet non cogi) ad malum tamen non solum non cogi, nec necessitari possunt, sed ne moueri quidem, quod & naturalis ratio ex diuina bonitate desumpta, & Sacræ literæ nos docent. Ita patet nec primam, nec secundam causam ex [illegible] in argumento approbandam esse.

Agentia libera quo pacto a prima causa moueantur. E F

Quare ad [illegible] [illegible], quam [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible], dicendum est, recte quidem probari non esse necessariam [illegible] primi agen-

Responsio ad quartum argumentum principale.

sit, vt secunda agentia determinent ad certam speciem effectum, non tamen, vt ea determinent ad certum individuum.

Qui posuerunt Deum ad causas ad determinationem esse necessarium, Aegidius Romanus.

Non defuerunt tamen viri grauissimi, qui tamen hanc causam de necessitate diuini concursus ad determinationem effectus tradere videantur. Aegidius enim Romanus in libro de esse & essentia q. 4. propter id quod communissimum est in omni actione, non propter aliam determinationem putat necessarium primi agentis concursum. Nam cum in omni effectu duo reperiantur, esse, & tale esse, & distinctum ab alio esse (neque enim fieri quicquam potest, quod omnem essendi rationem includat) eam ait creaturam, quia habet esse limitatum non posse dare esse absolute ac simpliciter, sed tale esse: relinquitur necessarium esse actionem primi agentis, vt det cuilibet effectui esse simpliciter & absolute, quod includitur in tali esse, non vt determinet effectum ad tale esse, quod facit creatura. Itaque concludit totum effectum creaturae, esse & a creatura, & a Deo, sed non totaliter ab vtroque: nam quatenus habet esse, est a Deo: quatenus vero tale esse, est a creatura. Vnde videtur perspicuum (Aegidij sententia) determinationem actionis, quemadmodum & effectum, secundo agenti tribuendam esse, non primo: confirmatque opinionem hanc ex Dionysio cap. 4. de diuinis nominibus, vbi ait Deum vniformiter operari omnia, diuersitatem autem effectorum esse a causis secundis, quemadmodum Sol vniformiter illuminat: quod autem alia aliter illuminet, a diuersitate subiectorum, quae lumen recipiant, prouenire. Deinde ex Aristotele 2. Physicorum, cap. 3. text. 38. & hoc ipso loco, in quo versamur, text. 3. cum ait effectus particulares reducendos esse ad causas particulares & vniuersales ad vniuersales: & quidem tale esse, effectus est particularis: esse autem vniuersale vniuersalius: proinde hunc ad Deum referendum esse, illum ad creaturam agentem.

D. Dionysij pronunciatum.

Reprehenditur Durandus a nobis.

Videbitur autem per nobis, & contra hanc opinionem esse Durandus in 2. dist. 1. q. 5. quibus rationibus illam impugnat, quod ex ea [illegible] absurda sequantur. Verum est, Deum nihil agere posse sine causis secundis. [illegible] nihil creatura agere possit, quia quemadmodum sit, habet esse & limitatum esse, causis autem secundis, quia dat esse limitatum, habet etiam ipsum limitatum esse. Vnde fit, vt si limitatio proueniat a causis secundis, nihil Deus agere possit sine causis secundis, a quibus nihil agere. Alterum est, Deum non agere libere, sed necessitate naturae,

quemadmodum Sol, qui in corporibus sublunaribus agit: nam vniformiter et perpetuo lux est, agere naturaliter, & non libere. Sed licet non respondeat ad Dionysij testimonium, sed ex his rationibus [illegible] tamen Aristotelis locum sic interpretemur, vt dicat non esse intelligendum de reductione effectorum ad causas vniuersales & particulares in causando, quales est Deus & creatura, sed in praedicando, quales sunt genera, species & indiuidua: omnem autem causationem, vt dictum sit, eandem actionem efficientem creatam vt est particularis statuere effectum particularem, vt talis est, et vniuersalis vero vniuersalem: verbi causa, ignem particularem, facere hunc aliam ignem vt particularem ignem: vniuersaliter vero facere illum, vt ignem, & vt [illegible] vniuersa, vt elementum, vt corpus, vt substantiam, ac denique vt ens.

Neg. D. Thomam, neg. Aegidium perspexisse, contra eos repugnare.

Sed non est cur nobis Durandum hac in re contra egregium doctorem Aegidium patronum quaeramus, praesertim in alijs plerisque, tum vero in hac opinione sectatorem magistri sui Diui Thomae, qui idem pene scribit in quaestione prima de potentia Dei, articulo quarto. Contemnit enim hanc magistri cum caeteris rationes nostra si recte intelligantur. Nam quod necessarius sit Dei concursus, vt res sint quatenus entia sunt (nullam enim causam secundam per se primo facere posse ens, vt ens est, & indiuiduae & ratione specialissima ex vniuersalitate causarum, adsta perspicuum est) non tollit quo minus sit necessarius ad singularem, & omnino vltimam effectorum determinationem, quae necessitas, nostra illa vltima ratione probata est. Dico autem, omnino vltimam, quia determinatio non tantum specifica, sed etiam indiuidualis vaga a quolibet secundo prouenire potest: nihil enim fit a quocunque tandem fit, nisi vt vnum natura, & vt singulare. Verum vt singulare sit hoc designatum, & non aliud numero, soli primo agenti tribuendum est per se primo, quemadmodum & alia docent. Dicimus, autem, quam Aegidius & D. Thomas tribuunt secundis agentibus, de specifica & indiuidua si vaga intelligenda est, non de indiuiduali determinatione: quod [illegible] est probabile. Et quia genera, & differentiae tam specificae, quam indiuiduales, sint idem re cum effectu, quia praeterea recte ait Aegidius esse formam, quasi per causam [illegible], [illegible] tam a primo, & tamen a secundo [illegible] prouenire non a toto, vt significat [illegible] genere & differentia, & vt significat [illegible].

Quo docet [illegible] fuisse hac opinione [illegible].

positum ex materia & forma: hoc enim pacto, est totum a primo agente, non est tamen totum, id est, quoad omnes partes a secundo. Est & alius modus quo totus effectus sit a primo, & totus a secundo, nempe si effectus secundi agentis consideretur quoad illam formam quam introducit. Vtroque autem ratione Aegidius intelligat totum esse a primo, & totum a secundo, probe admonuit non esse totaliter, id est omnibus modis ab vtroque, cum a secundo sit, vt ens, & vt hoc ens, quale alterum produci non potest, atque independenter: a creatura autem, vt limitatum ens, tale tamen, quale alterum produci potest, dependenterque.

Impugnationi vero a Durando extructae facile est occurrere. Neque enim Aegidius vnquam dixit, limitationem effectus necessario prouenire a caussa secunda, cum aperte id neget in iis quae creantur: sed ab alio quam a primo agente prouenire non posse, vt aliquid sit verum tum absolute ac simpliciter: tum in iis effectibus ad quos concurrere potest caussa secunda, ab ea etiam posse habere limitationem, si Deus ad illam efficiendam caussa secunda vti velit. Vnde patet absurde admodum collegisse Durandum, sequi ex Aegidij opinione, Deum nihil posse agere sine caussa secunda, & quod inde sequitur nihil omnino posse agere. Non intelligit quoque Durandus Aegidium (nisi se intelligere dissimulat) cum ille ex Dionysio ait, Deum vniformiter ac more Solis cum caussis secundis agere. Neque enim Dionysius vsus est similitudine Solis quoad naturalitatem, vt sic dicam, actionis (ex ea enim non dubium est, quin sequeretur Deum agere necessitate naturae) sed quoad vniformitatem agendi, vt ipse diserte verbis describit: at vniformitas agendi aeque cohaerere potest cum actione libera atque cum naturali. Potest enim agens liberum agere vniformiter, quemadmodum & difformiter, & vt ei placuerit, praesertim vero Deus, qui summe liber est. Vel potius dicitur vniformitatis nomine intelligi a Dionysio indifferentiam diuinae potestatis ad omnem effectum, quemadmodum virtus Solis indifferens est ad omnem illuminationis modum pro ratione rerum, quae lumen recipiunt, quae vniformitas non arguit in Deo necessitatem agendi. Denique nec recte Durandus Aristotelem intelligit, qui cum posuit exempla in caussis & effectis vniuersalibus in praedicando: non exclusit tamen a suo pronunciato reductionem effectorum ad caussas vniuersales & particulares in caussando, vt in eius loci explicatione diximus. Non igitur opus est nobis tam infirmo Du-

Durandi impugnatio convellitur. Non intellexit Aegidium.

Neque Aristotelem recte interpretatur.

A randi patrocinio ad refutandam Aegidij seu potius Diui Thomae, sententiam. Nam & optime cohaeret cum iis, quae in extrema ratione conclusionis continentur, & (quod obiter addimus) vtcunque videtur consentire cum omnium praecedentium argumentorum, quod nunc explicare superuacaneum ducimus.

B Ad id autem quod ex libro de mundo ad Alexandrum attulimus, dicendum, Aristotelem in eo hallucinatum fuisse, quemadmodum in aliis quibusdam, quod putauit Deum in his inferioribus nihil agere immediate immediatione suppositi, propterea quod ad figuram celsitudinis Dei maiestatis, esse in his inferioribus secundum substantiam suam, non tamen inde sequitur illum negasse concurrere Deum ad omnem actionem immediate immediatione virtutis.

Error Aristotelis.

C Quod vero Firmianus neget Deum esse creaturarum in agendo adiutorem, etsi in eius etiam humanum est solet, in eo tamen sensu verum non est, si nomine adiutorem pro eo, qui confert quidem ad actionem, sed tamen simpliciter necessarius non est, quo pacto is, qui cum altero trahit lapidem, quem solus alter trahere posset, illum iuuare dicitur.

Lactantij dictum quo sensu verum non sit.

Denique neque illud Philonis, quod Deus nihil moueat, nostrae conclusioni repu-
D gnat, loquitur enim de motu per contactum quo pacto mouentur res naturales: alioqui plurimis in locis fatetur, Deum, & mouere, & efficienter concurrere cum rebus omnibus. Adde, Philonem non simpliciter dicere Deum nihil mouere, sed solum Deum nec mouere, nec moueri, quod ita accipi potest, quasi dicat proprium esse Dei actionem eam, qua nec mouetur ipse, nec mouet quicquam, ea vero est, quae constat ipsa, quae est
E ex nihilo effectio, quae sententia pro superioris quaestionis conclusione facit. Atque haec de ratione caussandi efficientium dicta sint: nunc de caussalitate finium agendum.

Explicatur Philo.

QVÆNAM SIT RAtio caussandi finalis caussæ.

QVÆSTIO X.

Quot modis dicatur finis.

SECTIO I.

FINIS vt Aristoteles docet 2. de Anima capite 4. tex. 37. duplex est, alter Cuius, alter Cui.

Quot sint Cui. finis

A Cui. Finis Cuius dicitur id, cuius consequen-
di aliquid facimus ad finem aliquem, qui per a-
ctionem fiat, veluti domus, cuius ædificandæ
gratia artifex operatur, siue actio immanens,
per quam nihil aliud fiat, veluti contempla-
tio, hoc est, aut fruitio rei, vt habitatio do-
mus, aut voluptas, quæ ex contemplatione
percipitur, cum quis propter voluptatem
contemplatur. Finis Cui, dicitur id, in cuius
gratiam aliquid fit, quo pacto is qui ægrotat, B
est finis curationis, & vt Aristoteles ait 2. Phy-
sicorum cap. 2. tex. 17. Omnia, quæ arte fiunt,
sunt gratia nostri vtimurque autem pro gratia ra-
tio illa finis passim ab Aristotele vsurpata:
gratia cuius aliquid fit. Nam Medicus, exem-
pli causa, & gratia sanitatis, & gratia ægroti
adhibet curationem.

Quid sit finis Cuius. Discrimen inter finem Cuius & Cui.

Inter hos autem fines hoc interest, quod
finis Cuius semper dirigitur in aliquem fi-
nem Cui: finis autem Cui ex ratione sua non C
necessario dirigitur in alium finem. Verbi
causa, Sanitas, quæ est finis Cuius dirigitur
in ægrotum, cum in gratiam illius de ea ac-
quirenda agatur. at ipse ægrotus fortasse
non dirigit in alium superiorem finem, cum
fortasse prauo amore se propter se diligat.
Itaque amor prioris finis est amor concupi-
scentiæ; is autem, quo posterior diligitur, est
amor amicitiæ, aut quasi amicitiæ, ad quem
semper dirigitur amor concupiscentiæ. Dico, D
aut quasi amicitiæ, tum quia amicitia non est
propriè ad se, sed ad alterum; tum etiam, quia
sola agentia libera agunt amore amicitiæ,
cætera vero naturæ impetu ducuntur, vt ali-
quid obtineant, siue causa alterius rei, siue
sui, vt ignis cum calefaciendo efficit aliud,
causa propria, & terra petit inferiorem locum
causa sui.

Amor amicitiæ & concupiscentiæ vt accommodetur ad fines.

Quæstio circa finem Cuius, in vtramque partem disputatur.

Sed quæret aliquis, num finis Cuius sit fi-
nis simpliciter? videtur enim non esse. tum E
quia habet rationem medij, cum semper di-
rigatur in finem Cui, tum etiam, quia si ille
numeraretur in finibus simpliciter, non etiam
instrumenta excluderentur à genere efficien-
tium simpliciter. Vt enim finis Cuius expeti-
tur propter finem Cui, ita instrumentum agit
vt agentis principalis. E contrario tamen, si
quis finem, qui sæpe ab Aristotele dicuntur, ad-
hibeat, potius finem Cuius quàm Cui videbitur
dicendus finis simpliciter. Nam cum Aristote- F
les de fine loquitur, pene semper de priori ge-
nere intelligitur, vt cum 2. Physic. 7. tex. 70. ait
*formam introducendam esse finem intentum
ab agente*. Item 2. Physic. cap. 3. & hoc loco,
causam esse sanationem causam. Vbi asserit *fi-
nem esse alterationis effectum agentis*. Item 2.
*finem sic primum in intentione, vltimum esse in ob-
tentione executione*. Hæc enim omnia plane
intelligantur de fine Cuius, in quem tota di-
rigitur actio causa agentis operantis. Quia tamen
secundo Physicorum, cap. 2. tex. 24. aperte vi-
detur asserere, *finem Cui non esse finem sim-
pliciter*. Nam cum ait omnia, quæ arte fiunt,
esse gratia nostri, mox subdit: *sumus e-
nim & nos quodammodo finis*, quasi non
audeat finem Cui appellare finem simpli-
citer.

Ad hanc dubitationem, vt sane, qui ratio-
nem finem Cui dicunt esse propriè finem, in qui-
bus est Okamus in 2. sent. libro, alij re-
rum, quos ille impugnat, contra ei dicendum vi-
detur, solum finem Cuius esse propriè appel-
landum finem, tamen dicendum est, vtrum-
que genus in finibus simpliciter numerari
posse, cum vtrumque illorum dicatur id, gratia
cuius agens operatur, vt patet ex dictis. Nec
refert, quod semper finis Cuius dirigatur in
finem Cui, eique subordinetur. Illo enim
modo causæ efficientes subordinatæ supe-
rioribus non essent simpliciter causæ, vt ho-
mo & Sol. Nec vero eadem ratio est de in-
strumentis, quæ non sunt causæ efficientes
simpliciter, atque de finibus, quorum ad po-
steriorem causa agentia operantur. Actio-
nes enim attribuuntur simpliciter principalio-
ribus, velut iis, propter quos exercentur,
non autem instrumentis, quasi ea, quæ in-
strumentis fiunt, ab instrumentis propriè fie-
ri dicantur, cum potius dicantur per instru-
menta fieri. Quocirca non placet Henrici
sententia, qui in Quodlibetis (*Quodlib. 2.
quæst. 2.*) putat, finem Cuius, quem vocat fi-
nem sub fine, esse instrumentum finis Cui,
quem principalem appellat: tum, quia sæpe
finis Cuius est minus præstans, quam effe-
ctus. Nihil enim hoc refert. Nam & in fine
Cui id potest accidere, vt in incarnatione Fi-
lij Dei propter genus humanum. Et quan-
quam Aristoteles sæpe de fine priori genere
loquatur, non ideo tamen negandum est,
finem posterioris generis esse apud illum
propriè ac simpliciter finem, præsertim cum
non raro eius mentionem faciat. Quod au-
tem ait esse nos *quodammodo* finem om-
nium, quæ arte fiunt, ita accipi debet, vt ver-
bum *Quodammodo* propriam rationem finis
non imminuat, sed alium modum finis esse
rit, quasi dicat sit: sumus enim & nos finis
eorum, quæ arte fiunt, sed alio quodam mo-
do. Dixerat enim paulo ante id, quod genera-
tionis terminus est, finem esse, quod plane
intelligitur de fine Cuius.

Vera dubitationis explicatio.

Exponitur Aristotelis locus.

Præterea, si terminus eadi causæ verbo illo
vsus esset, non sequitur simpliciter & sine addi-
tione, sub eo esset, dicere esse finem, in Phi-
losophia tradidit, hoc est, in quibusdam li-

[illegible] de Philosophia inscripto, quidnam causa [illegible] verba [illegible] Cuius, & [illegible] gratia [illegible] postea in secundo de libro [illegible] loco [illegible] aperte traditur.

Alia expositio explicatur.

Alia expositio [illegible] cap. 4. tex. 17 [illegible] tex. [illegible], vt appellet nimirum Aristoteles quo-dammodo fines, non omnes homines, sed eos tantum, qui vtuntur ijs rebus, quae ab a-lijs artificiis fiunt, eo quod artifices non simpliciter, & quodammodo propter alios opera sua conficiunt: simpliciter enim pro-pter se, [illegible] tantur. Itaque non solum finis Cui, sed et-iam Cuius proprie & simpliciter finis appel-lari possit.

Quae ad finem revocentur.

Ad causam finalem revocantur media, quae in finem rediguntur, si modo [illegible] modi, vt nulla ratione propter se expetantur, [illegible], & id genus a-lia. Quae enim propter alia fiunt, non simpli-citer eorum gratia fiunt, sed gratia alicuius finis, ad quem illa diriguntur. Quod si me-dia [illegible] sunt, vt etiam propter se expe-tantur, velut exercitatio corporis [illegible] [illegible], non erit cur [illegible] ad finem, cum ipsa etiam absolute ac simplici-ter finis sint. Quanquam si omnia media, ad quae alia diriguntur, [illegible], quae propter alia expetuntur, non video cur omnia numerari possint in finibus [illegible] [illegible] quid, & qui reducitur ad hoc genus causae pertineat. Dixi, *ad quae alia dirigun-tur*, quia medium, ante quod non praemitti-tur aliud medium, nulla ratione finis appel-lari debet. Atque haec de finium generibus dicta sint. Sed quoniam ratio causandi cau-sae finalis haud facile percipitur, de effectu eius dicendum, [illegible] effectu [illegible] hic enim [illegible] negotio ipsa causandi ratio colligetur.

De effectu finalis causae.

SECTIO II.

Effectus finis ex sua defi-nitione colli-guntur.

Effectus causae finalis ex ipsa definitione fi-nis cognosci possunt. Nam cum finis id sit, cuius gratia caetera fiunt: perspicuum est, ea quae fiunt alicuius gratia, esse effectus cau-sae finalis.

Quaenam sint ea, quae finis gratia fiunt.

Verum dubitatio non mediocris est quae-nam sint illa genera [illegible] eorum, quae fiunt alicuius gratia [illegible], quae proprie fiunt, videntur, aut [illegible] an [illegible] quae non propter se fiunt. At [illegible], qui [illegible] [illegible], quibus aliquid fit, effectus esse finalis causae: [illegible] ad finem, media autem & [illegible] finalis causae idem videantur esse.

Improbatur quorundam sententia.

Non placet tamen haec sententia, tum quia [illegible] causa finalis, & me-dia [illegible]: tum [illegible] [illegible], quae praecedunt finem, [illegible] media ad finem, vt [illegible] [illegible] dem, ratio ad [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] est a ra-tione, vt [illegible], quae sunt alicuius gratia, ea sola [illegible], quae proprie fiunt. Quocirca dixit Arist. [illegible] ipso capi-te, [illegible] quae ad consecutionem [illegible] ad-hibentur, alia esse opera, haec est, actiones: a-lia vero instrumenta. [illegible], reconque [illegible] haec sententia dici potest, [illegible], quae proprie fiunt, [illegible] media ad finem, tum cum [illegible] [illegible] alicu-ius [illegible] gratia, aut agentia illis vtitur in ordine ad illum.

Maior dubitatio mouetur circa actiones ad finem tendentes.

Maior est dubitatio, num ea tantum a-ctiones, quibus aliquid fit, an etiam illae, qui-bus [illegible] aut eligitur, sint effectus finalis causae: verbi gratia, verum non solum [illegible] gatio, quae [illegible] causa suscipitur, sed quia etiam intentio sui propositum [illegible] [illegible], aut [illegible] electio sint effectus desideratam [illegible], & ab illis pendeant tanquam a causa finali. Videtur communis sententia solas priores in effecti-bus finium numerare. Primum, quia sola me-dia videntur dici effectus finalis causae acta [illegible]; intentio vero & electio rei non sunt media ad consecutionem finis, siquidem omne medium consistit in executione, inten-tio autem & electio antecedunt omnem exe-cutionem. Deinde, quia si tum intentio finis non videtur fieri gratia ipsius finis. Nam cum [illegible] alicuius gratia nihil aliud sit, quam [illegible] alicuius amore, si omnis intentio fieret gra-tia finis [illegible], daretur progressus infinitus in effectibus finium. Siquidem omnis inten-tio finis esset effectus alterius intentionis, cum omnis amor finis videatur esse illius in-tentio.

Etiam intentionem & electionem finem probatur.

Sed dicendum est, omnes actiones quae [illegible] alicuius gratia, esse effectus causae finalis, [illegible] quod verum quaeritur, sive inten-dantur sive eligantur, [illegible], *modo sint vere esse gratia consilij*: quod ad[illegible] propter intentio-nes & electiones dixerim, quae vt [illegible] non habent, a qua pendeant, vt effectus finalis causae dici nequeunt. Probatur autem haec assertio, quia cum finis intendatur gratia sui, media vero eligantur finis gratia: [illegible] in-tentio finis [illegible] [illegible] propter finem [illegible] [illegible], quod intendi-tur aut eligitur: [illegible] [illegible], quae fiunt, alicuius gratia fieri, & proinde esse effecta

effecta

Philosopho-rum commu-nis sententia. effectu caussæ finalis. Et hæc tenenda est A Philosophorum communi sententia.

Quod autem priori loco contra dicebatur, difficultatem habet, si dicas, non tamen tribuere caussa finalis esse necessarium ad finem. Si proprie de medio loquamur. Idem in proposito medium dicimus, quod propter finem eligitur, non solum id, quod aliquid propter finem, sed ipsa etiam medium electio, quæ autem de medio, quæ ipsa finis intentio, quæ intentio natura prior est mediorum electione, pendet ut a fine ut caussa. B

Quod vero obiectum est posteriori loco, argumentum consequentiæ deficiens. Nam cum fiat aliquid gratia nihil aliud sit, quam fieri alicuius amore: non tamen inde loquitur, dari progressum infinitum in intentionibus. *Non dari progressum infinitum in intentionibus.* Intentio enim finis ita procedit a voluntate affecta amore finis, ut non procedat ab ea affecta & quasi tracta intentione alia eiusdem finis, sed solum amore illius. Neque C enim omnis amor est intentio illius consequendi, siquidem omnes amamus virtutem *Omnes virtutem amamus, sed non omnes intendimus.* (quæ etiam in bonis dirigimur) nec tamen omnem virtutem intendimus, hoc est, assequi studemus. Itaque intendimus finem amore finis, ipse tamen amor, quo afficimur ad intendendum, non est intentio seu propositum illum consequendi, sed amor tantum illius, caussam a se, qua est finis in genere caussæ D efficientis: quod idem dicendum est de desiderio, tam enim sicut amor & desiderij aliquod rerum finem habet pro caussa: sed is finis ut est simul illi, non est finis amoris & desiderij, sed ipsius alterius intentionis, sed ex amore & desiderio, propter quem illa amorem & desiderium in adhærent aut alterius esse. Quæ pulchre veneremur aliquis, neque per finem sequentem ex cupiditatem in homine contrariis pro E principio propriam & generis sui, qui tamen finis est, consentiunt, ut propter illum aliquid agat.

Obiectio ad verba superius sententiam. Soluitur. Quibus in finem obtinet, qua ratione sit etiam effectum. At obijciat aliquis, sanitatem sine quietam apprehensio in dubio esse effectum finalis caussæ, nec tamen ut proportionaliter efficientem. cum ratione recte explicatum esse effectu finalis caussæ. Soluitur tandem est, sanitatem sive quietem apprehensam in obiecto non quodam pacto posse annumerari in effectibus finalis caussæ, quam numerantur in effectibus efficientis. Nam quemadmodum sanitatem & quietem appetitus in sanitate acquisita, non ideo dicitur effectus medicinæ, quia caussa efficiens non aliquid agat, cum iam appetitum sanitatem est, sed quia cum ægrotus, sanitatem tanto habebat quietis, quam a sanitate, ita non ideo dicitur effectus caussæ F

finalis, quia cum appetitur iam sanitas quæ sentitur, nullum aliquid propter finem, sed quia tunc aliquid propter finem fieri gratia sanitatis & quietis in fine, quam iam habet propter ipsam finem. Atque hæc de effectibus finalis caussæ.

Impugnantur quorundam sententiæ de ratione caussandi caussæ finalis.

SECTIO III.

Quod ergo attinet ad ipsam caussandi rationem, nostra dantur quibusdam opinionibus, quas ut nostra monstrari, eas ordine inter se quoque impugnemus. Henricus, Quodlibet. 2 quæstio 8 & Quodlib. 9 quæst. 1. hanc tradit ipse veram finis caussalitatem. Quod finis sit in caussa, ut media habeant quandam bonitatem & amabilitatem. Verbi caussa, quod finalis et intentionalis finis caussatione, nihil aliud esse, quam quod sinit caussa in caussa, ut media omnia sint bona & amabilia, quatenus ad illam conducunt; etiamsi aliqua actiones sint & vi sua talia: hæc tamen sententia non placet. Primum, quia angustis limitat rationem caussandi finalis caussæ. Neque enim illam extendit ad intentionem finis, nec electionem mediorum, sed solum ad ipsa media. Deinde, quia non agit de caussa finali comparatione ad ens, etsi aliud potentia duntaxat esse est amabile propter aliud necesse esse mediorum actu, sed potentia. Imo vero neque omne id, quod actu amatur propter aliud, effectum medium respectu illius, ad quod dirigit propositum agendi aut eundi non propter alterum, ut ex dictis patet. Aliqui cum rationem caussandi finis in eo constituere, quod finis sit in caussa, ut media adhibeantur propter illum. Sed neque hæc sententia probanda est, quia non extendit rationem caussandi finis, nisi ad media; cum tamen necessario extendenda sit ad priores effectus, de quibus est.

Opinio Henrici de finis caussalitate.

Reijcitur & impugnatur. Primo. Secundo.

Alia cum opinio. Improbatur.

Alij, ne idem incommodum admittant, duplicem assignant ponendam esse rationem caussandi finem esse; unam respectu agentis, alteram respectu mediorum. Priorem volunt in eo consistere, quod moveat caussam agentem, ut agat seu adhibeat media illius gratia. Posteriorem vero in eo, quod sit in caussa, ut media adhibeantur eius gratia. Verum neque hi positive attingunt. Quanquam enim hoc pacto vis finalis caussæ extenditur ad omnes effectus finis; tamen, ubi datur prior caussandi ratio, supervacaneum est addere posteriorem. Nam ut agens aliquid agat seu adhibeat media gratia finis intenti, non est opus alia ratione caussandi, præter

Tertia sententia contrariorum quorundam.

Non penitus rem attingit.

tatem, qua ipsi ... est a fine: siquidem tandem ratione causandi ... agens moueatur à fine, ut velit adhibere media illius gratia, & media ipsa illius gratia adhibeantur: nisi quod prius saltem natura agens mouetur a fine, quam media ab illo adhibeantur. Non secus dictum est supra quaest. 3. & 4. eandem esse rationem causandi materiae, qua sustinet formam, & qua constituit compositum, tametsi prius natura formam sustineat, quam compositum constituat.

Quarta sententia.

Sunt etiam, qui hanc duplicem rationem causandi finis postridam existiment: unam, quod moueat efficientem ad agendum gratia illius consequendi, alteram quod satiet sitive quietet illius appetitum, cum primum acquisitum est. Caeterum, neque huiusmodi sententia probari debet. Nam cum primum cessat ratio causandi finis, cum cessat ratio causandi efficientis proportionatam: acquisito autem fine cessat ratio causandi efficientis, ut recte Aristoteles docet primo de Generatione, cap. 7. text. 5. ergo & ratio causandi finis. Unde sequitur, satietatem illam & quietem efficientis causae nihil aliud esse, quam quod iam non deberet facere, cum illum possideat, neque amplius quicquam agere illius consequendi gratia. Quo fit, ut merito Caietanus in enarratione prim. 2. D. Thom. quaest. 1 articulo primo, cum duplicem hanc rationem causandi finalis causae posuisset, paulo post ipse corrigat, aut potius explicet, ut egregie docet rationem causandi, quam finis exercet, cum primum obtinetur, potius esse consummationem propriae rationis causandi sui finalitatis, ut ait, quam ipsam causandi rationem: quemadmodum ratio causandi, quae efficienti tribuitur, cum primum effectus existit, non tam est actio, quam actionis consummatio. Quod si agens acquisito suo fine eliciat actum gaudii de illo acquisito, tum certe, ut nova existit actio, ita & nova intentio finis, propter quam illa exercebitur.

Respondetur.

Quies in fine est consummatio actionum efficientis.

Vera ratio causandi causae finalis.

SECTIO IIII.

Expenditur D. Thomae, Scoti, & aliorum sententia.

MVlti magnique nominis auctores, in quibus sunt Diuus Thomas 1. 2. q. 1. artic. 1. de poten. q. 5. art. 1. Scotus 2. d. 1. ad finem. Auicenna lib. 6. suae Metaphysicae tract. 5. cap. 5. aliique eiusdem classis, in eo videntur rationem causandi finalis causae constituere, quod motu metaphorico, siue translatitio moueat efficientem causam, ut sui obtinendi gratia aliquid agat, quod & colligere ex Aristotele videntur, qui primo de generatione

A libro, capite septimo tradit sanitatem ... quae finis est curationis, improprie mouere Medicum ad curationem adhibendam. Dicunt autem eum motum esse motum allicientis, qui est velut tractus quidam, iuxta illud Poetae, *Trahit sua quemque voluptas*, hoc est, res de qua quisque voluptatem se percepturum sperat. Quod enim finis, ut finis est, non proprie moueat efficientem

Motio duplex.

Metaphorica & realis.

B causam, ex eo planum patet, quia verus motus est vera actio, finis autem, ut finis est, non habet rationem agentis, cum sit causa toto genere ab agente diuersa. Deinde ex eo, quia eorum plerique res sunt fictae, veram efficientiam habere possunt, quo pacto Deus, qui est sapientiae finis noster, vere nos mouet, cum in nos sui videndi & fruendi desiderium infundit: & pabulum, quod bruta animantia appetunt, vere ac proprie per odorem aut a-

C spectum eorum appetitum excitare potest: non sunt tamen fines, quia efficiendi efficientiam habent, quippe, quae est nullam habentis, tamen alliciunt efficientem causam, & eam quodammodo trahunt ad agendum sui consequendi gratia: quo pacto licet infirmus nihil sapiens ... nihil in eum impulsendo, & plerique res fictitiae, quae per se nullam efficiendi vim habent, multos ad agendum permouent ipsarum ob-

D tinendarum causa.

Videntur tamen hi auctores non de ratione causandi finalis causae uniuerse loqui, sed tantum respectu efficientis creati. Nam solliciti & quodammodo trahere quamlibet causam efficientem, est vere causare, tractu ipso, quo qualibet eorum hoc pacto a fine trahitur, est vere causatum. Ita actio diuinae voluntatis, quo Deus sic trahitur ad agendum vel sui bonitatis gratia, vel etiam homi-

Refellitur eorum ratio si mera causatio finis spectatur ab auctoribus.

E num causa, aliarumque creaturarum finis creati, causam habebit, a qua vere dependeat, quod dici nullo modo potest. Quod enim Patres saepe aiunt, praedestinationem diuinam, etsi non ex parte hominum, tamen ex parte Dei causam finalem habuisse: impropria loquutio est, perinde, ac si dicerent, habuisse nostro intelligendi modo rationem aliquam, quam a priori Philosophi appellant, ipsam videlicet voluntatem diuinam, quae in

Deus non trahitur a fine, quo pacto intelligatur.

F his potius, quam in illis suae bonitatis manifestationem manifestare voluit.

Non est igitur nobis longius ab ipsa finalis causae definitione discedendum, ut eius causandi rationem quaeramus: quod etiam in aliarum causarum generibus fecimus. Itaque dicimus causam esse aliam rationem causandi finalis causae, quam esse id, cuius gratia aliquid fit, siue id, quod fit, siue ut medium ad illud

Ex definitione finis ipsa eius ratio causandi exponitur.

[illegible], [illegible] agendi propositum. [illegible] causae: [illegible], [illegible] ab ipsis sint declarat. Neque hoc pacto incurrimus in illud inconveniens, ut aliquid in Deo causalitatem admittere videamur. Nam cum intentio seu propositum divinum agendi hoc propter illud, & ipsa etiam divina praedictorum electio non vere sint, sed sint ipsa immutata Dei voluntas, non cogimur ea dicere effecta esse finalis causae, dependentiamque habere aliquam a finibus, propter quos Deus agit: quod tamen facere cogerentur, qui tribuerent causandi finem in movenda voluntate non impropriam & translatitiam agentium [illegible]. [illegible] dicimus, cum [illegible] esse translatitiam, volunt tamen esse veram ac propriam causandi rationem. hanc enim in huiusmodi quaestione disputanda tamen [illegible]. Quocirca cum finis dicitur id, *cuius gratia aliquid fit*: verbum autem accipiendum est non solum, ut significat modum, sed etiam certam electionem intentionemque, quae sit propositum agendi, si modo electio & intentio vere sint, hoc est, veram & realem dependentiam ab agente aliquo habeant.

Deus ut agat propter finem.

Hoc, quod ex definitione finalis causae colligimus, ex ipso etiam *Cur*, seu *propter quod*, quorum utrumque proprie soli finali causae tribuimus intelligi potest. Nihil enim aliud his verbis quaeritur, nisi qua ratione aliquid agatur. Tum denique ex eodem probatur, quia hoc primum posito, quod aliquid alicuius gratia agatur, ponitur causa finalis: eoque sublato primum tollitur. Agimus enim de fine, qui actu causat, non qui potentia tantum: quo pacto Deus etiam antequam [illegible] erat eandem rerum. Nam cum non potentia tantum, sed etiam actu ab aeterno proposuerit ac intenderit, quicquid in tempore facit ut factum est: non fuit tamen ab aeterno causa finalis, quia ipsum divinum agendi propositum causam non habuit. Itaque tum primum incipit esse actu finalis causa, cum aliquid coepit alicuius gratia fieri.

Cur, seu propter quod, id palam fiant quid [illegible].

Finis actu, & finis potentia.

Dubitatio quarundam contra approbatam sententiam.

SECTIO III.

SEd contra hanc sententiam duo occurrunt argumenta. Primum sic obiici potest. Nihil aliud causat, nisi actu finalis [illegible] causa [illegible], & efficiens [illegible] relativa [illegible] effectus, cum [illegible] agentia ali-

1 Argumentum [illegible].

quidam gratia fiunt, [illegible] est [illegible] quandam gratiam [illegible]. Neque [illegible] illa, quae movet Caelum, nondum [illegible] actu causat (semper enim [illegible] acquiritur per additionem) tamen finem Caeli, semper causare cum causat quandoque [illegible] sanctitas nondum existit, cum movent [illegible] cum, ut veram sit [illegible], tamen ipse agentia, qui sibi salutem intendit, [illegible]. Unde cum omnis finis Caeli designet [illegible] aliquem finem Caeli, ut ex supradictis satis apparet, [illegible] omne agens alicuius finis actu existentis gratia operabitur. Non est, inquam ad rem, haec responsio quia si quis quam [illegible] haberet salutem finis Caeli, [illegible] tamen [illegible] causat, dum actu existit. Accedit, quod neque omnis finis Caeli existit, cum illius gratia aliquid fit. Multi enim ad agendum moventur amore liberorum, quos nondum habent, ut et plerumque [illegible] & hoc etiam respectu illud [illegible] *serunt arbores, quae alteri saeculo prosint.* Relatum a Cic. in Dialogo de senect.

Deinde sic licet argumentari. Finis [illegible] capite superiori, est id, cuius gratia caetera sunt aut fiunt: non igitur in eo tantum posita est ratio causandi causae finalis, quod sit tantum, ut eius gratia res aliqua fiat, sed in eo etiam, ut aliquam vim habeat in eam, quae iam facta est. Exemplum sumi potest in rebus instrumentorum, quibus opifices utuntur. Etenim opus solvendi, quod est finis dolabrae, non solum est id, cuius gratia fit dolabra, sed etiam id, cuius gratia dolabra existit, postquam est facta; quod idem de caeteris instrumentis dicendum est. nihil enim minus instrumenta essent propter finem, si non fierent, sed ea si essent, quam quia fiunt propter finem. Confirmaturque ex eo argumentum, quia demonstrationes, quae fiunt de rebus naturalibus, procedere possunt per omnes causas, non solum quoad fieri, sed etiam quoad esse. alioqui de caelo non possent ex Aristotele 2. *de Caelo cap.* 4 [illegible] ad [illegible] demonstrationes per omnia causarum genera [illegible] videmus [illegible] corpora [illegible] esse facta, cum tamen [illegible] caelestibus, [illegible] quam in his inferioribus, quae magna parte casui & fortunae subiecta sunt, quod ipse [illegible].

2 Argum.

Exemplum ab instrumentis [illegible].

Confirmatio argumenti.

Verum ad priorem obiectionem respondere est, nihil aliud causalitatem finalis [illegible] [illegible] Nam cum id [illegible]

Solutio primi argumenti.

causis [illegible] A
[illegible] tamen in [illegible]
[illegible] Nam [illegible] dum [illegible] & [illegible]. Quia [illegible] finem [illegible] esse cum actione, quæ [illegible] B illud, causam non [illegible], nisi cum actione [illegible] finem simul esse cum actione, si non possunt & in eodem instanti, certe negatiue, [illegible], & immediate, eo quod finis actionem immediate sequatur. [illegible] non [illegible] actionem, neque ad finem [illegible] peruenire. Quia [illegible] verum, inter omnem causam realem & effectum realem dari relationem realem, nisi causa & effectus C realis simul existant.

Causa finalis [illegible]

Causam [illegible] comparare actionem [illegible].

Ad posteriorem dicendum, cum Aristoteles [illegible] finem esse id, cuius gratia cætera fiunt [illegible], hac definitione causam finalem, ut comprehenderet non solum, quæ actu exercet rationem causandi, sed etiam, quæ iam exercuit, quomodo pater [illegible] causa esse dicitur, non solum [illegible], quem [illegible], sed etiam eum, quem [illegible] est, [illegible] D [illegible] potest [illegible] gratia cætera fiunt aut fiunt, quia vel comparatur cum iis, cum quibus actu [illegible] causandi rationem, quæ quidem intelliguntur in verbo *fiunt*, vel cum iis, cum quibus iam exercuit, quæ significantur verbo *fiunt* [illegible]. Quod [illegible]. Nec [illegible], ut ea, quæ habent causam finalem actu fiunt, aut [illegible] illius gratia [illegible], [illegible] repugnent, aliqua instrumenta esse [illegible] propter finem, & E [illegible] esse facta propter finem, [illegible] nihil posse esse [illegible]. & [illegible] propter finem [illegible] esse [illegible] causam efficientem [illegible] agere [illegible]. Quod vero attinet ad [illegible] Aristoteles [illegible], capite [illegible] F [illegible] & [illegible] consentit, quod [illegible] argumentum est, [illegible] mundum esse [illegible] a Deo, [illegible] loco [illegible].

Soluitur secundum.

Expositio [illegible] definitionis Aristotelis.

[illegible] habuerit causam efficientem [illegible] Aristotelis.

NUM FINIS SIT CAUSA secundum esse intentionale, quod vocant, an vero secundum esse reale.

QUÆSTIO XI

Argumenta pro utraque parte quæstionis.

SECTIO I.

Hæc quæstio cum superiori plane [illegible]. Nam cum ea superiori [illegible] rationem causandi causæ finalis in eo consistere, ut eius gratia aliquid fiat, [illegible], quæ est finalis causa, duplex esse habeat, unum in mente, quod [illegible] & intentionale dicitur, alterum reale, quod appellant [illegible], [illegible] ambiguitur, utrum illa C secundum esse intentionale suo modo concurrat ad effectum, causamque efficientem moueat, eam mouere finis possit, an vero secundum esse reale.

Quid sit intentionale esse, quid reale.

Quod igitur id faciat secundum esse intentionale, his argumentis videtur ostendi. Primum, quia [illegible] necesse est [illegible] actu [illegible] potentia [illegible]. Finis autem, dum mouet efficientem causam, D non necessario est actu secundum esse reale, ut patet in sanitate, dum mouet Medicum ad [illegible] adhibendam, & tamen necessario est actu secundum esse intentionale aut certe [illegible] a proximo agente, aut saltem a primo, a quo proximum dirigatur.

Finem agere secundum esse intentionale probatur. Primo.

Deinde, quia finis non mouet causam efficientem, nisi quatenus est prior illa, atque ab ea prima [illegible]. at finis non semper est E prior efficiente secundum esse reale, cum sæpe sit effectus illius, & tamen necessario est prior secundum esse intentionale. Semper enim [illegible] finis præcedit [illegible]. Unde est illud [illegible] lib. 7. [illegible] finem esse primum in intentione, & ultimum in executione.

Secundo.

Tertio, quia finis non mouet causam efficientem, nisi dum [illegible] causa [illegible] gra- F tia aliquid agit, [illegible] secundum esse reale, nihil tamen sit cuius gratia [illegible] actio, ut Aristoteles docet [illegible].

Tertio.

Postremo, quia multi sunt fines, quibus [illegible] nulli [illegible] nisi intentionale. Quapropter

Quarto.

[illegible] quod [illegible] efficientem ad agendum [illegible]. Atque hæc sententia videtur esse D. Thomæ 1. 2. q. [illegible] ad [illegible] Mariæ, cap. 3. eamque plane amplectitur Paulus Soncinas [illegible].

Auctores huius sententiæ.

Argumenta pro parte posteriori.

SECTIO II.

Alia sententia. *Finem agere secundum esse reale suadetur.* *1. Argum.*

QVod tamen potius dicendum sit, finalem causam concurrere ad effectum, & mouere efficientem causam secundum esse reale, his argumentis concluditur. Primum, quia secundum illud esse mouet finis, secundum quod appetitur, nec desideratur at finis non appetitur nec desideratur secundum esse intentionale, sed secundum esse reale. Neque enim satiatur appetitus aut desiderium agentis apprehensione finis, sed re ipsa obtentione: cum potius ex apprehensione finis (quod est eius esse intentionale) excitetur in agente desiderium illius obtinendi secundum esse reale.

2. Argum. Secundo, quia nihil aliud est finem mouere causam efficientem, quam allicere illam ad agendum, vt se consequatur: finis autem non allicit causam efficientem, vt se consequatur secundum esse intentionale, sed reale: quando quidem iam allicienti iam habetur secundum esse intentionale, nec desinit allicere, nisi cum obtinetur secundum esse reale. Hoc argumentum etsi eandem vim habet cum superiori, tamen perspicuitatis gratia quasi alterum adiectum est.

3. Argum. Tertio, quia secundum illud esse mouet finis causam efficientem secundum quod si non obtineatur, [illegible] agens gratia illius laborauit [illegible] aliquid egisse dicitur, [illegible] secundo Physic. cap. 6. text. 62. Tum aliquid frustra dicitur factum, cum id non euenit, cuius gratia factum: atque non dicitur frustra egisse alicuius gratia, nisi cum illud non obtinuit secundum esse reale, vt inductione patet.

4. Argum. Postremo, quia omnia, quæ de fine dicuntur, quatenus propriam causandi rationem exercet, conueniunt illi secundum esse reale, vt quod sit cuius gratia aliquid fit, quod sit optimum quoddam comparatione eorum, quæ gratia illius fiunt, quod sit vltimum in executione, & quod obtento effectu cessat, imo etiam quod sit primum in intentione. id enim quod primo intenditur, est id, quod est

[illegible] ab ipso Aristotele lib. [illegible] [illegible] efficientem desiderij [illegible] eo ipso [illegible], esse causam illius finalem quam desiderio [illegible], tamque ingeniose explicat Caietanus in comment. primæ partis D. Thomæ quæst. [illegible] art. [illegible]

Auctores pro hac parte.

Approbatio vtriusque partis, magis tamen posterioris.

SECTIO III.

Vtraque media prodit sententia.

AB his firmis rationibus confirmatur vtraque pars propositæ quæstionis, ita vt habere videantur in aliquo sensu amplectendæ.

Quidam conciliantur.

Quapropter sunt, qui hoc pacto vtramque conciliant. Finem, aiunt, duobus modis causare, seuque modo mouere: vno, alliciendo efficientem causam ad agendum sui gratia: altero satiando eius appetitum ac quietando: atque priori modo esse causam secundum esse intentionale, posteriori autem secundum esse reale.

Improbatur expositio.

Verum hæc sententia non placet. Nam cum postquam finis ab agente obtentus est, iam plenam cessat actio, potius quæ ratione motiua, qua efficiens à fine mouetur ad agendum. Accedit, quod secundum illud esse mouet causa finalis efficientem ad agendum, quo illius desiderium satiat / quatenus satiat ipse est reale, vt dictum est, quia illum mouet ad agendum secundum esse reale.

Vera conciliatio vtriusque partis.

Potius ergo conciliandæ sunt partes huius quæstionis distinctione verbi *secundum*, vt eas conciliat Caietanus 1. 2. q. 1. art. 1. & alij nonnulli. Si enim sumatur, vt significat solam conditionem, sine qua finis non mouet, neque omnino causat, prior pars quæstionis vera est. Neque enim finis mouet causam efficientem ad agendum, nisi apprehendatur vel ab ea, vel ab alia superiori, à qua efficiens dirigitur, vti diximus. Nam quemadmodum causa efficiens indiget certa propinquitate ad veram actionem: ita finis indiget apprehensione sui ad metaphoricam illam, quam vere suo modo exercet. Si vero sumatur, vt significat id, quo finis formaliter causat, efficientemque excitat ad agendum allicitque eo desiderat est, quia posterior pars sit vera. Id enim, quo agens formaliter allicitur ad agendum, est ipsum esse reale rei, quam consequi desiderat. Hoc igitur modo conciliari possunt huiusce quæstionis partes, quæ aliequi pugnare videntur, quæcunque sententiæ auctores, qui hanc vel illam amplectuntur

[illegible]

Dubitatio [illegible] Sed quæret aliquis, quo pacto finis causa- [illegible]

[illegible] complex.

Eadem distinctione, qua superior quæstio dissolvitur. Hæc sub ratione eadem distinctione dissol- vi potest, qua superior. Nam si de condi- tione finis agitur: futurum esse est condi- tio, sine qua non causat, quemadmodum esse apprehensum: si vero de eo quod formali- ter causat: [illegible]

[illegible]

[illegible] proponat.

Solutio argumentorum, quæ pro priori parte quæstionis proposita sunt.

SECTIO IIII.

Reliquum est igitur ut difficultatibus re- [illegible]

[illegible]

Ad primum igitur dicendum est, [illegible]

[illegible]

Ad [illegible] dicendum est [illegible] A [illegible] [illegible] [illegible] B [illegible] Carthum [illegible] quæstione prima, articulo [illegible] [illegible] C [illegible]

Ad tertium dicendum, nihil aliud colligi, quam quod finis [illegible] non moueat [illegible] esse reale præsens, quod iam concessimus: potest tamen mouere secundum esse reale nondum existens, & absolute [illegible] secundum.

Ad quartum dicendum est, esse reale [illegible] D [illegible]

[illegible] E [illegible] F [illegible]

A [illegible] B [illegible] C [illegible] sub quo intenditur: de quo re ad caput secundum lib. 4 Physica disputatum est.

NVM OMNES CAVSÆ SECVNDÆ CVIVSCVNQ; SINT generis, Deo essentialiter subordinatæ sint.

QVÆSTIO XII.

Negatiua partis confirmatio.

SECTIO I.

Exposita ratione causarum [illegible] E [illegible] quemadmodum [illegible] causæ secundæ [illegible] subordinatas Deo [illegible] Nec enim [illegible]

Quod enim [illegible] F [illegible] Deum & homo [illegible]

[illegible] ut [illegible] causarum aperiam, quæ [illegible] potest. [illegible] non est [illegible] Deo, [illegible] essentialiter subordinatæ.

Neque materialem. Quod vero nec materiales, hoc [illegible] [illegible]. Causæ enim quæ essentialiter [illegible] subordinatæ sunt, ad idem genus causæ pertinent; at Deus materialis causa non solum non est, sed nec esse ullo modo potest: idque eorum [illegible] Philosophi, tum Theologi [illegible]. Adde si materia prima esset subordinata Deo, [illegible] non esset prima causa in suo genere, sed secunda; ac proinde materia secunda non prima. [illegible] ergo illam dicam ut primam, nullo pacto concedere debemus, esse Deo in causando essentialiter subordinatam, ac proinde nec secundam. esset enim secunda subordinata per primam, quod nulla ratione [illegible].

Neque formalem, sive exemplarem, sive informantem. Quod autem nec formales essentialiter subordinentur Deo, ex eo constare videtur, quod formalis duo complectantur genera, exemplarium, scilicet, & informantium, quorum alterum alteri, cum diversa sint genera, essentialiter subordinata esse nequeunt: exemplaria autem cum sint ipse Deus, nec Deo, nec sibi ulli infra Deum subordinari possunt. Si vero informantes essentialiter subordinatæ sunt Deo, necessario admittendum videtur, Deum esse formam informantem, ac proinde partem compositi: quod & per se absurdissimum est, & ab omnibus negatur. His adde, effectum formalem sufficienter provenire a sola forma in genere causæ formalis, ut esse album a sola albedine, & esse equum a sola forma equi: quo pacto Deus concurrat ad eiusmodi effectum, præterquam efficienter, non videtur intelligi posse.

Neque finalem. Quod denique nec finales, ex eo probari potest, quia peccatum est actio quædam propter aliquid infra Deum: nec tamen dirigitur in Deum tanquam in finem, cum potius sit aversio a Deo. Adde, non deesse finem [illegible] cuius consequendi causa, & [illegible] cuius gratiam aliquid fit (quos appellamus Cuius & Cui) cum qui male agit nec eo pacto agere ut Deum promereatur, neque ut in eius gratiam aliquid faciat. ergo, cum ille nihilominus agat propter aliquem finem, non erit is finis in causando subordinatus Deo. Accedit quod agens liberum aliquando sibi proponit ut finem id, quod re vera impossibile est: quod autem est impossibile, nullo pacto videtur Deo subordinari, quemadmodum nec in [illegible] continetur. aliqui [illegible] impossibile non impossibile.

Conclusio partis affirmativæ.

SECTIO II.

Ad [illegible] quæstionem respondent [illegible] causas omnes infra Deum, [illegible] [illegible] essentialiter subordinatas [illegible] materiales, [illegible] formales, [illegible]. Cuius [illegible] causas essentialiter subordinatas, ut [illegible], debent esse [illegible] generis [illegible] causa [illegible] in genere causæ efficientis & finalis nihil imperfectionis importat; causas tamen in genere causæ materialis & formalis informantis, imperfecta genera causandi sint, [illegible] quæ Deo convenire non possint. *Quæstionem facit affirmantem plurimum. Primum a similitudine efficientis.*

Videtur tamen [illegible] dicendum, omnes omnino causas creatas, esse Deo essentialiter subordinatas: tametsi hoc non tam asserendi gratia dictum volumus, quam ostendendi, quam sit rationi consentaneum, & excellentiam primæ causæ decere: quamquam primo aspectu absurda plerisque videatur. Nec sane credideriin illam esse scriptorem fuisse Theologis, [illegible] Philosophis, qui in ea [illegible], in qua [illegible] (qui solus in hac generali quæstione proprium ac germanum censeri debet) conclusionem propositam non esse admittendam & plane defendendam. Si quod enim quæstio hæc exquisite tractaretur, & in unaquaque causa causa creata sit genus proprium creatum ad vitam, et ita dicam, relegaretur, ut plane perspici posset, quod ei cum Deo causante commune sit.

Omnes igitur causas creatas, cuiuscunque generis sint, esse Deo essentialiter subordinatas, ex eo primum probamus, quia unaquæque causa in suo genere dat esse, & omnis effectus (saltem cum sit) a propria causa suscipit esse: quod autem nihil dat esse, quocunque modo id fiat, non concurrere ad eundem dandi esse ea causa, cui primo convenit dare esse, per se videtur, quam ut probationis indigeat. *Secunda a definitione causæ.*

Deinde, quia ut ex superioribus dictis constat, efficientes causas esse essentialiter subordinatas Deo, idemque etiam concedi solet de finalibus, non est cur ceteræ ab ea subordinatione eximendæ sint. Omnes enim quoque dependentes esse debent a prima causa simpliciter, nec maior est ratio cur in ratione efficientis & finis indigeant concursu Dei ad causandum, quam materiæ & formæ informantis.

Tertio, quia si quæ [illegible] causæ aliquid non concurrente Deo ut causa ad ipsum causandi actum, [illegible] ipsa esset dependens in suo esse a Deo, non esset tamen a Deo in causando dependens: at nullo modo videtur dici posse- *Tertia a dependentia conservatoria a Deo.*

posse aliquid præter Deum [illegible] in creando. Ad hæc [illegible] [illegible] dicas, posse tamen [illegible] Deum [illegible] [illegible], [illegible] informando tamen esse.

Quarta ratio [illegible] qua in materia & forma [illegible] [illegible]. Quartò, quia si quid obstaret, quo minus Deus concurreret cum materia & forma in [illegible] in propriis earum causandi generibus (propter hæc enim duo causarum genera præcipue proposita est quæstio) esset imperfectio causandi causæ materialis & formalis [illegible], quod vero ratio causandi materiæ in recipiendo [illegible] consistit, totaque causandi formæ informatione [illegible] posita in informando sive actuando [illegible] sunt, constat materiam non solum causare recipiendo in se formam, quod imperfectionis est, sed etiam sustentando materialiter in ipso earum esse, quod nullam imperfectionem importat: constat item formam non solum causare actuando materiam, quod imperfectum est, sed etiam continendo eam in ipso eius esse, quod nihil imperfectionis significat: nihil igitur obstat, quo minus Deus cum materia & forma concurrat in propriis earum causandi generibus.

Obiectio 1. Non deerunt, qui huic argumento respondeant, imo etiam obiiciendo se opponant, dicentes primum quidem, esse proprium materiæ sustinere materialiter formam in ipso earum esse, non tamen sustinere illam nisi recipiendo, cum autem Deus nullam formam sustinere recipiendo possit. Esse proprium quoque ad formam [illegible] informantem continere materiam in ipso eius esse, tamen non continere illam, nisi eandem actuando & informando per se ipsam: quod quidem Deus facere non potest. Quare cum propter hos recipiendi & actuandi modos nihil peculiare [illegible] in causalitatibus materiæ & formæ, non dicendus sit concurrere earum causis; & [illegible] concurrat efficienti & fini, atque [illegible] materiæ & formæ, nec alia ratione [illegible], [illegible] [illegible] materia [illegible] in suo esse [illegible] forma [illegible] esse continet [illegible] Deus cum illis [illegible] in propriis earum causandi generibus [illegible].

Obiectio 2. Deinde [illegible] materia [illegible] formam, & [illegible] continendo materiam, per quod [illegible], [illegible] tempus per [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] in causalitatem [illegible], materia autem & forma non pos-

[illegible] [illegible] [illegible] efficiens [illegible] [illegible] generum [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible]. Nam ad [illegible] [illegible] [illegible]. Causæ enim [illegible] efficientes, quæ [illegible] materia, [illegible] [illegible], & tamen Deus concurrit cum illis in genere causæ efficientis [illegible] [illegible] secundæ efficientes, sine materia consistunt, sunt sine materiæ [illegible], non agunt nisi dependenter: & tamen Deus concurrit cum illis ut causa efficiens independenter. Possunt quoque causæ [illegible] & [illegible] cum potentia efficienter in [illegible], [illegible] tamen Deus ita cum illis concurrit efficienter, ut non perficiatur. quid igitur [illegible], quo minus materia non [illegible] in suo causandi genere ipsam esse formam [illegible], nisi recipiendo [illegible] informando [illegible] causet ipsam esse materiæ [illegible] & tamen Deus concurrat cum illis in perfectioribus earum causandi generibus [illegible] a rationibus causandi efficientis, & finis, [illegible] recipiendo [illegible] informando?

Quod si [illegible] responsionem [illegible] atque ad argumentum a [illegible] [illegible], in modo causandi materiæ [illegible] [illegible] recipiendo [illegible], [illegible], quam Deus [illegible] non potest; & in modo causandi formæ [illegible], quam ipsam informationem ad [illegible], quæ Deo [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible]. Nam in modo causandi materialiter [illegible] formam, quam [illegible] cum omnibus formis, aliud [illegible], ut sic dicam, ipsius esse formam, quam non [illegible] formam [illegible] [illegible] do causandi formæ, aliud [illegible] materiæ, quam [illegible] formæ [illegible], etiam accidentalem, aliud [illegible] ipsius materiæ, quam non [illegible] accidentales, nisi [illegible] & secundum quid. Quæ [illegible] non [illegible] [illegible] quod materiæ [illegible] potentiam [illegible] ad [illegible] esse formæ & [illegible], quæ non [illegible] & formæ [illegible] ad [illegible] [illegible], quam maxime [illegible] quadmodum [illegible] potest ad [illegible] & [illegible] [illegible], quod nec per se, nec per medium corpus tangit. Denique in Beatis divina essentia habet rationem formæ intelligibilis, per quam illi habent essentialiter [illegible] ordinis, & in beatissima producunt cognitionem: & tamen divina essentia non informat intellectum Beatorum. aliud ergo cernitur in modo cau-

Ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] materiæ, [illegible] receptio formæ; & A [illegible] forma [illegible] illam [illegible].

Quo [illegible] nihil aliud concurreret, adsistit [illegible] Deus [illegible] ad eiusmodi receptionem & actuationem, [illegible] recipiendo nec actuando: quemadmodum, etsi in [illegible] igne nihil aliud esset quam [illegible]; adhuc tamen Deus concurreret ad [illegible] tactum non tangendo. Atque ad B hoc referri potest generaliter illud, quod in libro de causis capite primo dicitur de efficiente. *Causa prima, inquit, adiuvat secundam causam super operationem suam, quoniam omnem operationem, quam causa efficit secunda, efficit etiam causa prima: [illegible] efficit eam per modum [illegible].*

Ex quibus [illegible] in causalitatibus materiæ & formæ, nihil peculiare [illegible] ipsos recipiendi & actuandi C modos, quia dare esse & communicare se certis causis, & [illegible] & finis: atque materiæ & formæ, [illegible] alia ratione formæ quam materiæ: & falsam illam esse ut ex dictis patet, & vitiosa probatione [illegible] quod ex eo constat, quia non ita commune est omnibus causarum generibus dare esse, ut [illegible] eodem modo det esse, quo aliud. Nam [illegible] etiam consideratione receptionis materiæ, & actuationis formæ, & propinquationis D causæ efficientis, & [illegible] causæ finalis, & aliis huiusmodi causarum propriis conditionibus: alia sane ratione concurrit materia ad esse effectus, alia forma, alia efficiens, alia finis [illegible] causæ genus sufficeret ad dandum esse [illegible] inter ea, quæ non diversa genera causarum faciunt, esset specifica aut quasi specifica distinctio.

Ad posterius autem argumentum, cum E quæritur per quid Deus formam sustineat, si eam non recipit: per quid etiam materiam contineat, si eam non actuat: dicimus non per actionem ullam, sed per se ipsum. quod [illegible] pacto sit, ex dicendis patebit.

Alia ratio pro eadem conclusione.

SECTIO III.

PO[illegible] pro eadem conclusione [illegible] argumentum [illegible]. Deus supplere potest causalitatem [illegible] causæ secundæ quoad effectus, quæ [illegible] supplere causalitatem, [illegible] imperfectionem [illegible] causis requirantur huiusmodi effectus. [illegible] igitur Deum esse causam [illegible] causarum generis [illegible] bet, sibi quasi [illegible] effectus [illegible] ipsorum [illegible], quam [illegible] gratiæ [illegible] Deo [illegible] Maior [illegible] ostenditur, atque [illegible] perspicua (spectata Dei omnipotentia) [illegible] etiam [illegible] Philosophis (qui [illegible] sunt) qui in divina natura infinitam perfectionem agnoverunt, concederetur. Minor autem in materialibus & formalibus causis, in quibus dubium esse posset, [illegible] patet; sed etiam a Theologis necessario concedenda est in sacrosancto Eucharistiæ mysterio. Aiunt enim Deum supplere [illegible] materiæ & formæ panis & vini, ipsiusque totius compositi [illegible] in sustentandis continendisque in suo esse [illegible] accidentibus, quæ quidem [illegible] effecta materiæ & formæ panis & vini, ipsorumque compositorum: [illegible] totum [illegible] hoc ipso patet, quia [illegible] non supplentur a Deo [illegible] in [illegible], posse Deum, [illegible] ad huiusmodi effecta, esse causam in omnibus causandi generibus, non [illegible] omnia; quia etsi quod omnia [illegible] conclusio [illegible] non [illegible] ex [illegible], sed [illegible], quæ imperfectionem non [illegible] in quibus [illegible] causa est ita potentia esse, [illegible] causandi, [illegible] genus sit, [illegible] Deo [illegible].

Dicunt nonnulli, [illegible] argumentum [illegible], [illegible] Deus supplere causalitates materiæ & formæ [illegible] causandi [illegible], [illegible] supplere in genere causæ efficientis: quo pacto [illegible] causalitatem de facto suppleri in accidentibus [illegible] Eucharistiæ. Sed hoc falsum esse & impossibile, ex iis [illegible] ostendimus, quia causalitas eius [illegible] causæ, nec formaliter nec virtute continetur in causalitate alterius generis, ut per eam suppleri possit. Nam etsi res [illegible] multarum causarum rationem habet, quo pacto Deus homo & finis est & efficiens & exemplar sui [illegible], & ex parte etiam materiam illi [illegible] nunquam tamen causalitas unius generis vim habet causalitatis alterius generis ut eam suppleat.

Quod si dicas, id accidere in creaturis, quia habent naturam limitatam, non autem in Deo, [illegible] causalitates [illegible] causarum [illegible] in promptu est [illegible]. Nam etsi Deus [illegible] causalitates, [illegible] genus causæ in Deo [illegible] potest rationem alterius

Diversis [illegible] modis in causis.

Per quid Deus formam sustineat & contineat materiam.

Quarta ratio pro eadem conclusione [illegible].

Conclusio [illegible] argumentum [illegible]. [illegible] unum genus [illegible] non suppleri a causa [illegible].

[illegible] divina [illegible].

aliorum: quia etiam posset, nisi Deus [illegible] tia sine materia ad formam [illegible] sufficiens, non quam tamen [illegible] generis est esse, aut eius [illegible].

Deinde, quia causa quæ supplet vicem alterius causæ aliquod munus & officium illius vt talis est habere debet: quo pacto Sol non nisi generando supplet vicem matris generantis & aqua per fistulam surrepta, non nisi formaliter replendo locum, supplet vicem aeris, qui fistulam replebat. Cum ergo Deus deficiente subiecto accidentium sacræ Eucharistiæ vicem illius suppleat, vt concedunt: aliquam eius functionem, vt illud a ceteris aliquam [illegible] suæ conseruationi eorum distinguitur, habeat, necesse est: in qua tamen imperfectio nulla includitur. At illorum subiectum, quod desijt, quatenus a ceteris causarum generibus distinguebatur, nullam habebat efficientiam in illa, sed solam subiectionem & sustentationem: ergo Deus non potest per illam efficientiam eius vicem supplere, sed per solam vim sustinendi, quæ nihil imperfectionis coniunctum [illegible].

Tertio, quia cum sustineri sit proprius effectus materiæ (sumimus enim sustinendi verbum non vt significat modum vtcunque conseruandi esse aut conseruandi, sed pro eo modo causandi & conseruandi esse, quo causat & conseruat materia) siue si accidentia sacræ Eucharistiæ aliæve formæ non per se subsistentes, vt sunt in certum naturalium materia, non suppleret Deus vicem illius in eis [illegible] causalitatis genere sustinendi, dubitare efficiens in [illegible] causa in actu [illegible] respondendum: quod fieri nequit.

Confirmatur patres Physicum [illegible] quam conseruare [illegible].

Quarto, quia conseruare efficienter seu materialiter formam cæli, nihil est aliud, quam continuare eam creare, vt Theologi omnes (D. Thom. p. 1 q. 104 ar. 1 ad 4. de poten. q. 5 art. 1 ad secundum. Scotus in 2 d. 2 q. 1 ad argu. pro 1 opinione. Gabriel in 2 d. 2 q. 1 conc. 1 & 2 [illegible]) fatentur; tametsi quidam velint, id fieri cum successione, alij permanenter; ergo, si Deus nunc annihilaret alteram, & deinde concursu efficiente vicem illius suppleret in altera conseruanda, iam concursui [illegible] adderetur concursui creatiuo quod & superuacaneum esset, & qua ratione fieri posset, intelligi nequit.

Postremo, quia nec Deus præstare potest nouo concursu efficiente id, quod materia præstabat concursu materiali, nisi certe aliquem effectum nihil addendo concursui efficientiam [illegible] non effecti non potest; quia noua [illegible] efficientia non potest dari sine nouo effectu causæ efficientis proprio, cuiusmodi non est sustentatio illa formæ, quam causa

bat materia eodem modo ille [illegible] obtinet [illegible] quo tam, vt [illegible] idem manente idem, idem facere [illegible] proinde non potest igitur causalitas materiæ suppleri a Deo in genere causæ efficientis, aliud que aliud est id efficere, quam efficientiam [illegible] appellant id, quod rationem efficientiæ habere non potest, eoque genere diuersum est a ratione efficientis.

Responsio aliquorum.

Mirum est, quod nemo [illegible] ad hoc respondeant. Dicunt enim, Deum non nouo concursu efficiente, sed eodem illo, quo antea formam effectiue conseruabat, posse vicem materiæ deficientis hac ratione supplere. Fingunt Deum quasi lege quadam statuisse, vt, deficiente materia, non conseruaturum formam materialem; cum vero, si facias formæ eiusmodi legem, conseruando eam formam sine materia, eius eadem id esse, quia fit supra legem ordinatam: idque esse, Deum in genere causæ efficientis causalitatem materiæ supplere.

Refellitur.

Sed illud ab eis petere licet, num eiusmodi forma sit materia sua pendens ab ea materia, an sola diuina illa lege. Si natura sua, non est opus eiusmodi lege, vt desinat forma, deficiente materia, a qua pendebat sine lege illa. Sola ergo non habeat materia veram causalitatem in formam, vt opus sit eius causalitatem a Deo lege illa suppleri, siue in genere causæ efficientis, siue in aliquo alio. Ita nihil momenti habet, quod hi ad huiusmodi legem pro supplemento causalitatis materiæ confugiunt, [illegible] suppleri in genere causæ efficientis.

Quo pacto alij defendant idem confirmantur & probant.

Sunt etiam, qui hunc in modum probare contendant: quicquid Deus supplet, non in alio genere causæ, quam efficientis supplere. Quicquid Deus supplet in creaturis, per suam vtique potentiam supplet, id quod omnes concedunt, cum dicunt, deficiente hac vel illa causa secunda, Deum per suam potentiam posse hoc vel illud munus & officium loco illius præstare. At in Deo nulla est potentia, nisi actiua, potentia enim, quæ alterum genus est, in quod potentia distinguitur, aliena est a diuina natura. Ergo Deus deficiente materia [illegible] supplet munus illius, quod [illegible] in conseruanda altera, [illegible] per potentiam effectiuam illud supplebat, ac proinde non in genere causæ materialis aut formalis, sed efficientis.

Responsio ad argumentum.

Pro solutione huius argumenti animaduertendum est, [illegible] passiuam [illegible] potentiam esse a prisca Philosophia nomen potentiæ, indeque [illegible]

[illegible] potentia in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

In omnibus [illegible] generibus dari potentiam & actum.

Sic eadem [illegible] [illegible] generibus dari potentiam & actum. Nam sicut in igne [illegible] potentiam calefaciendi, & actum calefaciendi; in ligno autem potentiam suscipiendi calorem, & ipsum suscipiendi actum; sic etiam in [illegible] concedamus necesse est potentiam [illegible] instar Medicinæ ad [illegible], & ipsum [illegible] actum, eodemque modo in forma potentiam ad informandum, quam nunc habent animæ separatæ, & ipsum informandi actum, quem habebunt post generalem corporum resurrectionem. Sed hoc est discrimen, quod potentiæ activæ & passivæ possunt esse in creaturis qualitates distinctæ à rebus, quarum sunt potentiæ: quo pacto calor, qui est vis & potentia ignis, distinguitur ab igne, & materia, quæ est potentia ligni ad suscipiendum calorem, distinguitur à ligno, & sensus [illegible] ab animali, cuius est activa simul & passiva potentia: at potentiæ ad [illegible] (ut ita dicam) & informandum, non sunt entitates distinctæ à rebus, quarum sunt potentiæ, sed sunt modi quidam essendi potentiales eiusmodi rerum, ac res ipsæ sub iis modis. quæ utique videtur fuisse causa cur in divisione potentiarum non sint enumeratæ. Dixi porro activas & passivas posse esse entitates distinctas à rebus, quarum sunt potentiæ, non autem omnes esse distinctas entitates, quia activæ etiam & passivæ nonnunquam sic accipi possunt, ut non sint distinctæ entitates. Nam activa potentia caloris ad calefaciendum, & passiva materiæ ad suscipiendum calorem, sensusque dormientis facultas ad vigilandum, nō sunt distinctæ entitates à calore ipso, materia & sensu: eodemque modo se habet in aliis plerisque. Missa igitur potentia passiva, quæ in divina natura locum non habet, (Deus enim non potest illa, quæ passiva est potentia passiva, ut Divus Thomas secundo contra gentes cap. 13 & ceteri Theologi dicunt) solum activam, quæ rationem entitatis, quemadmodum in creaturis habere potest, nemo distinguit: Theologi à natura divina, distinctione [illegible] ex natura rei, sed rationis, aut formali virtuali, ut vocant: quam activam potentiam alii in tres potentias dividunt: in intellectum, inquam, voluntatem, & potentiam executivam: alii probabilius in duas tantum priores, quod potentia executiva in Deo non distinguatur a divina voluntate, quæ sua est efficax, et non indiget, quemadmodum in nobis, po-

Discrimen potentiæ creatæ & increatæ.

Deus quæ non possit. Potentia activa quomodo à natura divina distinguatur.

Divisio eiusdem potentiæ.

[illegible] [illegible] quædam est [illegible] [illegible] potentiæ [illegible] [illegible] Deus ab æterno habuit, & [illegible] [illegible] esse, sive cum causis secundis, sive per se solum [illegible], & ut [illegible] causas etiam secundas, sive per seipsum conservat in esse, [illegible] potentia non habent rationem entitatis ulla ratione distinctam a divina natura, sed sunt ipsa divina natura sub ratione illa potentialitatis, seu (ut verbum [illegible] usurpem) virtualitatis ad trahendum ad se, ad sustinendum, ad continendum: quod ipsum ex circumstantiis, et aliis divinis colligimus. Neque enim huiusmodi potentiæ in rebus creatis rationem habent entitatis ullo modo distinctam ab entitate rerum, quarum sunt potentiæ: quod apertius est, quam ut hic probari sit necesse.

Quod vero obiicitur, quicquid Deus supplet in creaturis, per potentiam utique effectivam supplere, falsum est. Supplet enim Deus per seipsum unitatem finalem causæ secundariam defectam in iis hominibus, qui spretis omnibus aliis bonis, totum affectum in ipso, summoque ac æterno bono quærendo constituunt. Supplet etiam, ut dicimus, defectum subsistentiæ causæ secundæ in sustinendis accidentibus sacræ Eucharistiæ, suppletque defectum formalium causarum informantium in continenda materia in suo esse, si illam hac forma illa (ut est quorundam opinio) initio mundi caruisset. Cum autem probatur, nullam esse in Deo potentiam, nisi activam, si sermo quidem sit de potentia, quæ sit causa, formaliter aut virtualiter distincta à re, cuius est potentia, concedendum sane id est: atque eo modo loquuntur Theologi, cum in duo vel tria attributa divinam potentiam distinguunt, ut diximus: sin autem potentiæ nomen sumatur pro quacunque potentia, negandum est plane, ut ex dictis constat.

Solvitur argumentum.

Obiiciet quoque nobis aliquis D. Thomam, cuius auctoritatem ubique suscipimus. Videtur enim tradere, in prima parte summæ Theologicæ, quæst. 9 art. 1 nullo alio modo res à Deo conservari nisi per actionem. Quod si ita est, non potest igitur Deus supplere concursum ullius causæ secundæ in conservando suo effectu, nisi in genere causæ efficientis.

Obiectio ex D. Tho.

Sed respondendum est, primum quidem verba Divi Thomæ eo loco hæc esse: *Non autem aliter res in esse conservat, nisi semper eis esse continenter influendo.* ut dicat esse ad [illegible]

[illegible] tantummodo gratia primum. Tollere A enim potest id, quod facile [illegible] [illegible] aut subtrahere, [illegible] [illegible] vero diligentiam, videtur autem hoc colligi illius in prioribus verbis intelligi esse, nullo alio modo Deum dare esse, nisi per actionem: cum tamen illud non esse colligatur. Vt enim res in nihilum redigantur, satis est, si Deus solum actionem conservativam [illegible], etiamsi aliis quoque modis in conservando rebus, B sine quodam & in causando, posset omnino carere. Deinde testimonium Diui Thomæ eo loco non esse aliud, quam ostenderet res conservari non esse aliud, quemadmodum à voluntate divina habent, ut sint, postquam non fuerunt: ita & ab ea habent posse, ut non sint, postquam fuerunt: quod probat, quia conservatio est à natura, quæ quædam continuatio dationis est aliud, quam quædam continuatio dationis ut ita dicam essendi. Si ergo D. Thomas verbo *dandi esse*, intelligit effectivam dandi C rationem, ut obiectio supponit, & ex verbis sequentibus colligi utrumque potest responderemus illum verbo etiam *conservandi* solam effectivam conservationem intellexisse, quasi diceret: *Non enim aliter natura esse effectivus conservat, quam conservando essendi effectivam dandi rationem*: præsertim cum hoc pacto conservandi verbum respondeat verbo producendi, quod præcessit. Cæterum cum hac veritate simul cohæret, quod Deus in D aliis quoque causandi generibus, quam efficientis causæ eas res conservet, quibus per causas secundas aliorum generum dat esse.

Sitne Deus prima causa in omnibus causarum generibus.

SECTIO IIII.

Ex [illegible] dicta sunt, patet si quis quærat E Num Deus sit prima causa in omnibus causarum generibus, recensitis nominatim materialibus, & formalibus informantibus, exemplaribus & finalibus, negative respondendum esse. Nam nec inter materiales, nec inter formales informantes numerari potest, cum non sit pars illius cum possit. Atque in hoc sensu accipiendum est id, quod Philosophi & Theologi asserunt, Deum non esse primam causam, nisi in triplici genere exemplaris scilicet efficientis, & finalis: quia à nobilitate divina natura ratione bis causæ materialis & formalis informantis. Quod si eadem quæstio fiat, sumptis quam maxime generaliter ipsis causarum generibus, hoc est, ut prima sit omnino causandi ratione importent, affirmative respondendum est sed ratam Deo prima causa non solum in genere causæ F exemplaris, efficientis & finalis: sed etiam in aliis duobus quatenus generibus reducimus, in quibus ipse convenit cum materia, & formis informantibus ad nos modos deducitur, qui sunt materiæ, & continendi formas peculiaris, quæ duo genera sustentationem & continentiam, sine perfectione appellari utraque possunt: complectantur quæ non solum causæ sustentantes & continentes imperfecte, hoc est, cum subiectione, aut informatione, quæ proinde dicuntur materiales & formales informantes, sed etiam sine illa imperfectione. quo pacto solus Deus sustinet formas informantes pendentes à subiecto, & continet materiam. Nec mirum est, quod Aristoteles hæc duo genera in tanta communitate non tradiderit, cum causas divisit: quippe cum nec rationem efficientis in ea distributione generaliter explicaverit, sed in sola efficientia per motum, quod alibi annotavimus: ut vel hinc intelligatur, cum nobis liberum est quidem intelligentiam aliarum magis generalium causandi rationum in materia, & formis informantibus: quemadmodum volui, veræ causæ efficientis per motum, ad efficientem sine motu ascenderemus. Sed piceum autem meminisse quod potest, Areopagitam Dionysium in libro de divinis nominibus, capite quarto, cum de pulchro & bono disserit, ut fuit studiosissimus indagandi omnium causandi rationum in Deo, sic intelligisse omnes, quas nunc commemoravimus, cum scribit: *In ipso pulchro & bono, id est, Deo esse exemplare principium omne, itemque efficiens, formale & elementarium*. Neque enim necesse est, ut sicuram intelligamus, quasi ut arrive sola hæc in Deo esse significet, et quidem interpretantur. Nam rationes principij exemplaris & efficientis plane in Deo sunt formaliter. Ratio item formalis principij non est aliena divina natura, si remota omni imperfectione intelligatur, vt ut vera intelligi potest. Vnde verissime est, cum facile etiam nomine principij elementarij (quod formaliter & proprie Deo non convenit) pro fundamentali. Quam principiandi causandique rationem ipse iustitiam capite decimo Deo attribuat formaliter, cum de omnipotente & Antiquo dierum loquitur. Ait enim, Deum esse omnipotentem sedemque sustinentem, omnia continentem, fundantem, & complectentem. Nec enim hoc referendum est, vel referri potest ad solam divinam immensitatem, qua Deus omnia, quasi suo quodam gremio complectitur, sed etiam ad vim quandam, qua omnia sustinet, quæ cum sua ratione virtute quæ distincta est à vi effectiua.

Nam quemadmodum idea & formam quæ [illegible] in qua aliquid recipiatur, illud tenere, fundare, ac fulcire; etiam si in eo [illegible] Deum, præterquam quod cum omnibus efficientibus concurrit, etiam concurrere cum omnibus causis materialibus sustinendis, formandis, & sustentandis omnium rerum formis, quæ per se cohærere non possint. Atque hoc ipsum est, quod idem auctor paulo superius ait, cum dixit: *Deum in sustentatione, & ab eadem statu suo non egredientem, omnia in omnibus fieri propter conservationem* [illegible]. Significatur enim his verbis, Deum sine ulla sui variatione, aut mutatione, rebus omnibus, & earum efficientiis se attemperare, ut unaquæque ab eo addita suam munus obire possit, alioqui sine eo nulla creatura in rerum natura consisteret. Denique idem ipsum confirmat Dionysius ex divina Scriptura cum cap. 4 de Diu. nom. ait *ex ipso, per ipsum, in ipso, & in ipsum esse omnia*, quod nulla generalis omnino principiandi, causandique ratio sit, quæ Deo non conveniat.

Omnes causas essentialiter subordinatas, immediatè concurrere ad eundem effectum, & quo pacto.

SECT. V.

Respōdetur quæstioni. VErum, antequam ad oppositæ partis argumenta respondeamus, operæ pretium est disquirere; num ex causis essentialiter subordinatis, non tantum eadem in eodem genere, sed etiam omnes superiores immediate concurrant ad effectum ultimum. In efficientibus enim iam ea distribuendus, omnes immediate concurrere, non immediatione suppositi, sed virtutis, ut supra expositum est, cum tamen in cæteris non satis aperta sit res.

Quo sensu verba assertionis capienda. Ne tamen longius abeamus, idem esse [illegible] quod videtur asserendum. Est enim par ratio. Nisi quod suppositi nomen, quod in efficientibus pro re per se existente sumitur, latius accipiendum est in cæteris generibus, nempe pro re ipsa, quæ est causa, etsi non sit per se existens. Nam ut omittamus causas finales, certe nec materia, nec forma, præter rationalem, sunt res per se existentes. Virtutis quoque vocabulo, quo proprie efficientium facultas significatur, intelligenda in hac assertione vis, sive efficacia cuiuslibet causæ.

Assertio inductione expenditur. Atque ea assertio inductione facilius patet, dicimus Deum concurrere immediatione virtutis cum materia prima ad illud esse formæ substantialis, quod materia prima confert: cum materia vero prima, & secunda, ad illud esse formæ accidentalis, quod immediate confert materia secunda: sub nomine materiæ secundæ intelligo cō-positum substantiale, sive ipsum accidentium [illegible], sicut habet formam substantialem [illegible]. Deum concurrere [illegible] cum forma substantiali ad illud esse, quod forma substantialis [illegible], cum forma vero substantiali & accidentali, quod accidentalis forma immediate dat materiæ secundæ. Denique Deum concurrere immediatione virtutis cum fine sibi proximo ad esse, quod tali finis suo causandi modo confert, cum eo autem & alio fine consequente ad illud esse, quod immediate confert ille consequens atque ita deinceps. Ratio vero huius assertionis est, *Ratio assertionis.* quia alioqui ad pendentem posteriorem causæ [illegible] a prioribus eiusdem generis, ac proinde non essent illæ essentialiter subordinatæ.

Obiiciat aliquis contra hanc conclusionem, *Obiectio.* hoc pacto Deum constituere materiam, & formam [illegible] & ex ita dicam [illegible], nihil causando cum materia in forma, aut cum forma in materia, id fieri esse, et materia det suo modo esse formæ, & forma materiæ: igitur non est necessaria immediatio Dei concursus cum materia ad esse formæ, nec cum forma ad esse materiæ.

Sed respondendum est, cum sit a Deo hæc *Solutio.* conservatio materiæ & formæ: simul etiam per [illegible] materia & forma [illegible] ex mutuo [illegible] ad alteram [illegible] naturaliter det esse alteri) ac cum illæ hoc pacto conveniant, semper Deum concurrere: cum materia quidem in genere causæ sustinentis esse formæ, quæ causandi ratio distincta est a rationibus causandi formali, efficienti, & finali [illegible] potest, ut soli generi accommodetur; cum forma autem in genere causæ [illegible] esse materiæ, quæ ratio causandi formalis est. Quod autem diximus de concursu Dei cum materia prima, & forma substantiali ad earum effecta, intelligendum quoque est de eius concursu cum materia prima, & secunda, itemque cum forma substantiali & accidentali ad effecta materiæ secundæ, & formæ accidentalis. Hoc enim superest, ut ad argumenta initio proposita respondeamus.

Solutio argumentorum partis negativæ.

SECT. VI.

Solvuntur argumenta proposita secundum partem. ET quidem, quod attinet ad ea, quæ contra subordinationem causarum efficientium proposita sunt, respondendum [illegible] consequentis: tum quia non omnes superiores pendent ab inferioribus in agendo (quod dicitur propter Deum, qui *Quæ contra subordinationem* [illegible]

quid

[illegible] causarum efficientium. quid de aliis causis dicendum sit, iam ex-[illegible], quia non praecedat, non [illegible]ri, sed a posteriori. Accedit quod una causa non dicitur alteri essentialiter subordinata, quia sine illa causare non possit, sed aliam plane ad id conditionem requirentem. Ad alterum argumentum, concedimus totum id quod concluditur, nempe agentia libera nō esse Deo in peccando essentialiter subordinata. *2. Agentia libera se subordinata per [illegible]. Quid sit peccare.* Neque enim id nostram assertionem evertit; siquidem peccare non est agere, si formaliter loquamur: sed in agendo, aut non agendo a regula rectae actionis deficere, quod in primo agente nullo modo inveniri potest.

Materiales causae. Ad priorem vero partem obiectionum, quas contra subordinationem materialium causarum proposuimus, dicendum est, Deū esse nō causam materialem, quia non potest subiici formae, nec esse pars alicuius, cōvenire tamen cum omnibus causis materialibus in eodem causandi genere, quod est sustinere formam. Id enim vel maxime ad Deum pertinet. *Deum per posse nominari causam materialem appellandum.* Ad posteriorem dico, etsi materia prima est subordinata Deo in eodem causandi genere: adhuc tamen illam recte dici primam in genere causarum materialium, tametsi non sit prima in toto genere sustentantium formam.

Causa formalis. Iam ad ea, quae obiecta sunt contra subordinationem causarum formalium recte quidem illud dicitur de veris, & primariis exemplaribus, quod nō sint Deo essentialiter subordinata: de ceteris vero, secundum eodem modo, quo et exemplaria [illegible], non dubium esse debet, quia essentialiter subordinata sint [illegible] est, primis exemplaribus, de *Exemplaria.* quo in libro septimo, in quo de ideis disputabimus, agendum est. Quod vero priori loco contra subordinationem formarum informantium subdebatur, eodem modo diluendum est, quo id, quod obiiciebatur contra subordinationem materialium. Deus enim etsi non est forma informans, convenit tamen cum omnibus formis informantibus, in eodem genere causandi, quod est continere materiam, eamque perficere: id quod vel maxime Deo convenit sine imperfectione ulla. *Additio & solutio eiusdem.* Quod vero tamen deinde obiicitur de sufficientia formarum ad has effecta formalia; non secus dissolvendum est, atque id quod supra contra subordinationem efficientium opponebatur. Ut enim sufficientia caloris ad calefaciendum non excludit concursum Dei in genere causae efficientis; ita sufficientia caloris ad calendum, et scilicet albedinis ad albendum, [illegible] cada-

A [illegible] concursum illius in genere causae finalis [illegible]. Nec vero admodum difficile est explicare quo pacto id sensu consideramus, Deum esse primam causam finalē esse quocumque modo [illegible].

Quod demum attinet ad ea, quibus finis subordinatio oppugnabatur, dicendum in malo peccato duo spectari, alterum est actio ipsa, alterum privatio eius rectitudinis, quae in actione esse debuit. *Causa finalis. Quo pacto Deus ad actionem peccati concurrat.* B Quemadmodum ergo Deus in genere causae efficientis concurrit ad actionem, & non ad privationem rectitudinis; ita in genere causae finalis. Sed hoc est discrimen in actione libera & naturali, quod ipsam actionis substantiam, quod in naturali, *omne agens subditum intendit Deum finem ultimum, tanquam directum ab eo primo efficiente:* at in libera, [illegible] sub consilio sit finem ultimum, qui in bonis C actionibus est ipse Deus, saltem implicite; in malis autem aliquid infra Deum quod tamen est, aut esse putat, aut certe videtur esse posse. *Duplex actio.* Itaque in una actione, ut actio est, Deus est finis ultimus ex intentione sua: in actionibus autem peccatoris, aliquid infra Deum, quod peccator ipse propter Deum non capessit. Nec est incommodum unius & eiusdem actionis dari duos fines ultimos diversa ratione, quorum secundum non subordinetur primo in D capessendo. *Duplex finis.*

Ad primum igitur dicendum, actionem, quae peccatum est, non esse propter Deum ex intentione peccantis, sed tamen esse propter Deum ex intentione Dei ad illam concurrentis. *Actio peccantis & fit propter Deū.*

Ad secundum dico, Deum esse finem Cui ipsius actionis ex intentione Dei, quia omnia in gratiam sui facit, non ex intentione peccatoris, qui sibi aliam suae actionis finem E ultimum constituit.

Ad tertium, id quod impossibile est, si possibile videatur esse, ea ex parte, qua videtur esse possibile, aliquod esse habere, licet non simpliciter, sed secundum quid: & hac ratione subordinari primae causae essendi non solum efficienti eo modo, quo efficitur (efficitur quodammodo in esse possibili, cum possibile esse apprehenditur) sed etiam finaliter.

F Cum autem obiicitur, ergo impossibilia continentur in Deo virtute, ac proinde non esse impossibilia, nihil concluditur. Impossibilia enim eo modo continentur in Deo virtute, quo ad apprehensionem attinet, sunt: at [illegible] non re esse non possunt, sed et possunt male apprehendi.

NVM RATIONES causandi, quas vocant causalitates, sint entia absoluta, distincta a causis & effectis.

QVÆSTIO XIII.

Pars affirmativa

SEd quaeret aliquis, quaenam sit natura rationum causandi, de quibus hactenus disputatum est. Quod enim sint entia quaedam absoluta distincta a causa & effectu, haec argumenta ostendi videntur.

Primum argumentum.

Primo, quia relatio causae ad effectum fundatur in ratione causandi illius (idem enim est ratio causandi, & ratio fundandi relationem causae) id autem in quo fundatur relatio causae ad effectum, necessario videtur C esse entitas absoluta distincta a re quam causat, & ab effectu qui causatur. Nam si dicatur esse alia relatio, cum omnis relatio egeat ratione fundandi, aut dabitur progressio in infinitum in rationibus fundandi relationem causae, quod fieri nequit, aut insistendum erit in aliqua, quae sit entitas rei, quae est effectum: siquidem entitas rei quae est causa, saepe est prior tempore quam res ipsa causet: entitas autem rei quae est effectus, saepe etiam permanet D postquam effectus causatur: est igitur entitas absoluta distincta ab entitate causae & effectus. Quod si quis neget primam propositionem, eo quod putet rationem causandi non esse rationem fundandi relationem causae, sed esse ipsam relationem, facile id refutabitur. Nam ratio causandi est prior effectu, saltem effectu secundum esse absolutum, relatio autem causae est posterior. Est enim simul natura cum relatione effectus, quae po- E sterior est ipso esse absoluto effectus.

Secundum.

Secundo, quia cum dicimus terram considerari ab Astrologo quatenus est causa defectus Lunae, non est sensus quod Astrologus consideret terram, ut terra est, nec item denominetur ab aliqua relatione: igitur sensus est, quod consideret terram, ut denominatur a quadam entitate absoluta, quae causa defectus Lunae, quae entitas est ratio causandi eiusdem effectum. Atque hoc argu- F mentum potest accommodari omnibus causarum generibus.

Tertium.

Tertio, quia quod in uno causarum genere cernitur, idipsum, servata causarum proportione licet in caeteris colligere: in genere autem causae efficientis, ratio causandi est entitas absoluta distincta a re quae causat, & a re quae causatur, actio inquam ipsa, siqui-

A dem res quae efficitur, per actionem efficitur, & quae efficiunt, per actionem efficiunt, colligitur & in caeteris causarum generibus esse rationes causandi absolutas, distinctas ab entitatibus absolutis earum, quae sunt causae & effecta.

Haec, & alijs similibus argumentis non desunt qui persuasi fuisse, qui sibi persuadeant affirmantem huius quaestionis partem, quam a nobis B dum in genere causae efficientis videtur, communiter approbari.

Approbatur negativa pars.

SECTIO II.

Pars negativa probatur primo.

VErum qui ita rem confectam putaverit, non recte sentiet. Nam ut ordiamur a ratione causandi causae efficientis, ex qua tertia magisque apparens argumentatio ducta est, fieri non potest, ut ea sit actio: tum quia ipsa quoque actio pendet effective ab agente, ut supra ostensum est, tum etiam, quia in creatione (quae quidem verissime causatur, necessitate quam efficitur) non datur actio quae sit entitas absoluta distincta ab effectu, nisi enim ex nihilo aliquod accidens absolutum existens in re, quae creatur: neque enim esse potest substantia distincta a Deo, & creatura: nec vero accidens, quod causat in creatura: at nullum accidens potest natura praecedere rem quae creatur, quod tamen fieri oporteret, si esset ratio illam efficiendi: quidem prior natura est ratio causandi, quam res quae causatur. Id quod etiam ex eo confirmatur, quia nemo fuit Philosophorum, sive Theologorum scriptum reliquit esse in re, quae creatur tale aliquod accidens, per quod Deus formaliter rem faciat ex nihilo. Tantum enim fingunt in creatione rem quae creatur, a relatione actualis dependentiae a Deo creante, quae illam consequitur. Imo, nec Scotus quidem, & Caietanus eorumque absolutarum studiosissimi sectatores, aliam entitatem absolutam in re, quae creatur, intelligere potuerunt: tum deinde, quia ne in generatione quidem datur tale accidens, quod sit ratio efficiendi rem genitam, ut etiam D. Thomas, & Commentator, aliique non nulli graves auctores considerate docuerunt. Cum enim generatio primo terminetur ad formam substantialem receptam in nuda materia, seu potius ad compositum substantiale quatenus praecedunt tamen aliqua accidentia, tamen, quatenus ad praedicamentum substantiae pertinet: dici non potest, ut accidens ullum quod existat in eo quod generatur, sit ratio illud efficiendi.

Efficientis causalitas non est accidens absolutum.

Creatio non sit distincta a creatura.

Non solum in creatione, sed neque in generatione datur accidens quod sit causalitas.

Respondeas

[illegible] fuisse aliquis creationem & A generationem [illegible] subsistentem [illegible] esse accidentia absoluta inhærentia rebus quæ creantur & generantur: quia ea recte probantur, ut suo posteriora rebus in genere caussæ materialis, quatenus accidentia sunt, cum omne accidens, quia non accidens, supponat subiectum: est tamen nihil incommodi quominus sint priora in genere caussæ efficientis, quatenus sunt actiones productiuæ rerum: quippe cum omnem [illegible] est omnes, quatenus huiusmodi sunt, subiectum non supponunt, sed ponunt.

Verum facile responsio relatam implicat enim eam contradictionem, nam creatio & generatio sunt accidentia absoluta, posita essentialiter sub genere actionis, quam responsio hæc facit genus quoddam absolutum, aliis. Nam essentialiter a caeteris prædicamentorum prius natura illa sint accidentia & actiones, quam actiones productiuæ, in quibus esse sit genus (prius enim natura res est in genere, quam sit in aliqua eius specie) fieri non potest, ut etiam quatenus sunt actiones productiuæ, considerentur sine subiectis, seu ut priores subiectis. Aut ergo creatio & generatio non sunt accidentia absoluta distincta essentialiter a rebus aliorum prædicamentorum aut si sunt, subiectum supponunt, idque prius natura, quam sint productiuæ rerum in quibus sunt, seu ponant esse suo genere. Pugnat ergo illa responsio, quod quatenus actiones productiuæ, sint accidentia absoluta, & tamen ut tales actiones sint, subiectum non supponant. Quod si quis pro generatione respondeat, nullam repugnantiam sequi, si dicatur ea ponitur accidens absolutum, a rebus aliorum prædicamentorum distinctum, quia id in quo est ut subiecto, est distinctum ab eo quod producitur, seu a termino (est enim in materia, & terminatur ad totum compositum substantiale) idem incommodum nihilominus admittere cogetur: si enim generatio est accidens absolutum, a rebus aliorum prædicamentorum essentialiter distinctum: non poterit utique inesse materiæ ut subiecto, nisi ratione alicuius formæ substantialis quam ea ait supponit, quod Diuus Thomas ea ratione probat, quia actio secundum semper supponit primum, nullique alii sine substantialis [illegible]. Cum ergo non possit inesse materiæ ratione formæ tel corruptæ, necessario illi inesse debet ratione formæ tel genitæ, ac proinde (subiectum denominatiue) ineft tel genitæ: quo fit, ut quatenus actio productiua, supponat, & non supponat rem genitam, quæ pugnant apertissime.

Quamuis quoque [illegible] A *inhærentia* [illegible] quæ creantur, præter ipsum rei subsistentiam, & relationem nouæ dependentiæ [illegible] sentiam, in qua ratione dependentiæ fundatur: non recte igitur Diuus Thomas, & alij Theologi distinguunt eam quæ creatur, sicut ut substantiam & relationem dependentiæ, præterquam & creationem ipsam, quæ est accidens absolutum. Quod B similiter obiici posset contra id, quod dictum est de generatione.

Sed respondendum: Esse quidem in re, *Solutio.* quæ creatur aut generatur, præter rei substantiam & relationem, [illegible] ipsam seu passiuam productionem: non tamen *Creatio, &* non esse accidens absolutum, ut probatum *generatio* est, sed modum essendi quendam, qui in *quæ dicant* C choatur, quemadmodum continuatio *essendi mo-* continuatiua, vel ut sic dicam, permanen- *dos.* tiua appellari posset. Ita patet rationem caussandi caussæ efficientis non esse accidens absolutum.

Permissa. Præterea etsi ratio caussandi efficientis *aliarum* caussæ esset accidens absolutum distinctum *caussarum* a caussa & effectu, non liceret tamen idem *ratio, &* colligere in cæteris. est enim nulla dispar ra- *dissimilis.* tio. Nam efficienti caussæ nō repugnat producere effectum per qualitatem distinctam D a se, igni per calorem, quo fit ut ei non repugnet caussare illum per actionem a se distinctam: at materiæ & formæ repugnat caussare compositum per quidquam aliud, quam per se ipsas. Nihil ergo est aliud hac in re, ex efficiente caussa ducere argumentum ad reliquas, quam pauca inspicit, facile de cæteris idem pronunciare: quod Aristoteles in quibusdam veteribus priori libro de Generat. E capite 2. text. 7. merito reprehendit. Iis infirmatum est eiusmodi argumentum, quo proposita sententia maxime fidere poterit.

Præterea, ut de cæteris caussandi rationi- *Materiæ &* bus loquamur, si rationes caussandi mate- *formæ caus-* riæ, & formæ essent accidentia absoluta, non *sationes nō* coagmentaretur inter se materia & forma im- *esse acciden-* mediate ad constitutionem rei naturalis, sed *tia absoluta* quodam quasi vinculo, aut glutine, cuius ui *probatur.* fieret compositio, at hinc sequeretur compositum F naturale non esse unum per se, sed per accidens. non sunt igitur rationes caussandi materiæ, & formæ accidentia absoluta. Atque huc spectat reprehensio illa quā Aristoteles *Confirmatio* [illegible] *ex Aristot.* lib. huius operis cap. 6. text. 15. [illegible] eos, qui vinculum aliquod necessarium esse putabant, quo anima cum corpore colligaretur, quasi non esset satis ad unionem in unum per

per se compositum ipsa natura materiæ & A formæ, quarum altera est potentia primæ, simpliciter potentia, altera simpliciter actus, sive substantialis. Simile quiddam dici intelligitur in Metaphysica, quæ sit ex genere & differentia, quasi ex materia & forma. Nam cum genus & differentia sint principia & causæ speciei: haud tamen ad illius constitutionem concurrunt per aliquid ipsis superadditum, sed immediate per seipsa. Unde fit, ut B tam sit essentialis hæc pronunciatio: *Homo est compositus ex natura animali & rationali*, quam hæc, *Homo est animal rationale*, modo compositionis nomine non intelligatur relatio partium componentium, sed coniunctio fundamentalis earum, in qua ratio causandi consistit.

Secundo. Ad hæc, quemadmodum actio causatur effective ab agente, cum ab illo proprie & per se pendeat, tum accidens absolutum, quod C quis iuxta hanc commentationem faciat rationem causandi formæ, causabitur a forma: & quod finis, a fine: at accidens quod poneretur ratio causandi materiæ, non posset causari a materia, nisi ut a causa materiali, atque ita reliqua a forma & fine: ergo quemadmodum efficiens potest effective causare aliquid sine actione media, ipsam scilicet actionem: ita materia, forma, & finis possunt causare aliquid sine huiusmodi ac- D cidentibus, haec utique ipsa accidentaria. Non erunt igitur huiusmodi accidentia primæ rationis causandi materiæ & formæ, & finis, quemadmodum superius concludebamus, actionem non esse primam ac communem rationem causandi causæ efficientis.

Tertio. Accedit commune argumentum non parvi momenti in Philosophia, quod fictio hæc multas admodum entitates comminiscitur ad defendendas causandi rationes, quæ paucioribus quasi machinis defendi possunt. E Nam præter accidentia absoluta iam dicta, alia quoque ponenda essent ex parte effectus ut in homine, unum quo causetur a forma, alterum quo a materia, tertium quo ab efficiente proximo (ut de temotis taceam) & quartum denique quo a fine. Ut enim nomine causæ interdum significatur res, quæ denominatur causa, interdum relatio causæ, interdum ratio causandi, quæ est fundamentum relationis causæ: ita de nomine F effectus pari ratione dicendum est. Quare si causæ nomine tertio modo semper significatur accidens quoddam absolutum distinctum formaliter a causa & effectu: idem de nomine effectus tertio modo semper dicere oportet. Quod si rationes causandi materiæ, formæ, & finis dicantur existere in effectu,

quemadmodum actio existit in eo quod fit, sicut nonnulli asserunt: tamen etiam tunc quod sit (quod tamen fortasse quibusdam placet) saltem accidentia absoluta essent in quolibet effectu, quæ essent pars proximarum causarum, ut de remotis taceam, & totidem ex parte effectus.

Mitto alia pleraque incommoda, quæ hanc commentationem consequuntur, quæ vel paululum attendenti, facile se offerent. Illud tamen addiderim, quod ut nullus est auctor, qui has rationes causandi neget, ita namque illam causæ & effectus significationem non approbet: ita nullus videtur esse qui tam dicat accidentia absoluta a causis & effectis distincta, præter quibusdam exceptis, qui ei videntur asserere de ratione causandi causæ efficientis, non tamen cuiuslibet, sed tantum efficientis actione transeunte.

Nulla esse alia causalitatum causarum esse distincta accidentia a causis & effectis.

Quæ sit natura rationum causandi.

SECTIO III.

Quod si quis petat, quæ tandem sit natura rationum causandi, partim superius ostendimus, partim ad eam quatuor conclusionibus breviter respondendum est.

Prima, rationes causandi esse ipsas causarum relationes, quod hæ in illis fundentur. *Concl. 1.*

D Secunda, Neque esse omnino relationes ullas. Namque ut relationes efficiendi vim non habeant, ita nec alio modo causandi, sed sunt veluti appendices quædam, quæ consequuntur entia, quæcunque natura simul existant, hoc vel illo modo inter se affecta. *2.*

Tertia, Neque esse accidentia absoluta, sive existentia in causis sive in effectis. Nullum enim accidens absolutum accessu possunt res E quæ denominantur causæ causari, & quæ denominantur effecta causati, aliòqui procedendum esset in infinitum, quando talia accidentia necessario causari deberent, atque adeo (quod consequens est) aliis accidentibus absolutis. Accedit illud peculiare in causis efficientibus, quod si oppositum huius assertionis verum esset, & rationes causandi agentium ponantur in agentibus, cum ratio causandi non solum conveniat causis F cum actu causant, Deusque non tantum æternitate, sed ex tempore sit acta causa rerum, aliquid accidens absolutum adveniret Deo ex tempore, quod Theologi Christiani possunt ferre. Quocirca merito Caietanus ridet sententiam, quod in Comment. 1 parte, art. primo ad quæstionem 25. docens omnes actiones transeuntes esse entia absoluta existentia in causis agentibus, nec alio generali pronunciato *3.*

Deo nullum advenire accidens absolutum.

posterioritate dicatur [illegible] existunt.

4\. *Rationem causandi esse ipsas causas adiuncto [illegible] ad effecta.* Quinta, Rationem causandi esse res ipsas, quæ denominantur causæ, non absolute tamen, sed quatenus actu concurrunt ad sua effecta. Quemadmodum rationes causatorum, siue effectorum sunt ipsæ res, quæ denominantur effecta, quatenus actu prodeunt a causis. Vtimur autem in hac conclusione metaphorico concurrendi verbo, quia nullum est proprium, quo causalitatem excercitam significemus. Quod igitur causandi rationes, sint ipsæ res, quæ denominantur causæ, ex eo patet, quia nihil aliud superest, quod esse possint, nisi aut res, quæ denominantur causæ, aut quæ denominantur effecta, aut vtraque simul. non possunt autem esse res quæ denominantur effecta, nec (quod hinc sequitur) vtræque simul, eo, quod res quæ denominantur effecta, sint posteriores natura ipsis rationibus causandi, & ab illis pendeant. relinquitur igitur, vt sint ipsæ res quæ denominantur causæ. Quod vero non sint ipsæ res absolute sumptæ, ex ratione constat, quia sæpe existunt cum nihil causant. Quod denique sint res ipsæ, quatenus concurrunt ad sua effecta, hac ratione colligitur: quia posito eorum concursu, primum ponuntur causæ in actu, id est, actu causantes, eoq; sublato primum tolluntur.

Diluuntur ea, quæ contra concurrunt, & quæ initio proposita sunt.

SECTIO IV.

1. Impugnatio quartæ conclusionis. AT contra hæc, ita sic offeruntur argumenta. Primum est, si rationes causandi sunt ipsæ res, quæ appellantur causæ, nec tamen absolute acceptæ, sed quatenus concurrunt ad effecta, iterum redit eadem difficultas, quæ a principio negotium exhibebat. Quæri enim rursum potest. Nam ipse concursus rerum, quæ appellantur causæ, addat aliquid rebus ipsis concurrentibus, an nihil. Nam si aliquid addit, aut illud erit relatio, aut accidens absolutum, quæ iam impugnata sunt. Si nihil, nullum erit discrimen inter res concurrentes, & ipsas absolute sumptas, quas tamen probauimus non esse eo posito rationes causandi.

6\. Alterum, si concursus Dei est ipse Deus concurrens; cum Deus sit æternus & infinitus, erit concursus illius æternus & infinitus, quod partim est falsum, partim impossibile.

7\. Tertium, si ratio [illegible], quæ efficacia sit finalis, nec tamen adhuc existit, esset ipsa res concurrens ad effectum, scilicet id, quod sit propter finem, quemadmodum sunt res ipsius existit, ita neq; eius concursus existit. quod videtur

[illegible]. Quemadmodum [illegible] [illegible] in [illegible] causalitatem [illegible] non [illegible] ipsis quæ causant.

Solutio primi obiectionis. Haud difficulter tamen hæc diluuntur. Primum quidem, si dicas, concursum causæ solitæ ad immediatum effectum, nihil entitatis addere causæ concurrenti. dixi, *saltem ad immediatum effectum*, quia si quis ipsam actionem, quæ exit ab agente causaliter, velit appellare concursum causæ ad principalem effectum, qui quidem est id, quod fit per actionem, non dubium est, quin is concursus aliquid entitatis addat causæ. Est enim actio quædam ab agente prodiens. Verum si causa B consideratur cum primo & immediato effectu, *Quid sit actio.* quamquam minus principali quo potius censeri debet, si primus ac proprius eius causalitatis sit sumenda est: velut agens cum actione C ipsa, negandum est concursum addere causæ concurrenti entitatem vllam. vt patet ex dictis. Cum autem obiicitur, hinc effici vt nullum sit discrimen inter res concurrentes ad effectum, quatenus ad illum concurrunt, & ipsas absolute sumptas, neganda est consequentia. Nam, etsi res, vt concurrunt ad effectum non plus habeant entitatis in se ipsis, quam si absolute sumantur, tamen hoc amplius habent, quod ab illis actu pendeant effecta. Similis distinctio fieri potest inter res D quæ sunt effecta, quatenus prodeunt a suis causis, & quatenus absolute sumuntur. Quamquam enim priori modo spectatæ nō plus entitatis sibi vendicant quā posteriori, tamē hoc amplius habēt, quod actu prodeant a suis causis. quod est distingui per modos quosdam habendi, & quodammodo etiam per extrinseca.

Solutio secunda obiectionis. Simpliciter Deum concurrere ex æternitate infinitis effectibus. Ad secundū neganda est cōsequentia. Nā concursus Dei, necessario dicit ordinem fundamentalē ad effectum. at Deus concurrens E est, & æternus & infinitus in se, tamen nec desistit concurrit ab æterno ad vllum effectum (quicquid dicendum sit de eo, quod fieri potest) nec potest infinite concurrens intendi: de hac enim infra latius sermo erit.

Tertiæ. Ad tertium dicendū est, vt concursus causæ finalis existat, satis esse, si ipse existat eo modo, quo causa finalis existit. Cum ergo non sit necesse, vt causa finalis realiter existat, cum effectus realiter fit, sed satis sit, si obiectiue existat in agente propter finem (saltem in primo) non est etiam necesse, vt concursus finalis causæ realiter existat, cum illa ad effectum realem concurrit. sed satis est, si existat obiectiue. Hæc enim est præstantia naturæ finalis causæ eiusque concursus, vt vel sola eorum obiectiua existentia sufficiat ad causandum realem effectum: quod quidem

[illegible]

[illegible] argumenta [illegible]

Ad primum [illegible], quæ [illegible] ad effectum [illegible] in [illegible] abso[illegible] [illegible] semper, [illegible] concurrere ad effectum.

Ad secundum negandâ est consequentia, quia datur alia ratio considerationis, quâ cerni spectari possit [illegible] [illegible], [illegible] concurrit ad effectum [illegible] efficientium.

Ad tertium dicendum, [illegible], [illegible] causæ efficientis [illegible] ad ipsam actionem effectionem [illegible]: quia [illegible] actio potest quodammodo [illegible] causandi respectu earum, quæ per actionem fiunt: quippe cum causa efficiens per actionem, vt per [illegible] quodammodo [illegible] efficiat.

NVM EIVSDEM EFfectus plures causæ dari possint, non coniunctim sed diuisim.

QVÆSTIO XIIII.

Quo pacto hæc quæstio ab Arist. explicetur, & in præsentia tractanda sit.

SECTIO I.

HActenus de ipsis causarum rationibus [illegible] [illegible] quæ [illegible], quæ Aristoteles comparatione inter se causis adiungenda putauit, quarum illud primum fuit num eiusdem effectus plures causæ dari possent. Quæ quæstio [illegible] ab eo explicata, duplicem sensum habere potest. Vnus est, num idem effectus possit habere plures causas diuersorum generum: alter, num plures eiusdem generis, vt plures efficientes, aut formales [illegible] hos duos sensus explicatio quæstionis apud Arist. duabus conclusionibus continetur. Prior est, eiusdem effectus dari posse plures causas diuersorum generum. Posterior non posse dari plures eiusdem generis. Verum cum sit [illegible] dari plures eiusdem generis, sed diuersi ordinis, [illegible] & [illegible], & homo in generando hominem [illegible], & plures eiusdem generis ac ordinis, [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible], posteriorem conclusionem Arist. [illegible] esse in causis eiusdem ordinis, & totalibus. Ac merito quidem. Nam causæ [illegible] [illegible] non ita proprie dicuntur diuersæ, vt quæ sunt eiusdem ordinis. Quæ enim sunt [illegible], non pendent [illegible] in causando, inferiores autem

Sensus quæstionis duplex.

Prior Arist. conclusio. Post. conclusio.

[illegible] [illegible] [illegible], quæ [illegible] [illegible] [illegible] possit, quæ [illegible] perfectam ac [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] causæ, quæ [illegible] [illegible], quæ [illegible], [illegible] [illegible] esse [illegible]. Nam de priori nulla est difficultas.

Vt igitur ea quæ modo [illegible], [illegible] tractentur, [illegible] est, duobus modis intelligi posse eundem effectum habere plures causas totales eiusdem generis ac ordinis: [illegible] diuisim, altero coniunctim. Diuisim, si [illegible] [illegible] effectum idem numero qui [illegible] & potest ab vna causa totali, possit etiam produci ab alia totali eiusdem generis ac ordinis. Verbi causa, num [illegible] possit produci [illegible] [illegible], vel [illegible], [illegible] [illegible] Coniunctim, vt si [illegible], [illegible] possit vt idem numero effectus simul prouenire a pluribus causis perfectis, ac totalibus eiusdem generis, ac ordinis: velut, vt idem ignis numero producatur a duobus ignibus simul concurrentibus, quorum vterque per se ac [illegible] possit illum producere, cum [illegible] materia, quarum vtraque per se satis esset ad illam [illegible]. Quoniam igitur vterque sensus propriam habet difficultatem, vterque seorsum tractandus est: sed quoniam causa efficiens inter omnia causarum genera magis perspicua est, [illegible], [illegible] ad illam [illegible] [illegible] quid de ceteris dicendum sit, [illegible] ad calcem [illegible] quæstionis concludemus.

Explicatio secundi effectum. Duplex sensus.

Argumenta pro parte affirmatiua quæstionis.

SECTIO II.

EFfectum igitur vnum agentis totalis posse diuisim produci ab alio totali eiusdem generis ac ordinis, his argumentis ostendi videtur.

Primum, in specie Leonis est generalis vis ad producendum quemlibet leonem, vt patet, in quolibet enim leone generante est tota virtus speciei: potest igitur quilibet leo quemlibet leonem generare.

Secundum, ad identitatem numericam rei genitæ sufficit identitas materiæ, & formæ: [illegible] enim Catholica Fides docet quemlibet hominem fore eundem numero in generali resurrectione, quia eadem numero erit vtriusque forma cum eadem materia, at materia ex qua ignis generat hunc ignem, potest eadem subiici actioni alterius ignis: ex qualibet autem materia quælibet forma educi potest, cum materia sit indifferens ad omnes formas. Atque igitur generari potest

[illegible]

[illegible] hoc [illegible] a [illegible].

Tertio, [illegible] ipsa [illegible] posse pro-ducta [illegible] ab [illegible], [illegible] ordinem [illegible] alicui eiusdem speciei hoc [illegible] esset [illegible] ergo [illegible]. Assumptio [illegible] eo patet, quia in [illegible] eiusdem speciei posset dari progressus in infinitum, [illegible] ex libro 2. cap. 4. q. 2. [illegible].

Quarto, eadem numero res corrumpi potest indifferenter a diuersis numero agentibus, ergo & generari: siquidem par ratio est in generatione atque in corruptione, praesertim cum corruptio unius sit generatio alterius. [illegible] de Gen. text. 17.

Quinto, quacumque ratione homo intereat, siue a [illegible], siue a milite in bello, siue oppressus morbo, siue aqua suffocatus, semper tamen est idem numero. non dubium est igitur, quin idem effectus numero a diuersis causis prouenire possit.

Sexto, idem effectus specie potest indifferenter produci a diuersis specie agentibus, vt [illegible] & a sole. igitur idem numero poterit produci indifferenter a diuersis numero eiusdem speciei effectibus pari ratione.

Septimo, motus localis diuersorum simul [illegible] sese [illegible] loco, terminari possunt ad eundem numero terminum, cum quodam [illegible] indifferenter possit eundem occupare. potest igitur eadem numero [illegible] localis, ac proinde idem effectus numero a diuersis causis [illegible] prouenire.

Postremo, non difficilius est rem producere, quam conseruare: quia etiam saepe conseruatio maiorem [illegible] requirit in causa efficiente, quam productio. siquidem plurima causa [illegible] possunt producere rem quam conseruare nequeunt. [illegible] effectus potest a pluribus causis indifferenter conseruari: ergo & produci. Assumptio probatur, quia calor aquae productus, & conseruatus aliquandiu ab igne, potest postea conseruari ab aere calido: & species [illegible], quae [illegible] colorem [illegible] [illegible] conseruatur a colore, a quo impressa est, planè videtur deinde conseruari posse ab alio, si [illegible] loco illius [illegible] substituat. Nam si secunda color [illegible] speciem in [illegible], [illegible] discernere [illegible] colorem [illegible] diceret.

Huic esse [illegible]

Atque haec quaestionis pars [illegible] Scotus secundo [illegible] q. 2. [illegible] probare videtur duobus argumentis. Vno, quia alioqui qui [illegible], qui [illegible] ex iisdem parentibus, [illegible] fuisset essent, si parentes [illegible] in statu innocentiae perstitissent. quandoquidem in eo statu nemo alius ex [illegible] parentibus progenitus. Cum ergo [illegible] nobis, hos ipsos progenitos [illegible] iri, [illegible] a Deo, si [illegible] humana [illegible] in [illegible], necessaria est [illegible], eosdem homines numero a diuersis progenitoribus generari posse. Altero, quia si ignis A genitus certa igne numero ex certa materia, [illegible] corruptus, & B eiusdem virtutis [illegible] est A, [illegible] generasset eundem ex eadem materia [illegible] numero igne [illegible] si in eodem instanti applicatus fuisset, alioqui tamen non est tantae virtutis, quantae est A, vt supponitur.

B

Conclusio partis negatiuae & [illegible] probatione. SECT. II.

Dicendum est tamen, vnum effectum eundem numero posse diuersis producere [illegible] numero agentibus [illegible] eiusdem ordinis: quae conclusio est D. Thom. [illegible] & [illegible] 7. [illegible] de Generat. Capr. 1. Scot. in 2. d. 3. q. 2. [illegible] q. 1. art. 3. & fere omnium.

C

Sunt tamen, qui illam hoc pacto probent, & quasi demonstrare putent: Non solum reddenda est causa, cur hic effectus naturalis sit huius speciei potius quam alterius, sed etiam, cur sit hoc individuum potius quam aliud. atqui nulla causa rei huius reddi potest, nisi totam hanc quia producitur ab hoc numero agente, & ex hac materia, & in hoc tempore, vel momento temporis. non potest igitur idem numero effectus produci indifferenter a pluribus numero agentibus eiusdem ordinis. Maior videtur perspicua. Minorem eo probant, quia nec recurrendo est ad solam [illegible] [illegible], cum [illegible] numero sit indifferens ad infinitas formas. Neque vero ad solam intentionem particularis agentis, cum particulare agens non intendat certum indiuiduum, sed effectum sibi similem secundum speciem, aut genus, vt dictum est. Neque vero tantum ad [illegible] respectus, & habitudines inter se, sed potius ad influxum corporum caelestium, quae ex certa [illegible] dispositione & [illegible] ordinem pertingunt. Nam cum coelestia corpora aeque indifferenter sint ad [illegible], quae suppositione [illegible] in haec inferiora, atque agentia particularia ad sua effecta, eadem est difficultas in iis, quae in agentibus particularibus, ut minor ratio sit, cur potius vnum effectum, quam aliud producant eiusdem speciei.

Propositur ratio quorundam, cur effectum numero idem a pluribus agentibus diuersis produci non posse.

D

E

F

Neque enim [illegible] dicere est, adiuncta tempora [illegible], [illegible] vt producatur potius hoc indiuiduum quam aliud hoc pridem libet non tamen [illegible] agentibus [illegible], [illegible] generari quodam [illegible], [illegible] indifferentiae ad omnia effecta quae a particularibus agentibus produci possunt, [illegible]

modo sumendi, eodem occurrere intra [illegible]. Nec [illegible] ad [illegible] [illegible] corporis, vel [illegible], [illegible] pendentium [illegible] & [illegible] ad [illegible] Cum igitur nulla alia causa sed ō possit [illegible], cur hoc effectus materialis sic potius hoc individuum, quam aliud, nisi tota hec aggregatio, quæ producitur ab hoc numero agente, ex hac numero materia, & in hoc numero tempore, vel momento: efficitur vt nullus effectus idem numero a pluribus numero agentibus indifferenter produci possit: imo, nec ab eodem numero agente ex diversis materijs, nec ab eodem agente, & ex eadem materia, in diversis temporibus.

Improbatur ab- [illegible] ra- tio. Verum ratio hæc vix nos mouet. Namque ut admittamus maiorem propositionem (quamquam Philosophi nihil [illegible] individua sunt, demonstrare solent, satis sit [illegible] arbitrari, si de naturis communibus dissera[illegible]) certe minor propositio non videtur vera. Tum quia alia causa reddi potest cur effectum naturalis sit determinate hoc individuum, quam quia producitur ab hoc numero agente, & ex hac materia, & in hoc tempore, vel momento, vt paulo post [illegible], etiam quia non recte probatur. Nā etsi recte ostenditur, non esse recurrendum ad vnitatem materialem materiæ, atque ad [illegible] particularis agentis, atque ad occultos influentias cælestium corporum, neque ad vnitatem materialem temporis, vel momenti (ut absque cum tempore & momento [illegible] [illegible] hoc concurrit rerum, sed occasiones & conditiones, sine quibus [illegible]) certe non sine periculo proponitur, & probatur non esse recurrendum ad [illegible] primi agentis rationem illā, quia Deus non concurrat cum agentibus naturalibus, nisi causa indifferenti ad omnia effecta, quæ ab eis produci possunt. Nā tametsi [illegible], verum esse potest, comparatio concursu primi agen-

Primū agēs [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] agē- tibus. tis cum effectis secundum speciem; non est tamen verum, comparatione cum effectis secundum numerum. Nam si primum agens indifferenter concurreret cum hoc agente particulari ad omnia effecta, quæ ab illo produci possunt, cum hoc individuum sit ad [illegible], vt [illegible], [illegible] producere hoc, quam illud, [illegible] [illegible]. Tolleretur quoque [illegible] divinæ providentiæ ad determinata individua pertinentis, nam [illegible] Deus certa & determinata individua fieri, vt gr. hoc vel illud, quæ [illegible] & infinitis a genere, cum quibus possunt indifferenter concurrere.

Hoc etiam potest propositio [illegible], [illegible], quando [illegible] potius causa indifferens & determinat a [illegible] determinatum effectum, constituit causa [illegible] determinata: quæ pene [illegible] quod in nulla causa [illegible] gratia causa esse potest, vt inde [illegible] in omnibus causarum generibus, item quoque constare quæ fieri non potest. Nam, quemadmodum [illegible] media [illegible] ad [illegible] singularia, ita multæ causæ indifferentes ad vnum determinatum effectum. at [illegible] universalis est aliquid [illegible] vniversale fieri potest (etenim causa vniversale est album dulce, quam album per se, & dulce per se, & sic in ceteris) tamen nihil potest fieri singulare, sine hoc numero, ergo ex multis causis indifferentibus ad plura effecta non potest provenire illud effectum determinatum numero. Neque obijiatur Por-

Antè mul- ta [illegible] determina- ta aggrega- tur vna de- [illegible] [illegible] [illegible].

phyrium dicentem in Isagoge cap. de specie, individuum describi ex multis communibus, quorum tota aggregatio in nullo alio reperiri potest. Vulgaris enim est ea individui ratio, nec tamen [illegible] vitio. Quamuis enim aggregatio ex [illegible] in nullo alio reperiatur, tamen nihil repugnat reperiri, vt sapiens statim perspicuum erit.

Porphyrij Vulgaris de- [illegible] [illegible].

Sunt forte qui propositionem [illegible] hanc in modum defendunt: materiam hanc numero, causam efficientem hanc numero, & generaliter & particulariter, tempusque aut momentum hoc numero, esse non efficiunt vnum determinatum effectum, nec efficiunt sic hoc numero: tamen omnia simul efficiunt determinatam causam, quam dicunt esse actionem hanc numero: quippe cum hæc actio numero nullum alterius effectum, quam hunc numero causa esse possit.

Impugnatio ratione [illegible] [illegible].

Sed nihil momenti habebit defensio. Nam vt mittamus [illegible] non esse propositionem [illegible] sit, sed quod illa sit, eadem quæ [illegible] de hoc numero actione, atque de hoc numero effectu quæ fit per actionem: Ut enim hæc materia, & cetera omnia non modo singula per se, sed etiam omnia simul sunt ex se indifferentia ad plura numero effecta: sic etiam ad plures numero actiones per quas fieri possunt.

Refellitur im- pugnatio [illegible] [illegible].

Alia ratione dici potest, cum aggregatio sit [illegible] rerum ac determinetur causa [illegible] effectum quæ proveniat, cur potius sit hoc tempore, quam aliud tempore, quia est individuum [illegible] voluntatis; quod hoc potius numero individuum in sua specie, quam ad aliud indifferentium causarum [illegible] in qualibet determinata [illegible] determinari. Vt enim Deus Opt. Max. ab æterno constituit omnia futura tempora, & [illegible]

Quomodo [illegible] per [illegible] causarum se habeat ad hūc numero effectum.

A [illegible] tempore momento [illegible] determinatur, & [illegible] quo effectu numero [illegible] causæ, in quo tempore, aut temporis momento produci [illegible] esset; alioqui nihil omnino producere-tur in rebus naturæ. Quod si et eodem modo dicere [illegible] effectum causarum naturalium esse [illegible] quam illum; quia productus est ab hoc numero agente, & ex hac numero materia, & in hoc numero tempore [illegible], quia [illegible] ad hunc numero effectum naturalem, ut hoc numero, tempore, aut momento naturali erat causa determinata. Quod idem dicendum est de effectibus causarum supernaturaliter [illegible].

Quæ sit sup-na causa, cur hic nu-mero effe-ctus produ-catur.

Atque hoc modo posset horum ratio ad probandam conclusionem [illegible] agenti, [illegible] eo, quod [illegible] probaveram [illegible], non esse [illegible] a [illegible] potest agentis, quia Deus non [illegible] difficultates [illegible], ac concurrere [illegible] cum agentibus naturalibus. Quicquid [illegible] alia ratione dicere possumus, [illegible] ad [illegible] primi agentis, ne videlicet naturalem, sed voluntatem causam reddere, & (ut dici solet) omni alia ratione reddere non possumus, [illegible] quam [illegible] videamus. Quamquam enim determinatio divinæ voluntatis ad hoc potius individuum quam ad aliud sub eadem specie, [illegible] causis [illegible] debet [illegible] quibus [illegible] primam causam specifice determinatio [illegible], non [illegible] ad [illegible] effecta (ad hoc enim ipsa [illegible] causæ particulares, determinatæ sunt, naturalis) sed ad singularia & determinata numero ta-men [illegible], quæ apud nos voluntaria sunt [illegible]. [illegible] est [illegible] philosophis ab hac responsione. *[illegible]*, præsertim cum hæc responsio [illegible] rerum naturalium ratio ab [illegible] etiam reddi possit.

Quæ possit ratio supra posita ad ve-rum sensum accommo-dari.

Ad divinā voluntatem [illegible] re-cur-rendum in [illegible] effectib.

Vera conclusionis probatio.

SECTIO I.

Vtrum ignis & generatio [illegible] probatur, [illegible] non [illegible] possit [illegible] produci a diversis numero causis efficientibus totalibus eiusdem ordinis, a nulla earum per [illegible] per se [illegible] dicendum [illegible], ergo [illegible]. Maior [illegible] ex [illegible], quia quod aeque produci potest ab A, & a B, eiusdem ordinis, per accidens est quod producatur ab A, cum possit produci a B, & vice versa. Deum

Primum ar-gumentum.

non [illegible] [illegible] A [illegible] ordinem [illegible] vi [illegible] causa [illegible] natura [illegible], [illegible] accidens, [illegible] ab eo, quod [illegible], producatur ab eo quod continet; quo pacto si Deus, in [illegible] causa omnia agentia [illegible] continet, ipse per se aliorum agentium effecta producat, non ideo dicendus erit causa [illegible] per accidens. Minor ex eo constat, quia cum [illegible] B certos & determinatos effectus habeat certum & determinatum esse, necesse est, ut a determinato agente procedat, ac [illegible] ab aliquo efficiente per se. Causæ enim per accidens sunt incertæ & indeterminatæ.

Quod si quis obiiciat, efficientem particularem, ut hunc ignem, non habere naturæ suæ determinatum effectum numero, cum possit multa numero effecta per se producere, ergo pari ratione neque effectum habere naturæ C sua causam efficientem particularem, certam & determinatam numero, sed secundum speciem negandum est paritatem rationem. Nam effectus natura sua pendet ex causa, non autem causa ex effectu. *Obiectio.*

Præterea diversorum agentium eiusdem ordinis ac totalium, (ut supra est [illegible], quæ subordinatæ, aut ut partiales causæ agunt, quod eadem numero [illegible] agunt) diversæ sunt actiones, ac diversa actiones debent, in [illegible] terminari, *cum motus, & termini non differant, ut [illegible] forma [illegible] numero [illegible]*, D et patet ex 3. Physic. text. 4. & 8. ergo diversorum agentium eiusdem ordinis, & totalium diversi sunt termini [illegible], ac proinde diversa numero effecta. *Secundum.*

Sed obiicies aliquis hanc in modum. Si propterea diversa numero agentia totalia eiusdem ordinis non possunt producere eundem numero effectum, quia eorum actiones E necessario sunt diversæ, non poterit utique Deus per suam potentiam producere eundem numero effectum, quem producit per alterum aliquod posset (neque enim contradictionem implicat) ergo non est reddita germana ratio, cur idem numero effectus produci non possit a diversis numero agentibus totalibus eiusdem ordinis. *Obiectio.*

Huic obiectioni sic occurrendum [illegible] F ne secundum rationem [illegible] spectata [illegible] non [illegible] ipsa, hæc productio [illegible] formæ, quæ introducitur in subiectum, alterum quod sit a tali agente, tertium vero quod a tali patiente recipiatur. Quatenus ergo [illegible] non potest, ut actio quatenus egit a tali agente sit ab illo, & quatenus recipitur in tali patiente non recipiatur in illo, &c. quin contradictionem implicet, [illegible] quatenus *Solutio. Tria in actione spectanda: sua similitudo, agentem, recipiendo.*

est [illegible] productio [illegible] & [illegible], quæ [illegible], posset ab aliquo [illegible]: quia non dicit respectum nisi ad [illegible] productionis. Sed [illegible] est, omnem productionem formæ naturalis introducendæ, esse naturaliter contractam cum respectu ad certam numero causam secundam: at vero Deum absoluta potestate posse omnem vim efficientem & sustentantem secundarum supplere, non dubium esse, quin possit eiusmodi productionem [illegible] respectu [illegible]. quare & per aliud efficiens producere, & per aliud subiectum sustinere. Ratio ergo proposita, etsi non concludat eundem numero effectum, spectata absoluta Dei potentia non posse produci à diversis numero agentibus totalibus & eiusdem ordinis, concludit tamen, non posse naturaliter.

Quo pacto diuina virtute causa secunda producere possit alterius causæ effectum.

Tertium.

Hic addi potest ratio paulo ante impugnata, si ita exponatur, ut non afferat veram causam, sed signum veræ causæ, et dicimus quo pacto exposita, non [illegible] [illegible], cum non certam probet eundem effectum non posse diuisim à pluribus efficientibus procedere (quod tamen quærebatur) sed neque ab eodem in diuersis temporibus, tempore [illegible] interrupto.

C

Solutio argumentorum affirmatiuæ partis.

SECTIO V.

Soluuntur argumenta proposita sect. 2.

AD primum igitur affirmatiuæ partis argumentum [illegible] est: si daretur equus [illegible] speciem [illegible] à singulari, ut [illegible] probabatur; atque posset generandi vim habere, ut ille probabat; [illegible] naturaliter generare omnem equum. nunc autem cum natura equi non [illegible] separata, [illegible] equi, [illegible] generationis [illegible]; [illegible] naturalis generatio, quæ [illegible] secundum speciem [illegible] ad [illegible] equum, [illegible] generantis equum absolute. Quare etsi [illegible] virtus speciei in equum [illegible], non tamen inde efficitur, ut quilibet equus possit quemlibet generare.

Quo pacto vim generandi [illegible] ordinetur.

Ad secundum dicendum est, [illegible] esse [illegible] numeralem, si eadem [illegible] materia, atque eadem numero forma [illegible], et ex eadem materia educatur eadem numero forma, non [illegible] esse. Si materia [illegible] actioni cuiusque agentis, ut dictum est. Quod [illegible] mirum [illegible], si [illegible] esse, si subjiciatur [illegible] eiusdem agentis vario tempore a diuina voluntate conditum. Cum

[illegible] in [illegible] indifferens ad quamcumque formam [illegible] ad aliquid [illegible]. [illegible] quam [illegible] naturaliter [illegible] ad [illegible] ex illa quamlibet formam ignis. Nam etsi quælibet materia est indifferens natura sua ad infinitas formas ignis, [illegible] quælibet ignis [illegible], nulla ratione est [illegible] sua indifferentia ad formam educibilem ex alia

B materia [illegible] forma, quæ producitur [illegible] naturalem dependentiam à certa numero materia. Eodemque modo, etsi quælibet ignis materia sua est indifferens ad [illegible] ex illa infinitas formas ignis, nullum [illegible] est materia [illegible] indifferens ad educendam formam, quæ ab alio igne educi possit: quia [illegible] omnis forma habet naturalem dependentiam à certo efficiente

C particulari. Vnde collige, non multorum esse indifferentiam [illegible] singularis materiæ, quam singularis agentis particularis. Nam ut singulare agens natura sua nullam respicit formam, quam aliud numero agens naturaliter possit educere: ita singularis materia nullam respicit naturaliter, quam ex alia materia [illegible] educi possit. Quod dictum intellige de materia respectu formæ, quoad primam eius introductionem, non quoad con-

D seruationem in alia atque alia particula materiæ, quæ [illegible] quod fit in nutritione. Est enim perspicuum, [illegible] materiam [illegible] recipere [illegible] formam viventis, quæ iam ex alia materia educta erat aut saltem in aliam inducta.

Forma producta à materia illa materia [illegible] dependet.

Omnis forma [illegible] certo efficiente dependet.

Ad tertium dicendum est, essentialem subordinationem, ut 2. lib. c. [illegible] sect. [illegible] explicatum fuit, & in qua dictum est, infinitatem dari non [illegible], quod non possit non [illegible] causam, quarum propria

E [illegible] effectum, sed posteriorem non causat, nisi concurrente priori. Non ita autem res habet in hoc igitur genere, & [illegible] à quo genitus est, & in ceteris, quæ eum generationem præcedentes. Nullus enim eorum in generando operationem [illegible] à quo genitus fuit, aut aliorum præcedentium. Quare nihil obstat nostræ conclusioni, si in ea potuit dari progressus in infinitum. Quanquam ac hoc quidem [illegible] concessum, ut lib. 12. [illegible]

[illegible]

F [illegible].

Ad quartum dicendum est, nō esse parem rationem in generatione atq. in conseruatione [illegible] Capr. [illegible] in 2. [illegible] post Gregor. [illegible] parem esse rationem, ut species equi, [illegible] alio [illegible] perfecti generentur à diuersis speciei agentibus, quia possunt à diuersis specie [illegible]. Causa vero cur non sit eadem ratio, hæc est quia per genera-

[illegible] A

[illegible]

Quae cadunt per accidens [illegible] non possunt [illegible] posse.

[illegible] dimensiones [illegible] [illegible] posse animaduerti [illegible] generationes [illegible] Cum autem [illegible] corruptionem [illegible] B [illegible] atque item, quod [illegible] [illegible] alio corruptione [illegible] comitatur tiam, quia [illegible] corruptionem comitatur aliqua generatio, & vicissim generationem aliqua corruptio. [illegible] non esse [illegible] erat. Nam [illegible] eadem [illegible] est post [illegible] cadit, [illegible] corruptione [illegible] est, & quamlibet corruptionem [illegible] comitatur C [illegible] quae generatio, [illegible] quae tam [illegible] [illegible] [illegible] generari non potuit.

Quaestio de specie cadaueris [illegible]

Ad quintum dicendum est, non admodum facilem esse quaestionem apud Philosophos de specie cadaueris, utrum videlicet quotiescunque [illegible] animal intereat, semper generetur cadauer eiusdem speciei. [illegible] quod fieri [illegible] D [illegible] diuersissimarum specierum. Dico autem per se, quia species cadaueris [illegible] variatur propter [illegible] per accidens, [illegible] Verum haec quaestio nihil est ad rem. Quicquid enim de ea [illegible] necesse est [illegible] [illegible] animal occumbit, [illegible] forma substantialis, [illegible] in [illegible] introduci formas E cadaueris. [illegible] quam [illegible] Neque [illegible] est, cum aliud indicat. [illegible] pertinet [illegible] de [illegible] substantia, sed ad rationem, [illegible] accidentia [illegible]

Non est [illegible] de [illegible] substantiae [illegible]

Ad [illegible] dicendum [illegible] diuersa specie, F [illegible] per accidens; quia [illegible] calore [illegible] per accidens [illegible] At [illegible] non est sermo de [illegible] per accidens [illegible] eundem numero [illegible] posse habere [illegible]

A [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] particulares, [illegible] [illegible] generetur, et eam [illegible] esse [illegible] B [illegible] specie [illegible]

Hinc [illegible] occurrendum est, [illegible] quae [illegible] principaliter, de quibus [illegible] in hac quaestione, [illegible] Ac [illegible] Sol [illegible] [illegible] principalibus, [illegible] C [illegible] generatio [illegible] [illegible] tamen [illegible] Solis, de qua re [illegible] disserendum. [illegible] [illegible] Sol [illegible] generatio [illegible] cum Sol [illegible]

Ad septimum dicendum, [illegible] diuersa [illegible] locum per motum, quem [illegible] occupare possint, [illegible] in eodem tempore, [illegible] numero nihil D inde colligi contra propositam conclusionem. Locus enim non [illegible], quod [illegible] per motum localem, sed [illegible] in loco. [illegible] nulla eadem numero [illegible] habitus obtineri potest. Siquidem, [illegible] in loco [illegible] eadem numero, necesse est [illegible] locum [illegible] numero, [illegible] mobile. Quod [illegible] diuina potestate duo corpora [illegible] in eodem loco, [illegible] E [illegible] rationem [illegible] corporum. Verum, quia per motum [illegible] absoluta [illegible] loco [illegible] et [illegible] sed [illegible] et mobile [illegible] in loco, [illegible] partes [illegible] [illegible] propter motum [illegible] esse debet, quia idem numero [illegible] eadem numero [illegible] in loco [illegible] F [illegible] numero [illegible] cum mobile est idem numero. Neque enim [illegible] numero [illegible] in loco consequitur [illegible] Abacuc Propheta in [illegible] et est Daniel 14. quod [illegible] ab Angelo [illegible] eodem momento temporis in eundem locum [illegible] peruenisse. Quod [illegible]

Pluralitas in loco [illegible] numero.

[illegible] interrupta [illegible]. Nisi quis ita defen-
dat [illegible] numero [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible] a Thomae, [illegible]
[illegible] colligerentur. Itaque
cum dicimus, eundem numero effectum non
posse reddi, iterum producere ab alio agente
numero, [illegible] effectus id intelligen-
dum esse volumus, qui non a [illegible] absolu-
ta fieri solent.

Eiusmodi [illegible] numero [illegible].

Productio & conservatio, in quibus aeque sint faciles, vel non sint.

Ad posteriorem dicendum, aeque facile qui-
dem aut difficile in quibusdam esse cum pro-
ducere atque conservare: et in iis, quae non
possunt fieri nisi per continuationem; et in caete-
ris omnibus, in quibus productio & conser-
vatio re ipsa idem sunt, ut in productione re-
rum successivarum. Deo enim, cum habeat
potentiam infinitam, aeque facile est creare
formas subsistentes atque conservare: creatu-
ra autem aeque difficile, seu potius impossi-
bile. Ignis enim aeque eundem conservare at-
que producere vitrum; motum aeque diffici-
le, immo & impossibile conservare. In aliis au-
tem plerisque rebus partim facilius esse pro-
ducere, partim facilius conservare. Homo e-
nim gratia: hominem, quem conservare
nequit, conservat vero indumenta, aedes, &
alia pleraque conservant vero, quam gene-
rare non possunt. Utcunque igitur habeat
propositio argumenti, distinguenda est as-
sumptio. Si enim loquatur de conservatione,
quae re ipsa distinguitur a productione rei,
qualis concedit [illegible] conservationem, con-
cedenda etiam est, sed neganda consequen-
tia. Si vero loquatur de conservatione, quae
re ipsa non distinguitur a productione, ne-
ganda est plane. Ad huius autem sensus pro-
bationem, quae ex solo posteriori exemplo
duci potest, dicendum est, speciem coloris
obiecti non posse conservari ab alia colu-
mna, etiamsi Deus aliam simillimam loco il-
lius substituat. Sublata enim priori, necessa-
rio tollentur species, quas illa imprimebat;
quemadmodum sublato sole, necessario per-
it lumen diei. Quanquam vero sequens
columna aliam imprimet speciem, non po-
terit tamen per illam oculus distinguere po-
steriorem a priori. Quae vero haec ratio redi-
tur a quibusdam, quia si diversitas illarum spe-
cierum satis esset, ut oculus indicare posset
[illegible] columnam esse diversam a priori, sa-
tis quoque esset diversam eandem, quae ea-
dem columna interrupta visione producit, ut
oculus idem eandem aperta et clausa. Haec ta-
men ratio nihil est adeo, quia species ab
obiecto eodem numero diversis temporibus

Quod diversitas specierum non sufficiat ad obiecta distinguenda.

Ratio improbatur.

producta, semper repraesentat idem obie-
ctum numero: ut [illegible] quae producuntur a [illegible]
[illegible], [illegible] sola [illegible] interrupta,
non tamen repraesentat idem numero. Cer-
tius igitur ratio est, quod [illegible] non possit
[illegible] conclusum, nisi ubi ali-
quae est determinatio aut distinctio sensibilis,
ut si distinguantur colore, aut intensione co-
loris, aut magnitudine, aut certe loco, cum
simul cernuntur. Distinctio enim, quae sit per
solas differentias individuales, abstrusior est,
quam ut sensu [illegible] percipi possit.

Germana ratio.

Denique ad priorem rationem, qua Sco-
tus utitur, dicendum est, multos esse nunc
praedestinatos, qui non essent futuri, si stetisset
innocentia aut a primis parentibus, aut a tota
posteritate conservaretur. Neque eo quidem ra-
tione, quia nunc multi praedestinati nascun-
tur ex parentibus reprobis, quod obiicit Sco-
tus (siquidem parentes, qui nunc reprobi
sunt, poterant praedestinari) sed quia nunc mul-
ti praedestinati nascuntur ex adulterio, qui non
nascerentur in statu innocentiae, cum in
illo statu nullus futurus esset usus alieni con-
iugii. Nullum tamen est inconveniens asse-
rere, multos ex iis, qui nunc praedestinati sunt
non fuisse tunc nascituros, quia Deus non
praedestinavit homines, nisi praescientes lapsum
humanae naturae, quam si extitisset non prae-
scivit, alia ratione alios praedestinasset, ut D.
Tho. Quodlib. [illegible] quaest. [illegible] recte animadvertit.
Vide Capreol. in 2. dist. [illegible] & quae contra
obiiciuntur. Scotus eo loco sup. citato id
putat absurdum quia tollitur Deum (ut nostro
intelligendi modo loquamur) praedesti-
nasse homines ante praescientiam lapsus ge-
neris humani. Ex quo fundamento in alia
quoque absurda incidit, quae videri licet a-
pud illum in loco citato. Atque haec quae
Theologi sunt propria, necessario attingen-
da fuerunt, ne quis crederet propositam con-
clusionem repugnare doctrinae fidei de consti-
tutione praedestinationis.

Prior Scoti ratio soluta.

Quo ratione multi nunc praedestinati sint qui non essent futuri.

Quo pacto Deus homines praedestinaverit.

Ad posteriorem vero eiusdem authoris ra-
tionem ex dictis patet, negandum esse, quod
sumitur. Nam etsi ignis D, tanto virtutis
quanta est A, generare posset in eodem in-
stanti similem effectum, non posset tamen
eundem numero producere. neque enim id
colligi potest ex aequalitate virtutis, sed ex
identitate sua numerali, si eadem omnino
esset in utroque igne. Atque haec de
satis dicta sunt propositae contro-
versiae: nunc de Contin-
cto dicendum
[illegible]

Posterior Scoti ratio diluitur.

NVM

NVM EIVSDEM EFfectus plures causæ coniunctim esse possint.

QVÆSTIO XV.

Argumenta partis affirmatiuæ.

SECTIO I.

PLures eiusdem generis totales eiusdem numero effectus esse posse, his argumentis ostendi videtur in efficientibus.

Si Deus consumat materiam huius ligni eius sola quantitate, detracta reliquis formis substantialibus, & omnibus qualitatibus, quoque illam comitabantur, adhibeatque circumillam [illegible] plures numero ignes, quorum quilibet per se possit ignem ex ea generare: ignes illi procul dubio agent in eiusmodi materiam, atque adeo in instanti: hoc autem dato, idem effectus numero producetur à pluribus agentibus totalibus eiusdem generis & ordinis. Est igitur pars affirmatiua quæstionis vera. At quod ignes illi agent, perspicuum est, tum quia sunt agentia ex necessitate naturæ, & habebunt materiam præsentem dispositam, ut actionem suscipiat. Si enim nullam haberet quantitatem, [illegible] quis dicere posset, non futuram actionem: si quidem qualitatem, quam ignes illi imprimere possint, egent quantitate, cum intercedentis recipiuntur: nunc autem cum materia penitus conseruatur cum quantitate, nulla videtur esse ratio, cur actionem suscipere non possit. Quod vero agant in instanti, ex ratione patet, quia ideo Sol illuminat aerem in instanti, quia in aere nihil est, quod possit luminis productionem impedire aut retardare: quod idem esset in materia accideret.

Præterea, si duo corpora lucida sint æquali magnitudine, intensione lucis, atque æquali rursus atque propinqua alicui diaphano, quod ab utrolibet per se illuminari possit: tam quæritur, num ambo illuminabunt eiusmodi diaphanum, an alterum illorum tantum, an vero neutrum. Quod neutrum, aut unum potius quam alterum, nulla certi[n]o ratione dicendum videtur, cum utrumque per se æque id facere possit: ambo igitur illud illuminabunt. Quare nihil prohibet, quominus idem numero effectus à duobus causis totalibus eiusdem ordinis simul produci possit.

Adhæc, duo Angeli aut etiam homines possunt concurrere ad portandum eundem lapidem, quem singuli per se portare possunt, igitur sicut patet, et idem numero effectus [illegible] producatur à duobus efficientibus [illegible] eiusdem ordinis.

Atque hanc sententiam amplectitur Almain [illegible] d. 1 q. 4 & 15 [illegible] Capreolus 3. sent. d. 1 q. [illegible] refert [illegible] sententiam [illegible] quam propugnat etiam Gabriel eodem loco.

Approbatur negatiua pars.

SECTIO II.

COntraria tamen sententia, quæ est Diui Thomæ tum hoc loco, tum 1. p. q. [illegible] art. [illegible] Scoti 3. sent. d. 1 q. 1. Themistij, Auer. Alber. Caie. Capr. & pene omnium aliorum [illegible] Philosophorum à nobis amplectenda est: quæ facile ex iis, quæ superiori quæst. dicta sunt, hunc in modum concluditur: Plures causæ efficientes totales eiusdem ordinis non possunt producere disiunctim eundem numero effectum: ergo nec coniunctim. Nam si possent coniunctim, nec tamen disiunctim: iam non essent causæ totales, sed partiales, ut patet ex dictis. Ita sit, ut qui conclusionem superioris quæstionis concedit, hanc omnino concedere cogatur, ne sibi repugnet asserens eas causas esse totales, quas cogitur fateri non esse totales, sed partiales. *Vide Albert. Mag. 2. Phy. tract. 2. c. 6. & Themist. 2. Phy. c. 1. Auer. 7. Metaph. comment. 31. Caiet. 1. p. q. [illegible] art. 3. & 3. p. q. 3. art. 6. Capr. 2. sent. d. 1. q. [illegible] & 3. sent. d. 1. q. 1. Scot. hoc lib. quæst. 4. Ferr. 3. con. gent. c. 18. Scot. 2. sent. d. 20. q. 2.* | *Probatur hæc sententia non conclusione [illegible] potest.*

Scotus tamen, quoniam in 1. d. 2 q. 3. credidit eundem numero effectum posse disiunctim produci à pluribus numero agentibus totalibus eiusdem ordinis, cogitur probare hanc conclusionem ex speciali repugnantia, quæ videtur consequi, si coniunctim ab illis penderetur, etiamsi posset disiunctim. Sic autem fere argumentatur. Si idem numero effectus produceretur simul ab A & B causis totalibus, penderet utique essentialiter & ab utroque: & à neutro. hoc autem apertam includit repugnantiam. Quod autem ab utroque penderet essentialiter, ex eo videtur supponere tamquam perspicuum, quia dependentia à causa totali est dependentia essentialis. Quod vero à neutra penderet essentialiter, hunc in modum probat. Primum quidem non penderet essentialiter ab A, quia etsi A non existeret, nihilominus produceretur à B. Deinde non penderet essentialiter à B, quia etsi B non existeret, nihilominus produceretur ab A. Igitur à neutra penderet essentialiter. | *Scoti conside[ratio].*

Verum Scotus nisi animus hæreret, scio pro- | *Pr. Scotum*

[illegible] mutuo dependere ab alio, nisi quia pu- tant dependentiam a causa [illegible] esse dependentiam effectus [illegible] quod [illegible] verum est, quia idem effectus numero non potest produci a pluribus [illegible] B Nam si potest ergo a neutro pendet effectus [illegible] quia non excludunt alteram, [illegible] si ponerentur simul concurrere. Itaque ratio Scoti neque propter hanc [illegible] neque propter superiorem amplectenda est.

An quaestio intelligenda sit de potentia naturali an absoluta. Sed quaeret aliquis, num propositio conclusio intelligenda sit de potentia naturali, an de absoluta. Scotus [illegible] quaest. [illegible] art. [illegible] putat esse intelligendam de absoluta, [illegible] C [illegible] [illegible] *Scoti sententia. Caiet. opinio contemperatur.* Caietanus tamen [illegible] quaest. [illegible] art. [illegible] conditionem esse intelligendam nisi de potentia naturali, [illegible] quae sententia magis placet. Nam neque superior quaestionis conclusio, [illegible] [illegible] intelligenda est de potentia absoluta, sed naturali [illegible] D [illegible] quia Deus supernaturali concursu posset per ignem A, et per causam proximam totalem, [illegible] producere eundem numero effectum, quem posset producere per ignem B, et per causam item proximam & totalem. Sed tamen, quia naturali ordine nulla causa media totalis producere potest perfecte eundem numero effectum, quem potest alia totalis eiusdem ordinis producere: [illegible] E [illegible] [illegible] eundem numero simul concurrere: aliqui nulla est repugnantia. Cum autem Scotus loco [illegible] haec [illegible] colligit, [illegible] hoc posito, eundem numero effectum pendere [illegible] ab utraque, & a neutra [illegible] [illegible] quidem est semper dependentia [illegible] naturali & ordinaria, quo sensu ratio [illegible] Scoti [illegible] supernaturali & extraordinaria [illegible] F [illegible] Deus supplere possit omnem efficientiam aliarum causarum, & [illegible] effectum [illegible] producendum. Relinquitur ergo, ut argumentis oppositae sententiae satisfaciamus, quod in [illegible] difficul- tatis.

[illegible]

[illegible] argumentorum oppositae sententiae.

SECTIO III.

AD primum, admissa hypothesi, dicendum [illegible] quae [illegible] causas totales eius [illegible] numero ignem, qui ab omnibus simul produceretur. Quamquam enim quilibet [illegible] esset, et per se & sine concursu aliorum [illegible] materia, & in eodem tempore [illegible] numero ignem produceret, tamen nullus per se produceret illum eundem, quem omnes simul producerent. quod iam patet intelligendum esse [illegible] naturalem ordinem. [illegible] absoluta Dei potentia quilibet ignis [illegible] posset eundem numero ignem, qui ab illis igne naturaliter produci potest, si Deus illo ad [illegible] utile.

Ad secundum, si vera esset opinio illa per- *Perspecti. [illegible]* spectivorum, quae [illegible] corpora luminosa [illegible] [illegible] medii, ni- hil esset difficultatis. Verum ea [illegible] est probanda, ut [illegible], & ad caput [illegible] *Lege [illegible]* [illegible].

Dico, [illegible] placeat, [illegible] illa luminosa *Simile quod [illegible]* corpora [illegible], et [illegible] unum lumen producunt. Haec tamen responsio, [illegible] experientiam, [illegible] nulla enim est [illegible] [illegible] & virtute aequale in, [illegible].

[illegible] *Perteriani [illegible]* [illegible] consti- tutionem [illegible] distinctionis partem, quae a superiorum responsione distinguitur, non continuandam [illegible] duobus [illegible] aequalem virtute, cum simul [illegible] ponderis [illegible] quantum [illegible] per se portare [illegible] agit [illegible] eandem totam [illegible] sed secundum partem aliquam: ita [illegible] [illegible] simul ad eundem [illegible] totum [illegible] producere [illegible] Nam quod [illegible] proportionalitatem non pos- se, [illegible] impossibile est per partes luminaris reprimere propriam virtutem, & agere [illegible] quasi, [illegible] minime, cum [illegible] [illegible] tanta [illegible] [illegible] nihil conclud- tum.

[illegible] hoc ipsum cognitur [illegible] [illegible] quam solum [illegible] Tum denique, quia neque in [illegible] [illegible] in aliis agentibus non liberis.

[illegible] si duo luminosa corpora [illegible] [illegible] Nunc autem, cum id plane [illegible] [illegible] argumentum. [illegible]

[illegible] Ad argumentum igitur dicendum est, [illegible] [illegible]

Sed quaeres [illegible] quid dicendum sit, si [illegible]

A [illegible]

Hinc [illegible] a priori luminoso productum [illegible] Non est [illegible] hanc sententiam. [illegible]

B [illegible] gratia. Accedit, quod [illegible]

Dicendum igitur, si alteri luminoso alterum adiungatur, non opus esse, ut priori lumen a priori productum sed [illegible]

C [illegible] Neque enim [illegible]

D [illegible] Hinc patet [illegible] luminosum praecedens, [illegible]

E [illegible] Quod si secundum luminosum [illegible]

Patet enim [illegible]

F [illegible]

Quaeres aliquis quid [illegible]

[illegible] lumina [illegible] in eodem [illegible] quatenus possint a Deo.

pora luminosa aequalia magnitudine & a- peri si aequalis [illegible] potestatis [illegible] vel [illegible] [illegible] per simul in eodem [illegible] tempore non [illegible] tamen [illegible] possint [illegible] Ad hanc [illegible] si corpora illa in eodem momento temporis simul ponerentur, facilis est responsio ex dictis. Producerent enim vnum lumen indiuisibiliter, quod neutrum per se posset producere, concurrendo vtrumque (quod B verumque oportet) tota virtute concurrens. Verum si altero prius posito ac remanente simul cum eo, poneretur alterum: dubitatio est

Vlterior difficultas.

non minima. Nam si sphaera actiuitatis vtriusque luminosi non fuerit maior, quam prioris tantum: sane cum posterius luminosum advenerit, aut nihil faciet, quia inueniet medium tanto lumine affectum, quantum ipsum producere potest; aut si aliquid faciet, necesse erit, vt vel cum priori luminoso aliud C numero lumen producat destructo priori: vel illud idem lumen, quod productum erat, cum eodem luminoso conseruet. quae omnia videntur incommoda. Neque enim videtur dici posse, fore, vt posterius luminosum nihil agat: nihil enim otiosum est in rerum natura. Neque item vt vtrumque producat aliud numero lumen destructo priori: quandoquidem nihil erit, a quo prius lumen destrui possit. Nec denique lumen prius productum conseruari ab v- D

Conseruatio & productio idem sunt in successione.

troque luminoso poterit: conseruatio enim, & productio idem sunt in successiuis. lumen autem, quod a priori luminoso productum erat, non potest a posteriori produci: ergo nec conseruari. Si autem sphaera actiuitatis vtriusque fuerit maior, quam prioris luminosi tantum, inueniet quidem posterius quod agat posterius luminosum. producet enim simul cum priori lumen vitra sphaeram actiuitatis prioris luminosi, & cum eodem intendet lumen ab illo pro- E ductum in qualibet remota parte medij prius illuminati. Verum ipsa hypothesis non videtur admittenda. cum enim ambo luminosa non sint occupantia simul maiorem locum, neque habitura intensius lumen, quam alterum tantum: non est cur vtrumque simul habeat maiorem actiuitatis sphaeram, quam habebat prius luminosum.

Vnde oriatur dubij propositi difficultas.

Tota huius rei difficultas ex eo nascitur, quia nunquam experti sumus plura luminosa simul in eodem loco, vt experiremur ea- F lumen longius diffundere lumen, quam vnum tantum: quemadmodum sum experimur cum [illegible] prope aliud ponimus. Hinc enim fit, vt ad rationem sine experientia necessariam sit recurrendum, quae tamen non tam [illegible]

Quomodo soluenda.

[illegible]. Qui ergo propter rationem praedictam concedunt duo proposita lumi-

A nosa non habitura simul in eodem loco maiorem actiuitatis sphaeram, quam prius luminosum habebat, respondere necesse est, posterius luminosum nihil facturum ad lumen intendendum [illegible], quod [illegible] satisfaceret, quamdiu cum eo simul fuerit prius luminosum, a quo solo lumen productum & conseruabitur. id enim ex iisdem, quae B proponebantur, minime videtur improbabile. Sed oportebit demorare illud quod sequitur, ne [illegible] quidem [illegible] si a Deo in eodem loco ponerentur, magis illuminaturas domum, quam vnicam. Qui vero non hoc concedat admiserit propositum duo luminosa habitura (quod verisimilius est) maiorem actiuitatis sphaeram, quam singula per se: is facile diluere poterit rationem,

Quae plus habent luminis, licet non extensionis, lumen longius agunt & faciunt.

qua oppositum probare nitebatur. Dicere- C mus enim ambo luminosa non sic occupantia simul maiorem locum, neque habitura intensius lumen, quam alterum tantum: tamen non debere esse, quia habitura sunt plus luminis; habebunt enim duplex lumen comparatione singulorum: quod satis erit, vt longius possint illuminando agere, quam prius luminosum. nam etsi posita ex materia densiori non habeant intensiorem calorem, quam rariora; tamen ex eadem di- D stantia magis calefaciunt: neque id propter aliam rationem accidere potest, nisi quia in materia densiori plus caloris est, quam in rariori, etiamsi intensio sit eadem. Neque ad rem est, si quis obijciat in eo esse disparitatem, quod materia densior non est plura corpora, sed vnum tantum, quod de duobus luminosis in eodem loco adequate positis dici non potest. nihil enim id refert. Nam quod calor eiusdem intensionis in materia densiori positus plus agat ex eadem di- E stantia, longiusque calorem diffundat, non prouenit ex vnitate subiecti, sed ex maiori caloris multitudine, quae dupla erit vel tripla, vel etiam maiori proportione, si proportio maioris inaequalitatis in densitate maior fuerit. Ad tertiam neganda est consequentia. Non possunt enim sine duo Angeli, sine duo homines concurrere ad mouendum lapidem nisi vt causae partiales, siquidem quanto vnus magis conabitur, tanto minus conabitur alter, vt ex conatibus vtriusque quasi v- F nus conatus efficiatur.

Quid de caeteris consistentium generibus dicendum sit.

SECT. IV.

Si potest, vt, quemadmodum Aristoteles in eo pronunciauit, de quo hic agimus, [illegible]

[illegible]

uniuersè loquutus est de caussis: quid de materia grosius dicendum sit, paucis explicemus. A

Quod ergo attinet ad alteram conclusionem generaliter, nullum eundem numero effectum posse habere plures materias, aut formas totales eiusdem ordinis siue distinctas, siue coniunctas. Hæc conclusio, quod ad sensum distinctam attinet, ex eo probatur, quia cum singularis materia, & singularis forma, quod ultimas eorum unitates, sint physica indiuidua eorum principia, ut patebit capite sexto: nec aliquam dicendum est, rerum & idem numero compositum posse indifferenter constare ex hac vel illa materia, aut ex hac vel illa forma. Vnus est Durandus, 4 senten. dist. 4. qui sentiat, verum & idem numero compositum posse indifferenter constare ex quauis materia, modo concurrat eadem numero forma. Proinde, licet fiet ex una diuinitus forma. Proinde, licet anima Diui Petri in generali resurrectione non vniatur eidem materiæ, quam olim informabat, nec illi ei tum particulæ, tamen compositum fore idem numero quod olim fuit censet. Verum hæc sententia, quia parum abest, quin solam formam ad essentiam rei naturalis pertinere dicat, septimo libro impugnabitur, ubi ea de re dissentit ab Aristotele. B C

Numerum eius formas plures vel idem numero effectum essentiæ.

Durandi falsa sententia.

Quod vero attinet ad sensum coniunctum, ex distinctionibus potest duci probatio, quod idem factum est in caussis efficientibus. nam si nec plures materiæ, nec plures formæ, distinctim, siue indifferenter possunt constituere idem numero compositum, & tamen possunt coniunctim efficere ut iam non sint caussæ totales, sed partiales. quod est contra hypothesim. loquebamur enim de totalibus. D

De fine tamen non prorsus eadem est ratio. nam, etsi internus finis eiusdem mutationis, nec distinctim, nec coniunctim plures esse possunt, totales videlicet ac eiusdem ordinis: externos tamen utroque modo diuersos esse nihil prohibet. E

Prior pars huius assertionis ex eo patet: quia finis internus mutationis idem est quod forma quæ acquiritur, & ex qua fit compositum. nullum autem numero compositum nec distinctim, nec coniunctim plures numero formæ totales dari possunt, ut ostensum est. Posterior vero manifesta exempla est: idem enim opus fieri potest ab homine indifferenter propter hunc aut illum amicorum suorum, itemque propter hunc & illum simul: adeo ut nihil magis fiat propter unum quam propter alterum, imo etiam, quam propter utrumque. F

NVM CAVSSÆ SIBI mutuo sint caussæ.

QVÆST. XVI.

Argumenta negatiuæ partis.

SECTIO I.

Fieri non posse, ut caussæ sibi mutuo sint caussæ: etsi oppositum asserit Aristoteles in hoc capite, his tamen argumentis ostendi uidetur.

Primum, quia finis nō potest habere caussam, cum sit caussa caussarum omnium, ut dici solet.

Deinde, quia nec efficiens, quatenus efficiens est, si enim efficiens haberet caussam, ea maxime esset finalis: at finalis non est caussa efficientis etiam, ut efficiens est: alioqui Deus, quatenus est primum efficiens, esset caussatus ab ultimo fine, ac proinde ab se. C

Tertio, quia si caussæ sibi mutuo caussæ essent, cum ex omnes, quæ ad eundem effectum concurrunt, simul conueniant: unum genus caussæ esset alteri generi essentialiter subordinatum. quod fieri posse ad litteram secundum cap. 2. quæst. 1. sect. 2. negatum est: imo vero, vnaquæque caussa esset sibi ipsi essentialiter subordinata. quicquid enim est subordinatum alteri, est subordinatum in omnibus, quibus illud subordinatum est. D

Quarto, quia si caussæ sibi mutuo caussæ essent, concedendum foret, eas esse priorem & posteriorem respectu alterius: ac proinde priorem & posteriorem se ipsa, & (quod hinc sequitur) caussam sui ipsius. omnis enim caussa est prior eo, cuius est caussa. quicquid autem est prius priore, est prius posteriore: & quicquid est caussa caussæ, est caussa caussati. E

Postremo, quia si caussæ sibi mutuo caussæ essent, per se mutuo demonstrari possent: quo fieret ut circularis demonstratio non esset in probando. quam tamen ab Aristotele in priori libro de posteriori resolutione, & ab omnibus explodit, ut merito quidem. ea enim admissa, idem esset notius & ignotius altero, atque adeo seipso. quandoquidem ea omnia, quæ sine demonstrantur, sine quauis alia ratione probantur, per notiora probentur necesse est. F

Qua [illegible] ad quaestionem [illegible].

SECTIO II.

Conclusio [illegible]. AC Aristoteles *hoc cap.* quidem huic [illegible] assertione [illegible] ad hanc quaestionem [illegible] causas sibi [illegible] causas esse [illegible] eodem genere [illegible], sed in diversis: quo pacto deambulatio est causa efficiens bonae habitudinis, & haec vicissim est causa finalis deambulationis. [illegible] argumentis propositis quaestionem [illegible] assertionem [illegible] modo impugnare, sed etiam [illegible] non videantur. Prior autem in causis finalibus, efficientibus & materialibus, facile his exemplis impugnari potest. Nam & finis Caii, est causa finalis finis Caiae, & hic vicissim illius: deambulatio bonae habitudinis, & bona habitudo deambulationis, ut deambulans est. Et deambulatio ipsa alia ratione est efficiens bonae habitudinis, & bona habitudo efficiens deambulationis, ut talis est. [illegible] causa materialis vaporum e terra ascendentium, & vicissim vapores descendentis pluviae.

Ut nonnulli solvant argumenta partis negantis. Ad haec nonnulli, in quibus [illegible] *lib. 2. Phys. tract. 2. cap. 8.* [illegible] rationes pro negante parte adductas, solum probare causas diversorum generum, nec posse sibi vicissim alteram alterius causas esse: quod [illegible] & quod esse [illegible] repugnat, [illegible] causam alterius quoad esse: quo pacto efficiens est causa finis [illegible] velut medicus [illegible] alteram vero illius quoad [illegible]: quo pacto autem, finem esse causam efficientis, velut sanitatem medici. Nam efficiens introducit formam, quae est [illegible] in materia secundum esse reale: at forma ipsa [illegible] intentum, movet efficientem causam secundum esse [illegible] finis secundum esse reale, quod est esse causam deambulationis efficientis. Quod autem [illegible] est de causis eiusdem generis, quod finales quidem [illegible] fortasse [illegible] finem Caii & finem Caiae, esse [illegible] eiusdem generis, non esse tamen eiusdem speciei [illegible] tamen in hac quaestione [illegible] saepe [illegible] sumendum est. F [illegible] negatur posse causas eiusdem generis sibi [illegible] causas esse. Quod efficientia [illegible] plane [illegible] non esse [illegible] asserere, in eadem specie causae alteram vicissim esse causam alterius, non ratione [illegible] sed diversimode: quo pacto bona habitudo, quae [illegible] deambulationis, [illegible]

A [illegible], sed alteram, quae [illegible] haec [illegible] causa materialis [illegible] vaporum, ex quibus genita est, sed aliorum, ex quibus [illegible]

[illegible] tamen satisfaciunt. Verum, [illegible] satisfaceret, nisi [illegible] & aliter, quam [illegible] Nam si aliqua [illegible], quae [illegible] ut haec videatur [illegible] B [illegible] potest esse causa [illegible] efficiens. Nam praeterquam quod Deus, qui [illegible] efficiens est, [illegible] in argumento [illegible] est [illegible] genere causa potest esse causa [illegible] alterius generis, [illegible] de quibus hic est sermo, [illegible] perspicuum esse potest. [illegible] nec forma habet a materia ut [illegible], [illegible] materia [illegible] compositione materia a formam [illegible] sustinet, [illegible] forma sustinet [illegible] C [illegible] finem [illegible] habet, vel [illegible] ad [illegible] nec denique efficiens [illegible] finem, ut sic ab eo [illegible] sed a se primo [illegible] efficiens [illegible] posse, nisi aliquam gratia ad [illegible] *Nullum genus causae vicissim causa [illegible] alterius generis.*

Videant, ut quod [illegible] magni quidem [illegible] *D. Thomas hoc loco & lib. 2. Phys. tract. [illegible] cap. [illegible]* [illegible] finem esse causam efficientis quoad causalitatem, in proprie dictam [illegible] D [illegible] finem, quoad causalitatem, esse [illegible] priorem efficiente, ut efficiens est, [illegible] quoad esse, [illegible] finem, [illegible] de fine Caiae, qui [illegible] causalitatem agentis pro secunda ratione causandi quae est actio ipsa [illegible] principali effectus, qui per actionem [illegible] pro ipsa [illegible] agentis, a quo ipsa [illegible] proficiscitur. Quae [illegible] E explicat Alensis hoc loco, non simpliciter alterius causam efficientem habere suam causalitatem a fine, sed quodam modo habere. Videbatur enim plane [illegible] genus causae ab alio genere propriam causalitatem mendicare posse. Quod autem ad dissolvendum argumentum ex causis efficientibus adductum, [illegible] recte dictum est, non tamen [illegible] dicitur finis. Nam in quibusdam efficientibus alterum [illegible] pendet ab altero, non [illegible] tamen eadem; sed numero etiam, quo pacto [illegible] aliud ab altera [illegible] alterumque vicissim alterius salutem [illegible], quod efficientia [illegible] quam [illegible] aliter, nec explicatur ad quaestionem [illegible] est. *Explicatio [illegible].*

Vera quaestionis explicatio.

D[illegible] ad [illegible] gener[illegible] causa[illegible] [illegible] in [illegible] propositi [illegible] quod [illegible] causarum generibus, non [illegible] sed [illegible] neque enim sit causa [illegible] causa [illegible] quod [illegible] intelligendum est [illegible] efficientibus & finalibus inter se collatis, in formalibusque & materialibus comparatis inter se. Nam & [illegible] efficiens dicitur [illegible] Cato [illegible] & forma dicitur forma materiæ, & materia dicitur materia [illegible] formæ. Atque in hic [illegible] causarum complicationibus [illegible] D. Thom. [illegible] & Albertus [illegible] hoc loco, tum etiam 2. Physicorum capite tertio. Quare [illegible] respondendum est.

Prima [illegible] quidem, neque in eodem genere, [illegible] causæ sibi mutuo esse causæ. Hæc conclusio quoad [illegible] partem ex eo probatur [illegible] causæ [illegible] genere [illegible] causæ [illegible] incommoda, [illegible] Quod posteriorem partem [illegible] causa [illegible] causa [illegible] Nam [illegible] causa [illegible] est.

Secunda conclusio. Quod esse simpliciter [illegible] causæ [illegible] genere causæ [illegible] quod esse secundum quid, [illegible] Prima pars [illegible] in eodem genere causarum [illegible] causa [illegible] quod esse simpliciter, id [illegible] causæ [illegible] non possunt [illegible] esse sim-

plicites [illegible] ab [illegible] causa [illegible] causæ pendeat [illegible] quod esse simpliciter in eodem genere [illegible] incommoda, [illegible] posterioris argumenti [illegible] prima [illegible] Secunda pars ex eo constat, quod materia & forma [illegible] esse simpliciter, ut patet ex quæstione tertia, capitis [illegible] non eodem modo [illegible] materia omnis forma (intellige substantialis) sunt causæ materiæ quoad esse simpliciter (pendet enim ab ea materia simpliciter) [illegible] in eadem [illegible] non tamen materia est causa omnis formæ quoad esse simpliciter, quia non [illegible] materia [illegible] pendere non potest. Quod [illegible] de materia & forma [illegible] esse [illegible] quoad esse simpliciter, eo tamen modo, quo [illegible] explicatum est.

Tertia pars conclusionis, quod [illegible] genere causæ [illegible] est in [illegible] causæ [illegible] Neque enim [illegible] simpliciter [illegible] causa, [illegible]

Quod [illegible] attinet ad diversa genera, [illegible] materia & forma hominis. Materia [illegible] dat formæ [illegible] quod [illegible] quid & [illegible] forma [illegible] materiæ esse [illegible] quod est esse secundum quid materiæ. Patet etiam in efficiente & fine. Nam efficiens [illegible] forma [illegible] quod [illegible] esse secundum quid, & [illegible] finis [illegible] metaphorice movet [illegible] efficientem, [illegible] quid: [illegible] ab [illegible] est aliquid efficere. Tertia conclusio. Cum Aristoteles [illegible] causas sibi mutuo causas esse non in eodem genere sed in diversis, intelligendum id est [illegible] efficientibus & finalibus comparatis inter se, itemque de materialibus & formalibus inter se collatis, non quoad [illegible] sed quoad [illegible] quod esse [illegible] causarum, [illegible] simpliciter, [illegible] secundum quid [illegible] de esse quo altera per se pendet ab altera.

Et quidem in [illegible] his tantum causarum complicationibus id intelligendum [illegible]

A

Iaitur hanc & ... certe omnibus inter- ... pro ... Quod vero ... intelligendam, inductione patet. Quod autem intelligi possit quoad esse tamquam simpliciter, non secundum quid, ex secunda consideratione perspicuum est. Quod denique intelligi debeat quoad esse, quo altera per se pendeat ab altera: ex eo patet: quia si sermo sit de esse, quo altera per accidens pendeat ab altera, non dubium est, quin duae causae eiusdem generis mutuo sibi causae esse possint quoad aliquod esse secundum quid, ut dictum est de manibus mutuo calorem conservantibus. neque enim per se id faciunt, quasi ... calorem, sed removendo simul impedimentum frigoris aeris circumstantis.

Obiectio.

Quod si quis obiiciat manus frigidas sese inuicem confricantes, mutuo sese ac per se calefacere, quo pacto in corporibus saepe ligna sese incendunt: piper quoque & stomachum & C se vicissim calefacere, respondendum est, A-

Solutio.

gentia quae hoc pacto in se mutuo agunt, non per eandem formam quam in se alia ab aliis accipiunt, agere per se inter se inuicem, ac proinde non censeri eadem numero formaliter, ut per se agunt & patiuntur, sed diversa. Verbi gratia, manus dextra, quae confricatione calefacit sinistram, non calefacit illam calore eo quem accipit a sinistra (si utraque aequaliter calefit) sed confricatione, qua efficit in D ea calorem: eodemque modo sinistra calefaciens dexteram non eam calefacit eo calore, quem accipit a dextera, sed confricatione, qua in ea calorem excitat. Atque eadem ratio est in carnibus. Dixi, *si utraque aequaliter calefit*, quia si altera magis calefiat ab altera, quod magis ab illa confricetur, poterit illa per se agere in alteram eo calore excessu, quo calorem alterius superat. Quod

Verbum manum alteram concalefacit.

vero ad piper & stomachum attinet, piper E enim calore stomachi excitatum, vt illum calefaciat; non tamen illum calefacere illo eodem ... calore, quem accipit a stomacho, sed natiuo & virtuali: quo fit vt tum non censeatur idem numero agens formaliter, ac patiens, sed accipiens propter diversas formas, quarum altera in stomachum agit, altera ab eodem accipit. Quod si quis vrgeat saltem stomachum eadem forma agere, atque agi, calore nimirum actuali, occurrendum est, nihil id referre, quandoquidem pars non est formam eandem, qua piper agit, & agitur vt F stomachus ad illud, quasi ad id quod formaliter ... & ideo agere & pati ... possit. Itaque quod Aristoteles negat causas eiusdem generis non posse sibi mutuo causas esse: intelligendum est de causis per se, & eadem numero formaliter ex utraque parte.

Quomodo piper stomachum calefaciat.

Epilogus.

Quae propter reliqua est, vt ad argumenta ... quae ea parte non concludant.

Dissolutio argumentorum partis negatiuae.

SECTIO IIII.

Ad primum quidē recte fateris, scitum, vt finis esse non quoad causalitatē, non posse habere causam alterius generis. id enim commune est causis omnibus, vt in diversis generibus vna non sit causa alterius, tametsi in eodem genere esse possit, vt patet in essentialiter subordinatis, modo non certo communem causalitatem in eadem specie quod ex prima conclusione perspicuum est. Nec huic sententiae repugnat dictum illud commune, *finē esse causam causarum omnium*: tum enim C dicitur, & intelligēdū id esse, ac si dicas esse omnium primam & praecipuam in ratione causae.

Solvuntur argumenta posita sub. 2.

Finem esse causam causarum quomodo intelligēdū.

In secundo (quod pro prima etiam conclusione est) illud vnum aduerte, cum finis dicitur causa efficientis, eam id non quoad causalitatē, sed quoad aliquod esse intelligi debere semper ... intelligendum esse, quoad aliquod esse secundum quid, vt quoad motionem, qua efficiens mouetur a fine, cū ipsum motionem est capax, vel quoad actionem, qua D suo modo denominat causam efficientem. atque hoc quidem posterius commune est omnibus efficientib. Hac ratione non fuit Aristoteles in hoc capite, bonum habitudinis esse causam finalem deambulantis, sed deambulationis, vt intelligeret deambulationem non esse causam a bona habitudine, quoad suam esse simpliciter, sed quoad deambulationem, a qua denominatur deambulans quo pacto Deus, vt vltimus finis, non est causa sui, sed sua actionis, a qua causa sua denominari potest.

Deum ut vltimum finem non esse causam sui, sed sua actionis externa.

Ad tertium dicendum, in essentiali subordinatione requiri, vt causae sint eiusdem generis, & vt altera sit alterius causa quoad causalitatem, vt dictum est ad librum secundum, cap. 2. q. 1. sect. 2. At horum neutrum in diversis causarum generibus locum habet.

Ad quartum dico, in diversis generibus causarum nihil esse incommodi, si altera eiusdem sit prior altera: neque enim inde sequitur, aliquam esse priorē se, aut (quod deinde est) causam sui. Illud enim, *Quidquid est prius priore est prius posteriore*, & illud, *Quidquid est causa causae est causa causati*: in eodem genere locum habet, in diversis non habet. Neque enim valet, efficiens est prior fine, nam causa finis quoad existentiam, & finis est prior efficiente, & causa efficientis quoad efficientiam

Duo axiomata explicantur.

[illegible] materia est [illegible] ad [illegible] materia & causa [illegible] tionem ; ergo materia est [illegible] causa [illegible] causalitas in [illegible].

Posse fieri [illegible] causæ [illegible] simul.

Ad [illegible] non [illegible] esse impossibile, [illegible] causæ, quæ esse [illegible], quæ [illegible] per se [illegible]. Neque enim [illegible] circulus in [illegible] dependentia; quia [illegible] semper variatur [illegible] ratio causandi, vt in efficiente & fine, in materia & forma; vel principium causandi, vt in [illegible] & [illegible] [illegible], [illegible] efficientib.

A [illegible]

[illegible] Et [illegible] patet [illegible] [illegible], atq; calefacere, vt [illegible] sanare, & [illegible] medicus nō facere; ex arte sed ex malitia.

Tertio causæ [illegible] Nā & Sol causat [illegible] contraria effecta, vt [illegible] lactis, & amaritudinē [illegible] calorē [illegible] in hominib. & frigus in [illegible] [illegible] liquefacit: quod deinde [illegible] indicat.

Quæstio in [illegible] genere tractatur.

[illegible] quæstio in efficientib. [illegible] [illegible] Aristot. [illegible] subjicitur [illegible] efficientib. tamen, quia in ipsa C [illegible] absolute de causis sermo est, [illegible] de [illegible] generibus [illegible]. Videtur quidē illud [illegible] in ceteris, quemadmodum in efficientibus, [illegible] in omnibus causarū generib. par ratio esse videtur. [illegible], quod, materiā causā contrariarū formarū causam esse, nemo [illegible], qui dubitare possit, cū formæ contrariæ educantur de potentia materiæ tanq; causa ipsarū materialis. Formam vero eandē contrariorum efficientē, [illegible] forma [illegible] præsentia, & absentia [illegible] causa est, ac magis quidem, quā gubernator præsentia sua nauem [illegible] & absentia perdit; vera [illegible] contrariorum causa, cum illud per formam suā efficiatur, idem quoq; de forma dicendum est. Quod si forma, ergo & finis, qui cum forma coincidit, vt patet ex Arist. in 2. Physic. [illegible]. Accedit, q propter [illegible] contraria [illegible], vt motus in partes contrarias, & alterationes item contrariæ: quo pacto idem ægrotus & sanetur, modo vtitur calidis, modo frigidis. Ita videtur quæstio in ceteris quoq; causarū generibus, quemadmodum in efficientibus, ambigua esse.

Marcorum causam esse [illegible].

Formam.

NVM IDEM CONtrariorum caussa esse possit.

QVÆSTIO XVII.

Quæ in hac re difficultatem faciant.

SECTIO I.

Pars negativa probatur.

PRimum celebre est apud Peripateticos pronunciatum illud, *Idem, in quantum idem, semper facit idem*, quod ex lib. 2. de Generatione [illegible], eo in loco vbi Arist. [illegible] causam obliqui circuli, quem Zodiacum vocamus, [illegible] semper facit idem, nunquam igitur facit contraria.

Deinde in hoc ipso capite, eo pacto docet Aristoteles idem contrariorum causam esse posse, quo [illegible] gubernator [illegible] & salutis & [illegible] causa est, præsentia quidem salutis: absentia vero [illegible] esse causam salutis per præsentiam, & [illegible] per absentiam, non est idem esse contrariorū causam, sed contraria esse [illegible] contraria sunt, absentia & præsentia gubernatoris, quarū salus, & [illegible] vt sic dicam, causa. [illegible] igitur vera [illegible] Arist. [illegible] esse causam contrariorum [illegible].

Postremo in [illegible] naturalibus, & moralibus illud [illegible], contrariorū [illegible] esse causas. Vnde [illegible] illud Dialecticorum, quod ex 2. Topicorum Arist. cap. 3 [illegible] *in oppositis, & oppositū in oppositis* [illegible]. Quod si contrariorū contrariæ sunt causæ, [illegible] contrariorū causa [illegible] pro parte negatiua facit.

Affirmans pars suadetur.

Pro affirmatiua autē primū [illegible] causa libera, quæ manifeste [illegible]. Vnde est illa [illegible] liberam [illegible], contrarietatis & contradictionis [illegible]

D

E

F

Explicatur quæstio.

SECTIO II.

FOrtasse dicat aliquis, non opus fuisse hanc quæstionem disserere. Nam nec Aristoteles [illegible] loquitur, sed [illegible], neque eodem modo vult idem contrariorum causam esse, sed alio & alio modo, vt gubernatorem præsentia sua salutis nauigij, absentia vero naufragij causam, [illegible] Aristotele [illegible], vt dicemus infra, & in

F

[illegible] contrariorum causam esse, [illegible] quod illud, non esse, [illegible] [illegible] [illegible] quæ carent [illegible] & quæ non sensibilis, & [illegible] habeant, quæ pro [illegible] parte [illegible] [illegible] cognitum est, tamen [illegible] & [illegible] expediemus.

In materia est sine [illegible] quæstio.

De causa quidem materiali, materia videlicet: sine [illegible] dubium est, quin eadem secundum idem possit esse contrariorum causa, ut materia secundum suam essentiam, & generalem potentiam, propè [illegible] ad formam, & sua secundum suam esse reale concepit: quorum utriusque partis ex [illegible] argumentis. De mediis autem causis [illegible] di. Nam de forma, quatenus forma est, hoc est, quatenus per se ipsam dat esse, oppositum asserendum est, nunquam videlicet unam & eandem posse contrariorum esse causam [illegible] tam consecutivae, ut inductione patet. Nam neque albedo unquam dat esse nigri, nec nigredo albi, & sic in cæteris: neque ea forma eadem producunt in eodem subiecto contrarias affectiones [illegible] qui consecutæ essent. Dixi, *quatenus forma est*, quia [illegible] principium efficiendi [illegible] de ea dicendum, atque de efficientes. de quo solo iam [illegible] est ut respondeatur. Nam & ambiguus [illegible] & de ea sola [illegible] disputari [illegible] in hoc q.

Io forma.

In causis efficientibus.

Dicendum igitur in efficientibus quidem [illegible], idem efficiens secundum idem efficiendi principium, & supposito eodem [illegible] proximo, contrariorum causam esse posse: in naturalibus autem non posse, nisi de causis universalibus, sed particularibus sine immedium [illegible] supposit [illegible] sit, nec de causis per accidens, sed per se, [illegible] [illegible] materiam, [illegible] [illegible] eodem modo dispositam. Nam si vel causa mediata sit, ut Sol [illegible] & [illegible] vel partim agat per se, partim per accidens, quo pacto [illegible] lumen per se calefacit [illegible] calefacit [illegible], & per [illegible] [illegible] [illegible] frigefacit, vel materia sit diversa, [illegible] & lumen [illegible] [illegible] eodem [illegible] modo dispositi, ut mel [illegible], & idem postea [illegible] respectu [illegible] vel efficiens principium sit diversum, quo [illegible] magnes [illegible] [illegible] ferrum ad Aquilonem, ea [illegible] ad Austrum, & [illegible] conflatum corpus, [illegible] vel denique sint proximi fine [illegible], ut accidit in contrarie motu [illegible] naturalibus & [illegible] [illegible] tam [illegible] & [illegible] [illegible] (cameræ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) extra dubium est,

[illegible] [illegible].

A quæ [illegible] [illegible] causam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eadem [illegible] principium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quæ [illegible], & propter [illegible], [illegible] & [illegible] & alia contraria producere, & Socrates eadem [illegible] facultate, & propter eandem [illegible] B mam, potest eandem & amplecti & reiicere: ut si modo docere velit, modo nolit, ut Platonis gratia faciat. Advertendum tamen est hic intelligendum nomine finis proximi ipsum intrinsecum actionis terminum, quo pacto aqua & ignis sunt fines earum mutationum, quibus producuntur, sed extrinsecum: quo pacto Deus est finis omnium suarum actionum, aliarum quidem proximus, aliarum vero remotus, omnium tamen prin- C cipalis, & Plato est finis Socratis præceptoris, ut præceptor est.

Solutio argumentorum pro utraque parte propositorum.

SECTIO III.

QVatenus ad potentiarum illud, quod initio propositum est, dicendum, non esse illud dictum ex loco citato Arist. necessario, D sed pro ut [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Neque enim Arist. [illegible] solum docere vult, idem in quantum idem, aut secundum idem semper facere idem, sed expresse attendere eodem modo semper habens, idem facere natum, siue agens esse; quod quidem plus est, nec solum in proximis agentibus locum habet, sed in remotis etiam, de quibus Aristoteles in ea quæstione loquebatur. Nam si agens eodem E [illegible] & [illegible] & ad aliud nulla patet [illegible] ratio in naturalibus, [illegible] aliter agat, veluti Sol si semper in æquinoctiali moveretur circulo (quod esset, si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) semper non & dies essent æquales, neque esset [illegible] & æstas, [illegible] & [illegible] vicissitudo. At nos non dicimus id eodem modo & in se, & ad alia semper habens contrariorum causam natum esse posse, sed idem agens F proximum variato modo agendi per se, aut per accidens, aut variata materia, &c.

Solvuntur argumenta partis negantis.

Arist. explicatur.

Secundum [illegible] pro nobis etiam est, [illegible] quod diligenter animadvertendum, gubernatorem navis naturaliter quidem causam esse per accidens submersionis navis. sic nam, quum [illegible], [illegible] (per [illegible] aut [illegible], aut [illegible] alia ratione [illegible] [illegible]) at [illegible] [illegible] esse per se, & illum & potuit, & debuit sua opera [illegible]

Arist. explicatur.

formas, id [illegible] A

[illegible] sed formalibus valeat: continent tamen formam, [illegible] propositis [illegible] rationes, [illegible] prædictam esse, laudandamque: reliquam autem vitiosam & reprehendendam: quæ sunt contraria cum eis, quæ de formalibus caussis diximus.

Soluuntur argumenta parte affirmantem.

Argumenta vero, quæ pro parte opposita in efficientibus proposita sunt, ex dictis solutu facile [illegible]. Illud verum in caussis per accidens animaduertendum, quatuor modis potissimum euenire ut agens efficiat per accidens contrarium. Vno, quia auertit [illegible] agenti contrario: quo pacto Sol [illegible] dicitur frigefacere, & columna trabi supposita, si illam sustinens defendat, dicitur trabem deijcere. ad quem modum reduci potest [illegible] prohibendi: quo pacto [illegible] columnam [illegible] trabem deiecisse. Altero extrahendo contrarium ex re, in quam agit: quo pacto calor æstiuus domesticum frigefacit, quia extrahit internum calorem, & Sol exsiccat lutum extrahendo humorem: tertio disponendo ad formam contrariam: quo pacto ignis dicitur gelare aquam per accidens, quia cum eam calefaciendo rarefaciat, in caussa est, ut a frigore melius penetrari possit. Quarto præbendo ipsi contrario occasionem, [illegible] magis ad pugnam roborandi: quo pacto calor æstiuus aeris intendit puteorum frigus, & eiusdem hybernum frigus intendit eum calorem, qui in terræ venas continetur, a quo puteorum aqua efficitur calida. B C D

Quatuor modis quibus agens efficiat per accidens contrarium.

Quare æstiuus calor augeat frigus puteorum.

In aliis autem caussis quid pro parte [illegible] respondendum sit, facile ex iis, quæ dicta sunt, [illegible] quod duo sunt animaduertenda: Alterum est, nihil referre, quod forma præsentia & absentia sua principium & interius causa sit; (non enim nunc loquimur in hac quæstione de iis contrariis, quorum alterum positiuum sit, alterum priuatiuum, sed de iis, quorum utrumque sit positiuum. Postulat enim [illegible] quod est apud Aristotelem non esse sumendum privatione pro ipsa quasi [illegible], sed positiue pro substantia [illegible] mota.) Alterum est, [illegible], qui coincidere dicunt cum forma, non esse formæ [illegible], [illegible] non de intrinseco, sed de extrinseco [illegible] esse. E F

Quid de aliis caussis dicendum.

Ex quibus contrariis in hac quæst. sit sermo.

NVM CAVSSA ET effectus simul sint.

QVÆST. XVIII.

Argumenta contra Aristotelem.

SECT. I.

Aristoteles [illegible] ad [illegible] affirmat, & de caussa in actu & [illegible] in actu [illegible] esse [illegible] non esse tempore; & vero de caussa in potentia, non idem dicendum esse: quæ [illegible] vera non videntur, aut non cohærent, nec comparationem caussarum cum [illegible] quæ simul sint, aut non simul sint declarant. A B

[illegible] tempo[illegible]

Primo enim id, quod actu generat, non est simul tempore cum eo, quod actu generatur: quod enim generat, est, quod generatur, non est, ut ipse docet multis in locis: ac ne esse quidem, quod enim iam est, non amplius pacto generatur. Adde hoc, quod de generante ac genito in communi dicimus, id clarius est in viuentibus, quæ semper, ut actu generant, [illegible] tempore actu genita, ut Socrates actu generans Callimachum genitum. C

Secundo sanitas actu caussæ cum actu non est, videlicet cum medicus curat ægrotum sanitatis inducendæ gratia, quæ postea inducenda est.

Tertio par est ratio in comparatione caussarum in potentia cum effectis in potentia, atque caussarum in actu cum effectis in actu: ut enim se habet actus ad actum, ita potentia ad potentiam. Imo vero planius videtur caussam in potentia & effectum in potentia simul esse tempore, quam caussam in actu & effectum in actu. Quandocumque enim caussa caussare potest, effectus quoque caussari potest, & vice versa. alterum enim si neges, alterum quoque neges necesse est. Quod si dicas, Aristoteles cum id neget caussis in potentia, & concedit caussis in actu, intelligendum esse de caussis in potentia comparatione effectorum in actu, iam ista non cohærent: oportebat enim conferre etiam in potentia, quemadmodum utraque in actu. D E

Postremo comparatio caussæ & effectus, quatenus alterum est simul, aut posterius natura respectu alterius prius est, & ut agis propria in materia de caussis, quam quatenus alterum est simul, aut prius tempore: & tamen hanc comparationem prætermisit Aristoteles. F

De comparatione caussarum & effectuum inter se secundum naturam.

SECT. II.

Ergo ut comparationem secundum rationem prioris & posterioris naturæ priori loco explicemus, illud in primis animaduertendum est, caussam & effectum considera-

Caus. & effectus quomodo considerari [illegible] sint.

posse, vel quod ea [illegible] sit, vel A quod [illegible] [illegible] quæris quod [illegible] causæ, & effectus [illegible] [illegible]

Explicatur quæstio.

[illegible] formaliter, [illegible] eandem esse priorem natura, eandem posteriorem, [illegible] etiam simul natura. Nam si prius & posterius natura, [illegible] modis prioris & posterioris, quo causa, ut causa est, & effectus, ut effectus est, [illegible] sit, si prius & posterius perfectione, vel prius & posterius existendi consequentia, ut patebit capite undecimo considerantem perspicuum est, materiam in generabilibus & corruptibilibus esse natura priorem forma & composito, & eandem posteriorem natura, priorem, quia præcedit utrumque existendi consequentia, posteriorem, quia præceditur ab illis perfectione; eandem vero [illegible] esse simul natura cum suo effectu, quia habet eandem cum illo perfectionem. At vero causa & effectus secundo modo sumantes [illegible] est, quia semper simul natura sunt, cum sint formaliter correlativa.

Quod si sumantur tertio modo, semper causa est prior natura, & effectus posterior. semper enim effectus, ut effectus est, pendet ex causa, non a posteriori, sed a priori: verbi gratia, quod forma sustentatur sive quod esse sit quoad informationem [illegible], a materia pendet: [illegible] causalitas est [illegible] forma: contraque quod materia informetur seu habeat esse formale, a forma pendet: causa [illegible] est [illegible] esse formale [illegible] informatae [illegible], & sic in ceteris, neque unquam [illegible] causam, ut causa est, pendere ab effectu, ut effectus est, tanquam a priori.

De comparatione earundem secundum tempus.

SECT. III.

Aristotelis mens explicatur.

QVod vero attinet ad comparationem prioris & posterioris tempore, dicendum: Si causa & effectus sumantur primo, hoc ipso absolute, non necessario [illegible] simul esse, quia causa hoc modo existere potest absque existentia effectus, ut [illegible] [illegible] B [illegible] existente [illegible], potest [illegible] [illegible] [illegible] causa [illegible]. Atque hoc videtur significare Aristoteles, cum causas & effectus [illegible] in potentia simul esse, & non esse negat. Intelligit enim [illegible] causas in potentia, & effectus in potentia (aliter non [illegible] effectus in potentia) [illegible] [illegible] quibus accidit esse actu.

Si vero [illegible] correlativa sint, [illegible] causæ & effectus sunt, [illegible] simul tempore. At si [illegible] [illegible] [illegible], vel utrumque [illegible] nihil est [illegible], cum correlativa hæc simul [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] est, & [illegible] simul [illegible] ac tollitur. Verum cum formaliter causa B & effectus sunt, ex eo est, quia causæ & effectus sunt fundamenta sive rationes fundandi relationem causæ & effectus, neque altera potest esse sine altera, neque [illegible] [illegible] relationibus [illegible]. Atque hoc pacto intelligit Aristoteles causas in actu & effectum in actu simul esse, tametsi de causis non quod solummodo, sed quod [illegible] rationes loquutus est.

Aristotelis explanatio.

Quod si obiicias rationem causandi primæ C æ efficientis ab omni æternitate extitisse (eius enim voluntatem efficiendi) & tamen effectum cœpisse in tempore, ergo causam & effectum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non simul esse [illegible] [illegible] respondent.

Obiectio.

Sed quidam [illegible] Capreolus [illegible] *Prima solutio Capreoli.*

[illegible] [illegible] hanc [illegible] voluntatem efficientis & naturalis. [illegible] D [illegible] causam in actu & effectum in actu simul esse, de naturalibus causis [illegible], non de voluntariis [illegible] [illegible]. Quæ responsio non est [illegible]. Nam [illegible] causa in actu sit causa actu [illegible] ad effectum [illegible] [illegible]. [illegible] actu [illegible] ut causa, tum effectus actu [illegible].

Improbatur.

Alij (ut hic [illegible] Caietanus [illegible]) volunt rationem causandi primæ E æ efficientis quoad id, quod ponit in ipso primo efficiente, ab æterno extitisse: quoad id vero quod ponit in effectu, non fuisse ab æterno, & hoc posteriori modo primum efficientem & eius effecta, quoad tamen [illegible] causæ & effectus simul esse. Verum solutio hæc ideo non placet, quia eius vocem, quæ sunt in effectu ad rationem causæ pertinentem, [illegible] [illegible] & propter [illegible], ut [illegible], quæ [illegible] perspicuum est.

Secunda Caietani.

Non placet.

Alij (ut Thomas de Argentina in 1. d. 45. [illegible] D. Thomas [illegible]. q. 46. art. 1. [illegible]) [illegible] voluntatem primi efficientis Dei rationem causandi [illegible] tempore, qua Deus effecit aliquid [illegible] [illegible] simul esse rationem efficiendi cum [illegible] effectu, qui efficitur. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Thomas [illegible] in [illegible]

Tertia Thomæ Argent.

eiusma-

A [illegible], sed quia ratio causandi non se [illegible] aliqua [illegible], sed modum se habendi ad aliud, et superfluum [illegible] ratio est potius [illegible] esse formaliter rationem efficiendi, quae absolute, eo pro eo tempore quo efficit, sed esse modum se habendi Dei solum ad ea quae efficit ipsum reddicere [illegible] voluntatis in effectum, qui non est formaliter actus voluntatis, sed illum supponit ab aeterno existentem, cum ipse sit in tempore. Nec dubium est quia hoc pacto Diuus Thomas exponi velit. Quod si quis obiiciat ergo Deum mutari cum agere incipit, quia incipit habere modum illum se habendi; respondendum est, nihil mutari dicendum esse, nisi [illegible] entitatem realem, cuiusmodi non est formaliter modus ille se habendi ad effectum.

Confirmatur ex dictis D. Thomae.

Ex his, si recte aduertas, planè intelliges superuacaneum esse quod [illegible] addere solent huic propositioni, causam in actu, & effectum in actu simul esse tempore: nempe si causa sit non impedita, non remota, non libera, & effectum sit proximus & immediatus. Si enim causa actu causat, constat impeditam non esse. &, quemadmodum diximus, nihil interesse, siue naturalis an libera sit, nihil refert, siue proxima an remota. Item si actu causat, perspicuum est effectum aliquem immediatum causari, etiam si sit mediatus & remotus, respectu mediatae ac remotae causae: & sic ad alium mediatum remotumque effectum diligenter, et [illegible] ad [illegible].

Quae non malè accipere sed superuacuum eius adiiciunt.

Solutio argumentorum.

SECTIO IV.

AD primum igitur argumentum contra Aristotelem dicendum, id quod generatur, dum generatur (nempe generatione non momentanea, sed temporaria, quae propriè generatio est) non esse quidem et genitum, sed esse tamen id, id quod generatur. Id enim quod generatur dum generatio durat, non est [illegible] per materiam & aliquam formae partem, si forma diuisibilis introducatur, vt forma domus: aut per materiam & aliquam dispositionem ad formam, si forma introducatur indiuisibiliter, vt forma hominis, leonis, aut etiam ignis, quatenus [illegible] et [illegible] materialis [illegible] ex parte, non vt ille [illegible] per [illegible] hoc loco substantiam [illegible] instantia, (vt loquuntur) [illegible] generant, & id quod generatur esse simul tempore, quia id quod generatur, vt sic, [illegible] post generationem. Conclusio enim id, quod generatur, cum eo quod genitum est, quemadmodum & non in [illegible] quia genitum vt genitum est, existit immediate post generationem, idcirco nunc generans, & id quod generatum, esse simul tempore, id est immediate post generationem, quod non recte dicitur. In vltimo autem generationis momento, id quod generatur, iam non generatur, sed genitum est.

Aristoteles exponitur.

Ad secundum dicito, finem vt finem, esse efficere eo modo suae conditionis quo causat, causare autem vt est in mente. Et quamuis non necesse est vt, cum primum finis mouet medicum ad curationem adhibendam, iam tum aegrotus conuerit: ipsa tamen mentis quam medicum mouet in a fine, numero non efficit hac finalis causae. quod fiunt est in exemplo, vt causa in actu, & effectum in actu simul sint. Neque enim hoc necessarium intelligendum est de causa & effectu mediatis, sed immediatis quemadmodum & in causis efficientibus & earum effectibus.

In vltimo generationis momento id quod generatur non generari, sed esse genitum.

Ad tertium, non dicimus causam in potentia & effectum in potentia simul esse eo loco pro rebus, quae sunt causa & effectus, absolute sumptis: quo sit, vt accepta non sint pro et inuicem referantur secundum potentiam naturalem aut legitimam, quo pacto simul se ponant & tollant mutuo.

Ad vltimum dicendum est, Aristotelem non instituisse agere hoc loco de modis quibus causa prior effectu, aut simul cum illo est, sed obiter docuisse, causam in actu & effectum in actu necessario esse simul tempore, non item causam in potentia & effectum in potentia: et rationem redderet, cur potissimum per potentiam & actum modos aliorum [illegible] [illegible], sed [illegible] omisit alia complicationibus causarum, quas facere potuisset. Ratio autem fuit, quia plurimum interest, in actu ne an in potentia causa sumatur, vt diximus in expositione contextus. Atque haec de causis dicta sint.

Institutum Aristot. hoc capite.

TEXT. | CAP. III.

Tex. 4. [illegible Greek text]

Elementum a dicitur, ex quo primo [illegible] ... [illegible] in aliam speciem ... [illegible] ... Vt [illegible] ... syllaba ... [illegible] ... in aliam [illegible] sum corp. Tex. 4. Ab Auerr. Arr. Andr. & aliis nu[illegible]

CAPITIS TERTII EXPLANATIO.

Diuisio textus capitis. Elementum a dicitur. Exponit hoc cap. quot modis dicatur elementum: primum [illegible] propriam [illegible], deinde impropriam & translatitiam; postremo reuocat omnia huius nominis significata, quotquot exposuimus, ad communem quandam elementi rationem. *Definitio elementi.* Elementum proprie dictum sic definitur: id, *ex quo primo constat* [illegible] *speciem aliquid componitur.* Cum dicitur *ex quo aliquid componitur*, reijciuntur causae externae, [illegible] & finis. Nec refert, quod [illegible] corpora, quae sunt efficientes causae [illegible] inferiorum, saepe apud [illegible] vocantur elementa: non tamen hoc nomine appellantur quatenus sunt causae efficientes, sed quatenus primae partes sensibiles [illegible]: quemadmodum ignis, aqua & terra [illegible] dicuntur elementa, quod sint causae agentes [illegible] generationis & corruptionis, sed quia sunt primae partes sensibiles mixtorum corporum specie differentes. Reijcitur etiam per eandem definitionis partem, quicquid aliud non est pars, [illegible] & communium. Quanquam enim [illegible] dicitur [illegible] ex his constare [illegible] partibus, [illegible]. Nec obstat, quod Arist. in lib. [illegible] priuationem inter elementa [illegible] priuationem esse per accidens elementum [illegible] Simplicius ad 1 Phys. com. [illegible]. Itaque priuatio est per se principium, sed per accidens elementum. Cum autem additur *primo* [illegible], [illegible] partes, quae non sunt primae, sed [illegible], quas heterogeneas ac dissimilares appellamus, vt caput, manus, & id genus aliae, quae constant ex [illegible] & homogeneae, siue similares illae, quae ex vulgaris elementis constant, vt caro, os, & similes. Quod denique additur, *et eius indiuisibilis in aliam speciem*, non necessitatis gratia, sed perspicuitatis additum est. Nisi quis dicat, necessario fuisse explicandum, [illegible] elementum sit prima pars [illegible], & quae in minores diuidi nequeat, vt Democritus, Leucippus, & ceteri qui atomos rerum omnium naturalium principia esse crediderunt [illegible] specie, & quae in plures specie differentes diuidi non possit. Hoc enim [illegible] definitionis parte, quae est Auerrois sententia hoc loco.

Tria elementorum genera in definitione comprehensa. b *Vt vocis elementa.* Vt definitionem exemplis illustret, tria subijcit elementorum genera, quae in illa comprehenduntur [illegible] naturalium, & demonstrationum Mathematicarum. *Vide Plat. in Theaeteto siue de scientia.* Elementa vocis [illegible], quae & literae & [illegible] vocis, non sunt syllabae, sed ipsae literae, hoc est, simplices pronunciationes. Syllaba enim diuidi potest non solum secundum quantitatem, vt longa in duas breues: sed etiam secundum formam, quod sit in simplices pronunciationes specie diuersas, quales sunt vocales & consonantes. At ipsae literae siue pronunciationes simplices, [illegible] possunt diuidi secundum quantitatem, vt cum tota a diuiditur in duas dimidiatas [illegible] syllaba [illegible] secundum quantitatem temporis, diuiduntur etiam literae, ex quibus constat, [illegible] non diuiduntur [illegible] pronunciationem speciem, quod est apertissimum. Vnde fit, vt qualibet pars literae sit eiusdem speciei cum tota litera, non autem quaelibet pars syllabae cum tota syllaba. Quamquam enim id [illegible] syllaba in partes materiales, quae sunt partes [illegible], tamen est verum, si diuidatur in partes suo modo essentiales, quae sunt ipsae literae, ex quibus constat.

c Sicut

[illegible Greek text]

Eodem sane modo etiam dicuntur & demonstrationum & Geometricarum elementa. Primae enim demonstrationes, & quae in pluribus demonstrationibus insunt, ex demonstrationum elementa dicuntur. Sunt autem huiusmodi primi syllogismi, qui ex tribus per unum medium efficiuntur.

Hinc autem & per translationem elementum vocant, quicquid unum cum sit & parvum, ad multa est utile. Quocirca & id quod parvum est, & quod simplex & quod indivisibile, elementum dicitur.

Unde quod profectum est, ut ea, quae sunt maxime universalia, elementa sint; propterea quod eorum quodque unum cum sit & simplex, in multis, aut omnibus, aut quamplurimis inest. Unum item & punctum quibusdam principia videntur esse. Quoniam igitur ea, quae genera vocantur, universalia sunt & indivisibilia (illorum enim ratio non est), quidam sunt, qui genera elementa esse dicunt, magisque genus quam differentiam.

c *Sunt autem tamen.* Quartam vocis significationem ... de numero elementorum, id est, principiorum ... [illegible] ... Cardinalis Sirleti, & ex correctionibus ... [illegible] ... quibus ... [illegible].

d *Eodem sane modo.* Hoc genus elementorum, & ipsas lineatum Geometricarum descriptiones & demonstrationes, quae per illas fiunt, complectitur. Primae enim tam descriptiones, quam demonstrationes, quae ex prioribus non constant, sed ex illis constant posteriores, merito dicuntur posteriorum elementa. Aduerte tamen, non esse necesse, ut primae descriptiones ... formaliter, sive explicite in posterioribus ... [illegible] ... Neque id pugnat cum ratione elementi, quia ... elementa ... [illegible] ... lib. 1. de gene. c. 10 ... [illegible] ... elementum ... potentia, id est, virtute.

e *Primae demonstrationes* ... [illegible] ... habent ... [illegible].

f *Hinc autem.* Quia elementum ... [illegible] ... elementi nomen ... [illegible] ... Aristoteles ... ad Theodecten ... [illegible] ... Dialecticis ... [illegible] ... elementa ... [illegible].

g *Unde profectum.* Platonem videtur significare, qui ... universales elementa rerum singularium esse dicebat ... [illegible] ... Platone ... elementa ... per translationem ... [illegible] ... genera & differentiae ... propriae ... Aristoteles ... [illegible] ... primae Philosophiae.

h *Unum etiam.* Hoc quoque ... Platonicis ... Plato ... elementa ... [illegible] ... elementum ... [illegible] ... Aristoteles ... [illegible].

i *Magisque genus quam differentiam*, quia genus magis, &c. ... [illegible] ... D. Thom. lect. 4. ... [illegible] ... posteriorem partem quaestionis septimae, libri tertij, quaestionis ... [illegible]

Elementa ... esse ... [illegible]

Loca communia ... elementa ... apud Aristotelem dicuntur.

[illegible]

Genera sum- mo magis esse elementa, quam differentias. ... esse dicenda essent elementa, generane an differentiae. Satis enim constat ex dictis, genera prima ac summa magis esse elementa, quam differentias, cum sint priora & communiora.

k *Omnium autem commune.* Reducit omnia elementi significata ad quandam elementi communem rationem, in qua & verbum insit, & dictio primum satisfacit assignanda sane, ut universalia etiam significata comprehendant.

NVM VVLGATA ELEmenti in tradita elementi definitione comprehendantur.

QVÆSTIO I.

Non videri comprehendi.

SECTIO I.

Pars negativa quaestionis.

1. *Argum.* VVlgata elementa non comprehendi in definitione elementi tradita initio huius capitis, ex eo primum probari potest, quia quod non est proprie elementum, non debet comprehendi in definitione elementi: quemadmodum id, quod non est proprie homo, in definitione hominis: quatuor autem vulgata elementa non dici elementa proprie, sed quodammodo elementa, vel ipse Arist. docet, qui pluribus locis, ut 2. lib. de generat. c. 1. text. 1. & c. 3. & 3. Physic. 5. tex. 41. & 1. Phys. c. 4. text. 31. ea appellat non absolute elementa, sed vocata elementa quasi dicat, vulgo sic nominata: etiam 2. de generat. c. 1. & 1. Meteor. c. 2. & alibi, elementa corporum, id est, elementa quae sunt corpora, hoc est numero corporum (sumpto videlicet corporis vocabulo intransitive) quandoquidem nullum corpus est vere ac proprie elementum. Namque elementi non est elementum, alioqui daretur progressus infinitus in elementis. at omne corpus, cum sit compositum, elementa aliqua, ex quibus constitutum sit, habere videtur necessario.

2. Deinde, quia elementum definitur esse id, ex quo primo aliquid compositum est: at nihil componitur primo ex vulgatis elementis, cum ipsa prius componantur ex sua materia ac forma.

3. Postremo, quia elementum debet esse indivisibile quoppiam specie in aliam speciem. at unumquodque eorum, quae vulgo dicuntur elementa, dividi potest in res specie diversas, utpote non solum in materiam & formam, sed etiam in alia vulgata elementa, ut aer in aquam & ignem, sic ex parte una fiat aqua, ex alia ignis.

Quo pacto comprehendantur.

SECTIO II.

C Dicendum est tamen, huiusmodi elementa comprehendi in tradita definitione, non quidem primo ac praecipue, ut censuit D. Tho. hoc loco, sed secundaria ratione. Quod enim non primo ac praecipue comprehendantur, ex eo patet, quia nihil est, quod primo componatur ex vulgatis elementis, cum ipsa prius componantur ex materia & forma. Quod autem possint secundaria ratione comprehendi, ex eo probatur, quia potest id, ex quo aliquid ... etiam pro D corpore sensibili ... tamen dubium, quin mista componantur primo ex vulgatis elementis, ut ex partis corporibus sensibilibus, nempe iis ..., quae non componuntur ex aliis prioribus corporibus sensibilibus specie differentibus. Proinde saepe videmus apud Arist. lib. 2. de gener. c. 1. tex. 15. & aliis in locis, ea vocari prima corpora, ut & 1. lib. de caelo c. 2. tex. 7. 1. Meteor. ... c. 1. 2. de gener. ... & alibi sepe corpora simplicia, non quia non com- E posita, sed quia non composita sunt ex aliis corporibus specie differentibus. Aristoteles in summa ita late accepisse definitionis vocabula, ut vulgata etiam elementa comprehendere voluerit, ex eo constat, quia nova subiicit illa elementorum genera, quae in proposita definitione comprehenderat, quorum secundum quatuor vulgata complectitur, ut notius. Debuit enim eo loco, in quo de elementi multiplici ... agitur, vulgata elementa non praeter- F mittere, atque adeo accipere primas partes per posterius, sive simpliciter, sive in certo aliquo genere, quo pacto etiam scripturae litterae sunt elementa scriptae orationis, quia primae illius partes in genere significationum, etsi ca... plerasque ex partibus suo modo specie differentibus constituta sunt, et lineae rectae & circumferentiae & primae demonstrationes sunt elementa caeterarum, quae sequuntur, quia sunt

Pars affirmans probatur.

Quo pacto elementa in definitione contineantur.

Cur Arist. ea complecti debuerit in def.

sunt primæ illarum partes in parte demonstratorum, tametsi & ipsæ ex aliis partibus specie differentibus constant, ex elementis scilicet, inquam, specie diversis.

Obiectionum solutio.

SECTIO III.

Primi solutio. His explicatis, non est difficile, obiectis occurrere. Nam quod ad primum attinet, facile est respondere, aliud esse dicere, elementa vulgata non esse propriè elementa, quod negamus, aliud non esse prima & præcipua dicta elementa, quod concedimus. Sic enim propriè, opponitur ei, quod est translatum, & quacunque alio modo impropriè, seu figuratè: primò verò & præcipuè ei, quod est secundum rationem: at vulgata elementa etsi non primaria ratione dicantur elementa: non tamen impropriè & figuratè, sed verè ac propriè. Exemplo sunt accidentia, quæ etsi non primò dicantur entia; non tamen figuratè dicuntur, sed propriè. Nec refert quod Aristoteles ea interdum appellat vocata elementa, seu vulgo dicta: non enim quicquid vulgo dicitur, ideo impropriè dicitur. Neque item illud rectè assumptum est, elementi propriè dicti non dari elementum: nam etsi falsum est, cuiusuis elementi dari elementum (sic enim procederetur in infinitum) nihil tamen prohibet alicuius elementi propriè dicti dari aliquod propriè dictum elementum.

Elementi vel dari posse elementum. Cum autem obiicitur, omne corpus esse compositum, igitur habere elementa, neganda est consequentia de corpore mathematico (est enim compositum ex divisibilibus in semper divisibilia, ac proinde ex nullis primis, & quæ elementa dici possint: nisi prima accipias pro iis, quæ sensuum iudicio sunt minima) sed concedenda de corpore naturali, quod constat ex materia & forma, quæ sunt primæ partes essentiales.

Secundi solutio. Ad secundum, licet pars cuiuslibet ex elementis vulgatis nihil componatur, ut ex primis simplicius: componi tamen ut ex primis sensibilibus.

Tertij solutio. Ad tertium dicimus, elementa vulgata dividi quidem in specie diversa, sed tamen non in specie diversa sensibilia. Quod autem obiicitur de divisione aeris in aquam & ignem, nihil est ad rem. Divisio enim, quæ in definitione elementi intelligitur, non est sumenda pro divisione, quæ fit ex ea quæ insunt potestate, sed actu: aer verò neque aquam neque ignem, seu potius eorum formas, neque actu habet in aere, ut perspicuum est, neque item virtute quasi aeris forma propter suam perfectionem possit temperationem dispositionum formarum ignis & aquæ: quo pacto mixtorum formæ, quæ durant virtute remissæ in formis elementorum, postulant materiam temperatam sui elementorum propriæ dispositionem.

COMPREHENDANTUR-NE MATERIA & FORMA IN TRADITA ELEMENTI DEFINITIONE.

QVÆSTIO II.

De materia quid sentiendum.

SECT. I.

Opinio D. Thomæ. QVod quidem attinet ad materiam, existimat hoc loco D. Thomas *lect. 4. in lib. 1. Metaphy. q. 10.* quem Petrus Aureolus 3. de cælo & alij nonnulli sequuntur, non comprehendi illam in tradita definitione elementi. Eius ratio est, quia Materia (primam intelligo) nullam habet speciem, unde ex vi eius dici possit, quod sit indivisibilis specie in aliam speciem. Verum nec sententia hæc, nec ratio probanda est. *Improbatur.* Non sententia, quia auctor ipse eam plane videtur retractasse in explicatione librorum de Cælo *lib. 3. lect. 8.* quos commentarios post hoc opus composuisse perspicuum est. Non ratio, quia etsi materia non habet speciem actu nec compositi ex actu & potentia, habet tamen speciem potentiæ passiuæ, atque adeo primo & principaliter passiuam. *Materiam inferiorum specie differre a materia superiorum.* Unde & ipse D. Thom. *1. par. q. 66. artic. 2. & 1. lib. de Cælo, lect. 6. & alijs in locis* in sententia est, & ea quidem vera, ut dicat materiam inferiorum differre specie a superiorum.

Vera quæst. explicatur. Dicendum igitur hoc loco cum Averroe, Alberto, Scoto, & ex Thomistis Soncinate, atque adeo cum ipso D. Thoma melius sentiente, & omnibus pene huius loci enarratoribus, materiam comprehendi in tradita definitione, non quomodocunque modo, sed primo ac præcipue id quod ex eo patet, quia ipsa est prima in compositione speciei eorum permanentia, aut etiam tempore altero agentis in ea exercetur, quam forma sit inducta. Accedit, quod forma ex potentia materiæ educi potest, non item materia ex potentia formæ. id autem, ex quo aliquid educitur, non distinctum est, quia præcedit aliud in constitutione compositi ex utroque.

De forma Physice quid sentiendum.

SECT. II.

DE forma, quæ rei naturalis essentiam constituit, maior est dubitatio: sunt enim formæ, quæ Physice componit, (quæ

Q

forma & alter) sint eam, quae Metaphysici vt sunt genus & differentia ex perfecta [illegible] praecipue vero differentia corporis generis. Nam quod forma Physica non comprehendatur in tradita definitione, ex eo primum probari potest, quia particula illa *ex quo* soli materiae, & priuationi videtur accommodari, vt patet ex tertio genere principij, quod traditum est primo capite, textu primo, & ex definitione causae materialis, quae tradita est capite secundo, textu secundo. Deinde ex eo, quod Aristoteles eamdem verbis libro septimo Metaphysicorum, plane probat, formam non esse elementum, sed tantum principium. Cuius rei eam rationem reddit, quia non inest in compositione per modum materiae: hoc autem ideo dictum esse ait Magnus Albert. eo loco tract. primi capite ultimo, quia res materiales non resoluuntur in formam, sed in materiam, & in ea quae per modum materiae se habent.

Non videtur esse.

Prima.

Formam apud Arist. elementi nomine comprehendi.

Non est tamen dubitandum, quin apud Aristotelem forma substantialis nomine elementi comprehendatur: quod cum ex aliis locis quam plurimis, vt textu primo Physicorum textu quadragesimo octauo, & 2. de Generatione decimo sexto, tum vero ex lib. duodecimo huius operis, capite quarto, tex. decimo nono, perspicue intelliges, vbi saepius tria dicuntur elementa rerum naturalium, materia, forma, & priuatio: quamquam priuatio, vt superius *in explanatione textus* diximus, non aliter eo loco intelligitur esse principium, quam per accidens, idque ratione materiae: videlicet, vt omnes pene Aristotelis enarratores in prooemium Physicorum, nomine elementi intelligunt materiam, & formam, vt videre est eo loco apud Simplicium, Philop. Auer. Albert. & caeteros. Quin etiam ipse D. Tho. qui hoc loco, lect. 4. verbo *ex quo* ad solam causam materialem accommodatum, formam ab hac definitione excludit, plane fatetur tertio de Caelo cap. 3. lect. 8. materiam & formam esse elementa omnium rerum naturalium, idque constat ex primo Physicorum libro.

Soluitur 1.

Quare ad primam rationem, in oppositum dicendum est, ea verba *ex quo* coniuncta cum verbo *fit* soli subiecto ac termino a quo aptari solent, tamen coniuncta cum verbo *constat* vel *componitur*, vel, *constat* formis etiam accommodari, etiam aliquando coniuncta cum verbo *fit* accepto pro verbo *constat* propter compositionem adiunctam. Aperte locum est 1. Physicorum, capite 7 textu [illegible] Aristoteles non solum docet res naturales constare per se ex materia & forma, sed etiam fieri per se ex vtraque. Neq; enim alia sunt verba, quibus compositio verè naturalis significari possit, quam verba *ex quo*.

Ad posteriorem vero respondeamus, animaduertendum esse, aliud esse loqui de elemento iuxta primam nominis impositionem, aliud iuxta praecipuam significationem vocabuli. Saepenumero accidit, vt nomen prius imponatur rei, quae postea comperitur esse minus digna vocabulo. Verbi causa, nomen formae prius vsurpatum fuit apud Philosophos pro forma accidentaria, quia nulla alia esse credebatur: verum vbi compertum est dari formas substantiales, sine vlla controuersia traditum est, hoc esse illius verbi praecipuum significatum. Ita ergo res habuit in elementi appellatione. Nam cum veteres Philosophi (teste Auer. hoc loco commento quarto) nullam adhuc substantiam simpliciorem igne, aere, ac caeteris vulgaris elementis agnouissent, atque ex his corpora mista confici, & in haec sola resolui existimassent; his primum elementi nomen, quod & internum ac primum principium sonat, imposuerunt, atque adeo inita ex quae numerant, definierunt esse corpus, in quod caetera corpora diuiduntur siue resoluuntur, ipsum vero in alia specie diuersa non diuiditur, vt Aristoteles ex communi veterum sententia refert tertio de Caelo, capite tertio, textu trigesimo primo. At postquam compertum est, illa ipsa elementa ex simplicioribus substantiis, materia atque forma constitui, tum demum duo haec, elementi nomine praecipue appellari coeperunt: ac duae particulae ex elementi definitione excludi, quae his simplicioribus elementis conuenire non possunt: quarum altera erat, quod esset corpus (haec enim nec materiae, nec formae conuenit) altera quod in illud caetera resoluerentur: quae sane non conuenit ipsis formis, quae dissolutione compositi perirent.

Cur primi veteres Philosophi elementi nomen pro vulgaribus usurparint.

His positis dicendum est Arist. cum in loco citato probat formam non esse elementum, perspicue loqui de elemento iuxta primam nominis impositionem. Quod vel ex eo perspicue intelliges, quia dixerat paulo ante, si forma constaret ex elemento, non ex vno tantum constare: quod falsum esset si nomen elementi eo loco vt complectitur materiam formamque sumeretur: non esset elementum iam enim aqua, & quodcumque aliud vulgare elementum ex vno tanquam elemento constaret, nempe ex materia prima, cum tamen eo loco negetur quicquam posse ex vno duntaxat elemento constare. Non est igitur dubium, quin Aristoteles eo loco nomen elementi acceperit iuxta primam nominis impositionem, quando ne materiam quidem primam eo sermone complectitur.

Quod

Quid de forma Metaphysica.

SECTIO III.

FOrmam vero Metaphysicam, quæ non in re ipsa differt ab eo, quod se habet vt materia, sed ratione ex ipsa materia rei desumpta, ex eo primum probabit aliquis non posse dici elementum, quia res quæ ex ea constat, non potest in eam resolui nisi cogitatione: nunquam enim id, quod hoc pacto se habet vt forma, potest re ipsa separari ab eo, quod se habet vt materia, etiam extraordinaria Dei potestate. Deinde ex eo, quia si genera & differentiæ sunt elementa, cum in rebus etiam materiæ expertibus dentur genera & differentiæ: ex quo quæ res constabunt elementis, quod nemo dixerit.

Vera quæstionis explicatio. Atque hæc quidem, si definitionem elementi a veteribus traditam spectes, recte dicta sunt: si vero eam quæ hoc loco ab Aristotele multo melius proponitur, non recte: nihil enim in ea est, per quod Metaphysicæ formæ excludantur. Nam & ex eis primo res constat, & in eas diuiditur, ipsæ vero non amplius diuiduntur in alias formas, specie formatum differentes. Verbi causa, substantia corporea constat ex natura substantiæ & corporeitatis, animalque & homo ex substantia & omnibus interiectis differentiis: nam ex omnibus vt formis, quia vnaquæque dant aliquod esse: tum ex genere summo vt materia, quia substantia dat esse specificum, ex differentiis autem intermediis vt formis, quia constituunt rem in esse specifico, vnde & specificæ dicuntur. *Genus summum & differentias esse indiuisibiles specie. Non ita genera subalterna.* Quod autem genus summum & differentiæ specificæ, quibus illud contrahitur, sint indiuisibiles specie suæ natura, ex eo patet, quia sunt natura simpliciter simplices, vt sæpe dictum est. Aliter sentiendum est de generibus intermediis. Nam cum ea sint composita ex generibus & differentiis, non sunt vtique in definitione comprehensa, sed habent rationem formarum, compositorum respectu superiorum specierum: materiæ vero compositorum secundarum, respectu differentiarum specificarum. Sed de simplicitate generum summorum & differentiarum, suo loco alibi agendum est.

Solutio 1. Quare ad priorem rationem dicendum, satis esse si res vltimo resolutionis cogitatione in formas Metaphysicas, vt hæ in definitione ab Aristotele tradita comprehendi possint. Similiter enim resolutio [illegible] vt physica, vltima tamen rationalis & Metaphysica [illegible] Aristoteles in Analyticis 2. *Posterior. cap. 13. text. 17* [illegible] species cuiuscunque prædicamenti in genera & differentias vsque ad genus summum. *[illegible]*

Ad posteriorem dicendum, non esse quidem admodum vsitatum, vt genera summa & differentiæ specificæ dicantur elementa, ne elementa physica appellari credantur, sed tamen inuenitur elementa dici & apud Aristotelem, *hoc ipso capite, text. 4.* & apud Platonem, vt ipse etiam Aristoteles refert tertio huius operis libro, capite tertio, *text. 10.* & frequentius certe est, vt dicantur principia.

De quo elementorum genere primo dicatur elementum.

SECTIO IIII.

QVod si petas, de quo elementorum genere primaria ratione dicatur elementum, distinguenda est quæstio. Si enim de primo iuxta nominis impositionem sermo sit, vulgaria elementa primum locum obtinent, quia, vt primo cognita, ita & primo nominata sunt. Si vero de primo, iuxta ipsam naturam intelligentiam quorum principiorum videtur primo conuenire ratio elementi physice sumpta. Nam & materiæ ac formæ mixtorum sunt quodammodo compositæ, quod mista, adde materia, vt ratione autem, formis vulgatorum elementorum constent. Dixi (Physice sumpta) quia si sumatur in communione, vt simpliciter sumenda est, sufficeret prius conuenit generibus summis, & iis differentiis, quibus illa per se contrahuntur ad species, imo & ad indiuidua. Nam & materiæ & formæ specificæ & indiuiduales, sua habent genera summa & differentias, ex quibus constant, & in quæ resoluuntur; quæ iam in alia resolui nequeunt, cum sint simpliciter simplicia. Quod si materiam siue Physicam, siue Metaphysicam, cum forma conferas, primus locus dandus est materiæ, cum ipsa sit prima in compositione, & vltima in resolutione. *Distinctio propositæ quæstionis.*

Itaque spectata rei natura, elementum primo dicitur de *materia*, tum de forma (præcedente tamen Metaphysica Physicam) tertio de vulgaribus elementis, deinde de elementis accidentium proprie dictis, postremo de iis, quæ per translationem dicantur elementa. *Vera & [illegible] difficultatis [illegible] explicatio.*

[illegible]

Textus 5. [illegible Greek text]

CAPUT IIII.

Natura autem dicitur una quidem modo [illegible] rerum quae nascuntur generatio, ut si quis [illegible] producat [illegible]. Alio modo [illegible] quo id ex quo primum fit [illegible] quod nascitur. Praeterea [illegible] unde est primus [illegible] in unoquoque [illegible], quae natura constant [illegible] ipso [illegible] quatenus ipsum est. Nasci autem dicuntur ea, quae per aliud incrementum Textus 5.

[illegible]

CAPITIS QUARTI EXPLANATIO.

Cur a Metaphysico natura tractetur. Natura autem. Etsi natura ad solum physicum pertinere videatur, tamen ea de causa [illegible] Metaphysico tractari quia [illegible] quae hoc capite traduntur, ex eo [illegible] quam natura nomen [illegible] latius [illegible]. Verum non hac tantum de causa potest primus philosophus disserere de natura, sed etiam, ut [illegible] a naturalibus, [illegible] naturali philosophia [illegible] circumscribitur.

Naturam quatuor modis dici proprie. Docet ergo Aristoteles in priori parte huius capitis, naturam quatuor modis proprie usurpari, uno autem translatione; tum in posteriore parte [illegible] ad unam [illegible] naturam primam ac principalem. Primus modus est, quo naturae vocabulum apud Graecos pro generatione viventium accipitur. Quae quidem in plantis germinatio, in animalibus [illegible] Latina dicitur. Non tamen [illegible] generatio dicta est natura, quia sola [illegible], quemadmodum [illegible] quae [illegible], genitura dici potest. Haec tamen significatio, ut Aristoteles [illegible] accommodatur Graeco naturae vocabulo [illegible], [illegible] producitur, [illegible] potius generationis principium significat, quam generationem. Quanquam hoc totum expungi [illegible] haud [illegible] videtur. Nec desunt qui negant, in [illegible] unquam reperiri [illegible]. Nos certe pro natura hoc pacto [illegible], [illegible] vocabulo [illegible] [illegible], cum [illegible] quo [illegible] generationis producuntur.

Primus modus naturae.

Secundus. b *Alio vero modo.* Secundo modo usurpatur naturae nomen pro [illegible] parte, quae in viventibus [illegible] est cor, Aristotelis sententia, in iis quae perfecta sunt. Haec autem significatio naturae [illegible] quia [illegible] id, quod primum est in unoquoque eorum, [illegible] generationis nomine appellant. Vide librum de generatione animalium.

Tertius. c *Praeterea id.* Tertio modo sumitur natura pro interno principio [illegible] naturalis, unde primo [illegible] moventur, [illegible] quo pacto natura definita est 2. Phys. cap. 1. text. 3. complectitur [illegible] materiam & formam, secundum [illegible] de materia & forma [illegible] non [illegible], ut quidam [illegible], aut solam formam, ut Alexander, de qua re postea [illegible].

d *Primus motus.* Scribit hoc loco Alexander duobus modis verba haec posse intelligi. Uno ut nomine primi motus significetur motus localis: omne enim corpus naturale movetur motu locali, non item motu accretionis, decretionis, aut alterationis. Altero, ut significetur motus naturalis, [illegible] & per [illegible] naturales moveri possunt. Verum [illegible] est, quae expositio magis placet. Utrovis tamen modo exponas, oportebit [illegible] primo) ut sic habeat [illegible]. (Unde primo est primus motus.) Nam & motus localis, & [illegible] naturalis potest esse a qualitate, ut motus terrae a gravitate, & tamen qualitas non est natura, quia nec inest primum, nec motus per eam primo convenit rebus naturalibus. Aut ergo supplenda est haec particula, quod non est infrequens, cum praesertim cum definitiones ex aliis locis repetuntur, in quibus [illegible] & explicantur accuratius: aut dicendum proposita verba eandem [illegible], (Unde primum est motus.)

Quae dicantur nasci. e *Nasci autem.* Cum [illegible] primae ac secundae significationis naturae, exponit vocabulum nasci [illegible], quae generantur, nasci dicantur, sed sola viventia. Ait ergo ea nasci, quae per aliud incrementum accipiunt, quia illud ita tangunt ut ei copulata sint & quasi colligata [illegible] (quam Arist. hic appellat [illegible]) [illegible] quae idem vocat ad [illegible]. Viventia enim [illegible], per ea [illegible] generantur, aliquod incrementum accipiunt, cum [illegible] copulata sint, per [illegible] clarum.

Tertia

[illegible]

...rum habent, quae tangunt & copulata, sunt congenita, seu adgenita, sunt, scilicet... [illegible] ... fert g autem copulatio a tactu, quod ... [illegible] ... per tactum copulationem ... [illegible] ... & ... [illegible] ... quantitateque ... [illegible] ... sint ... i Praeterea natura dicitur id ex quo primo ... [illegible]

Terra enim, & omnia in verbis materialis augentur ipsis ... [illegible] ... quibus ... [illegible] ... quam vero femina accrescit in ... [illegible] ... cadem ... [illegible] ... quae augentur ... [illegible] ... Quo loco advertendum est ... [illegible] ... quia, per ... [illegible] ... ipsi stirpes quibus ... [illegible] ... incrementum accipere cum illa accrescunt, quia ... [illegible] ... illarum formas iam tum in his existunt potentia propinqua. Unde & ... Arist. ... [illegible] ... naturam esse ... [illegible] ... aut potentia, aut actu: potentia quidem ... [illegible] ... in feminibus ... Alia actu vero propter ... [illegible] ... in ipsis ... [illegible] ... & qualis alias rerum naturalium actio ... [illegible] ... Si quis autem rogat, num idem sit nasci, atque accipere primum illud incrementum, respondendum est, non esse prorsus idem, tum quia nec ... [illegible] ... proprie dicitur nasci cum ... [illegible] ... quo producenda est, incrementum accipit, neque arbor cum semen ex quo prodi... tura est, accrescit; tum etiam quia ... [illegible] ... animalium, & de ... [illegible] ... nativitate ... [illegible] ... prius nascitur quam ... [illegible] ... matris ... [illegible] ... vero ... [illegible] ... prius per matrem accrescit, quam nasci ... [illegible] ... tamen ... [illegible] ... nascendi verbo pro eodem usurpari potest.

f Et cop. sunt cong. seu adg. sunt. Verba haec non extant in Graeco, sed addita a nobis sunt, ut sensus plane caperetur. Nam cum in hoc contextu ... [illegible] ... id est, congenita, & ... [illegible] ... hoc est, adgenita ... [illegible] ... copulata sunt ... [illegible] ... collegata ... [illegible] ... plane ... [illegible] ... complectitur ... [illegible] ... quo quidem post copulatio... [illegible] ... plane capitis ... [illegible] ... congenita, & adgenita prius ... [illegible] ... deesse ... [illegible] ... nomine, quam copulatio, quae utrique communis est, a tactu ... [illegible]

g Differt autem copulatio a tactu. Distinguit copulationem a tactu proprie dicto. Quo loco advertendum ... [illegible] ... generationem esse necessarium aliquem tactum agentis proximi cum effectu, saltem in principio ... [illegible] ... in generatione non viventium ... [illegible] ... plane esse proprium. Si quidem illa se proprie tangunt, quorum extrema non sunt unum, sed simul, quo post ... [illegible] ... se habent genitum & generans in non viventibus in generatione prima ... [illegible] ... non esse proprium (saltem perspicue) quia generans & genitum cum videantur continuata, non habent extrema simul, sed unum & idem, quo genitum continuatum est cum generante ... [illegible] ... collegata sunt, sive agglutinata ... [illegible] ... & eodem termino communi continuata videantur. Dixi autem in generatione prima, ut complectar generationem ... [illegible] ... ex feminibus & ... [illegible] ... ovis, quae quidem iam ... [illegible] ... femina ... [illegible] ... producuntur. Neque enim illa ... [illegible] ... aut quasi continuantur cum generantibus ... [illegible] ... cum haec gignuntur.

h Quantitateque non qualitate. Ideo generans & genitum in viventibus (nempe, cum primum hoc incrementum accipit) dicuntur quantitate unum, non item qualitate, quia ... [illegible] ... copulata sunt, et ... [illegible] ... terminum communem ... [illegible] ... habent ... [illegible] ... tamen diversis ... [illegible] ... & habent ... [illegible] ... formas, ac dispositiones. At in non viventibus ... [illegible] ... copulatio ... [illegible] ... generante, ita ... [illegible] ... est unum quantitate, ut eadem ... [illegible] ... formae eadem dispositiones. Non ... [illegible] ... generatione ... [illegible] ... sit continuatio geniti cum generante ... [illegible] ... specie ... [illegible] ... & quae ... [illegible] ... accidunt, a ... [illegible]

i Praeterea natura dicitur id ex quo primo. Quinta naturae significatio est, qua vox naturae ... [illegible] ... pro materia prima, sive ... [illegible] ... de materia prima ... [illegible] ... significatio ... [illegible] ... est, sive ut ... [illegible] ... apud ... [illegible] ... poetas, & veteres physicos. Prius ... [illegible] ... materia primam ... [illegible] ... actu, ... [illegible] ... substantiam rerum ... [illegible] ... Plato ... [illegible] ... primi lib. cap. ... [illegible] ... & sequentibus ... [illegible] ... inordinatam esse, hoc est, carentem ex se omni forma ... [illegible] ... ex illa fieri possent, expertemque externa potentia, ut mutaretur in varias formas accidentaliter.

Terra & alia in terris quae augentur.

Verba Graeca addita.

Copulatio & generatio in prima generatione quo pacto se tangant.

Cur generans quantitate dicatur genitum unum & genitum.

Quinta naturae significatio.

[illegible]

commutabile, aut est, aut fit aliquid eorum, quae natura sunt vel fiunt: quae passio est, ratione, alteramque vero alio nomine natura dicitur, significatum autem in genere videri quodammodo ... Ex hoc etiam unumquodque constat sicuti prima materia. Nam & elementa eorum quae natura constant, hoc pacto naturam esse dicunt: alii ignem, alii terram, alii aerem, alii aquam, alii aliud quid tale asseverantes, alii horum nonnulla, alii haec omnia. Dicitur k etiam natura modo alio substantia eorum, quae natura sunt, ut ij censent, qui dicunt, naturam esse primam compositionem: vel, ut Empedocles ait, nullius cunctorum naturam esse, sed mixtum mixtorumque permutationem: nominari autem apud homines naturam. Quocirca l & eorum, quae natura sunt vel fiunt, existente iam ea, ex quo apta sunt fieri aut esse, nondum dicimus naturam habere, nisi speciem et formam habeant. Natura m igitur constat id, quod ex utroque

quemadmodum materia rerum, quae arte conficiuntur, nullam formam artis ex se habet, sed eam accipit, quae actione artificis inducitur.

Quinta. k *Dicitur etiam natura.* Quinta significatio est, qua naturae nomen pro forma substantiali sumitur, seu iuxta eorum sententiam de substantiali forma, quam praecipue tertia naturae significatione comprehendi, seu, ut veteres quidam formae substantialis vocabulo utebantur. Fuerunt enim, qui dicerent, nullam esse formam substantialem, quae naturae nomine significaretur, sed ipsam elementorum mixtionem (quam Empedocles primam compositionem appellabat) hoc est, ipsa elementa per alterationem mutuam contemperata, esse formam & substantiam misti, atque hanc dici solere naturam misti, utpote quae mistum ab elementis distinguat, non autem substantiam illam elementis additam. Vide Arist. 1 de part. animal. c. 1. & 2. de gener. tex. 37.

l *Quocirca & ea.* Concludit formam, quae unicuique rerum naturalium addita est, & a materia distinguitur (quicquid tandem ea forma sit) necessario dicendam esse naturam hac ratione; quia, quae natura sunt aut fiunt, non continuo dicuntur existere in rerum natura, sive habere propriam naturam existentem, si eorum materia existat: ut si existant elementa, ex quibus lapis fieri possit, non continuo dicimus, lapidem existere in rerum natura, quemadmodum non continuo dicimus navem esse, si adsint ligna, ex quibus fabricari possit. at forma accedente (sive ea sit substantia elementis addita, sive sola elementorum contemperatio) continuo ea existit in rerum natura: igitur forma, quicquid tandem ea sit, necessario dicenda est natura. Qua eadem ratione utitur Aristoteles secundo Physicorum, capite 1. text. 12. 7. 11 & 13. Addere autem proposita ratione non solum probari formam substantialem esse naturam, sed etiam probari potuisse, quod sit praecipuum naturae significatum. Quanquam Aristoteles paulo post hoc ipsum alia ratione concludet.

Quid natura constet. m *Natura igitur constat.* Colligit ex primo naturae significato, id natura constare, quod ex materia & forma compositum est, quando materia non solum est, verum naturale in rerum natura consistat. Et quoniam haec compositio satis est, ut res appelletur naturalis, licet neque nata neque genita sit, ut patet in coelestibus corporibus, omisso primo ac secundo significato, duplicem esse colligit naturam, materiam videlicet ac formam, quibus ex instituto plerumque tradendis naturalis Philosophus a Metaphysico & Mathematico distinguitur, familiariusque utramque explicat. Ait enim de materia, quod duplex sit, quae simpliciter prima est, vel ea, quae est prima comparatione eius, quae fit, seu, quod idem est, proxima. ut Albertus & Aversrois interpretantur, quo pacto respectu vasorum aeneorum materia prima est aes: simpliciter autem inquit, fortasse est aqua, scilicet omnia, quae liquescunt calido, & concrescunt frigido, sunt aqua, id est, aquea, ut ipse docet quarto Meteorolog. libro, capite duodecimo. Dicit autem *fortasse*, quia esse aqua veterum quorundam sententia (sic enim sensit Thales Milesius, & alij. Vide quae dicta sunt libro primo, capite septimo, quaestione secunda, sectione secunda)

Materia duplex.

Formam esse naturam ratione probatur.

est prima

[illegible]

Semper horum constat, velut animalium, reliquisque partes. Natura autem & materia prima est, & ea dupliciter, aut quae ad ipsum est prima, aut omnino prima. Velut operis [illegible] operum, ad ipsa quidem aes primum est, omnino autem fortasse aqua, si aqua sunt omnia, quae liquescere possunt. Forma item & substantia. Hoc autem hac generationis finis. Translatione autem iam & omnino omnis substantia propter hanc, natura dicitur, quia & ipsa natura substantia sit quaedam.

Tex. 14. [illegible]

Ergo ex dictis, quae dicta sunt, prima, & quae proprie natura dicitur, substantia est eorum, quae in seipsis, quatenus ipsa sunt, motus principium habent. Materia enim ex eo natura dicitur, quod huius sit capax: generationes item, ipsumque nasci, quod sunt motus ab hac profecti. Atque haec ipsa est principium motus eorum, quae natura consistunt, modo aliquo existens aut potentia, aut actu. Tex. 14.

est prima materia simpliciter, et tamen vere non est prima simpliciter, cum in priorem resolui possit. De forma vero hoc adiunge explicationis gratia, quod sit generationis finis, ut docuimus libro secundo Physicorum, capite secundo, textu 23. & septimo, textu 71.

n *Translatione autem.* Tradit sextam naturae significationem, qua naturae vocabulum pro qualibet substantia sumitur, subaudi tamen, *quae habeat modum formae.* Nam quae non habet modum formae, sed est suppositum, velut Socrates, aut hoc lignum, non item dicitur natura, nisi per synecdochen aut metonymiam. Per synecdochen, ratione materiae aut formae, quae sunt partes suppositi naturalis: per metonymiam autem, ratione totius essentiae, quae est in supposito, velut contentum in continente, sive habitum in habente, de quo c. 8. Itaque ut uno verbo concludam, substantia hoc loco pro quavis essentia sumitur, neque tantum pro essentia substantiae, quae simpliciter est essentia, sed etiam pro essentia accidentis. Ait autem hanc usurpationem esse translatitiam: quia cum forma substantialis dicta esset natura, inde per translationem factum est, ut omnis substantia, quae modum formae habet, natura etiam appellata sit. *Sexta naturae significatio translatitia.*

o *Ergo ex dictis.* Revocat ceteras naturae usurpationes ad praecipuam illam, qua naturae nomen pro substantiali forma sumebatur. Atque eam esse primam ac propriam, hoc est, praecipuam: siquidem materia [illegible] naturalium ex eo dicitur natura, quia est capax eiusmodi formae: ortum autem generationem, sive viventis illa sit, sive non viventis, quia ab hac forma manant [illegible]. Non enumeravit autem expresse secundam naturae significationem, quia prima pars, quae in generatione viventium nascitur, ad materiam reducitur, quemadmodum & ceterae partes integrantes. Addit denique formam esse aliquando in potentia proxima, ut formam viventis in semine, aliquando in actu, ut eandem in viuente genito. *Reuocatio usurpationum ad unam primariam.*

At obiiciat nobis aliquis in hunc modum: Natura nomine primo significata est generatio viventium, ut dictum est: non recte igitur ait Aristoteles, ipsum nasci dici naturam, quia proficiscitur a natura, id est, a forma substantiali, quae substantialis forma prius dicta sit natura. *Obiectio 1.*

Praeterea Aristoteles plane docet 2. Physic. cap. [illegible] generationem non dici naturam ratione eius naturae a qua proficiscitur (quo pacto medendi opus dicitur Medicina ab arte Medicinae, unde oritur) sed ratione eius ad quam progreditur, velut sanatio a sanitate ad quam tendit. Si igitur eo loco verum [illegible] est, perperam dicitur hoc loco generationem viventium appellari naturam a natura, a qua proficiscitur. 2.

Dicendum tamen ad priorem obiectionem, si impositio nominis apud Graecos spectetur, primam naturae significationem esse eam, qua significatur generatio viventium. Haec enim, ut diximus, principio cognita fuit, ita primo nominata. Si vero ratio significationis habeatur, nomine naturae magis significari formam substantialem. Prima n. significatio hoc pacto sumpta idem valet q prin- *Solutio obie[illegible] primae.*

a qua primo vt ibi Aristoteles ait (& quæ propriè dicitur) [illegible] Quare nullam esse in dictis repugnantiam.

Solutio secunda. Ad posteriorem dicendum, generationem, cum sit quasi via quædam inter naturam generantis, à qua oritur, & naturam rei generandæ, ad quam progreditur, ab vtraque dici posse naturam tanquam à principio significato; proinde non mirum esse si hoc loco credatur dici natura ab ea, a qua oritur; secundo autem Physicorum ab ea, ad quam proficiscitur. Illo enim loco spectatur generatio, vt passio seu susceptio naturæ, quæ susceptio ab eo, quod suscipitur, denominari debet: hoc autem loco spectatur vt actio seu communicatio, quæ ab eo, quod sese alteri communicat, denominationem accipit. Quæ solutio iisque, quæ D. Thomas & alij tradunt, consentanea est.

QVODNAM SIT PRIMVM AC PRÆCIPVVM NATVRÆ SIGNIFICATVM.

QVÆSTIO I.

Argumenta pro vtraque parte.

SECTIO I.

Propositio doctrinæ Aristotelis. ARistoteles quidem ad finem huius capitis affirmat, naturam dici primo de forma substantiali, deinde de materia & generatione, præsertim viuentium, postremo, quodam modo, essentiam cuiusque rei [illegible] dici naturam, videtur [illegible] essentiæ tribuere. Ac missa generatione, quod alterius rei non dicatur naturalis, saltem vniuersè ac primo, contra videtur res habere.

Materiam videri primam ordine naturæ. Essentiam ordine perfectionis. Primo, quia, si sequamur generationis ordinem, secundum quem imperfectiora priora sunt, primum locum dandum erit materiæ, secundum formæ, tertium essentiæ, quæ ex materia & forma resultat; si vero perfectionis, tanquam perfectiora sint priora, primum dicitur natura de essentia rei, secundo de forma, tertio de materia.

Compositio si spectetur, quid primum. Secundo, quia natura vt natura est, aut dicitur ordine ad compositionem rei, cuius est natura, aut ad eius operationem: [illegible] videtur dici omnino absolute; si ad compositionem, primo dicetur de materia, quæ est prima in componendo: secundo de forma, quæ materiæ in componendo adiungitur: tertio de tota essentia, quæ non propriè componit suppositum, cuius est natura, cum non sit eius pars nec integralis, vt dicunt, nec essentialis; si ad operationem, necesse est vt primo dicatur de essentia, à qua primo proficiscitur operatio: secundo de forma, a qua prouenit operationis determinatio: postremo de materia, quæ ex se indeterminata est ad omnem materialem operationem.

Quid si operatio.

Quid si principium naturalis mutationis & operationis. Tertio, quia sicut primum dicendum est vnde dicatur sibi naturæ nomen ex imitatione, omnes mutationes rerum naturalium dicuntur naturales ex materia [illegible] primo natura, si quidem & ipsa corruptio naturalis respectu materiæ, non formæ, nec totius essentiæ; si vero id, cuius respectu propriæ operationes dicuntur naturales, non dubium est, quin natura primo dicatur de essentia, secundo de forma, tertio de materia. Omnes enim res, quæ habent operationem, essentiam habent; non omnes aut formam, aut materiam, vt patet in substantijs separatis [illegible], quæ materiam & formam habent, propriæ operationes magis dicuntur naturales respectu formæ, quam materiæ: sed non videtur esse in ratione naturæ [illegible] formæ substantialis.

Quam varie naturæ nomen accipiatur, & quo pacto in hac quæstione sumendum.

SECTIO II.

Breuis repetitio acceptionum naturæ. NAturæ nomen (vt paucis ea, quæ ab Aristotele hoc capite dicta sunt, complectamur) primo dicitur apud Græcos de generatione, præsertim viuentium; secundo de eo parte, quæ primo in viuentium generatione oritur; tertio, de materia prima & forma substantiali secundum veterum de materia & forma sententiam, sub nomine tamen principij motus; quarto de materia prima, seu recentiorum, seu veterum spectata opinione [illegible] quinto de forma substantiali seu vera seu [illegible] sexto de essentia cuiusque rei, ad quos modos reuocari possunt cæteri omnes, quotquot inueniuntur.

Quo reuocentur.

Complexio & propensio. Nam complexio particularis, indoles, ingenium [illegible] particularis propensio naturalis, quæ sæpe naturæ nomine appellantur, ad materiam reuocari solent, quia [illegible] materiæ dispositionem in diuersis individuis varia sunt [illegible] & complexio, & naturalis propensio ad formam, quod formam consequuntur. Possunt & hæc quemadmodum generalius, ita & specie reuocari ad naturam pro essentia rei, siue particularia ea sint, siue vniuersalia, siue substantia, siue accidentia, siue materiæ participes, siue expertes. Omnis enim dispositio & propensio, quæ essentiæ

rei sint

[illegible] A [illegible] & [illegible] pellatione [illegible].

[illegible] propter naturam, quod vel admirationi [illegible] [illegible], & [illegible] naturalo [illegible] velut miraculo- [illegible] B [illegible] Dei [illegible] [illegible] quia [illegible].

Mundum [illegible] machina. Iam, [illegible] natura [illegible] apud Platonem Menonem, [illegible] naturam [illegible] esse, & [illegible] velcera [illegible] quo pacto quidam [illegible] accipi ab Aristot. cel. lib. 1. de Caelo c. 4 tex. 32 & 2 de caelo tex. [illegible] & 5 de [illegible] Deus & natura nihil frustra faciunt [illegible] frustra & temere agat [illegible]

Mundum [illegible]. [illegible] lib. 2. c. 5 tex. 16 [illegible] naturam [illegible] & in lib. de Divinatione c. 2. [illegible] naturam non esse divinam, sed daemoniam [illegible]

Mundum sublunarem. [illegible] lib. 2. c. 7. tex. 58 [illegible] D [illegible] pro toto [illegible] Deum [illegible] naturae nomen accipiatur pro [illegible] Metonymiam [illegible] Synecdocham [illegible] de qua agitur.

Nūquam per Deum solū natura capiatur apud Arist. Sunt, qui putent illi quando naturam accipi [illegible] pro solo Deo apud Arist. ut cum 2 Phys. c. 8 tex. 78 & c. 7 tex. 56 & 1 de caelo c. 3 tex. 74 & 1 de partibus animal. c. 5. & lib. 2. c. 14. [illegible] & alibi saepe ait, Naturam facere ea [illegible], quae fieri possunt, semper quod melius est & [illegible] Vt Gaza interprete [illegible] [illegible] Deum [illegible] loci [illegible] naturam, [illegible] & [illegible] essentia [illegible] & [illegible] quod in Deo [illegible], & habes [illegible] propriè, naturam, essentiam appellari posse.

Non accipi. Non placet tamen [illegible] Nam etsi Deus possit [illegible] dici natura, id est, essentia [illegible] naturae nomen hoc pacto [illegible] in locis, [illegible] pro causis naturaliter agentibus,

[illegible] A [illegible] capite tertio [illegible] & 9. [illegible] putavit agere ex necessitate naturae. [illegible] enim est, quod cum causae naturaliter agentes [illegible] Deum agant [illegible], nihil [illegible] B Aristoteles, quod ea [illegible], quae fieri possunt, semper meliora faciant, quod [illegible] opifices [illegible] apud nos [illegible] & alia [illegible] huiusmodi. Nam illa, *Quod natura sit parcus, quod semper [illegible], solertia,* [illegible] adiecta sunt ab interprete. [illegible] quaedam [illegible] causis naturaliter agentibus, quae [illegible] primo [illegible]

Ordo Arist. [illegible] *ex [illegible] agere.*

Naturā [illegible] ab Arist. pro aggregatione causarum. C igitur Aristoteles [illegible] naturam pro [illegible] aggregatione causarum naturaliter agentium [illegible] accipi naturam in pronunciato illo, Deum & naturam nihil frustra facere, quam pro [illegible] omnibus infra Deum. Multa enim homines frustra faciunt, cum libere agunt, multa temere & inconsulto, multa pro melioribus [illegible]. Denique vix ac ne vix quidem forsan se reperiatur auctor, qui naturae nomen pro D solo Deo accipiat, nisi forte ex iis qui Deum animam mundi esse crediderunt. Fuerunt enim non modo inter eos qui Philosophorum nomine appellati sunt, ut Varro apud Aug. lib. septimo, de ciuit. Dei capite sexto, & alii [illegible] inter haereticos [illegible] Almaricus, ut refert D. Thomas 1 p. quaestione tertia, artic. octavo, qui [illegible] pacto [illegible] E quaestione sequente nonnihil dicetur.

Deū [illegible] naturam nihil frustra agere, [illegible] accipiendū.

Qui Deum mundi animam [illegible].

Ita patet quam multis modis sumatur naturae nomen, ut [illegible] significationes, quibus & definitio, & simplex conceptus rei naturae nomine appellantur, quod rei naturam hoc vel illo modo repraesentant: itemque negationem, & aliorum non entium quidditates, quia [illegible] se habeant ad non entia ut verae naturae, ac quidditates ad entia. Verum, quia ex his omnibus materia, forma & essentia praecipue F dicuntur naturae nomine, de his tantum [illegible] in hac quaestione agendum est.

Natura [illegible] apud Physicum primo dici de forma, apud Metaphysicum de essentia.

I.

Sectio III.

Differentia inter ea [?], quae principia & causae, & naturae & elementa differunt.

Explicata [illegible], illud in primis animadvertendum est, ex quibus, quae hactenus hoc libro explicata sunt, haec differentia [?] inter ipsa, quae principia & causae possunt esse eorum, quorum sunt principia causaeque, ut patet ex iis, quae ad primam & secundam capitis dicta sunt, ac elementa & naturae semper sunt in iis, quorum sunt elementa & naturae, quod ipsum & per se perspicuum est, & Divus Thomas hoc loco lect. 5 [?] diserte docet.

Differentia naturae ab elemento.

Verum tamen [?] interesse inter naturam proprie dictam & elementum, quod elementum, quatenus elementum est, non dicit ordinem ad ullam operationem rei, cuius est elementum; sed ad solam eius compositionem, ut constituitur ex iis partibus naturae [?]; at natura proprie dicta, quatenus natura est dicit ordinem ad compositionem, quando scilicet non
C solum est natura, sed etiam elementum; dicit ordinem ad operationem. Quod ita perspicuum est, quia hoc posito distinguitur ab essentia & quidditate. Essentia enim solum dicit ordinem ad esse rei, cuius est essentia; quidditas autem ad definitionem, quae explicatur. Unde intelligendum, quod dici solet, propositum [?] esse essentiam veram, et essentia aut quidditas est, quod non sit impossibile, ut [illegible] et natura, et natura est, quod non sit otiosa.

Cur natura pro essentia dicatur metaphorice.

D Postremo ex dictis [?] dixisse Aristotelem, naturam secundo modo sumptam, esse metaphorice naturam, quia non solum complectitur essentiam & quidditatem, ut proprie natura est, quae ei habet ordinem ad operationem: sed etiam, ut essentia aut quidditas est. essentia enim & quidditas, quatenus talia sunt non habent ordinem ad operationem; non dicuntur natura, nisi per translationem.

Respondetur quaest. Conclusio.

E Ex positis respondendum est ad quaestionem, principalem naturae significatum, si generatim loquendum est, esse essentiam sive quidditatem, non ut metaphorice tamen, sed ut proprie natura est sive ut natura distinguit res naturales a non naturalibus, hoc est, ab artificialibus mathematicis & metaphysicae propriis, esse formam.

F Prior pars assertionis huius ex eo primum probatur, quia essentia ut proprie natura est, latius fundatur [?] quam materia & forma: reperitur enim non solum in rebus materialibus, sed etiam, atque adeo praecipue in immaterialibus, quae magis actiosae sunt, in quibus tamen materia & forma locum non habent. Deinde ex eo, quia in rebus etiam habentibus materiam & formam essentia totius, & totius dicitur natura illius, quam vel sola materia, vel sola forma, ut perspicuum est, & magis ha-

A bet ordinem ad essentiam quo essentia dicitur, & propriissime [?] tendit ad operationem ut principium operationis. Quod si quis obijciat, materiam & formam magis habere rationem principiorum, quam essentiam totius, cum essentia quaeque [?] principia sint, ergo magis habere rationem naturarum; neganda est consequentia, quia ut iam dictum est, principia immediate [?], cuiusmodi est & materia
B & forma, habent ordinem ad compositionem; essentia vero ad operationem, in qua tamen ordine ratio naturae consistit.

Obiectio. *Solutio.*

Sed quia natura [?] subijciunt, essentiam totius compositi naturalis non distingui a materia & forma simul sumptis, ergo non est magis natura, quam forma per se vel materia; & antecedens & consequentiam negare oportebit. Nam sive essentia totius compositi sola ratione distinguatur a materia & forma simul sumptis, sive (quod magis est credendum) & re, & ratione, semper tamen ea ratione, qua distinguitur, magis sibi vendicat naturae appellationem, quam vel materia, vel forma, quod ea natura rei magis habeat ordinem ad operationem. Nam si sola ratione distinguitur, non tamen distinguitur sola ratione excogitata, sed a rebus [illegible] natura quidem perfectam [?].

Replicatio [?]. *Responsio.* *Totum physicum [illegible] argumentum [illegible].*

D Posterior pars ea ex parte, quia res naturales distinguuntur ab aliis rebus per materiam & formam: forma autem comparatione materiae magis habet rationem naturae, quam materia: tum quia essentia totius magis consistit in forma, quam in materia: alio ut quidam existimaverint formam esse totam rei essentiam: tum quia forma magis habet rationem principij operationis, quam materia, cum sit actus, non pura potentia. Postrema [?] iam dicta opinio fuisse [?] Alex. Aphr. 2. Me-
E taph. in com. 42. Themist. 3. de anima [?] 7 & Auer. 7 Metaph. com. 21.

Forma magis quam materia [illegible] rationem [illegible].

Solutio argumentorum.

Sectio IIII.

His scitis [?], facile dissolvuntur argumenta initio proposita. Nam cum Aristoteles ait, naturam dici primo & praecipue de forma substantiali, accipit naturam, ut per eam distinguuntur res naturales ab artificialibus
F mathematicis & metaphysicae propriis, et cum natura pro essentia tum quam essentia est, ut proprie natura est, reperitur etiam in rebus non naturalibus, tum etiam, quia quatenus essentia aut quidditas est, metaphorice dicitur natura.

Argumentis positis solutio [?]. *Arist. dicta [?] explicantur [?].*

Ad primum autem in oppositum dicendum essentialem rationem naturae non consistere in eo, quod aliquid sit perfectius aut imperfectius tamen, quia operatio magis debetur perfectioribus, potius

porro in hac controuersia sequi oportere A [illegible] praedictionem, quam generaliter, ac proinde simpliciter & absolute, [illegible] etiam in rebus naturalibus primo dicendam esse materiam.

Ad secundam, quae iam ex dictis patet, [illegible] fundamentum dicere ordinem ad compositionem, naturam vero ad operationem nihil aliud ex dictis colligi, quam quod elementum primo dicatur de materia, secundo, de forma, tertio, B de essentia totius compositi: non solum comparatione alterius compositi, si & ipsum in compositionem alterius veniat, sed etiam suo modo comparatione suppositi. Naturam vero e contrario primum dici de tota essentia, deinde de forma, postremo de materia.

Ad tertiam dicendum, neque omnes operationes rerum naturalium dici solere a quibusdam naturales etiam respectu materiae, C ut patet in violentis localibus, de qua re proxima quaestione agendum, nec si dicantur, tamen ex eo colligi posset, materiam primo dicendam esse naturam. Nam esse colligeretur esse naturam respectu plurium operationum, idque in solis rebus naturalibus, non tamen praecipue naturam respectu earum operationum, quae comparatione etiam formae aut totius essentiae naturales sunt. Potius ergo illud principium intrinsecum dicendum est natura, cuius respectu propriae operatio- D nes dicuntur naturales: quo pacto non dubium est, quin natura primo dicatur de essentia actu operantium, secundo de forma eiusdem, si distinguatur materia & forma, tertio, de materia.

VTRVM NATVRA recte ab Aristotele in Physicis definita sit.

QVÆSTIO II.

Non videri recte definitam.

SECTIO I.

Missa tertio natura, ut essentiam significat, disquirendum est, an ne Aristoteles in 2. Phys. lib. cap 1. text. 3 recte eam definierit, quatenus res naturales a non naturalibus distinguit, cum dixit: Naturam esse quoddam F principium & causam, ut id moueatur atque quiescat, in quo primo per se, & non per accidens inest. quae eadem definitio hoc loco totius naturae disputationis [illegible] est. Non esse enim recte definitam, his argumentis ostendi videtur.

Primum. Primum, quia si per naturam hac definitione explicatam distinguerentur res naturales a non naturalibus, solae [illegible] naturales mouerentur ut quidam [illegible] quaedam non naturalia, quae in [illegible] quiescunt, nempe & artificiosa, quae [illegible] naturalibus, inferiora, & [illegible] quae sunt superiores naturalibus [illegible] coelum & hic localiter mota, & [illegible] quaedam naturalia, quae nunquam mouentur, ut [illegible] B [illegible] nunquam quiescunt, ut [illegible] inferiores coeli.

Secundum. Deinde, quia si recte in ea explicaretur natura, omnibus ac solis principijs substantialibus rerum naturalium conueniret definitio: hac enim primo distinguuntur res naturales a non naturalibus, at nec omnibus, nec solis videtur conuenire. Non omnibus quidem, quia non solis corporum simpli- C cium, coelorum videlicet & elementorum, essent enim principia efficientia motus: siquidem ad eum pariendum accipi [illegible] solis est materia, at dicere non possumus esse effectiua quandoquidem motus coelestis [illegible] sit efficienter ab assistente intelligentia, quae superposita foret, sicut iam a forma sua effectiue mouetur, motus autem elementorum, (ut est 8 Physic. cap. 4 tex. 32 & 33) procreatur effectiue a generantibus, quare admodum & D caeterorum grauium & leuium, quamuis (ut est lib. 4 de coelo, c. 1 tex. 7) a praedominante elemento moueantur. Nec vero solis: quia grauitas & leuitas sunt principia motus grauium & leuium, in quibus ipsa sunt, nec per accidens, sed per se, immo etiam primo quatenus grauia & leuia sunt, pleraque etiam accidentia sunt principia motus eorum subiectorum, in quibus primo & per se insunt, ut ars canendi, saltandi, & caeterae eiusmodi, quae natura E sua in solo eo artifice, in quo sunt, motum efficiunt.

Tertium. Tertio, quia si natura recte in ea definiretur, non dubium foret, quin materia [illegible] esset natura respectu motus voluntarij, quo coelum a coniuncta intelligentia mouetur & materia item [illegible] respectu motus violenti, quibus proprietatibus [illegible] cessum sunt enim principia passiua per se, & prima dictorum motuum. At motus volun- F tarij & violenti non sunt a natura. [illegible] videtur naturalis, non voluntarius [illegible]

Quartum. Postremo, quia illi rerum [illegible] sunt, complectitur ea definitione solam materiam ac formam substantialem, ut patebit [illegible] haec [illegible] explicanti, nec tamen distinguuntur in materiam & formam, aliud quid, quod ex utraque constat, non esse [illegible] definitio [illegible]

[illegible] [illegible] confirmatur: est enim prin cipium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per accidens, sed per se [illegible]. Ita non videtur recte explicata [illegible] in definitione tradita.

Quomodo vera definitio [illegible] tradatur definitio [illegible], & qua ratione [illegible].

SECTIO II.

1. *Sententia [illegible].* QUI, qui putent definitum hoc loco non solum materiam & formam, sed etiam ipsam generationem, quae via est ad naturam, in qui bus est [illegible] ad 2. Phys. Com. 11. Sed eorum sententia nullo negotio refutatur: tum quia generatio non est principium motus, [illegible] sed mutatio ipsa, tum etiam, quia non est substantia, sed via ad substantiam, cum tamen ipse Aristot. cap. 1. tex. 4. explicata definitione [illegible], mox subjiciat, & naturam esse [illegible], & [illegible] naturam habent, substantias esse.

2. *Veterum Philosophorum.* Prisci naturales (ut Anaxagoras, Empedocles & Antipho apud Arist. 2. Phys. c. 1. tex. 7.) dicebant, traditam definitionem convenire soli materiae primae, ab eis positae, substantiae [illegible] simplici, & actualis accidentibus subjectae, quod ea sola illis videbatur primum ac substantiale [illegible] principium. Sed eorum opinionem [illegible] erroneam, [illegible] lib. 1. c. 7. q. [illegible].

3. *Recentiorum [illegible].* Recentiores quidam (in his est Simon Portius & alii [illegible]), soli materiae [illegible] convenire definitionem. Non formae quidem, quia forma non est principium, ut [illegible], sed ut moveant. Ut enim moveantur, [illegible] esse materiam, ut vero moveant primo, quia [illegible] ad [illegible], ad [illegible] [illegible].

Persuasio tamen haec sententia refutatur. Primum quia forma non solum est principium & causa, [illegible], sed etiam [illegible] [illegible], [illegible]. Deinde, quia [illegible] materia [illegible] ad mutationem, prius [illegible] a substantiali forma, [illegible] [illegible]. [illegible], quia [illegible] materiae prima [illegible] & illam [illegible] [illegible] naturalem [illegible], sed [illegible], & [illegible] [illegible] amplitudo [illegible], [illegible] agentibus [illegible], non solum [illegible] agendi [illegible], sed [illegible].

4. *Aliorum.* Alii [illegible] solam formam [illegible] [illegible] formam [illegible] [illegible] corpora [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in Timaeo, Plotinum [illegible] [illegible] cap. 1. & seq.

D. Aug. lib. 7. de Civit. Dei, c. 6. & D. Thom. 1. p. q. [illegible] art. 8. [illegible] [illegible] [illegible], quod materia non sit principium activum [illegible], sed passivum, quod non [illegible] esse [illegible] [illegible]. Item, quia in eo posita est ratio naturae, qua naturalia distinguuntur ab artificialibus ([illegible] 2. Phys. [illegible] [illegible] Aristoteles naturae definitionem [illegible] [illegible] [illegible] formam, quae principium est activum, neque enim distinguuntur materia, quae est principium passivum, cum illa [illegible] [illegible]. Deinde, quia si materia esset natura, [illegible] motus violentus esset naturalis, siquidem ad illum habet materia potentiam passivam.

Sed praeterquam quod praecipuus [illegible] error [illegible], [illegible] formam [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] corpora, ut coelum & terram, de quibus [illegible] [illegible] agendum est, utique in eo fallantur, quod principium passivum a ratione naturae excludant. Distinguuntur enim [illegible] [illegible] non solum a supernaturalibus [illegible], sed etiam ab artificialibus, quemadmodum [illegible] per formam [illegible], sic etiam per materiam. [illegible] materia [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] habitum, quia materia naturalium est pura potentia, materia vero artificialium non est pura potentia, [illegible], [illegible]. [illegible] [illegible] Aristoteles [illegible] 2. [illegible] [illegible], [illegible], quam definierat, esse [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. Neque obstat [illegible] de motu violento: habet enim materia ad [illegible] potentiam passivam naturalem [illegible] violenti, [illegible] respectu illius [illegible] [illegible], non solum si [illegible] [illegible], quod [illegible] est supra [illegible] naturam, sed etiam [illegible], [illegible] [illegible] aliqua [illegible] est, [illegible] [illegible] violentum non [illegible] [illegible] naturalis [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] explicanda.

Denique Plotinus [illegible] [illegible] Philosophorum cap. 3 [illegible] quidem ab Aristotele materiam & formam [illegible] [illegible], sed [illegible] generabilium & corruptibilium, quae [illegible] & formam habent, & [illegible], [illegible]. [illegible] est [illegible] [illegible] 2. Phys. [illegible] 2. 1. & [illegible]. [illegible] opinio [illegible] [illegible]. Primum quidem [illegible] [illegible] & quietis [illegible] definitionem. Deinde quod Aristoteles [illegible] principio [illegible] [illegible] videtur in definitione naturae, & quae [illegible] in primo lib. Physic. cap. [illegible] [illegible] explicat.

5. *Platonis.*

1. *Sententia Platonis probatur.*

explicauerat, tametsi non omnia, compri- [illegible] natio non sit [illegible] in primo libro [illegible] explicauerat principia omnium [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] ipse cap. [illegible] & ea definitione [illegible] ad calcem libri po- 3. stea perspicue constat. [illegible] 8 Metaphys. [illegible] *[illegible] sola eorum quæ sunt, [illegible] quæ [illegible], sed habent [illegible] ponat.*

Non omni- no placet. Verum hæc opinio non omnino placet. Tum quia Aristoteles [illegible] naturæ defi- nitionem [illegible] ab immobilibus, in quo definitione [illegible] motus naturales [illegible] etiam quia in primo libro de Cœlo, capite 2. [illegible] ut [illegible] motum naturalem conuenire Cœlo, probat omnia corpora naturalia esse per se [illegible] mobilia, quia na- *Solutio ra- tionum.* tura [illegible] sit. Nec refert, quod verba, quæ motum & quietem significant, [illegible] [illegible] in definitione [illegible] [illegible] ista disiunctione [illegible], quasi di- ctum sit, vt id moueatur, vel etiam quiescat. Neque item [illegible], sola principia primo libro [illegible] in de- finitione naturæ. Nam quia prius agendum erat de principiis substantiæ, quam de prin- cipiis motus, & [illegible] ordine [illegible] [illegible] doctrinæ procederetur; [illegible] tamen [illegible] Philoso- phorum [illegible] principia substantiæ [illegible], [illegible] quibus generatio & corruptio fiunt, & [illegible] in [illegible] natura, [illegible] [illegible] sunt, [illegible] & na- tura, [illegible] principiis substantiæ, donec in libro de Cœlo [illegible] ingenerabi- lis & incorruptibilis substantia esset, sibi (quod vulgo dicitur) [illegible] essentia in corporibus simplicibus, nempe a quatuor elementorum [illegible] diuersa. Atque hæc [illegible] Aristoteles libro primo [illegible] *[illegible] alia principia [illegible]*, hoc est, explicatis principiis [illegible] & corru- ptibilium, ad explicationem principiorum mobilium, vt mobilia sunt, aggredimur. Quamquam [illegible] illud verum, si definitio [illegible] principiorum primo libro [illegible] *Non latius agi de na- tura in 2. Physic quã de principiis in primo.* [illegible], non latius [illegible] de natura in secundo libro, quam de principiis in primo: com- [illegible] principia rerum naturalium in [illegible], [illegible] ad [illegible] libri. [illegible] explicatio materiæ & for- mæ; [illegible] primo, capite 7. [illegible]

A *Metaphysic. commentario [illegible]*, [illegible] secundo libro [illegible] [illegible] materia [illegible] in libro [illegible] [illegible], facile [illegible] ex [illegible] illa Cõ- mentatoris; [illegible] vulgo [illegible] in rebus quæ [illegible], & intel- [illegible], quo pacto Aristoteles in [illegible] intelligendus [illegible] in corpo- ribus simplicibus; [illegible] B [illegible] esse a definitione [illegible] 2. lib. Physicorum.

[illegible] defini- tionis expli- catio, qua [illegible] [illegible]. Definitur ergo in ea definitione [illegible] materia, [illegible] forma substantialis: [illegible] tamen quatenus materia, & forma ea [illegible] [illegible]: habent enim eo pacto ra- tionem principiorum & causarum: [illegible] quatenus sunt principia & causæ [illegible] compositum, cum ea [illegible] elementa [illegible] quatenus sunt prin- C cipia, & causæ [illegible] operationis [illegible], [illegible] (quo pacto forma humana est principium, & causa intellectionis) ha- *Qua ratio- ne materia [illegible] & forma con- [illegible].* bent enim hoc modo rationem naturæ com- [illegible] [illegible] distinguuntur [illegible] naturalia, a non naturalibus, [illegible] intrinsecum principium motus & quietis [illegible], in quo sunt, cum hæ sint propriæ, ac peculia- res rerum naturalium operationes.

Vt natura definiatur. Aduerte tamen, non definiri naturam in D proposita definitione, quatenus formaliter refertur ad motum, & quietem, (in quem [illegible] Aristoteli [illegible] loco explicatio [illegible]) sed vel quatenus habet peculia- res causalitates in motum, & quietem [illegible] [illegible], causa, e- lementorum, & natura significans formaliter causalitates: causa quidem [illegible] a ele- mentorum [illegible] in ordine ad compositionem, & natura in ordine ad operationem [illegible] E quo [illegible] [illegible], quæ habet [illegible] [illegible] explicetur. [illegible] natura ab ea [illegible] dictum est, [illegible] [illegible] ad [illegible] significan- dam, sed ad rem absolutam, [illegible], [illegible] [illegible] consistit. A- [illegible], vt natura [illegible] & natu- ra dicitur, non significet formaliter sub- stantiam, sed id quod substantiæ accidit. F Quamquam in hoc libro [illegible] de defini- tione [illegible] agitur, [illegible] [illegible], quemadmodum causa & elementa explicantur ab Aristotele [illegible] formaliter dicunt causalitatem [illegible] explicationem [illegible], quod explica- tur definitione naturæ in Physicis [illegible], & quæ maiore [illegible] eo loco [illegible]

Explicatio verborum [illegible] ponuntur.

SECTIO III.

VT igitur definitionem exponamus, cum ait naturam *esse principium & causam*, per eadem accipe nomina principii, & causae, ut 4. Met. cap. 1. tex. 1. & alibi saepe (hic enim fortasse de causa, & hoc capite, & aliis plerisque locis, ut 2. Physic. tex. 1. in definitione naturae nomen causae praetermittit) [illegible] in Physicis diligentius natura explicatur; dicens nomini principii additum fuisse nomen causae, ut excluderentur principia, quae non sunt causae, cuiusmodi est privatio. Quare Alexander [illegible] Simpl. 2. Phys. com. 1. & fere Graeci interpretes non sunt audiendi, qui principium pro causa efficiente sola, causam vero pro materiali accipiunt, praesertim cum Aristoteles eo ipso loco medicinam, quam per sequentes particulas excludit, & principium & causam appellet. Verum, quale principium natura sit, activum ne, an passivum, an utrumque, latiusne pateat quam ut activum & passivum complectatur, quaestio est.

Quale principium natura sit.

Sunt qui putent esse tantum activum: Et hi sunt omnes ii, qui formam solam definitione illa definiri arbitrantur; idque eo confirmant, quia Aristoteles 2. Physic. text. 3. & 8. distinguit naturalia ab artificialibus per eo sola principia activa; quod artificialia non habent per se, sed quatenus talia sunt, [illegible] principium motus artificiosi; naturalia autem habeant effectivum motus naturalis.

Prima opinio putantium activum tantum refellitur.

Sed [illegible] sententia ea [illegible] Accedit, quod isto modo corrupt[illegible] & alterationes [illegible] non essent [illegible] in [illegible] naturalibus, [illegible] effectivum a forma [illegible] corrumpuntur.

Aristoteles exponitur.

Ad illorum autem argumentum dicendum est Aristotelem [illegible] intelligendum esse. *Nullum artificiale quatenus tale est, habere in se ipso, ac per se principium artificiosi motus sive activum, sive passivum peculiare, ac proprium*, at naturalia omnia habere in se ipsis, ac per se talia principia motus naturalis. Et quod exempla acceperit [illegible] a natura efficitur, id est, ab anima, quae per [illegible] causa [illegible] & ipsa effectiva est, ideo videri naturam dixisse [illegible] principium effectivum, cum neque accipere potuisset exemplum in passivo principio, velut in rudi lapide & in lapidea statua; [illegible] principium passivum habet [illegible], ac per se motus deorsum, [illegible] per accidens, sive quatenus lapidea.

Alii, quorum caput est Scotus in 2. Sent. dist. 18. quaest. unica, contendunt naturam, ut nomen est, esse dumtaxat principium passivum; non quod putent definiri ab Arist. solam materiam (existimant enim explicari & materiam, & formam) sed quod sibi persuadeant nec materiam, nec formam habere rationem naturae, ut principia activa sunt, sed ut passiva. Quanquam vero de materia res est perspicua, cum activa non sit; de utraque tamen simul suam assertionem probat Scotus duobus argumentis. Unum, *quia natura est id, ratione cuius [illegible] dicitur moveri naturaliter, a quocunque agente moveatur*. nihil autem dicitur moveri (ac proinde nec naturaliter moveri) ratione principii activi, sed passivi. Alterum, quia natura est principium internum eius quod movetur: at principium motus non est internum rei quae movetur quatenus activum est, sed quatenus passivum. accidit enim (exempli causa) homini qui movetur ad sanitatem, ut [illegible] ab arte [illegible] in se ipso, ut ait Aristoteles 2. Physicorum capite primo, text. tertio, atque idem videtur sensisse Simplicius ad secundum Physicorum comment. 13. text. 16. & 17.

Scoti opinio, passivum dumtaxat esse naturam.

Scoti opinionem probat argumentis duobus.

Sed nec sententia haec probanda est. Primum, quia si Aristoteles in definitione naturae, nomine causae & principii, solum principium passivum intellexisset, [illegible] medicinam, neque adeo sollicitus fuisset de addenda particula, per se, ut illam excluderet. Deinde, quia non minus naturale est viventibus movere se, quam moveri a se, cum idem sint, imo, aliud quodammodo prius esse videatur.

Improbatur Scoti opinio, ob duas causas.

Ex his patet, priorem argumentationem Scoti nihil efficere. Nam si naturale est viventibus moveri ratione principii passivi, naturale quoque erit iis, quae moventur a se, movere ratione principii, & passivi, & activi. Posteriorem quoque facile refelli ex [illegible], siquidem viventia non per accidens, sed per se habent internum principium activum suorum motuum, non [illegible] tamen sed [illegible]. Sicut [illegible] qui arte [illegible], & in eo, qui [illegible] sanatur, cum accidat illa habere in se ipsum, qua [illegible].

Refutatur primum Scoti arg.

Secundum.

Dicendum igitur, naturam utroque modo esse principium & passivum, & activum, imo etiam formale & finale; proinde nomina principii & causae in ea sua latitudine sumenda esse. Motus enim, quo quaeque

Vera sententia, naturam esse & activum principium & passivum.

est etiam ... est naturalis animalibus motus, etsi illud non naturalis consideratur, quia non datur passiuum principium illius, sed etiam quod sunt in animalibus quasi naturale formale, & finale: in elementis autem (si motus sit vitalis) etiam efficiens, ut dictum est. Et quidem quod anima sit causa motus vitalis in triplici genere causæ, formalis scilicet, finalis & efficientis, ipse etiam Aristoteles plane affirmat secundo libro de anima capite quarto, text. 36. & 37. Quid autem in naturalibus rebus inanimatis forma possit concurrere ad motum in genere causæ formalis, & finalis, ex patet, quia cum ... naturalis ... iuxta conditionem suæ formæ, ut si lapis feratur deorsum, quia debitum est qua forma ... concurrat in genere causæ formalis: & quia is motus est gratia ipsius formæ, perspicuum quoque est, concurrere illam in genere etiam causæ finalis. Adde, quod ea verba principij & causæ, non magis significant principium actiuum & passiuum, quam formale & finale. Sunt igitur accipienda in sua latitudine, donec per sequentes particulas contrahantur.

Animam esse causam motus vitalis in triplici genere.

Epilogus superiorum.

Est igitur natura principium & causa, siue passiuum siue actiuum, siue formale siue finale. Quo fit, ut per hanc definitionis particulam excludantur ea sola, quæ nullo eo hoc modo principia & causæ sunt.

Explicatio sequentium particularum.

SECTIO IV.

SEquitur, *eius quod mouetur, atque quiescit*, quibus verbis significatur mutatio proprie dicta, & opposita quies, quæ non conueniunt nisi rebus naturalibus, siue materialibus, et per hanc particulam excluduntur naturæ omnes immateriales. Sumitur enim hoc loco motus ut patet, quo explicatur ad initium tertij Physicorum, cap. 1. text. 6. cum definitur *actus entis in potentia, ut in potentia est*, quod Aristoteles ipse, ad initium eius libri docet. Atenim, quia natura definita erat principium motus, necessarium explicandum fuisse quid esset motus: aliequin ... definitio: tum definit motum *esse actum entis in potentia*, & ita ... cum in motus definitione comprehendatur generatio, ut idem mox subiicit, perspicuum relinquitur, in proposita quoque naturæ definitione, nomine motus comprehendi generationem, non modo accidentalem, sed etiam substantialem. Illud tamen aduerte, non comprehendi generationem illam, quæ dicitur momentanea: quandoquidem illa non tam est generatio, quam terminus & complementum generationis successiuæ: ... generatio naturalis. Intelligenda igitur est nomine quietis, non motus.

Motus definitio in 3. Physicorum.

In natura non comprehendi momentaneam generationem.

Sed quæret aliquis, quo pacto forma substantialis *sit principium generationis eius rei in qua est*, cum præexistat forma, cum non generetur, sed gratia sit, *quod enim generatur non est*, ut ait 1. lib. Physic. cap. 8. text. 7. & 8. lib. phys. c. 8. text. 60. & alibi in locis Aristoteles, ac proinde neque eius forma.

Quo pacto forma sit principium generationis.

Ad hanc dubitationem respondebis: dictum illud, *quod generatur non est*, sic intelligendum esse, ut non dicatur illud sit totum, sed partim sit, partim non sit, hoc est partim habeat formam, partim non habeat.

Quomodo id quod generatur, non sit.

Et in generationibus quidem accidentalibus, ut calidi aut frigidi, res perspicua est. Cum enim aliquid fit calidum, partem aliquam habet caloris introductam, partem non habet, & sic in ceteris. At in substantiali distinguendum. nam si generatio formatur per generationem alicuius partis habentis formam diuisibilem, ut ignis aut lapidis, perspicuum est, cum illud generatur, partem formæ esse introductam, & partem inesse dicendam in eo, quod generatur, sit minimum naturale, in quo tota forma simul esse incipit. At si forma sit indiuisibilis, aut diuisibilis quidem, sed quæ introducatur in minimam materiam, non totam (velut homo, aut minimum ignis) generatur: ea ratione concedi tamen aliquid formæ esse in materia, quia tum aliquid est dispositionum, quas illa consequitur. Potest & illud dici, *formam substantialem esse principium generationis eius rei, in qua est*, non quia tunc sit, cum illa generatur, sed quia est, cum generatio absoluitur. Quapropter minus apte reddita est Latine definitio naturæ ab Argyropylo, cum ait: *Naturam esse principium & causam, sit ad mouetur atque quiescat in quo est*. Et si inaudito hoc loquendi modo, naturam esse principium & causam reddit mutationis plusquam ... cum potius vertendum fuerat (*mouendi & quietis eius, in quo est*, &c.) ut patet ex Græco contextu: quibus verbis significatur naturam esse principium, & causam mutationis, & quietis eius rei in qua est: siue mutatio aut quies præsens sit, siue futura, siue etiam præterita.

Definitio naturæ quomodo reddita Latine ab Argyropylo.

Aduerte tamen, nomine quietis non esse intelligendam quietem in termino, a quo motus, sed in termino ad quem, ita Simplic. in 2. Phys. sic commento in text. 16. & 17. Natura enim non inclinat ad priorem quietem, sed ad posteriorem, velut natura lapidis, non ad quiescendum in aere, sed in terra.

Quietis nomine quid intelligendum.

Neque

Neque item esse intelligendam quietem A ipsam, quæ est privatio motus præcedentis, [illegible] quod quidem est pos- [illegible] dixit *propter hanc*: hanc enim quiete, non illa [illegible] expectat. Quare, ut minus tenere [illegible] debuit, quod paulo ante diximus, generationem momentaneam, quæ terminus est generationis proprie dictæ, nomine quietis esse intelligendam.

Generatio momentanea nomine quietis dicta sit ab Aristotele.

Addit tertium, cum dicit *motus & quietis*, non esse ex Aristotelis sententia copulativam [illegible] particulam *&*, ut putant [illegible] (ut *Albertus Magnus 2. Physic.* [illegible] *& alii*) credentes definiri solam naturam generabilium & corruptibilium id enim [illegible] est. Neque item sucedam esse [illegible] disiunctiuam (ita scilicet, ut ad rationem naturæ satis sit ea illam mouere, si sit principium quietis solum enim constat ex sententia [illegible] Physicorum, text. [illegible] & primi de Cælo, text. [illegible] & sequentibus, aliisque plerisque locis, sensisse Aristotelem, omnium naturam esse propensam ad motum. Hinc enim tradit, igni motum necesse esse naturali igni esse, [illegible] habere motum naturalem, quia sit corpus naturale, naturaque constans. Quod idem hoc ipso loco, in quo versamur, & alia non parum haud obscure significat, cum in repetenda definitione *motus* omittit per *[illegible]* & *quietis*. Neque enim alia de causa [illegible], nisi quia putauit, omnem naturam propensam esse ad motum, etsi quandam nō solum ad motum, sed etiam ad quietem propensa sit.

Omnis natura propensa ad motum est, quædam etiam ad quietem propensa est.

Sententia est igitur hanc illam opinionem partim disiunctionem, partim coniunctionem supplere, ut [illegible] in posteriori, ut definitio declaret naturam esse principium & causam, aut motus tantum, aut motus & quietis. [illegible] quo pacto intelligenda est illa animæ definitio tradita secundo libro de anima, capite secundo, *Text. 24. Anima est id, quo viuimus, sentimus, & loco mouemur, & intelligimus per se*. Est enim sensus, animam esse id, quo primo vel [illegible] aut vegetamur tantum, aut & vegetamur & sentimus, aut & vegetamur & sentimus atque mouemur loco aut etiam intelligimus.

Definitio animæ explicatur.

Quod deinde addit, *in quo primo per se & non per accidens inest*, sic ordine intelligendum: *in quo inest non per accidens, sed per se atque primo*. Cum dicit, *in quo inest*, excludimus principia motus externa, neque enim, exempli causa, forma [illegible] habet rationem naturæ, quatenus est principium motus localis, in quo non est, sed manet in quo est, &

ita in ceteris. Verba *non per accidens, sed per se* [illegible] quæ enim sanitatem est in eo, qui medicus [illegible] medicus, ut medicina in eo, qui sanatur per [illegible] in eo [illegible] per accidens est ... [illegible] sanatur, sic non medicinæ principium. Addidit extremo loco verbum *primo*, ut excluderet ea accidentia, quæ sunt per se principia motus, *tum ea* [illegible] *quæ sunt* haec enim etsi

B per se insint in eo, quod mouetur, non tamē insunt primo, hoc est, principaliter, sive non per aliud, quo pacto solæ forma & materia insunt in eo [illegible], ita reiiciuntur hoc verbo potentiæ omnes rerum naturalium, & qualitates *motus* [illegible], ut *grauitas* & *leuitas* quæ etsi sunt principia & causæ motus grauium & leuium, *in quibus per se insunt*, non tamē eis insunt principaliter, sed per eorum

C formas & materias, quas eorum [illegible] consequuntur. Vide [illegible] hoc loco verbū *primo* ut [illegible] de posterioribus [illegible] 11 [illegible] *quod est per se* [illegible] *quod primo* [illegible] *convertitur cum eo, cui per se conuenit*, [illegible] *dictum* [illegible] *primum* [illegible] ad rei substantiam. *Ut triangulo habere tres angulos duobus rectis pares*: at hic ut principium motus & quietis insit primo, requiritur ut insit

D principaliter, hoc est, secundum substantiam. Superest igitur, ut ad argumenta initio proposita respondeamus.

Solutio primi argumenti.

SECT. V.

AD primum dicendum est, ea definitione naturæ, ut a nobis ad mentem Arist. explicata est, non esse, solas eas omnes res naturales moueri ac quiescere, sed eas quidem,

E quæ non sunt naturales, aut tale principium non habere, velut substantias separatas; neque enim moueri possunt vero ullo, & passi- [illegible], aut, si quæ habent, non illud sibi vendicare, nisi [illegible] aliquam naturalem pro subiecto [illegible] includunt, ut arte facta. [illegible] *quæ naturales sunt*, omnes habere principium sui motus internum & essentiale, tametsi quædam ex opinione Aristotelis

Substantiæ separatæ non mouentur motu physico.

F solius motus principium habeant, ceteræ non solum motus, sed etiam quietis. Nam quod attinet ad totum terræ globum, quem [illegible] observeris unquam moueri, tegendam est, [illegible] non esse in eo principium proprii motus. Si enim a suo loco [illegible] [illegible] ipsi relinqueretur, continuo ad illum descenderet, internæ videlicet, suæ propensionis ac impetum causa mouens, sed

Terra globus [illegible] *suo natura mobilis est.*

[illegible] potentia [illegible] *gnat, & eadem natura* [illegible] quando [illegible] propter [illegible] ut cognita [illegible] possibilium propensio elementorum [illegible] proprium locum, non est primaria eorum [illegible] [illegible]. Primaria enim est ad proprium locum, quem quidem [illegible] semper obtinent: secundaria vero est ad motum, [illegible] proprium locum [illegible], [illegible] propensio ad media, quae non obtinuerunt, non dicitur [illegible] ipse possideant.

Quod vero attinet ad caelum [illegible], aliquo [illegible] modo [illegible] est ex Aristotelis opinione, atque [illegible] veram & germanam de corporibus caelestibus sententiam. Putavit enim Aristoteles, quodlibet caelum habere propensionem naturalem non activam quidem, sed passivam, [illegible] determinatam ad motum circularem, [illegible], ita ut nullum credat esse [illegible] ad motum & quietem, sed ad motum, quem habet, & ad [illegible], quemadmodum & materiam [illegible] caeli [illegible] non habere potentiam & propensionem naturalem, nisi ad eam formam substantialem, qua informata est. Id autem videtur sibi persuasisse ex eo, quem concepit de assistente intelligentia, à qua putabat motum caelum necessitate naturae, [illegible] potestate [illegible], ut [illegible] caelum, [illegible] ratione moveret. Nam cum potentia [illegible] passiva [illegible] activae [illegible] determinata est ad motum, [illegible], necesse est ut [illegible] sit determinata potentia, propensioque passiva.

[illegible] principio, quo [illegible] de Caelo, [illegible] *simplex corpus naturalem* [illegible] [illegible] conclusit, [illegible] [illegible], qui [illegible] [illegible] in opposita [illegible]. Quare [illegible] circularis motus [illegible] non habeat, qui [illegible] principium sit neque finis [illegible], [illegible] ad [illegible] motum circularem [illegible] [illegible].

Id [illegible] [illegible] esse, ut paulo ante [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible], quae [illegible] ad [illegible] [illegible] partes corporis [illegible] ad [illegible] & [illegible].

[illegible] quidem [illegible] [illegible] corporis [illegible] [illegible] [illegible], nullam [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] & [illegible], [illegible] [illegible] perpetua est & immutabilis) [illegible] commodum inferioris mundi: cum [illegible] nec quies caelestium corporum, neque [illegible], quia [illegible] quodlibet [illegible] congruit. Alterum, quia si caeli quiescerent, [illegible] alia ratione moveri possent, non esset simplex eorum natura. Tertium, quia cum caeli sint causae universales bonorum inferiorum, & quam maxime [illegible] perfecte & [illegible] causa, ea esse in actu [illegible], & semper in [illegible], hoc est, semper [illegible], *actum vero secundum sit perfectior actu primo* [illegible] ex libro de Anima: necesse est, ut caeli semper sint in actu secundo: qui quidem in illis est motus.

Quare etiamsi hanc opinionem sic [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] in Philosophia sententiam, hoc pacto solvendum esset argumentum. Caelum quidem corpus ex Aristotelis opinione nullam esse potentiam [illegible], si nativa definitio materiae & formae illis non convenit. De materia autem & forma inferiorum orbium [illegible] [illegible] quae dicta sunt, utramque in definitione [illegible], cum utrumque Aristotelis opinione determinate propensa sit ad motum.

[Margin notes, left column: Obiectio. | Solutio. | Propensio elementorum propria ad [illegible] [illegible] | De caelo [illegible]. | Quid Arist. de propensione caelorum ad motum senserit. | Vera Arist. [illegible].]

[Margin note, right column: Ut argumentum iuxta Aristotelis sententiam solvendum sit.]

Vera & germana solutio.

SECTIO VI.

Rem autem vera aliter sentiendum est de caelestibus corporibus, aliterque solvendum argumentum. Quodlibet enim caelorum secundum se spectetur, non ut quodam modo materialis pars totius compositi ex [illegible], & assistente intelligentia (quae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] peculiari ratione [illegible]), sed quodlibet [illegible] [illegible] partes [illegible] [illegible] [illegible] sunt ad motum & quietem, neque [illegible] rationem motus circularis magis propensum, quam ad aliam.

Primum, quia [illegible] perfecte [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quae illi [illegible] [illegible] sunt, ut quaeque moventur circa [illegible] centrum, vel hoc vel illo modo moveatur, quam ut quiescat, aut ea ratione movea-

[Margin notes: Caelum secundum se indifferens esse ad motum & quietem. | Probatur primo.]

[illegible], quia [illegible] quod sit ad ea [illegible] gredienti, cum ergo semper propensio.

Argumentu.

Deinde, quam determinatam propensionem ad sint ad motum, opposita quies esset ei contra naturam: non posset enim non esse contra naturam, quicquid impedit eam, ne habeat id, ad quod determinate propensa est. Esset igitur quies, non solum qua coelum empyreum a sua creatione quiescit, sed etiam, quam inferiores coeli post diem iudicij habebunt, contra eorum naturam: quod sane dici non potest, cum nihil contra naturam violentumque sit aeternum perpetuum.

Quietem ult. coeli [illegible] [illegible].

Sunt, qui respondeant, violentam fore coelorum quietem, si creaturae alicuius virtute a motu impedirentur: at quia id solum divina contingit empyreo, contingetque aliquando ceteris, dici non posse eorum quietem aut esse aut fore violentam. Omnis enim creatura ad motum obedientialem, etiam si sit contra propriam naturae propensionem.

Nulla opus esse virtute ut coeli quiescant.

Verum haec responsio nō effugit vim propositae rationis: nam quies nulla virtute opus est, ut coeli quiescant, sed magis negatione aut suspensione applicationis motricis virtutis, cum non oporteat vi aliqua coelum tenere, ne moveatur, quo pacto elementa vi tenentur extra loca naturalia: tum quia si ad id opus est virtute aliqua, atque possit Deus per intelligentias creatas id facere, atque per seipsum eiusmodi [illegible] effectus, si ullus est, & non magis praeternaturalis, non excedit virtutem creaturae: tum etiam, quia non minus violentum est creaturae id, quod Deus in ea efficit, [illegible] contra, & non praeter aut supra illius propriam naturam & propensionem, quam si creatura id faciat. Neque enim minus violentus est motus, quo vel lapis sursum proijcitur, vel aqua calefit, si fiat immediate a divina voluntate, quam si fiat ab efficiente creato. Impedire autem perpetuum eum motum, si ad illum determinate propensus est, non est praeter aut supra, sed contra illorum naturam, quemadmodum impedire motum ignis sursum, vel lapidis deorsum. Cum autem dicitur, *omnem creaturam ad motum obedire* [illegible], ita intelligendum esset vel ut ipsa sit, ita loquar, vel tamen ut quies, quicquid divina voluntas de ea decrevit. Sic autem illae Philistinorum, quae divino impulsu arcam Domini trahebant, mugitu suo [illegible] significabant, se contra propriae naturae propensionem, ac impetum divinae voluntatis [illegible].

Creaturam obedire ad motum Deo, quomodo sit intelligendum.

Tertium argumentum pro affirmatione proposita, est D. Thomae, in quaest. 5 de potentia art. 5, [illegible], quo loco ille [illegible] propositae [illegible].

Quia, et in quo [illegible] *se habet motor coeli ad intelligentiam* [illegible], [illegible] instrumentum autem, etsi habet aptitudinem, & (ut sic dicam) determinationem ad motum, quo ab ea [illegible] moveatur, non est tamen determinatum ad hunc vel illum motum, nec etiam ad motum magis, quam ad quietem, ut patet in securi aut calamo.

Quartum argumentum, quod D. Thomas eodem loco ponit, est: Quia coelum nullam sibi perfectionem acquirit per motum, ipse autem motus in se spectatus non potest esse finis coelestium corporum, et ad illum determinate propensa sint: quae omnia ex solutione argumentorum patebunt.

Quintum argumentum, quod etiam eiusdem [illegible] est, hunc in modum se habet. Quia determinata propensio ad certum motum semper est formalis & effectiva, atque sequens naturaliter ipsam rei formam per modum proprietatis, quo pacto motus elementorum sequuntur eorum formas substantiales, si sint extra loca naturalia: at motus coelorum cum sit motus ab extrinseco motore, non provenit ex propensione formali & effectiva ipsorum coelorum, sed ex aptitudine sola propensione passiva, et receptiva, quae non potest esse determinata ad motum magis, quam ad quietem, aut potius ad motum ex hac parte, quam ex illa: sed tota determinatio, sive ad motum, sive ad certam illius formam, ex determinatione motricis intelligentiae sumenda est. Ita patet, quodlibet coelum secundum se spectatum, indifferens esse ad motum & quietem, nec magis propensum ad unam rationem motus circularis, quam ad aliam. Quod si coeli spectentur, quatenus suo modo sunt composita ex orbibus & intelligentijs assistentibus, dici vere potest, esse in eis naturalem propensionem determinatam ad eum motum, quo moventur, si modo intelligentiae eam [illegible], et [illegible], sed quatenus determinata ad hunc modum, quasi essent formae substantiales rationem habentes propriam quandam naturalem [illegible] ad eiusmodi motum, quo pacto quantum vulgata elementa [illegible] habeant ad propria ipsorum loca.

Conclusio proposita [illegible] [illegible] coelorum motu.

Solutio argumentorum adversae partis.

SECTIO VII.

NEc vero argumenta pro parte opposita adversus hanc quicquam efficiunt. Nam primum illud, quod intelligentiae moveant naturae necessitate, falsum & sanctae fidei contrarium, [illegible] est apud Theologos [illegible] Philosophos, ut [illegible].

Secundum

Primo corpori simplici naturam esse quidam [illegible].

Secundum vero, quod inculcant illo pro [illegible] corporis simplicis [illegible] mistis simplicem naturalem, unde probe clauditur. Neque enim verum est, ab caelo sensibus ut composita quadam ratione moveri, & ab [illegible] intelligentijs, quae movent [illegible] naturalem necessariam. Atque ita falsum est, [illegible] per se motum, nec ulla ratione [illegible] nisi sic intelligatur, ut [illegible] corpus simplici, hoc est, non mixto ex elementis, [illegible] esse naturalem motum simplicem, id est, non mixtum ex contrarijs motibus elementorum, quo pacto lignum movetur [illegible] in aqua propter aerem, quo sursum [illegible], & descendit in aere, propter terram.

Motus mistus unde.

Tertium quoque nihil concludit. Quod enim materia coelorum non sit indifferens ad diversas formas substantiales, ea [illegible], quia ad abjiciendam eam, quam [illegible] habet, aliamque accipiendam, disponi non potest, [illegible] ut eadem solum, quae informat eam, potentiam habeat: propensionemque naturalem. At vero quodque caelum aeque dispositum semper est ad quietem atque ad motum, nec minus ad motum ex una parte quam ex alia opposita. Quod autem per motum naturae semper ex eadem parte quoque moveatur, ad constantiam [illegible] generationum motuum [illegible] hominum ministerio libere addicuntur [illegible] continentes [illegible] ordinatissime [illegible] necessitate naturae id [illegible]. Quin in re mirandi sane est [illegible] obedientia, & in hominum gratiam atque beneficentia.

Cur materia caeli non sit indifferens ad diversas formas.

Unde semper ex una parte caeli constantia.

Primaque ratio ab ijs Peripateticis adducta, qui [illegible] non sunt, [illegible] momenti habet. Nam etsi caeli nunc [illegible] & propter ipsorum motum, [illegible] dum propter hominum genus propagandum, electos atque hominum colligendum, necessaria est generationum & corruptionum alternatio, tamen expleto beatorum numero, non [illegible], sed multo [illegible] perpetuo quiescent. Magis enim consentaneum est, & naturae [illegible] corporum, & liberae beatorumque [illegible] motricium conditioni, [illegible] perpetua caelorum quies, quam motus.

Caelis quies [illegible] quam motus.

Secunda item eorum ratio haud difficulter dissolvitur. Imprimis namque nulla dicitur in natura quae non sit tempore proprio [illegible]. Qua ratione, quemadmodum in hominibus multa beatorum corporum membra, quae in [illegible] vita destituta sunt a proprio opere, ut stomachus a digerendo cibo, & hepar a nutriendo sanguine, omnia tamen [illegible] quod in [illegible] caeli non erunt otiosi, etiam [illegible] tempora motu, expleto numero, quo electorum [illegible] caelestium [illegible] & [illegible] in statu commodi [illegible]. Quia [illegible] enim caeli [illegible] non potest [illegible], & quod [illegible] finem perfectionemque aliquam [illegible]. Neque item [illegible] motus [illegible] est finis, [illegible] non idem sit principium [illegible] necesse igitur est, ut cum finis [illegible] quietem, [illegible] quod per illum efficitur, [illegible] praesertim cum motus localis non sit actio immanens, sed transiens, quae semper est propter aliquid, quod melius sit & perfectius. Quare cum inter ea, quae a coelorum motu fiunt, sola hominum generatio & continuatio sit eo melior, & perfectior propter rationalem formam, cuius ratione supra materiam disponit, & propter eius operationem, quibus in hac vita laborant, efficiunt, ut sola multitudo eorum [illegible] digna & [illegible] causa [illegible] sit caelestium motus. Vide D. Tho. de potentia, q. 5. art. 5. Quo fit, ut expleto praefinito [illegible] hominum numero (neque [illegible] infinita multitudo finis esse potest, [illegible] quae actu simul credatur futura, [illegible] quam absolute) nequaquam caeli sint [illegible] frustra, si non amplius moverentur, quasi proprio fine [illegible]. Accedit, quod per non [illegible] otiosi, si [illegible] aliquod [illegible] non obeant; sed si nullam omnino [illegible] tunc demum otiosi [illegible] dici possent. [illegible] autem, etsi post diem iudicij movendi non sunt, alijs tamen hominum [illegible] beatorum domicilium, omnesque admirabiles [illegible] mundi machinae partes sint praecipua, & [illegible] magnitudinis [illegible] nec etiam [illegible] cognitionem & [illegible] divinae magnitudinis & excellentiae [illegible] bent, nec post diem illum proprio [illegible] motu [illegible], sed [illegible] perficiendi [illegible].

Otiosum est [illegible] quod [illegible] non [illegible] possunt.

Motus non [illegible] quod.

Motus [illegible] non potest esse [illegible] finis.

Sola multitudo electorum finis est motus caelestis.

Caeli quibus [illegible] beatorum [illegible] post diem iudicij inservient.

Non sunt in futurum [illegible] proprio [illegible] perficiendi.

Quod vero additur, *si alia ratione moverentur caeli, futurum non esse simplicem eorum naturam:* verum quidem esset, si aliquo [illegible] formalis principij [illegible], quemadmodum corpora mista, quae [illegible] moventur, [illegible] illius elementi hoc aut illud [illegible]. At caeli non habent propensionem [illegible] a proprio forma, sed passivam & indifferentem ad quemlibet motum [illegible] assistentis intelligentiae [illegible] impulsionis.

[illegible]

Deinceps [illegible] respondendum est. A [illegible] quoquo gradu, [illegible] possunt, ut ait Aristoteles [illegible] de Anima, [illegible] quam maxime tamen ut Deo assimilentur. [illegible] autem, quatenus ex consulta [illegible] horum inferiorum [illegible] intelligentijs [illegible], magis assimilari Deo in actu secundo [illegible], qui est a[illegible] perfectior, quam in actu secundo transeunte, qui est actus imperfectus. Cum igitur hac maior assimilatio consistat in administratione horum inferiorum per intellectum & voluntatem, efficitur, ut coeli magis assimilentur Deo, [illegible] absoluto numero praedestinatorum hominum, quem Deus providentia sua praefinit, quam [illegible] quoque moverentur. Sententia hanc igitur, hoc est, veram sententiam, respondendum est ad argumentum, naturam [illegible] posse & [illegible] intelligi de motu & quiete, ut ipsa

Natura de finitio tertia [illegible] explicanda.

C

[illegible] forma, & materiae ac formae cuiusque coeli [illegible]. Est enim, sive materia sive forma cuiusque rei naturalis, ex se ipsa apta [illegible] ad motum sive ad quietem. Sed hoc interest, quod, ut loquamur de motu locali, qui solus rebus omnibus naturalibus communis esse potest, coelorum materia & forma, praeter hanc aptitudinem, sive, (ut ita dicam) [illegible], nullam maiorem habet propensionem ad motum, quam ad D quietem; aut ad quietem, quam ad motum; sed aeque indifferens est ad utrumque. Neque enim minus naturaliter moverentur coeli [illegible], quam quiescunt: nec minus naturaliter quiescerent aliquando inferiori coeli, quam nunc moventur: si ex [illegible] principijs spectanda sit naturalitas, vt ita loquar, eorum motus, & quietis. At in materia, & forma caeterorum corporum naturalium, alia ratio est.

E

Nam etsi in materia corruptibilium aequa propensio est ad motum localem, atque ad quietem, in formis tamen gravium & levium, quatenus [illegible], maior propensio est ad quietem, quam ad motum; contraque in viventibus, quatenus viventia sunt, maior est ad motum, quam ad quietem. Gravia enim & levia [illegible] moventur propriis formis, [illegible] & propensione, ut in proprijs locis quiescant, [illegible] aliquo [illegible] possunt: [illegible] vero, ut talia sunt, [illegible] in loco aliquo consistant, ob corpus proprie [illegible], sed [illegible] quiescunt, ut [illegible] [illegible]: [illegible] propter [illegible] quod [illegible] [illegible] aliquo [illegible] [illegible] ad [illegible] motum,

In gravibus & levibus maior propensio ad quietem, in viventibus vero ad motum.

Unde id probetur.

F

A constituantur, at non [illegible] aequ[illegible] pugnent [illegible] ab aliena propriis locis pellantur, [illegible] ab eis distineantur. Cum autem extra propria loca detinentur, [illegible] aequa [illegible], [illegible] [illegible] generantibus [illegible] qualibet, quo pacto intelligendum sit, explicandum est.

Gravia & levia non [illegible] [illegible] [illegible].

Ex his illud colligere, [illegible] coelum non [illegible] naturalis [illegible] principij activi, sed passivi: B sive coelum sumatur pro orbe ipso coelesti duntaxat, sive pro composito ex orbe & intelligentia motrice. In orbe enim ipso nullum est principium impulsivum ad motum obeundum, ut est in caeteris rebus naturalibus, etiam in ipsis elementis, sed solum passivum. Intelligentia vero, etsi est principium effectivum motus, non movet tamen naturaliter, sed voluntarie. Quamquam ea ratione censeri naturaliter movere, [illegible] infallibiliter C [illegible] hoc ordine procedit, quatenus semper eodem modo coelum volvit.

Motu coeli naturalis est [illegible] principij passivi.

Sequitur vero rogo, cur non etiam ignis dicatur ab orbe Lunae naturaliter, sed praeter naturam, circumferri, cum in eo etiam sit principium passivum, atque indifferens ad eum motum, atque ad oppositam quietem, imo, etiam magis videatur naturaliter moveri ab orbe Lunae, quam orbes coelestes ab intelligentia, hoc modo respondendum est. D Quia ignis habet naturam determinate propensam ad certum motum principalem, quae aliquando [illegible] ad illum [illegible] possint, ut quemcunque motum [illegible] repugnante tali principio intrinseco, nisi [illegible], tam directe motum contra naturam; quatenus vero ea repugnante, nec inclinante & impellente circumducitur ab orbe Lunae, dicitur moveri praeter naturam. Quod quidem de coelo dicere E non possumus, cum non habeant naturam propensam ad certum motum, ut contrariam praeter illam [illegible].

Cur ignis ab orbe Lunae non dicatur [illegible] naturaliter.

Responsio.

Licet quoque ex dictis colligere, ens mobile in communi seu quatenus est proprium subiectum [illegible] Philosophiae naturalis, etsi opinione Aristotelis dicendum est, mobile propter principium propensum ad motum (quo pacto est rationi consentaneum, ea perfectione considerationis Physices naturalis subiectum [illegible], quod F [illegible] patet) re tamen vera non esse dicendum mobile nisi per principium [illegible] ad motum, & quietem, [illegible] principium intelligendum esse in definitione naturae, ut omnium omnino naturalium materiae & formae complectatur [illegible] principium impulsivum [illegible] indifferens ad motum, & quietem, ut est in materia, sive forma

Ens mobile, quae ratione dicendum aptum ad motum.

coelorum,

orbium cœlestium, sunt etiam omnia rerum corruptibilium, in quibus [illegible] vel propensionem ad motum propter quietem, ut est forma grauium & leuium, vel ad quietem propter motum, ut est forma viuentium.

Explicatio [illegible] natura rerum.

Vt autem hæc melius intelligantur, aduerte, si omnes res naturales, quatenus tales sunt, haberent propensionem ad motum, fore vt eam haberent vel ad motum solum, vel ad motum & quietem, aliquo ordine aliquo, videlicet ad motum propter quietem, aut ad quietem propter motum. Nam fieri non potest, vt æque propensa sint ad motum, & quietem, siquidem natura [illegible] determinatam [illegible] propensionemque talis non esset vera propensio naturalis, sed potius indifferentia, & [illegible] ad quamlibet [illegible]. Si ergo essent propensa ad solum motum, [illegible] res naturales; si ad motum propter quietem, non possent inferiores [illegible] perpetuo moueri, nisi contra naturam, si ad quietem propter motum; ergo nec cœlum [illegible] perpetuum, nec integra elementa perpetuo quiescerent naturaliter. Non [illegible] partes naturales, vt tales sunt, propensæ ad motum, sed indifferentes ad motum & quietem; tametsi eis adiacere possit propensio ad alterum, vel ad vtrumque ordine quodam per differentias [illegible] ad solam motum, vel ad solam quietem: nisi velimus, [illegible] habituros in fine mundi quietem, nisi [illegible] aliter, quam contra naturam posse moueri. [illegible] illa [illegible] indifferentia ad motum & quietem propter materiam & formam, vt patet in cœlis omnibus; cætera autem [illegible] ratione formæ, per differentias corruptibilitatis adiunctæ propensio ad motum & quietem: in grauibus quidem, & leuibus ad motum propter quietem, in viuentibus autem, vt [illegible] ad quietem propter motum. Atque hæc pro solutione primi argumenti principalis dicta sint.

Solutio sequentium argumentorum principalium. SECT. VIII.

Solutio secundi argumenti [illegible] forma.

AD secundum principale, dicendum est, motionem principij in definitione naturæ posito, intelligendum esse non solum principium effectiuum, sed etiam passiuum; vt patet ex dictis: addendumque est formas cœlestium corporum non esse principia effectiua motus localis eorum, sed passiua: tamen formas elementorum, [illegible] grauitatem & leuitatem [illegible] quibus grauia & leuia, quatenus talia sunt, se ipsa mouerent (quod est [illegible] proprium & peculiare) sed quibus a generantibus moueantur; quod [illegible] re; a generante [illegible] forma [illegible] & impulsu. Quod vero additur de grauitate & leuitate, [illegible] hæc, est [illegible] primo [illegible] non tamen inesse primo, hoc est, principaliter, siue secundum substantiam.

Solutio tertij [illegible]

Tertium argumentum hac ratione dissoluitur. Motum localem proprie dictum, hoc est, circumscriptiuum, de quo loquimur, siue voluntarius ille sit siue violentus, semper esse naturalem ex parte principij materialis. [illegible] non solum materia [illegible] sed etiam forma, est natura respectu motus [illegible] plicitei voluntarius: eodem modo, materia terræ est natura respectu motus sursum; & materia ignis respectu motus deorsum: qui motus sunt violenti ex parte principij effectiui, quod vim infert, [illegible] ac igne per formam substantialem, [illegible] grauitatis & leuitatis, quæ in contraria loca impellit. Quamuis [illegible] que terræ, ac ignis patiantur hos motus, non habent tamen rationem naturæ respectu illorum, quia non [illegible] parte, sed [illegible] dum ipsa terra, & ignis, quæ principaliter pati [illegible] dicuntur. Cum autem dicitur, *motum voluntarium & violentum non esse a natura, sicut neque alios*: verum id quidem est simpliciter & absolute, quia dicuntur voluntarij, & violenti a principio effectiuo, quod in violentis quidem semper est extrinsecum subiecto quod mouetur, in voluntariis autem non est per se ac necessario intrinsecum, quemadmodum & in animalibus. [illegible] tur ex parte principij [illegible] quod semper est [illegible] dicuntur, quia dicendi sunt naturales, quia in omnibus materia ad eos apta & idonea est: in incorruptibilibus autem etiam forma.

Confirmatio dictorum ex Arist.

Confirmantur hæc in motu violento ex iis, quæ ab Aristotele traduntur in primo libro de Cœlo, docet enim eo loco [illegible] simplici contra naturam [illegible] esse naturalem alium. Quod si alteri naturalis est, ergo [illegible] ex parte materiæ, quæ ad [illegible] mouetur. [illegible] contra naturam siue violentum, locum non habet; nisi in rebus corruptibilibus [illegible] quibus eadem materia communis est.

Obiectio.

Obijciat aliquis hoc pacto. Motum violentum dici solet, qui fit a principio extrinseco, nullam conferente vim passo, hoc est, non obsequente ipso subiecto, quod [illegible]

motu: at si omnis motus violentus est natura- lis ex parte principij mere passiui, iam satis esset, quod motum suscipit absque quod mo- ueri nullus igitur motus violentus est natu- ralis ex parte subiecti: quod patitur.

Solutio. Huic obiectioni occurrendum est, nomi- ne passi seu subiecti, quod motum suscipit, non tale intelligendum in definitione motus violenti materiam ipsam, sed totum compo- situm: quod in motu quidem naturali, non B solum obsequitur principio mouenti, sed e- tiam ad illum inclinat ac propendet: veluti terra ad motum deorsum, in motu autem præ- ter naturam, etsi non inclinat, tamen obse- quitur, ut ignis motui circulari, quo ab igne circumfertur: at in motu contra naturam, non solum non inclinat, verum ne obsequi- tur quidem, sed renititur, ac resistit, ut ignis motui deorsum.

Alia obie- ctio. Obiici quoque potest. Si omnis motus vio- C lentus est naturalis ex parte materiæ, cum materia simpliciter dicatur natura quædam, omnis motus simpliciter dicendus erit natu- ralis, quod nemo concesserit.

Quod non- nulli respõ- deant. Sunt, qui tantã vim in hoc argumẽto esse existiment, ut ad sententiam nostræ opposi- tam deficiant, ut dicant, ut motus aliquis di- catur violentus, necesse est, ut non solum nõ sit naturalis ex parte formæ rei quæ mouetur, sed etiam ex parte materiæ: cuiusmodi esse D pronunciant violentum localem. Is enim neque est consentaneus formæ rei, quæ mo- uetur, neque etiam materiæ, ut aiunt: quod ex eo probant, quia non est per se dispositi- uus materiæ ad aliam formam. Non idem vero in cæteris violentis accidit, ut in calefa- ctione aquæ, & frigefactione corporis humani, etsi non sunt consentanei formis rerum, quæ mouentur, sunt tamen consentanei mate- riæ, quia illam per se disponunt ad alias for- E mas per qualitates, quibus illæ per se intro- ducuntur. Ita volunt, diuisionem motuum simpliciter naturalem, & simpliciter violen- tum, in solis localibus habere locum. Cæteri enim, etsi aliqua ex parte violenti esse pos- sunt, nempe ex parte formæ, simpliciter ta- men, hoc est, ex parte utriusque principij in- trinseci, violenti esse nequeunt. Atque hanc fuisse constare existimant, ipsi Aristotelis ini- tio librorum de generatione, omnes muta- F tiones, quæ fiunt ad formam inhæren- tem [quo genere omnes ac solas mutationes in qualitate, quantitate & substantia com- plectimur] naturales appellauerit, etiam ipsas corruptiones: cum tamen nunquam dixerit, omnem motum localem esse natu- ralem.

Vera argu- Non tamen in approbata sententia persi- A stimus, ut dicamus omnem motum violentum esse re vera naturalem ex parte materiæ, quã *motui solu- tio.* violentiam localem, neque oppositum ab his Auctoribus recte colligi. Nam, etsi violen- tus localis non est consentaneus formæ rei, quæ mouetur, nec per se disponit materiam ad aliam formam, est tamen consentaneus materiæ, quia congruit formæ alterius rei, ad quam materia propensionem habet natura- B lem: quo pacto descensus ignis congruit formæ terræ, & ascensus terræ congruit for- mæ ignis, motusque iaculi transuersus, for- mæ volantis. Cur autem non dicatur natu- ralis, quemadmodum & cæteri violenti, non ideo accidit, quia neque ex parte formæ, ne- que ex parte materiæ sit naturalis, sed quia, cum non per se disponat materiam ad aliam formam, hoc ipso minus habet naturali- tatis, quam cæteri. Hinc enim factum vide- C tur, ut non naturalis, sed violentus dicatur, tantum consuetudini tribuendum est in vo- cabulorum vsu. Quanquam omnes violen- ti in hoc sunt pares, ut nullus dicatur natu- ralis respectu naturæ subiecti, hoc est, respe- ctu ipsius essentiæ rei, quæ mouetur.

Vt motus violentus sit materiæ na- turalis.

Ad obiectionem ergo respondendum est, omnem quidem motum violentum esse na- turalem ex parte materiæ, materiamque esse simpliciter quandam naturam, sed tamen D non inde sequi, omnem motum violentum esse simpliciter dicendum naturalem, ab in- trinseco videlicet, hoc est, consentaneum ac congruentem naturæ rei, quæ illo mouetur. Nam, etsi materia est natura quædam, tamẽ nomine naturæ rei quæ mouetur, non est in- telligenda præcise ipsa materia, sed vel essen- tia totius compositi, vel certe forma per quã essentia speciei constituitur, quorum neutri consentaneus est motus violentus. Recte ta- E men colligeretur, omnem motum violentum esse ab intrinseco naturalem, si præcise con- cederemus esse naturalem materiæ, tametsi esse obuium, ut nec respectu quidem ma- teriæ violentus localis dicatur naturalis, quia non illam per se disponit ad aliam formam, ut diximus.

Locum autem habere de motu naturali ab extrinseco, quia duobus modis dicere possu- mus motum esse naturalem: uno, quia a cau- F sa extrinseca naturali, id est, non supernatu- rali nec mere voluntaria efficitur: & hoc pa- cto motus violentus, etiam localis, simpli- citer dicitur naturalis, idque simpliciter, & sine adiectione, ut calefactio aquæ, & de- scensus fulminis: altero, quia consentaneus est naturæ rei quæ mouetur, aut alicui eius principio intrinseco, quo pacto nullus mo- tus violentus potest dici naturalis rei quæ mouetur.

Duobus mo- dis motũ di- ci posse na- turalem.

[illegible] ad formam illius, sed soli motioni etiam si [illegible] non habet in locali.

[illegible] motus est natu-ralem & violentum, sine ad-iunctione [illegible].

Quod vero dicitur, divisionem motus in [illegible] naturalem & violentum [illegible] in solis localibus habere locum, in hoc sensu verum est, quod soli locales dicuntur naturales aut violenti sine geminatione nominis rei quae movetur. Neque enim solum dicimus motum lapidis deorsum esse naturalem lapidi, sursum vero esse violentum lapidi; sed etiam absolute & sine geminatione priorem esse naturalem, posteriorem violentum. At in reliquis motuum generibus alia ratio est. Et si enim dicimus frigefactionem maiorem aquae, esse non solum naturalem aquae, sed naturalem absolute; tamen non dicimus, calefactionem eiusdem esse violentam absolute & sine geminatione, sed esse violentam aquae & sic res habet in caeteris. Quapropter nil est ad rem, quod isti addunt, nullum motum ad formam esse violentum ex parte vtriusque principij, cum id localibus etiam commune sit, sola[illegible] viss in lateant. vt ex omnibus motuum generibus, locales violenti, absolute & sine geminatione nominis rei, quae movetur, dicantur violenti, ob eam causam, quae allata paulo ante est. Ex qua re patet, cur Aristoteles initio librorum de Generatione, omnes mutationes ad formam substantialem, naturales appellaverit, nullos vero motus locales. Haec pro tertij argumenti principalis solutione dicta sint.

Prima pars in solutio.

Ad quartum postremumque argumentum ex principalibus dici potest, communem assensum [illegible] naturalis, etsi est principium & causa, vt suppositum in quo inest, moveatur atque quiescat, sic tamen non esse naturam, vt natura in proposita definitione explicatur, quia non est principium & causa intrinseca speciei sub qua suppositum collocatur. Natura enim, verbi causa, hominum, non est principium & causa interna hominis secundum speciem, sed est ipse idem homo, nisi [illegible] differens, nisi ratione ratiocinantis, sine [illegible]. Vnde est illud Pisonis Ciceroniani quarto libro de Finibus. Vel hoc intelligant, si quando naturam hominis dicimus, hominem dicemus. Nihil enim hoc differt. Quod autem nomine principij & causae internae intelligenda sit causa interna etiam ipsius speciei, ex eo patet, quia ipsa etiam species dicitur ab naturalis, atque adeo de qua magis, quam de supposito Philosophi natura[illegible] habetur. Vel potius dico, [illegible] [illegible] principium simplex, sed a principio naturali compositum: [illegible] natura debere esse principium ex ipsis simplex, & [illegible] in eo quod movetur atque quie-

Cur natura [illegible] [illegible] non sit.

Natura & homines [illegible] sint idem.

Secunda e-iusdem argumenti solutio.

A [illegible] principia [illegible] quae [illegible] vt [illegible] ex [illegible] principijs [illegible] ea quae [illegible] moventur, non [illegible]. Atque haec dicta sint pro explicanda definitione naturae, quae [illegible] Physicis tradita est.

NVM EA QVÆ DIFferunt, continuata esse possint.

QVÆSTIO III.

Quae occurrant pro affirmatiua parte.

Sectio I.

Propositio quaestionis.

Occasionem nobis praebet Aristoteles in hoc capite *cont.* hanc quaestionem tractandi, cum ait, quaedam esse quae quantitate (id est, materia continuata) & non qualitate (hoc est forma) sint vnum (sic enim locum exponi solet. Quod si verum est, non dubium [illegible] [illegible], quin Aristoteles affirmatiuam partem quaestionis amplectatur. *Vide Alexandrum & alios in hunc locum.*

Probatur quaestio affirmatiua exemplis substantiarum.

Sunt item pro eadem parte multa exempla substantiarum, veluti de virga partim viridi, partim sicca, vt homine agente animam, cuius partes extremae saepe priusquam anima formam cadaueris, quam reliqua medias [illegible], & in plerisque animantibus, quae ex alijs in alia paulatim transeunt, vt ex reptili vermiculo in papilionem. Nam quod pars virgae sicca, & quae adhuc viret, forma substantiali differat, haec clarius est. Quod vero sint continuata, ex eo patet, quia vno & eodem motu mouentur. continua enim sunt, quorum motus est vnus, vt ipse Aristoteles definit capite sexto huius libri, *text. 8.* eodemque modo res habet in reliquis duobus exemplis.

Secundo.

Accedunt exempla accidentium permanentium quamplurima, sumpta forma nomine pro specie, veluti in animantibus maculosis, & quae alio modo sunt diuersorum specie colorum. haec enim continuata esse inter se, [illegible] argumentum, cum eadem [illegible] videantur simul vniri, & inuicem alterari. Idemque accidit in linea recta, & circumducta, quae eodem puncto copulari videntur, vt patet in quibus [illegible] circuli. (Vtimur enim in hac quaestione, perspicuitatis gratia opinione Mathematicorum, sed sequimur eorum modo loquendi de indivisibilibus in medijs continuitatis constitutis, quemadmodum Arist. & alij Philosophi vtuntur.) Quod si oriatur, lineam rectam & circumductam non differre specie, sed accidentario discrimine figurae, sic illud habeo, figuras necessario specie [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible], qui [illegible] & [illegible] spe- A [illegible]

Tertio exempla [illegible].

Addi etiam possent exempla [illegible] successionum in motibus diuersarum specierum. Nam posse motum [illegible] continuari cum circulari, ex eo constat, quia magnitudines super quas fiunt, [illegible] si, vt [illegible], cum interim continuetur motus [illegible] ex continuitate magnitudinis, super quam fit motus, vt Aristoteles tradit B 4. *Phys. cap. 11. text. 99.* & alijs plerisque locis. Motus item contrarij (quos specie differre necesse est) ex eo nihil repugnat quin continuentur, quod mobile ex vno in alterum sine interruptione quietis transire possit, vt ascensus lapidis cum descensu [illegible], calefactio aquae cum frigefactione, & alij quamplurimi.

Vera quaestionis explicatio. C

SECT. II.

IN hac quaestione, etsi satis esset, pro dilucidatione propositi loci, eam explicare in iis, quae differunt forma substantiali (de his enim tantum loquitur Aristoteles) tamen maioris doctrinae gratia, in omnibus quae forma differunt, tractanda est difficultas, siue nomen formae pro Physica sumatur, siue pro specie, siue etiam pro differentia numerali, initio sumpto ab iis, quae magis nota sunt ad in- D stituendum [illegible].

Prima conclusio pro accidentibus successiuis.

Sit igitur prima conclusio. Diuersa accidentia successiua non possunt esse per se continua, per accidens autem possunt, siue continuitate successiua, siue extensione ad extensionem subiecti. Haec conclusio non habet locum in tempore, quod vnum est numero in primo mobili, nec nisi operatione intellectus distinguitur in plura tempora, aut quasi specie differentia [illegible] praeteritum, E praesens & futurum, aut quasi solo numero diuersa, vt sunt duae horae praeteritae aut futurae. In motu autem, ex eo probatur prior pars, quia ad continuitatem per se motus, requiritur acquisitio eiusdem numero termini non interrupta. vbi autem haec datur, necessario motus est vnus numero, quare si vt non specie, nec numero diuersi, possunt per se continuari, [illegible] diuersi, si ue specie siue numero. Lege Aristotelem quinto F Physicorum, vbi [illegible], posse quidem [illegible] motus specie diuersos, hoc est vnum immediate post alium, vt si aqua immediate post descensum ex aere incipiat calefieri, aut si lapis immediate post ascensum vi proiicientis factum incipiat descendere, ac perinde [illegible] vel pulsu deorsum a proiiciente [illegible]: continuari autem minime. Posterior

A vero pars ex eo constat, quia motus [illegible] [illegible], vt [illegible] sunt, continuantur per accidens [illegible] continuatione [illegible], cum fiunt in [illegible] partibus temporis continuati, vt [illegible] in [illegible] partibus [illegible] eiusdem subiecti, si specie quidem sint diuersi, vt si vna medietas corporis albescat, alia frigescat, & altera B eodem tempore [illegible], [illegible] continuati per accidens continuatione extensiua ad extensionem subiecti, quod vtrumque alteratur. Dico autem, *si sint diuersi specie,* quia si sint eiusdem speciei indiuisae, [illegible] erunt diuersi numero, sed potius [illegible] & eiusdem numeri [illegible] occupantes partes eas [illegible] sunt [illegible].

Secunda conclusio pro accidentibus.

Secunda Conclusio. Diuersa accidentia permanentia, quemadmodum de successiuis, C quoad extensionem subiecti dictum est, continua per accidens esse possunt, si specie differant, non autem si solo numero. Haec conclusio quoad priorem partem, inductione perspicua est in plerisque qualitatibus diuersarum specierum, quarum vnam immediate post aliam in eodem subiecto experimur, vt varios colores variasque tangibiles qualitates in proximis partibus eiusdem subiecti. Neque obiicias, Aristotelem D in loco citato quinti Physicorum, dicentem, ea quae differunt specie, non posse continuari. Aristoteles enim non loquitur vniuersè de rebus specie diuersis, sed de diuersis specie motibus. Itaque quoad successionem, vt patet ex probatione quae ibidem adhibetur. Posterior vero pars, ex eo probatur, quia accidentia solo numero diuersa, si continuarentur, iam fierent vnum numero, ac proinde non essent diuersa.

Tertia conclusio pro substantia. Probatur ex Arist.

E Tertia conclusio. Substantiae diuersae, siue forma substantiali specie differentes [illegible] differant, siue numero diuersae, non continuantur inter se. Haec conclusio [illegible], colligitur ex Aristotele [illegible], [illegible], vt esse [illegible], quorum materia est [illegible] numero. Loquitur enim de [illegible], quibus solis [illegible] [illegible] ex [illegible], vt [illegible] patebit. Vnde si F materia [illegible] numero, ac proinde continua [illegible] per se [illegible] ex [illegible], quae non sunt continua, [illegible] [illegible] diuersae substantiae esse [illegible] numero [illegible], quod [illegible] negatur. [illegible] ergo Aristoteles, diuersas substantias [illegible] forma substantiali specie differentes, [illegible].

Noua ratio [illegible].

Probatur autem conclusio hanc in mo- dum:

tum: Ac in media quantitate diuisae actu continui extremitates, quibus copulantur partes eius, aut potentia tantum: si actu, & quoniam ipsa partium est in vna substantia, pars vna et alia, erit idem accidens numero in diuersis numero, aut etiam specie subiectis, idque, naturaliter: quod negant Philosophi. Impossibile inquam, quia diuersae numero substantiae copularentur. Neque enim potior est ratio cur sit in vna, quam in altera. Si vero non datur actu, sed potentia, quo pacto quaeso succedunt ad alteram? Non per separationem alterius substantiae ab altera? At imperfectis substantia succedet in locum mediae: quod cum sit, iam quaero, cur non continuabitur media illa substantia cum extremis? Erit enim cum illis immediate coniuncta, quemadmodum illae prius continuatae erant inter se: at materiam ratio substantiae, quatenus aliae in locum illarum succedere possint, non impedit eorum continuationem (est enim eiusdem rationis in omnibus) neque vero impedit specifica qualitatum diuersitas, cum qualitates specie diuersae continuari possint, ut ex dictis patet. ergo si ea substantia quae intercepta est non continuatur cum extremis, propter solam formae diuersitatem id accidit, ac proinde omnes substantiae, quae substantiali forma differunt inter se, ita sunt diuersae, ut non sint continuatae. Loquor autem de formis ita distinctis, ut neque vna sit altera, neque vtraque sit pars vnius tertiae. Nam si duae constituunt vnam tertiam, veluti formae partium eiusdem numero atque aliarum substantiarum similarium, non composita ex illis continuabuntur inter se.

Praeterea, aut quantitas continua immediate sequitur materiam primam, estque illi coaeua, ut *Auerr. in 1. Physic. comment. 63. & 4. Physic. com. 21. et in Epitome Metaph. tract. 2. Sole. Philop. in 1. lib. de Gener. textu 31. & 40. Simp. 1. Physic. com. 46. Qui eandem opinionem tribuunt Pythagoreis, id est, Platoni & Porphyrio idem, Ioan. Gregor. in 2. d. 12. q. 2. art. primo.* aut consequitur illam ratione formae substantialis, ita ut abiecta substantiali forma, ipsa quoque quantitas abiiciatur, & alia forma introducta, alia quantitas succedat. *vt D. Thomas 1. p. q. 76. art. 6. & in tractatu materiae, qui etiam Caiet. tribuitur in 4. d. 12. q. 1. 10. & Caiet. ibidem & alij similiter.* at vtrouis modo sentiat, diuersae substantiae continuari nequeunt. Nam si quantitas continua est coaeua materiae, erit vtique materia ex se vna numero; neque nisi per formas aliquas quantitate posteriores multiplicatur numero: at formae accidentales quantitate continua posteriores, non distinguunt numero

A militatem, cum in eadem numero materia partes, non tantum solo numero differentes partibus etiam specie diuersae, si diuersae specie ponantur, ut ex superiori conclusione patet ergo sola forma substantialis tribuenda est numeralis distinctio, & diuersio numerica ac proinde substantiae, quae differunt specie, siue solo numero formis substantialibus constant, non constant eadem numero

B materia; & (quod sequitur) non sunt continuatae inter se. Quod si quantitas consequatur materiam ratione formae, & alia atque alia substantiali forma introducta, alia atque alia quantitas introducitur, & abiecta abiicitur: multo breuius concluditur, substantias in quibus formae substantiales diuersae sunt, non esse continuatas. Quae de re docte scribit Auerroes commento primo libri decimi, *q. 76. art. 3. & 4.* Continuationis

C causa, inquit, est in substantiali forma: & idem forma diuidit magnitudinem, quae continuatio, quia forma est causa continuationis. *Idem sentit ibidem. Contra Ioan. Capreol. in 2. d. 13. quaest. 2.* Est haec quoque sententia Diui Thomae, *in 5. Physic. lect. 7. & 10. Metaphys. lect.* [illegible]

Ex his patet, in diuersis partibus integrantibus dissimilaribus substantiarum, ut hominis aut equi, non dari diuersas formas sub- *In partibus integrantibus, etiam dissimilaribus, non dari formas diuersas.*

D stantiales: neque enim ex partes essent continuatae inter sese, quare nec constituerent materiam vnam numero. Verum de formis substantialibus partium integrantium, vtrum sint diuersae inter sese, ad librum septimum disserendum est accuratius.

Patet etiam, si magnitudines mathematicae, quemadmodum apud Mathematicos sine vlla distinctione substantiae subiectae considerantur, ita etiam existerent seorsum, in iis

E nulla esset contiguitas, sed omnes essent in vera continuatione, solaque imaginatione designationeque darentur duo corpora cubica se tangentia, triangulus & quadratum contigua inter se, atque ita in caeteris. Nunc autem non est vana distinctio huiusmodi magnitudinum in diuersis numero contiguas inter sese, quia existunt, aut existere possunt in rebus naturalibus, quae videlicet diuersis sibi numero formis substantialibus di-

F stinguantur.

Solutio eorum, quae initio proposita sunt.

SECT. III.

QVapropter ad id, quod in hoc capite priore parte oppositum est, dicendum: quantitatem (intellige continuam) accidam esse in iis verbis pro quantitate continua, seu vera, seu apparente. Nam & ipsum no- *Argumentum [illegible] sumptum soluitur.*

[illegible] quemadmodum in navi accidit.

Virga partium [illegible]

Hinc patet solutio secundi de virga [illegible] partibus [illegible] & aliis similibus exemplis. [illegible] in definitione continui nunc explicata. Illud de transmutatione [illegible] animalis immediata in aliud, [illegible] dubium esse potest, num per partes integrantes paulatim fiat, an simul in toto, sed nihil hoc refert. [illegible]

Colores posse in eadem superficie continuari.

Ad tertium, de coloribus respondendo [illegible] illos continuari posse in superficie una numero, [illegible] in diversis numero, quae [illegible] semper sunt diversae [illegible], quorum formae substantiales, vel solo numero diversae sunt. De linea recta & circumducta, eadem ratio est [illegible] specie figurae. [illegible] quod vero differant specie quantitatum, certum est. Itaque linea recta & curva, quae claudant portionem circuli, [illegible] Mathematici [illegible] habeant figuras diversas specierum, sive quae [illegible] reducantur ad unam speciem figurae [illegible], ut Aristoteles [illegible]

Figuras specie differentes.

Motus quot modis possit continuari.

Ad quartum dicendum, tribus modis possibilem esse motum continuari successiva continuatione. Uno ratione magnitudinis [illegible] [illegible] Altero ratione temporis [illegible] Tertio [illegible]

A quia [illegible] 4. Phys. [illegible] continuum [illegible] continuatione magnitudinis & temporis. Cum ergo conclusum [illegible] continuari posse [illegible]

B [illegible] de qua continuatione prius [illegible] loquimur, negandum est [illegible]

NVM EA, QVÆ CONtinuata non sunt, eandem formam habere possint.

QVÆSTIO IV.

Argumenta pro utraque parte.

SECT. I.

Sed quaeret aliquis, num quemadmodum [illegible], ea, quae formas substantiales habent diversas, continuata esse non possunt, [illegible] ea, quae unam & eandem habent, necessario esse continuata. Sunt enim hae quaestiones [illegible], ut unius explicatio [illegible] explicationem alterius. Ac pars quidem [illegible], his argumentis [illegible] videtur.

Pars affirmativa probatur.

Primum. Primum, quia forma individua maiorem perfectionem includit, quam specifica, ut est [illegible] at specifica potest simul informare plures [illegible] materias: ergo & forma individua.

Secundo. Deinde, quia [illegible] eadem numero forma successive informat diversas numero materias; alia enim materia per [illegible] corporis resolutionem expellitur; alia per [illegible] alimenti loco [illegible] quas inter se numero diversas esse [illegible]

Tertio. Tertio, quia videmus easdem numero formas animalium perfectorum (quas Divus Thomas 1. par. quaest. 76. art. 8. & 2. contra Gen. cap. [illegible] [illegible] plurimi Auctores [illegible] etiam materiam [illegible] saepe tamen [illegible] separata, ut patet ex motu [illegible] Nam quod [illegible]

[illegible]

[illegible] procreatior, [illegible] quia A nulla [illegible] [illegible], cum [illegible] caput [illegible], vt [illegible], [illegible] formas in [illegible] partes [illegible] [illegible] introductas esse.

Quarta. Quarto, [illegible] perfe-ctam [illegible] in genere [illegible], aut materialis, eo [illegible] communicare potest: [illegible] & [illegible], quo superior est, eo in plura [illegible] (B) [illegible] [illegible], quo potentior est, eo latius patet in agendo: materia etiam quo [illegible] & [illegible] plures formas & [illegible] potest. Vnde & prima materia omnes [illegible] introducuntur [illegible]: & [illegible], quo pro-pius accedunt ad primam, eo plures accipi-unt [illegible] materia elementa [illegible] [illegible], & mista imperfecta, quam perfecta: ergo etiā formæ [illegible], vt, si perfecta sit, C [illegible] diuersas [illegible] materias informare possit: & quo perfectior, eo plures. Quod sane in per-fectioribus viuentibus, etiamsi non [illegible] tes, accidere videtur. Nam si caro, vt [illegible], & os diuersis formis substantialibus carnis & ossis inter se differunt, vt est Aui [illegible], Mirāq. 17. Scoti in 4. d. 11. q. 3. [illegible] quodl. 3. q. 8. [illegible] in Timæo (cum quo lege Alci-noum de doctrina Platonis capite 14. & Plo-tinum Ennead. 4. lib. 3. de dub. [illegible] cap. pri- D mo, & loq. lege etiam D. Aug. libro quarto, de Ciuit. Dei capite sexto, & Arist. libro 2. de parti. animal. cap. 1. & quæ supra dicta sunt, lib. 2. c. 7. q. 4. [illegible] tamen [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] col-ligere, non esse ea inter se continentia: quare cum forma eadem [illegible] informata sit, non dubium videtur, quin eadem for-ma numero diuersas materias informet. Quod si [illegible], carnem & ossa dis- E creta esse [illegible], cum quod caro cō-[illegible] [illegible] cum neruis, & cartilaginib. & hæc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] magis hæc [illegible] [illegible] continuata esse inter se, quam eamus formam infectam quā tamen portiontarione discreta sint, cum vna & eadem communi forma substantiali informata non sint, vt o-mnes fatentur.

Quinta. Accedit [illegible], & [illegible] aliorum F veterum sententia de mundi anima [illegible] [illegible] dicere oportet, [illegible] omnes mundi partes esse continua-tas inter se, [illegible] esse, quod [illegible] contiguum sit, quod a nemo [illegible] [illegible] nulla etiam materialis distingui inter se per formas substantiales [illegible] [illegible], vt [illegible] animalia a posterioribus [illegible] [illegible]

A [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & materias informare posse, quod pro-bandum erat.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gumbus argumentum videtur concludi. [illegible] [illegible] quia, si forma vna [illegible] [illegible] [illegible] materias simul informare potest, [illegible] [illegible], & plures, atque adeo infinitas: [illegible] B [illegible] argumentum Aristoteles quarto Phy-sicorum libro, cum probat, duo corpora [illegible] posse simul esse in eodem loco: quia si [illegible] idem (ea ratione) capit simul duo corpora, capiet & plura, si in eo ponantur, atque adeo infini-ta. Cum igitur non sit possibile (ne [illegible] [illegible]) [illegible], quæ [illegible] [illegible] [illegible] informet: quam duo [illegible] finita corpora, quæ locum eundem occupent (essent enim [illegible] forma perfectionis infinitæ) sequitur, [illegible] C [illegible] numero [illegible] materias [illegible] informare non posse.

Deinde, quia si posset, iam id quod corru-ptum est posset idem numero naturaliter re-dire: quod & Philosophi, & Theologi [illegible] negant. Aristoteles (inquam) 2. de Generat. ca-pite vndecimo, tex. 70. [illegible] Auer. & alij Arist. interpretes, loco citato, itemque D. Thom. quodl. 4. articulo quinto & quarto, cont. Gen. capite 8[illegible]. Durandus in 4. d. 43. quæstione secunda. D Capr. ib. quæstione prima, Ægid. theorem. [illegible] Nam si corrupti forma posset simul diuersas numero materias naturaliter informare, [illegible] non eandem diuersis temporibus, præsertim cū idē agens eandē naturalem virtutē gignē-di habeat, quam [illegible] perfectum est.

Tertio, quia pars affirmatiua plurimum fouet errori de transmigratione animarum in alia corpora; qui Platonis fuit, vt apparet in eius Phædone, & apud Plotinum Enn. 1. lib. E 4. c. [illegible] & aliorum Pythagoricorum vt refert Aristot. 1. de anima cap. 3. tex. 53. [illegible] damnatus est in Concilio Lateranensi sub Leone decimo, sessione octaua, & concil. Viennensi sub Cle-mente V. imo etiam a prior. [illegible] Philosophis, vt Aristotele 1. de Anim. capite tertio, text. [illegible] [illegible] & 2. de Anim. cap. 1. tex. 26. tanquam anilis quædam fabula, explodi [illegible].

Approbatio negatiuæ partis.

SECTIO II.

F QVicquid igitur habeant vitium propo-sita argumenta pro parte affirmatiua, ipsa tamen negatiua pars omnino amplecten-da est, [illegible] [illegible] confirmandæ [illegible] ex communi notione certum, quæ [illegible] vna numero, & diuersa numero in rebus natura-libus. Omnes enim [illegible] [illegible] [illegible]-

[illegible], [illegible] [illegible].

Prima.

Caro, os, & [illegible] [illegible] diuer-sis formis in-formantur.

Prima ratio ex definitione unius & diversi numero. [illegible] quicquid unam & eandem habet materiam, ut hi duo lapides, & hanc numero, omnia hæc eadem forma specifica: & numerantur ut diversa, quæ materias habent diversas [illegible] in duas partes, [illegible] duos esse lapides, & duas [illegible] ra, quam [illegible] hominem senserit Aristoteles optimus philosophandi magister secutus est capite 8. [illegible] ea dicantur esse unum numero, quorum materia est una, ea que autem esse numero diversa, quorum materia est diversa. at si forma eadem in diversis materiis esse posset, necesse esset pugnare cum hoc [illegible]. Nam cum

Res magis est una a forma quam a materia. res magis habeat esse, atque adeo unitatem per formam, quam per materiam, quæcunque una forma numero constabunt, unum potius [illegible] quam plura dicenda erunt. Hinc enim fit, ut ipse idem Aristoteles 2. *Physic.* [illegible] & 2. *de Anima* [illegible] & aliis pluribus locis appellet formam hoc aliquid, quod unitas numeralis, rerum naturalium, primo sequatur ex forma, neque definitio eorum quæ sunt unum numero, tradatur per materiam unam, nisi a posteriori, & per id, quod ratione unius formæ est unum.

Secundum argumentum ex divisione materiæ. Deinde probatur eadem, partim ex divisione materiæ hoc modo: Tota materia, quæ in plures numero naturaliter dividi potest, est [illegible] una numero, præcisa omni forma substantiali & accidentali: nec efficitur plures numero, nisi per plures formas substantiales, aut per plures magnitudines, [illegible] est namque divisio [illegible] materia [illegible] plures numero per [illegible] magnitudines in quas dividitur. multo ergo magis per plures formas substantiales. non potest igitur accidere naturaliter, ut eadem numero forma substantialis, diversas numero materias informet. Prior consequentia, quæ sola probatione indiget, [illegible] materia [illegible] de hac re [illegible] prima natura recipit formam substantialem, quam magnitudinem. Unde [illegible] naturaliter fit plures numero per diversas formas substantiales, quibus [illegible] diversa composita substantialia, quam per diversas magnitudines, quibus constituuntur diversa numero accidentalia.

Tertium argumentum ex materiæ potentia. Tertio ex ipsa potentia materiæ. nam ut a nullo agente datur vires naturaliter introducendi [illegible] formæ, quæ ab alio agente [illegible] speciei naturaliter [illegible] possit, ut patet [illegible] quæ a nobis ad caput [illegible] nulla materia datur potentia [illegible] quæ ab alia materia [illegible] recipi potest. est enim par omnino ratio, ut ea eadem disputatione intelligitur. Neque obest quod materia alteram recipit naturaliter illam eandem numero formam, quam iam [illegible] in alia materia, [illegible] naturæ. Nam neque illam primo recipit (de qua tamen receptione loquimur) nec vero recipit dum a materia priori divulsa est, sed cum primum fit eadem numero cum illa.

Quartum ex ratione determinationis. Quinto ex determinatione materiæ ad unam. Nam ut materia determinata est ad unam formam numero [illegible] speciei [illegible] ac multo etiam magis forma ad unam numero eiusdem speciei materiam. si enim materia, quæ ex natura sua respicit plures formas specie diversas, unam solum eiusdem speciei accipit, potiori ratione forma, quæ ad unam tantum speciei materiam refertur, eamque ipsam determinat ac limitat, unam tantum numero materiam naturaliter informabit.

Ultimum ex terminatione actionum. Postremo ex terminatione naturalium actionum. Siquidem diversis numero actionibus diversi numero termini naturaliter consequuntur. agens autem naturale diversis actionibus agit in materias numero diversas, quemadmodum ipsæ diversæ materiæ [illegible] diversas passiones ab eodem agente patiuntur, [illegible] multiplicatur passio, totius & actio, [illegible] eadem [illegible]

Conclusio dubii. Ita patet, eandem numero formam non informare naturaliter diversas numero materias, quod & [illegible] *Averr. 2. de Ani.* [illegible] *Thomas 3. de Ani. cap. 16.* [illegible]

Confirmatur [illegible] [illegible] numero [illegible] hominibus [illegible] tempore [illegible] corpora [illegible] esse posse [illegible] per quandam copulationem [illegible] ordinem.

Supernaturali potentia, formam eandem numero diversas numero materias informare posse.

SECT. III.

SEd quid de supernaturali virtute? Potestne extraordinaria Dei potentia fieri, ut forma eadem numero eodem tempore manens [illegible] diversas numero materias informet? Multis sane Theologis videtur id fieri non posse.

Conclusio affirmans. Nobis tamen verisimile [illegible] si forma [illegible] divisibilis [illegible] indivisibilis, posse eandem numero [illegible] materias [illegible] informare.

Ac im-

Probatur in forma ... non posse diuidi. [illegible] repugnare, quia A eadem numero forma [illegible], si illa non pendeat a materia, vt humana, sic pendeat, vt equina (plerique enim cum D. Thom. p. q. 76. art. 8. & 2. cont. gent. c. 72. perfectorum animalium formas esse indiuisibiles) in diuersis materijs existat. Nã si forma indiuisibilis ita sit in tota materia, & tota in qualibet eius parte: quid prohibet eandem formã hominis aut equi, quæ [illegible] tota est in B capite, & tota in reliquo corpore, abscisso etiam capite, conseruari à Deo, & in capite, & in reliquo corpore, quemadmodum ante abscissionem [illegible]. Quæ sententia confirmatur ex Areopagita Dionysij post caput [illegible] omnis, quemadmodum corpus [illegible] proprium caput [illegible] & caput quod gestabat. [illegible] Dionysij. Simile quiddam narrat Beda C de sancta [illegible] in eius martyrio. Quod si dicas virtute eadem forma numero conseruari posset in pluribus materijs naturaliter [illegible] ad eius conseruationem non in pluribus naturaliter aptis, integris [illegible] & perfectis, vt eadem humana in pluribus integris corporibus humanis, & equina in pluribus equinis? Nam quod virtus informatiua cuiusque formæ naturaliter determinata est ad vnam numero materiam in- D tegram & perfectam, nihil impedit quo minus per potentiam diuinam extendi possit ad plures numero informandas, quemadmodum & eius virtus [illegible] ad plures extendatur. [illegible] Socratis, qui non posset naturaliter comprehendere [illegible], potest supernaturali Dei virtute comprehendere [illegible] potest videre [illegible], nisi, ver- E bi gratia, [illegible] substantia, potest diuina virtute ex multo plura, quæ à fide orthodoxa tenemus, [illegible] quæ finita est, posse diuina ope attingere cognitionem claram, & quidditatiuam essentiæ diuinæ quæ infinitæ perfectionis est. Vide Concil. Vien. sub Clemente 5. quod [illegible] Clem. ad nostrum, de hæreticis. Sed & [illegible], sint nouæ formæ [illegible] in diuersis nu- F mero materijs esse posse diuina virtute. Nihil enim videtur repugnare, eandem numero [illegible] simul inesse in diuersis numero subiectis, vt si Deus eodem tempore [illegible] conseruaret aerã, & conseruaret aquã, & produceret ignem, quæ vtrumque elementum [illegible] per alterum, vtrumque elementum contingeret.

Probatur ... eandem formam ... numero in pluribus materijs esse posse.

A neque enim id videtur contradictionem implicare. Nec solum non repugnat, eandem [illegible] inesse in diuersis subiectis [illegible], sed etiam in separatione repugnatia nulla, quæ videtur esse, ac eadem [illegible] forma extensa in pluribus subiectis [illegible], magis distinctis [illegible] distantia, quam in [illegible] quare si distantia non impedit, nec distantia impediet, quod idem de eadem formã extensa dicendum erit. B

Quædam obiiciuntur contra propositam sententiam.

SECTIO VI.

Verum contra hãc assertionem quædam potissimum obijci possunt. Primũ quidem, si forma eadẽ numero in pluribus materijs virtute diuina inesse posset, fore, vt possit idem corpus numero pluribus locis con- C tineri, & ab eis circumscribi, nam corpus naturale est vnum numero per formam vnam numero, vt homo vnus numero per animam vnam numero: quare si eadem anima informet materias diuersas, & loco separatas, erit circumscriptiue idem homo, ac proinde idem corpus naturale in pluribus simul locis, quod D. Thomas in 4. d. 44. q. 2. art. 2. quæstiuncu- la 3. & Quodl. 3. q. 1. art. 2. & 4. cont. gent. c. 61. & D 49. & Capreol. 4. d. 10. q. 1. art. 3. Durand. q. 3. Henric. de Gand. Quodl. 9. quæstio 32. grauissimi Theologi negant fieri vlla ratione posse. *(1. Argum.)*

Deinde, si quis probabilitate negaret ex proposita assertione effici, vt idem corpus numero pluribus locis circumscribi possit videtur tamen nequaquam negandum, quin ex ea sequantur inconuenientia illa eadem, quæ Theologi colligunt contra opinionem de E corpore eodem in pluribus locis. Nam si anima humana, exempli causa, in pluribus, ac diuersis corporibus diuina virtute ponatur, fieri poterit, vt patiatur contraria in diuersis locis, eaque perfecte habeat, velut dolorem & lætitiam de eodem, vt, dolorem de absentia amici ab hoc loco, & lætitiam de præsentia eiusdem in alio loco, quemadmodum ad euertendam sententiam de eodem corpore in pluribus locis, inferri solet fore, vt actiones causarum naturalium idem albescat hoc loco, & F nigrescat alio loco: ac proinde simul alterationes contrarias alterabitur, imo, etiam simul sit perfecte albus & niger, quæ fieri nequeunt. Anima etiam equi & cæteræ pendentes in suo esse a materia, poterunt in hoc loco amittere suum esse, si adsit aliquid corrumpens compositi, & in alio loco non amittere, vbi corrumpens non adest. Eaque dasi.

(2.) (Argum.)

Vtrum idẽ corpus in pluribus locis diuina virtute simul esse possit.

mam esse, & non desinat, idque simpliciter. A quandoquidem forma pendet esse in suo esse à materia, quandocunque in materia esse desinunt, simpliciter esse desinunt: quod idē de omnibus formis materialibus colligi potest.

Tertium. Tertio, plures formae humanae non possunt illa ratione simul esse in eadem materia: ergo pari ratione neque eadem forma humana in pluribus materijs, & sic de caeteris. videtur enim par ratio. Antecedens ex eo patet, quia nulla potentia effici potest, ut unum B suppositum dicatur de altero. quod tamen necessario eidem concedendum, si duae formae humanae sint in eadem materia, ex quarum informatione necessario resultabit duplex natura humana, duplexque suppositum. Nam, ut dicimus, hoc album esse hoc dulce, ostendit lacte, quia haec albedo & haec dulcedo sunt in eodem lacte, ita necessario videtur concedendum fore, ut suppositum, quod re- C sultabit ex hac forma humana, & hac materia (quod vocetur Paulus) dicatur de supposito resultante ex alia humana forma & eadem materia (quod dicatur Petrus) sitque vera haec praedicatio: Petrus est Paulus, quia utriusque forma erit in eadem materia. Quod autem nulla potentia effici possit, ut unum suppositum dicatur de alio sic (quod eodem redit) contradictionem implicare, non simpliciter, ex eo patet, quia suppositum nihil est aliud, quam substantia per se subsistens incom- D municabilis: quicquid autem hoc modo dicitur, si non tantum de se, sed etiam de alio multiplicaliter dicatur, jam esset communicabile, ac proinde communicabile & incommunicabile.

Quartum. Postremo, contra eandem sententiam videtur facere, quod prima argumenta, quibus confirmavimus, formam eandem numero in pluribus numero materijs naturaliter inesse non posse, videntur etiam probare, ne supernaturaliter quidem id posse fieri. Primum, quia E si existentiae distinguuntur, quoniam materia est una, diversae vero quoniam diversae sunt, nulla virtute fieri posset, ut res non consummata propria & sua, neque una eadem numero in diversis materijs inesse potest. Secundum, quia si prima distinctio materiae sit per diversas formas substantiales, quis capiat unam & eandem substantialem formam, distinctas materias informare posse?

Dilutio propositarum obiectionum.

SECTIO V.

Solutio primi argumenti. His tamen obiectionibus sic occurrendum est. Primum quidem, non esse bonam hanc consequentiam, eandem numero formam in pluribus materijs esse posse: ergo & idē corpus [illegible] in pluribus locis. Nam, si materia est alia & alia, jam compositum est aliud & aliud. Neque enim placet Durandi sententia, qui 4. dist. 43. q. 1. putat *Durandi opinio reijcitur.* tantum eandem accipere materiam a forma, ut si forma sit eadem numero, materia quoque, ac proinde totum compositum sit idem numero. Nam homo ex ea quae esse B sit Divi Petri, in generali resurrectione singulari materia Divi Pauli: compositum ex ea praecipua ex parte, eidem quod D. Petrus, non tamen esse simpliciter idem, nisi id intelligatur per synecdochen: quo pacto nunc dicimus D. Petrum esse in caelo, quia ibi est eius anima. Ratio vero huius rei est, quia coniunctio materiae, quae fuit Divi Pauli cum anima Divi Petri, non efficeret, ut illa materia simpliciter esset illa, quae fuit Divi Petri: alioqui C si tota materia Divi Petri annihilaretur, eadē numero rediret sine nova creatione. Quod si corpus humanum pro ipsa magnitudine, fateburtur fortasse aliqui, si forma eadem numero in pluribus materijs inesset, plane tunc effici ut idem omnino corpus in pluribus locis constitueretur. Dicent enim fortasse, eandem numero magnitudinem sequuturam eandem numero formam, quia sit eius proprietas, atque adeo partim ex materialibus. D Nobis tamen non videtur sequutura naturaliter eandem formam numero in diversis materijs eadem numero proprietates, sed diversas numero: quemadmodum & ipsa composita ex eadem forma & diversis materijs, non erunt unum compositum, sed plura: ut et si sequerentur eadem numero, planum est idem omnino modo hanc fore, idem corpus numero divina virtute circumscriptive consistere *Posse idem corpus pluribus locis divina virtute consistere.* simul in diversis locis, sive humanum idem E numero corpus pro eodem numero composito substantiali, sive pro eadem mole corporea ad praedicamentum quantitatis pertinente. quod idem placet maximae parti nostrae scholae, et a plerisque Theologis, ut Scoto in 4. dist. 10. q. 2. Gab. ibid. q. unica & [illegible] supra caeteros argutius.

Quocirca ad secundam obiectionem dicendum, haud recte ab eis colligi, si corpus idem numero circumscriptive sit in pluribus F locis fore, ut possit moveri simul ad contrarias qualitates, aut eas simul habere in esse *Non tamen moveri simul posse ad contrarias qualitates.* perfecto: ut, si Socrates poneretur in duobus locis, non sequitur, posse illum simul albicare in hoc, & nigrescere in illo, aut esse in hoc perfecte album, in illo autem perfecte nigrū. Ocham in 4. q. 4. quaestio 4. Marsil. q. 7. Rich. Mediavil. q. 2. Alias in summa p. 4. q. [illegible] in 4. dist. 10. Petrus de Aliaco ibidem. q. 5. & alij.

Caeteri

[illegible] agentes in illam [illegible] hoc loco, & a longe [illegible] [illegible] gradu, [illegible] [illegible] agente [illegible] medium. Nam etsi [illegible] gratia [illegible], tamen [illegible] [illegible]. Quae sunt [illegible] Scotus [illegible] sententiae (quantum licet coniicere) primus [illegible] & a Scoto ad distinctionem doctrinam [illegible] [illegible] in eadem re, [illegible] [illegible]. Quod ad formam quidem respondeatur, [illegible] simul naturam loco, vel illo [illegible], [illegible] corpus diuersis in locis pati contraria, [illegible] habere contraria [illegible] & [illegible], & caeteras [illegible] [illegible] in [illegible] loco, & in [illegible] contra [illegible] hic, & [illegible] ibi. at [illegible] & inhaerentia in se ipsa, non posse pati contraria, ut calefieri simul & frigefieri, calidum esse simul & frigidum, quod ex principiis [illegible] contradictoria [illegible]. Nihil enim potest calidum dici, nisi quod vel nihil habeat frigoris cum calore, vel quod plus habeat caloris, quam frigoris. [illegible] modo res sit calida, non potest eadem [illegible], etiam diuina, simul esse frigida: nam cum nihil habere caloris aut plus frigoris, in quo plane cernitur contradictio.

Quid non-nulli addant ad superiorem solutionem. Sed [illegible] est, quod quidam adiungit, [illegible] ex contrariis locis contraria [illegible]: ut si quis ex urbe Roma Venetias [illegible], & ex Venetiis Romam, cum venerit ad locum medium, quod idem sibi occurrat [illegible] ex parte se impediat ab ingressu in locum medium, ut impediunt diuersi homines, qui non possunt [illegible] esse in eodem loco [illegible], idem homo. [illegible] hoc [illegible], ut in [illegible] & [illegible] [illegible] in uno loco, [illegible] eadem [illegible], & [illegible] eadem [illegible], [illegible], & [illegible] nullo modo [illegible] [illegible] [illegible] ab ingressu in locum medium, [illegible] in media via, si [illegible] eodem tempore per medium locum. [illegible] [illegible].

Quid sit dicendum. [illegible] & [illegible].

Maior diffi-cultas circa absentiam. [illegible] Venetiis simul & Romae esse, videbitur eodem tempore omnia, quae sibi obiecta erunt in utroque

[illegible] in hoc exemplo. [illegible] & illud, [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] in [illegible] loca [illegible] non fore [illegible] *[illegible].* [illegible] si utrique velit applicare animam. [illegible] [illegible] attendere, [illegible] percipiat. Atque haec obiter: reliqua ex Scoto & [illegible] petenda.

Cum autem eadem forma, in diuersis [illegible] diuina posita, [illegible] argumentum, respondendum est, si eadem anima humana in diuersis corporibus ponatur, fieri non posse, ut in uno [illegible] & in alio [illegible] absentia dolorem, si hoc intelligamus de [illegible] praesentia & absentia respectu ipsius animae [illegible] [illegible], si vel tamen in loco sit praesens, eadem sit utrobique. Quod si intelligatur de praesentia & absentia non respectu animae, sed respectu loci, nihil repugnat eandem animam Romae esse [illegible] in uno corpore, & Venetiis in alio: & laetari quod anima Romae sit, & dolere, quod non sit Venetiis. neque enim affectus hi repugnant inter se, sed potius [illegible] [illegible] utrobique in loco existat.

Lateria eff dolor in ea-dem anima, qua possit si-mul esse pra-sens, vel non pugnat.

Ad illud, de anima equi & caeteris [illegible] in [illegible] a materia [illegible] de formis [illegible], respondendum, non fore, ut simul definat esse simpliciter, & non definat esse simpliciter, corrupto scilicet composito in uno, & non corrupto in alio. neque enim verum est, formam pendentem in [illegible] a materia, desinere esse simpliciter corrupto composito [illegible] [illegible]. Nam [illegible] forma [illegible], etsi definat esse in uno, non tamen simpliciter esse desinet, si permaneat in alio.

Altera pars secundi ar-gumenti sol-uitur.

Ad tertiam obiectionem dicendum, [illegible] [illegible] [illegible] sic tamen in una numero materia, ut subsit pluribus formis humanis, neque in una numero forma humana, ut in-sit in pluribus materiis: utrumque tamen esse possibile virtute diuina. [illegible] ex [illegible] nulla colligitur implicatio contradictionis. Cum autem obiicitur, si duae formae humanae eandem numero materiam informent, fore, ut unum suppositum dicatur de altero propter identitatem subiecti utriusque formae, quemadmodum hoc album, & hoc dulce de se inuicem dicuntur propter identitatem subiecti utriusque accidentis [illegible]

Solutio ter-tij principa-lis.

Unam for-mam huma-nam in plu-ribus mate-riis, & plu-res in una simul esse posse diuina virtute.

Connotatiua nomina de se inuicem dici possunt.

gnatio est singula, illarumque vtrumque nomen est A l[illegible]. Nam cum idem materiale sit diuersarum formarum siue substantialium, siue accidentalium, facit vt connotatiua ex ijs formis desumpta de se inuicem prædicentur, quo pacto posita duplici humana forma in eadem materia, non minus vere diceretur hoc informatum sua affectum hac forma humana, esse affectum illa, quam dicimus hoc album, esse hoc dulce, ob eiusdem eodem subiecto albedinis & dulcedinis: tamen non facit vt composita ex tali subiecto & duplici forma, de se inuicem prædicentur. Nam nec composita ex diuersis formis substantialibus & eadem materia, neque item ex diuersis accidentibus & eodem subiecto, de se inuicem prædicari possunt, vt dicere liceat hoc compositum substantiale, esse illud compositum substantiale, aut hoc compositum accidentale, esse illud compositum accidentale. Nunc autem hoc album, & hoc dulce, non significant composita ex accidentibus & subiecto communi vtrique, sed sunt connotatiua significantia formas accidentales, & connotantia subiectum. at nomina hæc, Petrus & Paulus, in proposito casu essent non connotatiua, sed absoluta, quæ significabunt composita quædam ex diuersis formis & communi vtriusque materia. Est &

Alia ratio notanda.

alia ratio, cur hoc album dicatur esse hoc dulce propter commune subiectum vtriusque D accidentis, Petrus autem & Paulus in prædicto euentu non dicentur de se inuicem propter communem materiam vtriusque formæ: quia, inquam, in hoc albo & hoc dulci, commune subiectum vtriusque accidentis, pro quo vtriusque nomen sumitur, est per se subsistens, vtpote prima aliqua substantia suppositumque, quod habet per se subsistentiam: in Petro autem & Paulo, sic resultantibus, nec ipsa communis materia E vtriusque formæ esset aliquid per se subsistens, nec nomina Petri & Pauli pro ea supponere [illegible], vt ex antedictis [illegible] quantur. Quod si vtrisque humanitas ad

Petrus & Paulus quo dato miraculo de se inuicem prædicari possent.

subsistentiam alicuius diuinæ personæ assumeretur, nempe, pro sua natura, quam ex illis resultarent duo supposita, tum demum dicere possemus Petrum esse Paulum propter idiomatum communicationem, quia idem esset vtriusque suppositum, diuinum F scilicet, quod non solum in diuina natura, sed etiam in vtraque humana subsisteret. Neque obesset, quod Petrus & Paulus essent duo composita ex duabus naturis humanis & personalitate diuina: ex qua re fieret, vt de se inuicem, quatenus essent diuersa composita dici non possent, vt ex dictis patet. Nomina enim Petri & Pauli in eo euentu, essent

significarent huiusmodi composita, haberent connotationem connotatiuorum, quatenus significarent naturas quasdam, quæ possent adesse & abesse a supposito diuino, a quo tum sustentarentur, & pro quo supponerent, de qua re suse quæstione vltima, ad caput octauum.

Sed quæret aliquis, num id, quod probatum est, posse formam eandem numero in- B esse in diuersis numero materiis, intelligendum sit de solis materijs eiusdem speciei, an etiam de specie diuersis. Cui quæstioni respondendum est, non esse intelligendum de specie diuersis. Nam forma substantialis de qua loquimur, non potest informare materiam, nisi efficiendo cum illa compositum aliquod per se, hoc est, vnam essentiam: cum igitur actus non faciat vnum per se cum potentia inepta ad illam recipiendam, & materiæ diuersarum specierum distinguantur per C habitudinem ad diuersa genera formarum, ad quæ solum aptitudinem habeant, fieri non potest, vt forma vnius generis informet materiam, quæ respondet formis alterius generis. Itaque fieri non potest, vt forma cæli informet materiam corruptibilium, aut forma corruptibilis materiam cæli, aut vt forma vnius cæli informet materiam alterius cæli, si diuersarum cælorum materiæ diuersæ D sunt speciei. Poterit quidem forma eadem numero per diuinam potentiam coniungi cum hac materia ad se recipiendam inepta & cum illa inepta, ita vt simul sit cum vtraque, & ab vtraque indistans: non tamen informare materiam ineptam, vt actus substantialis potentiam substantialem, sed forte sustentabitur ab illa in suo esse diuina virtute, vt etiam eiusmodi materia ad formæ conseruationem, si forma sit ex iis, quarum esse E pendet a materia. Hoc vero modo, est Deus posset qualitatem eam, quæ est actus videndi in oculis, & eam, quæ est actus videndi in auribus informantem illas quidem esse partes vtrisque intimas vt subiectum, at non informantem potentias earum partium. quia tales potentias non habent aptitudinem ad tales actus. vnde per eiusmodi qualitates ita positas, neque oculi audirent, neque aures viderent.

Ad quartam obiectionem dicimus, Aristoteles definiuisse ea, quæ sunt vnum numero F per ea, quæ naturaliter accidunt: similiter quæ primam materiam distinctionem, quæ naturaliter fit, per diuersa vtrisque formas substantiales fieri. Nihil tamen obstare, quo minus supernaturali Dei virtute spectata, aliter definiri possint ea, quæ sunt vnum numero, quam per materiam vnam: aliterque primam materiam distinctionem posse fieri, quam per formas

Quæstio incidens proponitur.

An forma cæli numero possit esse in materiis speciei diuersæ.

Non possit.

Forma cæli nequit informare sublunarem materiam, neque sublunaris forma cælestem.

Actionem eandem posse esse in diuersis quod agitur.

Solutio quarti argumenti principalis.

formas substantiales dicas, sicut si Deus [illegible] dat corporis substantiam, nec enim [illegible] potest omnis forma substantialis & accidentalis [illegible] materiam [illegible] quantitatem, ad cuius divisionem partitionem materiæ multiplicatur.

Definitio de finita quæ naturas semper conueniunt. Quod autem obiicitur, ne virtute quidem divina fieri posse, verti definitionem, [illegible] propria definitio, [illegible] quidem est, si definitio traderetur per ea, quæ [illegible] naturali necessitate conveniunt [illegible] definitio [illegible]. [illegible] pervenit ad principium [illegible] quo ad cap. [illegible] dispariendum est.

Responsio ad argumenta initio proposita.

SECTIO IV.

Solutio argumentorum prim. sect. 2. AD argumenta vero ea, quæ pro parte affirmativa initio quæstionis proposita sunt, quatenus videntur probare, etiam naturaliter fieri posse, ut eadem numero forma in pluribus materiis insit, breviter est respondendum.

1. Ad primum quidem, formam specificam non posse informare simul diversas materias [illegible] divisione in plures [illegible] formamque [illegible] plures numero, & non una tantum.

2. Ad secundum dicendum, formam viventis non informare plures materias, nisi sint una & eadem per continuationem, ut superius dictum est.

3. *Cur abscisso capite viventis perfecti, etiam semper forma resultet.* Ad tertium respondebis, cum viventi perfecto caput abscinditur, fieri generationem novarum formarum in capite & in reliquo corpore: non quidem semper propter defectum eorum qualitatum, quæ requiruntur ad conservationem formæ præcedentis, aut propter defectum illarum proportionis (fieri enim potest, ut acie celerrimè acutoq; gladio amputetur caput, ut immediate post illam, eadem qualitatum dispositio remaneat in partibus divisis, quæ erat in unitis) sed propter defectum unionis partium quarundam necessariarum requisitarum. ut enim forma viventis perfecti postulat certas qualitates certamque eorum proportionem in his aut illis partibus: ita & quandam earum inter se unionem; qua sublata, proinde necesse est abiici formam, ac introduci debitas qualitates, ceterumque ad formam accommodatam requisitio. Quod autem sæpe e parte separata a reliquo corpore, videntur motum vitalem habere, non alia de causa provenit, nisi quia aliquando post separationem ad breve ad-

modum tempus spiritus remanent in ea [illegible] animales, qui [illegible] & [illegible] [illegible] motus [illegible] efficiunt [illegible] propter [illegible] qualitatum motus [illegible].

Mundi animam plures [illegible] non posse [illegible]. Ad quartum dicendum, non esse parem rationem in efficiente & finali [illegible] atque in materia & forma, quæ [illegible] intrinsecæ. Quod si materiæ eadem numero [illegible] numero formis simul informaret, ut credunt Aver. 1 lib. Suff. c. [illegible] & Aversum de cœlo, com. 47. qui putabat in eodem [illegible] formas partium integrantium diversas, [illegible] tamen plures totales, solam formam [illegible] materiam per totum diffusam, [illegible] & animam [illegible] certe non posset [illegible] informationis numero diversa. Quod [illegible] eadem numero [illegible] numero diversas, naturaliter informare potuisse [illegible] naturali virtute id præstare queat. Quod si forma non potest naturaliter plures materias solo numero diversas informare, ergo nec specie diversas, quæ materiæ diversorum specierum non habeant aptitudinem, ut informentur ab eadem specie forma. Reliqua, quæ in eodem argumento attinguntur, nihil habere difficultatis [illegible] constat. Dicimus enim,

Omnes formæ partium integrantes esse eiusdem [illegible]. omnes partes integrantes viventium esse continuatas inter se, quia una tantum forma informantur, non item trunco arboris cum surculo insito, quia nulla est eadem forma substantialis in utroque: quanquam divina virtute posset, ut continuaretur una & eadem numero superficie.

Quomodo ex Platonis sententia mundus animam habeat. Ad opinionem Platonis de anima mundi credendum dicendum non putasse illam esse formam informantem, sed assistentem; ut colligi potest ex iis, quæ docet in Timæo. Animam autem, inquit, in medio eius collocavit, perque totum tetendit, atque ea corpus ipsum etiam extrinsecus circumtexit. &c. Lege Platonem in Phædone. Quod si voluit esse veram informantem, nihil magis id mirum videri debet, quam quod de transmigratione animarum in varia corpora cum Pythagoricis existimavit. etsi sint fabulis anilibus similem.

Solutio argumentorum pro parte negativa [illegible]. Ad ea vero, quæ allata sunt pro parte negativa, quatenus videntur concludere, ne supernaturaliter quidem formam unam eandem plures materias informare posse, dicendum est, primum argumentum nihil concludere. Admissa enim utraque propositione hac, si data forma potest duas materias informare, poterit & plures atque adeo infinitas, negandum est inde effici, datam

formari esse virtutis infinitae. Neque enim A potest anima propria, quae finita est, infor-mari Deus, sed divina, quae infinita, quae quidem nihil repugnat humanitatem informare infinitas, si divinitus [illegible] nihil repugnat intellectum finitae virtutis, intelligere infinita obiecta, si infinita Dei virtute ad id muneris elevetur, ut patet in anima Christi Domini.

Potentiã repugnat ab una forma divina virtute infinitatem informare, si divina infinita ex exemplis intelligitur.

Locus non repugnat locatis.

Argumentatio vero Aristotelis de loco, B neque ad rem est, neque concludit. Non est ad rem, quia quamvis aliquis possit locus capere unum corpus tantum, non tamen potest capere plura & infinita, naturali detentus. Itaque non opus habet ad eam rem virtute infinita, quia naturali, sicut de solitam supernaturali virtute repugnantia naturalis ipsorum corporum inter se, ut plura sint in eodem loco. At forma indiget supernaturali virtute ex parte sui, ut plures materias informet. Non concludit C autem, quia etsi hactenus recte argumentetur Aristoteles, si locus idem capit duo corpora, capiet & plura, atque adeo infinita; tamen illa est vitiosa consecutio. Atqui impossibile est, dari corpora infinita: ergo & duo corpora in eodem loco. Nam quemadmodum fieret, divina virtute fieri, ut duo corpora sint in eodem loco; quod fides orthodoxa tradit, ita non negamus, si dicerentur infinita corpora fieri, posse omnia ex parte loci in eadem convenire. Nihil enim repugnat ex parte loci, ut ex dictis patet, quin plura in eo simul contineantur, sive ea finita sint, sive infinita. Sed tota repugnantia est ipsorum corporum inter se, naturalis tamen, quatenus unum naturaliter excludit alterum ex eodem spatio. Quare cum haec naturalis repugnantia supernaturali virtute superari possit, nulla alia de causa repugnant simpliciter infinita corpora esse in eodem loco, nisi quia repugnat simpliciter dari ulla in rerum natura corpora infinita, quod Aristot. 3 Phys. a tex. 40 ad se demonstrasse existimat; nos hanc eius sententiam consideratam ad librum huius operis undecimum.

At corpora dicuntur infinita, ex parte loci convenire omnia posse in eadem.

Ad secundum & tertium dicendum, si quid ea probant, nihil aliud conficere, quam quod naturaliter id fieri non possit. Neque enim simpliciter ac omnino repugnat, rem, quae semel corrupta est, eandem numero iterum redire: aut animam migrare ex uno corpore in aliud corpus, cum illud in generali resurrectione expectemus, hoc autem contradictionem nullam involvat. Atque haec de natura disputata sint hoc loco.

ΚΕΦ. Ε. | CAP. V.

Text. 6.

Ἀναγκαῖον λέγεται, οὗ ἄνευ οὐκ ἐνδέχεται ζῆν ὡς συναιτίου, οἷον τὸ ἀναπνεῖν καὶ ἡ τροφὴ τῷ ζῴῳ ἀναγκαῖον· ἀδύνατον γὰρ ἄνευ τούτων εἶναι· καὶ ὧν ἄνευ τὸ ἀγαθὸν μὴ ἐνδέχεται ἢ εἶναι ἢ γενέσθαι, ἢ τὸ κακὸν ἀποβαλεῖν ἢ στερηθῆναι.

Necessarium a id dicitur, sine quo, ut concausa, fieri non potest, ut vivere: quo pabulum necessaria sunt animali respiratio, & alimentum, cum sine his esse non possit. Et ea b sine quibus fieri nequit, ut bonum aut sit, aut fiat: vel malum

CAPITIS QVINTI EXPLANATIO.

Partes textus capitis.

Necessarium a id dicitur. Exposita multiplicitate causarum & naturae, docet in hoc capite, quot modis dicatur necessarium. Est enim necessitas affectio quaedam, quae magna ex parte consequitur causas, praesertim naturales. Tradit ergo primum quinque modos necessarij. Deinde revocat tres priores ad quartum, quasi ad caput & originem, ipsumque statim explicat. Postremo colligit quaedam ex iis, quae de necessario docuerat. Necessarium primo modo dicitur id, quod, etsi non est causa rei, sic tamen illam comitatur, ut absque eo res vivere, aut omnino esse non possit. Nam etsi hoc loco solum vitae fit mentio, inferius tamen, cum hos modos ad quartum reducit, ipsum quoque esse commemorat. Ac exempla proposita in contextu, non omnino faciunt perspicuum in animantibus. In rebus autem vita carentibus, exemplum esto calor ignis, quod si nullum sit, hic ignis extinguitur. Atque necessarium hoc pacto dici solet necessarium ad esse, sive ut res sit.

Necessariũ primo modo.

Necessariũ secundo modo.

b Et ea sine quibus. Secundo modo id necessarium dicitur, sine quo nec bonum comparari aut conservari, nec malum abijci aut vitari potest. Qui modus iuxta Aristotelis hoc loco sententiam ea ratione differt a superiori, quod ille in rebus naturalibus, hic in voluntarijs cernitur. At cum utrumque reperiatur in utroque genere [illegible] & necessarium [illegible], et [illegible] ab iniuria [illegible] ad [illegible] spectat, & necesse esse, ut

prima

[illegible Greek text]

[illegible] *Atque modo consequitur, ... primum bene, ut [illegible] ... Et ut [illegible] numq; ut qui [illegible] animal. Praeterea c Violentum & vis ipsa haec vero est, quod praeter propensionem electionemq; impedit ac prohibet. Quod d enim violentum est, necessarium dicitur quod sic ut molestum sit, quemadmodum & Euenus ait. Quod enim est necesse, id cuique molestum accidit. Et e vis necessitas quaedam est, quemadmodum & Sophocles ait: At hoc cogit vis me cunctam facere.* [illegible] *dicitur quod f*

[illegible] cupiditatibus repugnans, qui beatus futurus est, ad priorem pertinet) potius [illegible] distinguendi causa, ut necessarium priori modo dicatur necessarium, utile (quemadmodum dictum est) posteriori autem, ut bene aut commode sit. Unde fit, ut, cum utroque modo [illegible] dicatur utroque, necessarium possit appellari utile, quasi conducens ad finem. tametsi [illegible] utilis vocabulum saepius posteriori, quam priori tribuatur, & magis accommodari possit. [illegible] utile a necessario distinguitur. Ex his quoque patet, non [illegible] distinguendos esse hos duos modos necessarij, quod prior dicatur ex causa materiali, posterior ex finali, ut quidam, inter quos est Albertus hoc lib. tract. 1 cap. 5. existimant.

c *Praeterea violentum, & vis ipsa haec vero est, quod, &c.* Tertio modo necessarium dicitur id, quod violentum est, & vis etiam ipsa, seu violentia: quamquam vis potius dicitur necessitas [illegible] paulo post vocat Aristoteles, quam necessaria. Violentum autem, ut hoc loco definitur, est id, quod impedit aut prohibet rem contra propriam illius propensionem aut electionem, ne scilicet eo modo se habeat, quo secundum naturalem inclinationem aut propositum haberet. *Necessarium tertio modo.*

Quo loco advertere, violentum duobus modis sumi posse, uno pro eo, quod vim infert, quo pacto Cicero Philippica secunda Antonium vocat violentum ac furentem: atque hoc modo is, qui sursum lapidem proijcit, dicitur violentus. Altero pro eo, quod [illegible] res per vim agit aut patitur, quo pacto motus lapidis ex inferiori loco, & quies in superiori, dicuntur violenti. Cum ergo violentum dicitur hoc loco necessarium, non est violenti nomen sumendum priori modo, sed posteriori. Id enim, quod infert vim, non dicitur necessarium, sed necessitans, ut Scholastici loquuntur. Quo fit, ut non recte hoc loco pro violento Perionius, *quod vim affert*, interpretatus sit, *quod vim facit*, transtulerit. Quod si quis pro illa obijciat, violentum mox definiri ab Aristotele, *quod impedit ac prohibet, &c.* quae verba de eo, quod vim infert, necessario videntur intelligenda, dicito illud *impedit ac prohibet* non effective, sed formaliter accipiendum esse, nempe eo modo, quo contraria qualitas in esse perfecto, sua [illegible] simpliciter possit denominare subiectum, sese mutuo expellere dicuntur ab eodem subiecto, sibique mutuo impedire. Hoc enim modo id, quod [illegible] per vim patitur, impedit et prohibet illud quod rei propensa [illegible] pacto dictum est, motum ex inferiori loco & quietem in superiore, impedire naturalem lapidis quietem. Illud autem praetereundum non est, cum dicitur, *praeter propensionem*, quod Graece est [illegible], explicari violentiam, quae obsistit naturali inclinationi, tametsi verbum [illegible] liberam quoque inclinationem significat, cum autem dicitur, *electionemque*, explicari eam quae obsistit liberae seu voluntariae propensioni. *Violentum duobus modis sumi.*

d *Quod enim violentum.* Ex eo confirmat violentum dici necessarium, quod molestum sit, & saepe dolorem afferat, ut ipse 3. Ethicor. ad Nicomach. cap. 1 & 1 Rhetoric. ad Theodecten, cap. 11 docet. Omnis enim res necessaria, hoc est, quam quisque agere aut pati cogitur, molesta est, ut Euenus Poeta inquit.

e *Et vis necessitas.* Quemadmodum testimonio Poetae confirmavit, violentum dici necessarium, ita nunc testimonio quodam Sophoclis docet, vim seu violentiam dici necessitatem. Quo loco advertere, vim tam active, tam etiam passive posse accipi. Si active sumatur (ut pro actione proijcientis lapidem ex inferiori loco, aut detinentis in superiori) ita dicetur necessitas, ut non dicatur necessaria, nisi forte ex accidente, ut [illegible] quod cogatur vim inferre. Atque hoc pacto sumitur vis apud Sophoclem. Si vero passive (ut pro ipso motu lapidis ex inferiori loco aut quiete in superiori, contra rei habitum. Ita enim dicetur necessaria, ut non dicatur necessitas, nisi [illegible] improprie, quemadmodum si quis contingentiam appellet contingentiam. *Vim, & necessitatem.*

[illegible Greek text]

[illegible Latin translation] ... quod necessarium quoddam esse, quod propter ... [illegible] ... Praeterea quod aliter se habere non potest, ... [illegible] ...

[illegible Greek text]

Atque hoc ex hac necessitate ... [illegible] ... per vim aut agere aut pati cum aliquid dicitur, cum non licet ex proposito, propter ... [illegible] ... quasi hac sit necessitas, propter quam aliter se res habere non possit.

Quae eadem distinctio in verbo [Necessitas] non solum fieri potest, sed etiam debet, ut mox patebit.

f *Videturque necessitas.* Ut docuit omne necessitatum esse molestum, ita nunc docet omnem necessitatem esse circa conditionem, ut sub distinctione ... cadere non possit. Loquitur autem de necessitate ... [illegible] ... sed passim. Nam quae compellamur non perpeti, non hanc materiam ... [illegible] ... voluntate abducitur, nec tamen ad ... [illegible] ... Atque hoc pacto intelligendum esse hunc locum ... [illegible] ... inter se interpretibus, plane colligere ex iis, quae Aristot. 3 Ethic. ... [illegible] ... reliquit. *Ad ea, inquit, ... quae necessitate facta sunt ... [illegible] ...* Haec de tertia necessitatis usurpatione, quae ex efficiente causa dicitur, quemadmodum ... [illegible] ...

Illud tamen addere, Aristotelem praeter ... [illegible] ... se hanc tertiam necessitatis usurpationem, quam potuisset. Neque enim id tantum dicitur necessarium ratione efficientis causae, quod ... [illegible] ... Videtur autem Aristo. ... [illegible] ... simpliciter. ... [illegible] ... secundum ... [illegible] ... simpliciter. ... [illegible] ... necessarium simpliciter, si eandem efficientem ... [illegible] ... caelestem, & alia pleraque, quae ... [illegible] ... esse necessaria simpliciter ... [illegible] ... ipsam videlicet ... causae necessitatem ... [illegible] ... necessitatem simpliciter ... [illegible] ... rationibus res ... [illegible] ... necessitate ex hypothesi ... [illegible] ... & hypothesi ... [illegible] ...

g *Praeterea quod.* Quartus ... [illegible] ... modus necessarii est, quo necessarium dicitur id, quod aliter habere non potest, ... [illegible] ... Deum esse, hominem esse animal, ... [illegible] ... & similia. Dicitur autem ... [illegible] ... necessitatem ... [illegible] ... Albertus in hunc locum docet, ... [illegible] ... vera propositione ... [illegible] ...

h *Atque in hoc necessitate.* ... [illegible] ... quartum necessarii significatum tria priora, quia ... [illegible] ... necessarium secundum quid, quod non dubium est quia ... [illegible] ... simpliciter. ... [illegible] ... non dicitur candidus, nisi ... [illegible] ... quae est ... candidus, ita necessarium ... [illegible] ... dici ... [illegible] ... potest, ... [illegible] ... necessarii simpliciter. Quod, ut ... Aristoteles dicit, ... [illegible] ... necessaria appellari, quia per ... [illegible] ... necessitatem ... [illegible] ... animal ... [illegible] ... tum ... [illegible] ... necessarium

[illegible] sit, ut hæc ipsa res existant. Revocat ergo Aristoteles primo quidem tertium necessarii [illegible] significatum, deinde primum ac secundum.

[illegible Greek text]

[illegible], quia [illegible] & bene [illegible] fieri eodem modo. Cum enim hæc [illegible], atque, esse fieri quibusdam non contingunt: [illegible] hæc necessaria sunt, & [illegible] causa hæc, necessitas quædam. Sed necessitatum quoque numero [illegible] demonstratio: quod aliter res habere nequeat, si simpliciter demonstratum est. Horum autem [illegible] causa sunt prima ipsa, quæ aliter habere non possunt, ex quibus ratiocinatio. Hoc capit[illegible]

Quorundam itaque alia causa est, cur necessaria sint, quorundam nulla: sed propter hæc alia ex necessitate sunt. Quapropter id ad primum ac proprie necessarium est, quod simplex: hoc enim pluribus modis habere nequit, quare neque aliter, ac aliter, nam enim pluribus haberet modis. Ergo si quædam sunt sempiterna,

i *[illegible], atque, esse fieri quibusdam non contingunt.* Propter [illegible] Aristoteles a vita ad esse, [illegible] esse [illegible] ad esse aliarum rerum. Vivere enim, ut ipse [illegible] in 2. *de Anima* cap. [illegible] 36. viventibus est esse.

k *Et causa hæc.* Hanc [illegible] hypothesin suppositione [illegible] causam, quæ quidem est, si res bene ac commode esse, aut omnino esse debeat, hæc, inquam, suppositio finis, est necessitati ad alteram e duobus primis necessarij significationibus pertinens. Non [illegible] vita [illegible] est, aut [illegible] commode, [illegible] non potest, quia [illegible], &c. quo pacto [illegible] necessarij quarti modi participant.

l *In necessitate quoque.* Volunt Alexander & Albertus [illegible], aliam tradi hoc loco necessarij significationem, qua demonstratio dicitur necessaria, quia id quod demonstratur est necessarium. Potius tamen videtur dicendum cum D. Thoma Aristotelem docere hoc loco, ad quem modum pertineat necessitas ea, quæ in demonstrationibus cernitur. Videri enim posset [illegible] necessitas rerum, non etiam pronunciationum ad prædictos modos pertinere. Dicit ergo non eo modo conclusiones, quæ simpliciter demonstrantur, nec tantum ex concessis, [illegible] ad hominem (quod demonstrandi genus [illegible] libro superiori usurpatum est) sed multo magis principia quæ sunt illarum causæ, pertinere ad quartum modum, eo quod utraque simpliciter, & absque ulla hypothesi aliter habere non possint. Necessitas demonstrationis ad quod spectet.

m *Quorundam igitur alia causa est, cur necessaria sint, &c.* Colligit ex dictis tria consectaria. Primum est horum, quæ sunt necessaria simpliciter, quædam habere sua necessitatis causam, ut conclusiones quæ demonstrantur, quæ tam ita esse necessaria, ut non sint necessaria propter aliam causam, sed ipsa sint aliis necessitatis causæ, veluti principia ex quibus sit demonstratio, [illegible] sunt prima simpliciter, sive [illegible] [illegible] quoque possit ex [illegible] dictis de [illegible] in 12. *Metaphys.* [illegible] 36 [illegible], apud quem motus cœlestis est simpliciter necessarius, & tamen habet causam suæ necessitatis. Deus vero ita est necessarius, ut suæ necessitatis causam habere non possit. Trium ex dictis consectariorum primum.

n *Quapropter id* Secundum consectarium quod ad res pertinet, huiusmodi est. Primum ac proprie necessarium, quod [illegible] ex parte sua omnino est necessarium, esse [illegible] simplex, [illegible] id enim solum quod omnino simplex est, non potest ulla ex parte aliter atque aliter habere, quod quidem est esse omni ex parte necessarium. Quicquid enim aliqua ex parte compositum est, aliquo etiam modo aliter ac aliter se habere potest. Non quia quicquid compositum [illegible] [illegible], ex quibus compositum est; substantiæ enim separatæ non possunt dissolvi in eas naturam generum ac differentiarum ex quibus constant, nihilominus [illegible] [illegible] simpliciter Aristotelis sententia; sed quia quicquid aliquo modo est compositum, aliter atque aliter habere potest, vel secundum substantiam, ut [illegible], vel secundum aliquod accidens, ut Cœlis secundum motum localem, & [illegible] separatæ secundum aliquem actum, sive intellectus aut voluntatis, sive externum [illegible] quæ Aristoteles hoc loco potius innuit, quam docet, paulo absolutius exponentur [illegible] libro duodecimo explicabuntur. Secundum;

o *Ergo si quædam sunt sempiterna & immobilia, &c.* Tertium consectarium est, si non- Tertium.

[illegible]

Perpetuis & immobilibus nihil accidere violentum. Si in rerum natura dentur aliqua entia perpetua ac immobilia (de quibus 12 libro disseretur cap. 7. & seq. disputabitur) nihil illis posse accidere violentum, aut (quod explicationis causa ponitur) praeter naturam, id est contra naturam. Hoc pronunciatum ex dictis clarum patet. Quicquid enim per vim accidit, contra naturalem propensionem accidit, ut ex violenti explicatione perspicuum est: quod autem contra naturalem propensionem accidit, id, aut dissolutionem, aut certe ad dissolutionem disponit: si ergo in rerum natura dantur entia perpetua ac immobilia, sit ut nihil illis accidere possit violentum, sive contra naturam.

VTRVM PRÆTER Deum, aliquid sit necessarium simpliciter.

QVÆST. I.

Nullam rem praeter Deum, esse necessariam simpliciter.

SECTIO I.

Rationes ostendens propositae. QVia non satis certum videri potest illud, quod hoc capite dictum est, multa esse quae praeter Deum sint necessaria simpliciter, eo quod solus Deus videatur non posse non esse, operae pretium erit, quid hac in re sentiendum sit paucis exponere.

De quibus quaestio possit intelligi. B Illud igitur in primis animadvertendum est, quaestionem hanc posse intelligi vel de rebus, ut de Angelis, de caelis, de animalibus: vel de connexionibus rerum huiusmodi sane, quod Angeli sint substantiae corporis expertes: quod caeli corpora incorruptibilia: quod animalia sensu praedita: quod homo sit animal, quod sit simplex caput, & similia.

Quod ergo ad res attinet, putavit Aristoteles 8. Physic. cap. 1. usque ad text. 15. & 1. de caelo cap. 3. a tex. 76. & 12. Metaph. c. 6. a tex. 30. C & aliis in locis, non modo Deum, sed etiam reliquas substantias separatas, corpora caelestia, materiam, elementa secundum se tota, & species omnes, saltem quae ad universi perfectionem spectant, atque adeo ipsum universum, hoc mundum, esse res necessarias simpliciter, nec ulla ratione posse non esse. quod ideo sibi persuasit, quia credidit Deum agere ex necessitate naturae perinde, ut sol non potest non lucere, ita Deum non posse exhibere D hanc rerum universitatem partim immediate per se, partim per causas medias. Vide illu 9. Met. cap. 3. tex. 17. & lib. 12. c. 4. tex. 30. & 2. de caelo c. 3. tex. 17.

Assertio prima. Dicendum est tamen, solum Deum esse rem necessariam simpliciter, vehementerque errasse Aristotelem in opposita sententia asserenda. Deus enim Opt. Max. est agens liberum, imo & liberrimum omnium, nec necessitate ulla sive extrinsecus adhibita, sive ex ipsa natura divinitatis orta, aliquid extra se produxit, ut lib. 12. late ostendemus. Quo fit, ut etsi ille ab omni aeternitate mundum produxisset, nihil tamen praeter ipsum necessario existeret: quandoquidem omnia fuissent libera potestate. Atque haec sit prior huius A quaestionis conclusio.

Obiectio. Sed contra hanc conclusionem sic licet obiicere: In rerum natura dantur duo quaedam spatia infinita, alterum successivum, quod ab aeterno fuit & in aeternum erit: alterum extensum, quod aspectu nostro in omnem partem infinite extenditur, sursum, deorsum, & in ceteras loci differentias. haec autem sunt simpliciter necessaria. dantur igitur aliquae praeter Deum simpliciter necessariae. Maior ex eo pa- B tet, quia spatia haec non sunt fictitia, sed vera. alioqui nec successivum spatium esset antecedens durationem motus caelestis, qui & coepit & finiendus est: nec item extensivum superaret locum, sive spatium, quem mundus hic corporeus occupat. quae plane falsa sunt & absurdissima. Atque enim potuit Deus in alia priori parte spatij successivi mundum condidisse, & extra hanc partem extensivi eundem collocasse. Minor autem ea ratione pro- C batur, quia ne potestate quidem divina fieri potest, ut haec spatia non sint. alioqui neque ullus motus esse posset, nec locus ullus: siquidem nec motus absque spatio successivo, nec locus sine extensivo dari ullo modo potest.

Solutio. Spatia duo infinita non esse fictitia. Ad hanc obiectionem respondendum est, non esse quidem fictitia proposita spatia, sed vera. hoc est, quae absque operatione intellectus dentur: neque adeo verum esse ea esse necessarium simpliciter, quod nulla potestate D non modo secundum se totum, sed neque secundum ullam particulam possit non esse. hinc tamen nihil effici contra conclusionem: siquidem huiusmodi spatia non sunt res, ut forsitan putavit [illegible], contra quam Aristoteles quarto Physicorum libro capite 4. a tex. 35. disputat: sed quaedam rerum capacitas, alterum quidem omnium motuum quoad successionem, alterum vero omnium

corpo-

corporum quoad extensionem; de quibus capite 13. huius operis dicendum est, etiam de tempore, ac loco disputabimus.

Opinio quorundam de rerum connexionibus.

SECTIO II.

Opinio dicentium nullas esse connexiones in rebus creatis simpliciter necessarias.

QVod vero ad connexiones rerum attinet, sunt (inter quos Hen. quodl. 2. q. [illegible]) qui dicant, praeter eas quibus summa Dei attributa cum Deo ac inter se [illegible] connectuntur, nullas esse simpliciter necessarias (vt quod Deus sit ens, quod aeternus, quod sapiens, &c.) nullas esse, quae simpliciter necessariae esse debeant. quam sententiam his rationibus confirmari posse.

Primum argumentum.

Primum, quia, si connexiones rerum infra Deum, essent simpliciter necessariae, non solum ab aeterno extitissent, sed etiam non potuissent non extitisse, ac proinde neque res, sine quibus [illegible] connecti non possunt. videtur enim nullo modo posse, vt connexiones existant sine iis, quae connectuntur. at res infra Deum non posse non existere, & Catholica fides Gen. 1. Prouer. 8. & alibi saepius, reprobat, & tum ex libertate diuinae voluntatis impugnatum est.

2\. Deinde, quia si in rebus creatis connexiones primi modi dicendi per se sunt simpliciter necessariae (hic enim modus continet praecipuam necessitatem connexionis) neque tamen res ipsae sunt necessariae simpliciter, vere vera non sunt, scilicet vtique potest, quid quamque earumdem rerum sit, ignorato vel sit, ac hoc negant omnes cum Aristotele secundo libro de posteriori resolutione, cap. 2. [illegible]

3\. Tertio, quia si haec conclusio, Socrates est homo, quae pertinet ad primum modum dicendi per se, esset simpliciter necessaria, haec etiam esset simpliciter necessaria, Socrates est animal, atque adeo haec, Socrates est viuens, & quod hinc sequitur, necessarium esset simpliciter vt anima Socratis existeret in corpore Socratis: hoc autem vel ipsa experientia constat esse falsum.

4\. Postremo, quia cum Deus omnipotentia sua separare possit proprietates a subiectis, sequitur connexiones secundi modi dicendi per se, quae secundo loco numerantur in necessariis, non esse necessarias simpliciter. Antecedens vero patet, quia non videtur negandum diuinae potestati, quia facere possit, vt substantia ac fiant sine proprietatibus, cum efficiat, vt accidentia communia quae plus dependent a suis subiectis, quam subiecta a suis proprietatibus, sine subiecto in sacra Eucharistia existant.

Quo pacto ab his Au- Si quis vero ab Auctoribus, inter quos est, Henr. loco citato & Ockam. quodlib. 4. q. 37. huius sententiae quaerat qua ratione connexiones primi & secundi modi dicendi per se, appellatae necessariae simpliciter tum ab Aristotele hoc loco, tum ab aliis auctoribus, non solum in Deo, sed etiam in rebus creatis respondent, tribus modis id posse intelligi in creaturis, non tamen absolute, sed cum moderatione quadam. Vno, iuxta sensum conditionalem, vt idem sit dicere, Homo est animal, ac si dicas, si quid est homo, illud est animal. Altero, in sensu composito, quasi ita afferas perpetuam enunciationem, Homo dum est homo, est animal. Tertio, semper creaturis secundum esse possibile, vt si intelligas hominem esse animal, non quod sit, aut fuerit, aut futurum sit, sed quod esse possit. His enim modis non possunt huiusmodi connexiones illa ratione non esse verae. Itaque concedunt dari connexiones rerum infra Deum simpliciter necessarias in sensu conditionali, itemque in sensu modali composito, & semper in creaturis secundum esse possibile, non tamen absolute, vt verba sonant. Itaque docent, enunciationes, quibus huiusmodi connexiones exprimuntur, non esse absolute veras, nisi supposita constantia subiecti (vt aiunt) hoc est, constante sine existente subiecto in rerum natura. Id, quod ex argumento primum colligunt, quia ex eo, quod res est, vel non est, oratio vera aut falsa dicitur, vt Aristoteles scribit in praedicamentis, cap. de substantia, & de modo prioris. Deinde, quia vt idem ait posteriori lib. de interpretatione, cap. secundo, Socrate mortuo, ac proinde non existente, non est homo. Postremo id confirmant ex sententia Theologorum, plane afferentium, Christum Dominum eo temporis spatio, quod inter mortem & resurrectionem fluxit non fuisse hominem, D. Thomas 3. p. quaestione quinquagesima, articulo quarto, & in 3. dist. 22. q. 1. art. 1. & quaest. [illegible] art. 1. & Doctorum communiter in 3. dist.

quorum ea- Auth. connexionum necessitas explicetur.

Alia eiusdem sententiae confirmationes.

Plurimas rerum connexiones esse simpliciter necessarias.

SECTIO III.

Secunda assertio quae sit veritas respondens.

DIcendum est tamen, plurimas connexiones rerum infra Deum esse simpliciter necessarias, omnes inquam eas, quae pertinent ad primum aut secundum modum dicendi per se, necnon ad earum veritatem opus esse constantia, siue existentia subiectorum. quae est sententia Aristotelis hoc loco, & fere omnium (Alber. in post. praed. c. 3. ex Aui. Algazel, & Alpharabio, D. Th. 1. p. q. 10. art. 3. de verit. q. 1. art. [illegible] & 5. Met. lect. 9. & ex recentioribus Caietanus capite quarto, de ente & essentia, quaest. 10. & 1. poster. capite 3. Capr. 1. d. 8. q. [illegible]

gentium Aristotelem, pro [illegible] his rationibus A ostendi.

Probatur 1. Si connexiones primi & secundi modi dicendi per se non essent simpliciter necessariæ in rebus creatis, fieri posset, vt Socrates non esset homo, nec disciplinæ capax, ac proinde nec Socrates (de quo enim negatur species aut proprietas, negantur omnia inferiora, quæ sub specie continentur, vt Dialectici tradunt,) esset autem aperta contradictio, admittere, Socratem non esse Socratem. Sunt igitur huiusmodi connexiones simpliciter necessariæ. Nec audiendi sunt, qui respondent, non esse contradictionem, dicere, Socratem non esse Socratem, cum Socrates non existit imo falso tunc affirmari, Socratem esse Socratem. Falluntur enim plane. neque enim falsum est vnquam, dicere, Socratem esse Socratem, cum subiectum & prædicatum sint omnino idem. neque id solum, quod significatur nomine Socratis, quod quidem est Socrates ipse, vt complectitur ea sola, quæ sibi sunt essentialia. Quod si quis dicat, hanc enunciationem, Socrates est Socrates, significare Socratem esse Socratem existentem propter verbum Est, quod existimat efficere, vt Socrates, cum prædicatur, sumatur pro Socrate existente, pari ratione idem dicet de definitionibus, cum prædicantur de rebus non existentibus. Quo fiet, vt plane admittatur, definitionem dicere, non solum quid res sit, sed etiam quod sit. quod quidem non solum cum Aristotele. *Topic. c. 4. & post. c. 10. text. 7. & alibi sæpe* [illegible] Philosophorum sententia, sed etiam cum ipsa communi hominum intelligentia pugnat. Nam cum omnes qui aliquid definiunt, accipiant nomen definiti pro rebus omnibus quas significat, siue illæ existant, siue non, vt satis clarum est; efficitur, vt eodem pacto accipiant genus & differentiam definitis, ne angustiorem faciant definitionem quam definitum.

Dialecticorum præceptum.

2\. Præterea veritas cuiusque conditionalis necessariæ fundatur in veritate alicuius simplicis præiacentis, vt Dialectici tradunt: verbi causa, veritas huius, si Socrates est homo, Socrates est animal, fundatur in veritate huius, Homo est animal, & veritas huius, si Socrates est homo, Socrates est disciplinæ capax, fundatur in veritate huius, Homo est disciplinæ capax, ergo non minor est necessitas simplicis enunciationis, in qua veritas conditionalis fundatur, quam ipsius conditionalis. igitur, si conditionalis est necessaria simpliciter, eodem quoque modo necessaria est simplex enunciatio, in qua eius veritas fundatur.

Veritas conditionalis propositionis vbi fundatur.

3\. Ad hæc, si connexiones primi & secundi modi dicendi per se non essent necessariæ simpliciter in creaturis, nisi in sensu conditionali, aut modali composito, vt Auctores aduersæ partis affirmant (nam simpliciter dicunt esse possibile, impossibile [illegible] in huiusmodi enunciationibus semper) nihil scientiæ absolute de creaturis, sed solum ex conditione sine loqueretur de scientia cognitionem, quæ comparatur per diuisionem, siue de ea, quæ per definitionem, siue de ea, quæ per demonstrationem; hoc est absurdissimum. quandoquidem scientia conditionalis non satisfacit naturali sciendi desiderio. non est igitur negandum, connexiones illas esse simpliciter necessarias in creaturis. Maior vero patet, quia qui per diuisionem scit hominem constare anima rationali & corpore organico, aut per definitionem esse animal rationale, aut per demonstrationem esse disciplinæ capacem, scit haec sub hac conditione, [illegible] si est homo, homo [illegible] in rerum natura, quo pacto illæ enunciationes [illegible] conditionales, [illegible] homo [illegible], quo pacto [illegible] modalem compositionem [illegible] est, nihil habent scire absolute, sed solum ex conditione.

Earum scientiam de rebus creatis ab opposita sententia [illegible].

Item Philosophi omnes ostendunt Deum [illegible] ab æterno [illegible], quæ certitudine absolute & absque vlla conditione existentiam de Deo & æterna [illegible] ergo non supponunt in connexionibus, Deum esse, aut animam existere, sed sumunt, quod demonstratum fuerat solum assertis, simpliciter, Deum esse primam causam, & animam esse primum principium [illegible] vitæ, vel aliquid aliud, vnde propositum colligunt, igitur, vt aliquid vere affirmetur absoluta affirmatione, & absque vlla conditione, non opus est vt supponatur constantia subiecti. in quam sententiam est illud Augustini secundo libro de libero arbitrio, *c. 8. tom. 1.* Quicquid corporis sensu, attingo, vt est hoc cœlum, & terra hæc, & quæcunque in eis alia corpora sentio, quamdiu futura sint nescio: septem autem & tria decem sunt, & non solum nunc, sed etiam semper, neque vllo modo septem & tria non fuerunt decem, aut aliquando septem & tria non erunt decem. Item illud, Nihil magis æternum, quam ratio circuli, & duo & tria, esse quinque. Quibus verbis plane significat, vt propositionem propositionum subiectis connexam prædicata, non opus esse, vt subiecta existant.

Quarta.

Ex D. Augustini confirmatur.

His adde hoc argumentum. Essentiæ rerum creatarum, & proprietates, quæ necessario illarum essentias consequuntur, antecedunt natura ordine earum existentiam, propterea quod eam existentia non nisi contingenter

Non esse propositiones subiectis ad [illegible] propositiones necessarias.

rebus

[illegible] creatis conueniat, vt patet ex libro quinto, cap. 13 & 14. igitur postquam natura quæ rerum creatarum nouisset, conueniant illis attributa essentialia, & proprietates quæ consequuntur illarum essentias. Quo fit, vt non secus quam supposita existentiam earum, vt huiusmodi prædicata de illis vere & absolute affirmentur.

Postremo, cum Auctores oppositæ sententiæ dicunt, connexiones primi & secundi modi dicendi per se esse simpliciter necessarias in rebus creatis, si res sumantur secundum esse possibile, aut ita intelligunt propositionem illam: Homo est animal possibile, ac si dicerent, Homo potest esse animal; aut ita, vt sensus sit: Homo est animal possibile, seu quod potest existere in rerum natura. Si priori modo, non loquuntur ad rem; tum quia sensus ille connexionum per se æque conuenit connexionibus per accidens; vt enim necessarium est simpliciter, quod homo possit esse animal, aut disciplinæ capax, ita etiam quod possit esse albus, tum etiam, quia propositiones per se in eo sensu, dici solent necessariæ simpliciter, quo sententia comparantibus intelliguntur: at nemo in comparatione illa sententia veteres propositiones per se in illo sensu, vt per [illegible]. Si vero loquuntur posteriori modo, nobiscum faciunt. Nos enim dicimus in connexionibus primi & secundi modi dicendi per se res creatas esse sumendas, quatenus sunt possibiles, seu, quod idem valet, secundum suas essentias, vt naturæ ordine præcedunt existentiam, vt ea dicta confirmat. Hoc enim pacto intelliguntur earum definitiones, & demonstrationes proprietatum, quæ de ipsis fiunt; imo, etiam ipsæ nominum significationes.

Solutio primi argumenti oppositæ sententiæ, & explicatio sempiternitatis connexionum per se.

SECT. IV.

Opinio Scoti Gand. de actuali esse rerum ab æterno. AD primum vero argumentum superioris sententiæ, facile esset respondere, si vera esset sententia Henrici Gandauensis, vt illam Scotus multis locis, *1. præsertim sent. d. 36. q. 1. & d. 35. & 36.* intelligit. Existimat enim (si Scotus certe eius opinionem interpretatur) res omnes infra Deum habere sic ab æterno quoddam esse reale actuale, quod vocat essentiæ, idque per participationem idearum diuinarum, a quibus per se illas habere necessario ex æternitate existimat. *Colligitur hæc sententia Henric. ex quodlib. 7. quæst. 9. & quodlib. 3. quæst. 1. & quodlib. 4. quæst. 7. & 8. & quodlib. 1. quæst. 9.* Hic igitur si verum esset, nihil difficultatis foret in argumento. [illegible] rerum naturam esse, si omnes res essent eædem ab æterno, quando ipsæ etiam res eo modo ab æterno extitissent.

Improbatur. Hæc tamen sententia nullo modo probari potest: quia nulla res consistit ab æterno, neque in natura secundum esse reale, nisi cum constitit effectiue a Deo: quemadmodum nec scamnum secundum esse reale constitit ab idea scamni, quæ est in mente fabri, nisi cum faber scamnum efficit; alioqui daretur effectum causæ formalis non concurrente causa efficiente, quod fieri nequit.

Vera argumenti solutio. Dicendum igitur ad argumentum, nisi connexiones rerum infra Deum, pertinentes ad primum aut secundum modum dicendi per se, semper suo modo extiterint, imo, etiam non potuerint non existere, tamen non inde effici, res eas, quarum illæ sunt connexiones, C semper extitisse, ac minime etiam, non potuisse non existere.

Quid sint connexiones. Quod vt intelligas, aduerte, eas connexiones nihil aliud esse, quam identitates quasdam subiectorum cum prædicatis. Quod a posteriori ex eo intelligitur, quia omnis vera prædicatio fundatur in identitate aliqua subiecti cum prædicato; vnde fit, vt pro ratione diuersarum huiusmodi identitatum, diuersa etiam sit ratio verarum prædicationum. Aliæ D enim sunt essentiales, quia subiectum est idem secundum essentiam cum prædicato, aliæ accidentales, quia est cum illo idem subiecto, & ita in ceteris.

Non esse sumendas pro relationibus identitates. Deinde aduerte, huiusmodi identitates non esse sumendas pro identitatibus formalibus, quæ sunt relationes rationis, & posteriores ipsis connexionibus, in quibus fundantur, sed pro fundamentalibus.

Tertio loco, identitates has fundamentales, nihil aliud esse, quam negationes quasdam diuersitatis subiectorum a prædicatis; exempli causa, identitatem hominis cum animali, nihil aliud esse quam negationem diuersitatis ab illo secundum essentiam: identitatem vero eiusdem cum disciplina capaci, nihil esse aliud quam negationem quandam diuersitatis ab illo secundum subiectum. Quidam volunt huiusmodi identitates fundari tantum esse ipsa subiecta & prædicata, quatenus illo modo sibi identificantur, seu quatenus subiecta non sunt diuersa a prædicatis: quod eodem redit, tametsi longius discedit.

Postremo, harum negationum diuersitatis, quasdam esse priuationes, quæ communes sunt subiectis non existentibus, & dicuntur vacationem subiectorum cum suis prædicatis, alias vero puras negationes, quæ [illegible]

X

[illegible] æternitate solum, applicantur nega- [illegible] propositionum [illegible]

Connexiones veritatis æternæ esse [illegible]

[illegible] primum, [illegible] quas non satisfaciunt, dicen- dum est [illegible] credimus esse necessitate simpliciter, & nihilominus [illegible] modo fuisse ab æterno, non esse privationes identitatis, sed negationes. Nam privationes cum sint defectus rerum aut quasi affectionem, nunquam existunt nisi existenti- bus earum subiectis. Vt enim caecitas absolu- te hominis, cum solum existit in certam natu- ra [illegible] homo existit, ita & caecitas illius cum [illegible]. At identitates negatiuæ, [illegible] di- cuntur non esse diuersa a suis prædicatis es- sentialibus & proprietatibus, semper suo mo- do existunt, nec possunt vllo modo non

Ratio red- denda.

existere. Ratio vero est, quia non possunt non existere, nisi per existentiam oppositarum diversitatum, quæ tamen existere nullo

Pura nega- tiones quo- pacto exi- stant.

modo possint. Puræ enim negationes, etiam [illegible] per solam non existentiam eorum, quæ negant. Hac enim [illegible] quod [illegible] non sit lapis, ea so- la ratione dicitur existere sine operatione in- tellectus, quia existit [illegible] homo qui sit la- pis [illegible]. Quod tamen non [illegible]

Quo modo privatio- nes.

in privationibus. Nam, vt privationes exi- stant, necesse est, vt non solum non existant ea, quibus privatiue opponuntur; sed etiam, vt ipsa subiecta existant, quod Aristoteles do- cet in prædicamentis, capite de oppositis. Cum igitur diuersitates oppositæ identitati- bus negatiuis non solum nunquam existe- rint, sed nec existere vllo modo possint, effi- citur, vt semper ipsæ identitates negatiuæ suo modo existerint, atque adeo non possint non existere. Atque huiusmodi identitates sunt fundamenta veritatis propositionum per se, quæ ab Aristotele & cæteris [illegible] dicuntur [illegible] veritatis.

Cur identita- tes privati- uæ non sint fundamenta [illegible] veritatis.

Quod si quis roget, Cur non potius di- [illegible], identitates privatiuas esse fun- damenta veritatis eiusmodi propositionum, præsertim, cum semper ac necessario conue- niant rebus, quemadmodum & ipsa prædi- cata per se, [illegible] possunt. Prius, quia identitates privatiuæ, etsi semper con- [illegible] rebus, non tamen semper existunt, sed tum solum, cum res ipsæ existunt, [illegible]. Posterius, quia si quis diceret illas es- se fundamenta veritatis propositionum per se, [illegible] etiam per se rebus conuenirent; adhuc cogeretur eadem alias identitates, quibus illæ essent idem cum rebus, de quibus per se prædicantur. Quare aut in [illegible] identitatibus progrediendum esset in infinitum, aut tandem deueniendum ad [illegible] negatiuas. Quo fit, vt [illegible] fundamenta veritatis e- iusmodi propositionum afferre. Perspicu- um est [illegible], quæ [illegible] necessarias simpliciter, ab æterno fuis- se; [illegible] modo, quo possunt per ne- gationes existere. Cur autem ex qualibet ipsæ existentia [illegible] connexionis non re-

B

cte colligatur [illegible], quas illæ co- [illegible] Quia pura negatio

Pura nega- tiones non sunt verè exi- stentes.

nec [illegible] existentia existen- tibus, vt patet in hac propositione, Plato non disputat in Academia, [illegible] esse etiam non existente Platone. Dicam au- tem [illegible], quia, si [illegible] affirma- tionibus contingentibus, [illegible] æquipollentes [illegible] ex- tremorum, vel reali, vel obiectiua per ra-

C

tionem affirmationis [illegible] eiusmodi sint [illegible]. Plato non [illegible] dispu- tans, Plato non est non in portico sedens. Prior enim negatio, verum sit, [illegible] exi- stentia reali Platonis, posterior vero obie- ctiua.

Epilogus so- lutionis.

Sic patet solutio argumenti initio positi, ex ea existentia, quam connexiones per se ab æ- terno [illegible] sibi vendicant, non recte col- ligi, extitisse ab æterno [illegible] existentia ea,

D

quæ [illegible] connectuntur.

Dubitatio circa idem argumentum. Opinio Ca- ietani & Sonc.

Non autem recte colligi posse, quod ex æternitate [illegible] in aliqua causa efficiente [illegible]. Caietanus enim 1. post. ad finem cap. 6. & Paulus Soncinas hoc libro quæst. 20. in ea sunt sententia, vt putent necessarium esse, [illegible] per se non pendere ex eo, quod res, quæ connectuntur, existant vt esse in in- tellectu. Nihil enim obstat, inquit Caieta- nus, remanere sententia mea de [illegible]

E

quod [illegible], aut quid simile [illegible] omnia annihilarentur, [illegible] remanere, quam si remaneat prima causa, aut corpus cæle- ste, &c. in quibus scilicet sola virtute existat. Quæ sententia [illegible] confirmari potest, quia hæ connexiones sunt necessariæ; Chi- mæra est [illegible], Homo [illegible] capax, est animal rationis capax, [illegible] eorum aliqua [illegible] in causis [illegible].

Opinio D. Thomæ, & Magni Al- berti proba- bilior.

At vero D. Thomas quodl. 8. quæst. 1. & Magnus Albertus in posteriori, capite nono, in oppositam partem videntur inclinare, quam sane [illegible] probabiliorem, si modo in- telligatur de connexionibus rerum infra De- um, de quibus ad solas quæstio esse potest. Nam, [illegible] non esset Deus in [illegible] vlla eff- [illegible] efficientibus, aut certe in aliqua, in qua cæteri omnes [illegible] continerentur, ac ne di- gnitas esset, quia non esset ens reale, quod

etiam

[illegible] … mum effici non possit, non est realis ens, nisi [illegible] in eo modo quo [illegible] quo fieret, et de eo nullam scientiam [illegible] la demonstrari possit. Nam [illegible] virtute sui [illegible] causa efficiente, nisi illa existeret in rerum natura subiecto aliquo; a qua res quæ nunc effici possunt, [illegible], si Deus, qui est rerum omnium effector, non existeret in rerum natura, nec vera atque essentias realem pro [illegible] rata.

Solutio [illegible] Caietani. Posse [illegible] illa Caietani, si [illegible] cæteris rebus omnibus, extante Deo, solus ego [illegible] remanerem, quod scientia mea [illegible] nullam rem haberet. [illegible] cæteris rebus [illegible] ergo essem, qui [illegible] ratiocinatione [illegible] est quare non de illa [illegible] posset esse [illegible] scientiam [illegible].

Obiectio prima. Obiicient aliqui: [illegible] creaturas, nam etiam [illegible] esse [illegible] realia in ordine ad ideas diuinas, quatenus sunt [illegible] non quidem, ut a sub diuinis ac ideæ diuinæ procedunt cum notatione & scientiam Dei practicam, qua effici possunt, & potentiam illius executricem. Igitur ut sint entia realia, non opus esse, ut virtute existentis causæ illa efficiente quam prima, & omnium rerum effectrice.

Secunda. Item, si per impossibile Deus non haberet vim producendi [illegible], tamen ad hoc esset causa exemplar, et ad hæc etiam creaturæ essent vere entia in ordine ad illa, tanquam ad [illegible] exemplar: et [illegible] essent [illegible] esse [illegible] causa illa efficiente.

Tertia. Postremo [illegible] esse, rem aliquam esse in se possibilem, & quæ non implicet contradictionem, [illegible] possibilem [illegible] alienam causam, hoc est illud propterea effici a Deo posse, quia non implicat contradictionem, non e [illegible], propterea non implicare contradictionem, quod a Deo effici possit; quemadmodum [illegible] impossibile [illegible] [illegible], aliquid effici non posse, quia [illegible] repugnantiam, sive contradictionem aliquam; non e contrario, propterea implicare contradictionem, quia effici non possit. Ergo res aliqua sit etiam realis, non opus esse [illegible] in causa illa efficiente, sed satis esse, si non implicet contradictionem.

Solutio. Ad hæc dicendum est, aliud esse quod nullum [illegible] Deum sit ens reale, nisi virtute [illegible] causa efficiente subiectum in prima quod & efficienter & [illegible] aliud quod res [illegible] Deum possit aliquo modo considerari ut entia realia, non considerata illa causa efficiente, quod propositæ obiectiones ostendere conantur. Ad [illegible] primum [illegible] [illegible] illud sane ad rem propositam, plenius tamen [illegible] gratia dicimus [illegible] posse in entia realia, [illegible] causam in prima causa efficiente. Nam quemadmodum accidentia [illegible] [illegible] ut entia realia sunt [illegible] substantiam, nempe vel quatenus ad [illegible] particulare genus spectant, ut [illegible] quatenus talia, [illegible] [illegible] genus & differentiam [illegible] posse, non considerata [illegible] superiori [illegible] [illegible] vel quatenus nullam implicant contradictionem, nec tamen [illegible] (qui conceptus confusus est, ipsumque etiam Deum complectitur) perfecte autem intelligi non posse sine ordine ad substantiam: [illegible], non [illegible], [illegible] ipsa Deum, possunt quidem imperfecte [illegible] ut entia realia, sine ordine ad Deum, ut causam primam efficientem, vel quatenus huius vel alius generis sunt, ut passim considerantur, & definiuntur, præsertim apud [illegible] philosophos. vel quatenus nullam [illegible] repugnantiam [illegible] perfecte [illegible] nullo modo concipi possunt, nisi quatenus pendent a Deo, ut a prima causa efficiente. [illegible] ad caput [illegible] [illegible] *quæst.* 1. *sect.* 7. cum de analogia entis agemus. [illegible] D. Thomæ de hac re sententiam. Quod [illegible] Deum perfecte concipi non possunt, et entia realia esse in ordine ad illum, ut ad primam [illegible] causam efficientem. Denique [illegible] [illegible] omnibus [illegible] [illegible] conceptum [illegible] non est conceptus qui sit [illegible] [illegible] entia realia [illegible] [illegible], perfecte intelligi non possunt, nisi quatenus virtute ex [illegible] in Deo, ut in prima omnium causa efficiente.

Prima obiectio soluitur. Quæ ad primum [illegible] [illegible] est, ideas diuinas [illegible] notatione scientiam Dei practicam, aut [illegible] potentiam executricem. Nam, cum illæ sint exemplaria [illegible] ac proinde [illegible] permanentia, intelligi non possunt [illegible] quatenus [illegible] practica, [illegible] diuina executricem.

Idea diuina [illegible] [illegible].

Secunda. Ad secundam dicendum, si Deus non haberet vim productiuam creaturarum, fore etiam ut non esset causa exemplar [illegible] exemplar creaturarum [illegible] [illegible] potentiam diuinam executricem.

Tertia nihil [illegible] aliud, quam quod cete-

Rei [illegible] ad [illegible] [illegible] nisi in prima efficiente.

[illegible] A [illegible] quod, si [illegible] posset, [illegible] tamen [illegible] habeat cum Deo, [illegible] est pro-prium. H[illegible], [illegible] qua-tenus creatura sunt, [illegible] causa [illegible] & dependentia, perfectè intelligi possunt [illegible] ordine ad diuinam [illegible], à qua pendet, & in qua virtute existunt.

Confirmatio pro Caietano [illegible] soluitur. Ad confirmationem vero, quam pro Ca- B ietano attulimus, dici potest, petitam qui-dem, [illegible] esse possibilia non sunt, non pos-se tamen fingi nisi ex connexione earum possibilium; [illegible] si res possibiles [illegible] pos-sunt aliquando esse, [illegible] debent [illegible] in causa aliqua [illegible] ratione sui: ergo & connexionem [illegible] ex quibus fin-guntur. Deinde, quemadmodum ea quæ ali-quando esse possunt, non essent possibilia, si non continerentur virtute in causa aliqua, à C qua effici possent, ita neque fictitia essent ficti-tia nisi [illegible] modo continerentur virtute in a-liqua potentia, à qua fingi possint. Atque hac-tenus de primo argumento principali.

Solutio reliquorum argumentorum.

SECT. V.

Explicatur Aristoteles. AD secundum dicendum est, cum Aristo-tele & reliquis docent non prius sciri posse quid res sit, quam sciatur an sit: [illegible] D esse, non prius intelligi posse quæ sit rei pro-positæ quidditas quam cõpertum, sit huius-modi esse verum ens, seu quod in rerum na-tura cohærere possit [illegible] sola entia rea-lia veram quidditatem habent. Itaque acci-piunt esse, pro esse posse. Quamquam eorum plerique, quia [illegible] esse semper [illegible] nullam quidditatem [illegible] posse existere, quæ aliquando non existat; [illegible] valde curarunt distinguere potentiam ab a- E ctu. Hoc in quadratione circuli planè intelli-gitur, quæ quid sit, facilè explicatur, nec tamé [illegible] inuenta est, cum [illegible] inueniri posse omnes [illegible] affirmant.

Ad tertium dicendum, ut hoc pronuncia-tum, Socrates est homo, sit simpliciter necel-sarium, (semper enim [illegible] vivente, non si-gnificat id, quod exercet opera vitæ, sed quod constat corpore & anima,) non opus esse, vt [illegible] Socrates existat [illegible] corpore Socratis, E quãuis [illegible] nec opus est, vt ipse Socra-tes existat [illegible] dari [illegible] pos-sit [illegible] Socratis ab omni composito ex corpore & anima, vt patet ex solutione primi argumenti.

Quæ proprietates à subiecto separari [illegible] Ad quartum dicendum est, si quæstio sit de proprietatibus, quæ non distinguuntur re i-psa à subiecto, cuiusmodi sunt plurimæ

[illegible] ex [illegible] ad [illegible] occupationem [illegible], certum esse operationem, non posse illas separatas [illegible], siue [illegible] subiecto, siue [illegible] fuit illa. Neque aliam habet momentum argumentum ex accidentibus [illegible] sacræ Eucharistiæ, cum [illegible] ipsa à subiecto, in quo ante consecrationem exi-stebant.

Intellectum & voluntatem [illegible] distinguuntur ab anima. Si vero quæstio sit de proprietatibus, quæ sunt re ipsa distinctæ à subiectis [illegible] sunt iuxta probabiliorem *D. Thom. 1. p. q. 77. art. 1. Aegid. quodlib. 3. q. 11.* [illegible] *& alios* [illegible], intellectus & voluntas in comparatione ad animam rationalem, & [illegible] respectu substantiæ corpo-ream, (*D. Thom. 1. p. q. 77. art. 1. & in 4. d. 12. q. 1. art. 1. Capreol.* [illegible] C *art. 1. q. 1.* [illegible] *Phys. com.* [illegible] *& lib. de sub-stantia orbis cap. 1. Alb. Mag. Phy. tract. c. 4.*) quamuis primæ qualitates sensibiles respe-ctu quatuor elementorum, distinctione opus est. Nam si veritatem in dubio, verum hæ pro-prietates possint absolute, & vt res quædam [illegible] semper à suis subiectis separari, non sunt, *Caiet.* [illegible] *1. p. q. 14. art. 4.* [illegible] id negatiua [illegible], quod huius-D modi proprietates naturaliter [illegible] ab essen-tiis rerum, quarum sunt proprietates. Non e-nim [illegible] separabilis [illegible] potestati substantialis, siue vt ipsa existat sine subiectis, siue vt subiecta sint ipsis, quæ eadem est sen-tentia Magni Basilij homil. 6. in Hexaemero.

D. Basilij sententia proprietates [illegible] posse à subiectis [illegible] separari. Primum, quia id plane videtur cõcludere ar-gumentum propositum. Deinde, quia id etiam [illegible] ex communi illo pro-nunciato, quod *D. Thom. quodlib. 4. q. 17.* [illegible] E [illegible] absolutè & re ipsa distinctæ, quorum alterum in altero nõ includitur, possit Deus vnum liberè ab altero separare. Nec ratio quæ nunc in oppositum adducta est quicquam ef-ficit. Nam esti huiusmodi proprietates natu-raliter fluant à subiectis, tamen earum flu-xus potest diuina potestate impediri, negato [illegible] concursu, quo Deus cum essentiis subiectorum ad earum conseruationem cõ-E currit.

Quod si huiusmodi proprietates non su-mantur absolute, sed quatenus sunt naturales suis subiectis, vt [illegible] controuersia sit, num illæ possint non naturaliter conuenire suis subiectis, (quæ est propria ea-rum cõsideratio quatenus sunt proprietates) [illegible] Nominalium patrem esse, *Nominalium* [illegible] appellantur. Eorum præcipuum *[illegible]*

argu-

Substitutae proprietatis. argumentum breui soluendi est: Deus potest A [illegible] [illegible] potest [illegible] [illegible] calorem & [illegible] [illegible] hac [illegible] [illegible] potest calorem ignis in aqua, & frigus aquae in igne. igitur potest ponere frigus a principio igneum frigidum & aquam calidam [illegible] [illegible] calor esset naturalis proprietas aquae, & frigus ignis iuxta sententiam D. Augustini dicentis, id esse naturale unicuique [illegible] [illegible], quod ab initio illi conuenit. [illegible] poterit, ut nec calor esset naturalis igni, nec frigus aquae: quod idem [illegible] modo concludi potest.

Refellitur primo. Haec tamen sententia non placet. Primum, quia per eam non licet ulli rei substantiam, quia per eam non licet [illegible] [illegible] naturalium esse ex se propensas ad [illegible] & designatas operationes, sed quamcunque [illegible] ad quamlibet, aut ad nullam [illegible] quam [illegible] [illegible] videri.

Secundo. Deinde, quia nulla alia vel [illegible] via ad [illegible] intelligendam diuersitatem essentialem formarum inter se, quam ex propriis cuiusque rei actionibus, quae a summo [illegible] [illegible]

Vt possumus [illegible] actu formā indicant. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] formae, quae est vulgata Commentatoris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] posterioribus [illegible] [illegible] [illegible] ratio [illegible] [illegible] [illegible] formarum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] actionum genera, ac proinde certas & distinctas proprietates, quae sunt a [illegible]

Tertio. Tertio, quia non est, cur potius dicamus qualitates habere ex se designatas actiones, quam substantias ipsas, quarum virtute qualitates operantur: qualitates autem non videntur indifferentes ex se ad quamcunque actionem: neque enim calor ex se aptus est ad refrigerandum, nec frigus ad calefaciendum, [illegible] aspectus ad audiendum, nec vero auditus ad videndum: alioquin nulla esset ratio ex natura qualitatum ducta, cur ex hac qualitate haec potius actio [illegible] quam illa, sed sola Dei voluntas: quae sententia indigna est homine Philosopho. Si ergo negandum non est, substantias qualitatibus subiectas vendicare sibi ex se designatas actiones, necessario efficitur, ut vendicent sibi ex sua natura certas qualitates ad agendum, & non solum ex institutione diuina.

Quarto. Quarto, quia aqua, postquam calefit ab igne aut a Sole, [illegible] [illegible] [illegible] generalis Dei [illegible] redit [illegible] ad pristinam frigus igitur si Deus fecisset aquam naturaliter calidam, quaero, virtute illa cum eodem generali concursu, quomodo Deus separato

calefaciente cum illa conueniat, & [illegible] frigida, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] calida [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Aristoteles [illegible] lib. de gener. [illegible] text. 31. *Idem manens idem idem facere aptum est.*

Quinto. Postremo, quia aut res naturales sunt ex se indifferentes ad quamlibet proprietatem distinctam realiter a se, aut habent propensionem naturalem ad has, illas vero ad illas. Si detur secundum, habebunt propensionem primam, ergo non magis posset hanc naturalis esse haec qualitas, quam illa. quod est aperte falsum, & contra diuinam sententiam. Atque his duobus postremis argumentis utitur grauissimus quidem nostrae [illegible] [illegible] Theologus Franciscus Victoria in relect. de C homine ad eandem sententiam confirmandam. Quod vero D. August. ait *id esse natur[illegible] quod res, quod a principio illi conuenit*: id ideo dictum est, quia Deus non aliter a principio res instituit, quam ut illarum natura [illegible] [illegible]

Itaque dicimus, etsi proprietates secundi generis possunt absolute separari a subiectis, nulla tamen potestate fieri posse, ut separentur quatenus proprietates, tra[illegible], ut proprietas quae nunc est naturalis alicui posset tunc quam non potest illi non esse naturalis, hoc est, talis, ut ad eam subiectum non habeat naturalem propensionem. Nam quemadmodum essentiae rerum mutari non possunt, ut, V. G. homo fiat aliud, quam homo, ita [illegible] naturales propensiones.

Conclusio ex pluribus desinitionis [illegible] sive extra subiectum prout possunt realiter a subiecto distinguere declaratur. Ad priorem vero locum Aristotelis, quo concludebatur, veritatem enunciationum requirere constantiam subiectorum, dicendum est Aristotelem ait, ex eo quod res est, aut non est, orationem esse veram vel falsam, sic intelligendum esse, quasi dicat, ex eo, quod res est talis, aut non est talis, qualem esse aut non esse oratio significat, orationem esse veram vel falsam. Sic autem potest esse talis et [illegible] ipsa non existit, ut patet in pronunciato illo D. Augustini 2. de libero arbitr. c. 8. Septem & tria esse decem, neque unquam non fuisse decem, etiam cum nulla decem existerent.

Ad posteriorem locum dicendum est, Aristotelem non asserere, Socratem, qui mortuus est, non esse hominem, sed negare hanc consequentiam: Socrates est homo mortuus, ergo est homo, sumpto nimirum termino mortuo in antecedente pro cadauere hominis, ut [illegible] accipitur, translato hominis vocabulo ad impropriam significationem: ut non [illegible]

[illegible] hominis [illegible], sed pro corpore hominis illa privatio [illegible] Socratem, qui est mortuus, esse hominem, sed Socratis cadaver esse hominem.

Quod ut melius intelligas, adverte, non esse eandem rationem in hac enunciatione, *Socrates mortuus est homo*, atque in hac, *Socrates non existens est homo*. Posterior enim semper est vera, quia illa (non existens) [illegible] verbum Homo ad [illegible] significationem. [illegible] At prior, nisi sit vera sumpto verbo Mortuus pro [illegible], qui [illegible] & proprie homo dicitur, tamen [illegible] significat [illegible] privationem proprie dicta, non potest esse vera, nisi sumatur pro corpore hominis, in quo [illegible] privatio. [illegible] hac privatio [illegible] privationum [illegible] caecitas, surditas, & caeterae privationes proprie dictae [illegible] subiectum, quod [illegible] vita privatum [illegible] non est [illegible] homo, sed materia seu corpus hominis.

Socrates mortuus est homo, an sit vera.

Adverterem dicendum est [illegible] rationem esse in hac enunciatione, *Christus non est homo*, atque in illa, *Socrates non est homo*; [illegible] utramque [illegible] mortuis [illegible]. Nam, quia Socratis vocabulum non [illegible] pro supposito humano proprie [illegible] Socratem esse hominem. Semper enim suppositum humanum est homo. At Christi [illegible], [illegible] supposito [illegible] humanitas [illegible] in natura humana: [illegible], Christus natus est ex virgine [illegible] in natura divina [illegible] Christus est natus ab aeterno. [illegible] Christi [illegible] Christum esse hominem [illegible] supposito [illegible] humanae [illegible] hominem [illegible] suppositum [illegible] Dei [illegible] incarnationem [illegible] homo, [illegible] tempore [illegible] mortem & resurrectionem [illegible]. Ante incarnationem, quia nondum [illegible] humanam [illegible] tempore [illegible] quod inter mortem & resurrectionem [illegible], quia [illegible] corpori, tamen non erat [illegible] humanitati, quippe quae per mortem dissoluta erat. At [illegible] modo [illegible] Theologi [illegible], D. Tho. 3. p. q. [illegible]

Haec propositio, Christus non est homo, an sit vera in triduo mortis.

[illegible] & quodlib. [illegible] Capreolus [illegible] Durandus [illegible] Henrici quodlib. [illegible] Aeg. quodlib. 4. [illegible] Christum in triduo [illegible] homo [illegible] fuisse, ut refert Hugo de Sancto Victore, [illegible] & Magister in [illegible] qui sumpto Christi pro divino supposito [illegible], [illegible] Christum eo intervallo temporis fuisse hominem, [illegible] propter animam, in qua totam hominis [illegible] causam [illegible]; posterior vero propter animam & corpus, [illegible] separatim, sed tamen [illegible] supposito, [illegible] totam humanitatem consistere.

VTRVM EA, QVAE sunt simpliciter necessaria, causam habeant.

QVAESTIO II.

Determinatio quaestionis.

SECTIO I.

QVid respondendum sit ad hanc quaestionem ex superioribus [illegible]. Nam [illegible] praeter Deum sit necessaria simpliciter, Deus autem [illegible] causa, [illegible] causam habere non possit; [illegible] simpliciter [illegible] habere causam. [illegible] causam, [illegible] necessaria simpliciter [illegible] Deus ab aeterno [illegible], [illegible] simpliciter necessarius est, causam habere non possit.

1. Conclusio negans aliquid [illegible]

Quod vero attinet ad [illegible] proprie dicta [illegible] necessaria simpliciter, [illegible] est [illegible]; [illegible] non habent causam, quae proprie dicitur causa, [illegible]. Vide Albert. lib. 2 de causis, cap. 8. D. Thom. 2. cont. gent. [illegible] Capreolus [illegible] hac ratione [illegible] possit. Quid [illegible] proprie dicta causa [illegible], quae posita, non habet [illegible] causam [illegible] (quod fieri potest) [illegible] homo

2. Conclusio negans [illegible] necessaria [illegible] proprie dictam.

homo esset animal, & disciplinæ capax, et [illegible] A
[illegible] quæstionem propositam est. Igitur quod homo sit animal, aut disciplinæ capax, non habet veram causam: eodemque modo res habet in cæteris. Item hoc argumentum, quod in solo primo modo dicendi per se vim habet: Id quod æque reperitur in creaturis atque in Deo, non potest habere etiam ex propriam causam, (neque enim ullum est in Deo, quod causam habeat) connexiones autem identicæ, ac proinde veritates pertinentes ad primum B modum dicendi per se, eodem modo tam sunt in creaturis, quo reperiuntur in Deo. Æque enim necessaria est connexio, qua homo est homo, atque ea, qua Deus est Deus; cum oppositæ æque implicent contradictionem. non habent igitur connexiones primi modi dicendi per se veram causam. Adde, quod æque æternæ [illegible] & immutabiles atque ista veritas, nō potest habere veram causam. æque autem ne- C cessaria est connexio, qua Chimæra est figmentum, atque ea, qua homo est animal, cū æque impossibile sit, Chimæram non esse Chimæram, atque hominem non esse hominem. ergo, &c. Accedit [illegible] 1. Phys. c. prim. & lib. 1. Moral. ad Eudemum cap. [illegible] hoc argumentatio: Quod non habet causam finalem, nullam penitus habet causam, quæ quidem proprie dicatur causa, unde & finis causa causarum omnium dici solet. connexio- D nes autem primi modi dicendi per se nō habent causam finalem (neque enim datur causa finalis propter quam homo sit animal, ut Arist. ait 7. Metaph. c. 17. alioqui daretur causa finalis, propter quam homo esset tale animal, ac proinde homo, quod ridiculum est.) igitur non datur ulla vera causa connexionū primi modi dicendi per se.

In quo sensu necessaria causam habere dicantur.

Si vero sit quæstio de causa improprie dicta, de ea ut dixi, per quod aliquid à priori E demonstraretur, negari non potest, quin plurima necessaria simpliciter habeant causam [illegible] quam connexiones, quæ pertinent ad secundum modum dicendi per se, cum possint à priori demonstrari, huiusmodi causam habent. Atque hoc pacto intelligenda est divisio, qua necessaria simpliciter dividuntur hoc capite in ea, quæ habent causam, & in ea, quæ non habent. Quamquam Aristo-

Error magnus Aristotelis.

teles errore magno [illegible], tamen divisionem esse accommodandam ad ea, [illegible] ad veras causas seu proprie dictas. Id quod planum [illegible] capite primo, tex. 15. sub appellatione [illegible], quæ semper sunt, [illegible] 8. libro Physicorum cap. 1. Quo loco reprehendit Democritum, quod credidisset eorum, quæ sempiterna sunt, non esse quæ- F

rere causam, sed satis esse intelligere, [illegible] semper ita fuisse, ut non sit causa [illegible] debeat. Ex his autem Aristotelis [illegible] sempiternitate [illegible] solo certo [illegible] connexiones [illegible] propria affectione [illegible] ideo exemplum [illegible] multarum rerum sempiternarum [illegible] significaret.

Obiectiones contra ea, quæ dicta sunt, earumque solutio.

SECTIO II.

SEd contra ea, quæ dicta sunt, obijciunt quidam hoc modo: Aut connexiones per se sunt non vere existentes in rerum natura, aut minime sunt necessariæ vere existentes, [illegible] C [illegible] hominem esse animal ac disciplinæ capacem, si agitur vere existant, [illegible] dicant, aut incertæ, atque non sunt [illegible], quia id soli divinæ naturæ convenit [illegible] habent causam proprie dictam. non debent igitur, quin connexiones per se veram ac proprie dictam causam habeant. Obiectio 1.

Præterea quando duo aliqua se habent, ut subiectum & proprietas, aut quasi proprietas, id quod se habet ut subiectum, habet D causam id eius, quod se habet ut eius proprietas. siquidem [illegible] ratio est proprietatis atque subiecti, & ab eodem pendet proprietas, à quo subiectum at connexiones rerum cum suis prædicatis per se, sunt quædam earum proprietates (sunt enim nihil aliud, quam identitates illarum cum prædicatis, sive prædicatæ sumantur, sive negantur) ergo cum res ipsæ habeant proprie dictam causam, & earū E connexiones cum suis per se prædicatis, causam huiusmodi habebunt necessario. 2.

Potest item obiici hoc modo. Demonstrationes *propter quid*, nihil aliud demonstrant, quam connexiones per se. quicquid autem demonstrant, idipsum demonstrant per veram proprie dictam causam. habent igitur huiusmodi causam connexiones per se. 3.

Præterea, ut hoc idem argumentum magis pateat, sic licet exempla, singulorum causa- F rum regere. Si datur vera [illegible] *propter quā* homo sit disciplinæ *capax*, [illegible] datur etiam vera finis, propter quam constat tali corpore, nempe ut habeat animam [illegible] principem, [illegible] datur finis, propter quem constat tali anima, ut scilicet sit beatus hæc autem nihil aliud sunt, quam quædam per se connexiones [illegible] datur igitur vera ac proprie dicta causa 4.

connexionum per se [illegible] earum quæ A pertinent ad [illegible], [illegible] [illegible], quod homo sit disciplinæ capax: sed etiam earum, quæ pertinent ad primum [illegible] modi, [illegible], quod constet ex corpore, quod anima rationem participet.

Solutio primæ objectionis. Ad [illegible] tamen hunc in modum respondebis. Ad primam, connexiones per se nec esse res veras, nec item commentitias, sed earum connexiones, quas identitates [illegible] esse diximus: proinde non mirum esse, si B nec sint res increatæ, nec item creatæ, nec proinde ullam habeant causam, cuius influxu suo modo existant.

Secunda. Ad secundum recte probari, connexiones per se privatiuas semper habere veras causas [illegible] quatenus [illegible] res existunt, eadem efficiant, ut earum proprietates suo modo existant: non tamen recte concludi de connexionibus per se pure negatiue sumptis, quia re vera non sunt rerum proprietates. Quod ex eo manifeste intelligetur, quia C proprietates simul ponuntur ac tolluntur cum proprijs subiectis: at connexiones per se, non simul ponuntur cum rebus creatis; nec sunt in illis, ut in subiectis, cum suo modo semper sint, qualis non [illegible] ipsæ res creatæ.

Ad tertium, demonstrationes *propter quid*, nihil aliud proprie demonstrare, quam connexiones per se: siquidem hæ proprie sunt, quæ sciuntur, quæque aliter habere impossibile sunt: non tamen id efficere per veras causas B ipsarum connexionum: connexiones enim principiorum demonstrationis [illegible] quidem directo causæ connexionum [illegible] demonstrantur: at non sunt veræ causæ illius, hoc est, veræ [illegible] ad illam existentiam. Contra vero, causæ earum attributionum quæ de subiectis concluduntur, sunt veræ causæ ipsarum attributionum: & tamen non sunt directo ac proprie causæ connexionum, quæ demonstrantur: cum [illegible] connexiones, ut suo modo existant, nihil a talibus causis pendeant. Ad quartum, ex hac solutione eadem patet quid respondendum sit. *Demonstrationes propter quid, quid proprie demonstrent.*

ΚΕΦ. ς'.

Tex. 7. Ἓν λέγεται τὸ μὲν κατὰ συμβεβηκὸς, τὸ δὲ καθ' αὑτὸ. κατὰ συμβεβηκὸς μὲν, οἷον [illegible] & [illegible].

CAPVT VI.

VNum a dicitur partim per accidens, partim per se. Per accidens b quidem, ut & Coriscus

---

CAPITIS SEXTI EXPLANATIO.

Cur de uno agendum. VNum a dicitur. Exposita multiplicitate principiorum & causarum entis, consequens erat, ut multiplicitatem ipsius entis (eius enim principia & causæ in hac scientia quæruntur) primarumque eius partium explicaret. Sed quia unum adeo connexum est cum ente, ut in superiori libro, capite secundo, tertio, [illegible], dicta sint una atque eadem natura, non abre censuit Aristoteles, de utroque in eadem parte libri agendum esse: quod facit hisce [illegible] capitibus. Cur autem prius distinguat unum, quam ens, hæ rationes reddi possunt. Primo, quod *Cur prius Arist. unum quam ens distinguat. Prima ratio.* unum magis sonet principium quam id, cuius principia & causæ quærantur. Unde & hoc [illegible] capite dicitur principium eius quod in uno quoque cognosci potest. Secundo, quia cum unum minorem multiplicitatem habere videatur, quam ens, pleraque in [illegible], quæ in ente [illegible] solent, priori loco distinguenda fuit. Postremo, quod ea, quæ de uno di- *Secunda.* cenda sunt, non parum conducunt ad ea, quæ dicenda sunt de ente. *Tertia.*

Divisio textus. Distinguit ergo primum Arist. in hoc [illegible] unum per accidens & per se. Deinde utrumque subdistinguit. Postremo docet, quo pacto distinguenda sint ipsa multa, quæ uni opponuntur.

Unum per accidens duplex. b Per accidens. Tradit duo præcipua genera unius per accidens, & singula alia singulis interserit. Primum principale est, quo subiectum & accidens dicuntur unum, ut Coriscus, & musicum. Ideo enim sunt unum, quia alterum accidit alteri, nempe, musicum Corisco. Annexum est autem huic generi aliud quoddam genus unius, quo subiectum & compositum ex subiecto & accidente dicuntur unum, ut Coriscus, & Coriscus musicus. Ideo enim illa sunt unum, quia [illegible] hoc, Coriscus musicus accedit Corisco. Secundum principale genus est, quo duo accidentia appellantur unum quid, si eidem subiecto insint, ut musicum, & iustum, si dicantur de Corisco. Ideo enim censentur unum, quia ambo accidunt Corisco. Annexum est huic generi quoddam aliud, quo compositum ex subiecto & accidente dicitur unum & idem cum composito ex eodem subiecto & alio accidente: quo pacto Coriscus musicus, & Coriscus iustus dicuntur unum. Ideo enim sunt unum, quia utriusque compositi alteri pars accidit uni, & altera parti utriusque, ut musicum, & iustum Corisco. In omnibus autem his generibus, siue principalibus, siue annexis, quæ [illegible], dicuntur plura esse unum, quia subiectum unum est.

c Ve

[illegible]

c Coriscum & musicum, & Coriscum musicum [illegible] Coriscum musicum, utrunque [illegible] musicum, [illegible] his eodem modo dicuntur per accidens dicuntur. Iustum quidem & musicum, quia vni subiecto accidunt: musicum autem & Coriscum, quod alterum alteri accidit. Similiter autem quodammodo & musicum Coriscum, [illegible] cum Corisco, quod altera pars earum, quae in oratione sunt, alteri accidit, nempe musicum Corisco: & musicum Coriscum iustum Corisco, quia utriusque pars vna eidem vni accidit. Nihil enim interest, utrum Coriscum musicum, an hoc illi accidat. Idemque patet [illegible] sive de genere, sive de communi aliquo vniversali accidens dicatur, ut quod homo albus sit, aut musicus homo: aut enim quia homini, qui vna substantia est, musicum accidit: aut quia utrique alicui accidit particulari, velut Corisco. Nisi quod non eodem modo utrunque inest: sed alterum fortasse ut genus &

c *Vt Coriscum & musicum.* Hæc verba sic exponenda sunt, ut Coriscum dicatur verum esse per accidens cum musico, vt etiam cum Corisco musico. Idem enim est dicere, Coriscum & musicum sunt vnum, ac si dicas, Corisco accidit musicum, & (quod hinc sequitur) idem est dicere Coriscum & Coriscum musicum sunt vnum, ac si quis dicat, Corisco accidit Coriscum musicum. Atque hæc pertinent ad priorem modum vnius per accidens.

d *Itemque iustum musicum.* Hoc est idem quoque est dicere, musicum & iustum sunt vnum, ac si diceremus, musicum ac iustum accidunt Corisco, seu quod idem valet, Coriscus est musicus iustus. Quæ omnia verba sequentibus exponuntur.

e *Quodammodo & musicum.* Id est, tertio fortasse. Loquitur enim de modis qui sunt principalibus minores.

f *Nihil enim interest.* Sensus est in idem redire, si dicas Corisco musicum accidere, ac si dicas hoc totum (Coriscum musicum) accidere illi, id est, Corisco. Ex eo enim quod musicum accidit Corisco, efficitur vt tota hæc coniunctio, Coriscus musicus, accidat Corisco, vt diximus. Si enim Coriscus sit musicus, erit idem Coriscus musicus: si vero non sit musicus, nec erit Coriscus musicus. Quod idem dicendum est de Corisco & iusto. Hæc autem verba Aristotelis eo spectant, vt intelligamus perinde esse, probare Coriscum musicum, & Coriscum iustum esse vnum per accidens, quia musicum & iustum accidit Corisco, ac si idem ex eo probaretur, quia ambæ copulationes accidunt Corisco. Quod ideo annotatum est ab Aristotele, quia hic posterior probandi modus aptior videri poterit, vt qui magis congruat cum illo, quo probatum est, musicum & iustum esse vnum per accidens, ad quem modum vterque hic modus reuocatur.

g *Idemque patet.* Quoniam in exemplis adductis vsus est subiecto singulari, docet his verbis idem contingere, si quis vtatur subiecto communi, vt homine. Homo enim & homo musicus eodem modo sunt vnum, quo Coriscus & Coriscus musicus. Nisi quod Coriscus principaliter vnitatis gratia est vnum cum Corisco musico, quatenus scilicet musicum accidit Corisco. Nec enim Coriscus, cum sit prima substantia, cui quam potest accidere, vt eo etiam modo dici possit vnum cum musico, quia ambo eidem subiecto accidunt. At homo vtroque genere vnitatis est vnum cum homine musico: priori quidem, quatenus musicum accidit homini: posteriori autem, quatenus & homo & musicum accidunt alicui singulari, vt Corisco, alio tamen atque alio modo. Nam homo accidit sive connectit Corisco, vt genus, hoc est, vt communis prædicatum essentiale: musicum autem vt accidentarium attributum. Vsus autem est Aristoteles hoc loco verbo (fortasse) propter Platonem, qui vniuersalia separabat a singularibus. Hæc de duobus generibus vnius per accidens, quorum vtrumque docuit vnum ratione vnius subiecti, quibus posset addi tertium, quo subiecta dicantur vnum ratione vnius accidentis, sive proprium illud sit, sive commune, quicquid hoc loco velit Albertus, vel Thomas.

Ex subiecto communi Vnum per accidens

Addit particulam fortassis propter Platonem

per accidens.

[illegible Greek text]

Text. [illegible Greek text]

* Aliter [illegible]

... nam [est] in substantia: alterum Et habitus vel ... [illegible] ... quoniam ... per accidens Unum dicuntur, hoc modo dicuntur omnia.

Text. Eorum autem quae per se Unum dicuntur, quaedam ea ra dicuntur, quia continua sunt, ut fascis vinculo, et ligna glutino: linea etiam, etsi inflexa sit, modo sit continua, Una dicitur, quemadmodum etiam Et pars quaeque, Vt crus Et brachium. Horum autem ipsorum ea magis Vnum sunt, quae natura sunt continua, quam quae arte. Continuum vero id dicitur, cuius motus est Vnus per se, neque aliter habere potest. Vnus autem, qui indiuisibilis, atque indiuisibilis tempore. Per se autem continua sunt, quaecumque non tactu sunt Vnum. Si enim ligna

quis statuat omnes homines esse unum eidendi [illegible], aut omnes [illegible] esse unum [illegible] colore.

h *Alia quidem quae per accidens Vnum dicuntur, hoc modo dicuntur omnia.* Vetustus codex Syrliani Cardinalis inter verbum [illegible] et verbum λέγεται, ut hic ponatur in eadem periodo, [illegible] quae per accidens unum dicuntur, hoc modo dicuntur unum. Si [illegible] expungit ea [illegible], & tabern in medio. Sed [illegible] est accedit, cum [illegible] intelligendum esse ipse [illegible] postulet, [illegible] ponitur, [illegible], sed ponit in medio, ut nos fecimus.

i *Eorum autem quae per se Vnum dicuntur, &c.* Tradit duas divisiones unius per se ac proprie dicti [illegible] membra, [illegible] tamen multo [illegible] persequitur. Primum genus unius per se [illegible] vulgarisque unum continuitate. Hoc [illegible] continuitatione aliunde est, quae [illegible] sit, ut fascis, ratione vinculi, & mensa ratione glutinis. [illegible] continuitatem in se habet; quod quidem duobus modis accidere potest: uno, si habeat illam secundum suam essentiam, ut linea [illegible], & angulum faciat; altero si [illegible] ea inhaereat, quo pacto crus est unum quodcumque brachium. Quinque [illegible] sunt ea quae natura sunt unum, ut linea, crus, & brachium, quam quae arte, ut fascis & mensa ex multis tabulis compacta. Illa enim per se ipsa, hoc est per suam continuitatem continua sunt, haec per continuitatem alienam.

Obiectio. Solutio. Quod si quis obijciat, id, quod non est per se continuum, sed per aliud, ut fascis per vinculum, non recte dici unum per se secundum continuitatem, advertendum est, quando id, quod [illegible] aliquid dicitur unum, est quasi formalis forma illius (talis [illegible] est vinculum respectu fascis, ut fascis [illegible] alterum dici per se unum ratione illius. Quicquid enim dicitur tale per formam essentialem, tale per se dici convenit. Non est tamen negandum, fascem, & quidvis aliud simile, si absolute loquendum est, improprie dici unum continuum, magisque improprie unum per se continuum.

Quid sit continuum. k *Continuum.* Docet quidnam sit continuum, non quidem accurata ratione, sed ut vulgo solet praecipue appellari. Qua de causa potius utitur verbo *dicitur*, quam *est*. Ait ergo, continuum dici, cuius per se motus est unus, seu indivisibilis tempore, nec aliter sese habere possit, hoc est, cuius nulla pars moveri possit, quin eodem tempore moveantur caeterae. Hoc pacto lapidem, lignum, & reliqua corpora quae non flectuntur, appellamus continua, etiam si ex multis corporibus constent, ut tabulae agglutinatae: in his enim, cum pars una movetur, necessario moventur caeterae. Non vocamus tamen hac ratione continua, manum, brachium, calcem, & similia, quia parte una illorum quiescente, pars alia moveri [illegible]. Vnde patet nec unum, nec solis, etc. & ut ita dicam [illegible] continua comprehendi in hac explicatione, sed ea sola, ac omnia quae vulgo (ut dicimus) solent praecipue appellari continua, etsi ex multis corporibus compacta sint & coagmentata. Potest etiam latius accipi [illegible] vocabulum in posteriore [illegible] verbis, quod Alexander quoque hoc loco [illegible] continua numerat animalia, quorum partes non necessario moventur simul, ut patebit ex sequentibus.

l *Atque indivisibilis.* Hoc est, tempore non diviso, seu non diverso, sed eodem omnino. Neque enim datur tempus indivisibile, nec motus vere esse possit tempore indivisibili.

Definitio m *Per se autem continua sunt.* Ne quis traditam continui explicationem philosophicam definitio-

[illegible Greek text]

Text. 8. [illegible Greek text]

... lignum sibi comparatum. [illegible] quae sunt continua ... [illegible] ... quae autem continua sunt, unum dicuntur, [illegible] flexionem habeant, magis autem ea dicuntur, quae flexionem non habent, ut tibia [illegible] femur, quam crus, quia fieri potest, ut non unus sit motus cruris. Est autem recta magis unum, quam inflexa. Inflexam vero & quae angulum habet, tum unam, tum non unam dicimus, quia fieri potest, ut eius motus & simul sit & non simul. At rectae semper est simul, nec pars ulla magnitudinem habens quiescit, alia movetur, quemadmodum inflexae.

Text. 9. Alio quoque modo unum dicitur, quia subiectum est indifferens forma. Sunt autem indifferentia, quorum forma sensu dividi nequit. Subiectum vero, aut primum, aut ultimum ad finem. Nam & vinum unum dicitur, & aqua una, quatenus forma dividi nequit. Et liquores omnes, ut oleum, vinum, & quae liquefieri possunt, ea ut dicuntur unum, quia eorum est ultimum omnium subiectum: aqua enim & aer sunt haec omnia.

Est etiam

Philosophica continui definitio. definitionem esse putet, addidit eam, quae Philosophiae est familiaris, atque ea esse per se continua, quae non tacta sunt unum, sed quod [illegible] est, [illegible] eius [illegible] motus, ut partes copulantur, etiamsi aliae partes quiescere possint, dum aliae moventur, ut [illegible] est, quod constat ex tibia & femore, atque id genus alia.

n *Et ea quidem quae.* Ex philosophica continui definitione colligit non modo ea, quae vulgo habentur continua, sed multo etiam magis quae omnino, hoc est, recta & philosophica ratione continua sunt, unum dici, etiamsi flexionem habeant, tametsi inter vere continua, ea magis unum dicantur, quae flexionem non habent. quod omnium partium necessarius sit unus motus.

o *Et non simul.* Id est, quia eius partes moveri simul possint, & non simul.

p *Magnitudinem habens.* Haec verba adiecta sunt propter eos, qui lineam ex punctis constare dicebant. Potest enim linea recta moveri circa alterum ex punctis extremis, quod immotum maneat. Verum, [illegible] ad differentem opinionem [illegible] sit, ait Aristoteles [illegible] de partibus habentibus magnitudinem, cuiusmodi non sunt puncta. omnes enim magnitudinem habentes necessario moventur, cum recta linea movetur.

Secundum genus unius. q *Alio quoque modo.* Alterum genus eius per se est cum aliquid dicitur unum, quia subiectum [illegible] forma sensibili: id est, quod idem est subiectum secundum formam sensibilem, quamvis sit divisum secundum quantitatem. Intelligit autem Aristoteles nomine subiecti [illegible] formam sensibilem, [illegible] secundum eandem speciem, ut aquam, vinum, mel [illegible]. Quo pacto dicimus omnem [illegible] esse unum quid, [illegible] esse unum, [illegible]. Atque haec dicuntur unum ratione primi subiecti [illegible], hoc est, proximae materiae. At vero omnia humida, & quae liquefieri possunt, dicuntur unum [illegible] ratione subiecti [illegible] ultimi ad finem, hoc est, materiae [illegible] quia omnia [illegible] in aquam & aerem [illegible] materiam [illegible]. Ita [illegible] genus [illegible] materiae secundae [illegible] tamen Aristoteles hoc loco, [illegible] unum ratione materiae primae, [illegible]. Eodem enim modo dicere possumus, omnes substantias corporeas [illegible] unum [illegible] ratione materiae primae, [illegible] quae [illegible] quaedam infima species & omnes substantias corporeas esse unum quid ratione materiae [illegible] quae [illegible] est quaedam.

r *Quarum forma.* Illud [illegible] ex primis sensibilibus corporibus, [illegible] eam [illegible] diversas species [illegible] ordine generationis priores. At de vino dubium est, cum possit in elementa resolvi. Ergo loquitur Aristoteles de divisione, quae fit per [illegible]

separationem partis a parte, non de ea qua fit per divisionem [illegible]. quae dicitur proprie dictum [illegible] solutio. Solam enim separationem partis a parte [illegible] per [illegible].

Text. 12.

Λέγεται δ' ἓν, καὶ ὧν τὸ γένος ἓν διαφέρον ταῖς ἀντικειμέναις διαφοραῖς. καὶ ταῦτα λέγεται πάντα ἓν, ὅτι τὸ γένος ἓν τὸ ὑποκείμενον ταῖς διαφοραῖς (οἷον ἵππος, ἄνθρωπος, κύων, ἕν τι, ὅτι πάντα ζῷα) καὶ τρόπον δὴ παραπλήσιον ὥσπερ ἡ ὕλη μία. ταῦτα δὲ ὁτὲ μὲν οὕτως ἓν λέγεται, ὁτὲ δὲ τὸ ἄνω γένος ταὐτὸν λέγεται, ἂν ᾖ τελευταῖα τοῦ γένους εἴδη, τὸ ἀνωτέρω τούτων. οἷον τὸ ἰσοσκελὲς καὶ τὸ ἰσόπλευρον ταὐτὸ καὶ ἓν σχῆμα, ὅτι ἄμφω τρίγωνα· τρίγωνα δ' οὐ ταὐτά.

Ea etiam dicuntur unum, quorum genus est unum oppositis differentiis differens. Atque haec omnia unum dicuntur, quia unum est genus differentiis subiectum (ut puta equus, homo, canis, unum quiddam sunt, quia omnia sunt animalia) & modo quidem, perinde ac una materia. Haec vero interdum hoc pacto unum dicuntur, interdum superius genus quod idem dicitur, si ultimae sunt generis species, alia autem his superiores. Verbi causa, triangulum dicitur aequalium laterum, & quae aequalibus constat cruribus, una eademque figura sunt, quia ambo triangula: at non sunt eadem triangula. Text. 12.

Praeterea

Tertium genus unius. 1 *Ea etiam dicuntur unum.* Tertio modo ea dicuntur unum, quorum genus est unum differens, sive divisum oppositis differentiis, quo pacto homo, equus, canis, sunt unum in animali. Hoc autem duobus modis contingit: uno, si genus sit proximum, ut si ponamus animal immediate dividi in hominem, equum, & canem: [illegible] in commune, quo pacto homo & leo sunt unum in corpore animato. Ait autem Aristoteles hoc genus unum esse simile subiecto, quia ut materia subiicitur oppositis formis, ita quodam modo genus oppositis differentiis. Dico autem quodam modo, quia [illegible] necesse [illegible] diversis sibi oppositis formis, cum una & eadem materia successive subiiciatur formis oppositis: & tamen natura generis necessario [illegible] alia & alia sub oppositis differentiis, cum nulla eadem numero natura animalis aut cuiuslibet alterius generis possit admittere unam differentiam, & aliam ipsi oppositam. Atque haec videtur esse causa, quare Aristoteles adhibuit verba illa, *differens oppositis differentiis*, nempe ut distingueret genus praedicatum, de quo hic agit, a genere subiecto, sive materia, de qua postea faciet mentionem.

Documentum insigne speciebus communibus. 2 *Quod idem dicitur, si ultimae sint generis species, alia autem his superiores.* Etsi omnes species sunt unum in suo genere sive proximo sive remoto, ut hactenus dictum est; docet tamen hoc loco Aristoteles, non omnes posse dici unum, nec idem, addito in recto casu peculiari nomine eius generis, in quo unum sunt. Non enim recte diceretur hominem & bestiam esse idem animal. Ait ergo tunc, id vere dici posse, cum species sunt infimae, & inter eas & ipsum genus sunt aliae superiores, adde in quarum aliqua illae conveniant: quo pacto se habent triangulus aequicrurum, & aequilaterum respectu figurae: siquidem inter has & illam intermedium est triangulum, quod est proximum genus utriusque, atque etiam figura rectilinea, quae sub se continet triangulum, quadrangulum, & caeteras huiusmodi figuras. Unde, etsi non recte quis diceret triangulum aequicrurum & aequilaterum esse unum aut eundem triangulum; recte tamen diceret esse unam & eandem figuram aut unum & idem rectilineum. Contra non diceret hominem & leonem esse unum sive idem animal, quia etsi animal est genus utriusque, non continet tamen sub se ullam speciem, in qua homo & leo conveniant. Advertere autem, documentum hoc non in solis speciebus infimis verum esse, sed etiam in subalternis respectu earum generis remoti, si illae subeant specifica aliqua differentia communi. Quod ipse Author generali documento tradit quinto Physicorum, capite ultimo; ut si dicas, piscem & volucrem esse idem animal, aut triangulum & quadrangulum eandem figuram. Quod idem documentum in individuis respectu specierum superiorum observandum est: ut si, exempli causa, dicamus Socratem & Platonem esse unum atque idem animal, non item unum atque eundem hominem. Itaque licebit dicere hominem & bestiam esse unum in animali, & idem in animali, non autem unum animal, aut idem animal: eodemque modo triangulum aequicrurum, & aequilaterum esse unum in triangulo, & idem in triangulo, non autem unum triangulum aut eundem triangulum. Adverte etiam, cum Aristoteles ait, *quod idem dicitur*, particulam *quod* non significare proxime genus commune, ut primo aspectu videtur, sed genus absolute: atque inde additum esse verba illa, *alia vero his superiores*.

Quo pacto etiam in subalternis speciebus verum sit idem documentum in individuis.

2 *Praeterea*

Text. 11. Com. 11.

[illegible Greek text]

Praeterea vnum dicuntur ea omnia, quorum [illegible] quid erat esse [illegible] per se diuidi possit: vt per se id, quod augetur, & quod decrescit, vnum [illegible], quod ratio eorum sit vna, quemadmodum in planis longitudinem, & latitudinem habentibus ratio formae vna est. Text. 11.

Omnino autem, quorum ratio, quae quidditatem intelligit, indiuisibilis est, nec tempore, nec loco, nec ratione separari potest, ea maxime vnum sunt: & horum quaecunque sunt substantia. Cap. 8. & 9. [illegible]

11 *Praeterea vnum.* Quarto modo ea dicuntur vnum, quorum essentialis definitio diuidi non potest, non quidem omnino (omnis enim definitio ipsa per se diuisibilis est in genus & [illegible]) sed in aliam definitionem essentialem, quam sub se contineat quasi partem subiectam, quo pacto definitio corporis animati diuidi potest in definitionem animalis & plantae, & definitio animalis in definitiones hominis & bestiae. Ita fit, vt sola ea, quae continentur in eadem specie infima, sint vnum hoc vnitatis genere, quicquid sentiant [illegible], qui putant comprehendi hoc loco quaecunque sunt vnum in definitione essentiali [illegible]. [illegible] essentialem, quia non est [illegible] definitiones specierum infimarum diuidi possit in varias descriptiones, vt animal rationale [illegible] in animal rationale [illegible]. Indiuidua enim, quae sub eadem specie infima continentur, etsi non definiuntur propriis ac peculiaribus definitionibus essentialibus, sed communi tantum [illegible] speciei, describi tamen solent propriis quibusdam explicationibus, [illegible] per accidentia, quibus inter se distinguuntur [illegible] quodammodo continentur sub definitione speciei infimae. [illegible] quam subiectae [illegible], quia definitio speciei infimae diuidi possit in definitionem superioris speciei, & in differentiam illi additam. Verum definitio superioris speciei non [illegible] sub definitione inferioris, cum [illegible] partem, sed continetur in illa, tanquam eius pars [illegible]. Hoc quarto vnitatis genere ait Aristoteles esse vnum id, quod augetur, vt Alcibiades puer, & id, quod decrescit, vt Socrates senex; itemque duo plana, quorum alterum [illegible] longitudinem, alterum latitudinem. Sunt enim indiuidua eiusdem speciei, illi quidem vt homines, haec autem vt plana, siue superficies. Addunt autem, [illegible], ad aliam [illegible] contraria, quia [illegible] ad ea, in quae [illegible].

Quartum genus vnitatis [illegible] sub specie infima hoc genere vnitatis continentur.

Indiuidua [illegible] describi solent.

12 *Omnino autem.* Tradit quintum & extremum genus vnitatis proprie dicti, quo ait res esse maxime vnum. [illegible] esse videtur, vt ea dicantur vnum hoc modo, quae sunt vnum & re & ratione. [illegible] eadem numero, vt Socrates & hic homo, [illegible] animal rationale: quod genus vnitatis numero tradit Aristoteles primo Topicorum esse maxime proprium. Ea porro dicuntur hoc loco vnum re & ratione, quorum [illegible] quidditatem intelligit (hoc est, quae [illegible] quatenus talia sunt percipiunt), indiuisibilis est, hoc est, nullam distinctionem [illegible] siue realem quae [illegible] per separationem secundum tempus & locum, siue rationis, quae [illegible]. Addit autem Aristoteles, inter ea quae hoc pacto sunt vnum, primum locum obtinere substantias, quia quemadmodum substantiae sunt aliis rebus [illegible], sic etiam & vnitate. [illegible] quia accidentia, [illegible] concreta, vt album quodammodo sunt multa propter societatem subiectorum, quae necessario secum afferunt. Cur autem [illegible], ea, quae hoc genere vnitatis sunt vnum, esse maxime vnum, haec videtur causa, quia quae sunt vnum primo aut secundo modo, possunt esse diuersa, tum re, tum ratione, vt patet in exemplis superius allatis; quae autem sunt vnum tertio aut quarto modo, & si sunt vnum ratione in suo genere aut specie, tamen non sunt idem re, vt homo & equus, Socrates & Plato [illegible] sunt idem re, vt [illegible] & [illegible] in eadem superficie: non sunt tamen simpliciter idem ratione, vt patet. At in hoc extremo genere ea sola dicuntur vnum, in quae intellectus nullam [illegible] distinctionem, siue realem, siue rationis, quae [illegible] dicuntur [illegible] intelligendum est hoc loco. Ita nomine [illegible] singularia, siue communia sint, quatenus [illegible] sumuntur, est vnaquaeque vnitatis modus, [illegible] ea, quae singularis est praesertim si sit substantia. Quod si quis obiiciat, hominem communem vnum, quatenus [illegible] sumitur, non esse vnum re, cum sit multiplex in re ipsa, quam

Quintum genus vnitatis quod extremum est [illegible].

Quae sint vnum re & ratione.

Cur sint maxime vnum quae sunt in hoc genere.

[illegible]

[illegible Greek text]

Praeterea[?] quorum quaecunque diuisionem nõ habent, quatenus non habent, eatenus vnũ dicuntur. Vt si quatenus homo diuisionem non habet, vnus homo: si quatenus animal, vnum animal: si quatenus magnitudo, vna magnitudo. At [?] plurima quidem dicuntur vnum, quod aliquid aliud aut faciunt, aut habent, aut patiuntur, aut quod ad aliquid vnum sint. Quae autem aa primo dicuntur vnum, ea sunt quorum substantia vna est, vna vero aut continuatione, aut forma, aut ratione. Eatenus bb & plura numerantur, quae aut continua non sunt, aut quorũ forma non est vna, aut quorũ ratio nõ vna. Praeterea cc cũ modo vnũ quodam sim-[?]

multa sunt homines indiuidui, vt 4 libro diximus, ocurrendum est, vnitatem realem, de qua loquimur[?], intelligendam esse negatiue in naturis communibus, vt si dicas, hominem, ea [?] quod praecise sumitur, nullam sibi vendicare multiplicitatem realem; licet aliunde ei illa proueniat. Atque haec est causa, cur huiusmodi vnitas magis conueniat rebus singularibus, quam communibus praecise sumptis. *Solutio.*

Alio sensu tamen Alexander, ita hoc loco stricte intelligit hoc vnitatis genus, vt explicatio[?], quam adhibet, non modo non conueniat rebus quantis, sed ne vlli quidem speciei aut indiuiduo completo, praeterquam diuinae essentiae, & eis etiam reliquis naturis simplicibus simplicibus[?] generibus, inquam, summis & differentijs, quibus etiam essentiae constituto quod modo aliquo constant ex esse & essentia. Credit enim ex dictis ab Aristotele inseparabilia loco & tempore, quae non conueniunt vlla multitudine partium aliam atque aliam partem loci aut temporis. Ea vero inseparabilia ratione, in quibus apprehendi nequeunt diuersae rationes per nullam compositionem, siue physicam, quae fit ex materia & forma, siue metaphysicam, quae fit ex genere & differentia, aut ex natura specifica & differentia indiuiduali, aut essentia & esse. Ita quae nõ plures exposituri, quoniam Aristoteles placet complecti vna in hoc genere omnes omnes substantias in suo quamque gradu, & suo etiã modo accidentia, praesertim abstracta. Alij quoque aliter hunc locum exponunt, sed eorum explicatio non videtur probanda. *Alexandri Aphrod. expositio.* *Reijcitur.*

y Vniuersa saltem[?]. Reuocat omnia genera vnius hactenus exposita ad generalem quandam vnius rationem, quae quidem est, esse indiuisum, simul que innuit, libro quintam potius esse praecipuam, quia huiusmodi ratio maxime in illo reperitur proprietas nam que dixit, *Vniuersaliter enim,* &c. *Reuocat omnia genera vnius ad vnam rationem.*

z Ad plurima. Reuocat ad vnum proprie dictum (quod sit dicitur per distinctis generibus explicatum est) quaedam alia, quae respectu illius dicuntur vnum; vel quia id efficiunt, vt si dicas, opifices eiusdem domus, esse vnum quid, quod domum quam aedificantes sit vna, vel quia aliquid vnum patiantur, quo pacto vnum appellamus populum, qui ab vno principe regitur, vel quia aliquid vnum habent, qua ratione multi possessores eiusdem agri possunt dici vnum, quod agri vnitate vnitatem ad se[?] ve, quia aliquo alio modo in comparatione vnitatem vnitatem esse censentur, vt si quis dicat centum virtus esse vnam, quod ad vnum medium alium tendunt. Haec autem idcirco impropri[e] dicuntur vnum, quia quaeuis hac ratione vnum appellantur, non dicuntur vnum, quia ipsa vnum sint, sed quia aliquid aliud est vnum. *Plura quae ad vnum denomin[antur].*

aa Quae autem prima. Docet idem quinque praedicta genera, ad quae nomen alia quaedam reuocarit, esse primo, hoc est, proprie vnum, quia eorum substantia est vnum, vel quia consistunt vnum, non quod alia, sed quod ipsa sint vnum, siue ea vnum dicantur cõtinuatione, vt ea quae pertinent ad primum, siue forma, vt quae ad secundum & tertium, nam & genera formae dicuntur, vt patet ex capite secundo, siue ratione, vt quae ad quartum & quintum.

bb Eatenus & plura. Quaecunque enim proprie dicuntur plura, aut plura appellantur, quia non sunt continua, vt haec aqua & illa aqua, quia eorum non est vna forma, vt pars rami viridis & lecti (qui quid sit de earum continuatione) vel quia non sunt eiusdem rationis, vt actio & passio.

cc Praeterea cum modo vnũ. Adiungit alium impropriam modum vnitatis, quo paulo ante omissus, quo aliquid vnum dicitur non ab indiuisione, sed quia est totũ & perfectum, vt vna calceus, id est, integer & proprium habens figuram, & si totus, id est, perfectum & cui non potest fieri additio, cuiusmodi est circulus. Quod autem haec significatio sit in vsu, *Aliud genus vnum improprium.*

[illegible]

[illegible Greek text] / [illegible]

Esse autem unum, est esse [illegible] principii numeri. [illegible]

Primum enim [illegible] mensura, principium est [illegible]

dd *Esse autem unum, est esse [illegible] principii numeri.* [illegible]

[illegible]

Primum enim cuiusque generis mensura, principium est: quod enim primo [illegible]. [illegible]

Est igitur unum. [illegible]

[illegible] a numero [illegible] excipiatur, ut in [illegible], id, quod est maxime unum, in unoquoque genere [illegible] pertinent ad [illegible] genus. Nam caetera, quae [illegible] sunt unum, [illegible], tribuentur ei, quod in unoquoque genere, caetera, quae [illegible] genus pertinent, aliqua ratione pendeant, ut [illegible] genere mensura. [illegible] Aristotele [illegible] explicandum est. Sequitur deinde, non idem maxime unum reperiri in omnibus generibus. Nam in concentibus, diesin, hoc est, primam intervallum, sive differentiam sensibilem inter acutum & grave (quod apud nos dicitur semitonium minus) [illegible] iudicio [illegible] indivisibile quippiam, ac proinde maxime unum. In vocibus autem, quae pluribus literis [illegible], vocalem aut mutam, quod [illegible] voces in alias partes non resolvuntur, & potius vocalis, quam muta, quia vocalis per se proferri potest, muta sine vocali non potest. In ponderibus vero [illegible], aut si qua est alia minor ponderatum [illegible] cuiusque artificia. Denique in motibus, ii qui [illegible] maxime celeritate, quod minimo tempore spatium conficiat, cuiusmodi est in toto universo motum primi mobilis.

[illegible]

Ubique gg autem unum aut forma, aut quantitate indivisibile est. Id igitur, quod quantitate, quatenus quantitas est, dividi nequit, quod quidem omnino tale est, & situm caret, unitas dicitur, quod vero & omnino tale est, & situm habet, punctum: quod autem uno modo, linea: quod duobus, planum; quod denique, omnino, tribusque modis ratione quantitatis dividi potest, corpus appellatur. Et conversa ordine, quod duobus modis divisibile est, planum: quod uno, linea: quod omnino, tribusque modis, corpus: quod vero nullo modo potest ratione quantitatis dividi, punctum atque unitas; unitas quidem, quae situm non habet, punctum vero quod habet.

Praeterea hh alia numero unum sunt, alia specie, alia genere, alia vero analogia.

ii Nu-

gg Ubique autem unum aut forma, aut quantitate indivisibile est. Docet quot modis accidere possit, ut unum sit indivisum; atque [illegible] quod unum est, aut quantitate, aut forma esse indivisum. Unde patet, locum hic accipi nomen formae, quam superius, cum ea, quae proprie unum sunt, aut continuatione, aut forma, aut ratione unum esse dicebantur. Itaque nomine formae, ratio etiam (quod saepe fieri solet) intelligitur hoc loco. Tum, deinde exponit quot modis indivisio contingat in quantitate, quae in [illegible] explicatione.

hh Praeterea alia numero unum sunt. Credit Albertus exponi hoc loco ab Aristotele, quot modis accidat indivisio secundum formam. Verum neque verba contextus eam expositionem prae se ferunt, nec apud Aristotelem hoc loco, ea, quae sunt unum numero, dicuntur indivisa ratione formae, sed ratione materiae, quae indivisio ad indivisionem quantitatis revocatur. Potius ergo cum Divo Thoma lect. 8. & Alexandro com. 12. dicendum est, subiici hoc loco aliam divisionem unius per se, longe expeditiorem priori, & apud Dialecticos magis usurpatam. Ea vero est, qua quaecunque unum sunt, aut numero, aut specie, aut genere, aut analogia unum dicuntur. Videtur autem haec divisio eo amplior priori, quod complectatur ea, quae sunt unum analogia, quorum in illa non est facta mentio. Atque ideo fortasse hoc unitatis genus in illa praetermissum est, quia unitas analogia est [illegible], et quae in rebus etiam distantissimis reperiri potest, nimirum in Deo, & in creaturis.

Quod si quis Aristotelem reprehendat, quod non explicarit modos indivisionis secundum formam, ut explicavit eos, qui spectant ad indivisionem secundum quantitatem & materiam, occurrendum est, eam explicationem praetermissam fuisse, quod partim colligi possit ex priori divisione unius, partim vero, ac multo maxime, ex tribus posterioribus membris huius posterioris. Quae enim sunt indivisa secundum formam, aut specie, aut genere, aut analogia indivisa sunt: quod Caietanus recte annotavit in proemio illius Divi Thomae libellum, quem de ente & essentia inscripsit. Unde factum est, ut indivisio numeralis appellata sit materialis, specifica vero, generica & analogica formalis.

ii Nu-

Sensus verborum contextus.

Quot modis unum sit indivisum.

Expositio Magni Alberti reiicitur.

D. Thomas probatur.

Altera divisio unius per se.

Quae hoc loco unum numero dicantur.

[illegible]

ii *Numeri quidem ea sunt, quorum materia una est.* Non [illegible] hoc loco [illegible] numero, quæcunque [illegible] re & ratione, et [illegible] accepta sunt, [illegible] priore [illegible] explicationem, sed ea sola, quæ sunt individua. Quæ [illegible] communia sunt, aut sunt unum specie, aut genere, aut analogia. Proinde nomine materiæ [illegible] colligit Divus Thomas materiam signatam; hoc est, certa quantitate affectam, quam [illegible] esse principium individuationis. At obiicit solet [illegible] & [illegible] huius lecti esse [illegible] dem materia signata, nec tamen esse unum numero, contra vero Michaelem & hunc [illegible] lum (ob[illegible] eodem) esse unum numero, nec tamen habere ullam materiam, nedum signa- tam, ergo non recte traditam esse definitionem. *Obiectio.*

His obiectionibus [illegible] respondent, qui materiam signatam principium individuationis esse volunt. Alij, quid [illegible] materiæ differentiam individualem intelligunt. Ve- rum cum [illegible] non recte de principio individuationis [illegible] sentire, [illegible] apud Aristotelem materiæ usurpationem [illegible] de hac re, alibi loca expositione [illegible] differendum est. *Solutio.*

iii *Specie autem [illegible]* Idem ea, quæ sunt unum specie, dicuntur unum ratione [illegible] finitionis, quia sola species proprie definiuntur, cum ea sola constet genere & differentia. Nec obstat, quod individua [illegible] sunt unum specie, nec tamen proprie definiuntur. Nam etsi proprie definiri [illegible] singulatim accepta, definiuntur tamen, quatenus communem speciei naturam participant. Quod si quis obiiciat, ergo hominem & equum esse unum spe- cie, quia quatenus naturam animalis participant, una & eadem proprie dicta definitione cō- prehendantur, [illegible] est, non esse parem rationem in pluribus speciebus eiusdem ge- neris, atque in pluribus individuis eiusdem infimæ speciei. Species enim eiusdem generis, cum peculiaribus sibi definitionibus proprie dictis explicentur, non recte dicuntur simpliciter u- num definitione, sed cum adiectione hac, quatenus sunt unum in eodem genere subalterno. At individua eiusdem infimæ speciei, cum non per se ipsa, sed [illegible] speciei proprie defi- niantur, simpliciter & absolute dici possunt unum definitione. Porro si quis quærat, num, quemadmodum quodlibet individuum, si secum conferatur, est unum numero, sic etiam quælibet species [illegible] subalterna secum comparata sit unum specie, concedendum id sane est, cum sit unum definitione. *Cur ea quæ sunt unum specie, dicantur unum ratione.* *Obiectio.* *Solutio.* *Individua ratione sola proprie non definiuntur.*

iiii *Genere, quorum est eadem prædicationis figura.* Hoc est, quæ eodem modo prædican- tur de primis substantiis. Nam cum distinctio prædicamentorum ex variis modis prædicandi de prima substantia a posterioribus colligatur, ut capite sequenti patebit; quæcunque compertum fuerit eodem modo prædicari de primis substantiis, ad idem prædicamentum pertinere di- cenda erunt, ac proinde ad unum atque idem genus, ut homo & leo, animal & planta, cor- pus & spiritus, imo, etiam substantia ipsa, quæ genus summum est secum collata. Adverte autem, etsi hoc loco non definiuntur ea, quæ sunt unum genere subalterno, quatenus talia sunt, sed quatenus sunt unum genere summo, facile tamen ex iis, quæ paulo ante dicta sunt, definiri posse, si ea dicantur unum genere subalterno, quæ eadem definitione generis proprie dicta continentur. Quo pacto non sunt unum genere substantia corporea & incorporea, a- [illegible] genere summo proxime subiectæ, quia genera summa nō proprie definiūtur. *Quæ sint unum genere.*

[illegible] ad unum speciem & ad unum genus revocari unum [illegible] hæc spe- [illegible] generis, ut si dicam, Socratem & Platonem esse unum, quatenus [illegible] participant, [illegible] equum & leonem, quatenus [illegible]. Non meminit tamen Aristoteles horum mo- dorum [illegible], quia [illegible] sequitur, ut dicat, [illegible] esse idem [illegible] differentia [illegible] in definiendo potius [illegible] termine [illegible], quam unitate & communitate [illegible] solet. *Quæ revocentur ad unum genera.*

Obiiciat porro aliquis hoc loco, non recte definiri ea, quæ sunt unum genere, [illegible] tantum illa, quorum est eadem prædicationis figura. Nam Socrates & Plato, cum sint unum spe- cie, sunt etiam unum genere [illegible], quod paulo post tradit Aristoteles, nec tamen prædican- tur, sed subiiciuntur; a primis enim substantiis nulla est prædicatio, ut idem docet in prædica- mentis, cap. [illegible] Huic obiectioni respondere [illegible] primum quidem nomine prædicationis in- [illegible] subiectionem [illegible], ut ea etiam dicantur unū genere, quorum eadē est subiectionis figura. Nam & [illegible] in utraque, & prædicamentum, quod hic per figuram prædicatio- nis intelligit, [illegible] maxime complectitur primas substantias, quæ ceteris omnibus subiiciūtur, & de nullo prædicantur. Deinde verbum [illegible], quod prædicationis [illegible] propriam signi- *Obiectio.* *Prima solutio du[illegible] modis.*

[illegible Greek text]

analogia autem quaecunque, ut se habet aliud ad aliud. Semper autem posteriora prioribus consequuntur, ut quae numero unum, et specie: quaecunque vero specie, non omnia numero, sed genere unum omnia, quaecunque et specie: quaecunque vero sunt unum genere, non omnia specie, sed analogia: quae autem analogia unum, non omnia et genere.

Perspicuum est autem et aliud multa opposito modo atque unum dicenda esse: alia, quia continua non sunt, alia, quia rationem formae divisam habent vel materiam aut primam aut ultimam; alia, quia plures rationes habent, quae quod erat esse dicunt.

Secunda. Sic illa erunt vera, et etiam posse sumi hoc loco pro praedicamento, hoc est, pro serie eorum, quae praedicantur in subiectionem, quo pacto sumitur in inscriptione libri τῶν κατηγοριῶν. Hoc autem modo sensus erit, ea esse unum genere, quorum est idem praedicamentum [illegible] quae adiicit praedicamentorum pertinent, etiamsi non praedicentur sed subiiciantur. Postremo Socratem &

Tertia. Platonem, etsi non praedicantur naturali praedicatione directa (quo pacto negat Aristoteles primas substantias praedicari) praedicari tamen naturali [illegible] de primis substantiis, hoc est, de seipsis, quo pacto nullum accidens de primis substantiis dicitur. Itaque [illegible] propter hunc peculiarem modum praedicationis de primis substantiis dicere possumus, Socratem & Platonem habere eandem praedicationis figuram sive formam, ac proinde non excludi ab iis quae sunt unum genere.

Unum analogia. 19 Analogia quaecunque. Cum analogia duplex sit, una secundum attributionem, altera secundum proportionem, quas lib. 4 ad cap. 2 q. [illegible] & 7 [illegible] explicavimus, solius tamen posterioris expressam mentionem facit Aristoteles hoc loco cum ait, quaecunque ut se habent, &c. id est, quorum unum se habet ad alterum, ut aliud ad aliud, velut aspectus corporis ad corpus, & aspectus mentis ad mentem. Quia [illegible] analogia [illegible] posteriori analogiae forma loquitur, ut eodem loco diximus. Veruntamen [illegible] admodum huic dissimilis: quae enim illo modo sunt analoga, ita sunt affecta, ut omnia ratione principalis, eadem quodammodo ratione referantur ad principalem; non dubium videtur, quin Aristoteles hoc loco analogiae vocabulo priorem quoque formam [illegible] voluerit.

Dubitatio. 21 Semper autem posteriora. Haec collatio sequentium cum praecedentibus, satis perspicue proponitur ab Aristotele. Illud, quod ad rem attinet, dubium esse potest, qua ratione omnia, quae sunt genere unum ac proinde omnia, quae sunt unum specie, & quae numero unum, sint analogia unum. Illo enim modo, homo & equus etiam unum secundum analogiam, itemque Socrates & Plato: imo, etiam Socrates & hic homo essent eadem, quod nihil videtur absurdius. Pro huius rei explicatione, animadvertendum est, analogiam, cum sit simili-

Quot modis sumi possit analogia. tudo comparationem, tribus modis sumi posse: uno ut significat aequalem similitudinem, quo pacto omnia univocatio est analoga; [illegible] ut significat inaequalem similitudinem, quo pacto sumitur analogia, ut ab univocatione distinguitur: tertio, ut significat similitudinem comparationem in communi, sive aequalem sive inaequalem. Potest igitur analogia sumi hoc loco tertio modo, ut sensus dicendus sit, quae sunt unum per se, aut esse unum numero, aut specie, aut genere, aut sola analogia, ut est Alexandri Commentum sententia: quo pacto facile solvitur dubium. Verum, quia unitas analogica, in divisione tradita, plane ut unitas sumi, ut distinguitur ab unitate eiusdem rationis, quae in reliqua tria membra distribuitur, neque est rationi conforme, ut nunc idem nomen [illegible] significatione sumatur; potius dicendum est, tum eadem, sive numero, sive specie, sive genere tradantur, esse unam analogia, aut sensum esse negativam

Solutio dubii propositi. diversitatem analogiae: quasi dictum sit, non esse diversa secundum analogiam (qui loquendi modus saepe alias usurpatur apud Philosophos & Theologos) aut Aristotelem docere voluisse, ea quae sunt unum sive numero, sive specie, sive genere, esse etiam unum in aliquo analogo, ut in substantia communi creata & increata; complexis & incomplexis; aut in accidente; vel denique in ente, etiamsi in eo non analogice, sed ratione communicent: aut sensum, summatim, sententiam huius sociesse, ea, quorum aliquo sunt idem numero vel specie vel genere, esse etiam eadem analogice cum aliquo, licet non cum eodem; tametsi duae posteriores expositiones dura videntur, neque textui Aristotelis consentaneae.

20 Perspicuum est autem. Explicatis generibus seu modis unius, docet Aristoteles ex dictis colligi

colligi

[illegible], [illegible]. Quot enim individuis [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] alterum [illegible] [illegible] [illegible] per se [illegible], vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel individuationis [illegible] [illegible] [illegible] quoque [illegible] [illegible], vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ea [illegible] [illegible], [illegible] aut numero, aut specie, aut genere [illegible] aut genere, aut specie, aut analogia [illegible] analogia, quod ea, quæ [illegible] aut numero, aut genere, aut specie, aut analogia [illegible] [illegible].

NVM ACCIDENTIA sint principia individuationis.

QVÆST. I.

Recensetur opinio Nominalium, & explicatur quæstio.

SECTIO I.

Quæ sint disputanda in hoc cap.

EX multis, quæ ad hoc caput disputari possent, duo tantum discutiemus. Vnum de principio individuationis rerum, hoc est, per quid res communes, & divisibiles, vt homo, equus, & cæteræ naturæ, quæ de pluribus dicuntur, fiant singulares & individuæ, vt hic homo, hic equus: Alterum, quia ea vno non sunt plura sine distinctione aliqua, quot & quænam sint genera distinctionum, quarum in Philosophia præcipuus est vsus, præsertim cum horum rei explicatio ad ea omnia quæ [illegible] capite tractanda sunt, non parum conducat.

Num res ipsæ omnes sint individuæ. Opinio Nominalium tollens [illegible] universalia.

Principium individuationis investigantibus, illud [illegible] [illegible] disputandum videtur, num res naturæ quæ communes appellantur, vt homo, equus, & quæcunque aliæ eadem nomine & ratione de pluribus dicuntur, sint per se ac primo individuæ: ita vt homo, exempli gratia, nihil aliud sit, quam hic homo, aut ille &c. Neque alia ratione distinguantur hic & ille, quam individuum [illegible] [illegible] [illegible], vt Occham in primo Sententiarum d. 2. q. 4. & 6. & alij (inter quos est Gabr. in 1. d. 2. q. 6. 7. & 8.) Nominales existimant. Si enim hoc modo sese res habet, tota hæc disputatio de principio individuationis [illegible] est. Nam, cum nomine principij individuationis intelligant Philosophi id, per quod communia fiunt singularia: si omnia ea, quæ communia appellamus, sunt per se ac primo singularia & individua, quid opus est quærere, per quid fiant individua? Verum, quia contra hanc opinionem, partim disputatum est apud Porphyrium partim sub finem huius libri ad cap. 28 [illegible] disputandum est, non est quod in ea examinanda hic immoremur, sed potius cum communi Philosophorum sententia supponendum, naturas [illegible] communes dictas, ex se individuas esse ad plura, ac proinde non esse per se individuas, sed fieri tales per aliquid aliud, quicquid id tandem sit, quod ideo iam ab aliis principium individuationis appellatur.

[illegible] [illegible] [illegible] principium [illegible] hoc quod [illegible] nos fundamentum.

Illud tamen animadvertendum est, cum esse sumendum in hac disputatione principium individuationis pro eo, quo naturæ [illegible], formaliter fiunt individuæ. Illa enim [illegible] clarius fieri formaliter individuas [illegible] [illegible] ipsa, [illegible] [illegible] indivisibilitate [illegible] [illegible] eiusdem rationis (in quæ omnia [illegible] divisibiles sunt) sed summi [illegible] fundamentalis [illegible] pro eo, quod [illegible] fundamentum & causa dicta indivisibilitatis. Naturæ enim communes, cum oppositæ divisibilitatis fundamenta sint, non possunt eædem esse indivisibilitatis. Ita sit, vt in rebus omnibus [illegible] (excipiendus enim est Deus in quo nulla est natura communis, sed omnia sunt singularissima) aliquid aliud præter naturam communem quærere oporteat, quod sit proximum fundamentum & causa dictæ indivisibilitatis sive incommunicabilitatis: hoc enim nomine principij individuationis in hac disputatione intelligimus.

Prima opinio de principio individuationis asserens id solis esse [illegible] accidentium. Auctores sententiæ.

Sunt igitur, qui velint, principium individuationis non esse quidem vnum aut alterum accidens per se sumptum, sed veram aliquam [illegible] accidentium [illegible]. Aiunt enim, naturam communem accidentium [illegible] [illegible] posse fieri singularem si tam multa illi addantur, vt iam de pluribus dici nequeant, vt [illegible] homini addas, quod sit filius Sophronisci, qui primo natus, tum homo talis de solo dicatur Socrate. In qua sententia, primum videntur esse Porphyrius in Isagoge cap. de specie, cum ait, Individuum aliquid dici individuum, quod ex iis proprietatibus constet, quarum collectio in alio eadem non possit. Deinde Boetius in eundem [illegible] *de differ. & de specie.* *Plures enim sunt,* inquit, *de quibus species prædicantur, non substantia diversificata sed accidentium multitudine.* Et primo de Trinitate c. 1. vbi hæc scribit: *In numero differentiam accidentium [illegible] facit.* Quod idem tradit Damascenus [illegible] suis libri, qui scripsit de duplici natura, & vna hypostasi in Christo. *Legendus* [illegible] *in primo c. 3 & 4.* Idem docere videtur apertissime Avicenna 5 sua Metaphysices capite 2. & 4. Sic enim ait principio: [illegible]

[illegible] *ratificantur ex materia communi* A [illegible] *&* [illegible], *per aliam Vesbanb*, postulaet autem hæc modo. Postquã natura [illegible] est species specialissima, ac accidens circumstantiæ pro [illegible] & accidentibus, per quæ natura individuatur, & sic figura.

1\. Sunt autem pro hac sententia huiusmodi argumenta. Primum, si individua eiusdem speciei ultimæ differentia inter se internis ac essentialibus differentiis, & non tantum accidentariis [illegible], differrent utique essentialiter ac proinde specie, quod [illegible] incolit.

Confirmatur argumentis.

2\. Deinde, possent definiri essentiali definitione, quod omnes negant, idque fieri non posse docet Aristoteles libro 7. cap. 15. text. 53.

3\. Præterea, liceret descẽdere sub speciem infimam dividendo, quod tamen prohibet Plato in libro, qui citatur vel de regno inscribitur *Dialogo* 16. teste etiam Porphyrio in Isagoge, *cap. de specie*.

4\. Postremo, non esset species tota [illegible] respectu individuorum, hoc est, non contineret totam illorum naturam & quidditatem, ac proinde non prædicaretur de illis cõpleta in quæstione, *Quid est*. Quorum aliquã inficiatur Porphyrius eisdem pene verbis capitis de specie, aliorum Dialecticorum communi consensu negat. Atque hæ rationes eo spectant, ut concludant, individuationem fieri additione accidentium, sine multorum simul, ut Auctores propositæ opinionis aiunt, sine certi alicuius & determinati.

Refutatur propositæ opinio, & concluditur negativa pars quæstionis. SECT. III.

Accidentia principium individuationis non esse.

Dicendum est tamen, fieri non posse, ut accidentia sint principia individuationis, sive absolute sumantur, sive ut hæc aut illa, sive singulatim ac per se, sive alia cum aliis coniuncta.

Primum, quia si accidentia sumantur absolute, ut calor quatenus candor, calor quatenus calor: cum illa eo pacto sumpta, non minus sint communia, quam cæteræ naturæ, quibus adduntur, non poterunt illas efficere singulares: commune enim communi additum non reddit illud singulare, si vero sumantur, ut iam singularia eadem quæstio redibit, per quid ipsa ex communibus facta sint singularia. Quod si cum his Auctoribus, quorum opinionem [illegible], respondeatur, unum quodque accidens absolute sumptum nõ posse naturam communem efficere singularem, at multa simul coniuncta id posse præstare, propterea quod multa eorum collectio non possit in pluribus reperiri, vel esse ut. Rursum vero, hæc quam tantum communia sunt [illegible], sine multA [illegible] communia, ad singularitatem, quoniam [illegible] pertineant, vel [illegible] non constat.

Deinde, quia si quæ accidentia essent individuationis principia, ea pertinerent ad quantitatem prædicabile, quandoquidem accidentia quanti prædicabilis, cum recipiant communia in materia communicatur, non possent illa facere singularia: ex ac accidentia quibus prædicabile infunt primo rebus singularibus, ut Porphyrius *capite communiter* ait in Isagoge, cuius sententia omnes, *& inter alios D. Thomas opusculo 48. tract.* 2. *cap.* 7. approbant. pertinet igitur ratio individuationem supponunt, quã afficiant.

Tertio, quia essentia rerum individui differentia, vel ab essentia alterius individui eiusdem speciei, aliquo uno perempto, perirent reliqua ut essentia numero distincta, similiter intelligeretur distincta, etsi ab eis per intellectum separentur omnia accidentia. 3.

Postremo quia individua, aut sunt substantiarum, aut accidentium substantiarum, non individuantur utique per accidentia: sunt enim prædicamenta imperfecta a genere summo usque ad individua infima, ut tradit Aristoteles, priori libro de posterioribus resolutionibus, c. 22. text. 31. quo fit, ut hæc sententia non tradat principia individuationis substantiarum, quæ communiter tradenda essent: si vero accidentium, aut dandus erit progressus in infinitum, vel ad aliud devenitur, aut veniendum ad aliquod, quæ per se primo sint individua, quæ tamen nulla sunt. Quodcumque enim accidens sumatur, non minus de eo quæri potest, quo pacto in eo natura communis facta sit singularis, quam de quolibet alio accidente. 4.

Prædicamenta esse imperfecta.

E *Solutio argumentorum partis oppositæ.*

SECT. IV.

Explicatio Auctorum.

Quapropter ad ea, quæ ex Porphyrio, & cæteris Auctoribus pro opposita sententia allata sunt, dicendum est, in eũ sensum accipienda esse omnia, ut loquantur de accidentibus, & differentiis accidentalibus, quibus individua eiusdem speciei intrinsecus & ex natura sua inter se distinguuntur. Nam, quia intrinsecæ differentiæ nos latent, cogentur Philosophi illarum loco tanquam signa accidentium collationis significare, præsertim cum ea naturam individuis sub eadem specie obstineatur, nõ orientur peculiares proprietates, quæ loco differentiarum eiusmodi sumere possimus, ut patebit inferius.

Ad argumenta solutio.

Ad primum vero argumentum dicendum est individua, quæ sub eadem specie continentur, differre inter se per aliquid intrinsecum

[illegible] quia tamē id non est com- [illegible] Philosophus, [illegible] quæ ad essentiam [illegible] pertinent. [illegible] Philosopho [illegible] esse [illegible] definitionibus, & quæ omnibus [illegible] esse possunt, [illegible]. Vnde [illegible] qui [illegible] essentiam [illegible] ab accidentibus [illegible], [illegible] tiarum [illegible] appellamus, pro iis tantum, quibus species constituuntur, [illegible] consideratione.

2\. Ad secundum dicendum non ideo indiuidua non definiri essentialiter, quia non [illegible] à natura speciei & aliqua adiecta differentia ad ipsorum essentiam pertinente, sed quia Philosophi [illegible] essentiam definire consueuerunt, nisi quæ essent vniuersales.

Cur indiuidua non definiuntur.

3\. Ad tertium dicendum, non ideo Platonem prohibuisse descensum sub speciem infimam, quod putaret indiuidua non poni directe sub speciebus, quasi existimaret illa constitui à natura speciei & aliqua accidentium collectione, sed quia indiuidua sunt infinita, ac proinde [illegible], vt ex citatis locis licet intelligere.

Cur sub speciem infimam descensum prohibuerit Plato.

4\. Ad quartum, missa responsione Scoti, in 2. d. 3. quæstione sexta, [illegible] ad argument. qui ideo putat speciem dici totum respectu indiuiduorum, quia totam quidditatem indiuiduorum includit, dicendum est, totum eo loco non accipi pro toto essentiali, sed pro toto vniuersali, vt legenti patet. Asserit enim Porphyrius, genus dici totum comparatione specierum, et speciem esse totum comparatione indiuiduorum, quod falsum esset, si totum [illegible], vt Scotus accepit.

Porphyrius exponitur.

NVM EXISTENTIA, aut id, quod rem efficit, sit principium indiuiduationis.

QVÆSTIO II.

Existentiam non esse indiuiduationis principium.

SECTIO I.

Secunda opinio de principio indiuiduationis.

QVæstionem fecit Scotus 2. sent. dist. 3. q. 3. qui cum videret fieri non posse, vt accidentia sint principia indiuiduationis, confugiens ad existentiam, dicentque omnes communem naturam per existentiam indiuiduari. [illegible] Nicolaus [illegible] [illegible] Porphyrii [illegible] probatur, [illegible] VI. [illegible]

Probatur.

[illegible] per aliquam [illegible]. [illegible] Aristoteles [illegible] capite [illegible] est [illegible] explicatum est. Igitur [illegible] ctio communium naturarum [illegible] uata. Cum ergo vltima earum distinctio per nihil aliud fiat, quam per principium indiuiduationis, quandoquidem infra [illegible] distinctionem non detur vlterior; planè sequitur, existentiam esse indiuiduationis principium.

Hæc tamen sententia facilè refellitur. Primum, quia quod prædicatur contingenter de indiuiduis, non potest esse principium indiuiduationis: alioqui indiuidua contingenter essent indiuidua. At existentia nō necessario, sed contingenter conuenit rebus omnibus infra Deum, etiam indiuiduis [illegible] aliquando non fuerunt.

Refellitur hæc sententia.

Deinde, quia quod supponit distinctionē indiuiduorum sub eadem specie, nō est principium distinctionis illorum sub eadem, vt perspicuum est. At existentia, vt est determinata ad hoc indiuiduum & illud, supponit distinctionem vtriusque [illegible]. Tota enim series cuiusque prædicamenti à summo genere vsque ad indiuidua inclusiuè, præcedit existentiam cuiusque speciei: siquidem homo, exempli causa, prius natura est diuisus in Socratem & Platonem, quam per illos existat, eodemque modo est habēs in cæteris. Quod ex eo perspicue intelligere, quia diuisiones prædicamentales sunt perpetuæ ac necessariæ, existentia vero specierum per indiuidua, est contingens.

Postremo, quia existentia naturarū communium non minus est indifferens ad multas res, quam ipse naturæ communes: quid autem illam determinet ad indiuiduum [illegible], æquè dubium est atque id, quod in tota hac disputatione quæritur, quidnam videlicet naturas communes reddat indiuiduas. Recolendum est tamen id, quod lib. 4. c. 2. q. 4. sect. 4. diximus, existentias inferiorum naturarum non constitui ex existentijs superiorum, licet hæ per illas contrahantur ad inferiora.

Neque id, quod rem efficit, esse principium indiuiduationis, sed de eo hic agitur.

SECTIO II.

HEnricus vero Gandauensis quodlibeto 5. q. 8. satis perspicue docet ac commune non indiuiduari per accidentia, neque item per existentiam, neque vero ulterius quicquam [illegible]

Tertia opinio de indiuiduationis principio.

[illegible] in ipsis individuis, per quod illa A [illegible] sit, & divisa a quibuscunq; aliis eiusdem speciei (sic enim ibi haec negationem exponit ille individuationem) ac eam inter eos tum verit, vt afficiat principium & causam proximam individuationis nullam esse aliam, quam agens ipsum, à quo res individuas producitur, illudque satis esse ad B talem individuationem. Nam, quod in ipsis individuis nihil sit, quod proxima individuationis

Probatur ab Henrico.

1 causa dici possit, ex eo probat ille: quia si esset, adderet vnique speciei aliquid reale, quo pacto differentia specifica addit aliquid reale generali: quod ipse ea ratione existimat fieri non posse, quia illud additum esset factum, ac proinde indifferens & determinabile ex natura sua, quemadmodum differentia specifica, quae generi additur, quod tamen principio individuationis repugnat. Quod vero

2\. agens solum sit ad individuationem rei, quae fit, eo argumento ostendere conatur, quia omnis actio, quae cunque sit, terminatur per se ac primo ad aliquid individuum in se, & divisum à quocunque alio eiusdem speciei.

Absurdam esse hanc sententiam ostenditur.

Verum haec sententia magis absurda est, quam superior. Primum, quia si admitteretur, necessario concedere, praecisis omnibus accidentibus, & ipsa etiam existentia, nihil aliud D 2. reperiri in individuis, quam naturas communes, & duplicem illam negationem: & tamen negationes non constituunt naturas illas, nisi positiuas, vt individua non sint infimarum specierum in sua praedicamento, atque eorum naturas communes contrahi possunt per solam negationem ad individua illa: alioquin rursus ens fictum et non naturale, quod fieri nequit.

3\. Deinde, quia cum posse dividi in plura E individua non repugnet speciei, & tamen repugnet individuo, necessario est, aliqua entitas in individuis, quae non convenit in specie, cuius entitatis ratione ea divisio individuis repugnet. Nec satis est dicere, eam divisionem repugnare individuis, quia convenit illis opposita illa negatio, non possit dividi in plura inferiora: quaero enim, per quid ea opposita negatio conveniat? Nam quod Henricus putat, convenire illis quatenus per causam efficientem, ea ratione constare, satis non possit: quia negatio nec fit per se, neque efficiens, et qua constare possit, id quod sit per se. Vnde fit, vt necessarium sit dari aliquid in eo, quod sit per se, aliquid entitatis vltra entitatem specificam, quae non sit per se, quod quidem illa negatio consequatur.

Postremo, quia cum naturae vniuersales, quae F. & vnitate numerica, habent primas in suo fundamento individuorum, quibus communicantur partim specifica & generica ratione, necesse est in ratione essentiae, hae possint fundare earum vnitatem generalem, quae est communis maxima, quod tamen negatur ab Henrico & Scoti sequacibus, qui individuationem praeter specificam agnoscunt.

Quod vero attinet ad eam rationem, qua Henricus probat, nihil in constitutione individui esse principium individuationis, dicendum est, illud non recte assumi, si principium individuationis esset factum, fore, vt esset indifferens & determinabile. Nam, etsi id verum est, quoad existentiam & non existentiam, non tamen est ad rem, neque ipsi hoc pacto fieret determinabilitatem, sed quoad plura eiusdem rationis: quo pacto falsum est, quod affirmatur. Quamvis quidem ipsa etiam individua sint facta, & tamen non sunt indifferentia, nec determinabilia ad plura eiusdem rationis, horum autem conditionibus sunt ipsa principia individuationis, atque eo magis, quod esse sit indeterminabile communi individuationis principio.

Soluitur Henrici argumentum.

C

2\. Ad alterum vero, quo idem probat, agens, a quo res individua efficitur, esse proximam causam & fundamentum individuationis, dicendum est, ea ipsa probari oppositum. Nam si actio agentis terminatur per se primo ad aliquid individuum in se, & divisum a quocunque alio eiusdem speciei, ab ipso fundamentum debet in eo, quo sit, distinctum a natura specifica, propter quod illi ea duplex negatio conveniat, siquidem nec naturae specificae nec negationes possunt per se primo terminare actionem, sine ea, quae per se primo fiunt, sine eo formae naturam, quae per se primo fiunt, vel dicimus.

NVM RES OMNES sint ex se individuae.

QVÆSTIO III.

Opinio eorum, qui dicunt, res omnes esse ex se individuas.

SECTIO I.

Alij, quos referunt Scotus 2. sententiarum distinctione 3. quaest. 1. & Henricus quodlibeto 5. quaestio 8. sententia superiori incommoda declinant, asserunt, res esse omnes per se communes, dimmitticie et se singulares & individuas, ac proinde non esse quaerenda

Quarta sententia de principio individuationis.

quærenda principia earum individuationis: [illegible] quod negare [illegible] Nominalibus; esse [illegible] ratione communem & [illegible], aliâ singularem & individuam: sed quia [illegible] [illegible] singularis [illegible], communia autem per operationem intellectus, colliguntque illi esse [illegible] ea se in [illegible], per accidens vero communia. Quam sententiam videtur sequi Durandus in 2. sententiarum dist. 3 quæst. [illegible], tametsi paulo aliter, quædam adiungit, quæ huic opinioni repugnant. Eandem opinionem refert [illegible] [illegible] q. de principio individuationis. Itaque,

Explicatur propositio opinio.

quantum licet coniicere ex iis, quæ ab huiusmodi Auctoribus dicuntur (neque enim recte videntur intelligi à quibusdam) putant illi, res individuas, etiam seclusa omni operatione intellectus, non habere principium individuationis à naturis communibus distinctum, sed à sola operatione intellectus distinguntur universalia à singularibus. Proinde simpliciter & absolute dicendum esse, res omnes, [illegible], quæ communes [illegible] [illegible], quia singulares esse ex se individuas. Non negant tamen [illegible] operatione intellectus principia extrinseca individuationis, causam nimirum efficientem & finalem aut etiam intrinseca in substantijs compositis, quæ sunt [illegible] materia, & hæc forma, ut omnes [illegible] quæ principia [illegible] [illegible] sunt ad individuationem, ut ostensum est in causa efficiente: [illegible] autem & forma non sunt principia metaphysica substantiarum compositarum, sed physica tantum, quia non addantur speciebus compositorum ad constituenda individua, ut post [illegible] & species compositorum, materia & forma constituit [illegible] [illegible] omnes esse ex se singulares, hoc est, sine ullo principio individuationis metaphysico, nec [illegible] esse, quo addito singulares fiunt: sed potius, cum ex se singulares sint, quæ ratione fiunt communes & universales.

Probatur argumentis.

Argumenta, quibus hæc sententia confirmari solet (quantum [illegible] loco satis est) hæc
1. sunt præcipua. Quæcunque sunt talia secundum rem, sunt talia ex se: quæcunque sunt talia secundum rationem, sunt talia per accidens: sed res omnes sunt singulares secundum rem, universales autem secundum rationem. Sunt igitur ex se, seu per se singulares, & per accidens universales.
2. Præterea, id quod convenit rei cum esse secundum rem, convenit ei per se, & non per aliquid additum. At esse individuum, seu unum numero, convenit rei cum esse secundum rem (nihil enim existit in rerum natura, nisi individuum) non sunt igitur entia in-

dividua per aliquid additum, sed ex se.

[illegible], nulla natura creata [illegible] [illegible] in aliquo singulari [illegible], ut secundum rem in alio posset existere (quod inductione patet, & ab Aristotele traditur plane de substantijs, septimo libro cap. 13 cum dicit: *Substantia uniuscuiusque rei, propria cuiusque est*) quicquid autem tale est ex se, individuum est. Nulla igitur natura communis est, quæ non sit ex se individua. Quare (ut Durandus ait dist. 3) natura aliqua creata esset pluribus communis secundum rem, essent ei præter principia naturæ illius, quærenda essent propria principia singularium individuorum. Nunc autem cum communicatio omnium creaturarum naturarum sit solum secundum rationem distinctam earum in individuis [illegible] secundum rem, nulla relinquitur ratio, cur præter principia communia naturæ quærenda sint propria principia individuationis.

Atque hæc sententia adeo arridet quibusdam, ut in eam pertrahere conentur communem opinionem Theologorum, atque adeo specialiter sententiam Divi Thomæ & Caietani prima parte, quæst. 29 artic. 1 ubi D. Thomas ait, *substantiam individuari per seipsam*, imo & opinionem Scoti 2. sententiarum dist. 3 q. 2 cui tamen magis alienum ab [illegible] falsa videtur.

Impugnatio propositæ sententiæ.

SECTIO II.

VErum hi Auctores cum dicunt, res omnes esse ex se singulares, aut sumunt particulares *ex se*, ut significent primum aut secundum modum dicendi per se, aut pro eo, quod dicimus, *non per aliud*. Si priori modo, in eundem errorem, quem Nominales [illegible], & sibiipsis repugnant. Nam, si homo (exempli causa) sit per se singularis, nulla ratione potest fieri universalis (quæ est sententia Nominalium) quemadmodum, quia Socrates est per se animal, & disciplinæ capax, nulla ratione fieri posset, ut non sit animal, aut disciplinæ capax.

Dilemma contra propositam sententiam.

Nec ullam vim habet responsio quorundam (ex quibus est Ochamus in 2 dist. 2 q. 7 & Gabrielem) dicentium, non esse parem rationem in his exemplis, eo quod esse animal, & non esse animal; itemque esse disciplinæ capax, & non esse disciplinæ capax, vere opponantur: non autem esse singulare & universale eo quod eidem rei convenire possunt. Res enim vera singularia & universalia, ut talia

Refellitur quorundam responsio.

Vniuersale & singulare non opponuntur.

[illegible], nec opponuntur aut repugnant, cum in A Socrate [illegible] coniunctim inueniantur. Vniuersale enim est, quod in pluribus esse potest; singulare, quod in pluribus esse non potest. Hinc enim recte colligas, vniuersale & singulare non esse opposita, quia esse vniuersale & singulare simul eidem rei conuenire possent, nisi res sumantur secundum eandem rationem, ut patet ex Dialecticorum documentis, quod tamen hic non accidit. Homo B enim non est per se singularis, nisi ut est Socrates, aut aliis ex singularibus, qua tamen ratione non possit esse vniuersalis, ut luce clarius est.

Praeterea, cum dicunt hominem esse per se singularem, necessario verbum *homo*, sumi debet pro homine sub ratione hominis, alioqui si sub ratione alicuius particularis hominis sumeretur, liceret etiam dicere, animal esse per se rationis particeps, quia aliquod C particulare, animal est per se rationis particeps. quod tamen falsum omnino est. Significat enim haec oratio, animal, qua ratione est animal, esse rationis particeps: at dicere, hominem sub ratione hominis esse singularem, nihil aliud est, quam incidere in errorem Nominalium.

Ex his patet, si Auctores propositae sententiae sumant particulam *per se*, ut significat primum aut secundum modum dicendi per se: D non dubium esse, quin deficiant ad opinionem Nominalium, cum tamen id minime velint. Quod autem illam hoc pacto sibi repugnent, ex eo constat: quia alioqui admittunt naturas vniuersales, quas hac ratione funditus tollunt.

Si vero sumant particulam *per se* pro eo quod dicimus, *non per aliud*, nempe accidentarium, & extra rationem rerum singularium, ut plerique eorum videntur accipere, recte quidem E sentiunt, ut ex iis, quae diximus in superioribus sententiis impugnandis perspicuum est. Verum, nec recte loquuntur, nec quaestionem soluunt. Quamuis enim animal non per aliquid accidentarium, & quod non pertineat ad essentiam hominis sit homo: non tamen recte diceretur, animal per se esse hominem. Ita fit, ut vero etiam sensu retento, non recte loquantur, & ansam erroris multis praebeant. Quod denique hoc pacto minime soluant quaestio- F nem, ex eo perspicuum est: quia hic sensus nihil omnino tradit, quo addito, naturae communes fiant individuae, sed tantum definit eas non esse individuas per aliquid aliud accidentarium & extrinsecum ab essentia individuorum, quo fit, ut iuxta hunc sensum non doceant hi Auctores quid sit principium individuationis, sed tantum quid non sit. Non ita sane D. Th.

A aut Scotus, qui et hanc quaestionem soluerent, quae superius proposuimus, si de principio individuationis dicerent, quid non esset, nisi etiam adderent, quid esset, ut ex sequentibus perspicuum erit. *Aliter D. Thom. [illegible] Scotus.*

Itaque, etsi haec sententia primo aspectu quibusdam videtur facillima, est tamen omnium implicatissima & quae, si in certam ad veritatem lucem reducatur, quaestionem insolutam relin- B quat. Atque haec satis sint pro eius impugnatione. Nam, quod [illegible] auctores [illegible] videntur ponere distinctionem inter principium individuationis & naturam communem, nisi quatenus intellectus (ut in ea propositione diximus lib. 7) haec impugnandum est. Recte autem, [illegible] dicant, materiam & formam esse principia Physica individuationis rerum naturalium, inferius patebit. *Opinionem hanc esse omnium implicatissimam.*

C

Solutio argumentorum.

SECTIO III.

QVare ad primum eorum argumentorum respondendum est quaecunque sunt talia, secundum rem, esse talia ratione, utroque sensu ex duobus explicatis hac verbis [illegible]. Est enim animal secundum rem (hoc est, praecisa omni operatione intellectus, ut ipsum repraesentantur) rationis particeps, nempe per qualitatem [illegible] naturam a [illegible] etiam quantitate D bipedem, album, & per accidentia quaedam existentia addita: cum tamen nostra significatione verborum *per se* animal sibi vendicet haec attributa, ut perspicuum est.

Ad secundum dicendum, nihil aliud eo colligi, quam quod eam sine individuo [illegible] aliquid [illegible] in secundum individuorum quod tamen [illegible], ut [illegible] declaratur.

Ad tertium negandum, quicquid ita est in uno, ut in alio secundum rem esse non possit, E esse per se singulare. Nam ut aliquid sit per se singulare, necesse est, ut ne ratione quidem in alio reperiri valeat: quod tamen falsum est dicere de hominis & animalis natura, quae communes appellantur. *Quod requiratur, ut aliquid sit per se singulare.*

Hinc fit, ut illud Durandi, 2. Sent. d. 3. q. 2. quod in eodem argumento additum est, non recte ab eo sit concludendum. Nam, etsi nulla natura [illegible] est communis secundum rem, satis tamen est communitas illius secundum F rationem ex ipsa natura rei ducta, ut postea illam hoc pacto communem, necessario quaerenda sint propria principia individuationis rerum singularium. Alioqui, si individua nihil praeterea includerent, ea iam [illegible], quae contra Heraclitum obiecta sunt.

Sed praeter ista Durandi, haec & similia sibi obiici possit: & nescio quo pacto hac & illa [illegible], & in opinione secundo loco impu- *Pro Durando.*

[illegible] impugnatam inrodit, [illegible] impugnari, A & quæ ex parte verum [illegible] nime soluit. Nam cum quærenti, quo pacto distinguantur natura communis & indiuidua correspondens, distinguit, vt conceptum & rationem; paulo autem inferius, vt docens per quid materia sit hæc, respondet, esse hanc per aliquid sui generis. Hic iam quæro, quid sit illud pertinens ad genus materiæ, quod habet hæc materia præter materiam commu- B nem, siue communem. Existimatne, vt ille videtur significare in priori pronunciato, an vero aliquid hanc materiam in quidditate, quod materiam communem contrahat per modum essentialis differentiæ, vt innuit in posteriori pronunciato? hæc enim diuersa sunt, & illud prius in secunda quæstione impugnatum, ac denique vtrumque contrarii Durandi opinionem. Si enim materia non est hæc, nisi aut per essentiam, aut per differen- C tiam sibi additam, & hæc materiæ intrinsecam, non igitur non est hæc ex se ipsa: Iam vobis nolens Durandus è propria opinione discedere videtur. Denique nihil aliud concludit de materia, quam quod sit hæc secluso omnibus accidentium prædicamentorum formis, & ipsa etiam substantiali: quod etsi verum est, non est tamen satis ad explicandum eius indiuiduationis principium.

Censura de Authoribus pro hac opinione citatis. Quod vero attinet ad eos Authores, quos multi huius opinionis sectatores pro se afferunt, si priores quidem sensus verbo [illegible] ex se magis approbentur, soli Ochamus & ceteri Nominales illius fautores credendi sunt. si vero posteriores magis placeant, fauebunt quidem illi D. Thomas in 1 p. q. 29. art. 2. Caietanus & horum, non tamen in eo, vt possit explicatam esse eo pacto quæstionem. Nam etsi D. Thomas in loco citato obiter ait, *substan-* E *tiam indiuiduari per ipsam*, hoc est, non per aliquid aliud, quam per substantiam (quod etiam Caietanus fatetur) tamen vbi ex instituto hanc quæstionem explicat, plane quærit aliquid sub specie infima, quo natura specifica ad indiuidui rationem contrahatur, præterquam in substantiis separatis, vt patebit inferius. Multo autem diligentius & accuratius id facit Scotus in rebus omnibus [illegible] Deum; omnes res principium fundamentum per quod constituit in extrema opinione earum, F quæ asserunt, omnia talia esse ex se singularia, vt apertissime declarat longissima disputatione, quam ille in eo citato distinctionis 2. d. 3. quæstion. 1. instituit.

A

NVM MATERIA SIgnata sit principium indiuiduationis.

QVÆSTIO IV.

Opinio D. Thomæ & Aristotelis.

SECTIO I.

CVm igitur ex dictis pateat, nec aliquid contrahentem accidentaliter rebus indiuiduis esse principium indiuiduationis, neque etiam res omnes esse ex se indiuiduas: inuestigandum est deinceps, quonam intrinseco principio fiat illarum indiuiduatio. Qua in re duæ extant celebres admodum sententiæ, quæ & oppositæ feruntur. Vna D. Thomæ opusc. 29. & de ente & essentia c. 2. & 3. p. q. 77. art. 2. & 4. dist. 12. quæ. art. 1. & 2. & 7. Metaph. text. 2. existimantis esse C materiam signatam, seu designatam; altera Scoti in 2. d. 3. q. 6. asserentis, esse differentiam quandam, per quam natura specifica non aliter per se contrahatur ad indiuiduum, quam natura generica ad speciem per differentiam specificam.

Quænam sint celebres de principio indiuiduationis.

Sententia D. Thomæ quam, licet Aristotelis probatur. At sententiam D. Thomæ multa Aristotelis dicta, ex eisque ducta argumenta confirmant.

Primum est illud, quod Aristoteles hoc capite, text. 42 asserit, ea esse vnum numero, quo D rum est materia vna. Quibus verbis videtur docere, materiam designatam ac certam esse 1. principium indiuiduationis.

Alter locus se offert ex lib. 7. c. 8. text. 28. ubi 2. scriptum est: *Tale autem iam forma in hisce carnibus atque ossibus Socrates est & Callias.* Quo loco nomine harum carnium, & horum ossium, materiam designatam significauit.

Tertius locus, atque adeo expressior affer- 3. E tur ex lib. 7. c. 10. text. 35. vbi Aristoteles, cum docuisset, hominem vniuersalem constare ex forma & materia communi, ita subdit: *Singulare autem ex vltima materia, nam Socrates est* vbi signatam materiam aperte vocat vltimam, atque, vt talis est, non includitur in ratione hominis communis.

Quartus locus, qui maxime mihi [illegible] 4. habetur lib. 12. c. 8. tex. 49. vbi Arist. aperte docet, ea quæ sunt plura numero sub eadem spe- F cie necessario habere materiam: quasi materia hæc & illa sint principia indiuiduationis huius & illius indiuidui sub eadem specie. Vnde concludit, fieri non posse, vt sint plures numero primi motores, quia primus motor est expers materiæ.

Extremus locus habetur 1. de cœlo c. 9. tex. 5- 91. & 95. vbi Aristot. perspicue docet, fieri non posse, vt sint plures cœli, hoc est, mundi, quia

[illegible] hic complectitur totam materiam, A quam in [illegible] esse potest.

Ex his [illegible] primo argumentari hoc [illegible]: idem est principium individuationis, quod est principium multiplicationis [illegible] [illegible] eadem specie ([illegible] principii constitutiuum [illegible], quibus multiplicantur, ut patet) sed designatae portiones materiae sunt principia multiplicationis individuorum sub eadem specie, ut Aristoteles [illegible] B dicet proxima [illegible] ergo & individuationis.

2. Secundo, idem est principium individuationis, quod principium distinctionis individuorum sub eadem specie: (ex quo enim res ultimo constituitur, eo ultimo a caeteris distinguitur, ut inductione patet) sed materia signata sit principium distinctionis individuorum [illegible] est, ut sit individuationis. Assumptio [illegible], quia cum C [illegible] eiusdem speciei cum [illegible], [illegible] forma est diversa numero a forma [illegible] propter materiam, ut ait Arist. 7. lib. c. 8. tex. 28. hoc est, quia recipitur in alia designata materia.

3. Tertio, illud asserendum est esse principium individuationis, quod est prima radix & origo subiectionis [illegible] prima subiectio [illegible] praedicationis [illegible] prima radix & origo subiectionis est materia, praesertim signata & certa, cum ipsa sit primum subiectum simpliciter, ex quo unumquodque primo [illegible] constituitur, & in quod ultimo resolvitur, ut ait Arist. 1. Phys. c. 9. tex. 82. igitur materia signata est principium individuationis.

4. Postremo, cum individua hoc distinguantur a naturis communibus, quod nō possint pluribus communicari, illud asserendum est esse principium individuationis, quod est principium & causa incommunicabilitatis, ut ita loquar: at hoc principium est materia, praesertim signata (forma enim [illegible] communicari possit, materia autem est pura [illegible]) est igitur materia signata principium individuationis.

Hic adductus est D. Thomas, ut [illegible] ubi de hac re ex instituto loquitur, plane docuit principium individuationis esse materiam signatam. Quae sententia non dubiū est, quin sit Aristotelica: proinde si labitur in ea D. Thomas, communis est ei lapsus cum Aristotele.

Illud tamen certum sit, nec Aristotelem, neque D. Thomam in ea esse sententia, ut putent materiam signatam esse principium individuationis [illegible] individua, sed [illegible] tantum substantiarum, quae sub eadem specie individuantur. Putant enim, accidentia

specifica individuari per subiecta, sive substantia sint materialia, ut [illegible] caloris, sive materiae expertia: substantias [illegible] formas vero separatas specificas, & complectens hoc ipso individuas, quod [illegible] non possint [illegible] eadem individuas per [illegible] ultimo [illegible], quae specifica [illegible] complectitur. Unde [illegible] in substantiis separatis [illegible] esse individua, quod species, nec fieri posse, ut [illegible] [illegible] numerum specie [illegible], cum careant materia, quae est principiū individuationis sub eadem specie, contra quam [illegible] disputandum est. Dixi & complexa, quia formae substantiales corporum [illegible], quae incomplexae sunt, etsi non includunt materiam; tamen, quia in materia signata recipiuntur, eadem de illis ratio est, atque de substantiis complexis materialibus. Itaque & substantiae complexas includentes materiam, & etiam formas, putant Aristoteles & D. Thomas individuari sub eadem specie, atque adeo multiplicari sub illa propter diversas portiones materiae, in quibus diversae numero formae recipiuntur, nisi una forma alicuius speciei occupet totam materiam sui capacem, quod sancti Doctoris sententia evenit in corporibus coelestibus: quippe in quibus est individuatio sit per materiam signatam, quae non includitur in natura specifica, nulla tamen multiplicatio individuorum eiusdem speciei fieri possit, quod unica tantum sit materia, quae formae eius speciei sit capax. Atque haec est sententia de principio individuationis, quam ex Aristotele accepit D. Thomas, quae utrum vera sit necne, expendendum est deinceps.

Materiam, ut est quantitate affecta, non esse principium individuationis.

SECTIO II.

Tota difficultas huius rei in explicatione materiae signatae posita est. Quocirca illud animadvertendum est, nomine materiae signatae ab utroque [illegible] intelligi materiam quantitate affectam. Nam cum apud Aristotelem lib. 5. ipso cap. tex. 21 & lib. 5. cap. tex. 21 & aliis saepe duplex tantum sit divisio, una secundum formam, quae semper apud illum est secundum speciem, altera secundum quantitatem: divisio autem, quae fit in varias portiones materiae ad multiplicanda individua sub eadem specie non sit secundum speciem, sed secundum quantitatem, efficitur ut nomine materiae signatae, qua fit eiusmodi multiplicatio, sit intelligenda materia

teria affecta quantitate, quod idem apud D. Thomam passim, locis paulo ante citatis invenitur.

Prima opinio: materia quanta. Complures vero omnes D. Thomae sectatores eo modo intelligunt materiam quantitate affectam. Sunt enim, qui (ut Ferr. primo contra gent. cap. 21. Soncin. 5. Met. q. 33 & 34 faciunt) nomine materiae quantae intelligendum esse totum aggregatum ex materia & quantitate. Nam, cum substantiae, quae sunt individuae sub specie infima, debeant esse & incommunicabiles pluribus, & distinctae a quibusdam aliis sub eadem specie contentis, ac materia ex se ipsa sit principium incommunicabilitatis, ratione vero quantitatis, cui primo convenit distinctio materialis, sit principium materialis distinctionis (quae perspicua esse putant ex argumentis paulo ante propositis) consequitur materiam simul cum quantitate esse principium individuationis substantiarum corporearum sub eadem specie infima. Quam sententiam amplectuntur Paulus Soncinas in septimum librum, quaest. 33 & 34 & Franciscus Ferrariensis in primum contra gentes, ad cap. 21 eandemque videtur Divus Thomas sibi persuasisse cum aliis locis complexibus, tum maxime 3. p. quaest. 77. artic. 2.

Refellitur. Primo. Haec tamen sententia facile refellitur. Primum, quia aut sermo est de quantitate absolute, aut de singulari quantitate. Si absolute, fieri non potest, ut materia quanta sit principium individuationis, cum pluribus communicari possit: sin vero de quantitate singulari, cum ea non sit singularis, nisi quia recipitur in singulari subiecto (ut ipsi docent) prius natura ordine est materia singularis, quam sit quanta eiusmodi quantitate: quapropter non opus illa erit quantitate, ut cum ea materia sit principium individuationis compositae substantiae. *Secundo.* Deinde, quia materia quanta hoc pacto explicata, est unum quippiam per accidens, ut ex hoc ipso capite perspicuum est; atque nullum principium eius, quod est unum per se, cuiusmodi sunt omnia individua cuiusque praedicamenti, potest esse unum per accidens, alioqui id, quod constat principio, esset [illegible] ipso principio: quod fieri non potest. *Tertio.* Postremo, quia individuae substantiae, quae sub eadem specie continentur, distinguuntur inter se per aliquid sibi intrinsecum & essentiale: at quantitas, non est hoc pacto intrinseca individuis substantiis, cum praedicamento sint permixta, ut supra diximus. Nec tamen illam vim habet illa communis responsio, cum qualibet substantia materialis per materiam est individua, & una numero, unitate transcendente, quam sit quan-

tamen tantum principium esse unam [illegible] ex unitate numerali, quae pertinet ad praedicamentum quantitatis. Non enim quaeritur, per quid substantia sit una unitate certa praedicamenti [illegible], sed in ipso praedicamento substantiae. Quibus fere verbis respondeant ad rem, vel ipsa responsione illa argumentum, vel potius utrumque [illegible]. Missis solutionibus argumentorum, quibus dicimus illos in hanc sententiam adductos fuisse, quia ad eadem principia quaestionis [illegible] intelligi, & facilius solui potuerint.

Nec materiam cum potentia ad certam quantitatem esse individuationis principium.

SECTIO III.

Secunda opinio: materia signata. Alij propositis rationibus adducti, nomine materiae signatae, sive quantae, intelligunt non materiam cum quantitate simul, sed materiam cum potentia ad certam numero quantitatem, ea nimirum ratione, qua est capax illius, & non alterius. Qui in sententia sunt Caietanus in libro de ente & essentia, cap. 2. quaest. 4 & Chrysostomus Iavellus hoc loco, quaestione 13 putant enim materiam communem, cum sit potentia quaedam, fieri hanc numero, sive signatam per capacitatem certae duntaxat numero quantitatis, eodem pene modo, quo potentia sentiendi in communi, fit potentia videndi per capacitatem perspicui solum [illegible]. Si quis autem obiiciat, qua ratione materia una fiat capax huius solius numero quantitatis, cum sit indifferens ad omnes formas naturales, omniaque earum accidentia, respondent id fieri actione agentis disponentis materiam. Nam, cum illa disponitur ad introductionem formae substantialis, simul etiam disponitur ad omnia, quae illam consequuntur: & quia in generatione non introducitur qualibet, sed certa & designata, consequens est, ut illam sequantur certa & designata quantitas, quandoquidem quantitas & caetera accidentia, quae consequuntur, simul subiecti naturae cum forma substantiali [illegible] contra [illegible] Divi Thomae [illegible] 4 sent. [illegible] & 3 Capreolus in 2. d. [illegible] 1. Ferr. contra gentes, cap. 71 Caietan. de ente & essentia, cap. 7 quaest. 17. & aliorum cum plurimum gravium Scholasticorum sententia. Cum igitur in eo temporis momento, quo forma substantialis introducitur, non quaelibet numero quantitas, sed certa & designata recipiatur in materia, [illegible]

Quantitas & caetera accidentia per consequentiam, quae illam consequuntur, simul cum forma substantiali adveniunt.

ut materia in eodem momento ita sit capax A illius quantitatis, ut per eandem & ab eodem agente non sit capax alterius, quamquam absolute ac simpliciter sit capax infinitarum aliarum. Ex igitur ratione dicunt illi materiam fieri hanc numero, designatamque, quatenus in eo momento temporis quo forma introducitur (sed prius natura) est in potentia proxima ad eam solam numero quantitatem, quae est consequutura formam. B

Reiicitur. Primo. Verum, neque huiusmodi opinio placet. Primum, quia si materiam esset haec numero, nisi quatenus actione agentis potestate proxima est capax huius solius quantitatis, fieret necessario, ut quoniam materia in qualibet generatione est capax novae numero quantitatis, quae novam formam substantialem consequitur, in qualibet generatione esset alia numero materia, ac proinde non eadem numero maneret in re genita, quae fuit C in corrupta. quod quam sit absurdum, luce clarius est. hoc enim pacto non daretur idem commune subiectum, in quo terminus ad quem succederet termino a quo, id est, formae privationi; quod est principium fundamentum naturalis Philosophiae.

Secundo. Deinde, quia sequeretur, ut in qualibet rei generatione, alteram materiam annihilari, alteram creari: quandoquidem materia, cum sit primum subiectum, nec ex alio subiecto D fieri, nec in aliud resolvi potest.

Tertio. Tertio, quia quantitas non est designata & una numero, nisi quia recipitur in materia una numero, ut alias ostendimus: quod si verum est, potius quantitas est haec numero per habitudinem ad hanc numero materiam, quam materia sit haec numero per habitudinem ad hanc quantitatem.

Responsio pro citatis Auctoribus infringitur. Quod si huius opinionis Auctores respondeant, materiam non esse absolute hanc vel E illam numero per potentiam ad hanc vel illam numero quantitatem, ideoque dicti propositis argumentis, sed esse principium individuationis huius vel illius numero compositi, ut Socratis aut Platonis, quod non falsum esse non ostenderimus, oportebat eos tradere quo pacto materia esset haec numero absolute ac simpliciter: hoc enim necessarium est, ut esse possit principium individuationis huius vel illius compositi: & in hac expositione est F praecipua huius controversiae difficultas. Si illi nihil afferunt, quo materia alioqui communis, fiat haec vel illa numero, nisi potentiam ad hanc vel illam numero quantitatem quae fit, ut plane consentanea sentire, eam esse absolute hanc vel illam numero per huiusmodi potentiam, quod argumentis propositis optime convellitur.

Quarto, quia cum materia ex essentia sua sit potentia quaedam ad formam substantialem, si illa ex habitudine ad certam aliquam numero formam fieret haec numero, sive simpliciter, sive ut principium individuationis huius aut illius compositi: non ex habitudine ad certam numero accidentalem, sed substantialem, eiusmodi unitatem acciperet: prius enim natura respicit illam formam substantialem, quam accidentalem quamlibet. *Quarto.*

Quinto, quia potentia ad quantitatem, quatenus talis est, revocatur ad praedicamentum quantitatis: siquidem potentia passiva, ut talis est, ad illud praedicamentum reducitur, ubi ponitur eius actus, ut patebit lib. 12. at nulla natura communis contrahitur per se ad inferiora per id, quod pertinet ad aliud praedicamentum. quare nec materia, ut sit haec vel illa per potentiam ad hanc vel illam C quantitatem. *Quinto.*

Ad haec argumentum respondet Iavellus, potentiam passivam non revocari ad praedicamentum, in quo ponitur eius actus secundarius, sed ubi ponitur primarius. nunc autem quantitatem non esse actum primarium materiae, sed formam substantialem. Verum haec responsio non effugit vim argumenti. Nam etsi potentia passiva seu receptiva materiae, simpliciter & absolute non revocatur ad praedicamentum quantitatis, revocatur tamen, quatenus passiva & receptiva quantitatis, estque ut talis est posterior quantitate. Hac de causa Caietanus ad primam partem D. Thomae, q. 29. art. 1. melius expenso argumento, plane se mentem retractat cap. 2. q. 4. sententiam de individuatione substantiarum materialium per potentiam ad quantitatem, quam fuerat sequutus ad libellum, de ente & essentia, docetque materiam non quatenus est in potentia ad certam numero quantitatem, sed quatenus est radix & fundamentum illius, seu quatenus illam praehibet, esse principium individuationis materialium substantiarum. Demumque ait hoc pacto duo quasi fundamenta Divi Thomae in hac re inconcussa servari: nempe, distinctionem numeralem substantiarum materialium fieri primo per quantitatem, quod pronunciatum vocat maximam ex sensu dictis: & nihilominus easdem substantias individuari per seipsas (ut eo loco tradit D. Th.) hoc est, non per aliquid posterius. Nam, individuari per quantitatem, ut praehabetur in sua quasi radice & fundamento, non est individuari per ipsam quantitatem formaliter, aut per potentiam ad quantitatem, quae sunt posteriora ipsis substantiis, sed per aliquid prius, quodque ad praedicamentum substantiae pertinet. Quo pacto nomine materiae signatae in-

Iavelli responsio. *Non evadit argumenti vim.* *Caietanus sibi sententiā retractat.* *Eiusdē Auctoris expositio, & cohaerentia.* *Explicatio materiae signatae.*

tam intelligenda est materia radicaliter, vt sic A dicam, & fundamentaliter signata, hoc est, habens certam quandam particularem vnitatis gradum, propter quem a certo & designato agente, & in certo & designato temporis momento, non est capax alterius quantitatis, quam certæ cuiusdam.

Qua ratione materia signata dici possit principium indiuiduationis.

SECT. VI.

Certiori expositione vtrumq; veram materialiū principium indiuiduationis attingit. Hoc igitur modo intellecta materia signata, vtcunque dici potest, eam esse substantialem materialium principium indiuiduationis. Quælibet enim materia singularis, ipsa secundum se est principium indiuiduationis compositorum naturalium, non primum tamen, quia & ipsa adhuc resoluitur in gradum specificum, quo prius habet omnes omnino dimensiones possibiles, & est earundem capax, & in gradum indiuiduum, quo est capax quarundam, tametsi infinitarum: quatenus autem formaliter est affecta ipsis dimensionibus, est principium indiuiduationis non essendi, sed a posteriori cognoscendi iuxta generalem principij definitionem, positam capite primo huius libri, quo principium dicitur id primum, vnde aliquid est, aut fit, aut cognoscitur. Hæc D. Thomas

Confirmatur ex D. Thoma. concepit pene verbis tradit in opusculo de D natura materiæ & dimensionibus interminatis. sic enim ait: *Cum substantia in aliqua specie substantiali existit (sit prima substantia) quæ indiuiduum dicitur, aliud quod tenet rationem primi subiecti, est causa indiuiduationis & diuisionis speciei in supposita. Primum autem subiectum est, quod in alio recipi non potest.* Et post pauca: *Materia autem secundum quod consideratur cum trinis dimensionibus nō est primum subiectum, sed secundum se, & in natura sua.* Et E paucis verbis interpositis: *Cum ergo forma recipitur in materia, circumscriptis omnibus per intellectum dimensionibus fit aliquid existens in genere substantiæ, & vltimum completum habens rationem indiuidui in substantia: sed non hoc & nunc demonstrabile sine dimensionibus determinatis.* Vnde per conclusionem, *si ideo (sic) dicatur quod materia sub certis dimensionibus est causa indiuiduationis: non quod dimensiones causent indiuiduum, cum accidens non causet suum subiectum, sed quia per dimensiones certas demonstratur indiuiduum hic & nunc, sicut per signum proprium indiuidui & inseparabile.* Hæc D. Thomas.

Corpus qualitatibus indiuiduationis non assequitur. Certum, non per qualitates, sed per dimensiones quantitatis, assignari a posteriori indiuiduationis substantiarum materialium, hæc est ratio. Quia qualitates indiuiduorum eius-dem specie, ita sint inter se similes [illegible], vt nec sensus, nec intellectus quasi omnino ductus a sensu, discrimen vllum inter eas intueri possit, quod in Antiocho Rege, & Artemone plebeio historiæ prodiderunt. Vide Valerium Max. lib. 9. c. 14. at quantumvis quædam quælibet indiuiduæ substantiæ, similes sint inter se ratione qualitatum, semper tamen hoc discernent ratione quantitatis in eis B apparet, vt eas numeramus tanquam duas, ac proinde plane cognoscamus vnam non esse aliam. Id quod D. Thomas doctissime admiratur quodammodo vbique asserit. Nam quia

Quantitatis proprium est habere partes. proprium quantitatis est habere partes situ quodam intrinseco, siue essentiali inter se distinctas, hoc est ita dispositas, vt vna sit extra aliam, inde prouenit, vt omnia quorum quantitates possunt esse partes vnius totius quantitatis, necessario inducerentur esse diuersa. Atque hæc est ratio cur Aristoteles potius defi-

Cur Aristoteles per materiam potius definiat ea, quæ sunt unum numero. C niret ea, quæ sunt vnum numero, per ea quorum materia est vnum, quam per ea quorum forma est vnum: quia, inquam, distinctio quantitatum, quæ signacula sunt materiæ, sensibus discernitur distinguitque indiuidua; non item distinctio qualitatum, quæ sunt quasi signacula formarum. Quod ea ro accidit, cum sub eadem specie, vt dictum est sæpe a nobis, aliæ qualitates ab aliis non discernerentur, D nisi in diuersis quantitatibus existerent.

Dubia circa superiorem explicationem. At cum res genita & corrupta non distinguantur per quantitatem sensibili discrimine; immo, ne intelligibili quidem apud quosdam, quod credant vtramque habere eandem omnino quantitatem; quærat aliquis, cur ea 1. per certam quantitatem numero constituta sit indiuiduationis principium, etiam quoad cognitionem a posteriori.

Deinde, cum nihil esse possit indiuiduationis 2. E principium, nisi ipsum per se sit indiuiduum, siue hoc vel illud numero: materia autem per certam numero quantitatem non fiat absolute hæc vel illa numero, sed solum fiat huius vel illius numero, vt Socratis aut Platonis (est enim hæc vel illa numero antequam hanc vel illam designatam accipiat) aut ad eam determinata sit; obiiciat aliquis non debere eam per certam numero quantitatem constitui indiuiduationis principium etiam F quoad cognitionem a posteriori, sed per aliquid aliud, per quod cognoscatur quatenus hæc est illa absolute, nō quatenus huius aut illius. Hoc enim præcipue quæritur in hac quæst. vt sæpe in solutione præced. diximus.

Postremo, cum substantia composita ma- 3. gis habeat esse, ac proinde vnitatem per for- *Cur forma non sit vnquam* mam, quam per materiam: cum sit prius forma, *[illegible]* quam materia constituta sit indiuiduationis

[illegible] principium.

principium. Facit etiam plurimum pro hoc A ne, quod Arist. 2. Physi. c. 7. tex. 69. & 2. de anima tex. 2. & alijs in locis, vocat formam *hoc aliquid*, nec aliam ob causam, quam quia est praecipua causa, ob quam compositum est *hoc aliquid*. His adde, principium constitutiuum quod q; intelleximus per quod distinguitur ab alijs, et compositum praecipue distinguitur ab alijs per formam (ea enim est quae distinguit, vt habet lib. 7. c. 17. tex. 49.) ergo & constituit B esse huiusmodi. Item superiora & inferiora idem esse, quare cum v. g. per formam praecipue sit tum animal, tum homo, ergo per eandem praecipue esse, hunc hominem. Postremo materiam esse propter formam et propter finem, quod habet apud Arist. 2. Phys. lib. c. 9. text. 91. potius ergo formam quam materiam ponendam fuisse indiuiduationis principium. Id q; Auerroi ita placuisse videtur, vt plane scribat ad initium 2. de Anima com. 60 substantiam C esse indiuiduam per formam quod idem sentiunt nonnulli, vt Zimara theoremate 97. & alij eius sectatores.

Primum dubium soluitur. Res genitas & corruptas [illegible] distinguantur.

Nihilominus tamen ad primam dubitationem dicendum est: primum quidem res genitas & corruptas vbique distingui secundum speciem: Aristotelem vero non tradidisse principium indiuiduationis ad distinguenda indiuidua diuersarum specierum, quoniam ea distinctio ex varietate forma D rum colligitur. Diuersitas autem formarum, non ex diuersitate sensibili quantitatum, sed qualitatum colligi solet in re genita & corrupta perspicuum est. Deinde vero, non esse traditum ab Aristotele principium indiuiduationis ad distinguenda ea indiuidua, quorum alterum non extitit, alterum existit: sed ad distinguenda ea sola, quae simul existunt. Id quod primum Herueus quodlib. 3. quaest. 9. deinde Caietanus in libello de ente & essentia c. capite secundo quaestione quarta E annotarunt. Satis enim erat ad distinguenda existentia a non existentibus, quod alia existerent, alia non existerent, cum nihil sit, quod idem numero possit simul existere ac non existere.

Ad secundam dicendum, satis tradidisse Aristotelem quo pacto materia cognoscenda sit, quatenus est haec numero absolute, cum ab eo traditur principium, quo cognoscamus F illam esse hanc propriam huius rei. Nam cum illa non possit esse propria huius, nisi sit certa quaedam numero absolute: quemadmodum illa cognoscitur esse huius propria per hanc designatam quantitatem, quae naturaliter in alio simul existere non potest ita cognoscitur esse certa quaedam numero absolute.

Ad tertiam dicendum, si de principijs indiuiduationis physicis loquamur, & de cognitione a priori (quo pacto haec materia & haec forma [illegible] dici possunt principia indiuiduationis huius compositi) licet non primas non dubium esse, quia ex ipsa rei natura, magis forma quam materia dicenda sit principium indiuiduationis idem in sola ostendit argumenta proposita, modo remouerentur superna[illegible] naturalem [illegible], quo fieri potest, vt eadem forma numero in diuersis materiebus recipiatur, aliaeq; formae numero in eadem materiam (superius c. 4. q. 4. sect. 5. ostendimus). at physice quidem, si de cognitione a posteriori atq; sensibili, potius constituendam fuisse materiam signatam, siue certa quantitate affectam, vt ostensum est.

Patet igitur, qua ratione dici possit materiam signatam esse principium indiuiduationis, & quo pacto id intellexerit Arist. Atque adeo D. Th. hac in re vbique Aristot. sectatur. Verum quia nec Arist. nec D. Th. recte senserunt de indiuiduatione substantiarum separatarum, vt [illegible] patebit, nec Principium intrinsecum indiuiduationis accidentium satis aperte tradiderunt, nec vero de Principio indiuiduationis existentium simul & non existentium loquuti sunt, nec denique de Principio indiuiduationis substantiarum corporearum eodem tempore existentium, aliter quam D more Physico perspicue disseruerunt: eo q; [illegible] est vt cum Scoto (qui non tam veritatem huius rei inuenisse, quam plenius tradidisse credi debet) quid [illegible] de principio indiuiduationis [illegible] exponamus. Nam quo pacto dicta & argumenta ex Aristotele superius proposita, quatenus videntur soli materiae signatae, Principium indiuiduationis facere, dissoluenda sint, commodius re E sota sect. 7. q. 5. explicata intelligi poterit.

Dicta & argumenta ex Aristotele [illegible] soluenda esse [illegible] disputationem.

QVODNAM SIT VERUM & commune indiuiduationis principium.

QVAESTIO V.

Vera sententia de principio indiuiduationis.

SECTIO I.

Ergo, vt vera communisq; principij indiuiduationis ratio tradatur, illud animaduertendum est, non satis esse quaerere Principium indiuiduationis Physicum, hoc est, tradere constitutionem indiuiduorum, quae ex materia & forma constituunt compositum naturale: tum quia sola indiuidua substantiarum materialium hoc modo componuntur

Non solum physicum indiuiduationis principium esse inuestigandum.

nunciari: tum etiam quia pars, quae realiter A constituit [illegible] ne specificae [illegible] constituitur. Nam nec materia haec, nec forma haec, nec [illegible] addi possunt naturae specificae hominis: et cum ea constituant hunc hominem: cum ipsa quoque natura specifica hominis constet materia & forma. Vnde cum dicimus hanc materiam, & hanc formam esse principia individuationis physica, impropria B locutio est: praesertim cum haec quoque materia, & haec forma sint individua, ea sint natura specifica, & propriis individuationis principiis constituta. Oportet ergo eiusmodi principium individuationis quaerere ac tradere, vt ipsum accedens ad ipsam naturam specificae, nec constituatur in eadem natura specifica, & alio individuationis principio, sed sit simpliciter simplex, & ultimum in constitutione individui. Quo pacto omnia, quae in C rerum natura sunt, excepto Deo Optimo Maximo, habent peculiaria individuationis principia: quia omnia continentur sub aliqua specie infima, a qua distinguuntur, proprij principij individuationis additione.

Assertio quaestioni respondens. Hoc posito, respondendum est vniuerse, principium individuationis esse differentiam quandam positiuam, & primo incommunicabilem, quae adiuncta speciei, per se constituit individuum. Huiusmodi sunt differentiae, D quibus Socrates & Plato prius natura differunt inter se, quam ullo accidentario discrimine, quas differentias alij vocant haecceitates, alij minus barbare hecceitates, quod earum additione natura communis fiat haec, alij collectibiles differentias individuantes, siue individuales, quod individuorum constitutionem absoluant.

Probatur assertio. Quae assertio, partim probata relinquitur iis rationibus, quibus superiores sententias E refutauimus, partim hunc in modum confirmari potest. *Primo.* Nam, quod principium individuationis sit vere differentia quaedam, ex eo patet, quia species praedicatur de individuis tanquam de pluribus vere differentibus numero, vt patet ex definitione speciei apud Porphyrium: at individua non differunt numero inter se per naturam specificam, sed per *Secundo.* principia individuantia. Accedit, quod in omnibus rebus, quae sub aliqua natura F communi diuersa sunt, includitur aliqua primo diuersa (alioqui procederetur in infinitum) haec autem vera ac propria sunt differentia: at individua sunt diuersa sub specie infima, neque aliquid aliud reperiatur in eis sub specie, quae sint primo diuersa, nisi principia *Tertio.* individuantia. Adde, ea esse vere ac propria differentias, quibus inferiora excedunt superiora; tanquam pacto differentia specifica [illegible] propriis differentiis, quia eius additione species excedit genus, vt est apud [illegible], ita & differentiae individuales excedunt speciem additione principiorum individuantium.

Quod principium individuationis sit differentia positiua. Quod autem sit differentia positiua, inde constat, quia individuum, quae in ea [illegible] est vere ens, atque adeo [illegible] maxima, cum sit [illegible] omnem entitatem (praesertim materiam) [illegible] per se [illegible] quam [illegible], [illegible] est. Tum etiam ex eo, quia non quaerimus hoc loco principia individuationis [illegible] quo modo non esse, individua dici possunt; sed entitatem, qua constituitur individuum quippiam est, nec constitui posset ab entitate negatiua.

Quod sit primo incommunicabilis. Quod vero sit primo incommunicabilis (vt competit [illegible], quae secundum illam accedit & materiam [illegible] contemplatur, vt comprobatur, quia individua sunt hoc pacto incommunicabilia, neque id sibi vendicant per naturam specificam, vt patet, sed per propria ac peculiaria individuationis principia. Vnde cum principium individuationis non sit incommunicabile per aliud principium incommunicabilitatis, cum sit primum incommunicabilitatis fundamentum, in eo primo est, & ultimo constituat omnino incommunicabilem, efficitur, vt sit differentia primo incommunicabilis.

Ex quo etiam illud, quod paulo ante dictum est, plane confirmatur, tametsi Socrates quodam modo individuetur physice per hanc materiam & hanc formam, tamen hanc materiam & hanc formam non proprie dici posse principium individuationis: quanquam enim haec materia & haec forma sint per se incommunicabiles, non sunt tamen primo incommunicabiles, sed per eas differentias, quibus tum a suis speciebus, tum ab aliis individuis suarum specierum distinguuntur.

Quod denique adiuncta speciei per se constituat individuum, ex eo perspicuum est, quia individuum est unum ens per se, & non per accidens, cum directe ponatur sub specie, nec ex aliis entitatibus constitui possit, quam ex specie & differentia speciei adiuncta.

Non alienam fuisse ab Arist. neq; D. Thomam, si modo substantias separatas excipias. Quae non dubium esse debet, quin haec ipsa fuerit Aristotelis, atque adeo Diui Thomae sententia de principio individuationis rerum omnium praeterquam substantiarum separatarum, cum plane ex eius ipsius principiis deducta sit, nec alia ratione intelligendum, quod aiunt, materiam signatam, esse principium individuationis substantiarum materialium, nisi velimus Chri-

piani

eam expositionem, quatenus materia probabilis in naturalis certis dimensionibus, vel quae ad cognitionem a posteriori, ut cap. Thema quaest. 5, sect. 5 ostendimus.

Obiectiones contra confirmationem sententiam.

SECT. II.

Primum argumentum contra propositam sententiam. SVnt tamen non pauca, quae contra hanc sententiam obiici possint. Primum sic obiiciendum aliquis: Aut differentiae individuantes Socratis & Platonis conueniunt vniuoce inter se, aut analogice. neque enim solo nomine conueniunt, ut patet; si vniuoce, ergo aliis differentiis differunt, quo fit, ut vel dandus sit progressus infinitus in differentiis, cum eadem quaestio possit fieri de omnibus, si omnes dicantur conuenire vniuoce, vel tandem reperientur aliquae, quae non conueniunt vniuoce, quod potius statim dicendum erat de primis. si vero analogice, sit ut Socrates & Plato conueniant analogice, quod absurdissimum est, cum maxima vniuocatione conueniant utpote specifica. Ita videtur effici, ut potius tollendae sint e medio differentiae indiuiduantes.

Caietani. Secundum. Obiicit quoque Caietanus in libello de ente & essentia cap. 2. q. 5. hoc modo: Actus singularis supponit potentiam singularem: haecceitates Socratis & Platonis sunt actus quidam singulares, & potentia aut quasi potentia, cui adueniunt est natura humana. ergo non supponunt eam singularem, sed tamen inueniunt singularem, ac proinde non sunt principia indiuiduationis. Maior patet ex 2. Physic. c. 3. text. 38. vbi Arist. docet, formam singularem supponere materiam singularem. par autem est ratio in quocunque actu & potentia.

Tertium. Eiusdem. Argumentatur etiam idem hoc pacto: Quicquid conuenit vni indiuiduo & repugnat alteri eiusdem speciei, supponit illorum distinctionem. at haecceitas Socratis conuenit Socrati & repugnat Platoni. ergo supponit distinctionem Socratis a Platone. non est igitur principium indiuiduationis Socratis.

Quartum. Illud etiam obiici potest contra eandem sententiam: Si naturae communes sunt indiuiduae per differentias indiuiduantes, cum in eodem re singulari sint multae naturae communes, ut in Socrate natura animalis viuentis, corporis, & substantiae, itemque materiae & formae, dabuntur in eodem re multae differentiae indiuiduantes. quo fiet, ut Socrates non sit vnum indiuiduum, sed plura.

Quintum. Argumentabitur deinde aliquis hunc in modum: Si indiuiduum vltra naturam specificam, habet eam peculiarem entitatem, quam dicimus differentiam indiuiduantem, diuisa aqua in guttas tot essent nascentes entitates, quot sunt guttae: neque tamen tot entitates possibiles, si eaedem rursus guttae iungerentur, quod non est facile credere, praesertim cum nulla aqua generetur aut corrumpatur per eam diuisionem & coniunctionem. isto enim modo eadem aqua, nec corrupta, nec annihilata posset modo accipere, modo amittere easdem differentias indiuiduantes, quod fieri nullo modo potest. alioqui eadem res, dum eadem permanet, modo esset haec, modo non esset haec, quod implicat contradictionem.

Obiici quoque potest hoc modo contra differentias indiuiduantes totius compositi: Differentia indiuiduans Socratis, vel est primo incommunicabilis, vel per differentias indiuiduantes materiae, & formae. igitur, aut praeter differentias indiuiduantes materiae, & formae, nulla alia danda est totius compositi, aut non recte dictum est omnem differentiam indiuiduantem esse primo incommunicabilem. *Sextum.*

Potest & illud obiici contra easdem, vnde nam sumantur. Neque enim videntur sumi posse ex sola forma, neque ex sola materia, sed ex vtraque, cum ipsum compositum ex vtriusque coniunctione resultet. Quod si Philosophi confitendi sunt, contra doctrinam volunt. Nam cum fere dicant composita materialia fieri indiuidua per hanc aut illam materiam, admissis differentiis indiuiduantibus compositorum, dicere fieri ea ex sola materia, nisi ea materia & forma simul. Ita videtur effici aliorum authorum sententiam, nec veram esse, nec Philosophorum dictis consentaneam. *Septimum.*

Solutio eorum, quae contra assertionem conclusionem proposita sunt.

SECTIO III.

NOn est tamen ex eo obiectionibus propositis cedendum. primo enim duobus modis occurri potest. Vno per instantiam: nam si proposita ratio vllam vim habet, tollendae quoque erunt de medio differentiae specificae, si quae dentur, aut in eis dandus erit progressus infinitus, aut concedendum erit species eiusdem generis, ut hominem & equum, conuenire analogice. *Primum argumentum duobus modis [illegible]*

Altero, negatione prioris membri, & concessione posterioris. Neque enim differentiae indiuiduantes Socratis & Platonis conueniunt vniuoce, quod recte probatum est, sed analogice analogia proportionis, ut quemadmodum Socrates est hic per hanc differentiam indiuiduantem, ita suo modo Plato sit ille per illam.

Cum autem colligitur, fore hoc pacto, ut Socrates & Plato conueniant analogice, contendam

[illegible] est, in quantum attributo: [illegible] gradus est [illegible] in eo, quod [illegible], est individuum, necessarium est contrahendum, quatenus dicendum homo & equus, quatenus sunt animalia, [illegible]; itaque, & tamē quatenus homo est rationis particeps, & equus est caret, qualem nos significamus per differentiā rationem capere, nō esse univocā, sed analogice.

Consectaria ex dictis. 1 Unde primum collige, nulla potestate fieri posse, ut duo individua sint positive similia in omnibus iis, quae pertinent ad eorum essentiam. Nam si essent, jam convenirent [illegible] in differentiis individuantibus: quod fieri nō potest. Similitudo enim positiva duarum differentiarum individuantium, non alia esset, quam identitas earum numeralis, quocirca non magis illud hoc potest, quam duplex hic homo.

2. Deinde collige, omnes differentias individuantes esse simplices entitates, non per negationem compositionis realis ex materia & forma, (differentiae enim individuantes compositorum ex materia & forma etiam ex ipsa compositae sunt ex materia & forma: alioquin non essent idem re cum iis quorum sunt differentiae) sed per negationem compositionis ex natura communi univoca, & differentia contrahente.

3. Tertio collige, differentias individuantes esse primo diversas. Quae enim ita sunt diversa, ut in nulla natura communi univoca & essentiali conveniant, sunt primo diversa. Atque haec omnia propositione secunda, de differentiis etiam essentialibus colligi possunt.

Obiectio Caietani adversus nunc dicta. Sed obiicit Caietanus hunc in modū, credens se Scotum, non etiam se ipsum, refellere: Quae magis conveniunt cum uno, quam cum alio, non sunt primo diversa ab eo, cum quo magis conveniunt: haecceitas Socratis & haecceitas Platonis magis conveniunt inter se, quam cum haecceitatibus [illegible], igitur non sunt primo diversae [illegible] inter se.

[illegible] Haec obiectio facile diluitur, distinctione convenientiae in univocam & analogicam. Nam si loquitur de univoca, vera est maior, sed falsa minor: si de analogica, vera est minor, sed falsa maior: [illegible] plane individua in quantitate & qualitate, quae [illegible] magis conveniunt inter se analogica convenientia, quam cum relatione, aut cum [illegible] rationis, non tamen inde recte colliges illas non esse primo diversa. Accedit autem hoc est, quod Caietanus infirmavit hoc argumentum contra Scotum, [illegible] pro differentiis individuantibus, nec videt id contra se posse [illegible]. Concedit enim quaestione sequenti, differentias individuantes immediatas individuis, quemadmodum [illegible] commentariis primae partis D. Thomae [illegible] quaestione [illegible] quae tamen haec ratione, [illegible] se principia individuationis.

Secunda obiectio diluenda est negatione maioris, dicendumque Aristotelem [illegible] eo loco causas, quae ibi [illegible] sunt [illegible] ita affectas esse, ut si materia sit singularis, alteram etiam singularem fore. Potest tamen potentiam esse singularem per accidens, & actum singularem per se, quod hic videre licet. Nunquam enim differentia individuans Socratis existit, nisi in natura humana singulari: sed tamen hoc interest, quod illa est singularis per se, haec autem non nisi ratione differentiae individuantis. Quanquam, si formaliter loquendum est, non est eadem ratio in ceteris actibus & potentiis, quae in materia & forma: quia cum non sit [illegible] negandum, principia individuantia, quocunque modo explicentur, & undecunque sumantur, esse suo modo actus naturarum, quas dicimus communes, cum illas distinguant, & singulares efficiant (quod nescio qua ratione Caietanus non advertit) illud tamen comprobatur apud omnes, qui naturas universales agnoscunt, non supponere illos naturas communes esse singulares, sed singulares reddere [illegible]: ut hoc argumentum, si quid virium habet, aeque pugnat contra omnia principia individuantia quomodocunque ponantur a Caietano, atque contra Scoti haecceitates. Huc accedit, quod si omnis actus singularis supponeret potentiam singularē, nec illam efficeret singularē, pari ratione omnis actus specificus supponeret potentiam specificam, nec eam traheret ad esse specificum, quod falsum est siquidem corporeum quae est differentia specifica substantiae corporeae, non invenit substantiam genus summum in esse specifico, sed eam trahit ad speciem, in qua habet esse specificum per accidens: quemadmodum haecceitas Socratis trahit naturā humanam ad Socratem, in quo habet esse singulare per accidens.

Tertiae obiectioni occurrendum est negatione maioris, quae [illegible] est falsa, cum id quod convenit uni, etiam distinctione illud ab alio, quo pacto differentia individuans Socratis convenit Socrati. Atque hoc etiam argumentum, si ullam vim haberet, [illegible] omne principium individuationis ut perspicuum est. 3.

Ad quartam dicendā, omnes naturas communes, quae essentiali praedicatione dicuntur de specie infima, [illegible] individuum per eam differentiam individuantem, per quam illa [illegible] 4.

[illegible]. Quæ enim differentia homo est hic homo, [illegible] animal hoc animal, [illegible] & maxime [illegible] differentiis [illegible] individuantur, quibus [illegible] compositum [illegible], ac proinde per peculiares differentias individuantes, quibus haec [illegible] numero [illegible] composito. Itaque in Socrate & in quocumque alio composito naturali, duae tantum [illegible] differentiae individuantes: una materiae, quia illa permanet eadem numero sub alia & alia forma: altera formae, [illegible] numero [illegible] naturali ut humana, [illegible] supernaturali [illegible], [illegible] totius compositi, quae ut incipit esse per generationem compositi, ita & per eius dissolutionem perit, & iterum potestate divina redire potest, & eadem numero forma iterum informare eandem numero materiam. Non est tamen propria Socratis una individua, sed duae, quia, et ille non est materia, nec forma [illegible] non potest [illegible] materiae & formae.

In quocumque composito naturali duae tantum sunt differentiae individuantes.

C Quæ [illegible] obiecit [illegible] respondebis: partes [illegible], cum sub [illegible] per dissolutionem [illegible] compositi, non acquirere novas differentias individuantes per divisionem, nec [illegible] per coniunctionem [illegible] eas [illegible] habere, cum [illegible] habebant in ipsa [illegible], quae [illegible] numero [illegible], quae in toto [illegible], & ita de [illegible] caeteris similibus. Hoc tamen est [illegible], quod differentiae individuantes, quibus partes post [illegible] numero [illegible], [illegible] partem differentiae individuantis totius compositi, [illegible] eaedem numero differentiam [illegible]. Atque [illegible], nec [illegible] partes [illegible] numero, [illegible]. Alia ratio est de differentiis [illegible] materiae & formae [illegible] est illae, [illegible] esse partes differentiae [illegible] totius compositi: [illegible], cum [illegible] materia & forma duo [illegible] individuantes [illegible]. Ut igitur [illegible] materia & forma [illegible], quod materiis & forma [illegible] semper, sed est [illegible] differentiae individuantis [illegible] compositi [illegible] est idem quod differentiae individuantes materiae & formae

Differentiae materiae & formae non esse partes differentiae compositi.

A simul sumptae, sed est differentia quaedam [illegible] singularem materiae & singularem formam ratione [illegible] quibus illa [illegible] individuantur.

Sexto [illegible] differentiam [illegible] est: Differentiam formae individuantem, non esse incommunicabilem formaliter per differentias individuantes materiae ac formae, sed [illegible]. Est enim ipsa [illegible]

B ratione sua incommunicabilis, & tamen cum [illegible] constituatur ex [illegible] materia & [illegible] formae, [illegible], et differentia individuans [illegible] communicabilitatis [illegible] a differentiis individuantibus, incommunicabilitatem [illegible] materiae ac formae. Quod autem dictum est [illegible] differentiam individuantem esse [illegible] incommunicabilem, [illegible] incommunicabilem per aliud, intel-

C ligendum est formaliter: [illegible] ut [illegible] communicabile [illegible] & esse simpliciter.

Differentia individuans [illegible] sit incommunicabilis.

7. Septima hæc pars [illegible]: aliud esse differentiam individuantem totius compositi [illegible] materiae & formae, quod [illegible] aliud [illegible] materiae & formae, de qua est [illegible] apud Philosophos. Haec enim nihil est aliud, quam denominationem, quae fit per differentias

D individuantes, desumptam a forma, aut ex materia. Nam enim saepe [illegible] denominationem, quae fit per alias differentias, [illegible] ex forma, ut [illegible] est [illegible] saepe etiam ex materia, [illegible] est [illegible] Philosophi, [illegible] denominationem, quae fit per differentias individuantes [illegible] Socrate [illegible] forma, an ex materia [illegible] qua controversia [illegible] Caietanus in locis supra

E [illegible], & [illegible] quaestione [illegible] differentiis individuantibus [illegible] species substantiarum in ipsa [illegible] ad individua [illegible]. Quæ [illegible] inter D. Thomam & Scotum [illegible] quaestione [illegible], & [illegible]

F [illegible] materiam ad [illegible], [illegible] substantias compositas [illegible] per [illegible] materiae ad quantitatem [illegible] differentias specifica & individuantes, quod

Differentiam inter differentias specificas & individuantes ex Caiet.

[illegible]

significat.

specificæ sumantur ex forma, velut [illegible] les ex [illegible] participat, [illegible] tur ex materia. Itaque [illegible] non contrahitur ad speciem per differentiam desumptam ab aliquo gradu [illegible] includitur in genere: ita credit [illegible] specificum contrahi ad individuum per differentiam desumptam ex vltimo gradu materiæ, qui non includitur in specie. Non quod existimet formam nō habere etiam vltimum aliquem gradum, sed [illegible] grad[illegible] specificum [illegible] Socratis [illegible] sub specie formæ humanæ, quam eius materia sit individua sub specie materiæ [illegible] & [illegible], aut [illegible] Socrates sub specie hominis [illegible]; sed quia putat, denominationem, qua materia specifica dicitur [illegible], ad hoc, aut illud numero, non sumi ab vltimo gradu, quo forma est hæc, sed potius ab vltimo gradu, quo materia est hæc: cum [illegible] contra sentiat denominationem non fieri ab vltimo gradu materiæ, sed formæ.

Germana [illegible] Videtur tamen posse dirimi controuersia hunc in modum, vt denominatio, quod attinet ad nominis occasionem, sit potius [illegible], quo compositum appellatum [illegible] hoc numero, ducta sit a materia, vt Caietanus ait, [illegible] eiusquam [illegible], vt supra quæst. [illegible] argumentis, [illegible] potius quam formæ [illegible]. Quod vero attinet [illegible], quod significatur, [illegible] ut alij [illegible]: [illegible] superius dicta sunt [illegible] Atque [illegible] sententiam [illegible] Thomam 2. contra Gent. cap. 40 colligi potest, [illegible] ad formam potius quam ad materiam [illegible] esse [illegible] distinctionem. [illegible] alias sæpe dixerit, materiam esse principium [illegible] ut principium [illegible] Nec dubitandū quin [illegible] Scotus. Superest igitur, vt dissoluamus argumenta ea, quibus in superiori quæstione contendebat materiam [illegible] principium individuationis esse, quandoquidem [illegible] contra ea, quæ dicta sunt, aliquid [illegible].

Ex D. Tho. [illegible] ad formam potius quam ad materiam [illegible] distinctionem.

A quæ sunt [illegible] numero, [illegible] Scotum [illegible] quæst. [illegible] non esse intelligendum [illegible], quæ est altera pars Physica [illegible] nec [illegible] numero, nec etiam [illegible] definitio. vt patet ex argumentis [illegible] cum propositio [illegible] gradum esse differentiam individualem, quæ possit dici materia respectu speciei, quam contrahit. Nam, cum species [illegible] individuum [illegible] nisi [illegible] specificæ, vt [illegible] quod [illegible] apud Aristotelem dicatur forma: materiæ [illegible] individuo, quæ [illegible] Metaphysicæ [illegible] cap. [illegible] Scoti [illegible]. Vide quia quidditas communicabilis, differentia autem individualis, [illegible] illam [illegible] commun[illegible] communicari [illegible] est formæ, ita vt [illegible] ad [illegible] communicatum, est materia; vt patet in [illegible] sigilli, & cera. Quæ tamen videtur [illegible] ex more [illegible] Platonis. Alterum, quia quidditas constituit rem in esse prædicabili, differentia autem individualis, in esse subiectibili: prædicatum autem est [illegible] de forma, subiectum vero materiæ. *Lege Scotum in 2. distin. 3. quæst. 6. Antonium Trombet. lib. 5. Metaphysic. quæst. [illegible] Ioan. 2. [illegible] quæst. [illegible]* Tertia, quod si differentia individualis constituens [illegible] quidditatem, longe minus perfecta reperiretur, ex magis videri posset perfici per quidditatem, quam contrahit, quam dicitur perficere. Nam, etsi differentia individualis quodam modo perficit quidditatem, quatenus illi dat esse [illegible] quidditatem, id est, quatenus illam ad [illegible] perducit, vt sit hæc & illa numero quidditas: tamen maiorem perfectionem [illegible] ipsa a quidditate. [illegible], vt sit substantia hominis [illegible], & [illegible] perfectionis est, quam quod [illegible] hæc, aut illa numero id quod [illegible] in differentia specifica, si conferatur cum [illegible] genere [illegible] perfectior enim est ratio rationalis quam animalis, [illegible] accipit animalis natura ex [illegible] cum natura rationali, quam hæc ex [illegible].

Cur differentia individualis dicatur materia, explicatur.

Relatio argumentorum, quæ superiori quæstione pro materia [illegible] proposita sunt, quæ ex parte non nihil [illegible].

SECT. IV.

Ad argumenta post. AD primum igitur locum, quo Aristoteles in hoc capite [illegible] dicitur [illegible]

Quo loco operæpretium est, referre [illegible] Scoti de materia, in 2. [illegible] 3. quæst. 6. & alibi. Vt enim, inquit, [illegible]

D. [illegible]

est forma, vna, quæ est pars compositi, videlicet anima humana; altera, quæ est tota quidditas specifica, velut humanitas in hoc & in [illegible] ipso, formam appellat Aristoteles, cū 2. *Physic. t.* 3 [illegible] & 5. *huius lib. cap.* 2. *text.* 3. de causis agit; ita necessarium est ponendam esse duplicem materiam: vnam quæ cum forma constituat cōpositum, vt corpus cum anima; alteram, quæ cum quidditate specifica constituat individuum: quo pacto differentia hæc individualis constituit cum specifica humanitate hunc hominem. At priora genera formæ & materiæ vocat ille formam partis, & materiam partis; posteriora vero, formā totius & materiam totius [illegible] quasi dicat, formam, quæ est pars materiam, quæ est pars formæ in quo est totum, materiam, quæ est totum. Est enim differentia individualis ex ipsa tota quidditas specifica, tametsi ab ea formaliter differt. Putat ergo Scotus, nomine materiæ in loco citato intelligendam materiam totius, differentiam videlicet individuantem; proinde & omnibus iis, quæ sunt vnum numero, & solis etiam convenire definitionem: sive illa sint individua substantiarum, sive accidentium, sive materialia, sive immaterialia. Addo tamen, modo ea sumantur pro iis quæ sub aliqua specie continentur, vt excludantur cum Deus Opt. Max. tum etiam omnes differentiæ individuantes.

Apertior loci Aristotelis explicatio & argumenti solutio.

Quia tamen datum est admodum, accipere eo loco materiam aliter, quam proprie materia, potius dicendum est, materiæ vocabulum accipiendum ibi esse pro materia singulari [illegible] significetur esse primum principium individuationis, nempe intelligibile in aliud principium, sed solum principium Physicum, et [illegible] componens. Addendum quoque, Aristotelem nō explicasse eo loco omnia quæ sunt vnum numero, sed solas substantias, neque omnes item, sed eas tantum, quæ sunt individua sub aliqua specie. Dico autem *solas substantias*, quia non est complexus accidentia [illegible] substantiarum separatarum, vt satis constat. Addidi *neque omnes item* &c. quia non est complexus substantias separatas, quas ponunt esse individuas per differentias specificas, non autem per aliquid contrahens speciem. Merito autem Aristoteles propriam sententiam secutus, non est complexus substantias separatas, quia individuatio [illegible] ea sola, quæ sunt vnum numero [illegible] quæ difficultas apud illum non datur in substantiis separatis.

Solutio erroris quæ [illegible]

Atque hinc perspicue colliges solutionem notam; quæ in contrarium contra propositam definitionem [illegible] sunt. Nam hic [illegible] & hic lapis, non sunt in eadem materia signata, tamen non sunt substantiæ: Michael vero, & hic Angelus pro Michaele acceptus, cum sint substantiæ, tamen ex Aristotelis sententia non possunt individua sub specie, sed per ipsam differentiam specificam constituuntur in esse individuali. Vnde est, definitio illa eorum, quæ sunt vnum numero, non est recte tradita simpliciter: est tamen recte secundum Aristotelis sententiam de substantiis separatis. Mitto alia, quæ tum a Scoti sectatoribus, tum etiam ab ipso Scoto allata sunt. Illud plane est contra Aristotelis sententiam in tractatione de causis, quod totam quidditatem specificam vocaverit formam respectu differentiæ, cum qua constituit individuum. neque enim illam vocavit formam, nisi respectu earum partium, ex quibus componitur, idque quatenus illis dat esse partem talis naturæ, & respectu partium subiectarum, vt Socratis & Platonis, quibus dat esse quidditatiuum talis speciei.

[illegible] quæ sunt [illegible] non [illegible] quæ sunt [illegible].

Quidditatem specificam respectu [illegible] non vocavit Aristoteles formam.

Ad alterum locum Aristotelis, concedendum quidem est appellatione harum omnium & horum ossium significari materiam signatam, vt verbis proxime sequentibus satis exponitur. Verum negandum inde sequi, materiam signatam esse apud Aristotelem primum principium individuationis, sed Physicum ac secundarium in substantiis naturalibus, vt sæpius diximus. quanquam is locus magis expedietur in solutione primæ argumentationis.

Expositur locus Aristotelis.

Ad tertium idem respondent Scoti sectatores, quod Scotus ad primum: et tamen vera non possit materia eo loco accipi, nisi pro vera materia, cum proxime dictum sit, speciem constare materia et vniversali. Dicendum est igitur, [illegible] esse. Socratem esse ex materia extrema, id est, constare ex eadem materia vt singulari tamen ac ea hoc sensu nihil concludi contra ea, quæ de principio individuationis dicta sunt.

Ad quartum, persistens Scotus in eadem expositione, respondet, materiam accipi eo loco pro differentia individuante: atque [illegible] Aristotelem concludere non posse dari plures primos motores, quia primus motor non potest constare differentia individuante, propter summam diuinæ naturæ simplicitatem. Quia tamen Aristoteles eo loco plane loquitur de materia proprie dicta, vt patet ex antecedentibus & consequentibus: potius dicendum est, concessisse quidem Aristotelem nullam speciem substantiæ posse habere non modo multa individua, sed ne vnum quidem solum, nisi habeat materiam; proinde apud

Ex Aristotele sententia nullam speciem substantiæ sine materia posse habere sub se individua.

apud illum recte effici, utque non habeat A materiam, non [illegible] esse plura eiusmodi [illegible] sub eadem specie, sed unum tantum sub specie, quod in ipsis speciem & individuum idem sint [illegible]. Hanc [illegible] difficultatem, [illegible] esse primam principium individuationis, etiam in substantijs materialibus; sed [illegible] esse necessariam ad constituenda substantiarum individua sub specie. Cuius falsae opinionis B fundamentum in libro explicandum est. Et [illegible] parte responsio ad [illegible] locum.

2. Argumenti solutio. Prima vero argumentatio hoc modo dissolvenda est: Quamvis forma sit [illegible] principium multiplicationis specierum sub genere (sunt differentiae specificae), [illegible] multiplicationis individuorum sub eadem specie esse differentias individuantes, neque Aristotelem illo in loco contra sensisse. quanquam per- C tinere, nullam speciem substantiae habere plura individua, nisi constet materia, cuius diuisione specifica forma multiplicari possit.

Secundo occurrendum est, & hanc materiam & hanc formam posse dici principia distinctionis individuorum substantiae compositae sub eadem specie: quibus enim principiis constituitur, [illegible] ab alijs distinguitur. Non [illegible] esse primum [illegible], & quae D in alia [illegible], cum & ipsa distinguatur a ceteris eiusdem speciei per peculiares differentias [illegible].

Dictum Aristotelis exponitur. Cum autem Aristoteles dixerit, formam geniti esse diversam a generantis forma propter materiam, & (quod inde sequitur) genitum a generante eiusdem speciei propter materiam distingui, hanc [illegible] tradit [illegible] eiusdem forma, quam materia sunt principia, quibus generans & genitum E eiusdem speciei, partim assimilantur, partim distinguuntur. [illegible] per formam [illegible], quam per materiam: tamen a proprietate [illegible] potius forma dicenda est principium assimilationis, quam distinctionis: contraque potius materia distinctionis, quam assimilationis [illegible] proprie loquamur, in qualitate aliqua fundatur: forma autem est substantia [illegible] qualitas, quo [illegible] materia appellari non solet distinctio vero ratione magis [illegible] materiae, quia F materia [illegible] formam a generante, [illegible] formam [illegible] necessario est distincta a materia generantis, quae [illegible] habet formam similem formae [illegible].

Sed cum haec distinctionis ratio [illegible] ex materia iam existente sub forma genita, [illegible] procedit [illegible] [illegible] [illegible] appropriari [illegible] [illegible] formarum generantis & geniti [illegible] [illegible], quae generans a genito [illegible] distinguuntur [illegible] ut supra diximus, materiae tribuitur. Quae distinctionis ratio eo magis probanda est, quod in distinctionem etiam materialem [illegible] rum coelestium, si quae sunt [illegible] speciei sub [illegible], quas a Deo effici posse [illegible] eadem congruit.

Ad tertium dico, diversum esse admodum eam [illegible] quam materia subijcitur suis formis habet, quam individua subijciuntur superioribus speciebus & generibus. Genera enim & species praedicantur de individuis, formae autem de materia non item. Proinde nihil aliud ex argumentatione colligitur, quam quod fortasse haec etiam appropriatione potius materia, quam forma dicta est individuationis principium. Quia subiectio, qua materia subijcitur formis, coniungit imitatur subiectionem, qua individua subijciuntur suis superioribus, in eo videlicet, quod quemadmodum individua habent esse a suis superioribus, ita suo modo materia habet esse a sua forma.

Ad quartum eodem modo respondendum est, diversam esse admodum incommunicabilitatem materiae, quae non communicatur ut actualibus, quae individua non communicantur ut superiora inferioribus. Quare nihil aliud ex argumentatione colligi possit, quam haec etiam certa appropriatione [illegible] esse potuerit, ob quam materia potius quam forma dicta sit ab Aristotele principium individuationis, quia incommunicabilitas materiae utcunque imitatur incommunicabilitatem individuorum, in eo videlicet, quod quemadmodum individua nulli inferiori insunt per identitatem, ita materia nulli subiecto inest per informationem. Vide Alens. 2. par. quaest. 12. memb. 7. artic. 1. Ocham in 1. dist. quaest. 2 & 3. Caietan. 1. part. quaestion. 3. artic. 1.

Atque haec de principio individuationis, a quo procedit praecipuum unitatis genus, dicta sint. Reliquum est, ut de distinctione, ex qua multitudo nascitur, disseramus.

Ratio [illegible] [illegible] [illegible]

QVOT, ET QVÆ sint distinctionum genera apud Philosophos.

QVÆSTIO VI.

De distinctione reali.

SECTIO I.

Diuisio distinctionis. VErum quidem diuisio est, qua distinctio in realem & rationis [illegible] eamque [illegible] ita ut [illegible] quae inde omnes [illegible], quo summa, quae quoquo modo sunt, aut B sint entia realia aut rationis. Sed quicquid sit [illegible] de diuisione ipsa, certe & ratio, quia illam amplectendam existimant, [illegible] habet momenti, ut inferius patebit, & ista diuisio multo commodius ab aliis recentioribus est ita dita, in realem, rationis, & ex natura rei, quae a nobis in hac quaestione explicanda est. Vide Henr. quodl. 5 q. 5 Durand. in 1 d. [illegible] q. 1. Scot. q. 1 de Vniuersalibus, & Dur. in 1 d. [illegible] q. [illegible] & Okam. in 1 d. 2 q. [illegible] C

Quid sit realis distinctio. Distinctio realis est, qua aliquid ab aliquo distinguitur, ut res una ab alia re, aut ut pars distinguitur, [illegible] ab realiter integrante totum homogeneum ab alia integrante. Hoc pacto distinguuntur Socrates a Platone, & anima Socratis ab eius corpore, & partes, quibus [illegible] integrantur et Oceano & Mediterraneo, & inter se, & a [illegible] [illegible] aeque autem de partibus homogeneis, quia alia partes componentes realiter, ut materia & forma, & partes homogeneae, D quae [illegible] huiusmodi sunt, distinguuntur inter se, ut res alia ab aliis rebus. Sed, ut videatur, [illegible] qua distinguuntur res una ab alia re, quod autem [illegible] [illegible]

Fundamentum in sententia Vetenum. ex [illegible] sententia [illegible] est, [illegible] quae distinguuntur sine opera intellectus, nec tamen distinguuntur ut res alia ab aliis rebus quod illi [illegible] de actione & passione dicunt, saepe etiam de relatione & E fundamento, de figura & magnitudine. Hoc nisi [illegible], frustra labor [illegible] hanc difficultatem suscipietur, quandoquidem [illegible] [illegible] nobis, nihil aliud esse distingui re, quam distingui [illegible] omni operatione intellectus. Eo tamen constituto, iam datur locus quaestioni, quid requiratur & sufficiat, ut hoc distinguatur ab illo ut res una ab alia, praeter quam quod distinguantur inter se, remota omni operatione intellectus.

1. Sententia de reali distinctione. Sunt ergo qui dicunt, hoc praeterea requi- F ri ac sufficere, quod utraque non eadem sit existentia, sed diuersa. In hac sunt Tromb. 5 Metaph. q. 5 ar. 4 & q. [illegible] & 7 Metaph. q. [illegible] Metaph. q. [illegible] ar. 4 & [illegible] lib. [illegible] Metaph. c. [illegible] Verum haec conditio nec sufficit, nec forsitan est necessaria. Non sufficit, quia relatio & fundamentum habent diuersas existentias, itemque figura & magnitudo: pereunt enim relatio

A superueniente manente fundamento, & figura [illegible] [illegible] quae tamen probantur non distingui realiter a [illegible] tamen [illegible] habent aliam & aliam existentiam, sed unam & eandem [illegible]. Vide Antonium Tromb. tract. de formalitatibus cap. 2.

Quinimo alii, hoc potius requiri, atque satis esse, quod alia & alia generatione generentur, & alia atque alia corruptione corrumpantur. B Sed neque huiusmodi conditio aut requiritur, aut satis est. Nam nec relatio & fundamentum, quae sunt idem re, eadem generatione generantur, aut corruptione corrumpuntur necessario, cum saepe relatio & post generetur [illegible] relatio generari dicatur, & ante esse desinat. Nec uero potentiae & facultates naturales, quae sunt proprietates substantiarum, cum distinguantur re ipsa, & C inter se, & a substantiis, quarum sunt proprietates, alia generatione generantur, & corruptione corrumpuntur, quam illa eadem, quae substantia generatur & corrumpitur. Nec uero Aristoteles libro superiori c. [illegible] probat, eas & unum esse idem re, quia eadem generatione generantur, & corruptione corrumpuntur: sed esse unam & eandem naturam, [illegible] quod significare [illegible] [illegible] nullam naturam possit [illegible] addere. Id- D que non ea de causa, quia eadem generatione generantur, corruptioneque corrumpuntur: sed quia eadem generatione primo generantur, & corruptione primo corrumpuntur, ut diximus in eum locum, quod non accidit in qualitatibus, quae sunt proprietates substantiarum: quippe cum primo natura generetur substantia, [illegible] uero consequentia quaedam naturalis proprietatum. Quod si quis uelit eo pacto sumendam esse illa iam conditionem, ut omnia, quae eadem generatione primo generentur, & eadem corruptione primo corrumpuntur, sint idem re: quae uero non eadem, aut non primo, distinguantur re: una incident illa exempla, relationis, inquam, & fundamenti, figurae & magnitudinis, quae cum sint idem re, tamen aliquid est, ut eadem generatione primo generentur, & eadem corruptione corrumpantur, et saepe nec generantur quidem, aut corrumpuntur simul.

Dicent fortasse alii, ut fecerunt Sco. in 2 d. 1. q. 4 Tromb. 7 Met. q. [illegible] Ferrar. 1 Phys. q. [illegible] Soncin. [illegible] lib. Met. [illegible] hoc potius requiri ac sufficere, [illegible] illud [illegible] aliorum manere possit, quod nemo dixerit de relatione & fundamento, de figura & magnitudine. Nam [illegible] fundamentum manere [illegible] sublata relatione, itemque magnitudo sublata figura.

figura [illegible] fieri non possit, vt [illegible] sub [illegible] figura, [illegible] magni[illegible] [illegible]. Hec tamē conditio [illegible] esse videtur ad distinctionem [illegible] ab alia, non tamen [illegible]. Duo enim qualitates [illegible], sunt distinctæ realiter: neque tamen ita distinguuntur, vt altera [illegible] (immo ne altera quidem) aliarum manere possit; cum ambo [illegible] possunt [illegible], vt patet ex [illegible] lib. [illegible] cap. de Relatione.

Denique [illegible] sunt, quibus placeat tam conditionem [illegible] requiri ac sufficere, quod vtrumque possit existere separatum ab altero. Omnia enim, ac sola ea, quæ possunt a se mutuo existere separata, videntur [illegible] posse [illegible], ac proinde [illegible] [illegible] conditio, [illegible] esse [illegible]. Nam si de vera & propria dicta separatione [illegible] sermo; [illegible] est, non requiri: siquidem nec creatura potest existere separata a Deo, nec vna persona diuina a ceteris personis, cum [illegible] [illegible], vt Theologi cum Magistro [illegible] Aug. lib. de Fide ad Petrum, [illegible] & Hilario 7. de Trinit. & Ambros. [illegible] cap. [illegible] ad [illegible]. Si vero separatio [illegible] [illegible], alterum sine [illegible] intelligatur, [illegible] [illegible], aut qualiscumque, [illegible] alterum non pendeat ab operatione intellectus. Si [illegible], [illegible] petitio principij: si qualiscumque, omnia quæ quoquo modo distinguuntur, distinguentur realiter: [illegible] non pendeat ab operatione intellectus, tam actio a passione, [illegible] a fundamento, & figura a magnitudine realiter distinguuntur, quod [illegible] [illegible] & superiora omnia ab inferioribus, quo [illegible] est distinguuntur enim [illegible], [illegible] omni operatione intellectus, [illegible].

Quare [illegible], [illegible] [illegible] ac tamen esse ad distinctionem [illegible] ab alia. Prima est [illegible] [illegible] & productum [illegible] [illegible]. Quæ conditio [illegible] est [illegible] realem [illegible], [illegible] quidem [illegible] [illegible] posse [illegible]. Secunda est [illegible] causæ & effectus. Nulla enim [illegible] causa [illegible] [illegible] & effectus, quo pacto materia & forma sunt causæ [illegible]. Nam [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] causa, [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible], aut

A ignis, quæ cum sit vna & eadem qualitas, [illegible] tali [illegible] est, [illegible] potest causa [illegible], [illegible] calefaciendo [illegible]. Tertia est [illegible] [illegible], quæ [illegible] in [illegible] [illegible] alterum [illegible], [illegible] in hoc lapide, & hoc [illegible] hoc Angelo, & hoc homine. [illegible] [illegible] gradus constituit. Primus quidem B in ipsis suppositis [illegible], quæ [illegible] distinguuntur realiter, [illegible] sint. Secundus [illegible], quæ cum [illegible] distinguantur, [illegible], aut saltem existere possunt in distinctis suppositis [illegible] pacto distinguuntur [illegible] accidentia [illegible] Socratem & Platonem, [illegible] & fundamentum, aut figura & quantitas [illegible] est figura. [illegible] *cum ea natura rei distinguuntur*, hoc est [illegible] omni operatione intellectus: [illegible] C [illegible], [illegible] Patris, & [illegible] Filij distinguit realiter, quod existunt in distinctis suppositis. Non [illegible] distinguuntur ex natura rei, [illegible] [illegible]. [illegible], *aut saltem existere posse*, [illegible] [illegible] diuina virtute effici posse, [illegible] existunt, quæ [illegible] colligimus. [illegible] & Grammaticam Socratis distinguit realiter, quia potest virtute diuina fieri, vt altera maneret in Socrate, altera existeret in D Platone. Atque ad hunc modum realis distinctio [illegible]: [illegible] materiæ & formæ Socratis, & a se inuicem, & a tota [illegible] Socratis [illegible] & materia [illegible] in supposito a Socrate [illegible] & forma etiam, neque a [illegible] tota [illegible] Socratis [illegible] diuina virtute in aliquo supposito non solum a Socrate [illegible], sed [illegible] alijs, in quibus [illegible] Socratem [illegible]. Tertius denique in ijs, quæ existunt, aut existere possunt in ijs, quæ [illegible] E [illegible] distinguuntur, [illegible] repugnat [illegible] in diuersis suppositis existant; [illegible] [illegible] inhærentiæ formæ Socratis in materia Socratis, & relatio [illegible] sub illa, distinguuntur realiter. Quamquam enim [illegible] relationes in distinctis suppositis [illegible] nequeant, existunt tamen in forma & materia Socratis, quæ nihil repugnantia [illegible] suppositis existunt. Atque hæc de distinctione [illegible] F [illegible] sint.

De distinctione ex natura rei.

SECTIO II.

DIstinctio ex natura rei est, qua aliquid ab [illegible] *Distinctio de* aliquo distinguitur, [illegible] *[illegible]*

Triplex gradus realium distinctionum. [illegible]

Persona diuina separari non potest a ceteris nec vna [illegible].

Quinam, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad realem distinctionem. Propter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible].

tione intellectus, quo pacto distinguuntur ea A omnia, quæ distinguuntur realiter, vt Socrates & Plato, Oceanum mare, & Mediterraneum, & plurima alia: quæ non distinguuntur realiter, vt homo & animal, cæteraque omnia inferiora & superiora. Nā præcisa omni operatione intellectus, & Socrates distinguitur a Platone, vt perspicuum est, & inferiora omnia a suis superioribus, quod aliquid semper natura includant, quod superiora non includant. B

Distinctio ex natura rei in tria genera diuiditur, hæc rursus in alia.

Potest autem distinctio ex natura rei in tria genera distribui, in formalem, modalem, & potentialem: rursusque formalis, in formalem essentialem, & puram formalem. Formalis essentialis est, qua distinguuntur diuersæ essentiæ entitatesve, siue simplices, siue compositæ; & ea, quæ habent diuersas indefinite essentias, siue entitates, ac ita sunt affectæ inter se se, vt aliquid essentiæ entitatisue includatur in vno, quod in altero non C includatur. Hoc pacto distinguuntur naturæ hominis & equi, natura Socratis & Platonis, & ipse homo & equus, Socrates & Plato, itemque animal & homo, sensitiuum & rationale, & cætera omnia superiora & inferiora, eorumque differentiæ: si tamen superiora & inferiora præcise sumantur, quod fit solum suppositione simplici. Nam, si sumantur absolute, aut personaliter, hoc est, D pro suis inferioribus, certum est inferiora esse essentialiter idipsum, quod sint superiora: quo pacto homo est idipsum, quod animal, & Socrates idipsum quod homo: cum superiora omnia dicantur essentialiter, atque adeo quidditatiue de suis inferioribus. Lege quæ a nobis dicta sunt 2. Dialecticarum institutionum libro de suppositione absoluta, simplici, & personali, cap. 14. 15. 16. & 17.

Superiora & a suis inferioribus distinguantur.

Quid distinctio formalis pura.

Formalis pura, hoc est, formalis non essen- E tialis, est, qua distinguuntur suis rationibus formalibus obiectiuis duæ quælibet entitates non diuersæ essentiæ, aut ita affectæ inter se, vt vnius essentiam entitatemue includat vnā, quod alteram non includat. Quo pacto distinguuntur diuinæ personæ inter se, ipsæque relationes diuinæ personales. Nam, etsi ex natura rei suisque formalibus rationibus obiectiuis, imo, etiam realiter distinguuntur, vt entia realia relatiua: non sunt tamen diuer- F sæ essentiæ, neque aliquid essentiæ includit vna, quod non includat altera: alioqui non essent eiusdem omnino perfectionis. Non distinguuntur tamen hoc pacto ab essentia diuina, siue personæ ipsæ, siue personales relationes, neque item attributa diuina inter se se, quia non sunt ex natura rei distincta entia entitatesve, aut distinctæ entitatis, etiamsi

Diuinarum personarum distinctio est formalis pura nō essentialis.

mode intelligendi nostro, sumi possint, vt distincta entia entitatesve distincta.

Quid sit modalis distinctio.

Modalis distinctio est, qua entia per modos, qui non sunt formaliter entia, aut ipsi modi cum entibus, a quibus distinguuntur: quo pacto quantitas nunc existens in subiecto, nunc extra subiectum distinguitur a se ipsa per diuersos essendi modos: qui non sunt formaliter entia, & hi ipsi modi inter se, & a quantitate.

Tria genera modorum essendi.

Quod vt luculentius intelligas, aduerte, tria esse genera modorum essendi. Quidam enim & sunt formaliter entia, & distinguuntur ex natura rei, sæpe etiam realiter ab ijs rebus, quarum sunt modi essendi, vt cum esse huius rei dicimus figuram, album, dulce & similia. Alij, vero sunt formaliter entia, non distinguuntur tamen ex natura rei a rebus ijs, quarum sunt modi, sed nostro duntaxat imperfecto intelligendi modo: eiusmodi sunt modi essendi, per quos ens diuiditur in substantiam, qualitatem, & cætera genera summa prædicamentorum: sunt enim formaliter entia, nempe ipsa substantia, quantitas &c. non tamen distinguuntur ex natura rei ab entibus, quorum sunt modi essendi, quia quæ non est natura aliqua, quæ per eos modos contrahatur ad summa genera, quæ sunt entitates simpliciter simplices, & irresolubiles in alias entitates: sed intellectus noster facit quandam quasi compositionem ex ente & modis essendi prædictis, vt similitudinem eius compositionis, qua genus per varias differentias distribuitur in varias species, vtcunque percipiat: quo pacto ens per alios atque alios essendi modos distribuitur in alia atque alia prædicamentorum genera. Alij denique contra se habent. Nam etsi ex natura rei, semota omni operatione intellectus, distinguuntur ab ijs rebus, quarum sunt modi essendi, non sunt tamen entia formaliter, nisi ens sit sistasse sumatur pro eo, quod non est nihil. Huius generis sunt modi essendi in subiecto & sine subiecto: non quidem aptitudinales ij & essentiales, quibus entia accidentia & substantiæ distinguuntur, sed actuales illi & accidentales, qui conueniunt accidentibus, alter quidem naturali, alter vero supernaturali virtute, quemadmodum in accidentibus Sacræ Eucharistiæ licet intelligere. Alium enim essendi modum habet quantitas panis ante consecrationem, alium post consecrationem, cum prius sit actu in subiecto, post vero non sit: qui modi me sunt alia & alia existentia (eandem enim habens quantitatem ante & post consecrationem) non distinguuntur a quantitate, sola consideratione, sed ex natura rei & præcisa

Accidentia Eucharistiæ habent alium essendi modum ante consecrationem, quam post.

præcisâ omni operatione intellectus: nec dici quæ sunt formaliter entia, quia quamuis per consiterationem, nullam entitatem addunt, nisi relationem, quæ est posterior natura ipso modo essendi, quatenus, quantum alterū amittit, alterum acquirit. In hoc eodem genere modorum essendi est ipsa existentia rerum infra Deum, tam actualis, tam in se, quam potentialis in suis causis, ut capite sequenti perspicuum erit. Item modi illi essendi necessario, & contingenter, complete, & incomplete, & alii huiusmodi quamplurimi, quia res ipsæ, præcisa omni alia entitate, seclusa omni operatione intellectus, sunt necessariæ aut contingentes, completæ aut incompletæ; & sic de cæteris similibus.

Existentiā rerum infra Deū, esse in hoc genere modorum.

Horum autem modorum quidam necessario conueniunt, ut esse necessarium, esse contingens, & in plerisque esse completum, & esse incompletum, velut in homine & materia ac forma: cum nec homo possit fieri ens incompletum, nec forma aut materia ens completum: alii vero contingenter, ut esse actu in rerum natura (si de creaturis agimus) & esse potentia, esse actu in subiecto, & esse sine subiecto: & in homogeneis esse completum & esse incompletum: velut in aqua, quæ cum per se est totum quiddam, est ens completum: cum vero fit pars maioris aquæ, fit ens incompletum.

Quinam ex hijs modis necessario & qui contingenter conueniant.

Distinctio potentialis est, qua partes integrantes eiusdem totius homogenei, dum in eo sunt, distinguuntur & inter se, & ab ipso toto: certum est enim huiusmodi partes distingui inter se aliquo modo, præcisa operatione intellectus. quis enim neget distingui hoc pacto Oceanum mare a Mediterraneo, & superius hemisphærium mundi ab inferiori. & tamen hæc nec distinguuntur formaliter, nec modaliter: siquidem nec sunt actu entia, nec modi entium, sed partes entium in actu, ut iam dictū, de quare paulo post. Nec obest, quod distinctio hæc numeratur etiam in ijs realibus. omnia enim, quæ realiter distinguuntur, necesse est distingui ex natura rei, id est, semota operatione intellectus, licet non contra, omnia quæ ex natura rei, etiam realiter, ut ex dictis patet.

Quid sit distinctio potentialis.

De distinctione rationis.

SECTIO III.

Distinctio rationis est, quæ sola intellectus operatione fit, eiusmodi est distinctio, qua quidlibet a seipso distinguitur et cum Socrates de seipso prædicatur, aut sibi ipsi esse concipitur.

Quid sit distinctio rationis.

Quotuplex.

Est autem distinctio hæc duplex: Vna, quæ nullum habet in rebus fundamentum, sed intellectus, id quod nullo modo est multa, aut etiam conceptus mentis transformandi in effectu multa, ut Socrates ac designatum, & hominem ac humanitatem in communi, si præcise sumantur, & denotet omnino conceptus obiecti & abstracti substantiarum communium, & quorumcunque accidentium. Dico autem *substantiarum communium*, non autem *singularium*, quia concretum singulare substantiæ, distinguitur ex natura rei a suo abstracto, ut cap. 8 patebit. vide hac in re D. Th. in 1 d. 2. q. 1 art. 3 & de potent. q. 7 art. 4 de verit. q. 21 a. 3 & alibi in locis Ferr. 3 Phys. q. 3. Capreolum de præd. quæst. 10.

Concretum abstractum quomodo distinguantur.

Altera, quæ in rebus aliquid fundamenti habet propter eorum virtutem, siue eminentiam naturæ propriæ: propter quam cum sola ratione distinguuntur, tamen idem valent, atque alia, quæ distinguuntur plus quam ratione. Quo pacto distinguimus in eodem luminari vim calefactiuam & exsiccatiuam: quia cum tamen est una atque eadem qualitas ex natura rei, tamen idem efficit calefaciendo & exsiccando, atque si ex natura rei, aut etiam realiter essent plures. Eodem pacto in una & eadem materia distinguimus potentiam receptiuam formæ humanæ, & potentiam receptiuam formæ equinæ, quia cum materia respectu illarum est una atque eadem potentia, & nullo modo plures ex natura rei: tamē perinde est apta ad eas recipiendas, ac si contineret duas potentias ex natura rei distinctas.

Atque hinc ad diuina ascendendo dicimus & attributa diuina inter se, & diuinam essentiam a personis & relationibus personalibus, quæ etiā personales proprietates appellantur, distingui ratione non priori illo, sed hoc posteriori distinctionis modo, propter eminentiam diuinæ essentiæ: quæ tamen est, ut cum in ea, neque attributa inter se, neque ipsa a personis, personalibusque proprietatib. ullo modo distincta sint ex natura rei, & minus etiam realiter; tamen & attributa idem efficiunt, atque si essent inter se distincta realiter aut formaliter, & personæ personalesque proprietates perinde se habent ad essentiam, ac si ab illa distinguerentur formaliter. Nam, quod ad attributa attinet, Deus intelligit intellectu, non voluntate, vult autem voluntate, non intellectu; miseretur peccatoribus, non iustitia, sed misericordia; punit reos, nō misericordia, sed iustitia; quod idem eueniret, si in reliquis attributis, quæ in creaturis sunt qualitates, realiter, aut formaliter distincta. Quod vero attinet ad perso-

Attributa diuina quomodo & inter se, & a personis, & quæ diuina essentia a personis distinguantur.

[illegible] relationes, [illegible] & cum [illegible] personas [illegible] distinguuntur [illegible] formaliter distinguuntur ab absolutis & relationes a fundamentis, & personalitates a [illegible].

Potest autem [illegible] distinctionis [illegible] [illegible] Caietanus [illegible] [illegible] distinguuntur, [illegible] distinguuntur, [illegible] intellectus, [illegible] tamen se habent, ac si essent distincta ex natura rei, [illegible] quod tamen non est simpliciter distincta esse ex natura rei, sed quodammodo [illegible] distincta.

Sed [illegible] [illegible] distinctionem partium integrantium [illegible] homogenei [illegible] distinctionibus rationis habentibus fundamentum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex natura rei [illegible] [illegible] distinctio rationis [illegible] [illegible] [illegible] distinctae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ipsa [illegible].

Huic dubitationi respondendum est, [illegible] partem [illegible] [illegible] partes integrantes totius homogenei, [illegible] consideratione [illegible] [illegible] [illegible] distinctae, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] operationem intellectus, [illegible] [illegible] distinguuntur, [illegible] modo [illegible] operatione intellectus [illegible] [illegible] [illegible] partes [illegible] intelligere, [illegible] operationem intellectus [illegible] partium integrantium totius homogenei [illegible] [illegible] & inter [illegible] [illegible] [illegible] intellectus operationem, quod [illegible] [illegible] partium.

Si quis autem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] compositum substantiam [illegible] [illegible] Aristoteles [illegible] Phys. [illegible] cap. [illegible]

QVO SENSV VETVS diuisio distinctionis in realem & rationis vsurpari possit.

QVÆSTIO VII.

Refutatur quorundam opinio proposita quaestioni.

SECTIO I.

Quia tamen [illegible] [illegible] [illegible] distinctionem in realem & rationis, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rationis [illegible] quaerendum est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Nam, quia distinctio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] realem & rationis, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] realem ponunt, [illegible] [illegible] rationis appellantur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] D. Thomas [illegible] Okamus [illegible] [illegible] de Gand. [illegible] Metaph. q. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] distinctionis, [illegible] [illegible] fundamentum est, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rationem, necessario [illegible] [illegible] distinctionem [illegible] realem esse, aut rationis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex natura rei, [illegible] [illegible] [illegible] intellectus operationem [illegible] [illegible] distinguuntur realiter.

Sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] distinguerentur, & [illegible] A ratione [illegible], ad [illegible] [illegible] [illegible] quantur, [illegible] distinguere ipsa. & [illegible] distingui ratione; [illegible] tamen [illegible], aut certe esse [illegible], quia distinguuntur, praecise etiam quam [illegible] [illegible] intellectus. Item dicendum de relatione & fundamento, de figura & magnitudine, de existentia & essentia creata, & aliis quamplurimis [illegible] modis. In [illegible] B [illegible] autem, [illegible] aut propterea colligant [illegible] [illegible] genera distinctionum [illegible] generibus rerum, quod omnia ac sola entia realia distinguuntur realiter, & omnia ac sola entia rationis distinguuntur ratione, aut [illegible], quia omnis distinctio est relatio, omnis autem relatio aut est [illegible] reale, aut rationis. At [illegible] causa non habet villam [illegible]. Nam [illegible], quod multi modi [illegible] distinguuntur & [illegible], & ab [illegible], qui C [illegible] entia realia, nec rationis, sed modi [illegible] dicuntur, quibus proinde [illegible] [illegible] alia distinctio quaerenda esset: certe apud veteres plurima sunt entia realia, quae illi plane asserunt distingui ratione, vt patet in traditis exemplis, maxime autem separatorum & [illegible]: & plurima sunt rationis sunt, quae distinguuntur plus quam ratione, vt praedicatum & subiectum, caeteraque omnia, quae [illegible] distinguuntur [illegible] D [illegible]. Sed nec posterior causa [illegible], vt ex ea nullam esse aliam distinctionem praeter realem & rationis concludatur. Cum enim de distinctionum generibus agitur, nihil [illegible] est de relationibus [illegible] relationes cuiuscunque sint generis, distinctionem extremorum supponunt: & multa distinguuntur [illegible], quae non [illegible] [illegible], vt patet [illegible] tam [illegible] E [illegible], sed etiam comparatione [illegible]. [illegible] [illegible] hic de distinctione in actu signato [illegible], sed [illegible], quae distinctio non est relatio distinctorum, sed ipsa eorum distinctio, quatenus uno modo aliquo non est [illegible] [illegible], sed [illegible] actualem considerationem, sed [illegible] [illegible] modo. Quare [illegible] [illegible], quod [illegible] distinctio in actu signato sit relatio realis aut rationis, [illegible] [illegible], distinctionem aut realem esse, F aut rationis.

[illegible] [illegible] [illegible].

SECTIO II.

Opinio [illegible] ALij [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] distinctionem, quae [illegible] realem &

rationis [illegible] [illegible], ad [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible].

Verum & haec sententia [illegible], quam [illegible] *[illegible]* [illegible], plane aberrant. Nam [illegible] [illegible] [illegible], quae non distinguuntur [illegible], ratione distingui [illegible], [illegible] distinctionem rationis [illegible] [illegible], vt omnia, quae ratione distinguuntur, [illegible] B consideratione [illegible] [illegible] ipsarum rerum conditione & natura. Non enim existimabant, sublata omni operatione intellectus, nihil omnino [illegible] inter actionem & passionem, quarum [illegible] agentis actum esse volebant, alteram patientis, eodemque modo inter magnitudinem & figuram, quarum alteram in quantitatibus ponebant, alteram in qualitatibus. Nec item ea posito [illegible], hominem & C animal distingui ratione, vt praecisa omni consideratione, nihil inter vtrumque sit discriminis [illegible], quod negari nullo modo possit, aliquam perfectionem includi in natura hominis, quae non includitur in animalis, atque ita nec in caeterorum natura.

Itaque, nisi velint posteriores hi (qui & [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] sequitur) omnia, quae nostra sententia D distinguuntur, media quadam distinctione inter realem & rationis, sola ratione distingui ex natura rei [illegible] enim non deerunt, qui id ex Scoto [illegible] possint specie aliqua probabilitatis suam [illegible] opinionem. At hoc asserere nihil [illegible], [illegible] [illegible] omnia confunderent. [illegible] [illegible] [illegible] sola ratione ex natura rei distinguantur, [illegible] [illegible] sunt formaliter ex natura rei, ita dicere oporteret de relatione & funda- E mento, de figura & magnitudine, & aliis huiusmodi: [illegible] [illegible] relatio formaliter & essentialiter esset substantia, in qua [illegible] fundatur, & [illegible] substantia, relatio [illegible], qualitas, quantitas, & quantitas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] possent, & habere omnia, quae non [illegible], nec sola ratione distingui [illegible]: quae opinio magna ex parte absurda est [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible], [illegible] [illegible] F Metaphysicorum, & 1 Physicorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] de solis substantijs intelligendi [illegible], [illegible] [illegible]) explicatur. Accedit quod [illegible] [illegible], illi *[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]* quae distinguntur ratione ex natura rei, [illegible] [illegible] habent sequentia, quare [illegible] distinguantur ex natura rei. quare si nulla datur distinctio ex natura rei, quae [illegible]

alia sic inter realem, & rationis, vt hi Aristo. tes volunt, ita & quoque distinctae rationis, quae in virtute ex natura rei: sed omnia distinguuntur, aut realiter, aut consideratione intellectus habentis in rebus fundamentum. Mirum, quod plerumque eorum, quae modo dicimus, nec distingui realiter, nec sola consideratione, ita distinguantur, vt vno pereunte, alterum non pereat, vt videre est in relatione & fundamento, aliisque quamplurimis. at hoc accidere non potest in iis, quae ex natura rei eadem sunt formaliter & essentialiter, solaque ratione distinguuntur ex natura rei.

Exponitur, & approbatur vetus antiquorum vsus.

SECTIO III.

Sententia D. Thomae & sectatorum.

ALij denique, vt sunt D. Thomas 1. p. q. 28. art. 3. & opusc. 42. cap. 3. & in 1. d. 32. q. 1. art. 2. & dist. 33. art. 3. & de potent. q. 7. art. 6. Ferra. 3. Phys. q. 5. Caiet. in lib. de ente & essentia, ca. 6. q. 12. omnem distinctionem ex natura rei, quae realis non sit, ita comprehendunt sub distinctione rationis, vt non asserant omnia, quae ratione distinguuntur, distingui sola operatione intellectus, sed quaedam sola, quaedam etiam ipsa rerum conditione ac natura, ex qua eorum distinctio considerationis nascitur. Cum autem dubium esse non debeat, quin hoc pacto vsurpata sit ab Aristotele & aliis veteribus proposita diuisio bimembris, quam vbique frequentant prisci Scholastici, atque in primis D. Thomas, constat eam in hoc sensu non esse reijciendam, sed amplectendam. & cum commodum videretur sic conseruandam, praesertim cum ad Scotum vsque non alia pene sit nota distinctio. Vnde, quia Scotus perspicuitati consulens, non solam distinctionem, quam solus intellectus facit, coepit appellare rationis, consulto recentiores quidam Thomistae, quasi controuersiam hanc componentes, sic explicare coeperunt distinctionem rationis, vt eam, quae sola operatione intellectus efficitur, rationis ratiocinantis vocandam existimauerint: eam vero, quae ex ipsa conditione rerum nascitur rationis ratiocinatae, quasi dicat naturae rerum conformatae: quam ipse Scotus vocauit ex natura rei. Hac igitur ratione retineri & vsurpari potest bimembris diuisio veterum: etsi superior, quam Scotus trimembrem fecit, est illustrior & ad vsum accommodatior.

Distinctio rationis ratiocinantis & rationis ratiocinatae.

Admonitio vsus Aristotelici.

Admonendum tamen hoc est, apud Arist. 1. Physic. c. 7. tex. 61. ita late vsurpari distinctionem rationis, vt reales quoque plurimas comprehendat: velut cum ait, album & musicum, & alia similia concreta, quae significant accidentia realiter distincta, & esse vnum per accidens, illi iuxta subiecto, ratione autem diuersa. fortis enim tunc rationis nomen pro [illegible] definitionis [illegible] ita ea, quia definitione diuersa sunt, & semper distinguuntur ex natura rei, & saepe etiam realiter.

Admonendum item quoque, etsi non solum entia, sed etiam non entia dicuntur apud Aristot. ratione distingui ab iis, quibus prima definitione, velut priuatio a materia. & interdum etiam specie, vt patet ex 1. Physic. cap. 9. tex. 62. & 9. tex. 78. & aliis plerisque locis, vnde sequitur distinguendas inter se ex natura rei: improprie tamen id accipiendum esse. Quod dictum, nemini ita, quod formalis distinctio non entium ab entibus, non sit a nobis comprehensa in distinctione formali: satis ergo est, si ad veram distinctionem formalem vt eamque recurretur. Non mirum est autem, quod Aristoteles distinguat quodam modo formaliter a materia priuationem, quam plane vocat per se non ens: cum eandem etiam nunc appellet quodam modo formam, nunc vero accidens materiae. Lege cap. 7 primi Physic. & sextum cap. 4. lib. 2. Potest quoque distinctio formalis non entium ab ente proprie dici formalis, si negatiue intelligatur, ita scilicet vt ens & non ens dicantur formaliter distingui, quia non habent eandem rationem formalem proprie dictam: tametsi vtrumque diuersam habeant: quo pacto Aristot. 1. Physic. c. 7. tex. 60. ait, materiam & priuationem esse vnum numero, hoc est, non esse proprie numero diuersa: & 4. lib. huius operis, ens reale & vnum esse vnam & eandem naturam, id est, non habere naturas (vt [illegible]) diuersas, tametsi ratione, hoc est, quasi quoque definitione distinguantur, vt eo loco explicabimus.

Distinctio non entium ab entibus ad quod genus reuocantur.

Atque haec de variis distinctionum generibus, quae quidem magis ad vsum accommodata visa sunt, dicta sint satis.

An ex quaelibet distinctione nascatur multitudo.

SECTIO IV.

Occasio quaestionis.

QVoniam vero de distinctione, multitudinis gratia disputatum est, vt hac ratione modo aliquo ageretur de multis, quae vni opponuntur, quaerat aliquis, an ex qualibet distinctione nascatur multitudo: ad quam dubitationem breuiter respondendum: Ex omni quidem distinctione multitudinem aliquam nasci, quaecumque enim modo aliquo distincta sunt, eodem modo quoque aliqua sunt multa, vt inductione patet. Verum non ex omni distin-

Assertio.

ctione

aliqua nasci multitudinem entium, quae simpliciter & absolute plura entia dicitur. Nam vt omittamus ea, quae actu distinguuntur sola operatione intellectus, & quae modali aut potentiali distinctione (aut etiam quae sunt simpliciter & absolute distincta entia, aut nullo modo sunt entia, saltem ex vtraque parte, sed vt vtraque vel alterutra modi entium) sane nec omnia quae distinguuntur realiter aut formaliter dici possunt multa entia; partes A enim homogeneae, quas diximus distingui realiter, non sunt multa entia nisi potentia: superiora vero & inferiora, quae distinguuntur formaliter, nec actu, nec potentia sunt multa entia: tametsi dici possint multa genera, aut multae species, aut multa vniuersalia, multa obiecta intellectus, &c. Vt enim non dicimus animal, hominem, & Socratem esse tria animalia: ita nec tres substantias, nec tria entia. Caussa vero est, quia numquam b ea, quae distinguuntur, sunt plura, nisi distinguantur differentiis oppositis eius communis praedicati, secundum quod dicuntur plura, aut eius oppositis essendi modis: quo pacto non dicimus plura animalia, nisi distinguantur oppositis differentiis, quibus animal immediate aut mediate diuiditur, nec plura substantias nisi distinguantur oppositis differentiis proxime aut remote diuidentibus substantiam: aut certe oppositis modis essendi substantiae, analogice sumptae. Neque enim substantia sic accepta [illegible] ad materiam & formam, aut ad compositum & incompletum, caeterasque differentias oppositas per aliquas oppositas differentias substantiales, sed per oppositos essendi modos, quibus contrahi intelligendi nostro substantia ad ista quodammodo descendit. Itaque ens non distinguitur in plura entia, nisi quatenus distinguitur per differentias oppositas entium specialium: aut certe quatenus per oppositos essendi modos ad inferiora contrahitur, veluti ad genera summa, & ad omnes differentias oppositas, quibus inferiora constituuntur: aut per aliquos quasi contrahendi modos, cuiusmodi sunt relationes personales in diuinis, quibus plura entia relatiua nostro intelligendi modo constituuntur.

Quae dicantur plura.

ΚΕΦ. Ζ'

Text. 13. Τὸ ὂν λέγεται, τὸ μὲν κατὰ συμβεβηκὸς, τὸ δὲ καθ' αὑτό. κατὰ συμβεβηκὸς μὲν, οἷον τὸν δίκαιον μουσικὸν εἶναί φαμεν, καὶ τὸν ἄνθρωπον μουσικὸν, καὶ τὸν μουσικὸν ἄνθρωπον, παραπλησίως λέγοντες ὥσπερ εἰ τὸν μουσικὸν οἰκοδομεῖν, ὅτι συμβέβηκε τῷ οἰκοδόμῳ μουσικῷ εἶναι, ἢ τῷ μουσικῷ, οἰκοδόμῳ. τὸ γὰρ

CAP. VII.

Ens a partim dicitur per accidens, partim per se. Per accidens, veluti cum iustum, musicum esse dicimus. Et hominem musicum, & musicum hominem: prorsus dicentes, atque cum musicum aedificare id dicimus, quia accidit aedificatori musicum esse, aut musico aedificatorem. Hoc Text. 13.

CAPITIS SEPTIMI EXPLANATIO.

Ens a partim dicitur. Explicatis modis vnius, exponit Aristoteles modos entis. Quod vt expeditius faciat, diuidit initio capitis ens in ens per accidens, & ens per se. Deinde vtrumque genus in quaedam quasi membra subdiuidit. In qua diuisione aduertite, non accipi ens per se pro ente, quod per se existit, cuiusmodi est sola substantia; nec ens per accidens, pro ente quod in alio existit, cuiusmodi sunt accidentia omnia; quae ad nouem posteriora praedicamenta pertinent. quandoquidem omnia, quae in praedicamentis ponuntur, sunt entia per se, vt hoc ipso capite traditur: sed sumitur ens per se, pro quouis ente separatim sumpto, & non coniunctionem alio ente, seu (quod idem valet) pro quouis ente vno per se, siue vnius naturae: ens autem per accidens pro coniunctione duorum entium, quae non efficiunt vnum nisi per accidens. *Diuisio entis.*

b *Per accidens veluti.* Distinguit ens per accidens in tria genera. Primum est, cum vnum accidens dicitur de altero accidente, vt si quis dicat iustus est musicus. Secundum, cum accidens praedicatur de subiecto, vt si dicas, homo est musicus. Tertium, cum ordine conuerso, subiectum dicitur de accidente, vt si dicas, Musicus est homo. Quod autem haec per accidens dicantur [illegible], quae supra de caussis *c. 2. tex. 3.* dicta sunt familiari exemplo ostendit. Vt enim qui ait: Musicum aedificare, nihil aliud significat, quam quod accidit aedificatori, vt sit musicus, aut musico, vt sit aedificator (in his enim dicere alterum esse alterum, nihil aliud est, quam alterum alteri accidere) ita cum hominem esse musicum affirmamus, aut musicum esse hominem, aut album esse musicum, aut musicum esse album, nihil aliud dicere volumus, quam quod alterum alteri accidat, saltem ratione eiusdem tertij, cui ambo accidunt, quemadmodum in his tum quae proposita sunt, exemplo videre est. Adiunge autem accidendi verbum non nisi hac sunt posita hoc in loco, vt complectatur essentialem praedicationem, quo pacto saepe alias sumitur, vt cum *Tria genera entis per accidens.* *Accidendi verbum quo pacto hoc in loco capia-*

 tum

[illegible Greek text]

Καθ' αὑτὰ δὲ εἶναι λέγεται ὅσαπερ σημαίνει τὰ σχήματα.

... enim hoc esse ... accidisse significat. Eodem ... [illegible] ... hominem musicum esse dicimus, & musicum hominem, aut album ... [illegible] ... hoc quidem, quia ambo eidem acciderunt: illud autem, quia ... accidit: musicum vero hominem esse, quia huic accidit musicum ... & album esse dicimus, quia si illud, accidit. Ergo quae per accidens esse dicuntur ... [illegible] ... sunt, aut quia illud ... est, aut quia ipsum est cui inest illud, de quo ipsum praedicatur.

Per se F *autem esse tot modis dicuntur, quot praedicationis*

Aristoteles capite superiori tex. 7. ... hominem musicum accidere Coriscio. Nam sunt ... quae ... pertineat ad essentiam eiusdem rei ... ad essentiam alterius ... per illa sic ... inter se ... completa ... ad unam, & ... [illegible] ... per accidens ... hoc loco ... est de ente per accidens ... ut ... pronunciatis, Animal est rationale, rationale est animal ... Animal est homo & similib. ... propositio per accidens ... hoc loco ... quod eodem modo in accidentibus ... observandum est. Adde porro, accidendi verbum ... hoc loco non complectitur praedicationes essentiales, complecti tamen ... accidentales ... pertineant ad secundam ... dem ... per se; neque enim ... per accidens homo ... quam homo musicus, & sic in ceteris.

c *Quoniam ambo accidunt.* Quintam ... superioris capitis, tex. 7. quia subiectum ... [illegible] ... accidentia, quae in eo ... comparata inter se ... [illegible] ... sunt ... quia subiectum ... accidentia, quae in eo insunt ... modi collata ... subiectum, quia est substantia, indicat Arist. ... & ... entis & ... Unde colliges ... Arist. superiori ... tex. ... definiit ... ea, quae sunt ... substantiam complexa ... locum ...

d *Sic autem & album esse dicitur, quia si illud.* ... in ... [illegible] ... in quibus ... praedicatur ... subiecto. Nam ut dicimus album esse ... quia Socrati ... accidit esse album, ... ita dicimus album esse ... quia Socrates est ... accidit esse album ... hoc pertinet ... per accidens ... exempla secundi generis ... hoc ... In tertio autem genere ... quod ... quia ... accidit homini ... non ... quia ... hoc ... album ... quod ... subiicitur, ut ... Dialectica ... Arist. lib. ... accidens, non ... esse ... esse intelligatur.

e *Ergo quae &c.* Summatim colligit quae dicuntur ... hoc loco ... per accidens ... ratione substantiae, quod est ... quia utrumque ... accidens ... quod ... ut homo ... album de quo sunt duae enunciationes, Homo est albus, & albus est homo.

Adverte ... hoc loco Arist. ... genera entium per accidens in enunciationib. quae ... per accidens, necesse est, ut alterum de altero ... quia ut ... homo albus ... autem homo, albedo ... ut ex hominis ... homo albus ... in quo subiectum homo, & praedicatum album ... albedo ... vero in quo album subiicitur, & homo praedicatur ... per accidens ... homo albus ... albus homo ... albedo, quae significatur nomine albi ... forma ... de altero ... praedicatur ... forma ... quia ... ratione formae.

f *Per se F autem esse.* ... per se, ac ... hoc enim ... praedicamenta ... per se ... praedicamentis ... [illegible] ... ca, quae

Verbum, Ut Verbum est, nunquam fit per se.

Cur Arist. entia per accidens in enunciationibus praedicatio.

Ens per se & realis dividitur in ... praedicamenta.

[illegible] quæ in prædicamentis ponuntur. Figuræ enim prædicationis, nihil aliud sunt hoc loco, quam si [illegible] quædam certi, quos [illegible] aliquo modo prædicantur de primis substantiis [illegible] quæ inter [illegible] substantiam [illegible] prædicamentorum nomen, quod Græcis est κατηγορία. *Prædicamenta esse figuras prædicationum.*

[illegible Greek text]

prædicationum figuras significant: quot enim modis dicuntur, tot ipsum esse significat. [illegible] quid quidque sit, alia quale, alia quantum, alia ad aliquid, alia agere, aut pati, alia ubi, alia quando significant: ipsum esse unicuique horum significat, quod horum quidque [illegible] ambulans est, [illegible] ambulare, [illegible]

Præterea & ipsum esse, ipsumque est, Verum esse significat; ipsum autem non esse, non esse verum, sed falsum; [illegible] affirmationis & negationis [illegible] quia hoc verum sit; aut Socratem non esse album quia verum; [illegible] quia falsum.

g Quot enim modis. Probat tot esse genera entium per se, quot sunt genera rerum, quæ significantur vocibus pertinentibus per se ad aliquod prædicamentorum, quia quot sunt modi, quibus eiusmodi res prædicantur de primis substantiis, tot sunt simplices modi essendi earum rerum, ac proinde tot genera entium per se. Prædicamenta quidem [illegible] verum [illegible] & essentiales, [illegible] posuit [illegible]. *Tot modis prædicari, quot sunt genera entium per se.*

h Quorum alia significat. Colligit ex octo modis prædicandi de primis substantiis octo genera entium per se. Unum est substantia, quam vocat quid est, quia ea sola prædicatur de primis substantiis in quæstione quid est: aliud est qualitas, aliud est quantitas, quartum relatio, quintum actio, sextum passio, septimum existentia in loco, octavum existentia in tempore. Addit Averroes nonum [illegible] habitum, ac locum [illegible] quia illa parum habere momenti, quam magis placet. [illegible] verba adiungi poterant, ut [illegible] videatur, quæ [illegible] prædicantur de primis substantiis. Vide supra [illegible] cap. *Cur nõ numeretur adesse situs & habitus.*

Ex hoc loco patet opinionem Avicennæ, dicentis nomina accidentium significare primo substantiam, alienam esse a sententia Arist. [illegible] hoc loco [illegible] prædicamentorum [illegible] quibus nomina prædicantur de primis substantiis, [illegible] non prædicantur nisi concrete. Quod [illegible] hoc loco Averroes & Alex. [illegible] contra Avicennam colligunt. *Refellitur Avicenna.*

i Nihil enim hoc. [illegible] in quibus verba adiectiva affirmantur de subiectis non pertinere ad [illegible] eo quod in illis non exprimatur verbum Est, ut si quis dicat, homo agit, homo patitur, [illegible] Aristoteles, [illegible] in his [illegible] in quo hoc verbum est, aperte ponitur. Nihil enim interest, quod ad sensum [illegible] Homo [illegible] homo est [illegible] verbum Est, [illegible] participium resolvuntur, [illegible] quod Alex. [illegible] hoc loco. [illegible] Aristotelem his verbis [illegible] quod proinde [illegible] idem significare, quod horum quodque [illegible] ipsum esse non simpliciter, sed suo modo contractum ad speciales [illegible] ut patebit ex [illegible]. *Verba adiectiva non consistere, ut se habent ad prædicamenta.*

k Præterea ipsum esse. Addit quoddam genus entis, quod dicitur verum, cui opponitur quoddam genus non entis, quod dicitur falsum. Unde patet non sumi hoc loco verum pro vero, quod [illegible] cap. [illegible] Nam verum hic [illegible] falsum in [illegible] compositione & divisione consistit, quod [illegible] simpliciter [illegible] quæ omnia ex eo loco perspicua sunt. [illegible] ante oculi in prædicamentis [illegible] hanc explicationem entis [illegible] in actu, & in [illegible] potentia. *Verum adiiciet hic quoddam genus [illegible]*

Vae, quia verum & falsum, de quibus hic est sermo, consistunt in affirmatione & negatione, quae ex mutua rerum, quae in praedicamentis ponuntur comparatione fiunt. Altera, vt intelligeret non tantum haec, sed alia omnia entia rationis, reuocari ad ea, quae ponuntur in praedicamentis. Vt enim tunc veritas & falsitas fundantur in rebus, cum aliae de aliis, aut eaedem de seipsis affirmantur aut negantur: ita reliqua entia rationis tunc illis conueniunt, cum [illegible] suo modo existunt, cum illa hoc, vel illo modo ab intellectu apprehenduntur, aliove modo tractantur, vt ex dictis liquet. Quod igitur ens interdum sumatur pro vero complexo, & non ens pro opposito falso, ex eo patet, quia vt significemus pronunciatum esse verum, saepe dicimus; Ita est: vt autem declaremus esse falsum dicere solemus: Non ita est: quo loquendi modo Aristoteles vtitur initio librorum de Posteriori resolutione, cum lib. 1. c. 1. text. 2. & 3. ait, *Ante demonstrationem oportere praecognoscere de quibusdam pronunciatis quod sint.*

Quo pacto veri & falsi nomina hoc loco capiantur. Si quis autem quaerat, quonam pacto sumantur nomina veri & falsi, cum alterum dicitur ens, alterum non ens, formaliterne, hoc est, pro relationibus veritatis & falsitatis, an vero pro fundamentis, quae sunt ipsae compositiones & diuisiones rerum, quas facit intellectus affirmando aut negando. Respondendum est, accipi pro fundamentis. Itaque sensus verborum Aristotelis hic est, ens praeter eam significationem, qua distribuitur in Praedicamenta, significare etiam fundamenta veritatis complexae tam affirmatiuae, quam negatiuae, vt Socratem esse musicum, Socratem non esse album. Non ens autem, praeter significationem, qua significat negationem entium ad praedicamenta spectantium significare fundamenta falsitatis siue affirmatiua, siue negatiua, vt Socratem esse lapidem, diametrum esse commensurabilem lateri quadrati. Hoc autem ita esse, ex eo colligere, quia Aristoteles in praedicamentis *cap. de substant. & in postpraedica. cap. de modis prioris* cum ait, ex eo, quod res est, aut non est, oratio vera aut falsa dicitur, non ipsam veritatem, sed fundamentum veritatis vocat rem esse, nec ipsam falsitatem, sed falsitatis fundamenta rem non esse. *Pronunciatum Aristotelis explicatur.* Quod idem in illo loquendi de veritate simplici, & eius fundamento tenere est: neque enim ipsam simplicem veritatem, sed eius fundamentum ens appellamus ens. Hoc tamen interest, quod fundamentum veritatis simplicis, est ens reale, veritatis autem complexae, & oppositae falsitatis, est ens rationis, ipsa videlicet compositio, aut diuisio extremorum affirmationis, aut negationis, quae compositio & diuisio non sunt in rebus, sed solum opere intellectus, vt Aristoteles docet lib. 6. c. 2. text. 8. quo loco id explicabimus. *Fundamentum veritatis simplicis & complexae quo pacto differant.*

Ἔτι [l] τὸ εἶναι σημαίνει καὶ τὸ ὄν, τὸ μὲν δυνάμει ῥητόν, τὸ δ' ἐντελεχείᾳ τῶν εἰρημένων τούτων. [illegible] καὶ [m] τὸ δυνάμει [illegible] καὶ τὸ ἐντελεχείᾳ, καὶ τὸ ἐπίστασθαι ὡσαύτως καὶ τὸ δυνάμενον χρῆσθαι τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τὸ χρώμενον, καὶ [n] τὸ ἠρεμοῦν, καὶ ᾧ ἤδη ὑπάρχει ἠρεμία, καὶ τὸ δυνάμενον ἠρεμεῖν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν. καὶ γὰρ [o] Ἑρμῆν ἐν τῷ λίθῳ φαμὲν εἶναι, καὶ [p] τὸ ἥμισυ τῆς γραμμῆς

καὶ q

Ad [l] haec ipsum esse, & ipsum ens partim significat id, quod potentia dicitur partim, quod actu horum ipsorum quae dicta sunt. Videns enim dicimus, & quod [m] expresse dicitur potentia videns, & quod actu: videns, & eodem modo scire, & quod scientia vti potest, & quod vtitur, quiescensque, [n] & in quo iam inest quies, & quod potest quiescere. Atque autem & in substantiis id ipsum venit. Nam & [o] Mercurium in lapide esse dicimus, & [p] dimidium lineae,

& q

l *Ad haec ipsum.* Distinguit ens in ens actu, & ens potentia, quam diuisionem refert ad ea entia, quae dicta sunt, hoc est, ad ea, quae sunt distributa in praedicamenta. Vt enim lib. 9. & [illegible] partibus, vnumquodque genus rerum pertinentium ad quodlibet praedicamentorum, diuidi potest in ens actu, & ens potentia. *Diuisio entis in ens actu, & ens potentia.*

m *Expresse dicitur potentia.* Quod dicitur (Particula [illegible] plane adiecta) Nam videns, simpliciter prolatum, significat id, quod actu videt, nisi sumatur improprie, quod in aliis etiam est obseruandum.

n *Quiescensque.* Cum quies sit priuatio motus, ac proinde non sit ens reale, videtur his verbis, nomine quietis significari existentiam in loco, vt id dicatur quiescens potentia, quod mouetur ad locum, id autem quiescere, quod iam locum obtinet.

o *Nam & Mercurium.* Vtitur exemplo statuae Mercurii, eo quod figura, ex omnibus accidentibus maxime videatur repraesentare formam substantialem. Vnde ex figurarum potissimum differentiis solemus specificam viuentium distinctionem colligere. Statua igitur est potentia in lapide antequam fiat, quia ex lapide fieri potest. *Figura maxime repraesentat formam substantialem.*

p *Et dimidium lineae.* Videtur hoc exemplum afferri in gratiam Pythagoreorum, qui entia mathematica, substantias rerum esse dicebant: [illegible] quare [illegible] dimidium lineae, est substantia quaedam, [illegible] potentia in tota linea, [illegible] per diuisionem [illegible] quaedam numero substantia per se ac separatim existens.

q Et

[illegible] in primo [illegible] [illegible]. [illegible]

[illegible] ad, quod [illegible] Quod [illegible] aliquid [illegible] [illegible] [illegible] explicandum est.

q *Est frumentum.* Affert exemplum [illegible] substantiæ. Quod [illegible] [illegible] dicitur frumentum (potentia [illegible]) esse in eo, quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dicit Mercurium esse potentia in lapide. Sed [illegible], quod nondum [illegible] esse frumentum potentia. Vtramque enim dici potest, magis tamen proprie dicitur al[illegible] esse potentia in re, ex qua fieri potest, quam hæc esse illud potentia.

r *Alibi explicandum.* Hoc facit Aristoteles lib. 9. huius operis, ubi [illegible] divisionem hanc [illegible] explicabit.

NVM AD PRIMVM philosophum pertineat agere de prædicamentis.

QVÆST. I.

Quod ad solam Dialecticam [illegible] videatur spectare.

SECTIO I.

[illegible] in [illegible] proposita. CVm entis per se ac realis duæ in hoc capite traduntur divisiones, una in decem prædicamenta, altera in ens actu & potentia: sola prior a nobis hoc loco discutienda est: non solum, quia tam multa complectitur, ut necesse sit in eius explicatione non parum immorari, sed etiam, quia de posteriori, toto lib. 9. disserendum est. Quæ in re illud [illegible] quæstio [illegible]: Num ad primum Philosophum, an potius ad Dialecticam, an vero ad aliam artificem, [illegible], de prædicamentis agere pertineat. *Quod ad solam pertineat Dialecticam.* Quod autem soli Dialectico hoc munus sit deferendum, his argumentis ostendi videtur. *Primum arg.* Primum, quia eadem tractatio non pertinet ad diversas disciplinas: at prædicamenta perspicue tractantur a Dialectico, ut patet ex libro prædicamentorum Aristotelis, quem omnes [illegible] nominis Auctorem, cum Græci, tum Latini, ac etiam Arabes faciunt primum librum Dialecticæ seu Logicæ. *2. argum.* Deinde, quia Aristoteles in [illegible] [illegible] libris Logicis, eandem tractationem [illegible] supponit, quod videre est lib. 1. Topic cap. 7. & lib. 1. Poster. cap. 18. [illegible] & cap. 11 [illegible]. Vide [illegible] commentat. in prædic. Ammonium in proœ. prædic. [illegible] [illegible] prædicam. [illegible] [illegible].

3 argum. Postremo, quia prædicamenta distinguuntur per varios modos prædicandi de prima substantia, ut hoc ipso loco tradit Aristoteles; unde & Categoriarum [illegible] est prædicationum, sive prædicamentorum appellationem acceperunt: prædicationum autem tractationem ad Dialecticam spectare, nemo dubitat.

Quod vero e contrario solum primum Philosophum de prædicamentis agere, ex eo probatur, quia solius primi Philosophi est tradere generalem divisionem entis, & summa genera rerum [illegible], ad ea [illegible] [illegible], omnia, quæ quoquo modo sunt, [illegible]. *Quod ad solum Metaphysicum. Probatur 1.* Deinde, quia modi prædicandi, quibus hoc loco Aristoteles prædicamenta distinguit, fundantur in modis essendi per quos illa [illegible] natura distinguuntur [illegible] per modos prædicandi. Quare cum solius primi Philosophi de modis essendi agat, ad eum solum spectabit de prædicamentis agere. *2.* Postremo, quia prædicamenta nihil aliud sunt, quam series quædam generum, specierum & individuorum: [illegible] agere de generibus, speciebus, & individuis (quatenus tamen de individuis disputari potest) ad solum Metaphysicum spectat: sunt enim hæc affectiones quædam entium, quatenus entia sunt, ut ipse Aristoteles ad calcem cap. 2. superioris libri [illegible] docet. *3.*

Ad nullam certam facultatem pertinere [illegible]. Si quis tamen diligentius rem consideret, potius fortasse diceret nulli certæ facultati prædicamentorum tractationem esse [illegible] dam. Nam si de accurata eorum tractatione quæstio est, nulla omnino datur scientia, quæ sola ipsa, ac per se de prædicamentis agat, cum nulla sit omnino, quæ genera omnia & species rerum persequi possit, sed [illegible] particularium, certam & designatam rerum partem ex tota rerum universitate tractandam [illegible], cuius solum genera & species eorum [illegible] principia & proprietates consideret, ut Aristoteles docet initio superioris libri, ipsa autem Metaphysica, ea que omnibus communia sunt, ex peculiari officio explicat.

Obiectio. Quod si quis obiiciat, satis esse ad prædicamentorum explicationem, [illegible] [illegible] quæque earum [illegible] hæc esse superiora, illa vero inferiora, [illegible] haud dubie tenere posse ignorantia naturæ superiorum & inferiorum [illegible] operum est, ut hoc quidem posse ab una tantum, atque eadem scientia tradi, cum certum [illegible] materiam sum considerationis habeat, extra quam vagari ea

[illegible] non posset. Si vero quæstio A [illegible] & quæ [illegible] prædicamentum [illegible], cum ea videatur [illegible] hæc [illegible], de quo commodius [illegible] esse [illegible] [illegible] compositum non possit.

Quid sit prædicamentum.

SECTIO II.

Nominis notatio & origo.

PRIMUM [illegible] explicationem [illegible] est, quod nos prædicamentum dicimus, Græcos κατηγορίαν appellare, quod verbum [illegible] Porphyrius & [illegible] Lyceum [illegible] Aristoteles. Nam cum κατηγορία [illegible] accusationem significaret, Aristoteles [illegible] verbum traduxit ad C prædicationem, [illegible] de aliquo. Nisi [illegible] Ammonio in iis, quæ ad Isagogen Porphyrii præfatur [illegible] κατηγορίας dictas, [illegible] verbo [illegible] est de quibus [illegible], & [illegible] [illegible] verbum [illegible]. *Lege Simp. ad initium prædicament.*

Cæterum quia [illegible] Philosophis modo, sed vulgo etiam, ea verba, quæ D actionem significant, [illegible] sumuntur pro iis, quæ modo aliquo sub actionem cadunt, quo pacto homines congregatos, in unumque convenientes, congregationem, [illegible], [illegible], & id quod [illegible] conceptionem, [illegible] appellamus: [illegible] est, ut nomen vis κατηγορία [illegible] κατηγορούμενον, id est, genus, quod prædicatur & [illegible] de aliquo, accipi cœperit. Hac E ratione vocat Augustinus in libro *de doctrina Christiana* [illegible] Categoriam [illegible], Categoriam [illegible]. Damascenus in libro de Dialectica, cap. 10. Categoriam [illegible] affirmat, quod de [illegible] quo pacto idem est κατηγορία [illegible] κατηγόρημα, quod Cicero 4. Tusculan. quæst. definiat esse id, *quod de aliquo aut aliquibus dicitur*. Lege [illegible] lib. [illegible] cap. 17. Atque in hac significatione F [illegible] apud nos prædicamenti nomen, non [illegible] prædicationem, [illegible] prædicationem [illegible] pro eo, quod prædicatur. Itaque apud Græcos & actio prædicandi, & id quod prædicatur, [illegible] κατηγορία; apud Latinos vero prædicatio [illegible] non dicitur prædicamentum, sed [illegible], quod prædicatur,

non dicitur prædicatio, sed prædicamentum [illegible] & Latinis prædicamenti, [illegible] secundo & [illegible] significat [illegible], & pro [illegible] quæ [illegible] actum, sed passum [illegible]. Et [illegible] ea quæ prædicantur & [illegible], quæ primo ac per se [illegible] maxime [illegible], de [illegible] in decem quasi classes [illegible] Philosophus, [illegible] potissimum [illegible], quæ summa genera [illegible] quadam [illegible] & [illegible] appellantur, quod de omnibus prædicentur [illegible] ipsa, sed [illegible] etiam classes & [illegible], quæ [illegible] ratione de [illegible] prædicantur [illegible] nominum significatio [illegible], cuius [illegible] Porphyrius in Isagoge, c. *de Specie*. cum ait: *in singulis prædicamentis ipsa singula summa genera: esse enim quædam [illegible], quæ & genera sunt ac species, [illegible] quæ sunt species, [illegible] [illegible] sola individua prædicantur*. Imo, etiam Aristoteles in ipso libro prædicamentorum [illegible]. Nam cum [illegible] capitis [illegible]: *Atque hæc de propositis generibus [illegible]*. [illegible] significatione, Categoriam [illegible] [illegible] intellexisse [illegible] genus, [illegible] eum in [illegible] (quicquid Græci dicant) pro tota collectione ex genere summo, & [illegible], quæ ab eo [illegible], quo pacto familiæ [illegible] ab aliquo progenitore aut auctore [illegible] appellantur genera. Atque in hac significatione prædicamenti proposita quæstio versatur.

Descriptio prædicamenti.

Potest autem prædicamentum hoc pacto [illegible], [illegible] quadam ratione [illegible] [illegible], Generis [illegible] & [illegible], quæ [illegible] ipso sunt, naturalis dispositio. Nam neque [illegible], de quibus [illegible] possit, sed sola genera, species & individua, aliæ etiam [illegible] [illegible], [illegible] Philosopho per se disponenda esse in prædicamentis [illegible] esse in progressu [illegible], [illegible] dispositio eorum, quæ in prædicamentis ponuntur, [illegible]. Nam & distinctio [illegible] superiorum & inferiorum inter se, non est [illegible] rationis [illegible], sed ex natura rei, ut ex ea superiori [illegible] [illegible] non est arbitraria, sed naturalis, [illegible] a [illegible] ad inferiora proficiscitur, [illegible] ordinem [illegible] ad superiora, perfectionem [illegible] in [illegible] a partibus ad totum, hoc a toto ad partes [illegible].

Qui ordo in prædicamentis [illegible].

Prædi-

Prædicamentorum tractationem nec ad nullam [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] pertinere.

SECT. III.

1. Sententia. NOn desunt igitur, quibus placeat, prædicamentorum tractationem, [illegible] perfectis [illegible], ad solam Metaphysicam, aut ad omnes [illegible] scientias pertinere, ut alia aliorum earum partem ea [illegible] explicet. [illegible] quodam & inchoata [illegible] quod necessaria videatur in [illegible] disciplinas, & ad [illegible] perfecta, ut patet ex iis, quæ [illegible] parte proposita sunt [illegible] tractationem propriam [illegible] Dialecticæ [illegible] Logicæ, quod [illegible] procedere [illegible] explicet [illegible] Addunt [illegible] pertinere ad Logicam, quatenus Logica [illegible] in propria & peculiari materia, sed [illegible] necessaria sunt ad cæteras facultates.

Refutatur. Sed [illegible] [illegible] [illegible], quæ in hac sententia non placent. Primum est, aliquam esse prædicamentorum tractationem quæ [illegible] Logica [illegible] vera ad nullam facultatem pertineat. [illegible] tractatio [illegible] est, [illegible] quam [illegible] nulla est, quæ aliquid [illegible] non [illegible] [illegible] ad aliquam [illegible] pertinet.

Explicatur [illegible] Alterum est, singulas disciplinas [illegible] [illegible] Nam [illegible] necessarium [illegible] ut patet ex Mathematicis [illegible] præter quam fortasse Logicæ [illegible] necessaria esset [illegible], continuo ad eas pertinet [illegible] artes supponit.

Tertium, prædicamenta non pertinere ad Logicam, quatenus versatur in propria & peculiari materia, hoc est, in ratione disserendi explicanda [illegible] Nam cum [illegible] Dialectica [illegible] necessaria, quod non pertineat ad disserendi rationem. Quod [illegible] Porphyrii [illegible] prædicamentorum [illegible] est, propterea non appellatum [illegible] Dialecticæ [illegible] partis [illegible] sed [illegible] quod imperfecta illa prædicamentorum

cum tractatio [illegible] occurrendum est, [illegible] [illegible] volunt [illegible] partis [illegible] Porphyrium [illegible] appellare [illegible] Græci Auctores [illegible] [illegible] est, quod [illegible] prædicamentis [illegible] Metaphysicæ [illegible] & esse [illegible] ad [illegible] Porphyrium, & primam partem Logicæ. *Vide [illegible] Boetium in Porphyr. [illegible] cap. [illegible]*

2. sententia. Alij volunt, prædicamentorum tractationem [illegible] perfectam & absolutam, [illegible] imperfectam & inchoatam, ad solam Metaphysicam spectare: quod [illegible] quæ [illegible] ad [illegible] pertineat, cui agit de ente, [illegible] Quocirca prædicamentorum [illegible] Logicæ [illegible] solet, ea Metaphysica [illegible] [illegible] Logicæ, quæ ex [illegible] sed collocandum esse inter Logicam, & cæteras facultates, quæ Logica [illegible] [illegible] ad initium [illegible] huius operis tradi debuisse.

Refellitur [illegible] prædicamenta [illegible] primam partem Logicæ. Sed pugnat primum cum hac nova opinione, communis veterum, & [illegible], & [illegible] Arabum [illegible] Categoriarum Aristotelis non modo partem Logicæ, sed [illegible] quod volunt [illegible] introductionem [illegible] quæ [illegible] de genere, specie, differentia & cæteris [illegible] Aristoteles ex Topicis [illegible] quod fecit Porphyrius. *Vide [illegible] Topic. cap. 4. & [illegible] Topic.* Deinde, quod [illegible] scientiæ [illegible] non imperfecte [illegible] sed etiam perfecte [illegible] eo [illegible] quo pacto Physica & Geometria de magnitudine [illegible] [illegible] Arabes [illegible] Philosophiam [illegible] [illegible] quod [illegible] tradendis prædicamentis [illegible] [illegible] quod aliqua pars Logicæ potest esse subalternata Metaphysicæ, ut [illegible] in prædicamentorum explicatione, et postea [illegible] tractatio [illegible] subalterna, [illegible] non est [illegible]

agit de angulis perspectiua, alia Geometria A dicatur ad naturam speculationem [illegible] & sic in ceteris. *Vide quæ dicit Aristoteles* [illegible] *cap. 3 text. 42.* Postremo, quod proprias locos tradendæ [illegible] praedicamentorum in hoc opere, hic ipse liber est, in quo [illegible] tamen certo [illegible] [illegible] ex [illegible] logiæ tum entis, tum eius quod [illegible] specierum, & eorum quæ communiter [illegible] eque conueniunt; tametsi in libris sequenti. B hoc omnia hæc explicatius tradentur, ac multo etiam accuratius traderentur, si Aristoteles huic operi ultimam adhibuisset manum.

spectare posse, nisi ad primam Philosophiam, quæ nec Physica, nec Mathematica [illegible] [illegible] est; posterior autem ad Dialecticam [illegible] dicam, [illegible] quam ad Dialecticam, perspicuum est, praedicamentorum explicationem [illegible] esse, [illegible] alterius, & praecipue ad primam Philosophiam spectare. [illegible] considerationem specialium rerum, quæ in praedicamentis ponuntur, cum magis pertineat ad communem naturam, praeferenda est ei, quæ ad propria differentia refertur.

Praedicamentorum tractationem, & ad primam Philosophiam, & ad Dialecticam, praecipue tamen ad primam Philosophiam spectare.

SECT. IV.

Assertio quæstioni respondens. Dicendum igitur praedicamentorum tractationem & ad primam Philosophiam, & ad Dialecticam siue Logicam, alia tamen & alia ratione spectare; et praecipue ad primam Philosophiam, quod his rationibus intelligetur.

1. Primum, quia Genera, Species, & individua, quæ praedicamenta constituunt, tribus modis spectari possunt: uno, quatenus ipsa sunt naturæ absolute; altero, quatenus sunt vniuersalia aut particularia; tertio, quatenus praedicabilia aut subiicibilia. *Ita Hervæus quodl. 3 q. 9. Paul. Venet. 5. Metaph. q. 11. Ferrar. 3 Phys. q. 6. 2.* Prima consideratio, nec certæ alicui scientiæ [illegible] est, sed [illegible] omnium commune, quatenus illæ de [illegible] rerum naturis agunt; nec propria alicui potest conuenire [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] certas [illegible] superiorum & inferiorum E conditiones [illegible] [illegible] [illegible] ex modis effendi [illegible], [illegible], ad solum primam Philosophiam spectant: tertia denique ad Dialecticam perspicue pertinet, siquidem ad eam attinent partes [illegible] praedicationem & subiectionem, [illegible] ipsi praedicationis & subiectionis actus pertinent; quare cum spectet ad praedicamentum & oppositam subiectionem [illegible] [illegible] necesse est fateri, & solam primam Philosophiam, ac Dialecticam de praedicamentis agere, & primam Philosophiam praecipue.

Tertio, quia inter omnes disciplinas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cludam Sophisticam & aliam quibus [illegible] dam [illegible] sola prima Philosophia & Dialectica in toto entis genere versantur, hæc quoque sola de entibus differentiis [illegible] illa [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] C [illegible] Aristoteles cap. 2 superioris libri text. 5, qua de causa, illa communis scientiarum domina, hæc communis omnium facultas communis, [illegible] authore dicitur, vt patet ex cap. 6. 1. Poster. text. 25 & ex cap. 1. 1. Physic. text. 8. Verum quæ etiam a magnis Auctoribus dicitur necessaria [illegible] [illegible], tametsi quia prior quidem considerat communem rationem essendi, [illegible] [illegible], posterior autem communem rationem de omnibus disserendi, debet [illegible] vtraque posse generalem distributionem entis in praedicamenta; prior autem (*Argo Platonem in 6 de Rep. Augustin. 3 contra Academ. & 2 lib. de ordine cap. 13. Boet. in commentar. super 7 opus. Cicerone; & qui dicitur suo, super primum text. 6. & 7. & Zabarell. Cæsar lib. 11 de praecept. [illegible] cap. 1*) accuratius, & a priori vt dicitur: posterior minus perfecte, & a posteriori.

Iidem Metaphysicam & Dialecticam in toto genere entis versari.

[illegible]

*Postremo, quia, quemadmodum sola prima Philosophia tradit principia intelligendi, vt omnia ex primis causis tenet, sic sola Dialectica dirigit operationes intellectus, vt in disserendo errent, atque principia, vt in disserendo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intelligendi quæ sunt prima & simplices, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] in distinguendo [illegible] in prima [illegible] genera consequentur differentias, quibus & praedicamenta inter se distinguuntur, & eorum genera quæ propagantur: nec operationes [illegible] [illegible] quæ [illegible] Dialectico ad recte disserendi ratio [illegible] [illegible], nisi si nouerit, quæ sint prima rerum genera, & quo pacto in suas species diducantur, [illegible] in apprehensione harum, prima operatio intellectus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ergo primam Philosophiam & Dialecticam de praedicamentis agere, praecipue vero primam Philosophiam.

2. Deinde [illegible] praedicamentorum tractatio vna exigit de generibus, speciebus, & individuis, vt vniuersalia & particularia sunt, D [illegible] [illegible], [illegible] vero agit de eisdem [illegible] [illegible] praedicabilia & subiicibilia in oratione; [illegible] est, [illegible] igitur prior certe

Rursus

Solvuntur argumenta quæ initio proposita fuere.

Restat pars, quid ad ea, quæ initio quæstionis proposita sunt, respondendum sit. Ditiam [illegible] partes sigillatim considerans, [illegible] primum Philosophum, quatenus eas ipsas spectat, alia ratione & alia ratione ad Dialecticum, velut ad subalternatam [illegible] artificem; ad primum vero Philosophum, velut ad subalternantem. Quod autem pro tertia parte propositum est, patet ex iis, quæ initio huius sectionis dicta sunt, facile dissolvi potest, partim ex iis, quæ in secunda diximus, solutionem relinquimus.

Obiectio quædam.

SECTIO V.

Argumenta contra superiorem assertionem.

Vnicuntur, quæ contra hæc obijci possint. Primum ipse Aristoteles in procemio C Posteriorum, cap. 2. perspicue docet, primum Philosophum non tenere omnia singularia, sed in communi quod sumit singularium, et [illegible] generum universalium esse, quoniam genera sunt generalissima, ac multo minus, quæ sunt numero species ac minime omnes descendere ad individua, & eo quasi etiam primas scientiæ ad [illegible], quas sunt omnium Prædicamentorum: singularia enim ab arte totum velati [illegible].

2. Deinde celebre est illud Dialecticorum commune dictum, Generis, Speciei, & Individui, itemque & Prædicamenti nomina, esse nomina secundæ intentionis: secundum primam Philosophum non agit de secundis intentionibus, sed de primis, et ijs [illegible]. Ex quibus videtur perspicuum, non agere primum Philosophum de Prædicamentis.

3. Tertio, planè constat Dialecticum agere de verbis, & terminis, præcipue quidem de interioribus, secundario vero & ratione de exterioribus, qui in mentibus signum sunt. At Prædicamenta non constant verbis, sed rebus etiam, quæ cum non constant prædicabilibus & subijcibilibus, [illegible]. Nam res, non nomina & voces, sive generalia, & individua, quæ res non nomina prædicari ac subijci possunt; quæ enim insunt in eo, de quo dicuntur, ea solum de eo vere prædicari possunt, ut animal de homine, & homo de homine, non animal aut hominis nomen, de hominis aut hominis vocabulo.

4. Postremo, quæ in modo quid dicatur. Dialecticum ita prædicabilibus ac subijcibilibus agere, ut non spectat ad ipsam eius artem [illegible] eis ex prædicabilibus differentiis secundum [illegible] prædicabilis & subjicibilis secundum ordinem superiorum A & inferiorum dicta genere, totamque eorum naturam. Satis enim est, si genus ipse prædicabilium & subjicibilium cognoscat, & quo in sensu singula, aut quali specie, dicat: cum quid sunt, quæ in quid prædicant in quæstione Quid est, alia in quæstione Quale est, alia esse analogia, alia accidentalia, alia item necessaria, alia contingentia: ex quorum modorum prædicandi complexionibus inter se, quinque vulgata Prædicabilium genera B colligit, Genus, Speciem, Differentiam, Proprium, & Accidens. Addere autem, quæ numero sint genera ipsa, quot species, & quæ sint quibus in rebus vel inter genera, species, & cæterorum inveniantur, id iam non cadit sub artem, quia nec singularia, neque infinita considerat, neque ea, quæ semper accidens. Non spectat igitur ad Dialecticum de Prædicamentis agere, quæ nisi cum certum C totum terminis intelligi non possit.

Obiectionum solutio.

SECTIO VI.

Solvitur 1 argumentum. Qua ratione Metaphysicus de rebus Prædicamentorum agat.

Verum ad primum dices, Metaphysicum non agere de ijs omnibus, quæ in præ dicamentis ponuntur, nisi communiter cadunt sub quibusdam valde generalibus distinctionibus: velut de decem primis generibus, D quæ ex modorum essendi generalissima distinctione colliguntur, de primis & secundis substantijs sub ratione communi primarum & secundarum, non de hac & illa prima, aut de omnibus secundis; sed de primis illis substantiæ generibus, materialibus scilicet, & materiæ expertium, de quantitate discreta & continua, deque primis speciebus, de quatuor primis generibus qualitatum, & sic in E cæteris, quod certe non est ad singula descendere.

Obiectio. Solutio.

Quod si obijcias, genera summa, et alia sunt, esse singularia quædam, ac proinde non cadere sub artem, quemadmodum nec primam hanc substantiam, aut illam, illud intelligo, oportere, non esse posse intelligibilem Philosophiæ agere de quibusdam singularibus etiam, ut illa sunt, sive ea ratione aliqua vniversalia ratione: quo pacto primus F Philosophus agit de Deo singularissimo quidem, sed qui omnia virtute ac eminentia propria natura in se continet. Cum igitur genera summa, imo & cætera genera & species, quæ sub eis continentur, singularia sint, quatenus hæc genera, & hæ species, penitus illa enim hæc genera, & hæ species; penes vero, quatenus natura quædam communis generum & specierum scilicet & nisi simpliciter, quo minus de eis agat primus Philoso-

De quibus singularibus possit primus Philosophus agere.

phus, etiam quatenus sunt hæc genera aut species, sed [illegible], quod agit [illegible] ac determinat de iis, quæ [illegible] ex dialecticis [illegible] generalibus colligantur, confuse autem & [illegible] de iis, quæ subsunt communium: unde non descendit ad mera individua, quatenus hæc vel illa sunt, sed in communi, quatenus entia individua.

Soluitur argum. 2. Ad secundum dico, genera, & species, & individua, non esse res a secundis intentionibus, nisi quatenus prædicata & subiecta sunt; primum autem Philosophum non agere hoc pacto de generibus, speciebus & individuis: sed quatenus sunt vniuersalia & particularia. Nam autem hæc non solum quatenus prædicata & subiecta sunt, sed etiam quatenus prædicabilia & subijcibilia, modo aliquo secundæ intentiones dici possint, vt patebit, cum de vniuersalibus disseremus.

Soluitur argum. 3. Ad tertium, non res quidem, sed verba ad Dialecticum præcipue spectare. Siquidem ex his constituit ille, quicquid arte propria constituere habet, non ex rebus significatis. At cum de Prædicamentis agitur, quia res sunt, quæ præcipue prædicantur & subijciuntur, vt ex dictis patet, non dubium esse, quin Prædicamenta ex rebus præcipue constent. Hinc orta est quæstio illa apud interpretes libri Prædicamentorum Aristotel. agatne ille in

Agatur in Prædicamentis Aristoteles de rebus, an de verbis. eo de rebus, an de verbis. Qui enim sermonis officium Dialectici considerant (vt fecerunt Alexander Aphrodisius, Simplicius ad initium Prædicament. & alij infra citandi) de verbis simplicibus, tanquam de primis disserendi elementis agi affirmant; qui vero ipsam prædicabilium & subijcibilium rationem capessunt, (vt fecit Auerr. ad initium Prædicamentorum, quem refert Ammonius in proœm. Prædicam.) & alij contra de rebus agi volunt. Sed contro-

uersia hoc modo componenda. Disputari quidem in eo libro & de verbis, & de rebus: quod ipsum ex toto libri progressu facile est intelligere: [illegible], cum res [illegible] ipsæ prædicentur aut subijciantur nisi per verba, nec verba ipsa nisi [illegible] attamen, quia Dialectica præcipue ad sermonem attendit, potissimum vero ad ratiocinationem, de sermone [illegible] & rationali, non reali dicitur. Nec vero in docendo agit de verbis ad tradendam in [illegible] rerum cognitionem, sed potius cum de rebus sermo incidit, id totum confert ad verborum vsum in disserendo; idcirco placet magis sententia eorum, qui dicunt, Aristotelem in eo libro præcipue

Aristotelem præcipue agere in eo libro de verbis. agere de vocibus simplicibus nondum in enunciationem formam [illegible], quatenus medij singulorum conceptibus apte sunt,

vt in enunciatione prædicentur aut subijciantur: quod Græci interpretes volunt, Porphyrius, Ammonius, Simplicius, Dexippus: & vt Porphyrius & Simplicius referunt, Iamblichus, Alexander, Herminus, Ægyptius, Syrianus, & ex Latinis Boetius, atque alij complures, in quibus videtur esse Magnus Albertus in suo commentario in eum librum, & D. Thomas in præfatione librorum de interpretatione. Ponuntur igitur præcipue res in Prædicamentis, tam vt a Metaphysico, quam vt a Dialectico spectantur, cum iuxta præcipue, & modi [illegible], quibus dicuntur, & prædicandi [illegible], sed tamen in iis ipsis tradendis non præcipue ad res, sed ad voces, tanquam ad prima disserendi principia & elementa Dialecticus attendit.

Responsio, rationem Prædicamenta ponuntur.

Ad Prædicamenta pertinere Logicæ.

Soluitur argum. 4. Ad quartum eodem modo, quo ad primum respondendum est. non enim latius agit Dialecticus de Prædicamentis, quam primus Philosophus, cui ea tamen est subalternatum: loquor autem de Dialectico, vt docet, non vt est probabilibus disserit: quo pacto latius illum vagari, quam primum Philosophum superiori loco ad caput [illegible] superius [illegible] tractatum. Cum autem obijcitur, satis esse Dialectico (docentem intelligo) si genera ipsa prædicabilium & subijcibilium cognoscat, neque in suas species, aut quasi species distinguat, enumeretque, quot numero sint genera, species &c. & quibus in rebus inueniantur omnes secundæ [illegible], respondendum est, non satis id esse, cum necesse sit, vt quædam etiam eorum individua eaque præcipua & quasi capita cognoscat. Nec vero singularia prædicabilia, quæ a Dialectico in Prædicamentis traduntur, esse pure singularia (vt indiuidua non adeo multitudine infinita, vt sub artem cadere nequeant, aut denique ad ipsas eorum prædicandi aptitudines cognoscendas per eas sufficere cognitionem naturarum, quæ prædicantur, quam Dialecticum a primo Philosopho, vt a subalternante, tamquam accipere voluerunt.

Scrupulus Caietani. Superest in prædicamentis scrupulus Caietani expediendus, qui ita vt probat a Dialectico in Prædicamentorum tractatione non agi de ordinibus prædicabilium & subijcibilium, quia tractatio de aptitudine ad prædicationem, pertinet ad libros de interpretatione, in quibus agitur de prædicatione ipsa, siue actu prædicandi: *Aptitudo enim (inquit) sine actu non intelligi non potest.* Rite enim respondendum, non aptitudo non intelligi cum sine actu, at potest non in aliis intelligi de actu agitur, in alio de aptitudine: non est tamen necesse, vt quia in parte agitur de actu, in eadem

Dissoluitur.

De actu & aptitudine.

[illegible] eadē [illegible] nō [illegible] quæ [illegible] per [illegible] vtrūq; [illegible] agatur.

dem agenti & optimisfere. [illegible] enim prin-cipium vel explicatio essentiæ quæ [illegible] vtrique per-fectioni adhibetur, [illegible] etiam explicatio ponitur, quæ [illegible] generationis modo, modo primū habeatur quæ [illegible] cognitio-nis. Hoc enim postremū fecit Aristoteles in Physicorum libris, cum explicaret naturam & motum. Quanquam enim natura et natu-ra est, definitur per principium motus ad motum, ac proinde sine motu intelligi non possit, et ipse etiam [illegible] tamen ille seruauit eundem in vtraque explicatione, vt in fe-cundo libro de natura, in 3 Physic. [illegible] 2. de motu disputauit. Quod ideo fecit potius, quia antequam naturam per motum defini-ret, iam per se notum erat, motum esse: [illegible] quæ [illegible] accuratius [illegible] quæ [illegible] esset nonni-si habebatur. Eodem igitur modo prima a-pud Dialecticus de prædicabilium disputatio-ne & prædicamentis, quam de prædicatione enunciationeque, quia [illegible] libro ab Aristotele conscripto, supponitur qualiscunque enunciationis cognitio, quæ in explicatione Isagoges prædicabilium per-mittitur. Sed iam videamus, sintne prædica-menta decem numero, vt dici solet, an plu-ra, paucioráve.

Cur Aristo-teles de na-tura prius, quam de mo-tu disputa-uerit.

Cur de præ-dicabilium disputatione prius, quam de enuncia-tione.

A materia & forma [illegible] itaque de [illegible] completa & incompleta, vt de homine, sed ana-loga quoque & complexa, vt de acciden-te & quantitate continua, vt [illegible] ita definiendo [illegible] sunt inter eos & [illegible] quæ de [illegible] per accidens [illegible] plexa, mutatio, atque incompleta [illegible] sed alia complexa [illegible] de non [illegible] [illegible]

B [illegible] de entibus per accidens, [illegible] entibus [illegible] consequentium, de infinito [illegible] tum, de incompleta [illegible] & superiorum de æquiuoca & complexa. quod [illegible] quibus perspicua [illegible] & incomple-tissimam in certum aptè [illegible] definita [illegible] locum non habet in præ-dicamento quantitatis quod [illegible] consistit ex materia magnitudine, cum materiæ manifestum sit, in [illegible] alio [illegible] dem vulgaris prædicamentis

C [illegible] Materia enim & forma, et alia [illegible] ta entia [illegible], non possunt [illegible] in eo-dem genere substantia, in quo [illegible] com-posita naturalia, sed aliud substantiæ genus assignandum videtur necessarium, in quo [illegible] tur, quandoquidem genus compositorum, compositum & ipsum [illegible] quod [illegible] dem [illegible] prædicari non possit.

Deinde [illegible] probatur ea [illegible] quia vt [illegible] 2.

D [illegible] constituunt prædicamentum actionis, [illegible] vero, sine materialis prædicamentum passionis, ita etiam causa formalis & finalis constituere debent duo quædam alia, quæ certe nulla sunt ex cæteris octo vulgaris. [illegible] [illegible] causarum nomen, non quate-nus significat relationem causæ: quo pacto forsitan dicet, [illegible] ad prædicamen-tum relationis pertinere, sed quatenus signifi-cat ipsam causandi rationem.

E Tertio, quia quemadmodum accidenti-bus, vt sint causæ, ita etiam vt sint effecta. [illegible] ergo causæ necessario constituunt quatuor prædicamenta, tendere alia necessario effe-ctis tribuenda erunt: nam effectui efficien-tis, vt talis est, alterum effectui materiæ, ter-tium & quartum effectibus formæ et finis, quæ sane constat nulla esse ex vulgaribus de-cem vulgatis. 3.

F Quarto quia vt nos sumus in loco, & [illegible] mus in tempore, ita substantiæ separatæ sunt separatæ, non vt in loco. & [illegible] in [illegible], vt Aristoteles scribit primo libro de cælo, ca. 9 tex. 100 ac esse in loco, constituit suum præ-dicamentum, quod dicitur Vbi: & esse in tempore aliud, quod appellatur quando, ergo esse alicubi, non vt in loco, & esse in men-sura aliqua durationis, quæ non sit tempus, nec aliquid temporis constituent alia 4.

SINTNE PRÆDICA-menta decem, non plura, nec pauciora.

QVÆSTIO II.

Plura videri, quam decem.

SECTIO I.

1. Argumen-tum decem & septem prædicamen-tis probatur.

Plura re vera esse prædicamenta, quam di-ci solent, ex eo primum suaderi posset, quia prædicamenta constituta sunt à Philo-sophis, quasi communes loci totidem entium, de quibus & ex quibus disputari possit: verè & Aristoteles initio Topicorum libr. cap. 7 do-cet, omnia prædicata Dialectica in prædica-mentis reponi: at disputatio potest haberi non tantum de entibus, vt de loco, sed etiam de non entibus, vt de vacuo, de tenebris, de in-finito, vt de igne, sed etiam de entibus per accidens, vt de [illegible]: nec tantum de entibus realibus, et de bonis & rationalibus, sed etiam de entibus rationis, vt de subiecto & prædicato: nec modo de entibus finitis, vt de figura, sed etiam de infinito, vt de multitudi-ne, quæ nullo terminatur numero: nec de completis duntaxat rebus, vt de compositis materialibus, sed etiam de incompletis, vt de

dumque ex illa vi ex capitis ab Arist. traditis. A

5. Quinto, si locus & tempus, quia sunt extrinsecae mensurae, constituunt duo praedicamenta, ut dici solet, non minus ut etiam linea, & linea, & superficies externae mensurae esse possint (nã & per calculos numeramus multitudinem rerum distantium, & per longitudinem calami, longitudinem viae, sanctorum quoque per latitudinem tabulae parietis, aliam superficiem metimur) efficitur, ut alia quaedam alia praeter omnia, quae dicta sunt, constituerent praedicamenta: numerum enim numerantis, & longitudinem, ac latitudinem, ex citius mensurantem.

Sexto, sic argumentantur plerique. Habitus, seu habere vestem, est medium quiddam inter eum qui habet vestem, & vestem, quam habet: praedicamentum seu motus est medius inter id quod agit, & id quod patitur, ut Arist. infra in 3. docebit: at motus constituit duo praedicamenta, unum actionis, alterum passionis, quatenus ab agente proficiscitur, & in patiente suscipitur: ergo & habitus duo praedicamenta constituet, unum in habente, alterum in habito. quo eodem modo concludi potest, duo alia constitui in esse ex loco, unum locantis, alterum locati: alia item duo ex situ, unum situantis, alterum situati: totidemque ex tempore: temporantis nimirum (ut ita loquar) & temporati, hoc est eius, quod tempore subsistitur. Quo fit, ut vel hoc uno argumento quatuor praedicamenta, iis quae iam dicta sunt, necessario adiungenda sint.

Postremo accedit, quod Arist. ita disserit in hoc lib. de substantia, quantitate & ceteris, quae nos summa genera praedicamentorum facimus, ut ea omnia sentiat analoga esse, ut in progressu patebit: quod etiam in sua congruit cum eius instituto in hoc libro: totus enim ad explicationẽ analogiae communium attributorum confertur, ut initio diximus. Quod si illa sunt analoga, perspicuum est nõ esse summa genera, sed unumquodque eorũ plura genera summa suo ambitu complecti.

praedicamentum praeter quod si dicitur, ergo in genere ens erit, cum aliis ideo quibusque praedicabus esse composita. Nam si qua esset genus, quae non esset genus, ea esset maxime, qua utitur Aristoteles 3. libro huius operis, capite tertio, seu decimo, *quia necesse est, inquit, ut ens dicatur per se, sive essentialiter de omnibus differentiis* (at hanc ratio, efficacia concludit iam pro ente, ut est commune cõplexis & incomplexis: nihil tamen conficit, sumptum illud pro solo complexo: de nulla enim differentia praedicari potest essentialiter ens complexum. Itaque, ut vel ex conditionibus, quae addi solent, colligendum sit, unum tantum esse praedicamentum. B

Deinde, quia tum ratione aliquis ostenderit eas, quod in praedicamenta dividitur, nõ esse genus, ac proinde cogamur admittere plura summa genera: tamen videmur non posse effugere, quin saltem concedamus esse duo tantum. Nam, praeterquam quod nõ sit obstat, quo minus accidens completum habeat differentias, per quas tamquam genus dividatur in species (siquidem neque accidens completum praedicari potest secundum essentiam de accidentibus incompletis) sic licet argumentari. Quae modo dicunt unum oppositorum, eo item dicunt alterum (ut habetur 1. Topic. capite decimotertio) atqui substantia, & accidens opponuntur, quia accidens sit in subiecto, & substantia non sit in subiecto: ergo si accidens non est genus, sed aliquid multiplex, substantia quoque multiplex quippiam erit. at substantia non est multiplex, sed univoca. ergo & accidens. cum igitur accidens non possit esse aliud universale respectu accidentium, nisi genus, duo tantum erunt suprema genera, substantia & accidens. 6. C D

Duo tantũ esse summa genera, substantiã scilicet atque accidens.

3. Tertio, quia actio & passio sunt idem motus, ut Aristoteles ait 3. Physic. c. 3. tex. 20. motus autem nec in ullo praedicamento ponitur, sed reducitur ad ea, in quibus ponuntur termini ad quos tendit, ut idem eodem libr. cap. 1. tex. 4. docuerat: ergo si sumatur non ut motus est, sed ut continuum est, ad praedicamentum quantitatis pertinet. E

4. Quarto, quia locus & tempus, cum ponantur in quantitate, itemque in mensura, cum partim ad qualitatem, partim ad substantiam pertinent ut, quia constant materia naturali & figura per artem addita, quae nõ faciunt unum cui per se: non possunt constituere praedicamenta a superioribus distincta. F

5. Postremo, quia esti quis ostenderet non esse praedicamentum verbi. Ubi, & modo tollendum, non tamen efficitur, quae multas praedicamentum denas, sic supernatantur. Nam qui motum

Videtur pars prior.

SECTIO II.

Argumenta quibus altera quaestionis pars suadetur. 1. Quod autem sint pauciora, his argumentis suadetur Primum, quia si ens, quod in praedicamenta dividitur, additis particulis, quae addi solent, ut sit ens per se, reale, finitum, completum, vel totum, & incomplexum: unum tantum praedicamentum videtur concludi: ens enim tale, quale iam diximus, videtur esse commune omnibus in

[illegible] non acquirat aliud ac aliud lo cum, sed alias ac alias [illegible] habet, ut partes mobilis aliud atque aliud se habeant ad partes [illegible] loci, quod [illegible] elaboret. [illegible] Philosophorum consensu ad prædicamentum [illegible] solent, efficitur et [illegible] quitur, [illegible] ad prædicamentum Vbi, ac proinde, ut prædicamentum [illegible] non sit distinctum a prædicamento Vbi. ita videtur [illegible] tam multa esse prædicamenta, quam vulgo dicuntur.

Non plura esse, nec pauciora quam decem.

SECTIO III.

Auctor [illegible] huius sententiæ.

DEcem esse prædicamentorum genera [illegible] Aristoteles post Architam Tarentinum [illegible] fecit: nulla parte [illegible] ætate [illegible] controuersia. Nam [illegible] in Sophista [illegible] & in Parmenide vel de vno, [illegible] Plotinus Ennead. 6 libro [illegible] capite primo, [illegible] facit unum tantum, quod credat esse genus omnium quæ sunt. At in Philebo seu de summo bono, ad quatuor [illegible] genera videtur omnia reuocare, aliique deinde Philosophi denarium eorum numerum [illegible], partim quod quibusdam videretur plura, partim quod pauciora quam decem Aristotelica fore (quod apud Plotinum Ennead. 6 libro primo, & apud Simplicium in librum Categoriarum Aristotelis, & apud alios, ut Philoponum & [illegible] capite secundo, & apud Venetum in prædicament. videre [illegible], quia compertum est, malum esse, qui commendationem [illegible] tantam auctoritatem a multis iam seculis accepit hæc sententia, ut eam multi quasi per [illegible] afferant; plerique certe [illegible], de qua non [illegible] [illegible] ut [illegible] sententiam intelligere.

Ab Architam quidem, ut fuit Pythagoricus, ita more Pythagoricorum omnes in [illegible] prima

Cur decem prædicamenta Architas fecerit.

[illegible] numerum perfectissimum. Verum hæc [illegible], cum plurima huius operis libro capite quinto, [illegible] tertio, ab Aristotele [illegible] est, tum sæpe alibi merito reprehendatur. Neque enim ea ratione [illegible] ulla [illegible] sed [illegible], [illegible] pacto [illegible] [illegible] Astronomi [illegible] cœlestium.

Missis ergo aliis rationibus, quæ partim

A [illegible] eam [illegible] primam [illegible] [illegible] [illegible] loco, [illegible] Cum [illegible] stantia sua prima [illegible], in quibus [illegible] de communi, & de quibus prædicamentis [illegible] attribuit, quæ per se [illegible] tantur, ex vario modo [illegible]

Varia [illegible] modi prædicandi [illegible] prædicamentorum.

B [illegible] in prima substantia, & de [illegible] prædicandi, colligendum est prædicamentorum numerum sunt a [illegible] decem modis, quibus aliquid in ea esse potest, de [illegible] prædicari [illegible] igitur sunt prædicamenta, non plura pauciora. [illegible] & inductione, & ratiocinatione ostendi potest: inductione quidem [illegible] varia [illegible] hoc pacto. Eorum, quæ modo aliquo insunt in prima substantia & de illo prædicantur,

C alia pertinent ad quæstionem *Quid est*, quæ necessario sunt substantiæ, ut esse hominem; alia ad quæstionem *Quantum est*, quæ [illegible] quantitatem esse non possunt, ut esse bicubitum: alia ad quæstionem *Quale est*, propria ac pressa semper [illegible] quæ haud [illegible] qualitates sunt, ut esse album: alia ad quæstionem *Ad quid refertur*, quæ sunt relationes, ut esse patrem: alia ad quæstionem *Quid agit*, quæ actiones, ut verberare: alia ad quæstionem

D *Quid patitur*, quæ passiones, ut verberari: alia ad quæstionem *Vbi*, nempe varia loca, ut esse in medio mundi: alia ad quæstionem *Quo pacto situm est*, varias [illegible] positiones, ut sedere: alia ad quæstionem *Quando*, ut varia tempora, velut [illegible] anno superiore: alia ad quæstionem *Habetne*, ut varia indumenta, ornamenta, arma, & si quæ sunt alia huiusmodi, velut togatum esse. Cum ergo

Inductio colligens ea quæ sunt in prima substantia.

E nullus sit alius quasi modus, quibus [illegible] non [illegible], patet inductione decem esse modos essendi in prima substantia, de eisdemque prædicandi. *Lege D. August. in libello de decem Categoriis cap. 7. & D. Thom. de Verit. quæst. [illegible] in 5. Meta. text. 14. [illegible] 5. Meta. q. 15. [illegible] q. 7. [illegible] quodlib. 2 q. [illegible] 5. Meta. q. 16. & in prædicamentis [illegible] 5. [illegible] 5. Meta. q. 15. [illegible] quodlib. 5. quæst. 22. [illegible] in prædicamen. quæst.*

F *10. Lege etiam Capr. in 1. dist. 8. q. 1. art. 3.*

Ratiocinatio [illegible] per diuisionem [illegible].

Ratiocinatione vero per diuisionem hoc modo: quicquid modo aliquo inest in prima quapiam substantia, & de eadem prædicatur, vnde [illegible] modis [illegible] pertinet ad eius essentiam, [illegible] pertinet quidem, sed tamen inhæret ei: [illegible] pertinet ad eius essentiam, nec illi inhæret, sed

[illegible]

Si quis autem quærat, [illegible]

[illegible]

Si quis iterum quærat, qua ratione passio dicatur extrinsecus denominare substantiam, [illegible] D. Thom. [illegible]

[illegible] prædicamenta, non plura nec pauciora.

Solutio argumentorum, quibus suadebatur plura esse prædicamenta.

SECTIO IV.

PRimum igitur illud, quo concludi [illegible]

ad prædica menti [illegible] [illegible] omnia [illegible] per se [illegible]

A [illegible] posse in prædicamento [illegible] [illegible] Dialecticæ. [illegible] [illegible] unum capu[illegible] per se [illegible] sola [illegible] completa, [illegible], & incompleta, in prædicamentis ponuntur; [illegible], quia [illegible] vel [illegible], vel partes, vel principia, vel aggregationem, [illegible] [illegible], [illegible] per singula [illegible], quæ in argumento proposita sunt, [illegible] est.

B Ad secundum, [illegible] quemadmodum [illegible] quos est D. Thom. [illegible] & 5 Phy[illegible] [illegible] [illegible], quæ non [illegible] [illegible], dicendum est, ea de causa nullam dari prædicamentum causæ formalis, [illegible] [illegible] & alterius materialis, quia prædicamentorum [illegible] ab ijs [illegible] [illegible], quæ de primis substantijs prædicari possunt, vt paulo ante dictum est: [illegible] autem causas, primæ substantiæ non [illegible] [illegible] [illegible],

Cur causæ formalis & materialis nullum detur prædicamentum.

C quemadmodum [illegible] efficientes, & eo pacto materiales, quo [illegible] per se [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Neque [illegible] primæ substantiæ vllam materiam informant, [illegible] [illegible] quæ vero [illegible] informant, [illegible] [illegible] [illegible], quo pacto [illegible] primis substantijs [illegible] [illegible] prædicamentum habeas, [illegible].

D [illegible] autem non est constituendum prædicamentum causæ finalis, quia [illegible] [illegible] [illegible] causa, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] causa, sed [illegible] [illegible] [illegible] concipitur, [illegible] [illegible] [illegible] est.

Responsio.

E Ad tertium, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] causalitate [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] prædicamentum efficientium, fore, vt quemadmodum [illegible] [illegible] [illegible] constituta sunt, [illegible] [illegible] & patientium; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], quod argumentum contendebat.

Effectuum quidnam prædicamentum [illegible] [illegible] [illegible].

Sed vt [illegible] respondeamus, negabis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], quatenus effecta sunt, hoc est, [illegible] [illegible] ad causas, [illegible] [illegible] [illegible] (sed quatenus [illegible] a sua causa) [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quam [illegible] ab ea esse, ac [illegible] esse, [illegible] [illegible], quod pati.

F Verum, si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prædicamentum causarum [illegible], vt ea dicta parte, quomodo [illegible] effectorum prædicamentum esse [illegible] [illegible] & causa, vt talia sunt, diuersa postulant prædicamenta, magisque formalis, quam causa

agens & patiens. [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse, [illegible] [illegible]. Nam, quia [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] habet aliquod esse, quo [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] patitur, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] per esse, non necessario [illegible] esse [illegible] quo illud recipiat, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] esse substantiale per [illegible], licet ea, quæ [illegible] esse accidentale [illegible] substantiale per generationem, [illegible] esse alicuius [illegible], vel [illegible], vel [illegible], quo tale esse recipiant, [illegible], [illegible]. Itaque [illegible] [illegible] causari & [illegible] [illegible] esse ab aliquo, sed [illegible] [illegible] [illegible] aliquid esse, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliquo subiecto [illegible]. Quare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est prædicamentum effectuum, sed causæ [illegible] [illegible].

Dicendum igitur est ad argumentum, non esse [illegible] [illegible] [illegible], quatenus [illegible] [illegible] sunt, vt ea illis [illegible] [illegible] prædicamenta, atque ea causas, quatenus causæ sunt. Nam [illegible] [illegible] primis substantijs in rerum natura [illegible], vt causæ [illegible] tamen illis [illegible], vt sint effecta. Nihil enim repugnat quamlibet primam substantiam [illegible] [illegible] [illegible] causatam, & [illegible] causas, [illegible] [illegible] [illegible] repugnet, aliquam eorum causare & non causari. Quia [illegible] illud addendum, [illegible] [illegible] [illegible] causari, quam causare, cum per hoc, quod causantur, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] natura causari & existere. Cum igitur hæc ita se habeant, & prædicamenta [illegible], quæ [illegible] primis substantijs, constitui debuerint [illegible], [illegible] [illegible] posteriora sint primis substantijs [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] accidentia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] debent substantij, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] prædicamenta agentium & patientium [illegible], [illegible] prædicamenta [illegible], quæ accidunt primis substantijs [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] quatenus effecta sunt, [illegible] [illegible].

Prima [illegible] argumenti solutio.

Vrgebis tamen aliquis hoc pacto. Esse [illegible] effectum non est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] substantijs prædicamentalibus, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] esse [illegible], [illegible] illa [illegible] ad existentiam, quo pacto [illegible] [illegible] solent in prædicamentis collocari. Non est igitur, cur [illegible] [illegible] prædicamentum [illegible] debeantur, prædicamenta effectorum, cum hoc pacto primis

Obiectio [illegible] solutio.

substantijs [illegible] esse, quemadmodum & ea illa in eorum natura.

Solutio.

Haec obiectio non aliter respondere potest, quam ex conlectione [illegible] eorum, qui primi praedicamenta distinxerunt. Nisi enim in ea distinguenda spectare [illegible] primam substantiae gradum, ut ab [illegible] existentia, quo pacto non dubium est, quin quatuor [illegible] praedicamenta constitui potuissent, cum quatuor modis modis possit [illegible] substantijs esse [illegible] effectiva tamen, quia [illegible] praedicamenta [illegible] essentiae, perspicuum est, illorio ea distinctione non [illegible] spectasse, nisi ut existentia in rerum natura; non, quod aliae rationes non possent in suo praedicamento (ponuntur enim etiam quatenus abstrahunt ab existentia) sed quia perfectius ponuntur existentes, quatenus modum & perfectum sunt eadem.

Invenio eorum, qui primi praedicamenta distinxerunt.

Quomodo in loco & tempore Vbi & Quando constituantur.

Ad quartum dices, praedicamenta Vbi & Quando non constitui ex loco & tempore precise acceptis, quo pacto Aristoteles de caelo [illegible] ea negat substantiis separatis locum & tempus: sed late acceptis, nempe semper pro esse alicubi, quocunque modo id contingat, & pro esse in quacunque durationis mensura: de qua re suo loco disserendum est.

Ad quintum dico, numerum, locum sectam, & superficiem ... non inhaerentia in rebus, quae illis [illegible], eis accommodatione [illegible] eorum mensurae; non esse tamen naturae suae formas, nec quasi formas illarum. Alia ratio est de [illegible] [illegible], & superficie concava, quae ut natura sua [illegible], ita etiam quasi formae haberi debent: superficies concava autem est locus, si [illegible], aut ad locum [illegible], ut etiam [illegible] circumducta.

Expenditur dictum Aristotelis in [illegible] habendi.

Ad sextum respondebis, ea ratione dictum esse ab Aristotele habitum esse [illegible] quid inter eum qui habet vestitum, & vestem, quae habetur; perinde ac motum est medium inter id, quod agit, & id quod patitur: quia ut agens & patiens denominantur a motu: ita a certa positione vestis, & homo dicitur habere vestem, & vestis dicitur haberi ab homine. Sed caeterijs non [illegible] duo praedicamenta, haec causa est, quia etsi vestis est quasi forma hominis, homo tamen nec est forma, nec quasi forma vestis, [illegible] illa populam quo [illegible] solum formae [illegible] [illegible] quod proprie est, nec a Philosophis [illegible]. Eadem ratione dicitur nec ea [illegible] [illegible] supplementum [illegible]: neque [illegible] temporis constitui praedicamenta [illegible], [illegible], ut [illegible], [illegible] quia neque in re

Cur substantia & vestis duo praedicamenta non [illegible].

locum aut situ aliquid, quod sit forma aut quasi forma continentis, sive simpliciter & absolute tempus, sive certo modo [illegible] quemadmodum in patiente est motus, quem Philosophi [illegible] dicunt actum & quasi formam agentis atque [illegible] in se tempori subiecti aliquid ostendunt, quod dicatur positione quasi formam caelestia motus, haec esse [illegible], qua solutione [illegible] alia argumenta, quae plura praedicamenta esse suadent, dissolui possunt.

Ad postremum dicendum est, etsi Aristoteles in hoc libro explicat substantiam esse analogam quodammodo, non tamen inde sequi [illegible], ut constitui primum praedicamentum, sed (quod idem est) ut est membrum dividens [illegible] [illegible], quae in hoc capite assertur, esse aliquid analogum. [illegible] enim in [illegible] substantiae vocabulum, cum sumitur in hoc libro de substantia disseritur, quam eam [illegible] in hoc capite ut in primum generum [illegible]: quod idem dicendum est de reliquis. Eodem modo [illegible] libro 4. in cap. 2. text. 2. [illegible] fuisse [illegible] in quo etiam analogia explicata est, quam 1. cap. in quo substantia sumitur [illegible] constitutum.

Substantiam esse quid analogum & primum praedicamentum constituere.

Soluitur ratio eorum, quibus contendebatur, pauciora esse praedicamenta quam decem.

SECTIO IV.

Primum vero argumentorum eorum, qui pauciora praedicamenta quam decem esse suadebant, [illegible] solvendum. Nisi ratio illa, qua Aristoteles in loco [illegible] probavit, ens non esse genus, non concludit ex complexo (id etiam recte dicitur in argumento) alia tamen ratione Aristoteles esse libro quarto, quae in eo [illegible] valeret: cuiusmodi est illa, quod accidens non solum quatenus accidens, sed etiam quatenus ens, definitur per substantiam, tanquam minus principale membrum analogi per magis principale, veluti sanum, ut dicitur de potione, per sanum, ut dicitur de animali. Haec enim ratio eandem vim habet, sumpto ente nomine pro complexo, atque pro communi complexo & incomplexo: illa etiam, quia dari non possit natura, usque adeo abstracta, ut non sit formaliter, vel ens per se, vel ens in alio, ac proinde vel substantia, vel accidens, atque valet, sumpto entis vocabulo pro ente complexo, atque pro ente in communi. Patet igitur ex libro

Ad argumentum in [illegible] a [illegible] [illegible].

libro superiori, ens complexum genus esse nō possit: potest tamen idem etiam ratione com-
plexi hunc in modum probari. Ens comple-
xum est analogum respectu complexorum
simpliciter, & secundum quid, ut infra hoc
ipso cap. patebit: igitur non potest esse genus.
Quod si quis dicat ens complexum esse genus
respectu eorundem complexorum, non tamen
ratione ipsius, ut ita dicam complexionis, sed
ratione naturæ complexioni subiectæ, tum
dabitur aliqua natura, quæ sit genus respectu
superiorum & inferiorum: quandoquidem
complexa simpliciter sunt individua: com-
plexa autem secundum quid, sunt genera &
species illorum, ut patebit eodem loco: at ni-
hil potest esse genus superiorum omnium &
inferiorum, quia superiora & inferiora non
conueniunt in aliquo communi genere, cum
inter se non differant specie imo neque nume-
ro. Praeterea si ens complexum ratione alicuius
esset genus omnium complexorum (dicat e-
nim fortasse aliquis ea ratione esse genus,
quia detur aliqua natura univoca, quæ sit
communis omnibus illis complexis, quam-
uis ipsa sit unum quoddam ex complexis) pa-
ri ratione, imo fortius poterit ens absolu-
tum esse genus omnium absolutorum: ne-
que enim ens absolutum minus videtur uni-
uocum, quam ens complexum, quasi ratio-
ne complexionis sumatur. at fieri non potest, ut ens absolutum sit genus omnium absolu-
torum: igitur nec ens complexum est genus o-
mnium complexorum. Assumptio ex eo pro-
batur, quia si ens absolutum praeter genus
omnium absolutorum, dabitur aliquod ge-
nus quod nec sit superius, nec inferius acci-
dente, neque enim idem quod accidens, & ta-
men dicatur in quæstione Quid est de plurib.
quæ accidentis, atque id fieri nullo modo po-
test. Id autem sequitur ex eo parte, quia neque
omne accidens est ens absolutum, neque omne
ens absolutum est accidens, neque ens absolu-
tum est idem quod accidens, & tamen diceretur
in quæstione Quid est de omnibus acciden-
tibus absolutis. Ceterum etiam ens absolu-
tum hac ratione pro eo solo quod comple-
xum est, ut quia propterea dicat illud non
posse esse genus, quod dicatur secundum es-
sentiam de omnibus differentiis absolutis eā
entium. Patet igitur ens complexum non
esse genus omnium complexorum, sive il-
lud sumatur ea ratione qua complexum est,
sive pro natura complexioni subiecta. Ex
quibus collige, ens complexum non esse gra-
dum aliquem entitatis, quæ abstrahi possit
ab omnibus complexis, sed complexionem
esse potius quendam essendi modum analo-
gice communicatum rebus complexis, quem-
admodum incomplexio analogice conuenit
incomplexis.

Ad secundum dicendum est, non idcirco
genus accidens complexum esse genus omnium
accidentium, quia dicatur secundum essen-
tiam de omnibus accidentibus. Affirmatio
constat enim id falsum esse, sed quia non est
verior eam omnibus accidentibus complexis
id quod vel ex eo ostenditur, quia a relatiuis
solis & relatiuis non possit abstrahi gradus
aliquis naturæ, qui eis utrisque communis sit,
quandoquidem omnis natura, sive ut talis in
gradu, est absoluta, aut relatiua. Nec ob-
est quod ens commune absolutis & relatiuis,
imo, & accidens dicuntur absoluta. Non e-
nim dicuntur absoluta conceptu perfecto &
distincto (sed imperfecto & confuso, qua
ego bellum (ut Caietanus in opusc. de conce-
ptu entis, & Ferrar. 1. contra Gent. cap. 34.)
dicunt Quidam recentiores, ut superiori libro cap.
2. quæst. 1. sect. 3. diximus. Nam, ratione con-
ceptus perfecti & distincti, partim sunt abso-
luta, partim relatiua. Itaque, ut accidens com-
plexum, non sit univocum omnibus acci-
dentibus complexis. Dico autem omnibus, quia
nihil repugnat esse univocum quibusdam, ut
quantitatibus, & omnino in omnibus, quæ
continentur sub aliqua specie aut genere,
quod idem de ente superiori libro, cap. 2.
quæst. 1. sect. 3. diximus. Ad id autem, quod
in eodem argumento adiectum est, quot
modis dicitur unum oppositorum, tot di-
ci reliquum: dicendum est, id quidem verum
esse: ceterum substantiam & accidens non
esse opposita contradictoria. quod con-
tendebat argumentum. quia substantia non
est mera negatio essendi in subiecto, sed en-
titas quædam, quæ per eam negationem ex-
plicatur.

Ad tertium dices actionem & passionem
non esse simpliciter motum, sed motum, ut
inferentem, & ut recipitur. quæ etsi sunt eadem
res, tamen rationibus distinguuntur. Qua
autem ratione distinguantur, quæstione se-
quenti patebit.

Ad quartum, quod quidem attinet ad lo-
cum & tempus, respondebis, cum illa simpli-
citer ad quantitatem spectant: ubi & quando
quatenus sunt quasi formæ externæ, perti-
nere ad prædicamenta Ubi & Quando: quod
vero attinet ad indumenta, dici potest, indu-
menta pertinere prædicamentum habendi, non
ratione substantiæ ac figuræ suæ, sed ra-
tione solius substantiæ circumpositæ, sive
habentem se more formæ extrinsecæ. Na-
turæ enim in eo prædicamento ea, quibus
ars in hominibus supplevit ea, quæ aliis ani-
malibus ad conservationem substantiæ natu-

Ens complexum genus esse non posse probatur.

Ens absolutum non est genus.

Quid sit ens complexum.

Accidens complexum cur non sit genus omnium accidentium.

Substantia & accidens non sunt opposita contradictorie.

Quare indumenta sint in prædicamento habendi ponantur.

tura constet, quæ quidem sunt ornamenta, A & arma, & ornamenta. Nihil autem repugnat, quo minus indumenta, & arma ornamentaque ex parte substantiæ sint entia per se, ut si quis pelle una contexta induatur, aut planta aliqua vestiatur, aut ensis [illegible] congregetur. Verum quia ista, quatenus talia sunt, includunt etiam figuram ab arte introductam, nec inducta sunt ab arte ad supplendas tantum partes substantiæ, sed etiam figuras earum, & B potius omnia sint entia per accidens (sunt enim fere congregata ex multis non facientibus unum per se) potius dicendum videtur, Prædicamentum habendi magis accommodate ad popularem sensum, quam ad Philosophicam considerationem, in prædicamentorum numero censeri.

Prædicamentum habendi ex populari sensu introductum.

Ad quintum, fatebitur quidem aliquis, acquisitionem huiusmodi situum per motum circularem, nihil aliud esse, quam quod partes C mobilis subeant alias atque alias partes loci. Verum dicet, huiusmodi acquisitionem, in qua motus circularis consistit, non pertinere ad prædicamentum Vbi, sed ad prædicamentum Situs. alioqui quando [illegible] mutarent situm, mutarent locum, quod aperte falsum est. Quod autem dici solet, omnem motum localem reduci ad prædicamentum Vbi, de eo solo motu intelligendum esse, quo tenditur a contrario in contrarium, qui D huiusmodi non est circularis. Sed obstat huic responsioni id, quod Aristoteles plane affirmat in 5 Physic. cap. 4 [illegible] omnes motus locales esse eiusdem generis. Obstat & hæc ratio; Quia ut partes loci, quæ subeuntur, referuntur ad prædicamentum Vbi, ita & motus ad [illegible] ad idem prædicamentum referri debent. Potius ergo dicendum videtur, prædicamentum Situs, E tali populari sensu esse distinctum a ceteris prædicamentis, quemadmodum diximus de prædicamento habendi: tamen, si ad Philosophorum [illegible] exigatur, non esse natura distinctum a prædicamento Vbi. Nam situm esse, nihil est aliud, quam esse hoc vel illo modo in loco; esse autem hoc vel illo modo in hoc prædicamento, non est esse in alio prædicamento, quemadmodum esse hoc vel F illo modo quale, non est esse extra prædicamentum qualitatis. Quocirca considerandum est, quemadmodum nihil est album nisi secundum aliquem gradum perfectionis, tametsi gradualem albedinem, etsi album nullam dicat determinate ac definite: ita nihil esse in loco, nisi secundum aliquem situm positionemve in loco (qui quidem semper est immobilis [illegible]) etsi esse in loco seu locatum esse nullam positionem determinate dicat.

Germana argumenti explicatio.

Prædicamentum Situs non distinguitur vere a prædicamento Vbi.

A tionem determinate dicat. Quare, ut motus ad alium atque alium gradum eiusdem qualitatis revocatur ad prædicamentum qualitatis, ita motus ad alium atque alium situm in eodem loco revocabitur ad prædicamentum Vbi. Et fortasse hac de causa Aristoteles hoc capite cum prædicamenta enumerat, non meminit prædicamentorum Situs, & habendi. Atque hæc de prædicamentorum nume- B ro. Nunc quo pacto illa inter se distincta sint disputandum.

QVA RATIONE PRÆdicamenta inter se distinguantur.

QVÆSTIO III

Tres quædam sententiæ de prædicamentorum distinctione. C

SECTIO I.

SVnt qui putent (quos est Paul. Venetus libr. 5 suæ Met. c. 31. & alii) existimentque prædicamenta omnia distingui realiter inter se. Primum hac ratione, quia reale & [illegible], ut patet ex superiori libro: ergo quando dividitur reale, dividitur in distincta entia, per quæ dividitur in distinctas res: est autem reale, D cum dividitur in decem prædicamenta, dividitur in distincta entia: ergo & in res distinctas. Deinde, quia genera summa semper [illegible] Aristotel. docet 8 lib. huius operis cap. ultimo, tex. 10. quæ autem sunt primo diversa, non sunt idem realiter. Etenim, quæ sunt primo diversa, in nullo conveniunt; quæ autem sunt idem realiter, conveniunt in aliquo [illegible]. 2

Prima sententia.

1. argumentum.

E Postremo, quia prædicamenta non permiscentur, ut idem docet Aristoteles primo Poster. cap. [illegible] diversa prædicamenta pertineret. 3

Alii dicunt non esse opus, ut prædicamenta distinguantur realiter. Siquidem actio & passio [illegible] idem re (ut Aristot. 3 Physic. libro cap. 3 tex. 19 docet) sed tamen necesse esse, ut distinguantur formaliter, hoc est per diversas essentias [illegible]. Ita videtur sentire Ioan. de Gand. 3 lib. Physic. q. 3 ad secundum. Id quod F primum ex eo suadetur, quia prædicamenta [illegible] ex distinctione [illegible] entis, necesse est ut distinguantur [illegible], quippe cum non ab ratione habeant ut sint prædicamenta.

Secunda sententia. Argum. 1

Deinde, quia diversorum generum, & non subalternatim positorum (cuiusmodi sunt genera omnia, quæ in diversis prædicamentis ponuntur) diversæ sunt differentiæ, ut 2

Aristo-

Aristoteles docet in *Antepredicamentis cap.* 2. & 3. *Topic. cap.* 12 quatuor [illegible] genera & differentias, [illegible] definiuntur, ac proinde [illegible] ipsius [illegible] quæ in [illegible] Prædicamentum; [illegible] differunt essentia, atq; adeo formaliter.

3 Tertio, quia, si distinctio modorum essendi [illegible] esset ad distinctionem prædicamentorum, multo plura prædicamenta, quam decem [illegible] fuissent. Verum prout quæ [illegible] ex decem vulgatis prædicamentis distinguendum esset in duo, [illegible] in prædicamentum abstractorum & concretorum. Si quidem alius est modus essendi abstractorum, alius concretorum, vt homini albitatis & hominis, candoris & candidi. alia etiam prædicamenta constituta essent ex iis, quæ sunt actu, alia ex iis, quæ sunt potentia, alia item ex iis, quæ necessario insunt, alia ex iis, quæ contingentes, alia insuper ex aliis atq; aliis modis essendi, quæ sunt prope infinita. Si ergo [illegible] tradita diuisio in decem prædicamenta, non est asserendum, satis esse distinctionem modorum ad Prædicamentorum distinctionem, sed necessariam esse omnino distinctionem formalem.

4 Quarto, quia si ea diuersorum Prædicamentorum constituerat in aliquo eadem [illegible], non conueniunt vna voce, neque adeo in aliquo [illegible] genere quod implicat contradictionem. ideo enim Prædicamenta diuersa sunt, quia in nullo eodem genere conueniunt.

5 Quinto, quia modi essendi sunt semper natura posteriores iis entibus, quorum sunt modi; quo fit vt genera summa prius natura sint distincta inter se, quam accedat distinctio per modos.

Postremo, quia, si genera summa prædicamentorum distinguerentur per modos essendi, ex iisdem constituta essent; at summa genera constitui non possent ex modis essendi [illegible] quia modi essendi [illegible] posteriores sunt entibus, quorum sunt modi essendi [illegible] quia non videntur esse formaliter entia, cum tamen [illegible] constitui non possint ex iis, quæ non sunt formaliter entia, quemadmodum Aristoteles docet lib. 1. *Phys. cap.* 8. *text.* [illegible] substantiam non constitui ex non substantiis.

Tertia sententia probatur 1. Sunt alij (*vt Albertus [illegible] in [illegible] 14. Capr. in* 1. *d.* 8 *q.* 1. *ad* [illegible] *&* 13. *Niphus* 5. *Met. disp.* 3. *cap.* 4. [illegible] *Met. q.* 13. [illegible] [illegible] *quem prædicamentalia refert Niphus loco citato* (*&* O-[illegible] 1. *quæst.* 1.) quibus magis placeat distingui prædicamenta per modos prædicandi: Primum, quia prædicamenti notio, quod & prædicamenti nomen sonat, in vario prædicandi ratione consistit, vt [illegible] [illegible] [illegible], et Aristoteles, [illegible] prædicamentorum [illegible].

2 Secundo, quia Prædicamentorum distinctio pendet ab operatione intellectus [illegible] & ordinantis ea, quæ in rebus [illegible] sunt. hæc autem non alia ratione videtur fecisse intellectus, nisi distinguendo ea, quæ prædicantur in quæstione: Quid sit. de primis substantiis, ab iis, quæ de eisdem alio modo prædicantur.

5 Tertio, quia actio & passio non distinguuntur in genere ex ipsa [illegible] [illegible] *Phys. cap.* 3. *text.* 19. [illegible] non distinguuntur formaliter, cum sint omnino idem formaliter; quod motus nil [illegible] [illegible] relationem agentis ad patiens, [illegible] relationem patientis ad agens.

Nec videntur distingui per varios modos essendi: siquidem [illegible] [illegible] [illegible] habentia [illegible] [illegible] formalitatem, [illegible] tamen [illegible] modos essendi. Cum ergo nulla ratio alia distinctionis reliqua sit, per quam distinguit prædicamenta, quam per varios modos prædicandi de primis substantiis; concludunt actionem & passionem non aliter distinguendas esse, quam per alium atque alium modum prædicandi, quare eandem distinguendi rationem accommodandam esse cæteris Prædicamentis, et omnium distinctio inter se, ex vna & eadem generali diuisione constet.

Vera explicatio quæstionis.

SECT. II.

QVid tamen in hac quæstione dicendum sit, quatuor conclusionibus explicandum est. Prima conclusio, *Non est necesse vt decem prædicamenta distinguantur realiter. Ita D. Thomas in Met. 1. de Metaphys. 9. Capr. in 1. d. 8 q.* [illegible] *ad* [illegible] *Vide* [illegible] *dist.* 24 *q.* 2. *ad primum pro prima opinione & d.* 30 *q.* 3 *& quodl.* 3 *quæst.* 12. Hinc autem ex dictis patet actionem & passionem, & plerasque alia, quæ in diuersis Prædicamentis ponuntur, non distinguitur realiter. accedit quod Aristot. in Prædicamentis *cap. de Quantitate* plane docet, nihil esse incommodi, si vnum & idem in prædicamentis diuersis collocetur, quod scilicet de vno & eodem re ipsa accidentaliter intelligendum est. Nec refert, quod Prædicamentorum [illegible] accommodatum est eo loco ab Aristotele, quæ non [illegible], sed [illegible] ponuntur in diuersis Prædicamentis. In communi sensu [illegible] est, ac si illæ res vera, & non potius ex vulgari sensu, in diuersis prædicamentis ponerentur. Dici autem non

Prima conclusio pro- [illegible] *Prima conclusio* [illegible] *qua realiter.*

esse

esse necesse, quia scilicet substantia, quantitas, & ... ex parte ... distinguuntur realiter inter se.

Secunda, non distingui formaliter.

Secunda conclusio. *Non est etiam necesse, ut prædicamenta distinguantur formaliter.* Hæc conclusio ex eo probatur, quia etsi substantia, quantitas, qualitas & relatio distinguantur formaliter, atque adeo essentialiter: tamen actio & passio sunt una & eadem essentia motus, nec vlla earum est conuenit, quæ ad essentiam vtriusque non pertineat: vt inferius perspicuum fiet. Locus item, a quo prædicamentum Vbi constituitur, non aliam habet entitatem, quam superficiei, nisi quod alia quædam connotet extrinseca. vt infra patebit, vbi idem de reliquis sex prædicamentis ostendetur.

Tertia, distingui per modos essendi.

Tertia Conclusio, *Prædicamenta omnia distinguuntur per modos essendi & prædicandi, sed prius natura per modos essendi, quam prædicandi. Ita D. Thomas 5. Met. lect. 9. & 3. Physic. lect. 5. & de Verit. q. 1. artic. 1. addit etiam quod docet 11. Met. lect. 9. & de Mixtio. ad finem. Ferrar. 3. Phys. quæst. 3. ibid. in addit. Matthæus Aquarius* [illegible] *Iauellus 5. Meta. q. 6. Accedit Hen. de Gand. in summa art. 32. q. 5.* Hæc autem conclusio etiam ex dictis colligi potest. Prædicamenta enim aut distinguuntur realiter, aut formaliter, aut per modos essendi, vel prædicandi: neque alia ratio distinctionis relinquitur, quæ in hac re locum habeat. Nam quod quidam (*Vide Scot. q. 13.*) dicunt, ea distingui per modos intelligendi, eodem redit cum sententia eorum quibus placet, ea distingui per modos prædicandi.

Quarta, distingui modis essendi in primis substantiis.

Quarta conclusio, *Prædicamenta non distinguuntur per quoslibet modos essendi & prædicandi, sed per modos essendi & prædicandi in primis, ac de primis substantiis.* Hæc conclusio ex eo patet, quia cum attributorum distinctio ex vario modo respiciendi subiecta sumenda sit, primæ autem substantiæ sint prima subiecta, & quasi fundamentum, quibus attributa omnia, quæ in prædicamentis locum habent, fulciuntur, respectu illarum sumenda est eorum distinctio: atque hac de causa collectus est in superiori quæstione ex decem modis essendi ac prædicandi denarius prædicamentorum numerus.

Obiectio.

Quod si quis obiiciat, continuitatem motus & temporis, quæ sunt species quædam quantitatis continuæ, non extendere primam illam substantiam, sed motum illius: respondendum est, non esse necesse, vt omnis modus essendi accidentis sumatur ex eo, quod accidens sic vel sic immediate afficit primas substantias, sed ex eo, quod siue immediate siue mediate, sic vel sic afficit. Itaque continuitas illa motus & temporis extendunt primas substantias, quamuis mediate.

Solutio.

Alia obiectio.

Si quis etiam opponat, plurima esse accidentia prædicamentalia, quæ non prædicantur de primis substantiis, vt relationes materiæ ad formam, & formæ ad materiam, itemque actio animæ extra corpus, quæ ne concrete quidem de primis substantiis dicuntur, hoc modo occurrendum: Esse distinctionem prædicamentorum sumptam ex modis essendi in primis substantiis, & de illis prædicandi; nihil tamen prohibere, quominus aliqua accidentia, quæ de primis substantiis dici nequeunt, conueniant in genere aliquo prædicamentali cum iis, quæ de primis substantiis prædicari possunt, cuiusmodi sunt relationes inter materiam & formam, & actiones animæ extra corpus: pertinent illæ ad prædicamentum Ad aliquid, hæ ad prædicamentum actionis, quemadmodum & relationes & actiones primarum substantiarum spectant.

Solutio.

Solutio argumentorum, quibus tres oppositæ sententiæ nitebantur.

SECTIO III.

Ad argumenta probantia in prædicamentis requiri realem distinctionem.

AD primum igitur argumentum primæ sententiæ dicendum est, ens reale & rem, idem esse: nisi quod nomen entis, quia participium est, sæpe sumatur improprie pro entitate: nomen autem rei, quia est substantiuum, nunquam apud eos, qui eandem, quam nos, sententiam sequuntur, consueuit accipi pro realitate siue entitate, vt 4. Metaph. c. 2. q. 5. [illegible] diximus. Cum autem obiicitur, ens reale, cum distribuatur in decem Prædicamenta, diuidi, negandum est verum id esse vniuersaliter. Actio enim & passio ne improprie quidem dicenda sunt distincta entia, id est, diuersæ entitates: sed vna & eadem est, vtraque enim habet duos modos essendi: quod idem de aliis prædicamentis sentiendum.

Actio & passio non sunt distinctæ entitates.

Ad secundum dicendum, propositionem illam, *Genera summa esse primo diuersa,* (quod Aristoteles potius innuit, quam aperte tradit) intelligendam esse in iis, quæ differunt formaliter, nempe in solis quatuor primis. Hæc enim sola sunt diuersa entia. nulla autem entia possunt esse primo diuersa, nisi quæ sunt diuersa. Neque obstat, quod relatio conueniat realiter cum aliis prioribus prædicamentis, & conueniat [illegible], quo minus aliqua sint primo diuersa, sed solis communitatis formalis. Quod si diuersitas in eo pronunciato sumatur pro distinctione, et sic sensus: Genera summa esse primo distincta, concedi poterit pronunciatum vniuersaliter. omnia enim summa genera dici possunt

Genera summa sit dicuntur primo diuersa.

prædicamenti primo distincta [illegible] quæ sunt [illegible] Prædicamenta [illegible], sunt primo distincta [illegible] quæ autem sunt distincta per modos essendi tantum, [illegible], hoc est, distinguuntur per modos essendi non conuenientes vniuoce in aliquo eodem superiori essendi modo.

Soluuntur argumenta secundæ opinionis, fundata in formali distinctione.

Ad ... dicendum, non permisceri prædicamenta, nisi eadem res eodem modo poneretur in diuersis Prædicamentis: quod certe a nobis non fit.

Ad primum vero secundæ sententiæ respondendum est: Prædicamenta, etsi resultant ex distinctione entis, non tamen omnia resultare ex distinctione entis in diuersa entia, vt ex dictis patet. Ad secundum dicito, Pronunciatum Aristotelis intelligendum esse in iis, quæ sunt diuersa entia, saltem formaliter. Quocirca animaduertendum est, genera & differentias eorum, quæ ad sex vltima Prædicamenta pertinent, non esse proprie genera ac differentias, & quæ veras species ac definitiones constituant, quippe non sumuntur ex distinctione entis per veras entitates, sed per puros essendi modos. Ceterum, propter similitudinem, quam habent cum veris generibus & differentiis, nomen iis quæ vere ac proprie talia dicuntur, vsurpari. Quod si quis obiiciat conditiones illas, quas superius iis quæ per se ponuntur in Prædicamentis tradita sunt, in his etiam Prædicamentis reperiri: quare non esse cur eorum genera & species a vera ratione generum & specierum excludantur: respondendum est, eas conditiones simpliciter & absolute iis solis conuenire, quæ ad quatuor prima Prædicamenta pertinent. Primum, quia genera & species vltimorum sex admittunt in sua quasi compositione modos essendi, qui non constituunt aliquam veram entitatem, nisi similitudine quadam. Deinde, quia non omnino excludunt compositionem per accidens ex rebus diuersorum Prædicamentorum; imo, & ex iis, quæ non habent per se locum in prædicamentis, vt patebit in progressu. Quo fit, vt *(teste Ammon. in prædic. cap. de actione, & passim Auic. lib. 3. suæ suffic. & Alb. Mag. 5 Met. tract. 1 cap. 2 & 9 Met. tract. 1. cap. 2)* non omnino absque causa dictum sit a grauissimis Auctoribus, sola quatuor prima Prædicamenta esse propria Prædicamenta: sex vero vltima esse quasdam quatuor priorum inter se complicationes: atque ea de causa Aristotelem eorum genera & species perfunctorie distinxisse.

Obiectio.

Solutio.

Conditiones prædicamentorum ad quatuor prima simpliciter pertinere.

Sola quatuor prima prædicamenta esse propria.

Ad tertium dicendum, non quoslibet modos essendi in primis substantiis facere esse ad distinguenda Prædicamenta [illegible] quia [illegible] aliquid [illegible] secum [illegible] essentialiter in primis substantiis, tum quoniam [illegible] essendi [illegible] & ratione formæ, & in ordine ad aliud. Primum enim differt secundum rationem substantiæ, secundum quantitatis, tertium qualitatis, quartum relationis; quæ sunt vniuocæ rationes entis. Vnde etiam hac ratione excludi possunt a genere Prædicamentorum ratione actio & passio, neque alia fortassis e sex vltimis: quod motum, qui est entitas actionis & passionis, non habeat certam & vniuocam entitatis rationem nisi per accidens, vtpote per relationem agentis aut patientis admixtam: siquidem vt motus est, non in vno tantum, sed in pluribus generibus cernitur. *Ita Auerroes 11. Met.* com. cap. 9. Sed nec modi essendi concrete & abstracte, actu & potentia, necessario & contingenter, afferunt secum certam entitatis rationem, cum in diuersis rerum generibus reperiantur.

Ad quartum dicendum est, non omnem conuenientiam in natura aliqua, esse conuenientiam vniuocam, sed solam conuenientiam in natura, quæ sit distincta per differentias in rebus conuenientibus. Cum autem dicimus res diuersorum Prædicamentorum conuenire in eadem entitate seu natura, vt actionem & passionem in natura motus, non ita id intelligimus, quasi credamus naturam, in qua huiusmodi res conueniunt, differre in illis per differentias, sed ita potius, vt asseramus eam entitatem esse vnam penitus & eandem in illis, nec aliter in eis distingui, quam per puros essendi modos.

Ad quintum dicendum est, quod quidem attinet ad genera summa vltimorum sex Prædicamentorum, modos essendi, quibus illa distinguuntur, etsi sunt posteriores entitatibus illorum absolute sumptis, tamen non esse posteriores illis, vt inter se distinguuntur: quod perspicuum est, cum solis essendi modis distinguantur, itaque species & genera, vt diximus. Quod autem attinet ad quantitatem, qualitatem & relationem, ex dictis patet, modos essendi, quibus hæc genera distinguuntur, non esse iis posteriores, cum nullo pacto distinguantur ex natura rei ab illorum essentiis: quod etiam ex dictis patet: dummodo esse in primis substantiis non sumatur secundum actum, sed secundum aptitudinem: non tamen negatiue sumptam, quæ dicitur non repugnantia, sed positiuam in qua negatiua fundatur. Quod vero attinet ad substantiam, distinctione opus est. nam si esse substantiæ in primis substantiis sumatur

Genera vltimorum sex [illegible] prædicamentorum [illegible] habeant.

Modus essendi substantiæ [illegible] predicatur.

pro ineffabilia, quo pacto superiora sunt in inferioribus, propterea est, talem modum essendi esse superioribus posteriorem substantia. Quod idem dicendum in quantitate, qualitate & relatione accidit enim superioribus inesse inferioribus quem sit, ut substantia non distinguatur primo per hunc essendi modum a caeteris Praedicamentis. Si vero sumatur pro esse, quod substantia competit in primis substantiis, hoc est, quod esse super natura sine subiectio inhaesionis, dicendum est, talem modum non esse simpliciter naturae posteriorem substantia, sed ipsam eius essentiam, ut supra diximus. Neque enim loquimur de negatione essendi in subiecto inhaesionis, sed de modo essendi, in quo ea negatio fundatur, qui ea natura rei nullo pacto distinguitur ab entitate substantiae.

Ad tertium, quicquid de assumptione dicendum sit, neganda est propositio: quia prima quatuor Praedicamenta ita distinguuntur per modos essendi, ut ex illis non propriae constituantur, sed sint illi ipsi.

Argumentum tertiae sententiae distinctione modorum praedicandi confirmatur.

Ad primum denique tertiae sententiae dicito, in plerisque rebus fieri solere denominationem a b eo, quod posterius est, Aristotelemque in hoc capite non collegisse numerum a priori, sed a posteriori.

Ad secundum respondebis, duplicem distinctionem esse necessariam ad cognitionem Praedicamentorum, alteram, qua alia ab aliis distinguuntur, alteram, qua inferiora a superioribus. Quamquam vero posterior distinctio nihil ad hanc disputationem attinet, quia tamen in eam incidit sermo, dicendum est, fere omnem D. Thom. sectatores Herv. quodlib. 1 q. 9. Capr. in 1 d. 8 q. 2. art. 3 q. 3. & alios, eam facere pendentem ab operatione intellectus. At cum naturae generum & differentiarum plane distinguantur inter se praecisa omni operatione intellectus, ut naturae potentiales ab actualibus: perspicuum est, distinctionem ac ordinem generum similium verique, & constitutionem specierum, quae quodlibet Praedicamentorum constituunt, cum per differentias fiant, non fieri operatione intellectus, sed potius in rebus ipsis inveniri.

Quod vero attinet ad priorem distinctionem, de qua disputatio instituta est, sunt etiam plerique ex D. Thomae schola, qui existiment, eam in quibusdam generibus pendere ab operatione intellectus, ut in actione & passione, & in omnibus omnino, quae non distinguuntur per diversas essentias & naturae rationes. Vide Herv. quodl. 1 q. 9. Chrys. Iavel. in 5 Met. q. 6. Ferr. 3 Phy. q. 3. Cum enim credant vnius entitatis vnum tantum esse essendi modum, ut tertio argumento obiectum est: alii [illegible] quibus est Paul. Soncinas 5 Metaph. q. [illegible] existimant non tantum Praedicamenta distingui per modos essendi, sed per modos praedicandi, ut iam Ferr. 3 Phys. q. 5. & Chrys. Iavel. 5 Meta. q. 10. quia videant diversos praedicandi modos necessario postulare aliquam diversitatem modorum essendi, potius dictis duas existimant, ut Praedicamenta distinguntur per modos essendi, neque per quantum ipsos modos essendi aptum est, ut aliter atque aliter concipiantur.

Neutra tamen opinio probanda est. Neque enim est dubium, quin eadem entitas plures habere possit proprios essendi modos praecisa omni operatione intellectus: nisi quis negare audeat Deum Opt. Max. alium modum essendi habere in se, & alium in nobis, & omnia effecta aliter esse in sua causa, aliter in se ipsis absque ulla intellectus operatione. Itaque certum est, motum uno alio modo esse in movente, nempe ut actum quo movens movet, alio vero in re, quae movetur, ut eum actum videlicet, quo illa movetur, & superficiem continentem corporis continentis locatum, aliter in locante, aliter in locato esse, etsi nullus intellectus motum aut superficiem apprehendat. Nec enim ista confusa sunt in rebus, ut sit opus intellectu ea ordinante ac disponente, sed plane distincta, & alia aliis natura ordine priora. Atque hinc patet tertii argumenti solutio.

Eandem entitatem habere posse plures essendi modos.

NVM SOLA ENTIA habeant per se locum in praedicamentis.

QVÆSTIO IIII.

Explicatio quaestionis.

SECTIO I.

QVestio haec, cuius affirmativam partem hic, & aliis plurimis locis in primis autem 3 Physic. tex. 3 amplectitur Aristoteles, facillime explicabitur, si vel ipsa communis praedicamenti ratio spectetur. nam si Praedicamentum est quaedam ex genere aliquo supremo, & iis quae sub ipso sunt naturalis dispositio, ut supra q. 1. sect. 2 dictum est, ea tantum esse intelligentur, in quorum essentiam genus ipsum continetur, quae quidem sunt eius tantum species & individua: plane efficitur, sola entia poni per se in Praedicamentis: non entia enim, quemadmodum essentiam nullam habent, ita & genera, communes species, aut individua esse non possunt. Non est tamen ens hoc loco sumendum, pro eo quod actu existit, sed pro eo quod existere potest. Ita Alex. 5 Met. in tex. 14 Henr. de Gan. quodl. 1 q. 9. [illegible]

Affirmativa pars ex Aristotele.

Res quæ per se non sunt in Prædicamentis.

ta enim ex quibus constat Prædicamentum, A tam simplicia, non includunt existentiam: quia absolutam neque earum definitionibus quid & in substantia ponitur, & ab Aristotele traditur capite decimo libri [illegible] de Postpræ[illegible] solutione, *text. 9. & 10.* Ac dicet aliquis: Etsi

Solutio.

cætera non ponantur in suis quæque Prædicamentis, quatenus existunt: ipsam tamen existentiam in aliquo peculiari Prædicamento ponendam esse, quemadmodum, etsi substantia non ponitur in suo Prædicamento, ut est B quanta, aut qualis, aut relata, ipsam tamen quantitatem habere peculiare prædicamentum, eodemque modo qualitatem & relationem. Attestatur autem huic rei, quod prædicamentum Quando, nihil aliud videtur continere, quam existentias rerum: quid enim aliud est esse nunc, aut fuisse, aut fore (quæ huius Prædicamenti species dicuntur), quam existere, aut extitisse, aut existentiam habere? G Quare cum existentia non sit formaliter ens, sed potius quiddam [illegible] modo [illegible], ut patet ex iis, quæ superius disputata sunt, plane videtur esse, non recte dictum esse, sola entia habere per se locum in Prædicamentis.

Relatio [illegible] existentia [illegible] nullo prædicamento per se ponitur.

Huic obiectioni iuvat, quæ libro 4 cap. 2 quæst. 4. sect. 4. tradita fuerunt: dicendo necessarium esse, dignitatem esse rationem in substantia, atque in quantitate, & relatione. D Primum, quia quantitas, qualitas, & relatio, cum sint formaliter entia & genera & species habere possunt: existentia vero non item, idque eo ipso quod non est formaliter ens. Deinde, quia si haberet genera & species, tam multa constituenda essent prædicamenta existentiarum, quam rerum habentium existentiam: [illegible] nulla est ratio, cur existentia substantiæ magis conveniat cum existentia quantitatis, qualitatis, & ceterarum generum [illegible] existentias, quam ipsæ eorum essentiæ. E Quod si tam multa alia Prædicamenta existentiarum concedenda essent, alia etiam prope infinita admittenda essent aliorum [illegible] essendi, qui sane prope infiniti.

Ex Tribus [illegible] communis sententia [illegible] Prædicamentis rerum existentiam.

His de causis D. Thomas, Scotus, & quicumque alii sunt alicuius nominis Scholastici, qui hæc tractarunt, plane asserunt existentiam rerum nō habere per se locū in prædicamentis, sed reduci ad prædicamenta naturam rerum, quarum sunt existentiæ. Vide *D. Thom. quodl. 2. quæst. 2. art. 2. & 1 Sent. d. 8. q. 4. art. 2. Capreol. 1. quæst. 2. art. 3. ad 3. & ad 5. Gerard. Caietan. de Ente & essentia cap. 4. q. 10. ad 8. Scot. in 1. d. 3. q. 3. [illegible] ibid. Henr. de [illegible] quodl. 9. [illegible] d. 8. q. 2. Albert. [illegible]* Quod autem obiiciebatur de prædicamento Quando, facile diluetur, si dicas in prædicamento Quando non poni ipsas rerum existentias, sed earum [illegible], quæ signo sunt ipsam præsens esse, præteritum & futurum, quæ quid ita sint, de quibus suo loco disputabitur.

Quæ removeantur a Prædicamentis per hanc primam conditionem. SECT. II.

Removentur ergo per hanc primam conditionem primum quæcumque impossibilia, nempe composita, seu potius compositiones impossibilium quædam, sed quæ simul cohærere nō possunt, in quorum numero sunt chimæra, hircocervus, & alia commenta, non tamen quatenus finguntur (sic enim modo aliquo sunt entia), sed secundum esse reale, quod in eis simul nullum sit, aut esse possit. Nam, sola ex positio ex diversarum animalium membris [illegible] & [illegible] in monstris certe non G & [illegible] virtute fierent, multo magis ex [illegible] fieri posse, [illegible] quæ [illegible] composita ipsa sunt vere entia, & in prædicamentis locum habeant. Sunt & in hoc numero aliæ connexiones intellectuales, ut homo rationis expers, equus rationis particeps, [illegible] quia [illegible] & huiusmodi alia, quæ etsi mente [illegible] finguntur, aut percepta aliqua ratiocinatione includuntur, nullo tamen re vera sunt, aut esse possunt.

Impossibilia ut prædicata per [illegible] cœmo [illegible]

[illegible] ipsa entia sit [illegible] neque entia [illegible] prædicamentalia.

D Removentur deinde negationes, sive absolutæ illæ sint, ut non ens, non substantia, non homo, sive quæ subiectū aliquod supponant, quæ privationes appellantur, ut cæcitas, malitas, & similia. Nā, etsi ista, quatenus concipi possunt, modo aliquo sunt entia, & ab Arist. libro sapientiæ, *cap. 2. text. 2.* inter significata entis numerantur: tamē quia per se ipsa non habent unde concipi possint, sed concipiuntur ex iis, quæ negantur, non debuit esse dubium quominus inter non entia ponenda sunt: E quod ipsum Aristoteles plane sensit primo Physic. libro, capite 8. *text. 75.* cum ea non semel appellat per se non entia. Sed hac de re plura infra, *quæst. 6. sect. 3.*

Removeri negationes sive puras, sive privationes.

Tertio removentur etiam communes termini sicut rerum existentiæ, quos diximus non esse formaliter entia, quæ etiam cæteri omnes modi essendi, qui formaliter entia non sunt, ut esse finitum, infinitum, necessarium, contingens, F completum, incompletum, & cetera id genus. Sunt enim eorum plurimi affectiones quædam & conditiones rerum, quæ per se ponuntur in Prædicamentis, non ut ipsa aut genera, aut species, aut individua sub iis contenta.

Excludi existentias rerum simul [illegible] a Prædicamentis & cæteros essendi modos.

Ac, quemadmodum primum illud, ut fictum, genus non entium impossibile est, sic duo posteriora sunt suo modo possibilia dum

tas enim tenera & negationes, quas absolute, A tum etiam privationes, magisque adversius ipsi modi essendi entium.

NVM SOLA ENTIA per se, ponantur per se in prædicamentis.

QVÆSTIO V.

Quod non sola videntur poni.

SECTIO I.

Partem negativam probatur. 1. NOn solum ea, quæ sunt entia per se, sed etiam per accidens, poni per se in Prædicamentis, ex eo primum videri potest, quia iuxta veriorem sententiam numerus est ens per accidens; & tamen ponitur per se ac directo in Prædicamento quantitatis, tanquam prima species quantitatis discretæ, vel potius C tanquam ipsa discreta quantitas, si oratio vera quantitas non est.

2. Deinde, quia scientiæ non sunt simplices habitus, sed aggregata quædam ex multis habitibus, ut patebit ad librum sextum; & tamen constanter ponuntur ab omnibus in primo qualitatis genere, tanquam propriæ eius species.

3. Tertio, quia omnia ea, quæ ponuntur in ultimis sex Prædicamentis, videntur entia per D accidens; constituuntur enim ex rebus præcedentium Prædicamentorum, & quibusdam aut relationibus (ut est Alb. Magni lib. 5. Metaphys. tractat. 5. cap. 1. & 9. Metaphys. tract. 1. cap. 1. Paul. Venet. lib. Met. cap. 31. & Henr. de Gan. 1. part. summ. articul. 37. quæst. 3 sententia) aut modis essendi: quæ sane, cum sint, quoniam sunt relationes aut essendi modi, non constituunt illam ens per se.

Postremo, ut alia argumenta mittantur, E quia si verum est, quod Aristoteles docuit capite superiori text. 7. & hoc capite text. 13. (album videlicet, duo significare, nempe & id, cui accidit, & id, quod accidit) sane concreta accidentium, quæ ideo ponis in Prædicamentis, ut Quantum, Quale, & huiusmodi alia, sunt entia per accidens. Artefactorum quoque nomina non significant solam figuram, sed figuram simul & rem eam, in qua figuræ inducta sunt. quandoquidem non fi- F guræ ipsæ sunt, sed composita ex figuris & subiectis. nec dicimus sellam esse figuram solam, sed compositum quid ex subiecto & figura: & tamen artefacta in quarto genere qualitatis poni solent.

Vera explicatio quæstionis & solutio argumentorum.

SECT. II.

REs tamen ita se habet, vel ipsa communis Prædicamentorum ratio satis est, ut intelligatur sola entia per se habere per se locum in Prædicamentis. Iis namque Aristoteles quæ per se sunt hoc c. quæ entia per accidens, ut non sunt unius essentiæ, sed plura continent, ex quibus essentia aliqua una resultare non potest, non possunt vera esse genera, aut species, aut B individua, ut ex iis Prædicamentorum series constituantur. Hinc fit ut merito Aristoteles hoc capite 2. text. 4. non ipsum ens in commune, sed solum ens per se in Prædicamenta distribuerit, & libro 6. entia per accidens a consideratione primi Philosophi reiiciatur sit: tametsi aperte eo loco professus de eo, per accidens sit disputaturus, de eo, in quam, solo, quod contingenter & raro evenit. *Pars affirmativa, quæ vera est, suadetur.*

C Quare, ad duo priora partis oppositæ argumenta dicendum est, numerum & scientias totales, ceu Physicam, Geometriam, & Moralem scientiam, ut re vera non sunt entia per se (quod cap. decimo tertio huius libri, & primo sequentis patebit) ita non habere per se locum in Prædicamentis, quasi vera eorum genera aut species sint: sed, quia se habeant more generum & specierum, ita ut, quæ, ut talia traduntur & traduntur, locum assignata esse a Philosophis in speciebus D quantitatis & qualitatis. Itaque in his aliisque similibus, præcipuum illud observandum est, ut vera sententia teneatur, communem loquendi rationem sequamur: veluti cum agimus de speciebus rerum publicarum, & aliarum particularium communitatum. quæ cum re vera species non sint, expeditius tamen & artificiosius ut species quædam ex suis quasi generibus colliguntur, & tanquam per proprias E per se differentias explicantur. *Solvuntur argumenta partis oppositæ.*

Ad tertium dico, sex ultima Prædicamenta non constitui ex rebus aliorum Prædicamentorum, & relationibus adiunctis, ut patebit ad cap. 15. quæst. 7. quo pacto, si constituta essent, proprie forent entia per accidens, sed constitui ex rebus aliorum Prædicamentorum, & modis quibusdam essendi additis (Lege Caiet. in cap. 5. & 7. de ente & essentia) ex quorum coniunctione non proprie fiunt F entia per accidens, ut quidam ipsa ita dicant, composita non sunt enim, ex parte entis, tamen dici possunt aggregata quædam per accidens atque hæc etiam de causa non sunt actio & passio, & quæ sequuntur vera genera, sed quasi genera. Cæterum de hac re eodem loco [illegible].

Ad quartum dicendum, non concreta accidentium poni per se ac primo in Prædicamentis, sed abstracta, ut est quantitas, qualitas, & c. quæ

& cæteræ nulla ratione sunt entia per accidens: A entia vero arte facta ponit in quarta specie qua- litatis ratione figuræ. quo pacto nō sunt entia per accidens, si subiectum figuræ sit v- num continuum, ut diximus [illegible].

Sed quia in significatione nominum con- cretorum, & eorum, quæ arte constituuntur, nonnihil est difficultatis, neque ullum ea de re [illegible], quia sit posita per se primo in prædi- camentis, de utraque re aliquid dicendū est. B

De significatione nominum concretorum.

SECTIO III.

Opinio Auicennæ de concretorum significatione.

Est quidem Auicennæ 1. p. Logicæ, cap. de proprio, sententia, concreta accidentium nomina præcipue significare subiectum acci- dentis, minus vero præcipue, & inferiori ipsam formam accidentariam. quod illis vi- C deatur ex eo persuasisse, quia huiusmodi no- mina dicuntur de subiectis, non de ipsis for- mis, nec pro formis, sed pro subiectis in pro- positione accipiuntur. Neque enim dicimus, hæc qualitas est alba, sed hoc corpus, & ita in cæteris.

Refellitur.

Sed merito ab omnibus, potissimum ab A- uer. 5 Met. com. 14. & D. Tho. ibid. lect. 9. pene reprehenditur. Primum, quia nomina decla- rationis & distinctionis causa imposita sunt. D declaratio autem & distinctio à forma, si non semper, certe præcipue sumitur. Deinde, quia concretum accidentis non significat subie- ctum, nisi quatenus affectum est accidente; vt patet in nomine albi, sani, patris, & simili- bus. at significare hoc pacto subiectum, est præcipue significare accidens. Tertio, quia si accidentium concreta significarent præcipue & non potius connotarent subiecta, cum al- bum, exempli causa, definitur per corpus, nō E definiretur per aliquid extrinsecū suæ quid- ditati, quod vocant additamentum. at acci- dentia siue in concreto siue in abstracto sum- pta, definiri per addimenta subiectorum, est communis in doctrina Peripateticorum, ex lib. 7 huius operis, text. 17 ab Aristotele tra- dita. Quarto, quia aut concreta accidentium vocabula significant formaliter & subiectum & accidens, aut subiectum solum aut accidēs solum. at non significant formaliter solum F subiectum, vt manifestum est. Nemo enim tam a- lienam [illegible] intelligit, qui audit, verbi gratia, nomen albi, distinctam ideam, quam percipit audito nomine nigri, cum tamen subiectum eorum utriusque idem esse possit. Ne- que item formaliter significant subiectum & accidens simul, quia non [illegible], quid- nam sit subiectum. ergo formaliter solum ac- cidens significant. cum igitur formalis signi- ficatio sit præcipua, non dubium est, quin huiusmodi nomina præcipue significent acci- dentia. Postremo, quia si præcipue significarent subiecta, cum nomina referantur ad prædi- camenta ratione præcipuæ eorum significa- tionis, omnia concreta accidentium vocabu- la ad prædicamentum substantiæ revocanda essent. quod pugnat cum omnium senten- tia. omnes enim in eodem prædicamento ponunt concreta, in quo abstracta: quicquid sit de ea quæstione vtra principe ponantur.

Vera quæstionis explicatio.

Dicendum est igitur, huiusmodi nomina formaliter ac præcipue significare ipsas for- mas accidentarias, neque in ea re differre à nominibus abstractis. at materialiter & con- notatiue (quæ significatio [illegible] enumeranda est) significare subiecta. hanc au- tem posteriorem significationem ex ipso concipien- di modo nasci. cum enim concipimus formam accidentariam per modum adiacen- tis (ut dicunt) eamque eo pacto nominamus, tum vocabulum concretum est, & connota- tiuum, significans formam adiacentem, & in- nuens subiectum, cui adiacet. Cum autem il- lam concipimus quasi per se subsistentem, (quod vocant per modum per se stantis) tum nomen, quo illam appellamus, abstractū est & absolutum, solam formam ex ipso con- D cipiendi & significandi modo declarans. Le- ge Albertum Magnum 5 Meta. tract. 1 cap. 11. Auer. hoc lib. comment. 14. Alen. ibid. & D. Thom. hoc lib. lect. 9. & 1 part. quæst. 3 artic. 3. Caiet. ibid. & 1. p. quæst. 13. artic. 5. & in 3. q. 2. artic. 2. & 5 Gorg. in 1. d. 8 quæst. 1. art. 4. Occam in 1. d. 34. quæst. 1. Capre. in 1. d. 4. quæstio 1. & 2. [illegible]. Sed de distinctione nominum concreti & cō- notatiui, & si placet, adiectiui, cum inter se, tum ab oppositis nominibus abstracti, abso- E luti & substantiui legi possunt, quæ in primo Institutionum Dialecticarum libro docui- mus.

Soluitur argum. Auicennæ.

Quod autem pro Auicenna propositum est, facile diluitur negatione consequentiæ. nam si idem essent, dici de aliquo, aut accipi pro aliquo, atque aliquid significare; idem profecto significarent nomina hæc, Musi- cum, Album, & Homo, quod de eadem re di- cuntur, ut Aristoteles argumentatur libro su- F periori cap. 4. text. 11.

De nominibus arte factorum.

SECTIO IV.

QVod vero attinet ad artefactorum vo- cabula, sunt qui credant illa etiam signi-

Opinio D. Thomae. Sententia contraria aliorum.

stitate formas per artem inductas, & innuere A substantiam, quorum numero est D. Thomas in primo libro de anima, lect. 4. idem tenent Alb. Mag. 2. Phys. tract. 1. c. 6. in tract. 1. & Albert. de Saxon. 2. Phys. quaest. 4. conclusione 1. Alij e contrario dicunt, significare substantia, & innuere formas, quod Auicenna labens admittit. Vtrique autem videntur idem iudicare de hoc genere nominum, atque de concretis accidentium, contrarij B que.

Opinio Auctoris de nominibus artefactorum.

Nobis tamen non videtur eadem significandi ratio esse in vtrisque, nam etsi accidentium concreta alterum formaliter significant, & alterum connotant atque innuunt; tamen artefactorum vocabula vtrumque significant formaliter, more videlicet eorum nominum, quibus substantiae significantur iuxta sententiam eorum, qui volunt, totam substantiam eandem esse prorsus cum partibus simul sumptis. Etenim, vt hi volunt, hominem significare formaliter & animam & corpus; ita serra V. G. significat formam serrae & materiam ferream; eodemque modo sella, vestis, nauis, & huiusmodi alia & certam formam, & certam materiam, saltem in genere aliquo particulari, vt duram aut mollem aut flexibilem.

Probatur sententia Auctoris.

Probatur autem, non significare solam formam vel hanc materiam: quia si ita esset, D vt inepte dicerentur serra de ferro & aerea aut vitrea, & nauis de lignea & papyracea. Atque in hac sententia esse Aristotelem, ex eo licet intelligere, quod ad explicandam generationem substantialem compositorum ex materia & forma, saepissime vtitur exemplis artefactorum, quo pacto non vtitur exemplis concretorum accidentium, nisi permutando ipsa accepta pro compositis accidentalibus, non pro ijs, quae formaliter significant. Negat enim E plane primo Physicorum cap. 7 musicum fieri ex homine: quod non recte faceret, si musici vocabulum & artem & subiectum formaliter significaret: & tamen passim concedit statuam fieri ex aere, & lectum ex ligno; quod vtique haec nomina & certam formam, & certam materiam formaliter declarant. Et secundo Physicorum, capite item 7. ait, materiam vtriusque vel naturalis esse partem rationis, perinde ac est pars essentiae. Theologi quoque ex sacrorum Conciliorum definitionibus affirmant, Sacramenta nouae legis, quae arte facta quaedam sunt, arte diuina scilicet elaborata, materia sensibili & certa forma constare. Sed & vulgus huic sententiae adstipulatur: quippe communi, qui se vestem amisisse ait, aut calceos, aut quidpiam aliud artificiosum, non declarat solum, se amisisse for-

Aristotelis auctoritate.

Sacramenta nouae legis, quae arte facta, & materia & forma constare.

mam aut materiam; sed vtrumque simul: tametsi quibusdam praecipue speciem formam, vt in statuis: in alijs praecipue materiam, vt in annulo.

Quo pacto accidentium concreta ponantur in praedicamentis, quo item artefacta.

SECTIO V.

Concreta per se in praedicamentis accidentium poni, sed artefacta per partes.

EX his licet colligere, concreta quidem accidentium poni per se in praedicamentis, quia eorum nomina non significant formaliter nisi formas ipsas accidentarias, quae propria & peculiaria habent genera, species, & indiuidua: at artefacta in nullo praedicamento habere per se locum, cum eorum vocabula formaliter significent, & formam artificiosam, & substantiam subiectam, ex quibus nihil vnum per se conficitur, quod verum genus aut species, aut hoc subiectum indiuiduum sit: possunt tamen haec per se poni in praedicamento substantiae ratione subiecti, si sit vnum per se: & in praedicamento qualitatis ratione artificiosae formae, si sit vna per se qualitas: vt si statua fiat ex vno tantum lapide aut ligno. tametsi quidam (vt Albert. de Saxon. 2. Physic. quaest. 4. conclus. 3. & Auicen. lib. 3. suae Met. capite 3. & D. Thom. quaest. 4. cap. 2. & in lib. de ente & essentia cap. 7 ad finem. Caiet. ibidem. Ferrar. 1. contra gent. cap. 2.) considerantes substantiam esse praestantiorem accidente, potius ea censeant collocanda in praedicamento substantiae, alij contra decernentes, ea non esse artificiosa per substantiam, sed per qualitatem ab arte inductam: potius ponenda credant in praedicamento qualitatis.

An accidentia ponantur in praedicamentis vt nominibus abstractis, quam concretis significantur.

Sed cum qualitates & alia accidentia potiori ratione ponantur in praedicamentis, vt respondent nominibus abstractis, an concretis, quaeri potest. Ad quam breuiter dicendum, praecipue poni, vt respondent abstractis, idque duabus rationibus. Prior est, quia eorum concreta, etsi non sint entia per accidens spectata sola formali significatione, sunt tamen spectata simul & formali & materiali sua connotatione, vt ex dictis perspicuum est. Sunt enim hoc pacto aggregata quaedam ex his, quae F in diuersis praedicamentis ponuntur. Qua de causa vocat Aristot. 7. libro huius operis, capite 4. rem ex albo vnum per accidens, quod simul duo significat, & id ex accidit, & id quod accidit. & lib. 3. Topicorum ait, *concretum non esse in genere, sed subiectum.* Atque secundum hanc considerationem non solum ponuntur primaria ratione in praedicamentis, sed ne per se quidem. Posterior ratio est, quia

A quia accidentia [illegible] in prædicamentis speciali modo, quam illa [illegible] substantijs: quam [illegible] de alijs prædicamentis [illegible] tamen & concrete & abstracte [illegible] abstracte, quam concrete. Nam etsi solum concrete insunt per modum identitatis, tamen abstracte insunt per modum inhærentiæ, quæ prior natura est identitate [illegible] quia albedo est idem cum Petro, ideo albedo inhæret Petro: sed contra, quia albedo inhæret Petro, ideo album est idem cum Petro.

B

Substantiæ in concreto significatae potiori ratione ponũ. Alia ratio est de substantijs. potiori enim ratione pertinent in suo prædicamento, respondentia nominibus concretis, quam abstractis, ut homo, quam humanitas, & hic homo, quam hæc humanitas. constat enim nihil esse, quod potiorem habeat locum in prædicamento substantiæ, quam prima & secunda substantia: at primæ substantiæ non sunt entia abstracta, sed concreta, quandoquidem humanitas singularis non omnino existit per se, sed in homine singulari, quod idem dicendum est de cæteris abstractis singularibus respectu suorum concretorum: quod nos docuit sacrum incarnationis mysterium. Secundæ autem substantiæ, cum sint genera & species sub quibus ponuntur primæ, necessario concreta entia esse debent, quia abstracta nũ

C

D

Abstracta accidentium concretis, in quantum genera & species. possunt dici de concretis, sive ut genera, sive ut species. Ne obstat, quod concreta accidentium, propterea quod modo quodam sunt entia per accidens, primarium locum in suis prædicamentis non habent. Non enim idem dicendum est de concretis substantiarum. Nam cum substantiarum concreta nomina non connotent subiectum ullum, in quo eorum formalia significata inhæreant: nullam quoque significant compositionem per

E

accidens: loquor autem de ijs concretis, quæ connotatione non sumunt de auro, de igne, ac ceteris similibus, nam [illegible] igniatum, & alia huiusmodi, quæ connotant subiectum aliquod, in quo [illegible] subiectum, velut [illegible] ligatum aut ferrum, quemadmodum concreta accidentium aliquam per accidens quodammodo important, ita quoque in nullo prædicamento primaria ratione ponuntur: in quo autem huiusmodi ponantur, inferius explicandum est.

F

AN SOLA ENTIA realia habeant per se locum in prædicamentis.

QVÆSTIO VI

Pertractatur variis in hac quæstione opinio [illegible]

SECTIO I.

Posita varia [illegible] per se [illegible] in prædicamentis. QVi studiosi Minerua, magisque accommodate ad popularem sensum, quam ad philosophicam consuetudinem prædicamenta considerant, non solum entia realia, sed etiam rationis ad prædicamentorum series directas, ac per se admittunt. Sunt enim, qui [illegible] quibus est Buridan. ad summam prædicamentorum, [illegible] in prædicamento relationis collocant per se omnes relationes, non realis modo, sed etiam rationis: ut habitudinem generis, speciei, prædicati & subiecti. Nec desunt alij (Cl[illegible] de prædica. quæst. 4. & alij apud Niphum, lib. 4. Meta. disputat. 7.) qui sustineant, vndecimum quoddam prædicamentum constituendum esse, in quo entia rationis collocentur. Contra quorum

Refutatio. nos pugnat ex adverso Aristotelis sententia. is enim plane affirmat, eam licet quæstionis partem amplectitur, tum hoc capite, et loco, cum diviso ente in prædicamenta, nominat entium rationis, quæ divisio constituit genera ab ente, quæ per se ponuntur in prædicamentis, tum vero clarius lib. 6. cap. 4. ubi reijcit à consideratione Metaphysica omnia entia rationis. Huius autem rei, ut ipse eo loco docet, ea ratio est, quia entia rationis non sunt in rebus, sed in mente, idque obiective tantum: prima autem Philosophia considerat ea omnia ipsa, quæ tantum ea ratione sunt, quod menti obijciantur sed in ipsa, quæ in rerum natura sunt per se, ac ex se existunt versantur.

Hanc sententiam tuentur atque (quæ nobis etiam se sanis probant communiter Philosophi præsertim Scholastici, qui pressius & accuratius ista pertractant. His at D. Thom. de poten. q. 7. ar. 9. & 5. Met. lect. 9. Capr. in 1. d. [illegible] & d. 29. q. [illegible] Quod si quis pro Auctoribus oppositæ opinionis obijciat, metaphysica quidem prædicamenta non admittere per se ac directo entia rationis, idque ostendi ratione proposita, at non idem dici posse de prædicamentis Logicis, cum ab eo utilitate tradantur, qui entia rationis à propria & per se consideratione non excluditur propterea respondendum cum Logicus à Metaphysico prædicamenta disiunctis, suisque diverso considerandi modo circa ea versetur, ut supra ostensum est, fieri non posse, ut prædicamenta Logica plura complectantur, quam Metaphysica, cum eadem omnino sint ac [illegible] subiecta: ita [illegible]

[illegible] nobis est, vt distinguamus [illegible] A particularis gratia [illegible] distinctio [illegible] entis à Philosophis passim vsurpata, in ens reale, & rationis, quae in hac quaestione supponitur, praesertim cum de ea non parum sit controuersia.

Refutatur prima opinio de distinctione entis realis & rationis.

SECTIO III.

B

SVnt qui (ocampe Okam. 1. p. Logicæ cap. 40. & nonnulli apud Herueum quodl. 3. q. 1. Durand. 1. dist. quaest. 3.) dicant ens reale esse ens illud, quod existit re ipsa extra intellectum, ens autem rationis, quod existit in intellectu vt subiecto, cuiusmodi sunt species intelligibiles & conceptus rerum: quam explicationem videntur desumpsisse eo tertio libro de Anima. cap. 8. text. 38. vbi Aristoteles sic ait. *Neque enim ipse lapis in anima est, sed species lapidis.* Qui hoc in loco videtur distinxisse lapidem à specie, siue similitudine lapidis existente in anima, vt ens reale ab ente rationis, quod lapis sit extra intellectum, species vero lapidis in intellectu vt subiecto. Vide Herueum & Dur. locis citatis.

Prima sententia, ens rationis esse quod existit in intellectu vt subiecto.

C

Sed haec sententia facile refelli potest. *Refellitur.* Primum, quia quae sunt in intellectu vt in subiecto (hoc est in anima intellectiua inhaerentia) siue species intelligibiles sint, siue conceptus, siue D

1 actus intelligendi, siue quidvis aliud, nō minus sunt entia, quam quae existunt in corpore, sed potius eo magis entia dicenda sunt, quo sunt meliora entia, vtpote in praestantiori subiecto existentia: at entia realia, magis entia creduntur quam quaeuis entia rationis. Deinde, quia quae sunt subiectiue in intellectu, non minus numerantur in rebus, de quibus disserunt Philosophi naturales, & in iis,

2 quae per se pertinent ad praedicamenta, quam E caetera accidentia, at entia quae tractantur à naturali Philosopho, & quae per se in praedicamentis ponuntur, realia procul dubio esse censentur. Tertio, quia existere subiectiue

3 in intellectu est existere realiter. sola enim accidentia realia existunt in subiecto. Postremo quia prima & communissima diuisio entis hoc pacto explicata non exhaurit

4 totam eius amplitudinem. Multa enim comprehenduntur nomine entis, quae nec existunt re ipsa extra intellectum, neque inhaerent intellectui, vtpote habitudines rerum vniuersalium ad particulares, & particularium ad vniuersales, & caeterae relationes, quae nullibi existunt subiectiue: item quae entia ficta, quatenus ficta sunt, hoc est, mente ac ratione comparata: quo pacto dicimus illa esse aliquo modo entia.

A Ad locum vero ex Aristotele quaest. 4. sic respondendum est, Aristotelem non distinxisse illis verbis lapidem à specie lapidis tanquam ens reale ab ente rationis, sed solum docuisse eam assimilationem, quae necessaria est inter animam & res cognitas (similia enim non nisi similibus cognosci, vt veteres dicebant) non ita intelligendam esse, quasi necesse sit, vt in anima existat natura

Respōditur ad locum ex Aristotele, similia non nisi similibus cognosci.

B lapidis per quam illa intelligat externum lapidem, quod nonnulli veteres (Empedocles & alii. Lege Aristot. 1. de Anima tex. 19.) putabant, sed satis esse, si in ea existat species lapidis. Itaque non posuit Aristoteles eo loco discrimen inter lapidem & speciem lapidis, quasi inter ens reale & rationis, sed vt inter rem, & imaginem eius realem. vide Herueum de secundis intentionibus quaest. 2. artic. 1.

C Sunt nonnulli apud Herueum quodl. 3. q. 1. qui commodum adhibeant huic sententiae, vt dicant, nomine entium rationis non esse intelligenda ea, quae existunt in intellectu, vt subiecto absolute spectata, sed vt in subiectum intellectui sunt & non [illegible] hoc pacto spectata, esse entia realia, vt probatum est, sed esse intelligenda illa eadē quatenus habent locum alicuius rei. V. G. conceptū lapidis, etsi est ens reale, quatenus inest intellectui, tamen esse ens rationis, quatenus subit vicem lapidis. Nam cum subit vicem lapidis (vt inquiunt) nihil aliud sit, quam esse quodammodo lapidem, conceptus autem lapidis non sit lapis secundum esse reale, quod habet in intellectu, erit vtique lapis secundum aliud esse, quod non sit reale: quod non aliud dici possit, quam esse rationis.

Vt a quibusdam [illegible] ea opinio explicatur.

D

Verum haec moderatio, partim falsum assumit, partim ea iis quae dicta sunt refutari potest. Nam, quod ait conceptum lapidis esse ens rationis quatenus subit vicem lapidis, falsum est: quandoquidem subire vicē lapidis nihil est aliud quam repraesentare lapidē: quod vtique conuenit conceptui secundum esse reale. Vt enim conceptus lapidis secundū esse reale sibi vendicat inesse intellectui, ita & repraesentare lapidem, vnde habet, vt naturalis conceptus dicatur: quin etiam magis proprium illi est repraesentare lapidem, quam inesse intellectui, cum hoc illi sit commune cum aliis accidentibus, illud autem proprium. Ita partim hās moderationem falsum assumere. Quod autem ea ex dictis refutari possit, ex eo patet, quia non efficit, quo minus diuisio entis sit mutila, vt ea vltima argumentatione contra superiorem sententiam perspicuum est.

Refutatur posita moderatio.

E

E

Secunda

Secunda opinio eius impugnatur.

SECTIO III.

Secunda sententia dicens rationis esse [illegible].

ALij, quorum Durand. in 1. d. 19. q. 5. est caput, dicunt ens reale esse quicquid existit in ipsa re, seu extra intellectum; ens autem rationis nihil aliud esse, quam denominationem ab actu intellectus rei tributam secundum ea, quae attribuuntur rei, ut cognita est ab intellectu. V.G. esse universale, nihil aliud est, quam denominationem rei ab actu, quo res intelligitur, ut communis pluribus, quia denique dicitur esse commune pluribus non communis rebus, nisi ut obijciuntur intellectui; & ita in caeteris. Quamvis enim, ut ita dicam, ut sit intelligere lapidem, ut communem pluribus, & lapidem intelligi ut communem pluribus; tamen, quia talis actus intelligendi est vere res in intellectu, non autem in lapide, ideo denominatio hominis sic intelligentis ab illo actu, est realis, denominatio autem lapidis sic intellecti non est realis, sed rationis. Addunt, quemadmodum triplex est operatio intellectus, una simplex, altera compositiva, tertia discursiva, ita triplex esse genus entium rationis, prima eorum, quae conveniunt rebus, ut intelliguntur per primam intellectus operationem, cuiusmodi sunt universale, genus, species, & his similia; alterum eorum, quae conveniunt illis, ut intelliguntur per secundam, scilicet affirmari, negari, & alia huiusmodi; tertium eorum, quae conveniunt per tertiam, ut esse antecedens, consequens, concludi, demonstrari, & alia id genus.

Tres modos entium rationis ponit Durandus.

Haec tamen sententia non est probanda. Nam, etsi denominationes, quibus res obiectae intellectui denominantur ab actibus intellectus, numerari possint in entibus rationis (quandoquidem non solum non ponunt quicquam in rebus denominatis, sed etiam per ipsae conveniunt rebus, quae non existunt, atque ijs, quae existunt) non est tamen tota ratio entis rationis posita in huiusmodi denominationibus: tum, quia non minus numeranda sunt in entibus rationis denominationes ab actu intellectus, secundum ea, quae conveniunt rebus, ut sunt perceptae aut apprehensae: ut si quid denominetur volitum, aut volitione: tum etiam, quia denominationes ab actibus intellectus sunt posteriores alijs entibus rationis magis proprie dictis. Id, quod hac ratione patet: nam cum primum lapis mente percipitur, non percepto illo, tamen ipsa universalitate, quae primum est a [illegible] ad cap. 18. & tamen eandem denominatur ab actu, quo percipitur, ut communis pluribus, a quibus huiusmodi actus est relatum, & supponendi-

Impugnatur opinio Durandi.

A lum prioreuc; [illegible] lapis est [illegible] lapidem denominari ab actu rationis [illegible] intelligitur ut communis pluribus: quod idem fecit ut contradictionem in [illegible] animalis ab huiusmodi actibus.

Tertia opinionis refutatio.

SECTIO IV.

ALij tertium hanc sententiam dicunt, ens reale esse quicquid re ipsa existit in rerum natura; ens autem rationis esse id, quod consequitur rem, ut obijcitur intellectui. V.G. lapidem esse ens reale, quia re ipsa existit in rerum natura, communitatem vero seu universalitatem lapidis esse ens rationis, quia consequitur lapidem, & quamcunque aliam communitatem, ut obijcitur intellectui sine individualibus conditionibus. Haec sententia duo esse genera entium rationis, nempe relationes rationis & negationes. Ita videtur D. Th. sentire in 1. d. 2. art. 3. & de potent. q. 7. art. 9. & Scot. in 1. d. 3. q. vlt. & Sonc. 4. Metaph. q. 28. Quo autem pacto relationes rationis consequantur res, ut obijciuntur intellectui, exemplo praedicto universalitatis perspicuum fecimus: quo vero modo negationes, ostendunt exemplo caecitatis. Dicunt enim, caecitatem non convenire formaliter homini caeco, nisi cum ille apprehenditur, quatenus non habet videndi facultatem cum antequam hoc pacto apprehenderetur, dicebatur realiter, fundamentaliter caecus. Vide D. Thom. de Verit. quaest. 21. art. 1. ad 3. Cajetan. ubi supra. Capreol. in d. 34. quaest. 1.

Tertia sententia.

Verum, nec huiusmodi sententia communiter attingit. Primum, quia multae relationes conveniunt rebus formaliter ac proprie, etiamsi res ipsae non obijciantur intellectui, cuiusmodi est relatio creatoris, oppositionis, identitatis, & aliae huiusmodi, ut suo loco patebit: absurdum est enim per ea quae vere dicuntur relationes rebus tribuere. Nec enim convenit actu relatio creatoris Deo creanti, nisi ipse mente concipiamus, quod Auctores huius sententiae dicunt. Deinde, quia relationes rationis non solum consequuntur res, ut obijciuntur intellectui, sed etiam, ut obijciuntur sensui & appetitui. Ita Scot. in d. 4. q. vlt. Postremo, quia negationes non ideo formaliter rebus conveniunt, quando, quibus conveniunt, intellectu apprehenduntur. Socrates enim non fit caecus formaliter per operationem intellectus, cum verissime & propriissime sit caecus, antequam ut talis apprehenditur, sed solum cognoscitur, & quodam modo [illegible] concipi [illegible]-

Non omnes relationes rationis consequuntur per [illegible] operationem.

1.

2.

3.

possit, nec quia a[illegible], nihil dicatur [illegible] formalem rationem, quam cognoscit non [illegible]. Mitto, quod in [illegible] quatenus talia sunt, [illegible] aliquo modo sint entis, spectata communissima [illegible], partim dicunt negationes esse vera, quae tamen secundum se nullam [illegible] habent.

Quid re vera sit ens reale & rationis per comparationem, & intellectum intelligentem.

SECTIO V.

Quarta sententia. *Definitio entis realis, & entis rationis.*

Dicendum igitur, ens reale esse id, cuius esse non pendet ab operatione intellectus, cuiusmodi sunt homo, angelus, & caetera, quae cohaerent in rerum natura: ens autem rationis id esse, cuius esse pendet ab operatione intellectus, cuiusmodi sunt notiones generis, speciei, & similia. Nec obstat huic explicationi, quod homo, angelus, & caetera omnia creata pendeant effective ab operatione intellectus divini. Imo, etiam complura ab operatione intellectus humani & angelici, ut artefacta: quae tamen omnia sunt entia realia. Neque enim verbum *pendere* accipiendum est hoc loco pro eo, quod est pendere effective, sed obiective, ut sensus sit, ens reale esse ens, quae non ex sola ratione dicantur entia, quasi dicat, quae obiiciantur intellectui, quasi solam existendi rationem habeant; entia vero rationis esse entia, quae ex sola ratione dicuntur existere, quod intellectui obiiciuntur.

Expositio [illegible].

Quod, ut planius intelligatur, advertendum est, non esse dicenda entia realia non existere, nisi cum obiiciuntur intellectui: aliud enim est, nisi cum obiiciuntur intellectui non existere, [illegible] falsum est, & a nostra sententia alienum [illegible] in relatione Dei creatoris & in aliis pluribus, hoc autem necessarium [illegible] affirmare. Nam cum duplex sit [illegible] positiva & absoluta existentia, de qua loquimur, (neque enim sermo est de negationibus, quae conveniunt negationibus, nec de potentiali, quam habeat res in suis causis) una realis, qualem habet lapis in lapidicina, altera obiectiva, qualem idem habet in sensu aut intellectu: entia autem rationis non possunt habere existentiam realem, neque item obiectivam in sensu, cum non sint sensibilia, efficitur, ut non alia ratione existant, quam obiective in intellectu.

Duplex [illegible] positiva & absoluta existentia.

Ens rationis quo pacto [illegible].

Sed quoniam ens rationis hoc pacto spectatum, semper quatenus cum ente reali [illegible] rationes [illegible] habuerit, licet ad [illegible] propositum autem [illegible] ens [illegible] proprie dictum [illegible] ens fictum, quatenus fictum est. Nam rationis proprie sumptum efficitur, ut nihil sit, ita pendet ab operatione intellectus, ut [illegible] de entibus realibus dici possit, cuiusmodi sunt notiones generis, & speciei, & similia. Ens fictum, quatenus tale est, est ens, cuius esse ita pendet ab operatione intellectus, ut ei nulla [illegible] entia realia dici possit, cuiusmodi sunt Chimaera, Tragelaphus, & alia ficta. Atque hoc discrimen [illegible] solet apud Dialecticos, entia rationis habere fundamenta in rebus, entia ficta vero minime. [illegible] pro rebus [illegible] aliquo [illegible] ficta fundamenta habent in rebus, utpote partes rerum verarum, ut caput leonis, & caudam draconis, aut aliquid aliud [illegible] commentitiam [illegible].

Ens fictum quid.

At obiiciat aliquis, negationes habere fundamenta in rebus, hoc est, res [illegible] de quibus [illegible], & posse etiam mente apprehendi vera apprehensione, [illegible] quod negationes [illegible]; ergo non ratione [illegible] negationes [illegible] in entibus rationis, sed potius ficta, etiam quatenus ficta: [illegible] quatenus ficta sunt, [illegible] vere [illegible] posse, nec vera apprehensione [illegible].

Obiectio.

Huic obiectioni [illegible] negationes de rebus vere dici possunt, imo etiam [illegible] vera apprehensione [illegible] ficta, quatenus ficta sunt, numerari [illegible] in entibus rationis, quia, quatenus talia sunt, dicunt quandam compositionem, & [illegible] utraque ab anima [illegible] per [illegible] obiectivam [illegible] quae [illegible] in rerum natura reperiantur: negationes autem, ut negationes sunt, nullam [illegible] dicunt, sed solum absentiam [illegible] quod negatur: etiamsi ea absentia suo modo sit in rerum natura ante operationem intellectus, utpote per non existentiam rei, cuius illa est negatio. Ita patet, quid sit ens reale, quid ens rationis tum late, tum etiam proprie sumptum, solumque ens reale per se ac directo habere locum in praedicamentis.

Dissolutio.

Negationes cur non in entibus rationis numerentur.

Si quis autem roget, num idem sit prima intentio, quod ens reale, & secunda intentio idem quod ens rationis, sumpta utraque intentione obiective, hoc est, pro eo, in quod intellectus primo aut secundo intendit (sunt enim, qui inter haec nihil discriminis constituant) dicendum est, non eadem esse.

Quaestio de [illegible].

Prima

Quid sit prima intentio. Prima enim intentio, vt lib. 2 Instit. Dialec. cap. 15 diximus, est quicquid conuenit rebus [illegible], etiamsi illae a nobis non concipiantur, nec alio modo ab ea tractentur, vt esse hominem, [illegible], & similia. Vnde patet, etsi omnia entia realia sint primae intentiones, vt inductione constat, tamen non omnes *Non omnes primas intentiones esse entia realia.* primas intentiones esse entia realia: siquidem non solum multa entia rationis conueniunt rebus veris, seclusa omni operatione intellectus, quae illi obijciuntur, cuiusmodi sunt relatio Dei [illegible], relatio [illegible] verbi diuini [illegible] humana natura, & aliae plerasque relationes rationis, vt supra diximus: sed etiam multa non entia, vt caecitas, surditas, [illegible] numerales, formales, & aliae infinitae negationes. Vide Diuum Thomam opusc. 42. cap. [illegible] & de potentia quaest. 7 art. 9. [illegible] 23. q. 1. [illegible] cap. de genere. Heruaeum de secundis intentionibus.

Quid secunda intentio sit. Secunda intentio est, quicquid conuenit rebus veris, quia mente apprehenduntur, aut alio modo ab ea tractantur, vt esse praedicatum, subiectum, demonstrationem, & caetera huiusmodi. Vnde patet, neque omnes entia rationis esse secundas intentiones, vt videre est in [illegible] rationis, quae diximus conuenire rebus veris, seclusa omni operatione intellectus, quae illi obijciuntur: neque omnes item secundas intentiones esse entia rationis, vt patet in [illegible] relationibus praedicati, subiecti, & aliarum huiusmodi secundarum intentionum: quae [illegible], cum sint secundae intentiones, quia non conueniunt rebus, nisi per operationem intellectus, quemadmodum & relationes, quae [illegible], tamen quia sunt negationes quaedam, ac proinde non entia, entia rationis dici non possunt. Ita patet non idem esse *Cohaeret [illegible] si primam intentionem, quod ens reale, [illegible] entium [illegible].* primam intentionem, quod ens reale, nec idem secundam intentionem, quod ens rationis. Verum quia prima intentio latius patet, quam ens reale, ut dictum est, solas primas intentiones habere per se locum in praedicamentis, quemadmodum diximus de entibus realibus.

NVM SOLA ENTIA finita & completa admittantur per se in praedicamenta.

QVÆSTIO VII.

Quid sola finita.

SECTIO I.

Quid nomine [illegible]. Nomine entis finiti intelligendum est hoc loco, quod essentiae perfectione [illegible] & quasi limitibus [illegible] [illegible], etiamsi aliqui [illegible] [illegible] [illegible] potentia, vt [illegible] [illegible] [illegible], aut [illegible] [illegible]: sicut quod [illegible] [illegible], & quaestionis [illegible] [illegible] [illegible] quod D. Thomas, 1 p. quaest. 3 art. 5 & 1 sent. d. 8 quaest. 4 art. 2 & de potentia quaest. 7 art. 3. Albertus in praedica. tract. 1 cap. 7. Magister [illegible] d. 8 [illegible] quaest. 4 [illegible] de Gand. 1 p. sum. art. 26 quaestio 2. Boet. lib. 1 de Trin. c. 4 & seq. Auicen. lib. 8 suae Met. c. 5 & reliqui doctores, praeter Gre. Arim. in 1 d. 8 q. 1. Gab. ibid. & Robert. Holcot. in 1 sent. q. [illegible] qui ponunt Deum in praedica. Rabbi Moses lib. 1 c. 55 & 56 dari posse potentiam actu veluti corpus infinitum & multitudinem infinitam. Quod enim sola entia finitae perfectionis [illegible] per se in praedicamentis, ex eo manifestum est: quia in praedicamentis non ponuntur directo, nisi generalissima, species, & his subiecta indiuidua: at [illegible] genera non possunt habere infinitam perfectionem essentiae, cum superentur perfectione a suis speciebus additione earum differentiarum, quae generibus iunctae complent naturas specificas, species vero ipsae, cum definibiles sint per sua genera & differentias, ac proinde certum essentiae certis ac definitis limitibus claudantur, [illegible] perfectionem infinitam [illegible] & [illegible] [illegible] dicuntur, quoniam nulla [illegible] esse potest. Denique neque indiuidua eis subiecta possunt infinitae perfectionis esse, nisi infinitam essentiae perfectionem speciebus adderent, quod fieri nullo modo potest. Nam, si indiuiduum *Species [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible].* adderet speciei infinitam essentiae perfectionem, iam in ea additione consisteret omnis essentiae perfectio, ac proinde supervacanea esset perfectio naturae specificae, & omnium generum, sub quibus species continentur quaecumque [illegible] indiuiduis [illegible] sub illa specie collocatum, [illegible] [illegible] [illegible] praedicamentalem [illegible], [illegible] [illegible] per se positum, finitae perfectionis essentiam esse deberet: & ex id [illegible] [illegible] [illegible], non dubium est, quin [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] volumus hoc loco.

Per hanc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Per hanc conditionem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Deus Opt. Max. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] perfectionis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Metaph. [illegible] [illegible] Aristoteles. Quod [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ita & per se in prædicamento quantitatis aut qualitatis locum habebunt: sic vero nihil tale posset in eorum natura reperiri; quæ est prima ratio Philosophorum & Theologorum, D. Thom. 1. p. q. 7. artic. 3. & 4. & quodlib. 9. art. 1. & quodlib. 12. art. 2. Durandi & D. Bonaventuræ in 1. distinct. [illegible] quæst. 1. [illegible]; non ponentes quidem per se in prædicamentis, verum ad unitatem [illegible] opus esse hac conditione, cum per primam aut secundam [illegible] sint. Nam si ex intrinseca natura esse non possunt, non erunt vitiosæ entia, nisi quatenus mente conficta & excogitata.

Quod sola completa.

SECTIO II.

VT autem intelligas, merito addi solere quintam illam conditionem, & completum sit quicquid per se ad prædicamentorum series admittendum est, exponendum prius quid *completum*, quid vero *incompletum* Philosophi in hac materia appellent.

Quid sit ens completum primo & simpliciter.

Ens completum primo quidem ac simpliciter est ens, quod ad nullius entis per se constitutionem pertinet, ut hic homo, hic candor. Nam, etsi utrumque possit esse pars entis per accidens, neutrum tamen potest esse pars entis per se, id est, unius essentiæ. Deinde vero, ac secundum quid, illud etiam dicitur completum, quod prædicatur in quæstione *Quid est*, de eo, quod est completum simpliciter: ut homo, quatenus dicitur de hoc homine, & candor de hoc candore, *Homo* in quæstione *quid est*. Hinc patet nec differentias ullas, hoc est rationalem, sensibilem, nec partes integrantes entium per se, nec materiam, formamve, nec motum, ut motus est, hoc est, ut forma partim acquisita, partim acquirenda, esse entia completa. Patet etiam sola individua esse completa simpliciter, quia omnia cætera pertinent ad constitutionem alicuius entis per se. Patet item, sola genera & species entium completorum simpliciter esse completa secundum quid, quia hæc sola dicuntur de illis in quæstione *Quid est*, modo ne excludas eorum rationes obiectivas.

Quid ens completum secundario ac secundum quid.

Motum non esse ens completum, ut motus est.

Vtrumque genus completorum hac conditione comprehendi.

Vtrumque autem genus completorum entium in hac conditione necessario intelligendum est. Nam, si completa primo genere directo ponuntur in prædicamentis, necesse est, ut completa etiam posteriori ponantur: siquidem prædicamentorum series non constat solis individuis, sed speciebus etiam earum ac generibus. Quod autem completa priori genere directo ponantur in prædicamentis, ex eo patet, quia sunt omnium entium prima fundamenta, & in quibus cætera omnia [illegible], sed actu & secundum essentiam continentur, ut perspicuum est. Quæ etiam, quæ primæ substantiæ appellantur, propterea primæ ac principes dictæ sunt, quod non sint aliarum substantiarum partes. Id quod modo eodem dicendum est de individuis accidentibus.

Probatur.

Quod vero sola completa entia vel utriusque generis (super quæ reflectitur D. Thom. in 4. d. 12. q. 1. art. [illegible]) directe admittantur ad prædicamentorum series (hoc enim præcipue probandum erat) inde patet, quia si non solum completa, verum etiam incompleta directe admitterentur, necesse foret, ut generalissima essent communia completis & incompletis: quod fieri nequit. Substantia enim generalissimum non potest in primo genere omnium substantiarum incompletarum esse; neque enim potest esse genus differentiarum, non solum, quia differentiæ in nullo prædicato essentiali ratione convenire possunt, quod supra a nobis dictum est, sed etiam quia ex eo sequeretur genera bis includi in qualibet specie immediata; semel ratione sui, & iterum ratione differentiæ, quæ speciem complet. Non potest deinde esse genus partium integrantium, quia partes integrantes [illegible] ipsius [illegible], ut pars a parte, non differunt tamen, ut substantiæ alia distinctæ inter se, quod tamen necesse foret, si substantia genus summum esset earum generum. [illegible] hoc loco id, quod [illegible] patet ex iis, quæ diximus [illegible] quantitatem, [illegible] ad librum [illegible] compositum non dari partes integrantes, quæ distinguantur inter se per diversas formas substantiales, ut sunt actu distinctæ substantiæ. Neque vero potest esse genus materiæ & formæ, ut eo patet, quia si materia & forma essent species generis summi prædicamenti substantiæ subiectæ, hæc & illa materia essent primæ substantiæ, ut patet. Hoc autem fieri non posse, ex eo manifestum est, quia primæ substantiæ sunt omnino perfectæ, ut non solum non subsistant per aliquid subiectum cui inhæreant, nec per aliquid [illegible] de quo prædicentur, sed nec per aliquid, in quo sint velut eius partes. At hæc & illa materia, hæc & illa forma substantiæ per singularia composita, quorum sunt partes essentiales, [illegible] ipsa humana forma, si non simpliciter, certe ut principium omnium humanarum actionum, quas omnes, nisi in toto composito, exercere non potest. Atque hæc ratio in partes etiam integrantes eadem valet.

Differentiæ [illegible] in prædicamento [illegible]

Cum

Cum ergo substantia generis summum non possit esse genus differentiarum, nec partium integrantium, neque materiæ, nec formæ, nec aliæ sunt substantiæ incompletæ, de quibus quæstio esse possit, num sub illo, ut sub genere summo contineantur, efficitur, ut sub tantum genera substantiarum completarum. Quod idem proportione servata dici potest de ceteris prædicamentis. Hac accedit quod tum entia incompleta, necessario ponantur in prædicamentis indirecte, hoc est per ea, & in illa quorum sunt partes: superuacaneum est ea iterum poni per se ac directe. Adde, quod entia incompleta non tam sunt entia, quam differentiæ entium aut partes, aut inchoationes: unde sit, ut in distributione entium directo ac per se numerari non debeant. Ita patet, sola entia completa poni directo in prædicamentis.

Hanc conditionem probat ab Aristotele. Hæc vero conditio, etsi non aperte colligitur ex Aristotele hoc loco, tamen alibi passim perspicue traditur. vt lib. 3. huius operis cap. 3. text. 10. & 11. & 6. Topicorum c. 3. quo ad differentias, ubi docet genera non prædicari per se de differentiis. libro autem 7. huius operis cap. 16. tex. 56. quoad partes integrantes, quas dicit non esse actu in toto, hoc est substantias, sed potentia. Eodem vero libro cap. 3. text. 8. & 1. de Anima cap. 1. tex. 2. quoad materiam & formam, quibus locis ait, materiam per se ipsam non esse quid (hoc est substantiam) neque aliquid aliorum prædicamentorum, neque esse hoc aliquid (id est, rem singularem) in genere substantiæ: quod certe verum non esset, nisi loqueretur de entibus completis. Idem sentit de forma, cum solidi formam esse, tamen non hoc aliquid dicitur, hoc est, quæ complicitur hoc aliquid: et non aliter ipsa sit in genere substantiæ, nisi quia est præcipua pars substantiæ naturalis, quæ est hoc aliquid completum. Denique 3. Physic. cap. 1. & 2. quo ad motum ubi docet motum esse imperfectum quippiam in genere earum rerum, quæ acquiruntur per motum. Quapropter non dubium esse debet, quin Aristoteles hoc loco, & ubicunque de prædicamentis agit, hanc conditionem intelligendam esse velit. Quod etiam Porphyrius cap. de specie, ex illo videtur colligi, cum tradit exemplum prædicamenti substantiæ. nullam enim substantiam incompletam facit speciem aut genus aut individuum eius prædicamenti.

Quæ per hanc conditionem reiiciantur. Per hanc conditionem reiiciuntur primum omnes differentiæ tam vniuersales, quam individuales: deinde omnes partes integrantes, etiam partes sint tantum materia & forma, postremo motus: quia motus est, hoc est, ut est imperfecta, seu inchoata forma & nondum absoluta, sed tendens in adhuc in perfectionem sive absolutionem: & si quod est aliud non quid completum non sit.

NVM SOLA VNIVOCA & incomplexa per se ponantur in prædicamentis.

QVÆST. VIII.

Quod non sola substantiæ pars.

SECTIO I.

Hæ duæ conditiones prædicamentales impugnantur. DVæ ceteræ conditiones supersunt, ut aliquid per se locum habeat in prædicamentis, vniuocum scilicet, & incomplexum esse: sed tamen neutram earum esse necessariam his argumentis sibi aliquis suasisse persuadeat.

Primum argumentum. Præcipuum locum in prædicamento substantiæ debent individuæ substantiæ, quas primas ille, quæ primæ sunt, ac maxime substantiæ; eademque ratione in prædicamentis accidentium primus locus debetur individuis accidentibus, quæ in suis quoque generibus maxime talium accidentium participant: at individuæ non sunt vniuoca, cum non dicantur eadem ratione de pluribus. non est igitur opus, ut vniuocum sit, quicquid per se locum habere debet in prædicamentis. Quod si quis respondeat, individua determinata, ut hunc hominem, hunc candorem non poni per se in prædicamentis, et quæ per se a natura artifice constituantur, sed sola [illegible] individua hanc vel illam prædicamenti: si enim tractantur ab Aristotele individua substantia sub communi nomine & ratione primæ substantiæ, propriè est, quæ integratur. *Refellitur.* aut enim similiter nomen individuum substantiæ quæque est secundæ intentionis, aut quatenus primæ. si quatenus secundæ, hoc est, quatenus significat. Logicam aliquam conditionem, ut subiectionis aut prædicationis, non ponitur utique per se in prædicamentis, ut ex dictis quæst. 4. text. 75. perspicuum est. si quatenus primæ, nempe ut significat rem maxime per se entem ab operatione intellectus, aut est æquiuocum, aut analogum. Nam si immediate significat hanc & illam substantiam, quatenus sunt hæc & illa, æquiuocum certe nomen est, ut Alexander nomen Alexandro Paridi, & Alexandro Macedoni. si vero significat omnes individuas substantias, ut proportionem quandam singularem inter se habent, analogum est. quandoquidem singulares substantiæ, quatenus singulares sunt, & differentiis individuantibus constant, analogum tamen conueniunt, quemadmodum & quæ

differentiæ individuantes, quibus sunt sin- A gulares, [illegible] capite q. 4. sect. 3. per- spicuum est. Atq; eodem modo concludunt [illegible] de individuis accidentium.

Secundum argument. Postea [illegible] obiectiue semper, hoc est, pro ipso definitionis obiecto, complexa est, utpote constans genere & differentia, rac- [illegible] duobus conceptibus obiectiuis, ac ea [illegible] semper ponitur per se in prædicamento. [illegible] B non est [illegible] complexum [illegible] quod per se in prædicamento ponitur. Assum- ptio ex eo probatur, quia ut Aristoteles docet [illegible] de Anima cap. [illegible] definitiones [illegible] prædicamentis [illegible] perinde [illegible] locum habent in prædicamentis, ac cetera [illegible] Dialectica, quæ sunt genus, pro- prium & accidens, [illegible] quoque scribit [illegible] Topicor. [illegible] autem dubitat genera, pro- prietates & accidentia habere per se ac dire- C cte locum in prædicamentis.

Tertium argum. Postremo, definitionis significatum, ed [illegible] per se, [illegible] natura [illegible] & species quæ definitur, [illegible] à specie distin- guitur, [illegible] modo considerandi solo [illegible] quæ definitur, locum habeat per se in prædicamentis, non est cur idem negetur definitioni.

Vera explicatio quæstionis.

SECTIO II.

Pars affirmatiua quæstionis probatur. VErum, non obstant argumenta, respon- sio [illegible] communi Philosophorum sententia [illegible]. Nam, quod verbo tenus [illegible] necessarium ut aliquid per se ponatur in prædica- mento [illegible] ex eo patet, quia [illegible] sequitur [illegible] confusio prædicamentorum, quæ [illegible] distinctionis causa [illegible] tamen [illegible] superioribus conditionibus necessaria per se ac directe admittere [illegible] voce & analoga [illegible] quæ cum sint per se locum [illegible] accidentium etiam in co- gnitionis [illegible] 8 [illegible] complexa, non [illegible] ac [illegible] conceptum [illegible] in Prædica- [illegible] conceptum [illegible] & ad dif- [illegible] considerandum [illegible] Prædicamentorum [illegible] [illegible] necessario [illegible] admittendæ [illegible] [illegible] per se realiter, [illegible] complexorum, ac [illegible] quæ [illegible] complexorum [illegible] Qui-

Ex Aristot. confirmatur. [illegible] cum Aristotelem in prædicamentorum [illegible] & Metaphysica libro [illegible] conditiones [illegible] [illegible] I [illegible] & [illegible]

Ex defini- [illegible]

incomplexorum à complexis, ut doceret nul- *[illegible] Prædi- camenti.* [illegible] æquiuoca, neque complexa per se locum habere in Prædicamentis. Quod ipsum quo- que colliges ex communi Prædicamenti descriptione, quam superius q. 1. sect. 2. tradi- dimus. Necesse est enim, ut quicquid genus est, aut species, aut speciem subiectam, indiui- duum univocum sit, & incomplexum, ut ea- *[illegible] conditionem non esse ne- cessariam.* rum univocatione, quam modo explicabimus. Ita [illegible] per has duas conditiones, pri- B mam quidem æquiuoca, deinde analoga, po- stremo complexa omnia.

Addunt quidam octauam conditionem, ut sit compositum reale: quicquid ad catego- riam [illegible] per se admitti debet. Sed eam non esse necessariam, ad caput sequens per- spicuum fiet, ubi substantias quoq; immate- riales esse [illegible]. Vide autem de tota hac re [illegible] in prædicamenta, & [illegible] ibi- C dem, Ammonium denique caput de incomplexis.

Soluuntur argumentorum.

SECTIO III.

Primi argu- menti dis- plosiones. Prima. PRimum igitur argumentum duobus mo- dis solui potest. Uno, si univocatio [illegible] [illegible] Quicquid in Præ- dicamento [illegible] per se habet, univocum esse, hoc est, non æquiuocum [illegible] tamen æ- [illegible] quam comprehendit. D [illegible] modo [illegible] individuum, quod univocum non sit. Altero, si *Secunda.* univocationis [illegible] accipiatur pro acti- ua & passiua, [illegible] vocabulo intelli- gatur quicquid univoce aut participatur, aut [illegible] aliquid par- ticipat. hoc enim posito individua [illegible] [illegible] univoca sunt. Namque tres univoco- *[illegible] in prædica- mento.* rum modos [illegible] hanc significationem [illegible] quolibet Prædicamento [illegible]. Unum E eorum, quæ participant, [illegible] participantur, ut genera [illegible] Alterum eorum, quæ & participantur, & participant, ut species [illegible] Tertium eo- rum, quæ participant, [illegible] participantur, ut individua. Quapropter non [illegible] en- [illegible] propter [illegible] ad in- [illegible] individui [illegible] pta. Nam ponuntur ea per se in Prædicamenti- [illegible] individuum [illegible] communi [illegible] F [illegible] argumen- [illegible] sub particulari & determinata. Nec obest, quod [illegible] determinatio individuis [illegible] neque individuis per se [illegible] in Prædicamentis, ut docuit [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] fundamenta, & [illegible] [illegible] quod recte explicatur à Prædicamentorum [illegible] Philosophia, [illegible] communi ra- tione

[illegible] substantiæ, quantitatis, & [illegible] prædicamentorum.

Ad secundum [illegible], definitionem [illegible] ea prædicamenta quidem pertinere [illegible] quæ proinde locum habere in prædicamentis, ac alia quædam præsertim Dialectica, [illegible] tamen non tantum esse, [illegible] omnia prædicata Dialectica per se poni in prædicamentis: nam cum sint propria & accidentia, quibus id negatur, vt propria completa, vt [illegible] animal esse capax; [illegible] Aristotelis [illegible] in propriis [illegible] Aristoteles [illegible] 5. Topicorum libro, & plurima [illegible] accidentia [illegible], quæ vel completa sunt, vel secundum [illegible], aut nomen [illegible], vt [illegible] hoc esse [illegible], grammaticum, esse [illegible] simum. Non [illegible] esse genus, esse [illegible]. [illegible] definitione [illegible] docet Aristoteles definitionem rerum ex prædicamentis petendas [illegible] quod [illegible] tamen [illegible] poni per se, quod [illegible] in prædicamentis, sed quia in prædicamentis [illegible] genera & differentiæ, ex quibus [illegible]: genera quidem [illegible] per se posita, [illegible] genus hominis, [illegible] genus animæ [illegible] quam [illegible] librorum de Anima, intelligitur differentiæ [illegible] semper [illegible], vt quæ & incompleta [illegible] & nulli generi [illegible] possunt, vt [illegible] libro posita.

Definitio quæ [illegible] definitionis [illegible] definitio [illegible]. Ad tertium dicendum est, significatum definitionis [illegible] quæstione [illegible] esse quidem [illegible] per se, neque [illegible] distinguit, [illegible] modo considerandi solum [illegible], quam [illegible] conceptum [illegible], tum speciei, vt [illegible] est, vere tantum [illegible] modum [illegible] esse, vt hac ratione non habeat per se locum in prædicamentis, sed per conceptum obiectiuum generis & differentiæ, in quo distinguitur, vel potius per ipsam speciem, quæ ex his componitur.

NVM CÆTERA OMNIA REDVCANTVR AD EA, QVÆ PER SE PONVNTVR IN PRÆDICAMENTIS, & QVO PACTO ID FIAT.

QVÆSTIO IX.

Deo excepto cætera omnia reducuntur.

SECT. I.

Reduci omnia [illegible] in prædicamenta aliqua. Reliquum est, vt explicemus, an cætera omnia, quæ non ponuntur per se in prædicamentis, reuocentur ad ea, quæ per se in eis collocantur, & quo pacto id fiat.

[illegible] Quæ in [illegible] partem affirmatiuam [illegible] potest [illegible] hæc ratione dicti: quia cum omnia, quæ quoquo modo sunt aut cogitari possunt, ratione aliqua in prædicamentis inueniuntur, tanquam in communi quasi [illegible] elementorum [illegible], vt [illegible] Philosophorum [illegible], necesse videtur esse, [illegible] quicquid per se in illis non ponitur, saltem reductiue collocari. *Vide Simplicium in prædictam [illegible] Paul. [illegible] c. 4. [illegible] substantiæ.* [illegible] quod omnia prædicata Dialectica, vt proinde subiecta, vt prædicamenta [illegible], quod Aristoteles docet 1. Topic. cap. 7. & omnes Dialectici approbant, [illegible] debent, quia omnia, quæ quoquo modo sunt aut cogitari possunt, in prædicatis & subiectis Dialecticis possunt numerari.

[illegible] Deus [illegible] [illegible]. Sed [illegible] sententia [illegible] vera est in cæteris omnibus, non est tamen probanda in Deo. [illegible] Nam [illegible] quid [illegible] aliquid potest [illegible] modo [illegible] ad partes [illegible] ad totum. Quamquam vero ea, quæ per se ponuntur in Prædicamentis, sint [illegible] omnibus quæ [illegible] quoquo modo esse, aut cogitari possunt, excepto Deo, nihil tamen [illegible] est prius natura Deo, [illegible] etiam omnia simul, sine [illegible] perfectione, vt [illegible] est. Quocirca [illegible] Aristotelem, qui [illegible] Deum non poni quidem per se in Prædicamentis, [illegible] tamen ad ea reduci: vt [illegible] eos, qui aliqua [illegible], qui nulla [illegible] Dei facta, [illegible] affirmant, omnia, quæ quoquo modo sunt, aut cogitari possunt aut per se, aut reductiue in Prædicamentis poni.

[illegible] excepto [illegible]. Dicendum igitur, cætera omnia, quæ per se in Prædicamentis non ponuntur, Deo excepto, ad ea, quæ per se ponuntur, reduci [illegible], quæ in eis per se locum habent, ac proinde reliqua, quæ ad illa reducuntur, [illegible] ad Deum tanquam ad communem principium [illegible].

[illegible] argumenti [illegible] partis [illegible]. Neque obstant argumenta in oppositum. Nam etsi omnia, quæ rationem entis participant, modo aliquo inueniuntur in Prædicamentis, & omnia item tum prædicata, tum subiecta Dialectica, a quibus non est excludendus Deus, ex Prædicamentis petuntur tamen, quia Deus non reperitur in Prædicamentis, nisi tanquam causa in suis effectibus, ideo non sequitur reuocari eum ad Prædicamenta, sed potius ad illum Prædicamenta

quodam

quod quidem est poni Deum in Praedicamento A quod ab illa participetur, ut qui ab illa participent, non reductiue, ut qui ad illa reducantur. Possumus tamen pro Auctoribus impugnatae sententiae dicere, etsi illi non recte loquantur, recte tamen ac nobiscum sentire. cum enim ab eis petitur, quonam modo Deus ad Praedicamenta reducatur, respondent reduci tanquam causam primam ad sua effecta. at causa non reducitur ad sua effecta (nisi materialis B & formalis ad compositum) sed potius effecta ad causam. Vide D. Thom. de potent. q. 7. art. 3. ad 7.

Quo pacto caetera omnia ad Praedicamenta reuocentur.

Sect. II.

Primo. Non entia. QVod igitur attinet ad reliqua omnia, praeter Deum, non entia quidem reducuntur ad Praedicamenta per ea entia quae in eis locum habent; negationes nimirum per ea, quae negantur, & contradictoria secundum se per ea, ex quibus singulatim constant; privationes vero per essentias; & caetera modo, quae dicunt intrinsecus per ea entia, quorum sunt modi. Deinde reuocantur entia *Secundo. Entia per accidens.* per accidens per entia per se, ex quibus constant; ut homo albus per hominem & albedinem & artefacta per materiam suam, aut partes eius, & formam artificialem. Tertio reuocantur entia rationis per entia realia, in *Tertio. Entia rationis.* quibus fundantur, ut haec ratio generis per animal, & haec ratio speciei per hominem; & B entia ficta, quatenus ficta sunt per ipsum fingendi actum; ut Chimaera, quatenus per actionem, quo concipiuntur aut per partes, ex quibus constare dicitur. Reuocantur quoque entia incompleta per completa, ut differentiae uniuersales per species, indiuiduales autem per indiuidua, & partes integrantes per totum integrum, & materia & forma per composita, quae ex illis constant. Denique reuocantur entia aequiuoca per uniuoca, ut canis per domesticum, marinum, & caelestem; & completa per incompleta, ut hominem esse animal, per hominem & animal, & definitio obiectiua, ut definitum, per id, quod definit.

Κεφ. η'.

Text. 15. Οὐσία λέγεται τά τε ἁπλᾶ σώματα, οἷον γῆ καὶ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ ὅλως σώματα καὶ τὰ ἐκ τούτων συνεστῶτα, ζῷά τε καὶ δαιμόνια καὶ τὰ μόρια τούτων· ἅπαντα δὲ ταῦτα λέγεται οὐσία, ὅτι οὐ καθ' ὑποκειμένου λέγεται, ἀλλὰ κατὰ τούτων τὰ ἄλλα.

Ἄλλο

Cap. VIII.

SVbstantia dicuntur & simplicia corpora, ut terra, ignis, aqua, et caetera huiusmodi, & omnino corpora, & quae ex his constant tum animalia, tum etiam daemonia & horum partes. Haec autem omnia ex eo dicuntur substantia, quod non de subiecto dicantur, sed de eis caetera. *Text. 15.*

Alio

CAPITIS OCTAVI EXPLANATIO.

Substantiā dici quatuor modis. Primus. SVbstantia dicuntur. Tradit quatuor modos, quibus substantia dicitur, quos deinde reuocat ad duos praecipuos. Primus est vulgaris, & cuique obuius, quo comprehenduntur corpora omnia sensibilia, & quae digito ostendi possunt: non ipsae quidem moles corporum, ut quae sunt quantitates, sed ea, quae his subsunt, & de nullo subiecto sine inhaesionis, siue praedicationis dicuntur, sed de caeteris. Complectitur autem Aristoteles hac significatione substantiae primas substantias, non omnes tamen, sed sensibiles, earumque partes integrantes. Quanquam enim huiusmodi partes, nec primae nec secundae substantiae sint, saepe tamen primis reductione quadam adnumerantur. Quod autem hic referuntur daemonia *Cur hic daemonia inter substantias sensibiles referantur.* (de quibus vide Psellum lib. de oper. daemonum, & Alcinoum lib. de doctrina Platonis cap. 15. & Plotinum Ennead. lib. 3. cap. 5.) inter substantias sensibiles, ex Platonis opinione dictum est: posuit enim Plato animalia quaedam subtilissimi corporis, & ratione praedita, & perpetua; quae sententia non placet Aristoteli, tametsi eo 5. lib. Topicorum cap. 1. utatur exempli afferendi caussa.

Cur non sit complexus corpora sensibilia universalia. Quaeret aliquis hoc loco cur Aristoteles in hac substantiae significatione non sit complexus corpora sensibilia universalia, ut tota significatio esset corpus sensibile, non modo singulare, sed etiam universale: huius rei duplex se offert caussa: una, quia corpus sensibile universale non omnibus est notum; Aristoteles autem incipere voluit a notissima substantiae significatione: altera, quia Plato, cuius auctoritati in usu verborum haud facile repugnandum erat, nullam naturam universalem (etiam ipsorum corporum singularium) corpus esse posuit. *Materiam ad hanc primā substantiae significationem reuocari.* Adverte autem ad hanc primam significationem substantiae reuocari materiam, eo quod caetera omnia, quae in corporibus sensibilibus cernuntur, in ea insint ut in subiecto, saltem mediate; ipsa vero non insit in alio.

[illegible]

[illegible]

Alio modo dicitur id, quod causa est ipsius esse, inexistens in iis, quae non dicuntur de subiecto: ut in animali anima. Praeterea partes omnes, quae in talibus insunt, quaeque definiunt, & hoc aliquid significant, quibus sublatis totum tollitur: ut plano sublato tollitur corpus, ut quidam dicunt, & linea sublata, planum: atque omnino numerus videtur quibusdam huiusmodi esse: eo namque sublato, nihil esse, & omnia definire. Praeterea quidditas, cuius ratio est definitio, atque haec dicitur substantia uniuscuiusque. Cap. 2. & lib. 7.

Ita fit, ut substantia duobus modis dicatur; & ultimum subiectum, quod iam de alio non dicitur, & id, quod hoc aliquid est ac separabile. Tale autem est cuiusque forma & species.

b *Alio modo id, quod causa est ipsius esse, inexistens in iis, &c.* Secundus modus est, quo substantia significat eandem formalem substantiae primo modo dictae, non separatam, sed in illa ipsa existentem, quo pacto anima est causa huius animalis, aut illius. Merito autem intelligunt Graeci interpretes, *D. Thomas & Alexander* hoc loco nomine causae ipsius esse solam causam formalem: quia cum generatio ponat formam in rerum natura, consequens ponitur res: quod non ita accidit posita materia, cum illa multarum rerum formis eadem succedat. *Substantia pro causa formali & natura sensibilis sumi.*

c *Praeterea partes omnes, quae in talibus insunt, quaeque definiunt.* Tertius modus est, quo substantia apud Platonem & Pythagoricos significabat principia corporum sensibilium more Mathematicorum tradita: puncta, inquam, lineas & superficies, itemque unitates ac numeros. Putabant enim corpora sensibilia ex his tanquam causis internis pendere, quod per illa definirentur, & eis sublatis cohaerere in rerum natura non possent. Qua ratione dicebant, plana, seu superficies esse substantiam corporis, lineas, planorum, puncta, linearum. itemque numeros ac unitates esse substantias non modo corporum sensibilium, sed etiam planorum, linearum & punctorum, quod caetera omnia ex numeris & unitatibus penderent, & per ea definirentur. Addebant autem Platonici & Pythagorici, huiusmodi principia significare hoc aliquid, quia possent intellectu apprehendi sine iis, quorum essent principia. Quanquam hoc interest, quod Platonici dicebant illa esse separata a corporibus sensibilibus: Pythagorici autem in eis ipsis, ut ex primo libro patet. *Tertius. Pro principiis sensibilium. Principia corporum sensibilium apud Platonem & Pythag. quaenam.*

d *Praeterea quidditas, cuius ratio est definitio.* Quartus extremusque modus est, quo substantia sumitur pro essentia sive quidditate rei, quae definitione explicari potest, ut pro essentia hominis, animalis, & caeterorum communium. singulares enim essentiae rerum sensibilium non comprehenduntur hac significatione, quia definitionem non recipiunt. *Quartus. Pro essentia substantiae.*

Si quis autem quaerat, ad quam harum significationum pertineant substantiae complexae singulares non sensibiles, sive materiae expertes: dicendum est eas reduci ad hanc extremam iuxta sententiam Aristotelis, qui putat per easdem differentias compleri species, & individua substantiarum separatarum, [illegible]. *Singulares complexae corpora expertes ad quartum modum pertinere.*

e *Ita fit, ut substantia duobus modis dicatur, & ultimum subiectum, quod iam de alio non dicitur, &c.* Revocat seu potius colligit traditos modos substantiae in primum & quartum. videtur enim excludere tertium, tanquam qui ipsi non probetur: secundum vero revocare ad primum, quia substantiales formae corporum sensibilium sunt partes primarum substantiarum. Vocat autem Aristoteles quamlibet essentiam universalem hoc aliquid & separabile quiddam, ne videatur morem loquendi Platonis contemnere, qui utrumque verbum accommodabat rebus universalibus, sive Ideis. Re tamen vera, etsi res universales videntur significare hoc aliquid, eo quod separatim intelligi possint sine singularibus, non sunt tamen hoc aliquid, cum non sequatur, ut separatim existant. de quarto, quod ad universales substantias attinet, non nihil dixit Aristoteles in Praedicamentis, *cap. de Substantia.* *In 1. & 4. modo caeteri colliguntur. Cur vocet essentiam universalem hoc aliquid.*

NVM DEVS OPT. MAX. ponatur in prædicamentis.

QVÆSTIO I.

Quorundam haud vera sententia.

SECTIO I.

ETsi ex iis, quæ superiori capite dicta sunt, satis constat, num Deum Opt. Max. ponatur in Prædicamentis, tamen, vt res apertior fiat, operæpretium facio, eam quæstionem seorsum discutere, præsertim cum non desint Theologi, qui aliter sentiant. Gregor. Arim. in 1. d. 8. q. 3. Gabr. ibid. Robert Holkot q. 6. Ioan. Bac. eod. d. 8. q. 1. Ioan. Maior d. 8. quæst. 2. Nam Gregorius Ariminensis, Gabriel, & alii quidam Nominales existimant, Deum proprie, ac per se poni nō modo in Prædicamento substantiæ, de quo nunc agimus, sed etiam in Prædicamentis Relationis, & Actionis. Quibus Auctoribus pro hac causa Gulielmus in 1. d. 8. q. 1. Okam, qui in octaua distinctione primi Sententiarum, vbi hæc quæstio a Theologis tractatur, etsi non ausus est affirmatiuam partem asserere, motus auctoritate totius scholæ Theologicæ, ita tamen negatiuæ argumenta se eleuasse credidit, vt diceret illam nulla efficaci ratione posse concludi.

Partis affirmatiuæ auctores.

Ockamum dubitasse ausum.

Argumenta Gregorii & aliorum, quæ ex principiis ac fundamentis sui auctoris desumpserunt, hæc fere sunt. Substantia genus summum, itemque spiritus siue substantia incorporea, quæ est quædam species substantiæ generis summi, prædicantur de Deo vniuoce, & in quæstione: Quid est? igitur Deus proprie & per se ponitur in hoc Prædicamento. Priorē partem antecedentis ex eo probant, quia substantia definitur ens per se existens; spiritus autem, substantia corporis expers: quæ rationes æque conueniunt Deo, ac cæteris rebus, quæ sub his generibus ponuntur. Posteriorē partem ex eo suadent, quia si quis quærat, quid sit Deus, recte respondebitur, quid dicitur esse substantiam, & similiarum, qui dicitur esse spiritum. Vnde Christus dominus apud Ioannem. 4. *Spiritus, inquit, est Deus.*

Argumenta pro hac parte.

Primum.

Deinde si quid obstaret quo minus Deus sub genere proprie & per se poneretur, id esset, aut eius simplicitas, aut infinitas: at neutrum obstat: nihil igitur. Propositionem ex eo suadent, quia qui contendunt Deum poni per se in Prædicamento, ex his duobus quasi capitibus præcipue ducunt argumenta. Priorem partem assumptionis ea ratione

Secundum.

A probant, quia angeli, inquiunt, & accidentia, sunt res simplices, & tamen ponuntur proprie & per se sub genere. Posteriorem vero ex eo suadent, quia si res infinita si daretur, non dum propterea excluditur a genere quantitatis. ex quo fit, vt pari ratione non excludatur a genere substantiæ natura diuina, quia sit infinita.

B Idem confirmant auctoritate Aristotelis lib. 10. huius operis cap. 4. text. 4. vbi docet, id quod est mensura omnium, quæ sunt in aliquo genere, esse aliquid illius generis. Cum ergo Deus sit mensura omnium substantiarum, quod sit perfectissima substantia, colligunt illi, Deum ex Aristotelis sententia poni in Prædicamento substantiæ. Item ex eodem, initio 12. libri huius operis, ex text. 1. vbi tradit substantiam esse primum ens, atque text. 5. eandem diuidit in mobilem & immo-C bilem, sub qua postea cap. 7. tex. 39. & 40. numerat Deum. Postremo ex 1. Ethic. ad Nicomachum, cap. 6. vbi Aristoteles inter exempla eorum, quæ ponuntur in Prædicamento, perspicue numerat Deum.

Ab auctoritate Aristotelis confirmare conantur partem.

Id ipsum confirmant Diui Augustini auctoritate, qui in 5. lib. de Trinitate cap. 5. & 10. scribit, quædam Prædicamenta dici proprie de Deo, vt substantiam, relationem, & actionem, alia metaphorice, vt situm esse, habere, D locum, & tempus. Item ex Boetio lib. 1. de Trinitate cap. 4. vbi ait, *substantiam continere Vnitatem, relationem vero multiplicare trinitatem.* Et ex Damasceno in Elementario c. 5. quo loco plane fatetur incorporeum esse differentiam substantiæ, atque differentiam continere Deum & angelum: ita concludūt, Deum poni per se ac proprie non solum in Prædicamento substantiæ, sed etiam in cæteris, quæ de ipso proprie, hoc est, non per E translationem dicuntur.

Et D. Augustini.

Et Boetii.

Damasceni.

Vera aliorum sententia.

SECTIO II.

VErum opposita sententia nobis amplectenda est, & hac vna assertione explicanda: Deum Opt. Max. nec per se, nec reductiue poni in Prædicamentis. Prior pars multis ex capitibus ostendi potest; ex simplicitate F te diuina, ex infinita illius perfectione, ex necessitate diuinæ naturæ, & ex ipsa ratione Prædicamenti substantiæ, in quo Deus maxime videri posset collocandus.

Pars negatiua ex multis capitibus probatur.

Ex simplicitate quidem diuina hæc ratio duci potest. Repugnat diuinæ simplicitati, Deū subiici generi igitur & poni per se in prædicamento. cōsequentia perspicua est. antecedens ex eo probatur, quia quicquid subiicitur generi,

Ex simplicitate diuinæ essentiæ.

generi, constat duobus saltem entitatibus: A altera generis, altera differentiæ; Deus autem, cum sit perfectissime simplex, compositus ex pluribus entitatibus esse non potest.

Nominaliũ responsio.

Haec argumenta respondent Nominales: non quicquid subiicitur generi, esse compositum ex pluribus entitatibus, sed id solum, quod constat materia & forma: cætera autem, vt substantias separatas & accidentia, esse simplices entitates, neque vllo modo componi ex pluribus entitatibus. B Quæ responsio

Refellitur 1.

falso nititur fundamento: quicquid enim subiicitur generi, conuenit ratione & essentialiter cum aliis, quæ sunt sub eodem genere; & tamen differt ab iisdem non quasi differentia, sed interna & pertinente ad essentiam. Vnde fit, vt quicquid subiicitur generi, necessario constet duabus saltem entitatibus, altera qua conueniat cum aliis, quæ sub eodem genere continentur; altera qua ab eisdem C differat.

Præterea id, quod formaliter continet entitatem multorum generum, non ponitur totum sub vno genere, quemadmodum totum hoc, homo sapiens, quia formaliter complectitur entitatem suæ naturæ substantiæ & qualitatis, nec omnino ponitur sub genere substantiæ, nec omnino sub genere qualitatis, sed partim sub vno, partim sub altero.

Deus complectitur formaliter entitatem substantiæ & relationis.

Deus autem complectitur formaliter entitatem substantiæ & relationis, cum formaliter D sit per se existens, eadem formaliter Pater & Filius & Spiritus sanctus; ergo si substantia & relatio conuenirent vnivoce Deo & creaturis, vt generis distributio Prædicamentorum, quam contrarii opinionis Auctores dicunt, effecerint, vt Deus non poneretur totus sub genere substantiæ, sed partim sub genere substantiæ, partim sub genere relationis. Atqui Deus, cum sit vnius dumtaxat simplicissimæ naturæ, non potest poni partim sub vno genere, partim sub alio, vt ponitur complexum ex albedine & sapientia: ergo nullo modo dicendum est, Deum poni per se in Prædicamento. E

Ex infinita Dei perfectione primum confirmatio.

Ex infinita autem perfectione diuina hoc ducitur argumentum. Si Deus subiiceretur alicui generi, communicaret ei aliquid, ac genus illud eiusdem perfectionis essentialis esset in Deo, quæ sub illo continentur, diuinæ scilicet F atque perfectæ in aliqua essentiali attributo, atque Deus, esset aliquid, quod cum Deo sub eodem genere continentur: at hoc neque quam admittendum est: ergo nec illud. Assumptio, de qua sola dubitari quis posset, ex eo patet: quia omnia essentialia attributa

Dei omnia attributa sunt infinita.

Dei sunt infinita & perfecta; atque inde infinitas excedunt perfectionem prædicatorum

Tertium argumentum sumitur ex dependentia.

essentialium cuiusque creaturæ: atque omnia, quæ ad essentiam creaturarum pertinent, sunt dependentia; aliquid essentiale inesset in Deo, quod ex ratione creaturarum esset dependens, quod fieri nequit.

Nec te moueat, quod natura cuiusque generis sit indifferens ad omnes eas differentias diuisiuas, vt hac ratione existimes, posse substantiale genus summum esse indifferens ad dependentiam & independentiam, sic enim euertit huiusmodi responsio. Nam, si diceretur differentia independens, cum omnis differentia dependeat a natura sui generis vt actus a sua potentia, ea tamen differentia esset dependens & independens, quod pugnantia complectitur.

Secundum argumentum ex diuina perfectione.

Præterea, cum natura cuiusque ipsa secundum se sit imperfecta, & quasi materia respectu differentiæ, vt Porphyrius in Isagoge cap. 7 *de communitatibus*, ex communi sententia Philosophorum tradit; si Deus subiiceretur alicui generi, daretur in Deo aliqua natura imperfecta, & potentialis, & minus perfecta ipso Deo, quæ nequaquam admittenda sunt: cum Deus sit actus purus, ac proinde non compositus ex actu & potentia, vt libro 12. patebit.

Nominaliũ solutio refutatur.

Quod si Auctores oppositæ sententiæ respondeant, nomen generis non significare vllam naturam communem iis, quæ sub genere continentur, sed tantum hanc naturam singulorum, atque idem dicendum esse de omnibus vniuersalibus; audiendi non erunt docere: quod ex ratione tollunt de medio naturam omnem non modo genericam, sed etiam specificam, & alias vniuersales, solaque rerum vocabula faciunt vniuersalia; at postremo non fecisti non sine ratione, qui de naturis communibus non de communibus vocabulis agunt.

Tertium ratio.

Item, plus distat natura diuina in perfectione essentiali qualibet rei creatæ, quam a Qualitate quantitas. At quantitas & qualitas ita ab eiusmodi perfectione distant, vt nullum eis commune genus assignetur: multo igitur minus assignari debet genus commune Deo & creaturis.

Quod communiter dicunt.

Sunt qui respondeant, insufficientem esse rationem hanc, quia minus distare ea, quæ ponuntur in sex vltimis Prædicamentis, ab iis, quæ ponuntur in quatuor primis, quam plerunque sunt Prædicamentalia inter se, vt lapis quam lapis, & angelus: & tamen his dantur communia genera, illis non autem. Sed hi videntur, se aut parum recte loqui, aut falsam enunciationem sumere. Nam, si propositionem

Refutatio.

sunt, ea, quæ ponuntur in sex vltimis Prædicamentis, minus distare ab iis, quæ ponuntur in primis quatuor, quam lapis ab angelo,

quæ sunt idem re cum illis, cum tamen lapis & angelus re differant, nihil ad rem est eorum relatio. Neque enim in ratione proposita est sermo de distinctione, aut identitate reali: neque etiam Prædicamentorum distinctio, aut identitas, ex distinctione aut identitate reali sumenda est. Quod si velimus propterea minus distare ab iis, quæ ponuntur in primis quantitate, quam lapis ab angelo, quia habent modum essendi minus distantem a modo essendi primorum quantorum, quam sint modi essendi lapidis & angeli inter se: falsam enunciationem affirmant: lapis enim & angelus eodem modo per se existunt, eodemque modo sunt in primis substantiis: quæ autem ponuntur in suis ultimis Prædicamentis, non habent eundem modum essendi in primis substantiis, quem ea, quæ ponuntur in primis quantitate.

Quarta ratio ex eodem capite. Ad hæc, vel natura generis summi eius Prædicamenti, in quo Deus ponitur, est finitæ perfectionis, vel infinitæ. Si infinitæ, sequitur omnia, quæ in eo Prædicamento ponuntur, esse infinitæ perfectionis: quod nec cogitari quidem potest; imo etiam sequitur, nullam posse dari differentiam per quam tale genus contrahatur: quia id, quod est infinitæ perfectionis in aliquo genere, non recipit additionem in illo genere. Si vero finitæ, cum Deus sit infinitæ perfectionis, aliqua perfectio est in Deo ultra perfectionem generis summi. Aut ergo ea perfectio adiecta, est finita vel infinita. Si finita, ergo nihil est in Deo perfectionis infinitæ: quia finitum finito additum non facit quicquam infinitum. Si infinita, ergo in ea invenitur omnis perfectio divina, atque superatur ea perfectio generis summi; quæ tamen prior natura in Deo intelligi, ac præcise sumi potest, si illa datur communis Deo & aliis creaturis: ex quo fit, ut Deus sub tali genere summo non contineatur.

Deus est perfectionis infinitæ.

Solutio rationis. Quod si quis dicat, naturam generis summi, sub quo Deus collocaretur, nec habere perfectionem finitam, nec infinitam, sed perfectionem quandam utrique communem, quemadmodum quæ in communi nec est finitum nec infinitum, sed indifferens ad finitionem & infinitionem; occurrendum est, in analogis quidem, quale est ens, dari posse hanc indifferentiam, quia nomen analogum nullam naturam communem rebus analogis significat. At in univocis nequaquam id esse admittendum: siquidem omnis univoca natura, quatenus quod est certum habet essentiam, & quatenus ratione abstrahi potest, in certam habere debet essentiæ perfectionem, ac proinde finitam aut infinitam.

Refellitur.

Vt nonnulli Vrgent nonnulli exemplo quantitatis, quæ genus etiam summum est, & indifferens ex natura quadam ratione ad finitionem & infinitionem. Sed facile huic occurritur dissimilitudine finitionis & infinitionis. Nam finitio & infinitio quantitatis est secundum extensionem; nos autem loquimur de finitione & infinitione secundum perfectionem essentiæ, quæ non maior esset in quanto infinito, quam finito. Accedit, quod infinitio quantitatis impossibilis est, ut habet melior verisimilior Philosophorum & Theologorum sententia. unde fit, ut nec quantitas genus summum, neque ulla eius species, indifferens sit ad finitionem & infinitionem. Quod vero dicitur, finitum vel infinitum extensione esse proprietatem quantitatis, id sic intelligendum est, ut si infinitum illam dari posset, proprium sit & quantitatis in potentia, & omnium eius specierum esse quod finite aut infinite extensum, vel certe infinito pro tanta extensione [illegible], quia necessaria est ad demonstrationes [illegible] propositæ quæstiones [illegible] Mathematicas: ut docet Aristoteles 3. Physic. text. *cap. 7.* [illegible]. Ad hoc autem satis est, si nomine quantitatis infinitæ intelligatur infinita negative, id est, nullo ei præfixo termino.

Diluitur argumentum.

Finitum vel infinitum esse proprietatem quantitatis.

Ex necessitate vero divinæ naturæ sic licet post Avicennam 8. *Metaphys. cap. 4.* cum Scoto rem ostendere. Aut genus, sub quo Deus ponitur, est ens aut ex se necessarium, aut non ex se necessarium. Si ex se necessarium, ergo includit suam differentiam divisivam, siquidem genus sine differentia divisiva non est in actu ultimo: quicquid autem est ex se necessarium, est in actu ultimo. Quod si tale genus includit suam differentiam divisivam, iam non est genus, ut patet. Si vero est entitas non ex se necessaria, ergo aliquid ex se necessarium, quod solum Deus esse potest, constitueretur ex entitate non ex se necessaria, sed vere contingenti: quod fieri nequit.

Confirmatur eadem pars ex necessitate divinæ naturæ.

Si quis autem responderet, eam entitatem esse indifferentem ad necessitatem ex se, & non necessitatem seu veram contingentiam: eodem modo refellenda est responsio, quo in superiori argumentatione refutata est illa, de indifferentia ad finitionem & infinitionem. Accedit quod tametsi illa indifferentia, si esset eiusdem rationis cum univocis aliarum creaturarum, esset revera contingens, quemadmodum est, quæ quid naturam [illegible] terminat: quo fit, ut Deus, cui illa essentialis esset, conveniret, esset vere contingens, non minori contingentia ratione illius, quam quælibet creatura sub eo genere contenta.

Refutatur.

Porro

[illegible], & quæ contra hæc omnia [illegible] A
[illegible] quærat, cur substantia [illegible] sit æqui
[illegible] æque possit indifferens esse ad finitum
[illegible] & infinitum, ad necessariam [illegible], &
contingentiam, ad comprehensibilem sub-
stantias particulares & incomprehensibilem;
[illegible] est ad differentias corporei & incor-
porei [illegible] facile
respondetur, non esse [illegible] ratio-
nem. Nam, differentiis corporei & incorpo- B
rei, quæ [illegible] generis [illegible] dividi-
dunt, [illegible] substan-
tiam, [illegible] contingentem & compre-
hensibilem [illegible], alii vero
[illegible], quod enim [illegible] contrahi-
bile est, [illegible]
in substantiis [illegible] contingentibus & com-
prehensibilibus, id [illegible] est, [illegible],
contingens & comprehensibile. At [illegible]
vel infinitum, necessarium & contingens, C
comprehensibile & incomprehensibile non
sunt differentiæ, [illegible] vere
contrahibilem [illegible], [illegible]
[illegible] omnem [illegible], quibus tota
esse confusio primum [illegible] in [illegible]
bile [illegible] dependens, & [illegible] sine inde-
pendens; [illegible] hoc est infinitum, necessa-
rium & incomprehensibile: aliud finitum,
contingens & comprehensibile; quod
deinde distribuitur per decem Prædica- D
menta.

Denique, ex ipsa ratione Prædicamenti
substantiæ, [illegible] Deus [illegible]
collocandus, [illegible] Omnis
substantia, quæ per se ponitur in hoc prædi-
camento, substat accidentibus, ut Aristoteles
docet in libro Prædicamentorum, capit. de
substantia. Deus nullis substat accidentibus,
ut idem [illegible] libro [illegible] cap. 7.
[illegible] non ponitur igitur Deus per se in hoc E
prædicamento.

2. Præterea, omnis substantia, quæ per se po-
nitur in hoc prædicamento, aut est prima,
aut secunda. Deus non est secunda substantia,
ut patet, cum non sit genus, nec species: non
item prima, alioqui subjiceretur [illegible] enti-
tatibus, quæ sunt priores natura ipso, siqui-
dem omnes superiores, quod potest ab inferio-
ribus abstrahi, est prius natura inferioribus.
non ponitur ergo per se Deus in hoc prædi- F
camento.

3. Præterea, si Deus haberet per se locum in
prædicamento substantiæ: cum genera &
species substantiarum non omnino per se ex-
[illegible], sed per primam [illegible] & secundæ dicun-
tur [illegible] aliquid attributum [illegible]
Dei, quod non omnino per se existeret, quod
dici nullo modo potest.

Hanc [illegible] sequuntur [illegible]
[illegible] D. Tho. 1 p. q. 3 art. [illegible]
[illegible] q. [illegible] Alexander [illegible]
[illegible] summæ q. [illegible]
plerique etiam hoc loco & in prædic. [illegible]
[illegible] lib. c. 5 Damasc. lib. 1 [illegible] c. 8. [illegible]
[illegible] opera c. 5. Nec modo scholastici [illegible]
paucos quosdam nominales [illegible], sed
antiqui etiam Doctores [illegible] eandem sen-
tentiam amplexi sunt. In primis apud Dio-
nysium Areopagitam scriptum in libro de divi-
nis nominibus [illegible] est, Deum præstan-
tiori modo esse, quam substantiam. Dama-
scenus quoque in libro Orthodoxæ fidei [illegible]
[illegible], [illegible] esse [illegible] sub-
stantiis supereminentem, & ab omni sub-
stantia exceptam. Item que Augustinus libro
de Trinitate [illegible] scribit: *[illegible] Deus [illegible]
substantia proprie dici possit, [illegible]*
C *quod [illegible] subjectum [illegible]*
[illegible], ut subsistat & subsit Deus bonitati sua,
atque illa bonitas non substantia sit [illegible]
[illegible], nec ipse Deus sit bonitas sua [illegible]
sit [illegible] subjecto [illegible] est,
inquit, *Deum dicere substantiam [illegible], ut*
nomine [illegible] intelligatur essentia, quod
vere [illegible] dicitur; ita ut fortassis solum
Deum dici oporteat essentiam. est enim vere
solus, quia incommutabilis est, [illegible]
D *[illegible] Moysi [illegible], cum*
ait, Ego sum, qui sum. Hæc ille eo loco. Sep-
timi [illegible] lib. cap. 2. quod [illegible] prædi-
camenta [illegible]
[illegible] Deum [illegible], sive quantitate [illegible]
[illegible], sive quantitate [illegible] &c. Quocir-
ca [illegible] Petrus Lombardus, qui a collegen- *Magister*
dis Patrum sententiis Magister sententiarum *sententiarum [illegible]*
appellatus est, ex dictis Augustini colligit 1. *[illegible].*
sen. d. 8. prædicamenta artis Dialecticæ, Deo
E nequaquam convenire.

Præ hac [illegible] apertissimum locum Au- *Locus [illegible]*
gustini in libro de cognitione veræ vitæ, cap. *Augustini*
3. *[illegible], [illegible] verba proprie* *clarissimus.*
exprimi, nulla posse cogitatione comprehendi,
quæ modo [illegible] & incomprehensibilis
[illegible] humanis [illegible] vel medita-
[illegible]? Nunc autem [illegible] quam
[illegible], cum [illegible]
[illegible] incomprehensibilis. Dia-
F *lectica namque [illegible], [illegible]* *Dialectica.*
[illegible] scripturas [illegible]
[illegible] & [illegible] sapi-
entiam [illegible] cum in [illegible] circu-
[illegible]
caput [illegible], atque in [illegible]
[illegible] sapientiæ [illegible], [illegible]
[illegible] Syllogismorum [illegible]
fuit. Namque nomine & verbo [illegible]

monetur, quae solet dicere praedicamenta humanae vero de conspiciuntur. Sed, quod ea ea natura propria Dei conueniant, manifeste ratio comprobat. Nam si dixerimus, quod Deum substantia sit, quae omnibus subsistere credatur, & per quam omnes res esse habeant, nam vniuersalia & indiuidua, de quibus substantia praedicatur, genera & species, ea quae vocantur formae, & omnia accidentia, quae ei interesse cohaerent, omnia excutiunt, quia cuncta aliquid, quia minime in Deum concurrunt.

Boetij testimonium. Idem tradit Boetius in lib. primo de Trinitate, cap. 4, & 5 vbi *Decem* inquit, *omnino traduntur Praedicamenta, quae de rebus omnibus praedicantur, Substantia, Quantitas, &c. at haec cum quis in diuinam verterit praedicationem, cuncta mutantur, quae praedicari possunt. Nam substantia in illo non est vere substantia, sed*

D. Anselmi. *vltra substantiam, &c.* Et Anselmus in monolog. cap. 26. *Quomodo quis,* inquit, *summam naturam in aliarum substantiarum tractatu contineri intelligit, quae incomparabiliter substantijs singulis per se vnicus cum aliqua alia per essentiae communicationem se colligit.* Mitto Auerroem in destruct. contra Algazelem, disp. 7 cap. vlt. & Auicennam 8 lib. suae Metaphysicae, cap. 4 eius lib. non longe a fine, qui nonnullis rationibus ingeniose concludunt, Deum non poni sub vllo genere; itemque alios complures Ethnicos Philosophos, qui idem senserunt. Itaque velle Deum redigere in ordinem rerum, quas ipse condidit, & aliqua ex parte facere consortes aequales creatori, non solum cum ratione non congruit; sed ne satis cum pietate conuenit. Atque haec de priori parte assertionis.

Deum non esse redactiue in aliquo Praedicamento. Posterior pars eiusdem (vt est apud Richardum de Media Villa citat. & a Patre Aureolo notatum est, satisque ex eo probari solet, quia, quae reductiue ponuntur in praedicamentis, ideo sic ponuntur, quia minus perfecta sunt, quam quae per se ponuntur: quod de Deo dici nullo modo potest. Verum de hac re plura dicta sunt in quaest. vltima superioris capitis. Quod si D. Thomas in quaestionibus de Potentia Dei q. 7 artic. 3 concessit, Deum reductiue poni in praedicamento substantiae (quod [illegible] Argentinas) id in commentarijs primae partis summae Theologicae, quaest. 3 art. 5 plane correxit.

Diluuntur argumenta prioris sententiae.

SECTIO III.

AD primum igitur argumentum prioris sententiae dicendum est, negationem inhaerendi in subiecto, ex quo quidam conuenit omnibus substantijs. Omnis enim substantia ex se habet, vt nullo pacto existat in subiecto inhaesionis, vt potentia vt quantitas, nec vt qualitas, &c. Attamen id, quod nomine entis & hac negatione adiuncta significatur, tum ipse essentiam ipsam, quae huiusmodi negationem sibi vendicat, analogice conuenit Deo & substantijs creatis. Deus enim vendicat sibi hanc negationem per suam simplicissimam entitatem, quae nec componitur ex alijs entitatibus, nec aliam componit; caeterae autem substantiae per primam entitatem, ex qua constant, quae entitates non possunt vniuoce conuenire inter se, sed tantum analogice. Ex his patet, definitionem substantiae, vt a non substantijs distinguitur, hoc modo esse intelligendam: Substantia est ens (subaudi per se & reale) quod ex sua peculiari natura sibi vendicat, non existere in suo subiecto, hoc est, non posse inhaerere subiecto: definitionem vero substantiae completae hoc modo: Substantia est ens completum, quod ex peculiari natura sua sibi vendicat non esse in subiecto; denique definitionem substantiae generalissimae hoc pacto: Substantia est ens finitum & completum, quod ex peculiari natura sua, &c. & ita soluta relinquitur prior pars argumenti. Vnde facile colliges solutionem posterioris. Nam, etsi incorporeum, quatenus significat negationem corporis, aeque dicatur de Deo & caeteris substantijs incorporeis, tamen entitas, quae negatione corporis innuitur, non est eiusdem rationis in Deo, & in caeteris substantijs corpore carentibus.

Substantia analogice conuenire Deo & creaturis quo pacto intelligendum.

Definitio substantiae in communi explicatur.

Definitio substantiae completae. Generis summi.

Ad secundum dicendum est, Deum & infinitatis & simplicitatis suae causa non posse poni sub vllo genere. tantam enim postulat natura diuina simplicitatem, vt non modo e diuersis rebus, velut ex materia & forma, sed ne ex diuersis quidem essentiae gradibus, siue conceptibus, eiusmodi sunt ratione generis & differentiae, intelligi possit constituta. Tantam quoque perfectionem exigit infinitas Dei, cum sit infinitae perfectionis simpliciter, vt nulla omnino perfectio concipi possit, quae in eam non conueniat. At angelorum & aliarum naturarum longe minorem simplicitatem sibi vendicat quia etsi ex materia & forma constare non potest, potest tamen constitui ex entitatibus generis & differentiae. Itaque quae infinita, si datur vt dari potest, non est infinita infinitate perfectionis simpliciter, sed solum secundum certam rationem. Vnde, cum habeat essentiam finitae perfectionis, nihil prohibet, quominus sub certo genere contineatur, si datur ea quae potest.

Diuinae naturae simplicitas.

Perfectio.

Lineam [illegible] finitam [illegible] [illegible] esse infinitam perfectionem.

Locus Arist. pro contraria sententia adductus explicatur.

Ad primum locum Aristotelis dicendum A est, hanc esse illius sententiam. Id, quod est propria & peculiaris mensura omnium, quæ sunt in aliquo genere, esse aliquid illius generis, saltem reductiue. Albedo enim, quæ est peculiaris mensura omnium colorum, pertinet per se ad genus colorum: vnitas vero, quæ est peculiaris mensura omnium numerorum, pertinet reductiue ad genus numerorum: & tamen numeri in genere illo per se B ponuntur. Deus autem non est propria & peculiaris mensura substantiarum prædicamentalium, sed communis rerum omnium, & supertranscendens respectu cuiusque prædicamenti. Dici etiam potest, nomen generis non accipi eo loco proprie ac presse, sed late, & vt analogias etiam complectitur; neque illam esse incommodum, si Deus dicatur esse in genere, hoc modo sumpto: hoc est, in genere substantiæ, quatenus substantia ab accidentibus C distinguitur, quæ est analogica communicatio in substantia. atque hoc pacto sumit Auerroes in loco citato genus substantiæ; quo etiam modo non dubium est, quin accipiendum sit substantiæ nomen in altero loco, quem affirmat ex Aristotele.

Deus est mensura supertranscendens.

Ad tertium eiusdem locum dicendum est, si nomine Ouxiai intelligendus est solus Deus, & non potius substantia quælibet separata, vt sæpe fit apud Aristotelem, non dubium D esse, quin exempla afferantur eorum quæ quoquo modo reperiuntur in prædicamentis. id enim satis superque est ad intentionem eius loci. Deus autem, etsi nec proprie nec reductiue inuenitur in Prædicamento substantiæ: tamen inuenitur participatiue, vt supra diximus. Quod autem is locus hoc pacto intelligendus sit, vel ex eo patet: quia alterum exemplum substantiæ, quod ibidem affertur, est mens, hoc est, anima intellectiua: anima E autem non ponitur per se in prædicamento substantiæ. Atque hinc perspicua relinquitur responsio ad locum ex Topicis adductum.

D. Augustini locus exponitur.

Ad locum Augustini dicendum est, substantiam & alia quædam prædicamenta dici quidem proprie, hoc est, non metaphorice de Deo, sed tamen dici analogice. Sunt enim plurima prædicata, quæ dicuntur proprie de multis: nec tamen de illis prædicantur vni- F uoce, vt ens, bonum, & alia quamplurima. Augustinum autem hoc pacto intelligendum esse, ipse eodem loco declarat, cum ait: *Si autem dicitur propter aliquid Essentiæ* [illegible] *quasi dicat, vt aliquandiu de Deo dicantur proprie,* [illegible] *metaphorice, multo tamen excellentius de Deo, quam de creaturis prædicantur.* Nec tibi videatur Augustinus

Confirmat.

sibi contrarius, cum superius retulerimus [illegible] illum dixisse: Deum improprie & abusiue vocari substantiam: nam ibidem sentire videtur, asserentem Deum esse proprie substantiam. Accipit enim in loco superius citato nomen substantiæ iuxta Latini vocabuli Etymologiam, nempe quatenus a substando dictum est: quo pacto nomen substantiæ non minus improprie dicitur de Deo, quam sedere, loqui, & alia id genus. at in verbis, quæ in argumento citantur, non dubium est, quin accipiat nomen substantiæ pro essentia, iuxta significationem Græci nominis: quo pacto substantiæ vocabulum non solum dicitur proprie de Deo, sed etiam præcipue.

cur locus alium affirmet.

Ad locum Boetij eodem modo respondendum est, substantiam & relationem non accipi ijs verbis vniuoce, sed analogice: quod idem dicendum est ad locum Anselmi, quoad vtrumque vocabulum, & substantiæ, & incorporei: alioqui plane sibi repugnarent hi auctores, vt patet ex dictis.

NVM DIFFERENTIÆ substantiarum pertineant per se ad aliquod prædicamentum.

QVÆSTIO II.

Differentias substantiarum non pertinere ad prædicamentum qualitatis.

SECTIO I.

VArietas opinionum in causa est, vt hanc etiam quæstionem hoc loco discutiamus, alioqui satis esset illud, quod superiori capite generaliter ostensum est, nullas differentias specificas poni per se in prædicamentis, sed omnes reductiue.

Opinio eorum, qui differentias substantiarum in prædicamento qualitatis ponunt, probatur.

Sunt igitur, qui dicant, differentias substantiarum effectiue pertinere ad prædicamentum qualitatis primum, quia Aristoteles in prædicamentis, cum tradit primum & secundum substantiarum attributum, excludit differentias a numero substantiarum: vnde fit consequens, vt enumerandæ sint in accidentibus: nec sane videntur posse pertinere ad aliud genus accidentium, præterquam qualitatis.

Deinde, quia hoc ipso libro, cap. 14. tractatum de qualitate ostendimus, plane asserit Aristot. differentias substantiæ esse præcipuum qualitatis significatum, qualitas autem, quæ

praecipuae ac propriissimae qualitatis nomine A significatur, est qualitas Praedicamenti qualitatis.

Impugnatur ut falsa & Aristoteli repugnans.

Verum haec sententia aperte falsa est, & Aristotelicae doctrinae repugnat. omnis enim qualitas, quae ad Praedicamentum qualitatis pertinet, est accidens & omne accidens est in subiecto. differentiae autem substantiarum non sunt in subiecto, ut ipse etiam Ari-

1 stoteles testatur in praedicamentis cap. de sub- B stantia, cum tradit primum substantiarum accidentium.

Item nulla qualitas, quae sit accidens, prae-

2 dicatur de primis substantiis, univoce seu nomine & ratione. differentiae substantiarum praedicantur univoce de primis substantiis, ut idem eodem loco docet cum tradit secundū attributum. non sunt igitur qualitates, quae ad Praedicamentum qualitatis pertineant.

Ad haec, omnis qualitas quae est accidens, C est non substantia, ut patet: nulla autem qualitas substantialis, est non substantia; igitur nulla qualitas substantialis est accidens. omnis autem differentia substantialis est qualitas substantialis: ergo nulla earum est accidens & (quod hinc sequitur) nec qualitas. Prior assumptio, quam solam fortasse quis negaverit et comprobatur; quia, si aliqua qualitas substantialis esset non substantia, certe substantiae constarent ex non substantiis, D quod fieri non potest, & negatur ab Aristotele Phys. libro cap. 4. tex. 32. Quin etiam 1. text. 28. sic argumentatur: Si homo est proprie ens, id est, substantia & animal, necesse est proprie quid esse; & iisdem bipes, hoc est necesse est, non solum genus, sed etiam differentiam hominis esse substantiam: quae etiam consequentia in eo sumi etiam in Topicis 6. cap 3. cum ait: *Incommodum esse, differentias eorum, quae sunt ad aliquid, non esse ad aliquid.* est igitur haec sententia & plane falsa, & quae Aristotelicae doctrinae aperte repugnat.

Aristotelis argumentatio.

de substantiis compositis, quae vulgo sunt congnitae. Ergo autem probant suam sententiam, quod differentiae substantiales, cum pertineant ad essentiam primarum substantiarum non possint esse accidentia: ex quo videtur effici, ut sint substantiae directo pertinentes ad Praedicamentum substantiae, quemadmodum & aliae substantiae simplices.

Refellitur 1. argumentum.

Sed neque huiusmodi sententia ulla ratione admittenda est. Primum, quia si differentiae substantiarum sub genere summo huius Praedicamenti directo ponerentur, aliquod genus summum diceretur essentiali praedicatione de differentiis, quibus dividitur. quod fieri non posse partim lib. 3. cap. 3. q. 7. sect. 10. partim tertio & quarto cap. 2. q. 2 sect. 4 huius operis ostensum est.

Deinde, quia, si haec sententia vera esset, 2
tam differentiae substantiarum essent secundae substantiae, atque adeo genera & species, ex quibus essent primae: ex quo fieret, ut praedicarentur de primis in quaestione *Quid est*, quod aperte falsum.

Item, quia, quicquid directo ponitur sub 3
genere, habet aliquid aliud essentiam generis; ergo, si differentiae, quas numeri, directo collocarentur sub genere summo, necessario constaret genere summo, & quibusdam aliis differentiis quibus non de omnibus differentiis eadem sit ratio, illae quoque adiectae differentiae constituerentur ex aliis differentiis, & illae ex aliis; atque ita nullus esset differentiarum terminus, etiam earum, quae ad unam duntaxat speciei essentiam pertinerent. quod nemo sanae mentis dixerit.

Postremo, quia, si differentiae substantia- 4
rum directo ponerentur sub genere, substarentur utique illi in quaestione: *Quid est*, ac E proinde essent tam species, cum non sint illas in... at nihil est, quod sit differentia simul & species, ut ipse Arist. docet 2. Topic. cap 1. non ponuntur igitur differentiae substantiarum directo sub genere summo huius Praedicamenti.

Differentias substantiarum nec directo poni in Praedicamento substantiae, neque esse veluti medias inter substantias & qualitates.

SECTIO II.

Secunda opinio eorum qui differentias substantiales ponunt per se in hoc Praedicamento.

ALiis quibus est Ammon. in Praedicam. cap. de substantia) ut errorem superioris opinionis declinent, in aliam fortasse non minorem inciderunt. Credunt enim differentias substantiarum proprie, ac per se in Praedicamento substantiae collocari: sed tamen non tractari ab Aristotele in libro Praedicamentorum, quod in eo quasi introductorio ad Philosophiam, consentaneum agere, nisi

Tertia opinio ponens differentias medias inter substantias & qualitates.

Sunt etiam, qui (Simplic. & Boet. in praedicam. ad cap. de substantia) dicunt, differentias substantiarum esse medias inter substantias & qualitates; quorum sententia falsa est F sic, aliis hoc pacto videtur intelligenda, ut dicantur mediae: quae nec sint substantiae completae, nec qualitatem compleant, tamen habent esse substantiae non inhaerendo in subiecto, & modum qualitatis in efficiendo & specie ... (ut ita dicam) & quasi figuranda natura generum, & ad suas species trahenda.

Vera explicatur quæstio, & soluuntur argumenta utriusque pro partibus oppositis.

SECTIO III.

Quarta sententia vera & communis probatur.

VEra sententia, & fere omnium communis sententia est, differentias substantiarum neque accidentia esse, neque substantias directe positas in hoc Prædicamento: sed esse substantias incompletas, reductiue ad illud pertinentes, quæ facile ita probatur. Quia B differentiæ substantiarum non sunt accidentia, sunt completæ sunt incompletæ: ut patet ex refutatione primæ opinionis (neque enim concludit [illegible] completas, [illegible] incompletas) ex quo fit, ut sint substantiæ, sumpto nomine substantiæ, ut dicitur de completis & incompletis, cum eo sensu immediate diuidatur in substantiam & accidens, ut dicuntur de completis & incompletis, at differentiæ substantiales non sunt completæ substantiæ, quare directe C pertinentes ad substantiæ Prædicamentum, ut ostensum est in refutatione secundæ sententiæ, sequitur incompletæ, & quæ solum reductiue ad illud spectent. Lege D. Thom. hoc lib. lect. 26. [illegible] Auic. ibid. com. 19. Iand. 5. Meta. q. 21. [illegible] in Prædicam. cap. de Subst. q. 5.

Neq; accidentium differentias per se poni in prædicamento.

Soluuntur argumenta prioris opin.

Eadem ratione propositione summa perspicuum relinquitur, nec differentias, quibus accidentium genera diuiduntur, poni per se D in aliquo Prædicamento; sed solum reductiue in illis quibus ea genera collocantur.

Expenditur Arist.

Quare ad priorem locum Aristotelis, qui in initio primæ opinionis, dicendum est, Aristotelem accepisse ibi nomen substantiæ pro substantia completa, ut in expositione illius diximus, qualis non est ulla differentia substantiæ.

Ad posteriorem dicendum est, Aristotelem, cum hoc libro de qualitate dissereret, non E agere de solis qualitatibus, ad Prædicamentum qualitatis pertinentibus, et eo loco palam [illegible] non mirum esse, si substantiales etiam differentias qualitates appellauerit. Cum autem dicit differentiam substantiæ, hoc est, essentialem (sic enim exponendus est locus) esse præcipuam qualitatis significationem, non ita id intelligendum esse, ut censeat si hanc esse maxime propriam nominis significationem, sed vel ita, ut significet, F inter varia quæ nomine qualitatis eo loco significantur, primum genus & præcipuum, quod inter continentur esse differentias substantiales, sunt etiam hæ veræ substantiæ, quamquam incompletæ, cum [illegible] tria reliqua genera, quæ ibi inter qualitates numerantur, sint accidentia: vel certe, ut velit differentias essentiales esse præcipuas, quo-

A ad efficiendi, confirmandæ rationem, quod [illegible] spectat [illegible], quæ [illegible] sunt, [illegible] substantiam [illegible] quod ceteris differentiis [illegible].

Ad secundum argumentum secundæ sententiæ [illegible].

Ad id autem, quod initio [illegible] secunda sententia, nempe, Differentias substantiarum non esse accidentia, cum pertineant ad essentias primarum; ergo esse substantias directe positas sub genere summo huius Prædicamenti, ex dictis patet negandam esse consequentiam; possunt enim esse substantiæ, quæ reductiue tantum & non directe ad hoc Prædicamentum pertineant.

NVM MATERIA, FORMA, & partes integrantes substantiarum, præsertim dissimilares, ponantur per se in Prædicamento substantiæ.

QVÆSTIO III.

Opinio eorum qui affirmatiuam partem quæstionis approbant.

SECTIO I.

Ratio prima dubitandi quæstionem. Pars affirmans probatur ex Arist.

HÆc etiam quæstio, cuius partem negatiuam superiori capite confirmatam reliquimus, absque incommodo prætermitti posset, nisi etiam quidam loci apud Aristotelem, hoc præsertim capite, & auctoritas multorum affirmatiuam utramque probabilem facerent.

Primum enim Aristoteles hoc capite tex. 15. cum tradit secundam significationem substantiæ, enumerat inter substantias formam substantialem: in eadem deinde parte primæ, semel E refert animalia & partes eorum integrantes. 1

Deinde, quia secundo libro de anima, c. 1. tex. 1. ut colligitur definitionem animæ, [illegible] diuidit substantiam in materiam, formam, & compositum. Nec dici potest Aristotelem sumere eo loco substantiam analogice, tum, quia aperte ait, substantiam, quam diuidit, esse unum ex generibus entium, tum maxime, quia in præfatione illorum librorum lib. 1. c. 1. F [illegible] dixerat, ad intelligendam animæ definitionem, necessarium esse, dignoscere [illegible], in quo genere collocetur anima, utrum in substantia, an in qualitate, an vero in quantitate, aut alio genere Prædicamentorum. 2

Tertio, quia in Prædicamentorum libro ad finem tractationis primi attributi substantiæ, cum occurrit cuidam obiectioni satis aperte significat, partes substantiarum esse 3

substantiæ, sed maxime partium integralium A partes ex quibus componitur, vt pote materiam, formam, & partes integrantes: nomen autem substantiæ plane videtur accipiendum eo loco pro substantia, quæ per se ponitur in prædicamento, vt patet ex antecedentibus & consequentibus.

Quartò, quia tum materia & forma, quam partes integrantes sunt concretorum species, vt perspicuum est: posse autem sub specie B contineri, est maxime proprium substantiarum, quæ directe ponuntur in hoc prædicamento, vt Aristoteles eodem loco docet.

Auctores huius sententiæ, qui. Postremo, quia Aristoteles, cum eodem libro agit de ijs, quæ sunt ad aliquid, aperte videtur appellare caput & manum secundas substantias; his locis videntur addendi Simplicius, Boetius in prædicam. c. de substant. & Paulus Venet. in libello suæ Metaph. c. 4. Hos etenim sequuti sunt alij, vt credant, huiusmodi C partes substantiarum habere per se locum in prædicamento substantiæ.

Vera quæstionis explicatio.

SECTIO II.

Negatiua pars, quæ & vera est, sua cum assertione hominum hoc explicatur. PErsistendum tamen est in parte negatiua quæstionis, dicendumque cum D. Thom. 1 p. q. 75. art. 5. & in 2. d. 3. q. 3. art. 1. & de Verita. D q. 27. artic. 1. ad 8. & alijs in locis, & alijs quam plurimis magni nominis auctoribus, Iauel. 7. Metaph. q. 37. Scot. in prædicam. q. 15. Albert. Mag. tr. Præd. Okam in 1. d. 8. q. 2. & Ægid. Roman. ibidem q. 3. *Non pars per se probatur.* huiusmodi partes substantiarum esse quidem substantias, non tamen, quæ per se ponantur in hoc prædicamento, sed tantum *Pars tamen reductiue asseritur.* reductiue. Prior pars huius assertionis ex eo patet, quia hæc omnia sunt substantiarum partes, substantiarum autem partes non pos- E sunt esse non substantiæ, vt Aristotel. in prædica. c. de substant. & 5. Metaph. c. 8. text. 31. docet. Posterior ex ijs, quæ capite superiori, sect. 1. & 2. dicta sunt, probari potest. Primum, nulla huiusmodi pars est ens completum. Deinde, quia substantiæ incompletæ nō possunt habere idem genus, quod completæ. Postremo, quia materia & forma non possunt conuenire in natura illa vniuoca & essentiali, quæ ab vtraque abstrahi possit, vt quæstio- F ne sequenti patebit. Partes autem integrantes eiusdem nominis substantiæ, etiamsi dissimilares sint, non sunt plures numero substantiæ, nec sine plura numero entia, vt quæstione 7. capitis superioris dictum est, nec habent diuersas formas substantiales, quod ad caput quartum, quæst. 3. & 4. ostendimus.

Diluuntur ad summam priores sententiæ.

SECTIO III.

Ad locu Aristotelis pro 1. sententia. AD primum primæ sententiæ argumentum, quod tum Alberto Magno hic tract. 2. c. dicendum est, hoc capite non esse præcipuè propositum in exponendis substantijs, quæ per se in prædicamento substantiæ collocantur, sed in explicanda analogia substantiæ iuxta vul- B garem huius nominis vsurpationem, vt patet ex instituto Aristotelis in hoc libro. Tametsi omnes substantiæ significationes, quæ hic traduntur, si nec primæ, nec secundæ substantiæ sunt ad easdem potestatem. Vnde non mirum est, si inter significata substantiæ numerentur tum formæ substantiales, tum etiam partes integrantes substantiarum, præsertim cum alia quoque recenseantur, quæ Aristoteles non putat esse substantias, vt sunt entia C illa mathematica, quæ apud Platonem substantiæ credebantur. *Cur variæ significationes substantiæ numerentur ab Aristotele, si eorum substantia.* Ne quis tamen ex hoc capite perperam intellecto sibi persuaderet, omnia, quæ in eo enumerantur, esse veras substantias, imo, etiam completas, & quæ per se ad prædicamentum substantiæ pertineant, non solum id curauit Aristoteles, vt multis in locis refelleret sententiam Platonis de entibus mathematicis, sed etiam, vt doceret neque formas substantiales, nec partes integrantes D esse substantias completas, vt patet 2. lib. de Anima, & 7. huius operis in locis paulo ante citatis. qui proinde huius capitis expositionem hac ex parte censeri debent.

Quo pacto Aristoteles dicere ex 2. de Anima, c. 1. sit accipienda. Ad secundum, quod quidem attinet ad priorem locum, dicendum est, Aristotelem accepisse quidem in eo substantiam pro substantia corporea, quæ est genus quoddam prædicamenti substantiæ: attamen non diuisisse illam in materiam, formam, & composi- E tum quasi in species: sed tantum docere voluisse, tria esse, quæ in substantia corporea physice spectantur, materiam, formam, & totum compositum. Quod vero attinet ad posteriorem, dicimus, non sic intelligendum esse Aristotelem, quasi velit ad inuestigandam definitionem cuiusque rei, dicendum semper esse in aliquo prædicamento genus summum per differentias (nec enim putandum est esse in omnibus ijs sedibus ac superius dicta), F verum etiam necesse esse diuidere genus in potentiam & actum, vt ipse plane ibidem ait; & in loco prius citato perspicue exequitur, dum considerat in substantia corporea materiam, quæ est potentia, formam, quæ est actus, & totum compositum, vt diximus, ex his enim ita distinctis accipit ille actum pro genere animæ, vt eius definitionem constitueret.

A a

A Ad tertium dicendum, Aristotelem in loco citato non accepisse nomen substantiae pro completis tantum, sed pro incompletis etiam; parumque referre, quia partibus [illegible] ad intelligentem. Obiectio enim, quae obiter occurrit, in causa fuit, ut verbum substantiae latius sumi oporteret: quanquam & illud dici potest, Aristotelem eo loco non omnino dixisse, partes substantiae esse substantias, sed non esse asserendas non substantias, B quasi hac negatione ex vi significationis, eas non esse proscriptas a significatione substantiae alienas, cum aliquo modo sint substantiae, nimirum incompletae & imperfectae.

Posse contraria suscipere, quo pacto proprium substantiarum.

Ad quartum respondet, attributum illud substantiarum sic intelligendum esse, ut proprium earum sit, quod possint suscipere contraria, cum quidem subiecta completa. partes autem substantiarum, de quibus in hac quaestione sermo est, non hoc pacto posse contraria C suscipere.

Ad quintum tamen utrumque quod aiebat, negandum est, caput scilicet & manum dici ab Aristotele secundas substantias. Nam quod ille ait de quibusdam secundis substantijs esse dubitationem (*Caput enim, inquit, alicuius dicitur caput, & manus alicuius dicitur manus*, & [illegible]) [illegible] de secundis substantijs ratione [illegible] D [illegible] etiam hoc pacto [illegible] intelligendus, [illegible] paulo ante appellantur quaedam manus & quoddam caput, non primae substantiae sed partes primarum. eadem autem est ratio manus & capitis comparatione secundarum substantiarum, atque huius & illius capitis & manus respectu primarum.

NVM EÆ SVBSTANTIÆ separatae, quas Angelos dicimus, & corpora item caelestia, ponantur per se in hoc praedicamento.

QVÆSTIO IV.

Quae sint in hac quaestione sententiae, & quaenam earum sit approbanda.

SECTIO I.

De ijs substantijs separatis, quae & finitae perfectaeque sunt, & naturae completae, itemque de corporibus caelestibus, maior est A dubitatio, ponanturne per se ipsa in hoc praedicamento. Sunt enim qui dicant solam substantiam generabilem & corruptibilem, quam etiam existimant constare materia & forma, genus summum huius praedicamenti. Alij credentes (id quod est verum) non tantum generabiles & corruptibiles substantias, sed etiam corpora caelestia constare materia & forma, substantiam corpoream in communi, B genus summum faciunt, exclusis tamen incorporeis substantijs. Alij solam substantiam finitam & completam in communi semper genus esse summum, si modo praedicamenta logice spectentur, non, si physice, hoc est, si ipsa rerum natura consideretur. Aliorum denique sententia est, sive logice, seu physice, sive (ut alij malunt loqui) metaphysice considerentur praedicamenta, semper genus summum esse finitam & com- C pletam substantiam in communi acceptam. tametsi eorum quidam velint, ipsum genus summum, subalternumque incorporearum substantiarum non habere locum in Praedicamentis logicis, sed in Metaphysicis.

Opiniones in hac quaestione [illegible] *1. opinio.*

Auctores 1. sententiae.

Primae opinionis auctor est Averroes ad Isagogen Porphyrij cap. de specie & duodecimo libro huius operis, cap. [illegible] eandem sequuntur Ioannes D Gandauensis in Metaphys. quaest. 22. Niphus libro Metaph. disput. 9. & alij Averroistae. Fundamentum huius sententiae est illud Aristotelis in loco nunc citato, *Corruptibile & incorruptibile necessario diversa esse genere*: quod Aristoteles non solum affirmat, sed etiam ex eo probat: quia corruptibile & incorruptibile ita sunt contraria, ut corruptibile dicat potentiam ad corruptionem; incorruptibile autem privationem talis potentiae. E unde illi sic argumentantur: Si daretur communis aliqua natura, quae genus esset corruptibilium & incorruptibilium substantiarum, in ea esset potentia ad corruptionem propter corruptibiles substantias, & privatio talis potentiae propter incorruptibiles. at hoc implicat contradictionem: ergo & illud.

Fundamentum.

Confirmatio ex attributo substantiae praedicamentalis.

Confirmatur etiam opinio haec ex ultimo attributo substantiae praedicamentalis, quod est suscipere posse contraria, ut in praedicamentis F cap. de substantia traditur, & maxime proprium substantiae esse dicitur. sola enim substantia corruptibilis potest suscipere contraria, ut Aristoteles docet in primo de Caelo, capite tertio, textu vigesimo, quo loco a corpore caelesti omnem contrarietatem amovet.

Alia ex hoc ipso capite.

Confirmari quoque potest ex hoc capite, in quo versamur. Revocat enim Aristoteles

hoc loco, omnia substantiæ significata ad primas & secundas substantias; nec [illegible] autem [illegible] significasse, nisi corruptibiles, ut ex [illegible] intelligi potest. Neque [illegible] corpora [illegible] substantiam materiæ [illegible], quod enim [illegible] dæmonis, id [illegible], nisi ex sententia Platonis, qui illa [illegible] natura corruptibilia, attamen Dei beneficio perpetuam sortiri.

Secunda opinio Alberti. Secundam opinionem amplectitur Plotinus [illegible], libro primo, cap. 1. quem sequuntur Magnus Albertus in prædicamentis, & Ægidius Romanus ibidem. & Quodl. [illegible] nos [illegible].

Ratio Plotini. Ratio Plotini est, quia si [illegible] genus esset corporeæ & incorporeæ substantiæ, necesse foret, illud nec corporeum esse, nec incorporeum, quod fieri nequit.

Alia ex Aristotele confirmatio. Confirmant hanc sententiam ab [illegible] qui putant, Aristotelem sensisse omnes substantias separatas actus puros, nullisque accidentibus subiectas, eo, quia actus purus non potest constare genere & differentia, nec subesse accidentibus.

Alterum ratio. Alij hac ratione utuntur, quia genera communia materialibus substantijs sumuntur ex materia, differentiæ vero ex formis; substantiæ autem separatæ communem materiam cum materialibus substantijs habere non possunt.

Auctores tertiæ sententiæ. Tertiam sententiam approbat D. Thom. post Alexandrum Alensem, quem plerique sequuntur. Ratio, quia id sibi persuadent, quod ad rationem generis logice considerati satis est, unum conceptum formalem æqualiter participari ab inferioribus: qualis sane est conceptus formalis substantiæ finitæ & completæ in communi [illegible] (neque enim immaterialem substantiam [illegible] per se subsistentem, & completam, [illegible]). Ad rationem vero generis physice spectati, [illegible] genera, quæ communia sunt substantijs immaterialibus, [illegible] etiam unicam materiæ, quæ (ut dictum est) immaterialibus communis esse non potest, qua ex parte sententia hæc cum superiori consentit. Vide D. Thom. 10. Met. lect. [illegible] & opusc. 42. c. 6. & 7. & in 2. d. 3. q. [illegible] Alens. [illegible] Metaph. text. [illegible] Metaph. q. 27. Henr. in 2. d. 3. q. 1. Gothofredus, & alij [illegible] Henr. de Gand. quodl. lib. 7. q. 8.

Defensores quartæ sententiæ. Quartæ sententiæ auctores sunt Græcorum [illegible], ut Porphyrius in Isagoge, & in Prædicamentis Iamblichus, Ammonius & Ipse in prædicamentis, Simplicius ibidem ex Iamblicho, Olympius, & ex Latinis Boetius, alijque plurimi ijdem in locis. quam etiam [illegible] schola sequitur, [illegible] sola probatur.

Ratio quæ probatur. Ratio huius sententiæ est, quia substantia [illegible], quemadmodum eadem ratione, conceptu uno formali definitionem præditam de omnibus substantijs, quod [illegible] debeat una communis natura. Ex [illegible] autem [illegible] prædicationem [illegible] nihil obstare, quo minus unica formali conceptui respondeat [illegible] natura [illegible]: immo id esse necessarium.

At, quod ex [illegible] conceptu [illegible] rationem naturæ, [illegible] hac [illegible] & [illegible] communem substantiarum [illegible] substantiarum incorporearum [illegible], quæ difficillime sunt cognitu, a solo Metaphysico tractanda in prædicamentis logicis locum habere, quæ ex parte non est communis sententia probanda. Nam eum prædicamenta eadem sint logico, quæ Metaphysico, [illegible] considerationi ab hoc & illo spectantur, ut superiori capite probatum est: [illegible], quod substantiæ separatæ, & ex consequenti communis substantia, ab eis & materialibus substantijs abstracta, sint cognitu difficiliores. Neque enim [illegible] pertinet ad artem Dialecticam earum investigationem, aut naturæ explicationem: quod illa ad Physicum & Metaphysicum, hæc ad solum Metaphysicum spectat; sed artem Dialecticam in tradenda prædicamentorum doctrina [illegible] Metaphysicæ [illegible] earum cognitionem [illegible] & ex [illegible] solas earum affectiones logicas tradere.

Prædicamenta eadem sunt logico & Metaphysico.

Est igitur iuxta hanc veram quam sententiam, genus summum huius prædicamenti substantia communis corporeis & incorporeis: quod Porphyrius aperte [illegible] tradit, cum in Isagoge prædicamentum substantiæ describit. Neque audiendus est Ægidius, qui existimat, Porphyrium eo loco ex Platonicorum sententia loquutum fuisse. [illegible] est enim ea responsio, præsertim cum Porphyrius in præfatione sui libelli, in quo prædicamentorum gratia de universalibus agere instituebat, se pollicitus sit Peripateticos potissimum sequuturum, quod in ea re maxime facere debuit, ubi prædicamentorum series uno prædicamento substantiæ exemplo explicabat. Ita relinquitur tertia præcedentium opinionum sententia examinanda.

Genus summum huius prædicamenti quid.

Num corruptibilis & incorruptibilis necessario sint diversa genera.

SECT. II.

Examinatur primæ fundamentum.

Fundamentum primæ opinionis præcipuum, illud erat: Corruptibile & incorruptibile esse diversa genere, ac proinde non convenire in genere ullo. Quod Aristoteles ostendit cap. ultimo libri 10. textu 26. hinc inde occasione. Docuerat ille contraria omnia diversa esse specie, si ita se spectarentur, & quia corruptibile & incorruptibile sunt contraria (opponuntur enim inter se privatiue), licet incorruptibile privatiuo nomine significetur, putari poterat non specie tantum, sed genere etiam diversa esse. Cui dubitationi respondet Aristoteles, non specie tantum, sed genere quoque esse diversa.

Genus subiectum apud Aristotelem nomine generis significari.

Itaque de verbis Aristotelis nihil est, cur dubitetur, sed de sententia est ambiguitas, num generis nomine genus prædicabile intelligat, quod usu frequentius est; an vero genus subiectum, prout eo etiam generis nomine [illegible] usurpavit et quinto libro huius operis capite secundo, textu 2. cum diceret varias [illegible] notiones, [illegible] genus esse, etiam subiectum, in quo versantur. & primo libro Posteriorum cap. 7. textu 17. & sequenti, cum tradidit, non licere transferri scientiam a genere in genus, nempe ex subiecto in subiectum alterius, nisi ubi subiectum unius est subiectum alterius subalternatum.

Auctores primæ sententiæ cur Aristotelem non bene exponant.

Auctores quidem primæ sententiæ priori modo genus eo loco intelligendum existimant, quod si verum esset, confecta esset res. Sed nobis nullo pacto sic accipiendum ibi videtur nomen generis (esset enim eo pacto Aristotelis ratio plane inepta. Nam, cum in genere nihil inveniatur eorum, in quibus species opponuntur inter sese, quatenus opposita sunt hæc consequentia; in substantia corruptibili sit potentia ad corruptionem, & in incorruptibili primo talis potentiæ, sive repugnantia ad eius actum. Ergo, si quod daretur commune genus utrisque, in eo esse deberet & potentia prædicta, & eius privatio. Constat enim, has duas differentias, in quibus primo corruptibilia & incorruptibilia inter se opponuntur. Contra potius colligendum erat; Ergo, si quod datur genus corruptibilium & incorruptibilium, utique in eo nec est potentia ad corruptionem, nec eius privatio prædicto modo explicata. quod est verissimum. Sic enim colligimus, quamvis homo & bestia per rationale & irrationale opponantur, necessario concedendum esse, animal in [illegible], & ut commune est utrique, nec rationale esse, nec rationis expers; per positiuum [illegible] illud, a quo bestia dicitur rationis expers.

Vera expli-catio loci Aristotelis.

Dicendum igitur, eo loco nomine generis necessario intelligendum esse non genus [illegible] [illegible] sic enim optissime [illegible] potest ex iis, quæ Aristoteles ait. Nam cum corruptibile dicat potentiam ad corruptionem, incorruptibile autem repugnantiam ad actum talis potentiæ, certe, si corruptibile & incorruptibile haberent idem commune genus subiectum, sicut aiebant, in eo esset necessario & potentia ad corruptionem, & ad corruptionem positiua repugnantia, quod fieri nequit; in quo enim est actus, ut est potentia ad illum; & in quo actus esse non potest, in eo est positiuum aliquid, per quod illi repugnat actus. Atque hinc recte colligit Aristoteles, differentias corruptibilis & incorruptibilis aut pertinere ad essentias rerum corruptibilium & incorruptibilium, aut esse earum proprietates, quandoquidem, si non habent commune subiectum, quod vicissim alteram suscipiat, alteram abiiciat, fieri non potest, ut res corruptibilis fiat unquam incorruptibilis; aut incorruptibilis, corruptibilis; sed necessario & natura sua corruptibilia corrumpi possit, & incorruptibilia corrumpi nequeat. Rectissime etiam hinc colligunt Philosophi (quod & Aristoteles 8. lib. Metaph. cap. 4. textu 12. & 1. de Generat. cap. 5. text. 21. & aliis in locis testatur) corpora cœlestia, & quæ generantur & intereunt, communem materiam habere non posse.

Corruptibile & incorruptibile cur diversa genere dicantur.

Duo genera contrariorum.

Quapropter illud animadvertendum est, duo esse genera contrariorum, sive positiue repugnantium in eodem subiecto; quædam, quæ ita differunt specie sua natura sua, ut non necessario differant subiecto, sed possint eidem successiue convenire, ut album & nigrum; quædam vero quæ ita differunt natura sua, ut subiecto etiam necessario differant, ita nimirum, ut non possit alterum alteri in eodem succedere, velut masculinum esse & fœmininum, quamquam in hoc exemplo, quo frequentantur Aristotelis enarratores, non usquequaque, quam oportet, [illegible] est. Nam, etsi mas in fœminam nunquam mutatus est, fœminas tamen aliquando in mares mutatas esse plerique scribunt. Verum in hoc posteriori genere sunt corruptibile & incorruptibile. Illud tamen interest, quod mas & fœmina pertinere possunt ad eandem speciem infimam substantiæ, quia differentia sexus non nascitur ex diversitate naturæ specificæ, sed materiæ individualis: corruptibile autem & incorruptibile, necessario secum afferunt diversitatem specificam; idque propterea quod corruptibile, & incorruptibile aut sunt differentiæ essentiales corruptibilium & in-

Differentia sexus unde.

corruptibilium substantiarum, accepta A propositione, ut dictum est.

Arist. breui contra Platonem colligens dari hominem communem, sicut incorruptibilem. Quocirca, recte colligit Aristot. ibidem male a Platone positum fuisse hominem communem, sive idealem natura sua incorruptibilem contra singulos particulares, qui eius speciei sunt, semper natura sua corruptibiles. Nam repugnat tamen in specie humana omnes homines tam communem quam particulares esse natura sua corruptibiles; & tamen Dei B beneficio post generalem resurrectionem nemine esse interiturum. Ad alterum argumentum, quod prima opinione propositum. *Solvitur secundum argumentum primae opinionis.* Attendendum est, contraria in loco citato non esse formaliter definite proposita, quae ad corruptionem disponunt, quo pacto sola nos possunt suscipere contraria, sed pro iis omnibus, quae quacunque modo in eodem subiecto simul esse non possunt, qua ratione & in coelo dicuntur contraria esse, ut solis in Oriente & occidente, & in substantiis separatis contrarii affectus, ut amoris & odii.

Ad tertium dicendum, non esse omnino praetermissas hoc capite ab Aristotele substantias incorruptibiles, sive illae corporeae sint, sive corporis expertes. nam corpora incorruptibilia singularia, plane comprehenduntur in prima significatione, cum Aristoteles ait, *& corpora omnia*; substantiae vero corporis expertes tam singulares tum universales: & D corporeae etiam universales in quarta significatione continentur, ut dictum est in expositione. Universales singulares enim corporis expertes, de quibus dubium esse possit, extra videntur comprehendi, quod apud Aristotelem ca. 6 & 7 lib. 1. eadem differentiae sint, per quas eiusmodi substantiae constituantur in specie, & sunt individuae.

An substantia corporea & incorporea dicatur aliqua natura communi.

SECTIO III.

Examinatur secunda opinionis fundamentum. Secundae opinionis fundamentum erat, fieri non posse, ut substantia corporea & incorporea sive spiritualis conveniant in aliqua communi natura: *esse enim*, inquit Plotinus, *nec corporea nec incorporea repugnat.* Sed ex iis, quae dicta sunt contra primam sententiam, satis constat, quam sit hoc infirmum argumentum. *Solvitur primum argumentum secundae opinionis.* fatemur enim naturam illam communem nec corpoream esse ex ratione sua, neque incorpoream; quemadmodum confessi sumus, naturam communem corruptibili & incorruptibili substantiae, nec corruptibilem esse ex ratione sua, nec incorruptibilem.

A Enimvero tamen repugnat: tamen non repugnat naturam illam non esse ex ipsa incorpoream in incorporeis, & corpoream in corporeis, quemadmodum repugnat naturam communem corruptibili, & incorruptibili substantiae non esse ex ipsa corruptionem obnoxiam in corruptibilibus, & in incorruptibilibus incorruptibilem. quae tamen eiusmodi naturis per accidens conveniunt, quaecunque B sint, & ex ipsa eadem cum suis inferioribus & differentiis corporei & incorporei, corruptibilis & incorruptibilis, in eisdem inferioribus contrahitur.

Ad alterum pro eadem sententia propositum argumentum, dicendum esse substantias corporis expertes re vera substare accidentibus, quia omnes substantiae finitae & limitatae, non possunt non substare, saltem relationibus, cum actu dependeant a substantia C infinita. quin etiam nulla est substantia finita, quae naturaliter iuxta conditionem propriae naturae aliquibus qualitatibus non sit subiecta; ut libro duodecimo patebit, quicquid tandem vel Aristoteles, vel alii senserint, qui errore magno volunt esse actus puros. *Solvitur secundum. Substantiam corpore expertem substare accidentibus.*

Tertium vero argumentum, quod idem sententiae fautoribus Auctoribus commune est, dissolvimus respondendo, ideirco dici posse genera materialium substantiarum sumi D ex materia, differentias vero ex formis, quia in unoquoque ente naturali illa sumuntur ex imperfectiori aliquo entitatis gradu totius compositi: hae vero ex perfectionibus eiusdem compositi. Nam, quia in composito materia est imperfectissimum quid secundum formalem perfectionem, quae illi per formam communicatur, inde fit, ut attributione sui appropriationeque quadam, genera in substantiis materialibus non incommode E dicantur sumi ex materia & differentiae ex forma. aliquin falsum est, vel a sola materia sumi genera, vel a formis tantum differentias: cum genera & differentiae compositorum naturalium, composita quoque realiter esse debeant, ne pars ulla eiusmodi de toto essentialiter dicatur. *Solvitur tertium. Cur genera ex materia differentiae ex forma sumi dicantur.*

Aliud argumentum, in quo non parum videtur esse virium pro utraque sententia, secunda nimirum & tertia, hunc in modum F efformari potest: si substantia corporea (quam omnes profitemur cum eisdem Auctoribus constare materia & forma) & substantia incorporea haberent idem commune genus, vel illud esset compositum ex materia & forma, vel simplex substantia. atqui neutrum esse potest. quia si compositum, omnes substantiae praedicamentales essent compositae.

si sim-

& simplex, verum etiam simplicia. [illegible] bent igitur idem commune genus.

Argumentum aliud per secunda & tertia solutione.

Dicendum igitur est ad hoc argumentum genus quod commune est substantiae immateriae simplici, & compositae ex materia & forma, ratione quidem & natura sua nec simplex esse, nec compositum ex materia & forma, at re ipsa & simplex esse, & compositum. Vt enim est idem re cum composito, est compositum: vt idem re cum simplicibus, est simplex: quemadmodum qualitas genus summum vt est idem re cum qualitatibus non habentibus partes integrantes, veluti cum intellectu & voluntate, non est composita ex partibus integrantibus: at vero vt idem re cum iis, quae huiusmodi partes habent, velut cum candore & figura, est composita ex partibus integrantibus: quantitas item, vt est idem re cum linea, constat partibus permanentibus, vt vero idem cum tempore, non item. & sic in aliis compluribus: tametsi nec qualitas in sua ratione includit simplicitatem aut compositionem integralem, nec quantitas permanentiam aut successionem.

Obiectio contra solutionem.

Sed contra hanc solutionem sic obiicitur. Socrates per materiam & formam suam non solum est Socrates, sed etiam homo, & animal & viuens, & corpus corruptibile & substantia corporea & etiam substantia, (quandoquidem nullos alios essentiae gradus praedicamus de Socrate: nisi qui ex coniunctione formae cum materia efficitur) ergo Socrates non solum, quia ratione est substantia corporea, sed etiam quia est substantia, est compositus ex materia & forma. Quod si particulares substantiae compositae ex materia & forma, non solum quia ratione sunt substantiae corporeae, sed etiam quia ratione sunt substantiae, constant materia & forma, quis non videat colligi, substantiam ipsam in communi, quam facimus genus substantiarum simplicium & compositarum ex materia & forma, non re tantum, sed ratione etiam & natura sua ex materia & forma esse compositam?

Solutio.

Huic obiectioni ex eodem fundamento respondebis: Socratem re quidem ipsa esse substantiam per materiam & formam, quia per materiam & formam est homo, qui quidem a substantia, quae est genus summum, reali distinctione non differt, at tamen non esse substantiam per materiam & formam, sed potius materia sibi vendicare rationem substantiae, quam compositi ex materia & forma [illegible] & [illegible] substantia est, esse [illegible] per [illegible] quae quidem nullam [illegible] compositionem [illegible] [illegible] materia & forma, &

A in Metaphysicam, quam essentiali [illegible] differentia.

Quod vt melius intelligatur, aduertendum substantiam corpoream, quae est species proxime subiecta generi summo huius Praedicamenti, duobus modis componi, vno Physice, altero Metaphysice, vtroque tamen modo per se, sed quatenus talis est, Physice quidem ex materia & forma: Metaphysice vero

B ex genere suo, quod est substantia & differentia quadam adiuncta, quam dicimus corpoream. Verum hoc interest, quod materia & forma non sunt idem re neque inter se, neque cum toto composito, si bene singulatim accipiantur, vt postea [illegible] est: substantia vero & corporeum etiam singulatim accepta, sunt idem re & inter se, & cum substantia corporea, quam constituunt. Vnde fit, vt cum substantia corporea componatur

C tur ex materia & forma, substantia etiam ipsa & corporeum, quae substantiam constituunt, necessario componantur re ipsa ex materia & forma, non tamen per se primo, quemadmodum ipsa substantia corporea, sed substantia quidem componitur per accidens ex materia & forma, quia accidit substantiae esse rem eo pacto compositam: at corporeum componitur eo modo per se, tamen non primo, quia non adaequat totam entitatem

D compositi ex materia & forma, quam sola adaequat ipsum totum. Quanquam enim eadem omnino res est corporeum, atque substantia corporea: tamen substantia corporea includit per se & essentialiter conceptum substantiae generis summi, quem non includit corporeum, de qua re fusius libro 7.

Duplex compositio substantiae corporeae, Physica & Metaphysica.

Quando Metaphysicae partes sint eadem cum toto.

E

Vtrum possit, sit aliquod, sit genus logice, quod non sit etiam Physice.

SECT. IV.

Tertiae opinionis fundamentum.

Tertia opinio huic innititur fundamento: dari posse genus logicum, siue ratione conceptum, quod non sit genus Physicum, hoc est, ratione naturae conceptae: vel, quod clarius est, dari posse conceptum formalem, qui vniuoce & quidditatiue dicatur de multis specie differentibus, nec tamen ei respondeat in rebus naturalis aliqua res, quae

F ab illis abstrahi possit, & de illis vniuoce & quidditatiue praedicetur.

Cur in hanc sententiam adducti sint auctores.

Cur autem in hanc sententiam eius Auctores venerint, ex tertio fecisse [illegible] quia intellectus habet vim [illegible] eundem conceptum formalem ea, quae in rebus distincta ad inuicem sunt, & saepe etiam valde disparata, vt patet in ente, in [illegible], in mundo etiam ipso toto [illegible] distinctissima [illegible]

tellus

rebus consistens, neque ita distincta, vt ea sint A nulla resultet natura vna; tamen ab intellectu, vnico tantum conceptu comprehenditur, eoque simplici æqualiter participato ab omnibus similibus, quæcunque manifestantur, aut inueniri possint. Si ergo tanta est vis mentis nostræ, vt ea, quæ non nisi per accidens sunt vnum a parte rei vno simplici & vniuoco conceptu apprehendat (quis non) idem facere possit in iis, quæ a parte rei non sunt vnum, B nisi analogice, qualem huius opinionis auctores putant esse eam substantiam, quæ corporeæ & incorporeæ communis est, quam nos genus summum facimus: cur inquam vno simplici & vniuoco conceptu apprehendere non poterit? Quod si potest, ergo iam conceptus is erit conceptus genericus, cum tamen substantia, quæ illi respondet, spectata ipsa rei natura, genus eorum opinione non sit, sed analogica natura. C

Refellitur 3. sententia. Sint autem rationes hæc illis sint permoti, sint quæuis aliæ, certe eorum sententia non est probanda: primum, quia conceptus formalis non potest æqualiter participari, nisi cum natura per eum repræsentata, seu conceptus obiectiuus æqualiter participetur: neque participetur, nec prædicetur talis conceptus, nisi ratione eius, quod repræsentat: Quare, si nulla datur substantia communis, quæ ex æquo participetur a particularibus D substantiis, nec conceptus, quo illa apprehenditur, ex æquo ab eisdem participabitur. Deinde, quia, si substantia prædicamentalis in communi sumpta, est vere analoga, & tamen conceptus formalis illius est vere vniuocus, licebit vtique, & non licebit præcise sumere ac considerare in omnibus substantiis id, quod tali conceptui respondet, non consideratis vllis substantiis particularibus: licebit quidem; quia quicquid conceptui vniuoco E immediate respondet, potest præcise sumi & considerari, per se sine membris diuidentibus; non licebit autem, quia in hoc differunt analoga ab vniuocis, quod nihil in eis præscindi potest a membris diuidentibus, quod omnibus sit commune. iam enim non essent analoga, sed vniuoca. implicat ergo contradictionem, facere conceptum substantiæ vere vniuocum, & ipsam substantiam vere analogam. F

Tertio, quia cum conceptus formalis substantiæ in communi repræsentat duo illa genera, substantiam corpoream & incorpoream, quatenus diuersæ inter se naturæ sunt, vel quatenus conueniunt: non quatenus diuersæ sunt naturæ, quia esset potius æquiuocus, cum tamen nullus conceptus formalis rei conceptæ sine obiectiuus (vt vocant) possit A esse prorsus æquiuocus, non quatenus conueniunt vniuoce in natura aliqua simpliciter vna; cum id negent. ergo quatenus conueniunt inter se analogice. non potest igitur conceptus formalis substantiæ in communi sumptæ vniuocus esse & genericus, si substantia in communi sumpta vniuoca generique non sit.

Postremo, quia isto modo, quem ponunt, B facile erit, omnes naturas vniuocas de medio tollere, solaque nomina & conceptus formales cum Nominalibus vniuoca facere: dicemus enim nomina hominis & animalis, & eorum conceptus formales esse vniuoca; ipsas vero hominis & animalis naturas esse analogas, & sic in cæteris omnibus quod nonnulli huius opinionis sectatores iam videntur admittere in omnibus aliis naturis generum, potissimum vero substantiæ corporeæ, C quæ corruptibilibus & incorruptibilibus communis est; nituntur que sententiam suam illo Aristotelis, quod est 7. *Physicor. cap. 4. text. 32.* pronunciato; *In generibus latere æquiuocationem*, quod & absurdissimum est, & ab Aristotele non significatur in proposito pronunciato. Est enim potius hæc eius sententia, in iis, quæ sunt magis communia, maius esse periculum incidendi in æquiuocationem. sæpe enim fit, vt dum putamus genus aliquod D ex specialibus nos iam collegisse, in analogum aliquid imprudentes incurramus; quod communiora difficiliora sint cognitu. *Pronunciatum Aristotelis expenditur.*

Ad eam vero rationem, qua illi fortasse permoti sunt, dicendum est: eam intellectus tantam vim habere, vt distinctissima ac dissimillima etiam vno simplici conceptu apprehendat, nempe quatenus ea vnum aliquid efficiunt, siue simpliciter, siue secundum quid; nunquam tamen concipere posse vniuoco E conceptu, quæ analogice tantum natura sua conueniunt. causa enim, cur etiam per accidens, vt exercitum & rempublicam vniuoce concipere potest, hæc est, quia ea ipsa per accidens communi conceptu apprehensa, æqualiter participari possunt a particularibus, in quibus similes omnino conditiones reperiuntur, quod in analogis fieri nullo modo potest. iam enim non essent analoga. *Intellectum non posse concipere vniuoce analoga communicare.*

F

NVM SVPPOSITVM idem sit quod prima substantia.

QVÆSTIO V.

Quid sit substantia prima ac secunda.

SECT.

SECTIO I.

Explicatur nomina quibus in hac controversia utuntur.

VT hæc quæstio luculentius tractetur, exponenda sunt primo nomina, quibus Theologi in hac controversia utuntur. Ea vero sunt, substantia prima, ac secunda substantia, natura item, suppositum, hypostasis & subsistentia.

Substantia unde dicta. Quatuor modis accipitur. Modus 1.

Substantia apud Latinos a substando, aut potius a substando accidentibus, dicta est. *D. Hieronymus a subsistendo dictam docet lib. 2. Ep. cap. 17. Idemq; tradit August. 7. de Trinit. c. 4.* Hæc autem quatuor modis potissimum usurpatur. Vno, pro quavis essentia rei, proscerptim universali, & quæ definitione explicari potest: quo pacto sumitur nomen substantiæ, proxime quidem sive pro vera essentia in hoc capite, cum traditur quarta substantiæ significatio, late autem sive pro quavis ratione obiectiva, etiam non entium, in definitionibus æquinoctiorum & solstitiorum. Altero,

2. pro quavis re, quæ non sit accidens, etiamsi incompleta sit: qua significatione Aristot. *Physic. cap. & tex. 12. & 8. Metaph. cap. 2. tex.* tum differentias substantiarum, tum etiam materiam & formam substantias appellat, ut eas ab accidentibus distinguat. Tertio, pro

3. re, quæ non est accidens, completa tamen: quo pacto idem *in Prædic. cap. de substantia,* excludit differentias substantiales a substantiarum numero. Postremo, pro prima substan-

4. tia, quo pacto idem libro septimo *cap. 13. tex. 44. & seq.* huius operis in disputatione contra Ideas Platonis, negat genera & species substantiarum esse substantias. Harum autem significationum prima est communis, secunda propria, tertia magis propria, quarta maxime propria. propria enim significatio substantiæ, accidentia excludere debet: nihil autem remotius est a conditione accidentium, quam prima substantia, ut mox patebit. Atque omnes hæ significationes etiam in Deum & quamlibet divinam personam conveniunt, hoc excepto, quod nec Deus, neque ulla divina persona dicitur substantia iuxta Latinæ nominis etymologiam, quam a substando dictam esse, perspicuum est.

Postrem significatio maxime propriam. Omnes in Deum conveniunt.

Definitio primæ substantiæ explicatur. Quo pacto divinis personis & divinæ essentiæ conveniat.

Prima substantia definitur ab Aristotele in Prædicamentis, *ea quæ neq; de subiecto ullo dicitur, nec in subiecto ullo est.* In qua definitione conditionem & complexum solet intelligi, quia illud tantum habet locum in Prædicamentis: quod si vera intelligas particulam *ficitam*, non dubium erit, quia definitio conveniat non modo divinis personis, ut patet, sed etiam divinæ essentiæ, sive ea concrete accipiatur, sive abstracte. Nam, ut So-

A crates, hic lapis, & huiusmodi, sunt primæ substantiæ, quia nec de subiecto ullo dicuntur, nec in subiecto ullo insunt: ita & Deus, et ipsa divina essentia. Quanquam enim Deus dicitur de tribus divinis personis, non tamen de illis prædicatur, ut de subiectis: siquidem dici de pluribus, ut de subiectis, nihil aliud, quam prædicari essentiali prædicatione de pluribus, in quibus id quod prædicatur,

B dividatur & multiplicetur: quo pacto Deus non est in Patre, Filio, & Spiritu sancto. Accedit explicatio nominis primæ substantiæ, quam Aristoteles vocat etiam eam vocem substantiam, quæ primo, præcipue & maxime dicitur: convenit enim potissimum Deo, sive divinæ essentiæ. Est igitur sive quælibet divina persona, sive Deus, ut est communis tribus personis, verissime prima substantia: non tamen ut prima substantia in Prædicamentis

C ponitur, sed absolute.

Deus substantia prima est. Quid sit prædicari de pluribus, ut de subiectis. Deus dicitur de tribus personis, sed non prædicatur.

Sed contra hæc sic obiici potest: Si Deus est prima substantia, ergo nullam divinam personam primæ substantiæ rationem habere posse, cum sub prima substantia nulla possit contineri substantia, sed ipsa sit ultimum prædicationis subiectum. aut ergo Deum non esse primam substantiam, aut nullam ex tribus divinis personis esse substantiam.

Obiectio 1. Deum non esse primam substantiam.

D Præterea, si quælibet divina persona est prima substantia, ac proinde substantia, cum ipsæ sint tres, fieri, ut dicantur tres divinas personas esse tres primas substantias, atque adeo tres substantias. At hoc nefas esse, ex Patrum dogmatis constat. Nam, in prima Nycena synodo sancitum est, Filium esse Patri ὁμοούσιον, hoc est, ut Ecclesia Latina vertit, consubstantialem, sive unius & eiusdem substantiæ: quod deinde in pluribus

E Conciliis & Oecumenicis, & Nationalibus a Romana sede confirmatis constabilitum est, ut merito Hieronymus in Epistola ad Damasum citata dixerit: *Quis audeat ore sacrilego tres substantias in Deo contendere.*

2. Obiectio.

Prior obiectio facile dissolvitur, si dicas divinas personas non proprie contineri sub Deo, seu divina essentia: quia, ut sic prædicationis contineantur, non continentur tamen quasi naturam & essentiam, quasi naturas & essentias particulares habeant, sub essentia divina

F contentas. Quare, cum omnes eandem omnino cum Deo, & inter se naturam & essentiam habeant, atque earum quælibet atque Deus, ut communis est omnibus, prima substantia est & dici potest.

Solutio 1. Personæ divinæ sub Deo, seu divina essentia non continentur.

Posterior hoc modo dissolvitur; si nomini substantiæ aliqua explicatio adhibeatur, qua constet illud non pro essentia, natura,

In divinis tres primæ substantiæ

[illegible] tres substantias [illegible] concedatur.

tarare (quæ sola prima substantia significatio) usurpari, non esse contra Patrum dogmata, tres diuinas personas tres esse, siue primas substantias, siue substantias asserere, ut si dicamus esse tres primas substantias relatiuas, aut incommunicabiles, siue incommunicabiles, aut relatiuas substantias. Alioqui nefas, sacrilegiumque est, dicere esse tres substantias, aut tres primas substantias, quod in Symbolo fidei, cuius professione Catholici ab hæreticis discernuntur, confitemur, Filium esse Patri consubstantialem coæternumque, quam eandem gloriam Spiritui sancto attribuimus. Nihil enim magis contra orthodoxam fidem, quam ut aut personas in unam confundamus, aut substantiam essentiamve in plures separemus, iuxta illud quod in Athanasij Symbolo quasi fundamentum ponitur: *Neque confundentes personas, neque substantiam separantes.*

Nulla posse concedendas tres essentias relatiuas.

Quod si quis percontetur quemadmodum liceat asserere in Deo tres substantias relatiuas aut incommunicabiles aut personales, sic etiam dicere liceat, tres essentias relatiuas, aut incommunicabiles aut personales; negandum id plane est. Quamuis enim tres relationes diuinæ personales (quæ subsistentiæ sunt & substantiales) tres entitates relatiuæ dici possunt: tres tamen essentias relatiuas dicere Theologicæ regulæ non permittunt. Vtuntur enim Theologi, ut quæque alia facultas, & multo religiosius quam ceteræ omnes, propriis & peculiaribus vocabulis, & quasi terminis, quos transilire nequaquam licet; inter quos unus ac præcipuus ille est, ut nihil essentia essentialeque in diuinis dicatur, nisi id quod commune est, ut distinguatur a personis personalibusque proprietatibus. Quo fit, ut repugnantia sit manifesta apud Theologos tres relatiuas seu incommunicabiles seu personales essentias asserere, quæ tamen in diuinis sunt subsistentiæ, siue subsistentiæ nihil habet repugnantiæ. Lege Athanasium dialogo de Trinitate, & in tractatu de definitionibus, ubi ait, naturam & essentiam in diuinis dici uniuersales, siue communes, hypostases vero particulares. quem sequuntur ceteri post eum [illegible] Deum, & quamlibet diuinam personam, & omnem simul primam substantiam, & unicam primam substantiam, non plures substantias, aut plures primas substantias, nisi quid addatur, quo periculum tollatur, ne quis tres dici substantias existimet, quod tunc esse licet cum adiectione relationis, aut alia personali conditione [illegible] cendæ.

Theologi quam religiose vocabulis utantur.

Athanasii testimonium.

Definitio secundarum substantiarum.

Secundæ substantiæ, ut Aristoteles eodem Prædicamentorum loco docuit, sunt genera & species, in quibus insunt primæ, hoc est, sub quibus collocantur essentiali subordinatione, cuiusmodi substantiæ sunt animal & homo. Vnde patet, nihil prædicari posse de Deo, quod sit secunda substantia, cum Deus nulli generi aut speciei subiici possit. Huc accedit, quod in Deo nulla omnino entitas reperitur, quæ indigeat re aliqua, in qua tanquam fundamento [illegible]. Secundæ autem substantiæ ideo dicuntur secundæ, quia indigent primis, in quibus existant, [illegible] illud, quod Dialectici a posteriori considerant, quod substantiæ apud eos dicuntur secundæ, quia indigent primis, ut subsistant accidentibus: quandoquidem vniuersalia non possunt existere nisi in primis, ita nisi in illis accidentia subsistere nequeunt.

Substantiæ [illegible] separatur.

Nihil dici in Deo, quod sit secunda substantia.

Num idem sit suppositum quod natura.

SECTIO II.

POst mysterium Trinitatis sanctissimæ, & Incarnationis diuini Verbi, cogit nos, ut hoc loco disquiramus, sitne idem suppositum, quod natura, quando Aristoteles nihil de hac dubitatione videtur sensisse, quam [illegible] veritas habet. Videtur enim credidisse suppositum & naturam singularem, in rebus quidem creatis sola ratione ratiocinante siue concipiente distingui, in Deo autem ne ratione quidem, considerationemve [illegible] tamen orthodoxa fides docet, in Deo quidem sola ratione distingui (uide etiam [illegible], de qua [illegible] ad caput 6. disputatum est) in rebus autem creatis non ratione sola, sed [illegible] in suppositum [illegible] Verbum diuinum assumpsisse hanc humanitatem, non autem hunc hominem. quod reali actione factum est, non sola consideratione. Hinc Vigilius Papa libro secundo contra Eutychetem, & Damasc. lib. 3. c. 3. Orthodoxæ fidei, recte asserunt hæreticos ob ignorantiam distinctionis suppositi & naturæ, in errores [illegible] incidisse. Nam, quia idem omnino hæc in diuinis esse putabant, alii propter unitatem diuinæ naturæ, suppositorum distinctionem negabant, ut Iudæi & Sabelliani (Lege Epiphan. contra hæreses Sabellii hæresi 62. & Nicephor. libro sexto, capite decimo quinto) alii (ut est apud Niceph. lib. 10. hist. Eccles. c. 41. & lib. 12. c. 10. August. libro uno de hæres. ad Quoduultdeum, & epist. 147. contra Arian. & Athanas. contra eosdem) propter suppositorum distinctionem, quam aperte Euangelium docet, naturæ quoque distinctionem ponebant, ut Ariani, Macedoniani, & Tritheitæ

Quid de hac quæst. Arist. senserit [illegible].

Quid fides orthodoxa doceat.

Verbum diuinum assumpsisse hanc humanitatem, non hunc hominem.

qui

qui nostris temporibus iterum pullularunt. A Qui vero apud eos naturam humanam singularem, & humanum suppositum idem esse putauerunt, plerique sunt qui negauerint eorum & vnionem diuini Verbi incarnationem. Nam, cum perspicuum sit, fieri non potuisse, vt suppositum humanum vera & reali actione assumeretur ad subsistentiam diuini Verbi, cum sit incommunicabile, colligebant illi, idem dicendum esse de humana natura. B Vnde alij vnionem naturæ humanæ cum diuina, per gratiam solum esse factam contenderunt, vt Nestoriani, alij (vt referunt Theodor. lib. 1 de fabulis hæreticis & Leo Epist. 10.) per quandam naturarum confusionem, & quasi mixtionem, vt Eutychiani. Ponamus igitur cum fide orthodoxa suppositum & naturam, non idem omnino esse, sed vt pateat, qua ratione inter se distinguantur, quid vtrumque sit, exponamus.

Errant de incarnatione [illegible] numerant.

Quid sit natura, quid suppositum.

SECTIO III.

NAturam, vt in hac quæstione a Theologis vsurpatur, nihil est aliud, quam essentia rei, siue ea vniuersalis sit, vt animalitas & humanitas, siue singularis, vt Platonitas, [illegible], quo verborum genere necessitate [illegible], vsi etiam disertissimi, qualis fuit Cicero, nonnunquam vtuntur.

Definitio naturæ, vt a Theologis vsurpatur.

Communiter autem duplicitur natura & substantia prout essentia rei sumpta. Primum, quatenus natura dicitur absolute, sed comparate [illegible] est natura [illegible] essentia. [illegible] hominem esse naturam & substantiam [illegible] hoc pacto sumptum [illegible] substantiam [illegible] habet in communi. Deinde, quatenus vtraque consideratur vel singulariter, vt in [illegible], vel [illegible], [illegible] & substantiam hominis esse, quod [illegible] rationale, & naturam ac substantiam peculiarem Platonis esse, quod sit homo [illegible], vel est, constitutam ex natura humana, & hac differentia individuali. Differunt autem quatenus nomen substantiæ hoc modo sumptum, magis vsurpatur in vniuersalibus, quam in singularibus, natura autem communiter eadem atque in singularibus atque in vniuersalibus. Sed quia subinde [illegible] solent, quid intersit inter suppositum & naturam, quam quid intersit inter suppositum & substantiam [illegible] rei hæc causa [illegible] singularis propter singularem essentiam vocitari solet, vt patebit. Singularem autem essentiam, verum potius dicemus individuam, quam essentiam ac substantiam [illegible].

Naturam & substantiam duplicitur [illegible].

Quo pacto inter se differant.

A Suppositum definiri solet a Theologis (vt Capreolus in 3 Sentent. dist. 5 q. 3, & [illegible] q. [illegible] art. 5.) substantia completa incommunicabilis, qualis est Socrates, Plato, & alij singulares homines individui. Accidentia enim non supposita vocantur, sed magis appendices & ornamenta suppositi. Incompletæ vero substantiæ, quia partes sunt & a toto perfectionem accipiunt, supposita etiam non dicuntur, quoniam nomine suppositi significatur velut perfectum B aliquid & completum. Deinde, quicquid pluribus communicari potest, siue eiusmodi sit, vt in nominibus [illegible] ceteris, quales sunt naturæ communes vere vniuersales tam abstracte, quam concrete sumptæ, siue eiusmodi, vt multiplicari nequeant, sed vnum & idem omnino sit, sicut quæ est diuina essentia in tribus diuinis personis, & esse possit natura humana in Verbo diuino, & in alia quauis persona diuina, C aut etiam in puro homine si a Verbo separaretur, propterea quod personam constitueret; id, inquam, omne suppositi rationem non habet, quod non sibi sit aliis commune, sed in eis potius, vt commune quippiam, insit. Singularia enim hæc nominis impositione suppositi vocabulo [illegible] quippiam, & quod [illegible] determinatione prædicatio [illegible] subiecto per modum formæ informabilis communicatum possit, quamuis alia ratione D pluribus communicetur, velut per modum efficientis, aut exemplaris, aut finis, aut etiam subiecti, quo pacto idem homo numero communicatur pluribus filiis, idem prototypum picturæ, aut sculpturæ, pluribus exemplis eius imitatione [illegible] idem numero aurum communiter expetitur a pluribus cupidis, idemque numero elementum commune subiectum est plurium qualitatum.

Suppositum quomodo sit incommunicabile, & quid incommunicabile.

Alij breuius, sed eadem sententia, dicunt, E suppositum esse substantiam incommunicabilem. Omittunt enim verbum *completa*, quod substantia completa, si completa simpliciter intelligenda est, idem esse videatur, atque substantia prædicto modo incommunicabilis, ac proinde superuacaneum sit alterutrum superioris definitionis verbum, nempe vel *completa*, vel *incommunicabilis*. Sed [illegible] potius sumitur vtraque particula. Primum, quia cum nos completam distribuimus in vni- F uersa Prædicamenta, & in varia eorum genera, species & individua, nomine completi intelligi solet completum, siue simpliciter, siue secundum quid, vt patet ex capite superiori. Deinde vt definitio non [illegible] eam sententiam, qua suppositum dicitur completum per realitatem quandam substantialem, quæ incompleta sit, [illegible] est. Si enim ita res haberet, cum [illegible]

Breuior alia suppositi definitio.

Cur priori potius definitione vsus sit author, [illegible].

natura sit incommunicabilis, quemadmodum & ipsum suppositum; colligi sane potest ex posteriori definitione, communitatem esse suppositum, cum sit substantia incommunicabilis. quod tamen ex superiori definitione colligi nequit. Postremo, quia se vera natura idem est substantia completa simpliciter, atque substantia incommunicabilis; cum diuina essentia simpliciter completa sit, prima que substantia; & tamen non sit incommunicabilis, nisi mentalis, idque essentiali attributione, iuxta illud Sapient. 14. *Sapere in incommunicabile nomen lignis & lapidibus imposuerunt.*

Diuinam essentiam, cum sit completa, non esse supposi-tum.

Recte autem dicunt Theologi vel hanc, vel superiorem definitionem suppositi colligi ex personae definitione, quam Boetius tradit in libro de duabus naturis, & vna persona Christi *pag. 3. a principio lib.* Sic autem: *Persona est rationalis naturae indiuidua substantia.* Vide *D. Thom. 1. part. q. 29. art. 1. & doctores alios ad 1. Sent. distinct. 25.* Nam, cum persona minus late pateat, quam suppositū, sane detractis illis verbis: *Rationalis naturae*, remanet definitio propria suppositi, vel subintellecto verbo *completa* iuxta priorem definitionem suppositi, vel non subintellecto iuxta posteriorem: ita tamē, vt verbum *indiuidua*, non idem valeat, quod singularis; sed idem, quod incommunicabilis, vt ab omnibus exponitur. Alioqui iam conueniret definitio in humanitatem Christi, & alias naturas singulares completas substantiarum, quae supposita non sunt: imo, etiam naturae diuinae, quae cum non sit suppositum, est tamen maxime singularis.

Recte definitionem suppositi colligi ex definitione personae.

Definitio personae ex Boetio.

Potest etiam suppositum definiri substantia completa omnino determinata in suo genere. Nam, etsi omnis substantia singularis determinata est ad singularitatem, vel ex ipsa sua natura, vt essentia diuina, vel per differentiam aliquam contrahentem & indiuiduantem, vt quaelibet natura creata sub specie infima contracta: est tamen adhuc, siue creata illa sit, siue increata, determinabilis ad plura, in quibus sit, aut esse possit (quae supposita vocamus) ipsa autem in quibus est aut esse potest, vlteriorem determinationem in suo genere accipere non possunt; quamuis possint in alio genere. quo pacto Verbum diuinum determinabile erat in genere corporeaturum substantiarum, item & mortalium per humanam naturam, quae humu factum est & quilibet homo determinatur, est determinabilis in diuersis generibus accidentium per varias corporis staturas, per artes & scientias, aliaque accidentia.

Alia suppositi definitio.

1 Potest denique definiri suppositum more

A logico in hunc modum: *Suppositum est omnis ultimum praedicationum subiectum, hoc est, quod nullo modo de pluribus naturali praedicatione dici potest.* Nam, cum prima substantia sit ultimum huiusmodi praedicationum subiectum in eo sensu, vt nō dicatur de pluribus, in quae ipsa diuidatur, & in quibus multiplicetur, vt patet ex Praedicamentorum libro, *cap. de substantia 3. part. quaest. 3 articul.*

B *3. & 1. p. quaest. 30. art. 4.* supposita hoc nomen habent, vt neque indiuidua, de pluribus dicantur. Ita patet, quidnam sit suppositum.

More logico suppositum definitur.

Quid sit prima substantia, prima substantia [illegible] suppositum.

Non est tamen hoc loco praetereundum, esse Deum apud Caietanum, sicut ipse loquitur, hic idem simpliciter excluditur a ratione suppositi traditamque eam essentiam ab eo
C dictam in hac materia, quae partim non dicuntur recte, partim Scholasticis merito non placent. Ait enim, Deum non quidem communiter sumptum, quo pacto falsi dei, & participatione etiam sic appellantur complectitur, sed vt vere & per essentiam est Deus, communisque tribus diuinis personis, esse concretum quasi specificum. hunc vero Deū esse concretum quasi indiuiduale, hoc est, sub Deo, quasi sub specie comprehensum, tum vero hunc Deum esse suppositum incomple-
D tum, quia etsi non est incommunicabilis, est tamen per se subsistens (quod proprium, inquit, est suppositorum.) Et quia suppositum intellectualis naturae persona dicitur, addit: *Deum esse personam incompletam.*

Caietani dicta contra hanc materiam [illegible].

Deum esse concretum specificum dicit Caietanus.

Hunc Deū esse suppositum incompletum.

Sed Deum non esse appellandum concretum quasi specificum, ex eo constat, quia verus Deus, siue, vt Anselm. verum quo describit, id, quo maius sui perfecti ex cogitari non potest, eac (si maius) est in suo perfectio-
E nis simpliciter, non potest non solum non esse communis pluribus differentibus, sed ne cogitari quidem. quidquid enim vt species concipitur, imperfectius natura sua actuale cogitatur, quam quodlibet eius indiuiduū. Itaque Deus verus, & hic Deus, sunt penitus synonyma, quemadmodum Socrates, & hic homo, demonstrato Socrate. Vnde, quemadmodum Socrates, vt Socrates est, nullo modo concipi potest conceptu specifico, aut quasi specifico: ita nec Deus. Qui de tota Dei nomen in Dialecticis institutionibus
F *lib. 2. capite 26. & 27.* inter nomina singularia numerauimus.

Refellitur primum Caietani pronunciatum.

Deum verum & hunc Deum sunt synonyma.

Quod vero hic Deus, vt communis est tribus personis non sit dicendus suppositum incompletum, minusque persona incompleta, vel ex Theologorum regulis intelligitur, quia in diuinis suppositum non sunt natura & ipsa

Secundum Caietani assertum refutatur. Theologorum [illegible] regula.

[illegible] locutiones, & ab omnium Patrum consuetudine abhorrentes. Præsertim cum decipi quis possit hoc loquendi modo, atque existimare Deum esse simpliciter suppositum & personam, cum alias concedamus substantias incompletas, esse simpliciter & absolute substantias. Accedit, quod per se subsistere, qua ratione suppositorum est proprium, non conuenit Deo, sine huic Deo, vt est communis tribus personis, sed solum incommunicabilibus substantiis, quo fit vt cum ille nec sit incommunicabilis substantia, nec eo modo per se subsistat, quo supposita & personæ subsistunt, ne incompleto quidem suppositum, aut persona ex eo appellari debeat: quod sane modo per se subsistat. Quod si non propter perfectionem, & propriam suppositi conditionem, sed propter aliquid commune suppositis, & non suppositis, potest appellari suppositum incompletum, & persona incompleta, dicemus etiam lapides & ligna esse personas incompletas, & homines incompletos, quod aliquid tamen eis commune habeant.

Cur dici non debeat Deum ut incomplete [illegible] suppositum [illegible].

Ex dictis patet, non idem esse suppositum [illegible], & qua ratione ea inter se distinguantur: tamen adhuc non constat, quidnam sit illud, quod suppositum addit naturæ: quod inferius discutiendum est.

Quid sit hypostasis, & subsistentia.

SECTIO IV.

Nomen hypostasis.

HYpostasis nomen, quod Latini subsistentiam vertunt, interdum sumitur pro ipso subsistendi actu, interdum pro re, quæ subsistit, quemadmodum intelligentiæ vocabulum, modo sumitur pro actu intelligendi, modo pro re intelligente, si quicquid corporali [illegible] cognoscitur: quo pacto substantias separatas intelligentias appellamus. Legi [illegible] libro primo, [illegible] primo.

[illegible] patet.

Subsistere autem quinque modis fere vsurpatur; duobus communi usu, tribus apud Philosophos. Communi usu subsistere interdum sumitur pro vera esse, non pro inani [illegible] specie, præsertim si verum esse non rapim transeat, sed aliquandiu permaneat. Quo significatu [illegible] Aristoteles in libro de mundo ad Alexandrum, *Ea, quæ in aere cernuntur, partim specie tenus esse, partim hypostasim sive subsistentiam habere.* Et Areopagita Dionysius asserit, malum non habere hypostasim: quod id non est, quia malum, qua ratione malum est, non habet esse [illegible], sed in defectu potius aliorum esse consistit. Et in sacris literis [illegible] de se [illegible] *manet [illegible], non subsistam.* Interdum vero pro subsistit quocunque modo: quo pacto in ædibus fundamentum, ut columnis basis, in vino fæces, in vrina sedimentum, subsistere dicitur, & hypostasis appellatur.

Subsistere quinque modis usurpari. Malum primum pro vere esse.

Malum esse non habet. Secundum pro subsistere quocunque modo.

Primo modo apud Philosophos subsistere accipitur subsistere pro esse per se, id est, non in subiecto.

Apud Philosophos autem, subsistere primo modo sumitur pro esse per se, hoc est, non in subiecto inhærentem: quo pacto omnis substantia, sive completa sit, sive incompleta, subsistere & hypost. habere dicitur, subsistentiaque & hypostasis interdum appellatur. Quo pacto non tantum primæ substantiæ, sed etiam secundæ, & substantiarum partes subsistere dicuntur, imo, D. Thomas in 1. sent. lib. d. 23 quæstione prima, articulo primo, ad 4. [illegible] ait, quia subsistere hoc pacto conuenit substantiæ, qua ratione substantia est, ideo secundas substantias potius sibi vendicare subsistentiam quam primas.

Secundo modo pro esse per se, non in aliquo, neque per modum partis aut formæ.

Secundo, pro esse per se, id est, non in aliquo tanquam per modum partis, aut formæ, a quo id, quod sit etiam suo suo esse pendeat. Hoc pacto negamus secundas substantias subsistere, quia etsi sint in primis per modum formarum, ab eis tamen in suo esse pendent. Formas item, quæ educuntur e potentia materiæ, quia natura sua nisi in materia esse non possunt, subsistere non dicimus: imo, & ipsa materia, quæ prima pars est in compositione rerum naturalium, & etiamsi omnium substantiarum in subiecto inhæsionem esse potest, cum sit pura potentia, subsistentiam per se non tribuimus, quod sine forma non cohæreat, & cum [illegible] de anim. & septimo huius operis cum [illegible] per se ipsam hypostasim habere haud concedimus.

Denique, post incarnationem diuini Verbi, ne substantiis quidem singularibus finitis, & completis, quatenus abstractis nominibus respondent, velut naturam humanam huius hominis (quæ sumitur per modum formæ totius) hoc pacto subsistere intelligimus, quia ab aliquo supposito in suo esse pendent, quemadmodum fide catholica credimus humanam Christi naturam modo quodam ineffabili pendere in suo esse a Verbo diuino, ad cuius subsistentiam assumpta est, tametsi in eo propriam, & peculiarem existentiam habeat. Hac tamen significatione dicimus non solum omnes primas substantias Prædicamentales, Personasque diuinas subsistere, quod in nullo re sint tanquam formæ aut partes, sed etiam ipsam diuinam essentiam, quæ per modum formæ tribus diuinis personis communis est, imo, & animam rationalem etiam dum est in corpore, ut formam in subiecto, in composito autem, ut pars

Natura Christi humana in suo esse dependeat a Verbo.

[illegible] subsistentiam habere, quod ratio divinæ essentiæ à divinis personis, nec anima rationalis à materia aut toto composito [illegible] suppeditare.

Tertium significatum [illegible] quo substantia dicitur per esse per se, ea independentia, qua solis completis suppositis [illegible].

Tertio, pro esse per se, hoc est ita esse, ut quod sit vel, neque actu nec potentia sit in aliquo per modum partis aut formæ, vel [illegible]. Quo pacto sola supposita substantiæ subsistentiam quæ habere dicuntur, & subsistentiæ hypostasesque appellantur: cum iam [illegible] ipsam divinam essentiam, nec animam rationalem etiam à corpore separatam. quod divina essentia actu se habeat per modum formæ, & anima rationalis saltem potentia sit [illegible] forma subiecti, & pars compositi.

Definitio hypostasis ex Basilio.

Hac significatione sic definit hypostasin Basilius Magnus in libello de differentia hypostasis & usiæ ad Gregorium fratrem Nissæ Episcopum, *hypostasis est non indeterminata substantiæ conceptio.* In qua etiam sententia [illegible] hypostasim explicantes dicimus, hypostasim esse substantiam completam determinatam in suo genere. Dicit enim Basilius *non indeterminatam* pro completa [illegible] & substantiæ determinatæ in suo genere, & substantiæ completam intellexit.

Ab Osio hæc hypostasis significatio vulgata primum.

At Nicephorus quidem lib. 10. Ecclesiasticæ historiæ cap. 15. scribit, Osium Cordubensem Episcopum, cum à Constantino Magno Alexandriam missus esset ad sedandas turbas ab Ario excitatas, primum omnium hanc [illegible] hypostasis, ei [illegible] ab essentia naturæ distinctionem [illegible], quæ errorem Sabellij [illegible]. Nam cum Arius in Patre & Filio essentias distinxisset, Sabellius autem usque adeo ei adversaretur, ut tres personas divinas in unam personam confunderet: quasi non re, sed solis nominibus distinguerentur; Osius unam esse eandem essentiam, hypostases vero tres subsistentes [illegible] asseruit. Quod idem post Nicænam [illegible] asseruit. [illegible] (in qua de distinctione [illegible] non est disputatum) [illegible] Alexandrini Concilij, quod [illegible] ab Athanasio & Eusebio [illegible] Vercellensi celebratum est, [illegible] Sabellianos tantum [illegible] hypostasim vocabulo confirmant, novam hypostasis nomen [illegible] [illegible]. Ariani [illegible] essentiam [illegible] in Ecclesia Catholica [illegible], ut scribit Ruffinus in priori libro additamenti ad historiam Ecclesiasticam Eusebij Cæsariensis, cap. 29. & Sozomenus in Tripartita lib. 5. cap. 10.

Arius & Sabellius hæresi contrarias divinas personas [illegible].

[illegible] Osium fuisse priorem, qui tertiâ hanc hypostasis significationem [illegible] ratione probabilius, [illegible] disputationi [illegible]

Osio quatenus [illegible] da [illegible]

tra haereticos ab eo primum illata intelligatur. Nam alias, si de Græcis auctoribus agatur, & si [illegible] Martyr [illegible] prope ætate [illegible] Osium, [illegible] & Dionysius Areopagita Apostolorum æqualis eam significationem usurpavit. [illegible] quidem in expositione fidei, cum non longe à principio scribit, *[illegible], genitum, procedens*, non essentiam, sed hypostases significare. valent enim, ut ait, ad discernendas personas, Patris, Filij, & Spiritus Sancti, & indicandas nobis singulorum proprias subsistentias. Dionysius vero in libro de cœlesti hierarchia, cap. 7. cum vocat [illegible] [illegible], id est, in tribus hypostasibus sive subsistentijs. quod idem videre licet in libro de Ecclesiastica hierarchia. Quod vero ad Latinos attinet, iam apud Tertullianum antiquissimum & gravissimum scriptorem, in libro adversus Praxeam, capite duodecimo, aliisque locis perspicuum est, observatam & usurpatam fuisse distinctionem inter personam & naturam. ac personæ nomen apud Latinos idem significat, quod apud Græcos hypostasis in tertia [illegible] intelligitur, quod Gregorius Nazianzenus [illegible] in Oratione pro Athanasio, cum ait, sedatam esse dissensionem inter Græcos & Latinos, quæ erat [illegible] in nominibus personarum [illegible] hypostasis, [illegible] esse dicentes. Quinetiam Latini Patres [illegible] [illegible] hypostasis [illegible] significatione [illegible] tres personas divinas, [illegible] esse hypostases [illegible] substantias [illegible] [illegible] significatione hypostasis [illegible] [illegible] Sardicensis Concilij, ut est apud Theodoretum in Ecclesiastica historia libro secundo, capite octavo, unam esse hypostasin Patris, Filij & Spiritus Sancti. [illegible] epistola ad Episcopos in Africa constitutos, hypostasim essentiam esse, dixisse; sumpro [illegible] hypostasis non in tertia significatione, sed in prima aut secunda, qua [illegible] essentiam significat. quod [illegible] contra eos hæreticos agerent, qui nomen [illegible] hypostasis pro nomine substantiæ essentiæve usurpare. Hæc de [illegible] Ecclesiæ præsul in epistola ad Cyrillum Alexandrinum, scribit Paulinum Episcopum [illegible] Episcopis decrevisse tres hypostases in divinis dicere: addidisse, magno [illegible] esse, si ea illa [illegible], ne detur occasio Deo Ecclesiam dividendi [illegible] vidistere veram dum personarum [illegible], quod apud Latinos tritum erat. Ea-

hypostasis usurpata apud Iustinum Philosophum & Martyrem, & Dionysium Areopagitam antiquos.

In Tertulliano idem usurpatum apud Latinos personam & naturam, distinctionem.

Unam hypostasim in divinis quo sensu Patres [illegible].

Ambiguitas [illegible] causam.

D. Hieron. — dem citans Hieronymus ad Damasum sic A ait: *Sufficiat nobis dicere unam substantiam & tres personas, subsistentes tres hypostases si placet, non tamen unam hypostasim esse.* & paulo post. *Mihi credite, [illegible] [illegible] sub melle latet.* Sed brevi temporis decursu obtinuit usus, ut apud Latinos etiam æque atque apud Græcos tres hypostases in divinis esse dicerentur.

De numero subsistentiarum in divinis.

SECTIO V.

Animadvertendum est tamen, neque intelligentiæ hoc loco, etsi hypostasis & subsistentiæ vocabula et ut nomina idem valentia atque alias inter ea diversitatem ceteri, quam quod hypostasis græcum nomen est, subsistentia latinum; ex ea tamen tempore, C quo Theologia via & ratione tradi cœpit, hoc est, apud Scholasticos (ut vocantur) non eandem illam utriusque vocabuli in divinis esse acceptio. Negant enim omnes divinam essentiam, quæ una est, unicam esse hypostasim, & affirmant tres personas esse tres hypostases, at in nomine subsistentiæ est non omnia apud eos consentientia. Nam alij dicunt unicam esse subsistentiam essentialem, & tres personales, in quibus quasi caput D habetur Durandus 1. sent. d. 26. q. 1. & in 3. d. 4. q. 2. Alij è contrario volunt tres esse personales, & nullam essentialem, quod plerisque recentioribus placet. Alij denique admittunt & unicam essentialem, & personales tres, inter quos præcipue ostendit Caietanus 1. p. q. 3. art. 3. & quæst. 39. art. 4. & 3. p. quæst. 2. art. 2. & quæst. 3. art. 3. quod hanc sententiam apertam explicaverit.

At si subsistentia sumatur in tertia significatione, non dubium est, quin tres subsistentiæ E personales, & nulla essentialis, quod in ea significatione idem sit subsistentia atque suppositum & hypostasis stricte accepto hypostasis nomine ex Theologorum usu, ut diximus. & hoc ipsum omnes Theologi statuunt Catholicum dogma, & eius contrarium est hæreticum, ut patet ex sacris Conciliorum, Constantinopolitani 1. in epistola synodali ad Damasum Papam, Ephesini in F epistola ad Nestorium, Chalcedonensis act. ex in expositione ad Marcianum Imperatorem Constantinop. 2. & 5. in aliis locis: Patrumque omnium decretis, qui passim distinguunt subsistentiam & hypostasim ab essentia, ut personale quippiam ab essentiali, plane asserunt, unicam esse in divinis essentiam, & tres tamen subsistentias ac hypostases

A sic: aliquam quæ natura humana subsistentiæ ex ea subsistentia ei sit, non in essentia, quam proinde ut verbo modo hypostaticam & personalem hypostasim, quam pro eodem usurpant nomina subsistentiæ, hypostasis, suppositi, & personæ, eum de humana & natura assumptione, quæ humanæ naturæ loquuntur, eandemque dicunt esse in Christo Domino unitatem subsistentiæ & hypostasis, atque E unitatem hypostasis & personæ. Ita enim docentum fuisse in prima Nicæna synodo, refertur in Constantinopolitana prima, quæ fuit generalis secunda, quod idem ipsa, & quæque sequentes generales aperte definiunt. Lege in Constantinopolitana tertia, quæ fuit sexta generalis, epistolas Agathonis Papæ, & Sophronij Patriarchæ Hierosolymitani, quæ in Concilio lectæ sunt, & Patrum consensu approbatæ. Adde & posteriores Synodos generales, Florentinam in primis sanctæ unionis, & alia minora, in quibus eadem Catholica veritas, tanquam à superioribus definita, accepta est & colitur. Item per aliorum scripta afferunt plurimi Patres, in quibus sunt Dionysius Areopagita, & Iustinus Martyr paulo ante citati, Gregorius Nazianzenus in Oratione de dignitate Episcoporum, Theodoretus de Trinitate, & contra Sabellium Damascenus tertio Orthodoxæ D fidei, & alij, tum Græci, tum Latini. neque in re hac ulla esse potest inter Catholicos dissensio.

Quod si subsistentiæ vocabulum in secunda significatione sumatur hic, tum alij aliam & sequuntur & sentiunt. Nam, etsi semper abstracte nomine pro concreto, hoc est subsistentia pro subsistente, ad hunc omnes conveniunt in tertia illa sententia, ut & tres subsistentias personales admittant, & etiam essentialem, id est, tres subsistentes, & unum subsistentem: tamen si, quemadmodum ipsæ subsistentiæ nomen abstractum est, sic etiam abstracte sumatur, nec usurpetur pro eo, quod subsistentiam habet, sed pro eo, quo Deus & divinæ personæ subsistunt (sive quod idem est pro ipsa ratione subsistendi in divinis) merito dubitatur, an unica sit essentialis subsistentia, & nulla personalis; an vero tres personales, & nulla essentialis; an denique & personales tres, & una essentialis. F Primi enim volunt, divinam essentiam esse rationem subsistendi, & Deo, & ipsis divinis personis: quod relationes divinæ, quibus illæ distinguuntur inter se, non possint esse rationes subsistendi, quatenus a natura divina distinguuntur. Secundi vero existimant, ut unum quidem essentiam esse quasi radicem subsistentiæ in divinis. at ea, [illegible]

Pampira sub sistentiæ secundo modo apud Scholasticos usurpatæ, quod diceres sententiam.

Durandus opinio.

Caietanus

diuinæque personæ formaliter subsistunt, ipsæ relationes ipsæ, quibus illæ constituuntur & distinguuntur: afferuntque pro eis potissimum quamcunque similitudinem in rebus naturalibus. Nam, quemadmodum in arbore radix est id, quo tanquam originaliter, siue radicaliter (vt dici solet) frondent & florent, & fructum ferunt: & tamen ipsi ramusculi, qui per seipsos suasque peculiares qualitates quasi formaliter folijs, floribus, & fructibus vestiuntur: sic quodammodo natura diuina est ratio originalis & radicalis subsistendi personis diuinis, quia virtute diuinæ naturæ omnes subsistant ipsæ personæ per suas personales relationes, quemadmodum formaliter personæ sunt, ita & formaliter subsistunt. Eam amplectuntur Albert. Mag. 1. sen. d. 23. artic. 2. ad 1. Alensis 1. p. quæst. 45. membr. 2. Scot. in 3. quæst. ultima, ad finem, & quodlib. 4. artic. 2. Bassol. in 3. d. 1. quæst. 3. & alij complures. Denique

Caietanus & plerique alij Theologi.

tertij asserunt, diuinam essentiam esse rationem subsistendi Deo, siue absoluta, diuinisque personis subsistentia essentiali; diuinas vero relationes esse rationes subsistendi, & distinctas personis, & ipsi diuinæ essentiæ subsistentia personali: quæ opinio, vt verisimilior est & communior, ita à nobis amplectenda, quam sequi omnino videtur Diuus Thomas de potentia, quæstione 9. articulo 5. ad 13. & in 1. distinctione 26. quæstione prima, articulo primo, itemq. 3. parte quæstione 19. artic. 1. ad secundum, & art. 4. quicquid non pauci Thomistæ velint.

Primæ ac secundæ opinionum argumenta.

SECTIO II.

Argumenta pro Durandi opinione.

PRimæ opinionis argumenta alia sunt, potissimum ex ipsa subsistendi ratione ducta. Primum, quia subsistere est absolutum quippiam, vt plane consentire videtur D. Augustinus afferens septimo libro de Trinitate, capite quarto. *Si Deus, inquit, relatiue subsistit, sicut relatiue gignit, subsistentia non erit substantia.* Cum igitur relatio non possit dare esse absolutum, fieri non potest, vt relationes in diuinis sint ea, quibus vel Deus, vel personæ diuinæ subsistunt, sed necessario dicendum videtur, solam diuinam essentiam esse id, quo formaliter omnia in diuinis subsistunt.

Secundum, quia subsistere est proprius & peculiaris modus essendi substantiam, quæ sit, vt inde habeat formaliter, siue Deus, siue quælibet diuina persona vt subsistat, vnde habet formaliter, vt sit substantia; at hoc relatio, vt relatio est, præstare non potest; cum eius formalis effectus non sit esse per se, sed respicere aliud, seu habere se ad aliud.

Tertium, quia subsistere in Deo est perfectio quædam, atque adeo summa perfectio: cum ergo relationes diuinæ personales nullam perfectionem diuinæ essentiæ adiungant, (alioqui cum ipsæ sint oppositæ, aliqua summa perfectio esset in vna persona, quæ non esset in alia) efficitur, vt per eas formaliter nec Deus nec diuinæ personæ subsistant, sed per solam diuinam essentiam.

Atque in hac sententia videtur fuisse ante *alij auctores eiusdem sententiæ* Durandum Henricus Gandauensis Quodlib. 3. quæstio 4. eandemque ex recentioribus secutus Paludanus distinct. 1. quæst. 2. in tert. *placuisse.* tiam sententiam, & secutus Ferrariensis in quartum Diui Thomæ contra Gentes, ad cap. 26.

Secunda opinio pluribus, ijsque non contemnendis argumentis stabilitur: Primum, *Secundæ opinionis argumenta.* quia tam diuina essentia non existat, nec operatur, nisi in diuinis personis; neque enim separata est ab eis, vt per seipsam vel esse, vel operari possit; perspicuum videtur, eam non per se, sed per relationes personales subsistere.

Deinde, quia si diuina natura non esset nisi in vna persona, vt Iudæi credunt, & Philosophi putarunt, quemadmodum de natura angelica cuiuslibet speciei Diuus Thomas existimat, non diceretur subsistere, nisi supposita, siue persona; quia suppositum esset id, quod esset, natura autem id, quo illud esset; igitur multo magis id asserendum est, cum sit vna eademque natura diuina in tribus suppositis: maior enim distinctio videtur esse inter naturam & plura supposita, quam inter naturam & vnicum suppositum: quo fit, vt & Deus, & quælibet diuina persona ratione diuinarum relationum, quibus supposita in esse personali constituuntur, subsistant, non ratione diuinæ essentiæ, quæ omnibus est communis. Tertio, quia hoc differunt existentia & subsistentia, quod existentia est actus essentiæ, subsistentia vero est actus suppositi, vt Theologi docent, vbi de diuini verbi incarnatione disputant: at in diuinis supposita & personæ idem sunt. Postremo, quia id, quod omnino per se subsistit, debet esse omnino particulare ac determinatum: diuina autem essentia est commune quid & indeterminatum ad tria diuina supposita: non habet igitur à seipsa formaliter subsistentiam, sed à relationibus personalibus, quibus supposita constituuntur in esse omnino particulari ac determinato, & quod nullo modo commune sit ac indeterminatum.

Hæ

Eadem sententia [illegible] asseritur.

Hac eadem sententia [illegible] a Patribus, atque Conciliis [illegible] dicatis, tum etiam in privatis cuiusque scri[illegible] sed dogma fidei Catho[illegible] licam videri possit. Nam, cum asserant tres esse subsistentias in divinis, easque faciant personales, ac rursus dicant naturam huma[illegible] Christi, ut [illegible] est, unitam esse Verbo Dei non secundum esse, sed [illegible] subsistentiam, plane videntur sensisse es[illegible] sentiam divinam non subsistere per se ipsam, sed per supposita, personasque divinas, hoc est, non formaliter ratione essentiae, sed ratione personalium proprietatum subsisten[illegible] nam habere.

Tertiae sententiae confirmatio.

SECTIO VII.

Argumentum praecipuum.

Tertia denique sententia, quae partim pri[illegible] partim secundae opponitur, his po[illegible] tissimum argumentis confirmatur.

Primum ex divino esse.

Primum desumitur ex ipso esse divino. Nam, cum illud duplex sit, unum essentiale & absolutum, alterum personale ac relativum, & omne esse divinum sit omnino per se sub[illegible] & omnino indepen[illegible] dens, necesse est, dari in Deo duplicem sub[illegible] sistendi rationem: alteram absolutam & es[illegible] sentialem, qua Deus ut Deus est, subsistit, quaeque tribus personis communis sit, alteram relativam & personalem, qua ipsae per[illegible] sonae, ut [illegible] sunt [illegible] & singulae [illegible] singulae.

Secundum ex divina operatione desumptum.

Secundum ex divina operatione. Cum enim omnis operatio supponat subsistentiam operantis, in Deo autem duplex sit operatio, [illegible] quae convenit Deo ut Deus est, sive ut [illegible] est personis omnibus, & dicitur operatio ad extra, quia exercetur in creaturis [illegible] quae convenit personis ut sunt inter se distinctae, sive ea operatio [illegible] ut in Patre & Filio, sive communicatio ut in Filio & Spiritu sancto, quae operatio [illegible] notionalis, quod in ipsis divinis personis exerceatur, & earum notitiam nobis afferat, duplex quoque sub[illegible] sistendi ratio danda est in divinis, una ipsius Dei operantis in creaturis, altera persona[illegible] rum producentium & productarum, quae triplex esse debet iuxta personarum nume[illegible] rum.

Tertium ex ipsa ratione subsistentiae.

Tertium ex ipsa ratione subsistentiae. Etenim cum subsistentia secunda subsistentiae philosophica usurpatione, de qua est sermo, [illegible] sit quod habeat esse non in aliquo, a quo in suo esse pendeat, hoc autem conve[illegible]

[illegible] accipi [illegible] persona [illegible] & Deus [illegible] sisten[illegible] sistendi rationem [illegible] divina, et alia [illegible] propter [illegible] peculiarem relationem [illegible] dependentia est, sive essentia [illegible] personali[illegible] bus proprietatibus [illegible] absentiae, aut a se invicem [illegible] dependentia [illegible] concurrunt.

Quartum ex decretis Conciliorum.

Quartum desumi potest ex decretis quin[illegible] tae & sexti generalis Concilii. Nam in Epistola Agathonis Papae, quae est in sexta, [illegible] habetur: *Confitemur Trinitatem personarum, sive subsistentiarum, et [illegible] subsistentiam, sed [illegible] subsistentiarum,* [illegible] nam *subsistentiam* [illegible] Conciliorum [illegible] subsistentiae [illegible] ut [illegible] subsistentiam pro [illegible] substantiam [illegible] dem tamen [illegible] sive Latina, sive Graeca [illegible] tum est [illegible] cumque [illegible] ex [illegible] tradidit esse [illegible]. Et quamquam ex [illegible] solo, & [illegible] perpendatur, sola ratio subsistendi absoluta, quae omnibus personis communis est, colligitur, illud enim *unam subsistentiarum*, pro *trinam subsistentiam* ac[illegible] cipiendum est, [illegible] & illud [illegible] *nam subsistentiam* pro *unam rationem subsistendi*, ne sensus sit *trinam habentium subsistentiam* [illegible] *habent subsistentiam*, quod ineptum esset [illegible] ex quinta Synodo habemus tres subsistendi rationes relativas ac personales, cum in [illegible] dicatur *divinarum personarum Trinitatem, numerabilem esse tribus subsistentiis personalibus*. Neque enim [illegible] esse potest (alii [illegible] etiam sit) Trinitatem personarum in [illegible] divinis numerabilem esse tribus subsistenti[illegible] bus personis, aut tribus subsistentibus perso[illegible] nalibus, ut verbum *subsistentia* concrete su[illegible] matur, sed plana sententia est, numerabilem esse tribus rationibus subsistendi personalibus, sive tribus proprietatibus personalibus, quae non absolutae sunt & communes, sed relativae ac singulae singularum propriae.

Quintum ex communi Theologorum sententia.

Quintum non obscure eliditur ex communi sententia Theologorum, qui ante hanc aetatem fuerunt. Omnes enim perspicue docent, essentiam divinam esse rationem sub[illegible] sistendi sufficientissimam Deo [illegible] personis, cum nihil ei desit, quo minus per eam Deus, divinaeque personae perfectissime sub[illegible] sistant; unde D. Thomas 1. parte, q. [illegible] a[illegible] docet, in solo Deo [illegible]

essentiam nihil addi [illegible] A [illegible] Lege [illegible] quaest. [illegible] D. Thomam in 3. sent. [illegible]. Scotum item in 3. Senten. dist. [illegible] & [illegible] quaest. [illegible], & 3. senten. dist. [illegible] quaest. [illegible] Scholae hoc tantum, ut praecipua capita, commemoremus. Omnes vero excepto [illegible] [illegible] quos [illegible] sequuntur, [illegible] Verbo B tribuunt, propriam & peculiarem subsistendi rationem Verbo attribuunt, ob quam humana natura in eo solo, non in Patre, aut Spiritu Sancto subsistere dicatur. Lege D. Thomam 3. part. quaestione 2. art. [illegible] & 3. part. quaestione 3. artic. [illegible]. Scotum vero Quodlib. quaest. [illegible] & Quodlib. [illegible] & alios quosdam. Itaque si utraque prima & secunda opinio, altera constituentes [illegible] subsistendi rationem absolutam & essentialem, altera item relativam & personalem, ut alterutra altera ex parte continent utraeque sententiae adstipulentur.

Verbum habet propriam subsistendi rationem ad quam natura humana in eo subsistit.

Solutio argumentorum primae & secundae opinionis, [illegible] sententia vera explicatur.

Sectio VIII.

Ad primum solutionem secundam pro prima opinione.

QVod ad primum argumentum primae opinionis dicendum est, subsistere esse absolutum quippiam, aut re ipsa, aut saltem ipso concipiendi modo. Cum enim aliquid subsistere concipimus, non illud per modum habendi esse in alio, aut ad aliud, sed in seipso intelligimus, quod per modum substantiae, etiamsi ipsum formaliter vere relativum sit. Itaque hoc pacto dicimus subsistere absolutum esse, non relativum, idque apud omnes constare, eodemque modo intelligendum esse Augustinum in loco citato. Quare, cum obiicitur relationem non posse concipi absolute, negandum id est, si de esse obiecto hoc modo explicato intelligatur. Nam relatio etiam creata & inhaerens potest concipi absoluto conceptu quatenus accidens, & quatenus ens absoluto, inquam, & a termino quatenus accidens, & a subiecto quatenus ens, esti ipsa in se vitae tantum sit realiter relatio: multo ergo magis id accidere potest in relationibus divinis personalibus, quae subsistentes sunt, & personas divinas constituunt. Neque enim dubium esse potest, quin et constitutivum

Relationem concipi posse conceptu absoluto.

A [illegible] in esse personali, absolute concipiatur [illegible] persona et [illegible] est, non tamen dispiciat ad aliud se habens, sed in se ipsa, atque absoluti habet esse [illegible] ut [illegible] relativa [illegible].

Ad secundum fatemur, subsistere esse proprium & peculiarem modum essendi substantiae, atque inde fieri Deum, sive quatenus personalem [illegible] habet [illegible] ex B substantia, vel [illegible] habet ex hac substantia sed cum substantia complexa, [illegible] loquamur, de pluribus [illegible], vel pro essentia, vel pro hypostasi seu supposito. [illegible] quae in divinis [illegible] debet, si [illegible] in divinis [illegible] formaliter esse subsistentiam non essentialem tamen, sed personalem.

Ad tertium dicimus, subsistere personale esse perfectissimum est, formamque & [illegible] C perfectio, quia includit perfectionem essentialem, tamen [illegible] distinguitur a divina essentia, nullam ei perfectionem sibi propriam, & peculiarem adiungere, nisi forte sit de perfectione [illegible], quae est negatio defectus in proprio genere, ut supra [illegible] diximus, de qua perfectione nihil est incommodi, si aliqua sit in una persona quae non sit in alia.

Subsistere personale non addere perfectionem essentiae divinae.

D Argumenta vero secundae opinionis dicendum, ex eo quod divina [illegible] non [illegible], neque operetur [illegible] & separata a divinis personis, quo pacto Plato [illegible] ponebat universalia existere, [illegible] operari [illegible] a rebus singularibus, non colligi argumentum subsistere in divinis subsistentiam essentialem. Nam quae [illegible] existit & operatur essentia divina in personis divinis, et ab eis [illegible] existendo, [illegible] operando pendens, quo tamen pacto pendet E natura creata a supposito, sive illa existentia sit sua, sive etiam singularis.

Solutio argumentorum pro secunda opinione posita in hac sectione.

Ad secundum, si in divinis unum tantum esset suppositum, forte et idem omnino esset suppositum atque natura, & id quod est, atque quo est, eodem fieret et subsistens & operatio, atque tribueretur naturae atque supposito. Nunc autem quia plura sunt divina supposita, aliquam operationem posse tribui supposito [illegible] quatenus, quod operatur, quae non potest tribui naturae, ut productio Filii & Spiritus in F natura divina. Natura enim divina non generat Filium, quem tamen Pater generat. Alia est ratio in Angelis unde etsi vera esset opinio D. Thomae, quod per eandem differentiam [illegible] ponerentur Angeli in esse individuali, per quam ponerentur in esse specifico; tamen ad hoc esset discrimen inter naturam & suppositum

Si unum tantum in divinis esset suppositum, non distingueretur a natura.

Natura divina non generat Filium, quem Pater generat.

[illegible] id quod est [illegible] suppositi [illegible] A [illegible] [illegible] [illegible] tamen [illegible] suppositi [illegible] [illegible].

Quid intersit inter existentiam & subsistentiam: & utrum illa sint actus solutio quoque [illegible] argumentorum.

Sect. IX.

AD [illegible] distinctione respondeamus, explicare oportet quid intersit inter existentiam & subsistentiam & qua ratione existentia dicatur actus essentiæ, & subsistentia actus suppositi. quæ dubia [illegible] libr. 4. [illegible] sect. 4. ad finem in hunc ipsum [illegible].

Quid sit existentia. Existentia, ut eo loco diximus, nihil est aliud quam [illegible] modus, [illegible] actualiter [illegible], sive ea [illegible] distinguatur ex natura rei ab essentia, cuius est actualitas, sive nostro tantum concipiendi modo. Quicquid enim concipitur sub quacumque ratione, eo modo [illegible] existentia, [illegible] potest, [illegible] nostro concipiendi ordine sub actuali existentia, ut [illegible] est. [illegible] in creaturis [illegible] natura ordine, cum [illegible] contingenter [illegible] *Existentia creaturis contingenter advenit.* Deo autem [illegible] essentialiter convenit existere, [illegible] nostro concipiendi ordine [illegible] *Deo essentialis.* quemadmodum Deus [illegible] concipiatur a nobis, prius concipitur [illegible] intelligens, [illegible] natura [illegible] eadem essentia divina, [illegible] ut Deus, & ut persona [illegible] concipiatur ut actu [illegible] in divina essentia includitur, qua ratione [illegible] 13. [illegible] Deum, hoc est, cum [illegible].

Subsistere [illegible]. Cum autem subsistere, sive habere esse independens [illegible] a parte, a toto, [illegible] sive quasi forma; de hac enim subsistentiæ significatione agimus) [illegible] existentia, quo [illegible] subsistentia nihil est aliud quam perfecta existentia [illegible] significat modum essendi [illegible] quasi [illegible], qui sub talium [illegible] quæ [illegible]

[illegible] generalis [illegible] per [illegible] & a subiecto, & a toto, in ipsa [illegible] ratione includitur, [illegible] colligitur subsistentiam [illegible] sumptam [illegible] habere ad existentiam, ut quandam particularem existentiam ad existentiam generaliter acceptam [illegible] modo, ut fundamentum ad id, cuius est fundamentum. Ita patet quid intersit inter existentiam & subsistentiam. B *[illegible]*

[illegible] actum essentiæ. Cum autem a theologis in materia incarnationis divini Verbi [illegible] esse actum essentiæ, & subsistentiam actum suppositi: existentia quidem generaliter [illegible] ut [illegible] habere aliquam existentiam; subsistentiam vero [illegible] ea ratione qua aliquid ita habet esse independens a toto & a subiecto, ut non sit [illegible] pars aut forma, vel quasi forma alterius C (quæ erat [illegible] subsistentiæ significatio) quo pacto subsistentia [illegible] est a Patribus, ut divinas personas ab essentia distinguerent: hoc enim pacto subsistentia non est actus naturæ humanæ, [illegible] divinæ, sed solius suppositi, sive creatum illud sit, sive increatum: cum [illegible] necessario [illegible] habeat existentiam, divina quidem perfectam & omnino independentem, humana D autem & quælibet alia creata, ut a supposito distinguitur, imperfectam & dependentem ab existentia suppositi, propter quod [illegible] naturaliter, alteri vero (quod solum divinum videtur esse posse) supernaturaliter. *Naturam creatam a proprio supposito [illegible] naturaliter, ab alieno divino [illegible] supernaturaliter [illegible] [illegible] habere dependentiam.*

Eodem modo respondendum est ad quartum ac postremum argumentum. Subsistentia enim omnino particularis & determinata, non est subsistentia naturæ & suppositi, quam [illegible] subsistentiæ significationem E explicavimus, de qua ut non erat dubium, ita nec quæstio illa.

Cur Patres [illegible] [illegible] in divinis [illegible]. Denique quod Patres, & publico consensu in Conciliis, & privato iudicio in [illegible] tres [illegible] subsistentias in divinis, easque personales, nihil appositius a nobis [illegible] subsistentiam in materia [illegible] incarnationis, [illegible] et appellari eodem modo, id est, pro [illegible] particulari, determinataque [illegible] F [illegible] ad [illegible] in ea materia confutandos.

Non idem esse suppositum & primam substantiam [illegible] [illegible].

SECTIO X.

Quid Aristoteles responsurus dixisset.

Hic disputatam aliter respondendum est ad priorem principem quaestionis partem, quam Aristotelem respondisse. Ille enim qui non novit mysterium Trinitatis, plane dixisset, nullum esse discrimen inter suppositum & primam substantiam, Deumque ut est prima substantia, atque adeo inter omnes primas hoc nomine dignissima, ita quoque esse suppositum. Re tamen vera dicendum, non idem esse suppositum atque primam substantiam, nisi in creaturis. Atque in divinis non idem esse ipsis, quae dicta sunt, hac ipsa quaestione manifestum est. Ostendimus enim Deum sive divinam essentiam, ita esse primam substantiam, ut non sit suppositum: contraque divinas personas ita esse plura supposita, ut non sint dicendae (saltem absolute ac simpliciter) plures primae substantiae. Sed vide-In rebus autem creatis eo perspicuum est haec non distingui, quia omnis substantia completa, finita & incommunicabilis quae est ratio suppositi creati, est prima substantia praedicamentalis, & vicissim omnis prima substantia praedicamentalis est singularis completa, finita, & incommunicabilis, ut inductione patere potest.

Non idem esse suppositum & primam substantiam nisi in creaturis.

Argumenta contra propositam veritatem. Primum.

Sunt tamen nonnulla, quae in rebus creatis huic veritati obstare videantur. Unum est, quod substantiae abstractae singulares, ut haec humanitas & illa, videntur esse primae substantiae: tum quia sunt substantiae finitae & completae, quae nec in subiecto inhaesionis ullo insunt, nec de subiecto ullo praedicationis dicuntur; tum etiam, quia sunt per se ipsas & directe constitutae in praedicamento substantiae, necessario videntur esse primae, & tamen constat ex iis, quae dicta sunt, eas non esse supposita, cum sint communicabiles per modum formarum, ut ex mysterio divinae incarnationis intelligitur.

2 Alterum est, quod suppositum creatum addat aliquid naturae singulari distinctum ab illa ex natura rei, ut ex eodem mysterio colligitur; prima autem quaelibet substantia, nihil aliud videatur addere naturae singulari, cum non distinguatur ab ea, nisi ut concretum ab abstracto, quae sola operatione intellectus dicuntur distingui.

3 Tertium est huiusmodi. Si Deus primo & immediate, hoc est, ut sit communis tribus divinis suppositis, assumeret hanc humanitatem ad suam subsistentiam, tribus etiam personis eam unientibus, fore hic homo quod esset unum concretum, ita esset prima substantia, & tamen non esset suppositum, esset enim substantia completa, quae neque in subiecto inhaesionis esset, nec de subiecto praedicationis diceretur, ad quod sufficit ut per distinctionem divisibilem & multiplicatam esset contracta; & tamen cum sit tribus divinis suppositis communicabilis atque adeo communicata substantia (essent enim tres divinae personae unus ille, non tamen tres homines, tamen tres habentes eandem humanitatem, & unus atque idem homo) suppositum dici non posset. Non recte igitur dictum est, idem esse in creaturis suppositum, atque primam substantiam. Vide Caiet. ad cap. 5. & 7. libri de Ente & essent. Et Scot. quaest. in Praedicam. His argumentis quae non minimas difficultates continent, hoc modo respondendum est.

Solutio huius argumenti.

Ad primum, substantias singulares creatas in abstracto sumptas, cum non primo & principaliter & maxime substantiae sint, (qua periphrasi Aristoteles nomen primarum substantiarum cap. de substantia explicavit) non dicendas esse primas substantias, neque obstare, quod saepe dicantur completae, & per se ad praedicamentum substantiae pertinentes, ut primae dici debeant, quia non sunt secundae. Nam etsi dicantur completae inter abstractas substantias, tamen nec simpliciter & absolute completae sunt, cum non per se omnino subsistant, nec de se subsistentibus tanquam genera aut species dicantur. Etsi etiam per se pertineant ad praedicamentum substantiae: quemadmodum & concreta accidentium ad accidentium praedicamenta, non tamen per se primo pertinent, quia non sumuntur ut subsistentes, quemadmodum e contrario accidentium concreta non per se primo collocantur in praedicamentis accidentium, quia spectantur ut subsistentia propter connotationem subiecti subsistentis. At in divisione substantiarum, quae fit in primas & secundas substantias, intelligendae sunt nomine substantiarum substantiae per se primo positae in praedicamento substantiae, nempe substantiae completae, spectatae ut per se subsistentes, sive per se omnino, sive per sua inferiora.

Singulares substantiae creatae in abstracto sumptae non sunt primae substantiae.

Pertinent quidem per se ad praedicamentum, non tamen per se primo.

Divisio substantiarum in primas & secundas explicatur.

Ad secundum dicendum, primam substantiam, ut prima substantia est, creatamque & increatam complectitur, etsi nullam addat realitatem naturae singulari abstractae, tamen, si creata sit, addere aliquid in nomine primae substantiae formaliter inclusum, & a natura abstracta natura rei distinctum, ratione cuius ei connectatur, ut per se omnino subsistat. Quod ut melius intelligas, advertere aliam esse rationem concretorum in accidentibus, & secundis substantiis, aliam in primis substantiis creatis. Id quod ex modo significandi nominum [illegible] potest.

Prima substantia creata quid addat naturae singulari abstractae. Aliter [illegible] nominum concretorum in primis substantiis [illegible].

Omnia

[illegible] concreta accidentium vocabula, & [illegible] fundamentum substantiarum (quasi expers concreta [illegible]) [illegible] quasi esse formale significantia: concreta quidem accidentium subiectum [illegible], aut quasi inhæsionis, vt patet in albo & [illegible]: nomina autem secundarum substantiarum ponunt aliquam substantiam, vnde & pro eisdem accipiuntur, supponuntque. Nam si dicam album disputat, album sumetur pro re affecta albedine, & homo pro aliquo singulari homine. Nomina vero primarum, quæ omnia etiam in rebus creatis concreta sunt, nullum innuunt subiectum, siue cui inhæreant, aut quasi inhæreant formaliter significata, siue de quo ipsa prædicentur, vt de inferiori, quod non solum patet ex ipsa primæ substantiæ definitione, sed etiam ex eo probari potest, quia alioqui daretur progressus in infinitum in numerandis subiectis: vnde ad eas ipsas progrediendo satis apparet, aliam esse rationem concretionis in secundis substantiis & accidentibus, aliam in primis substantiis. Illa enim non sunt formaliter ea, pro quibus concreta ipsorum nomina sumuntur, hæc autem maxime.

Solutio secundi argumenti. Ad argumentum igitur dicendum, etsi prima substantia in creatis distinguitur a natura singulari, vt concretum ab abstracto, tamen aliquid addere naturæ singulari distinctum ab illa ex natura rei, vnde habeat, vt esse omnino subsistat. Quod autem dicis solet, concreta & abstracta sola operatione intellectus distingui, in ceteris præterquam in prima substantia creata, intelligendum est, vt patet ex dictis.

Concreta ab abstractis quomodo distinguantur.

Ad tertium dicitur, veram distinctam esse [illegible], sed tamen nihil ex colligi contra ea quæ a nobis dicta sunt, neque enim si homo qui resultaret ex assumpta natura humana ad subsistentiam diuinam [illegible] perfecte communicaret creatura dici posset, quod [illegible] homo qui resultauit ex incarnatione diuini Verbi. Vt enim homo sit creatura, oportet vt finitam & dependentem habeat subsistentiam, qualis non esset subsistentia illius hominis, quia non humana foret, sed diuina. [illegible] hominem, qui est Christus, esse creaturam, sed [illegible], quia [illegible] diuinam personam, [illegible] hominem humanitati ad [illegible] subsistentiam diuinam [illegible] esset, quæ [illegible] substantia est [illegible]. [illegible] homo ille prima substantia, quia per se [illegible] subsisteret, nec subsistentiam suam [illegible] ab aliquo, [illegible] form[illegible].

Vt homo sit creatura quid sibi vendicet. Christum non esse creaturam simpliciter.

[illegible] absoluta, neque esse suppositum, quia [illegible] eius diuini [illegible] forma, quia [illegible], neque etiam eadem [illegible]. Verum ex his duobus [illegible] non potest, non idem esse in creatis [illegible] suppositum & primam substantiam, si [illegible] homo subsistens diuina subsistentia [illegible] dicimus.

Quæ vt melius intelligantur, [illegible] in rebus quidem creatis per idem formaliter aliquid esse primam substantiam & suppositum, nempe per illud ipsum, quod supponit naturæ additum singulari in absoluto [illegible] siderat, quicquid eandem id sit. Nam per illud idem fit creatura independens subsistens, per quod fit incommunicabilis, & [illegible] versa: independentia tamen, independentia potius a toto, aut forma, vel quasi forma a subiecto, vel quasi subiecto etiam prædicationis, quæ independentia est propria primarum substantiarum. At in creatis aliud est (si non formaliter, certe virtualiter & ratione) id per quod aliquid est independenter subsistens & incommunicabile. Nam, siue Deus, siue homo subsistens diuina subsistentia ratione ipsius diuinæ essentiæ, independenter subsistit, & tamen nec Deus, nec homo diuina subsistentia subsistens, est incommunicabilis ratione ipsius diuinæ essentiæ formaliter, sed ratione diuinæ personalitatis, virtualiter nostroque intelligendi modo addita. Quæ differentia inter res creatas, & increatam, sed potius increatam, ex finitate creatarum & infinitate increatæ essentiæ sumitur. Nam creata essentia cum propter limitationem suam seipsa pluribus communicare nequeant, vtrum tantum singularis se sibi vendicant suppositum, & aliunde quasi expectant, vt pluribus supposita communicare, neque ab ipsa diuina subsistentia, sed ad illam assumantur. At increata essentia, cum sit illimitata, non est ad vnum tantum suppositum semper natura addicta, sed est plurium suppositorum quasi forma. Vnde si eius communis subsistentia alicui creatæ naturæ communicetur, suam quoque communicabilitatem ei impertiet, vt licet illa esse, finita & limitata sit, pluribus tamen suppositis essentiatur communis.

Concluditur eandem esse distinctionem suppositi & primæ substantiæ in rebus creatis, [illegible] diuinis.

Vnde collige, in diuinis quidem, & in [illegible] etiam aliam esse rationem primæ substantiæ, aliam suppositi, at re[illegible] & formaliter in rebus creatis vnam & eandem esse vtriusque definitionem.

Obiectio. Est & aliud argumentum, quo non idem videantur esse in rebus creatis prima substantia & suppositum [illegible] quia [illegible]

hanc primam substantiam videtur constitui ex illa [illegible] differentia individuali [illegible] addita [illegible] & speciei humanae, & hac [illegible] substantia sic constituta indiget alterius additamento, quo fiat incommunicabilis.

Solutio. Differentiã individuã primã substantiã constitui, dari non [illegible].

Sed huic argumento respondendum est, differentiam individualem, quae semper in concreto sumenda est (loquimur enim de substantia) perinde esse, ac si additur speciei infimae substantiae concretae, in abstracto sumptae, eamque contrahit ad naturam singularem abstractam: altero, ut additur eiusmodi speciei in concreto acceptae, eamque contrahit ad singulare concretum. Si ergo illa posteriori modo spectetur, non prius fatemur primam substantiam constitui ex sola natura specifica & differentia individuante addita: sed negamus opus esse additamento ullo alterius, quo substantia fiat incommunicabilis: differentia enim individuum, ut additur concreto specifico substantiae specialissimo, [illegible] formaliter additamentum illud, quod quidam ad- [illegible] (de quo loquimur) reddit substantiam non solum omnino per se subsistentem, sed etiam incommunicabilem. Quamquam enim est [illegible] subsistentia aliqua divina ad quam creata natura assumatur, non necessario ut reddat substantiam incommunicabilem. Nam, sicut subsistentia personalis, ut subsistentia Verbi divini, reddit quidem subsistentem, & omnino per se subsistentem, & incommunicabilem, verum si esset assumptibilis, redderet substantiam per se omnino subsistentem, sed non incommunicabilem, ut patet ex dictis. Hinc colligitur eandem esse differentiam individuam quae in creatis constituit hanc humanitatem, & hic homo: tamen non ut constituit hanc humanitatem esse naturam omnino sine additamento [illegible] in genere substantiae, tamen constituit hunc hominem esse [illegible], formaliterque includere eiusmodi additamentum.

Differentia individuans concreta & abstracta substantiae permanens eadem [illegible] non habet. Obiectio.

Quod si quis urgeat, ergo differentias individuantes, quae constituunt primas substantias creatas, non esse simpliciter simplices, sed compositas ex simplicibus & eiusmodi additamentis, & quod longe durius [illegible] differentiam individuantem constituentem hunc hominem qui est Christus, quem hominem fatemur esse primam substantiam [illegible] differre ab ea quae constituit humanitatem Christi, & additamentum hoc [illegible] personalitatis [illegible], huic modo respondendum est.

Additamentum, quod cum natura singulari [illegible] suppositum constituit [illegible] suppositum compositum, quia non habet rationem partis, sed [illegible] ut in sequenti disputatione patebit, in qua iam necesse est quaerere quid tandem sit illud, quod suppositum addit naturae. *Solutio.*

QVIDNAM SIT ILLUD, quod suppositum addit naturae.

QVAESTIO VI.

Refutatio primae opinionis de distinctione suppositi a natura.

SECTIO I.

IN hac quaestione quatuor extant celebriores Theologorum opiniones, ex quibus prima fuit Henrici Gandavensis, quodlib. 4. quaest. 4. Durandi, 1. dist. 34. quaest. 1. & quorundam Nominalium, qui suppositum creatum solo concipiendi ac significandi modo a natura distinguunt: ut nimirum eadem singularis natura dicatur suppositum quatenus concipitur ac significatur ut habens naturam, natura vero, quatenus concipitur ac significatur ut habita. Itaque putant non aliud esse discrimen inter Socratem & singularem naturam Socratis, quam inter hominem communem, & humanitatem communem, quae sola operatione intellectus distinguuntur, ut paulo ante diximus. Eorum ratio praecipua est, quod in accidentibus concretum & abstractum, solo concipiendi modo distinguuntur, ergo & in substantiis.

Quotuplex sit circa hanc quaestionem [illegible] suppositum creatum [illegible] natura distinguat.

Haec tamen opinio merito a Doctoribus reiicitur. Nam iuxta eam, nullo modo quidem vix intelligi potest, quo pacto verbum divinum naturam humanam assumpserit, nec tamen assumpserit suppositum humanum, sive personam humanam, ut sacra Concilia definiunt. Vide Concil. Ephes. c. 1. & Chalced. act. [illegible] Aug. de fide ad Petrum c. [illegible].

Reiicitur sententia.

Deinde, non in divinis tantum, sed in rebus etiam creatis idem esse suppositum & naturam, & omnino id, quod est, & quo est, communiter Patres (in quibus sunt Hilarius libro [illegible] de Trinitate, August. [illegible] Magistro [illegible] Concilio Rhemensi) [illegible] in rebus creatis. Nec satis est, quod Du-

Solutio.

randus

[illegible] propterea suppositum & [illegible] [illegible] datam veritatem [illegible] dem, quia in natura suppositum creatum [illegible] aliqua accidentia, quae simul cum natura ad [illegible], quod natura sola, suppositum enim non est aggregatum aliquid ex substantia & accidentibus, sed mera substantia. Nec Patres nomine suppositi naturam cum accidentibus intellexerunt, quia quando non nunquam suppositum creatum per accidentia declarabant: alioqui nihil fuisset apud illos difficultatis in hac quaestione cum luce clarius sit nonnullum esse naturam substantiae simul cum accidentibus: neque naturam solam, itaque quando dicitur, non suppositum creatum, ut in praedicamento substantiae specificatur id esse: atque naturam singularem, nisi illi [illegible] patres propter mysterium incarnationis vbique docuerunt.

nandi [illegible]

Patres [illegible]

Refutatio secunda.

SECTIO II.

Secunda opinio est Scoti 3. Sent. d. 1. q. 1. art. 1. & dist. 6. q. [illegible] & quodlib. 19. art. 3 dicentis suppositum creatum non addere naturae singulari, nisi negationem duplicis dependentiae, actualis scilicet, & aptitudinalis: cum partis a toto per se, tum etiam naturae ab alieno supposito, seu quod idem est, ab alio per se sustentante; proinde nec formam Socratis, dum existit in corpore, esse suppositum, quia pendet a Socrate cum quo actu praestat, nec est cum est a corpore separata, quia est apta, ut sit pars Socratis: neque item naturam humanam Christi, quia est minus habet aptitudinem, cum naturaliter propter [illegible] (sic enim interpretatur Scotus [illegible] in alieno supposito (aliqui [illegible]) in propria tamen actu est in aliquo supposito [illegible] natura [illegible] habet enim modo Verbum diuinum duplicem naturam, vnam diuinam secundum quam subsistit vt Deus, alteram humanam secundum quam subsistit vt homo, quia vero humanitas Socratis, [illegible] nec aptitudine est pars, aut natura alicuius suppositi, sed sola potentia obedientiali potest esse natura suppositi diuini, colligit Scotus humanitatem Socratis cum [illegible] negatione esse suppositum, neque ita [illegible] habere in natura substantiali creata singularitas, neque completio, quae ponitur quasi in humanitate Christi, [illegible] suppositum creatum [illegible] distinguit a propria natura singulari [illegible] [illegible] negationem [illegible] ipsi soli. Quoniam [illegible]

Scoti opinio [illegible] negatio [illegible] duplicis dependentiae, quam formaliter [illegible] suppositum [illegible].

Scoti opinio.

[illegible] sententiam [illegible] [illegible] apud Capr. in 3. [illegible] q. 1. Marsilius in 3. dist. 1. q. [illegible] Gabr. [illegible] [illegible] dist. 1. quanquam [illegible] quando aliter eam explicare videntur.

Sed neque huiusmodi sententia probanda est Turriano, quia si vera esset, non satis Catholica docerat in Synodo Ephesina ex persona Felicis Papae, & in Chalcedonensi recitatur prima siue Nicaenae Synodi [illegible] in quodam decretali, Verbum diuinum assumpsisse vniuersam humanitatem, per tamen assumpsisse hominem, [illegible] [illegible] esse: quia ita assumpsit naturam, vt non assumpserit negationem, quibus suppositum. Scoti sententia, complent, quae ratio indigna videtur, quae a Theologis afferatur.

[illegible]

C Deinde quia vix excogitari posset non modo illud huiusmodi, *Verbum [illegible] personam humanam*, hoc est, impedimento imple[illegible] Personae humanae, quod vocant Personalitatem, sed etiam id quod communiter Theologi dicunt, *Verbum diuinum non assumpsisse personalitatem humanam*: esset enim sensus quod supponitur, ac supplerit negationem quod quam sit absurdum, nemo non videt.

Verbum [illegible] assumpsisse personam humanam quid sit.

D Tertio, hac ratione, si humanitas assumpta a Verbo non personatur, vt ita dicam, in Christo per aliquam negationem, sed per ipsam Personalitatem diuinam Verbi, quae est Positiua: ergo etiam humanitas Socratis Personatur in Socrate per aliquid negatiuum, sed positiuum. Personalitas enim creata imitatur increatam. Nec refert, quod Personalitas increata sit relatiua: creata autem absoluta, siquidem ex infinitate diuinae perfectionis prouenit, vt Personalitas in diuinis non possit esse absoluta. Quo fit, vt nihil obstet imitationi, quod creata sit absoluta: obstaret autem plurimum si esset negatiua: negatio enim cum sit non ens, non potest esse imitatio naturae entis.

E Quarto, omnia supposita creata sunt primae substantiae, vt dictum est: sed primae autem substantiae, cum sint substantiae, neque adeo principia substantiae, non includunt in sua constitutione negationem vllam. Non ergo Scotus ita credat suppositum creatum addere naturae singulari negationem, vt ea ablatione [illegible] & suppositi [illegible] videtur [illegible] [illegible] *naturam personam [illegible] per duplicem negationem [illegible]*, cum vero prima sententia [illegible] 17. [illegible] demum, improbata fuerit Ioan. Bacho. [illegible]

[illegible] sufficiat, ut nulla opinio non sit probanda. A

Suppositum in creaturis esse perfectius natura singulari.

Quinto, quia suppositum in creaturis est perfectius natura singulari, comparatum etiam ad naturam singularem, ut omnino per se subsistens ad id, quod non per se omnino subsistit. Cum ergo natura singularis addat naturae communi aliquid positivum, utpote differentiam individuantem, consequens est, ut suppositum addat naturae singulari aliquid positivum. B

Sexto, quia cum suppositum sit per se incommunicabile, natura autem communicabilis, ut supra dictum est, aliquid positivum dandum est in supposito, & non in natura, in quo positiva incommunicabilitas suppositi fundetur; nam [illegible] nullum aliud esse potest, nisi fundamentum aliquod positivum, quod suppositum addit naturae.

C Huic argumento respondet Scotus, tunc dumtaxat necesse esse, ut negatio constituens [illegible] aliquid positivum, cum illa includit repugnantiam, quo pacto negatio divisionis in inferiora constituit individuum; ideo enim individuum addit naturae universali aliquid positivum, quia nulla potestate fieri potest, ut individuum dividatur in plura inferiora. At negationem duplicis illius dependentiae, quae suppositum complet, & si tribuitur in supposito divino cum repugnantia (neque D enim divinum suppositum alii supposito communicari potest) non tamen necessario cum repugnantia in supposito creato. Nihil enim creatum, inquit, dari potest, cui repugnet communicari supposito divino. Quare non oportet esse, ut incommunicabilitas suppositi creati fundetur in aliquo positivo, quemadmodum, quia non repugnat superficiem esse albam, non est necesse, ut quando de facto illa non est alba, constituatur negatio albi per E aliquid positivum, ut si detur superficies nudata illo colore, quod divina virtute fieri potest.

Haec tamen solutio etsi ingeniose ponit fundamentum respondendi, non recte tamen illud accommodat instituto. Nam si suppositum creatum constat ex natura singulari & negationibus quas addit naturae singulari, implicat contradictionem, quod communicetur supposito divino: data enim tali communicatione, jam natura singularis esset aliunde F communicata & non communicata. Si vero non constat ex talibus negationibus, sed est sola natura singularis, habens adjunctas illas duas negationes quasi conditiones, sine quibus non esset suppositum, jam vere ac formaliter hic homo esset haec humanitas, nec distinguerentur per se & formaliter suppositum & natura, sed tantum per accidens, quod ille minime vult. Accedit id, quod maxime adversatur doctrinae Scoti in hac sua [illegible] sententia; suppositum quatenus suppositum est, non modo in divinis, sed etiam in rebus creatis vindicare sibi rationem incommunicabilis, omnino etiam per potentiam obedientialem, quo tamen modo illud putamus distingui a natura singulari. Nam si aliquod suppositum communicabile est divino supposito, ergo & assumptibile ad subsistentiam divinam, quod tota Theologorum Schola negat, neque id tantum spectata potentia naturali, sed etiam obedientiali, ut late dictum est. Nec vero id tantum omnes dicunt, sed etiam ex eo probant, quia si esset assumptibile, ergo posset post assumptionem habere propriam subsistentiam, quod repugnat rationi rei assumptae.

Suppositum in rebus creatis, [illegible] etiam per potentiam obedientialem, esse incommunicabile.

Ita patet, non esse probandam sententiam Scoti in 3. dist. 1. quaest. 1. de addito negativo, quam expositor eius Lychetus adeo absurdam putavit, ut videatur maluisse in perversam expositionem haberi, quam suo magistro improbabilem opinionem adscribere. Atque etsi de re ipsa recte sensisse videatur, non tamen recte Scotum interpretatus est. Quamquam enim Scotus in 3. dist. 1. quaestione 1. & in 3. dist. 6. quaest. 1. & quodlib. 19. art. 3. ait, duas esse vias probabiles in hac quaestione, unam de addito positivo, aliam de negativo, tamen perspicue in posteriorem partem inclinavit, ut aperte pugnet cum eius sententia Lychetus. Sic quicumque alias sententias priorem attribuat, posteriorem tamen saepe alibi perspicue amplectatur.

Lychetus a Scoto dissentit.

Refutatio tertiae sententiae.

SECTIO III.

Tertia opinio est Capr. in 3. Sent. dist. 5. q. 3. art. 3. ad 2. contra secundam conclus. & ad tertium Aureoli, ubi relatis tribus quibusdam modis, quibus suppositum creatum dici potest addere aliquid positivum naturae singulari, amplectitur quartum, quod est addere subsistentiam, sive existentiam, non qua aliquid existit quocumque modo, sed qua per se, seu separatim, seu incommunicabiliter existit, quae omnia apud illum idem omnino valent. Subdit autem, suppositum non ita addere subsistentiam naturae singulari, ut ea includatur in supposito tamquam pars, sed ita, ut connotetur ac in obliquo significetur nomine suppositi, quod alii sic explicant, ut dicant, suppositum creatum juxta Capreoli [illegible], suppositum addere naturae singulari subsistentiam, non tamen ut aliquid sibi intrinsecum,

Tertia de supposito opinio Capreoli, addere subsistentiam per modum connotati.

sed

[illegible] A [illegible] sapientiam [illegible] esse D. Thomæ multis [illegible]. Vnde, quia [illegible] [illegible] 4. con. gen. c. 43. & [illegible] 3. & [illegible] & [illegible] de [illegible], existimat, existentiam in creaturis distingui realiter à re, etiam est existentia, [illegible] est [illegible] 3. p. q. 2. ar. 2. & 3. p. q. 3. ar. 2. q. 3. ar. 3. suppositum in creatura, distingui realiter à natura, id enim propter [illegible] existentiam [illegible] B [illegible] verum est.

Sed [illegible] sententia placet. Primum, quia [illegible] discrimen naturæ, & suppositi ad solam vocabulorum connotationem reducitur, aut ad [illegible], [illegible] natura non est suppositum, non [illegible] quid aliud [illegible] & [illegible] opinionem, [illegible] quod prima [illegible] connotationem [illegible] C [illegible], hæc autem [illegible] existentiæ per se.

[illegible] Adam [illegible], est supposi[illegible], etiam quia [illegible], est suppositum, personam, & non est natura [illegible] est igitur necessaria existentia [illegible] per [illegible] sine qua non, vt suppositum distinguatur à natura.

Subsistentia non definitur nisi per [illegible]. Tertio, quia [illegible] subsistentia [illegible] non [illegible] D [illegible] per se, formaliter [illegible] existentiam per se, sed quia est entitas quædam, cui conuenit [illegible] existentiam [illegible], vt [illegible] subsistentia [illegible] per se, id est, existens non in alio subiecto [illegible], [illegible] prædicationis, quia [illegible] formaliter [illegible] existentiam, sed quia [illegible] quandam [illegible], [illegible] existentia [illegible]. Ita D. Thom. 1. con. gen. c. 25. & [illegible] Auicennam.

Ex D. Thoma fundamentum [illegible] opinionis [illegible] [illegible] E [illegible] suppositum [illegible] ad [illegible] [illegible]. Quarto, quia apud D. Thom. 3. p. q. 17. ar. 2. subiectum existentiæ [illegible] non est natura ipsa, sed suppositum: ex hoc enim [illegible] naturam humanam in Christo non habere existentiam creatam, [illegible], quia non est suppositum, sed [illegible] per existentiam diuini suppositi [illegible] 3. p. q. [illegible] & quodl. [illegible] & alibi [illegible] F [illegible] suppositum [illegible] subiectum existentiæ [illegible] natura, [illegible] & suppositum [illegible], quam suppositum habeat existentiam [illegible] ad communionem existentiæ, [illegible] quæ natura non est suppositum, [illegible] aliquid

[illegible] A [illegible]. Atque hæc ratio non [illegible] apud [illegible] habere debet.

[illegible], quia existentia in creaturis [illegible] natura ordine [illegible], quod [illegible], in Deo autem nostro intelligendi modo, ex [illegible] incommunicabilis, [illegible] suppositi saltem nostro intelligendi modo aliquid incommunicabile, [illegible] natura autem non [illegible] B [illegible] suppositum, igitur [illegible] suppositum distinguitur à natura nostro saltem intelligendi modo, quam illa habeant [illegible] existentiæ. Ita patet hanc opinionem nec probandam esse, nec D. Thomæ [illegible].

Quarta sententia, & quatenus [illegible] sit.

SECTIO IV.

C QVarta opinio est Caietani 3. p. q. 4. art. 2. & aliorum [illegible] non modo [illegible] Scholasticorum, sed etiam veterum, in quibus est [illegible] con. gen. c. 43. [illegible] enim [illegible] Scotum in 3. d. 1. q. 1. [illegible] probabilem, quia [illegible] alij, vt [illegible] 3. p. q. [illegible] Caietanum secuti sunt. Sed quia [illegible] omnino [illegible] habetur. [illegible] in commentarijs D [illegible] D. Thomæ 3. p. q. 17. ar. 2. & q. 19. ar. 1. [illegible] minime [illegible], suppositum creatum addere naturæ singulari aliquam entitatem intrinsecam pertinentem ad prædicamentum substantiæ, & re ipsa à natura diuersam, [illegible] eam sententiam esse D. Thomæ, quia D. Thomas affirmat suppositum esse [illegible] subiectum existentiæ & subsistentis, naturam autem minime, vt modo [illegible], quia 3. p. q. 2. ar. 2. [illegible] E [illegible] & corpore constitui in nobis duplicem [illegible], [illegible] naturæ, alteram personæ: [illegible] [illegible] duplicem entitatem, naturæ scilicet, & suppositi, quas [illegible] [illegible] etiam quia 3. p. q. 4. ad tertium, & 4. [illegible] con. gen. c. 43. [illegible] natura aliqua intellectualis in propria persona existens ad subsistentiam personæ diuinæ [illegible], [illegible] propriam personalitatem [illegible], & personam propriam F [illegible]. quod non [illegible], [illegible] suppositum [illegible] naturæ singulari aliquam entitatem intrinsecam substantialem, & realiter à natura diuersam.

Quo [illegible] [illegible]. Quo autem modo se habeat illud [illegible] ad naturam, declarat Caietan. exemplo [illegible] lineam, & [illegible] heterogeneam, sine similitudine. Vt [illegible] puncta qui terminat lineam, non est [illegible]

[illegible]

Exemplum aliud.

[illegible]

Quartum probabile. Et, remanente

[illegible]

Quid si, sed persona quod suppositum supra naturam addat.

[illegible]

Vera D. Th. sententia ... Caiet.

[illegible]

Angelorum ... compositionem ...

[illegible]

Quartum Caietani ... probabile.

[illegible]

[illegible]

modo accepto nomine subsistentiae, nunc pro [illegible] modo essentiali [illegible] & [illegible] [illegible] sibi connaturali existere per se, nunc pro ipsa omnino per se existentia. Quod si [illegible] de [illegible] personalitate dicit, quo modo subsistentia est de ratione constitutiva personarum ex natura rei, dicet [illegible] intelligendi modo subsistentiam prior est [illegible] personalitas quasi proprium personale, cum [illegible] ordinate more nostro concipiendi [illegible] post personam constitutam per [illegible] subsistendi rationem, quae est ipsa relatio personalis.

Quomodo subsistentia in divinis sit de ratione constitutiva personarum.

Solutio earum, quae contra approbatam sententiam obiiciuntur.

SECTIO V.

Argumenta contra hanc sententiam. Primum.

SVnt tamen plerique, quae labefactare approbatam sententiam videantur. Primum obiicit Scotus in 3. d. 1. quaestione prima, Si ea vera est, verum erit etiam aliquam entitatem dari in homine, quae non sit assumpta a Verbo, imo vero, nec possit assumi, ipsam videlicet entitatem personalitatis, quam persona dicitur includere ultra naturam singularem. id vero absurdum esse: tum quia ut Damasc. libro tertio fidei orthod. cap. sexto, ait: *Quod non est assumptibile non est curabile [illegible] [illegible]* Tum quia omnis entitas creata est in potentia obedientiali respectu personae divinae, ut possit assumi ad subsistentiam illius.

Resp. Caiet.

Huic argumento occurrit Caietanus, necessario concedendum, aliquam entitatem non posse assumi ad subsistentiam divinam. Omnes enim concedunt Personam, ut Personam, non posse assumi, [illegible] ergo Persona, ut Persona sit subsistentia, sit vel aliqua subsistentia, & quod hinc sequitur, aliqua entitas non possit assumi, quare nihil mirum, si entitas etiam personalitatis non possit assumi. Ex quo sequitur, non omnem entitatem esse in potentia obedientiali ad huiusmodi assumptionem, sed omnem et solam eam, quae ad naturam pertinet, quatenus a persona distinguitur. Quod autem Damascenus ait, *quod non est assumptibile, non est curabile*, id [illegible], quae pertinent ad naturam ut a persona distinguitur, intelligendum est. Id quod ex aperte [illegible], quia Damascenus plane eo loco, personalia non esse assumpta. Interpretatur *Deum assumpsisse quicquid in nostra natura plantavit*, in natura enim illa, non in persona.

Exponitur Damasceni locus.

Deum assumpsisse quicquid in natura nostra plantavit.

Secundum.

Argumentatur etiam Scotus, ex hac sententia effici humanitatem Christi carere illa entitate personali, quam habent caeteri homines, unde videtur sequi eius humanitatem [illegible] non esse eiusdem speciei cum caeteris hominibus.

Solutio.

Ad hoc argumentum [illegible] humanitatem in Christo ipsa sit [illegible] completa, quae admodum in ceteris hominibus, non esse tamen imperfectam naturam, tametsi illi una desit differentia individualis, neque ipsa sit pars alterius perfectionis [illegible] personalitatem, quia [illegible] habet personalitatem divinam. Non sequitur etiam Christum non esse eiusdem speciei cum caeteris hominib. quia [illegible] inter homines singulos [illegible] personalitates, imo, nec secundum differentias individuales, sed [illegible] naturam specificam, quae [illegible] Christo, & caeteris hominibus [illegible] nec de essentia individuantes minime concurrunt, ut supra dictum est.

Christi humanitas non est imperfecta.

Christus est eiusdem speciei cum caeteris.

Obiicit quoque idem: Si natura humana dimitteretur a Verbo, fore, ut iam [illegible] vel maneret non personata, [illegible] novam realitatem, quae tamen per solam dimissionem [illegible] non potest.

Tertium Scoti argumentum.

Hoc obiecto ita respondet Caiet. neque [illegible] fore, ut natura dimissa existeret non per [illegible] sed per [illegible] personalitas propria, non quidem per novam actionem, sed per quandam naturalem consequentiam, quae posito [illegible] sublato impedimento [illegible]. [illegible] non posse naturam humanam dimitti a Verbo, & existere, nisi [illegible] nova existentia [illegible] humanitatem Christi non existere, nisi per existentiam divini Verbi, ut supra sect. 3. [illegible] probabile esse [illegible]. Addendum [illegible] quod [illegible] impeditionem [illegible] accommodari [illegible], quia humana Christi natura non eodem modo impeditur per divinam personalitatem, ne habeat propriam, quo gratia impeditur a [illegible] in loco supra [illegible], ac proinde oportet naturalem dimitti a Verbo [illegible] gratiam [illegible], ut intelligatur, quo pacto personalitas propria sola dimissione resultaret in natura dimissa, [illegible] natura quatenus est in persona Verbi, nullam propensionem habeat ad propriam personalitatem.

Solutio Caietani.

Explicatio solutionis.

Potest contra hanc solutionem obiici: Si ex natura dimissa resultare potest propria personalitas, idque naturali consecutione, ut dictum

Obiectio contra solutionem.

a Christo, fieri posset vt idem numero natu- A ra [illegible], quandoquidem, si vel semel absumpsisset naturam humanam [illegible] existentem, [illegible] suppositum naturæ per dimissionem [illegible] ad eandem & eidem numero naturaliter redire, vt licet, quia fieri potest miraculose. Vide D. Tho. quodlib. 4. q. 5. & aliis locis. Aegid. Theorem. 1. Marsil. lib. de Gener. q. 9. & in 1. q. 17. & in 3. sent. q. 11. & plerosque alios.

Secunda obiectio. Præterea si personalitas propria separaretur B naturaliter naturam dimissam, esset vtique passio illam, & causatio ab illa: quod fieri non potest. Deus enim per se ipsum non potest supplere passionem effectumue illam creatam, sed causam.

Solutio prioris. *Idem numero redire non potest, quod [illegible].* Priori obiectioni dici si diceret D. Thomas, necesse esse, vt ibi interueniat miraculum idem numero existentia, quam Deus naturæ dimissæ contulerat. Non est tamen necesse vt in ea [illegible] cogatur. Quod enim dicitur fieri non posse, vt idem numero naturaliter redeat, intelligendum est de eadem existentem numero non solum quoad suppositum, sed etiam quoad naturam, idque per generationem. In dato autem casu, nec natura C separatur, quippe quæ, vt Scot. in 3. d. 6. q. 1. [illegible] & alij naturaliter [illegible] existentiam quam habebat propriam, non erat amissura, nec huiusmodi reparatio suppositi per veram generationem fieret.

Absoluta obiectionis solutio. Ad posteriorem dici potest, naturalem personalitatem non consequi naturam creatam, vt passionem, sed vt terminum, ea [illegible] perfici possit, vt in terminatione. Neque etiam argumentum est, illam esse aliquo modo effectum Naturæ, vt obsessio eam non habeat. *Deus supplere per se ipsum potest effectum.* Deus enim, etsi per se ipsum supplere non possit effectum, vt effectus est; tamen potest illam supplere, quæ ex parte naturalis imperfectionem, quemadmodum in ea parte supplet causam creatam, qua ratione imperfectionem non importat, terminare naturam ad illam imperfectionem secum affert.

Quarta obiectio principalis. Obiicies præterea Scotus: Si hæc sententia vera sit, fieri posse id, quod nulla ratione videtur admittendum, vt existat natura singularis sine vlla personalitate. Nam si personalitas in creaturis est vltima perfectio naturæ ordine, quam natura singularis, potest Deus creare naturam singularem sine personalitate propria illam, nec conferre illi personalitatem diuinam, quia id ipsa sufficit fieri non posse. *Contra [illegible] responsio.* Constat enim non posse naturam esse suppositalem, præsertim quia creata singularis est: id quod complet rationem suppositi, distinguit realiter a natura singulari. Sed non

A non potest vt omni [illegible] de [illegible] non tamen [illegible] a natura [illegible] posse, [illegible] personalitatem sine vlla personalitate. Videtur autem non [illegible] naturam personalitate [illegible] vlla personalitate, quam est dari magnitudinem [illegible] sine figura. Sed hoc [illegible] quod Deus non potest per se ipsum supplere B figuram magnitudinis, [illegible] terminare, cum de ratione figuræ quantitatis aliqua sit inhærentia, & tamen potest [illegible] ipsam supplere personalitatem creatam, quia de ratione personalitatis non est, quod [illegible] nent, aut sit pars, sed solum quod terminet naturam personalitatem, quod Deo [illegible]. Itaque si Deus crearet naturam singularem personalibus sine Personalitate propria, id est, impediendo ne in ea resultet propria Personalitas, id nunquam fieri, non fieri potest, nisi substantiam [illegible].

Hanc solutionem sententiam D. Thomæ [illegible]. Atque hæc videtur esse sententia D. Thomæ in 3. sent. dist. 5. art. 2. ad 3. Quod si quis vrgeat quicquid aduenit [illegible] esse accidens, vt Aristoteles non semel docet. Occurrendum est, Aristotelem loqui de rebus tantum completis, qualis non est humanitas [illegible] cum accipitur [illegible] in suo genere [illegible] forma [illegible]. Quod autem Aristoteles D sentiret quicquid aduenit esse [illegible] accidens, id colligitur ex 2. Physic. c. 1. [illegible] & [illegible] a D. Thom. non semel in 3. p. q. 2. art. 3. & [illegible].

Durandi obiectio [illegible] sententiam. Durandus quoque [illegible] non [illegible] concretum & [illegible] in Prædicamento substantiæ, quam in Prædicamento [illegible]: aut in Prædicamento accidentium E [illegible] dem penitus significat hoc album, & hanc albedinem (album enim vt ait Aristoteles in Prædicamentis cap. de substantia solum qualitatem significat) ergo & in Prædicamento substantiæ hunc hominem, & hanc humanitatem sine Personalitate, & Personalitatem. Quæ [illegible] includere suppositum, quam non includit natura singularis.

Ad hoc argumentum negandum est [illegible] propositio [illegible] modo F habeat in [illegible] in singularibus. Nam hic homo, exempli causa, significationem completam, hæc autem humanitas incompletam: in accidentibus autem vtrumque significat [illegible] tam abstractum quam concretum, vt hoc album, & hæc albedo. Vt enim hoc album non accipit additionem in genere qualitatis, ita neque albedo hæc.

[illegible]

Solvitur.

Respondemus Arist. [illegible]

[illegible]

Aliud argumentum.

Obiiciunt quoque illud: si Personalitas est [illegible]

Diluitur.

Argumentum [illegible]

Tertium.

Illud etiam opponunt, si haec sententia [illegible]

Soluitur.

Sed dicendum [illegible]

Quartum.

[illegible]

Huic argumento [illegible] quod Arist. in loco citato ait, [illegible]

[illegible] in Deo, quod possit esse forma [illegible]

[illegible] quod suppositum [illegible] singulari, & quo pacto se ad illam habeat.

SITNE CHRISTVS Dominus prima substantia praedicamentalis.

QVAESTIO VII.

Argumenta pro parte negatiua.

SECTIO I.

Non exiguam [illegible] difficultas illa, quam [illegible] Theologi ac Philosophi [illegible] Christus Dominus [illegible]

[illegible]

Primum, quod Christus Dominus, [illegible]

[illegible]

[illegible] quæ quamuis [illegible] nec [illegible] personam aliam [illegible] personalitas [illegible] sed integram personam, quod [illegible] Concilium, [illegible] *Chalcedonensi* [illegible] *Constantinop.* [illegible] *Aug. de fide ad Petrum* [illegible] *Cyrill. Alex.* [illegible] damnatum est, & [illegible] persona [illegible] D. *Thom.* [illegible] & *Scholastici cum Magistro* [illegible] *Rationale fiue intellectuali natura* [illegible] Christus Dominus [illegible] hic homo per naturam humanam singularem, & persona [illegible] Verbi Diuini, [illegible] C quæ assumpta est. At persona [illegible] Deus ergo Christus Dominus, quatenus hic homo, est simul Deus, ac proinde non collocatur sub vlla specie, aut genere substantiæ.

2 Deinde, quod Christus Dominus, etiam quatenus est hic homo, est Saluator, Redemptor, & gratiæ donator ac gloriæ: quod & Sacræ litteræ affirmant, & Patrum decreta confirmant, & Theologi ostendunt. At hæc, cum soli Deo conueniant, plane ostendunt Christum Dominum, etiam quatenus hic homo, esse Deum, ac proinde non contineri sub vllo Prædicamento.

3 Tertio, quod [illegible] Christi Domini [illegible] apud Theologos, [illegible] quatenus ab eo procedit [illegible] Deus est, quia Deus, [illegible] persona [illegible] E [illegible] hic homo, hic est [illegible] Deus & homo [illegible] Prædicamentis.

4 Quarto, quia si Christus Dominus, quatenus hic homo, [illegible] formali [illegible] diuina, [illegible] humanam [illegible] F [illegible] homo esset, [illegible] Virginis, [illegible]

[illegible] humanam, [illegible] personam [illegible] D [illegible] persona [illegible] Christus Dominus [illegible] hic homo est, [illegible] (quod [illegible] collig. [illegible]) est non prima substantia [illegible] pertinet.

Addi [illegible] Domini [illegible] *Christi Domini* [illegible] cum [illegible]

Remittur quæ [illegible]

SECT. II.

T[illegible] Christus est homo, [illegible] Socrates est homo, Plato est homo, [illegible] Christo Domino, [illegible] hic homo est, [illegible] Christus Dominus [illegible] *Ante hæc prima [illegible] Christus est homo, [illegible] prædicatur.*

Scotus in 3. dist. 7. [illegible] Christum Dominum, etiam quatenus homo, [illegible] *Prima sententia quæ est Scoti & [illegible]*

[illegible] in quibus est Durandus, in 3. dist. [illegible] & dist. [illegible] Gabriel [illegible] [illegible] Christi [illegible] hic homo [illegible] *Suppositum*

1\. Primum quia Christus ante [illegible] incarnationem, ut perspicuum est, non fuit homo in triduo mortis, ut Theologi docent, est igitur contingenter homo.

2\. Deinde, quia propositio particularis, aut singularis, in qua [illegible] contingens, est [illegible] contingens, ut patet ex lib. de Interpretatione: ut si haec est contingens, homo est homo albus, haec etiam, homo albus est homo, in qua illa [illegible], est contingens. at haec, homo est Christus, est contingens, quia nunc est vera, & ante incarnationem, & in triduo mortis non erat vera, quia nullus homo tunc erat Christus; igitur & haec, Christus est homo, est contingens.

3\. *Demonstratio expositoria.* Tertio, quia si esset necessaria, seu perpetuae veritatis, necessaria quoque esset haec: Deus est homo, ut patet ex hac demonstratione expositoria, Christus est homo, Christus est Deus: ergo Deus est homo. in qua si [illegible] antecedens est necessarium, idem dicendum est de consequente. at haec, Deus est homo, & haec, Verbum diuinum est homo, est contingens.

Postremo, quia quemadmodum ratio, siue oratio [illegible] falsa de nullo vere subiecto dicitur, [illegible] diametrum quadrati commensurabilem lateri, ut docet Aristoteles hoc lib. cap. 29. text. 34. Ita pari ratione nullum verum praedicatum dicitur de ratione in se falsa; neque enim vere dicetur, [illegible] verum esse diametrum quadrati commensurabilem lateri, aut talem diametrum esse rem aliquam veram, ut inductione perspicuum est; at Christus significat coniunctionem quandam naturae humanae & diuinae, quae coniunctio non erat vera ante incarnationem, neque etiam fuit vera in triduo mortis. non igitur tunc de Christo vere dicebatur homo. Nam, ut eorum exemplo utamur, quemadmodum de hac coniunctione, homo lapis, nunquam vere affirmatur substantia, aliudue reale ac verum praedicatum, quia semper subiectum est coniunctio falsa; sic antequam humanitas Verbo diuino copulata fuisset, & in eo temporis spatio, quo anima erat a corpore separata, non potuit homo vere de Christo praedicari, quia tunc falsa erat coniunctio, quae nomine Christi importatur.

Resoluitur Scoti sententia, & soluuntur falsa eius argumenta. Verum haec sententia mihi non placet D. Thomae, *D. Tho. 3. p. q. 2. art. 3. & 5. & in 3. d. 7. quaest. 1. art. 1. & 4. cont. Gent. cap. 37. & 43.* multisque aliis grauissimis Theologis, in quibus sunt Alensis, *Caiet. 3. p. q. 16. art. 1. Cap. in 3. d. 4. q. 2. Ferra. 4. cont. Gent. c. 43. Alens. 3. p. q. 6. Romanus in 4. d. 12. ar. 1. q. 2. Marsil. in 3. q. 6. art. 3. Albert. in 3. dist. 6. art. 1. Ric. in 3. ibid. q. 2.* & alii Thomistae. est enim falsa, ut satis patebit.

Primum, quia cum in hac propositione, Christus est homo, praedicatum sit de ratione subiecti, quemadmodum & in hac, Christus est Deus, plane sequitur utramque esse contingentem. sed necessariam, atque adeo per se in primo modo dicendi per se. quod autem praedicatum in utraque sit de ratione subiecti, ex eo patet, quia pars totius continetur necessario & per se primo modo per [illegible]: ad rationem totius in utraque autem propositione praedicatum pars totius continetur. de toto coniuncto, quod est Christus. Christus enim, ut Damascenus *lib. 3. fidei Orthod. cap. 3.* ait, est nomen hypostasis, quod duas naturas significat, diuinam scilicet & humanam. *Homo est de essentia Christi [illegible] Dei.* *Christus est nomen hypostasis.*

4\. *Contingentia unionis non obstat [illegible] necessitati praedicationis.* Deinde, quia si quod obstaret, quominus de Christo Domino ex necessitate diceretur homo, id esset contingentia ipsius coniunctionis naturae humanae cum diuina (nihil enim aliud afferri a Scoto, eiusque in hac controuersia sectatoribus potest) contingentia huius coniunctionis nihil impedit, quandoquidem nec contingentia coniunctionis [illegible] formae cum materia, siue accidentis cum subiecto impedit, quo minus multa de rebus coniunctis ex necessitate praedicentur, ut animal de homine, & alia huiusmodi. igitur, etsi coniunctio naturae humanae cum diuina sit contingens, nihil tamen obstabit, quominus de Christo Domino ex necessitate dicatur homo.

5\. Tertio, quia Christus Dominus non minus vere dicitur homo, quam Deus, cum utrumque sit perfecte, nec minus proprie participat humanam naturam quam ceteri homines, ut Patres vna [illegible] docent. at neque ipse contingenter & per accidens est Deus, sed necessario & per se, neque alii homines contingenter & per accidens sunt homines (etiamsi ipsi non existant in rerum natura) sed necessario & per se, ut ex iis quae ad caput 5. q. 1. lib. 5. dicta sunt manifestum est. igitur Christus Dominus quatenus Christus, non contingenter, sed necessario & per se, est homo. De illo autem [illegible] super hac re [illegible], *vide Syn. Ephesinam [illegible] Epist. Cyrilli ad Nestorium, Leonis Pontificis epistolam [illegible] ad Iulianum Episcopum Coensem contra Eutychetem, & epist. 13. ad Pulcheriam Augustam, & alios.*

Solutio argumentorum Scoti. Ad primum autem argumentum in oppositum dicendum, etiam ante incarnationem diuini Verbi fuisse veram, Christus est homo, quemadmodum & hanc, Christus est Deus (cum Gabriel utramque negat, propter implicationem, contingentis [illegible] naturarum in subiecto. Ratio vero est, quia in necessariis propositionibus, verbum *Cur haec sit aeterna ver-*

EST

[illegible] Christus [illegible] homo.

EST, absolutiur ab omni tempore diss[illegible]tia, ut docuit Dialectica. Idemq; sentiendum de eisdem propositionibus in triduo mortis Christi, si Dialectice more loquendum est. Quemadmodum & nunc vere dicimus, Petrum & Paulum, quorum corpora sunt Romae, animae vero in Caelo, esse homines; & Antichristum, antequam in summam lucem [illegible] conceptus sit, esse hominem. Quod autem Theologi *D. Tho. 3. p. q. 50. art. 4. & in 3. dist. 22. q. 1. artic. 1. & quodlib. 2. art. 1. Capreol. 3. d. 22. q. unic. Et Doctores communiter in 3. d. 22. Henr. de Gand. quodlibet 2. quaest. 5. Aegid. quodlib. 4. quaest. 4.* dicunt, Christum Dominum in triduo mortis non fuisse hominem, ea ratione verum est, si Christus sumatur pro [illegible], vel pro solo corpore, quod iacebat in sepulchro, vel pro persona diuini Verbi absolute spectata, & non quatenus Christi nomen sumitur in sua tota significatione; id quod asseruit ad damnandam opinionem Magistri *Sentent. 3. d. 22.* & aliorum (inter quos est Hugo de Sancto Victore *lib. 2. de sacram. p. 1. cap. 11.*) quemadmodum, qui dicebant Christum etiam sic consideratum fuisse tunc hominem, quia Verbum tunc praebebat subsistentiam personalem, & animae, quae descenderat ad inferos, & corpori, quod erat positum in sepulchro, quasi id esset praebere subsistentiam toti naturae humanae: & non potius partibus illius separatis, nec constituebat ullam naturam unam. Eadem solutio est, si dicas sententiam Theologorum esse, Christum Dominum non fuisse in triduo mortis hominem existentem, sed fuisse hominem mortuum (quod concedit D. Thomas *3. par. quaest. 50. artic. 4. & quodl. 3. q. 1. articulo 4.*) hoc est hominem qui obierat.

Christum in triduo mortis non fuisse hominem, quomodo dicant Theologi.

Ad secundum negandum est, eam esse bonam conversionem, Homo albus est homo, igitur homo est homo albus, nisi posita reali existentia terminorum in priori propositione (cum simpliciter ab ea abstrahant, quia propositio sit necessaria) quemadmodum ponenda est in posteriori, ut vera sit, cum propositio sit contingens ex terminis realibus. Quare similiter non est bona conversio, Christus est homo, ergo homo est Christus, nisi ponamus Christum subsistere actu in utraque natura: quemadmodum, ut secunda propositio sit vera, id omnino necessarium est, cum illa sit contingens ex suis terminis.

Conversio propositionum [illegible].

Adde, non esse bonam conversionem hanc, Christus est per se homo, ergo homo est per se Christus, quia scilicet duobus modis dicendi per se quibus utitur Aristoteles *lib. 1. poster. cap. 4.* quandoquidem, cum Christus in primo eorum modorum est per se homo, tamen homo nec in primo, nec in secundo modo est per se Christus. Et quod D. Thomas tradit animadvertentia in illo eodem exemplo [illegible], cum non sit una persona Christus, sed persona diuina. Sic enim scribit in 3. Sentent. [illegible] ad distinctionem dicimus *q. 1. artic. 1. quaest. 3. In propositionibus per se, aliter est ex parte subiecti, aliter ex parte praedicati: quia ex parte subiecti sufficit, quod secundum rationem aliquam verum, quod in subiecto intelligitur, praedicatum per se subiecto conveniat: ex parte autem praedicati oportet, ut quicquid est in praedicato per se conveniat subiecto. Unde haec non est per se, homo est animal album, haec autem est per se, homo albus est animal*, ita Divus Thomas, quem sequuntur Caietanus *1. poster. cap. 10.* & alij Thomistae, inter quos est Ferrar. *contra gent. 4. contra gent. cap. 43.* ad quam etiam sententiam nos in Institutionibus Dialecticis *1. lib. cap. 25. & lib. 4. cap. [illegible]*, multa accommodavimus.

Christus est per se homo, quae propositio non convertitur.

Erit tamen bona conversio, Christus est per se homo, ergo homo est per se Christus, si supponamus Christum simpliciter subsistere actu in utraque natura aeque in priori propositione atque in posteriori, & dictio illa *per se* sumatur pro substantialiter, ut iam solum explicabitur. Sic enim verum est nunc, aliquid, quod est homo, scilicet Verbum divinum esse substantialiter, hoc est non accidentaliter Christum.

Quarta [illegible] conversione.

Ad tertium dicendum, conclusionem expositoriae illius demonstrationis sic esse intelligendam, ergo aliquid, quod est Deus, est homo: quae conclusio est necessaria, siquidem Christus, qui necessario est Deus, necessario est homo.

Explicatio demonstrationis expositoriae.

Ad quartum dicendum est, orationem in se falsam, duplicem esse: unam quae significat aliquid impossibile, ut hominem rationis expertem: alteram, quae significat rem, quae non est actu, ut Socratem sedere, cum non sedet: quod tradit Aristoteles in hoc ipso capite 29. *huius libri text. 34.* Dicantur autem in se falsae huiusmodi orationes ad distinctionem earum, quae accommodatione sunt falsae, quo pacto definitio circuli dicitur falsa oratio, quatenus accommodatur triangulo. Cum igitur Aristoteles [illegible], orationem in se falsam nullius simpliciter, id est, nullius omnino rei explicatricem esse, seu de nullo omnino vere [illegible] dici, existimasse accipienda est oratio falsa, pro falsa omnino, hoc est, pro ea, quae non solum est falsa in se, & non accommodatione tantum, sed etiam rei impossibilis. Alioqui non recte dixisset. Nam homo ambulans (quan-

Oratio in se falsa duplex.

[illegible]

Regula Scoti [illegible]

Quæ regula, quam Scotus [illegible] [illegible]

Homo albus est animal, [illegible]

[illegible]

[illegible] sub aliquo [illegible] A [illegible], vt [illegible] per [illegible] propositionem [illegible] praedicatione [illegible] intelligi in [illegible], vt homo [illegible], Homo qui est albus est animal, & sic in [illegible] ex sententia *D. Thom. in 3. d. 10. quaest. 1. artic. 4. Ad secundum. Ferrar. 4. contra Gent. cap. 45. ad [illegible] in [illegible]*. Et in hac sententia videtur Caietanus *3. part. quaest. 16. artic. 1. &* [illegible] *Ferrar. 4. contra Gent. cap.* [illegible] hanc esse per accidens, Homo albus est coloratus. Quae omnia merito afferri possunt [illegible], vt confirmarent argumento [illegible] hanc, Christus est homo, esse necessariam ac per se. Non tamen [illegible] confirmationem [illegible] sed ad [illegible] Theologorum, qui [illegible] [illegible], ne quemadmodum [illegible] fabricata sane [illegible] ita & ab [illegible] diceretur a nobis, Christum esse vnum quid per accidens, [illegible] per se non vnitate naturae, cum subsistat in duabus, sed vnitate suppositi.

Christus est [illegible] per se [illegible] vnitate suppositi.

Impugnatio opinionis quorundam Nominalium.

Sectio III.

Haec propositio, Christus est homo, est per se primo modo.

Ex his patet propositionem hanc, Christus est homo, non esse contingentem, sed necessariam & per se, [illegible] modorum, qui lib. 1. Poster. cap. 4. dicuntur per se. Verum quia hoc tantum [illegible] est solis, vt Christus dicatur [illegible] contineri sub homine, quo posito [illegible] contineatur, quemadmodum non fieri est, & [illegible] propositionem hanc, Homo albus est coloratus, esse necessariam & per se primo modo, [illegible] hominem album esse [illegible]

[illegible] Christus [illegible] homo est, nihil aliud [illegible] in se [illegible] includere.

[illegible] hanc, quae Christum dominum, [illegible] quatenus Deus est, neque quatenus Deus simul & homo, sed quatenus [illegible] sub homine [illegible] continetur [illegible] Christus, quatenus hic homo est, nihil [illegible] includat. [illegible] enim, si hoc pacto consideraremus, [illegible] quid & connotatiuum Verbi diuini, quemadmodum hoc album est [illegible] corporis, ita vt [illegible] formaliter significet hoc nomen [illegible] quod [illegible] ad [illegible] humanitati [illegible], quod nomen [illegible]

[illegible] humanitatem [illegible] concreto, [illegible] Verbi [illegible] humanitati [illegible] in concreto, [illegible] hoc corpus, vnde vt hoc album formaliter simpliciter est individuum, [illegible] contrarium sit albo, vt quod [illegible] formaliter includat subiectum corporis, ita [illegible] Christum dominum, quatenus

B hic homo est, formaliter ex ratione [illegible] [illegible] connotatione [illegible] humanitatis, quia vt talis est, nihil includat Verbi diuini, sed illud denominat tantum ac [illegible]. Atque haec sententia videtur esse Gabrielis ad septimam distinctionem 3. sententiarum, & etiam Almaini ad quartam distinctionem eiusdem libri, & quorundam aliorum. Possumus autem in eam his rationibus venire.

[illegible] Nominalium, Almaini, [illegible]

C Primum, quia si Christi nomen hoc pacto sumptum formaliter significaret Verbum diuinum, aut personalitatem diuinam, non esset Christus, quatenus est hic homo, vnum per se aggregatum quiddam ex Verbo diuino [illegible] personaliter diuina, & natura humana, ac proinde ex natura [illegible] & humana [illegible] [illegible] vnum per se, [illegible] ex corpore & anima [illegible] Theologi [illegible], Christum Dominum, vt singularis homo [illegible]

D non minus esse vnum per se, quam caeteros homines.

Argumentum quidam pro [illegible] sententia.

Deinde, quia si Christus Dominus hoc pacto spectatus includeret formaliter Verbum diuinum, cum ille ponatur esse vnum per se, [illegible] in compositione aliquo vnum per se, essetque [illegible] pars, quod perfectioni diuinae repugnat. Hinc enim Augustinus contra Maximinum: *Vna [illegible] persona geminae substantiae Christus, quia & Deus*

E *& homo est, neq; tamen Deus vel homo, pars huius personae dici potest.* 2.

Tertio, quia si Christus Dominus non esset hic homo nisi per diuinam personalitatem formaliter inclusam, non possent tres diuinae personae vnam & eandem numero naturam humanam assumere, quod tamen concedunt Theologi, *D. Thom. 3. p. q. 3. art. 6. & in 3. distinct. quaest. 1. art. 4. Scotus 3. distinct. 1. quaest. 2. Gabr. in 3. dist. 1. quaest. 2. Durand.*

I *[illegible] quaest. 4. [illegible] Almainus. Et Doctores communiter in 3. distinct. 1. Capr. D. Thomas 3. part. quaest. 3. artic. 8. Et [illegible] in 3. ad distinct. 7.* Id autem sequi ex eo probatur, quia si hac natura humana primo [illegible] [illegible] ab [illegible] diuina essentia, cum in diuina essentia non includatur personalitas, [illegible] ex ea assumptione non resultaret [illegible] homo, quod fieri non posset [illegible] [illegible] 3.

homo vniuersalis, quiuis quam esse posset. A sed singularis, si vero possent, siue immediate assumeretur a quibus personis, aut dicendum fore non assumere hunc hominem, sed tres homines: aut hunc hominem includere tres personalitates. quorum vtrumque absurdissimum est.

4\. Quarto, quia cum ita omnino distincta realiter, aliquid tamen constituunt, neutra tamen dicitur fieri altera, aut suscipit nomen B totius: hac enim ratione materia non dicitur fieri forma, neque esse homo ex vtraque compositus; at Deus & homo sunt res omnino distinctæ realiter, & tamen Deus dicitur factus homo & appellatur Christus, in quo rebus in toto Deus & homo adunantur: non concurrunt (sicut Deus & homo) ad constitutionem Christi, quatenus Christus est hic homo, siue subsistens in natura humana.

5\. Quinto, quia ita hic homo est effectus C formalis huius humanitatis, vt homo communis est effectus formalis humanitatis communis (vtrumque enim est concretum, hoc naturæ communis, illud singularis) at homo solam naturam communem formaliter significat, ergo hic homo solam singularem.

6\. Sexto, quia si Christus Dominus includeret formaliter personalitatem Verbi diuini, cum ea sit relatiua, esset Christus Dominus, quatenus hic homo est, relatiuum quid, ac D proinde cæteris hominibus valde dissimilis & in ratione essendi, & in ratione operandi. Essendi quidem, quia cæteri, vt singulares sunt, absoluti sunt non relatiui; operandi autem, quia cum relatio non sit principium operandi, non esset Christus, quatenus hic homo est, operatiuus, cum tamen cætera humana supposita, quatenus talia sunt, operatiua sint, atque adeo prima & principaliter operatiua.

7\. Septimo, quia sacræ literæ hoc ipsum euidenter prorsus significare. Nam Paulus ad Romanos 1. ait: *Christum Dominum factum esse Patri ex semine Dauid secundum carnem.* hoc est secundum humanitatem: cum igitur Christus ex semine Dauid factus fuerit homo, efficitur vt nihil aliud formaliter significet nomen Christi, quatenus Christus est hic homo, quam eius humanitatem coniunctam Verbum diuinum. Quinetiam cum ipse Christus *Ioan. 14.* de se dicat, *Pater maior me est,* nec dubium sit, quin illud (*me*) referat Christum, vt hic homo est, satis manifestum relinquitur, Christum Dominum, quatenus hic homo est, non includere personalitatem diuinam. si eam includeret, non esset Pater maior Filio, qui est *Ioan. 14.* hic homo est.

8\. Postremo, quia Patres, non tantum asserunt Verbum diuinum assumpsisse humanitatem, sed etiam assumpsisse hominem. cum igitur non assumpserit hominem communem, sed singularem, sine hunc hominem, plane sequitur Christum, quatenus hic homo est, non includere formaliter diuinam Verbi personalitatem. neque enim quicquam assumpsit eorum, quæ in se ab æterno habuit. Vide *Aug. lib. de prædest. sanct. cap. 15. & lib. 9. de Ciuitate Dei, cap. 17. & 21. & lib. de Ecclesiasticis dogm. cap. 2.* (*si is liber est Aug.*) *& lib. 1. contra Maxim.* (*idem habes in Concil. Tolet. 4. cap. 1.*) *& apud Anselm. lib. de incarnatione Verbi cap. 4.*

Hæc tamen opinio nec veræ Philosophiæ, nec sacræ Theologiæ, nec Patrum doctrinæ consentanea est. Primum, quia facit personam Christi, quatenus hic homo est, denominatiuam, & nihilominus primam substantiam, vnde sequitur esse denominatiuam, & non denominatiuam, primam substantiam & non primam. Cum enim prima substantia, quatenus prima substantia est, de nullo inferiori dicatur, & de nullo subiecto, aut quasi subiecto denominatiue prædicetur (hoc enim significat definitio primæ substantiæ, cum Aristoteles in prædic. cap. de substantia 5. [illegible] ait de nullo dicitur & in nullo esse, et omnes interpretes ita interpretantur) quid aliud est dicere hunc hominem, vt talis est, denominatiue dici de aliquo, & tamen esse primam substantiam, quam dici & non dici denominatiue, esseque & non esse primam substantiam?

Deinde, quia non considerat discrimen, quod necessario ponendum est inter concretum substantiæ singularem, & concretum cum substantiale, tum accidentium, quod a nobis superius breuiter explicatum est. Nam, vt verissima prius consideraremus, concreta non solum vniuersalia, ita sunt concreta, vt quia sunt accidentia, sustentant denominatiue seu adhærentia subiecto certum, & quia sunt vniuersalia, aliquam sustentalem speciem ac potentiam continent, velut coloratum album & similia. nam & corpus denominatum & coloratum & coloratum sunt species, ac individua implicite continent. albumque sua individua: concreta vero accidentium singularium, etsi nulla inferiora implicite contineant, quia singularia sunt: tamen quia sunt accidentia, subiecta corpora denominant. concreta autem substantiarum vniuersalium, etsi nullum subiectum quasi subiectum denominent, quia sunt substantiæ: tamen quia vniuersalia sunt, inferiora sua omnia implicite, atque etiam continent, & pro illis saepe in orationibus supponunt, vt animal

Refellitur hæc sententia triplici causa.

Differentia inter concreta substantiæ singularis & vniuersalis & accidentis.

animal pro homine, & homo pro [illegible] ut concreta substantiarum singularium, quæ singulariter [illegible], de nullo inferiori dicuntur: quæ vero sunt substantiæ [illegible] dicuntur aut quasi subiectum [illegible] possunt.

Hoc tamen intelligendum est de concretis primarijs, quæ per se ad prædicamentum substantiæ spectant, & sunt immediate ex abstractis. Nam, si sint secundaria, & non sint immediate ex abstractis, sed mediate, ut [illegible] (nam ex natura [illegible] immediate [illegible] [illegible], ex quo [illegible] opposito [illegible] [illegible]) possunt & quodammodo [illegible] de inferioribus, si sint [illegible], ut [illegible] in communi, & denominatiue prædicari de quasi subiectis, licet ipsa sint [illegible], sint singularia, ut [illegible], & hoc [illegible] de hoc [illegible]. Verum huiusmodi concreta non substantiæ [illegible], neque ad prædicamentum substantiæ pertinent, sed ad prædicamentum Habitus sunt habendi. Cum [illegible] igitur Christus Dominus, quatenus hic homo est, sit concretum humanitatis singulare, sit ut quemadmodum de nullo inferiori, [illegible] dicitur, ita etiam de nullo subiecto, aut quasi subiecto denominatiue dici possit, nisi [illegible] [illegible] per hunc hominem, hoc est, [illegible] habente humanitatem, ut de hoc homine dicatur: quo pacto verbum diuinum diceretur homo, si per [illegible] [illegible] ac regeret personam hominis, ut Princeps aliquis in Tragœdia sustinet ac præ[illegible] personam agricolæ, aut militis: aut si Angeli, qui assumptis corporibus apparent, [illegible] sed [illegible], eaque [illegible] [illegible].

Tertio, quia cum Socrates quatenus est hic homo [illegible] formaliter includat personalitatem, ab [illegible] alienum est dicere, Christum Dominum, quatenus hic homo est, personalitatem formaliter non includere, presertim cum ita proprie sit hic homo, ut Socrates est hic alius homo.

Quarto, quia colligit propriam rationem communicationis idiomatum, hoc est [illegible] rum, quæ sunt propria Deo, & [illegible] sunt propria homini: quæ quidem in Christo, ut Theologorum Magister in 3. [illegible] sequentes, D. Thom. 3. p. q. 16. et Damasc. [illegible] fidei orthodoxæ, c. 3. & August. lib. 1. de Trinit. cap. [illegible] docent, propter unionem diuinæ ac humanæ naturæ in eodem supposito [illegible] communicantur, diuina quidem homini, humana autem Deo, velut [illegible] [illegible] [illegible], & Deo, quod sit mortuus. Hoc enim ita vtrumque dicitur per incarnationem verbi diuini, ut Deus non per accidens, sed per se operetur humana: & homo non per accidens [illegible], sed per se operetur diuina. Nam, esti Deo aliqua creatura [illegible] humana, & vicissim homini natura diuina, tamen, ex quo natura humana subsistere cœpit eadem subsistentia, qua diuina ab æterno subsistit, ita verbum per se [illegible], hoc est, humanum operari cœpit humana, sicut per naturam suam, id est, diuinam, operabatur diuina: utrumque enim propter unionem hypostaticam in verbo diuinæ naturæ & substantiæ.

At hæc opinio, cum asserit, Christum Dominum, quatenus hic homo est, esse concretum quippiam verbi diuini, illud formaliter non includens, cogitur admittere verbum diuinum non per se, sed per accidens operari humana, eodemque modo, quo [illegible] [illegible], vicissimque concedere, hunc hominem [illegible] [illegible] per se, sed per accidens operari diuina: quo pacto [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

Postremo quia iuxta hanc sententiam dicendo posset, personam Christi, quatenus hic homo est, esse compositam ex natura diuina & humana in unitatem suppositi, quod est contra omnium Patrum sententiam, quorum [illegible] Agatho Papa [illegible] in epist. quam habetur in 6 Synodo. Gregor. Naz. in epist. ad [illegible] dynamum, Damascenus lib. 3. fidei Orthodoxæ, cap. 3. [illegible] & 7. dicentes, Christum Dominum cum antea incarnationem esset persona simplicissima, [illegible] per eam esse compositam, idque proprie & non metaphorice [illegible] [illegible], ut definitum est in Concilio Lateranensi sub Martino V. Hoc antiquissimus [illegible] [illegible] [illegible] scriptum in libro de [illegible] [illegible] nominibus, cap. 2. [illegible] [illegible] Christi natura ex humana [illegible], [illegible]

Quod si quis obijciat illud D. Thomæ in 3. sentent. lib. ad [illegible] 7. *Propositionem non [illegible] [illegible] formam significati sui subiecti, sed ratione suppositi*, unde videtur omnino sequi, nec Socratis nomen significare formaliter personalitatem suppositi, pro quo accipitur in propositione, sed solam humanitatem in concreto, ita ut hic homo nihil aliud sit formaliter, quam habens hanc humanitatem, materialiter autem sit suppositum, quod illam habet: huic ratione respondendum est, id quod D. Thomas ait, [illegible] [illegible] aliquo modo materialiter intelligendum

Concretum si-[illegible] substantia-rum persona-rum ad prædi-camentum Habitus.

Obiectio.

Solutio.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Christum Dominum [illegible] [illegible] persona compositam [illegible] [illegible] [illegible] Con-cilium. Dei [illegible]

quae [illegible] simplex [illegible] est [illegible] simplex [illegible] quam [illegible] Dei [illegible] compositum esse, quoniam est in eo natura humana & diuina persona [illegible] eam per compositionem [illegible] fieri, quia nulla [illegible] incohari [illegible] posuit. Idem in libro de Ecclesiastica hierarchia, cap. 3 scribit, *Verbum factum esse [illegible] compositum & [illegible]*, id est per quam factum est hic homo. Hoc idem scriptum reliquerunt [illegible] Synodum Augustinus 13 de Trinitate capite septimo, *Sic Deus* (inquit) *[illegible] humana natura, ut ex duabus substantiis fieret una persona*. Lege Cyrillum Alexandrinum contra Nestorium & alios Patres, tum Graecos tum Latinos. Vide etiam Athanasium in [illegible], quod unus sit Christus. Concilia item & generalia & particularia in quibus, cum de unione humanae naturae in Christo agitur, nihil aliud pene audies, quam post incarnationem compositam esse Christi ac verbi diuini personam. Quod inter omnes [illegible] [illegible] Orthodoxae fidei, cap. 3. cum ait, *Confitemur unam hypostasim ex duabus naturis perfectam & compositam*. Et cap. 5 *Compositio* (inquit) *facta est, quae prius erat simplex verbi hypostasis*. Quod [illegible] D. Thomas [illegible] capit [illegible] dicens, *Hypostasis verbi non constituitur simpliciter per humanam naturam, ut per eam sit, sed per eam solum habet verbum, ut sit homo*. [illegible] (inquit) *quod humana natura [illegible] simpliciter, quia verbum, [illegible] verbum, sed solum ex quo verbum est hoc homo*. Haec D. Thomas, quem eisdem lege 3. p. q. 2 art. 4 & q. de unione verbi, art. 4 ad 13. Cum igitur Christus, quatenus hic homo est, sit vere ac proprie compositus ex natura humana & diuina in unitatem suppositi ac personae, Patrum dogmati plane repugnat, qui [illegible] [illegible] significare, quod humanitatem Christi per modum adiacentis verbo diuino, quo pacto hoc album significat hanc albedinem per modum adiacentis ac [illegible] substantiam corpoream. Ita patet, nec principiis Philosophiae aut Theologiae, nec Patrum dogmati consentaneam esse [illegible] opinionem.

Solutio argumentorum [illegible] opinionis.

SECTIO IV.

NEc vero primum, quod ex [illegible], argumentum quicquam efficit contra [illegible] duas enim ex natura humana & diuina in [illegible] per se, [illegible] per se [illegible] natura aliqua una ex utraque [illegible] & corpore [illegible], [illegible] per se [illegible] una substantia, aut persona [illegible] natura [illegible]. hoc enim factum est per assumptionem naturae humanae à verbo diuino, ut verbum diuinum esset hic homo, quamuis [illegible], cum non est noua persona simpliciter, tamen est noua persona naturae humanae & diuinae.

Quod ut facilius intelligas, aduertendum est compositionem terminari ad unitatem [illegible] compositi, cum in omni compositione [illegible] ex multis; sed hoc interesse, quod ex componentibus per accidens resultat unum per accidens, ut ex homine & ex albedine homo albus, ex componentibus autem per se, resultat unum per se, quod quidem aliquando est genus, ut natura, quod componitur ex anima & corpore: aliquando est species, ut homo, qui constat ex anima rationali & corpore: aliquando individuum subsistens, ut hic homo ex hac anima rationali, & hoc corpore humano.

Illud etiam aduerte, [illegible] hac anima & ex hoc corpore [illegible] naturae [illegible] hic homo non solum quatenus est prima substantia [illegible] ex compositione [illegible] aliquid per se subsistens, sed etiam, quatenus est persona humana, [illegible] per eandem compositionem [illegible] aliquod incommunicabile in natura rationali; tamen ex anima Christi & corpore Christi [illegible] [illegible] sed tamen assumptis ad subsistentiam & personalitatem verbi diuini, non resultasse [illegible] noua aliqua natura per se una ipsa, in qua, Christi humanitas [illegible] simpliciter non resultasse tamen aliquam primam substantiam, nec nouam aliquam personam, quae nulla ibi [illegible] est noua subsistentia, nec noua prima substantia, nec noua personalitas, ut esset noua persona: sed [illegible] Christi hoc tantum, ut subsistentia & persona verbi diuini esset subsistentia & personalitas naturae humanae. Idque non per se [illegible], quo pacto subsistentia & personalitas huius hominis est subsistentia & personalitas [illegible], sed per [illegible], quo pacto [illegible] subsistentia & personalitas [illegible] substantia & personalitas [illegible] [illegible] Christus Dominus, qui [illegible] est, per se, [illegible] persona humana & [illegible] per se humana persona ex [illegible] diuina & humana natura.

D. August.

Vid. D. Tho. compositio explicatur.

Solutio primi arg.

In natura humana & diuina non [illegible] persona. Christus [illegible] per se.

Omnis compositionem terminari ad unum.

In Verbi hypostasi non [illegible] [illegible] substantiam neque [illegible] personam.

Quid [illegible].

Christus [illegible] hic homo est [illegible] per se.

[illegible] A

[illegible] ... quod non accidit humanitati Christi, quæ [illegible] per ipsam solummodo [illegible].

Secundi argumenti solutio. Hinc patet solutio secundi argumenti. B Deus enim, [illegible] in compositionem venit per se naturæ, quia simpliciter tota [illegible] et partibus, ac perfectior quolibet, imo & omnibus [illegible] potest tamen venire in compositionem [illegible] per se subsistentis, ac personæ, quia in hac compositione non [illegible] perfectior compositio [illegible] compositum [illegible] partem in compositione non habere, ut [illegible] Augustinus [illegible] imperfectionem aliquam.

C [illegible]

Ad tertium dicendum, de facto quidem Christum Dominum esse formaliter hunc hominem per naturam humanam, singularem & divinam personalitatem, quia assumptio humanæ naturæ facta est primo & immediate in persona verbi divini: potuisse tamen primo & immediate fieri in natura divina quod si factum esset, tam ex illa [illegible]

Quid si fuisset facta assumptio immediate in natura. D [illegible] homo, constitutus ex natura humana & divina subsistentia communi tribus personis [illegible] numero, ita [illegible] numero constitueret, essentque tres personæ divinæ, unus homo numero, licet tres haberent humanitatem, & [illegible]

Quid si tres divinæ personæ unam eandem numero naturam humanam assumerent. Quod si tres divinæ personæ primo & immediate unam & eandem numero naturam humanam assumerent, quod tamen Scotus in 3. d. 1. quæst. E 2. & alii plerique, ut Albertus Magnus ibidem, [illegible] fieri non posse contendunt [illegible]

[illegible] F [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] Thomas [illegible] Theologorum, D. Thom. [illegible]

Exponitur dictum Divi Thomæ. [illegible]

Ad 4. quartum solutio. Ad quartum dicendum est, Christum Dominum non esse compositum ex Deo & homine [illegible] pro humana natura [illegible] Patribus [illegible] Deum non dicemus factum [illegible] humanam naturam [illegible] Christum [illegible] Athanasius [illegible] in Symbolo [illegible] Cyrillus [illegible] ad Theodosium [illegible] Augustinus [illegible] Episcopum Comitem. [illegible]

Edit. Theo. in dialogo, Innocentius & alij; ut A quemadmodum una eadem est subsistentia animæ & corporis in puro homine; ita eadem sit subsistentia humanitatis & diuinitatis in Christo Domino, qui simul Deus est & homo.

Arg. 5. solutio. *Hic homo se [illegible] effectum formalem humanitatis.*

Ad quintum dicitur, non eodem modo hunc hominem esse effectum formalem huius humanitatis, quo homo communis humanitatis communis. Aliter enim homo commu- B nis est subsistens in natura humana (hoc enim significat hominis vocabulum) aliter hic homo in hac natura humana. Nam, cum subsistere idem sit, quod habere esse per se primo siue independenter ab aliquo in quo sit vel tanquam pars, vel tanquam forma, aut quasi forma: homo quidem particularis est reipsa formaliter & explicite subsistens, quia habet hoc pacto esse a parte rei. at homo communis, cum non habeat esse per se primo, sed per C singulos homines, non est per se primo formaliter & explicite subsistens, sed per singulos homines: quanquam beneficio intellectus accipientis humanam naturam quasi per se cohaerentem, & sibi in communi subsistentem, ea qua acceptione resultat homo communis, si quodam modo per se subsistens & per modum per se subsistentis significetur.

Arg. 6. solutio. *Hic homo de [illegible] Christo, [illegible] relatiuus.*

Ad sextum dicendum est, hunc hominem ostensum Christo, ea parte quidem personali- D tatis, in qua non conuenit cum aliis hominibus esse relatiuum quid, sed relatione substantiali & subsistentiae: ea parte autem naturae, in qua conuenit cum caeteris, esse absolutum. Nec obstat quicquam, quod ea parte personalitatis sit valde diuersus, infinite distinctus a caeteris hominibus, seu potius quod caeteri sint ab eo infinite distincti. Similitudo enim omnium hominum inter se non est attendenda in iis in quibus differunt, sed in iis in qui- E bus conueniunt. Valde autem hi homines conueniunt [illegible] in personalitatibus, sed analogice, quemadmodum & naturae particulares in principiis, seu differentiis indiuiduationis. Quod autem obiectum est de principio operandi, non est difficile; etenim licet nulla relatio, ut relatio est, sit principium operandi, (solum ad extra, ut excludamus operationes ad intra in diuinis) tamen relationem, ut tale est, potest esse operatiuum, si sit relatio F subsistens, quale est Verbum diuinum. Filius enim ille Dei, quod per se operatur & diuinas operationes per naturam diuinam; & operationes humanas per naturam humanam.

Neque per [illegible] homines [illegible] conuenire in personalitatibus.

Relationem [illegible] posse esse operatiuum.

Septimum argumentum [illegible]

Iam septimum argumentum in suo eadem [illegible] potest. Nam, si Christus, quatenus hic homo est, nasci [illegible]

A mulieri significaret, nihil esset, cur D. Paulus Rom. 1. moderationem illam *secundum carnem* adhiberet. Potuisset enim sine ullo incommodo dicere Christum Dominum, quatenus hic homo est, factum esse Dauidi filium. Et tamen dixit *secundum carnem*, ut quicquid in eo est, quatenus singularis homo est, factum esse praemonstraret.

[illegible]

Locus de Patre maiore est, exponitur.

Sed neque illud, quod Hominem Christum B Dominum dicunt *Patre maiorem esse*, quicquam efficit. Nam etsi verum sit Christum esse, tamen [illegible] illum, ut hic homo est, sed [illegible] homo hic est, quod cuilibet conuenit cum caeteris hominibus. Et enim solus significat formaliter & explicite verbum homo, & quoad ea, in quibus Patri est maiestas, non quoad [illegible] quibus est hic homo, qui non est maior personalitate illis. Quod si obiicias, est maior illo, ut est filius C virginis: ergo ut est hic homo, negandum est consequentia: tum quia esse filium virginis ea ratione sua potest esse illi cum multis hominibus communis, tum etiam quia est connotatiuum quiddam, & denominatiuum hominis, cum homo esse hunc hominem signatum, nec possibile Christo Domino cum multis hominibus commune, nec sit connotatiuum, sed absolutum.

Obiectio. *Solutio.*

Vltimi argumenti solutio. *Deus hominem assumpsit, quomodo exponendum.*

Ad ultimum dicendum, non esse propriam D eam locutionem, qua Patres saepe utuntur, cum dicunt, Verbum diuinum Deumque absolute spectatum assumpsisse hominem, sed figuratam & exponendam.

Nam, cum id, quod assumitur, debeat praecedere assumptionem, saltem tempore, cum natura & ratione (neque enim assumitur quod non est) sed ipse homo autem, qui de Verbo diuino dicitur, siue absolute spectetur, siue ut hic homo, non praecessit assumptionem, sed potius consecutus est (ad hoc enim terminata est E assumptio humanae naturae, ut Deus esset homo) non potest proprie dici Deum assumpsisse hominem. Quae ratio est D. Thomae 3. p. q. 4. art. 3. & Scholasticorum ferme omnium. Alia ratione [illegible] Patres Ephesini Concilij sub Theodosio Iuniore & Coelestino Pontifice, ut patet ex iis, quae ex Concilio recitata sunt in Synodo Chalcedonensi actione prima ex Epistola Felicis Papae & Martyris, ad Maximum Episcopum, & clericos Alexandrinos F his verbis: *De incarnatione Verbi, & fide, credimus in Dominum nostrum Iesum Christum ex Maria Virgine natum, quoniam ipse est sempiternus Dei Filius & Verbum, & non homo a Deo susceptus, ut alter praeter ipsum sit; neque enim hominem assumpsit Dei Filius, ut sit alter praeter ipsum, sed Deus existens perfectus, factus est simul & homo perfectus.* Ex quibus verbis licet collige-

Ad quod referendum sit assumptio hominis [illegible]

[illegible], ex ratione assignata Patres Deum assumpsisse hominem, si ea affirmatione [illegible], ut filium Dei, & filium hominis [illegible] alium & alium, quod est dogma Nestorianum in ea Synodo damnatum. Id autem plane intelligitur, si homo in ea locutione proprie sumatur, hoc est, pro habente naturam humanam. non potest enim Deus assumere habentem naturam humanam, nisi homo assumptus esset alius a Deo assumente: [illegible] assumens & assumptum [illegible] esse non possunt.

Deum assumpsisse hominem [illegible] Duobus ergo modis exponit Scotus [illegible] Magister, & post eum D. Th. Magister [illegible] 3. D. Th. 3 p. q. 4 art. 3 improprie hanc & figuratam [illegible] locutionem. Vnus est, ut homo improprie sumatur pro humana natura, quae sola formaliter significetur hoc nomine, [illegible] per se subsistens [illegible] Patribus [illegible] dictum est Deum assumpsisse hunc hominem, quod [illegible] non significet formaliter solam hanc humanitatem, sed ipsam quoque personam [illegible] dicunt assumpsisse hunc hominem ut Athanasius in Expositione fidei [illegible] eodem modo id exponendum est, nempe hunc hominem pro hac humana natura, minime tamen supponendum. Iuxta hunc exponendi modum intelligendum est id, quod Cyrillus Alexandrinus in Ioannem scribit: *Christum assumpsisse totum hominem.* Non enim accepit totum hominem pro tota persona humana, sed pro tota humana natura, ut doceat Verbum divinum assumpsisse non corpus solum, ut Apollinaris haeretici dicebant, sed corpus simul & animam, ex quibus tota humana natura constat. Alter modus exponendi est, ut assumptio sumatur pro termino assumptionis, ita ut, cum Deus dicitur assumpsisse hominem, sensus sit: terminasse assumptionem ad hoc, ut esset homo, atque adeo hic singularis homo. Eodem modo [illegible] interpretatur Diuus Anselmus libro de [illegible] Verbi, capite quinto. [illegible] Athanasij, Cyrilli Alex. [illegible] in Ioannem capite [illegible], in illa verba: *Propterea me Pater diligit, quia ego pono animam meam ut iterum sumam eam.*

Haec ita [illegible] sunt, ut etiam vera esse [illegible] impugnata illorum opinio de [illegible], quam fingunt in homine, [illegible] nunquam tamen proprie dici posse Deum assumpsisse hominem. Nam nec proprie dicimus, Socratem accepisse album, cum factus est albus, nisi aut album pro albedine sumatur, aut sensus sit, terminatam esse actionem ad hoc, ut Socrates esset albus. Ita patet nihil efficere argumenta pro impugnata opinione.

Explicatio quaestionis, & solutio argumentorum negatiuae partis.

SECTIO V.

Dicendum igitur, Christum Dominum, [illegible] quatenus hic homo est, [illegible] unionem personalem, ut contra Gabrielem & Almainum sententiam ostendimus, & initio quaestionis in [illegible] argumentis negatiuae partis [illegible] & probatum est [illegible] hac ratione spectatum, esse vere ac proprie primam substantiam praedicamentalem.

Primum est. Primum, quia Christus Dominus, ut est perfectus Deus, ita & perfectus homo, quod habes in plerisque Conciliis, & in Symbolo Athanasii. Lege Cyril. in suo apologetico [illegible] Orthod. c. 7. Leonem Papam in rescripto ad Flauianum in Concilio Constantinopolitano [illegible] Episcopum epist. 10. [illegible] cum igitur ita sit Deus, ut sit [illegible] substantia [illegible] supra omnia Praedicamenta etiam substantiae, non dubium est, quin ita sit homo, ut prima substantia in Praedicamento substantiae: sola enim haec [illegible] quae non est perfecta substantia.

Secundo. Deinde, quia est nomen Christi (quod ab Angelo Lucae 1. vocatum est) nomen Iesu significat Deum & hominem, quod idem apud Esaiam, capite 7. Euangelista Mattheo capite primo interpretatur, [illegible] Emmanuelis vocabulum [illegible] Cyrilli Alexandrini sententia est, [illegible] haec nomina, Christus, Emmanuel & Iesus [illegible] significationem eandem valent, ut [illegible] in libro de Incarnatione unigeniti capite secundo) tamen aliquando sumitur pro supposito divino nulla ratione habita naturae humanae, sed solius divinae, ut apud Ioannem 8. cum Christus Dominus dicit: *Antequam Abraham fieret, ego sum,* & apud Paulum ad Hebraeos, cap. [illegible] cum ait Christum Iesum ab aeterno fuisse, & in aeternum fore (id enim significant verba illa: *Christus Iesus heri & hodie ipse & in saecula*) & in [illegible] ubi Iesus dicitur [illegible]. Potest igitur pari ratione accipi, [illegible] & saepe accipitur pro eodem supposito, non quatenus subsistit in natura diuina, sed solum quatenus subsistit in humana, quo pacto sumitur quandocumque ei tribuuntur propria humanae naturae, ut nasci ex matre, pati, mori, & similia. Hac autem ratione non dubium est, quin sit prima substantia praedicamentalis.

Nomen Christi & Iesu quid significent.

Quod si hoc nomen Iesus ea ratione distinguitur a nomine Christi, quod Christus significat subsistentem in utraque natura di-

Nomen Iesus [illegible] distinguatur.

[illegible] Thomas [illegible] Christus Dominus, quatenus significat [illegible] [illegible] substantiae praedicamentalis.

Tertia. Communicatio est alsina dicitur ad idē praedicamentum quam de persona.

Tertia, quia [illegible] idem praedicamentum spectant, [illegible] praedicamento autem substantiae primariae, ut [illegible] sect. 2. traditum est. Cum igitur hic homo sit [illegible] huius humanitatis, & haec humanitas ponatur in praedicamento substantiae secundum rationem, [illegible], quia Christus Dominus, quatenus hic homo primaria ratione ponatur sub homine in praedicamento substantiae, ac [illegible] [illegible] praedicamentalibus.

Quarta. [illegible]

Postremo, quia si quid obstaret, quo minus Christus Dominus, quatenus hic homo est, subijceretur homini, ut individuum sub specie, illud maxime esset, quia [illegible] verbi personalitatem, quae [illegible] & infinitae perfectionis est. [illegible] praedicamentis, [illegible] [illegible] [illegible] personalitatem verbi subijci [illegible] [illegible] & persona [illegible] substantiae [illegible] [illegible] perfectionis est [illegible] personam constituit, tamen [illegible] personalitatem [illegible] [illegible] perfectionis [illegible] Christus Dominus, quatenus persona humana [illegible] praedicamentalis.

Ita patet, Christum Dominum, quatenus hic homo est, esse primam substantiam praedicamentalem, [illegible]

Denique [illegible]: an Christus *Dominus* [illegible] D. Thomas & Alexander [illegible] [illegible]. Vide D. Thom. 3. p. q. [illegible] 3. Alex. 3. p. quaest. 4. memb. 1. art. 3.

Quid dicendum de propositionibus, in quibus homo praedicatur de Deo, [illegible]

SECTIO VI.

Quando autem ex dictis constat, quid sentiendum sit de his propositionibus, Christus est homo, Iesus est homo, Hic homo [illegible] [illegible] [illegible] de his propositionibus, Verbum divinum est homo, Filius Dei est homo, Deus est homo, [illegible] [illegible] [illegible] est.

Primum, [illegible], hoc est, non [illegible] [illegible] Christi [illegible].

Secundum est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Tertia, [illegible] Deus est homo [illegible] Verbum divinum est homo, Filius Dei est homo, esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] Quod verò [illegible] propositionem [illegible] substantialis, & non accidentalis [illegible] [illegible] Concilii Constantiensis [illegible] Filium Dei [illegible] [illegible] Accedit, quod hæc propositio, Filius Dei est homo [illegible] hoc [illegible] est [illegible] [illegible] per se.

[illegible] Obiectio [illegible]. Quod si quis obijciat, [illegible] post esse completum & perfectum [illegible] apud Aristotel. [illegible] Tho. [illegible] [illegible]

Solutio. [illegible] hypostasim [illegible]

Explicatur [illegible]. Aristotelem [illegible] hypostasis [illegible] Ex hoc [illegible] verbo dicitur [illegible] Ovidiodori [illegible] natura humana [illegible] verbo [illegible] esse hominem per [illegible] & [illegible] humanitatem [illegible]

[illegible] Thomæ ad [illegible] [illegible] Aristotel. [illegible] hanc propositionem [illegible]

Dubium. Quæret porrò aliquis, num, quemadmodum hæc propositio, Filius Dei est homo, dicitur per se & substantialis [illegible] etiam [illegible] & quidditatiua. Ad quam [illegible] *Solutio.* [illegible] respondendum est [illegible] essentiæ & quidditatis [illegible] hypostasim [illegible] propositio [illegible] & quidditatiuè dicitur [illegible] Filius Dei [illegible] hypostasis [illegible] Filium Dei [illegible] homo, esse [illegible] non quod [illegible] Diuus Thomas in loco [illegible]

4. Assertio. Quarta assertio sit, etiam hæc propositio, Deus est homo, [illegible] per accidens, [illegible] per se [illegible] & [illegible] quia [illegible] est accidentalis [illegible] Deus non [illegible] per se & [illegible] Patrem quoque esse hominem, & Spiritum Sanctum etiam: quod tamen falsum & hæreticum est.

[illegible] Non est [illegible] quaerend. [illegible].

Sed contra hanc assertionem sic licet obi- A jicere: Omnis propositio per se est vera cum reduplicatione subiecti: at haec propositio, Deus est homo, non est vera cum reduplicatione subiecti: quia si Deus, quatenus Deus, esset homo, quicquid est Deus, esset homo semper: Pater esset homo, itemque Spiritus Sanctus, imo & quaelibet divina persona semper fuisset homo, cum haec [illegible] possint essentiae, ut haec propositio, Deus est B homo, etiam post divini verbi incarnationem non sit propositio per se.

Dilutio minime probanda.

Huic obiectioni dicere aliquis posset, etsi omnes propositiones, quae sunt per se primo, sint verae cum reduplicatione subiecti, tamen in caeteris non semper id accidere. Quaecunque enim illae, in quarum subiectis formaliter includuntur subiecta earum, quae sunt per se primo, sunt etiam verae cum reduplicatione subiecti, veluti dicas, homo est sensus C particeps (recte enim dicimus hominem, quatenus homo est, esse sensus participem, nempe ratione naturae animalis, quam formaliter includit) at vero illae, in quarum subiectis non includuntur formaliter subiecta earum, quae sunt per se primo, non sunt verae cum reduplicatione subiecti. exempli causa, etsi haec propositio est per se, Animal est rationis particeps; tamen quia homo, cui primo convenit esse rationis participem, non includitur formaliter in ratione animalis, ideo dicere non licet animal, quatenus est animal, esse rationis particeps. Verum, quia de hac D propositione, Verbum divinum est homo, quam ponimus & esse per se, & per se primo, eadem est dubitatio (siquidem verbum divinum, quatenus verbum divinum est, esset homo, semper etiam fuisset homo) aliter respondendum est.

Germana obiectionis solutio.

Dicendum igitur, hoc verbum *quatenus* E non posse adhiberi subiectis omnium propositionum per se, etiamsi primo sint per se, sed earum tantum, quae & sunt de omni, & in eis vel praedicatum est de ratione subiecti, vel subiectum, aliqualiter inclusum in subiecto est de ratione praedicati: de quibus solis locutus est Aristoteles lib. 1 Poster. c. 4 tex. 9 [illegible] enim est *quatenus* atque *qua ratione*. Quare cum neque homo sit de ratione Dei aut verbi divini, nec Deus aut verbum divinum de ratione F hominis, [illegible] Aristoteles rationem [illegible] colligit, cum de his propositionibus agit, [illegible] vel si hae propositiones, Deus est homo, Verbum divinum est homo, semper [illegible] esse verae cum reduplicatione subiectorum. Sunt enim aliae [illegible] modo, at mirabili, & per se, & substantiales, utpote secundum rationem subsistentiae personalis, quae mirabiliter divinam naturam substantialiter & complete [illegible] in Christo Domino, neque usquam a nobis credi aut [illegible] intelligi potest, [illegible] Dei esse infinitum, & [illegible] impossibile est, ut mente de ea [illegible] intelligendum [illegible] illud August. in epistola ad Volusianum: *In rebus mirabiliter factis tota ratio facti est potentia facientis.*

Propositio, Deus est homo, [illegible] semper [illegible] indicativis [illegible] sit per se.

Num homo sit universalis respectu Verbi divini, aut etiam Dei.

Quaeret deinde aliquis, num homo respectu verbi divini, aut etiam Dei, ut communis est tribus divinis personis, habeat rationem [illegible] universalis, necne? Quod enim habeat, [illegible] consistere videtur, quia etsi non dicitur de pluribus eo modo, quo dicitur de verbo divino, tamen dici potest, [illegible] tamen de pluribus hominibus, [illegible] singulae divinae personae singulas humanitates assumerent, & de Deo & Angelo, si divina potestate Angelus assumat naturam humanam ad suam subsistentiam, quod probabile [illegible] Scotus, & alii concedunt. Quod autem non habeat, ex eo probatur; quia quinque vulgata praedicabilia vel praedicantur essentialiter, vel accidentaliter. homo autem nec essentialiter dicitur de Deo, vel [illegible] persona divina, nec accidentaliter, ut ex dictis patet.

Esse universale respectu Verbi divini.

Ad hanc dubitationem primum quidem dicendum est, hominem [illegible] rationem esse vere ac proprie universale quid [illegible] respectu verbi divini, quia [illegible] univoca & directa praedicatione dicitur, ut eadem omnino ratione dici possit de aliis divinis personis, si incarnarentur. Id autem [illegible] universalis [illegible] Namque ad rationem universalis satis est, si praedicatum [illegible] eadem omnino ratione possit de aliis praedicari, ut patet in perfecto Oratore, [illegible].

Non universale respectu Dei, ut communis est tribus personis.

Deinde non habere rationem universalis respectu Dei, ut tribus divinis personis communis est, quia [illegible] dicitur de Deo, ut eodem modo dici non possit de creatura alia. Multo enim probabilius existimamus, naturam creatam a nulla re subsistenti, praeterquam a Deo, assumi posse ad propriam subsistentiam, etiam divina virtute, ut est Divi Thomae & gravissimorum Doctorum sententia.

Non esse genus aut speciem [illegible] Verbi divini.

Tertio, non esse genus aut speciem, aut differentiam, aut proprium respectu verbi divini, quia non dicitur [illegible] de aliis per [illegible] quinque [illegible] praedicabilium [illegible] de quibus [illegible] praedicari possunt; quia in re [illegible] ab acci-

ab [illegible] quinque prædicabilibus [illegible] [illegible], si [illegible] [illegible] subiectum [illegible] [illegible] habere possit: tum etiam, quia cum [illegible] de pluribus di[illegible] [illegible] necessario, [illegible] de Verbo diuino nullum horum quinque prædicabilium rationem habere posset, ut quidem hæc a Porphyrio, aliisque Philosophis explicata sunt.

Neque accidens quintum prædicabile. Quarto, non dicendum, esse accidens quintum prædicabile respectu Verbi diuini, si quidem unio humanæ naturæ cum verbo diuino non est accidentalis, sed substantialis, ut superius probatum est. Quod si [illegible] dicere, [illegible] prædicatum contingenter esse accidentale, & omne prædicabile contingens esse accidens quintum prædicabile, ut [illegible] Philosophi [illegible] (quæ ratione [illegible] adæquatam esse diuisionem prædicabilium in quinque vulgata putauerunt) tum demum dicere possemus, hominem respectu Verbi diuini, ad hoc prædicabile speciem pertinere. At, cum & apud Philosophos, & apud Theologos nihil censeatur dici accidentaliter de supposito, & esse accidens illius, si ad non esse substantiale hypostaticum, siue suppositale pertinet, recte est dicere siue apud Philosophos (re intellecta) siue apud Theologos, hominem esse accidens quintum prædicabile respectu Verbi diuini.

Hominem respectu Verbi diuini pertinere ad nouam quandam speciem prædicabilis. Denique dicendum est, hominem respectu Verbi diuini pertinere ad nouam quandam speciem prædicabilis, genera naturæ superiora homine, differentiasque eius constitutiuas, & alias quasdam [illegible] [illegible]. Hæc enim omnia contingenter prædicantur de Verbo diuino, ut simpliciter ad tria priora Porphyrii prædicabilia pertinere nequeant. Dicuntur etiam substantialiter, [illegible] [illegible], quæ accidentaliter dicuntur, non compositum faciunt, & tamen ipsa [illegible] non eodem modo prædicantur de Verbo diuino, et [illegible] [illegible] speciem prædicabilis constituunt. Nec

Nouæ speciei [illegible] esse substantiale [illegible]. [illegible], quod nouæ speciei [illegible] [illegible] esse substantiali, quod Verbum diuinum pro mundi salute suscepit, quod [illegible] Ethnicis Philosophis [illegible], nec cogitatum. Possunt igitur assumptiua prædicabilia, [illegible] appellari, homo quidem assumptiua species, eius vero genera & differentiæ constitutiuæ, assumptiua genera & differentiæ, quod per solam assumptionem humanæ naturæ actu dicuntur de Verbo diuino, potentia vero de ceteris personis.

Propria & accidentia. De propriis & accidentibus naturæ assumptæ, alia ratio est. Nam eis pari ratione ad

A [illegible] speciem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tamen vera [illegible] accidentia [illegible] [illegible] utraque pertinent, cum & [illegible] [illegible] dicantur de Verbo diuino, & [illegible] [illegible] hoc est, necessitatis, [illegible] [illegible] [illegible] hypostatice. [illegible] eodem modo [illegible] [illegible] de Patre & Spiritu sancto, si [illegible] [illegible] [illegible] assumerent. Idem [illegible] dicendum

B est de donis gratiæ [illegible] supernaturalis ordinis, [illegible] gratia, gloria, [illegible] supernaturalibus, quæ & contingenter dicantur de iis quibus conferuntur, & accidentaliter, sine nec eis [illegible] [illegible] substantialiter.

Quæstio. Sed quæres [illegible], [illegible] [illegible] homine & eius genera prædicantur de Verbo diuino, seu de Filio Dei post [illegible], [illegible] non prædicentur de eo in quæstione, Quid est, sua quidditatiua. Quæ [illegible] [illegible] differentiæ

C constitutiuæ hominis, [illegible] [illegible] prædicentur de illo in quæstione, Quale est, essentialiter, ut ex dictis patet.

Solutio. Homo de Filio Dei prædicatur in quæstione, quid est. Ad quam [illegible] [illegible] dicendum, [illegible] hominem superioraque eius genera non prædicantur de Filio Dei in quæstione Quid est, sed tamen prædicari in quæstione Quis est, [illegible] quatenus persona est, & [illegible] generaliter [illegible], quatenus suppositum est. Quæ quæstionem, cum solam substantiam quærit, & eam totam, non [illegible] est, quia complectitur omnia, [illegible] tantum quæ prædicantur quidditatiue de supposito, sed etiam substantialiter. Similiter, cum differentiæ constitutiuæ hominis non prædicentur de Verbo diuino in quæstione Quale est, essentialiter, tamen prædicari in quæstione Quale est, substantialiter, cum ipsæ etiam ad constitutionem suppositi humanæ naturæ, qualecunque [illegible] [illegible] [illegible]. Nisi quod ho-

E mo, & superiora eius genera prædicantur de illo per modum substantiæ, differentiæ vero eius hominis constitutiuæ per modum qualitatis substantialis, denominantia aliquam genericam aliquam naturam ad constitutionem humanæ naturæ pertinentem. Itaque quærenti, quisnam sit Filius Dei, atque respondere potest, esse hominem in diuina natura subsistentem, atque esse Deum subsistentem in humana, cum ita vere [illegible] [illegible],

F atque alterutrum naturæ [illegible] [illegible]. Quærenti autem, qualisnam sit secundum qualitatem aliquam substantialem, atque [illegible] accidentales prævalentem, [illegible] responderetur, esse rationalis naturæ, sensitiuæ, [illegible], & corporeæ. Atque hæ prædicandi rationes [illegible] sunt ad rationes assumptiui generis, assumptiuæque speciei & differentiæ, quæ omnia contingenter prædicantur,

[illegible]

ΚΕΦ. Θ'

Text. 26. [illegible — Greek text]

CAPUT IX

E[illegible] [illegible] Text. 18.

[illegible]

CAPITIS NONI EXPLANATIO.

E[illegible] [illegible] Aristoteles [illegible]

[illegible]

b [illegible]

c [illegible]

[illegible]

d [illegible]

[illegible]

Alia autem per se, quemadmodum & ipsum unum. [illegible]

Diversa autem dicuntur ea, quorum aut species plures sunt, aut materia, aut ratio substantiae [illegible] idem dicuntur. Differentia vero dicuntur, quaecunque diversa sunt, cum aliquid idem sint non numero solum, sed aut specie, aut genere, aut analogia. [illegible] sunt

d *Alia autem per se, quemadmodum & ipsum unum.* Tradita distinctione eiusdem per accidens, distinguit eadem per se, quorum tot genera esse docet, quot sunt unius per se. Unde colligere, identitatem esse quandam unitatem, id est, fundatam in quadam unitate, [illegible] qualitatis, & aequalitas unitas quantitatis, [illegible]. Neque tamen haec sunt formaliter unitates, sed relationes quaedam fundatae in unitatibus praedictis. *Identitas fundatur in unitate.*

e *Aut cum pluribus.* Hinc patet, identitatem eiusdem ad se ipsum esse relationem rationis, quia extrema non sunt re ipsa diversa, [illegible] velut cum dicimus Socratem esse Socratem, [illegible]. Atque haec quidem ex parte alia ratio est in ea identitate, qua dicuntur eadem quae sunt idem specie & in ea, qua duae species sunt idem genere, quas *D. Thomas* [illegible] putavit esse reales, cum extrema realiter distinguantur [illegible] diversae specie aut genere, sive etiam analogice. Verum tamen, quia huiusmodi relationes conveniunt rebus etiam non existentibus, credendum potius esse relationes rationis, ut quinto libro cap. [illegible] dicemus, & loco ipso latius explicabimus. *Identitas eiusdem ad se ipsum relatio rationis.*

f *Diversa dicuntur ea, quorum aut species plures sunt.* Definita eadem, nunc distinguit diversa, quae sunt [illegible] opposita; ita ut quot sunt genera diversorum, nempe specie, materia [illegible], numero, & ratione definitiva substantiae, [illegible] diversa genere, specie, ac numero. [illegible] dicuntur eadem. *Genera diversorum.*

g *Differentia vero dicuntur, quaecunque.* Cum omnia differentia sint diversa, non autem omnia diversa differentia [illegible] vocabulo) [illegible] distinctionem [illegible] in quatuor genera. Alia [illegible] dicuntur differentia, quia cum aliquid idem sint sive numero, sive specie, sive genere, sive analogia, [illegible], ut Socrates [illegible], & idem alias sanus, [illegible], ut aequale & bis, etiam absolutum & relatum; quae est Divi Thomae [illegible], atque ex hoc genere sola priora tria membra sunt proprie differentia; [illegible] in utroque extremo. Alexander [illegible] verba illa, *non numero solum*, [illegible] *cap. de differentia*. *Differentiae quatuor genera. Primum.*

h *Et ea, quorum diversum est genus.* [illegible] differentiarum, quae improprie dicuntur; [illegible] quae in suo diverso genere, [illegible] analogica quadam convenientia, ut animal & [illegible] eodem nomine appellantur. *[illegible]*

i *Dicu-*

[illegible Greek text]

sunt eſſe potius, & si contraria, & quæcunque in ſubſtantia diuerſitatem habent.

Similia dicuntur, & quæ idem acceperunt, & quæ pluribus eiſdem, quam diuerſis affecta ſunt; & quorum qualitas una. & quod plura aut potiora ex iis contrariis habet, quibus fit alteratio, huic ſimile dicitur. Modo autem ſit ei illum oppoſite dicuntur diſſimilia.

Tertium. i *Et contraria.* Addit tertium genus differentium, quod non tantum complectitur ſpecies contrarias, quæ tertio membro primi generis comprehenſæ ſunt, ſed etiam differentias eiuſdem generis, quas Ariſtoteles lib. 7. *Metaph.* [illegible] contrarias.

Quartum. k *Et quæcunque in ſubſtantia diuerſitatem habent.* Hoc quartum genus differentium latiſſime patet. quæcunque enim in ſubſtantia eſſentiæve diuerſitatem habent, ea ipſa dicuntur differentia, tametsi nec ſint contraria, nec ſub eodem genere contineantur, ut materia & forma, eſſentia diuina & humana.

Similium genera quatuor. l *Similia dicuntur, & quæ idem acceperunt & quæ pluribus eiſdem.* Annectit explicationi Eiuſdem, & Diuerſi, quæ dicuntur ſecundum ſubſtantiam, eſſentiamve, diſtinctionem Similis & Diſſimilis, quæ dicuntur ſecundum qualitatem accidentariam. Non adiungit autem diſtinctionem Æqualis & Inæqualis, quia eius multiplicitas non eſt admodum manifeſta, ut D. Thom. *lect.* 12. annotauit. Tradit ergo quatuor genera ſimilium. Vnum eſt eorum, quæ idem paſſa ſunt, quod fere accidit ſecundum qualitatem, ut qui ex ægritudine pallorem aut saporem contraxerunt. Alterum eorum, quæ plura eadem quam diuerſa, ut [illegible], qui etc interuocantur. Tertium eorum, quorum qualitas eſt eadem, ſiue eam per eandem actionem acceperint, ut quæ ficta ſunt, ſiue absque actione, ut [illegible]. Quartum eorum, quæ pluribus aut præſtantioribus contrariis, quibus fit alteratio, affecta ſunt, ut duo aura habentia eundem colorem, odorem & ſaporem; quo genere non dicuntur ſimilia, quæ eundem tantum colorem habeant, cum color in minus principalis affectionibus haberetur. Hinc quot, & quæ ſint genera diſſimilium, facile intelligi.

ΚΕΦ. Ι.

[illegible Greek text]

CAPVT X.

Oppoſita dicuntur contradictio, contraria, quæ ad aliquid, priuatio, & habitus, & ultima, ex quibus, & in quæ ultima, ut generationes & corruptiones. Quæcumque item ſuſceptiui ſimul adeſſe nequeunt, ea oppoſita

CAPITIS DECIMI EXPLANATIO.

Oppoſitorum quatuor genera. O*ppoſita dicuntur contradictio, contraria.* Quoniam oppoſita ſunt quædam diuerſa, diſtinguit hoc capite varia oppoſitorum genera; tum ad finem capitis exponit, quæ dicantur diuerſa ſpecie. Tradit ergo in primis quatuor vulgaria genera oppoſitorum, de quibus libro decimo diſputabit.

Duo alia genera oppoſitorum. b *Et ultima.* Diuus Thomas exiſtimat tradi hoc loco duo documenta, quibus cognoſci poſſit, num, quæ proponantur, ut oppoſita, ſint vere oppoſita, nimirum, ſi ſint termini eiuſdem motus mutationisve alterius, ſi non poſſint ſimul eſſe in eodem ſuſceptiuo. Sed quia hæc non ſatis cohærent cum ipſo verborum contextu, potius dicendum eſt, niſi ſa [illegible] Alexandri expoſitionem, tradi his verbis duo alia oppoſitorum communiora genera; unum eorum, quæ ſunt termini motionis mutationisve; alterum eorum, quæ ſimul eidem ſuſceptiuo [illegible] non poſſunt. Itaque in priori genere comprehenduntur contradictoria, contraria, & priuatiue oppoſita, non omnia tamen, ſed ea, inter quæ datur mutatio. neque enim omnia eſſe poſſunt mutationis extrema, ut perſpicuum eſt. In poſteriori genere [illegible] comprehendi omnia contraria, & priuatiue oppoſita, & [illegible] ex contradictoriis, & relatiue oppoſita. Vnde patet, quo pacto hæc duo a quatuor vulgaribus diſtinguantur. Quod loco alterius,

[illegible] verba illa *generationes & corruptiones* pro ut, ex quibus, & in quae generationes & corruptiones procedunt accipienda esse, [illegible] exempla terminorum principiorum [illegible] videntur. Nisi liberius sic vertere placuisset; *Ea etiam ex quibus, & in quae ultima generationes* [illegible] *(sive hi genera) corruptionesque, proficiscuntur*, quae hoc modo interpretatus est Argyropylus, [illegible] praetermisso verbo est.

ἢ ἐξ αὐτῶν, ἢ ἐξ ὧν ἐστι. φαιὸν γὰρ καὶ λευκὸν ἅμα τῷ αὐτῷ οὐχ ὑπάρχει. διὸ ἐξ ὧν ἐστιν, ἀντίκειται.

Ἐναντία δὲ λέγεται, τά τε μὴ δυνάμενα ἅμα τῷ αὐτῷ παρεῖναι τῶν διαφερόντων κατὰ γένος, καὶ τὰ πλεῖστον διαφέροντα τῶν ἐν τῷ αὐτῷ γένει, καὶ τὰ πλεῖστον διαφέροντα τῶν ἐν ταὐτῷ δεκτικῷ, καὶ τὰ πλεῖστον διαφέροντα τῶν ὑπὸ τὴν αὐτὴν δύναμιν, καὶ ὧν ἡ διαφορὰ μεγίστη, ἢ ἁπλῶς, ἢ κατὰ γένος, ἢ κατ' εἶδος. τὰ δ' ἄλλα ἐναντία λέγεται, τὰ μὲν τῷ τὰ τοιαῦτα ἔχειν, τὰ δὲ τῷ δεκτικὰ εἶναι τῶν τοιούτων, τὰ δὲ τῷ ποιητικὰ ἢ παθητικὰ εἶναι τῶν τοιούτων, ἢ ποιοῦντα ἢ πάσχοντα, ἢ ἀποβολαὶ ἢ λήψεις, ἢ ἕξεις ἢ στερήσεις εἶναι τῶν τοιούτων.

[op]posita dicuntur, vel ipsa, aut illa ex quibus constant. Fuscum enim & album simul eidem non insunt. quo fit, ut ea, ex quibus constant, opponantur.

Contraria dicuntur & ea, quae cum sint eorum, quae differunt genere, eidem simul adesse nequeunt. & quae ex iis, quae in eodem sunt genere plurimum differunt. & quae plurimum differunt in eodem susceptibili: & quae ex iis, quae sub eandem potentiam cadunt, plurimum differunt. & quorum maxima est aut simpliciter, aut genere, aut specie differentia. Caetera vero dicuntur contraria, partim quod ea habeant; partim quod ea suscipiant, partim quod efficere, aut pati possint, aut efficiant, aut patiantur, aut vero sint horum similiumve abiectiones, aut susceptiones, aut habitus, aut privationes.

c *Aut ipsa.* Haec verba addita sunt propter medias qualitates, quae constant ex utroque extremo contrario. Quanquam enim mediae non possunt simul inesse in eodem susceptibili, non sunt tamen per se oppositae, si comparentur inter se, sicut cum extremis, ex quibus constant. Itaque sensus est, ea quae eidem susceptibili utraque inesse non possunt, aut ipsa secundum se sunt opposita, ut album & nigrum, aut non sunt per se opposita, sed constant oppositis per se, velut fuscum. Hoc enim fuscum non potest esse simul cum albo puro, quia constat albo & nigro, quae per se opponuntur. Addit tamen Aristoteles, quia media componuntur ex extremis, idcirco dici posse extrema opponi mediis, quia nimirum ex parte media constant oppositis extremis, verbi gratia, album purum posse dici oppositum fusco, quatenus fuscum constat nigro, & sic in caeteris. Itaque docet his verbis, haec esse non sane per se in hoc oppositorum genere, posse tamen ad illud revocari. quod idem intellige de mediis comparatis inter se, ut de fusco & viridi, quae tamen minus proprie opponantur sibi invicem quam extremis.

d *Contraria dicuntur.* Tradit duo genera contrariorum, unum per se, alterum per aliud, & utrumque genus in varia membra dispertit. Contraria per se sunt, quae ratione sui dicuntur contraria, ut calidum & frigidum; per aliud, quae ratione aliorum, ut vis calefaciendi & refrigerandi, quae in pluribus mistis rebus insunt. Contrariorum per se varia sunt genera: unum eorum quae cum genere differant, simul eidem inesse non possunt, ut agere ac pati idem: alterum eorum, quae plurimum differunt sub eodem genere, ut album & nigrum sub colore: tertium eorum quae in eodem susceptibili plurimum differunt, ut sanum & aegrum in animali: quartum eorum, quae inter ea maxime differunt, quae cadunt sub eandem potentiam, sive illa sit potentia naturalis, sive adventitia, ut dulce & amarum sub gustatu, suasio & dissuasio sub Rhetoricam, aut Dialecticam; quintum genus est eorum, quae maxime differunt, aut simpliciter, ut album & non album (quo etiam membro Alexander complecti vult privative opposita, quae differunt ut entia & non entia), aut genere, ut substantia & relatio, aut specie, ut album & nigrum, duplum & semis. quod genus contrariorum latissime [illegible] sumitur, cum contradictoria etiam comprehendat. Quod si quis obiiciat, fieri non posse, ut contradictoria quoque hic comprehendantur, cum sola entia differant: occurrendum est, verbum *differunt*, non esse hoc loco proprie [illegible] quemadmodum paulo post, ubi privative opposita dicuntur differre. Nec magis mirum videri debet, quod contradicentia, & privative opposita dicantur differre, quam quod dicantur contraria, ut saepe appellantur.

Contraria in duplici genere esse.

Contraria per se.

Obiectio.

Solutio.

e *Caetera vero dicuntur.* Subdit varia genera contrariorum per aliud. multa enim dicuntur contraria, aut quia in iis insunt contraria, ut ignis & aqua; aut quia habent peculiares propensiones ad capienda contraria, ut pueri bonae indolis ad virtutem, malae autem ad vitia; aut quia contraria afficere, aut affici possunt, aut afficiunt, aut afficiuntur, ut venena & antidota, homines bonae constitutionis & valetudinarij, aut quia sunt contrariorum abiectiones, aut

Contraria per aliud.

[illegible Greek text]

[illegible Greek text]

... in quibus [illegible] aut aliquo modo dici [illegible] quae [illegible], ut quae in uno dicuntur, & genere [illegible] quoad idem, & diversum, & contrarium, ut & aliud atque aliud sit in utroque praedicamento.

Diversa g autem specie dicuntur, & ea omnia quae cum eiusdem generis sint, alterum sub altero non collocantur, & quae, cum sint in eodem genere, differentiam habent, & quae habent in substantia contrarietatem. Atque & contraria diversa specie inter se sunt omnia, aut quae primo dicuntur, & ea quorum rationes in ultima generis specie diversae sunt (quales sunt homo & equus individua sunt genere, rationes autem diversae) & ea quae cum in eadem ipsorum substantia sint, differentiam habent.

Eadem vero specie sunt ea, quae opposita his modis dicuntur.

... acceptiones, ut bona & mala in se [illegible], aut contrarietatem habeant, ut scientia & [illegible] nimirum contrariorum [illegible] (etiamsi aliqui habitus ipsi sint per se contrarii) aut privationem contrariorum, praesertim immediatorum, ut privatio sanitatis & aegritudinis, si non datur status neuter, privatio item rectitudinis, & pravitatis in actibus singularibus nulli dantur in differentiae. Unde patet, quam multa sint genera contrariorum per aliud.

f *Cum autem unum & ens.* Docet, quae de causa praedictae affectiones entium dicantur multipliciter. Causa vero est, quia dicuntur ex ente & uno, hoc est, quia consequuntur ens & unum, quae sunt multiplicia. Nam idem & diversum sequuntur unum & multa: differentia vero & contraria sunt quaedam diversa. Unde colligit Aristoteles haec non esse eiusdem rationis in pluribus praedicamentis quemadmodum de ente & uno superiori libro, capite secundo dictum est, ubi etiam hoc idem consectarium ab Aristotele colligitur.

g *Diversa autem specie.* Quia superiori capite non exposuerat quaenam essent diversa specie, id praestat hoc loco tradens [illegible] genera diversorum specie. Unum est eorum, quae ita conveniunt eodem genere, ut alterum sub altero non collocentur, velut scientia & candor. Alterum eorum quae ita collocantur sub eodem genere, ut sint membra eiusdem divisionis facta per oppositas differentias, velut homo & bellua, album & nigrum. Tertium est eorum, quae habent aliquam contrarietatem in substantia essentiave sua tametsi sub eodem genere non collocentur, ut equus & Geometria, aspectus & locus. Quartum est quorumlibet contrariorum, aut certe eorum, quae primo, hoc est, per se contraria dicuntur, quod ideo adiungit, quia inter contraria per aliud multa reperiuntur, quae non sunt specie diversa, ut homines [illegible] constitutione. Quintum est eorum, quae cum genere sint individua, hoc est, in eodem infimo genere conveniant, diversas tamen definitiones habent, ut canis & lupus: atque haec, cum sint species infimae eiusdem infimi generis, propterea magis proprie dicuntur differre specie quod non sint etiam diversa genere. Sextum genus est eorum, quae cum in eadem substantia sive subiecto sint, tamen differentiam habent inter se, ut candor & dulcor in lacte. Quae ideo Divus Thomas & alii nonnulli censent non dici ab Aristotele diversa specie, quod arbitrarentur fieri non posse, ut duo accidentia eiusdem speciei in eodem subiecto insint. De qua re, quia non parum habet difficultatis, [illegible] dicemus. *Quaenam sint diversa specie.*

Quo loco parum refert, quod fere interpretes praetermittunt verbum [illegible] in *eadem substantia*, pro eoque quod nos diximus *in eadem ipsorum substantia*. Id enim faciunt perspicuitatis causa, ne quis putet nomen substantiae iis verbis pro essentia accipi, ut Pererius credidit, verum esse haec de causa illi permovebant, ut verbum illud praetermitterent, non tamen id erat necesse. Nam, vel perbrevem attendenti patet, duo non posse [illegible] aliqua esse in eadem ipsorum essentia, cum tamen duo accidentia recte dicantur esse in eadem ipsorum substantia, id est, in eodem ipsorum subiecto. Quo quidem libentius verbum in versione omisissem, si abesset in omnibus exemplaribus.

* * *

NVM

NVM PLVRA ACCIdentia eiusdem speciei in eodem subiecto esse possint.

QVÆSTIO I.

Quæstionis ambiguitas.

SECTIO I.

Prima sententia. Pars negatiua in Aristotele authoritate suadetur. Partis affirmatiuæ argumenta.

PRopositæ negatiuæ parti nobis videtur esse posse generalis assertio Arist. *ad finem cap.* 10 [illegible] qui non sit aliquis nouum, quae in eodem subiecto differentiam habeat, dicentis esse speciem, sed omnia; quod certe videtur dicere non debuisse, si aliqua exceptionda existimasset, neque in eadem re parum momenti habet, quod D. Thom. *lect.* 12. nulla excepit.

Verum affirmatiuam partem multa argumenta non modo suadent, sed etiam persuadere videntur. In primis asserunt Perspectiui (*Lege Cantuariensem, lib.* 1. *suæ persp. rell. cap.* 2. *petitione* 4.) in eadem parte corporis diaphani, imo etiam in eadem parte superficiei cuiusque corporis posse dari plura lumina solo numero differentia: id quod I. argumento duarum lucernarum multis modo ostendunt; Primum, quia cum altera tantum extinguitur, simul etiam extinguitur lumen, quod illa in aere producebat, ita tamen extinguitur lumen, quod producebat altera, quod satis videtur ostendere, antequam illa extingueretur, non eadem unicum lumen, sed duo in aere extitisse, quorum alterum perierit, alterum permanserit.

Dari lumen eadem parte diaphani dari posse ut probatur perspectiui.

2. Deinde, quia columna obiecta duabus lucernis aliquantulum inter se distantibus in aere fiunt duas umbras, unam ad eam partem quae occultat unam lucernam, alteram ad eam, quae occultat alteram: quod ideo videtur accidere, quia singulæ lucernæ singula lumina producunt, quorum alterum impeditur interpositione columnæ ad hanc partem, alterum interpositione eiusdem ad alteram partem. Idque confirmatur ex eo, quia umbra una est diminutum lumen unius tantum lucernæ, altera vero est diminutum lumen alterius lucernæ: quod contingere non posset, nisi singulæ singula lumina producerent.

3. Tertio, quia per foramen parietis subiectis illi suis duabus lucernis iaciuntur duo lumina distincta numero in hanc & illam partem singula admittuntur e regione singularum lucernarum; quod perspicue videtur demonstrare tota foramen illud dari duo lumina distincta numero, quorum alterum producatur ab una lucerna e regione oppositam ad alteram partem, alterum e regione alterius ad alteram.

Physicis etiam principiis videtur ea pars quæstionis, atque adeo efficacius demonstrari. Primum, quia in quauis particula aeris intermedii inter duos parietes albos dantur species sensibiles eiusdem, ut naturales philosophi docent, alioqui non ex quauis parte illius medii uterque paries videri posset; illæ autem species sensibiles, cum sint similitudines colorum eiusdem speciei, utpote albedinis, nemo negauerit esse accidentia eiusdem speciei. Deinde, quia in eadem parte organi cuiusque sensus præsertim interioris necessario dandæ sunt plures species sensibiles eiusdem speciei, cum eidem sensui obiiciuntur plura eiusdem speciei individua: neque enim alia ratio reddi potest, cur illa in diuersis partibus organi imprimantur. Tertio, quia in homine dantur simul multæ memoriæ eiusdem speciei, ex quibus gignuntur experientiæ, & multæ experientiæ, ex quibus gignitur ars, ut Aristoteles 1. libro *cap.* 1. *docuit*. Postremo, quia in intellectu videntur dari simul multi conceptus eiusdem speciei, ut si quis mente dicat Socrates non est Plato aut etiam Socrates est Socrates. Quia etiam multi sunt, qui asserunt dari simul in intellectu plures species intelligibiles diuersorum individuorum eiusdem speciei.

Rationibus philosophicis pars eadem affirmatur.

An plures species sensibiles eiusdem numero differentes sint in eadem parte medij.

An plures memoriæ.

Conceptus.

Sed & Logicis siue potius Metaphysicis rationibus idem plane videtur concludi. Nam si correlatiua sunt simul natura, & se mutuo ponunt ac tollunt, necessario affirmandum videtur in eodem patre habente plures filios dari simul plures relationes paternitatis, quae haud dubie sunt eiusdem speciei, & in eodem filio habente utrumque parentem dari duas relationes filiationis, quarum altera referatur ad patrem, altera ad matrem, quae etiam erunt eiusdem speciei, cum ambæ fundentur in eadem actione speciei, imo etiam in eadem numero. Nam sublato uno ex pluribus filiis, non aliter necessario tollitur pater, quam quod relatio, quæ illum respiciebat: nec item sublato altero parentum necessario tollitur filius, nisi ratione eius habitudinis, qua ad illum referebatur filius. Cum ergo fieri non possit, ut eadem numero relatio & tollatur & maneat: plane videtur affirmandum in patre habente plures filios, & in quouis filio superstite utroque parente, dari plures relationes eiusdem speciei.

Metaphysica ratione pars eadem affirmatur. In eodem patre an plures relationes.

Variæ sententiæ in hac quæstione.

Sect. II.

His fere argumentis aut omnibus aut quibusdam ad dicendum moti, et affirmativam quæstionis partem amplectantur, neque aliter Aristotelem defendunt, quam limitationibus quibusdam: alii vero cum contrariam sententiam absolute, negativam ponunt, quæ ab Aristotele universe videtur supposita, B amplectuntur.

Prima sententia Iandun. Sunt (*in quibus est Iand. 5. Metaph. q. 16.*) qui dicant Aristotelem duobus modis intelligi posse: uno ut non loquatur ex propria sententia, sed aliorum, quasi dicat hanc esse veram significationem diversorum specie, quæ apud quosdam usurpatur, ut ea etiam dicantur specie diversa, quæ cum in eodem subiecto insint, tamen inter se differunt; quo pacto cap. 8. dixit substantiæ nomine translatitio C sumptum significare res quasdam Mathematicas, quæ est sententia Pythagoreorum ab eo sæpe impugnata: altero ut loquatur quidem ex propria sententia, verum non de omnibus accidentibus, sed de iis tantum, quæ sunt rebus congenita. Nam, cum ea quæ sunt eiusdem speciei eandem vim habeant; natura autem abhorreat supervacanea, sufficeret una facultas videndi in animali, ut videre posset, una item audiendi, ut audire. Cum ergo idem D dici possit de cæteris congenitis accidentibus efficitur, ut in his verum sit, quod ait Aristoteles, plura eiusdem speciei simul in eodem subiecto esse non posse. In cæteris autem accidentibus, quæ per motum acquiruntur, asserunt nihil impedire, quo minus plura in eodem subiecto insint. Siquidem in eodem ligno, ut aiunt, possunt inesse simul duæ calefactiones secundum eandem partem: si lignum simul calefiat a duobus numero ignibus.

Refellitur. Sed nec prior sensus habet ullam probabilitatem, quia nullibi impugnata est ab Aristotele ea usurpatio diversorum specie. quod tamen fecisset, si eam usurpationem putasset, qua ratione sæpe ab eo impugnati sunt Pythagorici, quod Mathematica entia substantias rerum naturalium appellassent. Neque item posterior sensus recte probatur. Nam, ut natura abhorret supervacanea in congenitis, ita & in adventitiis. Duo etiam ignes agentes simul in eandem partem ligni non agunt in illam diversis actionibus, sed una & eadem, siquidem motus est unus & idem, ad quem ignes illi concurrunt, ut causæ partiales.

Secunda sententia Scoti & a- Aliqui sunt (*Scotus in 4. dist. 12. quæst. unica. Durand. in eadem distin. quæst. 3. Richard. ibidem q. 2. art. 1. Gabr. qu. unica concl. 3. Argent. q. 1.* A *art. 2. Marsil. ead. 4. q. 10. art. 2. Iavell. 5. Metaph. q. 8. & similes*) qui existiment Aristotelem loqui non solum de congenitis accidentibus, sed etiam de adventitiis quæ acquiruntur per motum, non tamen de cæteris, quæ per motum non acquiruntur, etsi realia sint & absoluta, ut est lumen. Sumuntur autem in hac quæstione accidentia realia, non ut distinguuntur ab accidentibus rationis, sed ut B distinguuntur ab intentionalibus, cuiusmodi sunt species sensibiles in sensu, & intelligibiles in intellectu. Quod igitur negativa pars quæstionis vera sit in accidentibus, quæ acquiruntur per motum, ea re probant, quia *Confirmatur.* agens per motum, non agit in mobile, nisi ducens illud a contrario in contrarium. Mobile autem, quod affectum est accidente eiusdem speciei cum accidente quod agens introducere potest, non habet contrarium C illius, ut patet, nisi forte sit minus perfectum, quo pacto per actionem agentis non introducetur aliud numero accidens, sed præexistens perficietur. Quod autem non sit verum in cæteris accidentibus probant, quia etsi potentia aeris ad hoc numero lumen satiata est hoc lumine, non tamen est satiata potentia ad aliud numero, quo fit, ut cum illuminans non agat per motum, nihil impediat quo minus in eodem aere aliud numero lumen D ab alio illuminante introducatur. Idemque dicunt eodem modo posse concludi in cæteris, etiam si absoluta sint & realia.

Impugnatur. Verum hæc sententia, quicquid veritatis habeat, non recte confirmatur. Nam, si ratio, qua probatum est negativam quæstionis partem non esse veram in lumine, & cæteris, quæ per motum non acquiruntur, aliquid valet, atque concludit in iis, quæ per motum comparantur. Si enim alia potentia est in subiecto receptiva E huius numero luminis, alia vero receptiva illius, & non una & eadem respectu utriusque, eodem modo dicendum erit de potentia ad hunc calorem & illum. Quare si ligno habenti calorem quatuor graduum adhibeatur agens, potens inducere alios quatuor gradus caloris, non erit, cur non agat ad illos inducendos, siquidem potentia ad illos nondum est satiata. Quare cum ratio ab iis conclusa, in iis, quæ per motum comparan- F tur, quod oppositum accidat, efficitur, ut nec in cæteris quicquam valeat.

Tertia sententia. Alii solum excipiunt accidentia intentionalia, cum imperfecte insint in subiectis, ut [illegible] qualitatem: affirmativam partem quæstionis his tantum exceptis esse veram putant. Hæc autem dicunt accidentia intentionalia inesse imperfecte in subiectis, quia nec sensus, nec intellectus per ea aliis cognoscunt, ut quasi

quasi [illegible] in eo ipsis habentibus de radiis, [illegible] & hanc [illegible] incorporalem [illegible] intentionalis appellatur, quia per ea sensibus potentiae cognoscunt ea, quae cognoscunt, & quasi apprehendant. Atque in hanc sententiam videtur inclinare Diuus Thomas in quaestione de Veritate, q. 8. art. 14. & Capreol. 2. d. 3. q. 2. ad argum. contra conclusionem. Ratio vero, quae videtur duci, vt existant intentionalia quoddam esse imperfectum, haec esse videtur; quia cum imperfectio existentiae in subiecto efficiat, vt duo contraria aliquo modo repugnantia possint existere simul in eodem subiecto (vt patet in medio motu) non est cur non efficiat, vt duo accidentia eiusdem speciei simul existant in eodem subiecto, quamdiu imperfecte in eo insunt.

Ratio quae videtur duci authores huius sententiae.

Impugnatur.

Sed quicquid sit de re, certe persuasio ratio non videtur niti firmo fundamento. Primum, quia si nunc entia intentionalia sane imperfecte in subiecto, quae per ea nihil apprehendunt sensus aut intellectus, sane autem perfecte, cum aliquid per ea aliis cognoscunt; non deberent simul in eadem parte aeris duae species coloris solo numero differentes, quandocunque ego per hanc partem aeris albi video hunc numero colorem, tu vero per eandem alium eiusdem speciei: cuius tamen oppositum [illegible], imo & sensu cognoscitur, cum mea visio & tua non possint esse in causa, vt patientes sint species in aere, cum aliis videntur, quam cum nihil cernimus.

Deinde, quia longe alia ratio est in contrarijs imperfecte existentibus in eodem subiecto, atque in entibus intentionalibus, cum per ea nihil actu cognoscitur: vt vtraque dicantur imperfecte existere in subiecto. Contraria enim nō denominant simpliciter subiectum, nisi excedant dimidiatam latitudinem, quia tum pacto non simul denominare, vt entia intentionalia eiusdem speciei simul denominant. Species enim sensibilis habet coloris existens in aere denominat simpliciter aerem repraesentare hunc colorem, & illa illum, quo fit, vt non imperfecte existant in subiecto. Nec vero contra responsio, cum dicunt, species colorum in aere non denominare aerem vere coloratum, quicquam satisfacit. Haec enim denominatio non est propria specierum, sed colorum. alioqui, cum oculus per speciem rubri coloris aut intellectus per speciem lapidis fuerit affectus, posset oculus dici ruber, & intellectus lapideus: quod nemo dixerit. Nam, etsi Aristoteles 3. de Anima text. 25. & alijs in locis ait, *sensum in actu esse sensibile ipsum,*

Sensum in

A *quae percipit, & intellectum intelligibile*, [illegible] *ipsum* [illegible] repraesentatiue [illegible] dicitur. Posteriores, quia [illegible] cum ea, quae [illegible] & haec ipsa, cum perfecte existant, [illegible] plura eiusdem speciei in eodem subiecto [illegible] sunt enim haec accidentia, quia [illegible] accidentium sub specie sua per subiectum, [illegible] vt diuersa numero diuersa exigant subiecta, quibus distinguantur, quae ratio [illegible] in accidentibus imperfecte existentibus (modo actu inhaerent, & non potentia tantum) atque in ijs, quae perfecte existant in subiecto.

Alij denique (nempe Capreol. in 1. d. 7. quaest. Henr. Quodlib. 1. quaest. 9. Caietan. 3. p. quaest. 35. art. 4. [illegible] Met. quaest. 4. [illegible] Gand. Quodl. 15. quaest. 5.) [illegible] quaestionis partem [illegible] amplectuntur, & ab Aristotele hanc illa exceptione intellectam, asserunt. Atque ita videtur sentire D. Thomas [illegible] hoc loco, sed [illegible] Theologiae q. 53. art. 5. & alibi saepe, nisi exponendus sit iuxta superiorem sententiam, quaest. 8. artic. 14. ex quaestionibus de veritate. Horum rationes haec sunt. Prima; Omnis distinctio eorum, quae simul existunt, aut est secundum speciem, aut secundum quantitatem, siue materiam quantam, vt patet ex ijs, quae docuit Aristoteles hoc libro, cap. 4. text. 12. & lib. 7. cap. 1. [illegible] cap. 8. [illegible]. Accidentia autem eiusdem speciei non distinguuntur specie; necesse est igitur, vt si simul existant, distinguantur quantitate, quatenus quanta, vt scilicet diuersa numero sint in diuersis materiae, aut in diuersis partibus eiusdem. Quod argumentum, licet directe intelligatur de accidentibus materialibus, facile tamen accommodatur ad quaelibet alia accidentia, ex eo quod sumitur ex materia quatenus ad quoddam subiectum: habet autem certum apud illos vim hoc argumentum, quia desumitur ex ipsa individuatione accidentium, vt putant, vt diuina quidem potentia posset oppositum accidere. Praeterea, si non repugnaret dari simul duo accidentia eiusdem speciei in eodem subiecto, non repugnabit in eodem dari infinita. repugnat autem dari infinita, ergo & duo, quo pacto argumentatur Aristoteles quarto Physicorum libro, ita concludens; *Si duo corpora possent esse simul in eodem loco & spacio possent infinita: non possunt autem infinita: ergo nec duo quidem.* Alias rationes addunt, quae non sunt de toto accidentium genere, sed de qualitatibus, vt de luminoso & relationibus; quas potius affirmamus ad explicationem quaestionis, parum referre.

Quarta sententia Diui Thomae & aliorum.

Ratio I.

Rationes propositae non concludunt.

Veterum, quod argumenta proposita [illegible] A conclusionibus [illegible] patebit. Nam quod primo assumitur ex Aristotele cap. [illegible] intelligendum est in substantiis [illegible], non autem in accidentibus, ut supra expositum est, cum de principio individuationis agebamus: quamquam, si accidentibus quoque id commune dicendum esset, non inde tamen quicquam efficeret. Quamvis enim individuatio & distinctio accidentium eiusdem speciei, quae fit ab B intrinseco esse, ita postulet distinctionem subiectorum, ut omnis essentialiter [illegible] requirat diversa numero subiecta: nihil tamen impediret, quominus saltem a Deo poni possit in subiecto aliud accidens eiusdem, quemadmodum nihil obstat essentiali respectui, quem habent accidentia sacrae Eucharistiae ad subiectum, quominus illa existant sine subiecto divina virtute; qua etiam ratione non dubium est, quin possent illa eadem nu- C mero post consecrationem transferri ad aliud subiectum. Praeterea, accidentia non dicuntur ab illis, saltem ab iis, qui considerate loquuntur, individuari per subiectum, tamquam per principium sive causam intrinsecam ipsius accidentis: ergo nihil impedit, quominus per idem numero subiectum individuentur [illegible] plura eiusdem speciei, praesertim distincta [illegible] distinctio enim effectuum non repugnat indistinctioni [illegible] causae, D quae non est intrinseca, sicut alij loquuntur. Stare potest cum unitate causae extrinsecae.

Posse divina virtute accidens pro- [illegible] alio transferri.

Accidentia in s. Eucharistia sine subiecto divina virtute.

Quamvis ac- [illegible] eiusdem speciei possint [illegible] in eodem [illegible] simul poni.

Ad haec nihil repugnat, quominus duo corpora [illegible] hoc corpus album, & hoc corpus dulce, constent eodem numero subiecto, ut patet in lacte. Igitur pari ratione nihil repugnabit, quominus duo accidentia eiusdem speciei, saltem ea, quae non [illegible] in [illegible] numero [illegible] E [illegible], ut duae relationes paternitatis, aut duae [illegible] potentiae intellectivae, per diversam habe [illegible] idem subiectum numero (saltem divina [illegible]) [illegible] subiectum sic compo[illegible] [illegible], ipsi vero accidentibus [illegible] [illegible] veram potentiam [illegible] [illegible]. Sed [illegible] [illegible] quoque [illegible] non colligi [illegible]. Re enim vera, si duo accidentia eiusdem speciei possint simul inesse in eodem subiecto, nihil repugnat ex parte eiusdem subiecti, F quominus possint inesse plura, atque adeo infinita, quamquam alia ratione id fieri non queat, quemadmodum, quia duo corpora possunt simul esse in eodem loco (id enim saltem divina virtute fieri) nihil etiam repugnat ex parte loci, quominus in eo existant infinita, licet alia ratione infinita corpora dari nequeant. Si quando autem Aristoteles [illegible] propositas rationes loci [illegible] [illegible] vel necessariam simpliciter, [illegible] [illegible] [illegible] argumentationes [illegible] [illegible] [illegible] Physica [illegible].

Vera quaestionis explicatio.

SECTIO III.

Quid dicendum possit quaestione [illegible].

QVid igitur dicendum videatur, paucis exponemus. Ac quamvis, quidem aliis hanc quaestionem explicemus, semper medium iter inter duas priores & posteriores opiniones hoc pacto tenemus, quod non solum in congenitis accidentibus, nec tamen in congenitis, & alijs, quae per motum acquiruntur, ut dicebant duae priores, nec vero in omnibus accidentibus, exceptis intentionalibus imperfecte existentibus in subiecto, aut in omnibus communiter, ut dicebat [illegible] posterior, sed in omnibus realibus absolutis, quaecumque differentiam habeant numeralem in eodem subiecto, esse quoque diversa specie; atque hoc pacto intelligendum esse Aristotelem.

Quid de accidentibus intentionalibus [illegible] numero.

Nunc autem ut attendas considerandi [illegible] dentur instantiam [illegible] in formalibus, [illegible] in [illegible] accidentibus realibus & absolutis. Saepe enim plures sunt eiusdem speciei D existere in eadem parte aeris, ut cum similes tabulae plures pulsantur, & quaeque instrumenta musica, quae concentum efficiunt. Neque [illegible] dicendum est, in aere propinquo esse sonum intentionalem duntaxat, sed realem etiam, ut patet ex libro 2. de Anima. [illegible] atque [illegible] est [illegible] effectus ab [illegible] corporibus sonum [illegible], [illegible] & experientia, & [illegible] E [illegible]. Contrarietates quoque [illegible] diversarum specierum, ut calefactionis & refrigerationis videntur esse eiusdem speciei, & tamen sunt in eodem subiecto. Idem dicendum de duabus motibus [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] specie. neque enim minus videntur esse eiusdem speciei, quam contrarietates permanentes ligni & lapidis, [illegible] durationis [illegible], quas nemo negaverit eiusdem speciei esse. Quapropter quatenus conclusionibus explicanda est quaestio.

1. Conclusio probatur experientia.

Prima conclusio. *Ex accidentibus naturalibus acquisitis per motum aut mutationem mutui contrariorum, non possunt duo plura eiusdem speciei in eodem subiecto.* Haec assertio [illegible] probatur, quia agentia naturalia, quae agunt per motum aut mutationem contrariorum, quandocumque inveniunt in subiecto formam eius speciei, quam introducere

dere aspectu; nihil praeterea agant, nisi solum perfectiores formas introducunt, si ea sit imperfectior, quam habent intentionem producere, ut experientia satis constat. Ratio huius experientiae est, quia agentia naturalia in producendo solam speciei conservationem directe intendunt [illegible], et satisfactum sibi putent, si formam suae speciei iam introductam [illegible] perfectionem afficiunt, qualem ipsa conferre possunt.

Ratio experientiae.

2 Conclusio [illegible] ostenditur. Secunda conclusio. *Ex qualitatibus, quae in unam intensionem coalescunt, fieri non potest, ut dentur plura individua eiusdem speciei in eodem subiecto.* Hanc assertio sic ostendi potest. Diversi gradus qualitatis non ideo efficiunt unam numero qualitatem, quia iunguntur aliquo termino communi, tali enim pacto, quo pacto diversae partes quantitatis dicuntur a plerisque efficere unam numero quantitatem (id enim ut dicemus negamus) neque item, quia sunt immediate in diversis partibus eiusdem numero subiecti, qua ratione aliqui partes eiusdem qualitatis continuari sentiunt (nam neque omnes qualitatis gradus existunt in subiecto habente partes, nec faciunt [illegible] gradus intensionem qualitatis, sed extensionem) igitur ea ratione faciunt eandem numero qualitatem, quia recipiuntur in eodem numero subiecto, eademque eius parte, si partes habet. Neque enim alia videtur esse causa, cur partes ex ipsis distinctae, quarum altera non est forma alterius, neque uniuntur aliquo termino, aut sunt immediate in diversis partibus eiusdem numero subiecti, sint unum numero.

Gradus [illegible] qualitatis [illegible] in subiecto habente partes.

3. Praeterea si plures qualitates eiusdem speciei ex iis, quae in unam intensionem coalescunt, possent simul inesse distinctae numero in eodem subiecto, id maxime accideret in pluribus luminibus, siquidem tota schola Perspectivorum id videtur supponere: at in iis non concedendum, ergo in nullis. Assumptio sic probatur. Quandocunque duo agentia simul concurrunt ad introducendam formam intensibilem in idem subiectum, eandemque eius partem, unam duntaxat numero formam introducunt, intensiorem tamen, quam singula per se introducerent, ut patet in duobus ignibus calefacientibus eandem materiam: [illegible] accidit in duobus agentibus illuminantibus eandem partem diaphani: ergo non producuntur ab eis diversa lumina in eodem subiecto, eademque eius parte, sed unum & idem numero, intensius tamen [illegible] sphaerae suae efficacitatis, quam a singulis corporibus produceretur.

4. Praeterea, ad unitatem numeralem motus A satis est unitas specifica [illegible] viae, [illegible] temporis, [illegible] subiecti, ut Aristot. docet 5. Phys. c. 4. tex. 34. ergo [illegible] sunt [illegible] numero, [illegible] ab utroque [illegible]; at eadem est ratio [illegible] illuminationis, quia a duobus illuminantibus [illegible] producerentur [illegible] B numero lumen.

5. Praeterea, si duo illuminantia producerent duo lumina in eadem parte diaphani, illuminarent ambo unum spatium [illegible] maiorem sphaeram activitatis, quam alterum tantum, si enim neutrum cum altero concurreret ad idem lumen producendum, [illegible] ad illuminandum maior [illegible] C longius spatium illuminaret) non producunt igitur duo lumina, sed unum tantum.

6. Praeterea, cum corpori illuminanti additur aliud corpus illuminans, lumen quod a priori producebatur, fit intensius in qualibet [illegible] parte medii illuminati. igitur lumen, quod ab utroque producitur non est duplex numero, sed unum tantum.

Dicat fortasse aliquis, revera duo lumina a duobus illuminantibus produci, sed tamen ambo simul videri unum lumen intensum, D quia in eo [illegible] lumen aequale intensioni eiusdem; quemadmodum [illegible] in [illegible] calido videtur esse calor aeque intensus, atque in flammarum, quia sit aeque intensus: cum revera sit remissior, sed quia multiplicatur, ut sic dicam, propter materiae densitatem & multiplicationem [illegible]. Verum impugnatio est in promptu. isto enim modo non longius E spargerent lumen duo luminosa corpora, quam unum tantum: quod falsum esse supposuimus. Quod si quis putet illa duo lumina possunt unum tertium, quod ab utroque longius proiiceretur, quemadmodum ponit singulos sonos [illegible] singulis sonidis, [illegible] necesse est dare sonum [illegible] a singulis sonidis, supervacanea plane tunc erunt duo priora lumina, cum hoc tertium nobis satisfit ad omnia efficienda, quae illa [illegible] in luminibus efficerent. F Producerent enim semper hoc tertium lumen a principio sphaerae activitatis utriusque illuminantis simul [illegible] ad [illegible] quod [illegible] differentes [illegible] unde [illegible] et quaecunque in parte sphaerae activitatis singularum [illegible], quae non esset immediata, [illegible] lumen [illegible] quam ante esset, cum illa ab [illegible] illuminabatur.

Refutatio.

Refellitur.

Obiectio ex sonis simul concurrentibus.

Sed, omissa hac conclusione, occurrunt plures soni, de quibus paulo ante mentionem fecimus; qui cum videantur eiusdem speciei, & ex genere earum qualitatum, quae intenduntur & remittuntur, tamen possunt esse plures in eodem subiecto, eademque tempore. Erunt fortasse qui dicant, sonos quidem, qui eiusdem toni sunt, non posse esse plures in eodem subiecto, quod singula eodem tono eandem omnino sonum efficiant; in tono diversi tamen, quamvis singula per se differentiam ea, quae sonant secundum differentiam gravis & acuti, propterea posse reperiri simul in eodem subiecto, quia non efficiunt eandem numero formam; idque ex eo evenire, quod grave & acutum specie differunt, ac proinde non possunt in eandem numero qualitatem coalescere.

An grave & acutum in sono specie differant.

Sed, si quis vel parum attente consideret, planè intelliget, figmentum simile esse, grave & acutum differentias specificas sonorum constituere. Primum, quia quemadmodum magnum & parvum, ita grave & acutum comparatione dicuntur, siquidem inter sonos, quorum alii elevatiores sunt, alii depressiores, nullus est gravis respectu unius, qui non sit acutus respectu alterius, & e converso. Deinde, quia si grave & acutum differunt specie, dabuntur in qualibet substantia sonorum infinitae species, quia quaelibet est divisibilis in infinitum, secundum differentiam gravis & acuti. Quod si quis hoc neget, dicatque, quosdam sonos esse absolute graves, & quosdam absolute acutos, atque hos differre specie, ipsos autem graves inter se, & ipsos acutos cum acutis collatos non differre specie: Poterit quidem frustra laborabit in eo, ut ostendat ubinam desinant graves & incipiant acuti, & num detur medius sonus inter utrosque, an veniatur ad ultimum gravitatis ascendendo, nec detur acutorum primus, an post ultimum detur acutorum primus, nec inveniatur gravium ultimus. Deinde non dissolvet argumentum. Iam enim nobis est, si graves inter se, & acuti inter se collati non differant specie, & tamen reperiuntur simul in eodem subiecto, eademque eius parte. Potius ergo dicendum,

Sonos omnes esse eiusdem speciei.

sonos quidem omnes (saltem eorundem specie sonantium) esse eiusdem speciei; sed tamen non esse ex genere earum qualitatum, quae proprie intenduntur & remittuntur. Quae enim proprie eiusmodi sunt, ex permanentibus sunt; necesse est, ut gradus, qui additur, permaneat cum eo, cui additur; at soni, non sunt naturae permanentis, sed successivae, pendentque a motu aeris & in fieri, & in esse, neque differentiae in eo unquam separantur, quemadmodum & in ipso motu qui non prius fit, deinde est, sed simul fit & est. neque vero quantitas illa est difficultas. Imo propter hanc tamen dicimus, sonos intendi, quemadmodum & motum, a quo pendet, cum maiori conatu fit in eodem tono, nam, cum sonus eodem conatu attollitur aut deprimitur, iam non dicimus illum intendi, sed mutari.

3. Conclusio.

Tertia conclusio. *Inter accidentia quae non intenduntur & remittuntur, sive ea per modum accidentis permanentium, sive ... ... non solum nihil repugnat dari aliqua eiusdem speciei in eodem subiecto, sed etiam necesse est dari plura.*

Probatur 1.

Quod nihil repugnet dari ex eo probatur, quia nullam implicet contradictionem dari in eodem subiecto plures potentias naturales eiusdem speciei (modo non sint ex iis, quae intenduntur & remittuntur, cuius generis sunt potentia ignis calefactiva, & aquae frigefactiva) ut in eodem homine duos intellectus aut duas voluntates. Neque obstat redundantia. Nam, etsi omnes praeter unam redundarent in operibus naturae, non tamen esset superfluum, si Deus sua virtute ostendendae causa vellet plures earum in eodem subiecto producere. Quod vero necesse sit dari plura, probari primum potest ex pluribus eiusdem speciei relationibus, quae simul in eodem subiecto reperiuntur: deinde ex pluribus speciebus intentionalibus eiusdem speciei, quas verisimile est dari simul in eodem subiecto: tum etiam ex pluribus sonis, ex pluribus continuationibus, & durationibus motuum diversorum speciei in eodem mobili, quae omnia satis probata esse constat.

Ex quibus patet, si de absoluta Dei potentia sit quaestio, sola ex accidentibus, quae in unum numero, quod se intendunt, coalescunt, non posse plura numero eiusdem speciei in eodem subiecto esse.

Quonam accidentia eiusdem speciei in uno subiecto ... possint simul esse ...

Quod si quis opponat, nihil repugnare cum absoluta Dei potentia, duas aut etiam plures albedines induci in eandem subiecti partem, salva earum numerali distinctione. Respondendum est, nihil quidem illi attenta absoluta Dei potentia repugnare ratione ipsius divinae potentiae, sed tamen fieri non posse propter ipsarum conditionem: neque enim alia ratione unum fiunt gradus ... intensionis in subiecto, quam per hoc, quod recipiuntur in eodem subiecto, parte per subiecti, si partes habet, ut ex probatione secundae assertionis patet.

Opinio Aegidii & aliorum.

Aegidius Romanus, quodl. 2. quaest. prima, Ocham in 1. d. 17. quaestione septima, item 1. distinct. prima quaestione secunda, Gregorius ibidem quaestione quinta, aliique Nominales, & quidam Recentiores contra sentiunt.

Voluit

Volunt enim naturales quidem qualitates A visibiles in unam intensionem, si ponantur in eodem subiecto, fore, ut coalescant in unam numero: at divina potestate posse conservari in eo distinctas numero, & nequaquam venire in unam. Eorum argumenta hæc fere sunt.

Argumenta.

1 Primum, quia non minus repugnare videtur esse duo corpora esse in eodem loco penetrative se habentia, quam duo accidentia in eodem subiecto adaequate: at illud priis non excedit facultatem divinæ potentiæ, quare neque hoc posterius.

2 Secundum, quia Deus ponere potest in eodem loco adaequate duo corpora alba, in quibus etiam simul penetrative se habentia duæ albedines numero distinctæ: quid ergo impedit, annihilatis subiectis utriusque & separatis qualitatibus, conservare eas sua distinctione numerali ponendo in uno aliquo eodem subiecto? Neque C enim impedit unitas numeralis subiecti (quam nos maxime dicimus impedituram) cum diversitas numeralis accidentium non sumatur intrinsece ex diversitate numerali subiectorum, sed ex diversitate numerali peculiarium differentiarum individuantium, a quibus formaliter habent accidentia, ut sint plura numero.

3 Tertium, quia unio graduum cuiuslibet qualitatis intensibilis est intrinseca ipsi qualitati, sive qualitas ipsa ponatur in subiecto, D sive divina potestate extra subiectum conservetur: ergo, si formentur duæ qualitates solo numero diversæ extra subiectum, utraque earum habebit suam peculiarem unionem graduum sua ratione intrinsecalem, (ut sic dicam) a quibus constabit. Quare si illæ qualitates ponantur in eodem subiecto ambæ necessitate absoluta deberent in unam coalescere, necessario dicendum est, unionem graduum huiusmodi non fore illis intrinsecam, sed a subiecto datam, cuius tamen oppositum ostensum erat.

4 Postremum, quia non est divinæ potestati subtrahendum, nisi quod apertam contradictionem involuat, quod utique nõ cernitur in eo, quod duo accidentia visibilia in unam ponantur simul in eodem subiecto, conservata eorum distinctione numerali.

Solutio.

1 Hæc tamen haud difficile soluuntur. Primum quidem negatione propositionis. Magis enim repugnat, duo accidentia solo numero distincta, (si apta sint uniri in unam intensionem) esse adaequate in eodem subiecto aut subiecti parte, quam duo corpora esse adaequate in eodem loco. Nam, unitas numeralis locati non pendet ex unitate numerali loci, & tamen unitas numeralis accidentis in- A tensioni pendet ex unitate numerali subiecti, cuius partes eius intensionem.

2 Secundi solutio ex eo constituit, ut fateamur quidem diversitatem numeralem accidentium sumi intrinsecus, & formaliter ex diversitate peculiarium differentiarum individuantium, sed tamen negamus duas posse eam differentiarum diversitatem in qualitatibus eiusdem infimæ speciei visibilibus in unam numero intensionem, si subiectum non B fuit diversum, aut illæ in diversis partibus eiusdem subiecti non insint.

3 Ad tertium concedimus unionem graduum esse intimam cuilibet qualitati habenti gradus, formaliterque ei convenire, sed tamen substantiæ causari illam a subiecto, quemadmodum unio extensiva quantitatis est illi intima quantitati, & formaliter ei convenit, tamen ita causatur a subiecto, ut dari nõ possit sine proprio & peculiari subiecto, nisi si a- C liqua quæ eius vicē suppleat: quo pacto in ipsa in sacro Eucharistiæ mysterio per se quidem ipsum supplet vicem subiecti quantitati sublata imperfectione subiectionis informationisve passivæ: per quantitatem autem supplet subiectum aliorum accidentium. Unde patet, posse Deum duas albedines sine subiecto existentes venire in unam intensionem, easque deinde intendere aut remittere, quia potest D supplere vicem subiecti unientis & sublimantis, quæ nihil imperfectionis important. Non posse tamen facere album, aut album aliquid, nisi ut album sine subiecto, quia hoc tam posset subiectum, cui albedo inhæreret.

Unio graduum cur sit intrinseca & ab extrinseco causetur.

4 Ad ultimum dicimus, ex eo ipso colligi apertam contradictionem, quod duo accidentia visibilia in unam intensionem ponantur in eodem subiecto, & tamen duæque diversa numero. Nam, si sunt in eodem subiecto adaequate, & ut ita dicā penetrative, necessaria E in unam intensionem propter unitatem subiecti unientis: si autem sunt diversa numero, non sunt unita in unam intensionem.

Obiectio contra explicationem sententiam.

Urgebit aliquis hoc pacto, posita divina potestate duo corpora penetrative poni in eodem loco adaequate, si Deus annihilet corpora ipsa, & quantitates, etiam conservet, si placet, albedines quæ conservet distinctas numero inter se, ut erant: tunc ipse per se supplebit vicem duorum subiectorum; aut, si suppleat vicē unius duntaxat, eas iuxta hanc sententiam unirat in unam intensionem si ergo Deus ibi creet unum aliquod subiectum, cui eo ibi non poterit communicare duas has conservandas huiusmodi albedines distinctas a inter se, & miscere unitatem unam intensionem? Quanquam enim tale subiectum

[illegible] id præstare non possit, [illegible] A [illegible] nat. [illegible] dubius [illegible] naturalem, [illegible] impossibile [illegible] debere.

Solutio. [illegible] posse Deum [illegible] subiecto, ut [illegible] ad conservandas duas albedines, [illegible] ita, ut illud ab utraque informetur sed ita, ut [illegible] informetur; & alteram [illegible] passiva sustineat; vel neutra infor- B matur, & utramque sustineat quo pacto Deus [illegible] sine subiecto præcedentis in sacra Eucharistia.

Explicatur superior solutio. Quod autem non negat [illegible], posse ulla ratione idem subiectum eadem parte [illegible] habet) informari [illegible] qualitatibus [illegible] speciei [illegible] in [illegible], conservatis [illegible] Nam, [illegible] subiectum per hoc, quod [illegible] est causa in actu [illegible] C [illegible] effectus in actu, quod fieri nulla ratione potest.

Nec vero [illegible] in secundam partem distinctionis, q. 2. art. 1. ad [illegible] opposita sententia, quam [illegible] in Quodlibetis defenderat, [illegible] Commentariis [illegible] ad [illegible] impossibile [illegible] eiusdem speciei naturæ D [illegible] in eodem subiecto esse [illegible] modo non sint [illegible] accipiunt [illegible] a principio [illegible] in medio, & [illegible] naturaliter [illegible] sint diversa specie, [illegible] diximus [illegible] Contra vero [illegible] intelligi [illegible] non negari a nobis, posse divina virtute fieri, ut idem subiectum [illegible] eadem conservet distincta numero duo accidentia E [illegible] in unum [illegible] modo [illegible] inhæreat [illegible] inhærentia ab eo [illegible] sed utraque [illegible].

Quarta conclusio [illegible]. Quarta conclusio [illegible] Aristotelis [illegible] *quæcumque in eodem subiecto distinctionem habent (videlicet numeralem) etiam specie differre*, in iis accidentibus, quæ [illegible] naturaliter [illegible] sunt, [illegible] dictum esse intelligendum est, F [illegible] in [illegible]. Hæc assertio ex eo probatur, quia [illegible] sententia Aristotelis [illegible] omnia accidentium genera, de quibus quæstio esse potest. Nam, [illegible] in aliis qualitatibus visibilibus in [illegible] in eodem subiecto distinctio numeralis [illegible] specifica, ut pa-

tet in lumine [illegible] Perspectivi, & [illegible] (ut [illegible]) [illegible] propositionem Aristotelis [illegible] quæ [illegible] conclusionis probatione perspicuum est.

Responsio ad argumenta contra propositum.

SECTIO IIII.

Ad Arist. & divi Th. auctoritates quid sit dicendum.

QVare ad argumentum pro parte negativa quæstionis initio propositum dicendum est, quod quidem attinet ad opinionem D. Thom. multo commentatorum [illegible] probabiliorem esse oppositam sententiam. Verum Aristotelis propositio vera sit, facile est si intelligatur iuxta sensum primæ conclusionis, vero quarta [illegible].

Solvuntur argumenta ex principiis perspectivæ [illegible] proposita.

Ad ea vero, quæ pro affirmativa parte ex C [illegible] perspectivorum proposita sunt, hoc pacto occurrendum. Primum quidem, cum altera [illegible] totum lumen [illegible] producatur, cum illud [illegible] lumen [illegible], cum vero [illegible] partibus [illegible] Deinde, ut [illegible] duas, quas [illegible] partes [illegible] non [illegible] quod singula [illegible] D singula lumina producuntur, [illegible] in [illegible] partibus [illegible] sed quia, cum ambo [illegible] in ceteris partibus [illegible] possunt ambo [illegible] illuminare partes eas, in quas propter [illegible] obstaculum agere [illegible] possunt. Postremo, in foramine parietis obiecti [illegible] non esse duo lumina, sed unum [illegible] quam ultra foramen, quia in foramine possunt ambo simul concurrere, ultra E vero singula [illegible], idque propter modum agendi luminis [illegible], quod semper agit per lineam rectam, nisi cum obstaculo [illegible] corporis reflectitur.

Ad rationes physicas respondetur.

Ad ea vero, quæ Physice obiecta sunt, [illegible] nihil pugnare cum approbata a nobis sententia, si admittamus eiusmodi [illegible] simul esse in eodem subiecto, quicquid sit de [illegible] veritate. Sunt enim qui defendunt, in [illegible] potentiis [illegible] species easdem rerum, quæ sunt eiusdem speciei [illegible] specierum [illegible] quod [illegible] eadem specie [illegible], sed [illegible] differentia [illegible] quæ eadem specie [illegible] possunt, cum sola analogica [illegible] conveniant. de qua sententia [illegible] probabiliter existimamus, non est hic disputan-

Non esse probabile species eiusdem rationis [illegible] differre.

pararedi locus.

Ad id demum quod Logicæ ac Metaphysicæ obiicitur, [illegible] & recte probatum sit, & [illegible] [illegible] Cant [illegible] est.

ΚΕΦ. ΙΑ.

[illegible]

CAPUT XI.

Priora & posteriora dicuntur [illegible] quædam in re, quod tum primum aliquid sit & principium in unoquoque genere, illud est prius, quod & propinquius est alicui principio, aut simpliciter natura, aut ad aliquid, aut alicubi, aut a quibusdam definite. Exempli causa, quædam sunt priora loco, quia sunt propiora loco alicui definito a natura (velut medio, aut extremo) aut ad quidam; quod autem remotius est, posterius.

CAPITIS VNDECIMI EXPLANATIO.

Priora & posteriora. Exposita multiplicitate eiusdem, & diversi, ac deinde oppositorum [illegible] Aristoteles consequenter docet hoc capite quot modis dicantur priora & posteriora, quia priora & posteriora dicuntur ordine [illegible] inter se, quem constat ex oppositione aut distinctione [illegible] distinctionem nasci. Tradit igitur duo genera priorum & posteriorum, quæ [illegible] in aliquo plurimæ minus communia distinguit. Unum est eorum, quæ dicuntur priora & posteriora ratione alicuius primi, quod principium sit in certo aliquo rerum genere, quo pacto aqua dicitur prior aere, quia loci ratione propinquior est centro mundi, & contra terra est posterior aqua, quia remotior. Alterum vero, quæ ex solo naturæ respectu inter se dicuntur priora & posteriora, quo pacto causa dicitur prior effectu.

Quod si quis obiiciat, quicquid est prius aut posterius alio, posse dici prius aut posterius illo comparatione alicuius primi, ac proinde supervacaneum esse secundum genus priorum & posteriorum, [illegible] quod assumitur. Nam & Deus est prior creatura, nec tamen est prior [illegible] ratione alicuius primi, cui divina natura sit propinquior: & prima omnino principia complexa dicuntur priora suis principiatis, quæ tamen non sunt illis priora propter [illegible] propinquitatem, quam habeant cum primo aliquo complexo principio.

b *Quod propinquius est.* Non est hæc generalis omnium explicatio priorum, ut multi (Alexander hoc loco, D. Thom. lect. 13, & alii) existimant; cum non possit convenire omnibus prioribus, ut patet ex proxime dictis, sed pertinet ad verba illa præcedentia. *Nonnulla quidem.* Ad descriptionem exponit, quid sit primum in [illegible] priorum generis. Quo loco advertere, primum simpliciter seu natura definitum, esse id quod supremum est in aliquo genere, quo pacto inter philosophorum [illegible], & in inter [illegible] [illegible] est primum quiddam in genere mobilium, & Rex in republica optima. Primum ad aliquid definitum est, id quod non simpliciter, sed respectu alicuius est primum, quo pacto orbis Saturni est primum mobile ab orbe [illegible], & summus magistratus sub Rege est primus a Rege. Primum alicubi definitum, est id quod obtinet primum locum, sive natura, sive respectu alicuius [illegible] [illegible] neque enim hoc membrum opponendum omnino est superioribus membris, ut ex sequentibus patebit. Primum ab aliquibus definitum sive designatum, est primum arbitrio, ut id unde liber inchoat orationem.

c *Exempli causa.* Discurrit per quinque, quas species prioris & posterioris, pertinentes ad traditum genus prioris & posterioris. Alia enim sunt priora aut posteriora loco, alia tempore, alia motu, alia potestate, alia ordine. Loco a natura definito [illegible], velut centrum mundi, quod terræ naturaliter convenit extremum [illegible] quod [illegible] a natura deputatum est. Hinc fit, ut si [illegible] quis dicamus aquam esse priorem aere, quia est propinquior centro mundi, aliter aerem priorem aqua, quia propinquior est Cœlum. Ad priorem locum natura designatum [illegible] possit loco definitum ab [illegible] [illegible] respectu [illegible]. Priora loco ad quidam dicuntur ea quæ non sic absolute, sed comparatione alicuius, aut pro arbitrio priora sunt.

Quod si quis obiiciat, supremum orbem esse priorem loco ceteris orbibus, nec tamen idem esse priorem, quia sit proximior alicui primo secundum locum, ergo non recte explicata esse priora loco [illegible] [illegible] [illegible] complexionem omnia priora loco, sed ea tantum, quæ sic sunt, quia [illegible] [illegible] primi; erat enim perspicuum supremum [illegible] [illegible] [illegible] quæ illi propinquiora sunt, dicuntur priora, magis posteriora ratione [illegible] [illegible] in [illegible]

Q 5

Text. 16.

Text. 16. | Priora & posteriora quot modis dicantur. | Obiectio. Dissolutio. | Primum simpliciter. | Primum ad aliquid. | Primum alicubi. | Primum ab aliquibus. | Obiectio. | Occurrunt [illegible]

tibus ponendam esse) aut certe ipsa prima substantia esse hoc loco ... censetur, ea esse priora loco, quae vel sunt prima loco, vel primis propinquiora. quo pacto dissolues idem argumentum, si contra reliqua quatuor genera obiiciatur. Ex his perspicuum est, quae sint loco posteriora.

[illegible]

Alia tempore. Quaedam enim, quia remotiora sunt ab hoc temporis puncto, ut ea quae facta sunt (priora enim sunt, quae sub Troianis, quam quae Medi in Graecia gesserunt, quia longius ab hoc temporis momento absunt) quaedam quia huic momento sunt propinquiora, ut ea futura. Priores enim sunt Nemei Ludi Pythiis, quia huic momento propinquiores, cum hoc temporis puncto quasi primo & principio utamur. Alia motu. Quod enim propinquum est ei, quod primum mouet, id prius dicitur, ut puer viro; atque hoc etiam est principium quoddam simpliciter. Alia potestate. Quod enim potestate excellit, quodque potentius est, id prius dicitur. eiusmodi est autem id, cuius voluntatem alterum ac posterius sequatur necesse est, ita ut & illo non mouente non moueatur, & mouente moueatur: ac electio principium est. Alia ordine. Haec autem sunt, quae ad unum aliquod definite ratione distant, ut qui post coryphaeum stat, prior est eo, qui tertium locum obtinet, & in lyra paranete prior est quam nete. illic enim coryphaeus, hic media principium est. Atque haec quidem hoc pacto priora dicuntur. Alio autem modo, quod est

d *Alia tempore.* Priora tempore apud Aristotelem dicuntur hoc loco in praeteritis aliter, & in futuris aliter, ut patet ex contextu. quo loco aduerte, Aristotelem, quia non agnoscit initium temporis, merito accepisse pro principio temporis momentum, in quo sistimus inter praeteritum & futurum: alio qui tam in praeteritis, quam in futuris accipere potuisset primum momentum, quo mundus conditus est, eaque omnia dicere priora tempore, quae illi momento essent propinquiora. Atque ex opposita ratione patet, quae sint posteriora tempore.

Aristotelem non cognouisse initium temporis.

e *Alia motu.* Quia hoc etiam genus, quod tertium est, satis perspicue ponitur in contextu, illud tantum nunc aduertendum est, semper priora huius generis dici ea aliquo primo secundum naturam, quod Aristoteles ait simpliciter & absolute esse principium, id quo propter ea contingit, quod primum mouens semper natura est primum respectu consequentium, tum effectuum, ut patet in specie filii & nepotis, aut eiusdem patris ... ; quo pacto se habet primus orbis coelestis respectu inferiorum orbium.

f *Alia potestate.* Quintum hoc genus, quod etiam motiuum est, ea ratione distinguitur a superiori, quod principium in illo est natura, in hoc autem electio. Principium enim id, quod est electio dicitur prius eo, quod imperat, quia propinquius est principio imperandi, quod est electio, ... quia ipsi mouet ... Ex his patet, quaenam sint posteriora tam motu naturali, quam potestate.

Prius ordine.

g *Alia ordine.* Quintum genus est eorum, quae dicuntur priora ordine enumerationis a primo, quae quidem merito ab Aristotele absolute dicuntur priora ordine. Nam, etsi omnia quae sunt priora, dici possint aliquo ordine priora, ut loci aut temporis; tamen ea peculiari ratione dicuntur priora ordine, in quibus nihil aliud attenditur, quam ordo ipse enumerationis; qua hoc loco vocatur ratio, ut enim secundum dicatur prius quam tertium, & tertium quam quartum, atque ita deinceps, quo pacto ille dicitur in choro prior, ... facto initio numerationis ab eo, qui dux est & caput chori; in lyra ea chorda dicitur prior, quae minori numero distat a media, quam Musici principium faciunt & caput aliarum.

h *Alio autem.* Tradit alterum commune genus priorum, in quo nulla habetur ratio primi

[illegible] Distribuitur autem genus hoc in duo, nempe in priora & posteriora cognitione, [illegible] & in priora, & posteriora natura. Quia vero duplex est cognitio, una per [illegible] ratione, altera per sensum, docet Aristoteles, ea, quae sunt priora cognitione, duobus modis [illegible] posse dici priora, aut ratione, aut sensu: ratione quidem ut universalia particularibus, [illegible] affectiones [illegible] affectionibus posteriorum: sensu autem (quae ratione sunt posteriora) ut particularia universalibus, totum partibus, affectiones posteriorum affectionibus priorum. Atque hoc modo causae sunt ratione priores effectis, effecta autem sensu, ut [illegible] priora causis.

[illegible Greek text]

est cognitione prius quasi k simpliciter prius. Itaque vero aliter priora sunt, quae ratione, aliter quae sensu. Ratione enim universalia priora sunt, sensu particularia. Ratione vero prius est accidens toto ipso, ut musicum homine musico: neque enim tota ratio erit sine parte, tametsi fieri non potest, ut musicum sit, nisi aliquis sit musicus. Praeterea etiam dicuntur priora affectiones, ut rectitudo levitate: alia enim lineae, haec superficiei per se affectio est. Alia igitur hoc modo priora & posteriora dicuntur: l alia autem natura ac substantia, quaecumque sine aliis esse possunt, [illegible] sine illa: qua divisione Plato utebatur. Quoniam m vero esse multis modis dicitur, primum quidem subiectum prius est, quare et prima est substantia. Deinde aliter quae sunt potentia, aliter quae actu. Quaedam n potentia priora sunt, quaedam actu. Veluti potentia quidem dimidiata linea, quam tota prior est, pars, quam totum, & materia.

i Quasi simpliciter prius. Ait quasi, quia cum omnia quae sunt cognitione priora [illegible] videantur simpliciter priora, propterea quod definitiones rerum traduntur per illarum principia, quae sunt priora simpliciter: tamen ea sola, quae ratione priora sunt, priora simpliciter censeri debent: id quod Aristoteles monstravit, cum ait aliter priora esse, quae ratione priora sunt, aliter quae sensu.

k Tametsi. Quasi dicat, cum Musicum est ratione posterius homine, ut accidens subiecto, tamen, ut est pars hominis Musici, prius ratione est quam homo Musicus.

l Alia autem. Tradit alterum speciale genus secundae divisionis, nempe eorum, quae dicuntur priora natura, id est, naturali essendi ordine, haec vero sunt quae non simul convertuntur cum aliis, sed [illegible] (ut dicitur in praedicamentis) a quibus ad alia non reciproca est essendi consequentia. Hac divisione sive oppositione priorum & posteriorum utebatur Plato, cum dicebat universalia esse priora singularibus non ratione tantum, ut est Aristotelis [illegible] sed re etiam ipsa. Putabat enim Plato existentiam universalium non pendere ex ipsa [illegible] singularium, sed contra, existentiam singularium ab existentia universalium, quod falsum est. Itaque priorum modus, quo aliqua sunt priora natura, est is, quo universalia sunt priora singularibus, & quibus [illegible] universalibus non [illegible] eo modo, quo Plato [illegible] in Praedicamentis intellexit.

m Quoniam vero. Adhibet secundum, ac tertium modum, quo aliqua dicuntur priora natura, [illegible] ex duplici distinctione, qua ens dividitur in substantiam & accidentia, & in actum ac potentiam. Substantia est prior accidentibus, quia ex genere suo potest esse naturaliter sine accidentibus, accidentia vero sine substantia non item, ut ipse docet [illegible] potentia vero, & actus ita se habent, ut alterum altero [illegible] prius sit, & posterius est enim potentia ordine generationis prior, actus vero ordine corruptionis. Nam, totum, si de ordine generationis sit quaestio prius est potentia, quam actu: contra vero ordine corruptionis prius est actu, quam totum sit potentia secundum speciem. Et quia, cum totum [illegible] est actu, partes non sunt omnes actu quia per se existentes, sed potentia, ut partes in misto, perspicuum est priores eas, ex quibus ante constitutis fit totum, prius in generatione totius esse actu quam potentia: contra vero in corruptione prius esse potentia quam actu quae omnia hic [illegible] [illegible] ab Aristotele, latius explicanda lib. 9.

Priora natura & substantia.

Cur substantia sit prior accidentibus.

[illegible]

Τρόπον δ' ἄλλον [illegible]

[illegible]

[illegible] *Alio item modo [illegible]* [illegible]

n *Et materia.* [illegible] Atque [illegible] Aristoteles [illegible] partium, primum quidem [illegible] elementa [illegible] partes integrantes similares [illegible] dissimilares [illegible] Unde, quod [illegible] partes post dissolutionem [illegible] de integrantibus & materia, quae [illegible] ex quibus res constituta est.

o *Et alio modo [illegible].* [illegible] priorum & posteriorum [illegible] quae sunt priora & posteriora [illegible] in toto integro [illegible] integrantibus, ut in tota aqua [illegible] contra vero [illegible] quod idem modo aliquo potest in [illegible] Nam cum priora omnia, quatenus priora sunt, non pendeant ex posterioribus [illegible] quia priora modo aliquo esse possint [illegible] Aristotelis [illegible] & posteriorum [illegible] magis popularis [illegible] quam philosophica, vel certe quia [illegible] genus priorum & poste[illegible] & posteriora [illegible] ac illa priora & posteriora appellentur.

Marg.: [illegible] priorum & posteriorum [illegible] genere [illegible] possint.

CAPITIS DVODECIMI EXPLANATIO.

ΚΕΦ. ΙΒ

Δύναμις λέγεται ἡ μὲν ἀρχὴ κινήσεως ἢ μεταβολῆς ἡ ἐν ἑτέρῳ ἢ ᾗ ἕτερον, οἷον ἡ οἰκοδομικὴ δύναμίς ἐστιν ἣ οὐχ ὑπάρχει ἐν τῷ οἰκοδομουμένῳ [illegible]

CAPVT XII.

Potentia dicitur alia quidem principium motus mutationisve in alio, aut quatenus aliud est; exempli causa, aedificandi facultas potentia est, quae non inest ei, quod aedificatur: at medendi ars cum sit potentia [illegible] quidem potest in eo, qui curatur [illegible] *Alia igitur potentia dicitur* [illegible]

Potentia dicitur. Quoniam [illegible] de prioribus & posterioribus [illegible] potentiarum & potentiae genera [illegible] Aristoteles hoc loco primum quidem [illegible] quae dicuntur possibilia & impossibilia [illegible] impotentia dicuntur [illegible] non est alienum ab hoc loco, cum [illegible] Nam [illegible] in quolibet genere [illegible] Dico autem *aliquo modo* [illegible] quia [illegible] Aristoteles [illegible] genera potentiarum [illegible] Potentia [illegible] in qua ipsum est [illegible] illud in eo per se, sed per accidens. Exemplum [illegible]

Marg.: De quibus hoc capite [illegible].

Marg.: Quatuor potentiae genera. [illegible]

[illegible]

[illegible] principium mutationis, aut mouendi, aut quatenus aliud est [illegible] aut quatenus est aliud. Cum enim patiens aliquid patitur, [illegible] bene [illegible] ad perfectè efficiendi aut per [illegible]. Nonnunquam enim eos, qui solum ambulant, aut loquuntur, non bene tamen aut [illegible] ut decet, non dicimus posse loqui, aut ambulare. [illegible] in patiendo. Praeterea habitus omnes, quibus [illegible] omnino passionis expertes aut immutabiles, aut non facile in deterius mutabiles, potentiae dicuntur. Frangantur enim quae [illegible]

& conteruntur, & flectuntur, & omnino corrumpuntur, non per potentiam, sed per impotentiam & defectum alicuius. [illegible] autem ad [illegible] passionum expertia, quae propter potentiam, & quia possunt, & quodam se habent, [illegible] parum patiuntur.

Cum

Sed non per se est in Medicina; quae etsi aliquando est in eo, qui curatur, non est tamen in illo [illegible] accidit ei, qui curatur, habere in se principium [illegible] curatiuum.

Hoc primum adacte, Aristotelem non loqui de [illegible] potentijs [illegible] pertinentibus ad [illegible] genus qualitatis: [illegible] per [illegible] principia agendi [illegible], quia ars Medicinae, quam in exemplum affert, non ad [illegible], sed ad primam speciem qualitatis pertinet. Illud etiam aduerte, ea ratione exclusi ab hac definitione potentiam passiuam, quia semper est in eo, quod patitur, [illegible]. Postremo, qualitates motiuas grauium & leuium (vt D. Thomas aduertit) non comprehendi in hac definitione, vt sint principia motus ipsorum grauium & leuium. hae enim potius non sunt principia mutationis in alio, sed in eo ipso, in quo sunt, nec etiam sunt in illo per accidens, quo pacto ars medicina est in aegroto, sed per se [illegible], [illegible] potentiae [illegible] grauium & leuium qua mouentur, sed passiuae, de qua in [illegible] libro disputatum est. & quamquam modo aliquo appellari possint actiuae potentiae instrumentales generantium, tamen quatenus [illegible] a generantibus productae [illegible], tamen ea ratione non comprehenduntur in tradita [illegible] definitione, quemadmodum nec instrumentalia definitione causae efficientis ab auctore proposita cap. 2. huius libri, quia non sunt principia vnde motus proficiscitur, sed quaedam quasi media, quibus mouetur.

[illegible] verbo definit potentiam passiuam. Sensus vero definitionis est, potentiam passiuam esse principium mutationis [illegible] a re diuersa ab ea, in qua ipsum est, aut ab ea [illegible] non per se, sed per accidens in ea existente. [illegible] Arist. hoc [illegible] potentiam [illegible] pro ea, qua res patiuntur quicquid [illegible], [illegible] pro ea tantum, qua patiuntur aliquid [illegible] affirmat. Nec enim [illegible] dicimus, [illegible] habere potentiam [illegible], aut [illegible] cum id potius [illegible] impotentia, sed [illegible] aut [illegible].

C *Item potentia.* Tertium hoc genus potentiae [illegible] est ipso vsu, quo [illegible] imperfectè facimus, [illegible] per potentiam [illegible] potentiam agere [illegible], [illegible] ambulare. Idem [illegible] patiendo, [illegible] difficultate [illegible] ducuntur.

D *Potentiae omnes habitus.* Hoc genus potentiae, quod quartum est, complectitur omnes [illegible], qui obstant, ne subiecta [illegible] in deterius, aut [illegible], vt [illegible] quaedam impotentia [illegible], [illegible] distinctioni in Praedicamentis [illegible], [illegible] significare potentiam, quia obstat [illegible] impotentiam, [illegible] significationem [illegible] possit [illegible] qualitatis, quam Theologi [illegible] appellant, [illegible] in ipsis corporibus [illegible], vt Richardus in quart. [illegible] quaestione secunda, Paludanus quart. [illegible] quaestione secunda, Capreolus [illegible] quaestione secunda, articulo tertio, [illegible] potentiam

Impassibilitas [illegible] [illegible] potentiae [illegible]

quid.

[illegible] D. Thom. in 4. [illegible] q. 2. art. 2. Dominico Soto in 4. dist. 45. q. 4. art. 5. & aliis. Dicimus in animis [illegible] aliquid ea tandem sit.

[illegible — Greek text column]

Cum e autem potentia tot modis dicatur, potens quoque uno quidem modo dicetur id, quod motus, aut mutationis principium habet in alio, qua aliud est: nam & statuum effectivum est potens [illegible] aliquid sit in alio, aut quatenus est aliud. Alio f autem modo, si quid aliud ipsius talem habeat potentiam. Alio si potentiam habeat, ut in quodlibet, sive in deterius, sive in melius mutari possit. Nam & id quod corrumpitur potentiam habere videtur ut corrumpatur, aliquatenus corrumperetur, si id esset impossibile: nunc autem dispositionem quandam, causamque, & principium eiusmodi passionis habet. Interdum enim, quia aliquid habet, [illegible] quia privatum est, tale videtur esse. Quod si privatio modo aliquo est habitus, omnia propterea quod habeant aliquid erunt. At vero aequivoce dicitur, quare potens aliquid est, quia & habitum aliquem, ac principium habet, & quia eius privationem: si tamen privatio haberi potest. Alio g vero modo, quia nullam habet eius potentiam, aut principium in alio, aut quatenus aliud corruptivam affectionem. Porro h autem hae omnia dicuntur: aut quia solum contingat fieri aliquid, vel non fieri, aut

Potens quot modis dicatur.

e *Cum autem potentia.* Colligit ex traditis generibus potentiarum totidem genera potentium. Primo enim modo potens dicitur ex potentia activa absoluta, sive ea sit in ipso, sive in aliquo eius instrumento, quo pacto dicimus ignem posse per lignum comburere, hominem vero esse potentem comburere per ignem.

Quae pati possunt quo ratione potentia dici possint.

f *Alio modo autem.* Altero modo dicitur potens ex potentia passiva absoluta. Sed quia non videtur rationi consentaneum, ut aliquid dicatur potens, quia pati possit, cum id potius consistat in [illegible] impotentiae, ut paulo ante dictum est, ostendit Aristoteles, id nihilo minus [illegible] aliqua esse concedendum. Nam si res, quae corrumpitur, non haberet potentiam, ut corrumperetur, non utique corrumperetur. Itaque in ea etiam concedenda est potentia, sive ea sit aliquid, [illegible] ratio determinatum possit, ut nimia copia alicuius humoris, propter quam quis in morbum incidere valeat, sive privatio aliquid, quod possit abesse [illegible] ad aegrotandum imbecillitas potentiae [illegible]. Caeterum, quia privationes concipi possunt ut habitus (siquidem negationes operatione intellectus modo aliquo participare possunt rationem entis) subdit Aristoteles dici posse universaliter omnia, quae in dicuntur pati possunt, id posse, quia aliquid habeant: sive id [illegible] proprium, quia habeant verum habitum, ac principium, quod est, veram ac realem entitatem, ob quam sic mutari possint: sive quia habeant privationem alicuius impedimenti talem passionem, eo tamen pacto, quo privatio haberi potest. Neque enim simpliciter haberi potest, cum nullius sit entitatis.

g *Alio vero modo, quia nullam habet eius potentiam.* Tertio modo dicitur [illegible] quod potens, si habeat impotentiam patiendi detrimentum ab alio, seu (quod idem est) quia per nullam potentiam existentem in alio, aut etiam in ipso, per accidens corrumpi potest, aut quovis modo in deterius mutari, sive simpliciter, sive facile. Dicitur autem hoc genus potentium ex potentia quarto modo dicta.

h *Porro autem.* Videtur quartum genus potentium, quod dicitur ex potentia tertio modo sumpta, docet omnia, quae aliquid posse dicuntur, nomine potentium appellari, vel quia simpliciter aliquid agere aut pati possint, vel quia impedire valeant, quo minus aliquid fiat (quae pertinent ad tria genera potentium hactenus enumerata) vel quia non simpliciter tantum atque utcunque, sed recte etiam agere, aut pati possint, quod pertinet ad quartum, cuius ex genere adducit exemplum lyrae.

i Cum-

[illegible]

[illegible]

[illegible]

vel quia bene. Nam & in inanimis [illegible] potentia [illegible] alia enim semper possunt, alia non possunt semper.

Impotentia vero est potentiae privatio, ac talis principii quaedam ablatio, qualis dictum est, aut omnino, aut ei quod aptum est ut habeat, aut etiam quando aptum est ut iam habeat. Neque enim eodem modo impossibile quis dixerit puerum generare, quo virum & eunuchum. Praeterea utrique potentiae est opposita impotentia, tum ei quae solum movere, tum ei quae bene movere potest.

Adunata etiam partim ex hac impotentia, partim alio modo dicuntur, ut possibile & impossibile. Impossibile quidem, cuius contrarium necessario est verum, quo pacto impossibile est diametrum esse commensurabilem, quia hoc falsum est, & cuius contrarium non solum est verum, sed etiam necessarium, nempe esse incommensurabilem. Itaque commensurabilem esse non solum falsum est, sed etiam necessario falsum. Possibile autem huic contrarium est, cum non est necesse falsum esse contrarium, quo pacto possibile est hominem sedere: non enim necessario falsum.

i *Impotentia vero.* Exponit quid sit impotentia, docetque nihil esse aliud, quam privationem potentiae eius, quomodo illa dicitur principium, sive agendi, sive patiendi, sive etiam patiendi detrimentum. Deinde duplicitem eandem distinguit, primum quidem iuxta tres modos generales privationis. quarum unus est pura negatio, alter negatio in subiecto apto, non tamen tempore a natura praescripto, ut habeat formam, tertius negatio in subiecto apto & tempore a natura praescripto, ut formam habeat, qui solus est proprius. Cum ergo impotentia sit privatio potentiae, primo quidem modo dicitur nullus primarum potentia tum generandi, quae est activa, tum etiam discendi, quae est passiva; secundo autem, infans procreandi, [illegible] utraque, tertio vero vir Eunuchus privatus priori, mutus autem capitis posteriori. Impotentia quid sit, & quotuplex.

k *Praeterea utrique potentiae est opposita impotentia, tum ei quae solum movere, tum ei quae bene movere potest.* Distinguit iterum impotentiam in impotentiam agendi simpliciter, & bene seu perfecte agendi. quae eadem distinctio quadrat in impotentiam patiendi, & in eam, quae est privatio impotentiae patiendi detrimentum. Nam, cum inter potentias connumeretur impotentia patiendi, nimirum privatio inter impotentias censebitur: sive impotentia patiendi sumatur simpliciter, cuiusmodi est ea, quam habent substantiae separatae, ut [illegible] sive cum additione, id est, bene, aut facile, quo pacto aliena habet impotentiam, ut dissidant. Erit igitur privatio huiusmodi impotentiae patiendi detrimentum [illegible] potentia quaedam, quo pacto impotentia est mortalium rerum, quod non habeant eam impotentiam ut non laedantur, quam habent immortalia. Impotentia est idem mortalitatem, quod non habent impotentiam ut non laedantur.

l *Adunata etiam partim ex hac impotentia, partim alio modo dicuntur.* Non potuit hoc loco nomen hoc Latine reddi, quia cum significet tam impotentia, tum etiam impossibilia, quemadmodum vox δύναμις & potentia, & possibilia, utramque significationem iunctio huius periodi complecti voluit Aristoteles. Docet ergo duo esse genera τῶν ἀδυνάτων, primum eorum, quae dicuntur ab impotentia huius capitis, quae quidem dicuntur impotentia. Alterum eorum, quae quamvis talia sint, non necessario dicuntur ab impotentia, sed ab ipsa terminorum aut non convenientia, aut repugnantia; ab ipsa quidem non convenientia, ut Socratem sedere cum non sedeat, repugnantia vero, ut Socratem esse rationis expertem. Atque haec dicuntur impossibilia, quae post alia ab ipsis dicuntur cum possibili opposita. Quia igitur ea dicta possibilia erant quotuplex esset impotentia, non fuit opus, ut Aristoteles plura diceret de generibus impotentiarum. Quae dicantur impotentia.

m *Impossibile quidem.* Docet hac tertia capitis parte, quomodo dicantur possibilia & impossibilia, quae quasi fere semper sumuntur, respondent enunciationibus, velut hunc non sedere, hominem esse rationis expertem dico autem fere, semper, quia interdum etiam sumuntur

[illegible]

[illegible] Possibile vero una quidem modo, ut dictum est, id significat, quod non necessarium est falsum, alio autem, verum [illegible] quod verum esse potest.

Quae vero in Geometria dicitur potentia translatione dicitur. Atque haec quidem [illegible] non ex potentia dicuntur. Quae vero dicuntur ad potentiam, omnia ad unam primam dicuntur. haec autem est principium mutationis in alio, quatenus aliud est.

8

Caetera

sive copula verbi, ut homo sedens, homo rationis capax. Verum quia in possibilibus & impossibilibus hoc posteriori modo sumptis semper spectatur vel ad connexionem, merito Aristoteles explicationem accommodat possibilibus & impossibilibus prioris generis. Primum igitur ait id esse impossibile, cuius contrarium, hoc est, contradictorium necessario est verum, ut diametrum esse commensurabilem lateri quadrati. Unde colligitur id quod impossibile est, necessario esse falsum. Possibile vero, quod est contrarium impossibili, id esse docet, cuius contradictorium non necessario est falsum, ut hominem sedere & quia id cuius contradictorium non necessario est falsum, potest esse aut indifferens ad esse, & non esse, quod dicitur contingens, ut patet in exemplo tradito, aut determinatum ad esse, quod dicitur necessarium sive simpliciter, sive ex hypothesi, ut Socratem esse hominem, aut sedere, cum sedet: atque denique sumi ut commune quid contingenti & necessario: ut dictam definitionem possibilis impossibile commune utrique, quod vocat non necessario falsum, in necessarium, quod appellat id quod verum est, & in contingens proprie dictum, quod cum verum non sit, potest tamen verum esse. quae distinctio possibilis in libro etiam de Interpretatione capite tertio tradita est. | Definitio impossibilis. | Possibile. | Definitio possibilis.

n *Quae autem* Obiter occurrit obiectioni, qua quis forsan reprehendat distinctionem potentiae superius positam quod non videatur complecti omnia potentiarum genera. Nam, apud Geometras de qualibet linea recta dicitur esse potentia, ut ex ea ducta in seipsam possit fieri quadratum, unde fit, ut ipsum etiam quadratum potentiam talis lineae appellent. ea potentia nec activa est, nec passiva, nec quarta harum rerum substat, siquidem in rebus mathematicis, quia sunt abstractae a motu & actione, non possunt tales potentiae reperiri. Ait ergo Arist. potentiam, quae in Mathematicis usurpatur, non dici proprie, sed translatione: ideo enim linea, dicitur habere potentiam, quia cum mente in seipsam ducimus (neque enim re ipsa id fieri potest) concipimus ex ea quadratum, quod quidem est quodammodo fieri ex illa quadratum, sed non re vera fieri. | Obiectio ab Aristotele diluitur.

o *Atque haec* Docet id dum in posteriori modo semper, hoc est possibilia non dici ex potentia ulla, quae sit vera & realis, sed quod subaudiendum est, ex ipsa convenientia, aut non repugnantia terminorum. Obstare tamen videtur id, quod dicimus, hominem sedere, esse possibile ex potentia sedendi quae idem in plerisque aliis cernere est. Sed dicendum, ita intelligendum esse Arist. quasi dicat possibilia non necessario dici ex potentia, etiamsi ut plerumque dicantur. Atque hac in re distinguuntur possibilia a potentiis. haec enim quatenus talia sunt, si modo proprie sumantur, necessario dicuntur ex potentia vera & reali, de qua est sermo: at possibilia dici possunt ex potentia logica, quae nihil est aliud, quam ipsa convenientia, vel non repugnantia terminorum. Quod autem possibilia non necessario dicantur ex potentia reali, ex eo patet, quia connexiones per se, ut hominem esse animal, hominem esse disciplinae capacem, Deum esse actum purum, diametrum esse incommensurabilem lateri quadrati, etsi sunt possibiles, atque adeo necessariae, tamen cum nullam habeant causam veram & realem, ut supra dictum est, ex nulla vera potentia possibilia appellari possunt. | Quid sit potentia logica.

Maius dubium est de eo, quod Aristoteles superius capite quinto, quaestione secunda, secundo primis innuere videtur, cum dixit, *partim alio modo*, nempe impossibilia non semper dici ex negatione verae potentiae & realis: id enim ea ratione videtur falsum, quia impossibilia ideo talia esse iudicari debent, quia non possunt fieri divina potestate. Dicendum est tamen verissimum esse, quod Aristoteles tacuit. Ea enim, quia simpliciter impossibilia sunt, non ideo dicuntur impossibilia, quia fieri non possunt divina potestate, sed potius ideo non possunt fieri divina potestate, quia sunt impossibilia, id est, quia sunt repugnantia in se, & contradictionem includunt, ut hominem esse rationis expertem. | Dubium. Dissoluitur. | Impossibilia non ideo dicuntur quia non possunt fieri divina virtute, sed quia impossibilia sunt.

p *Quae autem dicuntur ex potentia, omnia ad unam primam dicuntur. haec autem est principium mutationis &c.* Docet hac extrema parte capitis omnia tum potentia & possibilia tum etiam impotentia & impossibilia, quae ex potentia aut impotentia vera ac reali dicuntur,

ordans

[illegible]

Caetera autem dicuntur posse, partim quia habent quae ... potentiam habent, partim quod non habent, partim quod sic habent. Eodemque modo si habent ad ... Quare propria primae potentiae definitio fuerit, principium transmutationis effectiuum in alio, quatenus aliud est.

referri ad potentiam actiuam, quae primo loco exposita est. Nam, cum potentia passiua tractiua dicatur, & potentia recte agendi & patiendi pendeant ex actiua & passiua simpliciter; impotentiae vero sint quaedam priuationes potentiarum; necessario efficitur, vt quicquid vere ac reali potentia aut impotentia dicitur, ad potentiam actiuam redigatur. Secus dicendum est de iis, quae non ex reali potentia aut impotentia dicuntur, sed ex Logica, vt dictum est. Quo loco aduerte, bis repeti definitionem potentiae actiuae sine particula *aut*, quod ex proprio loco suppleri facile possit.

ΚΕΦ. ιγ'.

Ποσὸν λέγεται τὸ διαιρετὸν εἰς ἐνυπάρχοντα, ὧν ἑκάτερον ἢ ἕκαστον ἕν τι καὶ τόδε τι πέφυ-

CAPVT XIII.

Quantum a dicitur, quod diuisibile est in ea, quae insunt, quorum vtrumque, vel vnumquodque vnum quoddam, & hoc ali-

CAPITIS DECIMITERTII EXPLANATIO.

Quantum a dicitur. Explicata substantia, & iis quae illius occasione exposita sunt, persequitur Aristoteles caetera praedicamenta. Atque absoluta, quae in substantia inhaerent, ideo priori loco de quantitate egit, quia quandocunque qualitas cum quantitate coniungitur, semper quantitas est media inter substantiam & qualitatem, vt merito secundarium qualitatis subiectum haberi possit. In qua explicanda primum docet, quid sit quantum, seu potius quantitas; deinde tradit eius species; postremo docet, quae sint quanta per se, & quae quanta per accidens. Sumi autem hoc loco quantum pro quantitate ex ipsa diuisione perspicuum est, qua quantum diuiditur in numerum & magnitudinem, quae sunt quantitates quaedam. Dicuntur porro quantitates quanta quaedam, non quia affecta sint quantitate (quo pacto aliquid dicitur album, quia affectum est albedine) sed quia constant partibus extensionis. hac enim de caussa pro ratione magnitudinis aut multitudinis partium, dicuntur multa, vel pauca; magna, vel parua. Docet igitur quantitatem esse id, quod diuisibile est in ea, quae insunt, hoc est, in partes ex quibus formaliter constat; quarum vtraque (si duas tantum habeat) vel vnaquaeque (si sunt plures duabus) vnum quid, & hoc aliquid aptum est esse, id est, apta est, vt designetur extra aliam in ipso toto, quo pacto in binario lapidum designantur separatim duae vnitates, & in linea duorum palmorum duo palmi. Cum igitur quantum dicitur esse diuisibile, excluduntur entia indiuisibilia. Cum additur, *in ea quae insunt*, excluduntur corpora mista, quae etsi diuidi seu potius resolui possint in elementa, tamen ipsa elementa non existunt formaliter in mistis, sed virtute, vt libro X patebit; item que caetera omnia, quae quouis alio modo non constant formaliter ex iis, in quae diuiduntur, vt superiora ex inferioribus. Cum denique addit *quorum vtrumq. &c.* excluduntur substantiae compositae ex materia & forma, quatenus constant huiusmodi partibus. Neque enim materia & forma possunt in ipso toto alia extra aliam separatim demonstrari. Quod si quis quaerat, qua particula excludantur huiusmodi substantiae, caeteraque qualitates naturales, vt albedo, quatenus diuidi possunt in partes extensionis, videtur enim nulla ratione excludi: respondendum est, reiici per particulam *diuisibile*. Sumitur enim pro diuisibili per se. haec autem non sunt per se diuisibilia in partes extensionis, sed ratione quantitatis, quae extendit substantiam, cui inest, & qualitates, quae in ipsa inhaerent. Atque eandem quoque ob eadem verbum, quatenus significet posse reuera diuidi, aut re ipsa, aut opinione, ne ... excludatur numerus, qui nulla ratione potest reali diuisione diuidi. quotcunque enim vnitates re ipsa separentur, semper tamen numerus erit integer: vt si partes ternarij lapidum toto dispergantur coelo. Eadem ratione non excluditur quantitas coeli, aut quantitas rerum naturalium sub specie, quae minorem quantitatem pati in minimo naturali, qualis est certae carnes, vt fortasse etiam. Nam, etsi hae quantitates re ipsa diuidi non possunt per caussas naturales, diuiduntur tamen designatione, idque etiam diuidi possunt diuina virtute. Quanquam quod attinet ad quantitatem, quae naturaliter diuidi nequeunt, satis est, quod illa ex ipsa natura quantitatis non repugnet, tametsi ratione subiecti repugnet.

Cur de quantitate prius explicet quam de qualitate.

Quantum pro quantitate hoc loco sumi.

Quid sit quantitas.

Quae a definitione tradita remoueantur.

Quantitatem coeli & minimi naturalis esse diuisibilem.

[illegible Greek text]

[illegible Greek text]

aliquid numerabile sit. Multitudo quidem quantum est quoddam, si numerabile sit, magnitudo autem, si sub mensuram cadere possit. Porro multitudo id dicitur, quod potestate in non continua divisibile est: magnitudo, quod in continua. Magnitudinum vero ea quae ad unum continua est, longitudo dicitur; quae ad duo, latitudo; quae ad tria, profunditas. Horum autem, multitudo quidem finita, numerus; longitudo, linea; latitudo, superficies; profunditas, corpus dicitur.

Praeterea alia per se quanta quaedam dicuntur, alia per accidens. Verbi gratia, linea quantum est quoddam per se, musicum autem per accidens. Eorum autem quae per se dicuntur, alia secundum substantiam sunt, quo pacto linea quantum est quippiam (in ratione enim,

Multitudinem infinitam vitam permanentium & magnitudinem infinitam non esse veras quantitates apud Aristotelem. b *At multitudo quidem.* Supposita divisione quantitatis in multitudinem & magnitudinem (quae divisio num immediata & adaequata sit, postea dicemus) ostendit primum multitudinem (utique rerum permanentium) & magnitudinem esse quantitates quasdam, veras [illegible] & [illegible], si modo [illegible] & illa [illegible] hoc sub mensuram cadere possit. Non, quod [illegible] infinito [illegible] repugnare quantitati, [illegible] rationi quantitatis, ut qui tempus aeternum a parte priori, ac [illegible] infinitum ponat, infinitasque generationes ab aeterno praecessisse doceat, [illegible] definitionem quantitatis hoc [illegible], quae infinita (si [illegible]) aeque ac finita [illegible]: sed, quia cum [illegible] multitudinem infinitam [illegible] permanentium & magnitudinem infinitam esse sit impossibile, & quasi [illegible] quaedam ex partibus [illegible] constata, necesse est [illegible] esse [illegible], ac proinde [illegible] veras quantitates, quare a definitione quantitatis [illegible] reale, [illegible] possibile, quod quasi [illegible] est, excludendas esse.

Quid sit multitudo. c *Porro multitudo id dicitur, quod potestate in non continua divisibile est, magnitudo, quod in continua.* Docet multitudinem esse id, quod in non continua [illegible] potest, hoc est, quod mente distingui potest in partes [illegible] componentes totum, [illegible] cohaerent, sed continuae [illegible] in ipso toto, magnitudinem vero esse id, quod [illegible] pacto dividi potest in ea, quae continua sunt, & cohaerentia. Describit deinde longitudinem, latitudinem, & profunditatem, seu potius ex divisione magnitudinis [illegible], quo pacto definiri possint. Longitudo (ut ex divisione colligitur) est magnitudo, quae ad unum continuata est, hoc est, solum ad punctum; latitudo, quae ad duo, id est, ad punctum & lineam; profunditas, quae ad tria, ad punctum scilicet lineam, & superficiem. Vel potius hoc modo, longitudo, quae ad unum continuata est, hoc est, [illegible] positionem [illegible], quae [illegible] duas, profunditas, quae [illegible]; seu, quod idem est, linea est magnitudo unius dimensionis, superficies, duarum, corpus, trium. Demum describit numerum, lineam, superficiem, & corpus, [illegible] numerum esse multitudinem finitam, lineam longitudinem finitam, &c. [illegible] est

Definitio lineae, superficiei, corporis. enim in caeteris descriptionibus verbum *finita.* Unde patet, apud Aristotelem lineam infinitam, superficiem infinitam, & corpus infinitum falsas esse, non veras quantitates, quemadmodum de magnitudine in commune dictum est. Porro etiam lineam accipi in his descriptionibus [illegible] nomina longitudinis, latitudinis & profunditatis, quam [illegible] verba, quae loco [illegible] sumebantur.

Quanta per se & per accidens. d *Praeterea alia per se quanta quaedam dicuntur, alia per accidens.* Docet, quaenam sint quanta per se, & quanta per accidens, tradique duo genera quantorum per se, & totidem quantorum per accidens. Quanta per se sunt ea, quae aut secundum essentiam sunt quanta, ut linea; aut sunt per se affectiones earum, quae secundum essentiam quanta sunt, ut longum ac breve. Utraque enim dicuntur quanta per se, quia quantum ponitur in eorum definitionibus essentialibus, aliter tamen ac aliter. Nam in definitionibus priorum ponitur quantum ut [illegible] rem definitam; in definitionibus autem posteriorum, ut earum per se subiectum. Itaque ut non solum homo, sed etiam disciplinae capax dicitur per se animal, ita non solum species quantorum, sed etiam earum per se affectiones, sive passiones dicuntur per se quanta.

[illegible] πάθη καὶ ἕξεις τῆς τοιαύτης ἐστὶν οὐσίας, οἷον τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον, καὶ μακρὸν καὶ βραχὺ καὶ πλατὺ καὶ στενὸν καὶ βαθὺ καὶ ταπεινὸν καὶ βαρὺ καὶ κοῦφον καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα. ἔστι δὲ καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν, καὶ μεῖζον καὶ ἔλαττον, καὶ καθ' αὑτὰ καὶ πρὸς ἄλληλα λεγόμενα, τοῦ ποσοῦ πάθη καθ' αὑτά. μεταφέρονται μέντοι καὶ ἐπὶ τἆλλα ταῦτα τὰ ὀνόματα. τῶν δὲ κατὰ συμβεβηκὸς λεγομένων ποσῶν, τὰ μὲν οὕτως λέγεται ὥσπερ ἐλέχθη, ὅτι τὸ μουσικὸν ποσὸν καὶ τὸ λευκὸν τῷ εἶναι ποσόν τι ᾧ ὑπάρχουσι, τὰ δὲ ὡς κίνησις καὶ χρόνος. καὶ γὰρ ταῦτα ποσὰ ἄττα λέγεται καὶ συνεχῆ, τῷ ἐκεῖνα διαιρετὰ εἶναι ὧν ἐστὶ ταῦτα πάθη. λέγω δὲ οὐ τὸ κινούμενον, * ἀλλ' ὃ ἐκινήθη. τῷ γὰρ ποσὸν εἶναι ἐκεῖνο, καὶ ἡ κίνησις ποσή, ὁ δὲ χρόνος τῷ ταύτην.

γρα. τῷ [illegible] ἢ ἄλλο ἢ [illegible]

[illegible] quantum quoddam, quia quid res sit explicat quantitatis quoddam est; at vero affectiones sunt, & habitus eiusmodi substantiae, multum & paucum, longum & breve, latum & angustum, altum & humile, grave & leve, & caetera huiusmodi alia. Sunt etiam magnum & parvum, maius atque minus, & per se & inter se comparata quanti affectiones per se. tametsi & haec nomina ad alia etiam transferuntur. Eorum vero, quae per accidens dicuntur quanta, alia quidem sic dicuntur, quemadmodum dictum est, & musicum & album quantum esse, quia id cui insunt, quantum est quoddam; alia vero ut motus, ac tempus. Haec enim & quanta quaedam & continua dicuntur, quia illa divisibilia sunt, quorum haec sunt affectiones. Dico autem, non id quod movetur, sed id quod motum est; Etenim quia illud quantum, motus etiam quantus est; tempus autem quia hic quantus.

e *Grave ac leve.* Grave ac leve non referuntur inter huiusmodi affectiones per se, iuxta Aristotelis sententiam, qui capite sequenti, & alibi saepe ea numerat in qualitatibus, sed iuxta placitum eorum, qui per eas multitudinem planorum, superficierumve esse causam gravitatis, paucitatem autem levitatis.

Magnū & paruū per se absolute accipitur.

f *Et per se & inter se.* Magnum & parvum, itemque maius & minus per se se, sive absolute sumuntur, cum nulla facta actuali comparatione talia censentur, etiam si aliqua comparatio praesupponatur, quo pacto dicimus elephantos esse magnos, vel maioribus animalibus. caeteri autem ex parvis, vel ex minoribus, [illegible] videtur posse absolute accipi, praeterquam magnum, id quod [illegible] significat magnitudinem, quae est species quantitatis. quo pacto magnitudo non est affectio quantitatis, sed quantitas quaedam.

g *Tametsi haec nomina.* Ut si quis dicat magnam aut parvam doloretn, maiorem & minorem scientiam, aut potentiam.

Quanta per accidēs quae sic dicantur.

h *Eorum autem.* Quaedam per accidens quaedam ideo dicuntur quanta, quia ea quibus insunt, quanta sunt, ut ipsa sint extensa cum eo sunt illo cum [illegible] non sint, ut attributa. Unde cum dicimus, hoc album est magnum, [illegible] est magnum, ea atque enunciatio est per accidens, tamen posterior est magis per accidens. Quaedam vero non ideo dicuntur quanta, quia ea quibus insunt, quanta sint, quae non habent ipsa extensionem propriam, sed ratione illorum, ut ea quae iam exposita sunt, sed quia ipsorum extensio & divisibilitas ex aliarum rerum extensione & divisibilitate pendet. Huiusmodi sunt motus, ac tempus. Quamquam enim utrumque est quantum per se, & continuum secundum essentiam, tamen continuitas motus ab ea continuitate magnitudinis, super quam fit motus, quae continua per se & continuitas temporis ex continuitate motus, ut ipse etiam Aristoteles [illegible] libro, capite undecimo, ut [illegible] docet. Quapropter cum illa dicantur hoc loco affectiones continui, ex [illegible] continuitatem ipsorum continentur [illegible] propterea dictum esse accipiendum est. Quamquam enim tempus modo aliquo est affectio motus, tamen motus non est affectio magnitudinis, supra quam fit, nisi admodum improprie. Multa tamen hoc loco se offerunt dubia, in quibus enodandis necesse est non parum immorari.

Motus & tempus cur dicantur quanta per accidens.

QVÆNAM SIT PRIMA ac formalis ratio quantitatis.

QVÆSTIO I.

Refellitur sententia eorum, qui formalem rationem quantitatis in eo ponunt, quod sit mensura substantiae.

SECTIO I.

CVm multae sint rationes definitionesque quantitatis, quae ex Aristotele colliguntur [illegible] dicitur enim & mensura substantiae, & id, quo res sunt aequales, aut inaequales, & continuum, & ens divisibile in partes, quarum una sit extra aliam, sive ut quidam loquuntur, in partes eiusdem rationis, quaeri merito potest, sitne aliqua earum prima ac formalis ratio quantitatis, an vero aliqua alia praeter illa sit. Qua in re tres potissimum extant sententiae. alii enim id contendunt primam, [illegible] alii vero ex propositis nullam, sed aliam

De definitione quantitatis triplex sententia.

A Platonem quemdam putant: nemo autem est, qui id tribuat [illegible] quia a primis etiam [illegible] per proprietates, ut Aristoteles quoque eisdem locis, unde sumuntur, docet. Vide Capreolum in 2. lib. quaest. 1. & in 2. dist. 3. q. 1. ad [illegible] Metaphys. [illegible] quaest. 20.

Prima D. Thom. Primam sententiam videtur sequutus D. Thomas in Opusc. de natura loci [illegible], ubi relictis aliorum opinionibus concludit B rationem quantitatis, quatenus quantitas est, esse rationem mensurae, idem docet 1. part. q. 10. art. 1. *Argumenta huius sententiae.* Argumenta pro hac sententia tria potissimum videntur esse: unum, quia praedicamenta accidentium distinguenda sunt respectu substantiae; quantitas autem potius respicit substantiam, quatenus est eius mensura, quam quatenus divisibilis in suas partes. Alterum, quia Aristoteles in C praedicamentis ea ratione mensurae probat orationem esse quantitatem. *Mensuratur, inquit, syllaba longa ac brevi.* Tertium, quia species quantitatis potius colliguntur ex ratione mensurae, quam divisibilitatis. Ratio enim, cur locus ponatur in praedicamentis ab Aristotele diversa species quantitatis a superficie, non est alia, nisi quia superficies est mensura intrinseca, locus autem extrinseca: quod si divisibilitas potius attendenda esset, cum eodem modo locus sit D divisibilis, quo superficies, non distingueretur utique specie a superficie. *Non videri probabilem.* Verum haec sententia non placet, non ea quidem ratione, quia esse mensuram alijs etiam rebus conveniat, ut quidam argumentantur. *Duplex mensura, una perfectionis.* Duplex enim est mensura, una perfectionis, qua perfectissima quaeque species cuiuslibet generis dicitur mensura caeterarum: altera extensionis, quae duplicem postulat. Una est, quae metitur per repetitionem sive replicationem, quae maxime E quidem unitati convenit (metitur enim unitas repetitione sui omnes numeros, & omnes res numeratas quoad excessum numeralem) participatione autem quadam unitatis alijs etiam rebus accommodatur, ut palmo in metiendis ulnis, & uncia in metiendis libris, & semitonio in metiendis intervallis concentuum musicorum: atque haec mensura extensionis semper est in eodem genere F cum eo, quam proxime metitur, saltem reductive: quod dicitur propter unitatem, quae non est numerus, sed principium numeri. *Altera extensionis.* Altera extensionis mensura est, quae metitur per accommodationem; quo pacto ista dicitur esse mensura vitae sibi adaequatae, & ulna etiam panni, qui ulnam non excedit. Atque haec mensura est, quae in prima definitione quantitatis intelligi debet, quae cum ita

quantitati conveniat, et alijs rebus non conveniat, nisi per accidens ratione quantitatis adiunctae, quo pacto intelligenda [illegible] quam quantitas ligni [illegible], quam [illegible]. Itaque non ea ratione displicet propositae sententiae, quod ratio mensurae, quae in definitione intelligenda est, alijs etiam rebus conveniat, sed quia non est prima ratio naturae. esse enim mensuram per accommodationem non est ipsa ratio quantitatis, sed quaedam eius proprietas, quemadmodum esse mensuram per repetitionem non est ratio ipsius unitatis, sed quaedam illius affectio, ut diximus [illegible]. Accedit, quod ratio mensurae formaliter non est absoluta, sed relativa: qui autem dicit aliquid esse mensuram materialiter sive fundamentaliter, non explicat quid illud sit, neque enim explicabit naturam albedinis, qui dixerit esse mensuram aliorum colorum. Ad haec, mensura, ut est multorum sententia, non convenit quantitatibus continuis, neque etiam continuis infinitae, quarum dari contenderunt, ut lineae ac superficiei, quibus per partes dimetiatur columna in infinitas partes proportionales, atque quae item convenit motui caelesti aut tempori, si mundus ab aeterno extitisset, ut Aristoteles putavit. Nam, quod quidam cum ipso Aristotele dicunt, ut infinitum dicatur mensura, satis esse, si per partes mensuraret, nō satis est pro responsione. sic enim infinita etiam multitudo esset numerus, cum per partes numerari possit.

Cur non sit probabilis sententia [illegible] 2.

Sed quicquid dicendum sit de ea quaestione, num aliquid infinite extensum dari possit in rerum natura: hoc saltem certum est, posse quantitatem concipi infinitam, sive secundum multitudinem, sive secundum magnitudinem, idque saepe volunt esse Mathematici. Hinc enim fit, ut Arist. 6. lib. Topic. cap. 3. merito reprehendat illam rectae lineae definitionem, cuius medium non exit ab extremis, quia non convenit infinitae, quae tamen si non dari, certe concipi potest. Eodemque modo non recte definitur multitudo, si dicatur numerabilium unitatum collectio, quod ea infinitae multitudini non congruat, id quod etiam, quoad utramque quantitatis continuae ac discretae, ex Aristotelis sententia, quae 3. Physic. cap. 4. text. 24. & alijs plerisque locis extat, perspicuum est. cum saepe dicat, hanc distinctionem finitum esse aut infinitum, esse propriam quantitatis. quod quidem falso aut saltem inepte diceretur, si infinito quantitati, saltem quatenus concipi a nobis potest, repugnaret. Ita patet, non esse approbandam propositam sententiam, nec puto D. Thomam eam sequutum esse.

An possit dari aliquod infinite extensum.

ad Accam iuxta vnam directionem possit, vt inde-tiam ad finem huius 4. parabit.

Soluuntur argumenta pro hac opinione posita.

Quare ad primum pro hac opinione argumentum dicendum est, eo quidem ex parte recte definiri quantitatem, quae ad substantiam refertur, sed tamen definitionem tradi per affectionem quandam, non per id, quod primo in quantitate consistit.

Ad secundum, non colligi ex loco citato traditam definitionem, sed hanc potius; B quantitas est, quae suis partibus mensuratur: quae definitio de mensura per repetitionem intelligenda est. Verum haec non est quantitatis propria, neque item quantitatem explicat per habitudinem ad substantiam, quod illi in ratione quantitatis necessarium esse dicunt.

Ad tertium dices, locum nec re vera, nec Aristotelis sententia esse spectem, vt infra patebit.

Refutatio sententiae dicentium, rationem formalem quantitatis in diuisibilitate consistere.

Sectio II.

Secunda opinio.

SEcundam sententiam, quae asserebat rationem formalem quantitatis in eo consistere, quod sit diuisibile in partes eiusdem rationis, plerique sunt, qui amplectantur, praesertim ex sectatoribus D. Thomae, qui eam illi adscribunt. Vide Sot. in praed. q. 17. Capreol. 4. dist. 9. q. 1. ad 3. & dist. 10. q. 1. ad 2. contra primam conclusionem. Soncin. 5. Meta. q. 21. Chrys. Iauellum 5. Metaph. q. 20. & alios.

Probatur 1. Eam vero opinionem ex eo probant, quia esse diuisibilem in partes eiusdem rationis conuenit per se ac primo quantitati. Substantiae enim & qualitates materiales, & caetera omnia, quae diuiduntur in partes eiusdem rationis, vt aqua, vt candor, & calefactio, non diuiduntur per se in huiusmodi partes, sed ratione quantitatis: quantitas autem diuiditur hoc pacto, non ratione alterius, sed ratione sui.

2. Deinde quia Aristoteles hoc libro, in quo naturas formarum quasi perquirit, nullam aliam rationem quantitatis affert, imo etiam species quantitatis ex varia diuisibilitatis ratione constituit: quod non fecisset, nisi formalem rationem quantitatis in ipsa diuisibilitate positam esse credidisset.

3. Postremo, quia formalis ratio cuiusque rei est ea, quae illi primo conuenit ordine naturae; nullum autem est, quod prius naturae ordine tribui possit quantitati, cum caeterae omnes, quae circumferuntur, sint posteriores.

Niphi quibusdam opinio.

Sunt quidam apud Niphum 5. Met. disp. 7. quibus haec sententia ideo non placeat, quia A diuisibilitas quantitati conuenit quatenus continetur & discreta. Neque enim, dicunt, esse, sed quantitatem simpliciter indiuisibilem; cum quantitas discreta ea ratione, qua est discreta, sit actu diuisa, nec sit diuisibilis, nisi quatenus est vnum quoddam modo vt loco, aut concepta. Quapropter nonnulli quidam sic intelligunt definitionem Aristotelis, ac si dixisset, quantum esse diuisibile in partes, B quae vel omnes simul sunt aliquid vnum, vt in continuo, vel earum singulae, vt in discreto: siquidem partes eiusdem continui sunt ipsum continuum, quod est vnum quid: partes autem discreti non sunt vnum, sed multa.

hac impugnabatur.

Impugnatio confutatur.

Ea tamen ratione non placet impugnatio, quia non recte exponunt verba quorum interpretantur. neque enim sensus est, *quarum partium omnes simul, siue singulae, aut quarum singulae per se, sic natae sunt esse vnum aliquid*, vti C dicimus, neque sensus illa, *aptum est esse*, recte explicantur. Sensus enim non est, quod partes iam sint vnum aliquid, sed quod esse possint per designationem, vt exposuimus. Alij, qui recte fortasse dicunt, quantitatem discretam non esse diuisibilem simpliciter, quia fortasse non est vnum ens per se & simpliciter indiuisum, vt inferius patebit.

Aliorum impugnatio.

Alij ea ratione reijciunt propositam sententiam, quod diuisibilitas sit relatio quaedam, in qua certum est, D non posse consistere formalem rationem quantitatis absolutam, quia potentia ad diuisionem est in eo praedicamento, in quo est ipse actus diuisionis; actus autem diuisionis non est in praedicamento quantitatis. Postremo, quia formalis ratio quantitatis est vna, potentiae autem ad diuisionem tot sunt in quantitate, quot diuisiones in ea fieri possunt, vt in binario est vna, quia vnica tantum diuisione potest diuidi, in ternario duplex, E quia duabus, & in qualibet quantitate continua infinitae, quia infinities. Quod autem tot sint potentiae ad diuisionem, quot diuisiones possibiles, ex eo probant, quia iuxta sententiam Arist. 3. Phys. c. 1. tot sunt posse aegrotare, & posse sanari non sunt idem, sed plura, quia sanare & aegrotare plura sunt.

Refellitur.

Sed quicquid de posterioribus duabus rationibus dicendum sit, certe falsum videtur, quod assumitur in prima: diuisibilitatem esse F relationem, cum sit absolutum quid, quod potius aptitudo ad diuisionem, quam potentia appellatur. Deinde, quia aptitudo quantitatis ad diuisionem est posterior quantitate, tanquam proprietas quaedam illius, ac proinde posterior ratione formali quantitatis. Postremo, quia non recte exponunt diuisibilitatem quantitatis cum eam dicunt esse in partes eiusdem rationis. Qualitates enim

quæ habent [illegible] gradualem, ut non sunt quantitas [illegible] rationis, ut [illegible] eiusdem rationis.

Refellitur argumentum huius sententiæ primum. Quocirca ad primum huius sententiæ argumentum dicendum est, definitionem quantitatis eo pacto explicatam continere quantitatem per se et primo, id est, non respectu, non tamen inde recte colligi possit illam esse rationem formalem quantitatis, siquidem definitio, quæ traditur per proprium posteriorem illo modo continet per se primo rei, quæ definitur, nec tamen rationem formalem illius, ut si dicas, homo animal disciplinæ capax.

Secundum. Ad secundum, sæpe apud Aristotelem explicari naturam rerum per earum proprietates quod fuit scilicet, cum in definienda quantitate, tum in explicandis continuitate et magnitudine, & informanda divisione quantitatis in utramque: nec verum esse, quod omnes species collectæ sint ex divisibilitate, nam hæc tria lineam, superficiem & corpus, [illegible] collecta sint ex compositione, sive ex coniunctione partium per terminos communes.

Tertium. Ad tertium dicendum, etsi forte aliquis non inveniat priorem illa rationem, tamen satis esse, si ostendatur necessario dandam esse aliam, quæ prior sit, quod certe [illegible] videtur.

Vera explicatio quæstionis.

SECTIO III.

Tertia sententia Scoti et [illegible]. TErtiam sententiam sequitur hoc loco Scotus q. Metaph. quæst. 9. & alij, inter quos est Antonius Andreas Metaphys. quæst. [illegible] complures, tum hoc, tum alibi citati, dicentes divisibilitatem in partes eiusdem rationis esse primam rationem quantitatis, eamque deinde sequi aliam, scilicet esse aut finitum aut infinitum: tum illam, quod aliquid est æquale aut inæquale: postremo, esse mensuram substantiæ. proinde nullam ex quatuor definitionibus traditis esse rationem formalem quantitatis, sed aliam priorem omnibus, & quia [illegible] in eo peccant, quod non recte exponunt divisibilitatem quantitatis, quemadmodum nec superioris opinionis auctores: tamen ea rationem recte sentiunt, quod aliam priorem rationem quærendam existimant, tametsi quænam illa sit, minime tradant. Credibile igitur, rationem formalem quantitatis esse eam per se extensionem. convenit enim omnibus ac solis quantitatibus, & ex ea primum manat divisibilitas in partes extensionis, nec alia potest reperiri prior. Quod

Quæ sit formalis ratio quantitatis iuxta veram propriam sententiam.

animantibus convenit [illegible] partis, nec alia sibi [illegible], [illegible] ita que quædam improprie [illegible] extensionem. Verum, si extensionem esse formalem per eo, quod est habere partem extra partem, ut supra exposuimus, atque illo [illegible] quantitatibus. Quod autem soli quantitatibus conveniat, ex eo patet, quia si quid aliud extensum est, non per se, sed per quantitatem extensionem habet, ut patet in qualitatibus [illegible]. Verum [illegible], quæ soli per se [illegible], [illegible] quantitatem, quæ per se [illegible] substantiam [illegible] ipsa etiam [illegible]. Continua autem, quæ per quantitatem extensa sunt, non aliam divisibilitatem habent, nisi ipsius quantitatis. Quod vero ea sit ratio, ex qua primo manat divisibilitas in partes extra [illegible], sive quantum illa sit extrinseca, [illegible] quod non habet partes, [illegible] posse in eas [illegible]. Quod denique non possit reperiri alia prior, ex eo patet, quia hæc ratio est positiva, nec convenit per aliquid pertinens ad aliud prædicamentum, sed per id, quod per se spectat ad prædicamentum quantitatis. in eodem autem prædicamento non dantur rationes generales plures una, alioquin plura essent summa genera in eodem prædicamento. Itaque hæc enunciatio, quantitas est divisibilis, pertinet ad secundum modum dicendi per se, quemadmodum hæc color est visibilis, ut Aristoteles docet 2. libro de Anima, c. 7. tex. 66. hæc autem, quantitas est extensa, seu potius extensio, pertinet ad primum. Quamquam si divisibile sumatur loco eius extensionis, quam sequitur divisibilitas, quemadmodum rationale (quod alioquin significat habens intellectum ratiocinans) sumitur in definitione hominis pro differentia naturæ humanæ, ex qua manat potentia ratiocinandi, nihil erit inconveniens, si prædicatio hæc, quantitas est divisibilis, dicatur primi modi. quo forsitan sensu intellexerit D. Thomas, cum rationem formalem quantitatis in divisibilitate constituit. Forte enim hanc non accepit formaliter, sed materialiter, ut cum in proœmio lib. de Naturali auditu & alijs in locis dixit, ens mobile esse subiectum philosophiæ naturalis. mobile enim non significat formaliter subiectum [illegible], quæ naturalis Philosophiæ subiectum est, sed potius eius passionem, id, quod

[illegible] numerus [illegible] dicantur [illegible].

Quæ passio ex hac ratione fluat [illegible] quantitatis.

Quantitas est divisibilis per se in secundo modo dicendi per se. Quantitas est extensa in primo.

Ens mobile [illegible] subiectum Philosophiæ naturalis.

Expositio loci Arist.

id quod etiam sæpe facit Aristoteles, et capite A septimo libri sexti, ut antea docuimus, cum ait esse unitatem aliquam numeri principium esse. Sed & ex eodem capite ... quæ, sicut rationem formalem unitas Aristoteles hoc libro, capite sexto, recte docet eius sententia non in eo consistere, quod sit principium numeri, sed in eo, quod sit indivisibile. Id vero quod dictum est ab Aristotele (ut idem Divus Thomas lect. 15. exponit) quia esse principium numeri, est quædam proprietas unitatis, quæ quidem locum rationis formalis subire potest, quo etiam pacto non erit absurdum, si dicamus secundum Doctorem, sententiam quoque Aristotelis dixisse, rationem formalem quantitatis esse extensionem et ... quod intelligi per accommodationem sit proprietas quædam quantitatis.

Obiectio quædam contra approbatam sententiam.

SECTIO IV.

Primum argumentum contra approbatam sententiam.

Svnt tamen non levia argumenta, quæ contra hanc sententiam obiici possunt. Unum est, quod ex ea sequitur nihil omnino substantia sit, sive qualitas, sive quidvis aliud posse esse extensum sine quantitate. quod ex eo falsum videtur, quia quemadmodum divina virtute fit, ut conservetur quantitas panis sine substantia: ita videtur fieri posse, ut conservetur substantia panis per se sit, sublata quantitate. quod si fiat, adhuc substantia suam habebit extensionem, quandoquidem adhuc obtinebit suas partes integrantes, quibus vere et intrinsece constabat, antequam eius quantitas auferretur. Quod idem argumentum sumi potest ex candore panis, qui eadem panis quantitate dicitur extensus per accidens.

Secundum.

Alterum ex approbata sententia esset necessario negandum est. id quod in libro de Generatione I. ad caput quintum, videmur ostendisse, nec in rarefactione acquiri novam quantitatem, nec in condensatione aliquid præexistentis amitti. Si enim quantitati natura in extensione consistit, quandocumque res in rarefactione acquirit novam extensionem, non dubium videtur, quin acquirat novam quantitatem. eodemque modo cum in condensatione amittit aliquid præexistentis extensionis, quid fieri potest, ut aliquid quantitatis non amittat?

Quantitas corporis Christi in celo, sub speciebus panis in Eucharistia.

Tertio, nunquam fieri posse, ut quantitas sit non extensa. quod videtur pugnare cum sacro Eucharistiæ mysterio. Latet enim sub speciebus panis quantitas corporis Christi quæ in celo est, quæ tamen in sacra Eucharistia, extensa esse, occupans aliquem locum, quandoquidem tantum, quantum occupat in cælo: cum tamen sub illis speciebus nullo pacto locum occupet non solum circumscriptive, sed neque diffinitive quidem. Ut Theologi Divus Thom. 3. p. quæstione septuagesimaseptima, articulo quinto. & Doctores in 4. distinct. ostendunt.

Qualitas & Candorem posse ut sine conservare extra omnem substantiam quantitatem.

Verum, ad primum dicendum, quod quidem attinet ad candorem panis, idem sentiendum esse, quod de substantia panis. potest B enim conservari, non solum sine substantia, ut patet ex sacra Eucharistia, sed etiam sine quantitate. tametsi hoc D. Thomas quodl. 7. articulo decimo, & fere omnes eius sectatores, inter quos est Herveus in 4. distinct. 12. quæstione prima, articulo secundo, & alii, negant. cum tamen hoc pacto erit extensus non solum per ordinem partium ad diversiones loci, sed ne per ordinem quidem partium ad totum ipsum candorem, sed habebit suas partes integrales, quibus erat extensus in pane, confusas inter se se & sine ordine: C quemadmodum dicemus de substantia.

Ad secundum, quemadmodum contingens est in calore, ut habeat maiorem aut minorem latitudinem gradualem, quod est intendi & remitti: nec tamen est contingens sed necessarium, ut habeat aliquam latitudinem gradualem: eo quod calor quantumcumque remissus sit, aliquam necesse est habeat gradualem latitudinem, ita contingens esse in quantitate, ut habeat maiorem aut minorem extensionem, quod est extendi & contrahi: nec tamen contingens esse, sed necessarium, ut habeat extensionem aliquam: quandoquidem omnis Quantitas, quantumcumque parva sit, suam necesse est extensionem habeat, seu potius essentialiter sit extensio. Sed in hoc est discrimen, quod calor & aliæ qualitates intensibiles, non intenduntur aut remittuntur, nisi nova qualitate graduali accedente aut veteri (ut se dicam) recedente (ut habet verior illorum opinio.) Quantitas autem extenditur & contrahitur, non tantum nova quantitate adveniente, aut veteri recedente, sed etiam nulla nova adveniente, aut recedente veteri. quod alibi ex eo ostendimus, quia nova quantitas in eadem re naturali, nisi cum nova materia, advenire non potest. verum cum nisi cum veteri materia non recedit, quod secus accidit in qualitatibus.

Quo pacto fiat intensio quantitatis.

Duplex quantitatis extensio.

Ad tertium sic occurrere, duplicem esse extensionem quantitatis, unam quæ dicitur ordo partium in toto: alteram quæ vocatur ordo partium in loco, ut Divus Thomas in 4. d. 10. q. unica ar. 3. Sco. ibi q. 1. art. 1. & ibi Maiol. quæst. 3. Ferra. 4. cont. Gent. cap. 75. Et cum

[illegible] Dubitationis [illegible] gula [illegible] ecclesiastic [illegible] Quartum [illegible] partes sunt post alias, [illegible] habita ratione loci. [illegible] pacto capiti [illegible] prodicamentum [illegible] quantitates sunt extensae partes: ceterum autem ordinat quodam modo, atque quantis modo Socrates se habere ad locum sine sede, hac [illegible] tibi, hac ambabus, hac [illegible] membra. Atque haec extensio [illegible] ab Aristotele in praedicamento [illegible] partium in [illegible] proinde, cum ea se [illegible] quantitatis communis [illegible] appellat magnitudinem, nulla possibilitate ab ea separari potest. Posterior extensio cernitur in eadem quantitate Socratis, quatenus est coextensa loco, in quo est Socrates, v. g. si Socrates stat caput, [illegible] occupat supremam partem loci: pedes autem, contra quae quantitas infimam, & partes mediae corporis medias loci partes, contra vero, si contrariam habeat positionem. Atque haec extensio pertinet ad Praedicamentum Situs, potestque (cum posterior sit) virtute divina separari a priori, ut [illegible] ex Theologis, Durand. in 4. d. 44. quaest. & Paludan. ibid. [illegible] probabile esse putant. [illegible] vero Philosophi impossibile. Quod enim id fieri possit, patet ex corporibus beatorum, quae non minus possunt habere plures partes in eadem parte loci, ut duas manus, aut duos pedes, [illegible], & omnes quotquot voluerint, quam possunt in eodem loco simul esse cum aliis corporibus. Quod ergo obiectum est de sacro Eucharistiae mysterio, facile hac ipsa distinctione diluitur. Nam, magnitudo corporis Christi tantam habet extensionem prioris generis sub speciebus panis, quantam habet in caelo. Ceterum quod attinet ad posteriorem, nullam prorsus [illegible] habet, cum modus existendi in eo sacramento non sit modus existendi in loco, ut obiectum est.

Vera altera posset a qua-titate separari.

Corpora beatorum possunt habere plures partes in una parte loci.

Christus Dominus in Eucharistia quantum habeat extensionem.

QVONAM PACTO quantitas distinguatur a rebus quantis.

QVÆSTIO II.

Opinio Nominalium de identitate quantitatis cum rebus quantis.

SECTIO I.

Expendendum deinde est hoc loco, quonam pacto quantitas distinguatur a substantia, & a ceteris entibus, quae dicuntur quanta. haec enim disputatio non modo ad

A maiorem explicationem eorum, quae dicta sunt, [illegible] contra, sed etiam quia per se digna est, quae hoc loco non praetermittatur.

Sententia Nominalium (Ocham in 4. sent. q. 4. & Quodlib. 4. q. [illegible] & in praedic. de quantitate, & Gabr. in [illegible] de sacramento altaris, Gabriel in 4. d. [illegible] & d. 12. q. [illegible] & lect. [illegible] canonis, Adamus in 4. quaest. [illegible]

B & Durand. apud Capreolum in 4. d. [illegible]) est, quantitatem non solum non distingui realiter a rebus, quae dicuntur quantae, ut a lapide, & a candore [illegible] lapidis, sed ne formaliter quidem, [illegible] alia ratione abstracta ab omnibus aliorum, sed unamquamque earum rerum dici quantitatem, quatenus connotatur seu significatur habere partem extra partem. & quia putant res, quas dicimus habere magnitudinem, hoc

C est, longitudinem, latitudinem, aut profunditatem, ibi solum habere huiusmodi partes, ubi contineantur huiusmodi dimensionibus, non esse re vera quantas. qua ratione putant corpus Christi & eius accidentia corporea non esse quanta in sacramento Eucharistiae. Argumenta quibus hanc sententiam confirmant, haec sunt praecipua.

Primum, quia quod ad magnitudinem attinet, id plane Aristoteles voluit in praedi-

D camentis, cum c. de substantia dixit maxime proprium esse substantiae suscipere contraria [illegible], [illegible] esse, si magnitudo esset distincta [illegible] a substantia, & immediatum subiectum accidentium corporalium, ut [illegible], quae quantitatem a substantia distinguunt, quis enim neget magnitudinem lapidis [illegible] subiecti [illegible] qualitatibus & motibus?

Deinde, quia non sunt a Philosophis multiplicanda entia [illegible], [illegible]

E [illegible], cum paucioribus sufficiant ad reddendam rationem eorum, quae rebus accidunt, [illegible] argumento [illegible] Aristoteles in Physicis ad ponenda tantum tria principia rerum naturalium, nihil autem opus est fingere illa, sine etiam existat distincta a rebus quantis, ut reddatur ratio effectuum quantitatis, cum satis sit, dicere, quamlibet rem quantam per seipsam habere partem extra partem, & per

F se ipsam [illegible] locum.

Tertium, quia quod per seipsum, & per partes suas [illegible] est praesens alicui quanto, ut [illegible] praesens loci, & partes [illegible], per seipsum habet partem extra partem; ac proinde per seipsum & [illegible] est quantum: omnis autem substantia naturalis est praesens per seipsum alicui vero quanto, scilicet [illegible] quantitati, quam ipsam dicunt

Exponitur sententia Nominalium.

Argumenta Nominalium.

dicat

[illegible] & partes [illegible] partibus [illegible] [illegible] substantia est per [illegible] [illegible] & [illegible] quanta, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible].

Postremo, quia quantitatem [illegible] absolutam potest Deus [illegible] [illegible] locali [illegible] [illegible] sublata alia absoluta [illegible], ac [illegible] ipsam sublata erat quantitate (si res est alia) [illegible] substantia [illegible] [illegible] [illegible] quantitate, [illegible] [illegible] [illegible] sub partibus substantiam quantitate [illegible] [illegible] [illegible]; ergo [illegible] est [illegible] quantitate illa sublata, quæ [illegible] si non distant; ergo [illegible] sunt loco, quod repugnat hypothesi. [illegible] [illegible] posteriores rationes ad alias etiam species magnitudinis suo modo accommodari possunt.

Vera sententia de distinctione quantitatis [illegible] quanta.

SECTIO II.

[illegible] sententiam [illegible] IN oppositâ sententia D. Tho. Scotus, Durandus, & reliqui [illegible] Scholastici, quæ [illegible] longe probabilior & doctrinæ Aristotelis, ac [illegible] veritati plane consentanea, [illegible] amplectenda est [illegible] quantitatem distingui a rebus quantis non modo formaliter, [illegible] realiter *[illegible]*, *[illegible]*; [illegible], quia sunt quædam, a quibus [illegible] [illegible] quidem probabile putant quantitatem non distingui realiter, [illegible] [illegible], a qua [illegible] magnitudinem [illegible] [illegible] non distinguere. Sunt etiam alia, a quibus non distinguerentur formaliter, [illegible] [illegible] [illegible] locum a superficie corporis [illegible]. Vide D. Thom. 1. p. quæst. 77. art. 1. & in 4. d. 12. quæst. 1. art. [illegible] [illegible] in [illegible] q. [illegible] & in 4. dist. 12. quæst. 1. [illegible] in 4. d. 12. quæst. [illegible] [illegible] in 4. d. 12. q. [illegible] Ægid. [illegible], Theorem. [illegible] & [illegible] Cap. [illegible] quæstio. [illegible] Hervæus quodl. [illegible] & [illegible] [illegible] Doctorum sententia.

[illegible] Aristot. [illegible] confirmatur. Hanc sententiam, saltem quoad distinctionem formalem, plane supponit Aristoteles, [illegible] per se [illegible] in disputatione [illegible] [illegible] Parmenidem & Melissum cap. 2. tex. 13. & [illegible] [illegible] [illegible] principium quod substantia, quantitas, & qualitas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] patet. Docet [illegible] disputatione, & in cap. [illegible] eodem libro Ana-

A [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] distinguit substantiam & qualitatem a quantitate, [illegible] substantiam & quantitatem inter se [illegible] [illegible], quam [illegible] lib. [illegible] Meta. cap. [illegible]

B [illegible] in [illegible] Pythagoricis [illegible] quantitatem [illegible] [illegible] substantiam, [illegible] [illegible] habere quantitatem esse [illegible] [illegible] ab [illegible] substantiæ, eademque ratione ab [illegible] [illegible], quæ [illegible] quanta.

Argumenta pro [illegible] sententia. Argumenta, quæ pro [illegible] sententiæ confirmatione se offerunt, hæc sunt: [illegible] quia quantitas, quatenus quantitas, in alias [illegible] diversas species [illegible], quam 1

C substantia & qualitas, & quicquid aliud dicitur quantum.

Deinde, quia effecta formalia substantiæ, quantitatis, qualitatis, & [illegible], sunt plane diversa inter se, [illegible] per se esse quantum, esse quale, &c. [illegible] [illegible] [illegible] substantia per suam essentiam esset extensa, [illegible] tamen per eandem esse qualis, & relata, [illegible] esse essentia, [illegible] [illegible] accidentis, sed sola substantia esset for- 2

D maliter [illegible] [illegible] substantia distinguitur a qualitate, [illegible] [illegible] ab alio [illegible], quod omnes fatentur, atque adeo ipsi [illegible], [illegible] quantitas dicetur non distingui formaliter ac secundum essentiam a substantia & qualitate.

[illegible] lapis pedalis, & lignum pedale dicuntur [illegible] specie, quatenus substantiæ, [illegible] albedo pedalis, & nigredo pedalis quatenus qualitates, nec tamen dif- 3

E [illegible] specie quatenus quanta, quod tamen dicendum esset, si [illegible] [illegible] esset eadem essentia.

Adde, quia substantia non est per se sensibilis, sed per accidens, quantitas autem est per se sensibilis, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dicitur sensibile commune, [illegible] [illegible] [illegible] sensibilia propria, id est, quæ [illegible] [illegible] [illegible] percipiuntur, [illegible] [illegible] non [illegible], [illegible] & essentia quantitatis eadem esset cum natura 4 *Quantitas est per se sensibilis.*

F substantiæ & qualitatis. [illegible] etiam, quia substantiæ loco [illegible] [illegible] in eodem loco cum corpore [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], propter [illegible] repugnantiam [illegible] magnitudinum [illegible] [illegible] in eodem spatio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in eodem loco, [illegible] [illegible] [illegible]

huiusmodi quantitates non possent esse si- A mul, sed distinctae: et alia sit natura substantiae, alia quantitatis.

5 Postremo, quia si quaelibet res quanta esset sua quantitas, ut dicunt oppositae opinionis auctores, cum in eodem loco sint multae res quantae, ut in eodem vitro est substantia aquae, & eius humor, & frigus, & perspicuitas, & lumen a Sole productum, atque adeo omnia adaequate existunt in eodem spatio, B plane sequeretur dari plures quantitates trinae dimensionis in eodem loco. quod naturaliter fieri non posse & ab Aristotele 4. Phys. & omnibus censetur impossibile. Mirum quod nec materia & forma lapidis simul existere possint, cum illorum sententia materia & forma sint suae quantitates. Hoc enim argumento resistere conantur, quod nulla sit ratio, quare magnitudines duarum rerum, ex quibus una essentia constituitur, sese mutuo C expellant ex eodem loco: est tamen responsio frivola, ac plane ad eludendum composita, & quae naturali acceptissimoque principio apertius repugnet, quam ut vel audienda sit. Neque enim propterea impossibile esset naturaliter plures magnitudines trinae dimensionis simul esse in eodem loco, quia sint harum vel illarum rerum magnitudines, sed quia trinae dimensionis magnitudines. Eodem modo refellenda est eorum respon- D sio, seu potius evasio, cum dicunt magnitudines qualitatum corporalium, quae etiam distingui realiter a magnitudine substantiae, posse plures simul esse. quia qualitates ipsae simul sunt cum substantia. potius enim concludere deberent in qualibet re materiali unam tantum esse magnitudinem trinae dimensionis, quam vocamus corpus, sive molem, ne plures simul admittere cogerentur. Atque haec sunt argumenta, ex quibus vel minimum E formalis distinctio colligitur.

Nominalium responsio refutatur.

6. Adiungi autem solet ex mysterio sacrae Eucharistiae unum aliud, quod praecipuum est & realem distinctionem planius ostendit. Vt enim incarnatio divini verbi certam nobis attulit cognitionem distinctionis suppositi a natura in praedicamento substantiae, quam nemo Philosophorum perfecte intellexit: ita sacra Eucharistia eam, qui prius nota non fuit, plane convincit, ut fateantur realem: & quae F ex ea sequitur, formalem distinctionem quantitatis a substantia, imo, etiam a qualitatibus: quam veteres, etsi pene omnes existimarunt, non tamen ita aperte intelligebant. Argumentum autem huiusmodi est: in sacra Eucharistia non manet substantia panis, & tamen manet eius quantitas sustinens ut subiectum qualitates distinctas realiter, ut candorem, saporem, & similes. igitur non tantum a substantia panis, sed etiam a qualitatibus distinguitur quantitas realiter, &, quod consequens est, & formaliter. consequentia perspicua est. antecedens huic partes. Quod enim in sacra Eucharistia non maneat substantia, fides in Concilio Lateranensi, quod sub Innocentio III. habitum refertur in capite Firmiter. de summa Trinit. & fide catholica. certissime docet: quod autem maneat eius quantitas, non tantum sensibus aperte percipere videmur, sed etiam ex eo facile probatur, quod alioqui qualitates illae, quas quantas esse evidenter distinguimus realiter, & sentimus, & a substantia … nec ulla superesset ratio, cur mora una illarum … quaedam non possit candor esse in sapore, quia in candore sapor, & utraque habent … quo sit, ut ob illarum unionem, quam ipsis sensibus aperte cernimus, necessario dicendum sit dari commune aliquod subiectum omnium, quod omnia sustineat & uniat. quod certe aliud esse nequit, quam quantitas panis.

Incarnatio Verbi dicitur certam nobis attulit cognitionem distinctionis suppositi a natura.

Quod si quis dicat, illas qualitates uniri virtute divina sine quantitate panis, ut quidam volunt, facile refellitur. cernimus enim hostiam consecratam calefieri, humectari, & alia accidentia accipere ab agentibus naturalibus, quod plane arguit remansisse ibi aliquid. quod vicem substantiae subeat. alioquin deberet actio sine passione, & causa naturalis ageret nullo supposito subiecto; ac proinde crearent, quo pacto accidentia creari possunt quae omnia sunt absurdissima. Quod si tamen fatentur ibi esse aliquid, quod vicem subiecti subeat, illud ipsum satis erit ad vinciendas qualitates remanentes, nec opus erit confugere ad divinam virtutem unientem. Ita patet, quantitatem distingui non solum formaliter, sed etiam realiter a rebus quantis, etiam ab omnibus, licet a quamplurimis.

Responsio quorundam refellitur.

Solutio argumentorum, quibus innituntur Nominales.

SECTIO III.

AD primum igitur argumentum adversae partis facillima est responsio ex praedicamentorum cap. de substantia. quo loco dictum est, nihil obstare, quo minus maxime proprium sit substantiae, suscipere posse contraria, etsi magnitudo ponatur immediatum subiectum multorum contrariorum. Neque enim est subiectum, quod semper natura vel tempus illa, vel sustinere (quo pacto eo loco intelligendum est subiectum contrariorum capere) sed etiam in contraria ista recipiuntur ac sustinentur a substantia.

Primum arg. solvitur.

Ad

Ad secundum, negandum est solum esse rationem formalem [illegible] quantitatem [illegible] esse ad rationem essentialem quantitatis. Patet enim ex dictis, multa in rebus esse, de quibus negata distinctione quantitatiua [illegible] quantitatis ratio reddi non potest.

Ad tertium sunt qui dicant, substantiam corpoream habere quandam extensionem partium priorem ipsa quantitate, & eam integritatem recipiat partes quantitatis. Sed haec responsio nullo modo est admittenda: tum, quia huiusmodi extensio, si daretur, esset vera quantitas: tum etiam, quia nō dissoluit propositum argumentum, si fiat contra eiusmodi extensionem. aeque enim pugnat contra illam, atque contra quantitatem.

Tertij argumenti solutio reijcitur.

Alij (*Vt Soncin. lib. 5. Met. q. [illegible] & Iauell. 5. Metaph. q. [illegible] 1. Phys. q. [illegible] & alij*) dicunt substantiam corpoream ea tantum ratione habere partes integrantes actu, & esse actu totam integram, quatenus habet quantitatem: quemadmodum natura solum totam substantiam esse praesentem toti quantitati, & partes partibus, quatenus est affecta quantitate, quemadmodum ea solum ratione tota est praesens toti albedini, & partes partibus, quatenus est affecta albedine. quatenus autem natura ac intelligendi ordine praecedit quantitatem (neque enim potest posse praecedere tempore etiam per diuinam potentiam) neque actu esse totam integram, neque habere actu partes integrantes, sed potentia dumtaxat. Quare nō recte colligi substantiam corpoream esse per se ipsam, ac essentialiter quantam.

Secunda solutio.

Verum, neque huiusmodi responsio placet. Primum, quia substantia ligni bipedalis praecedens natura ordine quantitatem, est realiter illa eadem, quae per quantitatem susceptam est bipedalis, vt constat. non est autem realiter idem, quod haec vel illa ipsius pars pedalis, quia totum lignum non est realiter suum dimidium, nec vero id quod est realiter vna pars pedalis, est realiter altera pars pedalis, vt vna dimidietas ligni, altera [illegible] dimidietas. igitur in substantia ligni, quatenus praecedit natura ordine quantitatem, datur aliquid quod sit realiter haec pars pedalis, & aliquid aliud, quod sit realiter illa pars pedalis, quorum neutrum sit tota substantia ligni. ac proinde substantia corporea prius natura quam sit quanta, habet actu partes integrantes.

Refellitur.

Deinde, quia si Deus conseruaret substantiam eiusdem ligni absque quantitate (quod re vera fieri posse [illegible]) iam percontor, num substantia illa sine quantitate habeat partes, quarum altera fuerit haec pedalis, altera vero illa: an potius substantia ligni corporea per separationem quantitatis effecta sit id ipsum, quod fuit vnaquaeque pars pedalis per se, an vero per eiusmodi separationem desierit substantia vtriusque partis, & remanserit substantia totius sine substantia partium. At quod fieri non potest, ex [illegible] substantia totius, [illegible] partium substantia, [illegible] iam quisquam dicet substantiam totius per separationem quantitatis corporis esse idem realiter, quod haec pars pedalis per se, & quod illa per se. quandoquidem per separationem quantitatis nulla mutatio facta est in substantia ipsa. ergo necessario dicendum est, substantiam ligni, & [illegible] aliam quamlibet corpoream sine quantitate conseruatam, habere adhuc actu plures partes integrantes veram substantiam.

Postremo, quia si substantia prius natura esset quam quanta, hoc est, ex sese nullas haberet partes integrantes, iam tota reciperet totam quantitatem, & tota quamlibet partem: quemadmodum anima rationalis partes corporis, quia nullas ex se habet partes, tota informat totum corpus, & tota quamlibet partem. Nec satisfaciunt, qui dicunt, substantiam corpoream, etsi ex se non habet partes integrantes actu, tamen habere illas potentia, & tum illas habere actu, cum est quanta. hoc enim verum est, quando datur quantitatem, nō quando [illegible] substantiam. aliqui quantitas daret esse substantiae, quod fieri nequit. Quapropter, eā ratione solum quantitatis inhaerentis tota substantia sit praesens toti quantitati loci, quae extrinseca est, & partes totius substantiae partibus loci, tametsi prius natura quam [illegible] quantitas locum repleat (accidit enim etiam ipsi quantitati replere locum) tota substantia est praesens adaequate commensurata toti quantitati inhaerenti, & partes partibus. quo fit, vt non dissoluatur argumentum.

Placet igitur magis responsio eorum, qui (*inter alios Paulus Venetus cap. [illegible] sua Metaph. & alij plerique*) dicunt substantiam corpoream prius natura quam sit quanta, habere partes integrantes eiusdem rationis; non tamen partes extensionis, seu (vt illi dicunt) habere partem & partem, non tamen partem extra partem.

Vera argumenti solutio.

Quod vt planius intelligatur, aduerte: quemadmodum gradus qualitatum nullum habent ordinem in subiecto, in quo sunt (neque enim habent ordinem extensionis, cum omnes sint simul in eadem parte, neque etiam perfectionis, vt alius sit perfectior alio, aut alius inferior alio, cum omnes aeque perfecti sint), & immediate informent quamli-

Quomodo substantia ex se habeat partes integrantes.

bet partem subiecti, ex aliis (ostendemus) sed A na solum tamen possunt habere ordinem, quatenus alia post aliam sequitur. nisi animam: ita partes integrantes substantiae corporearum, & partium accidentium, quae sane per accidens extensa in subiecto, nullum habere ordinem ex se, & quatenus natura praecedunt quantitatem, sed per eam habent ordinem in toto, quod utile est aliud, B quam extensam esse extra aliam. Atque hae partes sunt, de quibus loquuntur Philosophi, cum dicunt plures esse partes materiae in palmo plumbi, quam aeris, & plus caloris in candenti ferro, quam in flamma aequali extensione. Ad argumentum igitur facile respondetur negando consequentiam; habent enim substantiae corporeae per se ipsas ac natura sua partes integrantes, sed quia eiusmodi partes non sunt aliae extra alias, nisi ratione additae quantitatis, ideo talis substantia non C sunt extensae.

Ad quartum quo nonnulli respondeant. Ad quartum alii aliter respondent. Sunt in primis, qui negant posse substantiam corporeum constituti sine quantitate: tum quia rerum constitui nulla potestate fieri posse, ut constituendi sint, nulla potestate [illegible], & addunt utrum subiectum sine proprietate, & addunt quantitate continuum corporeum illi proprietatem substantiae corporeae, tum etiam quia si substantia conservaretur sine quantitate, maneret, [illegible], quanta sine quantitate, quod [illegible] impossibile est, quam D tate, quod [illegible] est, quam si maneret albus sine albedine, imo, etiam manebit, & non manebit, ut Suarez [illegible] Metaph. Priorem vero consequentiam ex eo probant, quia illa substantia corporea adhuc habeat, quia illa substantia corporea adhuc habitura esset, si Deus auferat quantitatem ab aqua massa, adhuc substantia partes manebunt in eodem situ atque adeo ita extensa esse, ut antea (neque enim constat ad praesens, cum ea sit capax magnitudinis moveri posse), ut Philosophi cum Aristotele 4. lib. Phys. fit, ut Philosophi cum Aristotele 4. lib. Phys. capite quarto, textu trigesimosecundo, & sequentibus docuerunt quae sunt manere quanta sine quantitate. Posteriorem vero ex eo probant, quia necesse esset ut substantia illa maneret simul secundum omnes sui gradus, sed iam per eam [illegible] manerent & non manerent passibilem, ac proinde maneret & non maneret. Manebit enim, quia id supponitur, non manebit autem, quia per huiusmodi distinctionem praedictam manet simul secundum omnes sui gradus. Nam, si quae particula substantiae sublata quantitate penitratur substantia non [illegible] illa substantia superficiem sed nisi, non [illegible] illa substantia superficies inventur, quae partibus illius corpus sequebant, ac proinde nec quantitas, quod repugnat hypothesi.

Improbatur sententia tradita. Verum haec sententia non placet, quia nec penitus proprietates esse inseparabiles omnino a subiecto, si sint res positivae, ut hoc ipso

libro, capite quarto, quaestione prima, sectione secunda [illegible] est, ex [illegible] hae quantitatis [illegible] habent, manent quanta. & non [illegible], [illegible] manent. Sublata enim quantitate [illegible] separantur, non [illegible] etiam substantia aquae [illegible] eadem [illegible] partes aquae [illegible] extensione, ac proinde eodem ordine non solum ad locum, B sed quia non [illegible] ad totum, in quo consistit natura quantitatis continuae permanentis. Si ergo [illegible] corporibus partes aquae, [illegible], [illegible] tamen possunt, [illegible] ad punctum: [illegible] esse etiam necesse, ut substantia aquae [illegible], quia non erit necesse, ut partes [illegible] substantiae superficiem in [illegible] partes. [illegible] partes substantiae non copulantur [illegible] continuae [illegible] quanta, C nisi forte [illegible] quanta sint [illegible], de qua re inferius agemus.

Alia solutio. Alii (Soncinas [illegible], capite de quantitate quaestione secunda & plerique alii) admittunt posse substantiam ligni conservari sine quantitate, nec tamen manere, sed potius penetrari. Cum autem quaeritur, cum partes [illegible] non [illegible], & habent continuationem, cum habeant, non tamen D per quantitatem, sed per substantiam, sed virtute divina supplente ea vi [illegible] quantitatis, quam admodum dicunt copulatas esse adhuc partes substantiae supplente Deo vicem [illegible] continuationem, quibus antea copulabantur. concedunt tamen fore hoc pacto, ut substantia ligni non repleat locum, sed partium secum omnes substantiae quanta in eodem spatio. Cum autem eis obiicitur, extendere ac unire partes substantiae, esse effectus formales quantitatis: Deum autem E non posse supplere vicem causarum formalium, ut exempli causa vicem albedinis in dealbando, respondent haec non esse [illegible] formalia effecta quantitatis, quam est albedinis dealbare, sed esse effecta formalia naturalia, & quodammodo extrinseca, quae a Deo supernaturali virtute sine quantitate praestari possunt.

Improbatur. Sed neque haec solutio placet. Primum, quia substantia illa adhuc est formaliter extensa, non habet quantitatem quae est ipsa extensio, ut supra dictum est. si vero iam non est formaliter extensa, nullum relinquitur nisi [illegible] extensa, nisi [illegible] quod est esse extra causam. Deinde, quia effectus formales sunt distinguendi in naturalis, & supernaturalis respectu causarum formalium, quibus alium supernaturalis respectu illarum, quamquam

respectu

Substantia absque quantitate nullo modo manere in loco. Necesse est tenendum.

[illegible] perfecta efficientium eo pacto dicitur qui pos- [illegible]. Tertio [illegible] nulla [illegible] formalis, [illegible] formalis [illegible] suppleri a Deo, [illegible] in [illegible] adiacens, et locus (nempe [illegible]) [illegible] Deus supplere [illegible] loci in [illegible], hoc est, per se ipsum praestare ut res sit locata sine loco.) [illegible] quia [illegible]. Cum enim dicunt effecta illa formalia esse quodam modo externa, videntur significare ea esse simpliciter [illegible] quod tamen admittere [illegible].

[illegible] per [illegible] num [illegible].

Dicendum [illegible] igitur, si Deus auferat quantitatem a ligno, eiusque substantiam conservet, quod fieri posse concedimus infra, ut partes eius non distent loco sublata enim quantitate, necessario tollitur ordo partium in toto, ac proinde ordo partium in loco, qui est illo posterior, quare non distabunt loco partes. *Idem [illegible] Henricus Gandauensis quodlib. 7. [illegible] q. 2. art. 1. [illegible] art. 3. [illegible] Maior. in 4. dist. 12. q. 2. & complures alij.* Cum autem obiicitur, ergo concedendum erit, esse mutatas loco, neganda est consequentia. non enim ea ratione desinunt distare loco, quia factum sit, ut omnes conveniant, seu [illegible] vere aliquo motu ad punctum [illegible] quia desinunt esse quanta, ac proinde extensa loco. Itaque si Deus auferat quantitatem a ligno eiusque substantiam conservet, ac continuo esse desinat, [illegible] duobus modis manere poterit substantia ligni. Altero, in aliquo puncto eiusdem spatij, [illegible] in eo videlicet quem Deus elegerit: ut enim solus Deus nudam ligni substantiam conservaturus est, ita solus ipse designabit punctum in quo illam conservet. Altero, in toto eodem spatio, aut in alio diverso, si maluerit [illegible], et [illegible] substantia [illegible] tota in toto spatio, & partes singulae in singulis partibus spatij (illo enim modo adhuc esset extensa formaliter, quod sine quantitate fieri nequit) sed tota, et tota sit in toto, & tota in qualibet parte. Hoc enim non esse impossibile ex eo patet, quia simile miraculum credimus fieri in corpore Christi, quod, etsi est substantia suapte natura subiecta loco, tamen, quia ita est in tota hostia sacra, ut non sit subiectum [illegible] quantitatis [illegible] est in tota, & tota in qualibet eius portione. Utroque autem modo conservetur ligni substantia, non id fiet per veram [illegible], aut partium, sed per hoc solum, quod partium non esse quantitatis [illegible] subiecto, erit [illegible] esse [illegible] substantiae [illegible] eius partium in puncto, [illegible] in toto spatio, & in singulis partibus illius nullo fulto [illegible] per quod [illegible], sed per hoc solum, quod virtute divina ponatur tota substantia in

Substantiam ablata quantitate [illegible] duobus modis manere posse.

Miraculum corporis Christi existentis in Eucharistia.

puncto aliquo, aut tota in toto [illegible] & in [illegible] eius partibus. [illegible] quaest. 12. [illegible] Cap. [illegible] dist. [illegible] q. [illegible] [illegible] cap. [illegible].

Quod si quis quaerat, utrum possit substantia conservari extra omnes positiones & spatium, eo modo, quo placitum videtur, [illegible] in cursu ac continuatis [illegible] rationalibus [illegible] ad [illegible] impossibilem, sive dimissi loci; Respondendum est etsi substantiae immaterialis propter earum independentiam a rebus ac spatio materialibus hoc modo existi [illegible] conservari possint (quod tamen minus probabile est, ut [illegible] ostenderemus) contra substantiam, quae suapte natura est capax loci [illegible] & circumscriptae, nullo modo vel existi, vel conservari posse, nisi in loco, spatio ve aut aliquo eius puncto. quod tamen [illegible] idem de immaterialibus substantiis dicendum esse [illegible].

Num possit a Deo conservari substantia extra omnes positionem & spatium.

QVIDNAM SIT VNITAS numeralis.

QVÆSTIO III.

De quo genere Vnitatis numeralis, & de qua numero hic disseratur.

Sectio I.

Constituta generali ratione quantitatis, sequitur ut dissertemus; [illegible] quantitatis species, ex omnes quas Aristoteles hoc loco refert; ac etiam quae in libro Praedicamentorum enumerantur, & [illegible] in veris speciebus habendae; & quoniam [illegible] quantitas, ut a Mathematicis tractari solet, est abstractior continua, & numerus habetur prima huius generis species, videndum est primum quidnam sit numeralis unitas, cuius multiplicatione numerus efficitur, & qua ratione a transcendente distinguatur.

[illegible] explicandarum.

Unitas transcendens, ut ea [illegible] quae ad 4. lib. cap. 2. quaest. 5. sect. 5 diximus, [illegible] intelligere: nihil est aliud quam indivisio, quae sequitur conceptum obiectivum cuiuscumque entitatis sive communis, ut hominis, sive singularis, ut Socratis sive completae, ut compositi naturalis, sive incompletae, ut formae substantialis aut materiae.

Quid sit unitas transcendens.

Unitas numeralis duplex est. Altera sequitur quamlibet naturam singularem, aut unitate continentiam, quatenus a particularibus abstracta est, aut etiam quatenus contradictionem sui [illegible] [illegible] ad unitas

Unitas numeralis duplex.

huius

huius angeli, huius hominis, huius albedinis, & huius etiam naturæ genericæ aut specificæ: atque hæc vnitas numeralis opponitur vnitati formali, quæ sequitur quamlibet naturam communem absolute sumptam, vt hominem, aut animalis; & ratione huius numeralis vnitatis quælibet duo individua, & naturæ etiam communes, vt communes sunt, dicuntur differre numero. Altera sequitur naturam singularem non quamlibet, sed quantitatis continuæ, ut hanc, aut illam magnitudinem, quo pacto sola quantitates continuæ singulares dicuntur differre numero, & ratione earum quæcunque individua illis affecta sunt in illis inhærentia.

In quo conveniant inter se prædictæ unitates, & differant a formali. In eo autem conveniunt inter se, ac differunt a formali unitate hæc duo genera numeralium unitatum, quod quicquid numeratur in rebus ratione tantum earum numeratur. Naturæ enim communes quæ formalibus unitatibus affectæ sunt, non conficiunt numerum, nisi ratione earum unitatum, quæ illis conveniunt quatenus a suis singularibus abstractæ sunt, & quasi præcisæ, aut quatenus sui contractionem, divisionem præcedit, quæ unitates non formales, sed numerales dici debent, quia non sequuntur naturas communes, vt communicabiles sunt, sed vt singulares ac separatim acceptæ.

Vt a se invicem diversæ sint. Differunt autem a se invicem in eo, quod prior dicitur conficere numerum transcendentem, qui per omnia rerum genera vagatur: posterior autem eum, qui proprie ad hoc prædicamentum spectat, & qui primum nomen numeri obtinuit. Nam qui primi philosophati sunt, nominaque rebus philosophicis imposuerunt, cum non aliarum noscent, nisi sensibus subiectas, ac magnitudines prædictas, earum tantum unitatibus numeri nomen addiderunt, iisque ad numerum conficiendum vsi sunt. Ac de hoc solo genere unitatis numeralis nobis sermo futurus est hoc loco, quemadmodum & de eo tantum numero, qui eius multiplicatione conficitur.

Sententia quorundam de unitate numerali.

SECT. II.

Vnitatem positivam ex quorundam sententia dicere relationem mensuræ. MVlti sunt, qui existiment, quamlibet quantitatem continuam singularem habere duplicem unitatem; unam, negativam, quæ in divisione consistit, & in transcendentibus numeratur; alteram, positivam, quæ non est ex transcendentibus, & numerum conficit huius Prædicamenti proprium. Quid autem sit positivum illud, in quo ratio huiusmodi unitatis formaliter posita sit, non satis inter eos convenit.

Quidam Divi Thomæ sectatores ad lecti quibusdam eius verbis non recte intellectis, dicunt esse relationem mensuræ, eo quod natura unitatis numeralis in hoc consistat, quod sit mensura numeri. Sed hi non videntur legisse D. Thomæ & ... [illegible] ... a quibus in loco aperte ait mensuræ rationem non pertinere ad naturam unitatis, sed esse eius proprietatem.

De Ægidij sententia esse idem cum quantitate continua. Ægidius Romanus 1. sent. dist. 24. q. 2. ad secundum quæsitum; & alij apud illum art. 2. ... [illegible] ... 1. art. 2. & apud Capreol. art. 2. ... [illegible] ... vnitatem numeralem esse idem re cum quantitate continua, sed differre ratione ab illa, vt actionem a passione. Distinctionem autem rationum in eo positam esse existimant, vt eadem quantitas quatenus extendit partes substantiæ, dicatur quanto vt ... [illegible] ... quatenus vero eam præcise in se nulla habita ratione partium, dicatur vnitas numeralis. Verum hæc distinctio nulla est, quia quantitas continua non aliter partes substantiæ, quam extendendo partes.

A Capreolo dicitur entitas quæda completa consequens quantitatem continuam singularem. Capreolus ait vnitatem numeralem esse entitatem quandam positivam incompletam, quæ consequitur quantitatem continuam singularem, & qualitatem ... [illegible] ... qui hanc entitatem dicit esse principium numeri, quem admodum punctus est principium magnitudinis. Sed cum opinio hæc neque illam rationem reddat, nec reddere posse videatur, cur huiusmodi entitas quam singularis quantitas continua singularis, non autem substantias singulares, aut qualitates, aut alia accidentia singularia, mittitur ab aliis D. Thomæ sectatoribus rejicitur.

Has sententias esse contrarias Arist. doctrinæ. Plane autem contra has opiniones & quasvis alias, quæ dicunt rationem vnitatis numeralis esse positivam, pugnat Arist. sententia libro 5. cap. 6. text. 11. vbi differens de omnibus generibus vnius sic ait: *Vniversaliter autem quæcunque divisionem non habent, ea ratione, qua non habent, vnum dicuntur.* & planius 10. lib. cap. 1. text. 2. & 3. vbi commemoratis omnibus modis vnitatis, & apertissime facta mentione vnius numeralis, ita concludit: *Quapropter esse vnum est indivisibile esse.*

Quid senserit D. Thomas in hac quæstione, quidque re vera sentiendum sit.

SECTIO III.

D. Thomam nunquam sensisse hanc vnitatem numeralem addere aliquid positivum quantitati. NEc vero D. Thomas in ea unquam videtur fuisse sententia, ut putarent vnitatem numeralem addere aliquid positivum quantitati continuæ numeralis, ut quidam existimant, cum in omnibus locis nunc adductis dicat cum Arist. rationem vnitatis etiam numeralis ... [illegible]

rationale indivisionem. Quod autem dicit D. Tho. vnum numerale addere aliquid positiuum supra res, non sic intelligendum est, quasi existimet addere illud quantitatibus continuis, sed substantiis singularibus quæ hoc vnitatis genere numerantur, vt homini, aut huic lapidi. Nam, cum Socrates non dicatur vnus secundum substantiam vnitate pertinente ad hoc prædicamentum, nisi propter indivisionem magnitudinis, qua affectus est, necessario efficitur, vt eiusmodi vnitas addat Socrati ipsam magnitudinem, quam supponit, & consequenter indivisionem: eodemque modo res habet in ceteris. Quod perspicue intelligere est ex commentariis in septimo decimo librum, vbi sic ait: *Vnum vero, quod est principium numeri, addit supra substantiam rationem mensuræ, quæ est propria passio quantitatis, & primo inuenitur in Vnitate, & dicitur* (scilicet vnum) *per privationem vel negationem, quæ est secundum quantitatem continuam.* Ex quibus verbis illud habet, alterum, non dixisse D. Thomam vnum numerale addere aliquid quantitati continuæ, sed substantiis: alterum, aperte docuisse, rationem vnius numeralis consistere in indivisione quantitatis continuæ, ac proinde addere substantiæ, non solum rationem mensuræ, quæ est propria passio quantitatis, sed etiam ipsam quantitatem continuam, in cuius indivisione eius ratio consistit.

Vera dubitationis solutio. Dicendum igitur, hoc interesse inter vnitatem transcendentem & numeralem prædicamenti generis, quod hæc huius prædicamenti propria, quod transcendens sequitur entia omnia, sub quocumque obiectivo conceptu illa comprehenduntur; at numeralis ea, de qua disserimus, solas quantitates continuas singulares: alioqui vtraque est negatiua, cum in indivisione formaliter consistat, & quemadmodum alterum genus numeralium continetur sub transcendentibus, ita & hoc, de quo disputamus. *Partitio vnitatis transcendentis.* Itaque transcendens vnitas diuidi potest in vnitatem formalem & numeralem in genere: numeralis autem in genere, in numeralem naturam communem, quæ abstractionis & præcisionis appellari potest, & in numeralem singularem, quæ rursus diuiditur in numeralem singularem quantitatem, quæ prædicamentalis dicitur, id est, huius prædicamenti propria; & in numeralem aliarum rerum singularium, quæ quasi & in aliis prædicamentis, & extra prædicamenta, hoc est, in Deo reperitur, transcendentis nomen retinet.

VTRVM NVMERVS sit vera quantitatis species.

QVÆST. IV.

De quo numero disputandum hoc loco.

SECT. I.

QVemadmodum vnitas in transcendentem, & numeralem diuisa est, ita & numerum in transcendentem, & in eum qui peculiari ratione numerus dicitur, diuidi posse. Nam, cum ex solis ac veris vnitatibus numeralibus numerus aliquis constituatur, tamen, quia vnitates numerales, ex quibus continuæ quantitates numerantur, peculiarius sibi nomen vnitatis vendicant: numerus etiam, qui earum multiplicatione conficitur, numeri vocabulum sibi proprium iure suo postulat, definirique potest multitudo ex his continuarum quantitatum. *Duplicem esse numerum, alterum transcendentem, alterum omni... proprium.*

De hoc numero, quasi de eo, qui vulgo & simpliciter dicitur numerus, loquitur Arist. 3. Physic. tex. & 7. text. 64. cum ait: *Numerum esse multitudinem quantitatem continua.* Secundo item libro de Anima, cap. 6. cum scribit numerum esse sensibile commune. De eodem quoque videtur intelligi, id quod dici solet, numerum esse subiectum Arithmeticæ: quamquam multi sunt, qui dicant Arithmeticam agere de omnibus omnino numeris: quod tamen Aristotelis doctrinæ 3. *Metaph. text.* 7. & 8. & deinceps videtur repugnare. Sæpe enim Aristoteles ait, *quantitates*, de quibus agunt Mathematici, *non esse separatas re ipsa a rebus naturalibus, sed consideratione sola.* Quia, quid tamen de hoc numero, de quo agunt Mathematici, dicendum sit; nos de hoc solo in hoc capite disputabimus. *Definitio numeri de quo est quæstio. Subiectum Arithmeticæ quatenus sit.*

Non videri numerum esse veram quantitatis speciem.

SECT. II.

QVod igitur numerus non sit vera quantitatis species, duobus argumentis videtur ostendi: vno, quod non sit ens reale; altero, quod non sit vnum quid per se, circumscripta omni operatione intellectus. *Pars negatiua duobus argumentis probatur.*

Quod non sit ens reale hinc in hunc modum probatur: Numerus, qua ratione est numerus, constat ex vnitatibus, vt perspicuum est, & ab omnibus conceditur: omnis autem vnitas est quædam indivisio, vt ostensum est: & omnis indivisio est negatio seu privatio: igitur omnis numerus constat negationibus: negationes autem sunt non entia: igitur vnumquisque numerus constat ex non entibus: quare ens reale dici non potest. Quod si dicas numerum non constare ex ipsis vnitatibus, sed ex quantitatibus continuis singularibus, *Non esse ens reale.*

quibus accedant unitates, primum quidem pugnabit cum communi Philosophorum sensu, omnes enim dicunt, partes numerorum esse unitates. Deinde incidas in id, quod cupis effugere. cogeris enim concedere, numerum non esse vere unum ens, sed multa entia, ut mox patebit. Praeterea, partes numeri habent ordinem inter se, ut Arist. in Praedicamentis capite de quantitate docet (quod de unitatibus intelligendum esse eo loco diximus) & ultima unitas addita priori aut prioribus, complet speciem numeri, & efficit ipsum unum quid, ut idem docet 8. huius operis lib. cap. 3. tex. 10. & capite 6. tex. 15. eisdemque locis D. Thomas. At in rebus circumscripta omni apprehensione intellectus non datur ordo inter unitates, nec datur certa aliqua unitas, quae ultima & quasi forma, alterius, aut aliarum dici possit. igitur non datur numerus sine apprehensione intellectus. quo fit, ut non sit ens reale.

Non datur ordo inter unitates extra apprehensionem.

Numerum non esse unum per se ostenditur.

Quod vero non sit unus per se, multis rationibus ostenditur. Prima est. Ex duobus nunquam fit unum per se, nisi illa inter sese vel unitate continuitatis, vel in terminis, aut alterum sit forma alterius. at unitates, ex quibus constat numerus, neque unitates inter sese in aliquid unum continuum, vel [illegible], neque una est forma aliarum. Prior pars propositionis ex eo patet, quia nulla alia succurrit via conjunctionis ad unitatem verae alicuius essentiae. Nam, ratio solum ordinis, qualis est in exercitu aut domo, aut navi, non satis est ad efficiendam rerum, quod vere sit unius essentiae. Quamquam ut hoc quidem unitates gradus habent unitatem inter sese, nisi ut ab intellectu apprehenduntur & numerantur. id enim secundum non est, quod quidam dicunt unitates extra intellectum habere quidem per se ordinem prioris & posterioris, verum a nobis eiusmodi ordinem non percipi. Qui enim id fieri possit, cum omnes sint eiusdem rationis?

Effugium primae rationis.

At dices, ut ex duobus entibus fit aliquid per se unum, perfecto et incompleto, ita si modo solam unitates esse concipiatur, non opus esse ut ex unitatibus inter sese, aut altera sit forma alterius, sed satis fore, si [illegible] unitas [illegible]. Verum qui haec [illegible] nihil aliud diceret, quam [illegible] et ex duobus entibus [illegible] at una essentia, [illegible]. Qui fieri possit, [illegible] ratio aliqua ex unitatibus ipsorum potentiae inter sese reddenda sit, quo non satisfaciat quaestioni, qui ad ipsum [illegible] unius essentiae, de qua est controversia, confugerit. Non ita sane Arist. qui 8. libro capite sexto, text. 15. cum proposuisset eam quaestionem (Cur ex partibus quidditatis rei, quae definitioni respondent, una fiat essentia, non satis esse putavit, si diceret, quia unitatur in unitate unius essentiae, causam et effectum [illegible]: id enim [illegible] esse vidit, & apertam principii petitionem (ut vocant) sed ex ratione ipsarum partium [illegible] hanc causam reddidit: *Quia altera, inquit, pars habetur altera ut forma materiae.*

Refellitur.

Cur ex partibus quidditatis fiat unum per se.

Secunda ratio est, quia quod est multa simpliciter, non est unum simpliciter, ac proinde neque unum per se, ratione essentiae, at numerus est multa simpliciter. Propositio aperta est, quia unum & multa, cum simpliciter accipiuntur, opponuntur inter se contradictorie, ut de eadem re dici non possint. Neque est quod obiicias, materiam & formam esse multa simpliciter, ut patet, & tamen esse unum simpliciter, ipsum nimirum compositum. falsa est enim posterior enunciatio. Neque enim dictum est, materiam & formam esse ipsum compositum, sed constituere compositum, ut ad librum septimum patebit, cum de toto & partibus disputatio instituetur. Assumptio vero primum quidem ex se patet. quis enim neget, duos homines numero, ut sunt duo numero, esse multa simpliciter? Deinde perspicua est apud Aristotelem 3. Physicorum capite septimo, textu sexagesimo sexto, ubi ait numerum esse una plura, [illegible], & ex decimo libro huius operis, capite sexto textu vigesimo, ubi affirmat numerum esse multa una. dicitur autem paulo ante, unum & multa se habere, ut album & nigrum. igitur cum alba sint multa simpliciter, efficitur, ex Aristotelis sententia numerum sit multa simpliciter. quod idem [illegible] patebit.

Ratio Aristotelica.

Materia & forma non sunt compositum, sed ipsum constituunt.

Tertia ratio est, quia multitudo transcendens praedicatur de numero hoc est praedicatione [illegible] essentiali [illegible] sicut unum transcendens non est unum per se. Prior sumptio ex eo probatur, quia ut unitas transcendens se habet ad unitatem numeralem, ita multitudo transcendens ad numerum. at unitas transcendens suo modo praedicatur essentiali praedicatione de unitate numerali, cum [illegible], ut supra quaestione tertia, sect. 3. ostendimus. Confirmatur eadem sumptio ex Aristotelis decimo libro, Metaphysicorum, capite nono, tex. vigesimo primo, ubi ait: *multitudinem esse ut genus numeri & [illegible] multitudinem mensurabilem uno.* Quo loco nomine multitudinis intelligit videlicet,

Multitudinem transcendentem praedicari de numero per se.

[illegible] Diui Thomæ [illegible] Possumus tamen [illegible] aliud id efficere potest, nihilominus vnitatem ipsa [illegible] rerum: ac hoc ex ratione duæ non possunt, quia vt aliquando sunt sua continua formaliter est vnum, sed sua vnitate; sic multa [illegible] sunt multa suis continuitatibus, sed suis vnitatibus.

Contra ex [illegible]

Quarta ratio est quia si ex continuis, quæ reperiuntur in rebus quantitatibus continuis, consurgeret aliquid vnum per se, pari ratione consurgeret ex [illegible], quæ sunt in [illegible] angelis: at ex his non consurgit [illegible] quæ [illegible] partes [illegible] non [illegible] aliquid vnum per se, & ex his non consurgit [illegible] Quamquam nec sic [illegible] aliquid efficitur. Nisi enim [illegible] positiuam vnitatem [illegible] ad vnam essentiam constituendam (vt supra diximus) nunquam propositum conuincit: quemadmodum nec continuo concludes materiam & formam efficere compositum verum essentiale, si probes eas esse vnitates positiuas & incompletas, nec tamen ostendas alteram cum altera ad verum essentiæ constitutionem: alioquin concluderes materiam Diui Petri, quæ Romæ est, & formam, quæ in cœlo, nunc efficere vnam essentiam. Vnde fit, vt superuacaneus videatur labor eorum, qui conantur ostendere vnitates numerales esse entia positiua & incompleta, vt concludant numerum esse verum quantitatis speciem. Dum enim non ostendunt, qua ratione illæ iungantur inter se ad vnius essentiæ constitutionem, nihil omnino efficiunt.

In plura [illegible]

Quinta ratio est, quia si omnis multitudo quantitatum continuarum singularium quæ (saltem earum quæ sunt eiusdem speciei infimæ, vt corporum, vel superficierum) esset per se vnum quid, nequaquam [illegible] possent in vniuerso (etiam diuina potestate) plures numeri sint eiusdem speciei, sed [illegible] necessario in eadem specie quantitatis continuæ, vt plures quaternarij corporum naturalium, [illegible] quaternarij permanentes ad hoc [illegible] quod est absurdissimum. Nam, quod id

In pluribus

[illegible] quia cum per [illegible] [illegible] quia [illegible] quod [illegible] [illegible] in vna eodemque numero posse [illegible] multa sint eiusdem [illegible], vt in quaternario duos binarios, & in quinario binarium cum ternario. Nam si numerus esset vnum quid per se, non erunt in eo plures numeri, nisi potestate, quemadmodum in magnitudine: quia est per se vnum quid non [illegible] actu multæ magnitudines, quæ quidem potestate non solum [illegible] plures, sed [illegible] infinitæ, vnde Arist. 7. lib. [illegible] 13 text. 49. [illegible]: *Ex quo actu sunt duo [illegible] quam actu sunt vnum [illegible] sed si potestate duo sunt, [illegible] vnum, [illegible] ex duobus [illegible] potestate [illegible]* [illegible] numeri [illegible] eorum [illegible] eadem tamen Aristoteles [illegible] libro, aliam quaternarium esse in quatuor [illegible] album et quatuor [illegible], nec vulgus aliter quam sapientes hac de re loquitur, absurdusque & ineptus iudicabitur, qui hunc loquendi morem improprium esse dixerit.

Mitto argumentum illud ex vnitate subiecti, quod plerique [illegible] dicentes fieri non posse, vt accidens sit vnum per se, cuius subiectum non sit per se vnum. Nam, etsi hoc pronunciatum ab [illegible] ratione negaret, quod natura accidentis [illegible] sit, vt plura per subiectu [illegible]: tamen quia hoc ipsum [illegible] non [illegible] videtur, vt vnum accidens [illegible] subiectum, [illegible] negandum est [illegible] esse differentiam per se quantitatis, ac proinde illam per se vnum.

Quibus rationibus probetur numerum esse veram speciem quantitatis.

SECTIO III.

Argumenta partis affirmantis.

AT numerum esse verã quantitatis speciẽ hisce argumentis videtur ostendi. Primò, quia ratio quantitatis quæcumque [illegible] datur, tam ac proprie conuenit numero, [illegible] tamen vt [illegible], nec vt genus summa

quā attinet ad numeros particulares, quare & vera est species quantitatis.

Deinde, quia si numerus ulla ratione non esset vera quantitatis species, ea maxime non esset, quia non esset ens reale, aut ens per se, ut volunt [illegible]. At utrumque falsum videtur.

Numerum esse ens reale, ut probatur. Nam, quod sit ens reale ea ratione primum probatur, quia est subiectum scientiae realis, nempe Arithmeticae: scientiae autem reales non nisi de subiecto reali disserunt. Deinde, quia numeri, et caetera entia Mathematica, existunt in rebus naturalibus, ut Aristoteles affirmat 2. lib. huius operis *cap. 2. text. 2.* quae autem in rebus existentiam habent non dubium est, quin realia sint entia. Tertio, quia numerus est sensibile commune ut docet Aristoteles *de anim. cap. 6. text. 64. & 3. lib. cap. 1. text. 132. & 133.* id autem, quod sub sensum externum cadere potest, ens haud dubie reale est.

Esse ens per se. Quod vero sit ens per se (quod alterum asseritur), ex eo primum constare videtur, quia subiectum cuiusque scientiae subalternantis debet esse ens per se, ut possit habere definitionem essentialem, per quam proprietates demonstrentur. at Arithmetica quae agit de numero, scientia est subalternans, ut patet ex primo lib. de Posteriori resolutione. *cap. 13. text. 37.* Deinde, quia numerus est quantum per se, ut ex hoc cap. perspicuum est. quicquid autem est quantum per se, nō dubium videtur, quin sit ens per se.

Confirmatur eadem pars auctoritate Aristotelis, et Platonis, et D. Thomae. His rationibus plane videtur accedere Aristotelis sententia, qui in lib. *Praedica. cap. de quantitate & 5. Metaph. cap. 13. text. 18. & c. 14. text. 19. & saepe alias,* sic loquitur de numero, ut credere videatur esse verum quantitatis speciem. Platonem quoque in Sophista idem sibi persuasisse quis dubitet? Sic enim ait: *Si quid in [illegible] entium, quae sunt, ponendum est, [illegible] numerum [illegible].* His adde sententiam veterum Scholasticorum pene omnium, atque in primis D. Thomae, cuius in divina & humana Philosophia permagna est auctoritas. nam saepe [illegible] asserit numerum esse speciem quantitatis, et non aliud credere videtur, quam quod sit vera quantitatis species.

Vera propositae quaestionis explicatio.

SECTIO IV.

Scotus in primum lib. Sent. ad distinctionē 24. *quaestione unica* [illegible] refert hanc de re sententias. Unam quae asserit numerum & esse in rebus, & esse unum quid per se: alteram quae asserit quidem numerum in rebus esse, ceterum non esse aliquid unum per se. Sed neutram [illegible] probans, tertiam statuit, quae [illegible] ut paulo post videbimus. [illegible], quae ipsam extra animam nullum numerum in rebus existentium formaliter [illegible] a nulla intellectu numerante contemplatur, & iis etiam, quae [illegible] huiusmodi multitudinem formaliter appellat numerum: [illegible] ab intellectu quasi [illegible] quidē haec enim potestas data est intellectui, ut quae in rebus sunt multa simpliciter, possit apprehensione sua in unum cogere, & contra, quae in rebus sunt unum, in multa distinguere. Sed tamen, quia discrimen, quod inter auctores huius posterioris opinionis versatur, non magni momenti est, & ad verba potius, quā ad rem videtur spectare, [illegible] in hac re controversia pertinentia, illas omnes in hac C quaestione opiniones aggredimur.

Primam sententiam videtur amplexus Avicenna 3. suae Metaph. & D. Thomas 1. parte Summae Theologiae, q. 11. & 30. & aliis locis, quos refert Capreolus ad 24. distinctionem primi Sent. Eandem plane sequitur Henricus Gandavensis, & in Summa, & in Quodlibetis, aliique complures. Quamquam D. Thomas ad calcem lib. [illegible] huius operis, & lectione 3. lib. 2. [illegible] hoc loco [illegible] D [illegible] in [illegible] esse, [illegible] & [illegible] esse realem formam numeri, [illegible]. Unde, cum huiusmodi [illegible] in rebus, nisi ut [illegible] esse [illegible], non dubium est, quin aliquem numerum [illegible] apprehensionis [illegible] Thomisticā [illegible] appellant, & a D. Thoma [illegible] esse [illegible]. Id quod [illegible] E falso crediderim [illegible] ampliari, si [illegible]. Gandavensis quoque non ita eidem sententiae adhaesit, ut non [illegible]. Nam cum [illegible] in eo primum laborasset, ut ostenderet, cur duae quantitates continuae unum ens per se constituant, [illegible] propterea accidens, quia tota quantitas continua, ex cuius divisione plures efficiuntur, est unum ens per se, tandem F [illegible] hanc partem, sed potius nihil [illegible] habere (illo enim modo omnes partes [illegible], quae sint unum quid per se, velut forma & materia hominis una definitio, essent enim [illegible]) in fine concludit numerum esse aliquid in rebus tantum intellectum. *Nota hoc, inquit, [illegible] secundum quod [illegible].*

Posteriorem sententiam ex recentioribus [illegible] quidam

quidem [illegible] amplectantur, A ut Auicolus, Marsilius, Ocham [illegible] [illegible], [illegible] Scotus in Physi-cis, & [illegible] antiquiores [illegible] eadem plane [illegible]. [illegible] 5. Metaphys. [illegible] numerum, ut etiam intellectum est, non esse vere vnum, sed aggregatione, quem non [illegible] D. Thomam & Aegidium re vera [illegible]: ut ex dictis [illegible] quibus numerum B plane dicatur non esse quantitatis speciem, [illegible]. Porro Scotus [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] quæ-stionem [illegible], quam in hunc [illegible], postea tamen [illegible] primi Sen-tentiarum quæ [illegible], & sub dubio [illegible] [illegible] [illegible] de ea re. [illegible] ta-men [illegible] ingeniosus Scoti discipulus eadem [illegible] amplexus est, & [illegible] eiusdem Scoti [illegible]. [illegible] Commentatoris in [illegible] Physi. *Numerus est [illegible]* quibus verbis interpre-tari videtur explicationem illam numeri, quam tradit Aristoteles in lib. huius operis, cap. 3. *Numerus est multitudo [illegible] mensura est*, [illegible] ex libro 7 Elementorum Euclidis, quam [illegible] Gregorius Nyssenus in libro de [illegible], & Damasce-nus in sua Logica.

Atque hæc posterior nobis etiam [illegible] [illegible] Aristotelis doctrinæ ac sen-tentiæ (ut etiam paulo post patebit) accom-modatior [illegible] cum rationes quæ pro negatiua huius quæstionis parte proposi-mus, eam [illegible] plane concludere. Ita ta-men eam approbamus, ut [illegible] [illegible], quo numerum speciem quanti-tatis esse [illegible] potest. Hæc enim [illegible] in aliis [illegible] E [illegible], illud Aristotelis in Topicis obseruan-dum est, ut vera sapientium in quæstionibus sen-tentia probata, communi loquendi [illegible] seruare oportet, atque hanc sen-tentiam [illegible] est Olim [illegible] in explicatione primæ partis Diui Thomæ ex quarundam doctissimæ [illegible] [illegible], quibus ipse defendenda [illegible] Romanæ vrbis celeberrimæ præsuit.

Dicendum igitur, non esse re vera nume-F rum ens aliquod per se vnum verum, quate-nus [illegible] intellectu numeratur, & in formam colligitur: [illegible] in rerum natura nihil est aliud, quam multitudo quædam finita vnita-tum [illegible], quæ quidem efficit multa simpliciter, non tamen vnum quid, nisi forte [illegible] modo, [illegible] [illegible] in exercitum, [illegible] modo: et

A vero est in [illegible] numerandi, & in [illegible] [illegible] non est [illegible] [illegible] apprehensionem quæ [illegible] efficiunt, si [illegible] [illegible] dici possit vnum quid [illegible] [illegible], [illegible] per [illegible], [illegible] [illegible]. Possit tamen [illegible] [illegible] collectum dici vnum quid per se, si vnum per se intelligatur vnum per [illegible], [illegible] autem vnum per se compositum, [illegible] B [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

Quo pacto argumenta pro affirmatiua parte quæstionis [illegible].

SECTIO V.

Argumenta vero, quæ [illegible] C [illegible] parte confirmandam, [illegible] [illegible] Philosophus loquendi [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] hoc modo dissoluenda sunt.

Ad primum dicendum, [illegible] quantitatis [illegible] vere quidem ac proprie [illegible] conuenire numero, quatenus [illegible] quod in omnibus quasi [illegible] est, nempe esse reale, ac per se vnum, [illegible] [illegible], quæ in [illegible] D adiunguntur, eodem modo conuenire nu-mero, quo quantitati continuæ. Nam, [illegible] ad primam [illegible], [illegible] proprie dicitur mensura quam quantitas conti-nua, quia [illegible] & [illegible] & magnitudinem, ac tempora & [illegible] opera & actiones intellectus, [illegible] [illegible] est mensura, quam quantitas continua. [illegible] est [illegible] proprie dicitur, [illegible] vero & proprie loquendo [illegible], non E [illegible], sed multiplicationis, [illegible] est mensura substantiæ, [illegible] substantiarum.

Quod vero ad secundam [illegible] nullum est numerum, qui per [illegible] aliquam [illegible] [illegible] sit æqualis, aut inæqualis [illegible] [illegible] quantitas continua, sed solum [illegible] id dicunt æquales, quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], non [illegible] per accidens, sed per se, id est, ratione sua qualiscunque compositionis. Si enim [illegible] descriptionem [illegible], [illegible] [illegible] & proprie [illegible], [illegible] sit vere & proprie [illegible] [illegible] quidem [illegible], [illegible] multitudo finita. Ceterum, quia in [illegible] non datur vltima [illegible] apprehensione intellectus, non est [illegible] [illegible].

Descriptio-nes quanti-tatis nume-ro non con-ueniunt.

Numerus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] & distinguatur ex natura rei: quemadmodum enim est quantitas continua. Dicimus, quod ad spatium spectat, est etiam numerus [illegible], & non ratione aliquid, verum [illegible] numerus non proprie [illegible] extensio (quod etiam vulgus videtur) sed potius multiplicatio quaedam.

Ad secundam dicimus, numerum nec esse ens reale, nec per se unum: nam prima ratio qua illum esse ens reale concludebatur, non probat sufficienter. Arithmetica enim est illa quidem scientia realis, & agit de rebus ut distinguuntur a sermone, verum non agit de rebus, quae sint entia realia & per se. Hac enim ratione distinguuntur reales scientiae a sermocinalibus, quod sermocinales de sermone disserant, reales autem de rebus, hoc est de iis, quae sermonis nomine non comprehenduntur, etsi non sint vera entia realia, & per se: quandoquidem multae sunt scientiae, quae etsi inter reales numerantur, non tamen agunt de subiecto, quod sit unum per se ens reale, veluti scientia de Republica, quam Politicam vocamus, Cosmographia, Musica, & huiusmodi aliae. Quin etiam iuxta eam Philosophorum distributionem, qua scientias in reales & rationales distribuunt, hoc est, in eas quae agunt de rebus non pendentibus ab operatione intellectus rationalis, & in eas, quae agunt de iis quae pendent, dici potest Arithmeticam hoc quoque modo de rebus agere. Concedimus enim numerorum in rebus esse [illegible] seposita omni apprehensione intellectus, quia unum multiplicatio [illegible] quantitatum continuatarum singularium numerus est. Quanquam numeri hoc pacto spectati, non sunt entia quid non solum per se compositum, sed ne per se quidem ordinatum. Non ita vero concedimus dari in rebus praedicationes, syllogismos, definitiones, divisiones, collectiones, exordia, narrationes, & cetera, de quibus rationales scientiae disserunt: quod haec necessario pendeant ab operatione intellectus.

Scientiae reales & sermocinales distinguuntur.

Arithmetica vere realis scientia etiamsi de numero agat.

Secunda quoque ratio nihil conficit. Numerus enim est quidem materialiter in rebus naturalibus, at non est aliquid naturale.

Sed nec tertia quicquam concludit. Nam, etsi numerum percipimus pluribus sensibus [illegible] sensibus tamen [illegible] efficiunt, ut sensu [illegible] & [illegible] continuitatem, & [illegible] percipimus [illegible] Per [illegible] numerus, ut eodem loco ait Aristoteles [illegible] negatione, hoc est, cum percipimus aliqua non esse continuata inter se, quemadmodum cum percipimus tenebras, cum tamen abesse lumen.

Iam rationes quibus colligebatur numerum esse unum per se, non omnino iam concludunt. Nam prima quidem, quia non magis est ex subiecto subiectae substantiae [illegible] per se [illegible], cum iam plerique [illegible] modo [illegible] per se [illegible] Politica & Musica perspicuum est [illegible] proprietates, quae in his & similibus scientiis ostenduntur, veluti posse praemiis afficere bonos, & suppliciis malos, quae sunt Reipublicae propria [illegible] bellum ac propulsare, quae sunt propria [illegible] non esse simplices affectiones [illegible], sed ambarum quarundam compositas, quae propria & peculiari ratione [illegible] illi conveniunt dicimus. Eodem modo [illegible] Arithmetica agit enim de subiecto per se [illegible], quod habet quidem suas quasdam proprietates, [illegible] tamen, [illegible] simplices affectiones, [illegible] ab essentia aliqua una, [illegible]. [illegible] autem [illegible] proprietates [illegible] non [illegible] ordine collectas, sed [illegible] ordine [illegible], [illegible] Arithmetica non agit de [illegible] ordine, quem [illegible] abstracte accipit, [illegible] subiecto, quod uno modo aliquo sit per se unum.

Subiectum [illegible] non [illegible] compositum, sed per se [illegible].

Nec vero secunda rationem ostendit. Nam, etsi numerus non ratione [illegible], sed per se est quantitas [illegible], sine etiam [illegible] quaedam [illegible], tamen ea [illegible] ac [illegible] non est [illegible] aliqua una, sed materialiter est ipsae plures quantitates continuae singulares: formaliter autem est ipsa unitatis [illegible] ordine quodam collectae ab intellectu. Unde non sequitur, numerum esse aliquid per se unum [illegible].

Quod vero ad Aristotelis sententiam attinet, dicendum est, illum non ausum fuisse aperte excludere numerum a vero genere praedicamenti, quod [illegible] Mathematicorum [illegible] de numero, quasi de vero quodam rerum genere: sed tamen pluribus in locis multa dixisse, quibus latenter & artificiose contrariam sententiam probavit, quale est id, quod in Praedicamentis capite de quantitate ait, *in partibus numeri esse ordinem*: neque enim id aliter verum esse potest, quam quatenus numerus apprehenditur ab intellectu & illud [illegible] operatur. [illegible] *Numerus est, [illegible] sed [illegible] est, quod [illegible] unum vel multa,* quae

quasi dicat, nisi desit [illegible] numero vltima vnitas, quae sit [illegible] praecedentium, non fore numerum verum quid, quod sane non dicit esse in mente, atque adeo imperfecte, hoc est non ratione compositionis, sed solius vnitatis, quo numero colligitur. Atque hoc idem innuit extremo eiusdem lib. capite. Eodem quoque spectat illud tertij Physic. cap. 7 text. 61. *Numerus est vna, plura, quantitate quadam* & illud 13 lib. huius operis, cap. 9. tex. 21. *Numerus est multa vna, &c.* quae supra retulimus. quibus addi possunt alia pleraque, quibus Aristotelem ita sensisse non obscure intelligitur.

Quod autem ad Platonem attinet, nemo nescit illum vocasse numeros ipsas rerum sensibilium essentias, quas ponebat à sensibilibus separatas, quo pacto intelligendus est in loco citato et [illegible] alibi, vt in Theaeteto numerorum nomine res ipsas numeratas intelligit, non quantitatem aliquam vnam pluribus rebus quantis additam.

De Diuo autem Thoma iam diximus, ideo re vera illum sensisse atque Aristotelem. Eaenim essentias constituendo, vt semper in rebus, quae fidem non attingunt, illum omnino sequatur, & ipsa loquendi forma, & sententia tenenda. Quo etiam modo crediderim veteres Scholasticos esse intelligendos, qui hanc quaestionem non admodum scrupulose tractarunt. Dicamus igitur & nos cum Aristotele & veteribus Scholasticis, numerum esse speciem quantitatis: sed veram sententiam tenentes, haud proprie id dici intelligamus.

NVM ORATIO SIT vera species quantitatis.

QVÆSTIO V.

Videri speciem quantitatis veram.

SECTIO I.

CVm in Praedicamento Quantitatis de Oratione disputaret, non est sane eadem orationi nomen ita proprie, vt eam distinguamus à nomine ac verbo, aliisque dictionibus simplicibus, sed quatenus tribuitur ad omnes voces articulatas, & eas absque significationis. Omnes enim huiusmodi voces videntur habere quantitatem, eamque distinctam à caeteris quantitatibus, etiamsi plurimae earum nullam sententiam significent, siue perfectam, siue imperfectam, vt atra & etiam.

Quod igitur oratio hoc pacto semper sit vera quantitatis species, Aristoteles satis docet non tantum asserens, sed etiam duabus rationibus, quas in Praedicamentis affert, de quantitate, plane demonstrans: vnam, quod eam suis suis partibus, hoc est syllabis, mensuret et etiam mensuratur, quia est per se quanta, est enim per se longa aut breuis ratione syllabarum, quibus constat, quamdiu quidem syllabae non ratione alterius cuiusque rei, sed quia ipsae longae sunt, aut breues. Neque enim dicendum est, syllabam esse longam, quia conformis duo tempora; & breuem, quia vnum; sed potius consentaneum duo tempora, quia est longa, & vnum quia breuis.

Quod autem sit species quantitatis à numero distincta, ea ratione manifestum est, quia non variato syllabarum numero variatur propria orationis quantitas, vt patet in Iambo pede & Spondaeo; ita patet, non videtur dubitandum, quin oratio sit vera quaedam quantitatis species, eaque discreta & à numero distincta. Nam, quod continua quantitas non sit, cum sic loco clarius probetur non oportet. atque in hac sententia videntur esse fere Praedicamentorum libri enarratores, Ammon. Boetius, Simpl. & alij, qui non solum de ea loquuntur, atque de quadam indubitata quantitatis specie.

Non esse veram speciem.

SECTIO II.

POtius tamen dicendum est cum Caietano in Praedicamentis, & Magno Alberto hoc loco, orationem non esse veram speciem quantitatis, quod & Scotus eo loco sentit, quantum sit, orationem esse quantitatem propter nomen Aristotelis. Atque in primis non nihil pro hac re est, quod Aristoteles hoc loco nullam eius mentionem facit. Deinde his argumentis probatur. Primum, quia syllabae quocumque modo spectentur, non efficiunt vnam eas per se, siue vnam aliquam essentiam, quemadmodum de numero dictum est, eadem enim est ratio vtriusque. Deinde, quia in oratione vel spectantur ipsa plures syllabarum soni, aut eorum motus, quibus soni efficiuntur, vel plures motuum continuationes vel morulae, quibus pronunciationis ordo syllabarum inter se, vel totius orationis significatio. At plures soni, aut motus simul, non sunt vnum ens per se, sed plura entia, vt plures homines & plures albedines. plures autem morulae siue tempora, quibus syllabae pronunciantur, si absolute quidem sumantur, sunt etiam plura entia, si vero cum quadam proportione inter se, quo pacto ad vnam

Orationem non esse veram quantitatis speciem probat.

1.

2.

modulantur, vt dum in spondeo pede cum aequalitate earum intersit, & rursum in Iambo, cum proportione dupla posterior ad priorem, tamen plura certa per accidens sunt [illegible]. siquidem quaelibet morula cum proportione adiecta est vnum tantum per accidens. Denique vero syllabarum & significatio totius orationis, cum pendeat ex hominum arbitrio, non efficient vnum naturale. non est igitur oratio non solum vna per se, sed ne talis quidem omni ex parte.

3\. Tertio, quia longitudo & breuitas orationis ex longitudine & breuitate syllabarum constant ac cuiuslibet syllabae quantitas est quaedam continua vnde fit, vt oratio non sit aliud quam multarum quantitatum continuarum complexio, quae quantitas vna dici non potest, siue continua, vt patet, siue etiam discreta. Nam, vt numerus quidem apud eos, qui sentiunt illum esse vnum ens per se, ea ratione est quantitas discreta, quia simplex plures quantitates continet, sed quia est ipsa plures vnitates.

4\. Postremo, quia longitudo & breuitas syllabarum saepe ex significatione pendet, vt in voce [illegible] pro [illegible] multitudine, [illegible] saepe etiam nulla habita ratione significationis, sed ex solo vsu & voluntate maiorum, quibus libuit, vt has syllabas longas facerent, illas autem breues: quamquam in hoc discrimine constituendo non sunt ad naturam litterarum & pronunciationis attenderint, quemadmodum in ipsa nominum impositione saepe ad naturam rerum significandarum attenderunt, vt in quibusdam asperis & lenis. Ita patet nulla ratione orationem esse veram quantitatis speciem, sed tamen vulgo habitam propter illam Poeticae & Musicae artem, & nonnullam Oratoriae.

Oratio cur habeatur sit quantitatis species.

Solutio argumentorum affirmatiuae partis.

SECTIO III.

QVod ergo Aristoteles in praedicamentis recenset orationem inter species quantitatis, parum ad rem facit. eas enim recensuit, quae species quantitatis habebantur. Itaque non loquitur hac in re ex sua, sed aliorum sententia, iuxta quam in eo genere sunt duae rationes, propter quas oratio videbatur vera species quantitatis. Nam, ad priorem dicendum est, orationem mensurari quidem intrinsece partibus suis, verum non partibus, quibus tanquam vnum per se eius constituatur. Ad posteriorem vero, esse quidem orationem per se longam aut breuem, ratione syllabarum, ex quibus constat, id est, non tamen solius temporis, quod in earum prolatione consumitur, quod non esset per se longam aut breuem tanquam vnam quandam simplicem sinceramque continuam quantitatem, sed tanquam aliarum quarumdam quantitatumque ordine quodam ac proportione [illegible] aggregationem.

Ad eam vero rationem, qua illa ostendebatur esse species quaedam a numero distincta, non est quod respondeamus. Esti enim non est formaliter numerus, non tamen est vera & sincera quantitas, sed quaedam quasi species quantitatis propter similitudinem [illegible] antiqui sic appellarunt. Atque hoc quidem credibile est sensisse eos, qui illam inter quantitatis species retulerunt.

AN LINEAE ET SVPERFICIES sint verae species quantitatis.

QVAESTIO VI.

Non videri species vere ac proprie dictas.

SECTIO I.

EXpedito priori genere quantitatis, quod discretas continet, sequitur vt de posteriori disseramus, quod omnes continuas complectitur ac primum de iis, quae permanentia sunt, & inter eas [illegible] de primis, inquam, duabus, linea & superficie. Non enim desunt, qui veras quantitatis species eas non esse existiment. Nam, de corpore seu mole corporea, disputationem cepimus cum est [illegible] constet apud omnes veram esse quantitatem [illegible] dubitarunt, [illegible] distincta a corporea substantia, contra quod superius q. 2. disputatum est.

Cur de sola linea & superficie sit quaestio.

Quod igitur linea & superficies, vere ac proprie dictae species quantitatis non sint, ex primo videtur perspicuum, quia [illegible] videntur incompleta entia quidem, quia videtur forma essentialis superficiei, quae eius partes essentialiter continet: superficies autem, quia eodem modo partes corporis [illegible] tanquam earum communis terminus copulet. Vt enim forma substantialis est ens incompletum, quia est semper natura formalis pars substantiae, ita linea & superficies, quia semper [illegible] videntur formales partes, illa superficiei, haec corporis.

Argumenta pro parte negatiua.

Secundo, quia vt accidentia quidem videntur esse etiam incompleta. Accidentia enim omnia siue completa sint, siue incompleta, habent subiectum cui inhaereant. Lineae vero & superficies habere non videntur. Nam, linearum & superficierum terminantium eadem est natura, quae copulantium: alioqui differrent 2.

differrent specie, habebuntque duas species [illegible] punctum, & totidem superficierum, quod absurdum opinatur. At lineæ ac superficies copulantes, nullam prorsus subiectum videntur habere, siquidem inter partes substantiæ, quibus inhærent immediatæ partes superficiei ac corporis, nullæ mediant partes substantiæ, quibus vt subiectis inhæreant lineæ, ac superficies copulantes. Atque hac eadem ratione punctum non videtur esse accidens, etiam incompletum, cum nemo substantiam vllam subiectam esse dicat, quæ inter partes lineæ, quas copulat, interiecta sit.

3\. Tertio, quia non solum non videntur accidentia, sed ne entia quidem. Nam si corpus essent a corpore distracta, eis vtique diuina potestate sublatis manerent partes superficiei & [illegible] omnino a se iacentes, eodemque modo omnes partes corporis, quod fieri omnino non potest, nam quæ [illegible] quæ illæ essent, adhuc essent diuisibiles, ac proinde non omnes, in quas superficies & corpus diuidi possunt, essent actu distinctæ a se iacentes. Quo eodem argumento probari potest puncta non esse entia, illis enim sublatis maneret linea diuisa in omnes partes.

4\. Quarto, quia linea & superficies nec dantur, nec dari possunt nisi in rebus mathematicis: quod Aristoteles lib. 3. Met. c. 2. tex. 7. 8. & 9. contra Platonem ostendit: lineæ autem & superficies si darentur in rebus naturalibus, omnes sunt infinitæ, ac proinde non ponuntur in prædicamentis, ipso etiam Aristotele teste, qui hoc eodem cap. tex. 18 aperte ait, continuationes esse quantum quoddam (id est, quantitatis speciem) si numerari possint, & magnitudinem (quo nomine complectitur lineam, superficiem & corpus) si mensurari possit. Quod autem omnes sint infinitæ, ex eo constat, quia nulla eiusmodi linearum est, quæ non sit pars maioris lineæ, nulla item superficies, quæ non sit pars maioris superficiei. Nam in qualibet superficie ponuntur infinitæ lineæ, & in quolibet corpore infinitæ superficies, quemadmodum in quibus lineis infinita puncta [illegible] lineæ quæcunque sunt in eadem specie, copulantur inter se [illegible] & similiter omnes superficies, quæcunque sunt in eodem corpore: quod facile est experiri [illegible] in eodem plano aut corpore designatis. Vnde manifestum [illegible], nullam lineam aut superficiem sumi posse in corpore, quæ non sit pars maioris lineæ aut superficiei [illegible] [illegible], ac proinde lineam ac superficiem in corpore existentem esse infinitam. Quam quidem & alia ratione poni solent lineæ ac superficies infinitæ in quolibet corpore, [illegible]

Duæ opiniones de linea & superficie.

SECTIO II.

Quamuis sint hæc in re Philosophorum [illegible] Theologorumque opiniones. Durandi in 2. sen. dist. 2. q. 4. asserit lineam & superficiem, siue quæ copulantes ponuntur, siue quæ terminantes, non esse veras quantitates, sed quasdam negationes, quod idem de [illegible] [illegible]. Vult enim punctum nihil aliud esse, quam negationem vlterioris longitudinis, lineam vlterioris latitudinis, superficiem vlterioris profunditatis siue crassitudinis: verbi causa, extremum punctum lineæ nihil aliud esse, quam quod illa vlterius non extenditur: medium autem quod pars hæc, quæ cum altera copulatur vertit cum vlterius [illegible] porrigitur. quod eodem modo de linea & superficie, tum extrema, tum media dicendum putat. Quam eandem opinionem tenet Ocham quæst. de sacra Eucharistia, q. 1. & 2. Opinio Durandi [illegible] [illegible]

Sed contra hanc opinionem, quod ad lineas & superficies attinet, de quibus quæstio proposita est, hæc se offerunt argumenta. Primum, quia linea & superficies videntur veræ & essentiales extensiones quædam corporeæ quantitates & non modo negationes. Deinde, quia in linea & superficie nihil aliud est positiuum, aliud negatiuum: in linea quidem longitudo positiuum est quippiam, carentia autem, vt sic dicam latitudinis negatiuum: in superficie vero latitudo est positiuum, carentia profunditatis negatiuum. Ergo, linea nihil aliud est, quam longitudo: superficies vero, ipsa latitudo quemadmodum & corpus, ipsa profunditas siue altitudo, vt Aristoteles hic expresse ait. Quamquam ergo in linea & superficie fateamur dari negationes quasdam, non videntur tamen ipsæ negationes esse [illegible] positiua quædam. Quare cum alia entia esse non possint quam quantitates, negandum non videtur esse veras quantitates. Postremo, quia Geometria auctoribus Arist. cæterisque [illegible] [illegible] Philosophis, de his agit tanquam de veris entibus, siue ex sententia ei agit de omnibus quantitatibus continuis permanentibus, seu (quod idem est) de omnibus magnitudinibus, siue vt distinguitur a Stereometria, quæ agit de solidis siue corporibus. Refutatio. 1. 2. 3.

Buridanus in 4. Phys. text. 45. Paulus Soncinas [illegible] in hunc lib. Dominicus de Soto in Prædicamentis, cap. de quantitate, quæst. 1. & alij [illegible] Opinio Buridani [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] quanti- [illegible] & in corpo- ribus repe- riri medias actu infinitas.

[illegible] modo puta, non modo asserunt A [illegible] & [illegible] esse veras quantitatis species, [illegible] [illegible] ab his [illegible] corporis separari, & in ipso [illegible] [illegible] corporibus, quod [illegible] [illegible] de punctis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; sed incompleta quaedam entia ad praedicamentum quantitatis [illegible] pertinentia: addunt(que) [illegible] differre inter se corpora, superficies, lineas, & puncta. Itaque ut B tunc corpus ipsum terminatur vna aut pluribus superficiebus, [illegible] tamen continua, ut globus vna, pyramidem quinque, ut [illegible] sex, & sic caeteras partes vero corporis, quas ponunt actu infinitas, copulari infinitis superficiebus. Similiter autem superficiem terminari vel vna linea, ut circularem, vel tribus, ut triangularem, vel quatuor ut quadrangularem, & ita deinceps: partes vero superficiei, quod eodem modo infinitae etiam dicendae C sunt, copulari infinitis lineis. Denique lineam, si terminos habet, ut recta terminari duobus punctis, lineae vero partes, siue illa terminata sit (ut quae dicta est) siue terminis careat (ut circularis) copulari infinitis punctis, ijs(que) non potentia tantum, sed actu existentibus in media linea. quo eodem pacto dicunt lineas in media esse superficie, & superficies in medio corpore.

Impugnatio.

Sed contra hanc sententiam, quatenus D ponit superficies in medio corpore, & lineas in media superficie, ac denique puncta in media linea, non pauca occurrunt argumenta.

1. Primum, quia haec supervacanea videntur ad copulandum sint continuandum: quippe cum corpus, superficies, & linea sint ex se &
2. essentialiter continua. Deinde, quia ne qualitates habentes latitudinem gradualem indigent vt haec aliquo continuari ad copu- E
3. landas partes eiusdem latitudinis. Tertio, quia opinio haec ponit actu infinita entia in rerum natura, hoc est, simul existentia: ut infinitam actu non solum naturaliter, ut illi ponunt, sed ne supernaturaliter quidem dari posse, multo est probabilius.

Nec videntur satisfacere qui dicunt, non esse inconveniens dari actu infinita entia incompleta, si constituant aliquod vnum ens per se, quod actu finitum sit & completum. F Linea enim & superficies sunt entia incompleta, si sint formae essentialiter continuae: completa vero, si sint verae species quantitatis continuae: [illegible] completum esse & incompletum, [illegible] sint videtur impossibile. Alioquin etiam, quia completum dicimus, neque dici possunt incompleta, quatenus in aliquam compositionem veniunt, ut

Nihil simpliciter natura completum

[illegible] & elementa, quatenus sunt partes mundi & hominis, quatenus sunt partes Reipub. Dicimus enim aliquem mundum & Rempublicam esse vnum per se, tamen si constitui ex rebus completis, ut si diceret de superficie ac [illegible] ponit. Nam per eodem modo coelo & elementa, itemque homines & completa entia esse possent & incompleta; completa quatenus per se subsistunt, incompleta quatenus partes completiorum entium. Nec obstat, quod illa completa tale non sint. Adde enim quod ita dicimus, multa esse entia per se, quae ea ratione sua possint distinctionem partium, ex quibus constant ut de numero dicere solent, quia illa sunt entia completa per se. Adde, quod illo modo res etiam omnes, quas natura sua incompletas esse affirmamus, aliquo in genere completarum numerari possent, videlicet materia & forma, differentiaeque omnes & specificae, & individuantes. Diceremus enim, haec omnia incompleta esse, quatenus completa entia constituunt, completa vero, quatenus per se spectantur. Tolleretur mira quaedam gratuita & spectanter [illegible] in quolibet praedicamento, & differentiae omnes ponerentur essentialiter sub genere summo (nempe quatenus completa entia) quod sane nullo modo dicendum est.

complexa esse & incompleta.

Quarto, quia si in magnitudine praeter extrema indivisibilia dentur actu media, dabuntur actu in illa partes proportionales copulatae ac distinctae inter se: cum enim dividibilis sit, pariter dabitur deorsum certum versus in continuum duas actu distinctas ab alia mediante, & post eam mediante superficie mediante, & ita deinceps vsque ad basim. Quare, cum superficies extrema, quae solis est cum ipse basi, non possit infinitas plures partibus proportionalibus esse ordine partes, ut ab ea, inhaeret vel inveniri praeter illa extremitatem in partes proportionalibus, quod impossibile est. Oporteret enim illam esse indivisibilem, ut ex plane non constaret actualis minoribus, ac proinde esse pars, & non pars; quod est contradictio.

Partes magnitudinis non esse actu distinctas.

Quinto, quia cum aliquid moueretur super quantitatem continuam, pertransiret vtique infinita actu existentia. quod Aristoteles lib. 8. Phys. c. 8. tex. 65. & 66. ostendit & ostendit fieri nullo modo posse. Nec aliter ipse simpliciter & non ad hominem occurrit Zenoni contradicenti, si quis enim moueretur secundum in infinita pertransiri, nisi quia partes magnitudinis quae pertransiuntur, non sunt entia actu, sed potentia duntaxat, nec puncta, quibus ille dicebatur copulari ac distinguatur sint ibi aliter quam potentia. Alioquin tamen

5.

[illegible] cap. Libri [illegible].

6 [illegible] *[illegible] esse [illegible]* Accedit, quod [illegible] [illegible], a [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], illam [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible], esse substantiam.

7 Postremo, quia frustra hæc copulandis ponuntur, easque tam crudas & immaterialis, etiam si [illegible] omnia salua & integra esse possent, vt alterius opinionis auctores & fautores ostendunt.

Alia eius opinionis.

SECTIO III.

Opinio Gregorij Ariminensis, esse [illegible] realiter [illegible] [illegible] [illegible]

GRegorius Ariminensis non credens ista [illegible] esse [illegible] [illegible], vt habet [illegible] opinio, [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corpore, vt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] singulare [illegible] [illegible] est, vt [illegible] hæc omnia esse realiter ipsum corpus [illegible] [illegible] [illegible] formaliter distinguantur. Superficiem enim, inquit, nihil aliud esse, quam corpus ipsum, vt connotat negationem profunditatis, sed non latitudinis neque longitudinis [illegible] esse corpus, vt connotat negationem profunditatis & latitudinis, sed non longitudinis: punctum denique corpus esse, vt connotat negationem profunditatis, latitudinis & longitudinis. Atque hoc modo concedit lineam & superficiem, de quibus proposita est quæstio, esse formaliter distincta entia diuersasque species quantitatis.

Explicatur [illegible] lineæ & superficiei. Quod vt [illegible] explicet, duobus modis lineam & superficiem accipi posse: vno, lineam pro longitudine quadam sine latitudine existente, superficiem pro latitudine existente [illegible] [illegible] profunditate: & hoc modo [illegible] ista esse [illegible] [illegible], vt quæ nec existant, nec existere [illegible] [illegible] possint. Altero, lineam pro corpore ipso, [illegible] [illegible] quod longitudinem, non considerata eius latitudine aut profunditate, superficiem pro eodem corpore considerato quod longitudinem & latitudinem, non considerata eius profunditate; atque hoc pacto ait lineam & superficiem esse vera entia, veras[que] species quantitatis, quemadmodum & punctum existere, [illegible] quædam sint, accepta pro ipso corpore considerato, [illegible] [illegible] est longum, [illegible] latum, nec profundum, [illegible] [illegible] medio, aut vbi contingit [illegible].

Refutatio opinionis Gregorij & [illegible]. Quamquam vero hæc Gregorij sententia applicata videatur [illegible], vt [illegible] omnia incommoda effugere, [illegible] [illegible], vt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

1 [illegible] [illegible] [illegible] corporis [illegible] [illegible], quod [illegible] corpus, quatenus [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] superficiem est quod [illegible] [illegible] corporis [illegible] habent dimensionem. Gregorius vero ait, quamlibet superficiem corporis esse idem realiter quod corpus.

2 Deinde, quia cum duo aliqua sunt idem realiter, vbi naturaliter reperitur vnum, ibi potest naturaliter reperiri alterum; sed hoc genere non sunt idem realiter tota moles cuiusque corporis, & quælibet eius pars, quia non in eo spacio, in quo naturaliter est hæc eius pars, naturaliter esse potest ipsa tota moles; at duæ quædam superficies planorum corporum se contingentium reperiuntur naturaliter & præcise inter ipsa duo corpora, ac proinde intra [illegible] media spatia, nec tamen ipsa corpora inter eiusmodi spacia naturaliter reperiri possunt.

3 Tertio, quia si Gregorius dicat, superficiem corporis non esse idem realiter quod corpus absolute sumptum, sed idem, quod corpus, quatenus longum & latum, sed non quatenus profundum, nihil aliud dicet, quam superficiem esse idem realiter quod corpus, quatenus corpus est superficies, sed non quatenus corpus quia in se [illegible] [illegible]. Petitur enim hoc pacto quod est in quæstione, superficiem scilicet [illegible], esse ipsum corpus superficiei, quod in hac disputatione [illegible]. Ineptum quoque est dicere, corpus quatenus est superficies, esse realiter superficiem. Accedit, quod cum affirmatur duo aliqua esse idem realiter, nemo eam rationem formalem explicat, &, vt dici solet, specificare solemus. V. G. cum significare *Cum pulle* volumus actionem & passionem esse idem [illegible] *aliquem dici* [illegible], non dicimus actionem, quatenus est *sicut esse* actum agentis, esse idem realiter cum passione, *idem realiter* sed absolute pronunciamus esse idem realiter cum illa. Specificatio enim rationis formalis [illegible], ab [illegible] [illegible] est, [illegible] idem realiter potius ad distinctionem [illegible], quam ad identitatem [illegible] valet.

4 Quarto, quia siue corpus sit idem realiter quod superficies, siue non sit, necesse est, vt Gregorius docet, in eodem corpore vnam superficiem, aut plures quod si plures, siue [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], aut infinitæ. Si enim superficies [illegible] [illegible] [illegible], si species quædam quantitatis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sicut [illegible] ipsa

[illegible] corpus, [illegible] plures [illegible] A [illegible] & fundamento [illegible] [illegible] superficies [illegible] in toto corpore [illegible] non extremas tantum, sed internas etiam, [illegible] easdem difficultates contra secundam B opinionem propositas. Neque enim satis erit, si dicatur, quamquam [illegible] superficies in eodem corpore, esse [illegible] quod corpus alia ratione [illegible], quam quia corpus est; [illegible] infinitas [illegible] a quo [illegible] demonstravimus. Infinito enim [illegible], si superficies ponantur in medio corpore formaliter distinctae, atque si realiter. Quo fit, ut suspicari [illegible] possit, Gregorium [illegible] paulo post [illegible] C [illegible], facile ad primam opinionem declinasse, ut si non de re ipsa, sed de formalitate superficierum [illegible], non diffiteatur eas, quae in corpore vel extrinsecus tamen, vel intrinsecus etiam ponuntur, negationes esse potius [illegible] profunditatis, [illegible] corporis, [illegible] punctum, quam entitates distinctas, quia [illegible] incommodum sit dari infinitas entitates in eadem re, non sit tamen dari [illegible] negationes infinitas. Atque eadem argumentatione [illegible] modo accommodata concludunt lineam non esse idem realiter, atque corpus aut superficiem.

Illud etiam [illegible] Gregorius, [illegible] esse lineam & superficiem, si linea [illegible] intelligatur longitudo quaedam, quae sine latitudine [illegible], [illegible] & superficies [illegible] latitudo [illegible] simul [illegible], ut possit [illegible] profunditate.

Nam superficies, quae corpus quodque terminatur, [illegible] quaedam est in corpore [illegible] E [illegible] non [illegible] in corpore, possit tamen divina virtute [illegible] corpus [illegible], ut [illegible] patebit.

Ad haec illud non placet, [illegible] species quantitatis, [illegible] ratione sua formali esse ipsum corpus considerantum quoad [illegible] longitudinem, [illegible] quatenus [illegible] est: & superficiem similiter ipsum corpus, [illegible] F tamen ipsa non est ipsum corpus, quomodo formaliter illud esse potest [illegible] illa [illegible] ratione [illegible]? Mitto [illegible] quae de puncto [illegible], [illegible] formaliter [illegible].

Denique D. Thom. opusculo de instantib. [illegible] & [illegible] ad [illegible] secundi Sent. q. 3. Gabriel [illegible] C[illegible] 3. q. 4. art. 2. [illegible]

[illegible] tertia [illegible] & eorum [illegible] [illegible] veteres Peripatetici, & [illegible] superficies, lineas, & puncta positiva esse [illegible] negationes. Durandus [illegible] ipsa [illegible] corpore [illegible] Denique [illegible] corporis [illegible] in medio [illegible].

Sed quia tamen [illegible] expendat non [illegible] parte [illegible] assertionis dubitabit. Nam primam & secundam assertionem adeo [illegible] ea, quae contra primam & tertiam opinionem dicta sunt, [illegible] dubitare.

Quod igitur haec non dentur actu in extremitatibus corporis, hoc est, [illegible] C non [illegible], [illegible] videtur, quia [illegible] superficies ita terminantes corporibus, ut non etiam [illegible] cum aliis corporibus, ut patet in extrema superficie globi, & [illegible] corporis [illegible] nulla linea [illegible] punctum reperiri possit in rebus sensibilibus, quae [illegible] terminent, ut non etiam copulent. Nam [illegible] D [illegible] punctum, [illegible] linea, quae [illegible] linea, quae [illegible] esse in angulo, [illegible] quidem [illegible] terminant [illegible] copulant, puncti [illegible] superficies [illegible] in angulum desinunt.

Quod si haec non sunt actu in extremitatibus corporis, non erunt quoque potestate in medio corpore. Non enim [illegible] E quam esse illa in medio potestate, quam per divisionem [illegible] resultare posse in [illegible] [illegible].

Explicatio quaestionis.

SECTIO IV.

IN re igitur adeo difficili & controversa, relinquam cuique opinandi locum reliquarum [illegible] [illegible] est, ut [illegible], quoniam F ex parte ab aliis dicuntur, partim se nobis offerunt, ea seligimus, quae & magis probabilissima sint, & gravissimorum auctorum doctrinae quam [illegible].

Sit igitur prima conclusio. *[illegible] Prima [illegible] superficies [illegible] & superficies [illegible] positivas [illegible] & superficiem, [illegible] positivam [illegible] quia [illegible] tamen*

tamen

Creditur Gregorius desiderium ad 1 opinionem.

Tertia pars assertionis quodam probatur.

Datur [illegible] superficies extrema corporis.

Opinio D. Th. [illegible] & [illegible] Paripatet.

[illegible] termini [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est.

Prima pars ex consideratione quorundam colorum quia [illegible] est, sive ad copulandas partes intensionis qualitatum gradualium, sive ad terminandam totam eius [illegible] latitudinem, ut omnes fatentur, ita patet dicere non esse opus [illegible] [illegible], sive ad copulandas partes extensionis quantitatum, sive quibus ipsae extensiones terminentur. Verum, qui hanc sententiam sequuti fuerint, animadvertant, o[illegible] est late patere discrimen esse inter [illegible] terminos. Nam, in terminis qualitatem gradualem, [illegible] [illegible] neque fingi possit tantundem [illegible] [illegible], ut perspicuum est: at in terminis superficiei & corporis, hoc est in linea & superficie (etiam ut termini sunt) sive ad copulandum, sive ad terminandum, necessaria est latitudo quaedam extensiva: quia non indivisibiliter terminant, sed divisibiliter & extense, ut patet. Quod cum ita sit, videntur necesse esse, eadem nam linea & superficies extensionem habeant. Nam, si ostenderint eas non habere ex se, sive per se, & essentialiter extensionem, sed esse terminos quosdam extensos per accidens & sola extensione corporis, tum demum cogi debebunt non esse quantitatis species, sed puros quosdam essendi modos, puroque terminos. Quod si hoc non ostenderint, sed consilii fuerint admittere lineam esse per se & essentialiter extensam, penultimi terminum quendam extensionem, & similiter superficiem [illegible] quendam extensionem propriam necesse erit fateantur esse veras quantitatis species.

Secunda pars satis confirmata est impugnatione primae opinionis, eamque tenent graviores Auctores, ut diximus supponent, & de qua non sit dubitandum. Adde quod nullam contradictionem implicat, dari [illegible] lineam per se in rerum natura, sive superficiem per se & sine [illegible] [illegible], quod contra Gregorium dictum est, idque quia non videntur puri termini extensionum, sed extensiones quaedam permanentes ac terminatae, aut terminabiles, quod si ita est, ergo sunt vera entia, atque a [illegible] [illegible], nec alia esse possunt nisi quantitates quaedam.

Tertia pars ex eo probatur, quia nec ad copulandas partes lineae [illegible] ad [illegible] terminandum illa ex [illegible] requirunt in quantum sunt completa sive incompleta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in termini sive copulationis partium gradualium qualitatis [illegible]

A [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & terminabiles, ut [illegible] [illegible] [illegible], sed interesse [illegible] interminabiles, ut [illegible] [illegible] [illegible], & qui [illegible] [illegible] [illegible] terminatis dici possint.

Secunda conclusio. *Nulla indivisibilia [illegible] dantur [illegible] [illegible] magnitudinibus [illegible] [illegible] si quae ea omnia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], aut partes [illegible] [illegible]* Prior pars ex confirmatione secundae opinionis [illegible] aperta relinquitur. Posteriorem [illegible] [illegible], quia cum partes magnitudinis non sint actu distinctae inter se, sed potentia, [illegible] eam dant, quae etiam aliam habeat [illegible] [illegible] [illegible] ulterioris [illegible] [illegible] [illegible] verbis aliam actu finita sit & terminata: sed sola designatione mentis, aut [illegible] [illegible] fieri potest.

Tertia conclusio. *Linea & superficies [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] linea [illegible]*

Prima pars ex impugnatione Gregorii tertiae sententiae [illegible] patet. Secundam & tertiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] apud Aristotelem, sicut ea, quae in Physica materia dicitur idem subiectum, sive ea cum privatione formae nondum habitae, quod dicatur non alia esse privatione, tum etiam illa quae est & [illegible] [illegible] [illegible] dicatur una atque eadem natura, quod non [illegible] ulla diversa.

Quarta conclusio. *[illegible] superficies [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in corpore, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] linea tamen & punctum non sunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]*

Primam partem huius assertionis, iuxta quam opinio quarta simpliciter & absolute vera est, haec argumenta confirmant. Primum, quia corpus omne, quod in rerum natura est, finitum est undequaque & terminatum, neque alio termino sic finitum esse potest, nisi termino bifariam divisibili, qui nullus est alius quam superficies. Deinde, quia corpora per [illegible] [illegible], nec profunditatem suam terminatam aspectui, nec in ea recipiunt lumen (alioqui [illegible] essent [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) sed in sola extremitate bifariam divisa, hoc est, in superficie. Tertio, quia locus non est ipsa profunditas corporis continentis: siquidem illa [illegible] locati excederet locatum: sed est sola contra-

ea, cum extremitas bina [illegible] A quæ [illegible] extremitates [illegible] corporis locati, atque æquales, locatum non excedit. Quarto, quia figura non est [illegible] in medio corporis, ut Mathematici [illegible] (quod ait Aristoteles libro [illegible]) sed in solis corporis extremitatibus, quas circundatur, quam superficiem appellamus.

Non tamen lineam aut punctum.

Secunda pars facile ex eo probatur, quia in quolibet corpore una est tantum superficies physice sumpta, quæ totum circumscribit, neque quidem omnes eius partes inter se continuæ sunt: quo fit ut [illegible] tantum conclusione [illegible] nulla ibi sit actu linea: quod si nulla B linea, ergo nullum punctum actu, quod eandem conclusionem nunquam est actu nisi mathematice in media linea.

Tertia pars ex eo constat, quia linea & punctum esse recta eandem conclusionem non sunt actu. & re vera in mediis magnitudinibus, neque quandoquidem sunt (sive C modo punctum [illegible] habeat [illegible] in eodem corpore dentur actu plures superficies Mathematico more [illegible] quæ illi sæpe [illegible] plures faciant, cum conveniat perfectos angulos, veluti in cubo, [illegible] in pyramide quoque) necesse est dari modo aliquo lineas actu, quibus actu terminentur & distinguantur eiusmodi superficies: & actu puncta, quibus eodem modo terminentur & distin- D guantur huiusmodi lineæ: quæ omnia paulo post Sectione sequenti in solutione 2. & 3. Argumenti magis explicabuntur.

Primæ difficultatis explicatio.

SECTIO V.

Cur indivisibilia videantur in mediis magnitudinibus.

SVnt tamen in hac re non minimæ difficul- E tates, quas explicare oportet, ut ea, quæ dicta sunt, melius intelligi, & facilius defendi possint: quarum prima est de eo, quod in secunda conclusione diximus esse actu indivisibilia in mediis magnitudinibus. quatuor enim argumentis probari potest id falsum videri.

1. Argumentum.

Vnum, quia quantitas continua dicitur ea, cuius partes copulantur ad unum terminum communem: quam definitionem ex Aristotele in F Prædicamentis & in libro [illegible] philosophi. & continua sunt continuata dicuntur ea, quorum extrema sunt unum. quod [illegible] nomen ex eodem accipimus lib. quinto Physicorum traditum. Quæ cum & ipse Aristoteles libro Physicorum [illegible], [illegible] primo, & secundo, plane videtur supponere indivisibilia esse actu in mediis continui: ergo

suppositione facta [illegible] indivisibilium [illegible], ut quidam [illegible] explicabunt. Quare cum hæ partes magnitudinis sint quantitas continua, præterquam quod [illegible] sed alia sunt copulata [illegible] indivisibilia quæ est indivisibilis, ut punctum, vel secundum latitudinem & profunditatem, ut linea, vel secundum profunditatem solam, ut superficies: non debebant videri, quam puncta sint actu in media linea, lineæ vero in media superficie & in media corporis superficie.

Altero, quia quicquid sit de necessitate indivisibilium ad copulandas partes magnitudinum, certe tactus ipsi indivisibiles corporum continguntur, per indivisibilia, ut sphæræ, aut cylindri [illegible] cum planum contingunt: aut per illa indivisibilia tactus fieri videntur, cogere videntur nos, ut & puncta, & lineas in mediis superficiebus corporum sic tangentium actu esse concedamus. Globus enim tangit planum in puncto, cylindrus autem potest etiam in linea, quæ apud Mathematicos etiam longitudinem nisi per punctum plani [illegible] non potest. & cylindrus [illegible] [illegible] vel ut [illegible], per [illegible] [illegible] corporis potest, quod ex totam tactus [illegible] non [illegible] enim nisi tangendo, globus autem non tangit nisi in puncto, & cylindrus in linea. Ita sit, ut puncta & lineæ, quæ actu sint, non possint tamen non in media superficie necessario concedenda videri: alioqui nec dari actu possent huiusmodi tactus ac motus.

Tertio, quia non aliter vera esse videntur ea, quæ veteribus Peripateticis Aristotele auctore de existentia indivisibilium Mathematicorum dicuntur, quam si ea in corporibus existere concedamus. Nam, ut illi dicunt, animal & qualibet universalia rerum naturalium figmenta esse, si credamus existere a rebus sensibilibus separata, & contra concedimus re vera in ipsis rebus sensibilibus existere, & ab eis mente separari posse, & cognitione non concepta [illegible] (quam sententiam Aristoteles ait primo libro de Anima, cap. 1. [illegible] *Animal autem universale aut nihil est, aut posterius est*) sic etiam dicunt indivisibilia Mathematica figmenta esse non re vera, si quis ea putet a corporibus sensibilibus separata esse: & si fateantur ea & in sensibilibus vere existere, & a Mathematicis non ficta, sed vera [illegible] apprehendi, abstracta videlicet per intellectum a sensibilibus qualitatibus, quibus in rerum natura sunt coniuncta. Unde Aristoteles & alii Peripatetici, cum eos reprehendant

hus [illegible] rationē, quod scilicet Mathematica illa indiuisibilia existere per se in rerum natura, atq; quod magnitudines [illegible] seorsim constarent, non tamen negant, sed potius affirmant utrumque genus posse & existere in rerum natura & praecise concipi non conceptis iis, tum quibus eruenta constituta sunt. Atque in hunc sensum Augustinus ex veteribus Theologis sic [illegible] libro de quantitate animae, *Sola longitudo* (vt pote vt a Mathematicis concipitur) *non nisi intelligi animo potest, in corpore inueniri non potest sed certe in quo simul ista tria* (longitudinem videlicet, latitudinem, & profunditatem) *esse inuenta sic intelligo* (ubi late [illegible] accepit) *differentur hec. Et quid inter se differant vide.* Vide eundem lib. 7 super Genesim ad lit. cap. 17. Cum ergo punctum & linea nunquam seorsim sint actu in [illegible] genera [illegible], vt iam ostensum est se [illegible] superficiem, [illegible] de sola superficia ad concessimus, efficitur [illegible] habeamus esse ea actu in medio magnitudinibus: lineam quidem, in media superficie; & punctum in media linea.

4. Quartò, quia non videtur dari posse actio [illegible] difformis, nisi in media sphaera actiuitatis agentium sint actu superficies, quibus recipiatur ab agentibus diuidium perfectionis formarum, quae intro [illegible] V. G. in media aere, qui a lucerna illuminatur [illegible] intra sphaeram temporis luminis. Sic si in tota aliqua parte aeris sit lumen [illegible] lucendi [illegible], tum lumen non erit vniformiter difformiter impressum, [illegible] remissum versus finem, quod tamen necessario concedendum est [illegible] illud Philosophorum [illegible] prolo[illegible]: *Agentia omnia fortius, ac praeuale perfectius agere in ea, quae propinquiora sunt.*

Solutio argumentorum [illegible] pen[illegible]. Hae difficultates argumentorum solutione expedientur, Primi quidem, si exponamus [illegible] quantitatis, vt in media quantitate continua indiuisibilia esse dicamus. Secundi, si explicemus quot, & quibus modis illa reducantur, seu per [illegible] ad actum. Tertij, si quo pacto ea existere in rerum natura possint docuerimus. Quarti, si [illegible] quæ nam sit ratio [illegible], quae uniformiter difformis appellatur.

Pro [illegible] Per solutione primi animaduertendum est, ex [illegible] priscorum Geometrarum [illegible], et apud Physicos, aliosq; Philosophos in media quantitate continua indiuisibilia esse dicitur. Nam cum illi diuisi de [illegible] indiuisibilia in media magnitudinibus [illegible], vt partes illarum copularent [illegible] cum non posse [illegible]

A cohaerens [illegible] illa [illegible] [illegible] partibus [illegible], alteram, vt esset quasi signa [illegible] quaelibet magnitudinibus [illegible], quod [illegible] erat ad [illegible] Geometriam [illegible], Philosophi, qui [illegible] [illegible] esse [illegible], & expeditissimam ad [illegible] naturam quantitatis continuae intelligentiam [illegible] loquendi [illegible].

B [illegible] Itaque a magnitudinibus ad totum genus quantitatis continuae [illegible], quantitatem continuam [illegible] definiunt, cuius partes eodem communi termino copulantur, & [illegible] esse dicuntur, quod in externa [illegible] ac dicunt indiuisibilia in media quantitate, [illegible] & [illegible] Verum quo pacto [illegible] eruenta [illegible] [illegible] esse, non obscure declarauit Aristoteles cum [illegible], tum vero 8 Physic. libro

C cap. 8. text. 68. *Et in* [illegible] *indiuisibilia* [illegible], sed potentia in media quantitate continua esse dixit, quo [illegible], quo pacto ad actum perduci possint, [illegible]. Fingamus ergo partes continuae quantitatis copulari per indiuisibilia, & habere illa in se actu eas [illegible] quasi signa quaedam ad diuisionem in infinitum faciendam: at partem verò eius partes nec per [illegible] villam [illegible], sed

D per se ipsa [illegible] sunt, & cohaerentia [illegible] se, nec signa illa, quibus actu inter se distinguantur, contineri; sed ipsa continua quantitas se habet diuisibilis [illegible] in infinitum, ita vt ex quantacunque [illegible] particula possint & aliae atque aliae partes & alia atque alia indiuisibilia, quibus actu terminentur emergere, seu [illegible], seu sola [illegible] designatione. Ita patet solutio primi argumenti.

Ad secundum autem, vt facilius respondeatur, animaduertendum est, tribus modis

E posse indiuisibilia, quae in media magnitudinibus potentia sunt, ad actum perduci: vno, reali diuisione: altero, [illegible]: tertio, designatione. Reali quidem diuisione, sola superficies, quae in medio corpore potentia est naturaliter ad actum reduci potest: quandocunque enim corpus diuiditur, semper in qualibet portione resultare [illegible] esse vna superficies, quae eorum [illegible]

F [illegible] quare nulla in [illegible], [illegible] nulla lineam nullam etiam punctum. Sed quia contradictionem non implicet diuidi superficiem separatam a corpore, [illegible] possumus lineam esse potentia Logica in superficie in ordine ad diuisionem realem. Eodemque modo cum non implicet contradictionem, lineam diuidi separatam a superficie, dicere quoque possumus punctum esse potentia

Logica

Corpus [illegible] superficies [illegible] media quantitate esse [illegible].

Triplex modus reducendi indiuisibilia e potentia in actum.

Longius in ordine ad [illegible] realem, praesente quidem in linea, remanet autem in superficie, & [illegible] in corpore. Notam vero hisce Aristoteli huiusmodi potentiam, sibi vindicamus. Et hoc quidem modo, quemadmodum diviso corpore realiter sunt novae superficies quoad entitates suas ex potentia ad actum reductae; ita & lineae, & puncta quoad suas entitates reducuntur (modo punctis entitatem habeant) si superficies per se, & lineae per se divina potestate dividantur.

Potentiam hanc superficiei ad absolutam [illegible] Aristoteli.

Figurae autem conformatione, non lineae ac puncta reducuntur ad actum, cum corpus quod nullum habet angulum, in figurã perfecte angulatam conformatum, ut sit globo, aut omnis figurae corpore sint perfecte cubicum aut pyramidale. Iam enim sunt distinctae lineae aut puncta, aut etiam utraque, quae ibi terminent superficiem aut lineam, verum isto modo non habemus lineae aut puncta quoad entitates suas, sed quoad negationes ulterioris extensionis superficierum ac linearum, quae Mathematico more considerantur.

Duplex consideratio superficiei.

Quapropter advertas, si superficies corporum Physice considerentur, nullum esse corpus, quod non unam tantum habeat superficiem. Nam, & cubicum, seu quadrangulare corpus, quod sex superficies habere dicitur, unam tantum habet Physice, quia illae omnes continuatae sunt inter se, ut ex supra dictis patet.

Physica.

Quod si Physice ac re vera in quolibet corpore una tantum est superficies, quae totum circumdat; ergo nulla est in eo linea, quia huiusmodi superficies terminetur nulla linea, igitur nullum punctum, quo terminetur linea; quare nulla re vera est linea quoad entitatem suam, nullumq; eodem modo punctum in corpore esse poterit. Quod si superficies Mathematico more spectetur, cum Mathematici eas partes diversas esse dicant, quae angulum constituunt, quae autem non constituunt unam esse asserant: si eodem sane est etiam apud Physicos Mathematicam considerationem usurpantes, in quibusdam quidem corporibus esse unam tantum ut in globo, & in corpore ovalis figurae, in quibusdam vero plures, ut in quadrangulari, aut pyramidali. Quod si in corpore eodem plures superficies Mathematico more spectatae esse possunt, ergo (ut superius ad pag. [illegible] argumentabitur) & plures lineae quibus superficies terminentur & distinguantur, & plura item puncta quibus terminentur & distinguantur lineae. Cum igitur nec lineae nec puncta possint in isto corpore quoad entitates suas, quia non possunt esse extrema realiter ac

A Physica, reliquum est, ut sint tantum quoad negationem ulterioris extensionis; similiter quidem, quantum superficies, quam terminant Mathematico more, ulterius non procedit; punctum autem, quatenus linea eodem modo spectata non amplius extenditur; quia considerationes suas sunt Mathematicae, & Physico etiam Mathematico more disserenti, ut plures lineas, pluraque puncta, quemadmodum & plures superficies in corpore eodem B esse concedant.

Designatione vero tum linea & punctus reducuntur ad actum, cum magnitudo nullum habens angulum, cadit, aut quoad certitudinem sola ratione apprehensione dividitur. Si enim hoc posito magnitudo dividitur, in ea [illegible] & [illegible], ergo & puncta [illegible]. At non terminis quoad illam entitatem C realem, quae ibi per solam designationem esse incipiunt, ergo quoad solam negationem ulterioris extensionis huius partis versus illam, & illius versus hanc, quae negationes unam communem terminum [illegible] quasi constituunt.

Quare, ad secundum argumentum, quod attinet ad tactum globi & cylindri in plano, dicendum est globosum corpus & in cylindri figuram conformatum, non tangere planum D in puncto & linea, quae sint vera entitate realis, sed in puncto & linea reductis ad actum per solam designationem. Quod autem sit designatio per rationem, aut per hypothesim mentis, id facit indivisibilis quidem tactus, globi & cylindri in plano; globi enim tactus est indivisibilis simpliciter, cylindri autem secundum latitudinem, ut designatio, ut dictum est, non efficit ut punctus, aut linea esse incipiant in media superficie quoad entitatem E illam realem, sed tantum quoad negationem ulterioris extensionis alterius partis versus alteram, quare nec tactus globi nec cylindri.

Dirigitur sententia globi & cylindri in plano.

Dici quoque forsan posset, globos tangere planum in puncto non formaliter, sed virtualiter, ut est in media magnitudine, & cylindrum similiter in linea nõ formaliter existente, sed eminenter, cum sint indivisibilis. Ut enim anima vegetativa continetur non formaliter, sed eminenter & virtute in sensitiva, F & haec in rationali potentia, & ut Aristot. ait, Triangulum in quadrangulo, & hoc in pentagono; ita in corpore continentur superficies & in superficie linea, & in hac punctum non formaliter, sed eminenter ac virtute. Quare nihil mirum est, si globus & cylindrus tactu suo idem faciant tangendo planum sine puncto, aut linea formaliter existentibus, quod facerent per illa, si formaliter existerent.

Aliter tangi dicitur.

Anima vegetativa & sensitiva in rationali potentia contineatur.

Quod

[illegible]

[illegible] potentia ac spatium [illegible] A [illegible] plantas [illegible] [illegible] [illegible] possibile, [illegible] Deus [illegible] [illegible] tantum sint vlla qualitate [illegible]. Vnde [illegible] Augustinus [illegible] esse [illegible], vt cum ad longitudinem [illegible] [illegible] id verum sit [illegible], quod [illegible] ad [illegible] & profunditatem, absolute [illegible], & non [illegible], et à Mathematicis considerantur, id [illegible] sit verum.

Augustinus exponitur.

Ad quartum, respondemus, animaduertendum est, actionem vniformiter difformem esse eam, in qua nulla pars est, quae partem [illegible] atque perfecte [illegible] in tota illa particula formam, quae ab agente introducitur, sed perfectius in quacunque propinquiori, & imperfectius in quacunque remotiori atque in hoc conueniunt omnes, qui loquuntur de hoc genere actionum, & ij qui ponunt indiuisibilia tam in medio quam in superficiebus [illegible] argumentorum, & ij qui ea [illegible] rarissime, & ij denique, qui ea funditus tollunt. At cum Aristoteles in primo libro de Generatione dicat: *non posse quicquam indiuisibile alterari*, si de omni quidem alteratione sive propria, sive impropria id verum esset, nulla prorsus foret de hac re inter Philosophos contentio: quippe cum hae indiuisibilia ponunt in medio patientibus, sive non ponunt, [illegible], quod dictum est, id rationem actionis vniformiter difformis [illegible] quidem indiuisibilia, quaecunque fuerint, nihil passura sint ab agentibus. Nunc autem, cum id non videatur verum [illegible] esse contra aliquos, indiuisibilia omnia alterari proprie, hoc est, per expulsionem contrarij, et, [illegible] calefieri; improprie tamen in illuminationem, non videtur necessarium [illegible] difficultas esse. Nam, si corpus perfecte opacum indiuisibiliter illuminatum esse [illegible], [illegible] intendendum [illegible] [illegible] [illegible] diaphaneitatem, & totum a lumine penetrari [illegible], non indiuisibiliter quoque illuminaretur in medio, et quemadmodum totum ipsum circa [illegible] recipit intensionem luminis, veluti octo gradum, ita quoque medietas eius remotior id medium recipit in intensione, veluti gradum quatuor? Nisi enim in eo sit indiuisibile aliquid quod hos quatuor gradus suscipiat, non erunt in medietate illa remotiori gradus quatuor, sed quaelibet intensio citra gradum quartum. Vt hac igitur ratione quaedam indiuisibilia, et in medio corporis superficiem partium copulatiuas, certique luminis susceptiuas ponimus, quemadmodum terminos a plantis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corporis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

In quo possit ratio actionis vniformiter difformis.

Quae pallis nihilominus possit esse alterabile.

Vnde tamen oriatur aliqua difficultas.

Vn argumentum.

Dicimus [illegible] argumentum, [illegible] [illegible] illuminationem, cum [illegible] a [illegible] vniformiter difformem, quod in quolibet propinquior parte diaphani [illegible] [illegible], in qualibet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] propter [illegible] [illegible] [illegible] propter distantiam [illegible], quod in superficie diaphani, quae illud [illegible] contingunt [illegible], [illegible] incipiat intendi lumen, quamuis [illegible] in superficie illuminantis, cum ambae simul sint: & [illegible] ab [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & tota illa totum continuum corporis, (veluti aer aut aqua) nullibi reperitur certa luminis intensio, sed citra medium diaphani, quod a qua [illegible] pars, ea plus habet quam dimidium luminis, [illegible] medium autem diaphani, minus quam dimidium. Quo eodem modo [illegible] habet proportione [illegible], si sphaera [illegible] [illegible] [illegible] partem [illegible] [illegible], vt [illegible] partis, quartae, quintae & ceterarum [illegible], *[illegible] a [illegible] [illegible] corpore*, quia si actus sit diuisus in plures [illegible], et sphaerae [illegible] nec ab solo [illegible], nec etiam in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in superficiebus, quibus illa sese contingunt, certa erit luminis intensio propter indiuisibilia susceptiua, quae essent illa certa. Vnde, si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] incipiat in eorum superficiebus contingentibus, in medio medio esse [illegible] [illegible] indiuisibiles easdem, quae ante [illegible] non erant, cum ante in qualibet parte medietatis propinquae soli esset plus quam dimidium luminis, in qualibet autem remotae medietatis esset minus quam dimidium: ipsa autem media luminis perfectio nullibi reperiretur propter defectum indiuisibilis susceptiui. Ita patet, non colligi propositio argumento posito iam esse superficiem [illegible] in medio corpore.

Quod si lumina sit [illegible] [illegible] [illegible] propter [illegible].

Quare si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Quod autem paulo ante obijciebatur: Si [illegible] [illegible] certam recipiat intensionem luminis, medietatem tam remotiorem ab illuminante [illegible] [illegible] luminis, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Neque enim par ratio est in medietate, et recipiat dimidium luminis, atque [illegible], vt incipiat totum quoddam corpus & designatum lumen. Pars enim si [illegible] est, non est ita terminata, vt est totum ipsum.

Solutio argumenti [illegible] [illegible].

[illegible] sed iustitia dicatur quod [illegible] A [illegible] ut dictum est.

Dissoluitur secunda difficultas.

SECTIO VI.

Altera difficultas se offert in tertia propositione, quod ait ea distincta sit, lineam & superficiem iuxta communem nostramque sententiam de earum entitate, esse ipsa distinctas & inter se, & ab ipsa mole corporea. Nam, si superficies res ipsa a corpore distinguerentur, posset utique [illegible] a corpore remanere, quod tamen ea res [illegible] fieri non posse, [illegible] corpus [illegible] quod si ma[illegible] sine terminis [illegible] superficie [illegible] distincta realiter ad terminum [illegible] distincta ab [illegible] corporis.

2 Deinde, non magis videtur superficies a corpore distingui, quam a superficie figura: at figura communiter [illegible] non distinguitur realiter a superficie.

3 Tertio, eadem videtur ratio in termino motus, atque in termino corporis: ut si ille [illegible] [illegible] superficie, hic quoque idem [illegible] corporis terminus [illegible] motus [illegible] ipsa cum motu, et calorem cum calefactione, [illegible] videntur. Atque hac eadem [illegible] argumenta valent contra distinctionem realem lineæ a superficie, & puncti a linea, si punctum sit entitas aliqua realis, & superficies et linea [illegible] corporis diuina potestate per sese existere possent, et actu terminos reales haberent.

4 Postremum argumentum sit. Viuens & sensitiuum sunt formaliter distincta naturæ [illegible] & inter sese & ab homine, quam [illegible] [illegible] est enim homo substantia corporea, viuens, sensitiua, & rationalis; & tamen viuens, et sic deinde, & sensitiuum non [illegible] realiter ab homine [illegible] longitudo, latitudo, & [illegible] formaliter distinctæ [illegible] entitates, & inter sese, & a corpore quod [illegible] (est enim corpus quantitas continua, permanens, longitudine, latitudine, & profunditate [illegible] quod [illegible] lineam & latitudinem, hoc est, [illegible] & superficiem distingui realiter & inter se & a corpore.

Sed hæc non difficiliter diluuntur, si ad primum dicamus, non quicquid realiter ab alio distinguitur, posse ab eo [illegible] remanere: [illegible], quod remansurum est, necessario debere remanere tale [illegible] constituit. Nam partes [illegible] constituunt totum, distinguuntur realiter ab illo, & tamen nulla earum potest a toto remanere.

[illegible] & non sua forma substantiali [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a materia [illegible] sine ulla substantiali forma: propter [illegible] quam [illegible] distinguntur realiter a subiecto. At [illegible] B ti & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod nulla posset fieri posse [illegible] ut superficies a subiecto remanentibus. Atque propositio [illegible] certum id est. Nam, cum corpus non possit esse [illegible] sine proprio termino, ac per [illegible] [illegible] sine superficie, & omne corpus [illegible] sit [illegible] ac terminatum, nullo [illegible] modo fieri potest, ut [illegible] superficie corpus [illegible] C [illegible] [illegible] [illegible].

At dicunt, terminus [illegible] negationem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quo pacto albedinem dicimus esse finitam. Sed non aduertunt id quod iam dictum est, longe diuersum esse rationem in termino albedinis atque corporis. Nam, terminus corporis non solum est terminus, sed etiam extensus terminus secundum latitudinem, & qui veram rationem entis habeat, quemadmodum & ipsum corpus secundum profunditatem extensum est. Itaque potest distingui vere D a corpore et ipsa [illegible] ab ipsa profunditate: at terminus albedinis [illegible] est terminus et rationem entis non habeat, sed est mera negatio [illegible] entitatis, aut potius merus quidam essendi modus, qui [illegible] negationem consequitur. Atque eodem modo dicendum est, non posse quidem lineam a superficie tolli, si [illegible] diuina potestate extra corpus [illegible] E remanente ipsa [illegible] superficie, cum linea ipsa distinguatur a superficie, cuius sit terminus. Quod idem dicendum est de puncto comparatione lineæ [illegible] [illegible] [illegible] si ponatur et ipsa a linea distingui.

Ad alterum dicendum, magis distingui superficiem a corpore, quam figuram a superficie. Corpus enim diuiditur in partes intrinsecas, in quas non diuiditur superficies, quibus terminatur, et superficies in [illegible] F diuiditur in quas non diuiditur figura.

Ad tertium dico, non esse parem rationem in termino corporis, atque in termino motus. Nam, cum motus sit acquisitio [illegible] [illegible], quicquid formæ acquiritur in motu, [illegible] necesse est reperiatur in termino [illegible] in termino corporis non potest reperiri, [illegible] quicquid reperitur in corpore, cum non reperiatur propter corporis [illegible]

Quidam argumentum non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] superficiem & a corpore.

Non quicquid differt realiter ab

Distinctio termini [illegible] qualitatis & quantitatis [illegible]

Magis distingui superficiem a corpore, quam figuram a superficie.

Quicquid formæ [illegible] [illegible]

Idem sentiendum est de linea, quam dicimus [illegible] superficie [illegible] possit [illegible] caelestem, quippe cum linea non dividatur iisdem partibus realiter constitutionibus, quibus dividitur superficies.

A [illegible] dicendum est, nihil eo confici. Primum, quia non ea sola ratione constituta est [illegible] inter lineam, superficiem & corpus, quia linea & superficies [illegible] distinctae inter se, & ab ipso corpore B [illegible] quia [illegible] realis, linea quidem superficiei, superficies vero corporis, [illegible] partibus realibus [illegible] sint, quibus corpus constat, neque ubi illae [illegible] naturaliter, ibi [illegible] posset corpus naturaliter existere, ut ex dictis patet. Deinde, quia homo essentialiter est [illegible] & sensitivum: at moles corporea non est essentialiter longa, aut lata, [illegible] quae longitudo est C idem quod linea, & latitudo idem quod superficies, ut Aristoteles docet hoc capite.

Qua ratione corpus [illegible] essentia [illegible] lineam superficiem & corpus. Non idem esse primam dimensionem atque longitudinem, latitudinem & profunditatem.

Haec ut facile intelligatur, advertite, multa esse quae possunt idem esse [illegible] dimensionem, atque longitudinem, latitudinem, & profunditatem, & cum linea dicatur esse [illegible] dimensionis, superficies vero duarum, corpus autem trium, [illegible] formaliter longitudinem & latitudinem: corpus vero haec duo & profundi- D tatem, [illegible] linea, longitudo sive latitudo & profunditas, superficies longitudo & latitudo sine profunditate, corpus, longitudo, latitudo, & profunditas. Sed non ita res habet, neque [illegible] Aristoteles, si quando has dimensiones [illegible] proprie ac formaliter loquentem.

Dimensio quid.

Dimensio [illegible] nihil aliud est quam ratio [illegible] mensurandi, aut dividendi [illegible] longitudinem, E [illegible] positionem [illegible].

Quotuplex.

Unde, cum sex sint loci positiones, ante, retro, dextrum, sinistrum, supra, infra, tres erunt dimensiones [illegible] quarum una [illegible] in longitudine, quam vocamus lineam, [illegible] in latitudine, quam dicimus superficiem, [illegible] profunditatem, quam appellamus corpus: tamen vulgo [illegible] haec nomina communiter usurpantur [illegible] F [illegible] in corpore [illegible] lapide [illegible] profunditatem & crassitiem. Dimensio [illegible] locum superiorem & inferiorem, quatenus [illegible] (ut in columnis) [illegible]

Vulgo quid longitudo, latitudo, & profunditas.

[illegible] in puncto [illegible] profunditas [illegible] etiam quae [illegible] [illegible] hoc aliquando contra [illegible] ut cum Poeta [illegible] profundum & [illegible] in altum [illegible] Quod [illegible] dimensiones [illegible] appellatio. [illegible] & eandem [illegible] longitudinem [illegible] latitudinem, aut profunditatem, ut in globo, ut in corpore [illegible] parte [illegible] ut in [illegible] in Apocalypsi [illegible] *& longitudo, & altitudo, & latitudo eius aequalia sunt.*

Rationes formales lineae, superficiei & corporis.

Possunt ergo [illegible] formales lineae, superficiei, & corporis [illegible] per [illegible] genus propriaque differentias [illegible] dimensionum [illegible] Linea est [illegible] superficies, [illegible] corpus, [illegible] [illegible] ab Aristotele [illegible] loco, ut [illegible] linea [illegible] longitudo sine latitudine & profunditate, [illegible] longitudo, latitudo, & profunditas [illegible] D [illegible] longitudo [illegible] corpus & latitudo, [illegible]

Explicatur [illegible] superficiei & corporis.

Cum ergo corpus dicitur longum, latum & profundum [illegible] longa, lata, & profunda, [illegible] longitudinem, latitudinem & profundum [illegible] dimensionum. E [illegible] longitudinem & latitudinem & profunditatem [illegible] superficie [illegible] & latitudinem [illegible] linea longitudinem [illegible] philosophi longitudinem, latitudinem & profunditatem [illegible] & corporis [illegible] F [illegible]

Tertia definitionum explicatio.

SECTIO XII.

Tertia definitio [illegible] positionem, quae partes [illegible] continuitatem. Est enim [illegible]

Argumentum quo superficies [illegible] profunditatem.

[illegible] quod contra opponitur, argumentatio ea continua aggenerationis [illegible]. Nam, in [illegible] ligno, aut papyro post initialem ignem generatum, cum [illegible] ignis continua [illegible] superficiem totius ignis [illegible], in alio & instanti aggenerationis esse etiam aliam & aliam, quandoquidem ignis est ligno aut papyro continuatus [illegible], vt patet ex iis, quae ad caput quartum dicta sunt. [illegible] ergo instantia sunt momenta aggenerationis [illegible], [illegible] etiam [illegible] superficies aliae aliis succedentes in tempore finito, quod [illegible] per se absurdum videtur & [illegible] contrarium cum iis, quae ad librum [illegible] dicta sunt de [illegible] infinitorum. [illegible]

[illegible]

Quae nō sunt difficul- tatis argumentū. Hac difficultate proposita [illegible] videntur [illegible] [illegible]

Impugnantur. [illegible]

Solutio. [illegible]

An infinita successiua [illegible] [illegible]

A [illegible] aliquam [illegible] [illegible]

B [illegible] a Deo [illegible] cognosci [illegible] quidem Deus [illegible] [illegible]

Dilabitur obiectio. *Deus nō incognoscit quae [illegible]*

C [illegible]

Sed [illegible]

Alia obiectio. *Solutio.*

D [illegible] Christi [illegible]

Anima Christi cognoscit [illegible] Verbo diuino.

E [illegible] Deum [illegible]

F [illegible]

Solutionū confirmatio. [illegible] quarto quaestione [illegible]

aliquid aeternum, sive in conformatione, sive in dimissione [illegible]. *Non posse infinitis finitis in tempore successione cognosci* [illegible] distincta cognitione, sive humana, sive angelica, sive etiam divina intellectione.

Dilutio eorum, quae initio quaestionis proposita sunt.

SECTIO VIII.

Responsio ad 1. argum. Ex his facile respondere poterit ad quaedam illa, quae initio quaestionis videbantur ostendere, non esse lineam ac superficiem veras ac proprie dictas species quantitatis. Nam, quod in primo dicebatur, esse tantum incompletas [illegible], quidem probatum est contra secundam opinionem, non esse formas copulantes, & more substantialium formarum essentiam continuitatis constituentes, sed tantum accidentia quaedam terminantia, quaeque adesse & abesse possint ab iis, quae terminantur, ut patet in superficie aquae, quae cum nunc sit in aliud [illegible] formae in [illegible] superficiei [illegible], & superficies separata primum sit a corpore, deinde in subiecto ponatur, [illegible] nec puts illum esse incognitum. Atque hoc modo possunt ista separari, quae autem non possint, superius satis declaratum est.

Quo pacto superficies a corpore, & linea a superficie separari possint.

Ad 2. Alterum argumentum non solum nihil laedit eos, qui indivisibilia copulantia de medio tollunt, sed neque etiam eos, a quibus illa probantur. Nam indivisibilia per magnitudines, quas continuant, habent [illegible], quia in quo sunt eamque terminantur, in eo sunt eorum termini. Et quoniam partes corporeae realiter sunt in partibus substantiae [illegible], si quid partes corporeae [illegible] copularet, id simul esset in utraque parte substantiae [illegible] principium.

Subiectum indivisibilium quod.

Ad 3. Tertium quoque nihil concludit contra eos, quibus placet dari indivisibilia copulantia. Nam, cum illa dicantur, & indivisibilia omnia realiter [illegible] a copulatis partibus, ut ipsi etiam volunt, negandum tamen est, posse [illegible] omnia manentibus partibus, quae copulantur. Neque enim post [illegible] manerent eaedem numero quantitatis, cum etiam ipsae continuae quantitates sint, & [illegible] copulationibus, si ulla copulantia [illegible] continuationis.

Ad 4. Quartum denique loco assumit, quae negenda sunt. Verum est, hoc indivisibilia nec [illegible] extra, nec dari posse, nisi in rebus [illegible] partibus [illegible], [illegible] nihil repugnat dari extra illas, [illegible]

rae Alterum, indivisibilia copulantia, si sint infinita, non habere in Praedicamentis locum. Est autem hoc falsum, quia infinitis quantitatis non ea sit perfectionem infinitatem & illimitatam [illegible], sed totam generis comprehensionem, quia si daretur, [illegible] a Praedicamentis. Aliunde praeterea responderi potest, ut infinita quantitas non sit [illegible] da in Praedicamentis, neque sint repugnet esse [illegible], sed quod idem essentiae habent rationem [illegible]: de qua in aliis disputandum est. Atque haec de quantitatibus continuis [illegible] ac permanentibus dicta sint.

Quantitas infinita excluda a praedicamentis.

SITNE LOCVS VERA species quantitatis.

QVAESTIO VII.

Locum pro spatio non esse veram quantitatis speciem.

SECTIO I.

Nunc de iis quantitatibus, quae vel continuae sunt, sed permanentes, vel internae, sed [illegible], vel [illegible] & [illegible], disserendum est. Primum genus est locus, motus secundum, tertium tempus.

Duae de loco opiniones. Ac de loco, quod praesentem disputationem attinet (nam in Praedicamento Vbi de eo tamen agendum est) duae sunt opiniones, una Aristotelis, de qua [illegible] a [illegible] commune altera, veterum quorundam Philosoponi in 4. Physicor. in sua digressione de loco, Platonicorum apud Simplic. 4. Physicor. [illegible] digressione de loco, in texto 49. Galeni etiam [illegible] Simplicio & Themistio in 4. Physicor. [illegible] & Aristotele ibidem [illegible] spatium trinae dimensionis [illegible] immobile, in quo simul, & ut sic dicam, permanenter continetur quodlibet corpus, quod spatium & plenum dictum, quatenus in [illegible] corpus, & diceretur vacuum, si [illegible] ab omni corpore. Quod enim detur huiusmodi spatium, ita eo [illegible] est, quia nullum corpus indiget spatio trinae dimensionis, quod penetret, quatenus est ipsum corpus, sive alio corpore circumdetur, ut [illegible] & elementa, sive nullo [illegible] corpore, ut ipsum totum universum corporeum, quod & nos confessi sumus a [illegible] huius libri. esse autem huiusmodi spatium [illegible] quantitatis continuae permanentis, [illegible] argumentis probant. Nam, quod sit continua quantitas, inde perspicuum esse volunt, quia divisibile est in infinitum, [illegible] dimensiones [illegible]

Veterum sententia ponentium spatium trinae dimensionis fixum & immobile.

Ut probent dari huiusmodi spatium.

Et ipsum quantitatem continuam.

[illegible] locorum [illegible] [illegible]

[illegible]

Quod vero sit [illegible], ea [illegible] [illegible], [illegible] Nam [illegible] [illegible] semper [illegible], aliosque [illegible] localis motus, qui semper ex aliquo [illegible] in aliquid immobile progreditur. Nam si [illegible] motu locali [illegible] [illegible], fieri [illegible] posset, vt mobile [illegible] [illegible], [illegible] tamen [illegible] à quo, nec perueniret ad terminum ad quem; quæ contradictionem implicant, fieri enim posset, vt [illegible] [illegible] à quo [illegible] mobile, & terminus ad quem illud [illegible].

[illegible]

Quod denique sit quantitas externa, ex eo [illegible], quia non haberet corporibus à quibus occupatum, [illegible] vel recedentes illas [illegible] [illegible] non esset [illegible] & immobile, [illegible] migraret, quod fieri non potest, si est interna [illegible] quantitas.

[illegible]

Hanc sententiam Arist. in lib. Prædicamentorum, cap. de quantitate, [illegible] Philosophus [illegible] proponitur, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], quæ enim ille in [illegible] de quantitate agens, de [illegible] [illegible] dimensionis [illegible] intelligantur. [illegible] 4. Phys. [illegible] cap. 4. [illegible] de loco disputauit, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] esse spatium ipsum, sed superficiem [illegible] corporis continentis locatum.

[illegible]

Nobis tamen, [illegible] ex dubitatione [illegible] Prædicamentum Vbi [illegible] hoc [illegible] ostendendum est hoc [illegible] spatium sit vera [illegible] quantitas. Quod [illegible] ex eo constat, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esset, aut [illegible] [illegible] in solum Deum conuenire [illegible], quod fieri nequit; quia spatium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] necessarium [illegible]. Adde, si [illegible], aut substantia esset, aut accidens. At substantia esse non potest, quia neque incorporea [illegible], cum sit diuisibile, neque corporea, quia constaret materia & forma, quod [illegible] posse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] accidens, [illegible] quia non esset sine subiecto, aut ex subiecto in subiectum, hoc est, ex locato corpore in [illegible] [illegible] [illegible], quia spatium [illegible] locatum, accidens vero non [illegible] subiectum.

[illegible]

Deinde ex eo constat, non esse spatium quantitatem, [illegible] esset quantitas, [illegible]

[illegible] quantitas esset, [illegible] corpus, [illegible] quantitatis [illegible]. Ex hoc autem [illegible] quantitas, non est spatium [illegible] corporis [illegible]; [illegible] corpora [illegible] esse quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] spatium [illegible] [illegible] alio spatio in quo esset, & illud alio, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] quantitas [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible].

Ad hoc argumentum Philoponus [illegible] [illegible] respondet, [illegible] esse quantitatem [illegible] dimensionem [illegible] [illegible], & tam [illegible] spatio, nec posse simul esse cum alia materiali [illegible] immaterialis, & tamen esse spatium, [illegible] quia immateriale est [illegible] locum [illegible].

Philoponi [illegible] [illegible].

Sed quæro, cur dicat corpus esse quantitatem materialem, spatium immaterialem. Si propterea quod corpus constet vera materia, spatium vero [illegible], iam [illegible] corpus prædicamenti quantitatis substantiam corpoream, ac proinde quantitatem à substantia quanta non distinguit, quod supra [illegible] impugnatum est. Si propterea, quod corpus est vere ac realiter diuisibile, spatium vero non item (dicat enim aliquis illam realem diuisibilitatem in plures [illegible] partes, quæ [illegible] [illegible] possunt, materiam appellasse, [illegible] superficiem quoque [illegible] esse quantitates immateriales, [illegible] [illegible] in [illegible] corporum & [illegible] [illegible] constat enim & ipsas vere ac realiter esse diuisibiles. Quod si propterea dicit corpus esse quantitatem materialem, spatium vero immaterialem, quia corpus est quantitas [illegible] materiæ, spatium vero non [illegible] etiam superficies quantitas materialis, quam tamen docet esse immaterialem, & proinde [illegible] [illegible] superficiem, ut dictum est. Quamquam [illegible] [illegible] [illegible] Philoponus, quantitatem illam trinæ dimensionis, quam spatium appellat, [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vacuum, nullaque ratione illud [illegible] posse, [illegible] spatium, id est, quantitatem illam trinæ dimensionis, quam ponit à corpore diuersam, [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] locata. [illegible] nulla alia [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] quia accidens non [illegible] sine subiecto. Alioqui [illegible] subiecto non indiget, sed [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible];

[illegible] [illegible] [illegible] Philoponum [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

Sectio II.

[illegible]

Ambulatio est quantitas per posterius. positam & simplex. [illegible] A ta [illegible], sed analogice, ac proinde non
tam continuitate & commensuratione; [illegible] positam per se in praedicamento esse.
[illegible] est quantitas [illegible] dimensio-
nem, [illegible] in sua ratione [illegible].

5 Postremo, quia locus est superficies [illegible]
[illegible], hoc non [illegible] ei, quod denominat lo-
catum: superficies autem [illegible] quantitas [illegible]
di [illegible], id est, [illegible] ei,
quod denominat quantum [illegible] dimen-
sum, ut [illegible] & [illegible], [illegible] B
[illegible] praedicamenta, ut albedo vestis, &
albedo [illegible] (illa enim denominat [illegible]
tum, & pertinet ad praedicamentum Haben-
di; haec autem denominat album, & pertinet
ad praedicamentum Quantitatis) [illegible]
[illegible] species eiusdem Praedicamenti. Ita
patet, [illegible] locum quidem verum & realem,
[illegible] ab Aristotele constitutum esse [illegible]
[illegible] quantitatis esse [illegible] vnde [illegible]
quae illam [illegible] fieri de eo mentionem C
huic loco. Haec de quantitatibus permanen-
tibus dicta sint; nunc de successiuis, ac pri-
mum de motu.

SITNE MOTVS VERA quantitatis species.

QVÆSTIO VIII.

Argumenta pro parte negatiua.

SECTIO I.

Motum non esse speciem quantitatis. 1. MOtum non esse veram speciem quan-
titatis & ex libro Praedicamentorum,
cap. de quantitate, & ex hoc ipso loco, in quo
de speciebus quantitatis diligenter dissери-
tur, apertum videtur. Nam, in Praedicamen-
torum libro, cum Aristoteles enumerat ea, E
quae sunt per se, & non per accidens quanta,
nullam facit mentionem de motu: cum au-
tem producit exempla quantorum per acci-
dens, tum eodem modo ait motum esse
quantum per accidens, quo album & alia
sunt quanta, quae certe nemo dubitat esse
vere ac proprie quanta per accidens.

2. Hoc etiam loco, in quo versamur, plane
ait, motum esse quantum per accidens, idque
ratione magnitudinis, super quam fit mo- F
tus, quod etsi solum intelligatur de locali
motu, [illegible] in caeteris.

3. Accedit & hoc argumentum: Motus defi-
nitur ab Aristotele 3. Physic. cap. [illegible] & cap.
[illegible] *Actus entis in potentia, ut in potentia
est*, in hac autem definitione nulla particula
est [illegible], cum haec omnia [illegible] in
pluribus praedicamentis. non est igitur mo-

Quot modis possit motum spectari.

SECTIO II.

HÆc quaestio est [illegible] ad in-
[illegible] tamen difficultatis explicabitur, si
quadruplex motus ratio perspecta fuerit.

Animaduertendum igitur, motum qua- *Quadruplex consideratio motus.*
tuor modis potissimum spectari posse. Vno,
vt ab alio in aliud [illegible], quo pacto voca-
tur actio. Altero modo, vt in aliquo ab alio 1.
accipitur, qua ratione vocatur passio. Tertio, 2.
vt est forma imperfecta, quae tendit in perfe- 3.
ctionem, sub qua consideratione definitur
ab Aristotele 3. Physic. loco paulo ante cita-
to, cum dicitur: *Actus entis in potentia, ut in
potentia est*, & sub eadem peculiari ratione
vocatur motus, & a quibusdam forma fluens.
Quarto, vt continuus est, quo pacto non ha- 4.
bet peculiare nomen apud Arist. sed appella-
tur a quibusdam fluxus formae.

Ac de prima quidem & secunda conside-
ratione nulla pene est controuersia. omnes
enim fere dicunt, motum primo modo
spectatum constituere praedicamentum a-
ctionis, secundo autem passionis. Sed de reli-
quis duabus non mediocris controuersia est. D
Nam, cum forma tendens in suam perfectio- *In quo sit po-
nem, semper [illegible] in eam tendit, continuitas sita quaestionis
[illegible] difficultas.*
[illegible] quos est [illegible] 5. Metaphys. quaest. 13.
& Gandauus [illegible] & quidam re-
centiores [illegible] distinctionem [illegible] ab al-
tero, dicuntque motum, vt motus est, esse es-
sentialiter continuum, & poni per se in hoc
praedicamento. quod non fuit alterum ab
altero discernere, ipsum, inquam, fluxum E
formae a forma fluente. Quo errore capti-
vi (quae accidentium appellatur) [illegible]
[illegible] hallucinantur, vt docet Ari-
stoteles primo Elenchorum libro, capite 5.
Quod igitur hi [illegible] sentiant, & qua ra-
tione motus ad hoc praedicamentum perti-
neat, & quo pacto continuitas se ad motum
habeat, iam explicandum est.

F *Quo pacto motus pertineat ad praedicamen-
tum quantitatis, & qua ratione con-
tinuitas motus se habeat ad
motum.*

SECTIO III.

PRima assertio. *Motus, quatenus motus, Motum, vt
non ponitur per se in praedicamento illo, motus est,
sed reducitur ad illud.* Probatur ex eo, qui- in nullo pra-

[illegible] posse poni, sed reduci ad plura. Probatur 1. Motum esse analogum.

motum praedicari, quo modo dicitur, vt motus est, a- A nalogice, quia [illegible], et [illegible] tra caeteros auctores, quia 3. Physicorum lectione [illegible], communis alia sententia fuit, in quibus est Alexander Aphrodisaeus, Auicenna, Themistius, Philoponus, Simplicius, & Arabs Commentator, et omnium grauissimos ex nostris, D. Thomam, Magnū Albertum, Aegidium Romanū, & alios quamplurimos, quod & satis intelligitur [illegible] B [illegible] definitionis. Atque haec est tertia ratio pro parte negatiua primo quaestionis propositae.

2. Esse quod imperfectū & incompletum.

Deinde, quia motus, vt motus est, cum dicat actum imperfectum, hoc est, partim acquisitum, partim acquirendum, est incompletum quiddam. Neque obstat, quod tempus etiam, quod omnes completum ens esse affirmant, nunquam totum acquisitum sit, sed semper, dum est, partim videatur acquisitum, partim acquirendum. Re enim vera tempus non acquiri- C tur, cum nunquam totum simul esse possit, sed est mensura acquisitionis temporariae, quae mensura in ipsa successione consistit, quemadmodum & continuitas ipsius motus, id est ipsius actus, seu formae, partim acquisitae, partim acquirendae.

3. Tertio, quia si in aliquo Praedicamento per se poneretur motus, aut poneretur in praedicamento actionis, aut passionis, aut quantitatis. neque enim aliud superest in quo poni D posse videatur, nisi quis cum Henrico in lib. 5. c. 11 de generibus entium faciat, constituendū esse quoddam per se praedicamentum solius motus, & specierum eius, quod ipse facit vnū ex quinque, ad quae omnia, quae sunt, reuocanda existimat. at haec dici nullo modo possunt.

Motum non poni per se in actione, aut passione.

Nam, quod non per se ponatur in actione & passione, plane ostendunt diuersae earum rationes. Alia est enim ratio motus, alia actionis & passionis, vt Aristoteles luculenter E tradit 3. Physicorum lib. cap. 3 text. 22. quo etiam loco adiungit, actionem & passionem inesse motui, vt potentes eius quasdam proprietates.

Neque in quantitate.

Quod autem neque in quantitate, duabus rationibus probatur. Vna, quia esset essentialiter quantitas continua successiua, imo, quaedam successio. si successio, ergo alicuius esset successio, nec sane alterius, quam motus: quare motus esset successio [illegible]. Altera, F quia si esset essentialiter quantitas continua, diuiderentur sane in motus speciales per differentias pertinentes ad praedicamentum quantitatis, at diuiduntur per ordinem ad terminos existentes in diuersis praedicamentis. Id enim colligit Aristoteles 5. Phys. lib. cap. 2 & a text. 8. & 10. tres esse motus speciales ad quantitatem, qualitatem, & locū, quia quan-

A titas, qualitas, & locus, quae motu acquiruntur, [illegible] genera. Quod demum motus constituendus aliquod per se praedicamentum, in quo motus sit summum genus, eius vero species sint motus speciales, ex eo intelligi potest, quia vt Henricus quidem, qui eius sententiae auctor fuit, [illegible] quo motum genus summum faceret, nisi quatenus continetur B quippiam esse actioni & passioni in motu, id est actioni & passioni commune, vt earum genus sit quasi subiectum vtriusque, praesertim cum actioni & passioni nihil essentiale commune esse possit, sed analogum. Postrema pars assertionis inde elicitur, quia motus, vt motus est, reducitur ad praedicamenta terminorum, quae plura sunt, non ad vnum tantum.

Non esse per se praedicamentum motus.

Motum reduci ad praedicamenta terminorum.

Obiectio.

Sed contra hanc assertionem sic obijci- C tur: Motus, qua ratione est motus, est de genere continuorum, vt tradit Aristoteles initio 3. Physicorum. ergo est essentialiter continuus, ac proinde per se ponitur in praedicamento quantitatis, vt species quaedam quantitatis continuae. quod enim Aristoteles his verbis loquatur de motu, vt motus est, plane constat, cum eo loco inuestiget definitionem motus.

Solutio.

Ad hanc obiectionem dicendum, Aristo- D telem non dixisse motum esse de genere continuorum, sed esse continuorum, id est, numerari in rebus continuis, quamquam nihil referret, si dixisset, esse de genere continuorum. Nam eodem modo intelligendum id esset, atque cum dicere solemus, cygnum esse de genere candidorum, & hominem de genere bipedum, cum tamen nec cygnus essentialiter sit candidus, nec homo bipes. Itaque hoc solum significat Aristoteles ijs ver- E bis, nullum motum reperiri posse, qui non sit continuus, quemadmodum non solidum fieri etiam non posse, vt dicas motus, qui non sit in loco ac tempore.

Alia obiectio.

Obijci quoque potest contra eandē conclusionem: Motus, vt motus per se & intrinsecus, successiuum est quiddam. at successiuum esse est essentialis differentia quantitatis, quae genus quoddam constituitur commune motui & tempori. ergo motus, vt F motus est, spectat ad Praedicamentum quantitatis.

Dilutio.

Huic obiectioni occurrendum est, dicendo motum, vt motus est, esse per se successiuum non tamen in primo modo dicendi per se, sed in secundo.

Motum, vt est continuum, [illegible]

Secunda assertio. *Continuitas motus, qua motus quatenus continuus est, constituit speciem quandam continuae quantitatis a motu distinctam.*

Assertio Hec assertio et [illegible] probatur, quia [illegible] continuitas est quantitas [illegible] continuitas vero motus [illegible] magnitudinis, [illegible] superficiem & corpus [illegible], cum hæc sit permanens, illa successiua. [illegible] autem continuitatem motus à continuitate temporis, ex eo primum patet, quia continuitas motus sæpe est magna, cum temporis est parua; & è contrario parua, cum temporis est magna. Nam, cum motus est celer, tum continuitas temporis breuis est, continuitas autem motus longa: cum vero tardus, tum continuitas temporis longa est, motus autem continuitas breuis. Deinde, quia continuitas temporis semper est vniformis, motus autem non semper, sed tempus semper mensura est, mensurata motum, non item motus temporis, nisi aliquando à posteriori, cum motus vniformis est & tempus [illegible].

Ex his patet, qua ratione motus ad nullum prædicamentum pertineat, & qua ad prædicamentum quantitatis. Vnde manifestum relinquitur, & illam esse rationem motus, vt motus est, ab ea, qua continuus est; quod in superiori sectione à quibusdam negari diximus. Quo autem pacto continuitas motus se habeat ad motum (hoc enim non immerito quæri aliquis) id alia assertione explicemus.

Tertia assertio. *Continuitas motus se habet ad motum, vt eius affectio inseparabilis, atque adeo vt eius proprietas.* Quod enim motus dari non possit sine continuitate, ex eo constat, quia non alia ratione daretur, nisi si fieret per sola quædam instantia certi alicuius temporis: quo pacto quidam [illegible] continui putauerunt. at hoc pacto iam motus non esset vnus motus, at proinde nec motus, sed multæ mutationes momentaneæ: quiesceret enim mobile inter quælibet huiusmodi instantia, cum nulla detur immediata. Quod vero eius continuitas sit eius affectio, manifestum est, quia est affectio consequentis continuitatis, quæ nihil aliud est, quam motus. Quod denique sit propria & per se illius affectio, ex ratione probatur: quia [illegible] motum, quatenus motus est, & ex illius natura quasi nascitur. Neque enim motus & eius continuitas sunt duo aliqua disparata, sed alterum sequitur alterum, & quasi ex eo profluit. non possit autem motus ex sua continuitate, sed continuitas ex motu.

Solutio argumentorum.

SECTIO IIII.

QVæ ad argumenta, quæ initio [illegible] [illegible] pro parte negatiua [illegible] [illegible] est ad primum, [illegible] dicam, [illegible] quatenus est [illegible], sed etiam, quatenus continuum, reduci ad prædicamentum. Alioqui similiter etiam, quatenus continuum est, esse etiam quandam ad aliquid accipi tendens, & proinde esse incompletum quiddam, & reduci ad prædicamentum quatenus; sed non recte sentiunt. Primum, quia motus, non quatenus continuus est, sed quatenus tale continuum, est ens incompletum. Non quatenus continuus, quia alioqui omnis continua quantitas esset incompleta. Nec quatenus tale continuum, nempe successiuum, quia successiuum, vt tale est, essentialiter continuum est, ac proinde species completa sub completo genere collocatur. Deinde, quia continuitas motus non est ipsa via ad aliquid acquirendum, sed illi accidit. non enim est ipsa acquisitio, sed successio acquisitionis, & propria eius affectio, nempe ipsius motus, cum nihil aliud sit motus, quam acquisitio quædam, vt superius dictum est. Postremo, quia si motus est via quædam, & incompletum quiddam, quia est quippiam successiuum, tempus quoque esset via quædam, & incompletum quiddam, cum & ipsum sit successiuum. quod non modo ceteri omnes, sed etiam ij ipsi negant.

Dicendum igitur, Aristotelem non numerasse in prædicamentis motum inter quanta per se, sed per accidens, quia non alia succession voluit inter quanta per se, nisi ea, quæ in tempore species quantitatis habebantur, quæque apertam & vulgatam per se ferunt mensuræ rationem, cuiusmodi non est motus. Quanquam, cum numerat motum inter quanta per accidens, fortasse accepit motum, vt motus est. Illo enim modo non dubium est ex dictis, motum esse quantum per accidens; cum continuitas illi sit accidens, hoc est, ad essentiam eius non pertineat.

Ad secundum eodem modo respondere possemus, nisi constaret Aristotelem accepisse hoc loco motum, vt continuus est. Dicendum igitur, duobus modis Aristotelem (vt & Simplicius sensit) accepisse in hoc cap. quantum per accidens: vno modo proprie, pro eo nimirum, quod non extensione interna sibi, sed à [illegible] dicitur, quo pacto candor dicitur esse in extensione, quanta est superficies, cui adhæret: altero improprie, nempe pro eo, in [illegible] requirit priori extensione alterius [illegible] dicere possemus, superficiem & corpus esse quanta per accidens. [illegible]

Solutio primi argumenti pro parte negatiua.

Refellitur 1.

2.

3.

Vera argumenti solutio.

Solutio secundi arg.

Quo modo Arist. appellauerit motum quantum per accidens.

Continuitatem motus esse affectionem & proprietatem ipsius motus.

in media superficie esse aliam lineam, & in medio corporis superficiem, qui tabem rotam priores cum plane [illegible]. Nam hanc sententiam esse probabilem, non dubium, quia superficies requiritur ad quantitatem lineae, & corpus continuationem superficierum, sine quibus nulla superficies, nullumque corpus, aut pars corporis esse posset. Cum ergo Aristoteles ait, motum esse quantum per accidens, non primo, sed posterius modo id accipiendum est. Neque (B) enim motus sola quantitate magnitudinis, supra quam fit, dicitur quantus, cum habeat propriam & peculiarem extensionem distinctam ab extensione magnitudinis, sed ideo dicitur quantus propter magnitudinem, supra quam fit, quia cum motus, vt exstat sua etiam natura, aequalitas priori extensionis magnitudinis.

Solutio tertii arg.

Ad tertium perspicua est responsio ex dictis. Sed ad 3 Physicorum text. sexto, decimo- (C) sexto & vigesimo tertio, cum motus, vt motus est, analogus sit, & insuper in eo plurima quaedam, quoniam definitio motus, vt motus est. haud mediocre negotium Physicis exhibere solet, operaeprecium facturi videmur, si ad eam explicandam aliquantulum digrediamur.

QVO PACTO MOTVS, vt motus est, definiatur apud Aristotelem.

QVÆSTIO IX

Quid nomine motus intelligendum sit apud Aristotelem, cum ait motum esse actum entis in potentia, vt in potentia est.

Sectio I.

Quid sit producere.

ILLud igitur primum animaduertendum est, quantum ad hoc, producere, creare, generare seu fieri, mutari, & moueri, non parum differre inter se. Nam produci, est, accipere esse ab alio quo; etiamsi id, quod illud accipit, non aliud numero accipiat, sed vnum & idem habeat contrarium est *habere*, in iis, quae principium & finem habere possunt. Creari est, accipere aliunde ex nihilo, cui contrarium est annihilari,

Quid creare.

Quid generare.

seu omnino esse desinere. Generari autem, seu fieri, ac effici, est, accipere esse ex aliqua subiecti parte praeexistente, quae vicem subiecti habeat respectu alterius, cuius contrarium est corrumpi, hoc est, resolui in id, ex quo genitum seu factum est. Mutari, est, aliter se habere quam prius, sed id sit transeundo in instan-

Quid mutare.

(A) ti ab vno statu in alterum, siue successiue. At moueri est, mutari successiue.

Quid moueri.

Deinde illud animaduertendum est, cum quae mutantur, aut etiam mouentur, cum transeant ab vno statu in alterum (quos Philosophi, ut Diuus Thomas 7 quaest. 45 art. 2. & 3 contra Gent. cap. 17. & 18. & 1 part. ibid.) terminos appellant, alterum a quo, alterum ad quem) necessario existere debent prius sub termino a quo, posterius sub termino ad quem; alioqui quonam pacto dicerentur transiisse ex vno in alterum? Quod si ita est, manifestum videtur generationem & corruptionem contrariam, ne esse proprie mutationes, aut motus, proprie dictos, quae generantur & corrumpuntur; quandoquidem id, quod generatur, transit a non esse ad esse, & id, quod corrumpitur, ab esse ad non esse, neutrumque existit sub vtroque termino. Quo sit, vt etiam generatio & corruptio numerantur inter mutationes aut motus, non nisi ratione sic appellentur, nisi quatenus coniunguntur cum mutatione subiectorum, ex quo res generantur & in quod corrumpuntur. Illud enim solum est, quod transit ab vno statu in alium, & sub vtroque terminorum existit, tametsi falso quidam sibi non nostra conceptione esse transeuntes respectu terminorum, quae generantur & corrumpuntur, quia singunt ea, quae generantur, praeexistere cum privatione sui esse, postea autem cum suo esse; contra vero, quae corrumpuntur, prius cum suo esse, postea cum eius priuatione. quae falsa omnino sunt, & plane ridicula; quemadmodum & ipsam creationem, & annihilationem rerum (quod diuinum est) singimus esse mutationes quasdam rerum ex non esse ad esse, & ab esse, ad non esse; quasi ea, quae creantur, prius existant sub non esse, & postea sub esse, contraque ea, quae annihilantur, prius existant sub esse, & postea sub non esse, cum re vera in transitum non reperiatur a potentia. Ea enim sola, quae creantur incipiunt esse simpliciter, & quae annihilantur, simpliciter esse desinunt sunt, illa mutationem etiam subiecti absoluunt: eodem pacto accidit in simplici productione formarum pendentium in suo esse a subiecto, cum vltimo rationum naturalium per mutationem subiectorum esse incipiunt. Nam, etsi nec creantur, cum educantur de potentia subiectorum, neque item generantur, cum non sint composita ex forma & subiecto, ut quae omnino mutantur: cum non prius existant sub non esse, & postea sub esse, tamen imaginamur ea illa mutari a non esse ad esse, perinde ac si a parte rei existerent ante esse, ad illud ex non esse transirent: & similiter eum

Duplex terminus mutationis, a quo, & ad quem.

Cur generatio & corruptio inter mutationes numerentur.

Ea sola, quae creantur simpliciter esse, simpliciter.

Formae a materia pendentes neque creantur, neque generantur.

A eam sine annihilatione, ac corruptione per simplicem quandam desitionem poneret, singimus in eas mutari ab esse ad non esse, perinde ac si in rerum natura in transitum reperientur. Produci ergo & iliæ, & langues, et desinere dici possunt, creari autem, aut annihilari (cum naturaliter quidem esse incipiant aut desinant) generari, aut corrumpi, aut denique mutari, nisi sufficient ordine dici non possunt.

Produci posse, & in tempore esse desinunt.

Tertio animaduertendum est, præter eam differentiam motus & mutationis, quam tetigimus, et mutatio possit esse momentanea, motus autem necessario sit successiuus, ac temporarius, aliam esse non prætereundam, quod mutatio momentanea (siue per se, intellige, siue per accidens) potest esse tam inter terminos positiuos, quam inter alterum positiuum, alterum negatiuum, siue priuatiuum: quo pacto materia in generatione aeris transit a forma aquæ ad formam aeris, & ad priuationem formæ aquæ: in corruptione autem ad formam aquæ, & ad priuationem formæ aeris. At motus necessario sit inter terminos positiuos, quia transitus a priuatiuo ad positiuum, aut a positiuo ad priuatiuum, non potest fieri in tempore, cum forma & eius priuatio (intellige simpliciter denominantes) sint contradictoria in eodem subiecto, nec possit subiectum successiue vnam deserere, & alterum acquirere, vt sæpe possit cum termini sunt positiui. Nam, vt nigrum in album transit per fuscum, quod nec album, nec nigrum est: & ex frigidam calidam per tepidum, quod nec calidum est, nec frigidum. Neque id solum accidit in qualitatibus, sed etiam in quantitatibus & locis; siquidem ex quantitate minore in maiorem significant transitur per medium: & ex vno loco in alium, etiamsi immediati sint transitur per locum, qui aut sit omnino alius ab vtroque, aut partim prioris complectatur, partim posterioris.

D Deinde illud considerandum, mutationem quamlibet siue momentaneam, siue temporariam duobus modis posse accipi: vno pro sola abiectione termini a quo, aut sola acquisitione termini ad quem, quæ potest appellari mutatio simplex: altero pro vtroque simul, quæ potest dici mutatio complexa, & significatur verbo Græco μεταβολή, hoc est, transmutationis, quam Latino motus aut mutationis exprimimus. Transmutationis enim vocabulum vtrumque terminorum magis declarat, & eum a quo recedit, & eum ad quem accedit, cum enim post alterum, ita vnum abesse succedere significet.

Mutationem quamlibet duobus modis posse accipi.

A Hæc autem ita sunt, cum motus ab Aristotele definitur, sola transmutatio temporaria complexa motus intelligenda est, propterea quod ea tantum quæ inter positiuos terminos existit tantum quorum vnus partim mobile est, dum mouetur, partim sibi alterum solus terminus, cum mutatio simplex, quod complexa, vt ex simplicibus constat, ita ex illis facile intelligatur.

In definitione motus abstracta pars mutatio complexa intelligitur.

B Quod si quis obiciat, generationem quoque & corruptionem in definitione tribuendi ab Aristotele, cum in atque videtur earum exemplis atque alterum mutationem, et generationem & corruptionem atque esse mutationes temporarias, neque exceptis inter positiuos terminos, respondendum est, generationem & corruptionem duobus modis accipi posse: vno pro sola introductione & abiectione formæ substantialis: altero pro dispositione, qua paulatim subiectum C præparatur ad eiusmodi formæ introductionem abiectionemve, non quidem quatenus is progressus consistit in dispositione ad perfectam dispositionem terminatur (hoc enim pacto non differunt generatio & corruptio ab alteratione per accidens) sed quatenus terminatur ad formam ipsam substantialem, eiusque expulsionem. Nam, cum subiectum disponitur, iam quodammodo habet id, ad quod disponitur magis autem, aut minus, quatenus magis, aut minus ad illud appropinquat.

Obiectio.

Dilutio. Generatio & corruptio dupliciter considerari possunt.

D At generatio & corruptio hoc modo sumptæ & temporariæ sunt, vt perspicuum est, & inter positiuos terminos exercentur. Fiunt enim successiue, vt sæpe scribit Aristoteles, & progrediuntur ab eo, quod minus tale est, ad id, quod magis, & ab eo, quod magis tale est, ad id, quod minus: quemadmodum fit motu augmentationis, & diminutionis; intensio & remissio, quod sic intelligatur. Quæ enim sucE cessiue generantur & corrumpuntur, in principio quidem generationis & corruptionis nec generantur nec corrumpuntur, multo autem minus genita aut corrupta sunt: in ipso autem progressu non datur instans; in quo non vere dicatur, id, quod generatur partim genitum esse, partim generandum adhuc: quemadmodum & id, quod corrumpitur, partim corruptum esse, partim corrumpendum adhuc, ac magis & minus genitum, aut F corruptum esse, positiui sunt termini, & magis genitum esse, est magis habere esse rei generandæ: contra vero magis corruptum esse, est minus habere esse rei corrumpendæ.

Generatio & corruptio quo pacto sint temporariæ & inter positiuos terminos fiant.

Sed adde etiam, alio etiam modo generationem fieri inter positiuos terminos, vt ex dictis patet, velut generationem aeris ex aqua, & corruptionem eiusdem in aquam; etiam

hec intrinsece non esse per se terminos gene- A rationis & corruptionis, sed per accidens. *Substantiā per se fieri duobus modis.* Duobus enim modis substantia fit per se: vno, ex non tali substantia, & tunc substantia fit in instanti, quia inter contradictoria non datur medium: altero, ex minus tali substantia, nempe ex subiecto minus disposito, quod iam censetur esse substantia generanda, sed minus quam cum completè posita est. vtroque enim modo generatio est inter certos & B determinatos terminos, vt dici possit exerceri per se inter illos, & non per accidens. *Quando per accidens fieri dicatur.* At, cū vna substantia dicitur fieri ex alia *substantia*, vt aer ex aqua, tum substantia dicitur fieri per accidens, quia termini nō sunt certi & determinati. Neque enim potest aer generari ex igne aut terra, atque ex aqua. Quod si quædam substantiæ fiunt ex certis & determinatis substantiis: vt homo ex embryone, & embryo ex semine: tamen quia id non vniuersè accidit, C *Cur dixerint Philosophi ex substantijs non fieri vnam ex alia nisi per accidēs.* asseruntur Philosophi in substantiis non fieri vnam ex alia nisi per accidens, quia non fiunt vniuersè ex certis & determinatis. quod idem in corruptione substantiarum obseruandum est. Corrumpuntur enim per se in non tales substantias, & in minus tales. In alias autem substantias non corrumpuntur, nisi per accidens, quia non in certas & determinatas, vt aer non solum in aquam, sed etiam in ignē aut terram. tametsi quæ sunt in certas & de- D terminatas corrumpuntur, vt homo in cadauer. Atque hæc de generatione & corruptione substantiarum, quæ sunt generatio & corruptio simpliciter.

Generatio & corruptio accidentiū explicantur. Alia ratio est in generatione & corruptione accidentium, quæ sunt generatio & corruptio secundum quid. Nam non solum accidentia fiunt per se ex non talibus, & ex minus talibus, & corrumpuntur in non talia, & in minus talia, quo pacto magis calidū fit ex E nō calido, atq; ex minus calido, & corrumpitur in non calidum, & in minus calidum; sed etiam fiunt per se ex aliis accidentibus, & corrumpuntur per se in alia accidentia, si modo sint ex iis, quæ ex aliis fieri possint, & in alia corrumpi. Nam, cum omnia accidentia quæ ex aliis fieri possunt, & in alia corrumpi, habeant contrarium, & nunquam fiant, nisi ex suis contrariis, aut ex mediis, quæ vicem vnius contrarii comparatione alterius habent; F & similiter nunquam corrumpantur, nisi in contraria, vel media: sequitur, nunquam eorum generationem & corruptionem contingere quoslibet terminos positiuos indifferenter, sed semper inter certos & determinatos; cuiusmodi sunt contrarii. quod sane in substantiis euenire non potest, cum substantiæ non sint sed habeant contraria. Quod, si modo sint ex iis, quæ ex aliis fieri possint. propter accidentia, quæ nō habent contrarium, [illegible] si [illegible] per [illegible] di accidentia, cum absolute, & non in tanta vel tanta perfectione fiant, ex non tali fiunt, vt [illegible] ex non [illegible].

Cum ergo motus definitur, motus nomine intelligendæ quoque sunt generationes, & fortasse etiam corruptiones. *Nomine motus in definitione ab Arist. quæ possint generationes & corruptiones intelligi possint.* non tamen generationes illæ, quibus tale ens fit ex non tali, aut etiam ex alio tale, neque etiam corruptiones, quibus tale ens in non tale, aut in aliud tale corrumpitur. Nā generationes, quibus tale ens fit ex non tali, vt homo ex nō homine; & corruptiones, quibus tale ens in non tale corrumpitur, vt homo in non hominem, non sunt successiuæ: quibus vero vnum ens fit ex alio ente, aut in aliud ens corrumpitur, vt in substantiis quidem sunt mutatio- C nes per accidens (vt iam explicatum est) & completæ etiam quædam, cum [illegible] in instanti [illegible] accidens sunt tamen completæ. Quare intelligendæ sunt generationes illæ, quibus aliquid fit ex minus tali, & fortasse corruptiones, quibus aliquid corrumpitur in minus tale. quādo & omnes sunt generationes, sunt corruptiones, & temporales mutationes sunt D & simplices etiam, & exercentur inter positiuos terminos, ac denique sunt mutationes per se, quæ inter eas aliis mutationibus temporariis simpliciter, ac per se, & quæ inter extremos positiuos per se exercentur, definiri ac explicari possint. Cur autem non omnino asseruerim comprehendi corruptiones, inferius sect. 4. patebit.

Explicatur definitio motus.

SECTIO II.

IN ipsa vero definitione sunt, qui nomine *Quid actus nomine in definitione motus intelligendū.* actus, operationem intelligant, quod motus sit propria operatio naturæ. Sed nō placet eorum sententia. Primum quia operatio idē est quod actio, siquidem operari agere est, & [illegible] quæ non habent vim agendi, nec operandi habent: vt materia, quantitas, & relatio. at motus non est formaliter actio, vt dictum est, & omnes concedunt. Deinde, quia si motus quatenus motus, esset operatio, quicquid moueretur, operaretur etiam, nullaque potentia, etiam diuina aliter [illegible] *An nō probatur.* quia neget posse Deum mouere lapidem sursum, & [illegible] sola negatione [illegible]

Quod

Quod si dicas nō posse Deum efficere, quæ motum sine [illegible] operetur, quia tunc motus est etiam operatio non actiua sed passiua, tam debere motum aliquem esse formaliter passionem. quod non minus absurdum est, quam esse formaliter actionem. cum non minus accidat motui suscipi ab aliquo, quam ab aliquo procedere.

Aliorum expositio reijcitur.

Alij sentiunt, nomine actus intelligendum esse actum secundum. Verum cum actus secundus sit operatio, & hac ratione distinguatur ab actu primo, qui est forma, vt patet ex 2. libro de Anima *cap. 1. text. 5.* si motus nomine non est intelligenda operatio naturæ, nec intelligendus erit actus secundus.

Qui ex vera sententia actus nomine in definitione motus intelligendus.

Dicendum igitur, intelligendum esse actum eum, qui præcedit primum & secundum, vt primus & secundus loco etiam sumantur, & distinguuntur inter se. Nominat enim actus in ea distinctione pro actu perfecto, quia si sit forma, quæ principium operationis est, dicitur primus actus, si vero sit ipsa operatio, dicitur actus secundus. & quamuis interdum operatio sit realiter motus, formaliter tamen non est motus: sed vel est actio immanens, quæ sæpe non est verus motus, vt actus sciendi, vel actio transiens, vt calefactio, quatenus ab agente procedit: nam quatenus accipitur a patiente, non dicitur operatio, sed passio: nec per eam, vt accipitur patiens operatur, *sed patitur*.

Dubitatio. Responsio.

Sed quæret aliquis, qui fieri possit, vt actus ille præcedat primum, cum nil detur prius primo. Ad quam dubitationem respondendum, non posse quidem dari prius primo absolute, sed prius primo perfecto. talis autem est actus inchoatus, & nondum perfectus. Vnde non est mirandum, quod Themistius *in sua Paraphrasi 3. Physi. cap. 2.* motum definiens actum primum eius, quod est in potentia, vt in potentia est, accepit enim primum non pro primo ex perfectis, sed pro primo absolute, qui est actus inchoatus, nec dum absolutus.

Verum aduerte, etsi nomen actus in definitione motus accipiatur, seu, vt Dialectici dicunt, supponit pro actu inchoato, & nondum perfecto, tamen non accipi pro illo formaliter, vt nondum perfectus est (sunt enim differentiam actum explicat particula sequens) sed absolute pro actu in communi: quo pacto etiā animal sumitur in definitione hominis pro solis hominibus (non pro aliis rebus sumuntur genera atque differentiæ in definitionibus) tamen non sumitur formaliter pro hominibus, vt homines sunt, sed vt sunt viuentia sensibilia. ne genus in definitione omnia formaliter dicat, quæ continentur sub definito, differentiaque a [illegible] genere a [illegible].

[illegible] expositio impugnatur.

Alexander, & Simplicius, [illegible] *text. ?*, referunt, definitionem motus [illegible] motum mutationem esse, quod [illegible] vt [illegible] est: in qua definitione pro [illegible] ponitur mutationem, sed [illegible] si contentum non est [illegible] esse velit significare in verbis [illegible] rationem accidentalem temporariam [illegible] per enim accidentalia [illegible] temporaria, [illegible] substantialem & momentaneam, vt dispositio ad illam [illegible] non tamen [illegible] verba [illegible] explicant, quod [illegible]. Deinde, quia nō omnis accidentalis mutatio est dispositio ad substantialem, vt patet in augmentatione, & in plerisque motibus secundū locū. Postremo, quia si nomine primi intelligitur accidentalis temporaria, [illegible] particula redundat, cum [illegible] dicitur.

Quod Simplicius de lectione suspicatur, impugnatur.

Simplicius item suspicatur, Aristotelem 3. *Physi. com. 6.* pro actu scripsisse ἐνέργειαν, non ἐντελέχειαν, vt non habemus, quod energia significet actum quemlibet, endelechia vero actum perfectū, seu perfectionem aliquam. Sed non est, cur de nostra lectione dubitemus, quia Aristoteles in hoc ipso cap. indifferenter vtitur nomine ἐνεργείας, & ἐντελεχείας: tum etiam, quia cum actus etiam perfectus, seu perfectio dupliciter haberi possit, & perfecte, & imperfecte, nihil incommodi est, si motus dicatur actus, seu perfectio, modo sequentes particulæ, quatenus perfectio illa sit, declarent, nimirum inchoata, nec dum perfecta.

Nomine entis in potentia quid intelligendum in definitione motus.

Sequitur in definitione *entis in potentia, seu entis, quod est in potentia*, in qua particula, nomine potentiæ intelligenda est potentia, quæ nondum est expleta per actum: quo pacto dicimus rem calidam non iam habere potentiam ad calorem, cum alia ratione potentiam habet respectu caloris, nempe eam susceptiuam, quæ non est sublata per calorem, sed perfecta & quasi satiata. hac ergo particula intelligimus motum esse actum, qui partim iam sit, partim nondum sit in subiecto. Nam, cum dicitur *actus illius*, plane significatur inesse illi; cum vero additur *entis, quod est in potentia, seu quod potentiam habet ad illum*, declaratur nondum plene illum habere.

Cur addatur geminatio illa, vt in potentia.

Denique adiungitur reduplicatio, seu geminatio illa *vt est in potentia*, quia actus inchoatus nō habebit rationem motus, si non sumatur, quatenus est inchoatus, & vlterius procedit, sed solū qua ex parte ad præsentem terminū peruenit. Nā, si calor, qui introducitur, aliquis inspiciatur, ea tantū ratione consideretur,

qua

quacunque perfectionem in hoc instanti cõsecutus est, non habebit hanc rationem motus, seu acquisitionis formæ, sed formæ certæ perfectionis iam acquisitæ. Alioqui cum ita accipitur, vt non tantum spectetur, quæ ex parte introducta est, sed etiam quæ est immediate introducenda, tum omnino habebit veram & germanam motus rationem. Licet *quæ est immediate introducenda*, quia si nulla quæ se interposita ad maiorem perfectionem promouenda sit; iam in hoc instanti erit actus completus & perfectus tametsi non in tanta perfectione, quantam habetur in fine motus, si in vlterius progrediatur, ac proinde non habebit rationem motus.

Obiectiones contra definitionem.

SECTIO III.

SVnt tamen, quæ contra propositam definitionem, datamque eius declarationem obiici possint.

Obiectio 1. Primum se offert parum admodum definitionis obscuritas; quæ tanta est, vt cum definitio non æque tantum nota, sed notior esse debeat re, quæ definitur; hæc tam multas tenebras motui affert, vt cum ea proposita, quid ille sit declarare volumus, non prius tam acre satis notum ignorare videamur.

2. Deinde, diminutio seu decretio quantitatis, & remissio qualitatis non sunt actus inchoati & imperfecti tendentes ad maiorem perfectionem, sed è contrario actus perfecti ad minorem perfectionem progredientes. quod idem de corruptione dici potest, quæ non progreditur ab esse imperfecto ad perfectum: sed à perfecto ad imperfectum, ac omnino ad non esse, *Vide quæ dicta sunt lib. 5. Institutionum Dialecticarum cap. 9.* Quod si quis occurrat, motus istos contrariis motibus, vt sic dicam, perfectiores, non esse tantæ curæ Philosophis, vt eos Aristoteles comprehendere debuerit in definitione motus, præsertim sane eorum exempla; *quibus Aristoteles* continuo ad explicationem definitionis vtitur. Subdit enim exemplum doctionis & corruptionis & nomine alterationis, quod generale est ad motus contrarios in qualitate, atque remissionem atque intensionem complectitur.

3. Tertio, motus localis non videtur forma partim acquisita partim acquirenda. id enim quod mouetur loco, quatenus sic mouetur, nullam formam acquirit, vt Aristoteles docet 8. Physic. *cap. 7 tex. 59.* Quod si quis dicat locali motu acquiri locum, qui est forma externa ambiens locatum: quid fiet de motu primi mobilis, quod Aristotelis 4. *lib. Physic. cap. 5. text. 45.* sententia non continetur loco, cum sit imo, etiam de motu inferiorum orbium, qui locum non acquirunt, sed semper sunt in eodem? Quid denique de motu quem in vacuo fieri posse certum est? Adde, in motibus quadam recta, qui in his inferioribus fiunt, locum esse illum quem mobile inoritur, partim ab eo acquisitum sit, partim acquirendum: totum enim non simul acquiritur in instanti, & immediate post illum deseritur a mobili.

4. Quarto, proposita definitio neque videtur conuenire acquisitionibus rerum ad alia prædicamenta pertinentium, atque ad prædicamenta substantiæ, quantitatis, qualitatis & Vbi, cum & plurimæ relationes perfectionis acquirantur: vt similitudo maior & minor: magis enim agere, ac pati sunt quoque varij. etiam corpora mouentia esse aut excelso, quæ etiam suscipiunt magis & minus; ac denique in duratione esse hoc tali modo. in duratione nihil aliud est, quam successione quadam continua informari esse: at motus non reperitur nisi in substantia, quantitate, qualitate, ac Vbi, vt testantur exempla, quibus Aristoteles in exponenda definitione vtitur: quanquam ne in substantia quidem reperitur proprie, vt idem docet 5. Physic. summo capitis secundi, tex. 18.

Demum, reduplicatio illa, *Vt in potentia*, non videtur recte addita. Nam, reduplicationes non adduntur, nisi ad exprimendum sensum formalem, vt cum dicimus Socratem ex hac parte esse magnum, quatenus citharœdus: et in definitionibus verba omnia formaliter sumuntur, alioqui non conuenirent rationem formalem rerum quæ definiuntur. Quid igitur opus fuit addere, *Vt in potentia*, seu *quatenus in potentia*, ad explicandum sensum formalem eius, quod dictum erat, *entis in potentia*, cum formaliter intelligendum esset necessario? Quod si reduplicatio ab Aristotele addita est ad verbum *actus*, vt sit sensus, motum esse actum entis in potentia, quatenus ipse actus est in potentia: sane profecto motum non esse actum qui inest, sed qui inesse possit, atque adeo quandiu mobile sine tum mouetur, cum nihil actus, seu formæ habet, dummodo habere possit: quod tamen fieri nequit.

Dissolutio obiectionum.

SECTIO IV.

SEd hæc non admodum difficulter dissoluuntur. Ad primum dicimus, motum cognitione simplici esse rem per se satis notam: non tamen in communi tempore; sed in suis quibusque orbibus, potissimum vero in locali: at cognitione distincta, præsertim in perfecta com-

Dissolutio primæ obiectionis. Motum cognitione confusa notum, definitione distincta non item.

communiter sumptum, esse rem cognitu difficilem, vt ipse Aristoteles docet 3. Phys. cap. 2. text. 13. idque ea ratione quod nos natura mista sit quodammodo ex actu & potentia, magisque videatur habere potentiæ, quam actus, cum nos terminum, ex quo speciem & rationem sumit, sit in potentia, dum res mouetur, non actu. Vnde Plato in Dialogo de Ente, ad genera non entium potius quam entium, motum redigendum existimauit. Non igitur mirum si cognito motu in suis quasi speciebus cognitione simplici, tum primum illum videamur ignorare, cum nobis illius definitio proponitur. Id enim propterea accidit, quia cognitio distincta difficilior est quam confusa, eorum maxime, quæ & analoga sunt, & valde generalia: adde naturæ etiam variæ & inconstantis.

A locali, qui in vacuo spatio, ne aliquo loco, vtitur dimensione fieri potest, vt si corpus loco moueretur per inania spatia, quæ extra cælum sunt, alio transferretur. sed de eo qui fieri solet in rerum natura, qui semper fit adiuncto verum acquirendo loco, aut in vero loco & reali.

Aduerte tamen, ad motum qui fieri solitus est, non esse per se necessarium integrum locum, sed satis esse locum quoad eam partem, supra quam, seu, vt generalius dicam,

B iuxta quam fit motus: vt V. G. ad motum anguis supra lapidem, aut nauis supra mare, satis est superficies lapidis & maris, quæ inferiorem anguem, nauemque continent. Nam etsi superior & ex lateribus deesset superficies, nihil minus illa mouerentur: acquirerent enim paulatim eam superficiem supra quam mouentur. Eadem ratione vt perpendiculum descendat iuxta parietem, & formica supina moueatur sub fornicem, satis sunt superficies, non supra quas (si proprie loquamur) sed

C iuxta quas mouentur, parietis inquam, & fornicis. quandoquidem aliæ partes loci circundantis necessariæ non sunt ad eiusmodi motum.

Solutio 2.
Cum motus ad alios explicandos, de in defi. motus non parti...

Etsi motus ex contrariis fiant, vel per se acquirantur.

Ad secundum dicitur, non parum probabile esse, Aristotelem in definitione motus comprehendere noluisse motus, vt ita dicam, obiectiuos, decretionem scilicet, remissionem & corruptionem: tum quia non per se intenduntur a natura, quæ sui auctoris conditionem imitatur. (*Creauit enim*, inquit Sapiens, *cap. 1. vt essent omnia*, non vt esse desinerent, nisi per accidens & consecutione quadam) tum etiam quia ex acquisitione tanquam ex contrario notiori & nobiliori, facile obiectio intelligi potest. Atque hoc

D modo exempla decretionis & corruptionis, quibus vtitur Aristoteles, non sunt allata ad exponendam immediate definitionem motus, sed ad explicandam naturam eorum motuum, qui contrario progrediuntur modo, atque ij qui proposita definitione immediate comprehenduntur. Quod si nomine actus, siue perfectionis, quæ in definitione motus quasi genus ponitur, intelligamus etiam actus corruptiui, & vt ita dicam perfe-

E ctiones corruptiuæ: quo pacto dicimus, ea perfectius decrescere, aut remitti, aut denique corrumpi, in quibus maior imperfectio formæ habetur acquisita: tum demum dici poterit hoc genus motuum in definitione tradita comprehendi, exemplaque omnia ab Aristotele tradita, ad eam explicandam immediate spectare.

Solutio 3.
Ex Aristotelis sententia per motum localem nullam formam inhærentem per se acquiri.

F Ad tertium dicendum, Aristotelis sententiam in loco citato esse, per motum localem nullam formam absolutam, & in mobili inhærentem acquiri, nisi forte per accidens, vt consequitur ex motu calefactio: acquiri tamen formam absolutam extrinsecam quodammodo informantem, nempe locum ipsum Aristotelicum, vt in motu recto, aut aliquem modum existendi in illo, vt in motu circulari. Non loquitur enim Aristoteles de motu

Etiam primum mobile etiam apud Aristotelem in loco est.

Quare, cum obiicitur, primum mobile non contineri loco, vt in eo moueri possit, missis nunc variis de hac re opinionibus, concedendum id quidem est secundum Aristotelem, si nomine loci intelligatur integer locus: sed negandum, si intelligatur locus quoad partem eius necessariam ad motum localem. mouetur enim supra superficiem conuexam inferioris orbis, a qua infime continetur. quæ superficies dici potest locus primi mobilis, si non totalis, certe partialis. Nec obest, quod ea superficies non est immobilis, vt super eam primum mobile mouetur acquirendo & relinquendo continenter partem post partem: nam etsi non est immobilis absolute, est tamen immobilis quatenus incidit cum superficie, vt ita dicam, spatij, quæ designatur inter spatium quod primum mobile occupat, & quod occupat secundum mobile: est enim ea superficies omnino immobilis, quemadmodum & spatia inter quæ designatur. At si semper res

Vera est inuincibilis sententia de loco ad motum localem per se requisito.

ipsas, vt sunt, non vmbras rerum philosophando consectaremur, dicendum sane esset locum ad quem, & in quo fit & quem mobile natura fieri potest localis motus, esse aut superficiem imaginariam, quæ circundat quodlibet spatium aut spatium ipsum quod mobile paulatim occupat, vel in quo paulatim mouetur: hæc enim est vera & inexpugnabilis sententia de loco, ad motum localem per se, & ex necessitate requisito. Verum, quia nec superficies imaginaria quæ circundat

[illegible] ipsum sit ex [illegible] A [illegible] & [illegible] Aristoteles [illegible] ad [illegible] qui [illegible], [illegible] superficiem corporis continen- tis, [illegible] appellatur [illegible], [illegible] est, quatenus [illegible] immobilitatem su- perficiem imaginariam, quae spatium mobi- le [illegible], quamvis ipsa realis superfici- es moveatur, & [illegible] circa mobile, velut su- perficies [illegible] circa [illegible].

Loci immo- bilitas unde petenda.

Neque enim probamus sententiam eo- rum, qui immobilitatem loci constituunt in respectibus quibusdam ad ea, quae immobi- lia sunt in rerum natura ad caelum, inquam, terram, & polos, seu vertices mundi. Nam cum neque isti sint res verae ac reales, facilius est respicere ad superficies imaginarias spatij quae tot sunt, quot loci veri & reales. At [illegible] sublatis etiam verticibus mundi & centro terrae, adhuc su- perficies spatij [illegible] essent, et reales superfici- es continentes mobile, dicerentur ratione illarum immobiles.

Quod orbes caelestes sub primo mobi- li per motũ acquirant. Eccentrici orbes, & epi- cycli [illegible]. [illegible] non esse per se consi- derationem physici.

Ex his patet, quid ad caetera, quae in eodem argumento continentur, respondendum sit. Nam, orbes caelestes, qui sub primo mobili continentur, etsi non acquirunt novum lo- cum, acquirunt tamen novum modum exi- stendi in illo, cum eorum partes continen- [illegible] quandoqui- dem [illegible] do, [illegible] eccentricis & epicyclis, qui locum [illegible] fieri potest, [illegible] rationem Physicam [illegible]: [illegible] Aristoteles 4. lib. Physicorum E capite octavo, [illegible] propter [illegible] quod [illegible] de loco vero, [illegible] locum [illegible].

Responsio ad 4. Acquisitio propria.

Ad [illegible], [illegible] motum est, [illegible] [illegible] Hoc [illegible] [illegible]

[illegible] acquiritur, posteriorem [illegible] est [illegible] quantitati [illegible] est, quia ut [illegible] [illegible] & [illegible] quod posterius acquiritur, [illegible] B [illegible] tempore [illegible] acquirit, si per motum & in tempore: [illegible] in augmentatione acquiruntur [illegible], quae posterius acquiruntur, & qualitas quae in alteratione [illegible], [illegible] in loco prius acqui- [illegible] in loco posterius acquisi- ta [illegible] locum totaliter [illegible] partes [illegible], C [illegible] continuum acquisitionem quantitatis, qua- litatis ac loci comprehendi in definitione motus, [illegible] est, & esse proprie acquisi- tionem continuam. Quod idem dicendum est de acquisitione [illegible] disputationum.

[illegible] Quando [illegible]

Hinc autem iudicare possumus neque ad re- lationem, neque ad actionem, passionemve, neque D ad Quando esse motum proprie dictum, sicut [illegible] motus definitus est, 3 Physicor. [illegible] & significatione, [illegible] quacunque [illegible] Nam, quod [illegible] [illegible] E [illegible], nec propinquitas cum minore, nec minor cum maiore, [illegible] [illegible] Quando. Nam, [illegible] & [illegible] sunt [illegible].

In situ, & habitu [illegible].

At de situ, & habitu alia ratio est. Nam, [illegible] formam

[illegible] dubium est, quia [illegible] [illegible], aut [illegible], quod [illegible] applicamus corpori, cum [illegible] [illegible], aut [illegible], [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] induimus. Non docet tamen Aristoteles spectare ad hanc [illegible] prædicamenta esse motum, quia [illegible] pertinent ad prædicamentum Vbi, ut [illegible] cap. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quadam consideratione proxime prædicamentum conficere videntur. Habitus [illegible] est compositum quoddam [illegible] [illegible] substantia, [illegible], & qualitate figura, quod [illegible] acquiritur, [illegible] in [illegible] non potest. Quod [illegible] pro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quidem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] motui ad localem [illegible], quia [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible], vel [illegible] ad [illegible] illam, ut [illegible] ad [illegible] [illegible] vel [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] induimus, [illegible] ad habitum, [illegible] ad [illegible] applicamus. [illegible] porro [illegible] [illegible] [illegible] substantiæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse ad motum localem, non [illegible] tem esse formaliter motum localem: quia neque acquisitio loci pro superficie accepti [illegible] localem motum, [illegible] superficie quæ continet locatum [illegible] [illegible] quo pacto spectat ad prædicamentum Vbi, id quod pertinet motum localem.

Alia [illegible] probat Aristoteles in 5. Physic. cap. 2. [illegible] ad substantiam [illegible] [illegible], ad relationem, actionem & passionem non esse motum. Ad substantiam, quia motus non est nisi inter contraria, substantiæ autem nihil est contrarium. Ad relationem, quia relatio acquiritur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] potest, ut Socrates [illegible] [illegible] sed solo Platone, Socrates [illegible] similis esse Platoni. Ad actionem autem & passionem, quia sunt [illegible] ipse motus. Nam, quod ad motum non [illegible] ad [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 5. Physic. cap. [illegible] [illegible] [illegible], de Quando & Habitu nihil addidimus, ea [illegible], colligi potest.

[illegible] duas rationes Aristotelis, & soluntur quædam argumenta.

SECTIO V.

SEd videtur Aristoteles [illegible] probare ad substantiam & relationem [illegible] pro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Hæc, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tamen pro [illegible] [illegible] hanc [illegible] dici possit. Cum [illegible] [illegible] quidquam esse contrarium, non [illegible] contraria [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] & frigus, intelligendum est, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] contraria [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] non solum non habet contrarium [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] habet per [illegible] [illegible] [illegible], non potest [illegible] [illegible] in eadem specie, ut [illegible] acquiri possit. At tamen [illegible] [illegible] [illegible] modo, habet tamen contrarium posterior, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Vnde & [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], vel quia non sunt alterationes ad generationem ordinatæ, vel quia [illegible] non habent contrarium priori modo, [illegible] proprie dictum, ex accidenti [illegible], [illegible] [illegible], nempe quia [illegible] [illegible] accedit ad id quod illuminatur. [illegible] [illegible] a principio motus [illegible], [illegible] in fine motus [illegible] [illegible] in instanti producitur: quia non habet contrarium proprie dictum, quod [illegible] [illegible]. Atque hæc de [illegible] Aristotelis.

Pro defensione autem posterioris [illegible], [illegible] [illegible] modis [illegible] posse. Vno, [illegible] pro [illegible] varietate, qua [illegible] [illegible] habeat quam prius, & hoc modo non dubium est, quin acquisitio cuiuscumque relationis realis sit motus, [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] Socrates [illegible] similis Platoni [illegible], sola [illegible] [illegible] in Platonem. [illegible], [illegible] [illegible], quæ est vera actio & passio [illegible] [illegible] Platonis, ad [illegible] in [illegible] ut Socrates [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] hoc modo [illegible] [illegible] [illegible] D. Tho. [illegible] [illegible] 17. [illegible] Aristotelis, nobisque [illegible] [illegible]

momentaneam, nempe ipsam formæ substantialis introductionem non esse mutationem: quippe quæ non solum tum non agit generans, sed actionem terminat, resultante alterium forma ex actione præuia. Dixi autem, *formæ substantialis*, quia momentanea formæ accidentalis introductio, quemadmodum potest esse vera actio & passio, ut momentanea illuminatio; ita potest dici vera mutatio in hac significatione. Hoc autem
B modo verum est, quod Aristoteles ait, relationem acquiri posse sine ulla mutatione subiecti, in quo est, nempe sola mutatione alterius. Tertio modo sumitur mutatio pro ea tantum, quæ non solum est vera actio & passio, sed etiam verus motus: quæ est valde pressa & restricta mutationis usurpatio. Possunt hæc distingui in generatione ignis, cum ex silice in tenebris excutitur. Nam, attritio silicis, & attenuatio, ac calefactio particularum, ex quibus scintillæ gignuntur, est mutatio & primo, & secundo, & tertio modo, cum sit vera actio verusque motus. Inflammatio vero ipsa, seu formæ ignis introductio, etsi est mutatio primo modo, non est tamen secundo, nec tertio, quia non est actio, sed actionis terminatio. Illuminatio autem aeris circumstantis, etsi est mutatio primo & secundo modo, cum sit vera actio, nec terminet illam præcedentem actionem; est quidem mutatio primo & secundo modo, sed tamen non tertio, quia fit in instanti. At similitudo quæ in eodem instanti resultat cum in aere circumstante, qui tenebrosus erat, quam in aere qui alibi erat illuminatus, etsi est mutatio primo modo, non tamen est secundo nec tertio, quia ut resultat in aere quantumcunque remoto sine eius mutatione secundo modo sumpta, ita & in propinquo non ex vi talis mutationis, nisi per accidens.

In generatione ignis e silice triplex mutationis acceptio ostenditur.

Explicatio Aristot. cum probat ad relationem non esse motum.

Cum igitur Aristoteles ex eo probat, ad relationem non esse motum, quia relatio potest acquiri sine subiecti mutatione, neque accipit mutationis nomen primo modo, nec falsum affirmat: neque item tertio, quia incurreret vitium petitionis principii, sed secundo, quo pacto recte concludit. Nam, cum omnis motus sit actio, licet non vicissim, recte ostenditur non esse motum ad relationem, quia relatio potest advenire subiecto sine
E subiecti mutatione secundo modo sumpta. Sed iam ad institutam argumentorum solutionem revertamur.

Quinti argumenti solutio.

Ad quintum argumentum dicendum est, reduplicationem illam, *ut in potentia*, non esse adiunctam ad verbum actus, sed ad verba, *entis in potentia*, ut ex iis, quæ ab Aristotele dicuntur perspicuum est. Subdit enim, *ut ab-*

A *itrabile, quatenus alterabile est, &c.* & infra *ut ædificabile quatenus ædificabile est, &c.* Quamuis autem verba in definitione formaliter intelligenda sint, sæpe tamen quia aliter accipi possunt, ex explicatione earum explicari solent, quod in definitione motus accidit. Nam, quia prima definitionis verba sic intelligi possunt, quasi diceret Aristoteles motum esse formam eius, quod illam habere
B potest, quatenus ex parte illam habet, ideirco additum est, *ut in potentia est*, hoc est, quatenus adhuc illam habere potest, ut intelligeremus motum non esse actum iam omnino existentem in re mobili, sed partim existentem, partim exspectantem post, sine continuatio progressu ab imperfecto ad perfectum in eo cadit. Atque hæc de motu dicta sint.

Definitionis motus declaratio.

C
NVM TEMPVS SIT vera species quantitatis.

QVÆST. X.

Quod tempus non videatur esse vera species quantitatis.

SECTIO I.

QVod demum attinet ad tempus, quod Aristoteles in Prædicamentis numerat inter species quantitatis continuæ, hæc
D sunt potissimum argumenta, quæ illud ab hoc prædicamento videntur excludere.

Argumenta partis negatiuæ.

Primum, quia tempus definitur *numerus motus secundum prius & posterius*, ex quarto libro Physic. cap. 11. tex. 100. & 101. numerus autem non est vera species quantitatis, nisi vulgari quadam ratione, ut supra dictum est. 1.

Secundum, quia si numerus non esset excludendus a veris speciebus quantitatis, cum 2.
E tempus definiatur numerus esse, saltem non esset tempus quantitas continua, cum tamen species ab Aristotele in Prædicamentis ponitur.

Tertium, quia si non esset animus, & præcipua eius vis, quæ dicitur mens, quæ numeraturam partes motus, nullum esset tempus, ut Aristoteles docet eodem Physic. libro, cap. 14. text. 131. Quo fit, ut tempus non modo non sit species quantitatis, sed ne ens quidem reale, cum pendeat ab apprehensione intellectus. 3.

Quartum, quia tempus est quantum per accidens, ut Aristoteles hoc loco tex. 18. affirmat, nec solum affirmat, sed etiam ex eo probat, quia ideo est quantum & continuum, quod motus sit quantus ac continuus. Si ergo non est quantum per se, igitur nec vera species quantitatis. 4.

Quæ-

[illegible]

SECTIO II.

Explicatio partis affirmatiuæ.

PRo explicatione huius quæstionis aduertere, tempus duobus modis spectari posse: vno vt est duratio motum absolute acceptam: altero vt est duratio motus finita, certa & nobis nota, vt seculū, annus, mensis, dies, hora. Hac distinctione proposita, duabus conclusionibus facile expeditur quæstio.

Prima conclusio pro quæstionis affirmatiua.

Prior conclusio. Tempus priori modo consideratum est vera species quantitatis continuæ. Quæ conclusio ex eo probatur, quia tempus est cōtinuum per se extensum, ac peculiari ratione continuū. *Extensum,* quia omnis motus circumscripta quauis apprehensione intellectus habet suam durationem. *Per se extensum, & peculiari ratione continuum,* quia si hæc haberet per accidens, ex eo maxime id proueniret, quia esset extensum & continuū sola extensione, ac continuitate motus, cuius est duratio. at non ita res habet. Sæpe enim videmus paruā extensionem continuitatemq; temporis, cū magna est motus, vt si motus est celer; sæpe etiā contra tēporis magnā temporis, cum paruus est motus, vt si motus sit tardus: atque adeo in ipso cœlo, licet motus essent celeriores, aut tardiores, tamen eandem esse quantitatem sua extensionis, continuitatisque seruarent. Alia igitur est extensio & continuitas temporis, alia motus quo fit, vt tempus non sit & continuum extensione ac continuitate motus, sed sua propria & peculiari.

Ac de tempore hoc modo considerato intelligitur id, quod ait Aristoteles 5. Physicorum, text. 1. & libro quinto Phys. capite decimoquarto, a text. 17. & aliis in locis, omnem motum fieri in tempore; tum enim motum fieri in tempore, vt motus lapidis, siue inferiorum, qualē ipse putat fuisse motum cœli, quilibet sublata omni apprehensione intellectus, habet suam durationem, atque ita fit in tempore, priori modo sumpto.

Opinio non improbabilis de extensione temporis.

Quanquam vero non esset improbabile, dicere, tempus hoc modo spectatum non esse extensionem distinctam ab extensione, & continuitate motus, sed esse illam eandem, quatenus incidit in continuam extensionem temporis imaginarij, quemadmodum locus realis non habet extensionem continuitatēve distinctam a continua extensione superficiei, sed illam eandem, vt est immobilis, siue, vt incidit in superficiem aliquam imaginariam & signabilem spacij, vt superius diximus: tamen, cum nullum appareat incommodū, ponere vtramque distinctam, idque sit philosophica consideratione dignius; nunc id, quod a communi sententia tradita retinemus.

Indivisibilia inchoantia & terminantia tempus quomodo dentur.

Aduerte tamen, quemadmodum in continua magnitudine non datur indiuisibile nisi designatione, ita neque mutatum esse in ipso motu, nec instans in medio temporis. In hoc tamen est discrimen inter ista: quod iuxta communem Philosophorum sententiam, in magnitudine finita, & in tempore dantur actu indiuisibilia, non solum ex parte finis, sed etiam ex parte principij. in motu autem etsi datur actu mutatum esse ex parte finis, non datur tamen ex parte principij: repugnat enim dari primum mutatum esse, vt Aristoteles ostendit 6. Phys. lib. cap. 5. text. 4. Quanquam verisimilius videtur indiuisibilia, quæ dantur actu in fine motus, & in principio & fine temporis, esse entitatem aliquam, sed meras negationes vlterioris quidem progressus, quoad ea, quæ dantur in finibus motuum & temporis; præcedentis vero, vt ita dicam, siue successionis, quoad ea, quæ dantur in principio temporis.

Secunda conclusio.

Posterior conclusio. Tempus posteriori modo spectatum non est vera species quantitatis. Hæc facile probatur: quia nulla duratio motus est nobis nota, nisi sit animo apprehensa: id autem, quod pendet ex apprehensione animi, non est ex parte vera species quantitatis, cum ea ratione non sit ens reale. De hoc vero tempore, vt vulgo ostendi loquitur Aristoteles in Prædicamentis, cap. de quantitate, cum ait, *Si quis dicat quantum sit actio, tempore sane eam definiet, annuam videlicet, &c.* Et 4. Phys. lib. capite 10. & text. 88. eadem de causa de hac postrema temporis vsurpatione disserit.

Solutio eorum, quæ pro parte negatiua proposita sunt.

SECTIO III.

Soluitur argumentum partis negatiuæ, & explicatur tēporis definitio.

QVare ad primum argumentum pro parte negatiua dicendum est, tempus posteriori modo cōsideratum esse numerū motus, hoc est, motum numeratum ab intellectu secundum prius & posterius, quæ sunt partes durationis motus: quo pacto seculum est motus numeratus centum annis, annus duodecim mensibus, mensis diebus 30. dies 24. horis, & sic alia minuta temporis. Cur autem tempus non dicatur motus numeratus secundum quascunque partes, sed secundum priores & posteriores, hæc est ratio: quia motus habet quasdam partes simul, vt motus totius hominis partē motus, qua mouetur caput, & partē, qua mouetur pectus, &c. Verū duratio huius

Cur tempus non dicatur numerus quarumcumque partium motus.

partium, cum semel sit, non [illegible] sit, sed diversæ [illegible] partes [illegible] succedentium in [illegible], quæ Socrates [illegible] in hac [illegible] hora, & pars, quæ [illegible] tur in proximo quadrante.

2. *An tempus appellandum sit numerus.* Ad secundum dicendum, quamquam esse apud Philosophos, nam tempus sine partibus spectatum simpliciter numerum appellari debeat, non [illegible] volunt, non simpliciter esse appellandum numerum. Sola enim multitudo [illegible] quantitas [illegible] continua simpliciter [illegible] partes autem durationis motus non sunt multæ quantitates, sed solum [illegible], & multæ dicuntur tamen numerus motus quasi motus numeratus, [illegible], quasi mensura motus. *Cur dicatur numerus motus.* At enim numerum in definitione temporis accipi pro mensura. Lege D. Tho. Simplic. & Themist. 4. Physicorum, tex. 100 & 101.

3. Ad tertium, eodem modo respondendum est. Nam si non sit animus, non erit tempus posteriori modo spectatum. Sed quid? Nonne sublato animo, adhuc esset annus, mensis, & cætera huiusmodi tempora? Essent quidem, hæc omnia quoad id quod materiale est in huiusmodi temporibus, non autem quoad id quod est formale. *Sublato mente annus quidem esset, sed non esset.* Quinquam nec quoad materialia, ista essent distincta inter se, ut diversa tempora, sed ut partes totius temporis [illegible] accepti, non tamen ab animo [illegible], ut diversa tempora, & esse distincta inter se.

4. *Tempus cur dicatur ab Aristotele quantum per accidens.* Quartum, quod contra [illegible] temporis videbatur pugnare, ex superioribus facile dissolvitur. Dicitur enim tempus in loco situm esse quantum per accidens, quasi per aliud, idque ea ratione, quia quantitas temporis pendet a priori ex continuitate motus, quemadmodum & continuitas motus ex continuitate magnitudinis, supra [illegible] est.

SITNE IDEM NVMERO tempus in rebus, quæ mensurantur tempore, an diversum.

QVÆSTIO XI.

Quid in hac re sentiendum sit dicitur.

SECTIO I.

QVærat porro aliquis, sitne tempus unum atque idem numero in omnibus rebus, quæ tempore mensurantur, an vero diversa. [illegible] rationes enim utrinque pugnant.

Nam [illegible] sit numero unum, plures simul [illegible] loquendi [illegible]. Unde [illegible] eadem hora alios [illegible], alios [illegible] plorare, &c. Quod si [illegible] in hac eadem numero, sed in hac eadem specie [illegible] eodem modo dicere possumus, idem animal posse per totam [illegible] horam dormire & vigilare, calere & algere, quia per totam eandem speciem. *Esse tempus numero [illegible] tempus quo [illegible].*

Quod vero non sit unum numero, sed plura [illegible] quæstione dictum. Nam, si tempus est duratio motus, nec [illegible] a motu [illegible] differt, [illegible] motus [illegible] tempora sint necesse est. Accedit quod Aristot. 4. Phys. tex. [illegible] & [illegible] eodem modo [illegible] tempus, quo [illegible] decem [illegible], at [illegible] numero, sed specie eundem. *Quod distinctum.*

Dubitatio explicatur. In hac dubitatione [illegible] quæ [illegible] argumentum, [illegible] dicendum est [illegible] multa numero dari simul in rerum natura, ut probat secundum argumentum, [illegible] confirmatio: sed tamen quasi per antonomasiam in solo motu primi mobilis esse tempus, quia motus ille celerrimus est, [illegible] dominatur, & omnium maxime sibi constat. Atque hac posteriori significatione dicere solemus, in eadem hora alios nasci, alios mori, &c. quod in primo argumento [illegible]. Semper enim id referimus ad certam motam [illegible] motum, ut patet ex horologijs [illegible], quibus non [illegible] motum cælestis [illegible]. [illegible] simpliciter dicendum est in solo motu primi mobilis esse tempus [illegible] acceptum pro quovis tempore, cum [illegible] suam habeat motum durationemve successivam alioqui cum cælum non movebatur [illegible] duce [illegible] gentis suæ Chananæis, nullus motus, qui tunc erat, habebat durationem suam. Aliter tamen Divus Thomas opuscul. 33. capite [illegible], [illegible] capite decimo.

Tempus primi motus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Sed tamen, [illegible] sit de tempore primi motus [illegible] propter primitatem [illegible] [illegible] esse alterum [illegible] dictum est, [illegible] tempus in rebus [illegible], quæ mensurantur [illegible] tempore: ita tamen [illegible] esse in motu primi mobilis tempus [illegible] mensuram [illegible] cum motu primi mobilis; in cæteris autem [illegible] [illegible] quadam [illegible]

Hoc

Hæc ferè sunt communia in hac dubitatione, & [illegible] propter [illegible] [illegible] motu [illegible] Deo [illegible]. De hac autem ma[illegible] lege [illegible] in 4. q. 15. Gatr. in 2. di[illegible] Capreol. in 2. dist. 2. quæst. 2. Simpli[illegible] 4. Physic. text. [illegible] com. 117. & in text. 131. & in sua digressione de tempore ad [illegible] com. Item 4. Physic. Albert. Mag. 4. Physic. tract. 3. cap. 17. D. Thomas in 4. Physic. text. 131. lect. 23. & in 2. d. 2. quæst. 1. ar. 2. [illegible] in 2. dist. 2. quæst. 2.

B

Quid in hac re simpliciter dicendum esse.

SECTIO II.

VErum, simpliciter & absolute, quia primum mobile potestate diuina celerius aut tardius moueri possibile est, etiam à motu cessare, vt accidit tempore [illegible] spatio prædicto [illegible] tempore, & post diem vniuersalis iudicij [illegible]: aliud tempus quàm vnum est, quo mensurantur omnes motus, quotquot simul fiunt in mundo, & fieri possunt quandoque quicumque.

Aliud tempus esse quàm vnum à tempore primi mobilis, quod sit mensura.

Acutius sunt idem dicendum de tempore vno & eodem, atque de vno & eodem loco. Vt enim dicimus, V. G. huius terræ semper esse vnum & eundem, non propter superficiem circundantem, quæ pene continenter est alia atque alia; sed propter speciem extensionis vnam & eandem, quod [illegible] constanter occupatio [illegible]; dicere simpliciter & absolute omnes motus, qui simul fiunt, propterea fieri in eodem tempore, quia fiunt in eodem spatio successiuo: & quemadmodum, ubi deest superficies, quæ corpus circundetur, ipsum tamen spatium extensionis, superficiesque imaginaria, quæ illud circundat, habet rationem loci: ita cùm deest motus, ipsum spatium successiuum, quo mobile non mouetur, habet rationem temporis: & hoc est tempus, quod per se est necessarium ad omnem motum, & in omni motu, siue propriè, qualis erit ea, quæ cœli [illegible] post vniuersalis iudicij diem, siue impropria, cuiusmodi fuit illa, quæ mundi creationem præcessit. Fuit enim ab omni æternitate, differetque à parte posteriori maior aut minor, si Deus ante aut postea mundum condere statuisset.

Idem de tempore hoc, ac de loco esse dicendum.

Ex his colligitur, diem esse tempus vniuersale, quod [illegible] mensurantur omnia, quæ tempori subsunt, [illegible] realis, quod est idem re cum motu primi mobilis, quod [illegible] Persius lib. 1. [illegible] appellat tempus [illegible], [illegible], *Non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum & gra*-

Esse vnum tempus vniuersale.

tiam, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora sæcularia. & Augustinus in Apocalypsi [illegible] cap. 11. [illegible] aliquando [illegible] tempus [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] imaginarium, [illegible] quod ab imaginatione pendeat, quale [illegible] sit, nisi quatenus illud imaginamur, vt Chimæram [illegible], sed quia nihil [illegible] est, sed solo capitur, vt ita dicam, [illegible] [illegible] quod [illegible] locum, qui imaginarius dicitur, nihil est aliud, quàm capedo [illegible] corporum.

Colligimus etiam, tempus reale à tempore imaginario [illegible] complementum [illegible] rationis, [illegible] locus realis ab imaginario. Nam vt locus realis accipit [illegible] mobilitatem à spatio extensionis, vt ex dictis [illegible] patet: ita tempus reale accipit posterioritatem & posterioritatem à spatio successiuo, quod [illegible] perest in omnibus successiua dicere priora & posteriora, alioqui [illegible] simul esse: ac proinde non successiua: [illegible] hoc est discrimen inter motum & tempus, quod in motu [illegible] est, vt aliquid præcedat, & aliquid sequatur, siue citius, siue tardius. Idemque tamen requiritur, vt forma [illegible] acquiratur: nec minus durabilitas est in ratione motus, [illegible] quæ conficitur leuca in [illegible] hora, quàm quæ conficitur in horis. At in tempore necesse est, vt initium & finis, ac proinde medio omnia sint, [illegible] certa distinctio successiua [illegible]: alioquin non erit idem tempus, sed maius aut minus. Si enim duplo tardiores sint termini temporis, duplo quoque maius erit tempus: si duplo propinquiores, duplo minus. Itaque tempus idem nec extendi, nec contrahi potest, cùm motus idem & longior & breuior sit, interdum breuior pro ratione virtutis mouentis aut dispositionis rei mobilis. Cùm ergo tempus reale definitur esse motus numeratus, siue mensuratus secundum prius & posterius: necesse est vt prius & posterius sumantur [illegible] certa, ac proinde non sumantur ex ipso motu, quatenus motus est, sed ex spatio successiuo, quod tamen semper & certam habet successionem, & quæ nulla potentia, vt [illegible] loqui licet, [illegible] extendi aut contrahi potest. Nam etsi Deus potest efficere, vt motus solis in Zodiaco celeritate contrahatur, aut tarditate extendatur, vt spatium, quod nunc Sol annuatim conficit, [illegible] motus esset maius, fieri nullo modo potest. Si enim contrahi posset aut extendi, aliud spatium successiuum quo [illegible] esse, quo eius contractio aut extensio mensuraretur, & pari ratione aliud rursus, quo illius mensuraretur & extensio, atque ita deinceps in infinitum: non

Tempus reale à tempore imaginario complementum [illegible]

C

D

E

Definitio temporis exponitur.

F

Motum Solis in Zodiaco, vt possit aut [illegible], non [illegible] contrahi.

habet ergo tempus reale propriæ rationis complementum, non nisi à spatio successiuo.

Distinctio temporis quæ fit ab animo in dies, annos, lustra, &c.

Illud etiam hoc loco aduerte, etsi tempus reale vnicum & idem est in solo primo mobili vt subiecto inhæsionis, tamen ab alijs inferioribus motibus accipere distinctionem, quâ ei animus applicat. Nam à motu Solis distinguitur in dies naturales & artificiales, ac oppositas noctes in annos, in lustra, in indictiones, in iubilæa, in sæcula. A motu autem Lunæ in menses, in accessus & recessus maris, hoc est, in motus illos, quibus mare accedit ad nos, & à nobis recedit: eodemque modo distinguitur in alias partes diei, vt in horas æquales, quibus nos vtimur, & inæquales, quibus Iudæi vtebantur tam æquales, inquam, nō variantur dicti, sed vnius diei cum horis alterius diei comparata: in qua horarum æqualium distinctione vtebantur motu, aut arenæ aquæve cadentis, aut ponderum, aut recurrentium rotarum vel consuetudine.

Tempus metiri motum vel accommodatione vel repetitione.

Denique illud aduerte, tempus duobus modis posse metiri motum: vno accommodatione sui totius toti motui, quo pacto dies metitur motum diurnum: altero, repetitione, qua ratione annus metitur sæculum, mensis annum, dies mensem, hora diem, semperque minora tempora maiora, in quo genere non datur minima mensura, nisi sensu aut lege, vt in ponderibus & sonis, cæterisque rebus, quæ in infinitum diuidi possunt.

QVA RATIONE TEMPUS differat ab æuo & æternitate.

QVÆSTIO XII.

Sententia quorundam refutatur.

SECTIO I.

Causa tractandæ quæstionis.

Qvoniam tempus conuenire dicunt cum æuo & æternitate, quod omnia sint durationes quædam, operæpretium erit, si hæc inter se distinguamus, præsertim cum necesse sit intelligere, non æuum & æternitas habeant rationem quantitatis, ne vllas quantitatis species à nobis prætermissas esse quis reprehendat.

Nominalium responsio reijcitur.

Ac primum omittenda est Nominalium (Greg. in 1. d. 2. q. 1. Ockam in 2. q. 12.) responsio, quod obscuritate potius, quam distinctione vtuntur. Nam, si vera respondent, tempus esse ipsum primum mobile, æuum ipsas res æternas, nempe angelos, animas rationis participes, & cætera creata, quæ tempori non subsunt, æternitatem esse ipsum Deum. Cum autem eis obijcitur, non quasi ab eis tradi modo res ipsas, sed rationes formales, quibus hæc inter se distinguuntur, non minus important ad connotationes quasdam suo more, id est, parum philosophico confugiunt.

Veterum quorundam sententia, quæ D. Bonauenturæ placuit.

Veteres quidam Scholastici (quos D. Thomas 1. p. q. 10. art. 5. refert) ac Diuus Bonauentura in 2. d. 2. q. 3. etsi alijs verbis, tamen eandem sententiam sequitur, perspecta ipsa rerum natura, illa sic separant. Tempus esse durationem successiuam rei successiuæ, æternitatem vero esse durationem permanentem rei permanentis, æuum autem quasi medium inter hæc esse durationem successiuam rei permanentis: quartam enim complicationem durationis permanentis rei successiuæ, vt plane impossibilem merito præterierunt.

Vt à suis authoribus probatur.

Quod autem æuum sit duratio successiua rei permanentis, (nam cætera perspicua sunt) hunc in modum probant, quia æuum est duratio creaturæ, non cuiusuis tamen, sed eius, quæ in se non habet innouationem & alterationem (sic enim loquuntur) hoc est, successionem in suo esse, cuiusmodi est duratio angeli, animæ rationalis, & materiæ primæ: at duratio cuiuscunque creaturæ necessario est successiua, quod & testimonijs sanctorum Patrum & ratione confirmant. Aiunt enim Patres, hoc esse proprium Dei, non habere in sua duratione successionem præteriti & futuri. Hanc opinionem tenet D. Bonauentura in 2. d. 2. q. 3. August. lib. 9. confess. c. 10. & lib. 11. cap. 11. & tract. … cap. … tom. 9. & tract. 2. in epist. Ioan. cap. 2. Greg. lib. 2. Moral. cap. … & lib. 9. cap. 26. & lib. 16. cap. 10. & lib. 27. cap. 4. Cyril. Alexand. lib. 7. contra Iulianum. Ansel. in monolog. cap. … & alij. Ratio autem idem omnino ostendere videtur. Nam si in duratione alicuius creaturæ non daretur successio præteriti & futuri, idē esset in illa fuisse ac fore: quare cum res, quæ iam fuit, non possit non fuisse, non posset quoque non fore: ac proinde necessario esset futura, quod est proprium diuinitatis.

Primum et secundum argumentum.

Confirmari quoque potest eadem sententia alijs quatuor argumentis. Vno, quia duratio creaturæ non potest esse simul actu & potentia: esset autem crastina duratio, V. G. huius angeli, aut animæ rationalis simul actu & potentia, si eadem esset omnino cum hodierna, quatenus enim est crastina, est potentia; quatenus hodierna, est actu. Altero, quia si esset duratio creaturæ sine vlla successione, non posset eius duratio maior esse, quam alterius: excessus enim durationis sine successione intelligi nullo modo potest: excedit enim altera res alteram duratione, vel quia cum simul desierit, prius illa cœperit, vel quia

quia cum si in duratione esset [illegible] quam [illegible] prius & posterius [illegible] tempus, & [illegible] prius & posterius [illegible], successionem [illegible] Tertio, quia
3 [illegible] habet durationem suam, ut omnes concedunt: at posset successiue habere continuam [illegible], ut [illegible] & obiecti rei eiusdem, eademque ratione consideratur. Cum ergo [illegible] esse eadem duratione durationisque partes nullas res possit habere continuas, successio efficitur, ut eorum duratio successiua sit [illegible].

4 Quarto, quia si duratio angeli esset tota simul & sine successione ulla, cum angelus durature sit in omnes tempus futurum, posset angelus hodie futura contingentia quantumcumque longe distantia non modo cognoscere, sed etiam [illegible]. Hac enim ratione subiicit D. Thomas 1. p. q. 14. artic. 13. futura omnia subiici Dei cognitioni, quod æternitas diuina sine ulla successione complectatur omne tempus futurum. at cognoscere futura contingentia est proprium Dei. habet igitur duratio angeli successionem.

Cognoscere futura contingentia Dei est proprium.

Hanc sententiam, quam quidam recentiores non parum probabilem existimant, mettio à D. Thom. 1. p. q. 10. artic. 5. & quodlib. 10. artic. 4. Henr. de Gand. quodl. 5. q. 15. Ægid. in tract. de Mensura angelorum. Durand. in 2. d. 2. q. 1. Capreol. ibid. quæst. 1. Caiet. in comment. 1 partis q. 10. ar. 5. Richar. in 2. d. 2. q. 3. & reliqui ferè Scholastici in 2. d. 2. reiiciunt. Primum, quia ubi non datur successio in re, non potest dari successio in duratione. duratio enim nihil aliud est, quam continuatio aut permanentia ipsius esse rei. Dico autem *continuatio*, propter res, quarum esse continuum est, *permanentia* vero propter eas, quarum esse [illegible] fluit, sed semper idem persistit.

1. Arg. confirm. ex expositis successionem rejicit a Schola Theologica.

2 Deinde, quia duratio est mensura ipsius esse rei. mensura autem, etsi potest esse indiuisibilis, cum mensuratum est diuisibile, nempe si illud mensuratur per repetitionem, ut unitas numerum; tamen nunquam potest esse diuisibilis, cum proprium & immediatum mensuratum est indiuisibile. Tale enim nec per repetitionem nec per accommodationem illud metiri potest. Cum ergo duratio successiua, siquidem habet in se prius & posterius, sit diuisibilis, esse autem permanens, quod non habet in se prius & posterius, sit indiuisibile, efficitur, ut nunquam non sit duratio successiua, si esse rei, quod proprie & immediate mensurat, semper eodem modo permaneat.

Duratio [illegible].

3 Tertio, quia ut se habet duratio esse successiui ad esse successiuum, ita se habere debet duratio esse permanentis ad esse permanens. [illegible] est, si in duratione esse successiui, quod [illegible] tempus, [illegible] & [illegible] ita in duratione [illegible] prius & posterius in [illegible] esse successiuum, ut docet Aristoteles [illegible] Physic. [illegible] 37. cum ait, prius & posterius in tempore [illegible] prius & posterius in motu. igitur si esse rei [illegible] non habet prius & posterius, neque ipsam [illegible] differentias habere potest.

4 Quarto, quia si qua esset ratio, cur duratio, v. G. angeli esse successiua, ipsius autem esse non esset successiuum, ea maxime videretur esse, quia actio, qua Deus conseruat esse angeli, esset successiua. at non est re vera successiua, quippe cum esse, quod conseruatur, & à quo unitatem accipit, non sit successiuum, ut supponitur. ergo fieri non potest, ut duratio rei mentem sit successiua, esse autem illius permanens.

Actionem, qua Deus conseruat esse angeli, non esse successiuam.

5 Postremo, quia si duratio aliqua haberet partes, quarum aliæ aliis succederent, ipsum autem esse rei, cuius est duratio, non haberet eiusmodi partes: aliquæ sunt durationis partiales, quæ [illegible] præcedentes desinerent, & [illegible] subsequentes inciperent nullo desinente esse, aut incipiente siue totali, siue partiali: intelligi nullo modo potest, quod duratio ulla siue totalis siue partialis incipiat aut desinat, non incipiente nec desinente aliquo esse, aut totali, aut partiali. non potest igitur ullo modo fieri, ut unum sit duratio successiua, si esse rei æternitatem non habeat aliquam successionem.

Quanquam ergo tempus distinguatur ab æuo & æternitate per hoc, quod est duratio successiua rei successiuæ, non distinguuntur tamen inter se æuum & æternitas, quod illud sit duratio successiua rei permanentis, hæc autem duratio permanens rei permanentis, cum ambo sint durationes permanentes, quemadmodum & res, quarum sunt durationes.

Concluditur positam distinctionem non esse aptam.

Ad rationem autem, quæ pro impugnata distinctione initio proposita est, negare oportet omnem durationem creaturæ esse successiuam, Patresque voluisse successiuam esse voluisse. Nam cum illi dicunt, proprium esse Dei, non habere in sua duratione successionem præteriti & futuri, tamen id est durationem pro duratione omnibus, quæ in rebus est. est enim Dei proprium, ut nihil in eo sit successionem, sed omnia permanentia. aliqui habent successionem cadere mutationi, at in creaturis omnis, etsi aliqua sint permanentia, ut earum essentiæ & proprietates: aliqua tamen sunt vel in se, vel [illegible] successiuas, ut illarum [illegible], & plurimas operationes. Cum [illegible]

Soluitur ratio contraria positam distinctionem [illegible]

Explicantur Patres, dum asserunt esse Dei proprium, ut nihil habeat successionem durationem. [illegible]

aeterna, per ... mutationem. ... (quae alias in creaturis ... tatis permanentis) idem esse in ea simul ac ... supponit ... quandoque ... duratio permanentis non ... fuisse, seu praeteritum & futurum, sed aeternitas ... cum praeterito ac futuro ... tamen, et Deus, quemadmodum propter suam independentiam non potest non coexistere praeterito, ita etiam non possit non coexistere futuro: creaturae autem, quae à Deo pendent in B fieri & conseruari, etsi postquam coexistunt praeterito, non possint illi non coexistisse, tamen simpliciter & possunt non coexistisse praeterito, & possunt non coexistere futuro.

Soluitur primum ex additis argumentis. Ad primum vero ex adiunctis argumentis dicendum est, durationem permanentem non diuidi in hodiernam & crastinam, cum non sit successiua, sed solum coextensionem illius cum hodierna & crastina: at coexistentia C non tantum rei aeternae, sed ipsius etiam aeterni Dei est successiua, nec in eo coexistentia vlla cum tempore, idem est praeteritum & futurum. sunt enim relationes quaedam simultatis, vt ita dicam, cum tempore seu reali, seu imaginario, quarum aliae aliis succedunt, quemadmodum & partes temporis, ad quas terminantur.

Soluitur secundum. Durationes aeternae dicuntur maiores. Ad secundum dicitur, durationes aeternorum, etsi in se ipsis non habeant extensionem, et alias intrinsecas sint maiores, aut minores, sicut tempora ipsa, tamen quia coexistunt tempori reali aut saltem imaginario, possunt aliquibus vtcumque & ex accidenti dici maiores aut minores. Si tamen coexistentes soli instanti, quod nihil repugnat durationi permanenti, tunc nulla esset maior aut minor non solum intrinsece, sed ne extrinsece quidem.

5. *Non omnes aeuiternorum actiones mensurari aeuo.* Ad tertium dicendum, aeuiternorum quasdam operationes esse, non tamen mensurari aeuo. Si enim mouentur, aut mouent, is motus mensurabitur tempore successiuo explicato, quod à Theologis dicitur tempus continuum: si vero operentur sine motu, singulae quidem earum operationum, quia non habebunt intrinsecam successionem, non mensurabuntur tempore, sed aut aeuo, aut instanti quodam alterius generis ab instanti E temporario. Nam si quae sunt, quae sint perpetuae nunquam desinentes, ex his mensurantur, D. Thomae, aliisque sequentibus sententiis, operationes, quibus substantiae separatae se ipsas intelligunt, mensurantur aeuo, quemadmodum & ipsae earum essentiae. Si vero sint operationes transitoriae, vt appetitio boni & mali, vel cognitionis aliarum rerum intellectiones, mensurabuntur instanti quodam, quod possit A coexistere vel instanti temporario, vel etiam vera alicui tempori: possunt enim ad dilapsum ... vt sit tota temporalis vel durationem aliquam habere, ac proinde coexistere certo tempori continuo. durare enim illud proprie dicitur, quod momentaneum non est. Quod si loquamur de multis huiusmodi operationibus sibi inuicem succedentibus, cum mensura successio tribuatur alicui tempori, quemadmodum & differentiae priorum ac posteriorum, quae successionem faciunt, mensurabuntur quidem earum multitudo tempore aliquo; verum non continuo, sed discreto: quia huiusmodi operationes non continuantur inter sese, vt faciant aliquam per se extensionem, sed succedunt sibi inuicem sine continuatione, siue id fiat interiecto tempore aliquo, siue immediate & nullo interiecto.

Nihil momentaneum durare proprie dicitur. Quae aliter non tempore discreto mensurantur.

Ad argumentum igitur dicendum est, angelum & animam rationis participem posse habere successiuè contrarias affectiones, sed tamen in tempore discreto, siue id tempus discretum constat vno angeli & animae eiusmodi affectiones habentium. Itaque angelus & anima eadem duratione permanente possunt habere contraria, non tamen eadem coexistentia & parte coexistentiae, sed alia & alia.

Solutio & Cur Deus mensurat futura contingentia, non item angelus. Ad quartum dicitur, non quia Deus vt D cumque complectitur duratione sua permanente tempus omne futurum, idcirco intuetur futura contingentia, sed quia ex se, ac proinde independenter & necessario illud continet. At angelum non ex se, nec independenter, nec necessario complecti duratione sua permanente omne tempus futurum, sed quia eius esse (permanens tamen & minime successiuum) ita conseruatur à Deo in toto futuro tempore, vt possit non conseruari, aut non tamdiu conseruari. Vt enim cognitio intuitiua feratur in rem nobis futuram, oportet vt ipsa eam comprehendat illud tempus, nec expectet vt aliud conseruetur ac intuitu posteriori. locus est de cognitione abstractiua certa, siue simplici scientia futurorum contingentium, vt alibi patebit.

Aliam esse rationem de cognitione abstractiua.

Vera explicatio quaestionis.

SECTIO II.

Aeuum distinguunt ab aeternitate, & tempore, quod & aeternum. ALij volunt hac ratione distinguere tempus, aeuum, & aeternitatem, quod tempus habet principium & finem; aeternitas vero nec principium, nec finem: aeuum autem velut medium inter ea habet principium, sed non finem. Quae sententia, etsi vera dicit, potuit tamen aliter aeuum habere, aut per se illa,

ita, sed [illegible] distinguitur. Nam, etsi A mundus [illegible] habuerit principium, tamen, ut plerique volunt, non habebit finem, quod si non habuisset [illegible], tempus & æternitatem angelorum ratione potius, ac ratione corporum principium non habuissent, sicque ab æternitate non distinguerentur. Vnde patet, hanc distinctionem, etsi vera dicit, tamen non esse per se, sed per accidens. Posset quoque similiter tempus non habere B finem, tametsi finiendum est, & contra æuum, quod finiendum nunquam est, finem habere posset. quo fit, ut hac etiam ex parte nec tempus, nec [illegible] per se distinguatur ab æternitate. Vnde illud manifestum relinquitur, dici [illegible] durationem, quod præpositæ distinctioni non comprehenditur, neque habuerit finem, sed non principium, sicuti [illegible] ab æterno effici potuit. Quod si haec distinctionem auctores dicunt, se non loqui de tempore pro duratione successiua absolute sumpta, sed de ea, quæ à nobis certis finibus comprehenditur, ut de anno, mense, die, horaue: ac [illegible] disputatur de eo, quod absoluta Dei potentia fieri potest, quo pacto concedimus, mundum fieri posse, sed de eo, quod postulat ipsa rerum natura, quomodo nõ conuenit æuo habere finem: primum quidem omittunt temporale, ac præcipua considerationis in hac distinctione [illegible] vera est opinio eorum, qui volunt, mundum, saltem quoad præcipuas res, ab æterno esse potuisse, non minus apte erant æuiterna, ut ab omni æternitate essent, quam ut incipere in tempore. D. Thomas 1 p. q. 10. art. 5 horum distinctionem reiecit, hancque modum ea distinguit. Cum æternitas sit mensura esse omnino permanentis, quanto res aliquid recedit à permanentia essendi, tanto recedit ab æternitate. Quædam autem ita recedunt à permanentia essendi, ut non solum quoad ea, quæ ipsis adiuncta sunt, sed etiam quoad propria substantias sint transmutabilia, et ea, quæ gignuntur & intereunt; atque horum mensura est tempus; quia tempus non solum mensurat existentiam motus, sed etiam ea, quorum substantia est motui obnoxia, hoc est aliquid patitur à motu. Quædam autem ita recedunt à permanentia essendi, ut ipsa quidem secundum substantiam non transmutentur, quanquam aliquid à motu patiantur, sed tamen habent transmutationem annexam, ut corpora cælestia, & cætera incorruptibilia, angeli videlicet, anima rationalis, & materia prima.

Quanquam enim eorum substantia non E

est transmutationi obnoxia, [illegible] [illegible] [illegible] cæli motum in locum & angelorum operationem [illegible] [illegible] rerum est [illegible] quippe [illegible] inter tempus & æternitatem, quia [illegible] mensuratur Dei, qui non solum est immutabilis, quoad substantiam, sed etiam quoad omnia, quæ nostro intelligendi modo diuinæ substantiæ adiuncta sunt, neque [illegible] omnes operationes immanentes. Nam quod transeuntes operationes à Deo profectæ mensurentur tempore aut æuo, nihil est incommodi, quemadmodum nec quod transeuntes & immanentes angelorum, quæ non mensurantur æuo.

Atque est quidem hæc distinctio superiori melior & profundior; sed tamen adhuc rem videtur non penitus attingere. Primum, quia C distinguit has durationes ex adiunctis, non ex iis, quæ ad ipsam formalem rationem durationum spectant. Quid enim attinet respicere ad operationes, cum de mensura existentiæ ipsarum rerum, quæ operantur, agitur? Præterea, etsi res æuiternæ nihil operarentur, essent tamen earum durationis mensura distinguerentur à tempore & æternitate. Oportet igitur in ea consideratione, quia existentia cuiusque rei pendentis existentiam D operationum illius, de eius duratione disserere.

Duratio igitur primum diuidenda est in permanentem & successiuam. Nomine enim durationis in hac diuisione excluditur instans nostri temporis, tametsi improprie nonnunquam à Theologis duratio appellatur. Duratio autem permanens aut est dependens, aut independens. si independens, est æternitas: si dependens, aut ex se est defectibilis, aut E solum per potentiam in alio. si solum per potentiam in alio, ita nimirum, ut naturaliter deficere non possit, appellatur æuum. quod nomine etiam apud Græcos nihil differt ab æternitate. vtramque enim à semper existendo appellant αἰῶνα, quod verbum Latini vertunt & æuum & æternitatem, ab eodem principio vocabulorum ortu, sed ratio sua, ut distinguant durationem æternam à duratione aliarum rerum in- F corruptibilium. tametsi interdum etiam æterna vocantur ea, quæ etiam quorum [illegible] initium durationis nec habuerunt, nec habitura sunt, ut disputationis gratia semper fuisse, semperque fore supponimus. quemadmodum hæc dicuntur ab æterno fuisse, & in æternum fore, quasi vera æternitatis consistentia. Lege supra [illegible]

Quæ omnino non satisfaciat.

D. Thomæ sententia.

Haec distinctio superiori est præstantior.

Cur eorum rem penitus attingere nõ videatur.

Vera & germana diuisio durationum.

Quid æuum nomine ab æternitate differat.

simplicem [illegible] intervallo. Si [illegible] [illegible] perpetuo [illegible] defectibilis [illegible] [illegible] quae non est successiva, neque [illegible], quia defectibilis [illegible], [illegible] instans [illegible] permanens appellari debet [illegible] contra D. Thomam opusc. [illegible] Caiet. [illegible] Capreolus in 2. d. 2. q. 2. Scotus in 2. d. 2. q. 4. [illegible] tempus, qui aevi potius mereretur appellandum [illegible]. Quando dantur successiones, nec est continua, neque ex partibus successivis composita, & dicitur tempus continuum, de quo Physicam Aristoteles 4. Phys. cap. [illegible] & tex. [illegible] [illegible] discreta, quae composita est ex partibus non successivis, sed tamen sibi invicem succedentibus, & appellatur tempus discretum, de quo Theologi potissimum; quale est tempus, quo D. Thom. sententia mensuratur successio plurium operationum instantanearum cuiusque angeli. Lege D. Thom. 1. p. quaest. [illegible] articulo [illegible] & quaest. [illegible] artic. [illegible] & quodlib. 10 articulo quarto. Caiet. 1. p. quaest. [illegible] art. [illegible] Capreol. in 2. d. 2. quaestione secunda. Aegid. tract. de Mensura Angelorum. Durandus in 2. d. 2. quaestione quarta, Albert. Mag. 2. p. summae de quatuor coaeuis. Henr. de Gand. quodlib. 5. q. 13.

Num esse substantiarum corruptibilium mensuretur tempore.

SECTIO III.

Sed est hoc loco non dissimulanda dubitatio, num esse substantiarum corruptibilium mensuretur tempore, an [illegible] vero instanti permanente, quod tempus discretum constituat, an aliqua alia duratione mensura. Nam [illegible] earum generatio & corruptio mensurantur instanti [illegible] temporis, [illegible] [illegible] substantialis introductione: aut [illegible] tempore, si accipiantur pro dispositionibus praeviis ad formae introductionem & expulsionem, res perspicua est.

[illegible] esse [illegible] corruptibilium mensurari [illegible]. Scotus in 2. dist. 2. quaest. 4. existimat illud mensurari aevo, quia esse, inquit, rerum semper substantia est permanens. Existimat enim omnem existentiam creaturae, quae non est successiva, sed permanens, mensurari aevo, sive ea sit defectibilis, sive solum per potentiam [illegible].

[illegible] sentit mensurari [illegible]. Hanc [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] substantiae corruptibilis [illegible] permanens [illegible] [illegible] durationis, quae deficit a ratione veri aevi, [illegible] dam esse [illegible].

Nominales [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] propter [illegible] Henricus, per [illegible] [illegible] instans [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], vt operationum angelicarum [illegible].

D. Th. tempore vulgari. At Diuus Thomas 1. p. quaestione decima, articulo quarto, & [illegible] quaestione [illegible] [illegible], articulo primo, & de potentia quaestione quinta, articulo quarto, [illegible] Albertum [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] mensurari tempore continuo vulgari. Eandem sententiam [illegible] Caietanus 1. p. quaestione decima, articulo quarto, Soncinas 12. Metaph. [illegible] [illegible] [illegible] & alii. Nostram [illegible] non probatur ob rationes sequentes. Primum, quia durationis substantiae [illegible] [illegible] distinguitur in varias [illegible] alia [illegible] [illegible] [illegible] alia [illegible], alia [illegible], & in singulis generibus [illegible], [illegible] [illegible] varia est [illegible] [illegible] temporis, [illegible] [illegible] instans [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] proprie dicitur [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] quae [illegible] [illegible] esse [illegible] instanti temporis discreti.

[illegible] ut [illegible] ex quibus [illegible].

Quae mensurentur tempore. Deinde, quia quorum esse continuatur [illegible] pore, hoc est, ab eo [illegible] per [illegible] aliquam partem, ea mensurantur tempore, vt docet Arist. 4. Phys. lib. [illegible] tex. [illegible] in rebus autem omnibus quae [illegible] & intereunt, [illegible] [illegible] [illegible] partem aliquam temporis, quae [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] non possunt [illegible] [illegible], [illegible] neque etiam [illegible], quae mensurantur [illegible] permanentes: [illegible] hac, cum habeant esse continuum partibus temporis, non habeant tamen esse [illegible] [illegible]. [illegible] tamen [illegible] [illegible] mensurari [illegible] [illegible] [illegible].

Praecipuum [illegible] [illegible]. Tertio, quia quae aliquid patiuntur a tempore, ea mensurantur tempore, vt idem docet eodem loco (quod intelligendum est quoad esse [illegible] & [illegible]) [illegible] generabilia omnia & corruptibilia nemo dubitat pati aliquid a tempore quoad suum esse substantiale, dispositiones enim continenter adeo [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] non modo per qualitates contrarias, [illegible] [illegible] [illegible], cum quibus continenter agendo & patiendo pugnant, sed etiam per ipsum tempus, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Atque [illegible] [illegible] [illegible], cap. [illegible] [illegible] [illegible] tempus magis esse causam corruptionis

[illegible] temporis [illegible] generatio, quàm corruptio.

corruptionis quam generationis. Nam, vt [illegible] inceptione atque finem generabilium atque corruptibilium (vnius enim corruptio est alterius generatio, vt ipse [illegible] *de [illegible] cap. 3. text. 17.*) docet; [illegible] corruptionis illius per accidens, & causa generationis, ipsius autem generationes per [illegible] tamen quia tempus nunquam accrescit, sed semper decrescit (praeteriisse enim non [illegible] augeri, sed minui) merito tempus dicitur corruptionis causa esse potius quam generationis. Quocirca licet Thales Milesius (*Simonide eandem sententiam tribuit Simplic. in 4. Physic. com. 134.*) ea ratione vere dixit tempus esse sapientissimum quod longa experientia rerum pariat scientiam, tamen quia tempus [illegible] *Physic. [illegible] Omnia [illegible] enim [illegible]* [illegible] omnia [illegible] nostrum [illegible] indicatur ab Aristotele 4. lib. *Physic. cap. 13. text. 128.* Pythagoricum Parō, cum tempus indoctissimum appellasset.

Differentia [illegible] substantia [illegible].

Quarto quia res quae mensurantur aeuo, aut [illegible] permanentes, nihil vnquam substantiae, sine incremento [illegible]: at res quae gignuntur & intereunt aliquid aut substantiae, aut formae simul ac materiae successu temporis amittunt: quod in viuentibus quidem palam est [illegible] longo temporis decursu [illegible] depradantur. Atque haec ratio plurimum confirmatur [illegible]: ea enim maxime patientia tempore quae temporis progressu aliquid [illegible].

Quinto, quia essentia compositae substantiae [illegible] cum ipsa essentia compositae ex coniunctione materiae & formae, cum ergo illa, quae gignuntur, & intereunt, aliquando [illegible] aliquando desinat, necesse est, vt eorum [illegible] aliquam varietatē habeat, ac proinde mensuretur tēpore.

Tempus non solum ipsum mensuram motus, sed etiā quietis.

Sexto, quia tempus non motus tantum, sed quietis etiam mensura est, vt Aristoteles *4. Physic. text. [illegible]* docet (quo loco nomine [illegible] est etiam quaecunque [illegible] mobilium, in qua reperiatur prius & posterius) res autem, quae gignuntur & intereunt, [illegible] nullam varietatem habeant secundum substantiam, semper tamen [illegible], aut variari possunt, ac proinde aut mouentur [illegible] secundum substantiam, aut ab eo [illegible] quiescunt, [illegible] ad illum [illegible] habeant potentiam.

Septimo, quia si [illegible] vel corruptibilis cum actu [illegible] (vt [illegible] decretione [illegible]) mensurantur tempore, [illegible] non [illegible], non

A mensurantur [illegible], sed [illegible] ea habeat [illegible] mensuram quod dicimus [illegible].

[illegible] duratio magis ab aeternitate recedit, quàm tempus.

Postremo, quia, si [illegible] ait D. Thomas, duratio generabilium & corruptibilium maxime recedit ab aeternitate: nulla autem duratio magis ab aeternitate recedit quàm tempus.

Accedit plana Aristotelis sententia [illegible]
B Nam 4. Physic. cap. 12. text. 110. [illegible], quae tamquam generabilia & corruptibilia sunt, & omnino quae aliquando sunt, aliquando non sunt, in tempore esse. differat autem in tempore esse nihil aliud esse quam tempore mensurari. Hanc assertionem text. 118. [illegible] confirmat, quod [illegible] Diui Thomae [illegible]. D. Thomae sententiam hac in re [illegible] potius quam aut Scoti, aut Henrici, aut [illegible] & [illegible] opinionem amplecti.
C

Refutatur contraria sententia.

SECTIO IV.

Quibus fundamentis nitantur, qui negant esse substantiarum corruptibilium mensuram aeuum.

MOuent eos primum duo contrariis [illegible] huius sententiae [illegible] fundamenta. Alterum est, quod esse substantiarum corruptibilium sit permanens: id autem quod permanens est, non potest mensurari mensura successiua, vt supra *sect. 2. dictum est* contra
D opinionem D. Bonaventurae de aeuo. Alterum, quod existentia substantiarum corruptibilium, cui semper coniunctum habet motum aut quietem non dubium tamen est, quin ab vtroque [illegible], ac proinde [illegible] aliquam [illegible] durationem mensuram habeat, quam sit mensura motus & quietis.

Deinde quod Aristoteles asserit 4. Physic. cap. 12. text. 108. & 112. tempus esse mensuram
E eius, quod mouetur, & eius, quod quiescit: illius quidem, vt mouetur; huius autem, vt quiescit. *Nam alterius, inquit, motum [illegible] quietem quatenus [illegible] sit metietur. quare id quod mouetur, non a tempore mensurabile simpliciter erit, vt quantum est quoddam, sed vt eius motus est quantus.* Haec ille. Ex quibus videtur perspicuam, Aristotelis sententiam esse, non mensurari tempore ipsum esse rerum corruptibilium, vt accedit & motum
F & quietem.

Denique quod Thom. Opusc. de tempore cap. 3. [illegible] mensurari tempore quod [illegible], sed solū quod esse quod habet in motu, *Quod est, inquit, semper mouetur.* Vnde cōstare videtur, vbi [illegible] ait, esse substantiarum corruptibiliū mensurari tempore, non accepisse nomine *esse* pro esse substantiali, sed pro aliquo accidentali.

[illegible] propositionem. Hec tamen non obstant, quo minus illa propositio [illegible] possit. Nam, prius totum fundamentum [illegible] esse hortatiuus intelligere [illegible] substantiarum corruptibilium esse permanens, ut permanens distinguitur ab eo, quod dicitur esse per se successiuum. Ita Ferrara, contra Gent. capite decimo quinto. [illegible] esse per se successiuum, cuius nullæ duæ partes sibi succedentes possunt esse simul, sed alteram [illegible], quo pacto motus, & ea, quæ per se consequuntur ac continuant motum, sunt successiua: ut tempus, quod sequitur quemlibet motum, & [illegible] quæ sequuntur [illegible] hoc autem pacto non solum esse omnium substantiarum, sed etiam plurimorum accidentium est permanens, quemadmodum & ipsæ substantiæ & accidentia. At si esse permanens sumatur, ut distinguitur ab eo, quod est siue per se, siue per accidens successiuum, negamus esse substantiarum corruptibilium esse permanens. Nam,

Quid sit per se successiuum.

In rebus corruptibilibus & [illegible] successio, a qua dici possit per accidens successiuum.

etsi non est per se successiuum, ut probatū est, tamē potest habere & nō habere successionē quādā ratione partiū substantiæ corruptibilis, quæ cōtinuo fluere possunt aliæ aliis succedere, tametsi interdum omnes simul maneāt in toto aliquo tempore. Ac in viuentibus id plane contingit ratione continuæ nutritionis, qua continue corrumpit aliis atque aliis particulis, aliæ ac aliæ continue generantur, aut partim aggenerantur. In non viuentibus autem, cum omnia mutuo inter se agant & patiantur, contingere potest, ut continuo augeantur aut minuantur per iuxtapositionem aut detractionem. quod etsi non semper fit, potest tamen fieri & non fieri. datur ergo in ipso esse substantiarum corruptibiliū, aut dari potest continua successio prioris & posterioris, si non ratione omnium partium, ut necessario datur in iis, quæ per se successiua sunt, certe, ratione aliquarum, propter quā successionē omnia quæ huiusmodi sunt, appellari possunt per accidēs successiua.

Alio prioris fundamēti subuersio.

Postea etiam simpliciter & sine distinctione respondeti, quamquam esse substantiarum incorruptibilium est permanens, esse tamen continua quadam varietate mutabile, quemadmodum & ipsas corruptibiles substantias, quod satis est, ut eius duratio sit successiua, ac proinde tempus.

Posterioris impugnatio.

Posterius quoque fundamentum infirmum est. Nam, etsi existentia substantiarum incorruptibilium abstrahit a motu & quiete non solum proprie dictis, sed etiam impropriis, hoc est, a continua etiam distantia & aggeneratione partium, & opposita quiete utriusque motus: tamen existentia corruptibilium non abstrahit ab huiusmodi improprio motu & quiete: semper enim aut continuo mutantur, aut mutari possunt, ac proinde, si non mutentur, quiescunt opposita quiete: tamen dubium esse, quin mensurentur eadem durationis mensura, qua mensurantur ii improprii motus & opposita quies.

[illegible] temporis [illegible].

Quod si obiicias, tempus non desinitū mensuram motus improprie dicti, sed proprie, negandum id plane est. modo enim variatio prioris & posterioris sit continua, aut esse possit, sane mensura eius & oppositæ quietis non alia esse potest, quam tempus ab Aristotele definitum. Vnde patet, aliquanto latius apud Aristotelem sumendum esse motum in definitione temporis, quam in definitione motus. Cum autem continua distantia & aggeneratio partium non sit proprie motus, ex libris de Generatione petendum.

Locus Arist. exponitur.

Ad locum Aristotelis ex quarto Physicorum dicendum, nomine motus & quietis in iis verbis intelligendum quoque esse continuam distantiam & aggenerationem partium substantiæ corruptibilis, & quietem oppositam.

Quid ad locum D. Thō. dicendum.

Ad id autem, quod ex Diuo Thoma affertur, dicendum est, nisi ille aliter senserit in citato opusculo atque eam prouectior cum Theologiæ summam conscripsit, totum eum locum, qui est sub finem citati capitis, sic esse intelligendum. Mobile secundum id quod sunt essentiam, hoc est, quatenus est huius vel illius essentiæ, non mensuratur tempore, quia in quolibet nunc est eiusdem omnino essentiæ, neque alio modo se habet ad illam nunc, quam prius habuerit. Si vero consideretur quod suum esse, id est, si spectetur quatenus est in rerum natura, tum quidem esse substantiale non necessario mensurari tempore, quia esse substantiale corporum incorruptibilium nō mensuratur tempore. at eius esse, quod habet in motu, hoc est, quod per motum variatur, siue illud substantiale sit, ut in rebus corruptibilibus, siue accidentale, ut in omnibus rebus naturalibus (*quod esse [illegible], est ipsum motus*) mensuratur tempore: quia in eo esse necessario reperitur successio prioris & posterioris. Quod autem ait esse, quod res mobiles habeat in motu, esse ipsum motum, de identitate reali dictum esse intelligendum est. motus enim & id, quod per motum acquiritur, realiter idem sunt, sed ratione differunt. Atque si Diuus Thomas idem vtrobique senserit, non sic est intelligendus, quasi velit neges in mobili esse substan-

substantiale mensurari tempore, sed æuo. Atque ibi contra ... [illegible] spirituale, tum paulo ante dixisset, esse ... quantitatem (hoc est, quæ illo non mensuratur, sed tamen mensurari potest) mensurari tempore: quod intelligi non potest quoad esse, quod habet in motu, cum permaneat aliquando quiescere, sed quoad esse substantiale, quod Aristotelis sententia in omnibus quiescentibus variari potest per accretionem & decretionem substantiæ, saltem impropriè dictas, & omnino per corruptionem. Quicquid tamen de hac re sit, certe in prima parte summæ Theologiæ, quæst. 10. art. 4. & 5. plane docet, esse substantiale rerum corruptibilium mensurari tempore. Sic enim ait priori loco: *Esse rerum corruptibilium quia est transmutabile, non mensuratur æternitate, sed tempore. tempus enim mensurat non solum quæ transmutantur in actu, sed etiam quæ sunt transmutabilia; unde non solum mensurat motum, sed etiam quietem.* Posteriori autem loco sic scribit: *Quædam sic recedunt a permanentia essendi, quod esse eorum est subiectum transmutationis, vel in transmutatione consistit: & huiusmodi mensurantur tempore, sicut omnis motus, & etiam esse omnium corruptibilium.*

Accidentia corruptibilia mensurantur tempore. Quod autem dictum est de substantiis corruptibilibus, intelligendum est de accidentibus, quæ continua vel additione, aut detractione partium augeri aut minui possunt, siue eæ partes sint intrinsecæ, siue extrinsecæ. Omnia enim talia (modo non loquamur de supernaturalibus, de quibus paulo post) quoad suum esse mensurantur tempore continuo, siue existant in substantiis corruptibilibus, siue in incorruptibilibus, quemadmodum id, quod dictum est de substantiis incorruptibilibus, intelligendum quoque est de variis accidentibus, si variari nequeant accessione illa aut decessione partium, & ex se deficere non possint, sed per potentiam tantum alio. mensurari enim censentur esse non tempore nostro, neque item discreto tempore, nec vero instanti permanente, sed æuo. Quod si accidentia non sint variabilia accessione aut decessione partium, sint tamen intensionis aut remissionis; & tamen ex se deficere possint, mensurabitur eorum esse instanti permanente, siue eiusmodi accidentia existant in rebus insensibilibus, siue materialibus, siue incorruptibilibus, siue corruptibilibus. Quocirca, si astra imaginentur substantiam incorruptibilem, aut eorum aliqua sint intensibiles & remissibiles, non video, cur eorum esse non mensurentur tempore continuo, quæ res etiam in motu augmentari, aut decrementari, relata quiete opposita.

Quæ est mensura accidentium intensionum & remissionum capacium substantiarum spiritualium magis permanentium. At si quis iterum quærat, cum tempore continuo, quæ accidentia intensibilia & remissibilia substantiarum immaterialium eadem debeant mensurari, sit aliud a tempore, quo mensurantur materialia, magisque respondendum est, si respiciamus ad tempora particularia probabile quidem esse ... peculiare eorum, quæ physice differunt per ... specie differre. Quod si tempus sumatur pro tempore communi, quod eadem numero mensuratione omnia, quæ subiecta sunt tempori, affirmatiue respondendum erit. Verum, id tempus proprie est mensura intrinseca motus primi mobilis, quo mensurantur corporalia, sed tempus imaginarium vocatur, quod commune est materialibus & immaterialibus, si ita tamen censeatur successione continua prioris & posterioris. Quod si ... in suprema substantia immateriali creata dari actum aliquem immanentem intensibilem & remissibilem, eius duratio sit tempus continuum commune in rebus immaterialibus, quæ mensurantur tempore continuo, quemadmodum duratio eiusdem supremæ substantiæ creatæ dicitur communis mensura omnium æuiternorum, duabus de causis id non placet. Vna, quia satis est ad tam communem temporis rationem ipsa imaginarij temporis ratio, vt supra quæst. 11. dictum in rebus etiam corporalibus satis esse diximus. Altera, quia cum is actus, qui cumque ille sit, non possit perpetuo intendi aut remitti, non poterit eius duratio esse tempus continuum, quo mensurentur accidentia omnia immaterialium, quæ intenduntur & remittuntur. Oporteret enim vt quies huiusmodi motus intensionis & remissionis mensuraretur ab alio superiori motu, qui nullus erit: quandoquidem ponatur illum esse supremum in eo genere. quies enim ideo dicitur mensurari tempore, quia quando tempus aliquod transit, tunc si non mouetur id, quod aptum est, vt moueatur, quod est per accidens quietem mensurari tempore. *Lege Philop. in 4. Physic. super text. 117. & 118. Themist. in eundem locum. Simplicium ibidem, com. 122. Ferrar. 4. Phys. q. 5.*

Tempore imaginario quomodo mensurari possint temporalia particularia. Idem porro tempus imaginarium mensura communis esse poterit etiam discretorum temporum particularium, non continuum aliquod tempus discretum. quod vt intelligatur, minus vtiliter laboraret ... Nam cum in qualibet parte temporis imaginarij detur differentia prioris & posterioris, in quam incidant mutationes temporis discreti, non video cur ita mensurari non possint omnia peculiaria tempora discreta, vt ... omnia continua, nisi quod ...

alia ratione mensurantur continua, alia discreta: illa sunt intercepta quiete, hæc cum interruptione. Alioqui necesse foret quærere aliud tempus commune discretum, quo mensurarentur omnia particularia tempora discreta ex continuis temporibus coacta, ut plurimorum animalium interruptis per quietes motibus; ad quæ tamen discreta tempora mensuranda non quærimus commune aliquod tempus discretum, sed solum commune continuum per differentias in eo repertas prioris & posterioris. A B

Durationes supernaturales explicantur.

Atque hæc de durationibus naturalibus. Sunt enim quædam aliæ durationes, quæ supernaturales dici possunt, ut visionis beatificæ creatarum mentium: quæ duratio non minus supra naturam est creatam, quam ipsa visio beatifica. Eadem ratione supernaturalis est duratio luminis gloriæ, gratiæ, charitatis, & aliorum donorum supernaturalium, hoc est, quæ illi creaturæ naturalia esse possunt, sive sint habitus, sive actus. Quibus autem nominibus hæ durationes appellari debeant, haud magni interest. certe, D. Thomas *1 par. quæst. 10. artic. 5. ad 1. & 3. contra gentes, cap.* et in aliis scriptis eius continuas vocat durationem visionis beatificæ creatæ æternitatem participatam, quam etiam, ut vocat Scotus *in quodlib. q. quodl. & in sententiis ad 2. dubium.* tametsi idem D. Thomas nomine æternitatis participatæ ipsum quoque angelorum & aliorum beatorum durationem comprehendit. C D

Quo distinguantur a naturalibus differant. Duo genera supernaturalium.

Differunt porro hæ durationes a naturalibus specie, quia naturalis & supernaturalis non possunt esse eiusdem rationis. Satis enim patet ex traditis supernaturalium explicatione, non accipi a nobis supernaturalium vocabulum pro iis, quæ per accidens dicuntur supernaturalia, nempe pro iis, quæ, cum naturaliter haberi possent, non per causas tamen naturales producta sunt; ut Mathematicæ scientiæ divinitus infusæ; sed pro iis, quæ suapte conditione supernaturalia sunt, ut gratia & virtutes, quas vocant Theologicas. E

Num omnes durationes rerum ad prædicamentum Quantitatis pertineant.

SECTIO V.

Æternitatem non esse sub genere aliquo.

SEd, operæpretium est, paucis exponere, num durationes rerum omnes ad Prædicamentum quantitatis pertineant.

Ac æternitatem quidem, certum est, non contineri sub genere aliquo, quemadmodum neque ullum aliud divinum attributum, quod omnia ex natura rei sint infinitæ perfectionis simpliciter, quemadmodum & ipsa divina essentia, a qua non distinguuntur, nisi quadam ratione nostra. De tempore autem continuo, sive reale sit, & non imaginarium dumtaxat, quod semper fuit a certis, nemo dubitat, quin ad hoc prædicamentum spectet, idque per se ac directo. est enim ens quoddam per se extensum ac divisibile secundum prius & posterius, ac proinde vera quantitas. At ævum cum sit totum simul in se ipso, nec differentiam prioris & posterioris, nisi quatenus coexistit tempori continuo, in eo reperiatur, vel potius in eam consequentia, quæ est relatio simultatis existentiæ eius cum extrinseca continui temporis, nec vero in eo cernatur ulla alia extensio intrinseca & essentialis; perspicuum est, non pertinere ad hoc prædicamentum.

Tempus re[illegible] per se sub [illegible] specie quantitatis.

Ævum non pertinere ad prædicamentum quantitatis.

Idem porro dicendum est de instanti permanente, quod ideo in durationibus propriè dictis numeratur, quia temporis instar mensura fit. Nam, cum huiusmodi instans ea sola ratione ab ævo distinguatur, quod ævum indefectibile sit natura sua, instans vero permanens ex se possit deficere: quemadmodum ævum non est per se extensum ac quantum, ita neque instans permanens. Quod si instans eiusmodi sit, ut subito transeat, sive ad sit terminationem temporis continui, sive ad eo alienum (quicquid id tandem sit) magis perspicuum est, non esse per se quantum, tametsi per accidens quidem, seu per consequentiam extensum sit.

Idem de instanti permanente.

De tempore autem discreto, sive constet instantibus permanentibus, sive temporibus continuis, non continuatis tamen inter se, addo etiam, sive instantibus transeuntibus sine vero & in parvis huiusmodi instantium successione, ex qua in momentanea ignis generatione & eius extinctione ratio aliqua temporis cernitur, quam hactenus non attigimus, non prætereunda dubitatio est, num ad hoc prædicamentum spectet. Nam, cum sit per se successivum, non dubium videtur, quin ad hoc genus pertineat. At, cum nihil discretum, quatenus discretum est, sit vere ens per se, ut supra *quæst. 4. sect. 2.* ostensum est, non apparet cur per se ponendum sit in hoc Prædicamento.

Quid sit de tempore discreto sentiendum.

F Ad hanc dubitationem respondendum est, esto tempus discretum quovis ex prædictis modo sumatur, sit per se & non ratione alterius successivum, tamen quia non est unum per se, sed aggregatione, non poni per se in prædicamento ullo. Reducetur autem ad prædicamenta hunc in modum. Si constet instantibus sive permanentibus sive transeuntibus, reducendum erit ad prædica-

mentum Quando, in quo per se ponuntur A [illegible] temporis [illegible] aliquid [illegible] dam sunt temporis instantia, & quantacumque modo in eorum natura dicuntur. At vero con[illegible] tempus non continuum, [illegible] continuum [illegible] & alteratione, pertinet ad vtrumque genus & quantitatis, & Quando. Nam, vt tempus continuum, quatenus [illegible] motum, seu quatenus apte redditur ad quaestionem Quantum: qua proprie B quaeritur quanta sit duratio (veluti fuit annua, vel menstrua) pertineat ad praedicamentum quantitatis: quatenus autem apte respondetur ad quaestionem Quando (veluti heri, cras, [illegible] & [illegible] dicitur, in qua differentia temporis, quaque parte temporis aliquid sit) pertinet ad praedicamentum Quando: sic tempus discretum ex pluribus instantibus compositum non continuatis [illegible], si tempora [illegible] modo spe- C ctentur, pertinebit ad praedicamentum quantitatis: & praeterea, ad praedicamentum Quando.

Sed, vt tandem mittamus disputationem de tempore, quatenus ad praedicamentum quantitatis spectat, dicenda est [illegible] qui [illegible] concludi, non solum [illegible] lud [illegible] distinctam quantitatis speciem [illegible] de motu, non vt motus est [illegible] quaedam, sed vt con- D tinuus est, quatenus ad quantitatem spectat [illegible] Quemadmodum in motu poni solet duplex quantitas, una, quae sit tantus motus, alia, quae sit tantum tempus (potest enim esse magnum tempus, & paruus motus: & contra magnus motus, & paruum tempus) sic in loco duplex quantitas ponenda esset; una, quae esset tanta superficies, altera, quae esset tantus locus (po- E test enim superficies, [illegible] contineat magna esse superficies, & paruus locus vt si contineat spatium pyramidale: aut contra magnus locus, & parua superficies, vt si contineat spatium rotundum) at in loco vna tantum quantitas ponitur, nempe ipsa extensio superficiei, qua sit & tanta superficies, & tantus locus: ergo & in motu vna tantum quantitas ponenda est, nempe, ipsa continuatio motus, qua & tantus motus sit, & tantum tempus.

Eiusdem op. probatio & confirmatio. Erunt fortasse, qui eodem argumento, atque adeo hac similitudine aliud confirment: Quemadmodum vt locus sit tantus vel tantus [illegible], si contineat tantum spatium permanens, neque ad id alia causa requiritur ab [illegible] superficiei [illegible] cum [illegible] propter [illegible] tempore, [illegible] fatendum, neque ad id ulla [illegible] continuitate motus ergo, vt locus [illegible] titatis species distincta a superficie, [illegible] opinione: ita nec tempus a motu, quatenus motus ad quantitatis praedicamentum pertinet.

Responsio. B Haec tamen non recte dicuntur. Redditur [illegible] ponit [illegible] in motu [illegible] sit duplex quantitas: vna, propter quam [illegible] citur tantae celeritatis aut tarditatis, quae est quantitas [illegible], & potest dici quantitas motus, quia est prima in motu: altera, propter quam dicitur tantae longitudinis aut breuitatis, quae [illegible], & appellatur tempus: at in loco non eadem ratio quantitatis [illegible] propter quam [illegible] C ponitur dicitur tantae capacitatis. Nam, quantitas loci [illegible] tum est [illegible] & propter dicta quantitas [illegible] metaphorica [illegible] capacitas est aptitudo quaedam ad capiendum corpus, quae fundatur in figura ipsius loci seu superficiei continentis corporis contenti; & si capiat maius aut minus in superficiebus aequalibus pro ratione figurae magis aut minus accedentis ad ro- D tunditatem.

Vera solutio. Ad obiectionem igitur neganda est similitudo, seu paritas rationis in loco, atque in motu. locus enim non per quantitatem [illegible] aliam est tantus vel tantus, sed per figuram, quae est qualitas. at motus non potest esse tantus vel tantus nisi per quantitatem [illegible] re, cum motus alia ratione sit tantus motus, alia tantum tempus, seu in tanto tempore confectus, sit, vt duplex in eo quantitatis E ratio atque adeo duplex constituatur specifice, quae duplicem conficit speciem. Ad confirmationem vero negandum est id, quod [illegible] comparatione [illegible] per ipsam [illegible] superficiem solam esse locum, & tantam superficiem, & tantum locum. est enim potius tantus locus per figuram superficiei, quae est qualitas, non quantitas. Atque haec de speciebus quantitatis. *Propter quod dicitur [illegible].*

F Quod vero attinet ad eius affectiones [illegible] multitudo, ad solam continuitatem [illegible] maxime propriam quantitatis [illegible] aequale & inaequale dici, vt Aristoteles in Praedicam[illegible] [illegible] docuit, cap. de quantitate scribit.

SITNE QVANTITATIS maxime proprium, æquale & inæquale dici.

QVÆSTIO XIII.

Argumenta pro parte negatiua.

SECTIO I.

Argumenta partis negatiuæ, et primum quod non omni quantitati attributum competat. Argumentum 1.

B ETsi Aristoteles in Prædicamentis affirmatiuam partē quæstionis amplectatur, sunt tamen multa, quibus negatiua potius videtur probanda, quod est æquale & inæquale, nec omnibus, nec solis quantitatibus conuenire.

Nam, quod non omnis quantitas sit æqualis & inæqualis alteri, sic primum ostendi potest. Si vna quantitas sola in rerum natura existeret, nec æqualis alteri, nec inæqualis esset, cum nulla sit alia, cui æqualis aut inæqualis esse possit. C

2\. Deinde hoc pacto, quia nulli generi, nullique speciei quantitatis conuenit æqualitas & inæqualitas. Etenim nullum superius est æquale aut inæquale suo inferiori; cum ab eo re ipsa non distinguatur. Quantitas etiam continua nec est æqualis, nec inæqualis discretæ, vt est satis clarum: nec vero alium reperies speciem, cui conueniat æqualitas aut inæqualitas. D Nam, esti species numerorum inter se sint inæquales, nulli tamen sunt æquales; cum tamen hoc attributum non disiunctione, sed copulatione tradatur. Quod eodem modo dicendum esse de bipedali, & tripedali, & cæteris talibus linearum speciebus; si quis est (quod falsum est) qui eas quantitatis species esse contenderet.

3\. Tertio occurrit corpus singulare, quod cum sit semper vnicum, nulli æquale aut inæquale esse potest. E Denique [illegible] duo [illegible] tempora simul esse, vt tempus tempori esse æquale aut inæquale.

4\. *Quod neque solis quantitatibus conueniant.* Quod vero nec solis quantitatibus æqualitas & inæqualitas conueniat, duce potentia probatur (quod quidem sit quartum pro negatiua parte argumentum) quia plurimæ res, ad alia prædicamenta pertinentes, non possunt dici æquales & inæquales: non eæ tantum, F quæ denominantur a veris quantitatibus, vt lapides, colores, [illegible] longitudine, latitudine, & profunditate: sed etiam quæ a nullis proprie dictis quantitatibus denominationem accipiunt, vt virtutes, [illegible]

5\. [illegible] (quod [illegible]) [illegible] sufficienter dici æquale & inæquale, quam [illegible] si [illegible] est quantitas, [illegible]

A [illegible] species [illegible] (quod postea [illegible] videmus) non solis quantitatibus vere ac proprie dictis, sed & aliis æqualitas & inæqualitas conueniat.

Explicatur quæstio.

SECTIO II.

Partis affirmantis explicatio & probatio.

B NOn est tamen negandum, attribui hoc esse maxime proprium quantitati, omnibusque & solis quantitatibus ac perpetuo conuenire, dummodo quædam præuia explicatione distinguantur. Primum, vt esse æquale & inæquale pro esse posse accipiatur. Deinde, vt hæc non intelligantur per accidens, hoc est, per aliud pertinens ad aliud prædicamentum; quo pacto duo lapides ratione quantitatis dicuntur inter se æquales C aut inæquales, sed per se, ac ratione sui; quo modo duæ lineæ sunt æquales sibi inuicem, aut inæquales; & per ea ipsa quantitas & continua quantitas, æqualis & inæqualis esse potest. Adhæc, vt æqualitatis & inæqualitatis nomine non intelligatur æqualitas & inæqualitas metaphorice sive translatitia, sed propria.

Quæ sint proprie æqualia & inæqualia. Si quis autem quærat, quænam sint proprie æqualia & inæqualia, quæque impropria D seu per translationem dicta, sine qui [illegible] respondeant, ea dici proprie æqualia & inæqualia, quæ sunt quanta quantitate molis, ea improprie, quæ quantitate virtutis; quas inter se distinxit Augustinus [illegible] lib. 6 de Trinit. cap. 7 & 8. duplicem quantitatem, [illegible] molis [illegible] virtutis.

Vt manusc. [illegible]

[illegible] definitio. Sed hæc distinctio non videtur conuenire omnibus æqualibus & inæqualibus. Nam E linea & superficies & motus & tempora sunt proprie æqualia & inæqualia, nec tamen quanta quantitate molis, nisi [illegible] pro extensione quanta [illegible] ipsa quoque [illegible] inter se dicantur æqualia & inæqualia per translationem [illegible] denominatione [illegible] virtutis, hoc est virtute & efficacia sed etiam ipsius essentiæ [illegible] perfectione, quæ non proprie dicitur virtus. Nec vero [illegible] hanc distinctionem in omni F quantitate inuenies, sed in sola magnitudine, quam duplicem ponit, molis nimirum & perfectionis, vt videre est in [illegible] de Trinitate cap. 8 [illegible] paulo ante citato.

Vera definitio [illegible] Potius ergo dicendum est, ea esse proprie æqualia & inæqualia, quæ sunt quanta quantitate proprie dicta, hoc est, quantitate continua [illegible] improprie, quæ sunt quanta quantitate improprie dicta, id est, quantitate perfectionis.

[illegible] sunt accidentaria [illegible]. Quibus expositis, [illegible] æqualitatem & inæqualitatem [illegible] perpetuo: [illegible] & propterea, [illegible] dictum, sed secundum [illegible] aptitudinem solis vero, quia non per accidens aut improprie, sed per se ac proprie.

Diluuntur argumenta initio proposita.

SECT. III.

Soluitur argumentum 1. QVare ad primum argumentum pro parte opposita dicendum, esto quantitas illa, quæ sola poneretur in rerum natura, nulli alij æqualis aut inæqualis, habitura tamen aptitudinem ad æqualitatem & inæqualitatem.

2. Ad secundum, generibus & speciebus quantitatis in communi non convenire quidem ipsam æqualitatem & inæqualitatem, sed aptitudinem ad æqualitatem & inæqualitatem; quæ aptitudo reducitur ad [illegible], ut cætera illa substantiæ proprietas suscipiendi contraria.

3. Ad tertium facile est respondere, æqualitatem & inæqualitatem nunquam convenire tempori, quatenus unicum est, sed aptitudinem ad æqualitatem & inæqualitatem. [illegible] æqualitas & inæqualitas ei videntur repugnare, ac proinde ipsa aptitudo: cui enim actus repugnat, ei aptitudo convenire non potest.

Respondebit ergo fortasse aliquis, æqualitatem & inæqualitatem intelligendas esse in hoc attributo sub disiunctione, etiamsi cum copulatione proferantur, id enim valde familiare est Aristoteli. Quo dicto, perspicue videtur dissolui argumentum. Nam, quod obijcitur fieri non posse, ut duo tempora simul existant, etsi verum est de temporibus æqualibus, falsum est tamen de inæqualibus: existunt enim simul hæc tempora inæqualia, ut hæc hora, hic dies, hic mensis, hic annus.

Sed, cum tempora, quorum alterum in altero includitur, non sint proprie duo tempora, sed unum & eius partem sub distinctione quidem videtur proprie hoc pacto saluari attributum hoc respectu temporis, ut minimum æquale aut inæquale dicatur alicui tempori.

Aliter fortasse respondeat, duo tempora non solum inæqualia, sed etiam æqualia, si conferantur non cum aliis [illegible] simul diuersa numero existere temporibus, ut proxime probatum est, sed cum motibus qui simul decurrunt cum tempore. Docet enim Aristoteles quarto Physicorum libro, cap. [illegible] & tempus esse [illegible]

A motus, & [illegible] quam alio [illegible]. Quod [illegible] tioni, ergo [illegible] tempore [illegible], quod in primo [illegible] vel [illegible] ro. Sed, cum inter res [illegible] non propter sui comparatio[illegible] B [illegible] hoc pacto [illegible].

Quare dicendum, attributum hoc non esse accipiendum ad realem æqualitatem & inæqualitatem, quæ quidem postulant, ut ea, quæ dicuntur æqualia aut inæqualia, simul existant; sed comprehendere etiam æqualitatem & inæqualitatem mente conceptam, quam tribuere solemus duabus quibuscunque quantitatibus eiusdem speciei, etiam non C simul comparatis, siue altera tantum existat, siue neutra existat. Quo pacto perspicuum est, æqualitatem & inæqualitatem posse convenire temporibus inter se comparatis, seu (ut verius dicatur) partibus temporis; cum diuisio illa temporis in annum, diem, & cætera huiusmodi non sit diuisio generis in species, aut speciei in indiuidua, sed totius [illegible] in suas partes. Vnde [illegible] est, ut aptitudo ad æqualitatem D & inæqualitatem, quæ hoc loco tribuitur omnibus quantitatibus, intelligenda sit in ordine ad æqualitatem & inæqualitatem [illegible] vel [illegible]: potissimum vero, si attributum hoc per copulationem intelligendum est, quod nuper credidimus. Atque in his [illegible] sermo erat de tempore [illegible], quod ponitur in solo motu primi mobilis. Quod si tempus sumatur pro quouis particulari tempore, nempe in E [illegible], ut ita dicam, in quouis motu (quo pacto tempus non est unicum, sed quot motus, tot tempora) nihil erit difficultatis in inueniendis temporibus distinctis numero tum æqualibus inter se, tum inæqualibus.

Ad quartum dicito, ea quæ denominantur a proprie dictis quantitatibus [illegible] terminus solis, ut lapides numero & magnitudine [illegible] quibus ipsa inhærent, ut colores [illegible] F a superficie [illegible] dici quidem proprie æqualia, & inæqualia, non [illegible], tamen non per se, sed per accidens. 4.

Ad quintum dicendum est, ea, quæ non denominantur a proprie dictis quantitatibus, & tamen dicuntur æqualia & inæqualia, [illegible] non tamen dici proprie, sed per translationem & similitudinem, 5.

quam habeat esse proprie dicta quantitati [illegible]. Nam [illegible] qualitatis [illegible] in [illegible] propter [illegible] & [illegible] [illegible], quae [illegible] aliis [illegible], [illegible] [illegible]. [illegible]

[illegible] essentia [illegible] dicuntur ab Arist. quemadmodum [illegible] aequale & inaequale, sic [illegible] modo qualitates [illegible], & [illegible] omnes [illegible] B [illegible]. [illegible] hoc modo est [illegible] [illegible] qualitatibus, & perfectae [illegible] [illegible].

De pondere.

SECT. IV.

An pondus sit species quantitatis. Pars affirmativa confirmatio. Prima confirmatio. AD secundam quaestionem [illegible] *facile Simplicius, Archyta, & alios in Praedicamentis, de quantitate)* respondetur, pondus proprie C dici aequale & inaequale, & esse veram speciem quantitatis, quam quantitas [illegible] dividatur, in discretam, continuam & pondus: quorum sententia hoc pacto confirmari potest.

Pondus ratione sui, & ut distinguitur a quantitatibus in hoc capite enumeratis, est aequale & inaequale pondus. est igitur proprie & per se aequale & inaequale; & ex consequenti species quaedam quantitatis [illegible] D [illegible]. [illegible], quia [illegible] est [illegible], inaequale [illegible], non ratione magnitudinis. [illegible] aequalium magnitudinum aequalia [illegible] pondera, & [illegible] inaequalia, quod falsum est [illegible] aequali, [illegible] [illegible]. [illegible] sui, &, ut distinguitur a quantitatibus enumeratis in hoc capite.

Secunda. [illegible] gravitas & levitas sunt affectio- E nes quantitatis, ut Aristoteles docet hoc loco: non sunt autem affectiones alicuius speciei quae hoc capite [illegible] principio [illegible] [illegible], cui huiusmodi affectiones [illegible].

Conclusio negativa. Primum argumentum. Dicendum est tamen (ut [illegible] Alexander [illegible] *a Simplicio in Praedicam. cap. de quantitate*) nec pondus esse speciem quantitatis, F nec proprie dici aequale & inaequale, sed per translationem. [illegible] quia quantitas ponderis non consistit in extensione, ut patet ex [illegible] sed in [illegible] quemadmodum [illegible] quantitas caloris [illegible], & aliarum qualitatum: quo fit, ut sit quantitas improprie dicta.

Secundum. [illegible], quia pondus nihil aliud est quam gravitas: gravitas autem

caput [illegible] inter species qualitatis [illegible].

Quod ad priorem rationem, quae [illegible] *[illegible]* [illegible] est, dicendum est, [illegible] quidem [illegible] & ratione sui aequale *[illegible]* & inaequale pondus, ut [illegible] *[illegible]* [illegible], sed per translationem. Ad [illegible] cum [illegible] [illegible], [illegible] gravitatem & levitatem B numerari ab Aristotele inter affectiones quantitatis non [illegible] proprie [illegible], sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] gravitatem corporum [illegible] autem [illegible] [illegible].

Est tamen non mediocris dubitatio de *Difficultas* [illegible] gradibus ponderis seu gravitatis: *[illegible]* videtur enim non consistere in extensione, *[illegible]* sed in [illegible]. Nulla enim res videtur fieri *[illegible]* C gravior, nisi accessione novae materiae, nec levior, nisi decessione materiae, [illegible] quod [illegible], quae [illegible] graviora fiunt, & [illegible]. Quod idem cernere est in [illegible] ligna enim arida, & [illegible] plus ponderis habent [illegible] humor consumptus est: eodemque modo [illegible] habere videtur in [illegible], quae D [illegible] & [illegible], [illegible] accedente [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

Ad hanc dubitationem dicendum, [illegible] *[illegible]* [illegible] ponderis [illegible]. [illegible] & decessione materiae, ut in [illegible], [illegible] gravitatem [illegible] non esse [illegible] [illegible], sed [illegible] E [illegible] maiorem gravitatis copiam, & [illegible] multitudinem, quae [illegible] in [illegible] deorsum [illegible] in [illegible] minorem copiam gravitatis, quia [illegible] deorsum, [illegible]. [illegible] eo quod ipsi gravitas [illegible] non [illegible] [illegible] ascendere aut descendere [illegible] quod quidam [illegible] in partibus aeris & ignis [illegible], quibus [illegible] F dum ascendere, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. Quod si id fit in [illegible] elementis, [illegible] [illegible] etiam ratione [illegible] [illegible] [illegible]. Sed iam satis quantitatis [illegible] qualitatem [illegible].

ΚΕΦ. ΙΔ'.

CAP. XIV.

Tex. 19. [illegible Greek text]

Quale dicitur uno modo differentia substantiae. [illegible] quale animal [illegible] Tex. 18.

[illegible] immobilibus & Mathematicis [illegible]

CAPITIS DECIMIQVARTI EXPLANATIO.

Quale uno modo. Exponit quot modis dicatur qualitas, [illegible] generis. deinde reuocat omnia ad duo quasi capita. Primum genus est differentia substantiae, hoc est qua substantia a substantia, seu potius essentia ab essentia differt, quam proinde essentialem ac specificam appellant. Sumitur enim hoc loco nomen substantiae pro essentia, quod est unum ex substantiae significatis cap. [illegible] eiusdem libri traditis. Hanc autem probat Aristoteles essentiales differentias esse qualitates, quia apte redduntur ad quaestionem Quale est. *Quot modis dicatur qualitas.*

At dices, si haec probatio quicquam efficit, omnes quantitates sunt qualitates, cum accidentia omnia apte reddantur ad quaestionem Quale est, ut docet Porphyrius in Isagoge, cap. de genere. Sunt qui respondeant, hoc intendisse, quod quantitates & reliqua accidentia, etsi [illegible] apte ad quaestionem Quale est, non tamen ad quaestionem Quale quid est, [illegible] quale secundum essentiam, ut ipsi interpretantur. Cum igitur Aristoteles hoc loco non simpliciter loquatur de quaestione Quale est, sed de quaestione Quale quid est, ut ex Graeco contextu patet, non efficitur probatione Aristotelica, ut quantitates sint qualitates. Verum [illegible] quam saepe non modo apud Porphyrium in libello citato, sed etiam apud Aristot. accidentia omnia praedicantur in quaestione Quale quid est, ut alibi monuimus. Itaque illud verbum quid, cum dicimus quale quid, non significat quale aliquid sit secundum essentiam, sed [illegible]. Dicendum est igitur, cum Porphyrius ait, accidentia omnia apte reddi ad quaestionem Quale quid est, [illegible] quaestionem Quale est, nempe [illegible] a quaestione Quid est; hic autem accipi proprie pro ea [illegible]. Ea enim proprie dicuntur praedicari in quaestione Quale est de [illegible] qualitates, sive essentiales sive accidentariae [illegible] quantitates, relationes, & alia [illegible] in quaestione Quale est, ut [illegible] propriis & peculiaribus, ut patet ex ijs, quae dicta sunt [illegible]. Quid autem hoc loco non dicitur, quale quid animal est homo. Et quale [illegible] in verbo quid, [illegible] sed ea potissimum ratione, quia cum pronomini quale [illegible] cum dicitur quale animal, vel quale figura [illegible] *Obiectio.* *Solutio quorundam improbatur.* *Vera solutio.* *Cur proprie in quaestione Quale est praedicentur.*

Illud porro animaduertendum est hoc loco, differentias essentiales non semper apte reddi ad quaestionem Quale est, sed tunc solum, cum pronomini Quale additur genus [illegible] quaestio proponitur. Neque enim simpliciter quaerenti quale sit homo, [illegible] quale sit circulus [illegible] quaerenti, quale animal sit homo, & quale figura circulus, [illegible] respondebis esse rationale, ad posteriorem esse [illegible] angulorum [illegible], cum [illegible] solam quaerendi & respondendi rationem [illegible] Aristoteles. Qualitates [illegible] sed generis, [illegible] ad constitutionem specierum [illegible] qualitas est, [illegible] quam supponit. *Differentiae essentiales non semper apte reddi ad quaestionem Quale est.* *Qualitates essentiales [illegible]*

Secundo modo. Secundum genus [illegible] accidentariarum est, [illegible] in rebus immobilibus & Mathematicis [illegible]. Nomine [illegible] apud Aristotelem [illegible] substantias separatas & res Mathematicas, [illegible] hic distinguit [illegible] *Secundum genus [illegible]*

οἱ σύνθετοι, καὶ μὴ μόνον ἐφ᾽ ἓν ὄντες, ἀλλ᾽ ὧν μίμημα τὸ ἐπίπεδον καὶ τὸ στε-
ρεόν· οὗτοι δ᾽ εἰσὶν οἱ ποσάκις ποσοὶ ἢ ποσάκις
ποσάκις ποσοί.

ri, quales quidem dicuntur, sint compositi, & qui non solum unius sunt, sed quorum imitamentum, ut est planum ac solidum, imitatur. Hi vero sunt, qui aliquoties quanti, vel aliquoties quanto aliquoties dicuntur: & d

Entia quæ immobilia & Mathematica nominentur.

immobilia à Mathematicis, immobilium vocabulo videtur intelligere substantias separatas, atque inter eas Deum esse, quem in omnibus, quæ sunt ipsius Deum, qualitates [illegible] attributas intelligi quorundam [illegible] substantiarum separatarum qualitates abstractas esse a [illegible]. Itaque videtur Aristoteles hoc genere comprehendere omnes qualitates accidentarias rerum separatarum, dicere et ipsas separatas sunt, ut angeli, & apud Platonem etiam Mathematicas, sive considerationes sole, ut hac ipsa etiam Mathematicæ entia earum & ipsa sententia. Quod autem ad verba attinet, cum ait immobilium, supple ex [illegible] cogita, quasi sunt, ut intellectu, alio modo, sive genere qualitatum, quæ [illegible] talia entia immobilia & mathematica. Fuit enim rationi consentaneum, ut post qualitates essentiales primas locus daretur accidentariis rerum abstractarum à materia, sive sensibili & intelligibili, sive sola sensibili.

Quæ hoc genere comprehendat Aristot.

c *Ut compositi.* Primo misisset exempla earum qualitatum, quæ sunt propriæ substantiarum separatarum, quod a nostris sensibus sint remotissima, subijcit exempla figurarum in numeris compositis, quod figuræ simplicibus numeris non valeant convenire, ut patebit. Facilius attulisset exempla in figuris magnitudinum propriis, ea tamen fortasse in numeris attulit, quia numeri sunt magis a materia sensibili ac proinde magis abstracti, quam magnitudines Mathematicæ.

Cur exempla in numeris attulerit.

Numeri compositi apud Mathematicos, qui.

Numeri compositi dicuntur apud Mathematicos ij, qui coalescunt ex uno aut pluribus ductibus alicuius numeri in seipsum, vel in alium numerum atque hac ratione quaterni, sex, octo, & duodecim dicuntur compositi: quaterni quidem, quia fiunt uno ductu binarij in seipsum, siquidem bis duo sunt quatuor; senarius autem, quia fiunt uno ductu binarij in ternarium, aut (quod eodem redit) ternarij in binarium, quod bis tria, vel ter duo conficiunt sex: octo vero, quia fiunt duobus ductibus binarij in binarium, quandoquidem bis duo, si bis sumantur, efficiunt octo: denique duodecim, quia fiunt duobus ductibus, binarij in ternarium, aut ternarij in binarium, bis enim tria bis sumpta, aut ter duo bis accepta conficiunt duodecim.

Numeri simplices qui & primi.

Numeri simplices, sive non compositi, qui etiam primi appellantur, non sunt quidem illi, qui ex unitatibus non componuntur (hoc enim pacto ne numeri quidem essent) sed sunt ij, qui non coalescunt ex ductu numeri in numerum, ut binarius, ternarius, quinarius, & alij huiusmodi, quos ea ratione Aristoteles hic vocat ad unum, quod coalescant ex sola repetitione unitatis. Idcirco autem exempla figurarum non afferuntur hoc loco in simplicibus, quia simplices, cum non generentur ductu numeri, sed solius unitatis, non possunt sibi ullam figuram conciliare, si recta iudicetur. Nam, quemadmodum nulla magnitudo figuram habet, nisi ex omni parte lineis aut lineis claudatur, ita nullus numerus, nisi undique claudatur numeris aut numero, quod utique non fit ductu sola unitatis repetita ad conficiendam rectam unicam lineam.

Numeri aliquoties quanti plani & superficiales dicuntur.

At numeri, qui fiunt uno ductu numeri in numerum, (quos vocavit hoc loco aliquoties quantos) quatenus clauduntur numeris, ut patet in quaternario & senario, habent enim quatenus latera more superficiei quadratæ, & altera parte longioris. Unde fit, ut plani & superficiales appellentur, & figuram quadrati, vel altera parte longioris sibi vendicent: quadrati, si sint ducti ex eodem numero in se: altera parte longioris, si ducti unus in alium, ut videre est in propositis exemplis. Qui vero fiunt duplici ductu numeri in numerum (quos hic vocat Aristoteles aliquoties quantos aliquoties) sex numeris claudantur necessario, ut patebit in octonario, si in figuram cubicam sive quadratam solidam conformantur, & in duodenario, si superiori numero addantur quatuor ex uno latere, ut tota figura sit parallelepipeda, quæ altera parte longior est habetque utrumque numerum sex latera more corporis cubici aut parallelepipedi. Hinc fit, ut hi numeri solidi appellentur, figuramque cubicam aut parallelepipedam sibi vendicent: cubicam quidem, si per unum duplici ductu eiusdem numeri in se, parallelepipedam autem, si duplici ductu unius in alium.

Dubitatio.

Sed, cum numeri compositi solidi non magis imitentur planum ac solidum sive superficiem & corpus, quam ea aliquid, cur potius dicat Aristoteles planum ac solidum imitari hos formales numeros?

Solutio.

Nempe, vel quia numeri propter maiorem abstractionem, & in eorum genere sunt priores magnitudinibus, unde & Arithmetica præcedit Geometriam, vel in gratiam Platonis, qui ideas numeros esse dicebat, quod cætera omnia imitarentur.

d At

[illegible] *g dub.*

[illegible]

Talis etiam differentia motuum, non earum, quae moventur, aut certe non qua ratione moventur. *Alia littera.*

d Et numeris. Sensus est, quicquid absolutum cernitur in substantia numeri, compositione substantiam praeter ipsam quantitatem, siue unitatum collectionem, in qua essentia eorum consistit, ad qualitatem huius secundi generis spectat. Ita pertinebunt ad hoc genus non solum figurae numerorum compositorum, siue planae sint, siue solidae, sed etiam ipsa eorum peculiaris compositio ex ductu numeri in numerum seclusum, quae dispositio quaedam videri potest accidens enim ipsi substantiae talium numerorum. quippe cum substantia cuiusque numeri sit ipsum semel, hoc est, in mera unitatum acceptione consistat. Exempli causa, non ideo senarius est senarius, quia fiat ductu binarij in ternarium, aut ternarij in binarium, sed in eo quod semel atque uno ductu summantur sex unitates, & sic in caeteris. Unde patet numerum compositum non solum propter figuram, sed etiam propter ipsam dispositionem, quam ex ductu numeri in numerum, esse numerum cum qualitate accidentaria. *Quae ad secundum qualitatis genus pertineant.*

Potest etiam totus hic locus (& fortasse aptius) a verbis illis, *In quo sunt qua &c.* sic exponi, ut prius Aristoteles referat in qualitates ipsas numerorum dispositiones, quae consistunt in uno aut pluribus ductibus numerorum in numeros. Deinde addat verba illa, *Et omnino quod &c.* ut complectatur etiam figuras, quae sequuntur eiusmodi dispositiones. Alij non nihil aliter locum capiunt, sed eorum expositio non visque quaque placet. Num autem Aristoteles hoc genere explicando intenderit solum quartum genus qualitatis accidentariae à se positum in Praedicamentis, quod figuram & formam appellauit, an aliqua etiam ex parte, primum [illegible] intelligeret.

e Praeterea omnes. Tertium qualitatis genus esse ait affectiones substantiarum mobilium, quas in Praedicamentis nomine passionum & patibilium qualitatum complexus est, & ad quas solas 7 Physicorum libro, cap. 3. terti[a] alterationem esse docuit. Cur autem grauitas & leuitas, quae huc proprie spectant, [illegible] inter qualitates numeratae sint, ad eum locum expositum habes. *Tertium qualitatis genus.*

f Ex virtute. Quartum hoc extremumque genus, quod Aristoteles in Praedicamentis, cap. de Qualitate primum fecit, complectitur virtutem, vitium, & caeteras qualitates, quae ibi [illegible] habitus & dispositiones, quas quidem definire solent qualitates, ob quarum quamque dicitur bene aut male affecta, [illegible] esse non solum vitium & virtutem, quae hic exprimuntur, sed etiam scientiam & ignorantiam & artibus, pulchritudinem & foeditatem, & alia similia. Porro similes verborum sic supplendus est, *Ex virtute item ac vitio. Et in summa ex bono ac malo dicuntur qualia.* *Quartum genus.*

g Atque duobus. Reuocat iam quatuor tradita qualitatum genera ad duo quasi capita, quorum primum ac praecipuum est differentia essentialis. hoc [illegible] quam fieri qualium, [illegible] speciem, quod caetera qualitates efficere non possunt. *Quatuor genera ad duo reuocat.*

h Huius autem. Quoniam apud Platonem genera & species rerum, ac proinde differentiae essentiales erant separatae a rebus sensibilibus, & (quod hinc sequitur) etiam immobiles; sic[ut] Aristoteles quasi sequens eius sententiam, separat qualitates [illegible] rerum Mathematicarum ad essentiales, eo quod sint accidentales differentiae rerum separatarum à motu, quas etiam Plato substantias esse credebat separatas, in quantum sic contra vitium [illegible], certe ratione ac consideratione. Itaque prima duo genera hac ratione comparatione, quod sint qualitates rerum immobilium, aut certe mobilium, non, qua ratione mouentur.

[illegible Greek text]

Alia k vero sunt affectiones earum, quæ mo- uentur, quæ [illegible] mouentur & [illegible] motuũ differentiæ. [illegible] & [illegible] pars qua- litatum sunt affectionum [illegible] differentiæ motum & operationum, quibus ea quæ mouentur, [illegible] bene aut male agunt, aut patiun- tur. Quod enim hoc pacto moueri aut agere po- test, bonum est: quod illo atque [illegible], ma- lum. Maxime l autem bonum ac malum quali- tatem in rebus animatis significant, & in his pre- cipuè in quæ electionem habet.

k *Alia vero*. Alterum quasi caput esse docet tertium genus ex quatuor traditis, quod com- plectitur passibiles qualitates (quas hic commemorat, quasi peculiari nomine affectiones siue pas- siones appellat) & eas, quæ magis proprie dicuntur passiones, quas hic vocat motuum dif- ferentias, quod in motu quodam constant.

k *Virtus autem*. Ad hoc secundum caput reuocat Aristoteles virtutem, vitium, & quæ sunt humanæ animæ propria: quod idem intelligendum est de cæteris habitibus & dispositioni- bus rerum naturalium: omnes enim modo aliquo tendunt ad motum siue proprium, siue impro- prium, id est siue actiones, aut passiones. Ex habitu enim aut dispositione, qualitas quæ pas- [illegible] bene aut male affecta est, prout ad bene aut male agendum aptitudinem. Vnde fit, ut ex hoc ipso modo agendi aut patiendi colligamus rem bonam esse aut malam. [illegible] ipsa generalis est, alioqui communi cæteris, & differre a duobus prioribus, quod aliqui [illegible] ad motum referuntur.

Quæ passio- habitum om- nes & dispo- sitiones ad motum refe- rantur.

l *Maxime autem*. Nomina boni & mali pro qualitatibus accepta significant habitus & dis- positiones (quæ diximus qualitates, bene aut male afficientes, subesse) ut [illegible] quæ affectionibus comparantur. Quoniam vero res ex genere [illegible], quæ [illegible] [illegible] & habitorum, & cetera Aristoteles hoc loco docet, bonum & malum maxime significant qualitatem in rebus animatis, hoc est in animalibus: [illegible] omnibus re- bus animalibus cognitione prædita sunt. Additque, *in quæ præcipuè*. Et quia boni & mali vocabulis potissimum significantur virtutes & vitia: et virtutes & vitia, si propriè loquamur, est, in iis tantum cernuntur quæ ex electione agunt, quod ex sola sunt libera, & quibus debe- tur laus & vituperatio, quæ solum virtutibus & vitiis sunt propria. Atque hæc sunt, quæ ab A- ristotele hoc capite traduntur, in quibus cùm multa occurrant, de quibus disputari possit, eo ta- men missa prima parte qualitatis hic tradita, quod non [illegible] per se in primis commentis, ut ex capite septimo & octauo huius libri perspicuum est, de ea tantum differemus qualitate, quam Aristoteles in Prædicamentis scriptam reliquit, disputabimus, quod in ea Aristoteles sub- accidentium qualitatem, quæ peculiare prædicamentum constituit, in suas species distribuit. Quia vero longiores sumus, [illegible] necessariis rebus commentandum, duo tantum a nobis erunt, quæ potissimum in Prædicamentis conscripsimus, hoc loco absoluenda sunt. Vnum est, an qualitas in eo libro recte distribuatur ab Aristotele in habitum & dispositionem, poten- tiam & impotentiam, passionem & passibilem qualitatem, figuram et formam [illegible] dilu- cidiorem, quæ de qualitate tradi possunt, quæ non probari solet. Alterum quid [illegible] ha- bitus & dispositio, et [illegible] post alterum ex dictorum explicatione [illegible] deducetur.

De quib. hoc loco disputandum.

RECTENE, AN SECVS distributa sit qualitas ab Aristotele in Prædicamentis.

QVÆSTIO I.

Argumenta pro vtraque parte.

SECTIO I.

Non videri recte distri- butam qua- litatem.

Quod ergo attinet ad priorem quæstio- nem, multa sunt, quæ distributionem im- plicatam, atque adeo incompletam esse videantur in- ueniendo.

Primum, quia posteriora tria membra sub priore continentur. omnes enim naturales potentiæ, omnes denique figuræ ac formæ sunt qualitates bene aut male afficientes sub- iectum [illegible] definitionem communem habitui & dispositioni, quamuis peculiari ratione hoc sit commune, & ab aliis membris dist- inctis differre dicantur.

Deinde, quia tertium quoque & quartum [illegible] [illegible] bene [illegible] sub secundo. Nam calor & frigus, durities & mollities, ac cæteræ [illegible] qualitates tertiæ speciei sunt [illegible], quibus res agunt, aut resistunt [illegible], qui [illegible] qualita- [illegible] tantum speciei ad [illegible]

videtur

videretur natura apta, efficitur vt est salubri. A lis est speciem; modus autem solum differentiam accidentalem.

Illud item, quas & per corpus proficiscuntur defluxiones, & in oculos impetuntur ; & ipsum naturam committ, cum ad dilatandum aptitudo non sit, inepte. Item est, cur inter potentias & impotentias necessario etiam ipsæ non numerantur.

Tertio, quia quartum membrum sub ratio connectitur ; effiæiunt enim figuram ac formæ positionem in sensibus, quod lucet est B clarius.

Quod vero recte distributa sit qualitas in quatuor prædicta membra, suadet primum Aristotelis auctoritas, deinde omnium, qui post Aristotelem scripserunt, communis huius prædicamenti explicatio. Nam, etsi non desunt, qui plura genera qualitatum esse suspicentur, vt Simplicius & Boetius in Prædicamentorum commentariis: nemo tamen, quod sciam, aliud genus qualitatis post Aristotelem adiecit, aut ex iis, quæ ab illo constituta sunt, vllum detraxit. C

Refertur quorundam sententia.

SECTIO II.

Quibus visum quartam nequaquam divisionem qualitatis esse generis in species.

VEteres quidam, quos Magnus Albertus in com. Prædic. tract. de qualitate c. 9. refert, existimabant divisionem hanc non esse generis in species, sed in modos quosdam accidentarios specierum qualitatis : proinde non esse divisionem exactam absolute, sed quoad modos qualitatum magis notos & vulgares, quam alii complures reperiuntur. In quam sententiam magis inclinat Scotus in quæst. quas in eundem librum de qualitate, quæst. ... & quæst. 10. scripsit, eandemque omnino amplectitur in quartum Sententiarum libr. E duobus potissimum argumentis hi Aristoteli propositam sententiam sibi persuadent.

Sed atque argumentis adducuntur ... patitur.

Vno, quia omnia aut plura membra prædicari possunt de vna & eadem qualitate secundum alterationem, vt de eadem figura, quod sit habitus, si contactui talem facit : dispositio, si facile abiiciatur : potentia, si facit ad dividendum apta : impotentia, si inepta : & ita in ceteris.

Altero, quoniam Aristoteles ait initio illius capitis, qualitatem multis modis dici : & recensitis omnibus membris in quæ qualitatem distribuerat, mox subdit, alium fortasse modum inueniri posse ; sed fere omnes, qui maxime dici solent, hos esse, quos enumerauit. Docet autem Scotus hoc interesse inter speciem & modum, quod species addit differentiam essentialem super aliud, vt F

Verum hæc sententia non placet. Primum quia alij sunt modi non minus noti ac vulgares, quam qui eadem divisione continentur, vt habere contrarium, & non habere, suscipere magis ac minus, & non suscipere. Deinde, quia Aristoteles in recensendis membris divisionis vtitur nominibus speciei & generis, vt cum ait : *Atque vna quidem species qualitatis, habitus & dispositio dicitur* : & infra : *Alterum qualitatis genus est* &c. deinceps. Quibus verbis satis indicat se non in modos accidentarios, sed in species subalternas qualitatis, & quæ genera sunt, & species, qualitatem diuidere. Tertio, quia prædicamentum qualitatis, quod eo loco condidit, non constat modis qualitatum, sed earum generibus & speciebus. Quarto, quia modi qualitatum non sunt qualitates, sed illarum accidentia, cum tamen Aristoteles sæpe dicat ac probet, ea, de quibus loquitur in eo capite, esse qualitates. Postremo, quia obiectio illa, quam in extrema parte capitis diluit, ex eo difficultatem habere videbatur, quia habitus & dispositio inter species diuersorum generum numerantur, & Qualitatis, & ad aliquid.

Refutatio.

Quapropter ad primum argumentum pro hac sententia dicendum est, fieri non posse, vt vni & eidem speciei qualitatis plura membra huius diuisionis, quatenus inter se formaliter distinguuntur, conueniant. Nam, etsi vna & eadem res possit fortasse esse figura, & habitus, & potentia, &c. de qua re mox disserendum est : nunquam tamen figura, vt figura est, erit formaliter habitus aut potentia, & ita in ceteris.

Soluuntur argumenta prioris sententiæ.

Ad secundum dicito, Aristotelem species qualitatis nomine modorum appellasse, quia genus qualitatis in eis omnibus differentiarum essentialium adiectione modificatum est, atque contractum. Quod autem postea addit, *alium forte modum, &c.* non ideo dictum est, quod alios qualitatum modos esse crederet, vt putant Simpl. & Boet. sed primum sui philosophandi moris, cum non omnino certam assertionem statueret : deinde vt lectorem ad maiorem harum rerum disquisitionem incitaret.

Cur Arist. modorum nomine qualitatis species appellarit.

Approbatur diuisio Aristotelica, eiusque ratio explicatur.

SECTIO III.

DIcendum igitur diuisionem traditam quæ est sententia Ammonij, & Alexandri, Alberti Mag. in Prædica. tr. de qualitate,

Assertio quæstionis decidendæ.

Diui Thomæ, Caietani, & aliorum) est pe- [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], est ergo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] habeat [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quæ [illegible] [illegible].

Duplex ratio qua species qualitatis colliguntur.

Prior ex D. Thoma desumpta.

Prior dividendi ratio est Diui Thomæ 1. secundæ, quæst. [illegible] a quo loco in hanc sententiam scribit: *Qualitas est modus quidam accidentarius substantiæ, aut igitur comparatur cum natura subiecti, aut cum eius actione & passione, aut cum eiusdem quantitate. Si cum natura subiecti, nempe prout in ea illi est consentanea aut dissentanea, [illegible] primam speciem, quæ habitus & dispositionis nominibus significatur: habitus quidem, si difficile dimoueatur, dispositio, si facile. Si vero cum actione & passione, aut consideratur vt est principium actionis passionisve, aut vt terminus.* Sic enim interpretatur Diuum Thomam Caietanus in Prædicamentorum Commentarijs. *Si principium constituit secundam speciem quæ potentia dicitur, si sit principium facile agendi aut resistendi, impotentia si difficile: si vero vt terminus, hoc est, si motu aliquo acquiratur, in quo proprie actio & passio terminantur, tertiam constituit speciem, quæ patibilis qualitas dicitur si diu permaneat, passio vero, si breui transeat. Si denique comparatur cum quantitate substantiæ subiectæ, efficit quartam speciem, quæ figura communiter appellatur, si Mathematice spectetur, hoc est, nulla habita ratione materiæ sensibilis, formæ autem, si physice, nempe quatenus cohæret materiæ sensibili naturali.* Hæc sane est ratio, quæ a Diuo Thoma de [illegible] Aristotelica redditur.

Ordo specierum ex hac diuidendi ratione qui apte deducatur.

Ex qua diuidendi ratione colligi potest, quam apto modo in speciebus qualitatis ordo [illegible]. Primo enim loco merito posita est qualitas, quæ comparatur cum natura subiecti, quia natura siue essentia est primum in quaque re. Secundo loco, quæ est principium actionis, cum, quo sit natura est propter suam operationem, vt Aristoteles docet 2. lib. de Cælo, cap. [illegible] 17. Tertio, vt est terminus eius operationis, quæ est motus. Postremo, vt comparatur cum quantitate, quæ posterior est & natura & operatione. Sed contra hanc diuidendi rationem faciunt [illegible] [illegible], quæ argumenta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hæc est una. Cum D. Thomas docet rationem qualitatis tertiæ speciei in eo positam esse, vt sit terminus motus, aut incipit [illegible] proprie, aut [illegible]

Quæ videntur cum hac diuidendi ratione pugnare.

A [illegible] pro eo [illegible] [illegible] proprie dicto. Si proprie, [illegible]. Atque, [illegible] habitus & dispositiones, & [illegible] qualitates, quæ actiones qualitates sunt, pertinerent ad tertiam speciem quandoquidem [illegible] [illegible], quod [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], nec ex passione oriuntur, in qua [illegible] [illegible] Aristoteles qualitatis tertiæ speciei rationem.

Accedit, quod [illegible] [illegible] est patibilis qualitas, cum efficiat passionem in sensibus, [illegible] [illegible] [illegible]: Ac tamen non est terminus motus, siue proprie dicti, siue improprie. Adde, quod esse terminum motus non est in hac diuidendi ratione materialiter sumendum, sed formaliter: alioqui rationem formalem tertiæ speciei a ceteris aliarum specierum nõ distingueret. Ratio autem formalis, vt terminus est, non est ratio, ex qua res dicatur qualis, sed talis.

Hæc tamen haud difficile diluentur. Nam [illegible] ad primum argumentum, [illegible] *ut in prima* quæstionis proposita, cum eadem res alia & alia ratione pertinere possit ad diuersa prædi- *[illegible]* camenta, vt idem motus ad prædicamentum *[illegible]* actionis & passionis, quid mirum si eadem & *[illegible]* alia ratione pertineat ad diuersas species *[illegible]* eiusdem prædicamenti. Ita Simpl. & Porph. in prædic. ca. de qualitate. & D. Thomas 1. 2. q. [illegible] a. 2. ad primum. Caiet. & Scot. in prædicam. de Qualitate. Atque [illegible] est incommodi [illegible] [illegible] & idem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] potentia [illegible] [illegible] [illegible] impotentia, quatenus facile aut difficile [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Esset autem vel [illegible], si qualitas, quatenus ipsa [illegible] est [illegible], [illegible] & eadem ratione ad diuersas species qualitatis spectaret. Quod si hæc vera [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] diuidendi rationem [illegible] [illegible] argumenta.

Ad primum vero aliorum [illegible] dici potest, [illegible] in hac ratione diuidendi [illegible] proprie [illegible] a Diuo Thoma [illegible] [illegible] [illegible] passionis [illegible] [illegible] pertinere per se ad tertiam speciem, [illegible] qualitatum sensibilium, quæ simul cum [illegible] passionibus in corpore [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible].

Passiones animi [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Ad secundum dicitur, [illegible] [illegible] [illegible] hanc sententiam non pertinere ad tertiam speciem, sed ad primam, quatenus [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] ad secundam [illegible] A [illegible] in sensibus, vt pertineat ad [illegible], quod Aristoteles [illegible] speciei qualita[illegible] [illegible] quidem appellatur [illegible] qualita[illegible] quod [illegible] passionem in sensibus, aut ex passione aliqua oriantur, [illegible] B [illegible] quamvis [illegible], sed multis [illegible] primam [illegible], solum tamen [illegible] [illegible] accipit.

Aduertendum deinde est, [illegible] [illegible] naturaliter, sed [illegible] accidentem esse in hac [illegible] neque [illegible] speciei non [illegible] hoc pacto [illegible] formaliter. [illegible] est, si qualitas [illegible] sit acquisibilis per C [illegible], aut [illegible] non [illegible] eo, quod [illegible].

Alia ratio diuisionis Aristotelicæ.

SECTIO IIII.

Alia ratio diuisionis [illegible] explicatur.

POssit etiam alia ratio eiusdem diuisionis [illegible] in medium [illegible]. Qualitas aut est [illegible] superficie substantiæ, aut [illegible] D [illegible], aut est sensibus subiecta, aut [illegible] subiecta est, pertinens [illegible] passio. Quod si non est [illegible] aut est a natura insita aut acquisita; si insita a natura, est naturalis potentia aut impotentia, si acquisita, habitus aut dispositio.

Hanc pene rationem affert [illegible] in [illegible] Quæst. [illegible] ex parte [illegible] Simplicio & [illegible] E [illegible] Aristotelem in [illegible] speciebus [illegible] dignitate [illegible] [illegible].

Ordo dignitatum in quatuor qualitatis [illegible].

[illegible] primo loco ponit, [illegible] [illegible] Secundo [illegible] [illegible] [illegible] Tertio loco [illegible] [illegible] substantiæ [illegible] superficie [illegible], et [illegible] quæ sunt quartæ speciei, quæ [illegible] F [illegible].

Argumentum pro hac diuisionis ratione.

Quod autem hæc diuisio [illegible] Aristotelis [illegible] quia 7 Physic. [illegible] qualitates [illegible] [illegible] [illegible] figuras & formas,

Obiectiones contra eandem.

quæ [illegible] vel qui [illegible] [illegible].

Sed contra hanc quoque diuisionis rationem [illegible] obiiciuntur. Primum [illegible] est in sola superficie substantia, & tamen pertinet ad [illegible] speciem [illegible] qualitas, et Aristoteles [illegible] 7 Physic. cap. 3 [illegible]. Colores [illegible] superficie [illegible] [illegible] colorum [illegible] & tamen pertinet ad tertiam speciem, vt in Prædicamentis cap. [illegible] de Qualitate tradit Aristoteles. 1

Deinde quæ sunt qualitates primæ [illegible] speciei [illegible] sensibus subiectæ, vt calor & frigus, quæ ab Aristotele eodem loco [illegible] in primam speciem, & [illegible] pertinere ad secundam, [illegible] naturales potentiæ [illegible] [illegible] est opinio [illegible] qualitates [illegible] elementorum [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] calorem, frigus, [illegible] esse [illegible]. & contrario [illegible] speciei qualitates [illegible], quæ non sunt [illegible] sensibus, vt passiones animi, quæ tamen ab [illegible] in tertiam speciem [illegible], [illegible] [illegible].

Postremo, multa sunt, quæ ex dictis sunt 3 mollities & [illegible] & similitudo non tractantur ab Aristotele inter qualitates secundæ speciei, quæ cum natura sint insitæ, [illegible] nunquam a subiecto possunt. Item, quod [illegible] & mollities sint qualitates sensibiles. [illegible] secunda [illegible] speciei non [illegible], [illegible] insensibiles.

Possumus tamen [illegible] [illegible], existimare [illegible] pulchritudinem esse vere [illegible] primæ speciei qualitatum, [illegible] non modo ad [illegible] pertinere, sed [illegible] [illegible] [illegible] qualitas. constat enim [illegible] [illegible] rei [illegible] colore cum [illegible] quibus. *Pulchritudo*, ait Tullius lib. 4. Tusculanarum quæst. *est apta membrorum figura cum colore quadam suauitate*. Idem [illegible] videtur [illegible], quia etiam Aristot. 7 Physic. cap. 3 [illegible] qualitatem primæ speciei [illegible] [illegible], et [illegible] est, [illegible] qualitas aliqua simplex & insensibilis: quæ ex ha-

Pulchritudinem non esse simplicem qualitatem, [illegible]

motum debita proportione ac temperatione constituat, ut multi etiam putant, sed est ipsam temperationem, quod ex [illegible] constat. [illegible] exempla qualitatum primae speciei afferuntur, quae propter quandam similitudinem cum vera & germana huius speciei qualitatibus inter eas numerari consueverunt, quae fortasse ratione, quia ut virtus & vitium se ad animam habent, ita pulchritudo & deformitas, sanitas & aegritudo ad corpus. Quod vero ad colorem attinet, dicendum est, eum non in superficie tantum, sed interius etiam inesse: neque aliud colligi ex definitione coloris quam quod color, qua ratione aspectum commovet, ita ut ulterius non progrediatur, in sola superficie resistit. de qua re fusius eo loco disserimus.

Calorem & frigus non pertinere ad primam speciem qualitatis.

Secundum dissolvetur, si occurras, calorem & frigus non poni in prima specie qualitatis, nec afferri ab Aristotele ut exempla dispositionum, quasi ad eam speciem per se ac proprie pertineant, quod Alexander referente Simplicio, Magnus Albertus & alij non pauci in lib. Praedicam. annotarunt; sed ut in eis, quod sensibus pateant, planius videamus, quo pacto dispositiones, quae sensibus non subiacent, facile dimoveantur a subiectis.

Passiones animae quare non ad tertiam pertinent.

Passiones vero animae eodem modo, quo inanimatae superiorem divisionis rationem, dicendum est non pertinere per se ipsas ad tertiam speciem, sed per qualitates adiunctas, quae sensibus patent, & per quas cognoscuntur, ut ira per ardorem, metus per rigorem, de quibus saepius Poetae [illegible], ut ille de Turno Virgil. Aeneid. 9. *Et duris dolor ossibus ardet.* & alibi de Graecis, *Obstupuere animis, gelidusque per ima cucurrit Ossa tremor.* ut idem Poeta Aeneid. 2.

Tertium vero diluetur, si respondeas, duritiem & mollitudinem, quae ab Aristotele in exemplum potentiae & impotentiae post alia quaedam afferuntur, similitudinis tamen gratia adiungi, ut de calore & frigore dictum est: quod non obscure innuit Aristoteles cum ait, *his similes sunt durum & molle &c.* Confirmari hoc potest ex eo, quod in lib. de gener. & corr. [illegible] Arist. ubi durum & molle inter qualitates tangibiles [illegible] referre.

Species intelligibiles angelorum esse in prima specie.

Si quis autem quaerat, ad quod genus qualitatis pertineant species intelligibiles, quae angelis connaturales sunt, dicendum est, eas pertinere ad primam: quia etsi non sunt acquisitae & collectae ex rebus, ut nostrae; sunt tamen a Deo in ipsa creatione inditae, nec [illegible] potentiis [illegible] a natura angelica profluunt. id quod satis est, ut dicantur acquisitae.

Confirmantur, inter se duas propositas dividendi rationes.

SECTIO V.

Quid sit hisce duabus dividendi rationibus commune.

IN his duabus dividendi rationibus hoc commune est, quod non tradantur per veras ac essentiales differentias, sed per eas, quae locum verarum subeunt, ut auctores illarum sententiarum annotarunt.

Quid cuique peculiare.

Hoc autem cuique peculiare, quod prior affecta tantum distinguit: posterior autem non modo essentias, sed etiam ipsas. Nam iuxta priorem eadem res potest esse in diversis speciebus qualitatis, velut calor in prima, secunda & tertia, ut D. Thomas loco citato concedit. At iuxta posteriorem nulla eadem res ad diversas species pertinere potest. Qualitas enim, quae in sola superficie inesse potest, interius inesse non potest: & quae sensibus subest, non [illegible] sensibus non percipiuntur: & quae innata est, non est acquisita, & vice versa.

Incommoda prioris sententiae.

Quanquam vero prior sententia suam habeat probabilitatem, nonnulla tamen ex ea colliguntur, quae fortasse haud facile concedentur. In primis enim colligitur, scientias & virtutes, quae motum intentionale terminant, pertinere ad patibiles qualitates aut passiones, non minus quam [illegible]. Deinde, nullam assignari posse qualitatem, etiam si simplicissimae naturae esse videatur, ut intellectus aut voluntas, in qua plures essentiae non contineantur. Postremo, nullam tradi, quae simpliciter & absolute contineatur sub certa specie, sed semper opus esse distinctione, quae diversis rationibus ad diversas species pertinere decernatur.

Nam autem habitus a dispositione, & potentia ab impotentia, patibilis qualitas a passione, & figura a forma specie distinguantur, quod aeque in utraque sententia dubium relinquitur, idem peculiari disputatione expendimus.

VTRVM HABITVS ET dispositio, & caeterae triū membrorum complicationes, differant specie, necne.

QVAESTIO II.

De habitu & dispositione.

SECTIO I.

BOetius, Albertus Magnus, Aegidius Rom. & alij permulti in lib. Praedicam. sentiunt habitum & dispositionem non differre specie.

tie, sed solo accidentario discrimine perfecti & imperfecti in eadem specie, vt viri à puero. Proinde, vt homo postea perfectus fit tamen non mutata specie: ita eandem numero qualitatem posse ex dispositione fieri habitum retenta natura numerali eiusdem speciei. quam sententiam hisce argumentis ex Aristotele desumptis sibi persuadent.

Rationes pro qua sententia suadent.

Primum, quia Arist. aperte ait in Prædicamentis, c. *de qualit.* habitũ & dispositionem esse vnam speciem qualitatis, quod verũ non esset, si essent plures species contra diuisæ à se inuicem.

Deinde, quia discrimen, quod inter habitum & dispositionem constituit, plane est accidentarium; nempe, quod habitus sit diuturnior, & difficilius dimoueatur, quam dispositio.

Tertio, quia idem eodem loco ait, dispositionem temporis diuturnitate posse vocari habitum: quod videmus febri accidere, quæ initio morbi facile, aut non admodum difficile dimoueri potest, vbi autem diu insedit, sæpenumero in hecticã, siue habitualem desinit.

Postremo, adsunt quidam & illud, quod Aristot. scribit ad finem explicationis primæ speciei, omnem habitum esse dispositionem, non tamen contra, omnem dispositionem esse habitum: quod in eum sensum videtur accipiendũ, vt omnis habitus fuerit aliquando dispositio, nempe cum imperfectus erat: & tamen non omnis dispositio aliquando futura sit habitus, quia non quælibet dispositio tandiu durat ac roboratur, vt aliquando habitus euadat.

Partem assertionem esse D. Tho. neque esse contra doctrinã Aristotelis.

Diuus autem Thom. 1.2. q.49. *art.* 1. ait, magis consentaneum esse doctrinæ Aristotelis asserere habitum & dispositionẽ differre specie. Rem autem diligentius expensã docet, non in eo existimandum esse discrimen habitus & dispositionis consistere, quod habitus vtcunque sit diuturnior, & difficile expellatur a subiecto, dispositio autem breuis ac transiens, & facile dimoueatur: sed in eo, quod has conditiones sibi vendicent natura sua, ac ex propria specie, quæ necessario diuersa esse debet. Neque enim species vlla ex natura propria sibi vendicare potest oppositas conditiones, vt diuturna sit & non diuturna, facile expellatur & non facile. Itaque ex causis propriis, ac per se, facile aut difficile potentibus expulsionem e subiecto, iudicandum esse ait D. Thomas, sitne qualitas dispositio, an habitus: etsi per accidens aliquando eueniat, vt quæ natura sua facile abiici potest, diuturna sit, & difficile abiiciatur; & quæ natura sua diuturna est, & difficile expellitur, ob aliquam aliam causam facile dimoueatur.

Ea probatur per D. Thom. & Caietanum [illegible]

Esse autem hanc sententiam Aristotelis [illegible] probatur argumentis per D. Thomam [illegible] probat Caietanus in Prædicamentis [illegible] Arist. in assignandis habitum & dispositionem exemplis, nullam qualitatem numerauit inter habitus, nisi quæ habeat constitutione sua difficilis expulsionis ex subiecto; nullam inter dispositiones, nisi quæ per se, & natura sua facile abiiciatur. Altero, quia idem loco eodem perspicue ait, scientiam esse habitum, etiam si quis ea mediocriter sit instructus: quod si ita non dixisset, [illegible] scientias non esse habitum crediderit. Tertium argumentum desumi potest ex D. Thom. 1.2. quæst. 50. art. 1. *ad secundum*, quod Aristoteles ibidem non audeat dicere, dispositionem temporis diuturnitate fieri habitum, sed vocari posse *ἴσως*, hoc est, vt habitum quasi apertius diceret: consequi posse quidem temporis longinquitate & robore quandam & firmitudinem habitus, at non quam re vera posse transire ex dispositione in habitum. Atque hæc sententia, vt in se verior, & Aristotelis doctrinæ accommodatior, nobis semper probata est, & nunc etiam probatur.

Approbatio huius sententiæ.

Impugnatio & defensio sententiæ D. Thomæ.

SECTIO II.

NOn desunt tamen, qui contra eam obiiciant. Nam, præter argumenta, quibus prius opinio confirmata est, alia non leuia se offerunt.

Quæ contra eandem opponi possunt.

Primum, non videri differentias essentiales constitutiuas habitus & dispositionis, quod habitus natura sua & ex causis per se, aut nullo modo, aut difficile deleri possit, dispositio autem facile. Id enim commune est aliis plerisque qualitatibus, quæ in habitus & dispositiones non numerantur, vt videre est in potentiis naturalibus, & in primis quatuor qualitatibus.

Deinde, quod virtutes, quæ in habitibus numerantur ab Aristotele, tam facile amittantur, quam vitia contraria acquiruntur: id quod ex ipsa virtutis natura videtur proficisci, cum virtus in rebus difficilibus versetur, vt Philosophus ibi docet.

Tertio, quod errores [illegible] videantur in habitibus, cum scientiis contrarii sint, ac proinde sub eodem proximo genere collocandi videantur: & tamen natura sua facile amoueri possunt, cum [illegible] principia male intellecta [illegible] difficile dimoueantur propter naturam & conditionem subiectorum.

Sed hæc facile diluuntur. Nam, in primis [illegible] prioris sententiæ argumento nihil est diffi-

Solutio [illegible] ad primum [illegible]

[illegible] Diximus enim habitus & dispositiones [illegible] propriè, [illegible] participare nomine [illegible], quæ à certis [illegible] speciebus qualitatis [illegible] [illegible] Porphyrius [illegible] capite de specie ait, *plures homines participatione speciei esse unum hominem*. Quamquam [illegible] pertineat, eadem tamen [illegible] habitum & dispositionem esse unam speciem, nomine vnius speciei intelligi [illegible] primam; quod patet ex [illegible] nominari [illegible] speciem [illegible] generum. Alterum genus qualitatis ait, id est, secundum [illegible] genus, [illegible] genus. Est enim familiare Græcis familiarissimum etiam Hebræis nomen vnius pro primo [illegible], vt cum Moses Gen. 1. ait, *Factumque est vespere & mane dies unus*, id est, primus.

Vnum frequenter accipi solere pro primo.

[illegible] plu[illegible]

A [illegible] Est autem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Definitio per [illegible] sumpta.

Hoc [illegible] Topicorum [illegible] Aristoteles ait *dispositionem esse primam dispositionem* & 7. Physicorum [illegible] *[illegible] dispositiones esse* B *perfecti [illegible] optimum [illegible]*, & 7. Phys. [illegible] *habitum esse dispositionem perfecti ad optimum [illegible]*, [illegible] perfectum [illegible] [illegible] natura [illegible] per modum [illegible] habitus [illegible] natura [illegible] imperfectas dispositiones [illegible] per modum [illegible], non [illegible] tamen [illegible] perfecte.

Ad secundum dices, *esse quidem facile & difficile mobile, accidentarium esse habitibus & dispositionibus*: [illegible] natura ipsa aliud sibi vendicet, difficile mobilis [illegible] facile, [illegible] accidentarium, [illegible] essentiale.

C [illegible]

Expositio definitionis habitus ex 7. Physicorum.

Ad tertium, [illegible] dicendum esse, si propriè quidem loquendum sit, [illegible] dispositionem [illegible] habitum, [illegible] simpliciter & absolute [illegible] habitum, sed [illegible] habitum, quæ [illegible] loquitur Aristoteles [illegible] posse [illegible] habitum [illegible] D [illegible] dispositionis [illegible].

Significatio nominis habitus idem [illegible] genus [illegible] in primo.

Differentia habitus & dispositionis apud quosdam [illegible].

[illegible] habitus & dispositiones [illegible] secundum essentiam, & secundum modum [illegible].

Significat [illegible] nomine habitus idem commune genus [illegible] hoc libro, capite [illegible], cum Aristoteles ait *habitum esse dispositionem qua aliquid bene, aut male se habet ad se, vel ad alterum.* In hac [illegible] definitione dispositionis nomen [illegible] [illegible] partium in toto, quæ [illegible] ad [illegible] dispositionem [illegible] partium in loco, [illegible]; & dispositionem bona [illegible] propriè. Additur autem *bene aut male*, ad [illegible] commune [illegible] primam speciem qualitatis. [illegible] E *ad se, vel ad alterum*, [illegible] dispositiones [illegible] ad operandum, [illegible] sanitas & [illegible], & pulchritudo & [illegible] [illegible] in anima, [illegible] ad operandum.

Expositio alia definitionis.

Triplex dispositio.

Ad quartum dicendum est, [illegible] habitum esse dispositionem, id est, [illegible] omnem dispositionem esse habitum, id est, [illegible] [illegible] genus habitus & dispositionis [illegible] modo sumit Aristoteles dispositionem [illegible] qualitatis genere. [illegible] [illegible].

Vera expositio loci huius Arist.

Ad primum autem [illegible] F [illegible] habitus & dispositionis [illegible] genus [illegible].

Ad argumentum [illegible].

Ad secundum [illegible] & [illegible] [illegible]

Cur [illegible].

[illegible] naturæ, in qua [illegible] [illegible] contra [illegible] [illegible] naturæ depravationem facile [illegible] [illegible], & difficile [illegible], [illegible] tamen difficile [illegible] & facile amitti spectata natura ipsarum [illegible], & [illegible], quod in nobis præcipuum est. [illegible] naturæ rationalis ex propria ipsius [illegible] conditione & natura [illegible] est illud, quod plerique sapientes scribunt: Congenitas nobis esse a natura virtutum semina, quibus si colere adhiberent, magnam ex illis [illegible] [illegible]. Atque id quod dicimus de virtutibus & vitiis in statu naturæ depravatæ propter peccatum primorum parentum, intelligendum est in illo statu puræ naturalis, quem solum agnoverunt Philosophi, atque [illegible] nobis [illegible] acquisitio, & facilis [illegible] [illegible] esse virtutum, si in puris naturalibus [illegible], atque [illegible], cum [illegible] [illegible] illa [illegible] naturæ humanæ [illegible], qua Deo homo [illegible] [illegible] rationali ad [illegible] [illegible].

Ad tertium dicendum est, [illegible] [illegible] sub [illegible] proximo genere sub quo scientia. [illegible] enim primum dispositio generaliter accepta in habitum & dispositionem specialiter [illegible]; deinde habitus in scientiam & virtutem, & si quæ sunt alia huiusmodi: postea dispositio in errorem, vitia moralia, & alias huius generis qualitates. Quod si quis obiiciat, [illegible] contrarium [illegible] habitum, alterum quoque fore habitum: nam solum id [illegible] est, cum contraria sunt sub eodem immediato genere, quod non accidit in scientia & errore.

De cæteris tribus complicationibus.

SECTIO III.

DE cæteris tribus complicationibus naturalis potentiæ & impotentiæ, passibilis qualitatis & passionis, figuræ ac formæ [illegible], atque de habitu & dispositione. Nam, quod attinet ad potentiam & impotentiam, [illegible] [illegible] & imbecillitatem, [illegible] [illegible], qui [illegible] ab [illegible] specie differre [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] naturalis potentia [illegible] dicitur qua facile [illegible] aut [illegible]: impotentia [illegible] imbecillitas naturalis qua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & difficile aliquid agere, aut aliqui resistere, [illegible] [illegible] ad eandem potentiam speciem pertinere, et facile & difficile, [illegible] agere [illegible] & audire. Neque enim facultas videndi & au-

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quæ ægre & cum difficultate [illegible] facit. Deinde, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] specie, atque [illegible] [illegible] specie [illegible]. [illegible] [illegible], facile aut ægre aliquid agere, aut [illegible] resistere, [illegible] [illegible] specie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & imperfectionis gradibus [illegible] [illegible].

Quod si quis obiiciat, potentiam audiendi esse [illegible] [illegible], potentiam videndi esse impotentiam audiendi; at potentias videndi & audiendi differre specie, [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible], [illegible] potentiam & impotentiam videndi & [illegible] audiendi differre specie; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], negandum est quod assumitur: non enim per potentiam videndi ægre audimus, aut per potentiam audiendi ægre videmus, sed nullo modo per [illegible] [illegible] [illegible]; per hanc vero audimus: impotentia autem non dicitur [illegible] [illegible] esse id quo agere non possumus, sed quo non facile: [illegible] [illegible] [illegible]: nam impotentia illa pura non est [illegible], sed negatio [illegible]. [illegible] potentia ad actum [illegible] specie, [illegible] [illegible] impotentia ad aliquam alterius speciei: [illegible] impotentia sumitur pro pura impotentia, [illegible] [illegible] pro potentia, qua ægre agere possumus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] potentia cum imperfecta est, & ægre [illegible] propria [illegible] producit, [illegible] [illegible] impotentia [illegible] potius imbecillitas.

Quod vero attinet ad passibilem qualitatem & passionem, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] habitus & dispositionis. Quamvis [illegible] [illegible] concederetur, [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] specie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esset [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & tale [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] specie qualitates huius generis, quæ facile & difficile [illegible] [illegible] [illegible] a subiecto, [illegible] [illegible] specie primi generis. Atque [illegible] [illegible] in promptu. Nam, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], specie distinguitur ab [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible], Sole [illegible] [illegible], quia [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] distinguitur a [illegible], quæ [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] in [illegible].

Nam

Non ita tamen sentiemus, si rem diligentius expendamus. Nam, etsi qualitates eius generis, quae natura sua diuturnae sunt, & ex altera, ac corporis praesentia non pendent, nō possunt eiusdem speciei esse cum iis, quae natura sua breui transeunt, aut pendent ex alterius corporis praesentia: tamen non hoc requiritur ad distinctionem passibilis qualitatis & passionis. Namque in una & eadem specie ponit Aristoteles discrimen passionis & passibilis qualitatis: ut in rubore ex verecundia emergente, & a natiuitate insito: in pallore item ex metu contracto, & ex ipsa corporis constitutione. Quinetiam lux Solis, quia perennis est, passibilis qualitas dicitur. Lunae vero, quia ex vario aspectu Solis continenter mutatur, & interdum terrae interiectu penitus tollitur, passio est non passibilis qualitas. Non distinguitur ergo passio a passibili qualitate, nisi tanquam a qualitate diuturna breui transiens: quod discrimen accidentarium est, non specificum.

Lux Solis qualitas passibilis. Lunae passio.

Eadem ratio discriminis est inter figuram & formam. Nam, una & eadem qualitas resultans ex terminatione magnitudinis, si consideretur Mathematico more, dicitur figura: si physice, dicitur forma. Atque haec de qualitate sint satis.

ΚΕΦ. ΙΕ.

Text. 20. Πρός τι λέγεται τὰ μὲν ὡς διπλάσιον πρὸς ἥμισυ, καὶ τριπλάσιον πρὸς τριτημόριον, καὶ ὅλως πολλαπλάσιον πρὸς πολλοστημόριον, καὶ ὑπερέχον πρὸς ὑπερεχόμενον· τὰ δ' ὡς τὸ θερμαντικὸν πρὸς τὸ θερμαντόν, καὶ τὸ τμητικὸν πρὸς τὸ τμητόν, καὶ ὅλως τὸ ποιητικὸν πρὸς τὸ παθητικόν· τὰ δ' ὡς τὸ μετρητὸν πρὸς τὸ μέτρον, καὶ τὸ ἐπιστητὸν πρὸς ἐπιστήμην, καὶ αἰσθητὸν πρὸς αἴσθησιν. λέγεται δὲ τὰ μὲν πρῶτα κατ' ἀριθμὸν ἢ ἁπλῶς, ἢ ὡρισμένως πρὸς αὐτὰ ἢ πρὸς ἕν, οἷον τὸ μὲν διπλάσιον πρὸς ἓν ἀριθμὸς ὡρισμένος, τὸ δὲ πολλαπλάσιον κατ' ἀριθμὸν πρὸς ἕν, οὐχ ὡρισμένον δὲ οἷον τόνδε,

Caput XV.

Ad aliquid, alia dicuntur, ut duplum ad dimidium, & triplum ad tertiam partem, & in summa multiplex ad multiplicem partem, & excedens. Alia, ut calefactiuum ad calefactibile, sectiuum ad sectibile, & ut in summa actiuum ad passiuum. Alia, ut mensurabile ad mensuram, & scibile ad scientiam, & sensibile ad sensum. At prima quidem ex numero dicuntur aut simpliciter, aut definite ad ipsa aut ad unum. Verbi causa, duplum ad unum numerus est definitus: multiplex autem, ratione quidem numeri ad unum dicitur, non tamen Text. 20.

CAPITIS DECIMIQVINTI EXPLANATIO.

Relatorum per se tria genera.

AD aliquid dicuntur. Agit de distinctione relatorum, ac primum quidem de iis, quae per se referuntur, quorum tria esse genera statim initio constituit, eaque familiaribus exemplis explicat, dicturus postea breuissime de iis, quae sunt relata per accidens.

Expositio relatorum per sua fundamenta. *Primum genus eorum quorum fundamentum est numerus aut unitas.*

b *At prima quidem ex numero dicuntur.* Exponit proposita relatorum genera per fundamenta relationum, docetque ea relata pertinere ad primum genus, quorum relationes fundantur in numero, aut unitate quae est principium numeri. Cum autem tribus modis id fieri possit (aut enim altera correlatiuorum relatio fundatur in numero, altera in unitate, aut utraque in numero, aut utraque in unitate) misso tamen tertio modo, priores duos sic explicat. Quae sunt relatiua huius generis dici ex numero, seu, quod idem est, ratione numeri, idque aut simpliciter, id est, indefinite, aut definite: & utroque modo uel ad ipsa, hoc est, ad numerum indefinite aut definite sumptum, uel ad unum definite etiam aut indefinite acceptum. Ea relatiua dicuntur ex numero definite sumpto, quorum nominibus significatur certa species numeri, cuiusmodi est duplum, cuius correlatiuum est dimidium: significat enim relationem duorum ad unum, quae etiam conuenit numero respectu numeri, ut quaternario respectu binarij, quia ita se habent quatuor ad duo, ut duo ad unum. Ea vero dicuntur ex numero indefinite sumpto, quorum nominibus non significatur certa species numeri, sed eorum continetur multitudo aliqua, cuiusmodi est multiplex, quod est genus dupli. multiplex enim cuius correlatiuum est submultiplex, significat relationem multorum ad unum, quae etiam conuenit numero respectu numeri, ut patet in speciebus multiplicis, duplo scilicet triplo, quadruplo, &c. omnes enim huiusmodi species dicuntur de numero non solum respectu unitatis, sed etiam respectu numeri cum uidelicet ita se habet numerus ad numerum ut numerus ad unitatem, quemadmodum de duplo dictum est. adde etiam ad quae species referuntur, genus etiam earum accomodari est. Atque his duobus exemplis, dupli inquam & multiplicis utitur Aristoteles ad explicanda relatiua, quae ratione numeri ad unum dicuntur. In quibus exemplis illud intelligendum est, ut illud, ad quod duplum dicitur, definitum quoque esse ac certum, unum semper scilicet dimidium: idemque accidere in aliis speciebus multiplicis.

Triplum

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Quinq. ſpecies ... proportionis. [illegible]

[illegible]

[illegible]

Excedens ... [illegible]

[illegible] magnitudo, quæ [illegible] ab ea specie partis, a qua denominatur magni[illegible] excedit [illegible] rationali proportione, [illegible] quod [illegible] eadem [illegible] mensurantur, quo pacto se habet quadrupedalis magnitudo respectu tripedalis, aut tripedalis [illegible] proportione rationali, [illegible] quo pacto se habet diameter quadrati ad [illegible].

Docet ergo Aristoteles, [illegible] in commune, quod [illegible] genus complectitur, [illegible] numero [illegible], hoc est, [illegible] in quibusdam [illegible] ad eadem specie partium, a qua denominatur [illegible] quod excedi[illegible]. *Numerus enim*, inquit, *commensurabilis* [illegible] numero [illegible]. hoc est, [illegible] potest [illegible] a numero aliquarum partium, a quibus [illegible] mensuratur; sed tamen non semper per [illegible] excedentes [illegible] *& aliquid amplius* [illegible] commune & aliquid ultra, [illegible], quod [illegible] aut æquale est, id est, mensuratur partibus æqualibus iis, quibus mensuratur id, quod [illegible], ut [illegible] in [illegible] excedentibus rationali proportione, *aut non æquale*, id est, non æqualibus, ut patet in excedentibus proportione irrationali.

Quod ad verba attinet, illud *& per* [illegible] non sic [illegible], *illud vero ex* [illegible] *non commensurabili numero dicitur*, quod lectio [illegible] postulat, ut adhibeatur [illegible] ex Græco contextu [illegible], [illegible] erat [illegible].

[illegible Greek text]

[illegible] *Numerus enim commensurabilis est, illud vero ex non commensurabili numero dicitur: excedens enim si conferatur cum eo, quod exceditur, tantum quod est, & eo amplius est hoc indefinitum est. Ut enim forte acciderit, aut æquale est, aut non æquale. Atque hæc omnia ex numero dicuntur ad aliquid, & numeri affectiones sunt. Æquale etiam simile, atque eodem modo alio ex [illegible] dicuntur [illegible]. Namque eadem sunt, quorum una est substantia; similia quorum una est qualitas; æqualia, quorum quantitas una. [illegible] autem numeri principium ac mensura est. Ita [illegible] hæc omnia ad aliquid [illegible] quidem numeri ratione dicuntur, non tamen eodem modo. Activa autem & passiva ex potentia activa & passiva potentiarumque [illegible] dicuntur, [illegible] calefactiuum ad calefactibile [illegible] quia possunt, rursusque calefaciens ad id, quod calefit, & secans ad id, quod secatur, quatenus acta sunt.*

Rerum

c *Æquale etiam.* [illegible] relatis primi generis [illegible] habentes exposuit, quorum relationes [illegible] ex [illegible] parte fundantur in numero, nunc explicat ea, quorum relationes ex utraque parte fundantur in unitate [illegible], ut [illegible], hæc quoque modo aliquo numeri ratione dicuntur, quia unitas est principium ac mensura numeri. Quo loco adverte, [illegible] accipi [illegible] in prædicamento accidentium, quam substantiæ. Adverte etiam, [illegible] qualitatis & quantitatis [illegible] secundum speciem [illegible] eandem esse [illegible] omnia, quæ communicant in genere etiam subalterno qualitatis aut quantitatis dicuntur similia aut æqualia, imo, neque omnia, quæ communicant in specie infima, nisi hæc [illegible] secundum eandem latitudinem [illegible], aut [illegible]; quo pacto [illegible] dicuntur similia, & [illegible] longa, æqualia. Illud item [illegible] relata ea, quæ [illegible] dicuntur [illegible] per excessum & defectum, sive commensurabilem sive incommensurabilem, [illegible] per [illegible].

Relata quæ ex utraque parte fundantur in unitate.

Paritas in utraque parte fundantur in genere.

Paritas in qualitate aut quantitate [illegible] fundamentum [illegible] aut [illegible] & [illegible] requirunt [illegible] in genere.

f *Activa autem & passiva.* Exponit secundum genus relatorum, [illegible] per potentiam activam aut passivam [illegible], aut [illegible] actiones, quibus [illegible] potentiæ in actum reducuntur. [illegible] activa & passiva per potentiam [illegible] & patientia per actionem [illegible] potentiæ agentia, aut patientia, quæ omnia [illegible] in hoc genus [illegible] referri, relationes [illegible] fundatæ in potentia activa aut passiva, [illegible] actionibus, quibus illa agunt, & hæc patiuntur.

Rerum

[illegible]

Eorum quae [illegible] ad aliquid dicuntur [illegible] quae a potentia [illegible] quod factum est [illegible] ad quod faciendum fit [illegible] dicitur: hoc enim fecit, illud passum quid est. Sunt etiam nonnulla, quae ex potentia priuatione dicuntur, vt impossibile & quaecunque hunc in modum dicuntur, veluti inuisibile. Ea igitur, quae ex numero aut potentia ad aliquid dicuntur [illegible] dicuntur ad aliquid, quia ad ipsum, quod vnumquodque est, alterum dicitur

g *Eorum autem quae dicuntur ex numero.* Antequam absoluat explicationem horum generis, confert illud cum superiori: docetque in relatiuis primi generis nullas esse actiones, quemadmodum in relatiuis secundi. Quanquam enim numeri dicantur diuidi, atque in se ducti efficere numeros quadratos aut cubicos, & sic huiusmodi agere aut pati, tamen cum haec omnia nostra cogitatione confingamus, nec ex vera attingant ea, quae numerantur, actiones aut passiones numerorum dici non debent, nisi fortasse eo modo, quo intellectus dicitur pati a rebus, & eas agere in intellectum, vt in libris *de Anima* traditur: nempe, quia eas recipit, quanquam ne hoc quidem pacto numeri agere aut pati dicantur, cum ex veris illi accipiant, aut producant.

Numeros non esse proprie actiones aut passiones.

h *Iam quae ex potentia dicuntur.* Docet relatiua, quae ex potentia dicuntur, per differentias etiam temporis praeteriti & futuri posse distingui. Nam, cum sint quaedam, quae nullam certam temporis important, vt calefactiuum & calefactibile, alia quae tale tempus important praeteritum aut futurum, vt patet exemplis hic adductis. Non meminit autem in hac diuisione eorum, quae adsignificant tempus praesens, cuiusmodi sunt calefaciens, & id, quod calet, quia huiusmodi relata ab actu potius quam a potentia dicuntur. Sed tamen ea, quae important tempus praeteritum aut futurum, ab actu etiam praeterito aut futuro dici videantur, tamen haec per potentiam referri dicta sunt: nempe, quia in his non actus, sed sola potentia existit in rerum natura, vt fundamentum relationis esse possit.

i *Sunt etiam nonnulla.* Reuocat ad relatiua, quae ex potentia dicuntur, ea, quae dicuntur ex priuatione potentiae, vt impossibile & inuisibile. haec enim etsi in se non sint relatiua, tamen, quia relationem priuationem significant, ad relatiua reduci debent, praesertim cum habeant quodammodo correlatiua, quae ipsis ex altera parte respondeant. impossibile enim alicui impossibile dicitur, & inuisibile alicui inuisibile.

k *Ea igitur.* Exponit relationis tertij generis collationem ipsorum cum iis, quae ad primum & secundum genus pertinent. Discrimen in eo positum statuit, quod omnia, quae pertinent ad primum & secundum genus, ideo dicuntur ad aliquid, quia vnum quodque eorum ipsum, quod est, alterius dicitur: non autem, quia aliud ad ipsum, hoc est, quia vnumquodque eorum habet fundamentum suae relationis in se, & non in suo correlatiuo; id quod ex eo patet, quia duplum & dimidium in seipsis habent, quare in altero referantur. eodem quoque modo calefaciens, & id, quod calefit. atque ita res habet in caeteris (quo enim pacto agens habet fundamentum suae relationis in se, & vt potentia [illegible] postea explicabitur) at ea, quae ad tertium genus pertinent, aliter dicenda est. Etenim mensurabile non dicitur mensurabile per fundamentum relationis, quod in ipso sit, sed in mensura, id quod docet in speciebus mensurabilis, vt in scibili, intelligibili & aspectabili seu visibili (quo loco vtitur exemplis eorum, qui putabant intellectum & sensum esse quandam mensuram. Res enim, quae sciuntur, intelliguntur & videntur, ab actibus sciendi, intelligendi, & videndi, a quibus realiter non attinguntur, dicuntur sciri, intelligi, & videri, atque adeo scibiles, intelligibiles, & visibiles. Aliter potest hic locus exponi, vt dicatur in hoc inter se differre tertium genus & duo superiora, quod illa ex vtraque parte a suis formis habeant denominationem, veluti duplum a duplicatione, dimidium a dimidiatione, agens ab actione, & patiens a passione. At in tertio genere alterum tantum denominatur a sua forma, vt mensura a mensuratione, scientia ab actu sciendi, intellectus ab intelligendo, & visus a videndo: alterum tamen non denominatur a forma sua, sed a suo correlatiuo, vt mensurabile a mensura, scibile a scientia, intelligibile ab intellectu, & visibile a visu. quae expositio planior est, & menti Aristot. fortasse accommodatior.

Tertium relatiuorum genus.

Potentias, quatenus tales, non referri ad subiecta, sed ad obiecta.

[illegible]

dis, quia simile. Sunt etiam quae per accidens dicuntur: quo pacto homo est ad aliquid, quia accidit ei, ut sit duplum: quod quaedam numerantur in iis, quia sunt ad aliquid, quae accidat ... ut duplum sit & album.

l *Nam est autem intellectum ad hoc, cuius est intellectus: hic enim idem dictum esset.* Dicens videre, intelligentiam, aspectum, & alias similes potentias, quae non ad subiecta, quae non sunt ... sed ad obiecta, circa quae versantur ... les sunt, duplicem essentiam habebunt. quod ... tamen ... accidentis, quod ipsa sunt ad sua subiecta ... [illegible]

m *Aut ad aliquid dicit scientia. Ille vero modo hic idem dicitur quod aspectum, ad quem ... sit, quem est aspectus, Quamquam, &c.* Hoc ait Aristoteles propter ... colat non sit, ... sub aspectum ... obiectum potentiae ... aliquid ... colori & luci.

n *Tertio si genera eorum sint talia: quo pacto Medicina ...alis, quae genus est illius, est eorum quae sunt ad aliquid.* Addit alia duo genera relatiuorum per se, quorum alterum est ... quae per ... genera, ut Medicina ... scientia. quod idem in Praedicamentis de Grammatica & Musica dictum est. ... Nec etiam ... per genera conuertuntur, per se ... conuenit ... species ... quae per ... referuntur, ut aequalitas per aequale, & similitudo per simile. Non enim ... dicuntur relatiua, ... relatiua per se, quod ... differant ... similitudo & simile ... abstracta non ... termini ... vicissim ... ad patrem ... similitudo huius similis ad illud, & illius ad hoc.

o *Sunt etiam quae per accidens dicuntur: quo pacto homo est ad aliquid, quia accidit ei, ut sit duplum.* Adiungit relatiua per accidens, quorum paucis verbis duplex genus tradit. Nam & subiectum ratione accidentis, & unum accidens ratione alterius accidentis dicuntur relatiua: ... exempla ... Vtraque ... dicuntur relatiua per accidens, quia nec ad essentiam subiecti, nec ad essentiam alterius accidentis pertinent.

Obiectum scibile passionis.

Duo alia genera relatiuorum per se.

Relatiuum per accidens duplex genus.

NVM DENTVR RElationes reales.

QVÆSTIO I

Argumenta partis negatiuæ.

SECTIO I

INter ea, quæ de relatione ac relatiuis disputanda sunt, [illegible]

2. [illegible]

Quod igitur nulla relatio sit realis, [illegible]

1. [illegible]

2. Deinde, [illegible]

3. Tertio, [illegible]

4. Quarto, [illegible]

[illegible]

5. Postremo, [illegible]

Approbatio affirmatiuæ partis.

SECTIO II

VEterum communis, [illegible]

accidentarum. nam etiam negat relationes, a quibus personae diuinae distinguuntur, esse reales.

Pars affirmatiua explicatur, & probatur in primo genere.

At dari relationes reales, & quot diximus illas, quas sine iactura fidei ex Doctore negari non possunt, plane constat ex [illegible] tribus generibus relationum, quae ab Aristotele in contextu proponuntur. Nam, in primo genere negari non potest, res esse inaequales maiores, & minores formaliter, quae etiam negat, cum dicit ipsa formaliter [illegible] negat, similes & dissimiles, aequales & inaequales, propinquas loco & remotas? At esse simile aut dissimile, non est esse quale formaliter, & esse aequale aut inaequale, non est idem formaliter, quod esse quantum; ac denique esse propinquum aut remotum non est formaliter esse in hoc aut illo loco, cum haec sint absoluta, & quorum singula eius [illegible] [illegible] relata, & quorum singula non consistunt [illegible] respectu alterius.

In secundo genere.

In secundo etiam genere constat, quae actiones causent, & ex necessitate causent aliud, et suo quoque modo concurrunt ad effecta, ex ipsa relatione ad effecta, si sint accidentium [illegible] effecta quoque ipsa (quae omnium capacitatem [illegible] possunt) [illegible] etiam ipsa [illegible] referuntur ad eiusmodi causas.

In tertio genere.

In tertio quoque perspicuum est, scientiam esse realiter respectu affectam ad propria scibilia, & sensus ad propria sensibilia, & [illegible] habitus sine cognitione sine actione, & potentias naturales ad suos actus, cum et sic [illegible] propria naturam id habeant: tamen si dubitent, sunt huiusmodi relationes transcendentes, an huius praedicamenti propriae. Accedit tamen

Confirmatur ab auctoritate.

Aristotelis, Platonis, & grauissimi cuiusque, seu veteris, seu recentioris Philosophi ac Theologi sententia; qui omnes quasi per se notum accipiunt, entia realia diuidi in absoluta & relata, ac de relatis realibus scientias tradunt, vt Physicam de [illegible] causarum respectu, Mathematicam de aequalitate & inaequalitate, magnitudinem, de similitudine & dissimilitudine figurarum, de distantijs & propria quantitate corporum, & ipsam primam Philosophiam de ordine entium inter se, qui in compluribus partibus realis est, & minime ab operatione intellectus [illegible] pendet.

De Relatione, Relato, Correlatiuo, Extremo, Fundamento, Ratione fundandi, ac Termino.

SECTIO III.

Praemittuntur quaedam, quae sunt explicanda.

Sed, vt haec melius intelligantur, & vtriusque partis argumenta facilius dilui possint, explicanda sunt prius quaedam quasi principia, quibus Philosophi ac Theologi in tractatione relationum vtuntur: tum etiam [illegible] quaedam aliqua, quibus [illegible] relationes [illegible], distinguere possimus.

In hac igitur re vsurpari solent vocabula Relationis, Relati seu Relatiui, Correlatiui, Extremi, Fundamenti, Rationis fundandi, Termini [illegible] relationum, quae dicuntur [illegible], & [illegible] transcendentes & non transcendentes, reales, & rationis, mutua & non mutua.

Quid sit Relatio.

Relatio dicitur id, quo aliquid formaliter refertur, vt aequalitas & similitudo. Nam, etsi duae res dicantur aequales suis quantitatibus, & duae similes suis qualitatibus; non tamen formaliter, quasi ipsae quantitates ex natura sua sint aequalitates, aut ipsae qualitates, similitudines.

Quid Relatiuum.

Relatiuum late accepto vocabulo, dicitur id, quod explicari solet relatione ad aliud, siue talis relatio pertineat ad eius essentiam, vt relatio patris ad essentiam patris, siue non pertineat, vt relatio qualitatis ad essentiam qualitatis non illa quidem quae refertur ad substantiam, sed qua refertur ad aequale. Explicatur enim pater relatione ad filium, ad quem essentialiter suo respectu affectus est: qualitas autem describitur relatione ad quale, cum dicitur, qua quidam quales dicuntur, cum tamen ad illud non sit essentialiter affecta.

Correlatiuum quid.

Correlatiuum est relatiuum quodlibet, quatenus alteri relatiuo ex altera parte respondet, vt pater filio, & filius patri, atque ita sola consideratione differunt relatiuum & correlatiuum. Vnde, si in numero plurali illa proferas, plane videbis omnia, quae dicuntur correlatiua, dici posse relatiua, non tamen omnia relatiua correlatiua. Nam pater & dominus sunt relatiua, non tamen correlatiua, quod idem in caeteris accidit, si non comparentur cum ijs, ad quae referuntur.

Extremum quid sit.

Extremum, quod etiam subiectum dicitur, est id, quod a relatione denominatur, vt Sophroniscus qui est pater, & Socrates qui est filius. Saepe tamen extremum appellatur subiectum, verum non proprie in omnibus: sola enim substantia proprie dicitur subiectum, cum interim non tantum substantia, sed etiam accidentia proprie denominentur a relationibus. Dicuntur enim, idque proprie, duae quantitates esse aequales, duae qualitates similes, & non tantum duae substantiae.

A relatione [illegible] denominationem [illegible] substantia. Quin etiam sæpe accidentia denominantur [illegible] [illegible] [illegible] sequentur [illegible] [illegible] qualitatibus [illegible] contrarias, & [illegible] relationes [illegible] [illegible] nec contraria, nec [illegible] [illegible] oppositæ dispositiones. Porro, extrema ea [illegible] dicta, quod non [illegible] [illegible] inter ea extrema [illegible] relationes, quemadmodum inter ipsa correlatiua, vt inter duo æqualia aut similia, quatenus talia sunt, sed se [illegible], vt inter duos homines, aut duas quantitates, aut qualitates. Nonnunquam tamen ipsa correlatiua dicuntur extrema, quod se [illegible], sine eadem, [illegible] [illegible] ratione, [illegible] quasi media iacet correlatiua. A

Fundamenti definitio. Fundamentum est id, quod [illegible] [illegible] [illegible] est causa vt referatur. Sic quantitates sunt fundamenta æqualitatis & inæqualitatis: qualitates vero similitudinis & dissimilitudinis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] denominantur: ipsæ etiam [illegible] essentiæ siue immortales, siue singulares, siue substantiuum, siue accidentium, sunt fundamenta identitatis, diuersitatis, & aliarum multarum relationum. Porro fundamenta relationum non habent peculiare aliquod prædicamentum, sed in omnibus reperiri possunt. Sæpe tamen fundamentum & extrema idem sunt, vt duæ quantitates æquales, & duæ qualitates similes, & duæ quælibet [illegible] diuersæ: quippe quæ non [illegible] denominantur a relationibus, sed etiam [illegible] sunt causa, vt referantur: quod idem in aliis plerisque rebus accidit. C D

Fundamentum relationum in omnibus prædicamentis inuenitur.

Ratio fundandi. Ratio fundandi, quæ sæpe fundamentum proximum appellatur, est conditio quædam, sine qua relatio non sequitur fundamentum. V. G. [illegible] quantitatis est ratio fundandi, seu fundamentum proximum æqualitatis: & [illegible] qualitatis, fundamentum similitudinis, quia, nisi quantitates sint [illegible] secundum speciem alicuius certæ dimensionis, & qualitates [illegible] secundum perfectionem gradualem, aut saltem specificam (si similitudo imperfecta sit) nec quantitates erunt æquales inter se, nec qualitates similes. E

Terminus, [illegible] accipiatur, quid sit. Terminus vt [illegible], est id, ad quod relationem directo ac primo refertur [illegible] F [illegible] [illegible] respectu patris: quia pater, qua ratione est pater, directo ac primo refertur ad filium, & sic in ceteris. Quanquam vero omnis [illegible] ratione aliqua referatur ad relationem, cuius relationis terminus, [illegible] [illegible] [illegible] Philosophi, [illegible] [illegible] [illegible] eadem ratione, qua ei [illegible] referatur ad aliud, an sub aliqua alia, ac qua ei referatur differendum est.

De relatione secundum dici & secundum esse, de quibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

SECTIO IIII.

B RElatiua secundum dici, late quidem accepta iuxta eam definitionem, quam Aristoteles in Prædicamentis, capit. de Relatione ex veteribus primo loco tradit, sunt ea omnia, quæ aliorum dicuntur, hoc est, relatione ad aliud explicantur.

Definitio relatiui secundum dici. Presse tamen sumpta, & vt distinguuntur a relatiuis secundum esse, sunt ea tantum, quæ hac sola ratione in relatiuorum numero habentur, quod aliorum dicuntur: vt ala, quia dicitur alati, & caput, quia dicitur capitati: cum alioqui & ala & caput relatiua non sint, sed absoluta entia. C

Relatiua secundum esse. Relatiua secundum esse, quæ sola Aristoteles posteriori definitione ex propria sententia in Prædicamentis tradita complexus est, sunt ea, quorum esse est ad aliud se habere, vt pater ad filium, & filius ad patrem.

Ac priori quidem modo esse relatiua secundum dici, nihil derogant de vera & propria ratione relatiui; cum relatiua etiam secundum esse aliorum dicantur. At posteriori quo pacto fiat semper à Dialecticis hæc applicatio vsurpatur, non [illegible] modo, sed manifestè in genere absolutorum. D

Obiectio. At obijciet aliquis in hunc modum: Scientia, sensus, accidens, materia & forma sunt similiter relata secundum dici (presse hoc nomine accepto) cum omnia absoluta sint. & tamen non ea ratione solum numero relatiuorum habentur, quia aliorum dicantur, sed multo magis, quia aliorum sint, omnia enim essentiali habitudine referuntur ad aliquid: scientia ad id, quod sub scientiam cadit, sensus ad sensibile, accidens ad substantiam, materia ad formam, & forma ad materiam. Non omnia igitur relata secundum dici presse sumpta, ea sola de causa in relatis habentur, quod aliorum dicantur. E

Quid plerique responderint. F Huic obiectioni maxima Philosophorum pars respondet, hasce res non referri ad aliquid essentiali habitudine, sed accidentaria tantum, propterea non habentia relatiua nisi quia aliorum dicantur, itaque statuunt, ista omnia esse omnino absoluta, atque hac de causa, etsi a nobis in hac vita non cognoscantur sine relatione, posse tamen absque illo respectu intelligi. At vero D. Thomas

[illegible] Caietan. A [illegible] ... quæ, ut diximus, non esse proprie ac præcise relata secundum dici [illegible] ... dum dici, quia non pertinent ad hoc prædicamentum (ut D. Thom. 4. Metaph. [illegible]) ... ad tertium, ... alijs in locis. Atque hæc sententia [illegible] ... secundum esse in hoc prædicamento.

Relata transcendentia. Relata transcendentia sunt ea, quorum esse est affecta esse ad aliud, [illegible] ... ut materia & forma in substantia, scientia & scibile, in qualitate.

Relata non transcendentia. Relata non transcendentia sunt ea, quorum essentia est affecta esse ad aliud, [illegible] ... maius, minus, pater, filius, similia, [illegible] ... non transcendentia [illegible] ... Quod

Obiectio. si quis obiiciat, esse etiam filium [illegible] ... esse, ut [illegible] ad patrem [illegible]

Solutio. [illegible] & tamen filium non [illegible] ... negandum est filium referri ad patrem, [illegible] ... non enim relatio patris est causa relationis filii, sed homo, qui est pater, est causa eius hominis, qui est filius.

De relationibus realibus & rationis, itemque de mutuis & non mutuis.

SECTIO V.

Definitio relationum realium. Relationes reales sunt ea, quarum esse non pendet ab operatione intellectus, hoc est, quæ etiam tum [illegible] ... intellectu [illegible]

C [illegible] ... Relationes rationis sunt, quarum esse pendet ab operatione intellectus, [illegible] ... *Definitio relationum rationis.*

B [illegible] ... ut animal prædicatur de homine, [illegible] esse animal. Relationes mutuæ dicuntur ea, quæ ex utraque parte sunt reales, [illegible] ... *Relatio mutua.* ... *Non mutua.*

C [illegible] ... *Relatio realis ad rationis.*

D [illegible] ... humana, [illegible] ... hoc dicemus.

Quænam relata in hoc ad prædicamentum ad aliquid per se spectent.

SECTIO VI.

E Sed quæret aliquis, quænam ex his relatis per se ad prædicamentum ad aliquid [illegible] ... de Relatione [illegible] ... *Quæstio, ut omnia relata ad aliquid pertineant ad hoc prædicamentum spectent.*

F [illegible] ... Aristoteles [illegible] ... Itaque [illegible] ... dum

dum erit, relata nomine [illegible] illa compræhendit, ac [illegible] ad aliquid [illegible] prædicamentum ad aliquid nec [illegible] babilitate caret. [illegible] in Prædicamen. capite de Relatione, & alibi.

Obiectio. Si quis autem obiiciat, ergo Aristotelem illo modo non recte distinxisse in eo capite Prædicamentum *ad aliquid* a cæteris Prædicamentis, dici posset, *Philosophum* ad difficultatem impediendam, reliquisse eo loco imperfectam huius prædicamenti distinctionem: quod ipse haud obscure videtur significasse extremis verbis eius capitis, & admonens sequentium, vbi eandem distinctionem iterum [illegible], [illegible] alibi eam omnino absolutam: quod colligitur hoc ex hoc ipso loco, in quo versamur. Nam, cum hic [illegible] de relationibus disserat, nullam tamen mentionem [illegible] cotam, quæ pro ut ad hoc prædicamentum spectant, [illegible].

Alia solut. Separantur relationes rationis a prædicamento per [illegible] a [illegible]. Quod si hoc minus dignum videatur tanto Philosopho, dici poterit posteriorem definitionem non comprehendi omnia relata secundum esse, sed ea tantum, quæ sunt realia & non [illegible]. Nam, relata rationis tolli possunt per particulam, *quorum esse*, quod verbo esse simpliciter sumpto intelligenda [illegible] vera essentia, siue realis, quam non habent relata rationis. Relata vero transcendentia reiiciuntur per particulam *ad aliquid*, [illegible] si ea sumatur pro termino tantum, quasi dictum sit, relata esse, quorum esse [illegible] esse ad aliud, vt ad terminum [illegible] vt ad caussam [illegible]: quo pacto non sunt [illegible] ad aliud relata transcendentia, vt patet ex dictis. Quam [illegible] probare, habet definitionem Aristotelicam, quæ distinguat ea, quæ in hoc prædicamento ponuntur a cæteris omnibus.

Conditiones, quæ sunt disputanda. Sed, quoniam disputationibus sæpe dubitatur, tam relationes, de quibus [illegible], [illegible], an [illegible] ex solo defini[illegible] relationum realium & rationis [illegible]. [illegible] hoc loco nonnulla [illegible], quibus id promptius & facilius colligi possit. Nulla tamen in [illegible] habenda

Cur non habeatur ratio transcendentium. est relationum transcendentium: tum quia ad hoc prædicamentum non spectant, tum etiam, quia [illegible], quæ tradenda sunt ex consideratione extremorum, fundamentorum & rationis fundandi, quæ in relationibus transcendentibus locum non habent.

SECTIO VII.

Conditiones relationum realium. Prima & secunda [illegible]. Tertia [illegible]. [illegible]. Prima [illegible] conditio est. *Necesse est relationis realis [illegible] extrema, esse ambo sint realia, [illegible]*. Cur [illegible] realia, hæc ratio est, quia relationem realem, si [illegible] realem, [illegible] realia. Si vero extrema [illegible] accidens realia, quæ indigent realibus subiecti. Cur autem debeant esse omnino distincta, ex eo colliges, quia relatio semper [illegible] fundamentum opposi[illegible] relationem [illegible] oppositio [illegible] autem realis [illegible] fundamentum oppositionis realis, ac realis oppositio postulat [illegible] & inter ea quæ sunt distincta realiter; [illegible] non [illegible] oppositio [illegible] aliquid secum ipsum, & realis [illegible]. Dixi autem omnino distincta realiter, quia si aliquo modo nõ fuerint distincta realiter, non erunt vere opposita, namque opposita tamen distincta omnino sint necesse est, eo modo quo sunt opposita. Cur autem extrema debeant esse vere existentia, inde colliges, quia cum relationes [illegible] existunt, si extrema non existunt, neque ipsæ existunt.

Defectus primæ conditionis ad [illegible] non sint realia. Defectu primæ conditionis nulla est relatio realis inter præstationes, vt inter extremum & fundamentum: nec inter ens rationis, vt inter relationes prædicati & subiecti, nec generis & speciei: nec inter entia ficta, vt chimæram & [illegible], nec inter ens & nihil, vt inter hominem & [illegible] ignorantiam, cum qua homo nascitur: &, in summa, neque quæuis alia, quæ non sunt entia realia.

Defectus secundæ. Defectum secundæ conditionis intelligimus identitatem numeralem non esse relationem. Nam autem specificam, genericam, & analogicam realem [illegible] [illegible] cognoscere poteris. Intelligimus etiam inter animal & hominem, inter actionem & passionem, &, vt semel dicam, inter quæuis alia, quæ solum formaliter distinguuntur, aut quauis alia minori distinctione ex natura rei non esse relationem realem. Intelligimus item hunc hominem, qui est Grammaticus & Musicus, non [illegible] seipso, aut esse simul [illegible] propter Grammaticam & Musicam relatione reali, quia extrema [illegible] Si [illegible] hic homo [illegible] Grammaticus, & [illegible] musicus, [illegible] & [illegible] relatione reali, [illegible] Grammatica & Musica differunt. Verum, hoc non est absolu-

tum & simpliciter eundem hominem distin- A ctà singulis relationibus reali, sed Grammaticam & Musicam eiusdem hominis. Intelligimus denique relationem totius ad partes constituentes non esse realem, quia etsi plerumque tota realiter distinctum à qualibet constituente parte, non tamen tanquam à re propria à se distincta; cum parte quelibet constituenti sit aliquid totius, & in eius compositione includatur: partes tamen ipsae possunt referri B mutuo relatione reali, si [illegible] essentialiter ac realiter componentes, ut materia & forma, aut corpus ex iis integrantibus, quae habent diversam essentiam, ut partes domus.

Relationem totius ad partes constituentes non esse realem.

Defectu tertiae conditionis non est relatio realis inter entia realia, quae actu nunc non existunt, ut inter Iulium & Antichristum; neque inter res existentes & non existentes, ut inter homines, qui nunc extant, & eos, qui [illegible] nondum nati sunt.

Secundum documentum. *Non potest relatio esse realis, nisi eius fundamentum sit reale & re distinctum à fundamento relationis ex altera parte respondentis.* Ratio prioris C partis haec est quia relatio habet esse à fundamento, ut infirmus patet; non potest autem habere esse reale à fundamento, quod reale non sit. Posterior vero ex eo constat, quia relationes reales oppositae, sunt realiter distinctae; ergo cum probabilius sit, eas esse idem D realiter cum fundamentis, ut infirmus patebit, erunt etiam fundamenta realiter distincta. Ex priori parte colliges, nullam negationem, quae sit non repugnantia, esse fundamentum relationis realis, cum negatio repugnantiae non sit ens reale: sed si quando Philosophi dicunt, [illegible] aliquam esse fundamentum alicuius relationis realis, accipiendum esse nomen [illegible] pro facultate aliqua reali, quae sit qualitas, aut aliqua E alia res [illegible], potentiam generandi esse fundamentum paternitatis, intelligendum est [illegible] ad generandum, ac ipsa substantia sit, quae eam vim habet. Ex posteriori colliges, hanc papyrum candidam, & hanc eius superficiem candidam non esse fundamentum reali alicuius relationis: quia candor, qui est fundamentum similitudinis, non distinguitur re in utraque, sed est unus & idem numero. Id quod etiam dicendum est F de duabus superficiebus, si divina potestate idem numero candor in utraque poneretur. Hoc documento tradidit Divus Thomas esse aequalitatem, quae inter divinas personas reperitur, non esse relationem realem, sed rationis, eo quod magnitudo divinae perfectionis, quod est fundamentum formale illius aequalitatis, non distinguatur re in divinis

Secundum documentum duas alias conditiones complectens Prima, ut fundamentum sit reale, Secunda, ut re distinctum à fundamento opposito.

Defectu prioris, quae relationes non sunt reales.

Defectu secundae.

Aequalitatem inter divinas personas non esse relationem realem.

personas. Alias [illegible] in 1. [illegible] & in Quodlibet [illegible] Cai. ad art. [illegible] q. 42 [illegible] Theologos D. Thomae.

Tertium documentum. *Ut relatio sit realis, non opus est [illegible] fundamenti, sive fundamentum proximum sit ens reale, neque [illegible] sit eadem re, in qua est relatio, sed ut non dependeat ab operatione intellectus.* Hoc docet tantum ad tertiam partem, quia ratio fundandi [illegible] dicatur esse relationi, cum id ad fundamentum pertineat, sed est quaedam conditio necessaria, ut dictum est. Ex hoc documento intelligitur non esse mirum, quod similitudo, aequalitas, unio, distantia, paternitas, relatio agentis ad patiens, & aliae huiusmodi dicantur reales etsi rationes fundandi harum relationum aut non sint entia realia, aut non esse [illegible] in rebus, in quibus sunt relationes ipsae. Nam, ratio fundandi similitudinis est unitas qualitatis, aequalitatis vero, unitas quantitatis, unionis autem, unitas compositi, distantiae, spatii intercedentium; quae non sunt entia realia. Paternitatis autem est actio generandi praeterita, & relationis agentis ad patiens actio ipsa sive motus praesens; quarum nec prior est in patre, nec posterior in eo, quod actu agit.

Tertium documentum [illegible] ad rationem fundandi.

Actionem non esse [illegible] agente.

Quartum documentum. *Relationes, quae [illegible] terminantur rebus quae actu non existunt, [illegible] actu existunt, non sunt reales, sed rationis.* Ratio documenti est, quia quae [illegible] rebus, quae actu non existunt, non sunt reales, sed rationis, ut patet ex primo documento. Relationes autem, quae [illegible] sunt, etiamsi quando reales esse possunt, [illegible] neque necesse est, ut in [illegible] hoc genere relationum [illegible] reales [illegible] appellantur [illegible]. Ex hoc quasi fundamento colligit [illegible] cap. 2. quaest. 7. sect. 2. ad 3. relationem [illegible] non esse realem, sed rationis, quod [illegible] propterea [illegible] rebus, cum [illegible] dum non existunt, quam cum actu existunt. Colligimus similiter, relationes identitatis, tum specificae, tum genericae: adde etiam & analogiae & oppositarum diversitatem esse rationis, quia res non minus sunt eadem in naturis communibus, & diversae in propriis, dum non existunt, quam cum existunt. Idem dicendum de relationibus contrarietatis, oppositionis relativae, & oppositionis in communi. Nec loquimur hic de identitate generica & specifica formaliter, quatenus non sunt eadem, nisi eam conceptu generico aut specifico apprehenduntur: sed de identitate generica & specifica materialiter, quatenus sunt

Quartum documentum.

Variae relationes rationis ex hoc documento colliguntur.

sunt eædem in natura generica aut specifica, A sine illa intellectus operatione. Nam, & hæ relationes ex præcedenti [illegible] documento hanc rationem [illegible] conueniunt rebus hæc [illegible] operatione intellectus; non tamen ex- [illegible], nisi cum ea aliquo modo apprehenduntur.

Quocirca minus recte videntur sensisse D. Thom. [illegible] Capreol. [illegible] ad 3. Gregorius argumentum Caietanus [illegible] 8 [illegible] Metaphys. q. 33. & [illegible] Thomistæ, Alcala, Metaph. [illegible] conten- dit, huiusmodi identitates esse relationes rea- les, hoc argumento moti, quia conueniunt extremis realiter distinctis, & [illegible] natura ex seipsis sine illa operatione intellectus; quæ ratio [illegible] in primo documento explicatum. Quod etiam si non recte colligitur [illegible] necessaria [illegible], et relationes [illegible], non C tamen sunt [illegible] non atque conueniunt rebus, [illegible] non existunt, atque cum existunt. Alia ratio est de [illegible] identitatis contingentis in qualibet forma reali, [illegible] sunt relationes fundandæ [illegible] inter Socratem & Platonem in [illegible] scientia, in agendo, in sciendo, [illegible]. Namque hæ relationes, [illegible] et [illegible] realibus, et omnino distinctis, & vere existentibus, non conueniunt tamen eisdem D cum non existunt. [illegible] *identitatis contingentis*, quia sint necessaria, qualescumque non solum identitates in natura generica & specifica, sed etiam in qualibet proprietate, et [illegible] Socratis & Platonis [illegible] [illegible] proprietatibus possunt eis di- ci eadem accidentaliter, licet non contin- genter [illegible] non [illegible] realis, sed rationis, quod rebus etiam non existentibus conue- niat. Quia autem fieri possit, ut relatio aliqua E rationis conueniat sine operatione intelle- ctus, & tamen non sine operatione intelle- ctus [illegible] (quod non capiunt), qui identi- tates genericas & specificas reales faciunt) [illegible] ostendemus.

Quintum documentum. *Nulla relatio Dei ad creaturas realis esse potest.* Probatur primum, quia creaturæ possunt esse & non esse; [illegible] si illa relatio realis ad creaturas esset in Deo, illa [illegible] posset F esse & non esse: aliqua ergo esset relatio realis [illegible], quorum alterum conuenit [illegible], quod est contra primum documentum. [illegible], ut aliquid reale in Deo esset con- tingens, quod [illegible] modo potest. Deni- *que*, quia Deus non est in potentia ad ullam actionem realem, cum [illegible] realiter, ut in se, licet nostra cognitione, et denomina- tione [illegible], [illegible] quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] tione creatoris, cum illa sit actio quatenus de- [illegible] Deus, [illegible] creasset mundum, fuisset in potentia ad actionem realem, atque ita necessario esset [illegible]. Postremo, quia [illegible] [illegible] mutaretur Deus, [illegible] incipere [illegible] G relationem realem habere ad creaturam, non mutatione quidem, quæ sit vera motio aut vera actio & passio, sed mutatione, quæ sola esset ad hoc, ut vere dici possit Deum a- liter nunc se habere per aliquid quod est in ipso, quam prius habuit: quod etiam genus mutationis diuinæ immutabilitati repugnat.

Hoc documentum non admittunt No- minales, volunt enim Deum realiter referri C ad creaturas, non relatione aliqua à funda- mento distincta, quam nullam esse existi- mant, sed denominatione reali sumpta ex creaturis. Vide Gregor. Arim. in 1. d. 28. quæst. 2. articul. 2. & seq. Verum, quia hæc fusius [illegible] expenderetur, [illegible] [illegible] ge- neris relationum, quæ non in hoc documento, atque adeo in tota hac quæstione esse suppo- simus; eius impugnationem in quæstio- nem sequentem reijciamus, in qua de di- D stinctione relationis à fundamento disputa- bimus.

Nominales Deum referri [illegible].

Relationes identitatis contingentis [illegible] esse [illegible].

Quintum documentum de relationibus Dei ad creaturas.

Deus nō est in potentia ad [illegible] realem.

Solutio argumentorum partis negatiuæ.

SECTIO VIII.

His ita explicatis, ad primum argumen- tum negatiuæ partis dicendum est, esse relationis vocabulum ex vi nominis ipsum referendi seu comparandi actum significare, tamen ex accommodatione, vsuque Philo- sophorum significare eam habitudinem rerum ad alteram, secundum quam sit comparatio. E

Ad secundum dicendum, non omnia, quæ incipiunt esse realiter incipere esse per actio- nem productam quia ipsa, & non quicquam aliud fiat. Multa enim incipiunt esse per a- ctionem, quæ aliud fit, resultantibus enim ipsis, & quæ possunt incidere, cum illud F propria & peculiari effectione incipit esse. [illegible] passiones fiunt affectionem earum propriæ ac per se, & ipsæ etiam relatio- nes. Sed hoc est discrimen, quod propriæ affectiones reales, cum absolutæ entia sint, non incipiunt esse, nisi cum earum subiectum vere attingitur actione agentis. At relationes ex suo genere hoc pro- prium habeant, ut possint incipere esse, nulla

Solutio ad argumenta [illegible].

Multa incipiunt esse per actionem quæ aliud fit.

Passiones [illegible] incipiunt esse.

[illegible]

QVO PACTO RELATIO realis distinguatur à fundamento.

QVÆSTIO II.

Variæ opiniones.

SECTIO I.

[illegible]

[illegible] realium (verum earum, quæ sunt rea- A lis habitudines, sive ipsa illis per se, vel per accidens conse[illegible] qui pa- ctio inhærentia per se conveniat qualitati, per accidens autem corpori albam quantita- tem, ac que hæc dupliciter distingui a fun- damentis: non tamen ut distinctas entitates, sed ut modos essendi, seu habendi se distin- ctos ab entitatibus suis [illegible]: alte- ram earum, quæ non sunt respectus reales, B imo ne respectus quidem, sed tales denomi- nationes relativæ desumptæ ex pluribus re- bus, ut esse æquale vel simile, quod nihil aliud esse dicunt, quam hunc V. C. esse bicubitum, sicut & illud est bicubitum, vel esse album, sicut & illud est album: quod declarationem ge- neris [illegible] nec realiter, nec formaliter seu ex- [illegible] distingui a suis fundamentis, sed consideratione sola, & has denominationes aiunt sufficere ad prædicamentum ad ali- C quid. Alij vero dicunt in iis quidem relationi- bus realibus, quarum fundamenta possunt existere sine terminis, distinctionem a funda- mentis esse realem, et in relatione similitu- dinis [illegible], quæ non possunt, distin- ctionem non esse realem, ut in relatione a- ctualis dependentiæ creaturarum a Deo.

Denique sunt, qui hac ratione media in- cedunt, ut inter primam & secundam sen- tentiam, ut in utrisque etiam relationibus D absolute pronuntient distinctionem earum a suis fundamentis esse realem: sed ita tamen, ut alij dicant esse modalem, alij formalem ex natura rei: sed hæc sit, ut sint hæc inter Philoso- phorum: seu potius Theologorum, qui hæc profitentur, [illegible] opiniones.

Impugnatio primæ sententiæ.

SECT. II.

Prima opinio, quæ Ochami est, in primo d. 30. quæst. 1. & dist. 31. quæst. 1. & ceteros item et Nominales, ut apud Gregor. in 1. dist. 28. quæst. 1. art. 1. & Gabr. in primo d. 30. [illegible] d. 27. quæst. 1. & in Censilio q. 28. tria pro se potissimum habet fundamenta. Vnum est, non esse multiplicanda entia, hoc est non esse [illegible] necessitas non cogit: & absolu- ta entia, si alio & alio modo spectentur, satis esse ad [illegible], quæ [illegible] ab- solutis [illegible] convenit. Nam, ut albedo per se sola facit album, ita cum alia albedine facit simile, nulla præter sibi adjecta [illegible], [illegible] eodem mo- do, ut agendi potentia facit rem qualem, ita cum re, quam patitur, facit activam, nulla re aut entitate sibi adveniente. Sed

E illa, ut quæ patitur recipiat actionem ab illa.

Alterum fundamentum est, si relationes F reales sint, aut earum entitates distinctam fundamentis, forent infinita propemodum ea- rum entitates, in quibus relationes constant: in quibus similitudines & dissimilitudines, æ- qualitates & inæqualitates, propinquitates & remotiones aliarum rerum comparatio- ne, quod & incredibile & superfluum videtur.

Tertium effugere non possent, qui illas reales esse volunt, nisi etiam illas distinguerent, quæ admittere solent, ut [illegible] a nobis, & in aliis [illegible], [illegible] [illegible] quod & per se absurdum videtur, & ab Ari- stotele aliisque Philosophis negatur.

Verum, hæc opinio primam quidem duab. G omnia satis absoluta, tollit de medio totum genus prædicamenti ad aliquid, contra Ari- stotelis, veterumque Philosophorum sen- tentiam. Deinde etiam evertit eam, quæ nos docet orthodoxa fides, quæ constituit divinas personas relationibus realibus distingui. Nam, cum verum & indubitatum sit, dari relationes veras & reales in divinis, earum etiam dantur in rebus creatis, quæ illarum i- mitationes sunt, nulla est ratio. Postremo, quia tametsi non possunt, quæ posito qualitas, aut quantitas una sola, nisi semper faciat rem qualem, cum alia vero faciat relatam, nisi ha- bitudine, sive respectu vnum ad alterum. Nam ut in exemplo similitudinis ad superiorem, quo- modo una albedo facit unum album, ita duæ albedines faciunt duo alba, neque aliud quicquam formaliter. Si ergo faciunt duo si- milia formaliter, ratione utrique adveniunt ad- junctæ ex essentia, non ratione absolutæ for- H mæ, sed multo magis eodem etenim modo in [illegible], atque in duplici albedine: ergo ratio- ne distinctam habitudinem sive relationem, quæ consurgunt inter duas albedines. Accedit, quod vel duæ albedines per modum u- nius formæ faciunt Socratem similem Pla- toni, & eandem modo simul Platonem Socra- ti: aut una facit Socratem Platoni similem, & altera Platonem Socrati. at neutrum dici potest: habere enim opposita effecta forma- lia prorsus [illegible] per modum unius. ergo cum Socrates & Plato sint albi, sola albedo Socratis facit illum formaliter Platoni simi- lem, & sola albedo Platonis Platonem So- crati, nec sola una cum altera, ut illi dicunt. Denique, si responderent, nihil aliud esse, So- cratem esse similem Platoni secundum al- bedinem, & Platonem Socrati, quam Socra- tem habere albedinem sicut Plato habet al-

Quarta opinio.

Quinta & sexta.

Secundum fundamentum.

Tertium fundamentum.

Impugnatur per opinionem Nominalium.

In divinis dari relationes reales.

Primum fundamentum primæ opinionis.

[illegible] (hoc enim est, ad quod tandem [illegible] [illegible] [illegible] ipsa [illegible] de modo praedicamentorum ad aliquid. quod tamen Dialecticae [illegible] [illegible] concedunt. Dicere enim, nihil esse aliud Socratem esse similem Platoni secundum albedinem, quam Socratem habere albedinem, sicut Plato habet albedinem, perinde est, ac si dicas, nihil aliud est dicere Socratem esse similem Platoni, quam afferere, sicut haec est vera, Plato est albus, ita & hanc esse veram, Socrates est albus, quae sunt duae propositiones pertinentes ad praedicamentum qualitatis, & propter quas non est opus aliud praedicamentum constituere. Non igitur idem sunt ista, nisi cum dicimus, Socratem habet albedinem, sicut Plato habet albedinem, intelligamus in verbo, *sicut*, magnum [illegible] [illegible] habitudinem relationis, quae nulla sit forma absoluta, sed respectus consurgens ex duplici absoluta forma unius speciei in utroque subiecto.

Ad I. Rationem fundamento quid sit dicendum.

Quare ad primum eorum fundamentum dicendum est, non satis esse formas absolutas ad efficienda omnia, quae nos absolutis respectibusque constituimus, ut ex proxima argumentatione perspicuum est.

Ad secundum. Qui sentiunt relationem esse modum quendam essendi, & non entitatem, negant fore, ut prope infinitae entitates sint in eadem re, etsi concedunt esse infinitos propemodum essendi modos, quod quidem dicunt nihil esse incommodi, cum ipsi [illegible] modi [illegible] respiciunt, sint prope infiniti. Qui autem dicunt relationem esse rem distinctam a fundamento, & plerique eorum, qui putant esse entitatem, sentiunt per unam eandemque relationem, sentiunt per unam eandemque relationem posse rem unam referri ad infinita, ut aequale per unam & eandem aequalitatem, & simile per unam & eandem similitudinem: caeteri autem non putant incommodum: [illegible] [illegible], ut rei eidem accidant infiniti prope relatiui respectus, cum sint futurae [illegible], & pendeat ab infinitis prope terminis.

Ad tertium fundamentum ex superius dictis respondetur potest, quod Aristoteles caeterique Philosophi negant, adueniente semper relationem mutatam subiecto. [illegible], non de mutatione communissime dicta, qua [illegible] res aliquid habet, quod prius non habebat, sed qua [illegible] [illegible] [illegible], quae est actio & passio intelligendam esse.

[illegible]

SECTIO III.

Secunda opinio est Caiet. 1. p. quaest. 28. art. 2. Capreoli [illegible] [illegible] Ferrar. 4. contra Gent. cap. 14. & [illegible] [illegible] Thomistarum, quam [illegible] D. Thomae [illegible]. Quod igitur ea sit vera, his argumentis probant. Primum, quia res eadem non potest simul intendi & remitti, at qualitas saepe intenditur, cum relatio in ea fundata remittitur, velut cum a duobus [illegible] albis alterum tantum intenditur: neque enim id fieri potest, nisi similitudo in utroque remittatur. Deinde, quia quae [illegible] habent, ut altero pereunte alterum non pereat, ea realiter idem esse non possunt, at pereunte relatione similitudinis saepe non perit fundamentum qualitatis. Tertio, quia multarum relationum fundamentum est substantia, ut relatio materiae & formae in composito substantiali: at substantia nullius rei est accidens, quod etiam Aristoteles docet primo Phys. cap. 3. text. 26. & sequentibus. Postremo, quia si relatio esset idem realiter cum suo fundamento, esset ens per suum fundamentum. quare cum plurimae relationes fundentur in substantia, nullae earum essent accidentia, sed per se existerent: quandoquidem substantia non dat esse inhaerentis, sed per se existentis.

Secunda opinio [illegible] D. Thomae.

Confirmatur argumentis. 2

3

4

Ut probetur eam esse D. Thomae.

Quod autem sit Diui Thomae, ex pluribus locis colligunt: potissimum quidem ex 1. par. quaest. 28. art. 2. ubi sic ait: *Sicut in creatura in eo quod dicitur relatiue, non solum inuenitur respectus ad alterum, sed aliquid absolutum, ita in Deo, sed aliter. Nam id, quod inuenitur in creatura praeter id, quod continetur sub significatione nominis relatiui, est alia res, in Deo autem non est alia res.* Deinde ex 4. contra Gentes, cap. 14. ubi sic scribit: *Relatio realiter substantiae adueniens postremum & imperfectissimum habet esse: quia non solum praeexigit esse substantiae, sed esse aliorum generum, ex quibus causatur.* Tertio ex quaest. 8. de potentia Dei, art. 2 quo loco sic ait: *Substantia creata non potest sibi identificare relationem quae est [illegible] [illegible]: in quo differt ab essentia diuina [illegible] [illegible] [illegible] omnia potest sibi identificare.* Quod si D. Thom. putat substantiam creatam non posse identificare sibi relationem, ergo multo minus existimat id posse quantitatem & alia accidentia quae sunt fundamenta relationum. Postremo ex 1. [illegible] [illegible] [illegible], ubi haec fere scripta [illegible] [illegible] *relatio creata differt ab [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] compositionem [illegible] [illegible] relatio vere creata facit.* Quod si relatio creata D. Tho. iudicio compositionem facit cum eo [illegible], sequitur eum opinatum realiter a suo fundamento.

Haec

Hæc opinio, etsi verisimilis videatur, ca- [illegible] tamen probabilem [illegible] opposi- tam, vbique cum verbis Diui Thomæ cō-
1. gruit. Nam, quod sit minus probabilis, ea co- gnitio patet, quia forma realiter distincta albedo, in qua recipitur, nunquam acquiritur sine actione noua, quantumuis [illegible] esse proprietas, quæ sublato impedimento resul- tat in subiecto solum antiquæ actionis vi- rtute; quæ prædicta esse [illegible], sicut est propri- etas [illegible] relatio sæpe acquiritur sine vlla actio- ne, quæ attingat illud in quo est. Nec dici po- test eam resultare in subiecto antiquæ actio- nis virtute, quæ fundamentum produxit: nulla enim relatio potest esse proprietas alicuius rei, nisi sit relatio rationis, vt atque cō- uenire rei non ex [illegible] atque existentiæ [illegible] ti, esse bonum bonitate transcendentali, vt su- perioris libro cap. 2. quæst. 7. sect. 3. diximus. De-
2. inde, quia si relatio distingueretur realiter a fundamento, cum talis posterior natura fun- damento, neque ipsa in fundamento, nec fundamentum in ipsa includeretur, posset Deus conseruare duas albedines, sublata ab eis mu- tua relatione: at intelligi videtur nullo mo- do posse dari duas res albas, quæ actu in al-
3. bedine similes non sint. Accedit, quod vbi sa- tis est distinctio ex natura rei, siue formalis ea sit, siue tantum modalis: vt reuera hic esse la- tis ex solutione argumentorum patebit, non opus est inducere distinctionem realem. Po-
4. stremo, quia Aristoteles octauo Physicorum cap. 7. text. 59. docet, per solum motum loca- lem nihil acquiri, quod insit in re quæ moue- tur: at hoc intelligi [illegible] de forma distincta re- aliter a subiecto; [illegible] sunt, quæ per alia motuum genera acquiruntur.

Quod vero proposita opinio non vbique cum verbis Diui Thomæ congruat, ex eo pa- tet, quia in opusculo 48. tractatu de iis, quæ sunt ad aliquid, cap. 2. sic plane scribit: *Non est intelligendum, quod similitudo [illegible] sit aliqua res in natura distincta ab albedi- ne, sed solum est ipsa albedo. Et sic habet ad albedinem relationem, [illegible] ad terminum. Si e- nim,* inquit, *similitudo adderet supra albe- dinem rem aliquam, nullo modo posset aliquid fieri simile alteri sine sui mutatione quod est falsum.* Hæc Diuus Thomas. Neque obest, quod quidam respondent, opusculum ista non esse D. Thomæ: alias enim contra- [illegible], et Diui Thomæ, & locis quibus Diuus Thomas contra videtur sentire, ita exponi possent, vt nihil a citato loco dissentiat.

Quare ad primum argumentum dicen- dum, nihil esse inconueniens formam tan- dem [illegible] introduci & re- moueri [illegible]

A [illegible], & alterum comparatum, [illegible], & alterum in proprio, [illegible] modicum, si [illegible] ratione [illegible] do, quatenus albedo, [illegible] & remitteretur.

Ad secundum negandum est quod as- sumitur, [illegible] & alterum per- eat, [illegible] esse distinctum ex natura rei,
B [illegible] siue formalis & non modalis tan- tum. Nam, cum [illegible] non ha- beant peculiares existentias, vt propria pro- ducti ac perire possint: tamen quæ distin- guuntur formaliter, [illegible] veris- similius habent distinctas existentias, ita pro- pter [illegible] pereunte altero manere potest, [illegible] realiter idem sint.

Quæ formaliter distinguuntur habent distinctas existentias. [illegible] possunt [illegible] subsistere.

Ad tertium dicendum, esse sufficienter [illegible] quam est accidens formaliter: quo pacto A-
C ristoteles intelligendus est, tamen realiter pos- [illegible] accidens [illegible].

Ad quartum negandum est relationem, etsi est idem re cum suo fundamento habe- re entitatem & existentiam propriam a fun- damento: ita scilicet, vt ipsa existentia fun- damenti sit existentia relationis, neque a- liam [illegible] subeat relatio. habet enim propriam & essentiam & existentiam, quæ modo sunt, modo non sunt permanente fun-
D damento.

Locum vero priorem D. Thomæ dicunt sic intelligi posse, vt cum dicit: *in rebus [illegible] prater ad quod significatur nomine relatio- nis, esse rem aliam, [illegible] autem non esse rem aliam,* sensus sit in creaturis quidem exte- riorem siue subiectum, quod denominatur a relatione, posse realiter esse distinctum a re- latione, quæ formaliter nomine relationis si- gnificatur: at in Deo idem esse realiter imo, etiam formaliter ex natura rei existentiam, quod denominatur a relatione, atque rela- tionem ipsam, neque ibi esse sermonem de fundamento, sed de subiecto siue extremo.

Explicantur D. Thomæ loca.

Ad locum secundum facilius est respon- sio ex dictis. concedimus enim relationem realiter adnatam substantiæ, hoc est, sine o- peratione intellectus, itemque esse relatio- nis prærequirere, vt fundamentum aliud esse habeat, non autem vt sit res alia.

E Ad tertium locum satis constat dicendum esse, non esse eo loco sermonem de identifi- catione reali, sed de formali, quia Deus sibi identificat omnia, quæ de ipso formaliter ex natura rei dicuntur, quo pacto in rebus crea- tis fundamentum non identificat sibi rela- tionem, sed realiter tantum.

Ad quartum locum dices, ea etsi quæ tan- tum formaliter differūt, facile posse [illegible]

[illegible]

Discrimen inter relationem praedicamentalem & transcendentalem.

[illegible], et a alterum generis cum natura dif- A ferentia, quae componunt speciem. Quocirca hoc [illegible] relationem tantum & [illegible], quod [illegible] non facit [illegible] compositionem per se, sed compositionem per accidens cum fundamento, cum nō differat ab eo formaliter: at relatio creata cum differat formaliter a fundamento facit cum eo compositionem per accidens. atque adeo in plerisque relationem non solum facit B compositionem formalem cum fundamento, sed etiam [illegible], nempe [illegible] subiectum & fundamentum differunt realiter.

Impugnatio tertiae & quartae.

SECT. IV.

Tertia sententia [illegible].

TErtiae opinionis auctor est [illegible] ad [illegible] q. 2. [illegible] illud denominatione relativa desumpta ex pluribus rebus C absolutis accepit ab Henrico Quodlib. 7. q. [illegible] & Quodlib. [illegible] q. [illegible] quod idem postea Nominales approbarunt. Confirmatur autem sententia haec a suis auctoribus fere [illegible] argumentis [illegible], ut non necesse hic sit pro [illegible] argumenta proponere. Verum, quod

Refellitur.

is non recte constituat duo illa genera relationum realium, ex eo primum patet; quia omnis relatio realis est respectus realis, neque est illa realis denominatio ex pluribus D rebus absolutis, ut ex impugnatione primae opinionis perspicuum est: deinde, quia si denominatio illa satis esset ad constituendam relationem Praedicamenti ad aliquid, non opus esset alio relationis genere, quod vocat respectum [illegible]. Nam, ut ille putat, nihil esse aliud duo alba esse similia, quam unum esse album, sicut aliud est album; ita ego dicam, duo corpora immediate collocata sese tangere, nihil aliud esse quam unum esse in hoc E loco immediato, sicut & illud est in illo; & hunc hominem esse patrem, & illum filium, idem [illegible] ille, atque hunc genuisse illum, sicut & ille ab hoc genitus est. Adde, quod nullus respectus per se consequitur fundamentum, nisi sit relatio rationis, & quae [illegible] [illegible] [illegible] non existentibus atque existentibus, ut superius constitutum est; aut certe sit relatio transcendens, velut inhaerentia accidentis, de qua nunc nihil agimus. F tametsi in [illegible] non proprie [illegible] fundamentum, verum [illegible] [illegible] ac [illegible] relationem, sive rationis, sive transcendens, non ponatur in Praedicamento ad aliquid. Mirum, quod ait, nullum respectum realem esse entitatem distinctam ab entitate fundamenti, sed esse purum quendam essendi ac se habendi modū.

Id enim minus probabile est, ne dicam alienum a communi Philosophorum [illegible], in caeteris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Postremo, quod [illegible] distinctionem [illegible] [illegible] [illegible] quae non est formalis [illegible] [illegible] est modus, non est distinctio realis, sed modalis.

Quarta sententia [illegible] fundamentum.

Quarta sententia Scoti in 2. dist. 1. q. [illegible] & in 3. dist. [illegible] q. [illegible] causa praecipua fundamentum illius ipsius est, quod in ea [illegible]. Quoniam [illegible], *[illegible] potest manere [illegible], ac distinguitur realiter [illegible] potest, ea non distinguitur realiter.* Sed [illegible] fundamentum [illegible]. Nam, [illegible] distinctio modalis [illegible], ut alterum suo modo

Refellitur.

possit manere [illegible] alterum, quod a parte rei esse [illegible] [illegible], [illegible], sicut [illegible] C [illegible] a corpore, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] distinctio formalis, quae distinguit [illegible] quamvis quaelibet [illegible] esse [illegible], quare [illegible] relatio distinguitur a suo fundamento, [illegible] esse [illegible] [illegible], [illegible] modalis. [illegible] [illegible] nihil habet simile cum ratione, quae Scotus [illegible] [illegible]. Nam illa, quae etiam [illegible] de [illegible] [illegible] & [illegible] eodem tempore, D quae argumenta videntur distinctionem realem, [illegible] [illegible] est [illegible] toto hoc loco [illegible] commune inter eos, qui relationem distinguunt solum modaliter a fundamento, & eos, qui distinguunt formaliter, sive [illegible] ab alia [illegible] [illegible].

Refutatio quintae & approbatio sextae.

SECTIO V.

Quinta opinio eorum [illegible].

E OPinio eorum, qui sentiunt relationem a fundamento distingui modali distinctione [illegible], ita ut omnis relatio praedicamenti *ad aliquid*, nihil sit aliud, quam [illegible] quidam essendi modus, [illegible] quorundam est propria: [illegible] Durando in 1. *distinct.* 30. *quaest.* 2. [illegible] ita opinandi acceperint, quod ille pro comperto id habeat, in [illegible], quas nos relationes appellamus [illegible] F dat esse relationis tantum denominationes ex pluribus absolutis [illegible] in iis [illegible], quas ipsi [illegible] esse vere respectus quosdam, ut causas & effectus. Nec [illegible] ab [illegible] [illegible] aliena [illegible] verba, dictaque veterum Philosophorum, ut Alberti Magni in [illegible] [illegible] *tract.* [illegible] *cap.* 7. Ac denique non facile refutabitur, qui eam defenderit.

Ratio-

[illegible] Rationes pro ea vero posteriorem afferri possunt. Vna, quod valde absonum videtur a veritate nouam aliquam entis dicere rem (id enim iam refutatum est) sed aduenientem aliquem rei absolutae exsistenti in eadem, [illegible] quod hanc [illegible] non sit illa. Enimuero non tantum res noua, sed etiam entitas noua, & quae nouam habet existentiam, videtur non posse aduenire alii subiecto sine actione aliqua, quae illud attingat.

2\. Altera, quod ex distinctione formali relationis a fundamento videtur plane esse, relationem in communi (loquimur autem de reali) habere duplicem rationem, duplicemque existentiam: vnam, quatenus accidens, qua sit in subiecto aliquo; alteram, quatenus relatio, qua sit ad terminum, seu respiciat terminum: quod incommodum [illegible], si relatio solo modali distinctione distinguatur a fundamento, siquidem illud ad quod [illegible] non peculiarem existentiam connotat, sed potius quendam modum essendi ipsius fundamenti.

3\. *An relatio dicat perfectionem.* Tertia, quod ex eadem distinctione formali sequatur relationem, vt relatio est, dicere perfectionem distinctam a perfectione fundamenti, quod multa incommoda secum afferre. Ac eam quidem dicere perfectionem, si distinguatur formaliter a fundamento, ex eo manifestum videtur; quia si loquamur de perfectione transcendente, cum omne ens sit hoc pacto perfectum, erit etiam relatio perfecta; si vero sit sermo de perfectione formali, cum omnis relatio, de qua est controuersia, sit forma quaedam & actus, omnisque actus sit quaedam perfectio, vt Aristoteles tradit *2. de Anima, cap. 1. text. 2. & 3. Physicorum cap. 1. text. 3. & cap. 2. text. 13.* erit quoque relatio perfectio, & per eam perficietur fundamentum.

Multa vero incommoda consequi, si relatio, vt a fundamento distinguitur, dicat perfectionem, haud leuibus argumentis probari potest. Primum, quia hoc pacto perfectio esset [illegible] alibi exsistente in rerum natura alia re alba, cui esset similis, non etiam nigra, cui esset dissimilis, quoniam si nulla existeret, cui esset similis aut dissimilis, [illegible] videtur. Deinde, quia cum res eadem prope infinitas relationes habeant, haberent perfectionem in genere relationis infinitam pene perfectionem, cum alioqui prope in infinitum, quam ex genere quantitatis aut qualitatis [illegible] relatio etiam realis, vt talis est (loquimur autem de creata) fortasse nullam sit exsistentia, [illegible]. Tertio, quia cum perfectio sit actus quidam, & actus omnis actuet [illegible], relatio ex eo quod relatio non actuat suum inesse, sed tantum

A ad aliud refert, quam pro eo perficit, [illegible] fectio esse potest. Addit, quod si relatio esset perfectio quaedam, sane relatam esse, [illegible] quaedam perfectam esse, ac proinde [illegible] tam quoque, quam de qualibet [illegible] esse absolutam est cum relatam.

[illegible] Nobis tamen magis placet, relationem [illegible] alem ad hoc praedicamentum pertinentem [illegible] non esse distingui a fundamento formali distinctione, quae erat secta opinio, ita vt [illegible] habeant proprium ac peculiare esse [illegible] existentia distinctam ab esse fundamenti. quam sententiam plerique Thomistarum, *Chrys. Iauell. 5. Metaphysica* [illegible] & *in Praedicam. cap. de Relat. quaest. 1.* & [illegible] & et sui Auctoris placitum, veterumque tum Philosophorum, tum Theologorum doctrinam melius amplectuntur: quod his rationibus satis videtur confirmari. *Probatur 1.* Primum, quia relatiua, quatenus relatiua sunt, hac ratione apud omnes distinguuntur ab entibus absolutis, quod absoluta habent esse in se, relatiua autem in ordine, siue habitudine ad aliud. Qua ex distinctione patet, omnes (neque adeo ipsos proximae opinionis auctores) cum praesens quaestio in [illegible] non versaretur, plane tribuisse entibus relatiuis proprium & peculiare esse distinctum ab esse absolutorum.

2\. Deinde, quia veteres omnes de eo disputabant, num esse relatiuorum in eo esset positum, vt aliorum dicerentur. quam disputationem Plato tetigit, & Aristoteles in Praedicamentis *cap. de Relatione*, latius explicauit, concluditque, non in eo esse, vt aliorum dicantur, sed vt aliorum sint, atque proprium & peculiare esse relatiuum concedebant.

3\. Tertio, quia Graeci Aristotelis interpretes aiunt, prima quatuor praedicamenta esse [illegible] caetera genera [illegible] quasdam entitates inter se complicationes, quae in [illegible] faciant relatiua entia, quemadmodum quanta & qualia, tametsi minimo entitatis gradu.

4\. Quarto, quia de primis tantum quatuor generibus indicant Aristoteles & in Praedicamentorum libro, & in hoc opere, superius (vt ita dicam) agendum esse, quasi haec sola sint vera entia praedicamentalia, caetera modi tantum entium.

5\. Quinto, quia hoc solum impediret, quominus relatiua haberent proprium & peculiare esse, si quicquid habet esse, haberet illud in se, & non in ordine ad aliud (neque enim aliam rem afferunt oppositae opinionis auctores) at in aliis generibus dantur res, quae totum suum esse habent in ordine ad aliud, vt materia prima in ordine ad formam, & forma autem sui [illegible] in ordine ad materiam primam, imo & accidentia omnia, vt accidentia sunt, in ordine ad

subiectum, nisi quod hæc omnia aliter quàm A relatiua [illegible] prædicamenti terminantur, ut in dicto genere relationis transcendentibus, & non transcendentibus quæst. 1. sect. 4. capitulo [illegible] est [illegible] accidentia, quia & talia accidentia possunt esse absoluta, & relatiua: absoluta, ut calor, relatiua, ut similitudo. non est igitur cur relationi huius prædicamenti proprium & peculiare esse negetur.

De generatione relationum.

SECTIO VI

Soluuntur argumenta pro quinta opinione ad dubia superius proposita.

AD primum igitur, pro quinta opinione propositum, respondendum est, nullam entitatem accidentariam indigere ex suo genere actione ad propriam subiectum, nisi quæ relatiua sit absoluta enim sola habet esse in se. nam quæ relatiua est, cum ex duobus pendeat, & ex subiecto & ex termino, ac proinde habeat esse in ordine ad aliud, si antea quidem in proprio subiecto fundamentum habeat, nihilominus tamen ex parte proprii subiecti deerat, ut in eo resultaret, sed tantum deerat terminus, quo per actionem producto necesse est, & in subiecto, & in termino duas sibi respondentes relationes quasi pullulare. Dico autem, quasi: quia ubi non est distinctio realis, non est vera productio & generatio. Atque in hoc posteriore genere, ut Commentator Auer. in primum librum de Cælo comment. [illegible] ait, verum est quod Aristoteles docet [illegible] Physic. [illegible] & primo de Cælo text. [illegible] ait, *nihil esse nunc tale, si aliquid, quod ante erat, nunc esse non per generationem sui, mutatione proprii subiecti.* Quapropter, cum aliquid fit simile in calido, non albo, quod [illegible] est, [illegible] simile fit per similitudinem, quæ in eo producta non erat, & simpliciter non erat: quandoquidem fundamentaliter erat, & proxima potentia ad esse: formaliter autem non erat, quod solum existentiam termini expectabat.

De ipso esse relationum.

SECTIO VII

Ut quidam ad argumentum respondeant.

AD secundum, quod haud facile est, minime est protinus solutio, ut [illegible] unde relatio suum esse habeat. [illegible] autem esse non est, cum constituitur. Ac cum in qualibet relatione reali duo esse sint, quod est accidentium commune, & esse Ad, quod est relationum proprium: dicunt illi relationem habere esse in a fundamento, esse vero Ad a termino. [illegible] relationem non esse realem ut esse Ad, quia illud commune est omnibus relationibus & realibus & rationis, sed ut esse in. Sequitur [illegible]

quatenus [illegible] esse in, quod habet a fundamento [illegible] ab esse suo termini, & [illegible] quod habet a termino [illegible] ab esse termini. hoc enim est, quod [illegible] quibus videntur sentire non illa relationem esse, quia ab illa [illegible], tum quia esse [illegible] est absolutum, & esse terminati esse inferens, esse autem relationis, nec est absolutum, nec extra ipsam relationem. Quod si difficile est, ut [illegible] dicendum, superest illa dubitatio, cur dicat relationem realem ex ipso Ad non habere ut sit realis. quamquam enim non sit realis ex Ad commune, tamen ex tali Ad, quale habet relatiua realis, non dubium est, quin sit realis alioquin relatio realis, ut talis relatio est, non erit realis: quandoquidem ut relatio realis sit, utrumque indiget, & esse in reali, & esse Ad reali: nisi dicamus aliquid reale esse compositum ex esse reali, & esse rationis, quod fieri non potest. Quomodocumque autem respondeant, pellunt enim & recte, & non recte hoc sancte pronunciatum interpretati, semper restat difficultas in argumento proposita: quod nimirum ex formali distinctione relationis a fundamento sequatur, duplicem entitatem duplicemque existentiam in qualibet relatione reali reperiri: unam, quæ est accidens, & habet esse in: alteram, D quæ est relationum accidens, & habet esse Ad.

Vera argumenti solutio. Neganda est igitur ad argumentum sequela. Non enim ratione sequitur in quantitate, quæ ipsius fundamentum est, & in qualitate similiter duas esse entitates, alteram earum propriam ex diversitate, unam quantitatis quemque illarum accidens est, alteram, quia tale accidens habet eam quodlibet genus summum & certam ac propriam rationem accidentis, quam cum aliis generibus participet, & peculiarem ac suam, quam solis suis inferioribus communicat. Quare, cum eadem sit difficultas in omnibus, tamen maior in relationibus, propterea quod non utramque ratione simul ex subiecto, ut similiter in quantitate & qualitate, sed unam ex subiecto, alteram ex termino dicendum est in omnibus veris generibus summis accidentium, non contineri esse generalem entitatem, unam quæ ei respondeat existendi ratione accidentis, quod quamquam ab ipsis, non esse simpliciter rationem, sed analogam, ut quæ formaliter [illegible], & ex natura rei identificatam cum omni [illegible], in quæ accidentis analogia terminatur, distinctionem autem [illegible] ad relationem, dicendum est, tantum non simpliciter esse, quod compositum ex duobus, quarum altera sit rationis, altera realis Ad, sed unum & eandem habere formaliter hæc duo, non tamen

Genera summa accidentium non habent [illegible] communem, & [illegible] commune.

[illegible] distinctio, sed [illegible] qua [illegible] illa [illegible] positiui [illegible] quod praeter compositionem [illegible] esset ea natura [illegible] rationis, & [illegible] natura differentiae [illegible]. Quod idem in caeteris generibus summis accidentium proportione seruata dicendum est, quatenus sunt accidentia quaedam, & in substantia etiam, quatenus est quaedam res. Distinctio enim [illegible] omnibus communis est, ab eo, quod est [illegible] peculiare, non est ex natura rei (neque enim prodit ex operatione intellectus) non est tamen actualis, sed virtualis, [illegible] genere distinctionis ad caput [illegible].

Ad tertiam obiectionem [illegible] respondendum, [illegible] relationes [illegible] praedicamenti proprie dicant perfectionem aliquam, ita, vt ipsae sint perfectiones quaedam rerum, quibus insunt.

SINTNE RELATIONES perfectiones aliquae rerum.

QVÆSTIO III.

Sententiae [illegible] partis.

SECTIO I.

Partis affirmatiuae ratio.

NOn desunt ex recentioribus, nimirum *Bartholomaeum Torres de Trin. quaest. [illegible] in comment. [illegible] Michael de Palatio [illegible] Sentent. [illegible]* & alij plerique, qui [illegible] huius quaestionis partem [illegible] rationem amplectantur, quia bonum & perfectum, vt aiunt, idem sunt; relationes autem, cum sint entia quaedam, necessario sunt bona quaedam: tum quia bonum [illegible] ens, vt [illegible] Aristoteles I. Ethicor. cap. 6. & ex Genesis primo colligi potest, vbi Moses, *Vidit Deus*, inquit, *cuncta quae fecerat, & erant valde bona*, a quibus sane relationes excludendae non sunt, tum quia relationes etiam sunt appetibiles, [illegible] ipsum omnia autem, quae appetibilia sunt, nemo bona esse negat.

Sed quicquid sit de [illegible] certe eorum [illegible] colligunt [illegible] & [illegible] non sunt [illegible]. Neque enim bonum & [illegible] idem sunt formaliter, [illegible] quaest. [illegible] praedicatum [illegible] efficaciter propositae rationes relationes esse perfectiones rerum, quibus insunt, quod nunc quaerimus, & de quo est controuersia

A inter Theologos [illegible] perfectiones [illegible] & [illegible] relationes [illegible] perfectionem [illegible] quadam, [illegible] esse [illegible] quia [illegible] accepta perfectione [illegible] quod saepe [illegible] libro [illegible] de perfectione non disputamus.

B

Alij tamen [illegible] partem quaestionis [illegible] alter verbo [illegible] videntur amplecti tamen [illegible] agunt, negatiuae principue adhaerent: non omnes tamen eodem modo suam sententiam confirmant. Nam quidam, ex diuinis relationibus ad eas, quae huius praedicamenti sunt, progredientes, sic argumentantur: Relationes, quibus diuinae personae distinguuntur, non sunt perfectiones, quibus diuina essentia perficiatur: tum quia essentia diuina est infinite perfecta, tum quia nulla perfectio [illegible] in vna persona, [illegible] sit in alia, ergo relationes, quatenus relationes sunt, non sunt perfectiones rerum talium, [illegible] etiam diuinae relationes perfectiones essent diuinae naturae ac personarum. Quod si ita est, nec relationes praedicamentales sunt perfectiones rerum, quibus insunt.

Negatiuae partis [illegible]

C

Ex [illegible] praedicamentum.

Nulla perfectio est in vna persona diuina quae non sit in alia.

D

Alij ex ipsa relationum natura hunc in modum sententiam eandem confirmant. Perfectio debet inesse rei quam perficit: relationes autem ex eo, quod relationes sunt, non habent vt insint, sed vt aliud respiciant. Nullae igitur relationes sunt perfectiones.

Aliorum [illegible]

Verum, quicquid etiam sit de hac conclusione, hae rationes haud firmae sunt. Prior, quia esto relationes, quatenus relationes sunt, non sint perfectiones [illegible] (quod diceretur propter relationes [illegible] nihil re ipsa perficiant) tamen [illegible] singulares, quae huius praedicamenti sunt, [illegible] non esse perfectiones rerum quibus insunt. Argumentatio enim a communi ad particulare cum [illegible] valet, negatiue: vt si dicas, animal quatenus animal, non est rationis particeps, ergo nec hoc animal, quod est homo, quatenus tale animal. Posterior, quia esto recte colligeretur [illegible] relationes sunt, non esse perfectiones, quia secundum [illegible] relationem [illegible] tamen non recte colligit absolute nullas relationes esse perfectiones [illegible] per [illegible] & diuina essentia

E

Rationes [illegible] firmae.

F

[illegible] & illa ... perfectio prædicamentalis ... per indifferentiam, atque hanc in ... Theologi ... Patrum ... quæ nihil aliud contineat ... relationibus quam ... dicetur relationes perfectiones ... per identitatem ... quod in Concilio ... suo Regnum ... annos quadringentos ... tum est. [illegible]

Vera explicatio quæstionis.

SECTIO II.

CVm igitur ... communis Philosophorum & Theologorum sententia, quæ relationes habet prædicamenti perfectiones esse negantur: ex altera vero pugnet ratio illa satis intelligibilis, qua ... probatum est perfectiones esse, quia, inquam, sunt actus quidam, ac formæ, quarum proprium est actuare, ac proinde perficere subiectum, eique suum esse communicare, explicandum est qua ratione utrumque verum sit. Ac missa perfectione transcendente, de qua non disputamus (... & hæc partim non dicitur de relationibus, partim dicitur, non dicitur quidem formaliter; quia est formaliter negatio defectus: dicitur autem ratione identitatis negativa, quæ non est aliud a re quæ dicitur perfecta: quemadmodum de privatione ... tradit Aristoteles 1. *Physic.* ... *text.* 66. & 81.) ... modis verum est, quod ... relationes, inquam, non esse perfectiones formales, de quo genere perfectionum tota est controversia. Vno, si relationes sumantur secundum communem relationis notionem, hoc est, quoad ipsius ... tam essentia nihil ... relationes ponere in rebus ... Alterum, si perfectio formalis sumatur pro ea, quæ forma ad agendum aut recipiendum aliquid idonea est: nulla enim relatio est principium ad quid agendi aut patiendi accipiendique, ut omnes fatentur. [illegible]

Quomodo verum sit, relationes non esse perfectiones formales.

Quod si perfectio formalis sumatur pro ea, quæ necessaria aut perfecta est ... hoc tamen habent ... ut dicta aliqua ... (quam ... formales appellare possumus) non dubium est, debere relationes ... prædicamentales ... perfectiones ... dare enim solent ... aliquod esse. De quo autem genere formalis perfectionis, saltem quarundam relationum ... putamus & quasi [illegible]

Quo sensu dicantur perfectiones.

nihil ... Theologi ... parum sit, et nulla ... (... quoque dicunt ...) ... apud Theologos ... *Caietan* ... de charactere ... tanquam indelebile signum imprimunt: quem quidem ... neque ad agendum, neque ad recipiendum ... esse, ut probabiliter opponi ... [illegible]

Character quem imprimunt Sacramenta ... [illegible]

Sed tamen hic advertendum est, perfectionem formalem, hoc est agendi aut patiendi ... comparatam sit ... simpliciter & absolute perfectionem formalem ... quam nos superius libro ... cap. 2. quæst. 7. sect. ... appellavimus ... natura subiecti ... pugnantes ... propter actus & habitus, quæ ... actibus opponuntur, & propter qualitates ... qualitatibus ... contrariis ... in quibus elementa ... non dicuntur simpliciter & absolute ... perfectiones ... respectu hominis ... Theologorum macula peccati, quod ... post actum peccati ... Vnde mirari nemo debet, cur ... formalis perfectionis ... moralem tantum & naturalem complexa sunt ... perfectionibus ... respectu eorum subiectorum, quibus ... sunt. [illegible]

Perfectio formalis quando sumatur absolute perfectio.

Cur formalis perfectio ... moralem tantum & naturalem ... complexa sit.

Si quis autem quærat, num ... simpliciter & absolute sunt perfectiones formales suorum subiectorum, aliæ vero non, nisi secundum quid, sicut ... qualitates ... et eodem ... in relationibus ... affirmative. Quædam enim sunt ... dominium ... quædam ... Vnde quemadmodum dominium animæ ... simpliciter & absolute perfectio corporis, ita nec ... corpori perfectio animæ, sed tantum [illegible]

Dubitatio.

Solutio.

[illegible] quid [illegible] forma A quandam [illegible] ad perfectionem [illegible] diximus.

[illegible] pro quarta opinione, de distinctione relationis a fundamento [illegible] propositum.

SECTIO III.

His sic explicatis, facile est rationem illam [illegible], quae [illegible] sect. 5. q. 2. quarta opinio de distinctione relationis a fundamento [illegible]. Patet enim relationem [illegible] esse [illegible] habere perfectionem [illegible] comparata, esse tamen perfectam [illegible] perfectionem [illegible] Nam [illegible] repugnant [illegible] Atque non tantum ex eo provenire, quia quaelibet ratio [illegible] formam quandam [illegible] etiam, quae [illegible] quidem, semper non [illegible] actus etiam, quatenus non solum complectitur omnes formas, sed modos et [illegible] Nam [illegible] quaedam perfectio [illegible] ad [illegible] D [illegible] subiectorum [illegible] Quod [illegible] dicimus, quia [illegible] ac [illegible] quandam opinionem, non [illegible] perfectionem [illegible] fore, quod [illegible] quidam [illegible] subiectorum [illegible].

[illegible] perfectio [illegible] repugnat [illegible] perfectionem.

Modus [illegible] potest [illegible] perfectionem.

Quae vero contra [illegible] obiiciuntur, [illegible] ita, quae [illegible] E [illegible] parum difficultatis habent. Nam cum id solum contendamus, relationem esse perfectionem quandam [illegible] formalem & [illegible] nihil [illegible] habemus, quam quod [illegible] quod [illegible] nihil obstat [illegible] perfectionem esse hoc [illegible] genere [illegible] quam [illegible] existit. Quod vero ad [illegible] de prope infinitis perfectionibus [illegible] F [illegible] quam [illegible] infinita [illegible] cum absolutarum multitudo, inter quas est mutua relatio; [illegible] singulae ad singulas peculiaribus relationibus [illegible] de qua [illegible] propositum [illegible] tamen mirum, quanto minoris entitatis est qualibet relatio, quam quaelibet res absoluta. Nam, [illegible] perfectionem [illegible] quaelibet, [illegible] relatio perfectio

[illegible] argumenta [illegible]

A illa est, non recte colligitur, quia ut absolutarum quidem [illegible] perfectionem, nisi sint [illegible] aliquae, quae una & eadem [illegible] qualitatum [illegible] gratia [illegible] plures res sint, sed [illegible] ita [illegible] Quod autem [illegible], si relatio perfectio [illegible] formam aliquam [illegible] id est. Nam relatio [illegible] B [illegible] non solum ad aliud esse, sed etiam [illegible] non solum [illegible] sed etiam [illegible] et superiori quaestione secunda, sectione superiori [illegible]. Denique, neque illud incommodum est, et quod [illegible] perfectionem [illegible] perfectionem [illegible] quatenus perfectam est, sed absolutam; quemadmodum & [illegible] tamen nihil prohibet, aliquam perfectionem [illegible] et talis [illegible] esse relationem, quemadmodum & [illegible] C [illegible] & quoddam accidens esse dicimus.

TERMINENTVRNE relationes terminis absolutis, an relatiuis.

QVÆSTIO IIII.

Opinio Scoti.

SECTIO I.

Illud deinde non parum controversum est, [illegible] relationes terminis absolutis, an relatiuis. Qua in re [illegible] Scotus [illegible] q. [illegible] Respon. [illegible] ergo [illegible] relationes non solum [illegible] generis relationum, sed etiam primi & secundi [illegible] terminari absolutis terminis, [illegible] E [illegible] argumentis probat. Primum quia [illegible] attinet ad relationes tertii generis, hoc [illegible] demonstrat a relationibus primi & secundi generis [illegible] Aristoteles [illegible] Metaphys. c. [illegible] quod in genere [illegible] quae ad primum & secundum spectant, datur relatio mutua, hoc est, in utroque extremo reperitur relatio, qua alterum ad alterum refertur. In iis autem, quae ad tertium pertinent, alterum tantummodo refertur ad reliquum, [illegible] non refertur ad illud, sed tantum F [illegible] quid [illegible] nempe terminum. [illegible] id, quod in hoc genere relationem terminat, non sub relatione relatiua, sed absoluta id facere. Deinde quia [illegible] potentiam, et [illegible] ergo [illegible] ut absolutum; & habent [illegible] ut correlativum. Et sic potentia quoque [illegible] quia [illegible] ut [illegible] cap.

Scoti opinio.

Relationes [illegible] terminari absolutis [illegible]

Confirmatur 1.

2.

de specie: at potentia & actus qua possunt se invicem definire, quia vel [illegible] potentia, vt tradit Arist. [illegible] aperuit, [illegible] patet ratio [illegible] definitur per id, quod est posterius.

3. Tertio, quia relatiua cuiuscunque generis illa sint, quemadmodum cætera omnia, quæ definitione explicantur, definiuntur per priora: correlatiua autem non sunt priora suis correlatiuis, quum sint simul natura. nullam igitur relatiuorum definitionem per correlatiuum terminari, sed per absolutum illud, quod est fundamentum relationis ex altera parte illi respondentis, vt paternitas per fundamentum filiationis, & filius per fundamentum paternitatis: quod si non definitur per correlatiuum formaliter, sed per absolutum, ergo nec terminatur: atque hoc quidem definitio relatiuorum explicanda terminis relatiuorum naturæ eorum declaratur.

4. Quarto, quia relationes scibilis, mensurabilis, & aliæ huiusmodi, cum sint relationes rationis, non conueniunt rebus, nisi dum actu considerantur: at oppositæ relationes creaturæ, scientiæ, & aliæ similes, cum sint reales, conueniunt rebus sublata etiam omni operatione intellectus, non terminantur ergo hæ posteriores per illas priores formaliter, sed per res absolutas, quibus illæ tribuuntur, alioqui relationes reales penderent à relationibus rationis, ac proinde ab operatione intellectus.

Sententiam hanc ferè ab omnibus reijci, & reprobari. 1. Verum hæc sententia fere ab omnibus, ac merito reijcitur. vt enim docuimus, relatiua tertij generis terminari terminis absolutis, non verò dicere relatiua omnia terminari absolutis, pugnat & cum ipsa relatiuorum natura, & cum communi veterum sententia. Nam, si paternitas & similitudo Sophronisci patris non terminatur ad Socratem filium, vt filius est, ac similis, sed vt Socrates: certè, cum Socrates filius naturalis Sophronisci sit, ac similis per eam albedinem, qua Sophroniscus prius natura sit pater, quam habeat filium, & prius natura sit similis, quam habeat similem. quod nemo sanæ mentis dixerit.

2. Præterea, si relatiua non terminantur ad relatiua sed ad absoluta, non est necesse ponere correlatiua in definitione relatiuorum: cum tamen & Aristoteles, & ceteri necessarium id esse iudicent: neque alia sane de caussa, nisi quod sine relatiuorum intelligatur. Accedunt illud Aristotelis præceptum in Prædicamentis, cap. de Relatione, vbi monet assignanda esse relatiua ad [illegible] rationem ita, vt si [illegible] etiam illud, quod [illegible] vel quod sit [illegible] possit; unde [illegible] referatur, & [illegible] ad dominum. Quod si [illegible]

3. *[illegible]* dominus, hoc, quod seruus sit, & cætera omnia [illegible] conueniunt, remaneat [illegible], relatiuè dominus esse desinat. Mitto, quod relationes, quibus diuinæ personæ realiter distinguuntur inter se, non terminantur ad terminos absolutos, sed relatiuos, cum absoluta omnia sint communia in diuinis. Quod si increatæ relationes terminantur relationibus increatis, cur non etiam creatæ creatis terminentur?

4. Relationes diuinæ personæ non terminantur ad terminos relatiuos.

Opinio quorundam Thomistarum.

SECTIO II.

Opinio Ferrar. & quorundam Thomistarum cum pertinet, ad [illegible] perfectissima [illegible] & 3. generis terminari ad termini non relatiui, sed ad absoluta.

QVidam Thomistæ, inter quos est Ferrariensis in secundum contra gen. ad caput vndecimum, etsi repugnant Scoto in primo & secundo relatiuorum genere: tamen in tertio idem quod nos sentiunt. Aiunt enim in primo & secundo genere, relatiua referri ad correlatiua, vt correlatiua sunt formaliter, velut hoc simile ad illud simile, & illud ad hoc, patrem quoque ad filium, & filium ad patrem: in tertio vero ex altera quidem parte, qua ad aliquid dicuntur referri ad absoluta, vt scientiam ad rem, quæ sub scientiam cadit, vt scientiam naturalem ad ens mobile: at absoluta, etsi vicissim ad illa dicantur referri (reciprocantur enim omnia relatiua cum ijs, ad quæ referentur, vt patet ex Prædicamentis, cap. de ijs, quæ ad aliquid) non referri tamen quatenus terminant eorum relationes, sed ex ipsa terminatione absoluta occasionem accipere relationum quarundam rationis, quibus absoluta terminantia ad relatiua vicissim referantur. Nam, quia ens mobile, quale est, terminat relationem scientiæ naturalis, inde oritur, vt denominetur scibile, quod est denominari relatione rationis ad scientiam & ita in ceteris: eandem rationem esse dicunt in relationibus, quæ ex tempore conueniunt creaturis respectu Dei, quas Theologi ad hoc tertium genus pertinere dicunt. Rationes vero, quibus mouentur, sunt prima & vltima earum, quas ex Scoto attulimus.

Improbatur 1. Sed neque hæc probabilis sententia. Nam, si relatio tertij generis intelligatur ac definiatur, necesse est intelligere oppositam relationem, vt illi ipsi concedunt: at hoc non esset necessarium, si illa relatio terminaret terminum absolutum. Modo, quod relatio tertij generis, vt creaturarum ad Deum habeat correlatiuam: at omnia correlatiua sunt simul natura in hoc sensu, vt si unum eorum referatur ad alterum, & alterum quoque in eodem (vt ita dicam) momento sit signo & temporis & naturæ ad illud vicissim referatur

2. Correlatiua sunt simul natura.

[illegible] non [illegible], si [illegible] ad absolutum, [illegible] relationem, quæ [illegible] fundatum. Et [illegible] Aristotelem Prædicamentis cap. de Relatione [illegible] correlatiua tertij generis non esse simul natura: tamen eius sententia, vt [illegible] Auctoribus Simplic. in Prædicam. cap. de Relat. Porphyr. apud Boetium in Prædicament. Ammon. & Auer. ibid. explicant, ita est, vt velit, non esse simul natura, si designentur secundum communem vsum vocabulorum, quo pacto non recte designantur [illegible] correlatiua [illegible] enim scientiam [illegible] aliquid scibile autem [illegible] quod sciri possumus. esse autem simul natura, si recte correlatiua designentur, id est, si vtraque actu, aut vtraque potentia intelligantur. Nam, & scibile actu cum scientia actu, & sensibile actu cum sensu actu, similiter que scibile potentia cum scientia potentia, & sensibile potentia cum sensu potentia simul natura sunt, cum simul conueniant, ac non conueniant simul extrema. hoc enim est esse simul natura, vt in sectione exposuimus. Sed hoc modo nomina scibilis & sensibilis pro scito & sensu percepto sumenda sunt. quod etiam Græca vocabula [illegible] significant, vt nomine scientia, quæ actu sciuntur, cum re, quæ actu scitur, & scientia, qua sciri possumus, cum re, quæ sciri potest, eodemque modo sensus actu sentiens cum re actu percepta sensu, & sensus, quo sentire possumus, cum re, quæ sensu percipi potest, conferantur. Hoc idem sensit Diuus Thomas 1. p. q. 13. art. 7. vbi ait, *si autem [illegible] sunt aliqua simul natura, ad contrarium sat esse, si alterum [illegible] sine altero intelligi non possit, id quod accidere in relationibus domini & serui, etiam inter Deum & creaturam, & in relationibus scientiæ & scibilis, sensus & sensibilis, si recte designentur.* Adde, quod relationem scientiæ, quatenus terminatur a scibili, percipiamus [illegible] quam pacto dicatur scientiam & scibile esse correlatiua: satis est intelligere scibile, quatenus [illegible], nec necesse est ipsam naturam absolutam rei scibilis percipere, & similiter dicendum de relatione sensus, vt [illegible] a sensibili. Eodemque modo si relationes actuales dependentiæ creaturarum a Deo percipiantur, satis est percipere Deum, vt creatorem & conseruatorem, &c. neque enim necesse est intelligere ipsam absolutam Dei naturam. non terminantur ergo relationes reales tertij generis relationum ad terminos absolutos, sed relatiuos.

Sententia Caietani.

SECTIO III.

CAietanus in Commentariis primæ partis q. 13. art. 7. [illegible] hoc argumenta [illegible] quidem [illegible] relationes etiam tertij generis terminari ad absoluta, sed non [illegible] terminari ad relatiua, quæ sibi aliquo [illegible] respondeant, quod idem est, ad [illegible] formaliter semper. Verum [illegible] [illegible], vt vtraque [illegible] alia, ne relatio realis [illegible] ad relationem rationis alterius extremi, [illegible] vt ad terminum pertinentem ex operatione intellectus. penderet enim ex ipsa ab operatione intellectus, ac proinde non esset realis. ergo relatio scibilis ad scientiam, & Dei ad creaturam (in his enim [illegible] quid in cæteris [illegible] accidat) est [illegible] dem relationes [illegible] in se, hoc [illegible] & absolute: & quatenus [illegible] denominationem extrinsecam a realibus, quas terminant, esse quod [illegible] modo reales, vt enim, quæ [illegible], realiter sciri dicuntur, neque alia ratione, nisi quia terminant relationem scientiæ, quæ realis est. & Deus [illegible] dicitur realiter creator aut dominus, quia terminat relationem creationis passiuæ, aut seruitutis creaturarum, quæ reales etiam sunt.

Caietani sententia [illegible] [illegible] [illegible] ad suas perfectiones formaliter [illegible]

At est [illegible] quidem sententia Caietani, sed tamen parum probabilis. & (vt videtur) frustra excogitata. Quanto enim quo pacto relatio scibilis & creatoris accipiant denominationem extrinsecam a realibus, quas terminant. Nam cum res, quæ sub scientiam cadit, potest denominari extrinsecam a reali actu sciendi, & Deus a reali actu creandi: tamen nec res, quæ sub scientiam cadit, nec relatio ipsa, quæ dicitur scibilis, denominari possunt a relatione, qua scientia refertur ad scibile, eodemque modo nec Deus, nec relatio ipsa creatoris seu creantis possunt denominari a relatione, qua creatura refertur ad creantem. hoc enim discrimen recte notauit Diuus Thomas 1. contra gent. cap. 13. & [illegible] illum Auicenna inter formas absolutas & respectiuas reales, quod absolutæ possunt & intrinsece, & sæpe etiam extrinsece denominare, vt albedo superficiem, modo vt superficiem, modo vt locum. at respectiuæ reales non possunt denominare nisi intrinsece, hoc est, eas subiectas rebus, quæ ab eis denominantur, vt paternitas Sophronisci, & filiatio Socratis.

Caietani [illegible] probabilis. Impugnatur.

Discrimen inter formas absolutas & respectiuas.

Quod si quis obijciat, a filiatione Socratis posse etiam Sophroniscum denominari, non quidem filium, sed [illegible], & Socratem a paternitate Sophronisci, non patrem,

Obiectio.

Explicatur [illegible].

Relationes tertij generis [illegible] simul [illegible] natura.

Relatio [illegible] [illegible] [illegible], quod sit [illegible].

Itemque relatio creatoris.

A B C D E F

sed, vt sic dicam, paternum (liceat enim in hac re atque his fingendi vocabula sarcire dicat) oportet sandum est, posse quidem id esse, sed nihil aliud esse Sophroniscum denominari filiatum, quam dici habere filium, seu (quod idem in materia relationum est) referri ad filium: nihilque aliud est Socratem denominari paternum, quam dici habere patrem, seu referri ad patrem. Alia ratio est in denominationibus, quae fiunt a formis absolutis. Nam, esse album non est formaliter idem, quod referri ad albedinem, sed affici albedine inhaerente: & esse locatum non idem est formaliter, quod eam relationem terminari ad locum, sed est circundari loco quasi forma & perfectione quadam extrinseca.

Solutio.

Addere etiam, aliud esse relatiua rationis posse extrinsecus denominari a relationibus realibus correlatiuorum, quandiu haec controuersia nihil facit ad rem: aliud posse habere aliquam realitatem, quod Caietanus probare debuit, nec tamen probat. Nam, etsi concedamus, scibile denominari a relatione scientiae, & creatorem a relatione creaturae (denominatione videlicet terminatiua, vt quidam Thomistae loquuntur) nunquam tamen inde concluditur, relationem ipsam scibilis & creatoris esse realem; sed hoc solum, quod terminentur relationibus realibus. quod quidem absque extrinseca Caietani denominatione concedimus. Sed dicetur, huiusmodi relationes denominatione extrinseca esse etiam quodammodo reales, nempe terminatiue realitate: at non superest adhuc, quod ad relationem Dei ad creaturas attinet, tota difficultas argumenti communis, propter quod dissoluendum haec commentus est Caietanus? Adhuc enim respondeat oportet, qui fieri possit vt Deus sine operatione intellectus terminet relationem creaturae, cum id facere non possit, nisi relatione rationis, quae sine operatione intellectus dari nequit, cum tamen eam necessario dari oporteat. Nam, si Deus non apprehenderetur, vt conferre esse creaturam, nulla relatio erit creantis nisi potentia: quod si potentia tantum, quomodo opposita relatio creaturae erit actu, si oportet vtramque existere, vt altera per alteram terminetur, nisi dicamus posse relationem esse actu sine termino actu? Sed ait Caietanus existente relatione reali creaturae, iam quodammodo existere realiter relationem creatoris. Dicat igitur oportet iam quodammodo eam terminare. at quodammodo terminare non est simpliciter terminare, [illegible] simpliciter interminata maneat relatio creaturae, aut si ista

Deus, si nō apprehendatur, vt cōferre esse creaturā, nulla relatio erit creantis.

sit excogitata a Caietano realitas relationis Dei ad creaturas, vt Deo sine operatione intellectus simpliciter conueniat creatorem esse ac Dominum, & caetera attributa ex tempore. Aliam esse fortasse dicat rationem in relatione scibilis, quia non datur scientia sine apprehensione scibilis, aliquem habere, quo sensu satis esse putabit, vt detur relatio scibilis ad scientiam.

Vera quaestionis explicatio.

SECTIO IIII.

Dicendum igitur, omnem relationem rationis terminari opposita relatione, ac proinde non solum cum vtraque est realis, sed etiam cum altera tantum, neque etiam solum cum vtraque existit actu, sed etiam cum relatio rationis, quae est altera ex partibus respondens, non existit actu, dummodo actu terminet eam, ad quam opposita refertur.

Etiam relatio non existens terminare ad oppositam.

Argumentum relationem terminari opposita aliqua relatione, iam probatum est contra Scotum [illegible] obstare, quod altera sit realis, altera rationis, necessario concedendum est, [illegible] generis & creaturarum ad Deum non esse relationes reales, quod omnes concedunt, [illegible] excepto, qui Deum ad creaturas realiter referri putant, contra quos superius disputatum est.

Non esse autem necesse, relationem rationis, quae realis terminatur, existere actu propria existentia, nempe obiectiua, ad hoc, vt actu realem terminet, ipse etiam Caietanus cogitur admittere, cum ponat relationem creaturae terminari relatione creatoris, quae non existit actu. Neque obiicias, omnes relationes rationis existere obiectiue apud Deum, eo quod Deus actu concipiat omnia modis omnibus, quibus concipi possunt. Primum, quia id est accidentarium. Nam, et si Deus non ageret per intellectum, sed more agentium naturalium, vt ignis agit & (quod fieri [illegible]) non haberet intellectum rationis, sicut aliquam rationem de [illegible] produceret: adhuc in ea duceretur relatio creaturae, nec tamen in Deo esset obiectiua relatio creantis. Deinde, quia non loquimur de existentia relationum rationis apud nos, hoc est, apud intellectum nostrum, quemadmodum cum agimus de existentia relationum generum, specierum, & aliorum vniuersalium, quas dicimus non existere, nisi res vniuersales a nobis concipiantur: etsi certum est eas existere obiectiue in intellectu diuino, vt non existit apud me, si nullam naturam vniuersalem concipiam, cum apud te qui actu aliquam concipis, iam actu existunt.

Non necesse esse vt relatio rationis existat ad terminandum relationem realem.

Etsi Deus non ageret per intellectum [illegible] creaturae [illegible] relationes vniuersalium non existere nisi per hoc vniuersalia a nobis concipiantur.

Deniq;

Quid asseratur de relatione opposita quando est realem.

Denique, ut relatio rationis actu terminet extremum, satis esse si actu conveniat termino ad quem opposita refertur, etiamsi ipsa non extiterit actu, ita videtur perspicuum: Si enim non una convenit uni extremo, & altera alteri, quid quaeso deest ad mutuam referendi rationem? iam enim datur reciprocatio: quod si iam mutuo referuntur, ergo iam relatio rationis terminat relationem oppositam.

In quo consistat difficultas rei propositae.

Tota igitur difficultas in hoc posita est, B qui fieri possit, ut relatio rationis non existat actu, & tamen actu conveniat rei ad quam realis opposita refertur. Nam, etsi praedicata necessaria, sive realia sint, sive rationis, conveniunt actu, etiam quum ipsa actu non existunt, ut homini esse animal, & aptitudo ad videndum, generique referri ad speciem; tamen praedicata contingentia non videntur actu convenire unquam subiectis actu existentibus, nisi cum ipsa etiam actu C existunt, veluti Grammatica Socrati existenti, nisi cum ipsa etiam Grammatica Socrati actu existit.

Sed ad hoc dicendum est, cum praedicata quidem sunt relativa realia, verum id esse; quia si prius non conveniant, & postea conveniant, nunquam id eveniat nisi per actionem realem attingentem vel utrunque extremum proprie, vel unum proprie, & alterum resultatione quadam, ut cum Sol duos D homines in sole nigredine facit similes denigrando utrumque, si ambo erant albi, vel alterum tantum, si alter albus erat, alter autem niger. at cum praedicata sunt relativa rationis, non esse id verum universe. Nam, cum existentia relationum rationis sit obiectiva, quae sine operatione intellectus dari non potest, si ex parte quidem unius extremi detur relatio realis, quae reali terminari non possit, necessario eam sequetur in altero extre- E mo relatio rationis eo modo quo eam sequi potest: at sine operatione intellectus non potest eam sequi secundum existentiam, potest autem secundum convenientiam: quem ad eundem modum contingit in praedicatis necessariis, quae etsi actu non existunt, tamen actu conveniunt subiectis. igitur per hoc tantum convenire incipiet uni extremo, quod opposita realis, seu reali existentia convenire incipit alteri extremo, etiamsi ipsa non in- F cipiat sua obiectiva existere. Ita patet, omnem relationem terminari opposita aliqua relatione, sive reali sive rationis, nec opus esse, ut relatio rationis, qua realis terminatur, actu existat, ut realem terminet; sed satis esse, ut actu conveniat: quod tunc primum accidet, cum opposita realis in rerum natura esse coeperit.

Quoad primum argumentum principale quaestionis dictum.

SECTIO V.

Explicatur discrimen ab Aristot. positum inter relata.

QVantum ad primum argumentum, dicendum est, non in eo consistere discrimen esse in Aristotele discrimen relationum tertii generis a relationibus primi & secundi, quod ea, quae ad primum & secundum pertinent, B referuntur ad correlativa, quae autem ad tertium spectant, referuntur ad absoluta: id enim in primis cum Aristotele pugnat, qui quae in tertio genere atque in primo & secundo correlativa designavit, imo etiam, quemadmodum scripsit, mensuram, scientiam & intellectum dici ad aliquid, ita etiam aperte asseruit mensurabile, scibile, & intelligibile dici ad aliquid. Deinde, ipsi etiam Scoto contradicit, qui atque in primo & secundo genere atque C in tertio existimat relativa terminari ad absoluta, & non ad correlativa formaliter, ut patrem ad fundamentum filiationis, & filium, ad fundamentum paternitatis. Postremo, quia si dicas eo pacto discrimen tertii generis a primo & secundo esse intelligendum, ut velit Aristoteles, in primo quidem & secundo relativa referri ad absoluta, quae necessario ad illa vicissim referuntur, cum se mutuo respiciant relatione reali; in tertio autem re- D ferri ad absoluta, quae non necessario ad illa vicissim referantur, cum ex altera parte sit relatio rationis, quae pendet ab operatione intellectus. hoc enim est quod a Scoto quam probabilissime responderi potest, falsum est illud quod assumit absoluta ea ad quae relativa tertii generis referantur, non necessario vicissim ad illa referri. Nam, si scientia, exempli causa, refertur ad scibile relatione mensurati, necessario scibile refertur ad illam relatione E mensurae: non potest enim quicquam esse mensuratum, nisi aliquid sit eius mensura. Nec obest, quod scibile non existat, aut etiam ipsa relatio scibilis, quae est relatio rationis: satis enim est si scibili sive existenti, sive non existenti relatio scibilis conveniat, sive ea etiam existat sive non existat.

Argumentum ex dicto Aristotelis.

Quid ergo est, quod Aristoteles ait, in primo & secundo genere unumquodque id ipsum, quod est, alterius dici, non autem ita F in tertio: in tertio autem mensurabile, & eius species, ut scibile & intelligibile dici ad aliquid, quia aliud ad ipsa dicitur, nempe mensura ad mensurabile, scientia ad scibile, & intellectus ad intelligibile. Videtur enim plane significare mensurabile, scibile & intelligibile dici relativa, non quia ipsa referantur, sed quia sunt absoluta rationibus relationes mensurae specierum quae eius tertii

tiam, scilicet scientiam & intellectum, quæ vertuntur quatenus [illegible] (haud vitatur [illegible]) [illegible], quam [illegible] & [illegible] ligatur.

Vt à Caietano soluatur.

Caietanus, vt hanc argumenti vim effugiat, posuit quod cum certum & indubitatum, Aristotelem non disserere hoc loco, nisi de relationibus realibus quatenus sensibile & intelligibile sunt relationes rationis secundum se tamen, quatenus accipiuntur denominatiue à relationibus realibus scientiæ & intellectus, esse realia, & cum hoc pacto hic tractentur, non mirum esse, si Aristoteles asserat, ea non dici ad aliquid, quia ipsa referantur ad ipsa.

Refutatur Caietani solutio.

Sed illud in primis non admittimus, Aristotelem in his tribus generibus tractandis non agere nisi de relationibus realibus, nisi velit cum præcipue & eorum genere de relationibus disserere quod solùm est ad rem. Namque in omnibus tribus generibus reperiri relationes rationis, vt in primo eadem & diuersa, identitate nimirum & diuersitate essentiali, & quæcunque alia necessaria, quod non minus conueniunt rebus non existentibus, quam existentibus. In secundo, relationes facturi & faciendi, vt calefacturi & calefaciendi, & omnino causæ actiuæ & passiuæ, cum vel vtraque causa, vel altera tantum. In tertio, scibile, & intelligibile, & cætera omnia, quæ [illegible] mensurabilia ab ijs potentijs cognitionis non mensurata earum vocantur. Nec se protegat Caietanus auctoritate Diui Thomæ, quod esse doceat, relationes Dei ad creaturas esse rationis, tamen eas extrinseca denominatione videri fieri realia ex oppositis realibus, vt cum dicit *Deum dici realiter Dominum ex reali subiectione creaturæ ad ipsum, & Christum realiter filium B. Virginis ex reali relatione maternitatis, qua beata Virgo ad ipsum refertur*, vt scribit 3. part. quæst. 35. art. 4. & alijs locis. Lege D. Tho. 1. p. q. 13. art. 7. ad 4. & 3. p. q. 35. art. 5. & de potentia, q. 7. art. 10. ad 4. & art. 11. ad tertium. Nam, cum duobus modis intelligi possit, Deum dici realiter Dominum, & Christum realiter filium beatæ Virginis, vno, relatione reali [illegible], sit operatione intellectus non priori, sed posteriori modo intelligendus est Diuus Thomas, quasi doceat, Deum subiecta etiam omni operatione intellectus, dici Dominum ex eo solo, quod realem relationem subiectionis creaturarum terminet, terminat autem relationem dominij, quæ rationis est: & similiter Christum dici filium beatæ Virginis ex eo solo, quod realem maternitatis relationem terminet, relatione filiationis, quæ apud illum rationis etiam est in Christo, quemadmodum & relatio

Exponitur D. Thomas. Deus dicitur Dominus subiecta etiam omni operatione intellectus, quia terminat realem relationem creaturæ [illegible]

rationis [illegible], quæ relatio rationis [illegible] naturæ humanæ cum diuina [illegible] hypostasi, sine vlla operatione intellectus, [illegible] per hoc ipsum, quod ad creaturæ [illegible] creaturam per creationem reali relatione terminatam, eodem quasi momento mutatur [illegible] domini; seu potius concomitanter [illegible] relatio rationis dominij, quæ relatio [illegible] in creaturam terminatur, sine ipsa relatio dominij [illegible], sine vera ratione. Quod etiam intelligendum est de relatione filiationis Christi apud Diuum Thomam, & in relatione [illegible] diuinæ [illegible] humanæ. Atque hæc doctrina Diui Thomæ, quæ partem nostram sententiam confirmat, & simul quæ viam aperit ad solutionem propositi argumenti.

[illegible] creatura, & Christus [illegible] sine [illegible] relationem [illegible]

Vera argumenti solutio.

Dicendum igitur ad locum, de quo in argumento est controuersia, non negari ab Aristotele ijs verbis mensurabile, scibile, & intelligibile dici ad mensuram, scientiam, & intellectum; sed tantum affirmari, quod dicatur ad illa, quia illa ad ipsa dicuntur: quod tamen negatum erat in relationibus primi & secundi generis. Hoc autem, ne Aristoteles pugnantia dicere videatur (idem enim non videri possunt mensurabile, scibile, & intelligibile referri & non referri, ipsis eorum opposita ad ipsa referantur, atque referri & non referri) duobus modis intelligi potest, vt in exponendo contextu diximus: vno, vt loquatur de fundamentis relationum: alter, de relationum denominationibus. de fundamentis quidem hoc modo, quod in primo & secundo genere vtrumque extremum refertur ad alterum ratione fundamenti [illegible] in altero, sed vtrumque ratione sua, quod in se habet, veluti duo æqualia aut similia ratione propriæ quantitatis aut qualitatis, & duo quælibet causa, quorum alterum agit, alterum patitur, ratione mutuæ proportionis agentis quidem ad [illegible], patientis vero ad recipiendum [illegible] propriæ perfectionis gratia: quo pacto mutuo sunt inter se ordinata, seu eiusdem ordinis, vt Diuus Thomas sæpe loquitur. At in tertio genere id quidem, quod re vera est mensuratum, refertur ad alterum ratione dependentiæ, quam habet ab altero, vt scientia, quæ pendet à scibili, & intellectus ab intelligibili: id autem, quod re vera est mensura, non refertur ratione alicuius dependentiæ, quam habeat à mensurato, sed ratione illius ipsius, quam mensuratum habet à mensura: quo pacto mensura & mensuratum non sunt inter se ordinata, seu eiusdem ordinis, sed mensuratum est ordinatum ad mensuram, mensura autem non item ad mensuratum, vt Diuus Thomas sæ-

Explicandi Aristotelis duplex modus.

passim

[illegible] philosophum. Vide D. Thomam [illegible] quaest. [illegible] de potentia [illegible] & Quodlib. [illegible] Aristotelis [illegible] & aliis in locis. Neque [illegible] perfectum [illegible] ordine ad [illegible], sed mensuratum [illegible] ordine ad mensuram: quo pacto Aristoteles [illegible] reprehendit veteres eos, qui existimabant, res perfici a potentiis & habitibus cognitricibus, ita vt tales crederent esse res, quales intelligerentur: cum contra res habeat, vt intellectus verus sit, si conformetur rebus tanquam propriae mensurae: falsus vero, si ab eis discrepet.

Res ad per- fici a poten- tiis cognosci- tur.

Alter mo- dus exponē- di Aristote- lem.

Alter modus, quo propositum discrimen intelligi posset, nec repugnans priori, huiusmodi est, vt Aristoteles asserat, relatiua primi & secundi generis denominari, seu nomen accipere a propria atque ipsorum forma, vt duplum a duplicitate, dimidium a dimidietate, agens ab actione, patiens a passione: at in tertio, id quidem, quod in vero & non [illegible] est mensuratum, denominari a forma sua, vt scientiam ab actu sciendi, & intellectum ab intelligendo: id vero, quod habet veram rationem mensurae, denominari a forma alterius, nempe ab illa ipsa, a qua suum oppositum denominatur, vt scibile ab ipsa notione actus sciendi, & intelligibile ab intelligendi. intelligibile enim, vt ait Aristoteles, significat, quod in eo versetur intellectus.

Dilutio quarundam obiectionum contra dictam solutionem.

SECTIO VI.

1 *Obiectio.* SVnt tamen nonnulla, quae contra datam solutionem obiici possunt. Vnum est, quod in scientia, intellectu & sensu, quae Aristoteles facit relatiua tertii generis, nulla videtur esse relatio realis ad scibile, intelligibile, & sensibile, sed transcendens. Nam, relatio realis huius praedicamenti propria, [illegible] potest [illegible] terminum, [illegible] notatur alterum [illegible], vt ex superius [illegible] diximus, alterius [illegible] relatione opposita [illegible], scientia, intellectus & sensus referuntur ad sua obiecta, etiam cum illa in eorum [illegible] non causentur, nisi loquamur de intellectu & sensu in actu [illegible] quod solam [illegible] cognitionem, [illegible]. Quod si, [illegible] dicas, [illegible] ex parte quidem scientiae, intellectus, & sensus [illegible] potentia [illegible] in actu, tamen ab obiectis [illegible] in [illegible] relationem esse realem [illegible] praedicamentorum [illegible] scibilis, intelligibilis, & sensibilis rationis.

2 Alterum est, quod non recte dictum sit, fundamentum relationum primi & secundi generis esse in ipsis relatiuis, relationum vero tertii generis esse in [illegible], quae habent veram rationem mensurae. Nam, si potentia actiua est fundamentum relationis agentis ad patiens, in Deo quoque erit fundamentum earum relationum, quibus ex tempore refertur ad creaturas, quas in tertio genere ponimus. nam etiam in Deo est [illegible] potentia, quam in creaturis agentibus [illegible] actio est fundamentum dictae relationis, [illegible] erit etiam in ipsis agentibus [illegible] relatio secundi generis, fundamentum relationum [illegible] actio non sit in agente illo, sed in eo, quod patitur.

3 Tertium, quod ne illud quidem verum sit, denominationes relatiuorum omnium primi & secundi generis sumi ab eorum formis, seu item in tertio genere. Agens enim creatum, quemadmodum & increatum, ab ipsa actione, quae non in agente est, sed in patiente, denominationem accipit. calefaciens enim, imo, & calefactiuum, ab ipsa actione calefaciendi, quae in patiente recipitur, appellationem sumit, & sic de ceteris eius generis relatiuis.

4 Postremo, quod non recte distinxerit Aristoteles haec tria relatiuorum genera per hoc, quod primum habeat fundamentum in quantitate: secundum autem complectatur ea, quorum ratio in agendo & patiendo posita est, siue actio & passio [illegible] formaliter, [illegible] tertium vero ea contineat, quorum alterum mensura sit, alterum mensuratum. Nam, & in qualitate & in substantia fundamentum habent relatiua pleraque primi generis, vt similia, dissimilia, eadem & diuersa. Mensura autem, si proprie sumatur, nempe pro [illegible], quae vel magnitudinem vel multitudinem metitur, non dubium est, quin pertineat ad praedicamentum quantitatis. quo fit, vt relatiua, quae in ratione mensurae & mensurati fundamentum habent, ad primum genus referenda sint, nec eorum gratia aliud genus constitui debeat. Si vero improprie sumatur mensura, [illegible] pro mensura ipsius esse ac perfectionis, [illegible] agentia quoque & patientia omnia in eo genere ponere debeant. nam ea omnia, quae agunt, siue creata sint, siue increata, quasi mensurae esse ac perfectionem eorum, quae patiuntur, quatenus aliquid ab agentibus accipiunt. Nam, quae patiuntur, tantum

accipiunt formæ ac perfectionis, quatenus illi conferuntur agentia. Illo vero, habitus cognitionis, & potentiæ cognoscentes, earumque obiecta, quæ quidem ad tertium genus pertinent, hac ratione videntur in mensurantium & mensuratorum ratione consistere, quod obiecta huiusmodi habituum & potentiarum agant, ipsi autem habitus & potentiæ suo modo patiantur recipiantve. concurrunt enim scibile ad actum sciendi, intellectus ad intelligendi, & sensus ad sentiendi, neque aliter, quam effectiue siue tantum per species, quibus repræsentantur, ut in abstractiua cognitione, siue etiam per seipsa, ut in intuitiua. quo fit, ut non recte tertium genus à secundo distinguatur, quod secundum contineat agentia & patientia, tertium vero mensuras & mensurata.

Quantum sit in his argumentis difficultas.

Aristoteles quâ ratione scientiam, intellectum, & sensum relatiua 3. generis [illegible].

Sunt quidem hæc non parum difficilia, & [illegible] sic explicata, ut omnis omnino scrupulus eximatur. sed tamen contendendum est, ut quam probabilissime ad ea respondeatur. Primum igitur sic diluendum est. Cum Aristoteles hoc loco ait, scientiam, intellectum & sensum esse correlatiua tertij generis, non loqui eum de ipsis actibus, ac minime omnium de solis actibus intuitiuæ cognitionis, sed de habitu scientiæ, & de ipsis potentijs intelligendi & sentiendi: proinde cum hæc non minus referantur ad sua obiecta, cum obiecta non existunt in rerum natura, quam cum existunt, [illegible] non quatenus sunt cognitiua sui, aut suorum subiectorum, sed rerum aliarum: fatemur plane, eorum relationes non esse reales huius prædicamenti proprias, quæ ad suam existentiam exigunt coexistentiam realem extremorum oppositarum relationum: ut patet ex supradictis; sed esse reales transcendentes, pertinentesque vere ad prædicamentum qualitatis tamen, quatenus explicantur per relationes quasdam rationis ad sua obiecta (mensuratorum [illegible] ab illis) ad hoc prædicamentum reuocantur. Nec obest, quod Aristoteles de ijs agat hoc loco, id est, in ipso prædicamento relationum explicando, cum neque hactenus ea tantum, quæ ea vera in prædicamentis substantiæ, quantitatis, & qualitatis ponuntur, commemorauerit, sed ea tantum, quæ vel opinione aliorum, vel [illegible] ad illa spectant. Accedit, quod in nulla prædicamentorum materia [illegible] locutus est Aristoteles, ut in materia relatorum, quod & ipso Categoriarum libro perspicuum est, ad cætera prædicamentorum ad aliquid qualitatisque.

Aristoteles de relatis [illegible] locutus sit.

Secundum hoc pacto diluendum esse: quia certa potentiam agendi fundamentum relationis agentium, & potentiam patiendi item recipiendi relationum patientium, non ipsas actiones & passiones, tametsi actio & passio à quibusdam dicuntur fundamenta [illegible], quod sint rationes fundandi, & hæ quibus potentiæ fundamenta esse non possunt: verum non quamlibet potentiam agendi esse fundamentum huius relationis agentis ad patiens, sed eam tantum, quæ ad actionem ordinatur tanquam ad finem suum, qualis est omnis potentia actiua creaturarum. At potentia actiua diuina ad nullam actionem ordinatur tanquam ad finem suum, cum potius ipsa sit omnium actionum, quarum aliquando est principium, etiam finis.

Potentia agendi & patiendi cur sint fundamenta relationum.

Potentia actiua diuina ad nullam tanquam ad finem ordinatur.

Tertium sic dissoluta. actiones agentium creatorum esse eorum formas & perfectiones; tum agentia ad eas tanquam ad fines suos ordinentur, ut nunc diximus, proinde cum agentia ab eis denominentur, à [illegible] quæ formis denominentur: tametsi aliquando internis, ut si actiones sint immanentes, aliquando externis, ut si actiones sint transeuntes. at actiones diuinas non esse formas & perfectiones Dei non modo immanentes inhærentes, sed nec externas quidem: cum Deus ad nullam actionem [illegible] ordinetur.

Actiones diuinæ cur nõ sint formæ ac perfectiones Dei.

Ad ultimum dicendum, primum quidem ea ratione relationes primi generis fundari omnes in quantitate [illegible] quantitatis fundandi siue prædicamentalis, siue transcendentis: quia nec substantia, nec qualitas, nec quiduis aliud fundat relationem eius generis, nisi quatenus [illegible] rationem aliquam induit. Albedo enim, verbi gratia, non facit similes, nisi quatenus est una in utroque: albedo autem & nigredo non faciunt dissimilia, nisi quatenus alia & alia specie qualitas. nam quatenus una qualitas genere, non dissimilia, sed modo aliquo similia efficiunt. Itaque in primo genere relationum [illegible] non tam loquitur Aristoteles de ijs, quæ relationum eius generis fundamenta in omnibus prædicamentis esse possunt, quam de earum rationibus fundandi, quas omnia ad prædicamentum quantitatis suo modo pertinere docet.

Qualitas quo pacto sit fundamentum similitudinis & dissimilitudinis.

Cum autem ratione tertium genus à primo & secundo distinguit, quod ea sola correlatiua contineat, quorum alterum mensura sit, alterum mensuratum, non est sumenda mensura proprie, hoc est, pro mensura extrinseca, neque item pro ea [illegible], quam agentibus contingat formis [illegible] possunt, quod tantum esse patientium [illegible] quatenus ab illis [illegible] [illegible] cognitionis, quam [illegible] Academia [illegible], in ipsius po-

Mensura quomodo hic ab Aristotele sumatur.

tentiaq;

tertium cognitionis esse putabant. Aristoteles vero in hanc obiecta metiri constituat. Quapropter Alexander *ex hoc disputationis* in hoc loco tertium genus vocat scibilium & iudicatorum, quorum alterum habitus & potentias, quibus aliquid cognoscimus, alterum eorum obiecta complectitur.

Qua ratione dicantur obiecta mensurare habitus & potentias.

Quod vero additur, ea ratione obiecta habituum & potentiarum cognoscentium dici mensuras, ipsos vero habitus & potentias mensurata, quod illa agant, hæc vero suo modo patiantur, non est admittendum: hac enim ratione non sunt illa adhuc extra secundum genus: sed ea de causa dicendum, obiecta esse mensuras, habitus autem & potentias mensurata, quatenus obiecta simpliciter sunt norma ac regula cognitionis veritatisque, habitus autem & potentiæ regulata, siue id fiat egredientibus potentiis & habitibus in obiecta, & quasi egredientibus ad illa, vt nonnulli putabant; siue (quod est) agentibus ipsis obiectis in potentias & earum habitus. Posui autem in tertio genere relationes temporales creaturarum ad Deum, & Dei ad creaturas, cum potius ad secundum spectare videantur, tribus rationibus probari potest. Vna, quia omnes secundi generis in mutuis nituntur relationibus, quemadmodum & priores, nempe in iis, quæ aut ex utraque parte sunt realia, aut ex utraque rationis, cum eæ, de quibus est quæstio, ex parte creaturarum sint reales, ex parte autem Dei rationis. Altera, quia fundamenta illarum sunt eiusdem ordinis, harum autem non item. Tertia, quia illæ nomen accipiunt ab iis, quæ sunt formæ & perfectiones correlatorum, hæ autem etsi ex parte creaturarum appellationem sumunt ab iis, quibus creaturæ perficiuntur, tamen ex parte Dei non accipiunt nomen ab iis, quibus Deus ipse perficiatur, sed a quibus creaturæ, vt superius dictum est. Aut dicendum, eiusmodi relationes alia & alia ratione posse poni in secundo & tertio genere: in secundo, quatenus fundantur in actione & passione; & in tertio, quatenus fundamenta correlationum non sunt eiusdem ordinis, & quatenus relationes creaturarum ad Deum sumunt appellationem ab iis, quibus ipsæ perficiuntur, non item relationes Dei ad creaturas ab iis, quibus Deus perficiatur. Quod idem dicendum erit de relationibus vnionis Verbi diuini cum humana natura, & humanæ naturæ cum Verbo diuino, quæ eadem & alia ratione ponendæ erunt in primo & tertio. Neque obest, quod huiusmodi relationes non sint relationes mensuræ & mensurati in ea significatione, quam eas intelligendas esse, & ea quibus solis Aristoteles tra-

Cur relationes temporales creaturarum ad Deum, & Dei ad creaturas in tertio relatiuorum genere reponantur.

Relatio Verbi diuini cum humana natura ad quod relationum genus referatur.

tiam genus constituisse, satis enim est, quod aliæ rationes habent cum illis conueniant, vt illæ ab eo genere excludi non debeant.

Solutio reliquorum trium argumentorum Scoti.

SECT. VII.

RElinquum est igitur, vt ad reliqua Scoti argumenta respondeamus. Ad secundi facilior quidem est solutio. Actus quidem & potentia cum nomine illo huius capitis inter se conferuntur, & actus dicitur natura prior potentia, non sumuntur relatiuè & correlatiuè huius prædicamenti, sed potentia sumitur, vt eam absolutam, quatenus absolutum distinguitur a relatiuo huius prædicamenti proprio, sed tamen vt relatiuum transcendens essentialiter ordinatum, & propensum ad actum; actus vero, vt prorsus absolutū ex suo genere, tametsi quemquam absolutum dicitur essentialiter quoque propensū ad potentiam, & ab ea pendentem, vel quod forma est, vel quod informationem, vt sunt formæ omnes habentes subiectum. Quare, etsi omnis potentia est posterior actu, & per actum, numquam per potentiam aliquid natura, & (loquitur enim Aristoteles de potentia, quam per actum possumus) tamen non omnis actus definitur per potentiam, sed ij tantum, qui dependentiam aliquam habent a potentia siue in efficiendo, siue in informando. Quod cum sit, nam actus est natura prior, & posterior potentia; non tamen eodem genere causæ, quia est prior in genere causæ formalis, posterior in genere causæ materialis, quo pacto se habent forma humana & corpus ad materiam. Neque est incommodum in correlatiuis transcendentibus, alterum esse prius natura altero, sed potius necessarium, quod non accidit in correlatiuis huiusce prædicamenti, cum neutrum eorum sit causa alterius.

Soluitur secundū Scoti.

Potentia & si actu posterior.

Ad tertium vero respondendum est, quicquid definitur, definiri per ea, quæ sunt priora natura, quandoquidem definitur per suum genus & differentiam, quæ natura speciem antecedunt: at verum correlatiuorum neutrū poni in definitione alterius tanquam id, quod per alterum definitur (si proprie loquendum est) sed vel id quod alterum definit, vt Albertus in Prædicam. & in Metaphysic. lib. 5. tract. 3. cap. 7. ait, seu (quod idem est) in ordine, ad quod eius natura per propriam genus propriamque differentiam explicatur. Verum admisso (quod alia ratione est) per omnia rem quamlibet definiri, quæ in definitione adhibentur, negandum est omnia quæ definiuntur, per sola ea

Neutrum relatiuorum, si definiatur per alterum.

An definitio tradatur per ea, quæ sunt priora natura.

Necesse relationem alteram definiendo exprimendā. quae sunt priora natura definiri. Namque in definitione [illegible] necesse est ponere [illegible], ut ait Porphyrius in Isagoge, cap. de specie. eo quod habitudines [illegible] ad terminum [illegible], nec sine suo termino intelligi aut explicari possint.

De quibusdam definitionibus dubium sit. Sed est haud [illegible] dubium, de quibusdam definitionibus verum sit Porphyrii pronunciatum. Videmus enim apud Aristotelem saepe definiri relativa nulla facta mentione correlativorum in eorum definitionibus, ut etiam hoc loco definiuntur eadē, similia & aequalia. *Eadem*, inquit, *sunt ea, quorum una est substantia: similia quorum una est qualitas: aequalia quorum una quantitas.* Et in 1 Politicorum cap. 3 definit Aristoteles servum, *hominem, qui sui non est,* hoc est,

Servi definitio Aristotelica. sui iuris, sed alterius: imo, etiam ineptum videtur, alterum correlativorum per alterū velle declarare, seu proprie quis alterum per alterum definire contendat, sive improprie. Nam si differentia, quae in definitione relativi adhibetur, formam respectus, seu habitudinis ad correlativum, non magis notam faciet naturam definiti quam antea erat. ut si simile definiatur, relationem aequalis comparationis respiciens sibi simile, & simile esse relationem aequalis comparationis respiciens Dominum [illegible] nota aut ignota sunt semper correlativa. id autem, per quod alterum [illegible] ac declaratur, notius illo esse debet.

Solvitur propositi dubii, & de definiendo relativo per sua correlativa. Ad hoc dubium dicendum videtur, duplicem esse definitionem relationum: unam imperfectam & magis ad explicationem significationis pertinentem quam ad declarationem naturae definiti, atque hac sola oppositio ac correlativi ad genus aliquod relativi compleri, quod facit Porphyrius in Isagoge, cap. de Genere, & c. de specie. cum definit genus esse, *cui subiicitur species*, & speciem *quae subiicitur generi*; alteram perfectam, & quae vere & ex propriis causis naturam relationum declarat, quo genere usus est Aristoteles, in definitionibus eidem, similibus, aequalibus, & in definitione servi. Nam, ut ea proposita [illegible] facta declarationem sunt ipsa relativa [illegible]. Sed illud hac in re animadvertendum est, etsi in definitionibus his, quas perfectas & absolutas dicimus, non exprimuntur correlativa, non dubium esse tamen, quin necessario intelligenda sint. Cum enim per fundamentum declaratur ipsarum relationum differentia necesse est intelligere terminos [illegible] a quibus peculiarem [illegible] atque accipiant, [illegible] quam ipsa continent, atque hoc etiam modo verum est id,

A quod Porphyrius [illegible] tradit, necesse esse, in utriusque correlatorum definitionibus utrumque [illegible], ut vel expresse ponenda sint in definitione utriusque, vel saltem intelligenda.

Ad quartum ex dictis patet quid dicendum sit. Negandum est enim relationes rationis, quae tribuuntur alteri ex parte respondere, non contingere rebus denominandis, nisi
B dum actu considerantur. Nam, quando contingit aliquid [illegible] realiter oppositum, simul quoque contingit rebus denominatis [illegible], etsi relationes ipsae rationis non existant: sublata aliquo modo, saltem per impossibile, ut distinctionem operatione intellectus, cuiusmodi sunt omnes relationes Dei ad creaturas existentes, quatenus ab illo pendent a Deo. Alia ratio est de relationibus scibilis ad scientiam, intelligibilis ad in-
C tellectum, & aliis similibus: quando quidem oppositae relationes scientiae & intellectus, si sermo sit de essentialibus, sunt reales quidem sed transcendentes, & quae ad hoc praedicamentum non pertinent: si vero de accidentalibus, nec quaestio sit de relationibus effectuum ad causas efficientes sunt relationes rationis, etiam conveniunt rebus denominatis, non existentibus in rebus quae ab oppositis denominantur.

D

NVM IDEM RELATIVUM VNA NUMERO RELATIONE, AN PLURIBUS, AD PLURA REFERATUR.

QVAESTIO V.

Variae sententiae in hac quaestione, & impugnatio duarum priorum.

SECTIO I.

E ALiter aliter in hac quaestione sentiunt. Fere enim Scotistae omnes in 1. d. 8 q. [illegible] Lichetus ibid. Anto. Trombet. q. Metap. q. [illegible] *Prima opinio.* etiam, quando unum relativum refertur ad plura, pluribus etiam relationibus illa respicere. Contra ii qui D. Thom. 1 p. q. 13 ar. 4 & 3, sent. d. 8 q. 1 art. 5 & quodl. 9 ar. 4, Caietanus loc. [illegible] *Secunda D. Thomae.* Capreolus 1 d. 8 q. [illegible], existimant, non plures relationes, sed una relatione refer- *Tertia dicentium ex utriusque...*
F ri, sint ea, ad quae refertur, sive plura sive unum. Alii mediam quandam viam sibi eiusmodem quaestionem distinguunt. Si relativum plura non simul exigat, ad quae refertur, relationem una plura petere, una tantum relatione illa respicere; si vero aeque possit ad unum tantum aeque ad plura referri ut pater aeque ad unum natum aeque ad plures filios, non una tantum, sed pluribus relationibus ad plura esse.

et effectum esse. Denique sunt hic nonnulli [illegible] A

Alii quidam sunt, qui easdem numero eandem relationem [illegible] cit, non ex huiusmodi relationibus [illegible] gradibus consici unam totalem relationem, quo modo in qualitate plures gradus unam totalem qualitatem faciunt. V. G. si pater plures habeat filios, aut simile plura similia, plures paternitates unam numero paternitatem constituere, & plures similitudines unam numero similitudinem. Alij putant, ex pluribus relationibus non fieri unam, sed omnes manere distinctas in eodem subiecto, siue illae sint diuersarum specierum, ut relationes eiusdem effectus ad plures caussas essentialiter subordinatas inter se, velut relationes ignis geniti ad ignem generantem & solem; siue eiusdem speciei, ut patris eiusdem ad plures filios.

Impugnatio primae sententiae.

Ac prima quidem & secunda sententia nō videntur admittendae. Prima, quia si relatiuum necessario plura exigit, ad quae referatur, nam uno termino sublato, necesse sit & alterum terminum, & ipsam quoque terminationem de medio tolli, non est cur terminatum ad illa referatur pluribus relationibus. vna enim satis erit ad id praestandum, quia eiusmodi termini erunt partiales, utpote singuli per se haud sufficientes ad terminandum. Atque hoc, ut reor, non negabit Scotus, neque ullus eorum, qui considerationis sententiam illius sequuntur. Idem dici potest de relatiuis rationis, de quibus ex instituto in hac quaestione non disserimus. Nam & eorum quaedam referuntur una relatione ad plura correlatiua: velut uniuersale, quatenus relatiuum est ad plura particularia; idque ex eo, quia nulla ratione potest esse uniuersale, nisi respectu plurium particularium subiectarum.

Vniuersale tamen tantum relatione refertur ad particularia.

Impugnatio sententiae secundae.

Secunda quoque sententia multis rationibus non placet. Vna, quia si relatiuum aliquod ad unum terminum, atque ad plura referri potest, negari non potest, horum singula esse posse totalia eius correlatiua; ac proinde aliud eorum singula singulis etiam relationibus respicere. Nam, si eorum singula non possunt esse totalia illius correlatiua, sed partes unius correlatiui totalis: ergo nisi sint plura, non terminabitur relatio illius, quod F est contra hypothesim. Altera, quia correlatiua non solum in communi, sed etiam in particulari sunt simul natura. ita, ut non tantum pater & filius in communi [illegible] conuersionem subeant, sed etiam hic pater & hic filius, quatenus ad se inuicem referuntur, in singularibus enim hoc affectio in uniuersalibus colligitur. at hic pater non est simul

Etiam relatiua singularia esse simul natura.

A natura cum primogenito filio ratione primae paternitatis, quae respicit secundo genitum [illegible] secundo, [illegible], adhuc potest [illegible]. Ille sit superstes, igitur alio [illegible] respicit hic pater hunc filium, alio [illegible]. Tertio, quia [illegible] relationi realis ad [illegible] relationem, alioqui ad aliud [illegible]

B oppositum [illegible] igitur alium, quia alio & alio respectu reali, aut quia alio & alio respectu rationis tantum; non quia alio & alio rationis tantum, utrumque enim respicit realiter, nempe habitudine [illegible] (alioqui non esset relatio realis) ergo quia alio & alio respectu reali, quod est alia & alia relatione reali. Quarta, quia si pater eadem numero relatione respicit secundum filium,

C qua respiciebat primum, ergo nihil noui ei accessit per generationem secundi. quare non erit nouus pater secundi filij, sed antiquus. quod dici nullo modo potest. neque enim ille cohaerent, esse antiquum patrem, & noui filij, nisi [illegible] noua respectu ad filium quidem [illegible] noua respectu, nisi noua relatione? Quinta, quia si eadem omnino relatione pater refertur ad omnes filios, quotquot habet, & habiturus est; sane

D extincto primo, necdum nato secundo perit illa relatio patris, deinde secundo genito rursum eadem numero redit; quare eadem forma, quae [illegible] redeat. quod D. Thomas, cuius ea opinio, quam impugnamus, esse putatur, non solum in absolutis entitatibus, sed etiam in relationibus *quodlib. 4. art. 5 & 4. contra Gent. cap. 81. & alibi saepe*, negat. Sexta, quia proprietas illa correlatiuorum, si quis unum definite norit, hoc

E est, certo & determinate, definite etiam alterum cognoscit, quam Aristoteles ex accurata relatiuorum definitione in *Praedicamen. cap. de Relat.* colligit, in singularibus etiam & respectu singularium intelligenda, ut idem eo loco docet in duplo & praestantiori. *Nisi enim, inquit, cognoscam, tuum vel certo & definite aliquid sit duplum, & quo sit praestantius, neque illud certe & determinate cognoscere potero esse duplum aut praestantius, sed*

F *incerte & vaga opinione.* Quod si ita est, ergo alia relatione respicit duplum hoc simplum, & alia illud: alia item id, quod est praestantius, respicit hoc deterius seu minus praestantem, alia illud. nam si hoc duplum eadem numero relatione respiceret plura dimidia magnitudinis, sine subdupla, velut eorum per se sumptum determinate respiceret. quo fieret, ut nisi omnia dimidia magnitudinis

tudinis cognosceret, non cognosceret certa & determinata cognitione aliud esse: duplum quod & falsum est, & repugnat hypothesi. Postremo, quia nec minus sufficiens est secunda generatio ad causandam secundam relationem patris, quam fuit prima ad causandam primam. ut per se notum est neque illum est impedimentum, quo minus priori addatur secunda in eodem subiecto. & quid enim impediret, id maxime esset generalis quaedam naturae conditio, quae nihil facit superuacaneum; cuiusmodi videtur esse, duo accidentia solo numero differentia esse in eodem subiecto ac hoc in re proposita accidere non potest. Nam, si ex duabus omnino relationibus eiusdem speciei consistitur una tertia, quasi ex diuersis gradibus composita, iam duae huiusmodi relationes non sunt duo accidentia, sed unum ex vtraque relatione constitutum, quemadmodum ex duobus gradibus caloris unus calor. Quod si eiusdem speciei relationes non conficiunt vnam tertiam, sed semper sunt distincta numero accidentia: nec sic quidem oritur quicquam superuacaneum. Ratio enim, cur ex quibusdam accidentibus solo numero differentibus aliquid superuacaneum colligitur, si plura in eodem subiecto admittantur, haec est, quia habent effectum formalem eiusdem omnino rationis, vt duae magnitudines vnius palmi. palmare enim quod ab vtraque fit, eiusdem omnino rationis est. at duae paternitates non habent effectum formalem eiusdem omnino rationis; cum altera faciat patrem huius, altera patrem illius. Ita patet non esse probandas priores duas opiniones.

Examen tertiae opinionis & approbata posteriore membro.

SECT. XI.

Superest igitur, vt tertiam examinemus, videamusque vtri melius sentiant, illine qui ex pluribus relationibus eiusdem speciei fieri unam tertiam, quasi ex diuersis gradibus conflatam: an hi, qui illas distincta inter se numero accidentia esse volunt. At prioribus valde videtur fauere Aristoteles, qui cap. 6. huius libri text. 12. docet ea esse idem numero quorum materia est vna, & cap. 10. text. 26. quaecumque in eodem subiecto differentiam habeant, esse specie diuersa. Haec enim nulla ratione videntur esse vera, si demus plures relationes eiusdem speciei in eodem subiecto existentes esse distincta numero accidentia, & non potius vnam ex omnibus conflatam. Fauet etiam non parum id quod prouerbio dici solet, & ab Aristotele 1. Physic. cap. 6. text. 56. vsurpatur, frustra fieri pluribus, quod pau-

Tertia sententia priori-bus videtur quasi fauere.

cioribus effici potest. Si enim vna numero relatio ex pluribus conflata satis est, quid opus habemus pluribus numero distinctis? Accedit, quod posteriores infinita propemodum accidentia in eodem subiecto ponerent, similitudines, inquam, & dissimilitudines innumeras vnius eiusdem ad alias, tanto etiam certe, vt dicitur, distinctas, quod priores non faciunt. Denique, quod non sit maior ratio in aliis accidentibus, vt ex multis quasi gradibus vnum conficiatur, quam in relationibus: praesertim, cum revera in relationibus, quemadmodum & in qualitatibus detur magis & minus; vt magis ac minus simile & dissimile. vt ipse etiam Aristoteles tradit in Praedicamentorum libro, *cap. de qualitate.*

Sed tamen posteriorum sententia, qui putat communis est inter nos, qui plures numero relationes eiusdem speciei admittunt in eodem subiecto, a nobis amplectenda est. Primum, quia, vt paulo ante *sect. 1. praecedente*, diximus, gradus omnes, qui vnam accidens numero conficiunt (veluti vnam numero albedinem aut vnum numero calorem) sunt eiusdem omnino rationis, & effectum formalem eiusdem omnino rationis sibi vendicant, vt album aut calidum exiis gradus: relationes autem eiusdem speciei terminatae ad diuersa correlatiua numero non sunt eiusdem omnino rationis, neque effectum formalem eiusdem omnino rationis habent, cum socratis alia habitudine, siue respectu sit pater huius filij, alia illius, vt omnes admittunt, tametsi, non omnes, quid inde sequatur, satis aduertant. Deinde, quia omnia accidentia, quae ex multis quasi gradibus constituuntur, recipiunt magis & minus; &, quae pluribus constant, sunt perfectiora iis, quae paucioribus. at pater non est magis paternus perfectius pater, quod plures relationes paternitatis habeat, sed est plurium filiorum pater. vt enim esset magis ac perfectius pater, oporteret respectu eiusdem esse perfectiorem, quod tamen non sequitur ex filiorum multiplicatione. Postremo, quia etsi, quae sunt relationes recipiunt magis & minus, vt Arist. in *Praedicam. c. de qualitate.* admittit in simili & dissimili: tamen id non prouenit ex multarum relationum vnione in vnam totalem relationem, cum qualitas qualibet sit magis similis sit aut dissimilis, si pluribus qualitatibus sit similis aut dissimilis, quam si vni tantum: sed prouenit ex eo, quod fundamenta magis vnum, aut magis diuersa sunt. inde enim sequitur relatio maioris similitudinis, aut dissimilitudinis. Verum hoc pacto maior similitudo aut dissimilitudo non est relatio aliqua conflata ex pluribus relationibus tota-

Eiusdem sententia alterum membrum eligitur.

Cur qualis relatio suscipiat magis ac minus.

[illegible] A [illegible] formis [illegible] ut [illegible] gradus [illegible], ex quibus [illegible] cadem, quod intenduntur & remittuntur, simul permanent cum separantibus.

Solutio rationum, quæ pro illis, qui primam partem huius sententiæ amplectuntur, proposita sunt. B

SECTIO III.

Explicatur primū Anti-[illegible]. QVare ad primum argumentum pro prima [illegible] dicendum est, cum Antiquitas ait, ea esse unum numero, quorum materia est una, [illegible] quæ sunt unum numero [illegible] substantiæ, nec vero omnia, sed ea, quæ sunt unum numero sub specie, quod satis ad eius [illegible] explicationem, [illegible] vero [illegible] specie [illegible] in eodem subiecto differentiam habent, non de omnibus accidentibus intelligendam esse, quod etiam ex cap. [illegible] & a perspicue intelliges. Secundum [illegible] dicitur est, etiam perspicuum [illegible], non satis esse unam relationem numero ad [illegible] unitatem, quam nos pluribus numero [illegible]. Tertium quoque nihil habet [illegible] non enim materia est incommodum, [illegible] eadem prope [illegible] relationes eiusdem materiæ, quam [illegible], nosque omnes admittimus, idem numero relationum terminum ad prope [illegible] terminum, [illegible] relationes [illegible] sint contraria. Quod demum in ultimo argumento [illegible], falsum est, non esse materiam [illegible] in aliis accidentibus, ut ex multis quasi gradibus unum consistant, oppositum enim perspicue colligitur [illegible] rationibus, quibus aliorum sententiam confirmabimus.

Refellitur sententia opposita. Adde autem, nisi concedamus plures relationes [illegible] differentes posse esse in eodem subiecto, [illegible] tamen concedendum, posse esse [illegible] eodem realiter diversas, ut [illegible]. Nam, cum relatio & fundamentum [illegible] intelligi [illegible] realiter, [illegible] relationem eiusdem speciei, quæ in eodem subiecto [illegible], idem numero fundamentum habeant: accidit, ut [illegible] idem realiter. Atque [illegible] F

Argumentum ad D. Tho. doctrinam. [illegible] D. Thomas [illegible] & quodlib. [illegible]. Quando [illegible] relationes [illegible] speciei [illegible] esse plures numero in eodem subiecto, [illegible] intelligenda esse, quasi dicat [illegible] esse plures [illegible] in eodem subiecto, [illegible] plures ea-

[illegible] rationem [illegible], quod [illegible] in [illegible] ex [illegible] Videtur, [illegible] operatione [illegible] quod in [illegible] & ut alias relationes eiusdem speciei [illegible] natura plena [illegible] ad posteriorem pertinens.

[illegible] Quoniam [illegible] filius [illegible] ad patrem, aliam ad matrem. Ac cum pater & mater videntur esse diversa relatione non numero tantum, sed etiam specie, si pater active, mater passive concurrat ad generationem prolis, ut cum Aristotele 1. *de Generat. animal. cap.* [illegible] [illegible] Thomas 3. *part. quæst.* 32. *artic.* [illegible] cap. 13. [illegible] filij ad utrumque [illegible] relationem esse non numero tantum, sed etiam specie [illegible] opinionem [illegible] dicitur [illegible]

Quod pater & mater concurrant ad generationem prolis. Verum non ita est, cum satis sit, si filium unica relatione utrumque respicit sive enim mater passive tantum ad generationem concurrat, sive active etiam, quemadmodum & pater; quod cum Galeno *in libro de semine*, aliisque medicis probabilius credit Scotus, multique Theologorum [illegible] D & [illegible], cum filius unica generatione ab utroque gignatur, unica item sequitur relatio genita ab utroque. Neque obstat diversitas specifica relationum patris & matris ad filium, sive quia pater active, mater passive concurrat: sive quia [illegible] active concurrat, modo tamen per se diverso ab eadem specie [illegible] generativa [illegible] parentes enim partialiter concurrunt ad generationem prolis, quemadmodum [illegible] E relationes [illegible] eiusdem rationis [illegible], illa autem diversa. Vnde, quemadmodum totum est [illegible] naturale non [illegible] partes essentiales, quæ sunt materia & forma, licet huiusmodi partes [illegible] specie diversis referantur ad totum, propter diversum per se modum componendi totum: ita filius unica [illegible] & specie & numero relatione refertur ad patrem & matrem, licet hi [illegible] ad illum [illegible] numero & specie diversis. Nam [illegible] quot modis unum oppositorum dicitur, [illegible] alterum; [illegible], ita & [illegible] ex illis [illegible]. Quod si pater & mater diversa [illegible] relationes [illegible] filium, [illegible] in [illegible] quæ [illegible]

Filium unica relatione refertur ad utrumque parentem.

[illegible] lapidem, & in duabus partibus [illegible] semper [illegible] Cu[illegible] [illegible] certa est, quam tamen [illegible] [illegible] genere [illegible] pluribus indiget partibus [illegible] [illegible] potest quae ad unum [illegible] [illegible], atque ad plura [illegible]. quod idem dicendum de lapide si [illegible] cum duobus hominibus, quorum [illegible] per se [illegible] [illegible] ad illum trahendum.

Pater unus [illegible] [illegible] per unam.

Obiectio.

Quod si quis obiiciat, filium utique posse habere unum parentem superstitem, atque [illegible], quando quidem unius [illegible] manere potest. Respondendum est, cum [illegible] generationem, in [illegible] parens [illegible], alter moriatur, tamen, quia [illegible] ad generationem necessarium est, [illegible] de relatione filii [illegible] esse, quam si uterque parens viveret. Nam [illegible] utroque [illegible] relatio in filio respectu utriusque propter [illegible] [illegible], eadem omnino [illegible] eo, qui generare [illegible], in eodem [illegible] respectu eius, qui [illegible].

DE TVRNE IN HOC prædicamento genus summum.

QVÆSTIO VI.

Rationes pro utraque parte.

SECTIO I.

Præcipua [illegible] huic prædicamento, ut [illegible] in genere summo [illegible] de [illegible] olim a Philosophis [illegible] sit.

Quod enim nullum in eo [illegible] genus summum [illegible] argumentis videtur [illegible]. Si illum [illegible], aut [illegible] abstractum, aut concretum, aut utroque modo [illegible] [illegible] dari posse [illegible]. Nam quod non [illegible] concretum, ex definitione relationum quæ [illegible] in Prædicam. cap. de iis, quæ sunt ad aliquid, [illegible] potest: cum enim relata [illegible], quorum esse est ad aliud [illegible] esse, si daretur [illegible] commune omnibus particularibus [illegible] huius prædicamenti, aut illud [illegible] ad se ipsum, aut ad superius aliquid, [illegible], aut certe ad aliquid [illegible], quod [illegible], [illegible] superius [illegible] [illegible] relatione [illegible], quippe cum [illegible], quod ad seipsum reali relatione [illegible] posse, quo [illegible] pertineat ad hoc genus [illegible]. Si ad aliquid superius [illegible], ergo cum id quod superius est, pertinet ad essentiam inferio-

Partis neg. [illegible] argu[illegible]ta.

[illegible] partibus [illegible] ad essentiam [illegible], aut [illegible] ad essentiam [illegible], quod fieri non potest. Si [illegible] ad aliquid aliud [illegible], nec superius, cum illud [illegible] siquidem [illegible] est relatum relationum) dabuntur duo [illegible] genera relationum, [illegible] duo prædicamenta: [illegible] [illegible] [illegible], quam relata ad quod [illegible] prædicamentorum pertineant, [illegible] [illegible] ratio [illegible] ad hoc, quæ vero ad illud, & alia [illegible] quæ explicari nullo modo possunt. Ita videtur in hoc prædicamento non dari genus summum, quod concretum sit. Quod vero nec detur abstractum, ex dictis colligi videtur. Non enim ea quæ [illegible] [illegible] existere relatum, sed [illegible] illud Damasceni, quod in lib. de Dialectica, cap. [illegible]. Relatio quæ ad aliquid [illegible] habetur. *Ad omnium [illegible], quæ ad ad aliquid sunt*, si [illegible] relatio, quæ sit genus omnium relationum particularium huius prædicamenti, dabitur etiam relatum, quod sit genus omnium particularium relatorum, [illegible] non posse ostensum sit. [illegible] [illegible] Hanc [illegible], quod [illegible] in tradendis definitionibus, nec [illegible] [illegible], quæ quam [illegible] de relato aut relatione dicere, sed [illegible] de relatis [illegible] [illegible] hoc ipso [illegible] [illegible] in nullo alio prædicamento fecit) significasse, non dari unum relatum aut relationem commune genus omnium relationum relatorumve, de quo dici [illegible] possit.

Dictum D. Damasceni de relatis.

Secundum principale.

Quod tamen [illegible] abstractum, vel concretum, vel [illegible] modo dandum sit, ipsa prædicamenti ratio ostendit. Est enim prædicamentum quædam generis summi, & eorum, quæ sub ipso sunt, naturalis dispositio, ut libro [illegible] Dialect. cap. [illegible] docet. quare si, ut sit illum prædicamentum relationis dari, aliquod genus summum in eo dandum sit. Hoc etiam argumento idem perspicue videtur concludi. [illegible] prædicationes sunt valentes, & in quæstione Quid est hæc relatio, illa relatio est relatio; eodemque modo in [illegible] [illegible] [illegible] relatum est relatum, illud etiam est relatum: & sic in aliis [illegible] relationum & relatorum [illegible] reali & relato reali [illegible]) igitur dabitur relatio communis [illegible] in quæstione Quid est, de [illegible] particularibus relationibus huius prædicamenti dicatur, relatumque commune, quod de omnibus relatis eodem modo [illegible] quæ [illegible] genera summa esse necessario dicenda sunt. [illegible]

Partis affirmantis funda[illegible]tur.

et ab omnibus particularibus relationibus A [illegible] abstrahit. [illegible] differentiis, quibus tam [illegible] inter sese, tam etiam species [illegible] ex relationibus autem communis [illegible] relatam, et dictum est ergo datur utrumque commune genus huius praedicamenti & abstractum & concretum.

De genere abstracto huius praedicamenti, deque eius divisione.

SECT. II.

IN hac quaestione dicendum est primum, quae in se [illegible] philosophi, [illegible] quae ratione differant. Quod igitur attinet ad genus abstractum, quod est relatio, nulla penes [illegible], qui [illegible] philosophati sunt, controversia est. Nam, missa opinione [illegible] (qui [illegible] nullam relationem natura constituunt, sed omnem [illegible] intellectus [illegible] comparatione [illegible] perinde [illegible] ad aliquid dicuntur non constituere [illegible] praedicamentum, sed [illegible] commiscent, ad eamque [illegible], quam sententiam Commentator, & Magnus Albertus, in Praedic. et Alexander Zenoni [illegible], & prius omnibus Platoni & Aristoteli antiquioribus attribuunt, & ex recentioribus Scholasticis nominalia sequuti sunt; relicta etiam sententia Nominalium, dicentium relationem nihil esse aliud quam denominationem extrinsecam a rebus absolutis, praetermissa quoque [illegible] Ocham [illegible] q. 1. & [illegible] Greg. [illegible] relationem [illegible] non [illegible], sed [illegible] quaestiam esse [illegible], reliqui omnes affirmant huius praedicamenti genus summum proprie ac per se esse relationem realem. Nam, quod sit genus summum, ex eo probatur, quia praedicatur de omnibus speciebus & individuis relationum realium eodem [illegible] & in Quaestione Quid [illegible] inductione patet, nec habet supra se aliud genus. Est autem haec definitio relationis realis, esse id, quo aliquid ad aliud, quod est [illegible] & [illegible] ad aliud esse dicitur, [illegible]. Quam definitionem cur addam, postea [illegible]. Quod vero sit proprie ac per se genus huius praedicamenti [illegible] est, quia sola abstracta pertinent proprie ac per se ad praedicamentum [illegible]. [illegible] ex secretaria [illegible], [illegible], dicit in hoc praedicamento genus [illegible] significare quod est relatio realis. Nam, quod Magnus Albertus [illegible] Praedicamenti cap. [illegible] genus generalissimum huius praedicamenti [illegible] aliquid [illegible] est, sed aliquid [illegible] [illegible] magnitudo, [illegible] quod [illegible] aequales [illegible] de [illegible], et quibus quaedam praedicamenti [illegible] inveniuntur.

Solet autem dividi relatio realis in relationem eiusdem appellationis & diversae, quae ratio distributionis dignitatem & [illegible] genus, Ioan. Damascenum, lib. de Dialectica, [illegible]. Exempla relationum eiusdem appellationis comparationisve (quas recentiores vocant aequiparantiae) sunt aequalitas, similitudo, distantia, amicitia. Diversae autem appellationis sive comparationis (quas disquiparantiae appellant) sunt quaedam ex genere dignitatis, quas nominalis superabundantiae nominant, alij [illegible], sive paternitas, dominatus, & caeterae relationes agentium, quatenus in aliud agunt. Sunt etiam ex genere indigentiae (quas alij [illegible], alij [illegible] nominant) ut filiatio, servitus, & omnes relationes eorum, quae ab aliquo patiuntur, quatenus patiuntur. Atque haec de genere abstracto, deque eius generali distributione.

Refutantur quatuor sententiae de genere concreto.

SECTIO III.

QVod vero attinet ad genus concretum, quod quidam [illegible] dicunt, [illegible] ad hoc praedicamentum pertinere putasse, quemadmodum & concreta generis aliorum Praedicamentorum absolutorum [illegible] praedicamentis [illegible]; hoc constat inter eos [illegible] in aliquo [illegible], [illegible] relationis genere summo aliquomodo posse constitui relatum. Sed, cum quaeritur, quonam pacto illud constitui, non [illegible].

Vt igitur totam dissensionem in una capita redigamus, animadvertendum est, duobus modis [illegible] relatum [illegible]. Vno, per se ipsum, [illegible] relatum dumtaxat relatum, ad quem [illegible] inferri intelligitur quo pacto dicimus hominem esse per se rationis participem, quia [illegible] [illegible] homo [illegible], in quo natura rationalis inveniri possit [illegible] per [illegible] hominis communem quatenus homo est, communem [illegible] natura rationis participem. Altero [illegible] [illegible], ita, ut dicamus, relatum in [illegible] [illegible] patet & [illegible] huiusmodi, quae [illegible] collocantur, [illegible] quo pacto dicimus hominem [illegible] disparem, nasci, mori, & quo huiusmodi singulis [illegible] pertinent.

Det. genus summum abstractum in Praedicamento relationis.

Definitio relationis realis.

Divisio relationis realis.

Dari etiam genus summum concretum, ex omnium sententia.

Duplex modus sumendi [illegible] per se, & per accidens concreta relationum.

Rel. dicuntur primo modo. Animaduertendum quoque est, quamuis [illegible] lum per se ipsum. [illegible] ut referatur ad terminum aliquem, [illegible] absolutum. Tertio, ut referatur ad relatum aliud relatum. Quarto denique eo pacto, ut referatur ad se ipsum.

Probatur relatum in communi non posse referri per se ipsum, quin referatur ad terminum. Quod igitur fieri non possit, ut referatur per se ipsum, & tamen non ad terminum, ex ipsa relationis ratione ac natura perspicuum, quandoquidem posita, ut aliquid ad aliud sit, hoc est, ad terminum referatur. Idem colligi possit ex omnibus relationum accidentium, in quibus terminus supponit. [illegible] *praedicam. cap. de Relatione,* ad quod ut fiunt, ad terminum aliquem referri. Huc accedit communis omnium Philosophorum sententia, qui ponentes omne quod refertur, referri ad terminum, [illegible], terminum referri aut ad absolutum, aut ad relatum, ut relatum est. Quod

Non tamen referri ad absolutum. vero per se ipsum non referatur ad terminum absolutum, & ex superioribus quaestionibus disputatio manifestum est, & ex his intelligetur. Primum, quia nullus terminus absolutus recte designari possit, ad quod relatum commune terminetur: neque enim dicunt, esse substantiam solam, nec solam quantitatem, aliudve quicquam tale. oporteret enim omnium relationum terminos sub eo termino contineri, quod nemo ostendet. Deinde, quia si relatum commune refertur ad terminum absolutum, nullum prorsus relatum referretur ad relatum, ut ad relatum. quod patet quam sit falsum. pater quodque, omnis relatiua, ut pater & filius, ad correlatiua plerique referuntur, quamuis et quidem id necessaria sint, quicquid de communi relatio aliquid dicat. Antecedens ex eo patet, quia quemadmodum relatum inferius claudit in quidditate sua relatum superius, sic commune relati inferioris debet claudere in quidditate sua terminum relati superioris. Unde patet, si terminus relati in communi est absolutum quid, oportere, ut omnium terminus relationum sub genere absoluto, & nullus sub relatiuo

Non referri per se ipsum ad aliud relatum. collocetur. Iam, quod non referatur per se ipsum ad aliud relatum, hoc ratione intelligetur: quia aut illud aliud relatum esset reale, aut rationis. neutrum tamen neutrum esse possit. Nam, si sit reale, non praedicabitur de ullo correlatiuorum rationis, quorum tamen plerisque terminantur [illegible] relationes reales: si vero sit rationis, non praedicabitur de ullo correlatiuorum realium. quilibet tamen correlatiuo ex parte termini esset relatiuo reale. Quod si dicas, esse aliquid commune & terminum relationis realibus & rationis, [illegible] incommoda,

quae consequentur, nam cum commune illud [illegible] [illegible] plura relationum realis. quod commune genus [illegible] praedicamentum ponitur, rationis genus sed quippiam analogum. quare etiam [illegible] dicitur alterum. Adde, si relatum commune referretur ad aliud relatum, ut quod [illegible] relatio haec communis sit, ut ad aliquid relationum [illegible] aliud relatum commune, quod sit genus utriusque. cum utrumque in eo conueniat, ut alterum ad alterum referatur. at hac ratione posset sub latum commune esse sub eodem genere. Ita pater, non refertur relatum commune per se ipsum ad aliud relatum. [illegible] quaestione in Praedicamentis. Accedit, relatum commune [illegible] ad aliud [illegible] eandem formam generis, [illegible] modo [illegible] commune, & eiusdem appellationis.

Relatum commune non referri per se ad se ipsum probatur. Quod denique non per se ipsum ad se referatur, his argumentis ostendi potest. [illegible] neque illa est alia est alius se, ut [illegible] [illegible] ad aliud [illegible] pater ex ipsis relationum definitionibus. Nam, cum in posteriori definitione plane dicitur relationum naturam esse, ut ad aliud [illegible] aliquid, [illegible] *Verbum, aliquid,* [illegible] *diuersitatem* [illegible] apud *Arist. 5. Physic.* [illegible] in priori definitione intelligitur, ita quae relatum definiuntur [illegible] quae aliorum dicuntur [illegible] omnem definitionem [illegible] relatio [illegible] conueniat, [illegible] ipse Arist. [illegible] *in Praedic. de his quae sunt ad aliquid.*

Deinde, quia [illegible] intellectus, quod [illegible] distinguatur [illegible]. Unde [illegible], qui dicunt, relatum commune [illegible] ad se ipsum [illegible] tamen non distinguitur [illegible] hanc [illegible] non esse [illegible] apprehensione intellectus. Tertio, quia relatum commune [illegible]. Quarto, quia [illegible] omnia [illegible] superiorum. Postremo, quia si relatum con-

communis esse [illegible] correlationem [illegible] ipsam A sit [illegible] relatiua realis. [illegible] esse [illegible] parte, [illegible] [illegible] a Deo [illegible] communis [illegible] terminare relationes simplices.

Approbatur & declaratur quinta sententia. B

SECTIO IIII.

Conclusio quæstionis affirmatiua.

RElinquitur, vt relationem communem non referri per seipsam primo (quod dici solet ex suppositione simpliciter), vt [illegible] referri, neutrum [illegible] inferiora relata, sed per ea inferiora, quae per seipsa referuntur, ut [illegible] per [illegible] ad [illegible], per [illegible] ad [illegible], & per [illegible]. Quod idem dicendum est de simili communi, ut æquali communi, & C de ceteris relationes [illegible] appellantur, nempe simile commune per hoc simile ad illud simile, & æquale per hoc æquale ad illud æquale. Hæc tamen sententia, [illegible] quod ex dictis patet, [illegible] grauibus [illegible] doctoribus [illegible] hæc tamen materia [illegible] est [illegible].

Probatur ab authoritate Commentatoris [illegible].

Nam, vt [illegible] Gandauensem in [illegible] librum, q. 15 & alios inferiorum [illegible] docet Magnus Albertus in [illegible] locum [illegible]. D cap. 7, [illegible] Philosophorum sententiam esse, relationem communem [illegible] relationem per inferiora [illegible] nihil aliud esse relationem [illegible] quam [illegible] & inferius [illegible] quod [illegible] relationem esse ipsi pro differentia [illegible] (hoc est, pro [illegible] [illegible]) [illegible] relationem, id est, vt per seipsam referatur. Ex quibus locis patet, illum & ex proprio & vetere E [illegible], relationem communem [illegible] actu relatam, [illegible] per seipsam, sed potentia [illegible], & per inferiorum [illegible] vero ad inferiora per aliquam differentiam [illegible] [illegible] per [illegible]. Nemo tamen [illegible] H[illegible] docuit, [illegible] Scotus in [illegible] [illegible] ait [illegible] *relatio[illegible] communis relationem [illegible] [illegible] commune [illegible] F [illegible] quia [illegible] commune [illegible] [illegible] Nam [illegible] non [illegible] ad [illegible] non habet aliud correlatiuum [illegible] [illegible] refertur [illegible] refertur, nisi [illegible] naturæ. Refertur ergo, [illegible] relationem per suam inferiorem, [illegible] commune*

A [illegible] non [illegible] [illegible].

A *non refertur per [illegible] ad simile [illegible] quod [illegible] [illegible]*

Quod [illegible] [illegible] [illegible] cognitionem [illegible] [illegible]. *Respondetur, [illegible] [illegible] commune est [illegible] [illegible] in aliquo inferiore, per quod [illegible] potest [illegible].* Hæc Scotus. [illegible] B [illegible] Simplicius & Boethius in [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] de [illegible].

Sed, quemadmodum, quæ[illegible] relata referuntur per se[illegible], & non per sua inferiora, [illegible] quæ nulla habent inferiora, [illegible] communia [illegible] Simplicius in lib. Categoriarum, cap. [illegible], quæ sunt ad aliquid sic ait: *Verbum Categoriarum [illegible] [illegible] [illegible] ad aliquid [illegible] C [illegible] [illegible] singularia ad singularia referuntur. Similiter [illegible] dicimus duplum, [illegible] non [illegible], sed [illegible] hoc duplum dicimus, & [illegible] simpliciter duplum dicimus ac propterea [illegible] ad aliquid categoria [illegible] Chrysippus dicitur esse [illegible].* Ex quibus [illegible] colligi, [illegible] [illegible] esse, sola [illegible] relata per se ipsa referri. Potius tamen dicendum est omnia illa referri per se ipsa, quæ habent correlatiuum D distinctum a se ex natura rei, etiamsi sint vniuersalia, [illegible] in [illegible] [illegible] id quod Scotus [illegible], vt ex dictis iam apparet.

Declaratur [illegible].

Obijciuntur & diluuntur nonnulla contra hanc sententiam.

SECTIO V.

SEd obijciat aliquis contra hanc assertionem hoc primo, [illegible] esse [illegible] [illegible] relatio [illegible] per [illegible] ad [illegible] relatio communis [illegible] [illegible] relatio communis [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] sola consideratione [illegible]. [illegible] igitur relationem communem per seipsam [illegible] solum per inferiora.

Obiectio [illegible].

[illegible], [illegible] quod [illegible] per se [illegible] F [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] per [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] simpliciter relatum [illegible] Philosophus [illegible] [illegible], non dicitur simpliciter Philosophus [illegible] sed [illegible] Philosophus. Cum igitur simpliciter [illegible] debeat, relationem communem esse relationem, non [illegible] videtur.

quia per seipsum refertur, & non tantum per alium.

Pro solutione primæ obiectionis animaduertendum est, relationem, quæ est formalis, & omnes omnino relationes, quæ sic appellantur, sine contractione acceptas, ut similitudinem in communi, & æqualitatem in communi, esse quidem principia referendi, siue respiciendi, verum non proxima, sed remota: quemadmodum calor octo tantum gradus (si quamquam subiectum sequantur, ut res simpliciter sit calida) est principium calendi, non tamen proximum, sed remotum. Vnde quemadmodum ea calore octo gradus, & aliis quatuor gradibus additis fit proximum calendi principium: sic ex relatione genere summo, & aliis quibusdam additis differentiis fiunt proxima respiciendi principia: nempe, omnium consimum fieri relationes, quæ efficiunt relata distincta ea natura rei à suis correlatiuis, quales sunt omnes species & indiuidua relationum diuersæ appellationis, ut relatio maioris comparationis, paternitas, & hæc paternitas, itemque omnia indiuidua relationum eiusdem appellationis, ut hæc similitudo, hæc æqualitas, & alia huiusmodi.

Solutio primæ. Ergo ad priorem obiectionem dicendum est, illud tantum essentialiter pertinet ea relatio, quæ est proximum respiciendi principium, referri per seipsum, ut patrem, filium, hoc simile, & alia huiusmodi; non autem id, quod conditionaliter relatiue ea, quæ est remotum principium respiciendi; quale est relatum commune, simile commune, & alia huiusmodi.

Relati nomen duobus modis posse accipi. Pro solutione posterioris illud considerandum est, relati nomen duobus modis accipi posse: uno, pro eo, quod refertur; quatenus refertur: altero, pro eo, quod habet relationem, quatenus affectum est relatione. Neque enim parandum est, hæc idem valere, quemadmodum neque idem valent calere, seu esse calidum, atque habere calorem. Nam, omne corpus, in quo est calor, est affectum calore: nec tamen omne, quod est affectum calore, calidum est, si calor adeo imperfectus sit, ut simpliciter non possit subiectum denominare. Ex quo fit, ut dicat Aristoteles secundo libro Topicorum cap. 2 non esse bonam consequentiam: Calor est in aqua, ergo aqua est calida.

Solutio posterioris. Quare ad posteriorem obiectionem dicendum est, relatum commune non potentia, cum etiam aliud [illegible] tamen aliquibus pariter per seipsum, esse per se sua [illegible]. Quæ autem hoc pacto sunt potentia talia, possunt simpliciter appellari talia, si [illegible] accipiantur, ut animal, est ipsa enim [illegible] antecedit differentias, quibus contrahitur, nec est actu rationale, sed potentia, ut Porphyrius in Isagoge, cap. de differentia docuit: tamen, quia est [illegible] rationalitate simpliciter & sine adiectione dicitur rationale, cum absolute sumitur. Quamquam ea, quæ potentia dicuntur talia sunt, non dicentur simpliciter talia, quemadmodum dictum est, potentiam esse potentia [illegible] simpliciter. Quod si relatum commune non accipiatur absolute, sed [illegible] est quatenus natura sua antecedit inferiora, quæ nihil [illegible] referuntur actu, sed potentia non tam simpliciter & sine adiectione appellandum erit relatum, in [illegible] hanc contractus expositionem, sed potentia relatum, quamquam posteriori significatione (ita ut si præuisi) simpliciter, & sine addito relatum appellari potest. quod idem dicendum est de simili communi, & ceteris huiusmodi.

Relata communia præcise accepta, quæ potius ad pros ti [illegible]. Quia tamen hæc relata, ut præcise & in communi accepta, non possunt appellari relata iuxta priorem concretorum significationem, nisi potentia, posterior autem significatio non est usurpata: ideo gravissimi Auctores concedunt in hoc prædicamento relatum commune, simile commune, & cetera huiusmodi, ut significet, si cum de his præcise acceptis loquamur, non simpliciter & usurpata significatione, sed cum addito aliquo, aut insolita loqui nos oportere. Et quidem Diuus Augustinus in Categ. cap. 11. ait, ea non recte accipi esse relata, ut patet ex loco paulo superius citato. Magnus Albertus 5 Metaph. tract. 3. cap. 7. & in Prædica. cap. 5 docet, eorum relationes suisse appellata à veteribus relationum esse conceptus,

Relationes [illegible] *non esse* [illegible]. non esse terminos, quod equidem [illegible] alii de eisdem dixisse, nisi quia relata hoc modo accepta non [illegible] suas relationes, sed quod [illegible] referantur, nisi potentia & quasi [illegible], ut postea dicitur. Hac enim ratione sic [illegible] defecta. Simplicius vero & Boetius in Prædicam. cap. de Relatiuis, non ausi sunt simpliciter profiteri, dari relationem in communi. Sic enim commentati simpliciter: [illegible] *quæ talia quæ ad aliquid sunt, omnia erunt secundum mutuitudinem quamdam, quæ habent habitudinem, & dicuntur tamen [illegible] sed secundum [illegible] quia similiter [illegible] est. [illegible] genera non est hæc [illegible] commune ad aliquid.* Item [illegible] sunt hoc modo: *Quod autem [illegible] ad aliquid vero talia dicuntur, [illegible]*

non

non si quantitas per se & singulariter [illegible] A *gitur,* [illegible] *rem quod per aliarum praedicamentorum, sic & ad aliquid per se & singulariter* [illegible] *ut dicamus esse ad aliquid & singulariter; quicquid autem in natura relationis* [illegible]*, ad eam* [illegible] *necesse est consideratur. Quocirca, cum* [illegible] *relationes nuncupatae non* [illegible] *aliud trahat ad aliquid, per se unum esse non potest.* Hæc B Boetius, & alii in eandem sententiam. Ita quæ veteres partim cum moderatione aliqua concedunt huiusmodi relata præcisè accepta, partim non audent ea concedere: nam, quia (ut paulo ante diximus) non referentur hoc pacto nisi potentia, & ut plus aliquid sit, actu inchoato propter relationes, quæ inconsummatas, quæ sunt remota respiciendi principia, quia cum actu habeant relationem, & ideo posteriori significatione relata C appellari possunt; tamen relatum simpliciter aliquid pro eo, quod est habens relationem seu effectum relatione, non est usurpatum. Possunt tamen hoc modo accepta appellari simpliciter relativa, quia relativum ex vi nominis non significat id, quod refertur, sed id, quod referri potest.

Relatum [illegible] *quid significet.*

Diluuntur argumenta initio proposita. D

SECTIO VI.

Q Vare ad argumenta pro utraque parte initio proposita hoc pacto respondendum.

Partis affirmatiuæ argumenta soluuntur.

Ad primum pro parte affirmativa dicendum, quemadmodum inter relationes quædam sunt proxima respiciendi principia, quædam remota, sic inter relata quædam esse, E quorum essentia est ad aliud proxime affecta esse, qualia sunt pater & filius & alia, quorum essentia est, affecta esse ad aliud remote & inchoate: eiusmodi sunt relatum commune, simile commune, & id genus alia. Quoniam vero ea, quæ referuntur remote & inchoate, ad illa ipsa referuntur, ad quæ terminantur proxima relata, dicendum est, relatum commune non referri primo ad unum aliquid, sive ut superius sive inferius, sed ad omnes terminos inferiorum relatorum, quæ proxime F referuntur: qui quidem termini partim sunt inferiores relato communi, ut pater, filius; & huiusmodi correlativa realia: partim non sunt inferiores, nec superiores, ut ij, quibus terminantur relationes reales non mutuæ.

Obiectio.

At dices, ergo saltem dicendum est, relatum commune pertinere ad essentiam [illegible] quam [illegible] quod [illegible] non posse. Sed hoc [illegible] dissoluitur. Nam cum relatum, quod proxime refertur, non possit pertinere ad essentiam [illegible], nihil tamen prohibet, quin relatum, quod dicitur commune & inchoate, ad essentiam sui termini pertineat. tale autem relatum, ut diximus, non ipsum, sed per inferiora refertur, & per inferiora est aliud à suis terminis. Quod idem dicendum est de simili communi, & cæteris eiusdem appellationis. Vnde huiusmodi relata non comprehenduntur in definitione relatorum, nisi ea intelligatur cum hac definitione, proxime aut remote; ita ut sit sensus: Relata sunt ea, quorum esse est ad aliud proxime aut remote. Nunc autem Aristoteles in Prædicamentis, cap. de ad aliquid, quæ sunt relata, hanc disseruisse ut subdividere [illegible] solum, non satis constat. Certe propter eas et definitione collecta videtur significare sola relata, quæ proximæ respiciendi principio referuntur, in ea comprehendi, quia hæc sola habent certos ac præfinitos terminos, ad quos primo referuntur, quosque ea cognoscere definite cognoscere, et relata definite cognoscantur. quanquam ex definitione sic intellecta, facile totius generis relatorum huius prædicamenti cognitio haberi potest.

Dubium [illegible]

Quo relata communia in definitione relatorum comprehendantur.

Ad secundum dicendum, ex relatione communi sumi relatum commune, quemadmodum relatio communis, non est proximum & perfectum respiciendi principium, sed inchoatum & remotum, imo, remotissimum: sic etiam relatum, quod ex ea conficitur, non referri proxime, sed inchoate & remotissime. atque hoc quidem relatum non esse impugnatum primo argumento, sed solum relatum commune, quod aliquis crederet proximo respiciendi principio referri; quod sane non datur.

Ad tertium dicendum est, consuetum esse Philosophis, ut sæpe cum in singulari numero tradunt rem aliquam possunt, de ea differant in plurali: id quod multis exemplis ostendi potest. itaque omnia, quæ hic in plurali numero dicta sunt, dici potuerunt in singulari; ut relatum est, cuius esse est ad aliud affectum esse, & cætera eodem modo transmutata per singularem locutionis formam. Non ea igitur de causa tenuit Aristoteles semper in hac tractatione modum pluralem numerum, quod putaverit in hoc prædicamento non dari relatum commune genus, sed fortasse, quia facilius intelligitur totum relatorum genus in plurali numero, quam in singulari.

Cur Aristoteles numero multitudinis in hoc prædicamento semper usus sit.

Ad reliqua vero illa argumenta, quae per A [illegible] [illegible], quod verum est, [illegible]. Illud tamen [illegible], & in quaestione Quid est de omnibus individuis relationibus, hoc enim non caret difficultate. Animadvertendum igitur, relationem, quae [illegible], & in quaestione Quid est praedicatur de omnibus individuis relationibus, non esse relationem, quae est primi [illegible] principium (talis enim relatio est analogum [illegible] quemadmodum [illegible]) sed esse relationem, quae est primum ac [illegible] principium [illegible]: non tamen sub ratione [illegible] principii (quo hoc pacto non dicitur de [illegible] relationibus) sed sub hac ratione, quatenus est id, quod aliquid formaliter facit esse ad aliud referri posse. quae ratio omnibus relationibus convenit, quatenus communem naturam relationis participant, ut paulo ante [illegible]. Idem [illegible] dicendum est de relato. Nam, quod ratione, & in quaestione Quid est praedicatur de omnibus relatis singularibus, non est relatum, quod proxime refertur (est enim analogum, ut ea relatio a qua denominatur dicitur) sed est relatum, quod primo ac [illegible] refertur: non tamen sub ratione primi & [illegible] relati, ut de relatione dictum est, sed sub hac ratione, quatenus est id, quod secundum suum esse ad aliud referri potest, vel quod denominatur a relatione [illegible]. Quae ratio communis omnibus relatis, quatenus relata, quae proximo [illegible] principio constituuntur, hoc habent, ut non solum ad aliud referri possint, propter communem relationem naturam, sed etiam ad aliud actu referantur propter peculiarem ac propriam.

Quod sit praedicatum de omnibus relationibus. [illegible]

De relato idem explicatur.

Atque haec de relatione generatim satis superque sint. Nam, quae de [illegible] in Praedicamentis [illegible] commentariis huius loci [illegible] omissa (ut & alia) [illegible] sunt, [illegible] congerere [illegible], [illegible] ad [illegible] memoriae [illegible] de relatis [illegible] accommodanda [illegible].

QVO PACTO SEX VLtima Praedicamenta a superioribus distinguantur.

QVAESTIO VII.

Num sint absoluta cum respectibus.

SECTIO I.

QVoniam vero expositionem quatuor prima praedicamenta, quae praecipua sunt, & de quibus solis cum Aristoteles, tum ceteri Philosophi fusius disputant: [illegible] hic [illegible] postulare, ut de ceteris breviter disseramus.

Causa dicendorum in praesentia.

Ac de omnibus simul illud in communi [illegible] intelligendum, quae [illegible] eorum natura, deinde, quo pacto a superioribus distinguantur, quamquam [illegible] cap. 7. q. 1. sect. 4. & quaest. [illegible] sect. 2. &c. ad explicationem [illegible], quia tamen non parum est de hac re controversia, necessarium videtur, ut [illegible] a ceteris [illegible] sententias [illegible].

Quinque in hac re a Caietano in Praedicamentorum libro sententiae referuntur. Prima est eorum, qui sex ultima genera dicunt esse absoluta quaedam simul cum respectibus; absoluta, inquam, [illegible] rebus denominatis cum respectibus, [illegible] ad externa [illegible] ad res denominatas: in hoc enim non satis constanter loqui videntur huius opinionis auctores. Verbi causa, ubi, seu esse in loco (hoc enim exemplo [illegible] perspicue [illegible]) [illegible], quam loci ipsius [illegible] circumscriptionem cum respectu [illegible] ad eum locum [illegible] ad ipsum locum.

Quinque de sex ultimorum praedicamentorum natura sententiae.

Prima earum, quae docuit ea esse absoluta quaedam simul cum respectibus.

Ratio, qua [illegible], haec est [illegible] quae in primis tribus praedicamentis [illegible], sunt pure absoluta; quae autem in quarto sunt pure respectiva, seu potius pure respectus quidam. igitur [illegible] a superioribus distinguantur, oportet, ut sint absoluta simul cum respectibus. Accedit [illegible] videtur Aristotelis sententia, qui [illegible] sex ultima praedicamenta [illegible] praedicamentorum complicationes esse ait.

Ratio primae sententiae.

Haec tamen sententia [illegible] aggregationes absolutorum cum respectibus [illegible] sex ultimis praedicamentis, [illegible] cap. 7. q. 1 sect. [illegible] dicta sunt, refutatur [illegible]. Sunt enim aggregationes absolutorum cum respectibus, [illegible] accidens [illegible] praedicamentis [illegible] intelligendum est, ut absoluta [illegible] constituat sex ultima praedicamenta. & relationes [illegible] ad [illegible] quae [illegible] formantur, quatenus hoc praedicamentum constituunt, in quantum [illegible] opinionem [illegible]dum

Confutatio eiusdem sententiae.

[illegible] ad prædicamentum hoc pertineret, tamen ab-solutas explicationis gratia [illegible] in [illegible] [illegible] incidere videntur; quemadmodum [illegible] ex dicendis patebit. Ita non est, cur hæc sententia aut probetur, aut velut a cæteris distincta censeatur.

Ratio Scoti [illegible] Nec certe ratio, quæ illis maxime videtur, quicquam habet momenti. Vt enim hæ a quantum superioribus distinguamus, satis est, B si vel ea dicamus ab illis distinguere tanquam absoluta externa ab internis absolutis & relatiuis: quod faciunt quartæ opinionis auctores; aut vt dicamus esse relatiua aliarum naturæ, quam sunt illa quæ in prædicamento relationis ponuntur, vt volunt secundæ ac tertiæ sententiæ assertores. Facile quoque diluitur illud ex Ammonio quod e ratione dicat esse complicationes absolutorum cum respectibus, quia etsi natura simplicissima, C suli tamen collationem quandam externarum formarum cum rebus in quas quodammodo informans explicemus.

Non esse relationes extrinsecus aduenientes, neque aliud relationum genus.

SECTIO II.

Secunda opinio Scoti [illegible] [illegible] [illegible] relationum extrinsecus aduenientium. SEcunda opinio est Scoti in 3. Sent. dist. 1. q. D 1. & alijs locis vt 4. Sent. dist. 13. quæst. 1. & Quodlibeto art. 2. vbi asserit sex vltima prædicamenta constitui ex relationibus quibusdam quas præterea ipse vocat extrinsecus aduenientes, easque distinguit a relationibus Prædicamenti Ad aliquid, quas appellat intrinsecus aduenientes. Accedit ad hanc sententiam Paulus Venetus 5. Metaph. cap. 36. 37. & 39. etsi eiusmodi relationes non appellat extrinsecus aduenientes. Similem opinionem refert Ocham in 2. d. 30. q. 2. Discrimen autem E inter has relationum genera hoc esse ait Scotus, quod intrinsecus aduenientes necessario ponantur posito fundamento & termino, vt similitudo inter duo quælibet subiecta posita in vtroque qualitate eiusdem speciei: extrinsecus autem aduenientes positis fundamento & termino non necessario ponantur, vt vnio materiæ cum forma, & rei locatæ cum loco. Fieri enim potest, vt materia & forma F existant in rerum natura, nec tamen vnitæ sint, quod in separatione animæ rationalis a corpore accidit: & similiter res, quæ nunc est in hoc loco, sæpe non est in eodem, & ipsa & locus eodem [illegible] in rerum natura, quod idem in relationibus reliquis [illegible] ad eam quæ patitur, & patientis ad agentem passim cernitur.

[illegible] [illegible] Paulus autem Scotus [illegible] hoc praecipuum argumentum, quod scientia [illegible] esse in hoc, neque [illegible] nec vero [illegible] aliud [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] Scotica in hunc locum [illegible] eodemque modo agens nihil aliud [illegible] habet noui, quam relationem agentis ad patiens, & cætera similiter. Cum igitur eiusmodi relationes non sint ex genere earum, B quæ necessario consequuntur posito fundamento & termino absoluto, vt [illegible] distingui possint ab iis, quæ in prædicamento relationis ponuntur, dicique extrinsecus aduenientes, vt hæc sex vltima prædicamenta constituant.

Refutatur [illegible] opinio. Sed neque ista sententia probatur. Primum, quia relationes vnius ad vnum, & plerumque aliæ, sunt ex genere earum, quas Scotus C vocat extrinsecus aduenientes, nec tamen locum habent in sex vltimis prædicamentis, vt inductione patebit. Deinde, quia si extrinsecus aduenientes facerent vnum prædicamentum, cur non etiam extrinsecus aduenientes? Quod si hæ faciunt plura, cur non etiam illæ? Tertio, quia cum natura relationum pertinentium ad prædicamentum Ad aliquid sit ad aliud se habere, seu ad terminum affecta esse, quæ est definitio relationum D eius prædicamenti, si relata a relationibus extrinsecus aduenientibus eiusdem quoque sunt naturæ, cur non etiam ad idem prædicamentum pertinebunt? Esse autem illa eiusdem naturæ, ex eo patet, quia non tantum dicuntur ad suos terminos, sed etiam ex formali ratione sua sunt ad illos affecta, vnde non dicuntur a Scoto relatiua tantum secundum dici (quæ omnia sunt simpliciter absoluta) sed secundum esse. Quarto, quia E relationes agentis ad patiens, & patientis ad agens perspicue ponuntur ab Aristotele in Prædicamento relationis, vt patet ex hoc ipso cap. text. 20. tantumque actio & passio, quæ sunt absoluta quædam, reijciuntur ad prædicamenta agentis & patientis. Quinto, quia actio & passio apud Aristotelem 3. Physicorum libro, cap. 3. tex. 21 & 22. sunt idem re ipsa relationibus autem agentis ad patiens, & patientis ad agens, sunt re diuersæ, quemadmodum & ipsum agens & patiens. Nec solutio Scoti in quartum sent. lib. ad d. 13. q. 1. quicquam est; sine tum multis afferendis significationibus actionis & passionis, cum Arist. plane consistent pro diuisionem agentis & patientis ex actione & passione, quæ sunt id esse quicquid Scotus commiscuerit, accipi aliquando apud illum actionem & passionem pro relationibus. Postremo quia si relationes agentis

ad patiens, & patiens ad agens, cum sint ex- A
trinsecus ad [illegible] consequentia duo prædi-
camenta à prædicamento Ad [illegible]
sa; cur non etiam relatio locati ad locum, &
loci ad locatum; temporis [illegible]
[illegible]

[illegible] argumentum soluitur.

Ad argumentum [illegible] facilis est re-
sponsio. Nam etsi esse in loco non sit [illegible]
catum, neque etiam res locata; sit tamen habe-
re locum, at habere locum non est habere re- B
lationem ad locum, sed habere ipsum locum,
vt formam quandam extrinsecam, ad cuius
circumpositionem duplex consequitur rela-
tio, vna locati ad locum, altera [illegible] ad
locatum; atque hæc sola forma est, quæ per se
acquiritur in motu locali, non [illegible] ipsa re-
latio, ad quam Aristoteles lib. 5. Phys. cap. [illegible]
[illegible] plane docet, non esse per se motum. Nec

[illegible] soluitur.

[illegible], cum ait, Aristotelem non
negare per se motum ad relationem, sed ad C
relationem [illegible] aduenientem. Nam,
[illegible] quod ea distinctio inaudita est
apud Peripateticos, & ex contextu Aristotelis
nullo tamen elici potest, sed plane videtur
[illegible] argumenti causa [illegible]
[illegible] ad [illegible] Aristo-
telem, quod [illegible] ad aliud ex vltimis sex
prædicamentis, quam ad Vbi esse per se mo-
tum. Si enim ad relationes [illegible] adue-
nientes posset esse per se motus, cur non sit D
etiam saltem ad Prædicamentum Quando
& Habendi? Mirum, quod [illegible]
[illegible] propterea ad relatio-
nem non esse per se motum, quia [illegible]
[illegible], [illegible] tamen mu-
tato [illegible] relatio
[illegible] solum relatum.

[illegible] opinionem [illegible], [illegible] ex relationibus fundatis in relationibus extrinsecus aduenientibus [illegible].

Ex his colligi potest, nec veram opinionem
[illegible] Capreoli [illegible] quæst. & Pau-
li Soncinatis 5. Metaphys. quæst. [illegible] proba- E
[illegible] esse. Aiunt enim,
sex vltima prædicamenta constitui ex rela-
tionibus quibusdam [illegible] relationibus
[illegible] aduenien-
tibus [illegible] ad Prædica-
mentum Ad aliquid, [illegible]
[illegible]
[illegible] locati ad locum, & loci ad locatum in
prædicamento [illegible] tamen
relationem [illegible] in loco F
[illegible] loco, & à qua locatū
[illegible]
[illegible] Itaque contra hanc
[illegible] quod diximus, quia
[illegible] nec de re, quæ
[illegible] videtur: ipsum
[illegible] argumentum, quibus superius, refutari
potest.

Esse formas extrinsecas denominantes.

SECTIO III.

Reliqua igitur tanquam [illegible] opinio-
nem [illegible], [illegible] Thomæ [illegible]
magis consentaneam de formis absolutis ex-
[illegible] denominantibus, quam [illegible] etiam
[illegible] Quodlib. [illegible]
quæstione, et ex Commentarijs [illegible]
[illegible] & 3. Phys. lect. 5. colligi potest ex-
actionem nihil aliud, [illegible]
[illegible] agentis, & [illegible] in
loco nihil aliud, [illegible] locum ipsum, [illegible]
non adiicere, & ita in cæteris [illegible] de posi-
tione [illegible] explicandum est, [illegible]
[illegible] externas [illegible] patentia.

Quarta opinio est D. Thomæ [illegible] de formis absolutis extrinsecus [illegible].

Hæc igitur sententia, quæ nobis placet, [illegible]
[illegible] confirmatur. Primum, quia
ex impugnatione superiorum colligitur.
Nam, [illegible] ea, quæ in his prædicamentis po-
nuntur, aut sunt aggregata ex absolutis & re-
spectiuis [illegible], aut [illegible] que [illegible]
respectiui ipsi relationis, vt [illegible]
[illegible]; aut vero sunt [illegible] absolutæ,
quæ rebus denominationem [illegible] tamen iam
distributa sunt in quatuor prima prædica-
menta, neque alia præter illa ponenda esse,
[illegible]
[illegible]. Atque D
hæc videtur esse [illegible] ad caput 7. quæst.
[illegible] & 4. & plerique [illegible] in eun-
dem locum, [illegible] Prædicamen-
torum.

Probatur argumentis quibusdam.

Deinde, quia cum ad hæc prædicamenta
constituenda satis sint externæ formæ, ex ra-
tione sola, quod consequenter [illegible] modo
[illegible], [illegible]
[illegible] quod [illegible] superuacu-
[illegible].

Postremo, quia Aristoteles 2. lib. de Anim. E
cap. [illegible] cap. [illegible] & 5. Me-
taph. cap. [illegible] plane facit actionem ex-
ternam [illegible] per se [illegible]
[illegible], & [illegible]
tatem localem, quæ ad prædicamentum
Vbi [illegible] per se [illegible] locum,
[illegible] quod etiam Aristoteles 8. Phys.
lib. [illegible] his verbis docet. *Relinqui-*
tur, [illegible], quæ [illegible] (hoc F
est, mobili [illegible]) per se [illegible]
[illegible] *quid afficiatur.* Et
[illegible]
[illegible] quod [illegible]
Thomas [illegible] locis, [illegible] &
[illegible] de potentia [illegible]
[illegible] Metaph. lect. [illegible] Si
ergo in his duobus prædicamentis cum Ari-
stotele, nam [illegible] solas externas formas
[illegible]

[illegible] constituit, non est [illegible] ... [illegible] ... [illegible]

Diluuntur contra approbatam sententiam.

SECTIO IIII.

Quæ in sententiam [illegible].

Habent nihilominus [illegible] ... [illegible], quæ contra approbatam sententiam obijciuntur, ut [illegible] ... quarum sententiæ, quæ [illegible] ... [illegible] legerunt & [illegible] ...

[illegible] ab [illegible] quæ [illegible].

Primum, quia omnia [illegible] ... in prædicamento [illegible] ... sunt accidentia [illegible] ... quæ [illegible] ... quæ [illegible] ... tradita a Porphyrio in Isagoge, capit. de Accidente, & ex illis, quæ Aristoteles in Antepredicamentis, [illegible] ... quia [illegible] subiecto quæ non [illegible], [illegible] ... velit esse omnia, quæ non sunt substantia.

Deinde, quia passio [illegible] inhæret patienti, quod Aristoteles 3. Physicorum, cap. [illegible] & [illegible], & [illegible] ... probat, quia solum id, in quo est passio, patitur.

Tertio, quia motus omnis est in mobili, ut [illegible] ... [illegible] ... quod si motus localis est in mobili, ergo & id, quod acquiritur per illum, cum idem sint re ipsa motus, & id, quod per motum acquiritur, ut Physici [illegible]. Physici [illegible] ... locus non est in mobili, sed in corpore ambiente locatum: quare id, quod acquiritur per motum localem & per se ponitur in prædicamento Vbi, non est locus, sed absolutum aliquid inhærens mobili, & quidem absolutum, [illegible] per se motus.

Quartum eorum argumentum est, quia si locus constitueret prædicamentum Vbi, tanquam forma [illegible], quæ motu locali acquiritur, [illegible] superficie ambiente, [illegible] ... quod falsum est, ut patet in [illegible] ... [illegible] ... [illegible] loco.

Quintum, quia [illegible], quod motu locali acquiritur non est proprie locus ipse, sed loci occupatio.

Sextum, quia motus localis potest fieri per vacuum [illegible] ... superficies, quibus [illegible] circumdaretur mobile.

Septimum, quia [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] quæstiones de- [illegible].

Octauum, quia illa modo [illegible], quæ in his prædicamentis ponuntur, non essent diuersa [illegible], quæ ponuntur in [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... Actio tamen & passio [illegible] ... [illegible] ... [illegible] dici potest.

Postremum, quia Gilbertus Porretanus, a quo [illegible] ... prædicamenta [illegible] ... habemus [illegible], [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible]. *Vbi [illegible] ... corporibus [illegible] ... Quando est id, quod ex adiacentia temporis relinquitur.* [illegible] ... in actione [illegible] ... denominationem.

Sententia eorum qui dicunt sex ultima prædicamenta constare ex [illegible] absolutis in [illegible].

Hæc sola [illegible] ... [illegible] ... prædicamenta [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible], & dicunt vero [illegible] ... prædicamentorum Vbi, Situs, Quando, & Habendi esse [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible].

Diluuntur [illegible].

SECTIO V.

Persuadendum tamen est, hanc approbatam sententiam Diui Thomæ, quæ eadem est Herui quodl. [illegible] Pauli Soncin. 5. Metaphys. q. [illegible] Metaph. q. [illegible] & fere reliquorum Thomistarum, [illegible] tam Caietanum ætate iam posteriorem, qui, ubi minime id facere debuit, hoc est, in actione, oppositum ex verbis D. Thomæ, quæ sunt [illegible] collegit opinionem in Commentarijs primæ partis, quo loco ait, *Actionem transeuntem esse re vera in agente, atque* [illegible] *Philosophos*, in 3. Phys. de qua re postea agendum.

A

Soluuntur argumenta posita contra quartam opinionem.

Ad primum argumentum dicendum est, septima prædicamenta esse accidentia tertiam, quæ denominant, accipere nomine accidentis non ut à substantia distinguitur tamquam substantia, sed ut est accidentarium prædicatum de prima substantia: sed tamen accidentia hoc modo sumpta non semper inhærere rebus, quarum accidentia dicuntur: ut in actionibus transeuntibus apertum est, quæ accidentia sunt comparatione agentium, cum tamen non in ipsis agentibus, sed in rebus, quæ patiuntur, inhæreant: quamquam igitur sex ultima prædicamenta sint prædicata accidentaria rerum, quas denominant, non est tamen opus, ut in ipsis inhæreant, sed quoniam sunt accidentia, hoc est, non substantiæ, ea inhærent inter aliqua, ut situs in corpore circumiacente, & sic de cæteris.

B

Quo pacto passio sit in patiente.

Ad secundum dicendum est, passionem esse in patiente eo pacto, quo terminus actionis illius est. terminus autem quandoque est in patiente per realem inhærentiam, ut quantitas & qualitas: [illegible] per solam realem coniunctionem, ut locus. Itaque passionum aliæ per realem inhærentiam, ut accretiones & alterationes: aliæ per solam realem coniunctionem, ut motus localis, in patiente insunt. Unde cum Aristoteles docet, passionem esse in patiente, sic est intelligendum, quod scilicet passionem esse in patiente, aut per realem inhærentiam, seu esse in subiecto, aut per solam realem coniunctionem. Nam, & vincula pati dicuntur (nam, cum ligantur, & arma milites, cum induuntur: vasa etiam aliquatenus patiuntur motum, cum [illegible] tur, & tamen ista non inhærent rebus denominatis, quasi subiectis, sed eis coniunguntur ad. [illegible]

C

Ad tertium dicendum, motum localem (quemadmodum & alios motus) non esse idem re ipsa cum mobili, sed cum termino, in quem tendit motus, hoc est, cum loco, (qui quoniam est in mobili per realem coniunctionem, motus etiam in mobili eodem modo esse dicitur.

D

Ad quartum dicendum est, locum non esse quamlibet corporis superficiem continentem corporis [illegible], sed eam, quæ est immobilis, ut supra, cap. 13. q. [illegible] sect. 1. & 2. & q. [illegible] sect. [illegible] ex Aristotele satis explicatum est: esse autem immobilem ratione superficiei ambientis spatium, in quo est mobile. Quia igitur spatium ambiens spatium, est id, quod quasi formale est in loco, superficies autem realis, quæ in eam [illegible] quod valet materiale, [illegible] nihil refert, si mobile nunc sit in hac superficie reali, nunc in illa. dum tamen est in eadem superficie, ut sic dicam, imaginaria spatij semper in eodem loco quiescere dicitur, quod [illegible] superficies realis in eam [illegible] & eadem in ratione loci esse censeatur.

E

Quæ superficies sit locus.

Ad quintum dicendum, ut motum, [illegible] in generatione, propter acquisitionem formæ, & ita quo, verbi causa, propter acquisitionem caloris, sic motum locale, cum in motu [illegible] locum acquirere, non tamen loci occupationem, quæ nihil aliud est, quam relatio mobilis ad locum, aut loci ad locatum: locum est aliquid absolutum inhærens locato, & medium inter locatum & locum, per rationem formæ habitudine, ut ita dicam, non absolutum quippiam medium inter materiam & formam: & caloris possessio non medium quippiam absolutum inter aquam calidam & calorem. quod ridiculum est. nam nec, si non sumantur ut effectus formalis substantialis formæ & caloris, nihil aliud sunt vera, & scholasticorum omnium opinione sunt, quam relationes quædam subiectorum ad formas, vel formarum ad subiecta.

F

Quod per motum localem acquiritur locus.

Ad sextum dicendum est, non difficultatem non contemnenda esse quæstionem: hoc enim aliquod acquiritur in motu locali, præter complicationem cum loco & relatione, non videtur absolutum accidens, inhærens mobili, relatam ex circumpositione loci, hoc locum ipsum non videtur dari posse motum in vacuo, cum in eo non detur locus sive superficies continens locatum. Respondendum est tamen, motum localem in vacuo non esse e[illegible] ratione motus in eo, quo sit in pleno: in hoc enim est acquisitio extrinseca spatialis, quæ dicitur etiam [illegible] & ratione eius omnia reducuntur ad prædicamenta. Ubi in illo motu est acquisitio loci realis sine extrema, sive sine termino, sed est acquisitio spatij, quod quidem non est extremum, ut quidam tenent. Platonici apud Simplicium 4. Physic. in sua digressione de loco, in 4. 16. & Clitemachus, [illegible] Simplicio & Themistio 4. Phys. in tex. 31. & Aristoteles ipse [illegible], putabant, sed corpore quodam corporali, quæ est eius [illegible]

Difficultas circa motum in vacuo & in omnibus ubi terminis.

Respondetur motum in vacuo extrinsecum.

pugnantie ad capienda corpora, tametsi diei A tantum, siue aliud [illegible] quantitatem [illegible] possit aliquid, hoc est, haud pendeat ab operatione intellectus, & suo modo necessariam simpliciter in rerum natura, vt supra ad cap. 1 q. 3 sect. 2 & c. 11 q. 7 sect. 1 diximus.

Quid aliqui dicere possint. Dicet fortasse aliquis, non spatium ipsum, sed mobile, vt est in alia parte spatij, esse terminum sui motus in vacuo, imo, etsi in pleno, tametsi in pleno detur alius terminus positiuus, superficies nimirum corporis continentis, quæ est locus prædicamentalis, minime tamen necessarium ad motum localem, licet necessarium sit ad motum naturalem in pleno.

Ratio. Ratio huiusmodi esse potest, quia motus localis, etsi fiat in vacuo, est tamen aliquid reale, quia debet ab aliquo agi, & tendit, & perficitur a causa mouente, & realiter distinctum habere igitur terminum realem, qui, cum non est spatium ipsum, erit tamen mobile, quatenus est in alia spatij parte, aliquid reale, &c. C

Confirmatio. Idipsum confirmari posse videtur ex aggeneratione substantiæ, quæ terminatur in viuentibus perfectis, cum nutriuntur, & ex transsubstantiatione, quæ fit in sacro Eucharistiæ mysterio. Nam & anima ipsa perfecta, quæ animat aliam, quam nutribilis esse dicatur, est terminus aggenerationis [illegible], quatenus eadem incipit esse in alia atque alia parte materiæ nutrimenti: & Christi Domini corpus videtur esse terminus transsubstantiationis in Eucharistiæ sacramento, quatenus incipit esse sacramentaliter sub speciebus præteritis panis. Denique sic argumentabitur aliquis: Cum motus sit [illegible] realiter cum termino, vt volunt Philosophi, si terminus motus localis in vacuo sit spatium ipsum, quod nihil est, erit terminus aliquid quod nihil erit ergo & aliquid, & nihil aliquid, quia motus nihil, quippe idem cum nihilo. D

Refutatio superioris sententiæ 1. Sed facile ista refellimus. Primum quia mobile esse in alia & alia parte spatij, nihil aliud est, quam continenti ad alia & alia contingere, autem necesse est, cuiusti relationem contenti ad continens, potentia scilicet [illegible], & quasi informati, quod est prius quam relatio relationem contenti. Nec ergo terminus motus localis est relatio, ad quam Aristoteles negat esse per se motum, nec est spatium, quod occupatur, & a quo continetur mobile, quod solum potentia fieri per se terminum motus, ut fit in vacuo. Quod si quis fingat aliquid aliud omnino mobili in spatio, quod acquiratur per motum localem, præter rationem concedat necesse est, quod sub quantitate & qualitate acquirat mobile in augmentatione & alteratione, & ad quam per se hic motus terminatur. At modus assistendi sub certa quantitate, nihil aliud est quam esse

tantum, siue aliud [illegible] certa quantitate [illegible] modus essendi sub aliqua hac nihil aliud est quam esse album, siue albedinem [illegible] quæ sit, vt modus etiam essendi in hoc aut illo spatio, nihil aliud sit, quam contineri & quodammodo adesse hac aut illa spatij superficie.

Deinde, quia species motus non distinguuntur apud Aristotelem aliosue Philosophos per hoc quod terminantur ad ipsa mobilia hoc vel alio modo se habentia, sed per hoc, quod terminantur ad hanc vel illam formam, aut quasi formam accidentalem & absolutam acquisitam: ergo nisi velimus omnium Philosophorum [illegible] repugnare, nos quoque distinguere debemus motum localem a ceteris motibus, per hoc, quod terminatur ad ipsum mobile, hoc vel illo modo se habens, sed per hoc quod terminatur ad locum acquisitum, qui in vacuo solum spatium est, in pleno autem superficies corporis continentis contigua mobili quatenus immobili spatij [illegible].

Tertio, quia si distinguamus terminum totalem motus in totalem & formalem erit quidem in motu locali, qui fit in vacuo, terminus totalis mobile, vt est in parte spatij acquisiti, quemadmodum totalis terminus in augmentatione est mobile ipsum, vt habet tantam quantitatem acquisitam, & alterationis ipsum mobile, vt habet talem acquisitam qualitatem, seu potius sunt composita quædam ex mobili & forma acquisita. Sed tamen id quod primo & per se per motum & mutationem acquiritur est forma aut quasi forma, non subiectum, sed compositum ex forma aut quasi forma, & subiecto, vt docet Aristoteles septimo libro huius operis. Verum, si quæratur terminus formalis, ad hunc eundem terminum necesse est, vt assignetur aliquid a mobili distinctum, a quo primo denominatur ipsa motum distinctio, quod non sit relatio, at hoc in motu locali per vacuum esse potest esse mobile, hoc vel illo modo sumptum, sed sola forma, aut quasi forma a mobili acquisita. quæ nihil aliud esse potest, nisi hoc aut illud spatium, quod a mobili occupatur: quemadmodum non in augmentatione & alteratione est mobile ipsum, vt sit hoc vel illo modo spectatum, sed quantitas aut qualitas acquisita. E

Duplex terminus motus.

Quapropter ad rationem in oppositum dicendum est, motum per vacuum, si detur, fore reale quippiam, hoc est, minime pendens ab operatione intellectus, & a causa mouente & sufficiente: hoc est, realiter agente in deferendo mobili ex vna parte spatij in alteram: pendens terminum illius fore eodem modo realem siue haud pendentem

ab operatione intellectus (vt diximus) [illegible] spacium, quod acquiritur per eum motum. Quocirca dicere possumus, cum motum, cum fiat in acquisitione totius spacii, [illegible] totam, et parte [illegible] qui non pendet ab operatione intellectus aliena, ex parte mobilis, quod erit [illegible], & totale [illegible] per eam in alia spatii parte. Nec certe maiorem [illegible] per vacuum impugnatur [illegible], cum non magis reale aliquid sit mobile, et est in alia & alia parte spacii, quam compositum ex mobili & [illegible] parte spacii acquisitae perfectum cum ea coniunctione mobilis cum parte spacii acquisita nulla entitas realis resultet in mobili. Quod si dicas, [illegible] modum realem [illegible] in parte spacii acquisita, hunc ipsum non concedimus. verum is modus non est ipse terminus motus, sed sequitur acquisitionem illius, seu potius est ipsa eius completa acquisitio. quo pacto modus existendi sub tanta quantitate aut qualitate acquisita, non est terminus accretionis aut alterationis, sed est ipsa quantitatis aut qualitatis perfecta acquisitio. Nec vero quicquam efficiunt ea, quae allata sunt ex aggregatione [illegible] & sacro Eucharistiae mysterio. Nam, etsi anima perfectiorum viventium est formalis terminus aggregationis, quae fit in nutritione: quatenus est in aliis atque aliis partibus materiae nutrimenti: non est tamen ipsa [illegible] aggregationis, [illegible] materia nutrimenti [illegible] ad eam. Quod autem ad illud sacrum Eucharistiae attinet, [illegible] transsubstantiatio proprie sumatur [illegible] communem [illegible] posse quod [illegible] esse substantiam [illegible] proinde [illegible] ab ea desumptam. Quod si sumatur pro consecratione, qua Christus Dominus [illegible] ipsius Christi, ponitur sacramentaliter, vbi ante non erat, non [illegible] quia Christus Dominus, qui terminus est sacramentaliter sub speciebus [illegible] panis, sit terminus transsubstantiationis, [illegible] non sit eius [illegible] corporis Christi [illegible] Nec vero [illegible] Dominum [illegible] per quod [illegible] ad [illegible] motum in vacuo

Ad confirmationem.

Anima perfectorum quo modo sit terminus aggregationis.

Transsubstantiatio duobus modis sumi potest.

Quo tandem sit eius terminus.

A esse modum [illegible] spacium [illegible] nihil [illegible] quidem nihil [illegible] ille mobile [illegible] occupat [illegible] B [illegible]

Sed et [illegible] addit, [illegible] temporis [illegible] in mobili [illegible], sed [illegible] per [illegible] nihil [illegible] esse [illegible] C [illegible] tempore [illegible] terminus [illegible] quae [illegible] substantiam [illegible] substantiae [illegible] ut sic dicam, [illegible] corruptibilibus [illegible] solemus.

Ad octauum fatemur non esse necesse, vt [illegible] quod [illegible] D modus [illegible] substantiis, [illegible] Nam neque [illegible] est necessarium, vt [illegible] sint vere accidentia, sed vt habeant se more accidentium [illegible] et ex praedicamento Habendi [illegible] est.

Quo distinctio inter [illegible] praedicamento [illegible].

Ad vltimum, etsi non admittimus quicquid [illegible] E tur ex definitionibus Vbi & Quando, [illegible] possunt [illegible] quibus [illegible] tamen id, quod ait Vbi [illegible] & Quando [illegible] temporis [illegible] Nam, cum [illegible] Vbi & Quando [illegible] F [illegible] tempore [illegible]

per

permittit [illegible] necessarium, [illegible] A
[illegible].

NVM ACTIO TRANSiens sit in agente.

QVÆSTIO VIII.

Sententia quorundam.

Sectio I.

ETsi ex iis, quæ dicta sunt cum in superiori quæstione, *sectione* 5. tum vero ad *cap.* 7 *quæst.* 2. *sect.* 3. perspicuum videtur, actionem transeuntem non in agente esse, sed in eo quod patitur (immanentem enim esse in agente, luce clarius est) tamen quia viri graves contra senserunt, non erit præter rem, hanc quæstionem hinc aliquanto pressius examinare.

Rati affirmantis quibus [illegible] [illegible] patronis. Raymundus Lullius Maioricensis, qui apud suos Doctoris illuminati nomen invenit, eam sententiam in *Proverbiorum part.* 1. amplexus est, ut diceret actionem non tantum immanentem, sed etiam transeuntem in agente esse. quam sententiam probat Caietanus in Commentariis primæ partis Divi Thomæ ad quæstionem 25. *artic.* 1. eamque ex quibusdam Divi Thomæ locis colligit. Eundem vero sequitur Bartholomæus a Torres in eundem locum, *quæst.* 13. *art.* 1. *disp.* 4. alii- D que non nulli.

Quibus rationibus probari soleat. Rationes pro hac parte hæ sunt firmæ. Primum, quia actio quæ libere educat formaliter e potentia in actum non solum id, quod patitur, sed etiam id, quod agit: imo, potius consideratione nostra reducit id quod agit, quam id quod patitur, cum ex eo quod agens agit, patiens patiatur, actionem vero perspicuum est esse in id, quod aliquid formaliter reducatur e potentia in actum, esse perfectionem eodem, & ex consequenti esse in illo. E

Deinde, quia quælibet res (loquimur autem de creatis tantum) perfectior est, cum agit, quam cum est tantum in potentia ad agendum; quippe cum operatio sit finis agentis, aut potius existentia agentis, unde illud Aristotelis in secundo de Cœlo, *cap.* 3 *tex.* 17. *Vnumquodque, est propter suam operationem*, quod de rebus creatis intelligendum est. Si ergo perfectior est quælibet res creata cum agit, quam cum non agit, igitur actio perfectio illius, ac proinde in ea ipsa inest. F

Tertio, quia causa formalis non est separata ab effectu formali: cum sit idem formaliter, licet modus significandi utriusque sit [illegible] utrumque sit diversus, ut albedo & album: at actio est causa formalis per quam ut agens est, non est igitur ab agente separata.

A Quarto, quia actio & passio sunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] habentes conditiones [illegible] passione agentem esse [illegible] in patiente passio autem ab [illegible] [illegible] [illegible] agente.

Quinto, quia impossibile videtur, formam esse in aliquo, & tamen non illud denominare. Si ergo actio transiens esset in patiente, non dubium, quin tunc patiens diceretur agere, quod saltem in materia prima falsum esse deprehenditur. B

Sexto, quia nomina agendi (ut est apud Porph. in Isagoge cap. de Accidente) [illegible] nat subiectum, id quod in eo [illegible], ut patet ex definitione accidentis: velut superficies etsi contineat [illegible] denominat continentem locatum; non ex denominatione locum, ve[illegible] [illegible] [illegible], ut actio saltem denominat extrinsecus rem agentem in ali[illegible] subiectum. C cum ita sit, denominat potest. [illegible] quæ enim quatenus actio est denominat [illegible] [illegible] patitur, alioqui omne patiens ageret, quod est aperte falsum.

Postremo, quia actio in eo esse debet, cuius est actio: constat autem actionem esse actum agentis, ut Aristoteles docet 3 *Phys. cap.* 3. *text.* 20. Ita ergo videtur Aristoteles etiam ipse eam sententiam admittere, ut fateatur omnem actionem in agente esse.

Ab auctoritate D. Thomæ confirmatur. D Divum autem Thomam idem sensisse, ex quibusdam eius Commentariorum locis videtur perspicuum. Nam, in 1. Sent. distinct. 40 q. 1. artic. 4 sic ait: *Cum actio sit in agente, & passio in patiente, non potest esse sicut in eodem accidens actio & passio.* Et secundo contra Gent. c. 9. *Actio*, inquit, *quæ non est substantia agentis inest ei sicut accidens subiecto, & ideo inter unum prædicamentum accidentium computatur.* Quod idem sæpius asserere E videtur in quæstionibus *de Potent.* q 7 *artic.* 10. & 10. & de Verit. q. 8 *artic.* 6. Ibi etiam prima q. 25 art. 1. plane docet, ubi actionem distinguit a potentia activa, nobiliorem esse actum potentia: at in Deo actionem non distingui a potentia activa. loquitur autem de potentia activa per actionem transeuntem. Denique in eadem parte q. 45 art. 3 ponit actionem creationis, quæ haud dubie transiens est, tam non esse in creatura, sed in Deo. F

Vera sententia.

Sectio II.

SEd, contrariam sententiam veram esse & *sane tenendam* amplectendum, contrariis argumentis *sine* apparatus, sine ordine illud adnectamur: non ad hanc tamen quæstionem de relatione agentis ad patiens, sed ad effectum, quam certum esse in agente, localis sit. neque enim actio sine [illegible] [illegible]

illa

[illegible] transeat, talis [illegible] relatio [illegible] Accedit, quod [illegible] quaest. 7. [illegible] contraria huic [illegible] , sed absoluta esse.

Argumentis probat partem. Primum igitur ex eo constat, non omnem actionem esse in agente: quia si actio transiens in agente esset, iam non esset transiens, sed immanens. Neque enim [illegible] est ad eam distinctionem, si dicas immanentem nihil operis [illegible] efficere, transeuntes autem omnes aliquid constituere, quod actione ipsa [illegible]. Nam, & actiones immanentes Dei omnia efficiunt, quaecunque facta perfecta sunt: & plurimae sunt actiones transeuntes, quibus peractis nihil constitutum operis relinquatur, ut equitatio, saltatio, & citharae cantus, aut citharae pulsatio. Nec vero in eo positum est earum discrimen, quod immanentes non attingant exteriorem materiam subiectam: transeuntes autem semper circa aliquid diversum ab agente versentur. Nam, immanentes non solum attingunt externa [illegible] (quod est perspicuum) sed etiam easdem quaedam attingunt realiter. Divinae enim multa efficiunt in rebus creatis: humanae autem, si non attingunt immediate, & sine alia potentia executrice res omnino distinctas, certe suo modo attingunt distinctas realiter in eodem supposito. voluntas enim & appetitus sensitivus, auctore Aristotele in tertio libro de Anima, cap. 10. & text. 57. *D. Thom. 1. par. quaest. 81. artic. 3. & quaest. 82. art. 4. Anselmo lib. 1. de Similitud. cap. 1. & prima secunda, quaest. 9. artic. 1. & quaest. 16. artic. 1. &* [illegible] rationem habent, ut potentias executrices sui suppositi moveant, velut tradicionem, impulsionem, ambulationem, & alias similes, quae ab eis distinctae realiter. Reliquum est igitur, ut in eo consistat earum differentia, quod immanentes sint in ipso agente formaliter, hoc est in ipsa agendi potentia: transeuntes autem in re, quae ab agendi potentia diversa sit realiter. Quare, si omnis actio esset in agente formaliter, ut opponunt, nulla omnino esset actio transiens, quod nemo dicat.

Actiones immanentes Dei omnia conficiunt quae cunque facta perficiuntur.

Potentiae sensitivae internae voluntatem movent executivas.

Deinde, quia si nova actio transiens esset nova entitas absoluta in agente, nunc Deus cum coepit agere in modo creationis, aliquam [in se] haberet entitatem absolutam, ac proinde mutatus est. Ignis quoque, & aliae res creatae, cum in alias agunt, novam aliquam haberent in se absolutam entitatem. at haec dicenda nequaquam sunt. Quaero enim, a quo illae producantur. Si a patientibus, ergo & omne patiens agit: quod est falsum: & eadem quaestio relinquitur de patiente, quae de agente, aliquam entitatem absolutam id faciat. quod

A si a patientibus, quatenus patiuntur, procedit, [illegible] patiens quatenus est patiens, agit: quod dictu absurdum [illegible]. Sin autem ab agentibus [illegible] producantur, iam quaero, an per easdem qualitates, quibus agunt in alias res, an per alias [illegible], quibus agunt in ipsa. Si per easdem, ergo ignis prius agit per calorem in se ipsum, quam agat in aquam: quod & ridiculum est & impossibile: ignis enim per calorem nihil aliud, quam calorem B introducit, nisi per accidens & consequenter, quo pacto dicimus calorem refrigerare. Si per alias qualitates, ergo vulgares primae quatuor elementorum qualitates, non sunt per se vere primae. quod ad secundum librum de Generatione falsum esse ostendimus [illegible].

Tertio, quia si motor quoties movet, iam moveri incipit, simul enim incipiet novam entitatem actionis in se habere: cum etiam C quod movens movet, nulla sit alia, quam motus (ab eo enim id, quod movet, dictum est mobile movens) illud absurdum committetur, ut omne movens movendo moveretur. quod fieri non potest, & omnes falsum esse supponunt.

Postremo, quia isto modo res inanimae agunt actionibus immanentibus, producendo scilicet in se actiones, quibus agunt in res alias. at Philosophi nullas agnoscunt actiones D immanentes, nisi potentiarum cognoscentium & appetentium. Quod si actiones huiusmodi absolutae non producantur in vera, sed per emanationes quasdam resultent in agentibus ad praesentiam patientium: quo pacto dicimus calorem resultare in aqua frigida sublato conservante calorem: praeter quam quod id temere & sine ulla ratione diceretur, nequaquam cum ratione congruit asserere, rem ad patiendum aptam praesentem E et ad agendum idoneam, nullam aliunde entitatem [illegible] aliquid ab agente accipere.

Accedunt adeo clara Aristotelis testimonia, ut [illegible] plane constituat [illegible], actionem transeuntem non in agente esse, sed in patiente. Nam 3. Physic. cap. 3. text. 20. scriptum reliquit, [illegible] eundem actum esse communem duobus, agenti & F patienti. *nam agentis, inquit, est tanquam a quo, patientis autem tanquam in quo: sicut* [illegible] *est actus discretus, sed est in ipso* [illegible]. Et secundo de Anima, capite secundo [illegible] *Videtur enim in patiente, & disposito agentium inesse actus.* Et paulo inferius [illegible] *Praeterea autem actus in eis, quod* [illegible] *& in propria materia aptum natura est fieri.* Et 3. de Anima cap. [illegible] secunda.

Aristotelis testimonium confirmatur.

[illegible] hanc argumentationem Achillinus, qui eandem sententiam vt veram tuetur. Docendi, Nihil aliud, inquit, est actio [illegible] in agente sicut in subiecto [illegible]. Quis, tum ab Aristotele nihil aliud per hanc sententiam dici potuisse, [illegible] Philosophiæ laudasse.

[illegible] D. Thom. Denique D. Thomas, [illegible] in oppositam opinionem [illegible] communem [illegible] perspicue tradit. Nam 1 p. q. 28. art. 2. nullam aliam habitudinem ponit, quæ modo aliquo actionis nomine significetur, quam motum, qui est in mobili, & relationem, quæ est in mouente. Vnde concludit, cum creatio non sit motus, nihil remanere [illegible] accidentale quidpiam aliud, quod nomine creationis actionem & passionem declaremus, nisi relationem creantis & creati. Et 2. libro contra Gent. cap. 1. hoc discrimen inter actionem immanentem & transeuntem constituit, quod immanens est perfectio agentis, transiens autem perfectio patientis, & in eo existit: quod desumpsit ex Aristotele 9. libro huius operis, cap. 8. text. 16. Alia plura que D. Thomæ dicta collegit Ferrariensis 2. contra Gent. cap. 1. pro hac sententia in eum locum: ex quibus omnibus pene fit, qui non videat D. Thomam, totum id absolutum, quod actionis transeuntis nomine comprehenditur, in patiente ponere.

Solutio argumentorum.

SECT. III.

Soluuntur argumenta [illegible] AD primum igitur pro parte opposita dicendum, effectu illud recte concludit, actionem esse actum & perfectionem agentis, habentis potentiam seu potentialitatem, [illegible] tamen non recte concludens, esse in agente. Perficitur enim agentis essentia actione, non intrinsece tamen, sed extrinsece, hoc est, illa ipsa perfectione, quæ [illegible] patiens [illegible] recipiens [illegible]. Sic enim modo ad perfectionem agentis non habeant in se perfectionem [illegible] spectat, quod est forma quandam modo [illegible], & diffunda[illegible]. Vnde patet solutio secundi.

Ad tertium dicendum, caussam forma-

[illegible]

Ad [illegible] respondendum est actionem & passionem esse formas oppositas. Nam, etsi [illegible] agentis & patientis sunt oppositæ relationes, ipsam, inquam, actionem & passionem, quemadmodum dare & accipere: ipsa tamen conditionis actionis & passionis, [illegible] dedit & accepit non opponuntur, sed vna penitus & eadem communicatur. Quamquam enim agens & patiens distincta sunt (agens, inquam, & patiens actione & passione transeunte, in qua tota est difficultas) forma tamen, quam agens inducit, & patiens recipit, vna prorsus atque eadem est, quemadmodum & donum, quod alter amico suo dat, & alter accipit. *Actionem & passionem non esse formas oppositas.*

Ad quintum & sextum, fatemur, omne accidens, si tamen sit verum accidens & non potius substantia more accidentis concepta, denominare subiectum aliquod, cui inhæreat; non tamen illud denominare oportet omnino, sed certa aliqua: quemadmodum locus, etsi denominat [illegible] circumstantem, cui inhæret, non tamen illum denominat locatum, sed locantem. Sic igitur actio transiens, etsi denominat rem diuersam ab agente, cui inhæret: non est tamen necesse, vt eam denominet agentem, sed satis est, si modo aliquo, nempe patientem. *Accidens non semper denominat subiectum cui inh.*

Ad vltimum dicendum, Ipsum quoque Aristotelem negare, omnem actionem esse in eo, quo agit. Expressis enim verbis sic scripsit 3. Phys. t. 3. text. 20. *Atque, alicuius actionem in alio esse absurdum est.* & paucis interpositis, *Nec prohibet, inquit, vnum duorum eundem esse, &c.* In nihil porro Aristotelis sententiæ aperte repugnat, quam actionem transeuntem, [illegible] operatum, in agente esse, vt subiecto. Quod vero ad D. Thomam attinet, dico, eum in loco citato secunda Secundæ q. 20. art. 4. loqui de actione & passione, quatenus altera intrinsecum est mala moraliter, altera bona, nempe de voluntate inferendi & sustinendi iniuriam: necesse est enim vt actio huiusmodi sit in agente, velut in Iudæis Christum dominum crucifigentibus, quemadmodum passio in patiente, proinde ipsum externum patiendi motum denominari malum, quatenus a mala voluntate infertur, bonum autem, quatenus a bona suscipitur. *Ex Aristotele actio transiens non est in agente.* *Explicatur D. Thomæ locus.* *Actio quatenus mala moraliter est in agente.*

Nihil etiam refert, quod ille locus ponitur

A circa creaturas dicitur, & vel esse fruitur, & inesse illum agenti, sicut accidens subiecto loquatur enim de actu sive per veram inhaerentiam, sive per denominationem, ad eorum placita qui [illegible]: *Et vero etiam novem praedicamenta accidentium complectuntur* [illegible] (ut patet ex iis quae dicta sunt q. 3. praecedentis sect. 5.) [illegible] est, eorum plerique extrinsecus denominant, & ex ratione accidentium participant suo modo partim [illegible] *ex natura accidentis* [illegible], ut *continetur* sub substantia mere accidentium circumpositas. Si enim de vera inhaerentia loqueretur, apertissime sibi repugnaret, qui saepe (ut patet ex locis allatis sect. praecedente) cum Aristotele negat actionem, qua aliquid movetur, immanentem esse, ut subiecto.

B

Actionem esse nobiliorem potentia, in quibus & quomodo intelligendū.

Cum autem docet, ubi actio distinguitur a potentia activa, nobiliorem esse actionem potentia, non loquitur de potentia activa per actiones mere transeuntes, cuiusmodi potentiae sunt calor in calefaciendo, & frigus in frigefaciendo; sed de iis, quae activae sunt per actiones natura sua immanentes & vi naturali transeuntes, seu, quod idem est, immanentes quoad subiectum, & quoad effectum transeuntes: cuiusmodi potentia est appetitus animalium sive rationalis, sive rationis expers in movendis membris ad motum obedientibus. Nam actio mere transiens non potest esse nobilior ipsa potentia, a qua procedit, ut calefactio ligni calore ignis, quae autem est transiens quoad effectum, & immanens quoad subiectum, si distinguatur quidem ea natura sua a potentia, ut in creaturis, semper est nobilior quam potentia, a qua procedit, ut actio voluntatis, quam ipsa voluntas: si autem non distinguatur, quod in solo Deo accidit, non potest esse nobilior: quia identificatur cum potentia, a qua nostro intelligendi modo procedit.

Actionem creandi esse in creaturis quo pacto sit exponendum.

Denique, ubicumque ille docet actionem creandi & quascumque alias, quibus in creaturis aliquid agit, esse in Deo, non in creaturis; loquitur quidem de actionibus transeuntibus, verum non de transeuntibus quoad subiectum sed quoad effectum. Quod si mentem intelligas, videtur, non esse negandum, neque id voluisse D. Thomam negasse, actiones mere transeuntes, quibus Deus aliquid in creaturis operatur, ut motum coeli aut lapidis, inesse in ipsis rebus patientibus, sed non [illegible]. Sequitur illum absolute, actionem mere transeuntem non esse actum & perfectionem rei per se Dei agentis, quasi divina potentia per huiusmodi actiones reducatur e potentia in actum, quemadmodum reducuntur potentiae creatae, sed reputandum esse ad illas divinae voluntatis praedicatum, quae aeternitatem, & nequaquam immutabilem [illegible] quae [illegible] esse tantum, siquidem eo tempore, quo Deus ab aeterno statuit hoc vel illud productum iri, sine ulla ipsius mutatione hoc vel illud producit. Has ergo actiones, quae immanentes sunt natura sua, transeuntes autem virtute & efficacia, intelligit D. Thomas in Deo agente esse, non in creaturis in quibus operatur.

Utrum sit in Deo potentia executrix, quae ratione a divina voluntate distinguatur.

SECTIO IIII.

Durandi opinio affirmans.

D. Thomas negans.

Argumenta pro parte affirmativa.

C EX his intelligi potest, quid dicendum sit ad eam quaestionem, sitne in Deo praeter intellectum & voluntatem potentia executiva, quemadmodum in nobis: tametsi non ea ipsa, ut in nobis est, sed ratione distincta. Durandus in 1. d. 38. q. 1. cum aliis quibusdam partem [illegible] esse. D. autem Thom. 1. lib. contra Gent. c. 23. Scotus in 1. Sent. d. 37. q. unica, & Caietanus in Commentariis 1 part. q. 25. ar. 1. & alii plerique sentiunt non esse distinctam.

D Partem affirmativam haec argumenta confirmant. Primum, quia actus intellectus & voluntatis non attingunt realiter obiecta, sed intentionaliter tantum. esse enim intellectum aut volitum, non est reale aliquid in re intellecta aut volita, sed denominatio extrinseca ab actu intelligendi & volendi, aut relatio rationis resultans in obiecto ex actu intelligendi aut volendi, cum interim actus potentiae executivae realiter in ea agat suum obiectum.

E Deinde, quia actus intellectus & voluntatis sunt ex ratione sua immanentes, actus autem executivae potentiae ex ratione sua transeuntes.

Tertio, quia quem ordinem in creaturis habet intellectus, voluntas & potentia executiva secundum rem, eundem habent in Deo secundum considerationem nostram. in creaturis autem haec tria sunt distincta realiter, atque adeo inter se ita ordinata, ut intellectus primo ea quae facienda sunt, deinde voluntas ea eligat, ac denique potentia executrix ea constituat, sive quovis alio modo ad esse perducat. igitur [illegible] distinctionem, eundemque ordinem constituere oportet considerationem nostram in intellectu, voluntate, & potentia executiva Dei.

Postremo, quia potentiae distinguuntur per actus, actus autem intellectus & voluntatis &

& potentiæ executiuæ respectu causarum, A quæ ipsæ in [illegible] distinguamus, si secundum considerationem nostram; ergo & intellectum, voluntatem & potentiam executiuam.

Pars negatiua probatur.

Pars tamen negatiua his rationibus probatur. Primum, quia voluntas Dei est efficacissima, non esset autem etiam considerationi nostræ efficacissima, si cogitaremus eam quasi expectare aliam potentiam ad executionem eorum quæ vellet. B

Tertio, quia sit potentia executiua a voluntate.

Deinde, quia vbi potentia executiua est limitata, ibi necesse est eam poni distinctam a voluntate, quæ in creaturis etiam suo modo illimitata est; multa enim volumus, quæ nullo modo possumus; at vbi executiua potentia illimitata est, quod in Deo contingit, ibi non est opus, vt eam a voluntate distinguamus.

Tertio, quia in diuinis non nisi præstantissima ponenda sunt: est autem præstantius C & diuina natura dignius, quod ipsum velle diuinum sit ex se executiuum omnium, quæ vult, quam si dicamus esse tantum directiuum & imperatiuum. Illud autem diuina Scriptura satis videtur significare, cum omnia quæ fiunt a Deo, soli diuinæ voluntati attribuat.

Etiam in nobis voluntas & appetitus sensitiui suo modo executiui.

Postremo, quia in nobis etiam voluntas ipsa imo & appetitus sensitiuus sunt potentiæ ex ratione sua executiuæ vtpote motiuæ, D quæ potentias motiuas inferiores mouentes, & applicant ad opus, vt superius sect. 2. dictum est. Neque enim ad hoc motum ponendæ sunt aliæ potentiæ executiuæ mediæ inter voluntatem appetitumque sensitiuum & inferiores potentias motiuas: alioqui ad eas modi mediis potentias applicandas ad proprias operationes, & suo modo mouendas, oporteret alias medias executiuas potentias ponere, & alias rursus ad illas, sicque in ponendis potentiis executiuis nullus esset finis. E Si ergo in voluntate creata, & in appetitu etiam sensitiuo tanta est vis, vt per has actiones immanentes suo modo agant aliquid extra se, cur non sit tanta voluntati diuinæ tribuenda, vt ex ratione sua peculiari, omnia quæ vult, agere atque exequi possit, nec sit opus ad eam rem alia potentia, vel sola consideratione ab illa distincta?

Obiectio.

Dicet fortasse aliquis, esse in anima nostra F quandam potentiam immaterialem, quia ipsa indiget, vt cum fuerit a corpore separata, possit mouere corpora, quibus vti velit, siue ad repræsentandam personam propriam suppositi vita functi, quod plerique maiorum Samuelem fecisse credunt, siue ad [illegible] & [illegible] non probabitur historia [illegible], quæ volunt animas a corpore separatas

clarius [illegible] A quæ [illegible] appetere [illegible] organicas [illegible] non necesse esse, [illegible] voluntas [illegible] mouens [illegible] *Caiet. D. Thomam 2. 2. quæst. [illegible] art. 4. & quæst. 1[illegible] art. [illegible] Aug. lib. 2. ad Simplicianum q. [illegible]*

Sed respondendum est, non esse quidem *Potentiam* B *negandam animæ nostræ vim potentiam, exercentem* cum sit per se subsistens, & operatiua extra *immobiliter* corpus, nec tamen eosdem motum videatur, *dum anima* vt cum a corpore separata fuerit, careat ea *nostra con-* *ditione* mouendi corpora, quæ subsistentia *eandem* corruptibilibus quantumuis abiecta [illegible] *esse*. *est*; quo pacto & Samuelis & Moysis animæ, vt si peterent simulachra quibusdam ad repræsentandas illorum personas accommodata, illa, vt ageret cum Saule non longe a C montibus Gelboe, hæc, cum Christo Domino in monte Thabor. Quia etiam post assumptionem corporum adhuc erit vim tamen facultatem in beatis, cum sit illorum status conuenientissimus, vt in quo animæ plane sublimet corpus, eiusque conditionem participet. Ea vero potentia vsus est Christus *Christus Dominus* Dominus, cum post resurrectionem non *Dominus* progressio mora, quæ sit organicarum [illegible] *post resurre-* calium ministerio, sed subitanea: & tamen *ctionē quo-* D seu corporis, qui alia potentia ab organicis *modo varia* indiget, transitu eorum diuisionum cuncta *loca pera-* in varia loca se conferebat. Quia etiam sæpe *grauerit*. vt videtur in diuino Eucharistiæ sacramento, velut cum ex altari ei piarum S. Bonauenturæ, reuerentiæ causa celebrare non audentis, & aliorum quarundam sanctitatum feminarum, sacram synaxin ingenti affectu exoptantium se transtulit. Et Romæ in *Christi Do-* templo beatæ Pudentianæ virginis de manibus indigni [illegible] sacerdotis se sustulit, & sacra hostia motu lapidei altaris an- E *minus in Eu-* *charistia sa-* *cramento* gulum adesse, cuiusque figuram effigiens (quem *mirabiles* vidimus) in marmoreo pauimento, quasi i- *operationes*. gnito ferro impressam reliquit. Neque enim in hoc genere operatur, vt sacra hostia, vel ab angelo, vel immediata Dei actione deportaretur, cum Christus Dominus humana prædicta potentia virtute ad eam rem vti potuit.

F Verum enim potentiæ vsus non est necessarius homini in hac mortali vita, cum sit vel sint potentiæ motiuæ materiales, siue organicæ ad mouendum se & alia corpora, quibus vti velit: quemadmodum sunt in aliis animantibus, quæ non est nostrum, sed maiorem sæpe vis habere ad eum motum & in se, & in alia robur exhibentibus; certe tamen nullam motiuam potentiam in sola anima

voluntatem habere possint. Itaque ea potentia, nisi est sine anima separata, & corpori etiam glorioso communicata; in nobis tamen [illegible] est, dum huius [illegible] conficimur. Quare ad id quod obiiciebatur, illud primum respondendum est, non esse in nobis aliam eam potentiam in hac vita: quandoquidem non per eam applicamus potentias organicas ad opus, sed per voluntatem appetitumque sensitivum.

Christum esse [illegible] in vita mortali. Prior solutio. Posterior solutio.

Deinde dicendum, etsi ea nunc viveremus, quemadmodum Christus Dominus [illegible] videtur [illegible] cum quasi in templo se a conspectu patrentium abscondit: *Lucae 4.* sive cum vir factus in montis supercilio e manibus Nazarenorum elapsus est. *Lucae 4.* quod Scotus in 4. *sent. dist.* 10. *quaest.* 7. animadvertit, & nonnunquam sancti homines singulari privilegio id consequuntur; tamen in illis nihil aliud esse, quam applicationem passivam [illegible] potentiae ad motum, quae applicatio ab alia potentia, quam a voluntate fieri nullo modo posset.

Ita patet voluntatem quoque nostram, & [illegible] utrumque appetitum esse suo modo potentias executrices, non [illegible] tamen quae [illegible], sed applicationis potentiarum motivarum [illegible] ad suas actiones. Quo autem pacto voluntas & appetitus sensitivus eiusmodi potentias moveant, ut loquitur Aristoteles, sive ad opus applicent, [illegible] est. Illud [illegible] se habet, nec voluntatem, nec appetitum sensitivum indigere in nobis alia potentia executrice ad applicandas ad propria opera [illegible] suas potentias motrices, ut inde [illegible], multo minus esse divinam voluntatem indigere alia potentia vel sola ratione a se distincta, ut [illegible] se, quae vult, exequatur [illegible] actione [illegible]. Deus [illegible] causalis, quam voluntas & appetitus [illegible] in potentiis [illegible].

Refellitur [illegible] de hac re dissentientium [illegible].

Tertia aliorum sententia.

Erunt fortasse qui propter rationes affirmantis partis fateantur dandam esse in Deo potentiam executricem ratione distinctam a potentiis intellectus & voluntatis, & tamen propter rationes negativae velint non esse distinctam ab ipsa voluntate, sed esse ipsam divinam voluntatem practicam, qua Deus omnia efficere [illegible]; hoc pacto [illegible] distinctionem intellectum, voluntatem & potentiam executricem, & [illegible] tres, ut cum [illegible] eadem cum prima & secunda, ita non esse omnino distinctam a secunda [illegible], quippe quae [illegible]. Sed [illegible] vera, quia omnia quae de voluntate divina efficacia diximus de actu practico intelligenda sunt. Verum non recte dicent.

Refellitur.

Primum, quia actus huius potentiae non habet operationem aliam potentiae, sed [illegible] actus [illegible], ut patet in creatione, ex [illegible] ad creaturas consideratione [illegible]. Deinde, quia actus practicus divinae voluntatis non est [illegible] rationem actus, sed multiplex etiam ratione effectuum eiusdem speciei, potentia autem executrix [illegible], quae eiusdem speciei sunt, non multiplicatur ratione, sed [illegible]. Alioqui quot sunt actus, tot essent potentiae, quod pugnat cum ratione potentiae. Postremo, quia tam in nobis etiam (ut dictum est) ipse utriusque appetitus potentiae sint executrices applicationis [illegible] facultatum motivarum ad suas operationes, nec dicamus actus ipsorum appetituum esse potentias, eisdem [illegible] est non negandum, ipsam potentiam divinae voluntatis habere rationem potentiae executivae omnium divinarum actionum transeuntium, [illegible] solis actibus illis [illegible].

Conclusio quaestionis. In divinis non esse potentiam executricem [illegible] potentia divinae voluntatis.

Patet igitur ex dictis, non oportere aliam potentiam executricem constituere in divinis praeter ipsam potentiam divinae voluntatis. Nam, cum actus practici illius [illegible] sint immanentes, [illegible] nullo modo applicatio; non deficit est, quam voluntas divina, ut voluntas est, sit etiam potentia executrix omnium quaecunque efficit.

Diluuntur argumenta partis affirmantis.

Quare ad primum affirmantis partis argumentum, negandum est, actus practicos divinae voluntatis solum [illegible] ad [illegible] obiecta practica. Nam, etsi actus [illegible] nihil reale per se ponit in eo, [illegible] actus non practicus divinae voluntatis totam ipsam potentiam posuit in actum [illegible]. Ad secundum [illegible] practicos divinae voluntatis actus, transeuntes tamen esse [illegible] voluntatem, ut voluntas est, esse executricem applicationis [illegible] ad sua opera, ut non [illegible], divina voluntas veritas & perfectius id [illegible]. Ad quintum dicitur, actum potentiae executivae distinguendum ab actu voluntatis: non autem quolibet modo exequentis.

VTRVM PRÆDICAMENTUM Vbi omnibus rebus attribuantur.

QVÆSTIO IX.

Argumenta partis negantis.

Loci.

SECTIO I.

Pars affirmatiua quæstionis, & argumenta pro ea.

QVod attinet ad prædicamentum Vbi, hæc vtrum disputandum est, attribuatur rebus in mentibus, multa cum concepta, sunt pro parte affirmatiua hæc occurrunt argumenta.

Primum, quod ea, quæ nullibi sunt, neque in rerum natura esse videantur. Quæ enim in rerum natura sunt, quærere etiam inuenio & inuenio possunt: quæ autem inueniuntur, alicubi sunt inuenienda. Vnde & via dicitur ad inueniendum ea, quæ quæruntur: quod si via, ergo & vbi vis statuitur. Deinde, quod vel maxime videatur Deus alicubi esse, cum dicatur esse vbique: quod si Deus alicubi est, ac proinde huius prædicamenti attributionem suscipit, ergo multo magis cætera omnia, quæ finita sunt, & certis finibus circumscripta. Tertio, quod ea, quæ nullo modo possunt replere locum, alicubi etiam esse dicantur, vt puncta, lineæ, & superficies. habet enim situm punctum quidem in linea, linea vero in superficie, & superficies in corpore. quod est alicubi esse, quod si habent situm, ergo & locum. quandoquidem situs nihil est aliud, quam modus existendi in loco. Quod autem de his indiuisibilibus dicimus, de aliis etiam formis indiuisibilibus rerum corporearum dici potest: cum tamen non repleant locum, sint tamen alibi, vbi sunt substantiæ, quarum sunt formæ.

Negatiua pars argumentis.

Pro parte autem negatiua hæc itemsse offerunt. Primum, quod esse alicubi, & esse in loco idem sint; non omnia autem esse in loco, vel ex eo patet, quia locus (vt est apud Aristotelem 4. Phys. cap. 4. tex. 39. & in quantitatis) est superficies corporis ambientis, qua sola corpora comprehendi possunt. Deinde, quod Aristoteles plane asserat primo libro de Cœlo, cap. 9. tex. 100. substantias immateriales nec loco nec tempori subiectas esse. Tertio, quod nihil est in loco, nisi quod circumscribitur, vt dicunt, aut definitur. Deum autem nullo modo in loco esse posse. Non circumscribitur, quia sola ea circumscribuntur loco, quæ sunt commensurata loco, quod nec Deo, nec vlli substantiæ immateriali conuenit. Nec vero definitur, quia sola ea definiuntur loco, quæ ita in loco insunt, vt cum illum non impleant, quod de Deo dici non potest; quia immensus cum sit, ita est in quolibet loco, vt sit etiam in omnibus omnibus, quæcunque sint. Quinto, quod hæc sit vltimum ad caput, se ponitur, quæstio 7. sectio 1. & lectio octauo 8. caput 2. quæstio 1. sectio 2. liberum partim pro parte in prædicamentis, quod ipsum si verum est, sane non potest, vt prædicamentum Vbi Deo

A etiam attribuatur: quid enim est aliud, aut poni in hoc aut illo prædicamento, quam prædicamentum hoc aut illud exhibere?

Quædam de ratione confirmandæ veritatis.

SECTIO II.

Esse alicubi, quot modis sumatur.

B HÆc quæstio facile explicabitur, si quædam prius animaduertantur. Primum, esse alicubi nonnunquam improprie sumi pro eo, quod est esse in aliquo, quæ impropriè dicatur locus: quo pacto oculi dicuntur esse in capite, & forma in materia, & quæ quælibet in subiecto: qui modus ab hac disputatione excludendus est. Proprie vero sumi accipi, cum sumitur pro eo, quod est esse in loco proprie dicto, siue communi quidem, vt stella in domo, siue peculiari, vt aqua in puteo, C siue reali, vt in superficie continentis circumdantis, siue imaginario, vt vocatur, hoc est in spatio aliquo: quo pacto mundus est in eo spatio dimensione, quam occupat.

Quid sit esse in loco circumscriptiue.

Deinde, duobus modis aliquid dici solere esse in loco proprie dicto: vno circumscriptiue, altero definitiue. Illud dicunt (& recte scribunt) esse in loco circumscriptiue, quod ita est in illo, vt totum sit in toto & partim partes D suas aliud habeat per se partes extra partem, & per se commensurabiles loco, vt corpus vel prædicamentum quantitatis pertinent: item per accidens, vt materia & formæ circumscriptiones & accidentales, si diuisibiles sint ad dimensionem molis corporeæ; hæc enim omnes dicuntur esse in loco circumscriptiue partim per se, partim per accidens. Illud autem vocant definitiue esse in loco, quod ita est in illo, vt extra illum naturaliter non sit: quo pacto E non solum Angeli & animæ, quæ sunt in loco, circumscribuntur, sunt etiam definitione sed certa quoque omnia, vna excepto Deo Opt. Max. qui loco nullo definiri potest, vt in mu sit & in alio non sit. Addam, mihi porro videri, quia superuacaneum non est expandum, rem eandem etiam posse simul esse in pluribus locis etiam circumscriptiue, vt Scotus in 4. dist. 10. quæst. 2. & alibi. ibi, quæst. enim, & in 5. lect. 48. super canonem. Ochani in 4. q. 4. quæst. 4. Marsil. quæst. 7. Richar. quæst. 1. A. F lexan in sent. p. 4. quæst. 10. Alii, Gabriel in sent. Petrus de Alliaco in 4. quæst. 5. & alii valent.

Esse definitiue, quid sit.

Deum non definiri loco.

Rem eandem posse ferri in pluribus locis, & in vno plura.

Sed, vt obiter moueam, hæc diuisio non dicitur complecti vt extra omnes modos essendi in loco proprie dicto, non solum quia corpus ipsum non mouetur, quo Deus est in loco, vt infrum in modo, est, sed etiam, quia si res eadem ponatur circumscriptiue...

diuersa ponatur in pluribus locis, in nullo tamen erit definitiue, quia in illis [illegible] vno eorum, vt sit etiam in aliis, cum tamen huius diuisionis membra definitiue ita velint distinctum esse intelligendum, vt Deo excepto, quicquid in loco est, aut circumscriptiue sit in eo, aut definitiue. Nec satis est pro [illegible] dicere, quod cum res creata est in pluribus locis, non sit in illis [illegible] naturaliter. Nam, si esset in vno loco naturaliter, & in alio supernaturali virtute, non erit saltem in posteriori definitiue, quia ponitur esse in priori naturaliter, & quia in priori recte dicitur esse definitiue, quia parum refert, quod in posteriori sit supernaturali virtute, vt dicatur definita & limitata ad priorem locum. Quod si nomen loci absoluatur a numero, ita vt omnes loci, in quibus res est, computentur pro vno, resque dicatur esse in omnibus simul definitiue, quod ita sit in illis, vt non sit extra illos: [illegible] particula *naturaliter*, quam adiiciunt: deinde facile concedetur Deum esse definitiue in loco, quia ita est in omnibus, vt non sit extra illos.

Vera diuisionis explicatio.

Si ergo diuisio haec existendi in loco proprie dicto probanda est, ita sane est intelligenda, vt quicquid in vno tantum loco finito est, sit in illo aut definitiue tantum (hoc enim [illegible] est esse in vno tantum loco) aut etiam circumscriptiue, hoc est, ita vt totum sit in toto, & pars in parte. Quo iam modo primum quidem excluditur Deus a diuisione ipsa, vt non sit mirum, si non comprehendatur in membris diuidentibus.

Deinde, auffert praedictam angustiam, si res eadem quocumque modo ponatur simul in pluribus locis, dicemus enim in nullo eam esse definitiue, quod in alio etiam existat. Quanquam quia certa locorum multitudo, si res [illegible] pro vno loco haberi potest: poterit illa dici in omnibus [illegible] definitiue esse, quia non sit in aliis ab illis.

Deum vt possit dici esse in loco [illegible].

Postremo, non negabimus, Deum esse in loco, ne cogamur illum aut circumscriptiue, aut definitiue in eo esse concedere; sed vel dicemus, esse in vno infinito, si tenemus id, quod verius esse credi debet, Deum in infinito etiam spatio vltra coelum existere: vel in pluribus finitis, si locum in nomine Aristotelico intelligamus, vt hac ipsa quaestione sect. 4. ostendetur. Quod si quis teneat, Deum non esse extra mundum [illegible] quod a nobis [illegible] dicemus tamen negandum Deum esse definitiue in spatio mundi, quia [illegible] non est, [illegible] illud solum intelligi [illegible] definitiue esse in loco, quod ita est in loco vno, vt [illegible] non sit in alio: quae additio necessaria non est, si Deus est esse in quolibet spatio, seu pleno, seu vacuo.

Immobilitatem esse de ratione loci.

Postremo, illud in memoriam reuocandum est, quod ad caput decimum quintum, q. 1. sect. 2. explicatum est, de ratione loci esse immobilitatem, eamque ab immobilitate spatii [illegible], quod idem semper est, neque vlla ratione mutari potest: quod tamen dicere non possumus de continentia illa, siue de centro mundi, siue de coeli superficie, siue de quacumque alia, quae veram rationem rei habeat. Quod cum ita sit, necesse est dicere, id, quod quasi formale est in loco Aristotelico, lib. 4. Phys. cap. 4. text. 41. & sequentibus, qui immobilem superficiem corporis continentis esse definiuit, esse ipsam vere superficiei immobilitatem, seu potius ipsam spatii superficiem imaginariam, in qua vera loci superficies incidit: proinde solam superficiem spatii satis esse ad rationem loci, quemadmodum ad rationem motus localis, qui etiam in spatio omnino vacuo fieri potest virtute diuina, quamuis non satis sit ad rationem loci realis & Aristotelici.

Quid sit formale in loco Aristotelico.

Conclusio partis affirmatiuae, & vera circa eam sententia.

SECTIO III.

His positis dicendum est praedicamentum Vbi, siue loci, omnibus rebus attribui, quaecumque illae sint. Haec conclusio probatur. Nam, res corporis participes esse in loco circumscriptiue nemo dubitat, cum tamen molis corporeae partem habeant. quod idem dicendum est de tantum materia & formis diuisibilibus, siue substantiales illae sint, siue accidentales: nam etiam per se circumscribuntur loco, vt ipsa moles corporea, aut per accidens, & ratione illius, vt caetera diuisibilia substantiae [illegible] separatae, si quae sunt, itemque humana forma, & accidentia omnia indiuisibilia, etsi nec per se, nec per accidens sunt circumscriptiue in loco, sunt tamen definitiue. Intelligo porro, substantias esse *definitiue* in loco, siue diuisibiles, qui dicitur compositum, siue etiam indiuisibiles, quas simplices appellamus: ita tamen, vt cum in loco sint diuisibili, quolibet enim sit tota in toto, & tota in qualibet parte, quo pacto dicitur, anima [illegible] partibus [illegible] tota in quolibet eius parte. Denique Deum ipsum, etsi nec circumscriptiue nec definitiue in loco [illegible] esse potest, [illegible] in omnibus quae sunt.

Praedicamentum Vbi probatur omnibus rebus attribui.

Deus est in loco, quia est vbique.

Num res separatæ semper ac necessario sint in loco.

[illegible] quæri aliquis, num omnia semper ac necessario sint in loco. Quanquam enim de rebus materialibus & etiam partibus & accidentibus etiam dubitat propter quantitatem suam, qua afficiantur, de substantijs tamen separatis, & earum accidentibus non mediocris dubitatio extitit, num semper ac necessario sint in loco definitiue. Nam D. Tho. 1. p. q. 52. artic. 1. & D. Thomæ sectatores, Caietan. ibid. Capr. in 1. d. 2. q. 2. Ferrar. 3. contra Gent. cap. 68. & alij, volunt eas non esse in loco, nisi cum aliquâ operantur operatione transeunte; nec vero quâlibet operatione transeunte, contenti sunt, sed ea, quæ fit in loco, hoc est, quæ suscipitur aut procedit à re, quæ est in loco. fatentur enim, substantiam separatam non esse in loco per operationem transeuntem, nisi agat in rem, quæ est in loco, aut ab ea patiatur. Scotus verò in 2. d. 2. q. 9. Gabr. ibid. q. 2. Marsil. & Gre. Arimin. ibid. D. Bonauentura in 1. d. 2. artic. 4. Ocham Quodlib. 1. q. 4. Alens. in 2. d. 2. q. 4. & alij plerique affirmant, eas esse semper, ac necessario esse in loco, siue quid agant aut patiantur transeunter, siue nihil.

Negantem partem asserunt D. Thomas sectatores.

Affirmantē à Scoto & plerisque alijs defendi.

Argumentum præcipuum pro D. Thomæ sententia.

Argumentum præcipuum pro opinione D. Thomæ est, quia cum duplex sit quantitas, vna molis, altera virtutis; & res materiales sint in loco per contactum molis; consequens est, vt immateriales sint in loco per contactum virtutis at contactus virtutis est operatio procedens ab agente in aliud. quo fit, vt si res immateriales non agant aut patiantur transeunter, non sint etiam in loco.

Accedit auctoritas multorum Patrum, qui scribunt, nusquam fuisse Deum ante mundum conditum nisi in seipso. Ita Tertullianus aduersus Praxeam: Bernardus de Consideratione, & alij complures. Præcipuum vero pro Scoto argumentum est, quia res immateriales, quemadmodum & materiales, prius saltem natura sunt in loco, id est, præsentes loco, quam in eo operentur. non sunt igitur in loco per operationem, sed per suam ipsarum substantiam: nihil enim aliud esse potest, per quod sint in loco; ergo semper ac necessario.

Primarium pro Scoto argumentum.

Prima assertio.

SECTIO IIII.

IN hac controuersia illud nobis dicendum videtur absolutè, no dicam, à ratione alienum; substantias separatas nunquam esse in loco, nisi per operationem transeuntem, ita vt, si hoc pacto non agant aut patiantur, nullibi omninò sint.

Argumentum [illegible]

Primum, quia cum [illegible] separatum est, vt Bonauentura [illegible] [illegible] incorporea, tamen & dici & intelligi [illegible], quicquid est, alicubi esse, idque in spatio aliquo, aut spatij aliquis terminis [illegible], vt ipse etiam Aristoteles [illegible] libro 1. de Cælo, c. 9. text. 100. negat, substantias separatas esse extra cælum, et in loco à se [illegible] tamen ibidem [illegible] felicissimam per omnem sempiternitatem vitam [illegible] agere, nempe ab omni negocio curaque corporearum liberas. [illegible] enim, [illegible] plerasque in [illegible] occupatas sunt: plurimas esse tamen, quæ extra cælum felicissimo fruantur ocio.

Deinde, vt communiter loquamur, quid angeli commearet agere in cælo empyreo, vbi [illegible] Theologi, & quasi in patria degunt? Quid vero in inferioribus cælis, cum per eos ad terras descendunt? Quid denique in eodem templo aut domo, cum sæpe maxima eorum multitudo adest? Nam, quod quidam (in quibus est Capr. in 1. d. 2. q. 2.) dicunt, eos præsentia sua ornare locum, quemadmodum viri Principes & magnates suo consessu dicuntur ornare seu condecorare conuentum hominum [illegible], petitio est aperta, vt dicitur principij. de hoc enim dubitamus, per quam operationem transeuntem præsentes sint, sed ad operatione transeunte indigeat. Quod verum si excogitarent, satis esse ad eorum præsentiam, si [illegible] habeant intentionem circa locum cui præsident, aut in quo in Dei iussu habent [illegible], nihil habent momenti, dum enim operationem transeuntem exigerent, immanentem pro transeunte sumunt. attentio enim quantacunque & qualiscunque sit, semper est actio interna ac immanens. Mitto, quod attentio haberi potest re loco etiam distanti.

Iam Deus Opt. Max. ab omni æternitate reuera fuit in eo spatio, in quo mundum condidit in quo tamen nihil agebat, imo, & sic & semper fuit, ac est in infinito spatio, extra cælum, vbi nihil agit, nec aliter esse credendum. aliquid [illegible] locante et quiescente, tum creauit mundum, [illegible] acquireret, & [illegible] creauit alium, quod certe sine mutatione non loco in locum fieri nequit: & (quod est absurdius) [illegible] loco, si [illegible] dum hunc alio pro [illegible] localiter transferret, acquireret cum etiam ipse, ac si [illegible] quæreret continue aliud ac aliud spatium, quod ad verum motum localem satis esse ipsa [illegible]

Deum fuisse semper in spatio infinito extra cælum.

[illegible] sit extra [illegible]

[illegible] spatium [illegible] A [illegible] Deus [illegible], quam esset corpus [illegible] ut corpus [illegible] esse in [illegible] spatio, extra coelum. est ergo in illo Deus tamen [illegible] alio modo, quia corpus esset [illegible]. Deus tamen est sine extensione [illegible], corpore totus in qualibet eius parte. Addo non solum Deum esse immensum, quam [illegible] ut Deum [illegible] [illegible] modo coexistere tempori reali, quod B est in primo mobili, sed etiam coextitisse infinito imaginario praecedenti, & fore, ut coexistat infinito imaginario futuro: ergo & immensitate sua non modo esse in mundo, sed etiam in infinitis spatiis extra mundum. Hinc illud [illegible] Si Deus non esset alibi quam mundus foret, ut tam esset definitus in loco mundi: esset enim in eo & non in alio. Neque enim [illegible] videtur esse, quod oppositae opinionis auctores Argentina 1. d. 37. q. 2. Durand. C q. 2. Richard. q. 4. D. Thom. q. [illegible] & alii respondent, non recte dici, quod Deus possit esse in maiori. hac enim ratione [illegible] [illegible] esset definitus in aliquo corpusculo, quod minori aliquando sit futurum. Denique sunt multa Sacrae paginae ac sanctorum Patrum testimonia, & gravia nonnulla Philosophorum dicta, quibus Deus extra hunc etiam mundum ubi nihil creatum operatur, esse asseritur. Nã D 3. Regum c. 8. sic orat Deum Salomon: *Si caelum & caeli caelorum te capere non possunt, quanto magis haec domus quam tibi aedificavi?* Quae etiam verba in celebranda [illegible] beatae virginis usurpat Ecclesia dum canit: *Quem caeli capere non possunt, tuo gremio contulisti.* In libro quoque Iob cap. 11. sic ait Sophar Naamathites, ut immensitatem divinae maiestatis quasi rem certissimam declaret: *Nũquid vestigia Dei comprehendes? Excelsior caelo est, & quid facies? profundior inferno, & unde* E *cognosces? &c.* Esaias item c. 40. de Dei immensitate sic scribit: *Quis mensus est pugillo aquas, & caelos palmo ponderavit?* Dionysius item Areopagita Apostolorum aequalis in libro de Divinis nominibus cap. 1. ait: *Deum in mundo, & supra mundum, & circa mundum esse.* Lege eundem cap. 4. optime insuper Iustinum Martyr in libro de Quaestionibus Christianis a Gentilibus positis, cum inquit responsionibus ad easdem ibi scribit: *Deum quia* F *nullo circumscriptum est, hic est immensus, nec indigens caeli domicilio.* Athanasius Oratione de hoc in contra Sabellii gregales: *Neque enim, inquit, magnitudinem hoc tam spatiosum, quae capere possit Dei magnitudinem.* Origenes [illegible] verba illa [illegible] *Filii Dei & [illegible] etiam Domino* quae habetur apud

Deus quomodo sit aeternus.

Loca sacrae Scripturae probantia Deũ esse extra hunc mundum.

Patrum testimonia.

[illegible] sic ait: *Caelum & terram, superos & inferos [illegible] implet [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] magnitudine [illegible]* Hilarius in Psal. [illegible] verba: *[illegible] Deo [illegible] corporalibus, [illegible], [illegible] Deus [illegible], [illegible] [illegible] divina [illegible] [illegible]* Gregorius [illegible] [illegible] de Theologia, [illegible] Dei magnitudinem declarat, ut [illegible] mundi, nec [illegible] intra mundũ, nec [illegible] extra [illegible] se dicat, sed [illegible] & intra & extra per infinita spatia diffusum. Theophilus Alexandrinus [illegible] contra Christianam Religionem [illegible]: *Deum, inquit, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]* [illegible] mundum [illegible] *Dei magnitudinem [illegible]* *Deum, inquit, & terram [illegible] C [illegible] & [illegible], &c.* [illegible] Spiritu [illegible] *[illegible] [illegible] corporibus [illegible] [illegible]* Chrysost. in c. [illegible] *Deus [illegible] [illegible] [illegible] praesens est [illegible]* in 2. cap. epist. ad Colos. Denique D. Augustinus libro undecimo de Civitate Dei, cap. 5. omnium clarissime rem hanc explicat: *Quaerunt enim Philosophi, cur Deus certo tem-* D *pore statuit mundum condiderit, hanc similem quaestionem eluunt: Cur potius in hoc spatio, quam in aliis in iis, quae sunt extra caelum:* & paulo inferius: *An forte, inquit, substantiã Dei, quam nec determinant, nec distendunt [illegible] sed [illegible] sicut de Deo sentire dignum est, fatebuntur in corporea praesentia ubique totam a mundi [illegible] extra mundum spatia absentem esse [illegible], & [illegible] [illegible] in comparatione illius infinitatis tam exiguo loco,* E *in quo mundus est [illegible] [illegible] [illegible]* [illegible] in quo, *respondent de infinitis extra mundum [illegible] ab opere Deus [illegible], [illegible] [illegible] de infinitis ante mundum temporibus, [illegible] ab opere Deus [illegible].* Haec omnia Augustinus. Lege etiam si placet caput quintum libri septimi Confessionum, [illegible] Manichaeorum [illegible], [illegible], ut Dei corporalitatem [illegible] [illegible] F creatam omnia in eo quasi spongiam in medio maris [illegible], & [illegible] spatiis circumscriptum depingit. Ex quibus patet, non solum quid in hac re Divus Augustinus senserit, sed etiam quid Philosophi, qui de Deo digne loquebantur, senserint, credidit, seu potius ut sapienter in ea disputatione posuerit. An vero placet hoc [illegible]

Creatura omnia in Deo [illegible].

Mercurii Trismegisti in hanc sententiam sententia. Deus quid sit circulus, sententia.

loco afferri possent: nullas tamen rationes di- A
cimus in eius sententia appositas quam Mercurius, qui a magnitudine sapientiae Trismegistus, hoc est, ter maximus appellatus est. Fertur enim dixisse: *Deum esse circulum, cuius centrum ubique esset, circumferentia vero nusquam.* Circuli nomine velut summam eius perfectionem significavit: *habentem vero ubique centrum*, quia ubique est perfecte, hoc est, ubique totus, vel quia a quovis puncto B
spatii, in quo Deus est, protenduntur lineae in quamlibet partem, omnes erunt suo modo aequales, id est, infinitae. Denique *nusquam habentem circumferentiam*, quia nullo termino praefinita eius definitur: quod tamen de nulla re incorporea creata dici potest. Siquidem materiam informat, ibi tantum est, ubi est materia: sin vero per se subsistit, non excedit: sicut [illegible] sphaeram. Sed potest Deum esse extra caelum, ubi nihil operetur [illegible] C
etc. Mercurium autem ipsum vide in libro de Mundo ad Asclepium, & Alexandrum Alens. 1 p. q. 13. membr. 3. & Mai. in 1. dist. 37. q. 2. ubi hanc nostram sententiam tenent.

Quod autem superius sect. 3. ex Patribus allatum est, Deum ante mundum conditum nullibi fuisse nisi in seipso, de ac similia in re aliqua vera dictum esse intelligendum est: tamen in impropria locutione, quia nihil proprie dicitur esse in seipso. Haec cum ita sint, D
vel hoc uno argumento patet, saltem non omnes separatas substantias ea sola ratione esse in loco, quia in eo operentur.

Quatuor aliae assertiones.

SECTIO V.

Assertio, substantiae separatae non esse in loco per seipsas.

Illud etiam probandum non est, substantias separatas esse in loco per seipsas, siquidem ipsae sibi dicantur esse rationes existendi B
in loco, ut est moles corporea substantiis materialibus, hoc est, ita, ut quaeque substantia separata certum sibi spatium ita vendicet, ut naturaliter nec in maiori, nec in minori esse possit: quemadmodum substantiis materialibus ratione suae extensionis corporeae nec maiorem locum naturaliter, nec minorem occupat. Est enim D. Thom. 1. p. q. 82. art. 2. Ocham. quodl. 1. q. 4. Greg. in 2. d. 2. q. 2. Mai. in 1. d. 37. q. 4. aliorumque communis omnium excepto Scoto F
in 2. d. 2. q. 6. Theologorum sententia substantiam separatam, esse naturaliter non posse esse in loco quantumcumque magno, posse tamen esse in quantumvis exiguo spatio, atque adeo (quod vel ipse Scotus concedit loco puncti etiam) indivisibili, hoc est, inter quaslibet partes quantitatis & spatii immediatas. Neque vero hac ulla est inter Theo-

logos, qui quidem sententiam [illegible] tenuerit.

Assertio, [illegible] substantia separata per [illegible] in loco [illegible].

Iam & illud absurdum est, dicere, non esse quaerendam aliam rationem, per quam substantia separata sit in loco, nisi ipsam eius existentiam in loco. Sunt enim nonnulli recentiores, qui hoc suffugium invenerunt, mirenturque cur hactenus causa fuerit de hac re controversia, cum res sit apertissima, quam et de ea disputari debeat. B
Ut enim ratio, per quam res est alba, nulla est alia, quam ipsa albedo: ita volunt, nullam quaerendam esse aliam, per quam substantiae separatae sint in loco, nisi ipsam existentiam in loco: sive realiter loquantur, ipsam applicationem ipsarum ad locum. Sed non vident, dupliciter esse rationem formalem, per quam aliquid alicui convenire dicatur: unam, ex parte praedicati, quae semper eadem est ex natura rei cum ipso C
praedicato: quo pacto ratio formalis, cur aliquid sit album, est ipsa albedo, & cur sit in loco, ipsa existentia in loco: nec de hoc quisquam nisi puerilior, dubitaret: alteram ex parte subiecti, de qua graves saepe incidunt dubitationes, quandocumque ipsum per se subiectum non videtur esse satis, ut sibi vendicet praedicatum: quo pacto dicimus equum esse locomotivum, quia appetitivum, & appetitivum quia apprehensivum rei absentis. Hac igitur D
de causa, cum in substantia, quatenus substantia est, non appareat ratio, per quam ipsa sit in loco (neque enim substantia, ut substantia est, sibi videtur vendicare locum) merito quaerunt Philosophi rationem formalem ex parte substantiarum, per quam ipsae sibi locum possideant: & facile invenientes molem corpoream, per quam corporeae sint in loco circumscriptive, sapientes pergunt quaerere, per quid incorporeae sint in loco definitive, quando circumscriptive in loco esse non possunt. E
Quam quaestionem non est mirandum, cur aliter sentiant: mirandum magis, non desse qui in quaestione adeo controversa tam facile rem transigant, neque ullam difficultatem sentiant. Itaque qui in hac disputatione concludunt, rationem formalem, per quam substantiae separatae sint in loco, esse ipsam existentiam loco, sive applicationem earum ad locum, & in circulum vagantur, & in inepti- F
uns tautologias incidunt. Quod eorum aliqui respondeant, non idem esse applicationem substantiarum ad locum, atque existentiam earum in loco, ac idem pro ratione assignant [illegible] quidem. Siquidem nomine applicationis intelligant actionem applicandi, quaecumque illa sit, quae relationem, quae consurgit ex coniunctione substantiae cum loco, utraque applicatio prius modo [illegible]

In substantia quatenus substantia est, non apparet ratio, cur sit in loco.

possit esse ratio formalis existendi in loco: A quippe quae est tanquam actio substantiae [illegible] existentis in loco, id est quasi via ad acquirendum locum; positioni vero modo applicationis sequitur ipsa existentia in loco, et [illegible] & causis aliis à priori esse non possit, quam tamen hoc loco quaerimus.

Tertia assertio, substantiam separatam esse ante de se ipsis, quatenus nihil ita sunt in loco.

Illud porro asserimus, substantias separatas esse non semper per se ipsas, quatenus actu existentes in loco, hoc est, ita esse, quasi sint in loco, aut alibi esse possint; quod intellige absolute, et absolute in metaphysicum [illegible]. Probatur autem assertio, quia cum nulla appareat ratio, cur substantiae immateriales sint in loco propter suum esse, sed propter aliquam operationem, neque illae egeant loco propter operationem immanentem, ut constat, neque vero propter transeuntes illas, quibus aliae agunt in alias, aut patiuntur ab aliis, cum ex se non videantur indigere loco: tunc quidem esset, ut loco indigeant propter eas operationes transeuntes, quibus agunt aut patiuntur in loco, hoc est, in res, vel actiones, quae sunt in loco, & quae immediate immediatione suppositi, necesse est enim, ut ea, quae hoc pacto agunt & patiuntur, simul sint, hoc est, in eodem loco, aut saltem in proximo & immediato, ut habet communis Philosophorum, D. Thomas 1. p. quaest. 8. art. 1. & 2. contra Gentes, cap. 68. & communis aliorum, cum Aristot. lib. 7. Physic. capite 2. text. 10. & sequentibus, & toto cap. 4. item lib. 8. Physicor. cap. 2. tex. 5. sectione praecedenti, sufficiat. Cum ergo substantia separata propter has tantum operationes indigeat loco, hoc ipsum, quod est, eas esse activas aut passivas hoc operationis genere, assignandum est ex parte ipsarum pro ratione formali existendi in loco. At Deus Opt. Max. cum infinitam habeat vim agendi in loco, nullumque spacium designari possit, quod extendere agendo non valeat, ex illo quod extendere agendo non valeat, ex illo necessarium est ut omni spatio adsit: quod non possit, ut plus in eo est, quidem sit non possit, ut plus in eo est, quidem [illegible] patet. Caeterae vero substantiae separatae, quia finitam habent agendi virtutem, nec totum spatium agendo possint excedere, sunt illae quidem necessario in aliquo loco propter agendi vim: quae nec naturae postulat, ut cum natura à principio agere in loco possint, aut in se ubi secundum creationem sint in loco. Verum, quemadmodum sunt maximae locorum, in quo acutus quisque operari possit, ita datur minimum, in quo ex illis quaecumque dicerent substantia illa, in qua posset operari quando quidem intelligentia, quae primarium obstaculo erit regis, ita videtur esse posse in tanto spacio, quantum est piramis mobile, etiam sine

Cur Deus sit ubique.

Dari maximum locum, & minimum, & operationem substantiarum separatarum.

Quorum, unde illud movens, & tota per ipsum ipsi distenderet, et quadam modo extenderet. Est autem spatium, quod in quoque est, quo in eadem actione, in quo creationem collocat. Denique vero illud, quod quamque occupare valet, non excedendo tamen minimum, in quo esse possit, cum sufficienter possit operationem exercere.

Quarta assertio, substantias separatas semper ac necessario esse in loco.

B Denique illud concludimus, remota debitae dictae limitationem, substantias separatas semper ac necessario esse in loco, quia ubi possunt vires operationes in motibus: in ipsis separatis, quae creatae sunt, etiam praeternaturaliter. Intellige autem nomine vim activam, & potentiam passivam: non quoniam aliquam aliquid habeat substantiam, sed ipsam substantiam, quatenus est principium activum aut passivum operationum in loco, seu, quod C idem est, operationis materialis; quandoquidem, ei tamen qualitas tollatur, adhuc tamen substantia, quae primo activa aut passiva est talis operationis, esset in loco. Neque obiicias, fore illo modo, ut si sit substantia esse, praedicto modo activa aut passiva, non esset etiam in loco, ac proinde non necessario esset in loco. Imo enim patet, hypothesim esse impossibilem, sequentem impossibile esse, non esse substantiam in loco. Atque ita bonum suum recte concludit ratio Scoti superius secti D 3 adducta.

Obiectio.

Occurritur obiectioni.

Quod si quis quaerat, cur non dicamus cum Scoto, ipsam substantiam per se esse rationem formalem, cur ea sit in loco, cum omnis substantia ea se sit activa aut passiva in loco: respondendum, causam esse, quia licet omnis substantia hoc modo activa aut passiva est, tamen ipsa ratio substantiae non id explicat, sed tantum quod per se ipsam non in alio existat: nos autem quaerimus rationem formalem, quae aperte cognoscamus, cur substantia sit in loco.

Cur substantia non dicatur esse ratio formalis existendi in loco.

Occurrit aliis quibusdam opinionibus.

Sectio VI.

TRia tamen sunt, quae contra ea, quae dicta sunt, proponi occurrunt. Unum est, quod veteres Theologi, D. Thom. 1. p. q. 52. a. 2. Henric. de Gand. quodl. 6. q. 9. & quodl. 4. q. 33. & alii, non per principium agendi aut patiendi in loco, sed per ipsam actionem possessionem, substantias separatas in loco esse definiant. Ab eo enim, quod si per principium agendi per potentiam, agens aut patiens in loco diceretur esse in loco, cum tamen quaeque possit agere in pari in quovis loco, esset inde etiam quaeque in omnibus locis, ac proinde

[illegible] posse esse in [illegible] quanto operari possit.

[illegible] A quam aliquam, quae opinio tribuitur [illegible] Durando in primo d. 37. q. 1. quam in hoc parum tuli. Tertium, quod hoc pacto non dicantur substantiae materiales dicantur esse in loco per quantitatem. Nam si primum potentia agendi patiendive in loco, satis est ut ponatur substantias immateriales in loco, cum materiales quoque substantiae huiusmodi habeant primam potentiam etiam ipsae in loco per principium agendi aut patiendi, non per quantitatem. B

Solutio primi argumenti [illegible] Theologorum.

Verum, haec non admodum difficile dissolventur. Nam ad id, quod primum obijcitur, triplici expositione respondere potest. Quod enim veteres Theologi aiunt, substantias separatas per operationem transeuntem, eamque materialem in loco esse, sic potest intelligi, ut loquantur de operatione, velut de causa finali, aut quasi finali. Substantiae enim separatae vi [illegible] operationum immanentium, nec etiam quarumvis transeuntium, sed earum tantum, quae in res materiales exercentur a materialibus proveniunt, loco indigent. C

Secundum. Substantias separatas per operationem in loco esse quomodo dicatur.

Aut certe sic potest accipi, ut loquantur de existentia in loco per contactum. Cum enim duplex tantum sit contactus, alter scilicet, qui proprie dicitur, alter virtutis, qui improprie ac metaphorice. Si substantiae quidem separatae sint in loco per contactum aliquem, & non modo per [illegible] substantiae, oportet, ut sint in eo per contactum virtutis, non quemlibet tamen, sed aliquem operationis materialis agendae aut patiendae, ad quam solam exercendam opus est loco: nam per contactum molis in loco esse non possunt, cum molem non habeant. Atque hoc pacto intelligi potest ratio D. Thomae superius secundo allata, ut recte colligat substantias separatas non esse in loco, nisi per operationem transeuntem. D E

Tertium. Cur quid [illegible] substantias separatas [illegible] esse.

Aut denique sic exponi potest, ut loquantur de existentia substantiarum separatarum in loco, quoad nostram cognitionem: quo pacto loquitur Aristoteles de principio [illegible] substantiarum materialium, cum sit, illas indicari per quantitatem. Nunquam enim cognoscimus substantias separatas alicubi esse, nisi per operationem transeuntem, eamque materialem, quae ab eis proveniat: ut tacitam [illegible] [illegible] per motum ab eis [illegible], & [illegible], quibus [illegible] per eas, quae [illegible] efficiuntur. Vnde etiam [illegible], dum [illegible] unitas esse [illegible] quod fide [illegible] ab igne [illegible] pati. Vide, quae dicta sunt ad c. 5. q. 5. sect. 3. F

Solutio argumenti secundi.

A Ad secundum argumentum [illegible]. Nam si modo [illegible] substantia [illegible] in genere [illegible] tamen [illegible] illud [illegible] esse in [illegible] loco [illegible] etiam angelus [illegible], ut possit simul esse in [illegible] loco, [illegible] quaerit illum esse in [illegible] loco, [illegible] immensitatem se applicare possit. [illegible] B quamadmodum diximus, [illegible] rem substantiae rationalis esse rationem formalem, cur ea sit in loco, & tamen, ut sit in hoc aut illo, requiritur aliquem potentialitatem [illegible] diximus, [illegible] immediate agendi aut patiendi [illegible] ter esse rationem formalem substantiae separatae, ut sit in loco: & tamen requiritur actionem, qua ponatur hic aut ibi, nempe, vel per creationem, vel per applicationem C voluntatis propriae ad hunc & illum locum.

[illegible] esse in loco definitive.

Quomodo substantia aliqua [illegible]

Ad tertium, ut respondeamus, animadvertendum, dupliciter aliquid esse posse definitive in loco: uno modo generali ratione, altero, speciali. Generali quidem, quicquid ita est in hoc loco, ut non sit in alio, dicitur esse in eo definitive, quomodocumque modo se ipsum [illegible] habeat: totum in toto, & partem in parte, si partes habet: sive totum in toto, & totum in D qualibet parte, quo pacto omnes res creatae sunt in loco, solusque Deus Opt. Max. in loco esse non potest hoc modo, neque loco finito [illegible], ut patet, aut aliquem eius terminum intelligamus. At speciali ratione illa dicimus esse definitive in loco, quae ita in eo sunt definitive, ut non sint etiam circumscriptive, hoc est, ut non sint totum in toto, & pars in parte, sed totum in toto, & totum in qualibet parte quodam modo solae essentiae [illegible] E [illegible] substantiae separatae & anima rationalis; nisi [illegible] indivisibiles modo in [illegible] in loco ponantur, velut corpus Domini, [illegible] sub speciebus sacrae Eucharistiae. Ita D. Thom. 1. part. quaest. 76. artic. 8. & 1. contra Gent. cap. 72. Albert. Mag. 2. part. Sum. de homine, & alij. Dicitur autem potius indivisibiles, quam immateriales, ut complectatur post [illegible] corporalium beatorum [illegible] quae [illegible] F ternales sunt; tamen a plerisque dicuntur indivisibiles, ac proinde esse in toto corpore ac loco, & tota in qualibet eorum parte.

Corpus Domini est in Eucharistia more [illegible]

[illegible] animalium post [illegible]

Solutio tertij argumenti. Substantia separata [illegible] loco quomodo.

Ad argumentum igitur tertium dicendum, esse principium quoddam modo agendi patiendive in loco, satis est, ut qualibet substantia sint in loco definitive, semper definitive tamen substantia in loco generali ratione [illegible]

Vnde quo pacto manebunt in loco. esse, ut sit in loco circumscriptiue, oportere A extare, ut per molem corpoream sit tota in toto loco, & partes eius in aliis partibus. Vide quae scripta sunt in c. 13 q. 2 sect. 3. Quocirca, si substantiae corporeae actionibus diuina virtute mole corporea, eas substantiae ipsae manerent in loco definitiue, non manerent autem circumscriptiue: manerent enim vel in loco indiuisibili, vel totae in toto loco indiuisibiliter, & totae in singulis B eorum partibus, prout eas diuina uirtus in loco poneret, a qua sola tunc continerentur, ac in nihilum verterentur, sublata ab eis mole corporea. Neque etiam audiendi sunt, qui volunt fore, ut sublata mole corporea adhuc manerent totae in toto loco, & partes in partibus adhuc essent manerentque extensae, hoc est, habentes partem extra partem, quod solum fit per molem corpoream.

Obiectio. Sed obijciet aliquis, molem corpoream C esse proprietatem substantiarum materialium: ergo si Deus eas sublata mole substantias ipsas propriae naturae relinquat, fore, ut in qualibet earum resultet propria moles, quod fieri non potest, nisi ea extra sint extensae sine illa: alioquin non resultabit tota moles in tota substantia, & partes etiam in partibus.

Solutio. Huic obiectioni planum respondere potest, dum substantia corporea indiuisibiliter conseruatur a Deo, aut tota in toto loco, & D tota in qualibet eius parte, non relinqui illam propriae naturae: etenim id signum est, quod in eam eo modo conseruatam non potest illam agens naturale agere: sed oportere, ut tota ponatur in toto loco, & pars quaelibet in aliqua loci parte, quod fieri nequit sine mole corporea. Deinde illam esse non communem mole corporea, aliam in ceteris proprietatibus naturalibus substantiarum materialium. Nam, ceterae, cum sint qualitates E extensae ad extensionem molis corporeae, si tollerentur, aut remitterentur, hac tota conseruata, possunt naturaliter resultare in substantia sic natura relicta: quia possunt in ea extensione pullulare, seu totae in tota, & partes in partibus. At moles corporea, cum sit forma ipsa, per quam substantia formaliter est extensa, non potest resultare naturaliter in substantia conseruata in puncto, aut tota in qualibet loci particula. Nam enim plures partes F molis corporeae aequales inter se essent in eodem loco adaequato, atque naturaliter, quod fieri non potest.

Nam quantitas diuina virtute ablata, extensio in res materiales remanere possit.

Altera obiectio. Est & alia obiectio, qua etiam forte quis contendat, substantiam materialem extensam esse, & habere partem extra partem sine mole corporea. Nam, in eo instanti, in quo substantia generatur prius tamen natura, quam introducatur forma, sumit materia extensa sine habens partem extra partem sine quantitate ulla. Nam, quod in eo priori (ut loquuntur scholastici) nullam quantitatem materia, ut eo patet, quod omnia accidentia sequuntur eam formam substantialem praecedunt, ut probabilior est Philosopho, D. Thom. prima secunda q. 52 art. 1 & secunda secundae, q. 24. art. 3, Capreolus in 2. d. 15 q. 2 conclusione prima, & alij docent. Quod vero substantia materia in eo priori sit extensa; ut eo probatur, quia iam est in loco indiuisibiliter, tota in toto loco, & tota in qualibet eius parte, ut est satis clarum.

Sed neque obiectio haec quicquam efficit. Nam, illa, ut sit licet, priori naturae materiam ut tota esse sine quantitate, sed tantum posse considerari non considerata quantitate: quemadmodum quod animal sit C prius natura differentijs hominis & bestiae, non efficit, ut animal natura re vera sit sine his differentijs, sed ut bene considerari possit, non consideratis eiusmodi differentijs.

Responsio ad argumenta initio proposita.

SECTIO VII.

Reliquum est igitur, ut argumentis initio propositis satisfaciamus, quae contra ea, D quae dicta sunt, adducuntur.

Ad argumenta partis affirmatiuae quid dicendum. Ad ea quidem, quibus affirmatiua quaestionis pars confirmabatur, nihil est quod respondeamus, nisi quod primum non recte locat caelum esse in loco, quae quam ad contra [illegible] solent. Nam, si quanti proprie sumitur, hoc est, pro immobili secundum locum proprie dictum, petitur quod erat probandum: sin metaphorice pro eo, quod est, mente intelligatur, non conficitur id, quod propositum E erat. Multa enim quae nonnulli possunt modo, & inueniuntur, quae non sunt in rerum natura, sed solum obiectiue in intellectu: ac proinde nec in loco illo proprie dicto, ut argumentata plurima, quae ad disserendum in locis dialecticis quaeruntur & inueniuntur. Est etiam, quod in tertio argumento animaduerti debeat: esse omnia, quae in rerum natura sunt, in loco etiam sint, id tamen cum duabus distinctionibus concedendum esse, F una, ut sint in loco per se, vel per accidens: altera, ut sint in loco diuisibili, aut indiuisibili. Adde impropie accipi situm & locum, cum dicimus puncta habere situm et locum in linea, lineam in superficie, & superficiem in corpore.

Solutio argumentorum partis negatiuae. Ad primum vero & secundum partis negatiuae dicendum, nihil eis concludi, nisi de loco circumscriptiuo.

Ad sum

Ad tertium iam superius *sect.* 2. negauimus, quicquid in loco est, aut circumscriptiue, aut definitiue in illo esse. vbi etiam ostendimus, quo pacto ea diuisio, ut vera sit, intelligi possit.

Deum in nullo prædicamento poni quemadmodum accipiendi. Ad quartum dici potest id, quod ad cap. 7. quæst. 7. sect. 2. & latius etiam lib. 4. quæst. 1. sect. 1. definitum est, Deum non poni in prædicamento ullo, in eo sensu accipiendum esse, ut, quatenus Deus, non ponatur essentialiter sub genere ullo aut specie. Nam nec quatenus homo pro nobis factus est, negari potest illum esse primam substantiam prædicamentalem, ut ad calcem 8 capitis, quæst. 7. sect. 5 ostendimus: nec quatenus Deus extrinsecus est ab omnibus prædicamentis extrinsecus denominari nobis. Dici enim potest, agere transeunte actione ad prædicamentum actionis pertinerare, ut mouere aliquid aut perficere, & induere etiam personam Regis aut pastoris, quod pertinet ad prædicamentum Habitus, si diceretur ipse per se ornatum regium, aut pastoris habitum sustinere. Sic ergo nullum esse incommodum, si dicatur esse in templo, aut loco alicui quo etsi non circumscribitur, nec definitur, denominatur tamen accidentalia quadam & extrinseca denominatione. Admisso tamen, Deum, ut Deus est, in nullo prædicamento poni (hoc enim simpliciter & absolute dicere oportet) negandum est, nihil aliud esse, non poni in hoc aut illo prædicamento, quam prædicamentum hoc aut illud, hoc est, aliquid huius aut illius prædicamenti dici de illo.

Deus in ipso aut alio loco quomodo sit.

NVM PRÆDICAMENTUM Quando rebus omnibus conueniat, quemadmodum & prædicamentum Vbi.

QVÆST. X.

Argumenta pro utraque parte.

SECT. I.

EAdem pene difficultas est in Prædicamento Quando, atque in Prædicamento Vbi, rebusne omnibus conueniat. Sunt enim pro utraque parte argumenta non contemnenda.

Pars affirmatiua probatur argumentis duobus. Nam, quod omnia in eo locum habeant, ex eo colligi videtur, quia par ratio videtur esse in tempore, atque in loco, ut quemadmodum omnia dicuntur esse in loco aliquo, ita dicantur esse in tempore aliquo. Nam, ut locus, quatenus pertinet ad prædicamentum Vbi, est quippiam externum accidentarium, ita & tempus, quatenus spectat ad prædicamentum Quando: nec enim ratione qua sunt interna quædam, sunt inhærentia, ambo pertinent ad prædicamentum Quantitatis. Si ergo externum esse quippiam, in quod omnia incidunt, in causa est, ut locus tribuatur rebus omnibus quæcumque sunt; cum tempus etiam sit esse quiddam externum, tribuetur itidem tempus rebus omnibus, ac proinde prædicamentum Quando. Præterea, quæcumque aliquando sunt, iis omnibus rite accommodatur prædicamentum Quando. de iis enim omnibus, quæ aliquando sunt, merito quæri potest, quando sunt, fuerunt, aut futura sunt. at omnia quæ sunt, aliquando sunt. non dubium igitur, quin iis omnibus conueniat prædicamentum Quando.

Pars negatiua argumentis probatur. Quod autem contra sentiendum sit, ea ratione primum quis sibi fortasse persuadeat, quia non suscipiant attributionem prædicamenti Quando, nisi quæ subduntur tempori. non omnia autem tempori subiecta esse, ex eo constat, quia tempori non subduntur, nisi quæ mobilia sunt ac mota, hoc est, quæ per motum disponuntur ad interitum. Hæc enim ratione Aristoteles, imo & Philosophi omnes ac Theologi asserunt, non modo substantias separatas, sed nec corpora cælestia subiecta esse tempori, quia quantumcumque temporis longinquitas non veterascunt. *Vide Arist. 1. lib. de Cælo, à text. 20 & sequentibus & cap. præterea & lib. 4. Physic. capite 12. text. 117. & alios in locis. & ibid. Philoponum, Simp. Commentatorem & reliquos Philosophiæ interpretes.* Deinde hoc argumento. Ratio sola prædicat hoc prædicamentum, quatenus mensura est temporis. at non omnia mensurantur tempore, sed quædam æuo, aut æternitate, ut sua existendi mensura. non igitur rebus omnibus accommodatur prædicamentum Quando. Postremo hac ratione. Vt locus, quatenus externe mensurat eius præsentiam constituit prædicamentum Vbi, ita tempus, quatenus externe mensurat rei existentiam, constituit prædicamentum Quando. at tempus non mensurat externe existentiam motoris primi immobilis, quia est idem ac cum illo. ergo tempori non mensurat, ac proinde non omnibus rebus accommodatur prædicamentum Quando. Quin eadem ratione ostendi potest, nec primo æterno accommodari hoc prædicamentum, si quis dicat, in eo collocari, nam, ut est externa mensura æternitatem. est enim motum, quo mensurantur omnia æterna, non externum, sed inhærens primo æterno.

Resolvitur quaestio.

SECTIO II.

Prima conclusio. Quando praedicamentum ex solis tempore conficitur. Suadetur ex Arist.

IN hac quaestione sit prima conclusio. Verisimile esse, quemadmodum praedicamentum Ubi constituitur ex loco durante, ita praedicamentum Quando confici ex solo tempore. Haec conclusio probatur. Primum, quia Aristoteles in 5. Ethicorum cap. [illegible] & alibi nonnunquam, quemadmodum vocat praedicamentum Ubi nomine praedicamentum loci, ita appellat praedicamentum Quando nomine proprio [illegible] temporis. Contra sentit Albertus Mag. in praedicamentis, tract. 4. cap. 1.

Deinde, quia in libro Praedicamentorum cap. de Actione & passione ait, haec duo praedicamenta, sicut & praedicamentum Habendi perspicua esse: non esset autem perspicuum hoc praedicamentum, de quo agimus, si in eo ponerentur durationes rerum, quae non subduntur tempori, sed aevo, aut aliis minus notis ac perspicuis durationum mensuris.

Tertio, quia hoc praedicamentum constituitur ex solis differentiis temporum, praesentis, inquam, praeteriti & futuri, ut patet ex iis exemplis, quibus idem in libro Praedicamentorum cap. de iis quae sine complexione dicuntur, utitur, ut heri, superiori anno. Unde & Scotus ait, praedicamentum hoc nō confici ex genere summo & speciebus, sed ex specie tantum quadam infima. *Ex tempore, inquit, quod dividitur in praesens, praeteritum, & futurum.*

Postremo, quia sex ultima praedicamenta non conficiuntur, nisi ex iis, quae alia ratione ponuntur in aliis praedicamentis, ut patet in loco, qui quatenus superficies, pertinet ad praedicamentum quantitatis & in actione & passione, quae [illegible] formaliter, quae reducuntur, aut [illegible] ad superiora praedicamenta speciebus & individuis, quae alias ponuntur in praedicamento substantiae, aut partim in substantia partim in qualitate. At aevum & aliae indivisibiles durationes nō habent locum in alio ullo praedicamento, neque enim sunt substantiae aut quantitates, [illegible] qualitates, aut denique [illegible] tempore [illegible] posse, cum sit [illegible] quaedam distincta [illegible] ut superius ad cap. 13. q. 10. sect. 2. & q. 11. sect. 2. probatum est. Unde non parum probabilis videtur sententia Soncinas in 5. Metaph. q. [illegible] nec aeternitatis, nec aevi nomine, aut instantia permanentis significari [illegible] ullam, sed extrinsecam quamdam indivisibilem & invariabilem, quae, si est extrinseca rerum, ponitur in eodem praedicamento, in quo ponitur [illegible] aut quovis alio modo indivisibiliter permanens.

Secunda assertio, his solis accommodatur hoc praedicamentum, quae cum tempore transeunt.

Secunda conclusio supposita superiori sit, illis solis proprie accommodari hoc praedicamentum, quae transeunt cum tempore. Haec facile probatur, quia ea sola proprie dicuntur esse in tempore, quae aliquid patiuntur a tempore, ut tradit Aristoteles 4. Physic. libro. Itaque hoc pacto solis corruptibilibus convenit praedicamentum Quando, id quod D. Thomas de omnibus sex ultimis praedicamentis docere [illegible] cap. [illegible] lect. 15.

Tertia assertio, per considerationem cum tempore omnia ad Quando pertinere.

Tertia conclusio. Per considerationem cum tempore saltem imaginario, nulla res est, cui non possit accommodari praedicamentum Quando. Haec ex eo patet, quia quaedam re vera mensurantur tempore, ut corruptibilia: quaedam vero, etsi non mensurentur tempore, sed indivisibili aliqua duratione, mensurata tamen coexistunt toti tempori, ut Deus, coelum, et Angeli, eorumque actiones immanentes, si non subito transeunt aliquo instanti temporis, si cum primum sunt, cum primum esse desinunt. Dicimus enim, Deum semper esse, semperque fuisse, ac fore: res autem creatas nunc esse, & aliquando non fuisse, earumque plurimas aliquando non fore. Item earum quasdam & fuisse ab initio mundi, & fore in perpetuum: ac demum ea, quae subito transeunt, in aliquo temporis momento esse, vel tamquam in mensura sua durationis (quo modo subito mutationis durationem habere dicuntur) vel tamquam in mensura durationis alienae, ut momentaneae intellectiones Angelorum, si quas illi habent, quae nostri temporis instantia mensurantur.

Quarta omnes durationes ad hoc praedicamentum pertinere.

Quarta assertio sit. Si omnis mensura durationis est extrinseca aliqua, omnes exceptis aeternitate ad hoc praedicamentum pertinere: non tamen quatenus sunt verae aut variae extensiones: tum quia non omnes sunt extensae: tum etiam, quia quae sunt extensae, quatenus extensae sunt, ad praedicamentum quantitatis pertinent: sed quatenus sunt in aliqua temporis differentia. [illegible] conclusio quoad ultimam partem, quae sola probatione indiget, ex eo patet, quia durationes variae sub hac ratione ad nullum aliud praedicamentum spectant.

Dubitatio.

Sed quaeret aliquis, quo sensu possint durationes indivisibiles collocari in genere aliquo.

Soluitur. aliquandiu duraturae temporis, quae diuisibilia est. Ad quam dubitationem primum quidem dicendum, publicè nomen habere debere, etiam subsistentia etiam, quae generis nomen est, diuisibilibus & indiuisibilibus substantiis communis sit, & qualitas item easdem differentias qualitatibus; ac denique actio & passio diuisibilibus & indiuisibilibus actionibus ac passionibus, si in his praedicamentis tales actiones & passiones praeter motus & mutationes temporarias (quod rationi magis consentaneum credidi) collocentur. Deinde maioris explicationis gratia

Rerum creatarum durationes quae ratione spectent ad hoc praedicamentum pertineant. dicendum, creatarum rerum durationes ita spectari in hoc praedicamento, quatenus sunt extensae aut [illegible], sed quatenus sunt in vna aut pluribus differentiis temporis imaginarij, sicut per eam situationem (quemadmodum loci non considerantur in praedicamento Vbi, quatenus sunt diuisibiles aut indiuisibiles, sed quatenus sunt in hac vel illa parte, aut termino loci imaginarij, quod est esse in aliqua loci differentia requisita, ac sufficienti ad motum localem. Nam hoc solum est, quod praecipue inquirimus cum petimus, vbi res sit, aut quando sit, quae in differentia spatij aut temporis imaginarij. Fixa enim & stabilis differentia loci & temporis, quae in huiusmodi quaestionibus quaeritur, ex spatio extenso & successiuo loci & temporis imaginarij desumitur, vt ad cap. decimumtertium *quaest. 7 sect. 1.* & *quaest. 10. sect. 1.* & *quaest. 11. sect. 1.* ostendimus. Vnde si machina mundi recta moueretur, sine vlla elementorum, etsi eadem superficie contineretur, & in eadem distantia ad polos ac centrum mundi perseueraret; tamen ad aliud locum vere, proprie ac formaliter moueretur. Eodemque modo, si mundus anno vno serius creatus esset, etsi Adamus nongentesimo trigesimo anno ab orbe condito obiisset: tamen non eodem tempore mortuus esset, quo re vera diem clausit, sed serius vnius anni spatio.

Soluitur eorum, quae initio quaestionis proposita sunt.

SECT. III.

Partis affirmatiuae argumenta diluuntur. AD argumenta igitur pro priori parte quaestionis *sect. 1.* proposita, admonitum tamen terciam tertiae conclusionis, nobis omnibus, atque adeo semper ac necessario accommodari praedicamentum Quando:

A verum etiam omnibus propriis, et praedicamentum Vbi. Nam, vt aliquid dicatur esse proprie in loco (quod eius [illegible]) non est necesse, vt subsistat [illegible], aut sit continens, [illegible] [illegible] [illegible], ac proinde temporarium [illegible], [illegible] continens [illegible] ac [illegible] [illegible]. Nam [illegible] [illegible] tamen [illegible] praedicamentum [illegible] B [illegible] hoc [illegible] omnibus, [illegible] [illegible] [illegible] tempore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] creaturae etiam omnes necessario fuerint [illegible] tempore, etiam per eam [illegible].

Partis negatiuae argumenta [illegible]. Ad duo vero priora pro altera quaestionis parte dicendum, recte ea concludere iuxta sententiam primae & secundae conclusionis. Quod si omnium durationum mensura esset vera entitas, ac proinde aeterna, et ipsa aeternitas, proinde in hoc praedicamento C iuxta nostram quartae conclusionis omnibus rebus, praeterquam Deo, proprie accommodatur praedicamentum Quando, idque semper ac necessario, dum illa existunt, quemadmodum praedicamentum Vbi.

Ad tertium vero dicendum est, externe mensurare non esse sufficientem necessariam causam, quae hoc praedicamentum conficiat: sed propterea adhibetur his sex vltimis praedicamentis externam denominationem, vt ea distinguant a superioribus quatuor, quod D illa contineant solas formas internas sine inhaerentes, his vero non repugnet continere formas extrinsecus denominantes, tametsi earum aliquae possint esse inhaerentes, vt sunt fere omnes passiones, & multae actiones. Si immanentes admittantur: & tempus etiam reale respectu motus primi mobilis, vt etiam respectu primi [illegible]. Meminerimus tamen, [illegible] & alias indiuisibiles durationum mensuras, nec poni in hoc praedica- E mento, vt mensurae sunt, quemadmodum nec tempus, sed vt constituunt vni, aut pluribus temporum differentiis: nec proprie dici mensuras, quia *mensura*, vt inquit Aristoteles, *est id, per quod cognoscimus rei quantitatem.*

Ita patet, quod satis est, quibus rebus conueniat praedicamentum Quando, & quo pacto illi accidat. Haec enim diligentius persequi non etiam inutile est, quam supervacaneum: praesertim cum in his seruilibus generibus nec vera ratio generum aut specierum, aut accurata praedicamenti series F magnopere requirenda sit.

ΚΕΦ. ιϛ'.

Text. 21. Τέλειον λέγεται ἓν μὲν οὗ μὴ ἔστιν ἔξω τι λαβεῖν μηδὲ ἓν μόριον, οἷον ὁ χρόνος τέλειος ἑκάστου οὗτος οὗ μὴ ἔστιν ἔξω λαβεῖν χρόνον τινὰ ὃς τούτου μέρος ἐστὶ τοῦ χρόνου, καὶ τὸ κατ' ἀρετὴν καὶ τὸ εὖ μὴ ἔχον ὑπερβολὴν πρὸς τὸ γένος, οἷον τέλειος ἰατρὸς καὶ τέλειος αὐλητὴς ὅταν κατὰ τὸ εἶδος τῆς οἰκείας ἀρετῆς μηδὲν ἐλλείπωσιν. οὕτω δὲ μεταφέροντες καὶ ἐπὶ τῶν κακῶν λέγομεν συκοφάντην τέλειον καὶ κλέπτην τέλειον, ἐπειδὴ καὶ ἀγαθοὺς λέγομεν αὐτούς, οἷον κλέπτην ἀγαθὸν καὶ συκοφάντην ἀγαθόν. καὶ ἡ ἀρετὴ τελείωσίς τις. ἕκαστον γὰρ τότε τέλειον καὶ οὐσία πᾶσα τότε τελεία, ὅταν κατὰ τὸ εἶδος τῆς οἰκείας ἀρετῆς μηδὲν ἐλλείπῃ μόριον τοῦ κατὰ φύσιν μεγέθους. ἔτι

CAP. XVI.

Text. 21. *Perfectum a dicitur aliud quidem extra quod nullam particulam licet sumere, quo pacto tempus cuiusque est aliud perfectum dicitur, extra quod nullum tempus accipe possis, quod eius temporis pars sit. Aliud ex virtute, & bene se habendi ratione, quod nimirum in genere aliquo non superatur: quo pacto tum perfectus est medicus & tibicen perfectus, cum nil eis deest, quod ad speciem propriae virtutis pertineat. b Hoc autem modo in malis quoque hominibus per translationem dicimus calumniatorem perfectum, & furem perfectum: quandoquidem & bonos eosdem appellamus, ut bonum furem, & bonum calumniatorem. c Atque virtus ipsa perfectio quaedam est. Tunc enim unumquodque perfectum est, & omnis substantia perfecta, cum nulla ei deest particula naturalis magnitudinis, quae ad speciem propriae virtutis pertineat. Ea etiam dicuntur perfecta, quibus inest studiosus finis.*

CAPITIS DECIMISEXTI EXPLANATIO.

Perfectum a dicitur.) Explicatis praecipuis generibus entium, eorumque divisione praecipuis entium affectionibus (illa enim genera entium, quae ad ultima strapta dicemonia pertinent, partim propria sunt rerum naturalium, ut Ubi & Quando; partim tractata sunt in libro de Generatione, ut actio transiens, & passio illi respondens; partim tractabuntur libro nono huius operis, quod diximus propter actiones immanentes; partim ita sunt parvi momenti, ut satis sit de illis obiter in progressu huius libri agere, cuiusmodi sunt Situs & Habere) reliquum est, ut Aristoteles ad finem usque alias complures entium affectiones persequatur, quarum primo loco occurrit perfectum esse. Docet igitur, triplici modo aliquid posse dici perfectum, quantitate, virtute, & finis consecutione. Quantitate, si nulla ei particula debitae quantitatis desit: quo pacto corpus humanum dicitur perfectum, cum nulla ei pars magnitudinis suae ad humanam staturam, sive ad figuram proportionemque membrorum deest: & annus ac mensis perfectus & exactus, si nulla eius particula non sit transacta. Virtute autem (quae hic non pro morali tantum, sed pro intellectuali etiam, ac etiam naturali sumitur) si in genere aliquo aut specie (quam etiam nomine generis complectitur) a nullo re superetur: qua ratione is medicus aut tibicen dicitur perfectus, qui in ea arte a nemine superatur. Denique finis consecutione, si finem obtineat: qua ratione is orator dicitur perfectus, qui id, quod vult oratione persuaserit. Finis enim semper est optimum quiddam omnium, quae ratione comparantur. Hoc loco illud *μὴ ἔχον ὑπερβολὴν πρὸς τὸ γένος* non active sumitur, ut sit sensus (non habens excessum, sive non excedens) sed passive, ut interpretati sumus. Verba autem, *πρὸς τὸ γένος*, non reddidimus per *ad genus*, sed *in genere*, quod comparatio eorum sit, quae sunt in eodem genere, medicus & tibicen hoc pacto exprimantur. Quocirca ipse etiam Aristoteles ad finem capitis in genere eandem sententiam non scribit, *πρὸς τὸ γένος*, sed *ἐν ἑκάστῳ γένει*, id est, in unoquoque genere.

b *Hoc autem modo in malis quoque hominibus per translationem dicimus.* Docet secundum genus perfecti ad mala etiam per translationem accommodari: id quod argumento sumpto a nomine confirmat. *Nam & bonum furem*, inquit &, *bonum calumniatorem dicimus*, quod minus dicendum videretur.

c *Atque virtus ipsa perfectio quaedam est.* Argumento a Coniugatis probat, quod supra dixerat. Nam si virtus perfectio est, recte a virtute res dicentur perfectae.

Distinctio in finem operantis & operationis unde sumpta. *Naturalis magnitudinis.* Hoc est, debitae quantitatis, non extrinsecae tantum, ut dicitur, sed huic enim locus diserat in primo genere perfectionis.

d *Studiosus finis.* Id est, dignus studio & labore dignus. Nam, cum mali homines sibi proponant finem in signum studio: non est tamen is simpliciter & absolute finis humanae actionis, sed praxis hominis. Quo loco animadverti potest distinctio illa non raro usurpata apud Scholasticos in finem operationis, & finem operantis, qui saepe sunt diversi: quae distinctio specialiter

literis scribere: in literis vero, artificem, hoc est, habitum habendi artem. Dico autem humanis, non artificem, formaliter; quia medicus et artifex est, idem est finis qui artem.

ὥστ᾽ ἐπεὶ τὸ τέλος τῶν ἐσχάτων τί ἐστι, καὶ ἐπὶ τὰ φαῦλα μεταφέροντες, λέγομεν τέλειον ἀπολωλέναι, καὶ τελείως ἐφθάρθαι, ὅταν μηδὲν ἐλλείπῃ τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ κακοῦ, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῷ ἐσχάτῳ ᾖ. διὸ καὶ ἡ τελευτὴ κατὰ μεταφορὰν λέγεται τέλος, ὅτι ἄμφω ἔσχατα. τέλος δὲ καὶ τὸ οὗ ἕνεκα ἔσχατον. τὰ μὲν οὖν καθ᾽ αὑτὰ λεγόμενα τέλεια, τοσαυταχῶς λέγεται, τὰ μὲν τῷ κατὰ τὸ εὖ μηδὲν ἐλλείπειν, μηδ᾽ ἔχειν ὑπερβολὴν, μηδὲ ἔξω τι λαμβάνειν. τὰ δ᾽ ὅλως κατὰ τὸ μὴ ἔχειν ὑπερβολὴν ἐν ἑκάστῳ γένει, μηδ᾽ εἶναί τι ἔξω. τὰ δὲ ἄλλα ἤδη κατὰ ταῦτα τῷ ἢ ποιεῖν τι τοιοῦτον, ἢ ἔχειν, ἢ ἁρμόττειν τούτῳ, ἢ ἁμῶς γέ πως λέγεσθαι πρὸς τὰ πρώτως λεγόμενα τέλεια.

ultima. Cum enim hoc est perfectum, & ut [illegible] id est, a fine habendo appellata sunt. Quoniam autem finis extremum est quiddam, in malis etiam per translationem dicimus funditus aliquid perfecte periisse, & perfecte interiisse, cum nihil desit mali & interitus, sed iam in extremo sit. Hac de caussa mors per translationem finis dicitur, quod utrumque sit extremum: at finis illud quoque extremum est, cuius gratia aliquid fit. Quae igitur per se dicuntur perfecta, hoc modo dicuntur: alia quidem, quatenus eis quicquam deest, quod ad bene habendi rationem spectet, neque in suo quoque genere superantur, neque aliquid est extra. Caetera vero haec iam ipsa dicuntur perfecta, quod tale aliquid aut faciant, aut habeant, aut aliis talibus accommodentur, aut aliquo modo ex iis, quae primo dicuntur perfecta, appellentur.

g *Telum enim.* Argumentum ab etymologia vocabuli.

f *Quoniam autem finis.* Colligit totum genus perfecti in malis quoque per translationem usurpari. Quo loco adverte, mortem cum caussa finali hoc convenire, quod utraque est extremum: hoc autem differre, quod finis dignum est, cuius gratia aliquid fiat, mors, quia mors est, non item, cum sit quaedam privatio. Cum igitur ratio finis in eo consistat, ut eius gratia aliquid fiat, non satis perspicuum est mortem non proprie, sed per translationem dici finem, & quidem propter solam priorem conditionem, quam cum fine habet communem. Nam quod Poeta Empedocles Philoponus in eum locum de quodam vita functo dixit, mortem illam consecutum propter quam genitus esset, risu dignum putat Aristoteles secundo Physicorum cap. 2. quanquam id dici poterat de iis, qui ex hac vita sancte decedunt ratione illius futurae, ad quam perfectam diriguntur. *Mors cur proprie finis dicitur.*

h *Quae igitur per se.* Docet, ea omnia, quae per se dicuntur perfecta tribus praedictis generibus contineri, ita tamen, ut aliter eis sint perfecta simpliciter, alia in certo genere. Atque ex primo quidem, Mundus dicitur simpliciter perfectus, quia extra Mundum nulla reperitur quantitas: ex eo vero in genere suo, si nulla ei desit quantitas naturae eius congruens. Ex secundo autem solus Deus dicetur simpliciter perfectus, quia solus ipse virtute non superatur: Christus autem secundum quod homo, dicetur perfectus in genere hominum, quia omnes homines virtute excedit. Ex tertio vero, inter homines soli beati sunt perfecti simpliciter: in hoc autem aut illo genere particulari ii tantum, qui eiusmodi fines consecuti sunt. *Deus solus simpliciter perfectus.*

i *Caetera vero iam.* Ne quid videatur praetermisisse, tradit extremo loco caetera omnia, quae dicuntur perfecta esse, ut dicere medicum perfectum, quia perfectam continet artem: perfecta imago, quia perfecto exemplari congruit, &c. Quo loco innuit Aristoteles, superiora illa esse perfecta per se primo, haec vero per illa: tametsi multa sunt, quae alia & alia ratione utroque modo perfecta dici possint. *Christus autem quatenus homo est perfectus in genere hominum.*

ΚΕΦ. ιζ.

Text. 22. Πέρας λέγεται τὸ ἔσχατον ἑκάστου καὶ

CAP. XVII.

Terminus dicitur Uniuscuiusque ultimum Text. 22.

CAPITIS DECIMISEPTIMI EXPLANATIO.

Terminus dicitur. Explicat quot modis significet terminus, cuius significatio coniuncta est cum significatione perfecti, traditque sex termini significata. Unum generale ac analogum, & quinque specialia. Generale definitur extremum uniuscuiusque rei. Specialia vero terminum quantitatis continuae, formam magnitudinis, aut habentis magnitudinem, terminum motus & actionis, caussam finalem, & essentiam, sive quidditatem rei, quatenus quidditatis definitione explicatur.

[illegible Greek text]

[illegible] mum est extra b quod nihil primum accipere est, et intra quod omnia continentur primum. Et c quicquid est forma magnitudinis, aut magnitudinem habentis. Et d huiusmodi finis, [illegible] id est, ad quod motus est et actio, [illegible] non [illegible] a quo [illegible] est id, a quo, est id, ad quod, terminus appellatur: id etiam cuius gratia. Et e substantia, ac quidditas uniuscuiusque: nam cognitionis terminus [illegible] quid

b *Extra quod.* Quidam (ut sunt Averroes, Albertus, & alii in eum locum) pro *primum*, & Graece & Latine legunt *primo*, quae lectio si vera sit, verbum *primo*, significabit id, quod terminatum est, ut sit sensus, terminum secundo modo (quae est prima specialis significatio) esse id, extra quod nihil est rei terminatae, & intra quod omnia illius continentur [illegible] intelligere autem nomine omnium partes rei terminatae [illegible] ipse non [illegible] sit: cum tamen sit aliquid rei terminatae, & in ipsa inhaereat, nisi [illegible] terminet. Verum, quia ex hac descriptione sequitur quiddam falsum, [illegible] orbem Solis esse terminum mundi elementaris, quod nullum elementum extra illum sit, & omnia intra illum continerentur, aut subaudiendum est verbum *immediate*, [illegible] quo pacto non Solis, sed Lunae orbis, seu potius concava huius superficies, & contactus [illegible] terminus elementaris mundi: aut potius amplectenda est nostra lectio, quam sequitur Alexander, & optimus quisque interpretum, ut sensus sit, terminum id esse, extra quod nulla pars rei terminatae primum accipi potest: & intra quod omnes primum continentur: hoc pacto [illegible] particula excludes orbem Solis a ratione termini elementaris mundi, & caetera omnia, quae non sunt termini [illegible] contiguae. Nam, etsi extra orbem Solis nullum est elementum, & omnia elementa intra illum continentur, non tamen haec exclusio & inclusio primum cernitur in orbe Solis, sed [illegible] in [illegible] inferioribus, primum autem in superficie concava [illegible]. Praeterea, etsi caput, manus, & pedes [illegible] dicantur termini humani corporis, non sunt tamen veri termini: quia nec primum extra partes illas quicquam [illegible] humani corporis, cum eam exclusionem primum faciant superficies earum partium, neque intra illas continentur partes omnes, [illegible] ut primum intra illas contineantur. *Etiam, quae omnia continentur*, quia haec termini explicatio nec primum nec [illegible] convenit. Neque enim intra extremas [illegible] continentur omnes eorum partes, cum & ipse [illegible] in eorum quoque partibus numerentur [illegible] puncto, lineae, superficiei, instanti, [illegible] definitio convenire potest. Atque haec est Alexandri hoc loco sententia, nisi quod ait hanc rationem termini non [illegible] quod nobis non probatur.

c *Et quicquid est forma.* Cum forma, hoc est figura pro specie externa rerum naturalium, [illegible] pulchritudo & corporis [illegible] sive pro ipsa figura, quae sequitur quamlibet magnitudinem (etiam mathematicam) terminus aut terminis clausum sit, posterior terminis talium, [illegible] substantiarum sive magnitudinum in proxima termini significatione comprehensa [illegible] huiusmodo terminum, necesse fuit, ut ex eo illud genus termini constitueretur.

d *Et huiusmodi finis.* Finis hoc loco non sumitur pro causa finali, quae ad sequentem significationem pertinet, sed pro termino motus, [illegible] est, hoc est, successiva acquisitio, & [illegible] cuiuscunque actionis verum enim omnis actio circa aliquem terminum. Addit [illegible] Aristoteles in hoc genere non comprehendi id, a quo motus & actio procedit [illegible] [illegible] vocamus terminum, ut cum dicimus, [illegible] motum esse inter duos terminos [illegible] vel quia non omnis actio habet terminum, a quo, sed tantum, quae est motus vel [illegible] illud, *non etiam id, a quo*, idem valeat, quod, *non etiam omne id, a quo*, quod [illegible] sequentia mox declarant, vel quia terminus a quo, ut talis est, non habet rationem termini [illegible] dictio, sed principii. [illegible] Alexander annotavit [illegible] constitutio, a quo actio inchoanda est, non negamus tamen principium motus esse proprie terminum [illegible] peculiaris quaedam ratio [illegible] principium temporis [illegible] temporis, quod intelligere [illegible] termini significationem.

e *Et substantia ac quidditas.* Quia cognitio rerum, quae non ab externis accidentibus [illegible] sed terminatur ad ipsam essentiam, non simpliciter [illegible] apprehensionem, sed etiam genere & differentiis [illegible] quidditatem, quam [illegible] definitione explicatur. [illegible] non terminatur, sed & ipsa essentia definitio eadem termini significatione comprehenduntur, ut

Substantia rei ac quidditas dicitur terminus cognitionis.

ut apud Aristotelem 1. Topicor. cap. 4. tametsi facta etiam translatione a terminis agrorum, idea definitio, terminus appellari possit, quia rem definitam, quibusdam quasi limitibus circumscribit.

Text. 22. εἰ δὲ τῆς γνώσεως, καὶ τοῦ πράγματος. ὥστε φανερὸν ὅτι ὁσαχῶς τε ἡ ἀρχὴ λέγεται, τοσαυταχῶς καὶ τὸ πέρας, καὶ ἔτι πλεοναχῶς. ἡ μὲν γὰρ ἀρχὴ, πέρας τι, τὸ δὲ πέρας οὐ πᾶν ἀρχή.

quod si cognitionis, & rei quoque. Perspicuum igitur est, quot modis principium dicitur, tot etiam modis dici terminum, atque adeo pluribus. Est enim principium terminus quidam: at non omnis terminus principium.

f *Quod si cognitionis.* Ratio huius consequentiae est, quia ubi desinit cognitio rei, ibi & res desinit: alioqui non eadem esset rei cognitio perfecta. Loquitur autem hic Aristoteles de re, ut complectitur accidentia omnia, quae essentiam sequuntur, & de cognitione, quae fit a posteriori: alioqui potius dicendum foret, quidditatem rei esse principium: accidentia vero terminum tum cognitionis, tum etiam rei.

g *Perspicuum est igitur.* Docet latius patere nomen termini, quam principii. Nam cum omnia principia possint dici termini, etiam ipsum agens & patiens, materiamque (sunt enim extremi quidam termini, inter quos actio exercetur) non tamen omnes termini dicuntur principia: quod velut in morte ipsa perspicuum est, quae ita dicitur terminus, ut principium dici non possit, nisi per accidens: quo pacto Sanctorum obitus, natalitia eorum dicuntur propter coniunctionem cum principio sempiternae vitae ipsorum futurae. *Sanctorum obitus natalitia cur dicantur.*

ΚΕΦ. ΙΗ.

CAP. XVIII.

Text. 23. ΤΟ καθ' ὃ λέγεται πολλαχῶς, ἕνα μὲν τρόπον τὸ εἶδος καὶ ἡ οὐσία ἑκάστου πράγματος, οἷον καθ' ὃ ἀγαθὸς, αὐτὸ ἀγαθόν. ἕνα δὲ, ἐν ᾧ πρώτῳ πέφυκε γίγνεσθαι, οἷον τὸ χρῶμα ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ. τὸ μὲν οὖν πρώτως λεγόμενον καθ' ὃ, τὸ εἶδός ἐστι· δευτέρως δὲ, ὡς ἡ ὕλη ἑκάστου, καὶ τὸ ὑποκείμενον ἑκάστῳ πρῶτον. ὅλως δὲ τὸ καθ' ὃ ἰσαχῶς καὶ τὸ αἴτιον ὑπάρξει. κατὰ τί γὰρ ἐλήλυθεν, ἢ οὗ ἕνεκα ἐλήλυθε λέγεται, καὶ κατὰ τί παραλελόγισται, ἢ συλλελόγισται, ἢ τί τὸ αἴτιον τοῦ συλλογισμοῦ, ἢ παραλογισμοῦ. ἔτι δὲ τὸ καθ' ὃ, τὸ κατὰ θέσιν λέγεται, καθ' ὃ ἕστηκεν, ἢ καθ' ὃ βαδίζει. πάντα γὰρ ταῦτα τόπον σημαίνει καὶ θέσιν. ὥστε καὶ τὸ καθ' αὑτὸ πολλαχῶς ἀνάγκη λέγεσθαι. ἓν μὲν γὰρ καθ' αὑτὸ, τὸ τί ἦν εἶναι ἑκάστῳ, οἷον ὁ Καλλίας καθ' αὑτὸν Καλλίας, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι Καλλίᾳ. ἓν δὲ, ὅσα ἐν τῷ τί ἐστιν

Text. 23. *Secundum quod, sive quo, multis modis dicitur: Vno quidem, forma & substantia uniuscuiusque. Verbi causa, Quod est id, quod bonus est bonus ipsum bonum. Alio vero id, in quo primo aliquid aptum est fieri, ut in superficie color. Itaque id, quo aliquid primo dicitur forma est: secundo autem loco quod est ut materia cuiusque, & subiectum cuique primum. Atque omnino id, quot modis dicitur, quot causa. Qua enim ratione venit, aut cuius gratia venit dicitur: & qua quis vel ipsum paralogismum commisit, aut qua bona ratiocinationis causa fuit. Praeterea secundum quod situm designat: ut secundum, sive iuxta quod stetit, aut ambulat: haec enim omnia situm locumque significant. Quare & secundum se, sive per se multis modis dici necesse est. Vnum autem eorum, quae per se dicuntur, est uniuscuiusque rei quidditas, ut Callias, &*

CAPITIS DECIMIOCTAVI EXPLANATIO.

SEcundum quod, sive quo. Explicat quot modis usurpentur haec verba *secundum quod*, sive ut Latini fere dicunt, *quo*, tum hoc earum quatuor significationes. Vnam, qua ea accommodantur formae, atque haec est omnium prima & praecipua. Alteram, qua tum propriae materiae primove subiecto accommodantur. Tertiam, ut accommodantur cuique causae. Quartam, qua ratione certum situm, locumve designant: quo pacto dicimus aliquem stare, aut ambulare secundum Regem, seu quod in hac significatione idem est, iuxta Regem.

b *Qua ratione venit.* Quid dicat, nihil enim hoc est ad significandam causam finalem, sed dicitur κατὰ τί ἐλήλυθε, hoc est, qua ratione venit: ad significandam vero efficientem, perinde est dicere, qua homo quis bonitate vitiosae ratiocinatus sit, ac si dicas, quaenam bonitas vitiosae ratiocinationis causa ei fuerit.

c *Quare & secundum se.* Exponit quot modis usurpari soleant verba, *secundum se*, quod idem est atque *per se*, tum quae sint eorum significata. Vnum est, quatenus accommodantur di-

[illegible] ἀλλὰ ... ὁ Καλλίας ... [illegible] ... ταῦτα.

& Calliae quidditas. Alterum id enim, quod in quidditate inest: quo pacto Callias per se animal est, in ratione enim inest animal, cum Calliae quidditas sit animal. Praeterea, si quid in se ipso suscepit primum [illegible] quo pacto superficies per se est alba [illegible] per se homo [illegible] Praeterea id, cuius nulla caussa est alia. Nam ipsius hominis multae sunt caussae & animal, [illegible] tamen per se ipsum homo est. [illegible] quae soli alicui [illegible] quae sit, sit per se sit quod separatum est.

[illegible]nitioni respondet [illegible], quibus convenit [illegible] si dicas, Callias est per se animal rationale. Alterum, quo item parti definitionis, ut cum dicimus, Callias est per se animal. Tertium, [illegible] quo pacto superficies dicitur per se alba. Quartum, ut ad primas propositiones immediatas, quarum nulla est caussa quo pacto homo per se, & non per caussam ullam [illegible] homo: tametsi ipse multas caussas habeat [illegible] quae est velut materia, & naturam differentiae generi adiunctam, quae est quasi forma. Quintum, ut [illegible] quod soli alicui convenit, [illegible] pertineat. Et quoniam hic quintus modus [illegible] Aristoteles [illegible] quod separatim & solitarie, hoc est, non in subiecto existit: quo pacto [illegible] per se solitarium autem affirmamus.

Colligit autem Aristoteles multiplicitatem verborum *secundum se, sive per se*, ex multiplicitate verborum, *secundum quid*, [illegible] quod in ea verba *secundum se*, [illegible] verba, *secundum quid*, [illegible] Quo autem pacto [illegible] cap. 4. text. 9. non est difficile intelligere. Prima enim & secunda [illegible] quarta deinde & quinta [illegible] sub ea forma, [illegible] quarta [illegible] hoc loco, [illegible] distinctio [illegible].

ΚΕΦ. ΙΘ΄

CAPVT XIX

Text. 24. Διάθεσις λέγεται τοῦ ἔχοντος μέρη τάξις, ἢ κατὰ τόπον, ἢ κατὰ δύναμιν, ἢ κατ' εἶδος· θέσιν

Dispositio à dicitur ordo habentis partes, aut loco, aut potentia, aut forma. Neceße Text. 24.

CAPITIS DECIMINONI EXPLANATIO.

Dispositio à dicitur ordo. Exponit simul, quid, & quotuplex sit dispositio, [illegible] habentis partes [illegible] secundum locum, ut in [illegible], cuius alia pars est anterior, alia posterior, alia dextra, alia laeva: & in domo, cuius tectum est in supremo loco, fundamentum in infimo, parietes in medio [illegible] in arte Dialectica, cuius prima pars [illegible] secunda [illegible] & [illegible] prima pars pertinet ad [illegible] secundum formam, hoc est, figuram, ut in statua, [illegible] Aristot. in Praedicamentis cap. de Quantitate [illegible] genus & differentia [illegible] qualitatis, [illegible] quantitatis. [illegible] in Praedicamentis [illegible] cap. 4. [illegible] 3. & 4. [illegible]

b Ne-

[illegible] [illegible] ergo habitus est enim, Et sic quod [illegible] [illegible]

b *Necesse est enim.* Probat, merito se dixisse, dispositionem esse ordinem habentis partes: dispositionem enim [illegible] ei nominis est [illegible] positio [illegible] [illegible], [illegible] eorum, quae posita sunt.

Quod si quis obijciat, ordinem esse relationem, dispositionem vero non significare relationem, sed aliquid pertinens ad praedicamentum quantitatis aut qualitatis, aut situs, ut dictum est. Occurrendum erit, dispositionem ea in quadam nominis relationem significare [illegible] Philosophorum saepe accipi pro [illegible] [illegible] est huius loci [illegible]. Et quoniam, ut cum dispositio [illegible] dicitur ordo [illegible] [illegible] (quod [illegible]) accipiendum sit. Tertiam ea docet, ut si quae sint qualitates, quae nullas partes habeant, eae, quae dictae sunt, ut verba mentis, & species intelligibiles, non dicantur dispositiones ex ordine partium, sed ex eo, quod bene aut male afficiant subiectum. Iis vero, quae partes habent, primum [illegible] est, quod bene vel male afficiant subiecta. Nam, cum partes aliter ac aliter ordinari possint, si certo quodam modo ordinentur, bene se habent res: si opposito, male: ut patet in exercitu, domo, complexione humorum, in [illegible], & similibus.

ΚΕΦ. Κ.

Tex. 25 Ἕξις δὲ λέγεται ἕνα μὲν τρόπον οἷον ἐνέργειά τις τοῦ ἔχοντος καὶ ἐχομένου, ὥσπερ πρᾶξίς τις ἢ κίνησις. ὅταν γὰρ τὸ μὲν ποιῇ, τὸ δὲ ποιῆται, ἔστι ποίησις μεταξύ. οὕτω καὶ τοῦ ἔχοντος ἐσθῆτα, καὶ τῆς ἐχο-

μένης

CAP. XX.

Habitus uno modo dicitur, ut actus quidam habentis & habiti, perinde atque actio quaedam, aut motus. Nam, cum alterum efficit, alterum efficitur, effectio est media: ut inter eum, qui vestem habet, & vestem, quae habetur, Tex. 25

CAPITIS VIGESIMI EXPLANATIO.

Habitus uno modo. Agit de multiplicitate habitus, docetque tribus modis habitum accipi. Uno, pro ipsa, ut ita dicam, habitione alterius ad alterum, hoc est, pro ipso actu habendi aliquid: quo pacto indutum esse, calceatum, pileatum, & huiusmodi alia dicuntur habitus quidam. Alio, pro dispositione, qua aliquid bene aut male affectum est, sive per se ipsum, [illegible] [illegible] habitus [illegible] quo pacto sanitas & pulchritudo sunt boni habitus corporis, morbus autem & foeditas mali: sive quatenus ad aliquid aliud refertur: quo pacto scientiae & virtutes sunt boni habitus mentis, errores autem & vitia, mali. Tertio, pro quacunque parte dispositionis secundo modo dictae [illegible] pro bona aut mala dispositione [illegible] [illegible], quae est pars bonae aut malae dispositionis totius corporis: quamquam [illegible] partis dispositionem [illegible] [illegible], & non partes [illegible], ut sanitas linguae in eo, qui toto reliquo corpore laborat. *Habitum tribus modis dicitur.*

b *Perinde atque actio.* Docet, habitum primo modo sumptum, eodem pacto esse medium inter rem, quae habet, & rem, quae habetur, quo actio est media inter id, quod agit, & id quod agitur seu efficitur. Nam, ut ab actione alterum dicitur agens, alterum [illegible] effectum: ita ab actu habendi, alterum dicitur habens, alterum habitum, ut patet in homine & veste. Sed si [illegible] quod in hoc genere, quatenus pertinet ad praedicamentum Habendi, id quod se habet ut patiens, significatur [illegible] activa voce: id autem [illegible] passive, quod se habet ut agens. Nam, cum homo [illegible] quodammodo patiatur a veste, & vestis [illegible] dicitur habere vestem, vestis autem haberi. Dixi, *quatenus pertinet ad praedicamentum Habendi*, quia [illegible] [illegible] habeat, ut in primo libro [illegible] explicatum, non comprehenduntur actus habendi [illegible] alia praedicamenta [illegible] habere regimen, [illegible] & dolorem [illegible], & similia [illegible] [illegible] sese habent ut agentia, passive autem, quae ut patientia [illegible] dicuntur habentia haec habitus.

Illud porro [illegible] [illegible], quae [illegible] est actio, & quae [illegible] est motus, hoc est, passio [illegible] D. Thomas, lect. 20. [illegible] constituunt praedicamentum [illegible] actu habendi, qui est medius inter id, quod habet, & id quod habetur. Nam, [illegible] Habendi [illegible] passio habendi actio [illegible] significatio [illegible]

Mmm 3

[illegible Greek text]

habetur, medium est habitus. Quod igitur fieri non possit, ut hic habitus habeatur, perspicuum est, in infinitum enim procedetur, si eius habitus habitum haberi possit. Alio autem modo dicitur habitus dispositio, qua id, quod afficitur, bene aut male afficitur, atque aut per seipsum, aut ad aliud: quo pacto sanitas est quidam habitus, est enim talis dispositio. Dicitur e quoque habitus, si sit huiusmodi dispositionis pars aliqua sit, ut etiam virtutes partium habitus sit quidam.

correlatus autem habendi actiuus passiue significatus nullum constituit prædicamentum, ut patet ex iis, quæ ad caput 15. quinti [illegible] dicta sunt. Vide etiam quæ dicta sunt cap. 7. q. 2. sect. 4. Si quis autem ex similitudine actionis & passionis, qua hic utitur Aristoteles, inferre pergat, quemadmodum passio inhæret in patiente, ita actum habendi vestem inhærere homini, qui veste indutus est, respondendum id esse, modo nomine talis actus intelligat ipsam vestem, et dicatur quidem eo pacto esse actus quodammodo medius inter se simpliciter sumptam & habentem: [illegible] patet, omnem passionem vere inhærere in patientibus, sed medias esse, quæ se habent per modum inhærentiam, ut [illegible].

c *Quod igitur fieri non possit, ut hic habitus, &c.* Ut actio non fit per aliam actionem, nec relatio refertur per relationem: sic habitus sive actus habendi non habetur per alium habendi actum: alioqui idem dicendum esset de illo, & eadem ratione de alio atque alio in infinitum.

d *Alio modo dicitur habitus.* Habitus in hac significatione sumptus, non restringitur ad eos, qui difficile removeri possunt a subiecto, sed comprehendit omnem dispositionem, qua subiectum aliquid bene aut male afficitur. Quo fit, ut videatur sumi iuxta originem vocabuli. Dictus est enim habitus ab eo, quod res affecta, bene aut male habeat. Itaque cum dispositio, quatenus est qualitas, duobus modo accipiatur, ut dictum est in prædicamentis, hoc lib. cap. 14. q. 4. sect. 2. uno, quatenus opponitur habitui oppositione facile & difficile mobilis; altero, quatenus est genus utriusque, hoc est quatenus ea sola ratione spectatur, qua bene aut male subiectum afficit: nomen habitus hoc loco idem significat quod dispositio posteriori modo sumpta. Neque obstat, quod definiatur per dispositionem. Ibi enim sumitur hoc loco dispositio, quatenus est qualitas, siquidem non aliter sumitur, quam qua ratione superiori capite, idest 19. explicata fuit.

Sed cum omnis dispositio videatur *bene aut male afficere subiectum*, quoties aliquid eorum, quæ res afficiunt, detractum illis verbis *bene vel male*. Cui dubitationi occurrendum est, etsi omnis dispositio, quæ est qualitas, bene aut male afficiat subiectum: tamen, quatenus pertinet ad prædicamentum Quantitatis, non spectari in ea illud *bene aut male*. Linea, v. g. non malum habet, si partes hoc modo dispositæ sint, quam si alio quopiam: id quod in prædicamento Situs plerumque accidit, ut patet in situ globi aut cubi. Quod si quis obiiciat, isto modo situationem, sessionem, & alios situs naturales & oppositos esse quosdam habitus, eo quod bene aut male afficiunt subiectum, negandum id est. Situs enim non afficit, idest, non significat quicquam absolutum, quod in ea inhæreat, quo tamen pacto afficiendi verbum hoc loco intelligendum est.

e *Dicitur quoque habitus.* Hoc pacto, quemadmodum partes artium & scientiarum solemus dicere artes & scientias: quandam enim partem Dialecticæ vocamus artem definiendi, aliam dividendi, aliam concludendi, alteram resolutoriam, alteram topicam: itemque aliam partem Philosophiæ naturalis appellamus scientiam de principiis, aliam de cælo, aliam de anima, et ipse etiam Aristoteles eam vocauisse possent appellari habitus tamen si ii, qui partes scientias & artes esse simplices qualitates, non id concedant in plurali numero: quamuis enim concedant scientiam de anima esse habitum, itemque scientiam de cælo: non tamen admittunt scientiam de cælo & scientiam de anima esse plures habitus: id, quod nobis cur non probetur, dicemus sexto libro.

Habitus ety mologia.

Quare in definitione habitus bene vel male additur.

ΚΕΦ. ΚΑ'.

Text. 26. Πάθος λέγεται [illegible]

CAP. XXI.

Passio dicitur uno quidem modo qualitas, secundum quam alterari possunt, ut album, nigrum, dulce, amarum, grauitas, leuitas, & quaecunque alia huiusmodi. Alio modo horum actiones, iamque alterationes. Item quae horum magis alterationes & motiones, quae nocumento afficiunt, potissimum vero ea, quae & molesta sunt. Et habent [illegible] calamitatum, & tristitiam magnitudines passiones appellantur. Text. 26.

CAPITIS VIGESIMIPRIMI EXPLANATIO.

Passio dicitur. Exponit quot modis dicatur passio, asseritque quatuor huius nominis significata. Primum, pro qualitatibus, quibus res alterantur: atque hae omnes ad tertiam qualitatis speciem pertinent, ut patet ex 7 Physicorum, cap. 3 text. 21 & cum difficile [illegible] a subiectis, dicuntur patibiles qualitates, ut patet ex praedicamentis. Secundum pro ipsis actionibus, quatenus ad praedicamentum passionis pertinent, praesertim si sit alteratio. Tertium pro iis alterationibus & motibus, quibus inferunt nocumentum subiecto: potissimum vero pro iis, quae non modo laedunt, sed etiam molestia aut dolore afficiunt. Motus enim quo substantia perficitur, ut quo res augetur, aut maturatur & germinat [illegible] aut in naturalem locum mouetur, non admodum proprie dicitur passio, quia non laedit, sed perficit. Multi etiam sunt motus, qui etsi laedant, non tamen vulgo [illegible] dicuntur passiones, quia iucundi sunt, aut saltem non molesti, ut nimius risus, nimia saltatio, & alia id genus. Quartum pro magnitudinibus calamitatum & aerumnarum: quo passiones pati dicuntur, qui [illegible] filiis, aut patria, aut de magno aliquo dignitatis gradu deijciuntur. Viri enim fortes [illegible] non dicunt in passionibus esse motus, qui paruam laedunt, aut parum afferunt molestiae, sed eos, qui insigne aliquod nocumentum inferunt, & in hoc magno dolore, siue corporis, siue animi perferri possunt. Auerrois Commentator [illegible] intelligit hoc loco nomine passionum primi generis potentias, quae ad secundum genus qualitatis pertinent.

ΚΕΦ. ΚΒ'.

Text. 27. Στέρησις λέγεται [illegible]

[illegible]

CAP. XXII.

Priuatio dicitur uno quidem modo, si non habeat aliquid eorum quae apta sunt haberi, etsi ipsum non sit aptum, ut habeat: quo pacto planta dicitur oculis priuata. Alio vero, si non habeat, quod vel ipsum vel genus eius natura habere potest: qua ratione aliter homo caecus priuatus est visu, aliter talpa, haec iuxta genus, ille per seipsum. Alio, si & aptum sit, & non habeat: et autem tempore, quo habere natura potest. Caecitas enim priuatio quaedam est. caecus autem non omni aetate dicitur, sed si visum non habeat, in qua, ut haberet, aptus natus erat. Text. 27.

Eadem ratio est si aliquid non habeat in quo, per quod,

CAPITIS XXII. EXPLANATIO.

Priuatio dicitur. Tradit quot modis dicatur priuatio, habita ratione tum rerum, tum etiam verborum, quae adeo sunt perspicua, ut [illegible] explicare opus sit.

h Atque Haec verba referuntur ad locum: neque enim dicimus, noctem esse in profundis [illegible], ad quas lumen penetrare non potest naturaliter.

per

[illegible Greek text]

per quod, ad quod, & quo modo si habere aptum natum. Praeterea, violenta cuiusque rei ablatio, privatio dicitur. Ad haec quot modis negationes ab in, tot etiam privationes dicuntur. Inaequale enim aliquid dicitur, quod non habet aequalitatem, cum aptum sit; et invisibile, & quod omnino colorem non habet, & quod prave habeat. Insuper etiam, quod [illegible] non habeat, & quod difficulter, [illegible] aut non bene: [illegible] insectile dicitur non solum quod non secatur, sed etiam quod non facile, aut non bene. Praeterea quae nulla in parte habeat. caecus enim non dicitur, nisi qui luscus est, sed qui in utroque oculo visu careat. Quapropter non quilibet bonus est, aut malus, iustus aut iniustus; sed est etiam medium aliquid.

c *Per quod.* Haec referuntur ad partem, aut potentiam: neminem enim surdum dicimus, quod oculis non audiat, aut appetitu vi non intelligat.

d *Ad quod.* His verbis significatur obiectum, & in summa, munus id, ad quod res privata refertur: neque enim cum dicimus imperitum Medicum, qui caret cognitione rei militaris, sed qui morbos curare nesciat; aut cum appellamus pupillum qui hastam non habeat, sed qui parentem.

e *Et quomodo.* Late patet horum verborum significatio: ex his enim intelligimus non caecum esse eum, qui res a tergo positas, aut longissime remotas, aut interiectis corporibus opacis non videat, aut eum qui ita acute cernat, ut aquila: nec privatum currendi facultate, si non tanta celeritate curreat, quanta equus.

f *Quapropter non quilibet.* D. Thomas lect. 20. monet, hoc consectarium inferri contra Stoicorum sententiam, qui inter bonum & iustum absolute ac perfecte, & omnino malum ac iniustum non agnoscebant medium. Cum enim crederent peccata omnia esse paria, quantumvis parva viderentur, ubi quis vel minimum quid a virtute defecisset, necesse erat fateri, illum esse perfecte & absolute malum. Aristoteles igitur ea ratione inculcat id verum, quod quemadmodum inter perfecte caecum & perfecte videntem medius est luscus: sic inter bonum ac iustum perfecte & absolute, atque eum, qui perfecte est malus & iniustus, medium esse, qui nec perfecte bonus est, nec perfecte malus. Averrois comm. 27. credit Aristotelem significare his verbis, inter habitum & privationem dari medium, quod non datur inter contradictoria: quod pronunciatum esse verum est, & suo capite libro 10. non videtur tamen hoc loco ab Aristotele ex dictis colligi.

ΚΕΦ. ΚΓ'.

Text. 28. ΤΟ ἔχειν ἢ λέγεται πολλαχῶς [illegible Greek text]

CAPUT XXIII.

Habere multis modis dicitur. Uno, secundum naturam, aut secundum propensionem agere. Itaque febrem dicitur hominem habere, & tyrannos civitates, & induti vestem. Alio

CAPITIS XXIII. EXPLANATIO.

Habere multis modis. Tradit quatuor habendi modos: quorum primus est, quo id, quod dominatur rei, & illam agit, sive ducit ad id, ad quod ipsum habet propensionem, dicitur habere illam: sicut id fit per vim, sive naturali ductu, ut quae dicuntur quo pacto & tyrannus & verus Rex, ac pater patriae dicuntur habere regnum, eo quod alter vi quadam [illegible] subiectum sibi populum ad suum privatum commodum, alter naturali ductu, populum ad bonum commune [illegible] etiam febris dicitur habere aegrotum [illegible] eo quod hominem vi quadam illata ad interitum disponat: & homo indutus habere vestem, quia illam ad

[illegible] accidentalis, tanquam quasi naturalem formam confert. [illegible]
[illegible]

ἄλλον δ' ἐν ᾧ ἄν τι ὑπάρχῃ ὡς δεκτικῷ, οἷον ὁ χαλκὸς ἔχει τὸ εἶδος τοῦ ἀνδριάντος, καὶ τὴν νόσον τὸ σῶμα. ἕνα δ', ὡς τὸ περιέχον τὰ περιεχόμενα· ἐν ᾧ γὰρ ἔστι περιέχοντί τι, ἔχεσθαι ὑπὸ τούτου λέγεται. οἷον τὸ ἀγγεῖον ἔχειν τὸ ὑγρὸν φαμὲν, καὶ τὴν πόλιν ἀνθρώπους, καὶ τὴν ναῦν ναύτας, οὕτω δὲ καὶ τὸ ὅλον ἔχειν τὰ μέρη. ἔτι τὸ κωλῦον κατὰ τὴν αὑτοῦ ὁρμὴν τι κινεῖσθαι ἢ πράττειν, ἔχειν λέγεται τοῦτο αὐτό, οἷον καὶ οἱ κίονες τὰ ἐπικείμενα βάρη, καὶ ὡς οἱ ποιηταὶ τὸν Ἄτλαντα ποιοῦσι τὸν οὐρανὸν ἔχειν, ὡς συμπεσόντ' ἂν ἐπὶ τὴν γῆν, ὥσπερ καὶ τῶν φυσιολόγων τινές φασι. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον καὶ τὸ συνέχον λέγεται ἃ συνέχει ἔχειν, ὡς διαχωρισθέντα ἂν κατὰ τὴν αὑτοῦ ὁρμὴν ἕκαστον. καὶ τὸ ἔν τινι δὲ εἶναι ὁμοιοτρόπως λέγεται, καὶ ἑπομένως τῷ ἔχειν.

Alio b modo id, in quo quid, ut in susceptiuo existit; quo pacto aes statuae formam, & corpus morbum habet. c Alio vero, ut id, quod continet ea, quae continentur: in quo enim continens continetur, ab eo haberi dicitur: quo pacto dicimus vas habere liquorem, et urbem homines, & nauem nautas: sicut & totum partes habet. d Praeterea id, quod prohibet, ne suapte propensione aliquid moueatur, aut agat, habere illum dicitur, ut columnae pondera imposita: quo etiam pacto Poetae Atlantem fingunt habere caelum, ac si casurum esset in terram, e ut quidam naturales Philosophi tradunt. f Hoc autem modo & continens dicitur habere ea, quae continet, ut quae suapte modo singula dissiparentur. g In aliquo etiam esse similibus modis dicitur, ipsumque habere consequitur.

b *Alio modo.* Secundus modus habendi est oppositus primo. Quamquam enim Aristoteles his verbis eum duntaxat modum exprimit, quo subiectum habet accidens, & materia formam, cuius est susceptiua; subaudiendus est tamen & ille, quo patiens habet agentem, a quo patitur, ut populus Regem aut tyrannum. siquidem, ut res est subiecta accidenti, a quo accipit denominationem: sic quodammodo patiens est subiectum agenti, a quo accipit formam.

c *Alio vero.* Tertius modus perspicuus est, ad eum que ea ratione reuocatur modus habendi partem, quia pars in quodammodo est in toto, quo locatum in loco: nisi quod locatum est distinctum a loco, pars autem a toto non item, ut Author ait 4. Phys. cap. 4.

d *Praeterea id quod.* Quartus hic modus, quo id, quod alterum impedit ne suapte natura & propensione moueatur aut agat dicitur habere, seu potius tenere, illud posset nonnunquam conuenire cum primo: ut patet in dominatu tyranni, & doctrina. Differunt tamen ea consideratione, quod habens non consideratur in primo modo ut impediens actionem, aut motum eius, quod habetur: quo pacto consideratur in quarto, sed ut ducens illum ad id, in quod ipsum intendit.

e *Ut quidam naturales Philosophi.* Fuerunt ex veteribus Physicis, qui dicerent, caelum tanta celeritate, quantam intelligimus agitari circa terram, ne alioqui in terram rueret: quo pacto aquas vasi plenum non decidit, si celeri motu circumagatur, ore etiam vasis deorsum verso. Si ad hoc alludit Arist. hoc loco, ut credit Alexand. in hunc locum, subaudire oportet in fine periodi, *nisi prohiberetur.* putabant enim prohiberi non quia teneretur ab Atlante, *sed propter* celerrimam circa terram vertiginem. Aliter potest etiam locus intelligi, ut nihil aliud significet Arist. quam fuisse naturales Philosophos, qui fabulam Atlantis ea ratione finxerent, quatenus dicebant, tandem aliquando caelum dissolutum iri esse, atque ita quodammodo [illegible] confusa [illegible] rebus [illegible], & ad chaos reditura, ut canit Empedocles. Atque hoc pacto exponit D. Thomas lect. 20. Quidam Graeci codices habent *ὡς μὴ συμπεσεῖν*, id est, ne concideret. verum haec lectio non congruit cum verbis proxime sequentibus. *Veterum quorundam physiologorum de caeli motu dictum.*

f *Hoc autem modo.* Docet hunc habendi modum aliquando misceri cum tertio, quem superius diximus, [illegible] nonnunquam concurrere cum primo. Nam, [illegible] continentia non impediunt moueri, & actiones naturales continentorum, ut patet in caelis, in elementis, in alueis fluminum, & similibus: saepe tamen id faciunt, ut perspicuum est in columnis, quibus sustinentur pondera; in vasis, quibus continentur res humidae; in vinculis [illegible], quae ligata sunt. semper tamen ratio continendi distincta est a ratione prohibendi.

g *In aliquo.* Subiicit Aristoteles, quot sunt modi habendi, tot esse existendi in aliquo: eo, quod hi sequantur illos. Nam, quod ab altero habetur, in eo est, a quo habetur, sive ut patiens in potestate agentis, sive ut forma in subiecto, atque ita in caeteris. Ad quos existendi modos facile reuocari possunt ii, qui habentur 4. Phys. cap. 3. tex. 23.

Nam

CAP. XXIV.

Tex. 29. Τὸ ἔκ τινος εἶναι λέγεται ἕνα μὲν τρόπον ἐξ οὗ ἐστιν ὡς ὕλης, καὶ τοῦτο διχῶς, ἢ κατὰ τὸ πρῶτον γένος ἢ κατὰ τὸ ὕστατον εἶδος, [illegible]

[illegible]

CAP. XXIV.

EX aliquo esse, uno quidem modo dicitur, ex quo est, ut materia aliquid est. Atque hoc dupliciter, aut secundum primum genus, aut secundum ultimam speciem. Exempli gratia: Omnia, quae liquefieri possunt, modo quodam ex aqua sunt, modo etiam quodam statua ex aere. Alio vero modo, sicut ex primo principio, quod movit, veluti ex quo pugna? ex contumelia, quod ea pugnae principium fuerit. Alio autem modo ex eo, quod compositum est ex materia & forma, quemadmodum ex toto partes, et Iliade versus, & lapides ex domo. forma enim finis est, perfectum autem, quod finem habet. Alio vero, ut ex parte species, veluti homo ex bipede, & syllaba ex elemento. Alio enim modo hoc, alio statua ex aere est. Namque ex sensibili materia constat substantia composita, at species ex materia speciei. Atque haec quidem hoc pacto dicuntur. Tex. 29.

Alia autem, si quum horum modorum ratione alicuius partis conveniat, quo pacto ex patre & matre est soboles, & ex terra stirpes, quia sunt ex aliqua earum parte.

Alio

CAPITIS XXIV. EXPLANATIO

Modorum, quibus ex toto aliquid sit vel fiat, quatuor. Primus. EX aliquo esse. Docet quot modis aliquid sit, vel fiat ex aliquo: primum quidem ut ex toto, deinde, ut ex parte illius: postremo, ut post illud. Ut ex toto autem modis quatuor. Primum, ut ex tota aliqua materia per compositionem, sive illa prima sit, sive ultima, quae etiam propinqua dicitur: id quod iam saepe explicatum est.

Secundus. b *Alio modo.* Secundo modo, ut ex toto aliquo, quod primum movit: veluti pugna ex contumelia, hoc est, ex inferente contumeliam: tametsi hoc pacto particula *Ex*, improprie sumitur, idemque significat quod *Ab*. Qua ratione non diceretur res fieri ex eo, quod secundo loco movit (ut ex eo, quod illatam contumeliam vendicare voluit) nisi per reductionem. quo pacto nulla erit causa efficiens, ex qua effectus dici non possit, aut esse, aut fieri.

Tertius. c *Alio autem modo.* Tertio modo, ut ex toto aliquo composito ex materia & forma: qua ratione aliquid esse aut fieri ex illo intelligitur per resolutionem. Hoc pacto elementa fiunt ex mistis, & versus, qui per se ex Iliade excerpuntur, dicuntur esse ex Iliade. & lapides ex domo, quae diruta est. Nam, cum forma sit finis generationis, perfectumque in rebus, quae fiunt, id dicatur, quod finem est consecutum: sane compositum ex materia & forma dicetur perfectum: et proinde cum resolutio incipiat a perfecto, quemadmodum generatio ab imperfecto, merito partes, in quas resolvitur compositum, dicentur fieri ex composito. semper enim particula *Ex*, innuit primum aliquod principium, unde fiat progressio.

Formam esse finem generationis. Quid perfectum.

Quartus. d *Alio vero ut ex parte.* Quarto, ut species ex tota parte subiecta speciei, universali nimirum parte, non singulari (nihil enim singulare, quatenus singulare est, pertinet ad compositionem speciei, sed potius species ad compositionem singularis. Hoc pacto species dicitur esse ex genere & differentia, ut homo ex animali & bipede, aut alia potius veriori differentia: [illegible] etiam ex materia & forma in communi sumpta: veluti syllaba ex elementis sive literis secundum speciem, ut Ba in communi, ex B & A. Nec enim haec species syllabae constat ex hoc A & ex hoc B, nisi per accidens, quo pacto statua constat ex aere. accidit enim statuae [illegible] quod sit aenea. At substantia composita (quo nomine Aristoteles hoc loco [illegible] singularem substantiam sensibilem) constat per se ex singulari materia, quam ille vocat materiam sensibilem, ac notabili signatam. Atque hi sunt [illegible] modi, quibus res est, aut fit ex aliquo, ut ex toto, quamvis hoc sit parum [illegible]

Themistius.

Quo pacto res dicantur esse vel fieri ex aliquo, ut ex parte. e *Alia autem si quae horum.* Tradit quo pacto res dicatur esse aut fieri ex aliquo, ut ex parte eius, ex quo fieri dicitur: hoc pacto proles dicitur esse ex patre & matre, quasi ex materia parentum; neque enim tota materia parentum constituit prolem, sed quaedam eorum pars: eodemque modo planta dicuntur esse ex terra & aqua: quod constent non ex tota terra aut tota aqua, sed ex

sed ex pluribus [illegible] hoc contingere potest, quot sunt causarum genera. Atque in genere [illegible] causae materialis iam tradita sunt exempla. In efficientis exemplum [illegible], si quis dicat, bellum a Troianis [illegible] esse ex contumelia a Troianis illata [illegible] ab omnibus Troianis illata fuit contumelia, sed a solo Paride. In genere causae formalis [illegible] exemplum [illegible] potest. In genere autem causae finalis [illegible] quis dicat, mercatores [illegible] ex appetitu [illegible] partem [illegible]. Sed hic verbum Ex quatenus [illegible] accommodatum, [illegible].

[illegible Greek text]

Alio vero modo ex eo, post quod aliquid [illegible] fieri [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quadam ex dicuntur, quae [illegible] mutantur, ut quae nunc dicta sunt, quaedam, quae sola temporis [illegible] succedunt, quae post ex aequinoctio dicitur facta [illegible], quae post aequinoctium facta est, & ex Bacchanalibus Thargelia, quae post Bacchanalia.

f *Alio vero modo.* Iam ponit modos, quibus aliquid ex aliquo fieri dicitur, quia fit post illud, [illegible] duos esse tradit. Vnus est, si vna res [illegible] naturali successione [illegible], ut [illegible] dies, & tempestas tranquillitati. Alter, si casu id accidat, ut si post [illegible], [illegible] ex hominum instituto post aliud fieri solitarum, ut Thargelia (qui ludi erant apud Graecos mense [illegible] in honorem Apollinis celebrari soliti) post Bacchanalia, quae mense [illegible] celebrabantur, ut apud nos festum Paschae post festum Natalis Domini. *Duplex modus quo fit aliquid ex aliquo, quia post illud. Thargelia quid.*

[illegible] XX.

Tex. 30. [illegible Greek text] [illegible marginal note]

CAP. XXV.

Pars alio modo id dicitur, in quod quantum [illegible] b modo dividi potest. Semper enim id quod aufertur a quanto, qua ratione quantum est, pars illius dicitur: quo pacto duo quaedammodo dicuntur partes trium. Alio modo ea tantummodo dicuntur partes, quae metiuntur: quo fit, ut duo modo quodam sint pars trium, modo autem alio non sint. c Ea etiam, in quae forma sine quantitate dividi potest, partes illius esse dicuntur. Vnde [illegible] fit, ut species partes generum appellentur. Ex [illegible] Tex. 30.

CAPITIS XXV. EXPLANATIO.

Pars alio modo. Exponit quot sint partium genera. Primum est earum, quae dicuntur in [illegible], [illegible] in quas quantitas [illegible] dividitur sive illae metiantur totum, ut [illegible] numerum, binarius ternarium [illegible] pars, & palmus [illegible] (quae partes dicuntur aliquotae) sive non metiantur, quo pacto binarius est pars ternarii) atque quinarii; & cubitus est pars cubiti cum [illegible], & [illegible] cum dimidio. Huiusmodi enim partes, si [illegible], non [illegible], sed [illegible], aut non [illegible]. *Quatuor partium genera explicantur.*

b *Quanto modo.* Quartum ponit [illegible], [illegible] in quod dividitur, metiatur, ut dictum est.

c *Ea etiam.* Secundum genus partium est earum, in quas forma sine quantitate (hoc est, [illegible]) [illegible] pacto species sunt partes generis, & individua speciei, [illegible] dicuntur partes [illegible]. Ad quod genus partium [illegible] partes [illegible], [illegible] potentiae animae, [illegible] in eas non [illegible]. [illegible] pertinent ad constitutionem [illegible], [illegible] partes [illegible] constitutionem [illegible], quatenus sunt potentiae. Hoc loco Graeci codices [illegible] [illegible] hoc est, forma [illegible] potest, habent alii [illegible] id est, forma [illegible] dividi potest. Sed non [illegible] Argyropylus, seu [illegible] interpretes, [illegible]. Forte scripserat Aristoteles [illegible], pro quo [illegible]. Sed tamen [illegible] esse, [illegible] interpretum [illegible] demonstrat. *Partes potestativae animae ad speciem pertinent.*

[illegible Greek text]

dit quisque, aut in qua aliquid dividitur, aut ex quibus totum est compositum, sive ipsum forma, aut quod formam habet: ut aenei globi, aut aenei cubi, non solum aes, quod est materia in qua forma est, verum etiam angulus pars est. Praeterea quae sunt in ratione, quae quamque rem declarant, ea etiam sunt partes totius. Quapropter genus pars etiam speciei esse dicitur, alias autem species pars generis dicitur.

d *Ex quibus.* Tertium genus est earum, quae dicuntur essentiales Physicae, hoc est, in quas totum non secundum extensionem, sed secundum essentiam realiter dividitur. dividi-tur, seu (quod eodem redit) ex quibus rei essentia reali compositione constat: sive illud sit forma ipsa, hoc est, res immaterialis, sive habens formam, hoc est, res singularis: quo pacto res naturales, sive universales, sive singulares, dividuntur in materiam primam & formam substantialem: artificiales vero in secundam materiam & figuram: velut aneus globus in aes & figuram rotundam, & aneus cubus in aes & figuram angularem cubicam.

e *Praeterea quae sunt.* Quartum genus partium est earum, quae dicuntur essentiales Metaphysicae, hoc est, in quas non realis divisione dividimus, sed rationis in rebus eiusmodi, quae ex natura rei docent quo pacto genera & differentiae sunt partes specierum: etsi alia ratione species sint partes generum, ut dictum est, atque adeo generalium differentiarum. Ex his patet, omnia genera partium pertinere ad constitutionem totius, praeter secundum.

ΚΕΦ. κϛ'.

Tex. 31. [illegible Greek text]

[illegible Greek marginal note]

CAP. XXVI.

Totum dicitur, cui nulla pars deest ab quibus dicitur natura totum. Et quod ea continet quae continentur, ut illa sint unum. Id autem duobus modis accidit: aut enim, ut unumquodque sit unum: aut ex quibus [illegible] Tex. 31.

CAPITIS XXVI. EXPLANATIO.

Totum quot modis dicatur. Totum a dicitur. Tradit quot modis dicatur totum, primum quae duas proponit huius nominis significationes. Una est, qua totum id solum dicitur, quod est integrum: cui nihil deest seu diminutum oppositum, de quo aspice ponitur e opposito. Hoc pacto homo, cui dextra manus, non dicitur totus homo, est dicitur totum quod sum corpus: eodemque modo navis, cui desit gubernaculum, non dicitur tota navis, est dicitur totum quoddam opificium. Itaque in hac significatione totius semper spectatur integritas, quam totius partem posuit.

b *Et quod continet.* Haec altera significatio est generalis & cum ad omnia genera totius fundatur in qua duo notantur, quae ad totius rationem pertinent. Unum est, quod habeat partes. Id enim, quod partes non habet, non dicitur totum, nisi nomen totius pro perfecto accipiatur. Alterum est, quod partes uniantur in ipso, hoc est, sint unum per ipsam unitatem totius qualiscumque ea sit.

Graeci codices habent [illegible Greek], nisi quod in vetusto manuscripto bibliothecae Catharinae Medicea Galliarum Reginae abest verbum, ab Interprete neglecto non tantum eo verbo, sed etiam proxima coniunctione omnes vertunt. *Et quod continet continentia,* vel quid simile, quorum auctoritas nos movit, ut utramque dictionem tanquam suspectam, ad marginem reijceremus.

Totum universale. Totum continuum. c *Id quid duobus modis.* Ex unitate, quam partes habent in toto, colligit duo genera totius. Unum est totius universalis, quod dicitur de pluribus, ut commune de particularibus. Alterum totius continentis plures, de quibus non dicitur, saltem ut commune de particularibus. Complectitur primum totum, continentem partibus tria genera totius, quae respondent primo, tertio, & quarto generibus partium totius: nimirum integralis & essentialis Physici, & essentialis Metaphysici. Dixi *saltem ut commune de particularibus,* quia est species etiam per praedicatur de genere & differentia, ex quibus constituta est: non tamen de illo dicitur, ut commune de particularibus, & quae minus late patent. Ex his perspicuum est, partes totius universalis accipere ab illo unitatem rationis, quia quaedam sunt particulares, non

sed

[illegible] ratione sunt [illegible] nec totum universale est [illegible] particularibus, sed ratione sola, ut patebit [illegible] partes [illegible] constitui [illegible] [illegible] quatenus sunt illius partes [illegible] [illegible] quam totum [illegible] in omnibus [illegible] partibus sit [illegible] sit sive ab arte, aut consensione [illegible] inducta. *Quam [illegible] parte [illegible] [illegible]*

[illegible Greek text]

Unum existit. Universale enim, & [illegible] quod hoc est tale aliquid [illegible] quasi totum quid existit, ratione universale est, & plura continet, quia de unoquoque praedicatur, & omnia ea sunt unum, ut singula [illegible] homo, equus, Deus, quia omnia sunt animalia. Continuum autem, & finitum cum unum quid exstat ex pluribus, quae insunt, maxime quidem [illegible] [illegible] & horum ipsorum magis sunt tota, quae natura constant quam quae arte [illegible] & in uno diximus, quasi totalitas unitas quaedam sit. Praeterea cum quantitas principium, medium, atque ultimum habeat: ea quidem, quorum positio non facit differentiam, dicuntur omnia: quorum autem facit, tota appellantur: quibus vero utrumque accidit, tota & omnia. [illegible] autem haec ea omnia, quorum natura eadem manet in transpositione, non item forma: [illegible] & [illegible] & totum enim, & omne dicuntur, quia utrumque habent. Aqua vero, & humida omnia, atque numerus, omne quidem dicuntur, totus autem numerus, & tota aqua non dicitur, nisi [illegible]

d *Et quod hoc.* His verbis [illegible] docens ex etymologia totius, quod Graece [illegible] merito universale dici totum quoddam [illegible] quasi [illegible] hoc est [illegible] particularibus, unde & [illegible] dictum, quasi dicas, quod de toto [illegible] sive de tota multitudine enunciatur. *Universale cur sit totum in particularibus.*

e *Ea ratione est singulum.* Respiciunt verba haec, ut doceat Aristoteles, quo pacto particularia sint [illegible] universali. Hac igitur ratione tradit, esse ea in illo [illegible] quia [illegible] & [illegible] singula [illegible] autem collective, quo pacto multi homines dicuntur esse [illegible] Republica. Quod autem in exemplo ait, Deum esse animal, ex Platonicorum [illegible] de quodam [illegible] genere intelligendum est. *Etymologia totius universalis.*

f *Continuum autem.* Non sumitur hoc loco continuum pro eo tantum, quod proprie continuum dicitur. [illegible] enim Aristoteles, [illegible] ratio totius maxime [illegible] quarum partes sunt [illegible] in toto, hoc est, non actu multae [illegible] potestate [illegible], ut in lapide aut ligno aliquo tamen modo spectari in iis, quarum partes sunt actu, hae est [illegible] [illegible] aliquid unum compositum [illegible] cuiusmodi sunt tabula in [illegible] in urbe, & milites in [illegible]. Itaque accipit continuum pro eo, quod aut vere continuum est, aut compositum [illegible] ex multis. Quod autem ad verba attinet, cum dicitur *continuum autem, & finitum supplendum est ex dictis,* [illegible] totum.

g *Atque horum ipsorum.* [illegible] Aristoteles, [illegible] subponit divisionem totius compositi ex partibus in ea, quae natura constant, & in ea, quae arte, [illegible] docet, [illegible] magis [illegible] quam artificiosa, quemadmodum & [illegible] ut cap. 6. [illegible] [illegible] [illegible] quia tamen in unitate [illegible] in rebus magis [illegible] in quibus maior unitas cernitur. *Cur natura [illegible] naturalibus magis quam artificiosis conveniat.*

h *Praeterea cum quantitas.* Nomine quantitatis intelligit non quantum, sive extensum, quatenus tale est. Dico autem, *quatenus tale est,* quia [illegible] non omnis numerus habet principium, medium, & [illegible] tamen non repugnat numero, quatenus est quantum [illegible] Loquitur autem de quanto finito: tum quia tria haec [illegible], principium, medium, & finis repugnant in finito: tum etiam, quia infinitum non proprie dicitur totum, sed potius habet rationem partis, ut [illegible] *cap. 6. text. 63. & 66.* tradidi. Dividit ergo Aristoteles hoc loco totum quantum, [illegible] magis placet, supponit divisionem [illegible] in [illegible] genera. Primum est totum, quod non habet figuram propriam, sed alienam facillime [illegible] *[illegible] totum non proprie [illegible] [illegible] quantum.*

commodare, conficto b [illegible] aqua, oleum, & humida omnia huiusce [illegible] quae [illegible] ea, quae naturaliter continua [illegible], et frumentum, cinis, arena, adde & numeros ipsos, in quo rerum genere communicatio partium, varia(que) earum situs in toto nullam facit differentiam, id est, nihil mutat de re, quod sit eius propriu. Secundum est rerum, quae habent figuram propriam, vt plantae, animalia, domus, naues, & similia: in quo genere variatio situs partium naturam rerum ipsarum mutat, non solum ex parte formae propriae, sed etiam propriae materiae: nam si membra animalium conuellantur & alio situ collocentur in ipso toto, aut partes nauis commutentur. Tertium est rerum, quae etsi non habent figuram propriam, tamen semel datam diu, & sine adminiculo alterius retinent, vt cera, aes, plumbum, & alia, quae liquefieri patiuntur. In quo rerum genere, etsi commutatio partium nihil mutat, quod propriam sit materiam, tamen mutat formam quasi propriam rerum, vtpote, quam per se retinent: & a qua saepe etiam denominantur, vt patet in cera sigillo figurata, in aere in statuam conformato, in panno, qui formam vestis accepit, & similibus.

Secundum.

Tertium.

Quod totum dici soleat omne.

Hoc posito, docet Aristoteles totum in primo genere solere dici omne, non autem totum: quod de vulgatiori Graecorum consuetudine praecipue dictum intellige: dicunt enim omnis haec aqua, omne hoc frumentum, omnis haec arena, non tota aqua, totum frumentum, aut tota arena, nisi per translationem a rebus propriam figuram habentibus. In secundo autem genere contra rem habet, neque enim dicimus omnem hunc hominem aegrotare, sed totum: neque omnem Hierosolymam concidisse, sed totam: tametsi Cicero saepe dixit omne corpus, pro toto corpore, & omnem orationem, pro tota oratione. At in tertio vtrumque verbum vsurpatur: dicimus enim & omnem hanc ceram, & totam hanc ceram eodemque modo & omne & totum aes, plumbum, similia. cuius rei haec est ratio, quia verbum, omne, significat multitudinem, totum autem constitutionem vnius ex multis, praesertim dissimilibus. At totum primi generis constat similibus partibus, quae vel sunt actu multa, vt in numero, in arena: aut potentia propinqua, vt in aqua, aut oleo: aut certe potentia remota ita sunt multa, vt resolutio tamen in partes non laedat naturam illius, quod in aere, argento, & similibus cernere licet. Totum autem secundi generis, aut est totum dissimilium partium, vt animal, vt corpus humanum: aut ita ex similibus constitutum est, vt non sine detrimento naturae diuidatur in eiusmodi partes: cuius generis sunt os, caro, & alia huiusmodi. Quoniam vero tertium primo & secundo generi participat (primo quidem ex parte materiae, seu subiecti, quod nihil laeditur mutatis in toto partibus: secundo autem ex parte formae quam habent, & quasi propriam retinent) merito in illud vtrumque vsurpari potest, vt & omne ratione materiae dicatur, & totum ratione formae.

[illegible Greek text]	lectione. In quibus autem verbum omne: & de his dicitur in his, sic denique vsurpatur verbum omnia: Veluti omnis hic numerus, omnes hae vnitates.

In quibus autem. Docet in iis tantum posse accommodari verbum *omnia*, partibus et diuisis a se inuicem (adde saltem potentia propinqua) in quibus verbum, omne accommodatur partibus, et coniunctis, & aliquo modo vnitis. Sic dicimus, quaternionem vnitates esse, & omnem hunc quaternarium, & omnes has vnitates: item grana frumenti huius aceruum esse, & omnem hunc aceruum, & omnia haec grana: item partes Oceani esse omnem Oceanum, & omnes aquas Oceani. Non negat tamen Aristoteles, in partibus etiam aliorum totorum idem posse accidere: aedificia enim ex quibus constat vrbs, etsi non dicantur omnis haec vrbs, sed tota: dicuntur tamen omnia haec aedificia.

ΚΕΦ. ΚΖ.	CAPVT XXVII.
Tex. 32. Κολοβὸν δὲ λέγεται τῶν ποσῶν οὐ τὸ τυχόν, [illegible Greek text]	Mutilum vero dicitur, nō quodlibet eorum, quae quanta sunt: sed & partibile, & totū illud sit oportet. Duo enim, non sunt mutila, altera ablata vnitate (neque enim mutilum aliud est quod fit mutilum, & reliquum) atque in vniuersum nullus numerus. Tex. 32.

Nam-

CAPITIS XXVII. EXPLANATIO.

Mutilū qd dicatur.

Mutilum vero. Quoniam mutilum opponitur priori significationi totius, vt diximus capite superiori, tradit Aristoteles, quae conditiones requirantur, vt aliquid dicatur

[illegible Greek text]

[illegible Latin text] ...lum, sed si ansa, aut extremum aliquid, ac prominens auferatur: & homo, non si carnem, aut splenem, sed si aliquod extremum, quod promineat: atque id non omne, sed quod totum sublatum generari non possit. quamobrem calui mutili non sunt.

dicatur mutilum siue diminutum. Nam de parte, quae opponitur toti in secunda significatione accepto, cap. 25 text. 30 dictum est. Prima igitur conditio est, ut sit diuisibile in partes, ex quibus constet. quandoquidem detractione alicuius partis constituitur, non autem sublata fit res mutila. Secunda, ut sit totum, hoc est, tanto maius ipso mutilamine (sic enim liceat appellare id, cuius ablatione res fit mutila) ut idem adhuc secundum substantiam censeri possit. Hinc fit, ut nec binarius mutilus esse possit, quia non potest ab illo auferri minor pars, quam medietas, nec ullus omnino numerus, quia quauis vel minima parte sublata, non manet idem numerus. Tertia, ut eius partes habeant naturalem positionem, hoc est, ordinem in toto. neque enim hoc loco habere positionem in toto eo modo sumitur, quo in praedicamentis, cap. de Quantitate. alioqui partes continuum non haberent positionem in toto continuo, quod tamen hic fatetur Aristoteles. Ita fit primum, ut res similarium partium, velut aqua, aut ignis, nunquam dicantur mutilae, quia earum partes manifeste carent huiusmodi ordine. Deinde fit, ut neque etiam quaedam dissimilium, si earum partes non habeant naturalem ordinem in toto, qualis quodammodo est omnis numerus, qui constat ex diuersis speciebus numerorum, ut quinarius. in quinario enim lapidum ex quibuslibet duobus licet facere binarium, & ex quibuslibet tribus ternarium, eodemque modo res habet in caeteris similibus numeris. tametsi numerorum exemplum ideo non admodum placet Aristoteli, quia nullus numerus proprie constat ex numeris, sed ex unitatibus, ut ipse libro 7. docebit. Quarta conditio est, ut sit continuum. hac enim ratione nemo dicerit, concentum esse mutilum, nisi per translationem. Atque hae conditiones requiruntur in re, quae dicenda est mutila. In mutilamine autem, quod sublatum est, primo requiritur, ut non sit ex principalibus partibus, & quibus remotis non maneret, quale est caput in homine. Secundo, ut non sit ubicunque collocatum, sed promineat in re, ut ansa, aut labium in vitro. Tertio, ut tota sublata non possit renasci naturaliter. qua de causa non dicimus ceruos mutilos, cum cornua deposuerunt, neque item homines caluos. Nam, etsi raro in caluis capilli renascuntur: tamen spectata hominum natura nihil est, cur renasci non possint: quanquam Aristoteles caluos intelligere potuit ex morbo, qui saepe sanantur.

Significationis mutili conditiones quatuor.

Nullum numerum proprie constare ex numeris.

Quare non calui mutili reputentur.

ΚΕΦ. ΚΗʹ.

Text. 33. Γένος λέγεται τὸ μὲν, ἐὰν ᾖ ἡ γένεσις συνεχὴς τῶν τὸ εἶδος ἐχόντων τὸ αὐτό.

CAPVT XXVIII.

Genus dicitur uno modo, si eorum, quae sunt eiusdem speciei, generatio sit continua, quo

CAPITIS XXVIII. EXPLANATIO.

Genus dicitur uno modo, si eorum, quae sunt. Quatuor generis significationes traduntur ab Aristotele in hoc capite. Prima atque adeo vulgaris, est, qua genus sumitur pro na-

Quatuor generis significationes.

gratia-

[illegible] continuam, hoc est, non interruptam eiusdem speciei [illegible] continua [illegible], tum dicimus idem genus hominum a principio mundi ad hoc usque tempus [illegible] [illegible], qui tunc erant cum Noe fabricam arcae absoluit, generali diluuio periissent, & nulli relicti a Deo [illegible] essent. Defectu autem posteritatis, [illegible] continuam generationem [illegible] idem genus cum [illegible] genere: quia etsi continenter [illegible] generantur: non sunt tamen [illegible] eiusdem speciei cum equis. Aduertendum autem non tantum ipsam continuam generationem, sed etiam ipsas res continenter genitas vocari genus hac prima significatione, ut patet ex iis, quae Aristoteles hoc loco & Porphyrius in Isagoge cap. de Genere, tradidit.

[illegible]

Ta

quae passim dici solet, Dum genus hominum [illegible] est, hoc est, dum eorum fuerit continua generatio. Alio b modo id, a quo illa fuerint, tanquam a primo mouente ad esse. Sic enim alij Iones, hoc est, Ionii genere, alij [illegible] dicuntur, quod alii ab Helleno, hi ab Ione primo genitore fuerint, magisque ij, qui a genitore, quam qui a materia [illegible]. Nam & a foemina, [illegible] a Pyrrha genus ducere dicuntur. Item c eo modo, quo planum genus est planarum figurarum, & solidum solidarum. Nam quaeque enim figurarum alia plana [illegible] talis est, alia solidum tale. hoc autem est, quod differentiae subiicitur. Praeterea d quod primum in rationibus inest, quodque in quaestione Quid est praedicatur, id genus dicitur, cuius differentia qualitates dicuntur.

Item

Principium generis. b *Alio modo.* Secunda generis significatio est, qua genus sumitur pro principio generis primo modo [illegible] nomine principij intelliga primum genitorem eiusdem speciei, aut etiam modo aliquo primam genitricem, [illegible] ipsam primam generationem, quae primum genitori aut genitrici initium dedit multitudinis. Hinc fit, ut primos parens interdum appellent genus, velut cum Poeta *Ouid. lib. 13 Metam.* inquit, *Nam genus & proauos, & quae non fecimus ipsi*. & ab illo etiam genus duci dicamus quae est frequentior huius significationis vsurpatio. Ad hanc significationem reuocetur patria, & ipsa, quae a patria ducitur origo, ut habet apud Porphyrium in loco citato. Quod autem ad verba attinet, pro eo, quod Aristoteles ait, *A quo fuerint tanquam a primo mouente ad esse,* non diximus, *A quo illa, &c.* reddentes, supposuimus vero *fuerint,* quia non dubium est, quin Aristoteles verbum hoc retulerit ad ea, quae, cum sint eiusdem speciei, continua generatione alia aliis succedunt. Quod idem significat Porphyrius in Isagoge, cum de genere differit. Posset contextus ita verti, ut diceremus, *A quo illa tanquam a primo procreante fuerint.* nam mouere ad esse, seu mouere, ut esse sit, illud producere ac procreare est.

Genus subiectum. c *Item eo modo.* Tertia significatio est, qua genus sumitur pro genere subiecto, qualis est superficies respectu planarum figurarum, & corpus comparatione solidarum. Sunt enim subiecta illarum, non autem genera praedicabilia, cum quantitas non pertineat ad essentiam qualitatis, etiam materialis: tamen est ita quodammodo subiiciuntur differentiis figurarum, quarum sunt subiecta, ut genus praedicabile subiicitur differentiis suarum specierum, quod inferius patebit.

Genus primum vniuersale definitionis. d *Praeterea quod primum.* Quarta significatio est, qua genus sumitur pro eo, quod refertur ad species, & in earum definitionibus recto ordine primum ponitur, de iisque in quaest. Quid est, praedicatur, de quo Philosophi praecipue disserunt. Aliam explicationem addit Arist. *Et cuius differentiae,* inquit, *sunt qualitates,* quasi dicat: Et quod immediate diuiditur per differentias, quae faciunt quale [illegible] quam explicationem adhibuit, ut perspicue genus a specie distingueret: atqui enim a [illegible] speciem [illegible], quod nunc facit. Nam etsi species diuiditur per differentias [illegible] inferiora [illegible] enim de pluribus in quaestione Quid est, non tamen diuiditur per differentias, quae sint qualitates, hoc est, quae faciant quale quid. Habet autem emphasim, quod Aristoteles nominat qualitates cum articulo αἱ ποιότητες, significat enim non qualescunque, sed essentiales, siue quae ad speciei constitutionem pertinent. Nonnulli autem putant articulo praefixo significari verbum Qualitatis subiectum esse: Differentias vero, praedicatum. quod non est ad rem.

e Ita-

τὸ μὲν κατὰ γένεσιν συνεχῆ τοῦ αὐτοῦ εἴδους, τὸ δὲ κατὰ τὸ πρῶτον κινῆσαν ὁμοειδές, τὸ δ' ὡς ὕλη· ᾧ γὰρ ἡ διαφορὰ καὶ ἡ ποιότης ἐστί, τοῦτ' ἔστι τὸ ὑποκείμενον, ὃ λέγομεν ὕλην. ἕτερα δὲ τῷ γένει λέγεται ὧν ἕτερον τὸ πρῶτον ὑποκείμενον καὶ μὴ ἀναλύεται θάτερον εἰς θάτερον μηδ' ἄμφω εἰς ταὐτόν, οἷον τὸ εἶδος καὶ ἡ ὕλη ἕτερον τῷ γένει, καὶ ὅσα καθ' ἕτερον σχῆμα κατηγορίας τοῦ ὄντος λέγεται· τὰ μὲν γὰρ τί ἐστι σημαίνει τῶν ὄντων, τὰ δὲ ποιόν τι, τὰ δ' ὡς διῄρηται πρότερον· οὐδὲ γὰρ ταῦτα ἀναλύεται οὔτ' εἰς ἄλληλα οὔτ' εἰς ἕν τι.

Itaque e genus his modis dicitur: aliud quidem ratione continuae generationis eiusdem speciei: aliud autem ratione alius, quod primum movit specie eiusdem: aliud vero, ut materia. Cuius enim differentia & qualitas est, id ipsum est quod subiectum, quod materiam appellamus. Diversa g autem genere dicuntur, quorum primum subiectum diversum est, nec alterum in alterum, nec utrumque in idem resolvuntur: quo pacto forma & materia sunt diversa genere. Item h quaecunque diversa praedicationis figura entis, quod est, dicuntur. Entium enim alia quid res sint significant, alia quale quid, alia vero, ut ante divisum est. Haec i enim neque alterum in alterum, neque in unum quid resolvuntur.

e *Itaque genus his modis.* Breviter colligit propositas significationes, ea de caussa redigens in unam duas extremas, quae sunt Philosophorum propriae, quia genus in utraque est instar materiae. Quo loco fortasse nomine differentiae intellige differentiam accidentalem, ad significandum genus subiicibile: nomine autem qualitatis, differentiam essentialem, ut significet genus praedicabile.

f *Speciei eiusdem.* Hinc patet, multitudinem descendentium ab uno progenitore non aliter posse proprie dici genus illius, nisi sit eiusdem speciei cum illo, quemadmodum nec ipse progenitor, alioqui proprie diceretur illorum genus: respondent enim sibi mutuo hae duae acceptiones generis tanquam principium, & id, quod ex principio existit. Nam genus secundo modo sumptum, est principium generis primo modo sumpti, ut Aristoteles dixit in expositione secundi. Quare minus proprie dictum est illud apud Aratum in Phaenomenis (quod Paulus refert in Apostolorum actis cap. 17.) *Ipsius enim, hoc est, Dei, & genus sumus:* quemadmodum & improprie dictum esset, Deum esse genus nostrum, cum non sit nostrae speciei.

Quae multitudo descendentium proprie genus.

Dei genus sumus improprie dictum.

g *Diversa autem genere dicuntur, quorum primum subiectum diversum est.* Missa prima & secunda generis significatione, quia ad historicos potius & poetas pertinet, docet duobus modis apud Philosophos aliqua dici posse diversa genere, uno iuxta tertiam significationem, altero iuxta quartam. Priori modo ea dicuntur genere diversa, quorum primum, hoc est, proximum subiectum (quo pacto exponit Alexander) diversum est, & ut veluti forma & materia. Quo loco primum subiectum videtur accipi pro subiecto denominationis, alioqui allatum exemplum non esset ad rem, cum materia non habeat subiectum, nisi sic interpretetur, *Quorum primum subiectum si subiectum habeat &c.* Itaque sensus est. Diversa genera ea esse, quae cum sint diversa, neque in sese neque in aliquid tertium physice resolvuntur, quo pacto docet Aristoteles libro 10. cap. 13. text. 26. Corruptibile & incorruptibile esse diversa genere: tametsi ratione generis quarto modo sumpti sint idem genere. Eodem modo dicuntur, colores & sapores, cum sint idem genere praedicabili, quod est qualitas: esse tamen diversa genere subiecto, quia eorum subiecta neque in sese, neque in aliquod tertium genus subiectum resolvi possunt. Nam neque subiectum colorum est superficies: subiectum autem saporum est humor: quae quidem neque in sese, neque in tertium aliquod subiectum resolvuntur. Hoc tamen modo nullam substantiam corruptibilem possumus dicere diversam genere ab alia corruptibili, quia omnia resolvuntur in eandem materiam primam, quae omnium formarum, quae generatione tolli possunt, capax est.

Quae apud Philosophos diversa genere dicantur.

Alexandri explicatio.

Subiectum colorum, & saporum.

h *Item quae diversa.* Diversa genere hoc posteriori modo ea dicuntur, quae sunt in diversis praedicamentis, ut animal & superficies.

i *Haec enim neque.* Nomine resolutionis hoc loco non est intelligenda resolutio physica, ut in superiori diversitate explicanda, sed metaphysica, seu quam intellectus operatione perficimus: hoc enim modo tantum resolvuntur species in sua genera, quasi in materiam. Sed quoniam genus quarto modo usurpatum, de quo Philosophi praecipue disserunt, prima esse dicunt universalium species, nec sine ceteris speciebus partim omnino, partim perfecte intelligi potest, rationi consentaneum fuerit, ut ea, quae Philosophi de toto universalium genere quoquomodo scripserunt, nobisque alias cum de iis meditatius scriberemus, occurrerunt, ea diligentius & uno loco [illegible], & ad usum accommodatiora exhibeamus. Hac enim in re nimium videntur multi etiam ingenio & libertate vagari, & tempus inutiliter conterere. Quae tamen si quis dicat ad librum septimum potius explicanda fuisse, recte quidem fateor, idque inibi

De Universalibus disputatio remittitur.

[illegible] in hac [illegible] ... quæstione in hoc opere explicare [illegible] ... in hac [illegible] ... probabilius [illegible] ... haud gravate hunc laborem subeamus.

QVO PACTO VNIuersalia tractanda sint hoc loco.

QVÆSTIO I.

Quot modis apud Philosophos Vniuersalia dicantur.

SECTIO I.

Tribus præcipuis modis usurpari Vniuersale.

VNiuersale, seu commune latissima quidem significatione nihil est aliud, quam unum quiddam multis pertinens. Sed tamen apud Philosophos tribus modis potissimum usurpatur: in causando, ut aiunt, in significando, in prædicando. Ex his sola ea, quæ ad tertium genus pertinent, absolute, & sine adiectione vniuersalia dicuntur. Causæ enim vniuersales particularia quædam sunt causa, ut Sol, ut Deus [illegible] vniuersalia, & conceptus vniuersales, & nomina vniuersalia, velut [illegible] humanum [illegible] singulares sunt, at ea, quæ de pluribus prædicantur, ut homo, ut equus, communiter sumpta, absolute vniuersalia, & res vniuersales appellantur quod nihil singulare [illegible] enunciari possit. Quocirca de hac sola tertia [illegible] disputandum est.

Vniuersale [illegible] definitio.

[illegible] definitur [illegible] libro huius operis cap. [illegible] *quod aptum natum est in pluribus esse* [illegible] libro de interpretatione cap. [illegible] *quod aptum est, ut de pluribus prædicetur*, & in utraque definitione loco [illegible] unum [illegible] & non [illegible] ut patet ex iis, quæ Aristoteles [illegible] libro [illegible] & [illegible] cap. [illegible] & [illegible] lib. de [illegible]

Vnum apud Arist. quot modis usurpetur.

[illegible] quidem [illegible] vniuersale, [illegible] analoga [illegible] complectitur; ea præsertim quæ [illegible] propria dicuntur [illegible] Aristoteles [illegible] cap. [illegible] *Vniuersalia* [illegible] *Vniuersalia*, & [illegible] *species* [illegible] *quæ sunt species* [illegible] Phys. cap. [illegible] *species* [illegible] *sunt* [illegible] vel in una comparantur, velut [illegible] capite, [illegible] *Ens bonum* [illegible] *esse Vniuersalia* [illegible]

enim [illegible] & primo [illegible] libro [illegible] cap. [illegible] *Cum* [illegible] *apud* [illegible] *dicatur* [illegible] *ens* [illegible] *in* [illegible] *prædicamenta* [illegible] *differentias*. At [illegible] quidem [illegible] dicuntur [illegible] vniuersalia, quia sola vera [illegible] propria [illegible] communis [illegible] ratione. Analoga [illegible] quodammodo [illegible] simpliciter quod & absolute dici non possunt. Itaque [illegible] vniuersalia dicuntur, non [illegible] de [illegible] vera [illegible] sunt [illegible] ea præsertim, quæ [illegible] analoga propositione propria, ut ens, bonum, principium, causa, [illegible] & [illegible] quod ad omnium [illegible] vniuersalium [illegible] & [illegible] ut [illegible] Dicitur [illegible] *propositione proportionis propriæ*, quæ [illegible] animal [illegible] & [illegible] propositione impropria & translatione [illegible] hominis & prati, [illegible] dicuntur. Hac enim ratione, [illegible] non simpliciter & absolute, sed [illegible] ratione, vniuersalia dicuntur [illegible] ea quibus non sunt [illegible] vniuersale, ut [illegible] Respublica [illegible] & [illegible] in [illegible] & [illegible] ratione vincti. Quamquam enim omnis [illegible] ab [illegible] de quibus [illegible] non habent veram [illegible] Quocirca Respublica, [illegible] Aristoteles [illegible] capite [illegible] & [illegible] Polyticorum, capit. [illegible] ponit [illegible] & [illegible] Castelli [illegible] & [illegible] in [illegible] prædicamento [illegible] ut [illegible] singula, & [illegible] quæ per se in prædicamento ponuntur, [illegible] Alia [illegible] ratio [illegible] vniuersalia, [illegible] analoga [illegible] Philosophi [illegible] de vniuersalibus agere [illegible] dicuntur. Vnde [illegible] analoga [illegible] habebi [illegible]

Vnde Vniuersalia alias plerumque Vniuersalia.

Entia per accidens non simpliciter dici Vniuersalia.

[illegible]

[illegible] Aristotelis [illegible] A [illegible] quod [illegible] ut ait, [illegible] quod [illegible] per accidens, [illegible] quia per se [illegible], [illegible] est.

Triplex consideratio [illegible] universalium [illegible] praecipue [illegible].

ARTICVLVS II.

Triplex [illegible] consideratio. Missis ergo iis [illegible], quae [illegible] sunt, [illegible] significant [illegible] triplex est consideratio. Nam et causa, uno modo spectatur quoad effectus, [illegible] causa dicitur, ut Sol, quatenus Sol, & homo, quatenus [illegible], [illegible] causam efficientem [illegible] esse suo effectui, [illegible] causae ad effectum [illegible] causae & effectum esse [illegible], [illegible] ipsam causam [illegible] quae est [illegible] quaedam consideratio, ut quae supponit [illegible] & [illegible] secundam, & est propria [illegible] causam esse [illegible] causam esse [illegible] effectum & [illegible] de qua [illegible] I. [illegible] 2. [illegible] Thom. [illegible] art. 1. & [illegible] 2. [illegible]

Tres [illegible] acceptiones. [illegible] modo [illegible] universalia [illegible] quod esse [illegible] universalia, ut [illegible] quae [illegible] genus [illegible] & animal, quod genus est [illegible] ipsum animal [illegible] pacto [illegible] Aristoteles [illegible] relatione [illegible] universalis & particularis [illegible] sunt [illegible] & [illegible] supponit [illegible] secunda, propriaque & germana [illegible] universalis, [illegible] universalis nomine [illegible] *Germana universalium [illegible].* Philosopho, [illegible] in [illegible] mente [illegible] Aristotelica. [illegible] Philosophos [illegible] universales [illegible] *De qua in libro [illegible] Philosophus [illegible].* absolute [illegible] intelligi [illegible] aptitudo in [illegible] determinatam, [illegible]

[illegible] A [illegible] causa [illegible] habent [illegible] particulares [illegible] & [illegible] B cum ipsa [illegible] universalitas [illegible] *[illegible]* [illegible], hoc est, [illegible] particularia [illegible] ea singulis, sed ex aequo [illegible] singulis [illegible] quicquid universale est, ut [illegible] *[illegible]* posterius esse suis particularibus, [illegible] est a singularibus separatum, [illegible] intellectum [illegible] hoc [illegible] est, ut [illegible] C [illegible] communia sunt. [illegible]

Atque hoc pacto considerauit Arist. universale, cum illud definiret lib. 7. [illegible], [illegible] *aptum quod [illegible] de pluribus* [illegible] & in primo de Interpretatione, cap. [illegible] *aptum [illegible] de pluribus dicatur*: [illegible] Posteriori resolutione, lib. 1. c. [illegible] text. [illegible] & lib. 2. [illegible] *& propter multa.*

D Relatio [illegible] universale ad particularia duo supponit [illegible] *Relatio [illegible] universalis [illegible] supponit.* [illegible] sed rationis [illegible] & [illegible] multis [illegible] per [illegible] unum, [illegible] pacto de multis dicitur. Nam, neque [illegible] sine aptitudine, neque aptitudo sine [illegible] est, [illegible] faciat [illegible] proprie universalem: [illegible] ut [illegible] hoc modo apta sunt, [illegible] multis [illegible]: & singularia [illegible], ut [illegible] E non tantum nomine, sed [illegible] etiam [illegible] [illegible] non est [illegible] analogia, vel [illegible] sunt universalia: [illegible] singularibus aptitudo, [illegible] ipsa [illegible] multiplicata sunt, & [illegible] possunt: [illegible] pacto [illegible] hoc intelligenda est, [illegible] *[illegible] universale [illegible] esse [illegible] universalis.* universalem, [illegible] cogitatione, ac proinde genus aut speciem [illegible] dici [illegible] Quamquam [illegible] eo modo [illegible] possint [illegible] & aptitudo, ut ex [illegible] licet colligere, [illegible] universale [illegible], ut patebit inferius.

Ordo [illegible]. Cum igitur haec sit propria & praecipua universalium, [illegible] universalia sunt, [illegible] considerantur, primum [illegible] unitate, [illegible] de aptitudine disputabimus, [illegible] quo pacto [illegible] in definitione prima universalis; quae praecipua est [illegible]

A [illegible] disputationem: sitne vniuersalitas actiuum aliquid, quo intellectus, an res per se ipsa sint vniuersales; ac demum, in consideratione relationis vniuersalium ad particularia, & vicissim particularium ad vniuersalia, aliena in [illegible] ab instituto primi Philosophi, quanta [illegible] quotuplex illa sint, & quas species contineant: statim ante omnia eam dubitationem, quae has praecedit, quoque facilior est, breuiter expediamus, Resne, an sola nomina sint vniuersalia.

RESNE AN SOLA nomina sint vniuersalia.

QVAESTIO II.

Nominalium opinio.

SECT. II.

Etsi ex superiori quaestione facile intelligitur, res, quae nominibus significantur, proprie dici vniuersales, quod eae [illegible] in pluribus insint, & proprie de pluribus dicantur (nomina enim nec sunt in pluribus, cum singularia quaedam entia sint, nec de pluribus dicuntur, nisi ratione rerum, pro quibus [illegible]) tamen importunum quoddam philosophorum genus fuit, vt quaestionem C hanc disputaremus. Hos antiqui etiam Scholastici, in quibus fuit Albertus Magnus, *in Porphyrium tract. 1. cap. 2.* eiusque discipulus D. Thomas, *1. par. quaest.* [illegible] antiquiores agnoscunt, & Nominales appellant, quod scientias omnes nomine [illegible] vniuersalibus, quas nullas esse putabant, sed dictionum communium [illegible] habebi existimarent. Occasionem huiusmodi Philosophiae dederunt Heraclitus, Antisthenes, & [illegible], qui cum singularia omnia fluxa & caduca esse crederent, neque in eis stabile quicquam comperirent, scientiam omnem, certamque rerum cognitionem de medio tollebant. Quod Nominales ne facerent, scientias omnes, quas negare non audebant, ad nomina communia retulerunt, quod nullam etiam, quemadmodum & illi, communem naturam, quae per se stabilis esset & constans, in singularibus esse arbitrarentur: quamquam non negarint, plurima esse singularia stabilia & perpetua, de quibus, quia singularia essent, & quae haud proprie definiri possent, scientiam quoque proprie haberi [illegible]. *Lege Platonem in fine Cratyli & Aristotelem 4. lib. Metaph. cap. 5. text. 22.*

Nominalium antiquitas, & vnde dicantur. Qui primi fuerint huius sectae.

Huius opinionis, veterum Scholasticorum [illegible] paene iam sepultae, instaurator fuit Gulielmus Ocham Scoti auditor, homo ingeniosus quidem, sed [illegible] rerum studiosior, qui apud recentiores Nominales [illegible] auctoritatem obtinuit, vt quasi nouam philosophandi viam primus inuenerit, [illegible] inceptoris nomen adeptus sit. At enim multa sunt apud illum & in primum Sententiarum librum, & in opusculis quibusdam philosophicis, tum etiam apud alios eius sectatores argumenta, quibus sola rerum communium vocabula, vniuersalia esse confirmant. [illegible] hoc loco. *Vide Ocham in 1. d. 2. quaest. 4. & in 1. parte sum. Logicae, c. 14. & 15. & quodlib. 5. q. 12. & 13. Gabr. in 1. dist. 2. quaest. 7. & 8.*

Ocham instauratur.

Primum, quia nulla res eadem simul esse potest & vniuersalis & singularis: vniuersalis enim si vlla est, oportet, vt sit eadem in multis. Singularis autem non est eadem in multis: quae contradictionem implicant. Cum igitur res omnes, quae in Mundo sunt, singulares sint, (quicquid enim in rerum natura est, aut est Deus ipse, qui est maxime singularis, aut aliquid factum a Deo, quod singulare etiam sit necesse est, cum omnis actio singulare aliquid terminet) efficitur, vt nulla omnino sit res vniuersalis.

1. Argumentum Nominalium.

D Alterum quia, vt de rebus corporeis loquamur, nulla corporea est, quae digito ostendi non possit. Cum igitur res vniuersales, si vllae sint, digito designari nequeant, iam omnes essent singulares, efficitur, vt nulla res corporea sit vniuersalis. Quod si res vniuersales sint incorporeae, ergo de rebus corporeis dici non possunt, ac proinde nullae sunt rerum corporearum vniuersales naturae. 2.

E Tertium, quia res vniuersalis, si vlla est in rerum natura existens, & quae in multis eadem insit, non est vtique certo in loco aut tempore: at quicquid in rerum natura est, certo in loco est aut in tempore, nisi sit Deus ipse, qui immensitate praesentiae & aeternitate sine loco & tempore definiri nequit: nulla est igitur res vniuersalis, nisi forte Deus: qui tamen, cum de pluribus differentibus non dicatur, vniuersalis existimari nullo modo potest. Caetera subtiliora Nominalium argumenta ex ipsa earum vniuersalium ratione ducta, commodius in aliis quaestionibus de F hac materia tractandis afferentur. 3.

Ex auctoritate etiam Aristotelis idem conantur ostendere. Tradit enim libro septimo huius operis cap. 13 *genera & species substantiarum non esse substantias*, quod non alia ratione dixisse credunt, nisi quia sunt nomina quaedam multis singularibus substantiis communia. Scribit etiam in lib. Praedicamentorum *c. de Substantia*, secundas substantias, quas

Auctoritate Aristotelis eadem opinio confirmatur.

quæ genera & species primarum esse definiatur, significare quale aliquid, quod est [illegible] communium proprium & peculiare. Pluribus idem videtur [illegible] Politicorum [illegible] vbi [illegible] *optimus [illegible] [illegible] nihil est aliud, quam de [illegible] [illegible]*. [illegible] autem [illegible] Regnum & Aristocratiam, hoc est, optimatum administrationem, & cæterum, quæ communi vocabulo Respublica dicitur.

Alexandri [illegible].

Accedit Alexandri Aphrodisiei auctoritas, quæ præcipua est apud Peripateticos. Is enim disertis verbis [illegible] Commentarijs lib. [illegible] operis, cap. [illegible] *& [illegible] sermonum, quæ de rebus prædicantur.* Quod [illegible] parti tempore de substantia, de accidentibus, cæterisque communibus rerum attributis [illegible].

Refutatio propositæ opinionis, & opposita[illegible].

SECTIO II.

[illegible] Nominales.

SEd Nominales (quod eorum pace dixerim) [illegible] rerum inter se communitatem [illegible], nullamque omnino [illegible] in natura esse contendunt, sed in solis externis [illegible] vocabulis communitatem [illegible]: [illegible] Philosophantium [illegible] indignos [illegible]. Namque, vt Plato [illegible] in Sophista: *[illegible], & [illegible] Musice [illegible] Philosophiæ [illegible] expertes.* [illegible], [illegible], quia [illegible] particularium [illegible] infinitas, [illegible] communem naturarum conditionem [illegible] colligunt, dissolutam & [illegible] rerum tractationem [illegible] vero *Musicæ imperiti*, quia, qui communionem naturæ ex collatione [illegible] colligere non valet, is plane [illegible] est, vel ad [illegible] [illegible] communicationem perspiciendam, in qua tota Musicæ [illegible] continetur. Denique, *Philosophiæ [illegible] expertes*, quia Philosophia [illegible] scientia, quæ propterea hoc nomine censetur, aliquid commune tradit, quod [illegible] sit eorum, quæ in multis particularibus [illegible]. Nam, vt Aristoteles [illegible] lib. huius operis, cap. [illegible] testatur: *Ars medica non quærit, quid profuit Calliæ, propter [illegible] particulare [illegible] [illegible], sed quid Calliæ, aliisque [illegible] [illegible] [illegible] affectis*: quod [illegible] commune aliquid [illegible] est: [illegible] nomen [illegible], sed res communi nomine significata. Itaque [illegible] ex ipsa philosophandi ratione [illegible].

Prima ratio ex philosophandi [illegible] [illegible].

[illegible] ex

Altera dissumi potest ex administrationem

constituunt. Nam [illegible] habeat de nominibus [illegible] de animalibus, [illegible] quod omnia animalia significat [illegible] [illegible] [illegible] habeat & hoc [illegible] nomine [illegible], [illegible] conceptu [illegible] mali, [illegible] [illegible] qui [illegible] [illegible] habeatur de hoc solo, quam de illo tantum. Nec vero habeat [illegible] de aggregatione omnium, qui [illegible] & [illegible] nominibus [illegible] possunt, cum sint infinita, quæ nomen etiam [illegible] [illegible] cadere non possunt: [illegible] necesse est, habeat de nomine animalis, quod hoc nomen animalia [illegible] communiter est. At nomen hoc pacto commune, non solum est commune significando, quod multa significet, sed etiam res [illegible], quæ de multis singularibus dicantur. [illegible] [illegible] [illegible] habeat de nominibus communibus suis vniuersalibus in significando [illegible] habeat de rebus vniuersalibus in prædicando, vt [illegible] non [illegible] esse nomina communia, sed præcipue res naturasque communes.

Tertia, ex nominum communi significatione.

Tertia, ex ipsa nominum communi significatione [illegible]. Nam, [illegible] in eodem [illegible] nomine [illegible]: hoc [illegible] animal, non significat totum id, quod in homine natura continetur, nec totum id, quod in natura bestiæ: cum nihil significet eorum, in quibus homo a bestia distinguitur, [illegible] est ergo [illegible] significat naturam aliquam, in qua homo & bestia conueniunt. Non est igitur solum animalis nomen vniuersale, sed & natura animalis.

Quarta, ex [illegible] prædicandi ratione.

Quarta sumitur ex [illegible] prædicandi ratione. Quod enim [illegible] prædicatur de pluribus rebus significatis per nomen, [illegible] est proprie nomen ipsum commune, [illegible] ratio ipsa formalis, quæ nomini respondet. [illegible] enim dicas, Socratem [illegible] ipsum nominis vocabulum, aut [illegible] formalem, quo totum apud se hominem [illegible]. Est igitur [illegible] aliquid, quæ [illegible] reperitur in omnibus ijs, de quibus dicitur. [illegible] non potest esse singularis, quia quod singulare est, non potest esse in pluribus eo pacto, quo vniuersale in pluribus esse debet. [illegible] etiam omnia singularia significata [illegible] collecta cum aggregatio omnium [illegible] dicatur de singulis. Est igitur res aliqua vniuersalis, quæ in illis sit, & de illis dicatur.

Quinta, ex definiendi [illegible] [illegible] ratione.

Quinta ex ratione definiendi & demonstrandi. Neque enim definitio aut demonstratio primo & adæquate de [illegible] particulari significata per nomen commune, quippe

A [illegible] in illa quoque res particulares [illegible] communis, neque item de ipso communi no[illegible] quia nec definitio, quae pluribus rebus particularibus convenit, declarat naturam communem [illegible] vocabuli, nec demonstratio [illegible] eius proprietatem ostendat, nec denique sit de tota [illegible] particularium aggregatione [illegible] singulos [illegible] de [illegible] dicatur. [illegible] de re universali, quae neque [illegible] singulis [illegible], & de singulis B praedicatur.

Sexta, ex de [illegible] universalis. [illegible] definitionibus universalia. Nam cum [illegible] dicant, universale esse id quod aptum est, ut in pluribus insit, idque per [illegible]: alii, quod aptum est, ut praedicetur de pluribus: hoc est, ut in pluribus [illegible] (hoc enim est praedicari) nomina autem non insint, aut saltem non sit in [illegible] pluribus, quae significant [illegible], ut non nomina, si proprie loquendum est, [illegible] significant universalia rationem habeant, [illegible], ut sola nomina dicenda sint universalia.

Argumentum [illegible]. Accedunt ea, quae communiter de universalibus [illegible]: ut quod perpetua sint, quod scientia cognoscantur, quod [illegible] intellectu a singularibus abstrahantur, & alia atque alia [illegible] modo, quae non [illegible] nominibus [illegible] communibus [illegible] communibus tamen [illegible] plane dicta esse intelliguntur.

Ex Aristotele in disputatione contra Platonem. Quibus addenda est celebris ea disputatio, quam Aristoteles lib. [illegible] cap. 14 [illegible] contra Platonem [illegible]: in qua cum ille supponat universalia [illegible] esse veritatem, non nomina etiam [illegible] quod [illegible] videtur credidisse per se [illegible] [illegible] extra singularia materialia, [illegible] nomina communia [illegible]: ut hominem communem separatum a pluribus hominibus, & communem equum a particularibus equis.

Concluditur [illegible] Nominalis. [illegible] ratione [illegible] esse Nominales, cum dicunt, sola nomina communia [illegible] significando esse universalia, [illegible] proprie [illegible] dici [illegible] universalia [illegible], quae primo [illegible] significant. Ut enim [illegible], nomina communia nec insunt rebus, quas significant, nec de illis praedicantur, [illegible]: sed [illegible] possunt appellari universalia, quod signa sint [illegible] insunt; & de pluribus [illegible] in oratione

Nomina [illegible] sunt universalia. [illegible] Caesar [illegible] appellatur Caesar [illegible] quod etiam Aristoteles [illegible] lib. de Sophisticis [illegible] cap. [illegible] Nam, quia res, [illegible] adducere non possumus,

A [illegible], nominibus pro rebus, ut signis utimur, [illegible] subiicimus. [illegible] similitudo in se proposita. Ut enim in collecta calculorum [illegible] dicunt, cum [illegible] ponunt, de qua ratiocinantur, quia illam [illegible] signatam [illegible], [illegible] pluribus [illegible], quod illis [illegible], multa verbo [illegible] de [illegible] B [illegible] (nam [illegible] videntur) [illegible] Quod si [illegible] singularibus [illegible] fabulae [illegible], necesse est nominibus [illegible], ut de illis [illegible] quanto magis [illegible], quae, et loco & tempori [illegible] subiecta esse [illegible], in disputationem afferuntur? Hinc [illegible] Adeodatus apud Augustinum in lib. de Magistro, cap. 2. *Assentior*, inquit, *ideo sermocinari nos omnino non posse, nisi auditis verbis ad ea referatur animus, quorum ipsa sunt signa.* Lege C [illegible] eiusdem operis.

Obiectio. Quod si quis obiiciat, cum nomina communia non proprie [illegible], neque adeo [illegible] dici possunt inesse [illegible] pluribus, quas [illegible] significant: tamen proprie praedicari de illis, cum in enuntiatione [illegible] ac proinde [illegible] esse proprie universalia: hoc modo respondendum.

D *Dilutio.* Nomina communia non affirmantur de rebus in enuntiatione, ut quae affirmantur [illegible], sed res quibus ea per ea significata praedicantur. At hoc non est proprie praedicari, [illegible] quo pacto [illegible] non

Nomina [illegible] proprie [illegible] praedicantur. proprie [illegible], sed [illegible], quibus [illegible] ipsa tamen [illegible]. Illud tamen, [illegible], nomina communia [illegible] dici universalia ratione praedicandi, quam [illegible] E [illegible]. Nam, cum non sint media, quae [illegible] particularibus, [illegible] media, quibus de illo praedicantur.

Soluta argumentorum partis oppositae.

SECTIO III.

F AD primum igitur partis oppositae [illegible] [illegible] dicendum est, [illegible] quae Nomina [illegible] esse singularia, quae [illegible] Nominales: [illegible] quidam, [illegible] [illegible] Hoc enim [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] Plato, [illegible] dum [illegible] quae [illegible], ut [illegible]

[illegible] Ad alterum [illegible] quæ sunt singularia per se [illegible] accidens, [illegible] & immediate nominibus [illegible] non posse, nisi per accidens & in iis singularibus [illegible] locum & tempus [illegible].

[illegible] per suam particularem singularem [illegible] loco ac tempori addictæ sunt: tamen per se [illegible] in nullo certo esse [illegible] loco, aut tempore. [illegible] tamen propterea [illegible] ut possint in omni loco [illegible], & in omni tempore, seu potius immutabiliter [illegible] complectitur & loca, & tempora. Quod autem Aristoteles [illegible] substantiarum non esse substantias, non ea ratione dictum est, quasi putaverit esse mera nomina, [illegible] substantiarum, [illegible] genera & species substantiarum non esse per se primo [illegible], ut Plato [illegible] vocantur.

Non idem [illegible] Aristoteles [illegible] substantias [illegible] quale aliquid, [illegible] primas substantias [illegible] hoc aliquid [illegible] Philosophi [illegible] Porphyrio [illegible] Secunda ergo [illegible] significat hoc aliquid. Posteriora autem loci [illegible]

[illegible] Quod vero Alexander [illegible] Nec mirum [illegible] Prædicamentis [illegible] lib. Posteriorum [illegible]

Respondendum [illegible] & [illegible] Alexandro [illegible] ut hac ex parte recte ea [illegible] Aristoteles [illegible] prædicamentorum [illegible] mera & quasi inania vocabula, [illegible] respondet [illegible] dicitur.

Hoc tamen ex posteriori responsione [illegible] ut Nominalium opinio [illegible] analogo significatur, abstrahi non posse ab analogatis, [illegible] significationes parte tales.

Ac vocis simpliciter [illegible] num est.

QVÆ VNITAS SIT rerum vniuersalium propria.

QVÆSTIO III.

Quæ hac in re difficultatem ingerant.

SECTIO I.

Quid supponatur in hac quæst. *Quid discutiatur in eadem.*

VT igitur rerum vniuersalium vnitatem explicemus, videamusque quænam vnitas sit propria rerum vniuersalium, vt vniuersales sint, & quo pacto intelligenda sit vnitas in definitione prima vniuersalium (alij aliter de hac re sentiunt) alterum nobis supponendum est hoc loco, alterum discutiendum. Supponendum quidem vt rem certam & indubitatam, esse aliquam vnitatem rerū vniuersalium propriam, hoc est, quæ solis rebus vniuersalibus, quatenus sunt vniuersales, conueniat ita vt, nec conueniat rebus per se singularibus, vt Socrati aut Platoni, neque etiam rebus vniuersalibus alia ratione, quam qua vniuersales sunt. in hac enim nulla est apud Philosophos controuersia. Discutiendū vero, quænam sit ea vnitas, quod non solum compertum non est apud omnes, sed etiam obscurum & difficile.

Duplex vnitas. *Difficultas rationum pro vtraque parte.*

Ac cum duplex dici soleat rerum vnitas, numeralis vna, formalis altera, non parua est ambiguitas, ad vtrum genus pertineat ea vnitas, quam quærimus. Nam, quod numeralis esse non debeat, ex eo probatur, quia numeralis vnitas, cum sequatur gradum indiuiduum, propria est rerū singularium. Quod vero e contrario numeralis sit, inde constare videtur, quia passim numeramus vniuersalia atque singularia: sæpe enim dicimus, hoc genus habere quinque species numero, atque hanc speciem habere mille numero indiuidua. Quod si naturæ quoque in [illegible] rerum [illegible] dubium videtur, quin vnitates earum propriæ sint numerales.

Similis est dubitatio, num illa ad genus formalium spectet. Nam, quod sit formalis, ex eo perspicuum videtur, quia vt numeralis dicitur esse propria naturarum contractarū. Contra vero non esse formalem, satis hac ratione ostendi videtur, quia vnitas formalis est multiplicabilis in inferiorib. quemadmodū & natura, cui inest, propria vnitas autem rerū vniuersalium propria multiplicari non debet in inferiorib. etc, quæ denominantur vniuersalia alioqui liceret ex ea multiplicata colligere, singularia quoque esse vniuersalia.

Quid hac in re dicendum.

SECTIO II.

Prima assertio. Vnitatē vniuersaliū propriam non esse numeralem simpliciter.

SIt igitur hæc prima propositio. *Vnitatem rerum vniuersalium propriam non esse numeralem simpliciter, siue qua numerantur vel omnia singularia, vel homines singula, aut aliqua.* Hoc pronunciatum ex eo facile probatur, quia ex huiusmodi vnitate nō licet colligere rem esse vniuersalem, cum possint etiam communes ab hoc genere vnitatis habeant vt sint singulares, atque adeo tot numero, quot sunt ipsa per se singularia. quo pacto natura humana, quæ in Platone, Socrate & Alcibiade existit, trina est numero, quia ipsi, Plato, Socrates & Alcibiades tres sunt numero.

Secunda, vnitatem vniuersaliū nō esse ex genere formalium pure.

Alterum pronunciatum sit. *Vnitatem rerum vniuersalium propriam non esse ex genere formalium, saltem pure, & nequaquam mixte.* Hoc pronunciatum ratione illa recte probatum est, quia vnitas formalis multiplicatur in inferioribus cum natura, cuius est vnitas, hominis cum homine, & vnitas equi cum equo, cum tamen vnitas, quæ propria est rerū vniuersalium, vt vniuersales sunt, multiplicari nequeat in inferioribus vt vniuersalia. Si enim vnitas speciei humanæ multiplicaretur numero cum humana natura, tot essent species hominum quot indiuidui homines, ipsique homines singuli essent & indiuidui, & indiuidua in inferiores homines. Cur autē dicamus, *saltem pure, & nequaquam mixte*, paulo post patebit.

Tertia, [illegible] vniuersalium [illegible] ipsis esse per [illegible].

Tertium pronunciatum esto. *Eam vnitatem, quam quærimus, esse ex genere earum, quæ [illegible] rerum communium [illegible] non proprie [illegible] si conueniunt, nisi ipsis esse [illegible] quatenus [illegible] a particularium contractione [illegible].* Prima pars huius pronunciati ex eo constat, quia eiusmodi vnitas non debet denominatiua, quæ haec per se singularia [illegible] hoc efficere vniuersalia, quod fieri non potest. Secunda vero ex ratione probatur, quia vnitates, quæ proprie per se conueniunt rebus, quæ denominantur vniuersales, multiplicantur in inferioribus eiusmodi rerum: in quibus autem multiplicari non potest vnitas, de qua agimus. Tertia demum inde perspicua fit, quia vnitas quam quærimus, debet esse indiuiso in plura eiusdem nominis & rationis, vt patet ex ipsa vniuersalis definitione: nec tamen debet esse pure negatiua, cum debeat supponere rem, quam denominat indiuisam. Nec vero debet esse prorsus impropria, hoc est, quæ supponat quidem subiectum denominationis, sed tamen non supponat aptitudinem illius ad dictam diuisionem. Hac enim vnitate recte diceretur, Socratem esse vnū quid,

Quænam sit vnitas quæ in hac quæstione quæritur.

cum

[illegible] sit indiuisa, atque adeo indiuisibilis in A plures homines, quem tamen [illegible] aptam [illegible] esse [illegible] debet esse [illegible] [illegible] propria, [illegible] aptitudinem [illegible] communicationis, nisi quatenus illæ præcedunt contractionem suam ad particularitatem [illegible] per se [illegible] quam [illegible] aptitudinem, quam habent, vt [illegible] animal, quatenus [illegible] contractionem suam per rationale & irrationale ad hominem & bestias: itemque hominem, quatenus præcedit contractionem suam per differentias [illegible] ad particulares homines. Animal enim, vt contractum est per rationale, non habet aptitudinem, vt diuidatur in hominem & bestias, hominemque vt contractus per differentiam Socratis, non habet aptitudinem, vt diuidatur in Socratem & Platonem. Animal autem & homo [illegible] [illegible], etsi habeant eam aptitudinem, non tamen [illegible] per se [illegible] quasi propriam, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] habeant eam per accidens, nempe ratione [illegible] [illegible], quæ sui contractionem multiplicationemque præcedunt. Quod [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] supponit, propria esse non potest [illegible] vniuersalitatem, nisi quatenus illæ [illegible] præcedunt contractionem suam ad particularia. Ita fit, vt hæc sola vnitas [illegible] D sit propria earum vniuersalium, quatenus vniuersales sunt.

Quarta assertio, posita quæ sit vniuersalis vnitas [illegible] mali & numeralis dici possit.

Cur ea vnitas præcisionis dicta sit.

Cur mista dici possit quodammodo.

Quartum pronunciatum sit. *Vnitatem de qua est controuersia*, (quam nos aliquando, vt à formali distinguemus, præcisionis appellauimus) *si ad generalem duas formam vniuersale [illegible] & formalem reuocanda est, [illegible] quodammodo mista ex formali & numerali dici possit: tamen numeralem potius appellandam esse*. Cur autem præcisionis dicatur, E illa est ratio: quia non conuenit rebus, quæ denominantur vniuersales, nisi præcisè eo [illegible] gradu, quo illæ præcedunt contractionem suam ad sua particularia. Quod autem quodammodo mista dici possit, ex ratione intelligi potest, quatenus conuenit [illegible] rationi [illegible] rationem participat formalis vnitatis: tamen enim conuenient [illegible] [illegible] [illegible] rerum particularium: quatenus autem [illegible] [illegible] ipsarum [illegible] F rerum communium, quam formalis vnitas efficere non potest, numeralis quoque rationem habet: formalis enim, cum tam multiplicata sit in rebus particularibus, quam est ipsa natura communis, [illegible] est propria, certum [illegible] per se ipsam minime constat. Quod denique potius numeralis appellanda sit, vt etiam ad caput [illegible] [illegible], quæ 3.

Potius esse dicendam numeralem.

[illegible] appellabimus: [illegible] [illegible] quemadmodum numeratur [illegible] [illegible] [illegible] in vniuersalia, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ea vnitas negatur esse numeralis, quæ sit incommunicabilis pluribus. Vt enim communicabilitas seu multiplicabilitas [illegible] est, ita formalis vnitas non dicitur numeralis, [illegible] opposita incommunicabilitas [illegible] B sit esse debet, dum vnitas præcisionis, numeralis appellatur.

Duplex vnitas numeralis.

Est igitur duplex vnitas numeralis, altera [illegible] per se singularitatem, altera [illegible] vniuersalitatem, siue naturarum communium.

Obiectio quædam.

SECTIO II.

Obiectio contra superiorem.

SED contra hæc, nonnulla [illegible] C [illegible] modo loquendi, contra se ipsa [illegible].

De modo loquendi illud videtur [illegible] quam [illegible], vt vnitatem vniuersalium propriè dicatur numeralis. Si enim homo communis vnitate numerali est vnus, igitur est vnus numero: ita vt quæ numero [illegible] [illegible] [illegible] numero, quod fieri nullo modo potest: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible], quæ Aristoteles lib. 5 Metaphys. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Præterea D vt ipsi homo communis vnus est numero, ac proinde de particularibus non dicitur, nihil illam ad essentiam particularium hominum pertinere, [illegible] [illegible], vt particulares in [illegible] [illegible] sint, siue vt cognoscantur.

Primum comparè ipsam.

Deinde autem ipsi illud primum est obiectum. Ex ipsa definitione vniuersalium [illegible] vniuersales, quatenus vniuersales sunt, non aliam vnitatem habere, nisi communicabilem, nempe & nomine & ratione, hoc enim modo exponit Aristoteles vnum illud, quod in definitione intelligitur. Quod si ex definitione vniuersalium non alia vnitas colligitur, quàm communicabilis seu multiplicabilis vnitas, vnitas formalis satis est, vt res sit vniuersalis; igitur præter formalem nulla alia ad eam requirenda est.

Secundum. Triplex consideratio rerum, quæ sint vniuersales.

Deinde illud [illegible] offert, nullam aliam vnitatem, præter formalem & numeralem rerum singularium propriam, colligi posse ex triplici consideratione rerum, quæ denominantur vniuersales tam sæpe apud D. Thomam & alios vsurpata: vt earum quæque spectetur vel absolutè, vt homo, quatenus homo: vel contracta in suis particularibus, vt homo, quatenus hic homo aut ille: vel à suis particularibus abstracta, vt homo, quatenus operatione intellectus aut concipitur, aut solum reponitur.

seruatur sine differentiis, quibus in suis particularibus contracta erat: quemadmodum genus ea contractū est, quam à contrahentibus abstrahitur. Nam hominis, quatenus homo est, non alia vnitas videtur conuenire, quam formalis: haec enim sola naturam humanam per se consequitur. & cum ea in particularibus multiplicatur, quemadmodum & caeterae illius proprietates. Quatenus autem hic homo est, aut ille, nulla ei alia vnitas conuenit, nisi vel illa ipsa formalis iam particularis facta, vel numeralis ea, quae propria est huius aut illius individui, velut Socratis aut Platonis, à quo homo non per se, sed per accidens, sub ratione adiunctae differentiae denominatur vnus. Quatenus vero abstractus est, & quasi seiunctus à differentiis, quibus in suis particularibus contractus erat, nulla ei datur noua vnitas: sed hoc tantum fit per abstractionem, vt liberetur à differentiis contrahentibus, & quod inde sequitur, ab vnitatibus numeralibus, quae illas consequuntur, & à multiplicatione tum suae formalisque vnitatis propriae, suaeque & naturae, & vnitatis seiunctae, absolutioneque, vt sic dicam, relinquitur: vt nullam videamus nouam vnitatem naturae humanae aduenire, sed antiquam vt ita loquar, & naturae, & vnitatis essendi modum esse tui. Abstractio enim nihil confert, sed aufert, nisi ipsam, si velis, nuditatem, velut ex homine, cum hi differentiis abstrahuntur. Ita sit, vt superaddatur vnitas illa numeralis, quam propter formalem & vulgatam numeralem [illegible] singularem ponimus. Vide *Auicennam 5. suae Metaph. c. 2. D. Thom. de ente & essentia, c. 4. & quodlib. 8. art. 1. & de Potent. q. 3. art. 5. & opusc. 42. quod est de natura generis, c. 7. Caiet. in lib. de ente & essentia, c. 4. Scot. 7. Metaph. q. 13. Logicae eiusdem c. 4. & 2. q. 8.*

Tertium. Deinde accedit, quod vel hoc vno argumento perspicue videmur intelligi, vnitatem formalem esse propriam rerum vniuersaliū, vt vniuersales sunt sumuntur, non vt multiplicata est in particularibus, neque absolute, sed vnitatem ordine sui communis à formali multiplicationem antecedentem: nihil enim omnino abesse videtur, quo minus hoc pacto solis vniuersalibus, vt vniuersalia sunt, conueniat. Fieri enim sic accepta naturam & vnam simpliciter, & hoc pacto non multiplicabilem in plures numero: neque enim datur plures numero naturae humanae in eo quasi momento, quo vnitas eius formalis sine contractione multiplicationemque antecedit.

Solutio eorum, quae obiecta sunt.

SECTIO IV.

SVnt haec quidem difficilia, sed tamen haud difficile hunc in modum explicabuntur. Ac illud de loquendi modo, quod rationes difficultatis habet, hac distinctione dissoluendū est. Eam vnitatem numeralem, quae simpliciter & absolute numeralis dicitur, esse illam, quae gradum individualem consequitur: alteram vero, quam à dicendo esse, non sine adiectione dicendam esse numeralem, sed numeralem naturarum communium, quod gradum rationemque communem, cuiusque naturae communis praecise consequatur. Ergo si homo communis esset vnus vnitate numerali simpliciter & absolute dicta, tum recte sequeretur, illum esse vnum hominem numero: at non dicimus hominē cōmunem in sua cōmunitate esse vnū hoc genere vnitatis numeralis, sed vnitate numerali naturarum communium. Quocirca recte quidem dicetur ille vna numero species, & vnum numero vniuersale: vna autem res numero, aut natura vna numero, simpliciter & absolute dici non potest. Non autem est inusitatus modus, sed necessarium potius, vt ea, quae esse numeralem vnitatem naturarum communium, dicatur de pluribus numero simpliciter & absolute, quae sub complectitur, ambitu suo, [illegible] vel maximam, si vnitatem simpliciter & absolute diceretur de pluribus numero natura.

Solutio primi obiectum pro loquendi.

Homo communis non dicitur vnus numero.

Primum vero de re ipsa hac consideratione soluitur. Cum vniuersale dicitur vnum nomine & ratione, non aliam quidem vnitatem exprimi, quam formalem, quae communicabilis est cum natura, quae communis denominatur, & cui ipsa per se conuenit: sed tamen ex aptitudine essendi in pluribus, quae adiungitur, colligi vnitatem quandam communicabilem, quam praecisionis appellamus. Vt enim eiusmodi aptitudo multiplicari non potest, quod patebit, ita neque vnitas praecisionis, quae illam sequitur. Cum vnitas vnius formalis ac multiplicabilis in definitione vniuersalis exprimatur, non autem vnitas praecisionis, haec est ratio. Quia per vnitatem formalem declaratur, quale debeat esse natura, cui conuenit aptitudo essendi in pluribus, seu ad sui multiplicationem: neque enim fieri potest, vt aliquid multiplicetur, nisi ipsum in se vnum natura sit. Nam, si non vnum formaliter, sed plures, non esse multiplicabiles, sed esset multa ipsa, quod in propositionibus & analogis accidit, nam aliquo quodammodo naturae, ac eiusque

Solutio primi de re ipsa.

Quid vnit multiplicari

Propositionis

[illegible] non exprimitur.

[illegible] sunt, quadam modo omnium multiplicari dici possunt. At vero expressionis non exprimitur in definitione vniuersalitas, quia est proprietas vniuersalitatis, quae vera aptitudine essendi in pluribus consistit, neque enim necesse est, vt proprietas rei, quae definitur, in definitione exprimatur.

[illegible]. Explicatur qui sint tres illi communis naturae considerationis.

Alterum autem exponenda trina illa vulgata naturae communis consideratio distinctio. Quocirca illud notandum est, ex tribus illis statibus, quibus natura communis spectari, vel absolute, vel vt contracta est, vel vt a contrahentibus abstracta: primum dici solere statum essentiae, secundum existentiae realis, tertium [illegible]: quod partim recte dicitur, partim, vt verum sit, explicatione indiget. Nam, quod primus status recte dicatur essentiae, ex eo constat: quia absoluta naturae communis consideratio (dico autem communis, non quatenus communis est formaliter, sed quatenus talis est, vt communis & vniuersalis denominari possit) nihil prorsus admittit, nisi quod ad essentiam eius pertinet: aut eam secundum se, & ante omnem existentiam consequatur: quo pacto homo consideratur vt animal, vt rationis particeps, vt risus capax, &c. *Vide D. Thom. in lib. de ente & essentia, c. 4.* Quod item tertius recte appelletur existentiae obiectiuae (subaudi in intellectu) perspicuum est: cum abstractio naturae communis ab iis differentiis, quibus contracta est, non fiat, nisi per speciem intelligibilem, quia [illegible] repraesentat, aut per conceptum, quo eadem postea concipiatur: his enim modis quaelibet natura communis in intellectu esse potest, vel habitu scilicet, vel actu. At vt secundus recte dicatur existentiae realis, non sic intelligendum est, quasi natura communis per solam realem existentiam contrahatur: prius enim generica natura contrahitur per differentias specificas, inde & specifica per differentias indiuiduantes, quam realiter existat: id quod non solum naturae ordine accidit, sed & tempore. Nam, ex omni aeternitate homo est animal rationis particeps, & Socrates est hic homo: cum tamen eorum realis existentia a certo temporis momento coeperit. Neque enim contractio naturae communis facta est ex eo, quod prius natura communis, & consequente deinde differentia contraheretur ad compositionem rei particularis, siue specificae, siue indiuidualis, quo pacto res naturales compositae sunt ex materia & forma sua, quae generantur & intereunt, sed ex ipsis essentiis ordine, & [illegible], cum ab omni aeternitate homo constet ratione animalis, & differentia rationis particeps, & Socrates natura humana, &

Abstractio naturae fieri per speciem aut conceptum.

Contractio naturae [illegible] necessaria.

peculiari differentia indiuiduante. Si tamen [illegible] propterea dicuntur existere: quia, vt communis natura realiter existat, exigit contractionem per differentias indiuiduantes, recte dicetur: & fortasse contra Platonis existimatam sententiam inuecta est haec loquendi formula, cum ille sensisse diceretur, naturas communes specificas nulla indiuiduante differentia contractas per se ipsas existere.

Illud etiam animaduertendum, [illegible] (vt sunt D. Thom. [illegible] & de ente & essentia cap. 4. Caiet. ibid. & alij) qui sentire videantur, naturis communibus absolute consideratis nullum per accidens aut contingens praedicatum, nullam etiam proprietatem conuenire, sed ea sola, quae [illegible] per se modum spectant. Non est tamen, [illegible] proprietatis [illegible] cum ipsas naturas communes [illegible] sequantur, antequam ad particularia descendant, multo etiam magis antequam a particularibus abstrahantur. Vnde & definitiones & demonstrationes, quae de naturis communibus absolute spectatis per se primo tradantur, etsi excludant accidentia per accidens, non excludunt tamen accidentia per se. Et Porphyrius in Isagoge, [illegible] quae quam non [illegible], sed [illegible] accidentia quaedam praedicabilia, quae primo conueniunt indiuiduis, [illegible] speciebus per [illegible] ea, quae aliquam [illegible] spectant, conuenire indiuiduis per speciem, [illegible] de causis, [illegible] per se dicantur de propria specie, illis etiam ante omnem contractionem conueniunt.

Aliqua praedicata per se primo modo naturis communibus absolute consideratis conuenire.

Accidentia quaedam [illegible] per modum [illegible] speciei, & [illegible].

Auicenna initio quinti lib. suae Metaphys. quamquam de ceteris proprietatibus [illegible], docere tamen videtur, nullam earum conuenire naturis communibus absolute consideratis. [illegible] Quod [illegible] non semel [illegible] D. Thomas *lib. de ente & essentia c. 4.* nec tantum asserit, sed etiam [illegible] probat, [illegible] natura humana, si secundum se esset vna, [illegible] pluribus quidem indiuiduis esset plures [illegible], ne in Socrate quidem esset vna. Si quid enim conuenit alicui rei secundum se, [illegible] potest, [illegible] in vlla ratione [illegible]: vt quia homo secundum suam naturam est rationis capax, nulla contractione abstractioneque fieri potest, vt sit rationis [illegible] expers.

Auicennae sententia.

Sed Caietanus [illegible] auctorem* sic exponit, vt non loquatur de quacumque vnitate, sed tantum de numerali: & recte quidem, si Caietani,

** In lib. de ente & essentia.*

Expositio Caietani.

[illegible] Auicen- [illegible] de primo & secundo modo dicendi per se. Etenim, si communis natura hominis esset per se vna numero, [illegible] plures numero, sic per se esset plures numero, neque in vno tantum esset vna numero, quia nulli rei conuenire potest oppositum eius, quod ei conuenit per se. At, si vnitas sumatur pro vnitate ea, quam Scotus [a] [illegible] Caietanus [b] [illegible] Auicenna, seu D. Thomas, [illegible] hominis non esse per se vnam: quaelibet enim natura communis absolute sumpta, [illegible] per se vna [illegible] quam natura [illegible] indiuiduis secundum propriam gra- C [illegible] hoc, & aliquid aliud quod non sit hoc, vtsuperius [illegible].

Sed in hoc mihi videtur non leuiter peccari, quod particula, [illegible] in probatione pro, [illegible] in primo aut secundo modo dicendi per se: cum accipi debeat pro, absolute, vt accipitur in ipsa Auicennae propositione. Nam si enim aliud significasset illa Auicenna [illegible] D [illegible] absolute considerata [illegible] singularibus [illegible] per intellectum quasi [illegible], nec sit vna numero, nec plures numero.

Quod si quis responderit, [illegible] incidere, quia nihil conuenit naturae communi absolute consideratae, nisi quod ei conuenit per se [illegible] difficile demonstrari posset. Multa n. praedicata negatiua co- E [illegible] per differentias indiuiduantes, quae [illegible] ambulare, & alia infinita, vt est [illegible]. Atque hoc est [illegible] communem appellamus, [illegible] absolute spectata, vt non conueniat [illegible] indiuiduo: quo pacto [illegible] esse [illegible] plures [illegible], & homini, esse in [illegible] plures homines, [illegible] praedicata propria, [illegible] quorum illud [illegible] absolute considerato, & hoc homini eodem modo spectato, vt neutrum conueniat eorum particularib.

Ex his [illegible] constat, quid ad secundum de [illegible] respondendum sit. Duplex enim vnitas conuenit naturae communi [illegible] [illegible] per se, [illegible] [illegible] ad suas particulares naturas ordine [illegible] [illegible] cum suis particularibus [illegible]. Atque hanc vnitatem plane agnoscit D. Thomas in Libello de Natura generis, [illegible] Physicam, sed Logicam tantum. At vero [illegible] [illegible] quod habent in indiuiduis, & in intellectu, habere quandam vnitatem, quam tamen eis ad [illegible] C [illegible] [illegible] non esse [illegible] per se [illegible] [illegible] indiuiduis [illegible]. Quare omnia Caietanus D (vt ex [illegible]) videtur aut non legisse, aut non tenuisse. [illegible] Capreolus [a] [illegible] [illegible] quod D. Thomas [illegible] haberetur, ad cap. 5. [illegible] & in rerum natura, & in intellectu [illegible] E [illegible] [illegible] [illegible] F [illegible] secundi argumenti solutione. [illegible] D. Thomae, [illegible] propositionem Auicennae [illegible] absolute consideratam, vt non sint particulares, sic non esse [illegible] [illegible] Auicenna [illegible] dicatur.

Ad ter-

Vnitas numeri naturae communi [illegible] conueniat.
[a] *In 2. d. 3. q. 1 & 7. [illegible] q. 10.*
[b] *In 3. [illegible]*

[a] *Cap. 2. q. 1. [illegible]*
Particula [illegible] Auicennae propositione [illegible].

Multa praedicata negatiua homini conueniunt [illegible].

[illegible] ad secundum.
Duplicem vnitatem naturae communi absolute sumptae [illegible].

Agnoscit D. Thomas vnitatem [illegible] dictam.

[illegible] Caietani [illegible] Capreolum & Soncinatem [illegible].
[a] *[illegible]*
[b] *[illegible]*
[illegible] ante citato.

Tertii argumenti solutio.

Ad tertium, quod erat aliud difficilimum, dicendum est, quemadmodum natura, quæ denominatur vniuersalis, non per se, neq; per suam vnitatem formalem, sed per vnitatem præcisionis adiunctam, est vna numero natura inter communes, & numerum facit numerum aliis naturis communib. adiectis, vt homo cum equo, duo numero animalia constituunt, & cum leone tria: ita quoq; ipsam vnitatem formalem, quæ per se conuenit huiusmodi naturis, non per seipsam, sed per suã particularem vnitatis præcisionis adiunctã, esse, vnam numero vnitatem formalem inter communes, eamq; facere numerum aliis communibus vnitatibus formalibus additam.

Sed obiiciat aliquis, non esse parem rationem in vnitate formali, atq; in natura, quæ denominatur vna. Natura enim, verbi caussa, animalis aut hominis est vniuoca, ac proinde ab eadem potest à suis particularib. & peculiaribus vnitatibus formalibus, siue animalis, siue hominis, non videtur esse vniuoca, vt præcidi possit à suis particularibus: si enim vniuoca esset, haberet vtiq; differentias, quib. ad hanc & illam vnitatem formalem contraheretur: quod tamen Aristoteles negat in primo libro de partibus animalium, vbi ait, vnitationem nullas esse differentias. Intelligit autem nomine differentiarum, differentias per se diuisiuas, & constitutiuas partes naturæ præcisionem.

Vnitas formalis naturæ vniuocæ vniuoca & ipsa est.

Ad hanc obiectionem dicendum est, vnitatem formalem cuiusq; naturæ vniuocæ, vniuocam quoq; & ipsam esse, eademq; omnino ratione (eo tamen pacto, quo præcisionis rationem habere possunt) in suis particularibus vnitatib. conuenire. Verbi caussa, formalem vnitatem naturæ animalis, siue animalitatis vnitatib. particularium animalitatum, tam iis, quæ reperiuntur in homine communi, & bestia communi, quàm iis, quæ reperiuntur in singulis hominibus, & bestiis: itemq; vero formalem naturæ humanæ siue humanitatis vnitatib. particularium humanitatum quæ reperiuntur in particularibus hominib. Iam enim dictum est, formales vnitates, cum sint proprietates naturarum communium, multiplicari cum illis in inferioribus, quæ multiplicatio vniuoca esse debet, cum naturæ ipsæ sint vniuocæ. Verum non est necesse, vt, quicquid vniuocum est, contrahatur per se, siue per differentias constitutiuas specierum particularium. Nam & differentiæ specierum effectiuæ vniuocæ sunt, vt sensitiuum & rationale, quod per se patet, & omnes concedunt, nec tamen contrahuntur per se ad particularia ipsarum propria & peculiaria, vt sensitiuum, ad sensitiuum in homine, & sensitiuum in bestia, aut ad hoc sensitiuum & illud, quæ sunt in singularibus hominibus & bestiis: similiterq; rationale ad rationale in Socrate, & rationale in Platone, seu, quod idem est, ad hoc & illud rationale, vt talia sunt. Differentiæ enim specierum effectiuæ sunt, illæ quidem genus diuidunt, & speciem constituunt, attamen non habent alias differentias, quibus ipsæ per se diuidantur, & alias inferiores constituantur: sed omnes contrahuntur ad propria & peculiaria ipsarum particularia per illas easdem differentias, per quas diuiduntur species, quas ipsæ constituunt: vt sensitiuum per rationale & irrationale, quib. animal diuiditur: & rationale per differentias indiuiduantes Socratis, hominis & illius, quibus diuiditur homo, quæ contractio est per accidens, & non per se, siquidem ex contracto & contrahente non fit vnum ens per se. Nam, etsi differentiæ specierum efficiunt cum suis generibus per se (quanquam incompleta) vnum ipsæ, vt sunt in indiuiduis suis speciebus & indiuiduis, non habent tamen vnum ens per se, sed aggregatum quoddam per accidens ex ipsis differentiis, & modis quibusdam essendi in hac aut illa specie, aut in hoc aut illo indiuiduo. Eodem modo existentia cuiusque naturæ, etsi non vniuoca & ipsa est, nec tamen per se contrahitur ad existentias particularium naturæ contractæ per illas differentias, quibus communis existentia diuiditur, & particulares existentiæ eius naturæ constituuntur, sed per illas easdem differentias, quibus natura communis per se contrahitur. Itaque existentia naturæ animalis in homine, & existentia illius in bestia, non sunt speciales existentiæ animalium, sed aggregata quædam per accidens ex existentia communi, & modis essendi illius in homine & bestia: quod idem dicendum est, de existentia humanitatis in singulis hominibus.

Vt igitur differentiæ specificæ, & existentiæ naturarum communium, propriæ & peculiares vniuocæ sunt, & præcisè accipi possunt, suamq; habent præcisionis vnitatem, & si ipsæ non contrahuntur per se, sed per accidens, hoc est, per differentias naturarum, quas constituunt aut quibus primo conueniunt: sic vnitates formales naturarum communium sunt vniuocæ, & præcisè accipi possunt, suamq; habent peculiares præcisionis vnitates, etsi ipsæ non contrahuntur per se differentiis naturarum, quarum sunt propriæ.

Quare, cum obiicitur, vnitatem formalem, si sumatur non vt multiplicata est in particularibus, neque absolutè, sed vt natura co-

dicere sit contractionem & multiplicationem A antecedit, esse propriam rerum vniuersalium vt vniuersales sunt, nihilq; est dicere, quo minus in solis eo sint ut concedendum sequidem est, sed à dubium, etiam non habere hoc ex se, sed ex vnitate præcisionis ad ista.

Epilogus q. Absoluta. Ex his patet, quænam vnitas sit propria rerum vniuersalium, vt vniuersales sunt, & quo pacto vnum in definitione vniuersalis loco generis intelligat. Sumendum est enim, quatenus significat vnitatem formalem, quæ etsi non est propria rerum vniuersalium, est tamen necessario requisita ad vniuersalitatem, aptitudinem que essendi in pluribus, quam vnitas præcisionis vniuersalium propria B consequatur.

QVÆNAM APTITVDO essendi in pluribus faciat rem vniuersalem. C

QVÆSTIO IV.

Cuiusmodi sit actus essendi in pluribus rerum vniuersalium proprius.

SECTIO I.

Propositio difficultatis. **D**E aptitudine verò essendi in pluribus, D qua vniuersalia constituuntur, nō minor est, quàm de vnitate controuersia: quam vt facilius expediamus, operæ pretium erit, vt ante omnia explicemus, quisnam actus essendi in pluribus, qui rerum vniuersalium sit proprius & peculiaris, à quo aptitudo dicatur. aptitudo enim denuoq; potentia ex actu cognoscitur.

Actum essendi in multis non esse actū inhærentiæ. Atque huiusmodi actum non esse actum inhærentiæ, seu realis informationis, ex eo E patet, quia saltem genera, species, & essentiales differentiæ non sunt in subiectis speciebus aut indiuiduis, cum ad eorum constitutionem pertineant: tum etiam, quia formæ inhærentes, vt huiusmodi sunt, non prædicantur de subiectis, quibus inhærent: neq; enim dicitur, corpus esse albedinem, aut metallum esse formam.

Neq; actum naturæ in suppositis. Non esse etiam actum naturæ in supposito, vt humanitatis aut animalitatis in Socrate, ex eo constat, quia saltem propria & accidentia quinti prædicabilis non insunt hoc F modo suis subiectis, cum ad eorum substantiam minime spectent: tum verò, quia nec natura per modum naturæ significata prædicatur de supposito, non enim hic homo aut ille est humanitas aut animalitas, vt patet in Christo Domino.

Neq; actum exsistendi. Nec verò esse actum existendi absolute in particularibus, vt quidam existimant, ex eo constare probari potest: quia, cum nihil vniuersale prædicari possit de suis particularibus, nisi in eis esse, sequeretur ex hac opinione, non esset actualem existentiam prædicatorum in subiectis, vt vera sit de illis affirmatio: quod planè falsum est in genere, specie, differentia, & proprio, quæ sine actu existant in suis particularibus, siue non existant, semper de illis verè affirmantur.

Qualis tandem sit. Nec autem plures essendi modos percurramus, de quibus etiam probabilius dici potest: sanè actus essendi in pluribus rerum vniuersalium proprius est actualis, quo totū est in partibus, non quibuslibet tamen, sed in quibus inest per modum identitatis. Vniuersale enim esse totum respectu eorum, de quibus vniuersè dicitur, & Arist. primo Physicorum libro, cap. primo tradit (τὸ καθόλου, inquit, totum est quoddam, quippe cum multa comprehendat vt partes) & vel ipsa Græca nomina (τὸ καθόλου, & τὸ κατὰ μέρος) satis indicant. Vnde & apud Porphyrium in Isagoge*, genus dicitur totum respectu speciei, & è contra species pars generis: ipsaq; species totum comparatione indiuiduorum, quæ vicissim partes speciei dicuntur. Identitatem verò totius vniuersalis cum iis partibus suis, quarum ratione dicitur vniuersale, hoc est, cum suis particularibus, seu partibus subiectis esse necessariam ex eo perspicuum est, quia alioqui nō de illis diceretur: prædicari enim nihil est aliud, quàm dici, hoc est, hoc quod affirmatione nisi in iis, quæ sunt idem, falsum esse necesse dubium. Denique, cum duplex sit dicendi identitatis via, qua vtrumq; est idē cum altero ratione alicuius tertii, in quo ambo sunt idem, vt homo & equus in animali: altera, qua vtrumq; est idem cum altero non ratione alicuius tertii, sed alter cum ratione alterius dicitur, qua vnum cum altero est alterum (quo pacto Socrates est idem cum homine, quia est homo, & homo idem cum Socrate, quia est Socrates) perspicuum est identitatem vniuersalium cum suis particularibus non esse prioris generis, sed posterioris. Neq; enim ad prædicationem eorum de suis particularibus satis est, si ambo idem sint ratione alicuius tertii (alioqui homo diceretur equus, quia in animali est idē cum equo) sed necesse est, vt vnum sit alterum. Qualis autē debeat esse huiusmodi identitas, qua vniuersalia essentialiter, an accidentaria, quidditatiua, vt sic dicam, qualitatiua, necessaria, an contingens, id unum ad distinctionē vniuersalium pertinet, de qua differendū est posterius, cum de toto vniuersalium genere disputabimus.

** c. de specie.*

Vniuersale esse quoddam totum.

Quid sit prædicari.

Qua sit identitas vniuersalis cum suis particularibus.

Quid tandem sit aptitudo essendi in pluribus per modum vnitatis.

SECTIO II.

Non esse potentiam naturalem superadditam.

NON esse porrò aptitudinem ad huiusmodi actum essendi in pluribus facultatem seu potentiam aliquam naturalem, quae sit vera qualitas addita rebus, quae denominantur vniuersales, ex eo satis apertum est, quod in praedicamento substantiae, & quantitatis etiam, ac relationis, quatenus ea à praedicamento qualitatis distinguuntur, dantur genera, species & differentiae, quod fieri non posset, si res non essent vniuersales, nisi per qualitatem adiunctam: eodemque modo, vt qualitas aliudve accidens sit proprium, aut accidens quinti praedicabilis, non opus est qualitate aliqua adiuncta, sed quodlibet accidens ipsum per se est aptum aut ineptum, vt sit in pluribus per modum identitatis.

Opinio Scoti & Caiet. aptitudinem esse non repugnantiam. 1. Argum.

Caiet. in lib. de ente & essent. c. 4. q. 6. Scot. [illegible] Metaph. q. [illegible] & lib. [illegible] & recentiores fere Scholastici: qui post hos illa tradidere videntur, aiunt, hanc aptitudinem esse non repugnantiam, seu negationem repugnantiae essendi in pluribus. Possetque id confirmari ex aliis aptitudinibus, quae non sunt verae entitates rebus additae: vt ex aptitudine, quam elementa ex se ipsis habent, vt cohaereant, quae nihil aliud esse dicitur, quàm negatio repugnantiae ad cohaerendum, itemque ex aptitudine, quam ipsae etiam essentiae ad aptitudinem [illegible] habent, ab eis diuina potestate quasi actu [illegible], quod fieri posse haud negandum est. Relinquitur enim illud fieri; in vnaquaque re essentiae Deo conferente: non potentia quidem ad agendum, quae vera sit & realis entitas, sed aptitudo quaedam, qua res ex se ad quasdam operationes aptae erunt, quemadmodum ad alias ineptae: quae aptitudo cum vera entitas esse non possit, nihil aliud esse videtur, quàm negatio repugnantiae ad agendum, vt in homine ad intelligendum aut ridendum.

Obiecta contra superiorem sententiam.

Haec tamen sententiae illud primum obiici potest, si ea vera est, vniuersalia, quatenus vniuersalia sunt, esse penitus negatiua. Nam, cum ex parte vnitatis negatiua sint, si aptitudo etiam essendi in pluribus est negatio, erunt omni ex parte negatiua, quod videtur incommodum.

Deinde, non cohaeret illa cum eo, Arist. lib. [illegible] Metaph. [illegible] & Auer. Alex. Albert. D. Thom. [illegible], docent, actum & potentiam esse in eodem genere: etenim cum actus essendi in pluribus positiuus sit quidam, necesse est, vt aptitudo, quae est potentia ad huiusmodi actum, esse positiuum aliquid, non negatiuum.

Denique, cum repugnantia essendi in pluribus nihil aliud esse videatur, quàm negatio aptitudinis, quam habent indiuidua, vt sint in pluribus, & aptitudo vniuersalium, vt in pluribus existat, negatio talis repugnantiae sit, euenit ex aptitudo nihil aliud, quàm negatio negationis sui ipsius quod ridiculum est, nec quid aptitudo ipsa sit, declarat, cum ipsa ad explicationem sui adhibeatur.

Quo pacto haec solui possint.

Solui quidem haec possent, haud difficulter. Primum, quia nihil videtur incommodi, si vniuersalia, quatenus talia, nec primo nec secundo modo sumpta (quo pacto positiua sunt) sint negatiua, plerique enim eorum attributa, de quibus magna à Philosophis habetur ratio, in negatiuis numerantur, vt ingenitum, immobile, infinitum, & huiusmodi alia.

Explicatur axioma Arist. & Philosoph.

Secundum, quia cum actus & potentia dicantur esse in eodem genere, nihil aliud significatur, quàm potentiam reduci ad genus immediatum ad speciem actus: neque enim sensus est, idem genus, eandemue speciem praedicari de vtroque, cum id apertè sit falsum. Cum igitur aptitudo essendi in pluribus sit negatio quaedam, actus verò essendi in pluribus positiuum, quid nihil obstat, quo minus illa ad hunc reducatur tanquam potentia quaedam impropriè dicta (quam Logicam appellant) ad suum actum, ad quem ordinatur.

Quid negat non repugnantia ad essendum in multis.

Tertium, quia repugnantia essendi in pluribus, quam negat aptitudo ad hunc actum, non est negatio aptitudinis ad illum, sed sumitur nomen repugnantiae pro eo, cui repugnat, vt sit sensus, in Socrate v. g. esse repugnantiam essendi in pluribus, id est, aliquid, cui repugnat esse in pluribus, vtpote differentiam aliquam indiuidualem, aut quicquid id demum sit, cui primo repugnat Socratem multiplicari. Quo pacto cum vndique repugnantia essendi in pluribus non esse negationem negationis sui ipsius, sed negationem positiui cuiusdam realitatis, per quod non repugnantia, seu negatio repugnantiae declaratur.

Auctoris sententia, quae firmius explanatur.

Sed tamen, qui ea legerit, quae de modis essendi ad cap. 7. [illegible] & c. 8. [illegible] sect. 2. tradidimus, facile in animum induxerit, aliquid latere sub huiusmodi negatione repugnantiae, quod positiuum sit, & in quo potius aptitudo essendi in pluribus constituenda videatur.

Aptitudinem esse modum essendi in rebus.

Dicere enim possumus, hanc aptitudinem esse modum essendi intrinsecum rebus quae denominantur vniuersales, hoc est, non penitus entitatem [illegible] tamen esse modum essendi actualem, vt est ipse actus essendi in pluribus, [illegible] vocamus actualem collectionem, siue in intellectu, siue in rebus, sed esse modum [illegible]

fendi potentialem, vt etiam est modus essendi [illegible] causisque efficientibus in sua causa: ac denique non esse modum essendi omnino inseparabilem, vt illius necessitatem esse & contingentiam fractum & infectum; sed modum aliquando separabilem, vt est modus essendi rerum in suis causis. Nam, quamdiu aliquando res singularis, postquam producta fuit, desinunt esse in suis causis (vnde & etiam suas causas esse desinunt in ea re, quae denominantur [illegible] singularis, si desinunt abstrahi à differentiis individuantibus, desinunt quoque habere aptitudinem essendi in pluribus illo modo praeexistentium, nempe obiectiuè, quae sola ratione ea aptitudo existere potest.

Probatur sententia proposita infirmandis fundamentis oppositae.

Confirmari haec sententia potest infirmando fundamenta oppositae, duobus enim nititur illa sententia. Vno, quod repugnantia, quam res ex se ipsis habent, vt existant, nihil esse aliud, quam negatio repugnantiae ad existendum. Altero, quod illae etiam aptitudines, quae in rebus manent ad propriam actionem, si ab eo diuina virtute propriae qualitates actiuae auferantur, nihil aliud sint, quam negationem repugnantiae ad eiusmodi actiones. Vtrumque enim parum habet verisimilitudinis, potiusque dicendum videtur, has omnes aptitudines esse modos essendi potentiales, priorem quidem ad existendum, posteriorem vero ad agendum.

Nam aptitudo ad existendum idem est, quod possibilitas, seu est possibilitas, cum sit contrarium necessarii & contingentiae, quae omnium confessione sunt modi essendi, modus etiam essendi, non pura negatio repugnantiae dicenda est. Loquor autem de possibilitate & necessitate, vt de creaturis dicitur: in quibus vera necessitas nihil aliud est, quam incorruptibilitas, siue modus essendi non obnoxius verae corruptioni, qui modus essendi non repugnat contingentiae.

Quid sit in creaturis possibilitas & necessitas essendi.

In Deo quid sit possibilitas, quid necessitas.

Nam, in Deo nec possibilitas, nec necessitas est purus essendi modus, quemadmodum nec ipsa existentia, sed omnia ista sunt formaliter ipsa diuina essentia. Addo etiam, possibilitatem & contingentiam non solum esse puros essendi modos creaturarum, vt de illis dicitur absolute, siue cum existunt, siue cum non existunt, sed etiam ea portione [illegible]. Vt enim si dicimus creaturas, antequam existant, habere quemdam modum essendi potentialem in suis causis, quem amittunt, cum primum existunt, & extra illas esse incipiunt: ita dicere oportet, eas habere quemdam alium essendi modum potentialem ex se ipsis, qui esse desinit, cum ei succedit ipsa illarum actualis existentia.

Aptitudinem quoque ad agendum, quae latens sub qualitatibus actiuis, & plura [illegible] in vna eademque re, siue [illegible] eiusmodi qualitates auferantur, ex eo patet, non esse puram repugnantiae negationem, sed esse fundamentum, quia sunt verae aptitudines propensiones [illegible] ad agendum. Aliud enim est, rem habere naturalem propensionem ad aliquid, quam quod illud ei non repugnet (lapidi enim non repugnat ascendere sursum, aut habere figuram Mercurii, nemo tamen dicet, illum esse naturaliter propensum ad ascendendum, aut vt Mercurium repraesentet.)

Propensio plus aliquid dicit quam non repugnantia.

Atque aptitudinem essendi in pluribus esse modum essendi potentialem, quem posse [illegible], verisimile est & Scotum & Caietanum & quicunque alii eam negationem repugnantiae illam appellant, aut re vera sensisse, aut non negasse; quamuis enim dicunt fundamenta, aptitudinem existendi naturaliter sine subiecto, quae est substantiis propria, & aptitudinem existendi in subiecto, quae est propria accidentium, non esse ipsas negationes repugnantiae ad sic existendum, sed esse positiuos essendi modos, qui huiusmodi negationum fundamenta sunt, & per eas posteriores explicantur: tamenque non sunt puri essendi modi, quia sunt formaliter ipsa substantiarum & accidentium essentiae, vt ad caput superiorum diximus: quod tamen de aptitudine essendi in pluribus dicere non possumus. Si enim aptitudo essendi in pluribus, exempli gratia, humanitatis esset ipsa essentia, seu ipsum, quod quid est hominis: quilibet homo eam aptitudinem haberet, ac proinde Socrates dici posset de pluribus, nempe, in quibus esset multiplicabilis, quod fieri nullo modo potest. Sed vide etiam illa, quae ad [illegible] 6 q. 7 sect. 2 dicta fuerunt.

Scotum & Caietanum non esse ab hac sententia alienos.

Aristotelem vero, & veteres Peripateticos idem existimasse, eo argumento probabile est, quia Plato nihil aliud esse dixit, aut dixisse visus est, eam, quam Scholastici vocant vniuersalitatem rerum obiectiuam, quam modum quemdam essendi earum extra singularia in rerum natura: at Aristoteles, eiusque primi sectatores non ea ratione Platonem reprehendunt, quod dixerit, esse modum essendi, sed quod talem modum essendi cum existentiam, aptitudinemque rationem sibi persuaderent, nihil esse aliud in rerum natura, quod vnum & idem ad essentiam pluribus naturaliter eiusdem rationis praestaret. Sed solum obiectiuè in intellectu, qui est longe alius essendi modus quam obiectiuè etiam sequitur indeterminatio ad plura numero rationis eiusdem. Ita patet, quidnam sit aptitudo essendi in plu-

Neque item Arist. & veteres.

[illegible] A [illegible] aliquando [illegible].

Opinio de aptitudine [illegible] esse in pluribus.

SECTIO III.

Quid aptitudo communis apud [illegible]. OPINIO [illegible] Scoti in 2. [illegible] Metaph. [illegible] cum esse duplicem, communem vnam, alteram propriam [illegible] (vt eam describunt) est aptitudo naturae [illegible] determinatione, [illegible] particulare [illegible], vt aptitudo [illegible] determinatione ad [illegible] ad plura particularia, vt [illegible] humana [illegible] determinatione ad Socratem, Platonem, [illegible].

Quid propria. Propriam verò vt explicant [illegible] aptitudo [illegible] sit determinatione, sine ad vnum, [illegible] ad plura particularia [illegible] (dicunt) [illegible] indifferentia ad [illegible]. [illegible] G

Similitudo materiae primae. [illegible] materia prima. Nam, [illegible] materia prima, vt habet [illegible] cum [illegible] formam [illegible] primam habet [illegible] quam [illegible], vt formam [illegible] natura [illegible], est determinata ad Socratem per differentias [illegible], non est [illegible] Platone, [illegible] D [illegible] primam [illegible] est [illegible] fieri potest [illegible] per [illegible] est [illegible] ad [illegible].

Addunt [illegible] aptitudines non esse [illegible] diuersas, sed esse vnam & eandem in qualibet particulari, [illegible] impeditam, [illegible] impeditam, quatenus natura est determinata per differentiam [illegible], quatenus E nulla differentia determinata [illegible] est [illegible] differentiam [illegible] & constituentem esse diuersas, cum tamen non sint diuersae [illegible], sed [illegible] vna & eadem dicitur [illegible], quatenus respectu ad genus, [illegible], quatenus ad speciem. [illegible] Porphyrium in Isagog. cap. de Differen.

Confirmatio [illegible] de [illegible] dependeat. Tota huius opinionis confirmatio in eo F posita est, vt [illegible] ostendant, aptitudinem [illegible] in pluribus, quae naturae communis [illegible], [illegible] in suis particularibus [illegible] totam [illegible] distinctionem [illegible] & remotam. Quod igitur [illegible], quatuor [illegible] probant.

Vna, quia natura [illegible] particularibus, [illegible] habet [illegible] suis particularibus aptitudinem, vt [illegible] illis.

Altera, quia [illegible] natura [illegible] repugnat [illegible] pluribus, [illegible] in pluribus [illegible] aptitudinem [illegible] in illis [illegible], & [illegible] & aptitudinem [illegible] B in pluribus.

Tertia, quia per [illegible] aptitudo ad [illegible] repugnantium, [illegible] per [illegible] [illegible] per formam aquae [illegible] habet materia ad formam [illegible] per [illegible] formam ignis: & per [illegible] Socratis ad [illegible] impedimentum, C ne [illegible]. Quamuis ergo natura humana, quae in [illegible] est, [illegible], [illegible] determinata [illegible] Socratem per differentiam [illegible] in Platone, & [illegible] impeditur, ne [illegible], quae est in Socrate, sit etiam in Platone, [illegible].

Quarta, quia cum aptitudo naturae communis [illegible] alias, tamen [illegible] D [illegible] est, [illegible], [illegible] naturae communis [illegible] in qualibet eius particulari, in qualibet etiam [illegible] naturae ipsius aptitudo [illegible] in [illegible] particulari [illegible] aptitudinem, qua natura communis [illegible] dicitur [illegible] in pluribus, eandemque esse & remotam, & proximam [illegible], quatenus natura [illegible] est per aliquam differentiam E adiectam [illegible], quatenus [illegible] ab ea [illegible] contrahentibus est libera, & expedita.

Nullam naturam [illegible] habere in suis particularibus [illegible], siue proximam, siue remotam, vt sit in pluribus.

SECTIO IV.

Caietani [illegible]. OPPOSITA [illegible] Caietani in [illegible] de ente & essentia c. 4. q. 5. Capreol. lib. 1. dist. 2. [illegible] F 3. Soncin. 7. Metaph. quaest. 4. [illegible] aliorum Thomistarum, sententia [illegible] est [illegible] non repugnat Scoti opinioni [illegible] [illegible], vt [illegible]. Dicimus ergo, nullam naturam, quae communis & vniuersalis denominatur, habere in suis particularibus aptitudinem, vt sit in pluribus, siue proximam, siue remotam, [illegible] in qualibet naturam habere [illegible] (vt [illegible]) [illegible]

Probatur [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] aptitudinem, [illegible] quodlibet natura humana [illegible] [illegible] [illegible] potentiam [illegible] [illegible] posset.

Prima est. Determinatio & indeterminatio [illegible] eiusdem rei, & respectu eiusdem, non possunt simul esse in eadem re, [illegible] cum oppositum sit aperta contradictio: natura humana in quolibet homine est determinata ad illum tantum: ergo nullo pacto est indeterminata ad plures, ac proinde in nullo habet aptitudinem, ut sit in pluribus. Assumptionis [illegible] parte, [illegible] illam est determinata natura communis, [illegible] [illegible] [illegible] per differentiam [illegible]: differentia vero [illegible] ad [illegible] tantum particulare; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tantum particulare cum illa [illegible] constituit. *Simili argumento usus Arist. contra Platonem.* Simili argumento contra [illegible] Aristoteles Platonem lib. 7. *Metaph.* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est communis, aptaque, ut [illegible] pluribus [illegible]. Igitur substantia est universalis. [illegible] [illegible] substantiae [illegible] substantia per [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Plato Ideas esse putabat.

Effugium superioris rationis. At dicet aliquis, indeterminationem naturae humanae ad plures homines posse simul esse cum determinatione eiusdem ad Socratem, [illegible] [illegible] alia ratione est. [illegible] determinata ad Socratem, quatenus contracta est per differentiam constitutivam Socratis: indeterminata vero ad plures homines, quatenus natura ordine procedit contractionem; sic enim nullo modo determinata est ad Socratem, sed indifferens ad omnes.

Exclusio. Verum haec responsio nullam momentum habet. Primum, quia modo eodem probare posset, Socratem habere simul in se Grammaticae & negationem [illegible] [illegible] [illegible], si [illegible] habitum comparatione; negatione vero Grammaticae, [illegible] [illegible] ordine antecedit informationem passivam per habitum Grammaticae. Cum igitur nemo [illegible] [illegible] [illegible] in Socrate esse utrumque simul, Grammaticam & negationem Grammaticae, [illegible] alia & alia ratione haec [illegible] [illegible] Socrati conveniant, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], naturam humanam habere simul in Socrate determinationem ad illum, & indeterminationem ad omnes, quamvis hae ei convenirent diversa ratione.

Deinde, quia cum natura communis [illegible] [illegible] [illegible] particularis [illegible] [illegible] natura ordine procedit contractionem sui, non [illegible] [illegible] [illegible], sed [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tam omni [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad omnia particularia. Deinde, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] humanitatem Socratis, quae est in Socrate, non habere aptitudinem essendi in Platone, quod plane esse falsum: sed [illegible] habere illam in Socrate, [illegible] alio particulari homine, quod longe est aliud, & [illegible] [illegible].

Secunda ratio. Si natura humana haberet in Socrate aptitudinem essendi in Platone, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] quod est in Socrate, singulare sit, aliqua singularis natura posset esse in pluribus, [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod nec fieri, nec intelligi potest: singulare enim est, quod de pluribus per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est.

Dicet fortasse, non esse inconveniens, naturam humanam habere in Socrate aptitudinem essendi in Platone: quia non est per se singularis, in ipso Socrate, sed per accidens, ratione videlicet differentiae constitutivae Socratis. Nam, [illegible], ut est in Socrate, non potest esse in Platone: tamen ex se ipsa posset esse in quolibet singulari homine: quia ex se ipsa non est singularis, sed ex adiecta singularitatis differentia. *Arist. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per accidens.*

Refellitur. Facile tamen responsio refellitur: quia natura singularis, sive per se sit singularis, ut [illegible] [illegible] Socratis, quae Socrates est: sive per accidens, ut natura humana, [illegible] [illegible] [illegible] per differentiam individuantem Socratis, modo tamen singularis sit, nulla ratione potentia, aut etiam [illegible] [illegible] [illegible] possit: quamquam est hoc rationi [illegible], [illegible] [illegible] quidem [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible]. [illegible] igitur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] differentiae [illegible] [illegible] post [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab huiusmodi differentia, ut ipsa sit in pluribus: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] habere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sive [illegible] [illegible] [illegible], sive per accidens.

Tertia ratio. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in pluribus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] particularibus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ergo aliqua etiam [illegible] [illegible] [illegible]-

[illegible] dicunt enim, eam A [illegible] aptitudinem [illegible]. At, quod in [illegible] non [illegible] & eadem numero vnitas [illegible], non modo [illegible] confitemur, sed etiam [illegible] quod id fieri non posse, cum vna & eadem numero natura humana [illegible] contracta per differentias [illegible] singularium: quod fieri non potest. Nam, [illegible] absurda, sequeretur, [illegible] posse, vt [illegible] pluribus hominibus aliquis non existens crearetur, aut [illegible] ceteris aliquis ex [illegible]. Oportet enim nihil [illegible], nihilque remanere [illegible] quod tamen fieri non posse [illegible] non existentia [illegible] in aliis hominibus eadem numero natura humana contracta per eorum differentias individuantes, & post [illegible] C [illegible] eadem illa numero natura, quam [illegible] per propriam & peculiarem differentiam contractam habuisset. Sin vero aptitudo remota, quam esse dicunt in natura humana [illegible] per accidens, non est vna numero in omnibus, sed tot numero, quot sunt homines in [illegible] cum illa [illegible] aptitudine proxima, et [illegible], tot etiam numero aptitudines proximæ, quæ [illegible] quod eadem quatenus impedita, etiam remota; quatenus autem expedita ac libera, etiam proxima et dicitur. Quod si ita [illegible], tot etiam erit numero vnitates præcisionis: omnis enim aptitudo proxima [illegible] sibi vendicat peculiarem vnitatem præcisionis. Ita fiet, vt nulla sit ipsa vnitas, a qua natura humana dici possit vnum numero vniuersale, & vna numero species.

Quid soleat ad hoc argumentum responderi.

Nihil [illegible], quæ ad hoc argumentum responderi solent. Non desunt enim, qui admittant, E vnam numero aptitudinem [illegible] numero vnitatem formalem esse in omnibus hominibus, aut potius argumentationi [illegible] cogantur: sed non eodem modo ad id, quod de creatione & annihilatione obiicitur, respondent. Nam, eorum quidam aiunt, posse quidem hominem non existentem creari, si nullus existat: & existentem annihilari, si nullus maneat, at existentibus aliis & post F eos remanentibus, non posse: neque id absurdum esse, cum ratio creationis & annihilationis id postulet. Alii non dubitantes, absurda hæc esse vel maxime, ad [illegible] & annihilationis explicationem confugiunt. Dicunt enim, [illegible] non esse productionem rei ex nullo [illegible], sed ex nullo singulari [illegible], annihilationem non esse [illegible]

[illegible] in [illegible] sed in nullam singularem [illegible] quod nunc [illegible] aliquis homo [illegible] humanitate eadem [illegible], quæ in illo existebat: vel quod aliquis [illegible] annihiletur, remanente [illegible] eadem communi: quæ sunt vel [illegible]. Lege, si placet, [illegible] Porphyrii & Capreolum ad [illegible] distinctionis [illegible] Scoto [illegible].

Qui vero plures [illegible] naturæ humanæ [illegible] particularium: in quibus illa [illegible], non putant [illegible], vt [illegible] aliquam, a qua natura humana dicatur, ac sit vnum numero vniuersale, [illegible] numero species. Nam, [illegible] vna numero [illegible] hoc est, sine differentiis individuantibus. [illegible] posse [illegible] numero vniuersale, & vna numero species ab vna numero [illegible] intelligibili, siue conceptu [illegible].

Refutatio.

Sed [illegible], quod [illegible] opponitur: [illegible] D specie intelligibili, vno numero conceptu [illegible], natura humana dicitur vnum numero vniuersale, & vna numero species: cum plures numero sint species intelligibiles, [illegible], cum a diuersis hominibus [illegible] de humana natura [illegible], fore, vt natura quoque humana sit plura numero vniuersalia, & plures numero species.

Opponi quoque & illud potest, species & E conceptus non posse dare formalem naturæ humanæ, nisi [illegible], & quæ illud consequuntur. [illegible] numero [illegible] est. Fieri enim potest, vt vna res numero a pluribus numero repræsentetur: velut vna natura [illegible] a pluribus numero [illegible] ac diuersis numero speciebus.

Aliunde igitur oportet, vt natura [illegible] F numero [illegible] sine differentiis individuantibus [illegible] numero [illegible] conceptu [illegible] ab aliqua vna [illegible] tate ipsius naturæ [illegible] specie [illegible].

Aliorum responsio.

Alii [illegible] specierum intelligibilium [illegible] conceptuumque [illegible], vt natura humana dicatur vnum numero vni-

[illegible] vniuersale, ... numero speciem ab aliqua vna numero vnitate (hoc enim esse proprium rerum singularium) sed ab vnitate formali ... [illegible] ... vera esse vnitatem ... [illegible] ... in plura numero, vnitate [illegible].

Resp. dicitur. Sed non bene hoc consideratur. Nam, ne fingi quidem potest, aliquid esse vnum numero per vnitatem [illegible] ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

SECTIO V.

Fundamenti [illegible] aptitudine cum determinatione, & sine [illegible]

[illegible]

[illegible] ... determinata & non determinata.

Obiectio. Quod si quis hunc in modum argumentetur: Natura humana non est per se inepta, ut sit in pluribus, ergo est per se apta, ut sit in pluribus, & ex consequenti [illegible] ad omnia eius particularia [illegible]

Solutio. [illegible] negandaest consequentia [illegible] quia aperte [illegible] plurimae instantiae, ut si dicas, superficies non est per se alba, ergo est per se non alba: Socrates non est per se Grammaticus, ergo est per se non Grammaticus [illegible]

[illegible]

Obseruatio Caietani circa consequentiam a finito ad infinitum. [illegible] Caietanus [illegible]

[illegible]

Epilogus. Ex his dictis quaestionibus patet, quanam ratione sit propria rerum universalium [illegible]

NVM RES FIANT universales operatione aliqua intellectus.

QVÆSTIO V.

Argumenta pro utraque parte.

SECTIO I.

Pars negatiua argumentum. B NVLLA intellectus operatione [illegible] probari potest [illegible] intellectus [illegible] homines inter se [illegible] C [illegible]

Deinde, quia cum homo [illegible]

Tertio, quia omnia, [illegible] D [illegible]

Quarto, quia si per operationem intellectus [illegible] E [illegible]

Postremo, quia obiectum [illegible] universale [illegible] intellectus [illegible] F [illegible]

Confirmatio eiusdem partis. His accedunt ea, quae Aristoteles [illegible]

[illegible], vt [illegible] [illegible] est [illegible]. ergo [illegible] [illegible]. In tertio vero loco [illegible] Platonem reprehendit, quod poneret vniuersalia separata existere extra sua individua [illegible], quoniam vniuersale est, nihil [illegible], quod aptum est, vt sit in pluribus: non opus est igitur separatione vlla per intellectum, vt res sit vniuersalis.

Tertia assertio [illegible] argumentis.

Contra vero, rem nullam esse vniuersalem, nisi beneficio intellectus, eo argumento [illegible] probatur, quia aut res sunt vniuersales secundum se, seu quod idem est, per se, aut per accidens: at neutro modo [illegible] per se vniuersales: quia cum omnia, quæ per se conueniunt superioribus, inferioribus quoque [illegible] conueniant, vt est Aristotelis [illegible] sententia, [illegible] etiam singularia essent, vt Socrates & Plato essent vniuersalia: quod fieri nullo modo potest, cum per se sint singularia: [illegible] per accidens vniuersales: neque enim id eis accidit [illegible], cum hoc pacto omnes singulares sint propter contractionem, quam habent cum differentiis individualibus: ergo secundum [illegible].

Deinde, quia cum nulla res, quæ habet plura individua, quatenus [illegible], sit vniuersale aliquid, sed multa [illegible] etiam [illegible] habeat [illegible] in alio, [illegible] enim homo [illegible], qui est in Socrate, [illegible] possit esse in Platone, [illegible] Socratis: nec ab eo [illegible] separari possit, vt [illegible] in Platone [illegible] non posse [illegible], vt [illegible] vniuersale esse debet, [illegible] individuis, vt & [illegible] non potest esse separata secundum [illegible], vt Plato finxisse creditur: [illegible] vniuersalia, quatenus est separata [illegible] intellectionem [illegible] sola intellectus operatione [illegible] nihil separari [illegible] individuis.

[illegible] Deus est æternus, in quo nihil est vniuersale.

Tertio [illegible] vniuersalia [illegible] [illegible] quo nihil est vniuersale [illegible] singularia [illegible] [illegible] [illegible] vniuersalia termi[illegible].

Accedit [illegible] Aristotelis [illegible] lib. de Anim. [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] hoc est, aut habere [illegible] intellectus [illegible] [illegible] Aristotelem [illegible] Peripatetici, ex quibus commentatores [illegible] [illegible] quæ reliquit, [illegible]. Sed lege præter ea quæ [illegible] [illegible] Auerroem [illegible] 24. & 25. Alber. Metaph. [illegible] de Anim. [illegible] cap. [illegible] de Anim. lib. 1. [illegible].

a Cap. 8. text. 8.

b In prohemio [illegible] comment. 3.

Prima opinio [illegible].

Sectio II.

Prima opinio quæ Scoto attribuitur.

Tres sunt in hac quæstione sententiæ. Prima [illegible], qui dicunt naturas, quæ pluribus rebus communes sunt, non modo ex se ipsis, & sine operatione intellectus esse vniuersales, sed etiam in suis particularibus habere suam vniuersalitatem, & quæ [illegible] opinionem [illegible] Scoto in secundo Sententiarum distinctione tertia, quæstione prima.

Illam esse Scoti [illegible].

Atque hi, etsi in [illegible] parte suæ assertionis reprehendendi non sunt, vt patebit [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. In [illegible] loco, naturas communes habere in suis particularibus [illegible] vniuersalitatem (loquimur autem de materialibus, quanquam eadem ratio est in naturis spiritualibus) [illegible] habere in illis suam vniuersalitatem: quod [illegible] communes ante operationem intellectus non sint tamen vniuersales actu, hoc est, [illegible] habeant suam vniuersalitatem [illegible] operatione intellectus [illegible]. Vnde [illegible], non [illegible] pro vniuersalibus actu, sed potentia duntaxat.

[illegible] opinionem.

Verum quod vniuersalitas [illegible] possit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vniuersalitatem.

An [illegible].

Ea tamen [illegible] possunt in attribuenda [illegible] opinionem, quod ille non solum dicat in loco citato, [illegible]

[illegible]

Secunda solutionum Scoti expositio. [illegible]

Refutatur. [illegible]

Impugnatur. [illegible]

quam ab eis abstracta & quasi nuda est, esse A indifferentem & indeterminatam, (quod superius dicunt oportere) [illegible], indifferentiam & indeterminationem non esse simul cum actione potentiali & determinatione per differentias contrahentes, sed cum natura nondum contracta, aut iam à contrahentibus abstracta.

Ad hæc, si indifferentiam naturæ abstractæ propterea positivam, & contrariam B appellant, quia naturam eandem esse comparationemque differentiam illam contrahentem & determinantem, ac alia ratione eminet comparantur, cur non etiam vocant positivam & contrariam eam indifferentiam, quam natura sibi vendicat antequam contrahatur, & simul cum indifferentia contrahentium [illegible] nullam contrahentium differentiam comparationem [illegible] positivam naturæ tamen comparantur, hoc C est in suis particularibus.

Quarta ra-tio qua Scoti expositio.

Alia igitur ratione Scotum interpretati possumus, & tolli sententiam, & sibi non repugnantem, nimirum, ut dicit, naturam communem esse in suis particularibus existentes habere indifferentiam aliquam in particularibus, eamque esse positivam & contrariam, ut appellant, sive non comparationem sequens determinationem per differentias (nulla enim alia est indifferentia) veruntamen non D tam habere in illis, sed esse, id est, ut esse illa in illis à natura potentiali, quæ contractionem per differentias antecedat. Quod autem subdit, naturam hoc pacto universalem non esse universalem actu, sed potentia cum tamen habere potest, vsi [illegible], ita non habere universalitatem actu existentem ante operationem intellectus, sed potentia duntaxat, quod verissimum est: non enim universalitatem non posse existere in particularibus [illegible], ut probatum est (quidquid Scot existens tenuit) reliquum est, ut tantum obstat eam ab his ipsis posse existere. Quæ tamen docet non posse nisi intellectu, ut proxima quæstione patebit. præstaturam est, eam non habere universalitatem actu existentem nisi per operationem intellectus.

Qua parte aliter ratio Scoti ad aptitudinem ... [illegible] ... quæritur.

Quoniam non est necesse, ut Scoti expositionem ad eam expositionem consequenter, ut dicant, Scotum ex quibus operationem [illegible] F lectus, eam in eis habeant aptitudinem, ut sint in pluribus, sed prædicentur de pluribus. ad universalem enim [illegible] expectat à nostro illo munere intellectus, si utraque sumatur [illegible] existentium [illegible] vero [illegible] tamen secundum [illegible] contrahentium: naturam enim contrahentes, quemadmodum ante contractionem [illegible]

A ante, ut sint in pluribus antequam [illegible] ut prædicentur de pluribus. Non ad aliam [illegible] esse dicentium, quod ante operationem intellectus, aptitudo, ut sint in pluribus, est proxima [illegible], aptitudo autem, ut prædicentur de pluribus, non est proxima, sed remota. expectant enim res ab intellectu species intelligibiles, aut conceptus, quibus aliis sint prædicabiles potentia proxima.

Quid ab-dam [illegible] sit.

B Hæc tamen nec omnino vera videntur, nec [illegible], ad rem faciunt. Nam, si lignum [illegible] est ex se conformabile in statuam potentia [illegible], posita potentia, quia, ut conformetur, à [illegible] [illegible] expectat artem, quia [illegible] posset ex contracta efficientia naturam, quæ deinde [illegible] contrahentes, sunt ex se prædicabiles de pluribus potentia passiva proxima, nisi ut prædicentur eam [illegible] expectant speciem aliquam intelligibilem aut conceptum, C cuius [illegible] intellectus id facere possit. Sed etiam non vocetur positivam potentiam naturæ, ut prædicetur, nisi eius species aut conceptus est in intellectu, quid inde ad propositum demonstrationem? Neque enim quæstionis utrum natura tamen communes sint prædicabiles actu ante operationem intellectus, sed an sint universales actu, quod etiam Scotus negat, & nos, quemadmodum alterum esse possit, explicavimus, sibi invicem ponere aut casu, nec vero aliter possunt, quam D ut à nobis explicatum est. Ita patet, non recte sentire primæ opinionis auctores in posteriori parte suæ assertionis, neque vera Scotum in ea asserenda illis patronum.

Quæ ad neg... ad ... par pa... comparando.

Refutatio secundæ opinionis, & approbatio tertiæ.

SECTIO III.

E ALII oppositam omnino sententiam sequuntur: dicunt enim, naturas communes non solum non habere suam universalitatem in suis particularibus, verum neque ex ipsis esse universales, sed sola operatione intellectus universales effici. Afferunt autem D. Thomam, & pæne totam Scholasticorum antiquitatem in hac opinione consentientem. Dicit enim Thomas capite quarto libelli de Ente & essentia, nō tantum [illegible] sed etiam probat, naturas communes nec secundum se, nec ut sunt in suis particularibus, sed ut sunt in intellectu, esse universales, & in operatione intellectus [illegible] esse universalitatem, quod Alexandri etiam & Commentatoris auctoritate confirmat. Adde ex veteribus Scholasticis præter D. Thomam, ut Albertum & Alensem, & [illegible], ut F Ægidium & cæteri [illegible] sensisse videntur.

Secunda opinio expli-catur.

Vide Auicen. 1. sl. sua Metaph. cap. 1. Auer. primo de Anima, comm. 8. & 12. Meta. comm. 5. & 3. [illegible] Albert. Mag. in tra. [illegible] Metaph. [illegible] Aegid. q. 2. prolog. & primo Senten. d. 19. q. 3. Durand. [illegible] d. 3. q. 1. & [illegible] d. 3. q. 2. & alios Schol. [illegible].

Nulla ex parte probabilior. Sed horum opinio, esti ex parte quaque parte nobis probatur, [illegible] quae di-cta sunt, confirmata [illegible] in posterio-ri tamen, vt superior, [illegible] vt su-mat exponunt [illegible] placet: est enim ex diuer-sis superioribus quaestionibus perspicuum naturas communes habere ex sese aptitudinem ante operationem intellectus, & vnitatem praecisio-nis, & aptitudinem, vt sint in pluribus. Quibus, vt haec ratione tantum sint, vt sint vni-uersalia operatione intellectus, quatenus non habent vniuersalitatem nisi existen-tem, nisi obiectiue in intellectu.

Vt debeant citati Auctores intelligi. Atque hoc posito intelligendos esse [illegible] quam [illegible] tam, ex eo planum [illegible] quia cum hoc modo [illegible] [illegible] in [illegible] doctrina [illegible]. Deinde, quia [illegible] sunt [illegible] [illegible]. Vnde cum illi dicunt, [illegible] vni-uersalia operatione intellectus, nihil aliud voluisse existimandi sunt, quam quod ea-rum vniuersalitas sola operatione intelle-ctus existere incipiat, quandoquidem in re-bus particularibus existere non potest. [illegible] exponenda Scoti sententia [illegible]. Demum, quia verba, quibus hanc quaestionem propo-nunt, haec fere sunt: Vtrum vniuersalia sint extra animam, hoc est, [illegible] sine opera-tione intellectus. Tandem quae concludunt, ea quidem, quae [illegible] vniuersalia, esse extra animam, [illegible], hoc est, exi-stere realiter, si eorum singularia [illegible] exi-stunt: at ipsam vniuersalitatem nunquam existere, nisi obiectiue in intellectu.

Vera sententia exponitur. Naturas communes extra intellectum esse actu vniuersales. Probatur duobus argumentis. Est igitur vera germanaque & omnium, vt credere par est, veterum Scholasticorum sententia, naturas communes ex se, & ante omnem operationem intellectus, qua a suis particularibus abstrahuntur, nempe prius natu-ra, quam in suis particularibus existant, aut [illegible] esse actu [illegible] per [illegible] tamen vniuersales, tametsi non habent suam vniuersalitatem existentem, nisi cum intellectus [illegible] [illegible] [illegible]. Quae sententia [illegible] [illegible], tamen quia [illegible] parum, quia ma-iorem difficultatem [illegible] ingerit, duobus item argumentis confirmari potest.

Vnum est, quia quae conueniunt rebus per operationem intellectus, sunt posteriora iis, quae illis conueniunt, vt existunt in rerum natura, siue, vt dicitur, a parte rei: sed aptitu-do earum, vt sint in pluribus non est poste-rior, sed prior ipsis [illegible] pluribus, quia est a-ptitudo earum a parte rei non posteri-or iis quae rebus per operationem intellectus [illegible] quod si aptitudo essendi in pluribus non conuenit rebus per operationem intellectus, ergo nec vniuersalitas, cum in ea posita sit vniuersalitatis ratio. Idem argumentum hunc etiam in modum proponi potest. A-ptitudo essendi in pluribus, quae est fundamentum praedicationis de pluribus, non pendet ab operatione intellectus, vt natura [illegible], ergo nec aptitudo, seu vnitas [illegible] quae ordine naturae praecedit [illegible]. Lege [illegible] [illegible] Porphyrii q. 14. & Caiet. [illegible] de Genere.

Alterum argumentum est, quia diuersae naturae rerum diuersas quoque habent apti-tudines, vt sint per modum [illegible] in his [illegible] natura enim [illegible] non habet aptitudinem, vt hoc modo sit in lapidibus, sed in animalibus: contra vero natura lapidis non est apta, vt sit in animalibus, sed in lapi-dibus. Cum igitur hae aptitudines [illegible] non proueniant ex operatione intellectus abstrahentis naturas communes a suis parti-cularibus, [illegible], qualiscunque sint, eodem modo [illegible] [illegible] [illegible] ex ipsis rerum naturis [illegible] [illegible] omni operatione intellectus, qua a suis particularibus abstrahuntur.

Solutio eorum, quae initio quaestionis pro [illegible] parte proposita sunt, quaeque [illegible] aduersantur.

SECTIO IV.

Soluuntur argumenta primo loco proposita pro parte affirmatiue. QVAPROPTER ad priora argumenta initio quaestionis proposita, quae [illegible] [illegible], hunc in modum satisfaciendum est.

Ad primum, nihil est quod respondea-mus, cum non loquatur de [illegible] vni-uersalitate, [illegible] tantum [illegible] ostende-re, communes naturas & [illegible] ex parte sese, non pendere ab intellectus opera-tione.

Secundum quoque [illegible] concedendum, si ve-lit, [illegible] in multis praecedere [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] contra-dictionem [illegible].

In tertio [illegible] est verum, [illegible], quae propria est vniuersalium, esse [illegible] [illegible] [illegible] per se [illegible], quia [illegible] vniuersales, nisi ver-bum, [illegible], idem valeat, atque, [illegible]

[illegible]

[illegible] in primo modo dicendi per se [illegible] communicatur.

Prima etiam proprietas cuiusque rei com- A munis est vniuersalis formalis. [illegible] praecisionis [illegible], quae propria est rei vniuersalis, [illegible]. Quae quidem praecisionis [illegible], vt neque sit primo, neque in secundo modo dicendi per se neces[illegible] conueniat, nec conueniat per differentias contrahentes, nec secundum abstrahentem, sed tantum contradictionem abstrahit [illegible], quod idem B dicendum est de [illegible].

Quamuis ea ex potest, quod ex multitudine representantium [illegible] [illegible] repraesentationes [illegible] vniuersales, [illegible] colligere, vt [illegible].

Vniuersale ut praecedit actum intellectus.

[illegible] obiectum, priusquam [illegible] intellectus, quod [illegible] C [illegible], & quod [illegible] praecisionem & aptitudinem [illegible], quibus praecedit contrahentem [illegible] per differentias. Natura enim [illegible] id quod [illegible] & aptitudo est conditio, sed quae [illegible]. Non procedit [illegible] quod [illegible] & aptitudinis, vt dictum est.

Ad loca Aristotelis.

Locus vero primus Aristo. citatus, pro D nobis [illegible] natura [illegible] per se, [illegible] per aliud, [illegible] etiam intellectio, ac proinde [illegible] intellectus generis & speciei. [illegible] nihil contra nos facit, adeo, vt etiam in [illegible] videatur, qui [illegible] vniuersale est vnum [illegible] existere in pluribus [illegible] suis. Sed [illegible] exponenda sit, vt Aristoteles loquatur de vniuerse [illegible] E sumpto, vt Caietanus in lib. *de Ente & essentia, cap.* 1. [illegible] vniuersale non [illegible] suis particularibus [illegible]. [illegible] animal non [illegible] in homine & bestia [illegible] naturae, & non [illegible] & homo in Socrate & Platone [illegible] natura humanae a [illegible]. Tertius demum locus non solum nobis non aduersatur, sed [illegible] etiam [illegible] F tonem Aristoteles, quod [illegible] vniuersalia separatim existere [illegible] vniuersalia, quatenus vniuersalia sunt, existere in suis particularibus: sed tamen a[illegible] vniuersalitatem in aptitudine [illegible] pluribus [illegible] natura, [illegible] procedo [illegible] existere & [illegible] in particularibus, & obiective per abstractionem ab illis.

Ad argumenta a parte affirmatiua.

A Ad posteriora vero argumenta, ex dictis [illegible] partis quomodo respondendum sit. Sed tamen [illegible] ad primum dicendum, [illegible] esse per se [illegible], quo Aris. [illegible] *Metaph. cap.* 1. [illegible] distinguit primum & secundum modum dicendi per [illegible], in quo idem [illegible] singularia, vt Socratem & Calliam [illegible] quod [illegible] per se, id est, [illegible] per B aliud [illegible], vt hominem [illegible] animal [illegible] per accidens, [illegible] per aliud, quod per singularia & [illegible]. Sed dicendum [illegible] hoc [illegible] rebus [illegible] per accidens conuenit, [illegible] illa vel secundum existentiam realem, vel secundum obiectiuam [illegible] eam conuenit [illegible] existentiam [illegible] suo [illegible].

[illegible] vniuersale [illegible] secundum [illegible].

Ad secundum dicendum [illegible] nulla res com- C munis [illegible] particularibus [illegible] vniuersalem [illegible] ad sui multiplicationem, non esse necesse, vt separetur per intellectum a suis particularibus, [illegible] contrahatur, licet non tale existat, nisi per abstractionem a suis particularibus.

Vniuersalia ab aeterno [illegible].

Ad tertium dicendum, [illegible] esse ac [illegible] existentiam propriam, [illegible] Deus: [illegible] tamen multa conuenire rebus ab aeterno, nempe omnia, quae [illegible] praedicantur, [illegible] in primo, [illegible] dicendi per se [illegible]. Hoc autem modo [illegible] rebus communibus ab aeterno esse vniuersales, quatenus ex se [illegible] habent, [illegible] differentias [illegible] particularium contrahuntur, & in eis multiplicentur, [illegible] tamen vniuersalia secundum existentiam suae vniuersalitatis [illegible] contrahentes & differentias contrahentibus abstrahuntur.

Ad Aristotelis & Commentatorum loca.

Ad ea vero, quae ex Aristotele & Commentatore allata sunt, [illegible] dissolutum est: [illegible] Loquitur enim Aristoteles in primis [illegible] de vniuersali quoad [illegible] vniuersalitatis, quod Commentator exposuit in [illegible]. Quo [illegible] in hoc sensu [illegible] capienda est.

AN RES SOLA IN-
tellectus operatione fiant
vniuersales.

QVÆSTIO VI.

Quid & quotuplex sit abstractio, & quo abstractionis genere universalia à suis particularibus abstrahantur.

SECTIO I.

Ordo explicandorum. CVm res, quæ de [illegible] per abstractionem à suis particularibus [illegible] B [illegible] explicandum in primis est quid & quotuplex sit abstractio: deinde quo abstractionis genere universalia abstrahantur à suis particularibus: postremò quibus animæ viribus ea fiat abstractio. [illegible]

Quid sit abstrahere. [illegible] Abstrahere nihil est aliud, quàm aliquid ab aliquo [illegible] separare.

Triplex abstractio. Cum autem multiplex sit abstractio, [illegible] C [illegible] distinguamus in realem, negatiuam, & præcisiuam.

Realis abstractio quid. [illegible]

Negatiua quid sit. [illegible] D [illegible]

Præcisiua quid. [illegible]

Potentiæ appetitiuæ etiam dicuntur abstrahere. [illegible] E [illegible] F [illegible]

A [illegible] gnis sine calore.

Universalia igitur non abstrahuntur à suis particularibus [illegible] B [illegible]

Quo abstractionis genere [illegible] sint [illegible] dande.

[illegible] C [illegible]

Nullo [illegible] fieri posse [illegible] [illegible] D [illegible]

Non [illegible] E [illegible]

Negatio [illegible] [illegible] F [illegible]

Ergo si species, et vni sensilia abstrahuntur à sua particularitate [illegible] aliquo simplici quoque apprehendi videntur, quatenus nondum apprehenduntur cum apprehensa illis particularium differentia. Hoc autem fieri posse ex eo patet, quia, etsi vniuersalia sint de ratione particularium, tamen particularia non sunt de ratione vniuersalium. Iam verò, cum duplex sit apprehensio simplex: vna habitualis, quae fit per impressam speciem, quae repraesentat [illegible] actualis altera, quae fit per actum apprehendendi, expressamque similitudinem, (si quae datur per actum apprehendendi, [illegible]) duplex quoque esse poterit abstractio, [illegible] vna habitualis, si fiat per species impressas & habitualiter inhaerentes, altera actualis, si fiat per actum apprehendendi id, quod repraesentatur.

Duplex simplex apprehensio.

Quibus virtutibus animae vniuersalia abstrahi possunt.

SECTIO II.

QVibus autem viribus animae haec fiat abstractio, nunc videndum. Ac oportet, et [illegible] apprehensiuas, [illegible] explicatione constat. Apprehensiuas autem vires seu potentias, quae sunt in primis quasi aditus, & ingressus animae nostrae, esse quinque sensus exteriores, manifestum est. In eis enim sunt, [illegible] percipimus. Vnde commune illud Philosophorum pronunciatum: *Nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu*, de sensu exteriori [illegible] intelligitur oportet [illegible] quidquid a nobis [illegible] apprehenditur, vel [illegible] per se obiiciatur externo sensui, [illegible] figura [illegible] hoc est, [illegible] compositum, quod quasi per partes apprehenditur, [illegible].

Apprehensiuae potentiae quot, & quae.

Hi ergo sensibus non posse [illegible] abstractionem vniuersalium [illegible] argumentis aperte constat. [illegible] [illegible]

Externi sensus [illegible] vniuersalia abstrahere non possunt.

[illegible] Quod si [illegible] Solis, [illegible] Solem videre, quod propter [illegible] in oculis Solis speciem [illegible] visio est, sed deceptio & illusio [illegible] videndi facultatis. Nihil enim [illegible] quod aliquandiu relinquatur in oculis [illegible] in libro de [illegible] fuerit.

Obiectio.

Solutio. [illegible]

Alterum genus apprehensiuarum potentiarum est sensus communis, qui [illegible] in quolibet animali, [illegible] C [illegible] [illegible] D [illegible] Quapropter hoc [illegible]

Sensus communis.

Sedes.

Officium.

Quocirca non dicitur communis his sensus, quod communia aliquid sensibilia a particularibus abstrahat, sed quod communiter omnium sensibilium differentias percipiat. Quod [illegible] E [illegible]

Cur ita appellatur.

Tertium genus est phantasia, quam quidam [illegible] imaginationem appellant, [illegible] F [illegible] componere, [illegible]

Phantasia.

[illegible]

Sensibiles species ex aliis producuntur, vt ex di- A uersis [illegible] figuris tertiam quandam [illegible], & [illegible] quasi [illegible] & [illegible] aliud atque aliud producere.

Vt [illegible] & diuidat singularia.

Quamquam vero hic sensus [illegible] diuidat, ac ex vno multa faciat, non [illegible] rationem communem à singularibus [illegible] sed semper in- B ipsis singularibus versatur, dum hoc cum illo [illegible], & hoc ex illo [illegible], [illegible] apud se [illegible].

Æstimatiua vocata.

Quartum [illegible] apprehensiuarum genus, quod [illegible] est [illegible]. Æstimatiuam vocant Philosophi in brutis animantibus: in homine vero cogitatiuam, & rationem particularem, vt eam à ratiocinandi facultate, intellectiua distinguant: quam etiam in tertia cellula C collocandam sunt existimant.

Sedes. Officium.

Huius propriae officium in omnibus animalibus est, ea [illegible] percipere, hoc est, ea [illegible], quibus [illegible] à superioribus [illegible] facultatibus percepta sunt, species eorum, quae per se sub sensum non cadunt, [illegible] figuram lupi conspectam, illam vt inimicam fugiunt, & [illegible] herba noxia, eam vt nociuam abijciunt: quod non facerent, nisi ex speciebus figurae ac D [illegible] ac nocumenti species elicerent.

Differentia.

Sed hoc interest inter homines & bruta animantia, quod id ex quodam naturae instinctu, & sine vllo discursu brutis animantibus contingit: hominibus vero etsi in primo ac repentino motu multa [illegible] ex [illegible] percipiant: sine tamen ratiocinatione quadam & discursu id faciunt.

Non abstrahit vniuersalia.

Hanc facultatem dicet aliquis, posse contingere, vt [illegible] E [illegible] sed non ita res habet. Cum enim adhuc sit materialis potentia, hoc est, organo corporeo inhaerens, nihil nisi vt singulare, [illegible] percipere potest, quae ratio eadem valet in omnes potentias sensibiles, & ab omnibus Philosophis vt communis, & quasi per se nota sententia recipitur. Nisi quod ad eam probandam hoc argumento vtuntur Themistius, quia principium [illegible] singularitatis est materia signata quod argumentum id ponit, quod non [illegible] conceditur, [illegible] verum est, nec magis euidens aut probabile, quam [illegible] id, ad quod probandum assumitur.

Memoria sen-

Quintum genus est memoria & reminiscentia: quod genus [illegible] facultatem complectitur [illegible], vt alii vocant, [illegible].

Sedes & munus memoriae. Vbi sensu [illegible]

[illegible] in [illegible] sedem habet. [illegible] per ea [illegible] non occurrunt, ex [illegible] quae occurrunt, [illegible] quod [illegible] vocat: tametsi hoc [illegible] in ea, quae [illegible] sunt, [illegible] asserunt. Non posse autem hanc potentiam [illegible] abstrahere, cum ea [illegible] propositis rationibus sensibilibus [illegible] com- [illegible]: nam vero ea praeter [illegible] quia memoria ad sensibilem [illegible] apprehensionem semper est [illegible] praeteriti: at nihil vniuersale [illegible] differentia temporis [illegible] est.

Neque haec potentia abstrahit.

Cum igitur ex his [illegible] potentiis nulla [illegible] sit apprehensiua, [illegible] est ex dictis, [illegible] non [illegible] potentia illa sensibilis, [illegible] apprehendere potest. Nam, cum intellectum organo [illegible] sit [illegible], nihil [illegible] quominus appre- hendere possit naturam communem, non [illegible] sed in sua [illegible], & [illegible].

Concluditur, nullam sensibilem potentiam abstrahere vniuersalia.

Obiectio.

Quod si quis obiiciat, [illegible] esse, sensibilem etiam facultatem posse apprehendere [illegible] sed in [illegible] generis [illegible] ex [illegible] aliquem venire [illegible] hominem, nec tamen [illegible] esse Socratem, vel quemquam alium designatum hominem: aut etiam cognoscimus esse animal [illegible], dubitantes vtrum cuius speciei sit animal, facilis est responsio ex iis, quae ad primum librum + diximus. Semper enim aliquem apprehendimus differentiae indeterminatae, vaga tamen & incerta cognitione. Neque enim absolute aut hominem, aut animal apprehendimus, sed aliquem hominem, vel aliquod animal, quae singularia vaga dici solent.

Soluitur. + cap. 2. q. 3. sect. 2.

OMNESNE INTERIORES SENSUS, AN VNUS TANTUM INTELLECTUI PROXIME MINISTRET?

QVAESTIO VII.

Argumenta ex vtraque parte.

SECTIO I.

Si hi quinque sensus interiores, etsi vniuersales naturas abstrahere non possunt, mini-

ministrat tamen fiat intellectus abstrahentis & in abstractione ipsa aliquod munus subire, [illegible] enim ea, ex quibus intelligibiles [illegible] abstrahendæ sunt, quod est magnopere intellectum [illegible] sublevare: duo nobis expendenda erunt hoc loco vnum, sitne concedendum cuilibet interiori sensui, an alicui eorum tantum, vt intellectui proxime ministrare possit: alterum, quonam pacto vitetur intellectus eorum ministerio ad suam [illegible] obeundum.

Duo expendenda.

At omnibus sensibus interioribus licitum esse, vt proxime intellectui ministrent, his argumentis perspicuum videtur. Primum, quia nec sensus communis, nec phantasia quicquam deest, quo minus id facere possit, vis ad intellectum immittitur apprehensionem; item ad abstractionem: si modo intellectui appareat, ve debent sensata, hoc est, sensilia per se. Æstimatrici autem, & memoriæ, cum insensata proponere intellectui possint, hæc quidem cum differentia temporis præteriti, illa absolute: nihil est, quod a proximo intellectus ministerio in proponendis insensatis rebus excludendæ sint.

Argum. pro omni. assert.

Deinde, quia intellectus, quemadmodum & anima ipsa intellectiua, totus est in toto corpore, & totus in qualibet eius parte: hinc enim fit, vt non sit vni parti, ac proinde vni sensui interno propinquior, quam cæteris: adeo, vt ei singuli interni sensus videantur idonei, vt immediate intellectui ministrare possint.

Postremo, quia si sensus, qui proxime intellectui ministraturus est, interior esse debet ab externis sensibus solam materiam intellectui per sese suppeditabit; ergo fiet, vt intellectus nec insensatas [illegible], imo etiam insensilium, (si memoria sola insensata seruat) cognitionem assequatur: quod dici non potest, cum ea præteritorum, atque etiam futurorum, plurima colligat. Si vero immediatum ministerium præstandum cuiquam est, soli æstimatrici, memoriæ particularis propriæ eius munus est etiam omnium conceptionum memorandi sensu adhibere. Ita fiet, vt intellectus neque ex præteritis, neque ex sensatis quicquam percipiat, & æstimatrix etiam sensata omnia prioribus sensibus relinquit.

Quod autem non omnes interni sensus, sed vnus eorum tantum proximam ministrationem intellectui exhibere debeat: ipse dignitatis ordo, qui in neque mediocri distributione videtur postulare: atque, vt Areopagita Dionysius lib. de Diuin. nom. c. 7. docet, omnes quoque Theologi quasi uniuersaliter suscipiunt,

Particularem assert.

A semper supremum infimi attingit infimum [illegible] primi. Ita sensus particularis, qua dignitate ac præstantia consistit, intellectui proxima videbitur ministra esse intellectus.

Expenditur opinionem Auicennæ & Alberti.

SECTIO II.

Difficultas hæc facile expedietur, nullam dubitationem adhibentis vtrumque partem sententiæ, siue ipsa vnus tantum sensus internus concedatur, & in superiori quæstione proposita sententia continuo communem distinctionem ipsa, sed sola nomine admittatur. Nam, quod externi sensus percipiunt intellectui manifestari, dum aliquam internam eius ministrant, vt percipiat ea, & vndique subordinatq; vt sic dicam, sensatis contineant. Quapropter tenendum est quod de quartam interiorem sensuum diuisio prædicta, pectus quæ expendendum, sitne ea vera quatuor sensus interni, an vero plures, paucioresve: & si plures vno, cuinam eorum tribuendum sit, vt proxime intellectui ministret.

An detur plures sensus interni, & quot.

Auicenna, & Albertus Magnus, aliique nonnulli, nec fortasse internos sensus externis pauciores facerent, quinque etiam internos posuerunt, phantasiam ab imaginatione non nomine solo, sed natura & re etiam ipsa distinguentes. Tametsi eo dissentiant, quod Auicenna tribuat imaginationi solam specierum sensatarum conseruationem: phantasiæ vero, quam tertio loco ponit, cognitionem per huiusmodi species. Albertus vero vtrumque tribuit imaginationi: phantasiæ vero, quam facit quartum sensum internum, & æstimatiua post ipsam nobilissimumq; attribuit omnimodam specierum non tantum insensatarum inter se, sed etiam non sensatarum cum non sensatis, & cum sensatis compositionem.

Prima sententia Auicennæ & Alberti, quinque ponens.

Sed cum hi nullam operationem & distinctionem afferant, quæ sub quatuor internos iam dictas facultates cadere non possit, non est, cur nobis plures internos sensus præter quatuor obtrudant. Nec enim memoria communem sensum potentiam, vt phantasiam & æstimatiuam esse nam, cum nuspiam in ratione conformetur, vt internorum potentiorem sit, quoniam talem & perfectiorem præstent, etiamsi externus in arbitrariis, et quæ specie comitentur in illis perfectis, conficta sunt in iis, quæ perfectiora sunt, quod planum in ceteris sensibus patet exempla.

Reiicitur. Nec esse pluris quam quatuor internos.

E

C

D

E

F

[illegible]

[illegible] speciebus quæ servientur, nec [illegible] Atque, quia, si non retineret species & sensiones & consensiones, nisi, cum primum [illegible] apprehensioni [illegible] dum sensus communis: [illegible] deinde operationem, quibus obiecta ea apprehenduntur, & [illegible] aliis discernuntur, ad memoriam pertinent, apud quam species servantur: [illegible] æstimatiua id faciem recipiat [illegible] a memoriæ speciebus, quas ad eam quodammodo transmittit, seu (vt [illegible], qualis esset, declaremus) genus idem [illegible] speciebus in æstimatiua esse, quæ seruantur in memoria, cum hæ potentiæ [illegible] in diuersis partib. cerebelli. At hæc & absurda sunt, & [illegible] quam maxime derogant.

A sensibus. Nam [illegible] in eadem parte [illegible] ipsis etiam externis sensibus perspicuum est, quorum [illegible] in [illegible] particulis cognitam, in quibus sunt [illegible].

B Sed vt [illegible] Galeni [illegible] intellectiuam ab [illegible] facultate non distinguentis [illegible] sensu communi non discernit, & [illegible] quasi diuersam [illegible] & a phantasia [illegible], non est [illegible] defendatur, quasi idem cum [illegible] sensu, non [illegible] consentanea dixerit. Nam Aristoteles in tertio libro de Anima [illegible] docet, phantasiam diuersam esse a qualibet sensu, non solum particulari [illegible] sensitiuum, sed etiam communi, [illegible] [illegible] sensibilium differentias discernat. Idque maxime consentaneum rationi est, vt in toto genere facultatum, quæ [illegible] tantum, hoc est, in sola præsentia obiecti [illegible] apprehendunt, aliqua sit, quæ obiecta earum omnium inter se distinguat. Neque obest id, quod Vallesius affert, Aristotelem ad finem capitis tertii libri tertii de Anima, Text. 161. [illegible] *Si igitur nihil aliud præter imaginationem habet ea, quæ dicta sunt, [illegible] id ipsum, quod diximus: imaginatio motus profectus fuerit sensus [illegible] operantis*. Ex quo loco (quem [illegible] omnibus præteriti) colligit, Aristotelem perspicue docere, imaginationem, hoc est, imaginandi operationem recipi in sensu communi tanquam actum in sua potentia. Hoc

C

Examinatur Galeni sententia.

Sectio III.

Tertia de numero sensuum internorum opinio quæ est Galenicorum.

Sententia Galeni de anima rationali sententia.

a lib. 1.

b lib. 1. [illegible]

c. 12. & 21.

c. 8. & 7. [illegible] Damascen. lib. 2 [illegible] c. 11.

Vallesius [illegible] lib. Aristot. c. 12.

GALENVS in libro de differentiis [a] Symptomatum, vt communis opinio [illegible] [illegible] Vallesius, vir sane doctus non solum de Medicina [illegible] [illegible], sed de aliis etiam quæque Philosophiæ benemeritus, tres tantum ponit facultates apprehensiuas interiores, Phantasiam, (quam non facit diuersam a sensu communi) Rationem, & Memoriam. Quem sequitur Nyssenus Gregorius libro quarto de Viribus animæ. Hanc vero numerum facultatum probat Galenus ex tribus speciebus [illegible]. *Tribus autem, inquit, modis [illegible] contingit [illegible] mentem*, hoc est, sensus interiores (præter has enim nullam ipse aliam interiorem animæ rationalis apprehensiuam facultatem, posuit, vt qui simpliciter mortalem [illegible]) *Nam aut homo errat in cognitione*, id est, in simplici apprehensione, quo pacto Theophilus putabat, se in angulo domus videre tibicines, quos nullus videbat, *aut [illegible] ratiocinatur*, cum nec cognitione, nec memoria quicquam erret, [illegible], qui vasa vitrea cum cognosceret, propriorumque nominum recordaretur, tamen [illegible] inde colligens [illegible] *aut [illegible] memoria*. Addit Vallesius, his tribus facultatib. non diuersas cellulas aut cerebri partes, sed totum cerebrum attribui, [illegible], vt Galenus docet, perfectius operantur in ea parte, quæ [illegible] in [illegible] partem [illegible]. [illegible] hac sententia quarum facultatum [illegible] [illegible] distinctas [illegible] [illegible] altera [illegible] [illegible] [illegible]

D

E

F

ingenium non obest, quia hoc modo potius habet Græcus contextus, [illegible] [illegible], id est, *Phantasia motus fuerit a sensu secundum operantem, [illegible]*. Quibus verbis non significatur, operationem phantasiæ recipi in sensu communi, sed [illegible] tanquam ab agente imprimente speciem in ipsam phantasiæ potentiam. Atque hoc pacto ea verba intelligenda esse, manifestum est ex iis, quæ paulo ante docuit Aristoteles textu secundum Commentatorum diuisionem 160. ex quo imaginationis definitionem hanc omnes colligunt. *Imaginatio est motus factus a sensu secundum actum*. In qua dicitur, potentiæ sensitiuæ eandem actum suum [illegible] operantis, [illegible] sensum communem, sine quo particulares non operantur, [illegible] præcipue intelligendum esse communem, qui motus a particularibus sensibus mouet phantasiam imprimendis in eam phantasmatibus [illegible] sensibilium [illegible], quæ ab externis sensibus accepit.

Exponitur locus Aristot.

Imaginationis definitio explicatur.

[illegible]

[illegible]

SECTIO IV.

D[illegible]

[illegible]

Duo argumenta ad hanc partem ... [illegible]

... Aristoteles ... de Anima ... [illegible] ... Vnum, quod ... Alterum, quod ... [illegible]

[illegible]

Explicantur ... [illegible]

Quantum sic dicendum ... Aristotelis sententiam eo loco esse, phantasiam ... [illegible]

Cur imaginari & meminisse ... [illegible]

[illegible] ab [illegible] eliciuntur.

Quinta [illegible]

Postremum [illegible] dum est. Non ex qualibet quocunque distinctione a[illegible] & obiectorum distingui potentiae specie [illegible] & eadem potentia plures habet [illegible] species [illegible], & [illegible] plura obiecta specie [illegible] ut patet in [illegible] externis sensibus. Visus enim [illegible] specie colorum, & tactus diversarum specie qualitatum tangibilium, specie quoque differunt, necesse est, [illegible] speciem [illegible].

Non ex quacunque distinctione actuum & obiectorum distingui potentias.

Praeterea, facultas apprehensiua, quae ex pluribus speciei diversis [illegible] [illegible] ex alia alia specie diversa [illegible] differunt, actus quoque apprehendendi specie diversos [illegible], necesse est. Neque enim [illegible] apprehendi potest, [illegible] & partes apprehendendi [illegible] & obiectorum distinctio, qua potentiae distinguerentur, penes modum agendi potentiarum, & immutandi obiectorum, quae specie distinguuntur, spectanda est. Hoc posito colligitur, vnã & eandem esse facultatem diversos specie colores videndi [illegible] eodem modo [illegible], & qui [illegible] specie diversos eodem modo [illegible] [illegible] & eandem esse tangendi facultatem, qua eodem modo [illegible] qualitates tangibiles specie diversae. At [illegible] & tangendi facultates non possunt [illegible] eandem potentiam, quia modi quibus & [illegible] obiecta immutantur, & [illegible], specie diversi sunt, ut patet [illegible] de Anim.

Ex modo agendi potentiarum distinctionem, vel quae ex modo immutandi obiectorum.

[illegible]

Hoc igitur modo colligitur, sensum communem distingui specie a sensibus externis, [illegible] sed [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible], quia, cum omnes sensus [illegible] circa [illegible] sensibilium versentur, [illegible] [illegible] obiecta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] sensum communem a sensibus externis. [illegible] ab intellectu.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in nobis intelle-

[illegible] species colligatur, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nunc autem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] species [illegible], quod in prima Philosophia disputatur) [illegible] [illegible] [illegible] species in nobis intellectus colligitur: quia [illegible] tantum modus est intelligendi apud nos, [illegible] [illegible], [illegible] intellectus [illegible] intelligendi [illegible]. Non [illegible].

[illegible] species intellectus [illegible].

[illegible] igitur ex iis quae disputata sunt, duas esse internos [illegible] sensitiui facultates: sensum [illegible] [illegible] phantasiam, [illegible] [illegible] [illegible], ut sola phantasia proxime intellectui ministret.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] phantasiam proxime intellectui ministrare.

Diluuntur argumenta initio proposita, atque explicantur ea, de quibus quaesitum.

SECTIO V.

PRimum autem illud, quod initio quaestionis proponebatur, nihil obesse communi sensui, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intellectus [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sensu communi, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sensibilibus, sed a phantasia: cum [illegible] tamen sensui & communi sensui [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Sensus [illegible] [illegible] nullam habet [illegible]: nihil enim [illegible]. Quaecunque ergo [illegible] [illegible] [illegible] & qualibet externorum sensuum immediatam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intellecta

Nihil [illegible] immediatius praesens ad [illegible] [illegible] [illegible].

ctum est in qualibet corporis particula non [illegible] de tamen negatur, non [illegible] intellectui ministrare.

Sensus internus qui proxime ministrat intellectui. At tertium dicendum est, [illegible] esse, ut facultas, quæ proxime intellectui ministrat, sit & præcipua inter sentientes, & quibus [illegible] ab externis sensibus, qualibus usus [illegible] intellectus. Atque hoc ipsum est, quod ingenii in hac re difficultatem, si æstimatiua (ut in B nobis vocatur) cogitatiua, & memoria sint duæ facultates [illegible] enim præstantissima est, sed non [illegible] ab externo sensibus, posterior [illegible], sed non præstantissima. At si non sunt duæ, sed & inter se *Text. 4.* & cum phantasia una eademque facultas, ut [illegible] est nihil iam superesse difficultatis, cum & præstantissima sit internorum sensuum, & ab externis sensibus ita remota, ut nulla sit alia remotior.

Ad id denique, quod pro altera quæstionis parte proposuimus, nihil est, quod respondeamus, cum veram sententiam contineat.

Aliter possit phantasia explicari. Nam eorum potentia [illegible] diversa [illegible] De Verit. q. 10. art. 3. Sed ut rem apertius declaremus, animadvertendum est, phantasiam, æstimatiuam, & memoriam, etsi re ipsa una sint potentia, tamen eo modo posse dici tres, quo intellectus & memoria intellectiua in duas potentias [illegible] apud D. Thomam. D Ait enim in quæstionibus de Veritate, potentiam [illegible] duobus modis posse accipi. Vno, ut significat principium operationis, quo pacto [illegible] & hoc modo intellectum & memoriam non esse duas potentias, sed unam, quia unum tantum principium intellectionis. Altero, ut significat certam aliquam rationem potentiæ proprietatem: & hoc modo, quia alia proprietas est posse intelligere, alia posse species intelligibiles retinere: ideo non [illegible] E quam distingui memoriam intellectiuam ab intellectu, veluti potentiam ab alia.

Quo sensu diversa phantasia & æstimatiua & memoria una aut tres potentiæ dici possint. Phantasia memoria & æstimatiua diversæ. Hoc igitur eodem modo loqui possumus de phantasia, æstimatiua, & memoria sensitiua, ut dicamus esse unam, aut tres potentias. Nam si potentia primo modo sumatur, una tantum potentia in his erit, quia, ut sæpius iam diximus, una & eadem facultas esse debet, quæ apprehendat sensata, & eliciat insensata, & in [illegible] ea similia coniungat, & F media [illegible]. Si vero, [illegible] plures potentiæ [illegible] considerantur. Alia enim [illegible] proprietas est posse apprehendere insensata, ex qua phantasia dicitur: alia elicere insensata, unde appellatur æstimatiua: alia species acceptas retinere, ex qua memoria dici potest: [illegible] apud Aristotelem hoc nomine

A vocatur ex proprietate memorandi, [illegible] apprehendendi [illegible] *11. de Memoria & reminiscentia cap. 1.* principe investigandi præterita ex iis, quæ præcesserunt, aut consequuta sunt: quæ etiam dicatur cogitatiua, nec non [illegible] ex absoluto discursu ex uno particulari in aliud particulare, & ex conferendi licentia, quæ soli etiam hominibus concessa est, [illegible] aut alio significantiori vocabulo appellari possit.

Ita patet, solam phantasiam, quocumque ea vocabulo nuncupetur & ex quacumque proprietate nomen accipiat, proxime intellectui ministrare posse in abstractione naturarum universalium ex particularibus. Quo autem pacto id fiat, nunc explicandum est.

QVONAM PACTO intellectus utatur phantasia ad universales naturas abstrahendas.

QVÆSTIO VIII.

Refutatio quorundam opinionis.

SECTIO I.

In qua Peripatetici omnes conveniant. OMNIVS seu Peripateticæ doctrinæ [illegible] [illegible] ut dicunt, intellectum uti phantasia ad primam specierum intelligibilium generationem. *Ex Arist. 3. de Anima. c. 5.* Distinguunt enim intellectum in agentem, & patientem siue possibilem: quorum ille simul cum phantasia species intelligibiles imprimat, hic vero impressas accipiat. Intellectum enim possibilem esse velut materiam primam omnium formarum intelligibilium natura susceptiuum: agentem vero nullam posse imprimere, sine phantasia simul concurrente, quemadmodum nec phantasiam sine intellectu agente. Nam quemadmodum intellectus agens: quia est causa universalis, indiget determinatione phantasiæ tamquam causæ particularis adiuuantis, vel illam universalem naturam abstrahentis (una enim natura communis imprimitur species intelligibilis, ad quam pertinet individuum per phantasiam repræsentatum) ita phantasia, quia facultas materialis est, & organo corporeo inhærens, agere non potest in intellectum possibilem, qui sit immaterialis, nisi ope [illegible] intellectus agentis, qui illa [illegible]. Habet enim se phantasia respectu intellectus agentis instar instrumenti, quod ad multa opera [illegible] ab agente principali, [illegible] neque ipsum per se principale agere, neque [illegible] idoneum.

[illegible] quid [illegible] intelligibiles [illegible] repraesentare [illegible] quinque [illegible] phantasmatibus. Tum [illegible] intellectum possibilem [illegible] ipsam partem, & sine [illegible] phantasmate [illegible] quae [illegible] Alii vero dicunt [illegible] species intelligibiles [illegible] intellectus agentis [illegible] intellectus possibilis [illegible] ratione [illegible] species [illegible] quaelibet species [illegible] C [illegible] In substantiis separatis [illegible] species intelligibiles [illegible] repraesentare [illegible] D [illegible] cum autem anima a corpore separatur [illegible] species intelligibiles [illegible] quae [illegible] propter separationem substantiarum [illegible] singularia quoque repraesentarent.

Ac priores quidem [illegible] vera [illegible] cum [illegible] doctrina. Aristoteles enim [illegible] cum hac intellectionem [illegible] ponunt intellectum agentem, [illegible] phantasmatis ad agendam in intellectum possibilem, sed etiam, ut rem intelligibilem potentia faciat actu intelligibilem, hoc est [illegible] universalem. [illegible] quatenus [illegible] singularia [illegible] ab [illegible] intelligibilia [illegible] intellectui [illegible] & quemadmodum [illegible] colores [illegible] non solum apparent, sed etiam [illegible] qualitatibus [illegible] E [illegible] id est, [illegible] qualitatibus [illegible] ita [illegible] intellectum agentem esse [illegible] ut natura [illegible] non solum [illegible] sed etiam [illegible] conditionibus individualibus, quod est esse actu universales, & alia [illegible]

[illegible] F [illegible] hoc ad primum [illegible] non [illegible]

[illegible]

Sectio II.

Inter [illegible] qui [illegible] intellectus agentis [illegible] Nam [illegible] libro de Anima [illegible] Aristotelis [illegible] quem [illegible] lumen [illegible] colores [illegible] in oculo per speciem [illegible] sed [illegible] colores [illegible] intellectum agentem [illegible] intelligibiles non C solum in intellectu possibili per speciem [illegible] sed etiam in phantasmate per ipsius phantasmatis [illegible] colores [illegible] visibiles [illegible] intelligibiles [illegible] phantasmatis [illegible] possibili [illegible] tempore [illegible] D [illegible] Hinc D. Thomas 1. par. q. 84. Art. [illegible] *Praeterea [illegible], inquit, [illegible] intellectus agentis, [illegible] intelligibiles [illegible]* In secundo contra Gentes cap. 77. *Aliter, inquit, [illegible] agentis in phantasmate [illegible] possibile* [illegible] Quinas [illegible] Thomistae [illegible] E quoque post D. Thomam Scholastici [illegible] D. Thomas [illegible] intellectum agentem [illegible] phantasmata [illegible] intelligibilem [illegible] & [illegible] phantasmatis [illegible] intellectu agente [illegible] quam [illegible] F [illegible] *[illegible]*

Alii vero, quibus [illegible] iudicant, [illegible] intellectus agentis [illegible] speciem [illegible]

[illegible]

[illegible] in phantasmatibus [illegible] intelligibilem [illegible] , quæ teste Aristotele, [illegible] qualitatem in phantasmate [illegible]. Itaque, [illegible] intellectum agentem [illegible] phantasmate [illegible] , ut qualitatem, quæ phantasmata illustratur, producere non posse; [illegible]. Nam, si qualitas, quæ intellectus agens [illegible] , est spiritualis [illegible] quod [illegible] corporalis [illegible] phantasmata [illegible] corporali qualitate [illegible].

Caietanus [illegible] in hac re [illegible] intellectum agentem non formaliter [illegible] illuminare phantasmata [illegible] intellectum agentem & phantasmata [illegible] .

Intellectum [illegible] quod [illegible] intellectum agentem [illegible] phantasmata [illegible] phantasmata obiectiue illuminatur. Sed ipsimmet

[illegible] intellectum esse [illegible] medium [illegible] phantasmata [illegible] illustratur [illegible] , inquit, [illegible] non [illegible] tamen in medio, sed [illegible] illustrando visibilem reddere. [illegible] ut Caietanus [illegible] .

Sed, [illegible] quod [illegible] intellectus agens ipse per se [illegible] , est [illegible] spiritualis [illegible] , quo phantasmata obiectiue illuminantur [illegible] phantasmata illuminatum esse. [illegible] intelligibile in actu [illegible] quod tamen ipse [illegible] phantasmata [illegible] in actu intelligibile, sed cum [illegible] . Si vero non sine actione [illegible] obiectiue illuminat phantasmata [illegible] quam species intelligibiles [illegible] . Denique [illegible] modo intellectus agens obiectiue illuminet phantasmata [illegible] Caietanus [illegible] corporeum, & in organo corporeo sedem habent.

Errant, qui Caietani obiectiuam phantasmatum illuminationem sic exponunt [illegible] phantasmata obiectiue illuminari [illegible] , qua intellectus agens [illegible] species intelligibiles [illegible] intellectus agens et phantasmata [illegible] .

sub aspectum non cadunt: efficit enim, ut phantasma non quatenus sapore aut odore affectum est, sed quatenus in aspectum, sed quatenus solo colore. Non [illegible] phantasma [illegible] intellectui agenti, sed non [illegible] quatenus repraesentat totum individuum, sed tantum, quatenus repraesentat naturam, quae in eo contracta est. Fortasse ex eo probabunt: quia si conveniret, quatenus totum individuum repraesentat, species quoque intelligibilis totum individuum repraesentaret, ut esset similis phantasmati, a quo producitur.

Excluditur defensio.

Verum hi nec recte sentiunt, nec sibi constant, sed Aristotelem exponunt. Nam, phantasma non convenit cum intellectu agente, quatenus repraesentat totum individuum, sed tantum, quatenus naturam in eo contractam [illegible] convenit. Agit enim phantasma secundum ultimam potentiam, quemadmodum & caeterae formae naturales, quae non solum secundum rationem communem, sed etiam secundum propriam & peculiarem, imo, etiam secundum totam ipsarum perfectionem sunt formalia agendi principia, & quatenus tales sunt, sibi omnino similes generant individua: quo pacto Socratis forma secundum peculiarem ac propriam naturam, perfectionemque est principium generandi sibi similem: & calefactio ignis secundum totam latitudinem gradualem, quam habet, est principium calefaciendi, ut primo libro [a] docemus. Tametsi Socrates non filium semper omnino similem generat, sed aliquando quatenus tantum digitos habentem filium, aliquando foeminam, quae ab Aristotele [b] mas laesus dicitur: & ex loco [illegible] non semper sibi [illegible] peculiarem & determinatam, sed tantum, ut caeterorum animalium corporis: & ignis ex distanti loco non inducit tantum calorem, quantum ipse habet, sed tanto minorem, quanto ipse remotior est a patiente, ut paulo superius diximus. Vide etiam lib. 1. q. 2. q. 3. sect. 8. Quod si ea distinctione [illegible] mentum in effectu [illegible] esse formalia [illegible] principii efficientis, itaque nec Socrates, nec ignis, ut agentia perfecta haec faciunt, sed sub minori perfectione considerata [illegible] inter effecta & formalia principia efficiendi invenitur: quod tamen falsum & inauditum est in Philosophia. Quamquam igitur species intelligibilis a phantasmate effecta non repraesentet totum individuum, sed tantum naturam communem, quae in eo contracta est: non tamen inde colligendum est phantasma convenire ad illam efficiendam ex praecisione, quae naturam communem repraesentat: sed [illegible]

Phantasma agit secundum ultimam potentiam.

a Cap. 2. q. 2. sect. 1. & q. 3. sect. 4.
b Lib. 2. de Gener. animal. ca. 3. & lib. 4. c. 6.

ad generationem intellectus possibilis, quibus similitudines habitualem [illegible] cum adiuncti [illegible] in effectu non minori perfectione [illegible], sed vel defectu materiae, vel [illegible]. Ad haec, phantasma non generat cum intellectu species intelligibiles, nisi quatenus sub actu phantasiae: quod convenit esse [illegible] speciem, ad quam quoque [illegible] (Caiet. [illegible]) ergo non [illegible] speciem intelligibilem, nisi quatenus totum repraesentat individuum. Phantasia enim non percipit naturam communem praecise, sed totum individuum, nec particularem speciem producit phantasma expressam, quod [illegible] cum [illegible] phantasmata expressio adhaereat: si dicatur [illegible] impressio & habitualis [illegible] species intelligibilis producitur. Itaque patet, non ex solo [illegible] phantasmata, [illegible] cum intellectu agente, quatenus naturam communem repraesentant, sed quatenus totum individuum [illegible]: quod item eodem libro docuimus.

[illegible] phantasma [illegible] cum intellectu agente [illegible]

Quod autem [illegible] non recte Caietanum exposuisse fert, qui phantasmatum illuminationem [illegible] modo exposuimus, [illegible] quia [illegible] esset, phantasma non convenire cum intellectu agente [illegible], quatenus naturam communem repraesentat [illegible] modo [illegible] illuminari [illegible] per ipsam [illegible] generandi speciem intelligibilem actu [illegible] phantasmata cum intellectu, non distinguitur ab actu generandi speciem intelligibilem. Caietanus [illegible], phantasmata [illegible] illuminari, quam cum intellectu agente agendo concurrunt. Ait enim, prius natura, quam species intelligibilis gignatur, obiectum intellectus possibilis reducere in phantasmate, & apparere sub lumine intellectus agentis, non apparentibus sub eodem lumine conditionibus individuantibus, ac deinde esse actu intelligibile.

Non recte exponit Caietanum.

Quod si quis dicat, prius natura phantasma cum intellectu agenti, & illum abstrahere ad generationem speciei intelligibilis, quam cum ea speciem generet, non tamen [illegible] quatenus [illegible] repraesentat individuum, sed tantum, quatenus naturam in eo contractam [illegible] prius natura, quam [illegible] naturam [illegible] phantasmate, [illegible] quae Caietanus [illegible] dicat,

Effugium.

[illegible]

SECTIO III.

[illegible]

[illegible] cantur. Nunquam tamen [illegible], quæ in phantasmatibus [illegible] separatim habent, incipiunt repræsentari [illegible], & [illegible] in ipsis quidem speciebus intelligibilibus formaliter, in phantasmatibus autem obiectiue, quemadmodum & in ipsis [illegible] imagines. Nam quemadmodum diximus, intellectum in specie naturam communem non separatam [illegible] **B** Platonico, sed in ipsis [illegible] individuis, [illegible] intelligibiles non repræsentare naturam communem separatam [illegible] individuis, [illegible] cum phantasmata [illegible] individuorum [illegible] in ipsis quoque phantasmatibus quasi obiectiue [illegible] possumus, & [illegible] in specie naturam communem, & species intelligibiles repræsentare.

Naturas [illegible] esse actu intelligibiles ante specierum generationem. Illud etiam perspicue colligitur, naturas **C** communes non esse actu intelligibiles [illegible] obiectiue, ante speciem intelligibilium [illegible] siue [illegible] secundum tempus, siue secundum naturam. Nam, idem est esse intelligibile [illegible], atque [illegible] lumine producto ab intellectu agente: quod lumen [illegible] potest ipsa species intelligibilis [illegible], vt appareat natura communis sine conditionibus individuantibus: in intellectu quidem pos- **D** sibili formaliter, in phantasmatibus autem obiectiue.

Caietanum [illegible] sententiæ [illegible]. Caietanus, etsi idem sentiat ad caput quartum libri de Ente & essentia, tamen in quæstione 79. primæ partis [illegible] sententiam, quam communem vocat, [illegible] argumentum: Vt se habet sensibile ad sensum, ita intelligibile ad intellectum. at colores prius sunt actu sensibiles per lumen, quam in sensu [illegible] species, **E** ergo & phantasmata, [illegible] natura [illegible] potentia intelligibilia [illegible] per intellectum agentem, [illegible] intellectum possibilem [illegible] intelligibilia [illegible].

Locus D. Thomæ. [illegible] D. Thomæ [illegible] libro [illegible] capite [illegible], [illegible], [illegible] intellectus agentis [illegible] [illegible] intellectus **F** possibilis [illegible] in anima [illegible] [illegible] intelligibilia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Tum etiam [illegible] de Anima, [illegible], intellectum agentem [illegible] phantasmata [illegible] intelligibilia [illegible] in actu [illegible].

Sed argumentum Caietani [illegible] *Dissimilitudo [illegible] [illegible].* [illegible] sensibile [illegible] intelligibile [illegible]. Nam [illegible] individua, [illegible] ex parte [illegible] imaginatione, quod sensus [illegible] agit, [illegible] *Cur non sit necesse ponere sensum agentem.* [illegible] producere, vnde omnes colligunt, non esse necesse ponere sensum agentem. At vero [illegible] noster, [illegible], non [illegible] naturas [illegible], [illegible] [illegible] intelligibiles [illegible] sed intellectui, [illegible] intelligibiles quod non [illegible], quam producendo [illegible] species intelligibiles, [illegible] [illegible] lumen [illegible], [illegible] naturæ [illegible] a singularibus [illegible]. Qua [illegible] consideratione [illegible] D. Thomas, [illegible] singularibus, vt Plato [illegible] naturas communes [illegible] intelligibiles [illegible] agente, non fuisse necesse ponere intellectum agentem. [illegible] D. Thomam [illegible] par. [illegible] art. [illegible] [illegible].

Alia vero D. Thomæ dicta, etsi [illegible] *[illegible] dicta D. Thomæ.* Caietano [illegible], vt illam propositionem [illegible] **D** sensisse [illegible] possit: tamen [illegible] possunt, vt, quod D. Thomas [illegible] [illegible] intelligentia [illegible] partis, vt [illegible] nobilitatis, quam intellectus agens [illegible] phantasmatibus, [illegible] quandam [illegible], vel [illegible] **E** [illegible] nostra precedit [illegible] [illegible] intelligibilium generationem. Quod autem scribit, [illegible] [illegible] verbis sequentibus [illegible], inquit, [illegible] intellectus [illegible] producendo [illegible] speciebus intelligibilibus, [illegible] [illegible] [illegible] phantasmata [illegible] intelligibilia in actu, vt [illegible]. Quod [illegible], intellectum [illegible] intelligibili [illegible] **F** intelligibile in actu, vt Caietanus [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] species, [illegible] intelligendi, quæ [illegible] Aristoteles, *[illegible]* [illegible] de Anima, [illegible] [illegible] intelligendi [illegible]

[illegible] & [illegible] Intelligibilis actu & intellectu possibili. Siquidem intellectus possibilis simul cum specie intelligibili, per quam res est facta intelligibilis in actu, producit actum intelligendi, iuxta commune illud Philosophorum pronunciatum, *ab obiecto & potentia paritur notitia*. Neque aliud D. Thomas prodidit verbis illis, quibus docet, alteram actionem esse intellectus agentis, quatenus vero est actu res facta, esse intellectus possibilis, eo quod intellectus agentis procedere actionem intellectus possibilis. Denique in eundem sensum accipiendum est id, quod ait, *intellectum agentem per phantasmata facere intelligibilia actu*, [illegible] esse vult. Intelligit enim non solum [illegible] ipsum faciendi actum, habitumque [illegible] consequentem, quatenus utrumque manat a specie intelligibili per quam phantasma fit intelligibile actu.

Ita patet, qua ratione intellectus tribuat phantasmata ad primum tantum communionem abstrahendi. Dico autem ad primum, quia non communes ab intellectu etiam possibili abstrahuntur, sed supposita semper abstractione aliqua facta per intellectum agentem. Nam, cum intellectus agens simul cum phantasia species intelligibiles imprimat in possibilem: species iam possibilis ex acceptis speciebus alias vniuersaliores, & abstractiores, verbi gratia, cum percepit ex specie hominis speciem animalis, & ex specie proprietatis speciem rei subiectae & e contra, quae quibuscunque speciebus intelligibilibus repraesentantur, non concrete tantum, sed etiam abstracte concipere.

Vniuersaliores species ab intellectu possibili [illegible]

Quaenam obiectorum species ab intellectu agente abstrahantur.

SECTIO IV.

An agens, an non [illegible] vniuersalium species abstrahat.

An species accidentium & substantiarum, [illegible].

An individuorum species sit [illegible] ad [illegible] intellectum [illegible].

SVnt tamen nonnulla, quae ancipiti alicui hoc loco reddi possunt. Vnum, possitne intellectus agens naturam tantum communium specierum abstrahere tam generalium, quam specialium. Alterum, an possit non modo species accidentium, sed etiam substantiarum elicere. Quod si vtrasque generum species eliceret possit, num speciem dumtaxat accidentium an substantiarum, an vero omnium. Tertium, sintne phantasmata vniuersalium individuorum, in eorum conspectu nec non communis abstractio, an vero plurimi phantasmata sint [illegible]. Quartum, num phantasmatum concurrat ad abstractionem speciei, certamine, quae determinata dicuntur secreta, innominata, quae [illegible], [illegible] interna. Quintum, an tamen illarum, cum pro [illegible] plura genera sint phantasmata [illegible] sed eorum [illegible] naturae [illegible] gignant species intelligibiles [illegible] quodue aliud concurrat. Sextum, in quo genere causae phantasmata concurrant, num in abstrahendis speciebus, an vero in eorum esse, an [illegible] causae efficientis [illegible], quod ad quartum [illegible] naturam Porphyrius in Isagoge, *in praeamb.* praetermissimus, [illegible] quod de vniuersalibus disputationem [illegible] proprium hoc loco [illegible].

Quaenam genera [illegible] [illegible] in quo genere [illegible]

Quid ad Porph. [illegible] [illegible].

Haec non parum difficilia sunt [illegible] plenasque disputationes. Verum, ut longiores simus, pauca ea explicare conabimur, praesertim cum de iis hoc ipso disputatum, & in superiori volumine, *lib. 5. [illegible]* multa a nobis dicta sint, ex quibus eorum explicatio magna ex parte colligi potest.

Ac primum dubium soluitur, ex iis, quae in libro *[illegible]* disputata sunt, perspicuum est. Ostendimus enim eo loco, nihil esse impedimento, quominus abstractionem, quae opere intellectus agentis fit, esse speciei infimae: rem vero quod ostat, posse esse generis alicuius vel propinquioris vel remotioris: pro ratione [illegible] impedimenti: et cum aliquid communis ex loco [illegible] magnae distantiae. Nam, quod naturae communioris, quae ex remotiori loco abstrahuntur, efficaciores sint ad agendum, cum minus perfecte, nihilque similes sint; sed quia, cum virtus indiuiduum ex quovis loco in sensum agit, minorem efficaciam habet ex remotiori, ac proinde minoris perfectionis effectum producit. Reliqua ex eodem loco petenda sunt.

Secundi explicatio ex eo pendet, possitne phantasia nostra non modo accidentium, sed etiam substantiarum phantasmata producere. Illud enim pro regula habendum est, eas tantum naturas communes excitabiles ab intellectu agente, quarum individuorum propria phantasmata cum eo concurrunt ad speciem intelligibilem productionem.

Possitne phantasia nostra etiam substantiarum phantasmata producere.

Denique secutum ratione, qui velint, nullum esse phantasma substantiae proprium, verum, quid sed omnia esse accidentibus & substantiis tegunt nulla communia; alii tamen aliam modo [illegible] accidentium quidem formaliter, substantiarum tantummodo connotatiue sunt. Verbi causa, phantasma lineae aliis lineae albedinem formaliter repraesentare, sed lineae tantum connotatiue.

Sententia [illegible] [illegible] phantasma [illegible] substantiae.

[illegible] *prehendi.* [illegible]

[illegible] Convenienti [illegible] *Abstractio a concretis sola ratione distinguitur.* [illegible] ... Deinde [illegible] ... Accedit quod [illegible] ... [illegible] *Vide Caietanum de ente & essentia [illegible] quæst. [illegible] sect. [illegible]*

De [illegible] phantasmatum [illegible].

SECTIO V.

TErtiam dubitationem hoc pacto explicamus [illegible] D. Thomas [illegible] art. 2. A [illegible] [illegible]

Ex una phantasmate [illegible] [illegible]

A [illegible]

Ad quintum, [illegible] generationem [illegible] phantasmata [illegible] speciem [illegible]

Quinti dubii solutio haud facilis est. Nam, cum [illegible] *Vide q. 2. [illegible]* [illegible] *Nam partis & universalis abstractio [illegible]* [illegible]

Dicendum tamen, [illegible] *Cur [illegible]* [illegible]

[illegible] ad id esse necessarium intellectum agentem [illegible] Quoniam enim ad abstractionem [illegible] intellectus agens [illegible] species intelligibiles [illegible] per speciem impressam [illegible] phantasmata [illegible] intellectu agente naturaliter [illegible] quam cum illo concurrere possent ad ipsius speciei intelligibilis generationem. Vide [illegible] contra Gent. c. 77.

A [illegible] dubium dicendum est, phantasmata potius concurrere cum intellectu agente [illegible] causa efficiente, quamvis [illegible] ad materialem [illegible] in [illegible] lib. 1. [illegible] phantasmata [illegible] intellectu agente concurrere [illegible] sententia & communior, ut eo loco [illegible] Aristoteles [illegible] instrumentaliter [illegible] efficientiam intellectus agentis & ut obiecta materiam [illegible] apud Aristot. lib. 3. de Anima c. 5. [illegible] opinionis [illegible] ut materiale phantasma in immaterialem intellectum agere [illegible] quod vere [illegible] non agit, sed virtute [illegible]

QVO PACTO RESPONDENDUM AD EAS QUAESTIONES, QUAE À PORPHYRIO IN ISAGOGE PRAETERMISSAE SUNT.

QVAESTIO II.

[illegible] prima.

SECTIO I.

RELIQUUM est igitur, ut [illegible] quaestionibus de generibus [illegible] universalibus respondeamus, quas Porphyrius in Isagoges procemio praetermisit. [illegible] genera & species in rerum natura, an in solis nudis[illegible] conceptibus posita sint. [illegible] corporea [illegible] a rebus sensibilibus [illegible] Ea enim, quae in tota hac disputatione de universalibus dicta sunt, commode explicari possunt.

Phantasmata in generatione [illegible] concurrere. [illegible]

Tres quaestiones à Porphyrio praetermissae.

Quod igitur ad primam attinet, [illegible] genera & species [illegible] generibus & speciebus [illegible] substantiarum sensibilium [illegible] Aristoteles in ea contra Platonem disputanda de his solis generibus & speciebus loquitur [illegible] de eisdem rebus [illegible] generibus & speciebus [illegible] intelligantur. Vide lib. 2. Metaphys. cap. [illegible]

Deinde, cum duobus modis aliquid esse possit in intellectu, subiective, [illegible] intellectus non est proprie subiectum [illegible] obiective [illegible] in intellectu existere. Illud etiam considerandum, hoc potissimum modo quaeri, sintne genera & species in intellectu, (sive, ut à Porphyrio dicitur) in conceptibus, qui modus existendi [illegible] est.

Denique intelligendum, eorum quae sunt obiective in intellectu, quaedam esse in solis nudisque conceptibus, quaedam non item. Ea dicuntur esse in solis nudisque conceptibus, quae nec formaliter, seu, quatenus talia sunt, existere in rerum natura possunt, nec de [illegible] existentibus in rerum natura praedicari, qualia sunt Centaurus, Hircocervus, & cetera figmenta. Ea vero non esse in solis nudisque conceptibus, quae aut formaliter existere possunt in rerum natura, aut de rebus in rerum natura existentibus praedicari. Quo genere primum complectuntur entia realia; haec enim, quatenus talia sunt, possunt existere in rerum natura. Deinde, negationes, quae [illegible] ut est caecitas, ignorantia, & huiusmodi: [illegible] & quatenus talia sunt, [illegible] in rerum natura non tamen [illegible] ut entia realia, sed [illegible] quatenus sunt privationes. [illegible] entia rationis, ut [illegible] similia [illegible] in rerum natura [illegible] Exempli causa, si quis de Centauro cogitet [illegible] Centaurus [illegible] habebit, quia [illegible] aliqua

Dubitat [illegible]

Quae in nudis conceptibus [illegible]

Quae non [illegible]

aliquo [illegible] in rerum natura possint, A
de vt a Vila [illegible]. At vero si [illegible]
[illegible] de ignoratione,
cum qua nascimur, [illegible] animal
prædicari de homine, aut esse verum, quod
[illegible] non dicemus esse, [illegible]
[illegible] scilicet, [illegible] prædicatum, & co-
munium, esse in solis mentis conceptibus:
quia & plurima nouimus vere existere ac [illegible]
[illegible] possint: & certe [illegible], in quib. B
ab ipso ortu omnium rerum [illegible] i-
gnoratio, sine scientia negatio, & tamen ani-
mal in rerum natura, quod quidem dicimus
prædicari de homine, & esse pluribus com-
mune.

Responsio primæ quæstionis. Sensus ergo primæ quæstionis est: num genera & species substantiarum sensibilium aliqua ex parte vere existant in rerum natura (nempe aut formaliter, aut ratione eorum, de quibus dicuntur) an hoc tantum esse habeant, quod mente concipiuntur: quasi eum ea percipimus, [illegible] C [illegible] cum singimus Chimæram, Sphingem, aut aliquid simile.

Prima sententia quorundam veterum, & Nominal. & [illegible] Platonem in fine Cratyli, & Arist. 4. lib. Metaph. c. 5. tex. 21.) b (Ockam in 1. d. 2. q. 4. & 7. & 1. Logic. cap. 14. & 15. & quodl. 5. q. 12. & 13. Gabr. in 1. d. 2. q. 8. ar. 1.) Sententia fuit, [illegible] Antisthenis, Democriti, & [illegible] Nominalium b in hac quæstione est, genera & species de quibus quæstio intelligitur, atque adeo cuncta omnia genera & species, esse in solis mentis conceptibus. Credunt enim, res vniuersales esse fictitias, conceptusque & no- D mina vniuersalia significare solummodo res singulares. Itaque sentiunt, genera & species nec existere posse in rerum natura, nec dici de veris rebus, sed solum obiici in conceptibus, quibus consignantur alius, [illegible] contra quos superius disputatum est.

c quæst. 2. Rerum discrepantia Platonis & Arist. Quid inter eos conueniat, quid discrepet. e l. 2. 4. & 11. At vero Plato & Aristoteles omnino consensu responderunt veram existere in rerum natura, neque esse in mente conficta & commenta, E vt satis apertum est ex disputatione, quam Aristoteles lib. 7. [illegible] contra Platonem instituit: in qua hoc conuenit inter eos, quod vtrique putant genera & species substantiarum sensibilium in rerum natura [illegible] [illegible], quod Plato existimat, ea omni ex parte vere existere, [illegible], tum ratione eorum, quæ dicuntur genera & species, quibus natura communitatis ac indifferentiæ. Aristoteles vero ita sentit, res, quæ dicuntur genera & species, F constare in rerum natura, vt magis communitatem tamen in [illegible] existentem quatenus non efficiunt, vt eorum communitas, seu vniuersalitas existens in solis mentis conceptibus, nam de rationibus [illegible] possit.

Responsio ad 1. quæst. Itaque respondendum [illegible] est, genera & species substantiarum, quæ sensibus percipiuntur, non ratione rerum, quæ genera & species dicuntur, nec etiam communitatem rerum esse in solis mentis conceptibus: sed res, quæ his nominibus appellantur, existere formaliter, & quatenus tales sunt, in rerum natura: quam vero earum communitatem, [illegible] & [illegible] formaliter esse in rerum natura, sed solum obiective in intellectu, [illegible] & [illegible] de rebus, quæ rationem [illegible] habere possint. Quam solutionem ipse quoque Porphyrius insinuat addiderat aliam aliis quæstionibus. Tum, quia [illegible] esse quærere, num genera & species esse corpora, & quæ sequuntur, nisi illa esse constaret, vt Boetius in Porphyrium procemio annotauit. Tum etiam, quia ipse verborum contextus apertè [illegible] responsionem primæ quæstionis in secunda sententia: *Et si [illegible], inquit, corporea sint, an incorporea.*

Secunda ac tertia solutio.

SECTIO II.

Sensus 2. qu. Porphyrianæ. Secundæ quæstionis sensus est, num genera & species, quæ ex parte formaliter existunt in rerum natura, sint corpora an corporea, hoc est, constent materia, an non: quod quidem plane de solis generibus & speciebus substantiarum sensibilium ambigitur. Nam de generibus & speciebus tam substantiarum incorporearum, quam accidentium, quis dubitet? Sed conijciunt, quæ [illegible] vt *corporalia* sint, *corporea*, [illegible] docerent existimodi, de generibus etiam & speciebus accidentium, quæ corporibus inhærent, eadem fuisse quæstionem. Itaque sensus est, num genera & species rerum corporearum per se existentium, quæ sensibus percipiuntur, sint etiam corpora, necne.

Dissensio Arist. & Plat. circa 2. qu. explicatur. In hac quæstione iam dissentit Aristoteles longe ab Platone. Plato enim, vt Aristoteles quondam, ut ex eius sententia, [illegible] genera & species [illegible] esse formas quasdam omnis materiæ ac materiarum expertes. At Aristoteles existimat, ea constare materia, [illegible] ratione [illegible]. Cum enim [illegible] (id quod est verissimum) genera & species non differre à suis individuis [illegible], sed ratione duntaxat, vt animal & homo cum Socrate: individua autem substantiarum sensibilium constent materia, quæ est quidam & mole corporea, sine ulla dubitatione non dubium, quia ea quoque ex ipsis materia constent. Ratione tamen vel omnia, quo magis aliquod genus [illegible]

[illegible] quae est genus [illegible], [illegible] definitione [illegible] & hoc est [illegible] quae [illegible].

Tertia quaestionis solutio. Tertia quaestio [illegible] est, utrum genera & species rerum sensibilium, quae [illegible] [illegible] [illegible], utrum [illegible] [illegible] genera & species [illegible] [illegible].

Nominatores [illegible] quid in quaestione [illegible]. Quae [illegible] nomine [illegible] sensibilium, non [illegible] intelligantur [illegible] naturae [illegible], sed per [illegible] [illegible] cum [illegible] sit, neque [illegible] neque [illegible] genera, aut species [illegible] constant, sed [illegible] intelligantur [illegible] singulares, quae sensibus percipiuntur. [illegible] est [illegible] generum & specierum in [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] non [illegible] vera & propria [illegible], qualem habent [illegible] in [illegible]. Atque hanc de causa videtur Porphyrius [illegible] verbis [illegible] [illegible] [illegible] genera & species propter [illegible] in [illegible] intelligerentur.

Quid Plato respondeat. Ad hanc quaestionem respondet Plato, genera & species rerum sensibilium esse [illegible] [illegible] [illegible] quod Plato [illegible] [illegible] [illegible] quaestionis explicationem. Nam, cum [illegible] aeternas [illegible] [illegible] materiae [illegible] [illegible] est, non [illegible] sensibilibus per modum [illegible] [illegible] [illegible] nihil est, quod [illegible] simul [illegible] materiae & [illegible] & [illegible], aut mobile simul aut immobile.

Quid Arist. *In lib. Poster. c. [illegible] [illegible]* Aristot. vero [illegible], non solum genera & species non esse [illegible] a suis singularibus, sed [illegible] [illegible] [illegible]. Docet enim [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], cap. [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Platonis [illegible] [illegible] [illegible] a singularibus esse [illegible].

Confutatur argumentum [illegible].

SECTIO III.

Arg. contra solutionem [illegible]. Cum [illegible] haec tamen vera solutio est quaestionis, videtur [illegible] argumentum [illegible]. Genera & species horum corporum, quae sensibus percipiuntur, [illegible] sunt corpora, [illegible] solvenda [illegible] quaestione [illegible] est. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] multa corpora simul [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] igitur [illegible] genera & species [illegible] corporum, quae [illegible] [illegible] corporis [illegible].

Quid ad [illegible] argumentum [illegible]. Hoc argumentum [illegible] [illegible], respondendum [illegible] quaestione [illegible], genera & species [illegible] corporum [illegible] [illegible] corpora. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] multa corpora [illegible] [illegible].

Non corpora [illegible] simul [illegible] quod [illegible] [illegible]. [illegible] de corporibus [illegible] [illegible] [illegible] genera & species [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corpora, non [illegible] [illegible]. Deinde, quia [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] non [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] & hominem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse duo [illegible] & [illegible] Socratem [illegible] [illegible] [illegible].

Cur [illegible] non [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliquod [illegible], debent esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Atque [illegible] quod de generibus & speciebus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] generibus & speciebus [illegible].

Cur Porphyrius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quod si quis [illegible] Porphyrium [illegible] quaestionibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de solis generibus & speciebus [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] generibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & accidentibus [illegible] [illegible] [illegible] genera vel species [illegible]

[illegible] In his [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible], quæ [illegible] appellantur, vt per ca. 1. & 5. [illegible] de solis rebus [illegible].

Epilogus. Atque hæc de quæstionibus his, quarum explicationem [illegible] tota generis vniuersalium, quæ ratione propria ac principali vniuersalia dicuntur, sint satis. Ex qua tota disputatione perspicuum esse [illegible], quid [illegible] rebus vniuersalibus [illegible] [illegible]. Nunc de eisdem, quatenus ad particularia referuntur, quæ [illegible] [illegible] vniuersalium consideratio est, pauca dicemus.

talitatem [illegible], [illegible] de suis particularibus [illegible]. Quamquam [illegible], quod [illegible] quidem [illegible], si [illegible] res vniuersales [illegible] de suis particularibus [illegible] [illegible] de pluribus dicatur. Hanc sententiam [illegible] *[illegible] est, quod aliud [illegible] relatione [illegible] primo [illegible]* (hoc est, [illegible]) *[illegible] particularibus [illegible] ad aliud [illegible] intelligendo comparationem [illegible] relationis [illegible]. Vide [illegible] in primo [illegible] [illegible] § secundo [illegible]. [illegible] de [illegible] [illegible], quæst. [illegible] art. 5. [illegible] in [illegible] [illegible]* § 2. De Thomæ vero sententia eadem sententia videtur esse D. Thomæ in [illegible] vbi ait, *relationem [illegible] esse [illegible] ad apprehensionem [illegible] [illegible]*, [illegible] [illegible] ipsam comparationem [illegible] [illegible]. Ex quibus verbis hoc contra [illegible] sententiam [illegible] colligi potest. Non idem est aliquid esse, atque [illegible], nisi ad, quod concipitur, sit aliquid [illegible] [illegible] (sed prius [illegible] natura) [illegible] quod [illegible] est, quam concipiatur. At relationes vniuersalium ad sua particularia non sunt attributa [illegible], sed, quæ de rebus, quas [illegible] esse, vere affirmentur. ergo prius natura est, ea suo modo esse, quam concipi. Sunt autem tum cum vniuersalia de suis particularibus prædicentur (tunc enim hæc prædicantur genera, aut species, &c.) ergo vt vniuersalia referantur ad sua particularia, non opus est, vt eorum relationes concipiantur, sed satis est, si ipsa de suis particularibus [illegible] affirmentur.

Arg. contra [illegible] sententiam.

QVA RATIONE VNIuersalia dicantur relatiua comparatione suorum particularium.

QVÆSTIO X.

Scholasticorum varia opiniones.

SECTIO I.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. MVltæ sunt, variæque Scholasticorum sententiæ de relatione vniuersalium ad sua particularia: quarum probabiliora ad quatuor quasi capita reuocari possunt. tanta sæpe est in rebus non magni momenti difficultas ac controuersia.

Prima sententia Caietani. Sunt, qui dicant, vniuersalia non referri ad particularia, nisi cum concipiuntur referri: vt cum quis concipit animal esse genus respectu hominis, & equi, aut hominem esse speciem respectu Socratis & Platonis. Quæ sententia videtur esse Caietani ad 1. p. D. Thomæ q. [illegible] art. 1. *relationes, inquit, rationis non sunt actu, nisi cum intelliguntur, neque habent aliud esse, quam intelligi.*

Ratio pro hac sententia hæc videtur præcipua: quia quemadmodum, vt relatio realis existat, non est satis, si eius fundamentum realiter existat, sed necesse est, vt ipsa relatio propriam & peculiarem existentiam realem habeat, distinctam ab existentia fundamenti: ita etiam, vt relatio rationis existat, non debet esse satis, si eius fundamentum intellectui [illegible], sed opus est præterea, vt ipsa quoque relatio ab intellectu concipiatur propria & peculiari conceptione: quandoquidem non potest obiici per speciem repræsentantem rem, cum relationis nullæ sint propriæ ac peculiares species intelligibiles, quibus repræsentantur.

Secunda sententia [illegible] [illegible]. Alii volunt, vt vniuersalia referantur, non opus quidem esse, vt concipiantur referri, sed

Tertia sententia recentiorum. Sunt etiam qui dicant, vt vniuersalia referantur ad sua particularia, satis esse videatur, si sola simplici & minime comparatiua conceptione sint differentias constitutas [illegible] [illegible], vt si homo [illegible] [illegible], vt homo, & animal, vt animal, etiamsi nondum attribuantur suis particularibus. quæ sententia recentiorum fere videtur esse. Eorum ratio hæc est. Cum [illegible] essendi in pluribus sit proximum vniuersalitatis fundamentum (sumpto vniuersalitatis nomine pro relatione vniuersalium ad sua particularia) vbi primum ea aptitudo datur, statim consequitur vniuersalitatis relatio. [illegible] vniuersale [illegible] tam esse aptum, vt sit in pluribus, [illegible] ad omnia sua particularia, cum primum sic concipitur: ergo tum etiam referetur ad sua particularia, neque opus est, vt de illis actu affirmetur.

Quarta sententia. Denique sunt qui ne simplicem quidem & minime comparatiuam conceptionem rerum

[illegible] dissideretur, vt illa ad sua parti- A culoria [illegible], sed cum per eam speciem aliquam intelligibilem ab intellectu [illegible] phantasmate producitur, [illegible] quae per eam repraesentatur, ad sua particularia [illegible].

[illegible] fundamentum idem est, quod superioris. Nam, si [illegible] in pluribus, cum primum datur, non sortitur affectum vniversalis ad sua particularia relationem [illegible] est, quia ipsa etiam species intelligibilis [illegible] relationem vniversalem ad sua particularia suo modo efficient, [illegible] non talem, cum simplici conceptu apprehenditur, sed etiam, cum in specie intelligibili repraesentatur, [illegible] in differentiae omnia sua particularia [illegible] fundamentum hoc et pronunciatio, quod D. Thomas [illegible] 1. p. q. [illegible] art. [illegible] ad primum, cum ait, [illegible] vniversalis [illegible] ex abstractione C intellectus. Si enim ita [illegible] non solum per conceptum, sed etiam per species intelligibiles, quibus naturae communes abstrahuntur, consequitur [illegible] vniversalitatem.

Quocirca opinio eorum, qui dicunt, species intelligibiles primo & per se esse [illegible], [illegible] ab hac sententia superiorem, quod illi Auctores [illegible] solis conceptibus res liberari a conditionibus individuantibus. Qui autem [illegible] hanc sententiam D amplectuntur, videntur & conceptibus, & speciebus ipsa vniversalia [illegible] ab iis conditionibus [illegible]: imo [illegible], [illegible] natura abstractionem hanc [illegible] fieri per speciem aliquam ab intellectu agente factam, quam per conceptum [illegible] possibili.

Quid in hac re senserint veteres Aristotelis interpretes. E

SECTIO II.

VEteres autem Aristotelis interpretes [illegible] hac quaestione [illegible]. [illegible], quibus naturae communes [illegible], vt [illegible], vt de pluribus dicantur, relationem vniversalem. Sic Boetius in Isagoge Porphyrii ad cap. de Genere in secunda editione [illegible] F [illegible] de vniversalibus disserens, hoc est, de vniversalibus [illegible] praedicabilia sunt, cum dixisset, relationem [illegible] generis [illegible], [illegible] genus, quam [illegible] aptitudinem ad praedicationem de pluribus, hoc [illegible] animal ipsum genus,

A [illegible], [illegible] animal [illegible] sub se sunt, referri. Non [illegible] quod [illegible] est, & forma generis [illegible], quod referri ad [illegible], quae, cum sint plures, & specie differentes, [illegible] praedicantur. In quibus verbis [illegible] Boetium [illegible] relationem generis ad species intellexisse, quam [illegible], [illegible] certo quodam modo [illegible] praedicatur. Quod idem alios veteres sensisse de relationibus [illegible] vniversalibus, [illegible] ad Dialecticam spectant. [illegible] dicere.

Sed vt [illegible] apertius interpretemur, [illegible] apud eos [illegible] relatio [illegible] rei vniversalis in aptitudinalem & actualem. Aptitudinalis duplex est, [illegible] & ipsa aptitudo, a qua aptitudinalis relatio [illegible] sententia non differt [illegible] C [illegible] identitatem, vt praedicetur de pluribus, quae illam sequitur. Actualis item duplex est, fundamentalis altera, ipse, [illegible] in pluribus, [illegible] relatio, nisi valde impropriedici possit) altera formalis, quae est ipsa [illegible], hoc est, [illegible] de pluribus non actiua tamen, sed passiua, non enim dicitur praedicare, sed [illegible], [illegible], sed praedicari [illegible].

D Itaque, cum natura communis non habeat ipsa rebus particularibus aptitudinem, [illegible] esse, sive vt praedicetur de pluribus, sed solum in mente, cum abstracta sunt a particularibus, quam [illegible] & vnitatem [illegible], quae aptitudinem sequitur: neque etiam sint [illegible] praedicata de particularibus, nisi cum [illegible] nullo negotio [illegible] his Auctoribus [illegible] propositam hanc in modum [illegible]. E Si de relatione [illegible] in qua ratio vniversalis, quatenus vniversalis sunt, posita est, [illegible] cum [illegible] res sunt abstractae a suis particularibus, sive per species, sive per conceptus, [illegible] relationem huiusmodi [illegible]. Si vero quaestio sit de relatione actuali, non fundamentali, tamen & impropria, quam res habent sine operatione intellectus, solidam [illegible] non solum [illegible] F etiam [illegible] relationem, cum primum de illis praedicantur. Atque idem aliquando sensisse Scotum de relatione [illegible] admodum & alios quosdam ex [illegible] [illegible] interpretes [illegible], [illegible] apud illum nihil aliud, quam comparationes quasdam [illegible] facta esse volunt. Sed, vt haec [illegible]

Diuisio relationis vniversalis in aptitudinalem, & actualem.

Quaestio [illegible] quid [illegible] respondendum.

[illegible]

telligit, lege Soncinatem 4. d. 1. q. 1. & 1. Metaphys. q. 11. & lib. 7. q. 17. Iauellum & Paulum [illegible] Tiphan. 5. Metaphys. q. 1. & alios.

Quid re vera sentiendum.

SECTIO III.

Sed quia id quod illa sententia [illegible] (ut [illegible] confusum) non continet ipsa aptitudine seu essendi, seu prædicandi, et universalia habent [illegible] relationem aptitudinalem [illegible]: atque item prædicationes possunt, ut eadem actuali relatione [illegible], propterea [illegible] quasdam relationes in his fundatas agnoscunt, ad quos pertinent [illegible] de his relationibus quid sit ponendum [illegible] respondendi [illegible], quo pacto id accidat, consideremus. Inueniemus enim fortasse, eos, etsi [illegible] dicantur, [illegible] tamen [illegible], seu potius aliquid ad verum [illegible] explicatione accommodasse.

Vera quæstionis explicatio.
Duplex genus relationis.

Dicimus igitur primum, duo esse genera relationum eorum, quæ rebus [illegible] quatenus universalia sunt, conueniunt: [illegible] tamen [illegible] quatenus illa intelliguntur: vnum aptitudinalium, quod fundatur in aptitudine [illegible] essendi, seu prædicandi de pluribus: alterum actualium, quod fundatur in ipso actu vel essendi in pluribus, vel prædicandi de pluribus. Sunt autem huiusmodi relationes similitudines quædam [illegible] ad suas partes, quod & ipsi [illegible] appellauerunt, [illegible] Aristoteles, & grauissimi quique Philosophi de universalibus [illegible], satis declarant. Aiunt enim, vt totum suas complecti [illegible] particularia, vt totum suas partes: non tamen actu, & in sui compositione eas continere, vt totum essentiale aut integrale, sed potentia: quod in eis insit potentia, [illegible] differentiis, quibus particularia inter se distinguuntur, & per eas ad actum & perfectionem trahantur. Vnde & universale totum quoddam potentiale dicitur ex relatione, quam habent ad sua particularia.

Sed cum duplex sit relatio aptitudinalis universalium [illegible], quæ fundatur in aptitudine essendi: quæ propriè universalis [illegible]: altera, quæ fundatur in aptitudine prædicandi, ex qua dicuntur prædicabilia: eodemque modo duplex sit actualis relatio, & quæ fundatur in actu essendi, & quæ in actu prædicandi, de quorum vtroque genere relationis [illegible] universalibus [illegible], & ex quo [illegible] habeant, disquirendum est.

A [illegible] aptitudinalis hæc aptitudo [illegible] perpetuo [illegible] & aptitudine essendi [illegible] quæ [illegible] cognitionis [illegible] ratione [illegible] quatenus [illegible] ordine [illegible] necessario [illegible]. Si enim [illegible] relatio [illegible] necesse est. At [illegible] distinctione [illegible] B [illegible] essendi in pluribus, [illegible] vniuersalibus, quæ velut essentiam [illegible] necessariis consequuntur. Quo pacto animal & homo, & differentiæ [illegible] constituunt, & proprietates [illegible] particularia, [illegible] existunt, siue nulla [illegible] C [illegible] & differentiæ [illegible] propria illis conueniunt: quod [illegible] de quibus [illegible] lib. 4. ca. 1. q. 7. sect. 1. diximus. [illegible] vniuersalibus, quæ contingenter de suis particularibus [illegible] sunt omnia [illegible] accidentia [illegible] solum conuenit actualis relatio essendi in pluribus, cum & ipsa [illegible] existunt, & [illegible] vniuersalium in ea existunt, D [illegible] quo pacto [illegible] Socrati & Platoni [illegible], cum & vterque [illegible] albedo & [illegible]. Actualis vero relatio prædicandi ([illegible] intellige,) [illegible] non conuenit vniuersalibus, nisi cum illa de suis particularibus, [illegible] in vera [illegible] de vniuersalibus prædicationem [illegible] pro vera de suis particularibus [illegible].

Relationes aptitudinales [illegible] propriæ [illegible]

Non [illegible] relationes habent [illegible] contingenter [illegible]

E Si vero de his relationibus, non quod earum conuenientiam, sed quod existentiam [illegible] quæstio, cum ea non possit esse realis, sed obiectiua tantum, [illegible] & relatio [illegible] quæ [illegible] prædicabilis rationis est, [illegible] ipsa, [illegible] a quibus [illegible], [illegible] dicendum [illegible] existere, nisi interveniente operatione aliqua intellectus, siue [illegible], siue potentia. [illegible] F [illegible] relationes duobus modis [illegible] formaliter, ac per se ipsas: altero fundamentaliter, [illegible] id est, [illegible] tantum earum fundamentum [illegible] quæ [illegible] possit accidere, vel [illegible], vel habitu.

Quid de existentia relationum dicendum.
Non, nisi ab intellectu, posse existere.
Distinctio.

Formaliter quidem tum huiusmodi relationes [illegible] actu [illegible] intellectu, cum in-

Vt existant formaliter.

[illegible] perceptionem [illegible] ad homines [illegible] & [illegible], ut [illegible] ad suas species, [illegible] ad certam quidditatem [illegible], quae [illegible] obiicientur cum intellectus habeat [illegible] tenet. Atque hoc postremo est primus [illegible] de huiusmodi relationibus [illegible], quod Caietanus sequitur [illegible], ut ipse madet, aliud esse habere relationes rationis formaliter, seu per se ipsas, quam [illegible], aliter [illegible] aut habitu. Contra quem [illegible] nihil conficit argumentum illud, prius [illegible] esse, quam concipiatur [illegible] id est, non solum in [illegible], sed etiam in negationibus & entibus rationis. Negationes enim & entia rationis, etsi per sua subiecta aut fundamenta [illegible] aliquam habere possunt, antequam [illegible] concipientur: per se ipsa tamen nullam habent, nisi cum [illegible] habere concipiuntur: [illegible] concipi [illegible] possunt sine [illegible] subiectis, aut fundamentis.

Ut habitu.

Caietani opinio quo sensu vera.

Entia rationis & negationes per se non sunt [illegible] quam concipiantur.

Quando sint denominabiliter obiecta ut alia.

Fundamentaliter autem tum [illegible] dicuntur, cum intellectus apprehendit eorum fundamenta [illegible], sicut in [illegible] hoc loco fundamenti nomen.

Nam si de relatione [illegible] fit quaestio, tum solum ea fundamentaliter obiicitur intellectui, cum intellectus [illegible] aliquid de suis particularibus enunciat: tum enim solum concipit [illegible] relationis. Neque obest, si [illegible] de [illegible] particularibus enunciatur, sed fortasse de [illegible]: semper enim [illegible] relationem [illegible] actuali relatione [illegible] potentia, quandocumque [illegible] subiectis [illegible]. Nam [illegible] esse potest, quae [illegible] potens. De hac autem relatione, vera est [illegible] de relationibus [illegible] possunt & hoc pacto intelligendus est D. Thomas [illegible], cum dicit: *[illegible] intellectus [illegible]*. Cum autem [illegible] de [illegible] possit habere, [illegible] in intellectu [illegible], [illegible] particularia non solum actu, sed etiam habitu fundamentaliter in eo posse [illegible].

Quo sensu [illegible] D. [illegible] relationes [illegible].

Quod si de relatione aptitudinali sermo sit, [illegible] fundamentaliter obiicitur intellectui [illegible], nempe concepta A

A [illegible] etiam, [illegible] per [illegible] in [illegible] species [illegible] de speciebus [illegible] Atque hanc [illegible] relationis [illegible] formae ratio & fundamentum [illegible] D. Thomas [illegible], quod [illegible] & [illegible] communis est. Nam, cum [illegible] natura communis abstracta est, sive per conceptum, sive etiam per speciem intelligibilem [illegible] primum intellectui obiicitur, [illegible] relatione aptitudinis denominatur: actu quidem, cum abstractio fit per conceptum: habitu vero, cum fit tantum per speciem.

De relatione aptitudinali [illegible] explicatur, quo pacto [illegible] abstracta.

Diluuntur grauiora obiecta.

SECTIO IV.

SED contra haec illud in primis obiici potest: Si relationes [illegible] in ipso etiam conceptu [illegible] [illegible] species intelligibilis, referuntur ad sua particularia: [illegible] fieri posset, ut [illegible] particularium non sit [illegible] esse, ut [illegible] rationis, quae non sit [illegible] intelligi [illegible]: quod aeque absurdum videtur [illegible] in [illegible] rationis [illegible].

Obiectio 1.

Haec obiectio [illegible] quod [illegible], dissolui potest. Dicimus enim cum D. Thoma [illegible] relationes [illegible], ut [illegible] quidem [illegible] cum [illegible] rationis.

Conclusio [illegible], ut [illegible] D. Thoma [illegible].

Verum, non ita intelligendum esse [illegible], quasi [illegible] aliquam [illegible] alterum [illegible] adeoque [illegible] necessario [illegible], sive [illegible]. Nam [illegible] ita se res habet, ut quandocumque relatio [illegible] naturae universalis, [illegible] relatio [illegible] particularibus [illegible] obiicitur [illegible], seu etiam natura. Relatio tamen aptitudinalis [illegible], [illegible], nec solum ex eo tempore, quo [illegible] concipitur, aut in specie intelligibili [illegible].

Illud autem obiici potest, Scotum plane sentire, relationes [illegible] esse [illegible], ut [illegible] ea illis, quae [illegible]

Alia obiect.

A [illegible] sententiarum. [illegible]

Quare, cum intellectus sola specie intelligibili uniformiter moueatur, dicatur, non est cur Scotus in nostra quoque sententia (nisi fortè dissentiremus cum eo) uniuersalia ex ipsis etiam speciebus intelligibilibus ad sua particularia referri.

Explicatur Scotus.

Verum Scotus intelligi potest de existentia formali relationum, quæ nimirum ipsæ per se, & non per sua fundamenta denotatæ, obijciuntur intellectui. Hoc enim pacto conceptu aliquo opus est, ut relationes rationis obijciantur intellectui, cum nullæ sint propriæ ac peculiares species intelligibiles earum rationum.

Tertia obiectio.

Denique illud absurdum, & contra communem Dialecticorum sententiam colligi videtur sequi, relationem uniuersalium ad sua particularia, & vicissim particularium ad sua uniuersalia non esse numerandas in secundis intentionibus: ut sunt relationes generis ad suas species, & specierum ad suum genus. Diximus enim, primas intentiones esse uniuersalium ad particularia, & particularium ad uniuersalia semper conuenire rebus denominatiue, etiam antequam obiiciuntur intellectui. At secundæ intentiones si vera sunt quæ diximus ad cap. 7. huius libri, non solum non existunt obiectiue, sed ne denominant quidem obiecta denominatiue, nisi cum ab intellectu modo aliquo tractentur: quandoquidem ex ipsa tractatione oriuntur, quia ab eo tractantur.

Non esse in secundis intentionibus numerandas relationes ex uniuersalium ad communicatione factas.

Sed hæc obiectio nihil contra secundarum intentionum explicationem à nobis traditam, contra Dialecticorum sententiam conficit. Est enim non absurdum illa relationes aptitudinales uniuersalium ad particularia, & particularium ad uniuersalia, neque generis ad species & specierum ad genera, non esse numerandas in secunda intentione, sed actuales tantum, ut prædicati ad subiectum, & subiecti ad prædicatum. Nisi quis rationem secundarum intentionum velit extendere ad ea, quæ tractantur non solum, quia modo aliquo ab intellectu tractantur, sed etiam, quia tractari possunt, quia ex ipsa tractatione tractari possunt, quo pacto relationes omnium uniuersalium ad sua particularia, & particularium ad sua uniuersalia possunt esse secundæ intentiones, si uniuersalia & particularia sumantur nō quatenus uniuersalia & particularia sunt (id quatenus prædicabilia & subiicibilia. nihil enim dicitur prædicabile, aut subiicibile, nisi quatenus ex operatione intellectus in cognitione prædicari aut subiici potest. Quoniam igitur de uniuersalibus, quatenus relationibus

sunt, quod sciatur, & formalis plus, quam semel, dissentiremus, nunc quo pacto uniuersale ipsum in suas species, aut quasi species diuidatur, explicemus.

Soluimus hac in re duo sunt dubia: unum, sitne diuisio adæquata alterum, an uniuersale verum genus ... habeat ... differentiam.

B

AN DIVISIO VNIuersalis in quinque eius vulgatas species adæquata sit.

QVÆSTIO XI.

Diuisionem videri inadæquatam.

SECTIO I.

C Non esse hanc diuisionem adæquatam, sed vel deficere vel superare, hisce dictis argumentis confirmatur.

Non esse quinque uniuersalia, sed pauciora probatur.

Pauciora enim esse membra, quàm quinque, primùm quidem ex prædicabilium uniuersalium videtur colligi, hoc est, ex aptitudine ad prædicationem. Tria enim tantum esse prædicabilia, ex triplici prædicatorum numero, quæ ab Aristotele in Topicis (lib. primo, c. ...) traduntur, Proprii, Generis, & Accidentis, concludi videtur. Nam cum nihil prædicabile dicatur, nisi quòd prædicatum esse possit, si tria tantum prædicata sunt, non plura sunt, quàm tria prædicabilia dicenda erunt.

D Deinde ex iis, quæ Aristoteles tradit in primo libro de Partibus animalium. Cap. 1. Eorum, inquit, quæ natura communi sunt cum differentiis ... aliis analogia, aliis genere, alia specie natura communicatio competit. Ex quo loco vel tria uniuersalium genera colliguntur: vel si analogia reiiciatur, quod non sit verè ac propriè uniuersalia, duo tantum membra diuisionis supersunt, generis, inquam, & speciei quæ in veris uniuersalium formis ponenda debeant.

E Denique ex differentia proprii & communis, cum enim proprium sit, quod uni tantum conuenit, commune autem, quod pluribus tribuatur: commune autem & uniuersale idem sint, fieri non posse videtur, ut proprium in specie uniuersalis numeretur.

Plura esse quàm quinque probatur.

F Contra verò in plura membra, quàm in quinque vulgata diuidendum esse uniuersale, his rationibus ostendi videtur. Primum, quia quemadmodum spectando ad prædicationem de differentibus solo numero distinguit speciem à genere, quod prædicatur de differentibus specie, ita etiam distinguendus debet

differentiam specialem à generali, & proprium item, ac accidens speciale à generaliori. Quare cum genus & species ponantur duæ species vniuersalis, erunt ponendæ & aliæ præter illas, quæ cum illis vltimum numerum conficiant.

Deinde, quia ex iis demum, ea, quæ prædicantur in quæstione Quid est, eodem modo referri in omnibus prædicamentis videntur, de quibus seque prædicantur: item ijs omnia, quæ prædicantur in quæstione Quale est secundum essentiam (omnia enim eodem modo videntur dici de iis, ad quorum quidditatem essentiamque pertinent) tamen ea, quæ in diuersis prædicamentis dicuntur in quæstione Quale est secundum accidens, non eodem modo respiciunt subiecta: alia enim dicuntur in quæstione Quantum est: alia in quæstione Quale est proprium & propria qualitate: alia in quæstione Ad quid relatum, & sic in cæteris. Sunt enim hæ prædicandi rationes penitus diuersæ inter se, cum non conueniant secundum essentiam in ratione aliqua vniuoca prædicandi dicta, quibus accidunt. Quod si ita est, multo plures prædicabilium vniuersaliumque species emergent ex diuisione proprii & accidentis, quæ in prædicamenta accidentium distribuentur.

Tertio, quia alia quædam videntur esse prædicabilia, quæ in quinque vulgaris non comprehenduntur: vt definitiones, & quæ vagandi adhuc dicuntur: vt animal rationis [illegible] & quædam bonitas. Quod enim vere sint prædicabilia & vniuersalia, ex eo probatur, quia ratione eadem dicuntur de pluribus.

[illegible]

SECTIO II.

Pars affirmatiua quæstionis explicatur.

Pro huius rei explicatione illud intelligendum est, non quæri à nobis hoc loco, sitne ita adæquata vniuersalium diuisio in quinque vulgares species, vt sub vniuersali nulla sit alia siue superior siue inferior species: quasi quæreremus, an ea quinque vulgaria ponenda sint, quæ diuidant vniuersale, & ipsa etiam in alias species diuidi nequeant: præsertim cum hic est, & multarum propositæ dubitationis sensus: sed quærimus, num plures, paucioresue sint species vniuersalis, sub eiusmodo oppositæ, itaque ita sit illum, omnia diuisæ (licet aliæ fortasse sub vniuersali superiores sint, aliæ inferiores). Quo pacto quærentibus, num diuisio quadrimembris, quinque vulgaria genera sit sola quæsita esse constet, alia quam vltima esse sub iisdem genera,

Dissoluto quæstionis.

& fortasse aliquis contenderit, alia esse superiora. Eodem modo quærunt Philosophi, num corpora simplicia, ex quibus, vt primis partibus, constat Mundi machina, adæquate distribuantur in quinque, an tantum in quatuor eorum, quæ vulgo elementa dicuntur, quarum, si quinque sint: nihilominus quodcumque corpus in alia corpora specie diuidatur.

Dicendum igitur, ea quinque vniuersalia, quæ in scholis vulgo dicuntur, totum eorum, quæ prædicantur, in ea, quæ necessarie & contingenter dicuntur, ita, vt in essentiali prædicatione, aut accidentaria: in ea, quæ in quæstione Quid est, aut Quale est: in ea, quæ differunt specie, aut solo numero: quorum tres sumuntur ex modo prædicandi: quarta ex differentia eorum, de quibus fit prædicatio) hunc habet ortus collige, adæquatam esse propositam diuisionem. Nam, vt sit omnibus inter se membris diuidentibus, quinque tantum sunt species vniuersalis, quæ tota vi vniuersalis amplitudinem exhauriunt tamen si aliquis contendat, alias esse superiores sub vniuersali, aut inferiores. Vniuersale enim aut prædicatur necessario de suis particularibus, aut non necessario, sed contingenter: si contingenter, est accidens: si necessario, aut prædicatur essentiali prædicatione, aut accidentaria: si accidentaria, est proprium: si essentiali, aut prædicatur in quæstione Quid est, aut in quæstione Quale est: si in quæstione Quale est, differentia: si autem in quæstione Quid est, aut prædicatur de iis, quæ differunt specie, aut de iis, quæ solo numero: si de iis, quæ solo numero, est species: si de iis, quæ specie, est genus. Sunt igitur quinque species vniuersalis, quæ ordine continuo nominantur genus, species, differentia, proprium, & accidens.

Vnde colligatur, adæquatam esse diuisionem.

Colligitur numerus vniuersalium.

Item colligi potest ex ratione secunda diuisionis hoc modo: vniuersalia, aut essentiali prædicatione dicuntur, aut accidentaria: si essentiali, aut in quæstione Quid est, aut in quæstione Quale est: si in quæstione Quid est, aut sunt genera, si de differentibus specie dicuntur, aut species, si de solis differentibus numero: si vero in quæstione Quale est, sunt differentiæ: quod si accidentaria dicuntur & necessaria, sunt propria: si contingenter, accidentia.

Altera collectio eorundem.

Quia ex tertia quoque diuisione incipere, idem efficitur. At enim vniuersale prædicatur in quæstione Quid est, aut in Quale est: si in quæstione Quid est, aut de differentibus specie, genus est: si de differentibus solo numero, species: quod si in quæstione Quale est, aut essentiali prædicatione aut accidentaria: si essentiali, differentia est: si accidentaria, aut necessaria

Tertia eorundem collectio.

A speciem contingentis quo pacto, aut sit prop[illegible] [illegible] accident.

A Porphyrio omnis [illegible] [illegible] gradus numerari [illegible] potuisse.

Porphyrius quidē a quarta etiam [illegible] re potuit, quam [illegible], differentias & accidentia [illegible], quemadmodum & genera de differentibus specie praedicari docuit: propria vero [illegible] ac species de differentibus solo numero. Qua [illegible] non de differentiis & accidentibus specialibus, nec de propriis generalibus loquutus sit, [illegible] interpretes explicare solent. Non certe, quia omnes vniuersalium formas complecti [illegible] quarta diuisione [illegible] non possumus, nisi differentias, propria & accidentia in generalia & specialia, quasi in species diuidamus. Vniuersalia enim, si de differentibus specie dicantur, aut in quaestione Quid est, praedicantur, & sunt genera: aut in quaestione Quale est, & sunt differentiae generales, si dicantur essentialiter: aut propria generalia, si dicantur accidentaliter & necessario: aut accidentia generalia, si accidentaliter & contingenter: si vero de differentibus solo numero, aut sunt species, si praedicentur in quaestione Quid est: aut differentiae speciales, si praedicentur in quaestione Quale est, & [illegible] essentiam, aut propria specialia, si in quaestione Quale est accidentaliter & necessario: aut accidentia specialia, si in quaestione Quale est accidentaliter & contingenter. Quo D pacto, est [illegible] [illegible] vniuersalium formas, sed octo colligimus. Semper tamen ad quinta [illegible] in quinque redigitur, quando differentiae generales & speciales sint differentiae: propria vero & accidentia generalia & specialia, sub proprio & accidente comprehenduntur.

Quo pacto octo vniuersalia colligi possint.

Quaerat aliquis, cur non ea [illegible] hoc loco diuisione earum, quae praedicantur, in ea quae praedicantur complete, & quae incomplete, praeterita, cum a [illegible] auctorib. vt [illegible] *[illegible] Porphyr. [illegible] [illegible] lib. [illegible] tr. 2. c. 3. Scoto ibid. q. 12. & 17. & [illegible] [illegible] de Genere.* & hic recenseatur [illegible] E peritus.

Sed ea[illegible] conducibilem, propterea id fuisse a nobis non esse ipsa diuisione, cum ea valet ad distinguenda praedicabilia, quae dicuntur essentialiter, & [illegible] in [illegible] generis ab specie, vt [illegible] praedicabili, tamen non comprehendunt omnia vniuersalia & F genera, vt comprehenduntur quinque sunt dictae diuisiones. Id enim dicitur praedicari complete, quod totam naturam particularium aperte significat: quo pacto sola species infima praedicatur de suis indiuiduis. Id vero praedicari incomplete, quod a parte eorum significat naturae, sed [illegible] [illegible] sola genera & differentiae specierum essentiam praedicantur

[illegible] 12. [illegible] vltima. Praedicari complete & incomplete quid dicatur.

A sunt de speciebus, [illegible], vt [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] propria & accidentia [illegible] plete praedicantur, neque incomplete, cum neque totam naturam particularium, neque partem eius speciei significent, [illegible] [illegible] [illegible], sed extra particularis [illegible] [illegible] complete significant, neque de [illegible] non praedicentur. Itaque non possent neque [illegible] diuisionis eam quatuor praedicatorum membris complecti ad omnia vniuersalium genera colligenda, nisi sit addendum [illegible] tertium membrum scilicet, quae nec complete nec incomplete praedicantur: quo pacto propria & accidentia de suis particularibus dicuntur. Verum neque hoc modo diuisionem propositam, & [illegible] fieret vniuersalium collectio, & non alia genera vniuersalium, quam quae dicta sunt, [illegible] [illegible].

C

Solutio argumentorum, quae contra proposita sunt.

SECTIO III.

NEc vero cogunt nos argumenta initio proposita, vt eam [illegible] diuisionem. Nam, quaenam essent quibus [illegible] [illegible] praedicabilia videbantur, [illegible] dicantur [illegible] pluribus in [illegible] Aristot. in loco [illegible], quod non est aliud, nisi tradere communes locos, quibus argumenta Dialectica [illegible]. Et, quia loci, ex quibus [illegible] quaestio generis, [illegible] [illegible] quaestionibus speciei & differentiae, propter [illegible] cum genere [illegible]: voluit Aristoteles in [illegible] libri in quatuor [illegible] praedicatis Dialecticis species & differentias ad praedicatum generis reuocandas.

Solutio primi argumenti, quibus partibus [illegible] [illegible].

Alterum argumentum duobus modis dissolui potest. Vno, sola vniuersalia completa, vniuersalium nomine eo loco intelligenda esse, proinde non mirum, si differentiae omissae sint: propria vero & accidentia, etsi, quatenus propria & accidentia sunt, non sumantur communiter, non tamen eiusmodi omnium praetermissa, quae alia ratione aut genera aut species esse possunt, nempe quia ad [illegible] notas referuntur. Altero, vniuersale praesenti eo loco, nempe proin, quae vniuersa & essentialis praedicatione dicit tum ad genus & speciem [illegible] genus [illegible] propria, quae vniuersa & essentiali praedicatione de differentibus specie praedicantur, species vero propria, quae eadem praedicatione a genere dicuntur de differentibus solo numero: hoc enim pacto differentiae generales, generis nomine erunt perhibendae generaliter, & species nomine speciales.

Secundum duobus modis soluitur.

Proprium & commune opposita non semper esse.

Vniuersale omnium sic dilatum. Proprium A & commune ex ijs nominis oppositi inter se, vt vnde positiuum est, et tamen ipsa aliquando non opponi. Nam, etsi proprium, quod vni tantum singulari conuenit, commune non sit & vniuersale: id tamen, quod vni tantum speciei tribuitur, pluribus singularibus conuenire potest, ac proinde vniuersale esse. Huiusmodi autem est proprium, quod in speciebus vniuersalis assumebatur: tamen B neque hoc modo vniuersale est, quantum ad id vnum refertur, cuius est proprium, vt infra. *Quod sequitur. Vide quæst. sup. sect. 3 ad vltimum partis.*

Solutio rationum, quibus plures vniuersalia videbantur esse.

Primam vero causam, quibus videbantur plures species constituendæ, nihil contra adsignationem propositæ diuisionis facit. Nam, etsi diuersas, differentiam, proprium, & accidens in aliam dicatæ species sub eadem (de quo re inferius agendum est) non tamen C inde concluderetur, plures esse species vniuersalis, quam dictum superius, inferiora enim non faciunt numerum, cum suis superioribus, ac proinde eis latus contra diuidunt.

Eodem modo respondendum est ad secundam, quod contendebat vnum tantum esse speciei proprium, neque vnum tantum accidens speciei.

Ad tertiam dicendum est, definitionem D etsi ex æquo dicatur de pluribus, non tamen numerari in prædicabilibus seu vniuersalibus, quia complexum est quiddam. Quoniam prædicabilia in quinque genera distribuuntur, non de complexis, sed de incomplexis loquuntur. Adde, quod definitio non dicitur ratione eadem prædicari de pluribus, sed ipsa est ratio, secundum quam definitum de pluribus prædicatur. Definitionis enim, seu rationis huius vel illius non datur alia definitio, siue ratio, sed datur definitum. Numeratur tamen in Topicis inter prædicata seu prædicabilia Dialectica, quemadmodum & descriptio, quæ proprietatum quoddam genus est. Dialectici non ei eadem prædicata complexa, sed omnia admittunt, de quibus, & ex quibus disputatio esse potest: tamen non admittunt in prædicamentorum ordines, nisi quæ incomplexa sunt, vt prima elementa disserendi tradant.

Prædicabilia debere esse incomplexa.

Indiuidua vaga an eadem ratione prædicentur.

Quod vero attinet ad indiuidua vaga, sunt (*inter quos est Caiet. in Isagog. Porphy. ad cap. de specie, & alij*) qui asserunt, illa eadem ratione prædicari de pluribus, vt quendam hominem de singulis hominibus, ac proinde esse vniuersalia, cum determinata indiuidua postulata. Aiunt enim, hoc, quod dico, quidam homo, non significare formaliter, nisi naturam humanam cum modo particulariter existendi: etsi autem differentiam aliquam faciant, quibus natura humana particulariter existit, non connotant tamen singulariter, nisi per ipsam tamen modum particulariter existendi, & eadem ratione conuenire omnibus singularibus. Quocirca potuisse quidem indiuiduum vagum explicari a Porphyrio inter alia prædicabilia, generale tamen potius vniuersale fuisse in explicatione, quia non satis erat numeratum in prædicatione.

Caietanus asseruit.

Reiicitur sententia Caietani.

Hæc tamen sententia non placet. Primum, quia indiuiduum vagum non significat naturam existendi, sed modum essendi: quemadmodum species vaga (sic enim ita loqui) vt quidam color aut genus vagum vt quædam qualitas (semper particulariter tamen, etsi significet quoddam subiectum speciale aut generale) non significat existendi modum, sed essendi. Significat enim alterum non de existentibus tantum, sed etiam de non existentibus (habentibus tamen particularem essendi modum.

Deinde, quia si per modum existendi intelligant modum essendi, asserendum est, opponit, quo pacto natura vniuersalis sit, & quo abstracta possit a singulis modis essendi ijsdem, vt volunt, rationis. Nam, etsi natura humana, quæ est in singulis hominibus contracta, abstrahi potest a natura singularium, modus tamen, quo ipsa particularis est in singulis hominibus, a singulis modis particularium abstrahi non potest.

Indiuiduum vagum non esse naturam suis speciebus vt prædicetur.

Tertio, quia indiuiduum vagum non est natura suis speciebus, vt prædicetur, sed vt subiicitur. Constat enim voce ex natura communi, & signo particularitatis, quod non prædicatur, sed subiecto adhæret quemadmodum signum vniuersalitatis, vt Aristoteles E tradit in primo libro de Interpretatione. Si quando autem subiicitur indiuiduum vagum, de subiecto aliquo enunciari, vt si dicas, Socratem esse aliquem hominem, non signum particularitatis parte prædicati, sed dicitur aliud complexum, vt propositi exemplis lucidius sit, Socratem esse hominem particularem: complexa autem non numerantur in vniuersalibus, de quibus in Prædicamentis agitur.

Indiuidua vaga non posse esse vniuersalia.

F Accedit, quod quicquid vniuersale est, notari possit & vniuersalitatis, & particularitatis signo cum de copulatiue coniunctimque prædicetur de suis particularibus, & distinctiue ac disiunctiue pro hoc aut illo accipi possit. At quidam homo, & cætera vaga indiuidua notari non possunt huiusmodi signis. Nemo enim dicit, omnem quendam hominem, aut quendam aliquem hominem esse hoc aut illud. Vnde colligitur, illud

esse

[illegible] hominem [illegible] dam hominem [illegible] hæc prædicata [illegible] [illegible] possit, [illegible] autem [illegible] [illegible] animal [illegible] particularem esse animal, &, aliquem hominem particularem esse Grammaticum. Ita non est, cur vaga individua [illegible] inter vniuersalia.

A [illegible] animalium [illegible] [illegible] quia [illegible] aut [illegible] cantur ab Aristotele [illegible] genus enim [illegible] species, & differentia [illegible] habere [illegible] esse est; cum in [illegible] [illegible] de quibus [illegible] dicuntur [illegible] B nentium [illegible] quod est [illegible] est, [illegible] [illegible] (qualia [illegible] pluribus) [illegible] [illegible] [illegible] generalia [illegible] [illegible] dantur [illegible] essentia [illegible] & non entibus.

SITNE VNIVERSALE verum genus comparatione quinque vulgatarum eius specierum.

QVÆSTIO V.

Opponitur [illegible] sententia.

SECTIO I.

Negantium partem [illegible] [illegible]. A [illegible] Scoto.

IN hac quæstione, quæ [illegible] proposita [illegible] [illegible] Auctores. *Ammonius & Boetius ad definitionem generis apud Porphyr. Simplic. ad definitionem [illegible] Albertus lib[illegible] tract. [illegible] Thomist[illegible]* [illegible] sentiunt, vniuersale non esse verum genus quinq. vulgatarum specierum quæ illi [illegible]. Scotus vero, eiusq. defensores studiosi, aliique [illegible], verum genus esse volunt. Vide Scotum in [illegible] [illegible]

Probatur [illegible] [illegible]. Scoti [illegible] quia vniuersale eodem nomine, eademque ratione dicitur de genere & cæteris quatuor [illegible] speciebus: nulla enim definitio de vniuersali traditur, quæ non [illegible] omnibus conueniat. Quod si vniuersale dicitur eodem, eademque ratione dicitur de singulis, quod est vniuoce [illegible] est, quia dicitur, vt genus de suis speciebus: quandoque [illegible], non [illegible] de illis vt species de suis individuis, aut vt differentiam de iis, quæ sub specie a se contenta collocantur, aut denique, vt proprium, accidens de suis subiectis.

C Alterum argumentum est, quia vniuersale, quatenus vniuersale est, non [illegible] dicitur de quinque vulgatis speciebus, sed analogice, quod ex vtraque eius definitione colligi possit. Si enim vtraque [illegible] prædicatur de pluribus, & quod [illegible] pluribus, in [illegible] non debuit, quia vtraque aptitudo, ac [illegible] vtraque definitio analogice dicitur.

[illegible] ex [illegible] argumenta. Alterum autem [illegible] [illegible] argumenta. [illegible], quia vniuersale, quatenus vniuersale est, non dicit actum, sed aptitudinem; [illegible] aptitudinem, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] genus [illegible] [illegible] [illegible]

D Primum quidem, quia prædicatio vniuoca, quæ in ea definitione intelligitur, est analoga prædicationi essentiali & accidentali. Nam, prædicatio essentialis dicitur simpliciter vniuoca; accidentaria vero non, nisi [illegible] [illegible], vt docet [illegible] Caiet. in explicanda definitione vniuocorum ab Aristotele tradita. Quoniam nunquam Aristoteles (quod equidem [illegible]) nomine vniuoce prædicationis accidentarium complectitur, sed potius in prædicamentis, cum de substantia [illegible], [illegible] negat, accidentia,

Nomine prædicationis vniuocæ apud Arist. solam essentialem intellige.

E quæ in [illegible] posterioribus prædicamentis [illegible], dici de subiectis nomine & ratione, quod est vniuoce. [illegible] [illegible] Topicor. cap. 2. [illegible] [illegible] vniuocæ prædicationi, [illegible] genera, species & differentias, prædicationem [illegible] [illegible] quæ prædicantur propria & accidentia. Ratio [illegible] est, quia, quæ prædicantur denominatiue, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] F loquendum est, non prædicantur ratione eo quod in [illegible] ratio subiecti, [illegible] Prædicamentorum explicari solet. Deinde, quia ratio seu definitio, quæ in [illegible] prædicationis vniuocæ [illegible] analoga est [illegible] substantiali [illegible] [illegible] vt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quæ in [illegible] [illegible] prædicatur [illegible]

Denominatiue [illegible] [illegible] [illegible] propria [illegible]

An negatiuæ, [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] vt [illegible] Aristoteles [illegible] [illegible] Topicorum [illegible]

[illegible]

A Quintò [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] alia ratione: nisi, quia tamen, [illegible] definitionem variant, sed analogicè rebus diversarum praedicationum [illegible] rationem conveniunt. Postremò, quia praedicationes [illegible] specierum universalium non conveniunt univocè inter se. [illegible] enim [illegible] praedicatio accidentalis cum praedicatione essentiali, quàm praedicationes accidentales inter se, ut vel [illegible] [illegible]: at [illegible], etiamsi praedicatorum [illegible] sint, non conveniunt univocè, sed analogicè tantum, cum per [illegible] [illegible] [illegible] a posterioribus accidentaliter praedicentur.

Alterum fundamentum de pluribus esse [illegible]. Deinde autem, quod universale pluribus [illegible], idem probari potest [illegible] argumento. C Nam, cum modus essendi in pluribus sit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] modi praedicandi de pluribus sit modus praedicandi, quo universalia dicuntur de pluribus non univocè est, sed analogicè, & ipse modus essendi in pluribus, analogicè [illegible] est.

An sub universali dentur species subalternae. Tertium argumentum est, quia, si differentiae omnes, quibus quinque vulgatae universalium species constituuntur, & inter se distinguuntur, sunt specierum essentiales, per consequens constituent alias species D [illegible] sub universali, quod idem accidat in differentiis, quibus homo constituitur. Nam, quia corporeum, animatum, sensitivum, & rationale, cum substantia constituunt hominem: [illegible] sola prima cum substantia constituunt corpus: addita verò secunda, constituunt corpus animatum, [illegible] [illegible]: addita autem tertia, constituunt animal. [illegible] [illegible] genus definitur, universale, quod praedicatur necessariò, essentialiter, in quaestione Quid est, de differentibus specie, sunt si multa [illegible], [illegible] universale quod praedicatur necessariò [illegible] [illegible] species sub universali: quod autem praedicatur necessariò & essentialiter, erit alia species huic subiecta: quod denique praedicatur necessariò, & essentialiter, & in quaestione Quid est, erit alia ultima species, quae sub se genus & speciem complectatur. At si hoc dicatur, multo [illegible] [illegible] [illegible] F species universalium. [illegible] enim [illegible] ratione continere alias universales species sub differentia, proprium, & accidens, & ipsum universale, quae una praedictis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Unum enim, quod praedicatur in quaestione Quale est, quod sit superius differentia proprio accidenti aliquorum enim, quod praedicatur accidentaliter,

A quod sit [illegible] quod in [illegible], superius [illegible] proprium & accidens. Quia [illegible], [illegible], nam universale, quod praedicatur necessariò, sit superius [illegible] [illegible] est, quod praedicatur in quaestione Quale est, aut vero ab eo disparatum. At non potest dici disparatum, quia quaedam praedicantur in quaestione Quale est, quae praedicantur necessariò: & quaedam [illegible] praedicantur ne- B cessariò, quae praedicantur in quaestione Quale est. Nec verò potest dici superius [illegible], quia neque omne universale, quod praedicatur in quaestione Quale est, praedicatur necessariò: neque omne, quod praedicatur necessariò, praedicatur in quaestione Quale est. [illegible] [illegible] modo quaeram, num universale, quod praedicatur necessariò, sit superius [illegible] [illegible], quod praedicatur accidentaliter, an potius ab eo disparatum, [illegible] [illegible] C [illegible] dici potest. Nam, aliquod universale praedicatur necessariò, quod praedicatur accidentaliter, & [illegible], aliquod accidentaliter, quod necessariò: nec tamen, quicquid praedicatur accidentaliter, praedicatur necessariò: aut, quicquid praedicatur necessariò, praedicatur accidentaliter. Deinde quaeram, num universale, quod praedicatur essentialiter, sit superius [illegible] [illegible] eo, quod praedicatur in quaestione Quale est: an potius D [illegible], est ab eo disparatum, aut [illegible] horum dici posse eodem modo colligatur.

Nec [illegible], quod [illegible], has quidem differentias ex modo praedicandi sumptas, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], ad modum essendi [illegible]. Nam, [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] universale, vel [illegible] [illegible] eius speciebus, quatenus praedicabilia sunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] E [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] differentiis pertinentes ad modum essendi, [illegible], quae ad modum praedicandi [illegible], eodem enim modo probari potest, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non posse. *[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].*

Quid sentiendum de hac quaestione.

SECTIO II.

F SI quis tamen [illegible] [illegible] [illegible] sententias [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & qui [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Nam, cum genus, species, [illegible] [illegible] [illegible] ad sua particularia [illegible] [illegible] quodam ratione, quae est [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] universale [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

SECTIO III.

[illegible]

[illegible] vniuersale propriè genus [illegible].

Dicendum [illegible] genus generis, sicut vniuersale [illegible] quod [illegible] sua species [illegible] quod fieri nullo modo potest. [illegible] manifestum esse, pluralitatis partem generis, qualis vniuersale: si quidem ipsum vniuersale esset etiam quoddam ex generibus particularibus, quemadmodum animal, color, & cætera alia. Vnde sequeretur, ipsum quoque vniuersale esse sub se ipso: quandoquidem quicquid est subordinatum alicui, est etiam sub eius superiori.

Tertio, etsi vniuersale videatur vniuocum iis vniuersalibus, quæ prædicantur essentialiter (eodem enim prorsus modo videntur respicere genera, species, & differentiæ vnius prædicamenti sua particularia, atque genera, species, & differentiæ alterius prædicamenti) tamen iis, quæ prædicantur accidentaliter, vniuocum esse non videtur posse, C cum alio modo quantitas respiciat particulares substantias subiectas, alio modo qualitas, & sic cætera prædicamenta, vt ex superius dictis facilè intelligitur. Non igitur eodem videtur, vniuersale esse genus omnium quinque vulgatarum eius specierum, sed [illegible] primarum tantum.

Postremò, si ex complicatione earum conditionum, quibus vniuersale eiusque vulgatæ species definiri solent, rectè colliguntur quinque species vniuersalis; haud video cur colligantur aliæ species intermediæ, vel etiam inferiores, vt paulò antè argumentabamur, plures enim complicationes fieri possent, quarum [illegible] quam quod [illegible] ex quinque vulgatis speciebus, vt prædicari essentialiter in quæstione Quid est, prædicari accidentaliter in quæstione Quale est, [illegible] prædicari [illegible] de pluribus specie differentibus, prædicari [illegible] de pluribus differentibus [illegible] numero. Atque [illegible] ex his complicationibus [illegible] conditionum non posse colligi [illegible] species [illegible] vniuersalis, & vulgatas species [illegible] possit. [illegible], vt species vulgata in alias species diuidantur [illegible] species vniuersalis, [illegible] F

Vniuersale esse [illegible] genus summum [illegible] generum. Ceterum ad primum dicendum, quemadmodum substantia, quantitas, &c. quæ [illegible] in quolibet prædicamento, non sunt prædicata generis aut species, & [illegible] necesse esse, vniuersale [illegible] aliquid [illegible], quatenus talis [illegible] tamquam commune [illegible] genus prædi-

A [illegible] species & [illegible] est vniuersale in [illegible] substantia [illegible] genus [illegible] est [illegible] similiter, quatenus est species quædam, & sic cætera. Quare non est necesse, vt vocemus ad ens, tamquam ad genus omnium vniuersalium, siue quatenus illa sunt entia, siue quatenus vniuersalia. Nam, de illis, vt sunt entia, B nulla nobis quæstio hoc loco est: vt autem sunt vniuersalia, [illegible] quoddam genus habent, quod est vniuersale in communi.

Sed obiiciet aliquis hunc in modum. Cum vniuersale, quatenus relatum est, abstrahatur ab omnibus suis speciebus: necesse est, vt etiam subiecta relationi, seu substrata (vt vulgo Dialectici loquuntur) abstrahantur ab omnibus rebus substratis specialium [illegible]. *Obiectio [illegible].* [illegible] vniuersale [illegible] C [illegible] quinque vulgatarum specierum, falsa est propositio: esse [illegible] substantiam, aut qualitatem, aut aliquam aliam certam [illegible] vniuersalem denominationem generis, speciei & [illegible] specierum: quod est omnino falsum & impossibile: est enim qualibet earum [illegible] quoddam vniuersale, nempe vnum numero genus, aut vna numero species, &c. Cum igitur nulla res substrata abstrahi possit ab omnibus rebus substratis, D [illegible] vniuocum. (quicquid enim abstrahitur a pluribus, atque illa respicit omnia, [illegible] ab illa participantur) [illegible] est, vniuersale non solum quoad relationem, sed etiam quoad [illegible] esse vniuocum. Quod si, quoad relationem & rem substratam, [illegible] est ergo & quoad ipsam vniuersalitatem, quatenus [illegible] & fundamentum relationis.

Huic [illegible] dictum est, [illegible] E [illegible] vniuersale, & [illegible] vulgatæ species [illegible] particularia [illegible] *Dubium ab[illegible]* *Non semper [illegible] non abstrahitur [illegible] ratione, sed [illegible] abstrahitur.* [illegible] abstrahitur [illegible] non semper esse [illegible]. Neque enim [illegible] quæ sit vniuersale [illegible] species, aut genus [illegible] particularibus [illegible] substantia [illegible] genera [illegible] species [illegible] Quod [illegible] communes [illegible] prædicamentis [illegible] nullam [illegible] denominari possunt, [illegible] per se, & in [illegible] *Quatenus ad [illegible].*

tamen, [illegible] communem [illegible]

[illegible]

[illegible] A [illegible] modo [illegible] nanti. Nam [illegible] per intellectum ab o-mnibus aliis particularibus non abstrahitur unum aliquod subsistens, quod sit unius rationis simpliciter, est illud tamen unum, quatenus indicit formam [illegible], quod est esse unum non distincte, sed confuse. Quæ etiam B posito libro superiori c. 2. q. 2. [illegible] in commune esse unum quid, [illegible] modo abstrahi à particularibus [illegible] cum dicimus, ens esse analogum vel Deo, & creaturis, vel reb. diversorum prædicamentorum. Sic ergo res se habet in universali, cum abstrahitur à genere, specie, accidentis [illegible] abstrahitur [illegible] tamen vere ac simpliciter res subsistens [illegible] sed tamen quodammodo abstrahitur, quatenus relationem universalitatis induit.

C Ad tertium dicendum non contineri quidem genus illud sub sua specie essentialiter, cum species non pertineat ad constitutionem sui generis, at denominative non esse incommodum: atque hoc pacto universale continet sub genere. Quamquam enim universale non est essentiale generis, denominatur tamen genus comparatione [illegible] specierum quia accidit ei, quemadmodum & cæteris generibus, continere suas species, quemadmodum D animali contingere hominem, & bestiam. Quod autem infertur, si universale contineretur sub genere, fore, ut contineretur sub seipso: in eo modo quidem dicitur, si intelligatur de continentia essentiali, non tamen, si intelligatur de accidentaria seu denominativa. Potest enim genus aliquod [illegible] parte seipso, si species eius ita illud denominent, ut aliquid etiam aliud denominare possit. Ita [illegible] E [illegible] loquamur, nam latius patet [illegible] seipso, (semper enim genus quodlibet de pluribus dicitur, quam quælibet eius species) tamen [illegible] in specie determinatur, latius patet [illegible] denominatur. Sic autem res habet in universali, cuiusque prima species, quam genus appellamus. Nam, cum universale absolute, ac simpliciter de pluribus dicatur, quam genus: tamen, quia genus denominat non solum ipsum universale [illegible] sumptum, sed F etiam alia plurima universalia, ut animal in communi, & colorem in communi ipsum quoque universale, quatenus in genere, continetur, seipsum denominat, [illegible] denominatione latius patet: non quidem seipso absolute ac simpliciter, sed seipso ut continentia sub specie sua.

Ad septimum dicendum est, cum propria & accidentia, quæ in diversis prædicamentis [illegible] [illegible] ut [illegible] sint, contineri, quatenus propria sunt, accidentia [illegible] necessaria prædicatur, accidentia vero necessaria & contingentia, eodem modo & propria omnia, quia [illegible] prædicamenti sunt, respicere sua subiecta, & accidentia omnia similiter. Nam esse accidentale [illegible] nihil [illegible], quam esse extra essentiam [illegible] necessarium vero & contingens [illegible] distinguuntur, quod prædicatum necessarium non potest non convenire, contingens vero potest. At in his modis essendi, [illegible] diversis prædicamentis reperiantur, [illegible] & extra prædicamenta, [illegible] prædicentur, non [illegible], & negativis, [illegible] [illegible] rationem [illegible].

Quocirca advertendum hic est, nomine accidentis prædicari, cum de quinque vocibus agitur, non esse intelligenda sola accidentia realia, quæ in prædicamentis [illegible], sed quicquid contingenter dici potest de re, vel ad eius essentiam non pertinet: eodem modo nomine necessarium & contingens, [illegible] non potest non convenire, aut potest [illegible], sive rationis, sive etiam negativa [illegible].

Ad [illegible] dicendum, non esse [illegible] tenere, ut ex aliis [illegible] colligamus alias species [illegible] inter universalia, & quinque vulgares, cum species certam [illegible] haberet [illegible] non possint, ut suprà dictum est. Nam [illegible] distinctiones [illegible] ut sub differentia, proprio & accidente [illegible], quæ dicatur de pluribus differentibus specie, [illegible] de pluribus differentibus solo numero, [illegible] quæ [illegible] dicendum tamen est cum communi schola, [illegible] species nullas contineri, sed quinque vulgatas esse [illegible]. Tum quia prædicari de pluribus differentibus specie, de differentibus solo numero, non ad prædicandi modum pertinet, sed ad distinctionem eorum, de quibus fit prædicatio, atque ita distinctio specifica prædicabilium ex modo prædicandi [illegible] sit. Tum etiam, quia genus & species dici possunt non hoc de eadem differunt specie, [illegible] genus prædicatur incomplete de iis, species autem complete, et [illegible] prædicabilium [illegible] quod tam ad prædicandi modum spectat.

Tum denique, quia si dicerentur hoc prædicari de differentibus specie aut solo numero, distinguerent species universalium, etiam differentiæ specificæ distinguerent genera [illegible] [illegible] quod [illegible] esse arguit, [illegible] Categoria.

Quid nomine accidentis prædicabilis intelligendum hoc loco accipiendum.

Ut possit aliquid seipso latius patere [illegible].

Universale ut seipsum denominet.

Discrimen [illegible] de differentibus specie [illegible] universalia.

[illegible] A

[illegible] Quid, id constituentes genera & species, dividentesque differentias, propriam, & accidens ad constitutionem [illegible] speciei. [illegible] praedicabile in quid, differentia, proprium, & accidens, quae non sunt subalternatim posita, sicut etiam sub [illegible] generibus dividentibus, quae de differentiis [illegible] & quae de differentiis [illegible] [illegible]. Quod si universale dicitur immediate dividi in id, quod praedicatur de differentiis speciei & in id quod de differentiis solo numero, id constitutionem dixerunt quorundam [illegible] generum, [illegible] dividere per alias easdem differentias, nempe in id, quod praedicatur necessario, & in id, quod praedicatur contingenter, & sic de ceteris. Nam [illegible] reperiuntur, quae praedicantur necessario, & quae contingenter: quae essentialiter, & quae accidentaliter: quae in quaestione quid est, & quae in quaestione Quale est, quod est idem inculcandum.

Obiectio dissolvitur. Patet igitur ex iis, quae dicta sunt, quo pacto [illegible] genus dici possit, & quo pacto non possit, divisionemque eius in illas immediatam esse, nec subtraendas esse excogitandas, quod infimae sint, & quae in alias minime dividantur. D Nunc quaedam de toto universalium genere disputavimus, nonnulla primum de singulis speciebus adiiciamus.

NVM ABSTRACTA substantiarum sint genera.

QVÆSTIO XIII.

Explanatio quaestionis.

SECTIO I.

AC de genere illud primum explicemus. An, quemadmodum [illegible] accidentium, seu potius abstracta accidentia, ut quantitas, & qualitas sunt genera in suis quoque praedicamentis posita: sic etiam substantiae, quatenus abstractis nominibus significantur, ut animalitas, corporeitas sint genera, quae ad praedicamentum substantiae pertinent.

E

Duplex sensus quaestionis propositae. Hoc ut melius intelligatur, advertite, duobus modis quaestionem hanc proponi posse. Uno, an abstracta substantiarum sint genera [illegible] substantialium, ut animalitas respectu humani & brutorum animalis. Altero an sint genera comparatione abstractorum inferiorum, ut animalitas respectu humanitatis, & [illegible] bru-

A [illegible] brutorum animalis. [illegible] quod [illegible] ab [illegible] de concretis, & [illegible] animal esse animalitatem, [illegible] animalis, & [illegible] animal [illegible] hominemque & brutum animal [illegible]) [illegible] 2 si genera concretorum [illegible] praedicamento [illegible], ut animal [illegible] hominis & bruti [illegible] respectu [illegible] & [illegible], quod abstracta de concretis [illegible] in rebus [illegible] non [illegible]. [illegible] abstracta comparatione [illegible] praedicamento substantiae sint genera abstractorum [illegible], ut animalitas humanitatis & [illegible]. Nam, C [illegible] albedo, & nigredo, nemo dubitat, quia [illegible] sint genera [illegible].

Abstracta non esse genera concretorum.

Negans assertio defenditur.

SECTIO II.

SCotus, & [illegible], abstracta substantiarum esse genera [illegible] putat. [illegible] quod [illegible]

D Primum, quia significant per modum partis, cum [illegible] genera [illegible] significant per modum totius.

Deinde, quia quemadmodum abstractum differentiae [illegible] differentia, sed differentiae [illegible] principium, ut [illegible] quod [illegible] dictum [illegible] [illegible], non est genus, sed principium generis. [illegible] in utroque reperitur.

E Tertia, quia quae abstracta sunt, non [illegible] subiectum aut suppositum, sed [illegible], quatenus sic abstracta sunt, & [illegible] genera non possunt: genus enim praedicari debet de inferioribus quae [illegible], quatenus ab eis abstracta sunt, de eisdem non dicuntur. At substantiarum abstracta non modo [illegible], [illegible] abstracta sunt, sed suppositis etiam quae nulla [illegible], aut simpliciter significant. F [illegible] A-nimalitas enim, [illegible] idem est, quod animalis [illegible] propria, & humanitas idem, quod [illegible] propria natura hominis quae [illegible] ab aliquo [illegible] esse, nemo dubitat.

Quod ut melius intelligatur, advertite. [illegible] abstractio genera, [illegible] abstractione [illegible]. [illegible] non [illegible]

Scot. in 2. d. 3. q. 1. [illegible] Prad. [illegible] Lib. in 1. d. 4. q. 2. [illegible] Ant. And. [illegible] 4. Ca- [illegible] Thom. [illegible] in [illegible] argum.

Duo abstrac- [illegible]

pla-

Abstracta vltimata.

ultimata. Vltimata [illegible] abstractionis [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] cta sunt, sed etiam [illegible] abstracta, quod tamen dictum accidit, cum abstractum aliquid nec de subiecto vllo, nec de supposito, nec de [illegible] concepta [illegible] [illegible]: nihil enim abstractius reperiri potest, quam quod hoc pacto abstractum est, vt inductione patet. Atq; hac ratione, ait ille, coloreitatem (vt vocat) & albedineitatem, hoc est, ipsam praecisam coloris communem naturam & ipsam praecisam naturam communem albedinis abstracta esse, quod nec de subiecto aut supposito, nec de aliquo quod minus late pateat, praedicari possint. Non vltimata vero abstractio est ea, ... [illegible] ... in alia abstractiora [illegible] ... subiecto & supposito abstracta sunt, tamen inferiora continent, & de illis dicuntur, quo pacto color & albedo sunt abstracta. Nam & color in coloreitatem suo modo resoluitur, & albedo similiter in albedineitatem. Et quanquam neutrū dicatur de subiecto illo aut supposito, tamen vtrumq; de suis inferioribus enunciari potest, dicimus enim, albedinem esse colorem, & hanc albedinem esse albedinem.

Non vltimata.

Quanquam vero non dissimile vtrumq; genus abstractionum reperiri velit Scotus, tamen in [illegible] sola abstracta vltima abstractionis esse contendit, quod ex illis alia abstractiora [illegible] [illegible]. Neque enim ex animalitate aliquid aliud abstractius [illegible], quod in praecisa aliqua animalitatis [illegible] [illegible] ... [illegible] in inferiorem [illegible] naturam [illegible]. Quod idem ex eo confirmatur, quia si aliquid [illegible] abstractius reperiri posset, non quam eam Philosophi, [illegible] animalitas & humanitas [illegible], quod materia & forma [illegible] [illegible] ... [illegible] [illegible] ... quam ex aliis essentialibus principiis ipsis componentibus, quam ex materia & forma constare possit.

Partis affirmantis Auctores ([illegible]). Scot. in [illegible] Porphyr. q. [illegible] super praedicam. [illegible] ... & alii.

Affirmatiua partis assertores.

SECTIO III.

RECentiores tamen quidam, vt Thomistarum, & alii eorum [illegible] affirmantem propositae quaestionis partem [illegible] argumentis.

Primum, quia animalitas [illegible] est commune quoddam, non singulare quod autem commune est, [illegible] non aliqua [illegible] ... [illegible] ... [illegible] possunt [illegible] ... subiecta aliqua, quibus [illegible] supposita, per quae cuncta, & de quibus dicantur, sed est humanitas, equinitas, & caeterae [illegible] species, ac etiam individuales, vt haec humanitas, & haec equinitas. dicitur ergo animalitas de humanitate & equinitate, aequaliter, quam vt est genus, vt patet per separationem generis [illegible].

Deinde, quia humanitas & equinitas ita sunt [illegible] ... [illegible] ... quae [illegible] & quidditatiue continent, quam eas natura ipsi hominis & equi, quam humanitatis & equinitatis [illegible] [illegible] ... nisi in [illegible], & caetera [illegible], [illegible], nihil est in quo [illegible] & quiddita [illegible] continentur. est igitur animalitas genus humanitatis & equinitatis.

Tertio, quia in humanitate includitur animalitas & rationalitas, cum enim humanitatem nec animalitas, nec rationalitas [illegible]: cum igitur in ea non insit [illegible] accidentia, non dubium est, quin eadem aliquo essentialiter de illa praedicentur, non concretis [illegible] nominibus, sed abstractis. Sicque [illegible] & materia & forma praedicantur de homine, in cuius essentia includuntur, sed non abstractis nominibus materiae & formae, sed concretis materiati & formati. Quare, cum animalitas non dicatur de humanitate nomine concreto animalis, non dubium est, quin dicatur abstracto animalitatis. Quemadmodū & rationalitas non dicatur de humanitate abstracto [illegible] rationalitatis vocabulo, sed concreto rationalis. ita vt humanitas [illegible] constituatur ex animalitate rationali, vidlicet ex suo genere, & sua differentia.

Postremo, quia non minor est ratio, vt humanitas sit species quaedam continens sub se hanc individuam humanitatem, & illam, quam vt animalitas sit genus quoddam continens sub se species humanitatis, & equinitatis, ut [illegible] orthodoxa profitemur, Verbū [illegible] assumpsisse humanitatem, non in specie ipsa tota, sed in atomo, seu individuo. est igitur animalitas genus humanitatis & equinitatis, si sic pictatum loqui volumus.

Verbum diuinum assumpsisse humanitatem in atomo.

Vera quaestionis explicatio.

SECTIO IV.

IN hac controuersia ita sententiam temperare possumus, vt [illegible] & [illegible] dicamus, si tamen ipsi communi [illegible] ...

Ratione diruta concreta communia genera sub[illegible] esse genera.

tis, & causa [illegible] posse [illegible] abstracta [illegible] sunt genera minus communium [illegible], quemadmodum & concreta omnis concreti, quod sæpe probatum est, ita vt, quemadmodum [illegible] bominis humana speciem & animalitas cum eadem rationali differentia suo modo sumpta constituunt speciem humanitatis. Qua in re nihil est discrimen inter substantiarum abstracta & accidentium: eadem est enim, vt [illegible] differentia, quibus accidentium concreta genera constituuntur ad specifica, earundem etiam abstracta, nam disgregatiuum & congregatiuum visus, quæ non solum differentiæ coloris, sunt etiam coloris: licet modus sit diuersus, vt paulo post patebit.

Quæ communia abstracta non sint genera.

At si abstracta sumantur, quatenus præcisa sunt non modo à subiectis & suppositis, sed C etiam ab inferioribus abstractis, ita vt verbum præcisione vel applicatione sumatur (qua ratione videntur loqui priores, quicquid eorum argumenta valeant) non sunt vtique abstracta communiora minus communium genera. Nam communia, quatenus præcisa sunt à particularibus, hoc est, cum ipsa præcisione simul & indistinctè ad omnia sua particularia, de nullo particulari suo dici possunt: quod si dici non possunt, ergo nec quid- D ditatiuè prædicari. Accedit, quod nullum vniuersale prædicatur de suis particularibus, nisi quatenus identitatem aliquam cum illis habet. ergo abstracta communiora substantiarum, quatenus præcisa sunt à minus communibus, de eisdem non solum vt genera, sed neque vt vlla ratione aliqua vniuersalia dici possunt.

Obiectio.

Quod si quis obijciat, hoc etiam modo, nec concreta quidem communiora posse de- E nominari genera minus communium concretorum, quandoquidem quatenus præcisa sunt à minus communibus, de eisdem prædicari non possunt, sumpta particulatim [illegible], hoc modo accommodari.

Dilutio.

Possit hoc de abstractis, quam de concretis dici solere, quia abstracta ex ipso modo significandi [illegible] sunt, vt sumantur, quatenus præcisa sunt à suis, à quibus abstrahuntur, vnde & dici solent significari per modum F formarum, siue eorum, quibus aliqua sunt talia. cum tamen concreta significentur per modum concreti, quod quidam id est, eorum quæ ipsa sunt talia, seu habentia id, per quod sunt talia.

Abstractiones [illegible].

Vrgebit aliquis fortasse. Ergo abstracta accidentium neque vtique abstracta substantiarum negari hoc pacto debent esse genera, & quidditatiuè prædicari [illegible] abstractorum minus communium, [illegible] eadem esse genera [illegible]

Solutio.

[illegible] & repetitio hoc respondendum putasse aliquando ad nullam Auctoritatem [illegible] modo idest, cum eadem præcisione [illegible] applicationis negari, sed contra ad [illegible] in solis abstractis substantiarum, quia crediderunt vulgata accidentium abstracta, de quibus mox loquimur, in alia posse abstracta [illegible] posse, vt colorem in coloreitatem, D [illegible] in lucidatem, albedinem in albeditatem. Quæ in re iam approbanda sit eorum sententia, ex dicendis patebit.

Responsio ad argumenta negatiuæ partis.

SECTIO V.

Argumenta pro Sectio opinione soluuntur.

Quoniam igitur si abstracta sumantur, [illegible] quæstionis pars falsa est, ad primum propositum argumentorum dicendum abstracta substantiarum significare quidditatem per modum partium [illegible] suppositorum, & consequenter respectu aliorum C concretorum, quorum sunt veluti formæ, vt humanitatem respectu suppositorum hominum, atque adeo hominis communis, & animalitatem respectu hominis & humanitatis, atque etiam respectu animalis in communi acceptis: quo pacto D. Thomas [illegible] intelligendus est, cum negat abstracta substantiarum esse genera. vnde nec de suppositis nec de aliis substantiarum concretis prædicantur. At respectu minus communium abstractorum non significant per modum partium, sed totorum quorundam potentialem continentiam amplitudine communicantia sua minus communia, et partes subiectas, de quibus verè prædicentur.

Ratio cur abstracta differentiarum non sint differentiæ.

Ad secundum dicendum, longè aliam esse rationem in abstractis differentiarum, [illegible] in abstractis generum, [illegible] genera. Nam genera & species, cum prædicentur in E quid, [illegible] necesse est, vt significent [illegible] aliquid [illegible] tale sit, de quo ipsa essentialiter [illegible] dicuntur. At differentia, cum semper supponat genus aliquod, de quo [illegible], vt id etiam essentia non generum necessario debent esse concreta, atque adeo denominatiua & connotatiua respectu illius. Quare [illegible] Auicenna, [illegible] receptum est [illegible] F [illegible] differentiarum [illegible] quæ [illegible] concreti, & abstractio [illegible] abstractis [illegible] rationale [illegible] & animalitatem ad constitutionem hominis & [illegible] concretum & rationem ad [illegible]

** Tract. 1. sua Meta. cap. 6. Abstracta differentiarum non tam esse differentias, quam principia differentiarum. Eadem differentia dicitur concretorum & abstractorum.*

& ab-

[illegible] tamen [illegible] A [illegible], [illegible], [illegible] suppositum & [illegible], [illegible], praedicatur de homine, & [illegible] [illegible], & potest connotare suppositum, & simul cum colorato, quod [illegible] praedicatur de albo. At [illegible], [illegible] humanitatem, non [illegible] suppositum, nec cum [illegible], quam [illegible] praedicatur de homine, cum verum non sit, hominem esse animalitatem rationalem. Similiter quia disgregationem [illegible], & constituat albedinem, non connotat subiectum aut suppositum nec cum colore, quam [illegible], praedicatur de albo. Neque enim [illegible], album esse colorem disgregatiuum visus, nisi album pro albedine sumatur, [illegible]. Clarius hic [illegible] modis [illegible] differentia perspicitur in differentijs [illegible] ribus substantiarum primarum, & [illegible] ex ijs, quae dicuntur cap. [illegible] quaest. [illegible] sect. [illegible] Vide etiam quae [illegible] quaest. [illegible] & 7. Eadem enim differentia, quae constituit hanc humanitatem [illegible] humanitate communi, constituit hunc hominem cum [illegible] communi: sed quatenus constituit hunc hominem, includit personalitatem, quam non includit, quatenus constituit hanc humanitatem. Differentijs substantiarum primarum, quia in differentijs [illegible] accidentium non parua est dissimilitudo. Nam, differentia indiuidua, quae cum albedine constituit hanc albedinem sociam, non constituit hoc album, quatenus hoc album includit personalitatem subiecti albi, sed quatenus eam connotat & connotat.

Eadem differentia indiuiduans alia atq; alia ratione constituit & hanc humanitatem, & hunc hominem.

Tertium haud difficile dissoluetur, si quis neget, abstracta substantiarum absolute accepta, posse aut significari, vt abstracta & [illegible] E sunt ab inferioribus abstracta, nihil enim conuenit, si absolute loquamur, aut [illegible] est, aut significatur, vt [illegible] a suis inferioribus [illegible] possit, quatenus tale, vt de illis praedicari possit per modum identitatis. Quapropter, si abstracta absolute accipiamus, nihil obstat, quo minus communia sint genera minus communiam. Quod si [illegible] tur, quatenus per intellectum suo modo a [illegible] & praecisa a suis inferioribus, aut F etiam, quatenus natura praecedunt contradictionem ad illa, ita vt verbum [illegible] duplicantur sumantur, [illegible] modo, ea quatenus [illegible], siue cum tali [illegible] sione praecisioneque sumpta, genera atque communium [illegible] posse.

Quamquam distinctio illa abstractorum in [illegible], [illegible] abstractione abstracta sunt,

Distinctio duplex abs[illegible]

A [illegible], [illegible] non est probabilis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], atque [illegible]. Verum [illegible] [illegible] non [illegible] in aliquid [illegible] [illegible], aut illum [illegible] accidens. Nam, [illegible] illa, quam [illegible] [illegible], & similia, voce quidem abstractiora fortasse dici possunt, significatione autem dici non possunt. Idem enim pror[illegible] B est color, atque natura, quae color est color: & albedo atque natura, quae albedo est albedo. Quemadmodum ille fatetur, idem omnino esse animalitatem atque naturam, quae ipsa est animalitas, & humanitatem, atque naturam, quae ipsa est humanitas. Alia ratio est in concretis atque in naturis formalibus, quibus illa sunt talia, siue id in substantijs expendamus, siue in accidentibus. Neque enim idem sunt homo & humanitas, album & albedo: C nam homo connotat suppositum: album autem connotat & suppositum & subiectum: quorum neutrum connotant, siue humanitas, siue albedo, quatenus abstractis nominibus significantur, etsi absolute sumptae connotant differentias [illegible] ipsasque sua inferiora. Ita patet, qua ratione abstracta substantiarum sint genera, & qua ratione non sint, & cur magis haec dubitatio proponatur in substantijs, quam in acciden- D tibus, cum re vera eadem sit vtrobique ratio. Quod idem prorsus dicendum est, si quaeratur, an abstracta substantiarum sint species. Nunc videamus, an genus & species primo se inuicem respiciant.

Compara[illegible] [illegible] [illegible].

AN GENVS ET SPECIES primo ad se inuicem referantur.

QVÆSTIO XIV.

Argumenta pro parte negatiua.

SECTIO I.

NEgatiua huius quaestionis pars non leuibus argumentis probari potest. Vel E primum, quia genus, quatenus genus est, non solum respicit species, sed etiam indiuidua: genus enim definitur per ea, quae differunt specie. haec autem non solum sunt ipsae species differentes, sed etiam indiuidua differentium specierum. non respicit igitur adaequate genus ad species, sed ad aliquid commune speciei & indiuiduo. Quod si non adaequate ad speciem, ergo nec primo: quod enim commune est, prius quoque natura esse nemo dubitat.

Partis negatiuae argu[illegible] [illegible].

Deinde, quia nisi demum aliquid [illegible] A [illegible] est

[illegible] quia [illegible] ne speciei & individuo referretur genus, si commune illud esse [illegible] [illegible] analogia [illegible] quam [illegible] Metaphysica scientia ad aliud primo referatur, non est igitur, cur genus illud non primo respiciat.

Tertio, quia si quo modo genus & species B sese primo respicerent, non alia ratione id accideret, nisi quia genus respiceret individua intercepta speciei, hoc est, [illegible] relatione, qua speciem respicit, posterius tamen natura, & pari ratione individuum respiceret genus interiecta itidem specie, nempe eadem relatione, qua illam respicit, prius natura ad speciem, & posterius autem ad genus terminata: atqui individuum non eadem relatione, qua respicit speciem, refertur ad genus, si quidem ad speciem refertur subiectione completa, ad genus autem incompleta: non ergo sese primo respiciunt genus & species, sed id, quod commune est speciei & individuo, est primum generis correlativum.

Partis affirmantis fundamenta. Sed tamen affirmativa pars non minus firmis nititur fundamentis. Primum, quia omnium confessione genus & species sese invicem definiunt: qua ratione Porphyrius [illegible] de specie, se coaeva esse, D et alterum utrumque in alterius definitione ponere. Quod si correlativa sunt, non dubium est, quin primo & immediate se invicem respiciant.

Deinde, quia si genus non primo & immediate respiceret speciem, id propterea accideret, quia vel ad aliquid commune speciei & individuo, vel ad utrumque primo & [illegible] referretur: at neutrum dici potest. Non primum, quia sequeretur, animal, quatenus E genus quoddam est, primo & immediate respicere commune aliquid suis speciebus & individuis, quod nullum est sub animali. Non secundum, quia necessario concedendum esset, genus, qua ratione genus est, aliquid esse, duasque relationes habere: unam, qua respiceret speciem; alteram, qua individua: quae tamen [illegible] opponuntur [illegible] [illegible] Quod si [illegible] F [illegible] & [illegible] approbatur [illegible] [illegible] immediate. & [illegible] per [illegible], etiam [illegible] [illegible]. Quod si genus, qua ratione genus est, [illegible] [illegible] ad unam relationem, sed plures immediate speciebus, quas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] speciem habeant, quod [illegible] [illegible] [illegible].

S. [illegible], quia [illegible] primo respi- ceret speciem, & [illegible] ratione, ac per [illegible] eandem esse ac generali [illegible], & [illegible] & [illegible] generali. Aut igitur haec respicerent [illegible] partem [illegible] speciebus & individuis, de quibus [illegible], commune quam nullam omnino esse est [illegible]: aut certe primo respicient utrumque, speciem [illegible] & individuum, ac proinde [illegible] quandam [illegible] [illegible] quod [illegible]. Haec fere sunt, quae in utramque partem quaestionem proposita.

Resolutio duarum quarundam opinionum

SECTIO II.

Ea vero facilius expedietur, si prius explanaverimus, quid inter se inter primum & adaequatum correlativum: non enim idem sunt modis omnibus.

Quid sit primum & immediatum correlatiuum. Primum sive immediatum est, quod terminat habitudinem relationis non interiectu alterius. Hoc pacto matris correlatiuum est [illegible]. & [illegible] potentiae habens obiectum. Adaequatum vero est illud, praeter quod nihil est aliud, quod terminet habitudinem relationi. quo etiam pacto [illegible] est correlatiuum [illegible], cum nihil [illegible] habitudinem [illegible] relationem [illegible], nisi [illegible]: non tamen hoc pacto [illegible] est potentiae [illegible] habentis obiectum, quia [illegible] potentiae [illegible]. Dico autem potentiae habentis obiectum, quia si qua potentia non habens obiectum, [illegible] [illegible] [illegible] adaequatum. *Quid adaequatum.*

Hinc efficitur, ut nonnunquam primum & immediatum correlatiuum sit adaequatum, nonnunquam non adaequatum & primum. Nam, [illegible] potentiae [illegible] primum, sed non adaequatum, cum obiectum etiam terminet [illegible] potentiae. Contra vero actum [illegible], ut [illegible] [illegible] actum [illegible] & [illegible], [illegible] est adaequatum, sed non primum: quod non [illegible] [illegible] [illegible] habitudinem [illegible], sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible]. Eodemque modo [illegible], quod analogice [illegible] & obiectum [illegible] est adaequatum correlatiuum [illegible] dicendi,

[illegible] tamen non [illegible] tam [illegible] genera [illegible] partis [illegible] esse.

Quatuor modis ad propositam quæstionem respondari posse.

Cum ergo non eadem sententia primi atque adæquati correlatiui generis: quatuor modis respondeti potest ad quæstionem propositam. Vnus, speciem esse & primum & adæquatum correlatiuum generis. Alius, neque esse primum, neque adæquatum. Tertio, esse quidem B primum, sed non adæquatum. Quarto, esse adæquatum, sed non primum. Neque enim demonstrari quarta responsio placet, neque ex [illegible] [illegible] tamen plane refutari [illegible] in hac quæstione opiniones supersunt, quæ suos Auctores habent.

Tres in hac re opiniones. Prima Louaniensium.

Prima est Louaniensium, qui volunt, speciem non modo primum, sed etiam adæquatum generis correlatiuum esse; proinde ut, quæ sunt genera, ut animal & planta, non C referri ad individua sua relatione generis, sed ad illa quadam habitudine diuersa specie, eaque habitudine constitui quandam speciem [illegible] valere, quæ [illegible] ad [illegible] quinque vulgatis speciebus, vt diuiso [illegible] adæquata sit.

Reprobatur ex definitione Porphyrij.

Verum, hæc opinio, quæ ea parte afferit speciem esse adæquatum generis correlatiuum, facile refellitur. Primum ex definitione generis, explicatur enim per habitudinem ad D ea, quæ differunt specie: in his autem non solum continentur diuersæ species, sed etiam individua diuersarum specierum eiusdem generis. Deinde, ex diuisione vniuersalis, nam &

Ex diuisione vniuersalis.

Porphyrius & Aristoteles, omnesque veteres Philosophi [illegible], si adæquatum [illegible] vniuersale in quinque vulgatas species, nec vllam vniuersale [illegible] in quæstione Quid est, nisi genus & speciem.

Ex eo, quod supremum sit [illegible].

Postremo, quia non sunt ponenda plura sine E peculiari necessitate: nos autem, quæ sunt genera possunt referri ad suas species, itaque individua non [illegible] relationes: ut animal quidem sine immediate ad hominem, mediante autem ad Socratem. Vnde & Porphyrius in Isagoge, cap. de genere, non solum genus, vt genus est, non solum ad species sibi contrarias, sed etiam ad individua referri docet.

Secunda eorum, qui à Louaniensibus dissentiunt.

Alij qui à Louaniensibus dissentiunt, oppositum omnino sentiunt. Dicunt enim speciem neque esse adæquatum correlatiuum generis, neque etiam primum; sed primum dicunt esse aliquid commune & vniuersale speciei & individuo (quod vocant [illegible] in quæstione Quid est [illegible]) ad quod non [illegible] sed [illegible] primo refertur genus. [illegible]

A [illegible] speciei & individuo, [illegible] genera, [illegible] [illegible] [illegible] suis vniuersalibus.

Refellitur.

Sed neque huiusmodi sententia probanda est, quæ ea parte negat, speciem esse primum & immediatum generis correlatiuum. Si quid enim aliud esset primum correlatiuum generis, non necesse esset definire genus B per speciem, peccat autem, vt docet Aristoteles in 6. lib. Topicor. cap. 4. qui relatiuum non per primum & immediatum correlatiuum definit. Cum ergo Porphyrius in Isagoge, cap. de specie, contentus id approbantibus dicat, si necessitate compulsum definisse genus per speciem [illegible] esse [illegible] [illegible] quid praedicatur [illegible] nullo modo sit, speciem esse C primum generis correlatiuum. Deinde, quia si esset subiicibile vniuersale in quæstione Quid est commune speciei & individuo, ad quod genus primo refertur, pari ratione daretur etiam prædicabile vniuersale in quæstione Quid est commune generi & speciei, ad quod potissime referretur individuum, quod tamen nemo potest concedere.

Postremo, quia genus refertur primo ad aliquid commune speciei & individuo, cum D ponatur speciei infima vniuersalis, erit etiam commune illud speciei infima subiicibile. nam, si relatiuum est species infima, necesse est, ut primum eius correlatiuum sit species infima colligitur ex Arist. 1. Topic. cap. 13. huius speciei & individuum communicant in quadam specie infima subiicibilis respectu generis, cum sane species compositum quiddam per accidens. Quicunque enim conueniunt in specie aliqua infima, ea non

Ex hac opinione sequi, speciem esse compositum per accidens.

E sunt individua illius speciei, aut compositum quoddam, ex communi natura speciei & differentijs per accidens: quo pacto conueniunt in homine, cum Socrates & Plato, tum etiam homo albus & homo niger. Quæ quam sint huiusmodi inficiantur propositi opinionis assertores, non minus tamen videtur constitui à Porphyrio & alijs grauibus Auctoribus speciem, quatenus species est, esse quiddam prius, quam genus ipsum, quo ratione est generis.

Approbatur tertia opinio.

SECTIO III.

Tertia opinio, quæ grauiores Auctores [illegible] [illegible] [illegible] speciebus, & [illegible] Alb. Caiet. in Prædicabilibus, & alijs multis est, à nobisque probatur. Hæc asserit non

Speciem esse primum, & immediatum ad quam generis correlatiuum.

[illegible] communeras; Speciem esse primum genus & [illegible] Quod al- [illegible] nec argumentum. Genus, ut genus est aptum, ut sit in pluribus, aptitudo autem huiusmodi inchoat primum in actum proximum qui est esse in suis speciebus, deinde autem in actum secundum in singulis earum specierum [illegible] ergo genus [illegible] speciem [illegible]. Ex quo etiam fit [illegible] ad [illegible] primam & immediatam [illegible] genus qua ratione genus est, [illegible] dicimus [illegible] speciem, ad speciem referri primo, & per ipsas, individua autem [illegible] ratione & per species, quarum sunt individua, quamquam igitur species non est [illegible] quatuum generis correlatiuum, ea tamen sola est primum & immediatum.

Obiectio.

At obiiceret aliquis hunc in modum. Ut genus refertur ad speciem & individuum, sic etiam species & individuum referuntur ad genus. aut igitur referuntur ad genus eadem numero relatione, aut diuersis numero. Non possunt autem referri eadem numero, quia eadem numero relatio non potest esse in diuersis numero extremis; ergo referuntur diuersis numero. Quod si diuersis numero: aut diuersis solo numero, aut etiam specie. at non referuntur diuersis specie, quia eadem specie relationum, quale est genus, non potest primo referri ad diuersas species correlatiuas. ergo differunt solo numero, & ex consequenti relatio speciei & individui ad genus conueniunt in quadam communi specie, ad quam primo & immediate terminatur relatio generis.

Praeterea, subiici immediate & mediate non faciunt aequiuocationem, siquidem homo subiicitur immediate facultati ridendi. Socrates autem mediate, & interueniente hominis, cum interim ambo uniuoce dicantur risus capaces: at species & individuum hoc solo discrimine distinguuntur comparatione generis, quod species subiici ei generi immediate, individuum autem mediate, & interueniente specie: nihil ergo impedit hanc eandem subiectionis rationem, quo minus speciei & individuo conueniat uniuoce in relatione subiectionis respectu generis: datur igitur commune aliquid tam speciei & individuo, quo primo terminetur relatio generis.

Hae tamen obiectiones sic diluentur. Ad

A primum dicendum est, speciem & individuum referri ad genus diuersis specie relationibus: nec incommodum esse, unum specie [illegible] referri ad duo correlatiua specie diuersa, modo ad unum referatur primo, ad alterum secundario: quo pacto potentia refertur ad [illegible] & obiectum; & materia ad formam substantialem & accidentalem. Quocirca commune illud pronunciatum

Idem unum specie relatiuum speciem, quo pacto ad diuersa specie referatur.

B Dialecticorum: Quot modis dicitur unum oppositorum, totidem dicitur alterum, quod Aristoteles in 1. Topicorum libro, cap. 13. tradit, ita intelligendum est, ut [illegible] primo & immediate opponuntur: alioqui colligeretur, visum corporis esse duplicem, quia duplex est eius correlatiuum, actus videlicet & obiectum. Vere tamen est generatim, visum in communi duplicem esse, corporis nimirum, & animi: quia actus videndi C duplex est, alter qui organo corporis perficitur: alter, qui solius animi functione.

Explicatur axioma pronunciatum.

Ad posteriorem dicendum, fieri posse, ut duobus subiectis uniuoce conueniat praedicatum aliquod, & tamen ipsa subiectionis ratio analoga sit, & non ratione ab eisdem participetur. Album enim uniuoce dicitur de [illegible] & pariete ipsa: & tamen [illegible] & [illegible] non uniuoce participant rationem [illegible] albedinis, sed D analogice, cum [illegible] subiiciatur proxime [illegible] paries autem [illegible] per superficiem, ut subiectum quod. Hoc ipso modo res habet in speciebus & individuis comparatione generis. Nam, etsi utrique ei uniuoce conuenit natura generis, ipsa tamen analogice participant communem subiectionis rationem, cum species proxime & per seipsas subiiciantur generi quidditatiua subiectione incom- E pleta, individua autem mediante specie, cui [illegible] subiectione quidditatiua completa. Nec refert, quod individua etiam, quemadmodum species, subiiciuntur generi subiectione quidditatiua incompleta. ea enim subiectio non fit per aliam habitudinem, quam per eam, qua subiiciuntur speciei, quae subiectio completa est: unde non est eadem ratione in subiectione mediata speciei, atque individui. Species enim ita subiici potest quidditatiua subiectione mediata, nempe remoto generi, ut nunquam subiiciatur complete: at individuum semper subiectum complete: sitam, ut habendo terminatur ad genus, etiam, ut terminatur ad speciem. quod magis e subsequentibus argumentis patebit.

Subiici per prius & posterius, ut efficiat analogiam.

Solutio

Solutio earum quæ initio proposita sunt.

SECT. III.

Argumenta priora soluuntur.

AD primum igitur pro negatiua parte propositum argumentum dicendum, non recte in eo colligi [illegible] (ut sic dicam) correlatum re adæquatum [illegible]. Cum dicitur id, quod commune est, prius natura esse, de communi [illegible] [illegible] eo est verum. Lege quæ [illegible] diximus ad caput primum libri superioris, quæstione [illegible] ad 2. argumentum, cum quintæ opinionis argumenta dissolueremus: ubi [illegible] rei [illegible] rationem reddidimus.

Metaphysicam primo referri ad eum, qui pa[illegible] [illegible] gendum.

Ad secundum dicito, cum Philosophi concludunt, Metaphysicam primo referri ad eum, non id ea ratione intelligendum esse, quasi referatur ad aliquid prius natura, quã sit Deus, aut quam sit substantia: nisi priori-tatem naturæ accipias quoad præcognitionem, non quoad ea[illegible], ut eo eodem loco intelliges: sed sic accipiendum, ut sit sensus negatiuus, quasi dicant: Metaphysicam non prius referri ad aliud quam ad eum: quod simul verum est cum eo quod affirmant, primo referri ad Deum, secundo loco ad substantiam creatam [illegible] & completam [illegible].

[illegible] ad genus [illegible] completa [illegible] incompleta sit.

Ad tertium dicito, etsi subiectio quidditatiua individui [illegible] ad genus incompleta sit, tamen naturâ sua esse completam, [illegible] [illegible] sit ea eo, cui individuum proxime subijcitur, quod est species: accidit enim ei quodammodo, ut incompleta sit, quatenus ad genus extenditur. Quocirca si detur species aliqua prædicabilis, quæ nulli generi subijciatur (quod de paruo quodam existimant) individua illius ita subijcerentur complete quidditatiua subiectione, ut nulli prædicato incomplete subijcerentur. Alia ratio est in subiectione speciei, cum & natura sua, & cuiuslibet generis [illegible] incompleta sit, siue enim ad proximum genus referatur, siue ad remotum, semper est incompleta. Nam si incompleta est respectu proximi, ex quo natura eius iudicanda est, incompletior erit respectu remoti: quod minus habet de natura communi speciei. Quemadmodum & prædicatio generis, quia incompleta est respectu speciei proximæ, quod non totam eius rationem communicare dicat, incompletior erit respectu speciei remotæ, cuius naturam communem minus declarat. Itaque individuum ad speciem & genus eadem relatione, proxime quidem ad speciem, cuius respectu subiectio natura sua completa est, remote autem ad genus, cum habitudo ei accidit, ut sit [illegible] pleta.

Argumenta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Argumenta vero, quæ pro parte [illegible] [illegible] [illegible] sunt, cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] argumenta, ut ea dissoluimus. Sed tamen illud dicimus, quod [illegible] est in secundo & tertio, de speciei [illegible] [illegible] habere, quam [illegible] [illegible] [illegible] cum genus aut differentia [illegible] [illegible] dicens primo communia [illegible] [illegible] [illegible] & individuis, quæ de [illegible] [illegible] essentiali prædicatione: cum [illegible] facit, ut diceretur aliquid sub animali, [illegible] esset commune uniuocum homini & [illegible]. At hoc non est necesse, cum secunda [illegible] [illegible] dicere possint, [illegible] esse, [illegible] accidentariam prædicationem, non prædicabile in quæstione Quid est, incompletam: quod illi uniuocam esse volunt speciei & individuis, nos autem analogum esse contendimus, quod subiectio speciei est natura sua incompleta, individui autem completa. Ita patet, speciem esse primum generis correlatiuum, tametsi non adæquatum. Nunc illud expendamus, quod disputari a plerisque solet, conseruarine genus aliquod perinde in una specie, atque species plerumque ut Solis, ut Lunæ conseruari dicuntur singulis individuis.

[illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] analogum.

NVM GENVS PERINde in vna specie, atque species in vno individuo conseruari possit.

QVÆSTIO XV.

Multorum opinio.

SECT. I.

Affirmatiua partem [illegible].

AEgidius Romanus ad Hugogem Porphyrij & plerique eo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] asserunt, idem de conseruatione generis, quod de speciei conseruatione sentiendum: proinde si species conseruari in vno individuo possit quoque genus in vnica specie [illegible] genus non posset in vnica specie, neque species in vno duntaxat individuo [illegible] [illegible] sententia his argumentis confirmari potest.

Argumentum [illegible] [illegible].

Primum, quia, ut genus & species subiecta sunt correlatiua, ac proinde simul natura, & species prædicabilis & [illegible] [illegible] [illegible] existente quolibet individuo [illegible] [illegible] speciei, & in eo conseruantur quolibet etiam speciei [illegible] existere illius generis, & in ea conseruabitur suo genus conseruatur, neque enim species. Hæc enim est conditio eorum, quæ simul natura sunt.

[illegible] genus [illegible] ad plures spe- cies [illegible], ita species praedicabilis ad plura individua: haec enim tantum utrumque universale est. Ergo si species praedicabilis non desinit esse species respectu individuorum non existentium, cum actu existit in uno solo, idque propter aptitudinem ad alia individua, pari ratione nec genus desinet esse genus comparatione specierum non existentium, cum in una sola existit, idque propter aptitudinem ad alias. Si vero quis dicat aptitudinem generis ad caeteras species non satis esse, ut illud in universale esse, & in ea sola conservari dicatur, non satis quoque erit, ut speciem existere conservarique in uno tantum individuo fateamur, si illam ad caetera individua aptitudinem habere dicamus.

Postremo, si nullo alio existente Sole, praeter hunc, quem cernimus, haec praedicatio, Hic Sol est Sol, est praedicatio speciei de suo individuo, pari ratione, si nullum aliud esset astrum, haec praedicatio, Sol est astrum, esset praedicatio generis de sua specie. Quod si haec non est generis, neque illa est speciei: cur enim alterum fateamur, alterum negemus, nulla omnino videtur esse ratio.

Quid graviores Auctores sentiant.

SECTIO II.

Pars opposita quibus auctoribus probetur.

Boetius vero secunda editione in Porphyrium, ad c. de specie: Albert. Magnus in eundem, tract. 4 c. 4. & D. Thomas in prooem. libr. de Posteriori resolutione, lect. 12 & in primum Sententiarum ad distinctionem 19. q. 4. art. 2. Scot. c. de specie, & super praedic. q. 18 aliique graves Auctores sentiunt aliam esse rationem in genere, aliam in specie. [illegible] species existat, satis esse, si unicum eius existat individuum: at vero, ut existat genus necesse esse, ut plures species eius naturali [illegible] existant, vel simul, videlicet, vel certe successive aliquo tempore. Itaque dicunt si ex omnibus animalibus solus homo in mundo esset, neque aliud animal naturaliter [illegible] existere posset [illegible] esse animal [illegible] diceretur generalissimum. At quamquam unicus Sol, quem cernimus, in rerum natura sit, neque alius in natura [illegible] possit, vere tamen dici, & [illegible] Solem esse [illegible] & Solem, [illegible] esse speciem quandam, ad quam hic Sol pertineat.

Explicatio sententiae.

Hac autem [illegible] comprobant, quia potestas generis ad plures species est potentia quaedam naturalis naturae generis, quae potentia [illegible] aliquando ad actum perduci debeat, ne sit frustra, necesse est, ut genus aliquando existat in pluribus speciebus. At vero potestas speciei ad plura individua, non est, inquiunt, potentia naturalis naturae specificae, sed sola aptitudo quaedam, seu non repugnantia ex parte ipsius. Unde cum aptitudo non semper perducatur ad actum (ut patet in homine, [illegible] aptitudo ad ridendum [illegible], aptitudo tamen ad videndum [illegible]) non necesse est, speciem aliquando existere in pluribus individuis, sive simul, sive successive. Potestatem vero generis ad plures species esse naturalem potentiam, & potestatem speciei ad plura individua non potentiam naturalem, sed aptitudinem tantum, seu non repugnantiam naturae, ex eo probant, quia genus dividitur in species per differentias, quae naturali potentia in suo continentur: at species dividitur in individua per externa quaedam, nempe per accidentia, ut ait Boetius in secunda editione in lib. Porphyrii ad c. de specie [illegible] per divisionem materiae, ut Albertus 1 p. Sum. tract. 1 q. 4 memb. 3 p. 2 & in praedic. loco cit. & D. Thomas Opusc. 29 & de ente & essent. cap. 2 & [illegible] art. 2 & in 2 Senten. dist. [illegible] & alibi saepe docent, [illegible] potestatem, cum dicimus, genus esse id, quod de pluribus speciebus [illegible] praedicari possit, [illegible] cum dicimus, speciem esse id, quod possit de pluribus differentibus solo numero praedicari.

Et probatur

Alia ratione (quae tandem eodem redit) probat D. Tho. in 2 Sent. dist. [illegible] [illegible] quia *genus dividitur per contrarias differentias* [illegible] *naturae, necesse est,* [illegible] ut docet Arist. lib. de Caelo & mundo [illegible] *natura de causa dicitur,* [illegible] *propter naturalem potentiam subiecti ad formas contrarias, quae aliquando reducenda est ad actum, ne frustra* [illegible] *At species dividitur in* [illegible] *per divisionem materiae accommodatam ad naturam* [illegible] *quare materiam* [illegible] *individuas* [illegible].

Confirmatio ex D. Tho. [illegible]

Alii [illegible] citato refert [illegible], probant non posse genus in una specie conservari. Quia genus, inquiunt, non est quicquam praeter ipsas species, ut docet Aristoteles [illegible] lib. [illegible] tex. [illegible], quia genus non est una aliqua natura [illegible] in multis speciebus [illegible] sed in [illegible], quae sunt [illegible] species.

Quid hac de re sentiendum.

SECTIO III.

Quid autem hac de re sentiendum sit, [illegible] conclusionibus [illegible]. Prima conclusio. *Si genus est* [illegible] *asserenda*

quaed

quæ ad res subsistentes [illegible], quemadmodum species [illegible] [illegible] potest, sic & genus in unica specie. Ratio huius est perspicua, quia, ut natura substantiæ speciei [illegible] in quolibet individuo eius speciei, ita natura subsistentiæ generis in qualibet eius specie. Verum hic sensus alienus est a proposita quæstione, quia neuter de hac re dubitat, qui naturam substantiam generis [illegible] suis speciebus esse B agnoscit, quod omnes expresse etiam Authores faciunt.

2. Assertio.

Secunda conclusio. *Si genus & species accipiantur, quatenus universalia sunt, quemadmodum genus non conservatur in unica specie, ita nec species infima in unico individuo.* Ratio huius conclusionis est, quia genus & species infima, quatenus universalia sunt, vel significant quasdam relationes, quæ in eorum universalitatibus fundantur, vel quasdam C ipsas universalitates, quæ sunt aptitudines essendi in pluribus, vel quosdam actus huiusmodi aptitudinum, ut supra q. 4. sect. 4. [illegible]. At nullo ex his modo vel genus in unica specie vel species in unico individuo conservari potest. Non primo, quia relationes universalium ad sua particularia in ipsis etiam universalitatibus fundatæ, sunt relationes rationis: quæ ut in rebus particularibus existere non possunt, ita nec D conservari: de qua tamen conservatione, & non de obiectiva plane intelligitur quæstio proposita. Non secundo, quia neque aptitudo essendi in pluribus, naturalis præcedit, quæ illam comitatur ac sequitur, existunt in ipsis pluribus, ut ex iis, quæ superius disputata sunt perspicuum est, tantum abest, ut in uno tantum [illegible]. Non tertio, quia esse in una tantum parte subiecta, non est esse in pluribus, tantum abest, ut idem sit quod E esse in omnibus. Atque ita huius conclusionis sensus vera est [illegible], ut patet.

Quo sensu vera sit opinio recentiorum.

3. Assertio. Species infima cur in uno individuo conservari possit, non autem genus in una specie.

Tertia conclusio. *Si genus & species considerentur quoad [illegible] perfectionem naturæ substantiæ (quæ etiam perfectio universalitas quædam [illegible] appellari potest) species quidem infima conservari potest in unico individuo, genus autem in unica specie non potest, nisi perfectionem [illegible], quæ* F *non per accidens, sed per se naturæ conveniunt.* Nam, cum natura cuiusque generis perfectior sit, perfectionesque [illegible] in una specie, quam in alia, ut individuum patet: species vero infima æque perfecta sit, ut [illegible] possit in [illegible] suis individuis [illegible] de perfectione, quæ individua ex natura sua sibi vendicant, & non de individua, quæ ex ra-

tione materiæ dispositionem [illegible] quia species infima, quoad [illegible] perfectionem æque [illegible] conservari possit in uno individuo, genus autem non item in una specie. [illegible] in hoc sensu, quem [illegible] est. [illegible] tos Auctores [illegible] esse [illegible] so ad eorum argumenta [illegible].

NVM INDIVIDVA eiusdem speciei infimæ natura sua sint æque perfecta.

QVÆSTIO XIV.

Opinio Caietani & aliorum.

SECT. I.

INterim tamen huius tertiæ conclusionis gratia, quæ non [illegible] habet difficultatem, disputanda est quæstio illa, Num individua eiusdem speciei infimæ sint ex se ipsis æque perfecta, quandoquidem unum [illegible] perfectione, quæ ex varia materiæ dispositione, aut alia ratione illi accedit.

Caietanus post Capreolum, & ante illos quosdam Thomistas ad quæstionem 85. primæ partis D. Thomæ artic. 7. [illegible] contendit, sub specie humana formas datas [illegible] mas individuas unam alia secundum substantiam perfectiorem esse: idque adeo perspicuum esse, sententiam hanc esse D. Thomæ, ut mirum sit, quid non videant. Quod idem per rationem de omnibus formis informantibus, ac proinde de omnibus individuis compositis sentiendum videbatur iis, qui eam opinionem sequuntur. Nam de formis per se subsistentibus perspicuum est, apud D. Thomam, eiusque omnes sectatores non dari plures sub eadem infima specie, [illegible] D. Tho. 1. p. q. 50. ar. 4. & de Spiritualibus creaturis artic. 8. & Capreolum 2. d. 3. q. 1. Vide etiam [illegible] gent. c. [illegible] Iavellum 8. Metaph. q. 6. [illegible] idem cum Caietano. Ad eandem [illegible] sententiam accedere videtur Alb. Mag. [illegible] in 2. ad calcem d. 32. & D. Bonavent. [illegible]

Caietani & aliorum sententia ad [illegible] amplificationem.

Caietani ex D. Thoma desumpta ratio hæc est unica, quia pro varia materiæ dispositione, varie perfecta forma introducitur, sub accidentario tamen discrimine, sed essentiali, sive intrinseco. Nam, cum forma commensuretur materiæ, & materia varie disposita sit, [illegible] perfecta sit forma ipsa secundum se necesse est.

Ratio ex D. Thoma desumpta.

Hanc rationem Aristotelis auctoritate fulcit Caietanus, quod 2. lib. de Anima cap. 9. [illegible] mollis carnis, bene aptos mente esse animadvertat, [illegible] aliis [illegible]

Aristotelis auctoritate fulcitur.

tati.

[illegible] Pater [illegible] A [illegible] quod aliquid [illegible] aliis [illegible] perfectionem accepit.

Avicenna, Parisienses. Vocatur [illegible] (Ut refert Aegidius in 2. dist. 3. q. 3. [illegible]) [illegible] eodem articulo [illegible] Parisiensium, in quo aequalitas animarum [illegible] damnatur, quod ex eo [illegible] Christi anima esse in scripturis [illegible] productionis nobiliorem. B Et quamquam hic [illegible] responderi posset, sunt tamen alia incommoda, quae maiorem vim [illegible] videntur habere.

Argumenta pro hac parte sententia. Unum est, ex operationibus perfectionibus maiorem formarum perfectionem colligi; at formae eiusdem speciei infimae aliae aliis perfectius operantur, ut est satis clarum.

Alterum, si individua omnia eiusdem speciei infimae sunt aequalis perfectionis secundum C essentias particulares, nec divina quidem virtute fieri posse, ut unum sit alio secundum essentiam perfectius. quod absurdissimum videtur.

Tertium, si omnia sunt aeque perfecta, differentias quoque eorum individuantes aeque perfectas esse: at hoc impossibile videtur. Nam, si aeque perfectae sunt, iam conveniunt unitate inter se: quae enim aequalia sunt, sive aequalitate propria & secundum D quantitatem, sive impropria secundum qualitatem accidentalem aut substantialem, in eo, in quo sunt aequalia, unitate conveniunt. At differentias individuantes eiusdem speciei infimae unitate convenire, ex iis est, quae dici non possunt. Si enim unitate convenirent, idque secundum essentiam (de hac enim sola convenientia quaestio esse potest) id sane, in quo convenirent per alias differentias in illas divideretur: de quibus differentiis rursus eadem esset dubitatio, utrum aequalis perfectionis essentialis, an non: & pari ratione de aliis atque aliis in infinitum: quod cum admittendum non sit, consequens dicendum erit, esse omnes inter se inaequalis perfectionis secundum essentiam.

Quartum, quae sunt primo diversa, nulla ratione aeque perfecta esse posse secundum essentiam: quae enim primo diversa sunt, in nulla eadem realitate, ac proinde in nulla eadem perfectione conveniunt: at neminem dubitare differentias individuantes esse primo diversas, si vel mediocrem earum cognitionem habeat. Quod si non sunt aeque perfectae, fieri non posse, ut aeque perfecta sint individua, quae ex illis constant.

Postremo, cum differentiae individuantes sint simpliciter simplices, hoc est, nulla ratio-

A ne compositae ex communi aliquo & particulari conceptu [illegible], [illegible] aeque perfectas esse [illegible] necesse [illegible] [illegible] perfectio, quemadmodum divina perfectio [illegible] quod rectius est vel cogitare. Si quidem [illegible] ex eo constat, quia si [illegible] conveniant in communi aliqua perfectione, quae in singulis B distributa sit, & in aliquibus differant, & tamen in aliquo communi [illegible] aliquid non esse aeque perfectas in una & eadem ratione communi necesse est.

Vera sententia.

SECTIO II.

Pars affirmans, omnia individua sub eadem specie esse aeque perfectionis. VEra tamen sententia, quam tenentur Henricus Gandavensis, quodl. 5. q. 5. C Durandus, in 2. dist. 32. q. 1. Aegidius [illegible] 32. q. 1. art. 2. & ex Thomistis Paulus Soncinas, 8. *Met.* q. 26. ac Dominicus de Soto, in *Praedicam.* cap. de *Substantia* q. 2. ad quartum. [illegible] de Palude in 2. d. 32. dissentiunt. Ferrara in 2. *Thomam* [illegible] 32. [illegible] D. August. [illegible] & aliarum Patrum ac [illegible] Aristotelis, [illegible] esse vera D. Thomae, sicut individua omnia eiusdem speciei infimae aeque perfecta secundum es- D sentias eorum particulares, & solum esse accidentarie perfectione. Quae sententia multis argumentis ostendi potest.

Argumenta pro hac sententia. Primum, quia oppositae sententiae Auctores fatentur, omnia eiusdem speciei individua esse inaequaliter perfecta: ridiculum autem videtur affirmare, duas albedines eiusdem gradus, duas lineas, aut superficies eiusdem mensurae, duo etiam ova [illegible] speciei aequalia inter se, & similem omnino E qualitatem, esse inaequaliter perfecta.

Deinde, quia cum perfectio [illegible] ex vi agendi, modoque operandi colligatur [illegible] quae vicissim respondeat, ut [illegible] patet; & ea [illegible] ratione constat, quia unumquodque est propter operationem, ut Aristoteles 2. *de Caelo* cap. 3. text. 17. [illegible] individua eiusdem speciei infimae essent inaequaliter perfecta secundum particulares essentias, haberent utique inaequalem vim ad a- F gendum, diversumque modum operandi [illegible] haberent. Nam omnes hirundines eadem naturali facultate nidos fabricandi praeditae sunt, & eodem modo illum construunt atque aeque possunt [illegible] conficere, & eandem naturae suae agendi [illegible] in eo consistendo [illegible]: atque ita res habet in ceteris. Quod si [illegible] individua [illegible] sunt [illegible], quae habent [illegible] eiusdem speciei. *Unde individua eiusdem speciei*

[illegible] perfectionem.

mai, aut aliquo alio modo agunt, sed alia [illegible] perfectum, siue ob naturam eorum particularem, siue ob dispositiones accidentales, distinctasque aut redundantiam materiæ [illegible]; et verum sit, quod Aristoteles 1. lib. de Anima cap. 4. text. 64. ait: Si senex acciperet oculum iuuenis, videret sicut iuuenis; &, quod facile est, si claudus aut lassus corpore, cum recte ambularent, aut recte loquerentur linguam, eodem modo, quo hi operarentur.

Tertio, quia si alia individua essent alijs eiusdem infimæ speciei secundum substantiam perfectiora, non semper Mundus æque perfectus esset secundum substantiam: at hoc negant omnes Philosophi, qui perfectum esse Mundum, & optime constitutum semper asserunt. Quibus fauent in sacris literis sapientissimus Salomon, & vtriusque legis [illegible] interpres. Perpetualiter enim facta & facienda eiusdem conditionis esse pronunciat, cum Eccles. cap. 1. ait: *Quid est quod fuit? ipsum, quod futurum est. Quid est, quod factum est? ipsum, quod faciendum est. Nihil sub Sole nouum, nec valet quisquam dicere, ecce hoc recens est.* Alter vero [illegible] de rebus, quæ ad [illegible] figuram, hoc est, accidentia, sed quæ ad substantiam intelligendum esse declarat, cum 1. Corinth. 7 scribit, *Præterit enim figura huius mundi*, neque enim dixit præterire substantiam, ne quid vnquam substantialis perfectionis mundo deesse crederemus.

Quarto, quia si omnia eiusdem infimæ speciei individua essent inæqualis perfectionis secundum substantiam, non posset Deus duas res æque perfectas facere, etiam secundum accidentia, quod absurdissimum esse manifestum est. Consequentia ex eo patet, quia etiamsi quis contendat, duo esse æque perfecta secundum albedinem aut scientiam, aut diuina virtute fieri posse, aut duos homines secundum scientiam aut charitatem, mox eum repugnabit aliis, te concludet, id fieri non posse, quia hæc albedo inæqualis est in perfectione cuiusuis alij [illegible] subiecti, siue [illegible]: eodemque modo hæc scientia, & hæc charitas [illegible] eiusdem speciei qualitati.

Effugium superiorum argumentorum.

Quod si quis respondeat, non omnia individua eiusdem infimæ speciei esse distincta in perfectione, sed aliqua posse esse similia, aliqua vero non posse, petimus quidem [illegible] responsionis rationem reddere non poterit, cum par sit ratio in omnibus: & insuper [illegible] *communis sententia est omnia individua [illegible] similiter substantia, idem sit posse esse, ac esse*, et Aristoteles tradit tertio Physicorum libro, cap. 4. text. 32. Quo fit, vt dicendum sit omnia esse inæqualiter perfecta secundum se, aut [illegible] repugnabit [illegible] Aristoteles [illegible] quam [illegible] & indiuidua [illegible] secundum eam, [illegible] nulla esse æqualiter perfecta, [illegible] diximus.

Quinto, quia si omnes homines inæqualiter perfecti sunt, cum perfectiora ab imperfectioribus non generentur, [illegible] a causis principalibus, semper agentia particularia generarent imperfectiora: at hoc est contra illud commune Physicorum pronunciatum, Agens [illegible] semper sibi simile [illegible] producere, modo nihil sit, quod impediat, vt vel defectus, redundantiaue materiæ, aut [illegible] agentis repugnantia.

Vt quod [illegible] sibi simile [illegible] de hominibus [illegible] æque perfecta.

Sunt nonnulli recentiores, qui in hominibus ex eo conclusionem confirmant: quia si essent inæqualiter perfecti, non esset in eis æqualis arbitrij libertas, quod impietatem redolet. Sed non recte id colligerent, nam pro libertate arbitrij pro ea qua rationales creaturæ sunt liberæ a coactione. Hoc enim pacto non solum impium esset dogma, nos facere inæquales, sed etiam contra ipsam libertatem naturæ. Quod si arbitrij libertas intelligatur pro ea, qua creaturæ rationales & intelligentiæ capaces, sunt liberæ a difficultate amplectendi vtramuis contradictionis partem propter intelligentiæ perfectionem, [illegible] a necessitate, recte quidem colligerent ex inæquali perfectione essentiali individuorum inæqualitatem eorum arbitrij libertatis. Verum non magis esset impium ponere hoc pacto in hominibus inæqualem arbitrij libertatem, quam est in substantiis separatis diuersarum specierum, in quibus Theologi concedunt inæqualem liberi arbitrij perfectionem cum inæquali perfectione intelligentiæ, quæ radix est libertatis. Ea tamen ratione id absurdum est, quia arguit in hominibus inæqualitatem conditionis humanæ secundum ipsam eiusque naturam, quam omnes Patres & in animis & in corporibus negant, sumptis anima & corpore, quatenus omne accidentarium hominum interesse discrimen accesserunt. *Lege D. Thom. 1. p. quæst. 50. art. 4. ad tertium & in 2. Sent. d. 32. q. 2. art. 3.*

Substantiæ separatæ non æqualis perfectionis & libertatis sunt.

Atque Augustinus, quem oppositæ sententiæ Auctores pro se afferunt, etsi sensisse id ex aliis locis, nimirum ex commentariis super Genesim ad literam lib. 10. c. 17. perspicuum est. Expedientes enim illud Sapientiæ: *Sortitus sum animam bonam*, sic ait. *Vnde bona aut magis bona aut minus bona anima, nisi vel moribus secundum liberam voluntatis arbitrium, vel differentia temperaturæ corporum?* Quo loco plane vides, nullam hominum posuisse aliam inæqualitatem animarum, siue moralium, siue [illegible] quam aut aliam agnosci ab Augustino [illegible]

Hanc partem D. Augustinus plane sensisse.

[illegible]

Tertullianus in libro de Anima, c. de naturalibus, Irenaeus lib. 2. adversus Haereses, c. 51. [illegible] Ambrosius in libro de Abraham patriarcha, Chrysostomus [illegible] Theodoretus [illegible] Ephesinae [illegible] cap. de homine. Hieronymus in c. [illegible] & in Psalm. [illegible] Bernardus in Cantica, homil. [illegible] & Gregorius lib. [illegible] Moralium in Iob, cap. [illegible]

Ipsum quoque Aristotelem idem sensisse nemo non videbit, si vel parum perpendat, quod [illegible] quid, ubi D. Tho. in eum locum lec. [illegible] Alberti Mag. [illegible] hoc esse discrimen inter individua eiusdem speciei infimae, & species eiusdem generis, quod in speciebus detur ordo prioris & posterioris natura [illegible] dignitatis & perfectionis secundum substantiam [illegible] accidentarii discriminis. Neque enim [illegible] Philosophi [illegible] *Praeterea [illegible] prius, quod [illegible]* verba [illegible] intelligentur, hoc discrimen [illegible] & indubitatum poni ab Aristotele, quod in speciebus eiusdem generis [illegible] perfectior illa, in individuis eiusdem speciei infimae [illegible] D. Thomam, illam propositionem [illegible] per [illegible] prioris & posterioris [illegible] per accidens. Lege D. Thomam [illegible]

[illegible]

[illegible] *non [illegible] individua [illegible] secundum accidens [illegible] in natura, & differunt secundum principia individuantia, & diversa accidentia [illegible] per accidens se habent [illegible] species [illegible] differunt, ut [illegible]*

[illegible]

alter ab altero [illegible] D. [illegible] Genes. c. 44. Quae [illegible] quod [illegible] perfectio [illegible] Categoriarum, c. de substantia [illegible] D. Thomam [illegible] speciei [illegible] perfectionis [illegible] Hanc ob [illegible] Aristoteles [illegible] in libro, cum [illegible] acceperunt, & ab omnibus [illegible] probatum [illegible] *Species generis [illegible] se sicut numeri, quod alia aliis perfectione superent.* Neque [illegible] dicitur [illegible] posse [illegible]

Sed & [illegible] Philosophi ac Theologi [illegible] plures species [illegible] perfectior, illud [illegible] intelligi potest [illegible] Doctores [illegible] species [illegible] & eiusdem [illegible] esse non [illegible]

Quin etiam [illegible] perfectio in [illegible] Philosophus [illegible] D. Thomas [illegible] Porphyrius in Isagoge, c. de Specie [illegible] in Isagoge, cap. 2. & 3. [illegible] apud Aristotelem, quod [illegible] Porphyrium in Isagoge, capit. de [illegible] species [illegible] perfectionem [illegible] Philosophus [illegible] Porphyrium c. de Specie [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Quod idem in aliis [illegible] potest.

Definitio Definitionis quoque ratio idem esset [illegible]. Si enim individua eiusdem speciei perfectione inaequalia essent; inaequalia, [illegible] utique essent [illegible] praedicata definitionis, [illegible] quod quid est [illegible] prohibent, [illegible] individua, [illegible] quae habent [illegible] idem quod quid.

Celebris quaestio soluitur. [illegible] quaestio, [illegible] an differat id quod est, & ipsum eius, quod quid est. Nam, cum nomine eius, quod est, intelligenda sit individua substantia, ut quae sola per se in rerum natura cohaeret; nomine autem ipsius, quod quid est, omnes Philosophi intelligunt naturam specificam, quam solam definiri [illegible], [illegible] Aristoteles, lib. 7. Meta. text. 20. [illegible] individuum contra [illegible], quae [illegible] D. Thomas 1. p. q. 3. art. 3. [illegible] non idem esse id, quod est & ipsum eius quod quid est, quia ipsum quod quid est multorum individuorum unius & eiusdem speciei est [illegible], quia caret materia signata, ipsa autem, quae sunt propria individuorum materiae signatae, quae constant, sunt multa. Sed [illegible] quaestionis [illegible] alias, [illegible] sententia, [illegible] solam speciem, [illegible] individua considerata, habere [illegible] quod quid est, [illegible] definitione explicatam, [illegible] quae [illegible] perfectione materiae, [illegible] ratione [illegible] non differt.

Demonstratio-[illegible] Denique ipsa demonstrationis ratio idem [illegible] perfectione differ[illegible], [illegible] efficeret, et demonstrationes de individuis [illegible] speciebus [illegible] nisi per aliud, secundarioque ratione, [illegible]

[illegible]

Atque [illegible] Non enim [illegible] & [illegible] qualitate [illegible] individua [illegible] perfectionem [illegible] in ipsis individuis [illegible] Porro [illegible] vero [illegible] formarum [illegible] materia [illegible] opinioni [illegible] perfectionem [illegible] individua [illegible] & [illegible] distinctam [illegible] est, [illegible]

Solutio argumentorum adversae partis.

SECT. III.

Solutio [illegible] partis QVod ad rationem, quam [illegible] Thomas [illegible] Caietanus, [illegible] esse quidem formam [illegible] [illegible] dispositionem materiae [illegible] perfectam formam [illegible] Inde [illegible] differentiam, [illegible] materiam [illegible] ad eandem speciei formam [illegible] esse, [illegible] forma, quae introducitur, perfectiores [illegible] aut in alios perfectiones [illegible] Quae [illegible] corpus humanum perfectius dispositum [illegible] solum perfectiorum potentiarum [illegible] causa est, sed etiam perfectiorum [illegible] intellectivae operationum [illegible] Quae [illegible] intelligendum est D. Thomas 1. p. q. [illegible] art. [illegible] & [illegible] q. [illegible] art. [illegible] ad [illegible] [illegible] perfectioni dispositioni [illegible] corporis [illegible] humanae formae [illegible] [illegible], non solum quod [illegible], sed etiam quod intellectivae.

[illegible] animae.

[illegible] argument. [illegible] [illegible] posset argumentum [illegible] Caietanus, [illegible] materiis aeque dispositis ad eandem speciei formam, aeque perfectas esse [illegible], cum tamen [illegible] inaequaliter [illegible] materia aeque perfecta dispositio. [illegible] solum [illegible] argumentum [illegible], [illegible]

[illegible]

[illegible]

Soluitur argumentum, quo [illegible] — [illegible] hoc pacto dissoluendum. [illegible] substantiales [illegible] speciei æque perfecte [illegible] perfectionis [illegible] Aristoteles in [illegible] Quod si de formis accidentalibus sit sermo: [illegible]

[illegible] perfectionem esse suo modo accidentariam, cum eadem forma numero sæpe [illegible] [illegible] perfectionis [illegible] differentiæ.

Solutio 2. Secundum [illegible] accidentaria differentia [illegible] impossibile [illegible] sub eadem specie [illegible] inæqualitatem perfectionis [illegible] Ita [illegible] & duæ species eiusdem generis sunt æque perfectæ, neque ut duo individua eiusdem speciei [illegible] inæqualem perfectionem habent, [illegible] nihil accidentarium discriminis considerantes.

Differentiæ individuantes [illegible] — Tertium quoque nihil efficit: quia etsi differentiæ individuantes, quibus eadem species infima dividitur, æque perfectæ sunt, [illegible] Imo vero [illegible] natura aliqua [illegible] æque perfectæ [illegible] natura [illegible] communis & vniuersalis [illegible] perfectionem [illegible] particularis [illegible] prima substantia [illegible]

[illegible] perfectio [illegible] perfectionem [illegible]

[illegible] inæqualitates [illegible] in quantitatibus inæqualibus [illegible] & in differentiis specificis, etiam eiusdem generis [illegible] perfectione [illegible] species [illegible] natura generica, sed potissimum ex adiecta differentia specifica.

Obiectio. Quod si quis obiiciat, differentias quoque individuantes [illegible] infimæ speciei inæquales videri perfectione esse, quia [illegible] propriis [illegible] actione & passione [illegible]

[illegible] actionis [illegible] perfectionem. [illegible]

[illegible] perfectio diuersorum [illegible]

In diuersis speciebus [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]: æqualiter perfectæ, quamuis [illegible] [illegible] [illegible] est generatio [illegible], & est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quæ generantur, sunt æque perfecta.

Solutio. Deinde, quia proprietates eorum actiuæ ac passiuæ, quæ [illegible] ex ipsis sunt, idem omnino perfectæ [illegible] ex parte subiectorum [illegible], ut non omnes eandem vim habeant. Quod enim Socrates nullum eundem filium generare potest, quem potest Plato, non ex defectu [illegible] generationis Socratis prouenit, quæ æqualiter communicatur cum natura humana Socrati & Platoni, sed ex diuersitate suppositi generantis, quod est principale agens in generatione. Eodemque modo, quod ex semine Socratis non possit eadem proles effici, quæ ex semine Platonis, nõ ex defectu potentiæ passiuæ seminis à Socrate decisi accidit, sed ex diuersitate subiecti, à quo [illegible], quod est principale patiens. Vnde & diuina virtute quicquid ab uno [illegible] fieri potest, potest etiam ab alio aut ex alio fieri, et eodem quoque loco, ut [illegible] [illegible].

Qua pacto differentiæ individuales, cum sint primo diuersæ, sint æque perfectæ. Ex his facile intelligitur, quid ad quæstionem [illegible] [illegible] [illegible]. Nam, ad quæstionem [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] & [illegible] [illegible], differentias individuantes eiusdem [illegible] esse primo diuersas, ac proinde in nulla eadem perfectione conuenire, sed quæ [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]: non esse eas æqualiter perfectas, quippe cum eas positiuè [illegible] [illegible] [illegible], sint tamen negatiuè.

Ad quintum vero & extremum fatemur, differentias individuantes esse simpliciter [illegible] ac proinde se totis æque perfectas, sed tamen negatiuè [illegible] esse, ut sint una & eadem numero perfectio. ita enim sunt se totis æque perfectæ, ut sint etiam se totis diuersæ, ac proinde primo diuersæ. Id quod propterea accidere potest, quia sunt æque perfectæ negatiuè, non positiuè, quo pacto si æque perfectæ essent, tum demum recte colligeret argumentum esse unam & eandem numero perfectionem, et [illegible] [illegible] [illegible] personalitatibus.

Perfectio duplex, positiua & negatiua.

Quo pacto respondendum sit ad argumentum D. Thomæ & aliorum, quæ in superiori quæstione adducta sunt.

SECTIO V.

Argumenta data de. Ex his manifestum patet responsio superioris quæstionis [illegible], & species

A [illegible] [illegible] quod totam perfectionem, quam per [illegible] [illegible] habet, [illegible] [illegible] species [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] individuo, quæ, ut omnia [illegible] [illegible] perfecta, & in singulis speciebus, & quod ea, ipsa per se communicant [illegible] æqualiter [illegible] [illegible] specibus perfectionem: genus autem non posse consistere in unica specie, quia secundum se essentiam generis speciebus [illegible] per singulas inæqualiter perficitur: sic [illegible] inæqualem perfectionem sui generis naturæ afficiunt.

Soluuntur argumenta [illegible] quæ [illegible] [illegible] fecta. Argumentum vero primum D. Thomæ in hoc eodem sensu accipi potest. Nam, quod [illegible], [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] species esse potentiam quandam naturalem, nostra intelligendum est, quasi [illegible] [illegible] qualitatem [illegible] ad [illegible] [illegible] qualitatem perinentem, quæ ex natura [illegible] [illegible] generis per se oriatur, aut propriettatem aliam, quæ cum natura generica in speciebus multiplicetur: cum [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] ex [illegible] [illegible] principijs superius [illegible], sed ita, ut [illegible] cum perfectionem, quam [illegible] [illegible] hoc eodem cap. qu. 4 [illegible] & 4. diximus esse in natura generica, quatenus natura eadem per eodem numerum [illegible] species, ea ratione possit dici naturalem potentiam, quæ [illegible] frustra esset, nisi aliquando perduceretur ad actum in omnibus speciebus, quod à [illegible] [illegible] in potestate speciei ad omnia individua, idque ea ratione, quia natura generis necessitate perfectionem [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] operandi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], nisi in omnibus suis speciebus. Quod secus accidit in specie infima respectu suorum individuorum. æque enim perfecti est, & reperiri potest in uno tantum, sine primo [illegible] [illegible], ut Sol, siue in alio individuo existente, quod de Phœnice [illegible] Poetæ quamquam hoc non reciperat [illegible] [illegible] lib. [illegible] [illegible] & D. [illegible] in [illegible] [illegible] de fide resurrectionis, Orato. 2. & alij grauissimi doctores.

Obiectio. Sunt tamen qui contra hæc obijciunt. Vnum est, si genus indiget omnium suarum specierum existentia, ut quod totam perfectionem suæ naturæ debitam exhibeat: igitur vel nullum genus vnquam extitisse perfecte, vel Deum Opt. Max. nullas species posse producere, quæ non aliquando [illegible] [illegible], et existant, quamuis illud cum perfectione [illegible], hoc cum infinitate diuinæ potentiæ pugnat.

Alterum est, esse plurimas species, quæ non perfecte existere, nec perfecte operari possunt in unico individuo, eas nec in totum omnia, quæ nisi per commixtionem maris & fœminæ

B

C

D

E

F

[illegible] Grammatica enim [illegible] & [illegible] & [illegible] [illegible] natura, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illustra [illegible]; [illegible] [illegible] [illegible] virtute, *[illegible] esse [illegible] esse* [illegible], quod [illegible] non naturaliter in totam humanam [illegible] permanere, nec [illegible] [illegible] [illegible] infinita animantia propagari non posset.

Diluitur prima obiectio. Perfectio generationis humanae [illegible] constat. Deus infinitas species potest producere.

Sed prior obiectio facile diluitur, si dicat, non esse nobis quaestionem hoc loco de consummatione generis, quod totum eius perfectionem simpliciter, sed quod tamen, quae ad perfectionem huius universi, quatenus a Deo constitutum est, requiritur. Vnde, etsi Deus infinitas species producere possit, quae nunquam futurae sunt, non inde tamen efficitur, vt earum genera non perfecte constituantur in iis speciebus, quae ex constitutione [illegible] pendent, quatenus huius vniuersi perfectio requirit.

De mare & femina distinctione [illegible] dicitur.

Posterior vero haec consideratione [illegible] sumit in mare & femina, [illegible] substantia particularia [illegible] esse [illegible] distinctionem potentiae generatiuae, sed [illegible] esse vtrique facultatem naturalem ad generandum per commixtionem sexus. Cuius [illegible] argumento est, posse marem in feminam diuina virtute, & vicissim feminam in marem non tantum diuina virtute, sed [illegible] naturaliter transformari, [illegible] particulari substantia [illegible], [illegible]. Quod in feminam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] historiae, [illegible] in [illegible] [illegible] memoriae prodidit. Sed & [illegible] historiae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Neapoli [illegible] [illegible] [illegible] Carolum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Carolum [illegible]. Sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] lib. [illegible] cap. [illegible] [illegible] [illegible] lib. 1. c. 6. Lege [illegible] Sabellicum [illegible] lib. 4. c. 8.

Naturam humanam in solo Adam perfecte conseruari.

Quidam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Adamo, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] quam perfectionem specificam Deus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et dignitatem, quae [illegible] [illegible] plurimum [illegible] [illegible].

Ita porro quae [illegible] intelligenda sit [illegible] D. Thomae, quando id in quo tota [illegible] [illegible] positum est. Nam dicere, quod [illegible] [illegible] per [illegible] quandam, quasi non [illegible] [illegible] [illegible] per materiam [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] est, [illegible] [illegible] D. Thomas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], vt [illegible] [illegible] [illegible] huius libri quaestione 2. 3. 4. 5. & 6. disputauimus.

Omnes per contrarias differentias quae [illegible] dicuntur [illegible].

Posterior D. Thomae [illegible] hoc modo [illegible] intelligi [illegible], [illegible] [illegible] dividi per differentias contrarias, hoc est, quarum alia se habeat, vt habitus, alia vt privatio; quod tradit Aristoteles lib. 10. Metaph. text. 13. [illegible] & c. 10. [illegible] & [illegible] hoc est, quarum alia [illegible] perfectior, vt ipse D. Thomas exponit. Atque inde rerum [illegible] [illegible] contrariarum [illegible] [illegible], [illegible] quoque aliquando esse, vt [illegible] [illegible] [illegible] potestate [illegible] ad omnem [illegible] perfectionem, quam huius vniuersi perfectio postulat.

Diluitur argumentum [illegible] [illegible].

Denique argumentum eorum, qui ab Aristotele [illegible], nec [illegible], sed [illegible] [illegible] Aristotelico [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a specialibus [illegible] [illegible], idque [illegible] Aristoteles significasse. At Aristoteles non simpliciter pronuntiauit, sed [illegible] [illegible]. Ait enim: *aut genus non esse quicquam praeter ea, quae sunt [illegible] [illegible],* hoc est differentiam aliquid [illegible], per quam diuiditur *aut si est, ut se habere ad illas, vt materia se habet ad formam.* Argumentum autem illud [illegible] [illegible] patitur, quae [illegible] Aristoteles omne genus esse [illegible] analogum, cum tamen de diuersis [illegible] [illegible]. Cap. [illegible] 7. Physicorum, cap. 4. text. [illegible] & libro Metaphys. cap. 4. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] non est necesse.

Atque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] absoluimus.

* *

*

DENTVR-

DENIQVE NE DIFFERENTIÆ SIMPLICES, quæ cum infimis speciebus reciprocantur.

QVÆSTIO XVII.

Partis negatiuæ auctores & fundamenta.

SECTIO I.

Occasio quæstionis. HVius quæstionis, quæ apud Albertum Mag. Logicam [illegible] & alios quosdam, [illegible] [illegible] cap. de differentia, apud Porphyr. Arist. Alpharab. Caiet. [illegible] disputatur, occasio fuit secunda illa definitio differentiæ, quam in Isagoge tradit Porphyrius, *differentia est id, quod prædicatur de differentibus specie in quæstione quale est*, adde [illegible] quod subordinandam [illegible] Nam, cum plerique [illegible] [illegible] comprehendi in ea omnes differentias [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] definitio tradita à Porphyrio [illegible] differentia, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] differentiarum [illegible] [illegible] [illegible] simplices [illegible] [illegible] ut corporeum, animatum, sensibile, rationale, mortale, immortale: alias compositas, [illegible] plurium differentiarum complicatione: ut totum hoc rationale mortale, & hoc totum rationale immortale. Qua distinctione posita [illegible] omnes quidem differentias simplices in definitione illa comprehendi, quod nulla tamen cum specie illa infima reciprocetur: compositas autem, quæ cum speciebus infimis reciprocantur, quemadmodum veræ differentiæ dici non possunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] definitione non explicari. Atque hoc etiam est [illegible] pro negatiua huius quæstionis parte argumentum.

Alterum desumitur ex ipsis apud Porphyrium differentiarum exemplis, eodem cap. Nulla enim simplex differentia ab eo affertur ut constitutiua hominis, quæ non sit differentia de pluribus [illegible] [illegible] [illegible] differentia [illegible] [illegible] [illegible].

Tertium ex Aristotele [illegible] lib. de Partib. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] speciem definiendam [illegible] [illegible] differentias, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Quartum ex 1. Topic. cap. 5. [illegible] Arist. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] A [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Accedit [illegible] [illegible] lib. de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *differentias* [illegible] [illegible] [illegible] de differentijs simplicibus [illegible] esse omnino debitam [illegible] B [illegible] positas, quæ reciprocantur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] esse, quot sunt ipsæ infimæ species.

Approbatio affirmatiuæ partis.

SECTIO II.

DAndas esse tamen differentias simplices, quæ cum speciebus infimis reciprocentur, [illegible] argumentis adducimur. Primum, C [illegible] *Partis affirmatiuæ argumenta.* quia cum species subalternas additione simplicium differentiarum ad superiorem genera constituimus, ut substantia corporea efficitur ex [illegible] ad substantiam genus summum, & animal additione [illegible] ad corpus animatum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] infimas species. Nam si propterea species infimæ constitui debent compositis differentijs, quia D ipsæ compositiores sunt, quam subalternæ *Differentiæ simplices [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] species subalternas, quæ compositiores [illegible] sua serie coordinationis prædicamentalis, quam infra in sua serie compositior est species plurimam [illegible], quam [illegible] [illegible] [illegible] quæ alia species infima verbi [illegible] [illegible], ut [illegible] speciei [illegible] subalternarum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] E [illegible]. Quia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] constare [illegible] differentia proxime constituente [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de Metaphysica compositione, de qua [illegible] [illegible] [illegible] generum & differentiarum simplicium, quibus genera ad proximas species contrahuntur.

Deinde, quia omnis species habet gradum aliquem essentialem sibi proprium & peculiarem, quo à ceteris eiusdem generis [illegible] *Differentiæ species habent gradum aliquem sibi peculiarem.* F [illegible] [illegible] [illegible] distinguitur, propter quem gradum habet peculiarem locum in Prædicamento, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prædicamentali [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] propria & peculiari [illegible] differentia [illegible] [illegible] [illegible] propria & peculiaris differentia, quæ simplex & indiuisibilis formaliter esse debet. [illegible]

quilibet autem est constitutiua necessario [illegible] quia formaliter simplex est, & in [illegible] subalterna quaelibet species necessario simplici [illegible] [illegible], vt tradit Aristoteles [illegible] operis libro cap. [illegible] & omnes concedunt: etiam adversariae partis Assertores, cum possit igitur eadem differentia esse proxime constitutiua [illegible] [illegible] specierum. Quo fit ut danda sit aliqua differentia simplex, quae infimam quamque speciem proxime constituat, quae [illegible] cum ea necessario reciprocetur.

Omnē speciē [illegible] habere proprietatē quae a caeteris distinguatur.

Tertio, quia quaelibet species infima habet peculiarem aliquam proprietatem, per quam a caeteris a posteriori, nostraque cognitione distinguitur, ergo & peculiarem differentiam essentialem natura priorem, quam illa consequatur.

Quarto, quia si qua esset species, quae careret differentia essentiali sibi ipsi peculiari, ea maxime esset homo, quod vitra naturam animalis duas habere videatur essentiales differentias: quarum vna est *rationale*, quod ei commune est cum Angelo, atque animalibus, quae Platonis sententia rationalia sunt & immortalia: altera *mortale*, quod commune habet cum brutis animalibus. At *rationale*, non conuenit Angelis, cum rationalis vocabulum significet gradum intellectiuum cum naturali discursu ex [illegible] coniunctum, [illegible] [illegible] de animalibus, quae rationalia sunt, & corruptibilia, [illegible] non sit: siquidem omne animal, imo, & omne corpus animatum mortale est. habet igitur homo peculiarem sibi differentiam essentialem, nempe rationale: mortale autem non contrahit animal ad aliquam certam aliquam speciem, sed est generalis differentia corruptibilitatis, non quatenus ea conuenit simpliciter & corpori corruptibile conditae, sed quatenus intelligitur in iis, quae vitae & mortis sunt capacia. Vide D. Dionys. Areopag. c. 4. caelest. Hierarc. & Alexand. Alen. 2. p. q. [illegible] art. [illegible] membr. [illegible] & D. Tho. 1 p. q. [illegible] ar. [illegible] & in Disputat. q. [illegible]

Rationale propria est humani differentia.

Quinto, quia ita se habet differentia ad suum genus, vt se habet forma ad suam materiam: quaelibet autem forma specifica proxime constituit aliquam speciem infimam, cum qua reciprocatur, vt inductione patet. Igitur & quaelibet differentia specifica [illegible] constituit proxime aliquam speciem, cum qua reciprocetur. Quo fit, vt quae proxime infimam constituat, de ea sola praedicari possit.

Postremo, quia, vt in naturalibus eadem specie materia habet potentiam ad diuersas specie formas, eadem vero forma non est in potentia diuersarum specie materiarum, [illegible] consentaneum rationi est, vt cum genus idem habet potentiam ad diuersas specie differentias, eadem tamen nullius differentiae non sit in potentia diuersorum specie generum, hoc est, habentium diuersas naturas & essentias, tamquam si sint omnia, quorum alterum non est sub altero collocatum.

Cōfirmatio ex Porphy.

Hoc idem declarat Porphyrius in communi [illegible] quinque praedicabilium quaestionibus lib. [illegible] cum ait *saepe differentiam in pluribus specie considerari*, & cum paulo post subdit, *praeterea differentiam de pluribus speciebus dici*: quia enim saepe aliquid varietur dixit, aliquando etiam aliter accidere admittit. Quam tandem sententiam Aristoteles secutus 7. libro huius operis, cap. [illegible] eodem loco palam [illegible] quae [illegible] in praedicamentis, cum ait: *[illegible] generum, quorum alterum non est sub altero collocatum, diuersae specie sunt, & diuersae differentiae.* Nam, quod a [illegible] Topic. videtur admittere genus, quae sub [illegible] eadem in genere, possit diuidi eisdem differentiis, vt animal gressibile & volatile differentia bipedis, [illegible] [illegible] [illegible] ad copiam argumentationum [illegible] [illegible] [illegible] dam esse in praedicamentis, lib. [illegible] quo [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

Ex Arist.

Explicatur Arist. locus.

Accedit omnium Scholasticorum sententia, quorum nemo aliud, [illegible] grauissimi, nimis etiam abhorrent in hac re: adeo vt velint differentiam & speciem constituam, non formaliter & ex natura rei, sed sola consideratione distingui.

Diluitur argumentatio[n]um partis oppositae.

SECTIO III.

Ad primum igitur negantis partis argumentum respondet Caietanus in Isagog. c. de Differentia, ex Alberti sententia, in proposita differentiae definitione explicari non solum differentias generales, sed etiam speciales. Vult enim id, quod formaliter definitur, esse differentiam, quatenus differentia est, hoc est, qua ratione diuidit genus, & constituit speciem: haec enim sunt propria & praecipua differentiae officia, quatenus differentia est. Tum ait, verba illa, *quod praedicatur de differentibus specie*, sic esse exponenda, *vni quatenus differentia est, non repugnat praedicari de pluribus specie differentibus*. Vnde etiam differentiam, quae cum speciebus infimis reciprocantur, quatenus sunt differentiae, non repugnat praedicari de pluribus specie differentibus, [illegible] nulla esset differentia, quae hoc modo praedicari posset, [illegible] [illegible], vt hoc quoque differentiae ea comprehendantur.

Solutio Caie.

Non est tamen sententia haec probanda. Primum quia differentia non definitur in ea [illegible]

Quae ratione definienda.

differentia ea illa definitur. definitionem, quatenus dicitur generi aut conferre [illegible] quæ [illegible] est quod [illegible] [illegible] sufficit [illegible] secundum [illegible] per [illegible] quod [illegible] [illegible] de [illegible] ut talis [illegible] & [illegible] definitionem [illegible], nulla est alia, quæ id possit [illegible] exequatur.

Deinde, quia [illegible] hoc illa consideratione specierum differentia, non est credendum, eam definiri per ea, quæ ipsi non repugnant, sed per ea, quæ ipsa [illegible] per se vendicat. *Definitio. nisi per non repugnantia nihil valeret.* Nam, si modo definiri [illegible] per ea, quæ illi non repugnant, [illegible] omnia definitionque [illegible]. Illo enim pacto dicet [illegible] definitionem generis [illegible] hominis illi definitionem animalis, quatenus est animal, quoniam animali quatenus est animal, non repugnat [illegible] de pluribus differentibus specie in quæstione Quid est, quæ est definitio generis: neque [illegible] illa corpus animatum, sensitiuum, rationis particeps, quæ est definitio hominis. Vnde etiam definitio generis nihil usque [illegible] suis speciebus dici debet [illegible] definitionem generis [illegible] hominis, & definitio hominis in brutis: quo quid potest esse absurdius?

Adde, si propositæ sententia hac ratione absurda non esset, ex hoc uno argumento [illegible] sententia [illegible] multo [illegible] habuisse definitio detracta illa particula *differentibus specie*, si Porphyrius specierum etiam differentias complecti voluisset. Quæ etiam verba minus commoda ex sententia auctoris, et præcipue Aristotelis 6. Topic. c. 4 [illegible] abroganda esset. *Acuta Aristot. sententia.*

Vera argumentationis solutio. Itaque vera solutio argumenti est, non definiri in ea definitione, nisi generales differentias, ut ipsa etiam verba significant. Quod autem speciales prætermisse sint, [illegible] quod speciales differentiæ sint cognitu difficiliores [illegible] id [illegible] videtur, si quidem et genera ipsa difficiliora sunt cognitu, quam species (quod Aristoteles tradit primo libro huius operis, cap. 1. & secundo de Posterioribus resolut. cap. 14.) & ipsa generalia, quam specialia definiri cognoscimus. Potius igitur dicendum, aliis de causis factum fuisse. *Cur speciales differentiæ prætermissæ sint cum [illegible].* Vna, quia specificarum differentiarum minor est [illegible] in definiendo, & [illegible] in [illegible] do: multo enim sæpius de subalternis speciebus, quam de infimis disserunt Philosophi, quo [illegible] ipsis sensibus [illegible] sunt notæ. *Duæ causæ dantur.* Altera, quia tales definitiones differentiarum attulit Porphyrius, quales apud veteres Philosophos reperiuntur quam [illegible]

A le est [illegible], quæ differentia de pluribus specie differentibus [illegible] [illegible] ab [illegible] [illegible]. Non fuit tamen [illegible] Porphyrii [illegible] de [illegible] generales [illegible] & in [illegible] [illegible] peculiarem exceptionem [illegible], ut dictum est.

B Ad secundam dicendum errore Porphyrii *Error Porphyrii.* & rationale inter generales differentias numerasse, eo quod dictam esse differentiam, quæ hominem sub animali rationali ab immortali distinguat; [illegible] tamen illum sub ea complicatione rationalis & mortalis significare differentiam quandam simplicem hominis propriam, quæ genus illud subalternum rationalis ad hominem contraheret.

Homonia differentiæ simplicis quæ [illegible] a Porphyrio. Ad tertiam & quartam dicendum, Aristotelem illo loco, differentiarum nomine intellexisse accidentia, quibus vel [illegible] loco utimur differentiarum. Eiusmodi autem accidentia latius patent, quam species, quarum differentias [illegible], & [illegible] complicationes [illegible] specierum propriæ [illegible].

Ad quartam aut eodem modo respondendum est, aut certe dicendum, de solis quidem veris differentiis generalibus ibi loquutum Aristotelem: sed tamen id fecisse, quia specialem [illegible] D [illegible].

SINTNE DIFFERENTIÆ ratione aliqua genera aut species.

QVÆSTIO XVIII.

Argumenta quibus videantur genera aut species.

SECTIO I.

Illud etiam de differentiis expendendum est, sintne ipsæ vera genera aut species, non quidem respectu specierum, quas constituunt, aut generum quæ dividunt (satis enim patet non esse hoc modo genera aut species, sed differentias tantum, speciarum quidem constituentes, generum autem divisiuas) verum genera respectu differentiarum minus late patentium, & species comparatione magis late patentium. *Explicatio quæstionis propositæ.* Quæritur enim, aliquis ut [illegible] sit genus rationalis, & irrationalis, & utrumque horum species sensibilis: eodem quidem modo se habeant cæteræ [illegible] differentiæ inter se collatæ. Quod si [illegible] latius patentes sint genera minus late patentium, & hæ illarum species, hoc argumentis persuadendum videtur.

[illegible]

Primum, quia [illegible] [illegible] [illegible] & praedicari de illis in quaestione Quid est, [illegible] de differentiis [illegible] non praedicentur in quaestione Quale est, nec tanquam de differentiis [illegible].

Deinde, quia cum propria & accidentia non solum habeant [illegible] & accidentium comparatione [illegible], quibus accidunt, sed etiam [illegible] respectu [illegible] vera genera & species, nempe, quae latius patent genera minus late patentium [illegible] praedicamento, non est cur negandum sit differentiis essentialibus [illegible] praedicamenti, ut quae latius patent, sint genera minus late patentium, & hae vicissim illarum species.

B

Tertio, quia, ut se habent animalitas ad humanitatem, ita sensibilitas, ut [illegible] ad rationalitatem. at animalitas est genus humanitatis, ut supra [illegible] concessum est. ergo & sensibilitas rationalitatis. Quare & sensibilitas est genus rationalis, eodemque modo ceterae differentiae latius patentes earum, quae minus late patent.

C

Postremo, quia cum ratione aliqua ostendi possit, differentias latius patentes non esse genera minus late patentium, & has vicissim non esse illarum species; hoc [illegible] videtur negari non posse, latius patentes esse genera earum complexionum, quae sunt ea [illegible] [illegible] esse genus [illegible] rationale & [illegible] irrationale, & [illegible] illius species. [illegible] animal contrahitur per rationale & irrationale ad constituendum animal rationale & animal irrationale, quae [illegible] species [illegible] contrahi [illegible] ad [illegible] rationale, & [illegible] irrationale, quae eodem modo [illegible] habent ad sensibilitatem, ut animal rationale, & animal irrationale ad [illegible] animal [illegible] [illegible] differentiae [illegible] aliqua genera aut species.

D

Non esse ea vera genera aut species.

Sectio II.

Prior pars probatur.

PArs tamen [illegible] quaestionis [illegible] [illegible]. Nam, quod latius patentes [illegible] genera minus late patentium [illegible] [illegible] [illegible].

E

Primum, quia non pertinent ad earum essentiam [illegible] perfectio, quae [illegible] in specie constituta pertinent late patentium, ut [illegible] [illegible] ratione animalis, in quo [illegible], & [illegible] ipsius ra-

A [illegible] praedicari [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] differentia aliqua [illegible].

Deinde, quia [illegible] esse genus rationalis & irrationalis, contrahentur [illegible] per alias differentias, [illegible] genus contrahi [illegible] species, non per differentias, quae sint illa quidem [illegible] genere, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non est eadem ratio, cur latius patentes [illegible] sint genera minus late patentium, [illegible] [illegible] [illegible] species, & sic deinceps [illegible]. Cum igitur [illegible] [illegible], potius dicendum sit a principio, nullas omnino differentias esse genera aut species, rationaleque & irrationale non differre a [illegible] per aliam differentiam, sed esse primo diversa, & simpliciter simpliciter. quod in nulla specie generis [illegible] posse [illegible] est.

C

Tertio, quia [illegible] sensibilitas [illegible] in hac vita differentia [illegible] latius patet, quam rationale per se, & irrationale per se, tamen non [illegible] vera [illegible] [illegible], quia non praedicatur de illis praedicatione directa & naturali, sed [illegible] & per accidens. Nam enim [illegible] quod forma rationalis & irrationalis, [illegible] ipsum aliquod esse, sed potius haec sunt quasi formalia, [illegible] determinent ad certam speciem animalis. [illegible] igitur sensibilitas genus rationalis & irrationalis, nec vicissim haec illius species.

D

Quod vero minus latius patentes differentiae sint genera earum complexionum, quae ex ipsis & minus late patentibus conflantur, [illegible] [illegible] [illegible]. *Secunda assertio confirmatur.*

E

Primum, quia ea solum differentiis [illegible] [illegible] [illegible] per se, quale esse debet omne [illegible] [illegible] [illegible] sensibili [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quorum alterum non est per se forma alterius, nihil sit unum per se, ut [illegible] Aristoteles, libro [illegible] [illegible] & libro 7. [illegible] omnesque Philosophi asserunt. at sensibilitas non est forma rationalis & irrationalis, ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sunt formalitates, [illegible], non sunt tamen [illegible] [illegible] sed per accidens, [illegible] [illegible] [illegible] animal, [illegible] [illegible] superiora genera [illegible] [illegible] [illegible] differentia animalis & superiorum generum constitutivas non [illegible], [illegible] *[illegible] differentiam ut [illegible] & formam [illegible].*

F

[illegible] proximum [illegible], sed et [illegible] ARII, [illegible]

[illegible] partium [illegible] per illud [illegible]. Quamquam [illegible] formam compositam cum forma [illegible] eadem materia esse [illegible], admittamus, [illegible] forma [illegible] compositi, [illegible] quidem compositi [illegible] quod [illegible] forma sua, nisi per accidens.

Denique, quia si [illegible] rationale, & sensibile [illegible] species [illegible] comparatione particularium hominum & particularium animalium, cum nulla sit ratio, cur respectu [illegible] non conueniat eis definitio [illegible] vera [illegible], & propter [illegible] rationem definitionem habent, [illegible] C [illegible] possit, [illegible]. Aut enim essent genera, aut species praedicabiles, aut differentiae, aut propria, aut vero accidentia respectu [illegible] hominum [illegible]: quae tamen omnia falsa sunt & impossibilia. Nam, quod sensibile rationale non sit proprium aut accidens comparatione singulorum hominum, perspicuum est, cum ad eorum essentiam pertineat. Quod vero non sit genus aut species D praedicabilis, ex eo patet, quia non praedicatur de illis in quaestione Quid est. Si enim praedicaretur, cum de quocumque aliquid dicitur in quaestione Quid est, de eodem dicatur in quaestione Quid est illius genus proxime, [illegible] quod genus [illegible] rationale, praedicaretur in quaestione Quid est, de singulis hominibus quod falsum est & [illegible] nullo modo [illegible] cum praedicetur in quaestione Quale est. Quod denique non sit E differentia, [illegible] argumentis [illegible]. Verum [illegible] differentia [illegible] genere & differentia [illegible] simplicem simpliciter [illegible] genus, rationale autem differentia [illegible] illud ad constitutionem [illegible] rationalis. Alterum, quia omnis differentia est media inter genus aliquod, cuius est diuisiua, & aliquam [illegible] speciem, cuius est constitutiua: [illegible] rationale non est hoc pacto media differentia [illegible] F [illegible] inter [illegible] & animal: aut inter corpus animatum & animal. Nam, quatenus includit [illegible], non diuidit animal ad constituendum hominem: quatenus autem [illegible] rationale, non diuidit corpus animatum ad constitutionem animalis. Vt enim [illegible] differentia [illegible] genere, quod per eam diuiditur,

quae [illegible] per [illegible] [illegible] animalis [illegible] esse [illegible] sub [illegible] genere non [illegible] positum, quod [illegible] posset, [illegible] ita [illegible] neque animal est genus positum sub [illegible], nec [illegible] sub animali, cum [illegible] eius [illegible] partes.

Cum [illegible] Cum genus [illegible] includatur in altero, cum [illegible] collocetur [illegible] esse [illegible] eadem differentia [illegible]. Quo pacto, etsi animal & [illegible] sint [illegible] inter se, ut alterum sub altero [illegible]; tamen, quia anima sensitiua [illegible] in essentia animalis, non [illegible] C [illegible] eodem modo [illegible] rationale & [illegible] animal [illegible] rationale est, [illegible]: [illegible] homines [illegible] esse rationales, [illegible] rationales.

Sed occurrendum est, quamquam unum genus non positum [illegible] alterum, etsi [illegible] ratio in essentia [illegible] D [illegible] eadem differentia. Eadem enim omnino ratio est [illegible], ex analogia formarum naturalium & differentiarum desumpta. Vt enim una forma sibi vendicat unam materiam proximam, non plures diuersarum rationum: ita una differentia vendicare sibi debet unum genus proximum, non plura & diuersarum naturarum. Neque aliter [illegible] hanc veritatem [illegible]. Nam, etsi rationale, quod animal diuidit, & hominem constituit, [illegible] habet a rationali quo anima [illegible] diuiditur, & rationali anima constituta, non est tamen idem, sed illud includit, quemadmodum & homo includit animam rationalem. Cum enim de homine [illegible] differentia speciei constitutiua, dicatur & ipsa species: si rationale, quod animam humanam constituit, esset illa eadem differentia, quae constituit hominem, [illegible] eodem [illegible] homine [illegible] anima ipsa rationalis, [illegible] [illegible]. Adde, quod rationale, quod constituit animam rationalem [illegible], est ultimus gradus quidam [illegible] formam quae [illegible] constituit hominem, est ultimus gradus [illegible] compositi. Accedit, quod rationale illud est idem re cum anima [illegible] cum toto composito: hoc autem

[illegible]

Soluitur obiectio.

Differentiam compositi non esse [illegible] [illegible] partium.

Non idem esse rationale [illegible] [illegible]

forma est idem re cum toto composito, cum [illegible] quidam nomine differentia est [illegible] quam constituit: nam cum [illegible] distinguitur. Ita patet, *rationale* non [illegible] dici de rationali, quod est differentia hominis constitutiva, & de corpore eiusmodi rationalis anima completo. Sed et homo & rationalis anima sunt species quaedam generum diversorum, quorum alterum sub altero non ponitur: nempe animalis & animae sensitivae, [illegible] rationale, quo utrumque genus dividitur & utraque species constituitur, diversum esse. Quod idem dicendum est de irrationali, quod dividit animal, & brutum constituit, & de eo, quo similiter anima sensitiva, & irrationalis anima constituitur. Quo fit, ut propositae obiectioni nihil contra nostrum argumentum conficiat.

Rationale non dicitur univoce de differentia hominis & animae.

Conclusio praedictorum.

Patet igitur, differentias latius patentes, non esse genera, sive respectu differentiarum minus late patentium, sive comparatione eorum complexionum, quae ex latius patentibus & minus late patentibus conficiuntur. Eodem modo dicendum est, differentias specificas si cum individuantibus conferantur, ut rationale cum iis, quibus Socrates & Plato sub homine constituuntur & distinguuntur, non esse earum respectu species praedicabiles, sed ne respectu earum complexionum, quae ex specialibus differentiis & individuantibus conficiuntur. est enim in his par omnino ratio, ut non sint species praedicabiles, atque in illis non sint genera.

Eadem doctrina ad differentias specificas accommodatur.

Solutio argumentorum partis adversae.

SECTIO III.

QVare ad primum adversae partis argumentum dicendum est, sensitivum non habere rationem veri universalis respectu rationalis & irrationalis, cum de illis non dicatur naturali directaque praedicatione, sed per accidens, ut ostensum est.

Secundum ita licet posse dissolvi. Nihil mirum esse, si propria & accidentia, quae latius patent, possint esse genera minus late patentium, cum possint habere differentias, quibus per se ad illa constituenda [illegible] quae minus late patent, non sint simpliciter simplicia, ut conflata non possint ex propriis generibus & differentiis [illegible] differentiis, latius & minus late patentibus inter se collatis.

Cur ita accidentia possint esse genera & species, non item differentiae.

Ad tertium dicere oportet, ut se habet animalitas ad humanitatem, ita se habere sensibilitatem ad rationalitatem. Nam, ut anima- litas, a [illegible] rationalis, ut [illegible] [illegible] constituere [illegible] cum sit gradus [illegible] ad [illegible], non posset [illegible], quae simpliciter est gradus simplex, addita [illegible] [illegible] corporis.

Vnum [illegible] ex iis, quae dicta sunt, [illegible] [illegible]. Neque enim ut actu [illegible] [illegible] ad constitutionem animalis rationalis, & animalis irrationalis per rationale & irrationale, sic [illegible] ad constitutionem sensitivi rationalis, & sensitivi irrationalis, [illegible] contrahitur per se, hoc per accidens. Atque haec de differentia dispositio sit satis. [illegible] de [illegible] generibus speciebusque, & accidente [illegible] quae inter se potissimum [illegible] distinguantur. Nam eiusdem capite [illegible] libri communem accidentium nomine de utraque agunt: eandem, ut complexis & universalibus [illegible], commodum hoc loco & inter se, & cum prioribus generibus conferuntur.

QVA MAXIME IN RE propria & accidentia inter se distinguantur.

QVAESTIO XIX.

Dubitandi rationes.

SECTIO I.

CVm enim universalium genera magis [illegible] videantur, quam propria & accidentia: utraque enim [illegible] est [illegible], de quo praedicantur, utraque [illegible] dicitur in quaestione Qualis sit, utrumque potest & de diversis sub specie, & de diversis tantum solo numero praedicari, a quae adeo utraque solo numero [illegible], ut de uno solo dici possit: utraque enim [illegible] omnino videntur propria & accidentia indiscernabilia, nemo mirari debet, si de his potissimum quaeratur, qua maxime in re distinguantur: praesertim cum omnia, quae ad particularia dici solent, alteri non [illegible] convenire posse videantur, ut haec argumenta satis [illegible] ostendunt.

Quaeritur sit inter propria & accidentia communia.

Quinque sunt fere discrimina, quae inter propria & accidentia tradi solent. Primum est illud, quod ab Aristotele I. Topicorum [illegible] & Porphyrio in Isagoge, [illegible] de proprio [illegible] constituitur; quod omne proprium [illegible] [illegible], accidens [illegible] convertitur de eo, [illegible], [illegible] quo ex [illegible] ipsa differentia, cum rationalium genera distinguantur [illegible]

Quinque inter proprium & accidens differentiae.

propria necessaria, accidentia contingentia A [illegible] de subiectis prædicarentur. Tertium a recentioribus Peripateticis, explicationis gratia adiungitur; quod proprium fluat ex principiis essentialibus eius subiecti, cuius est proprium, accidens aliunde proueniat. Quorum etiam & quinti discriminis meminit Porphyrius cap. 7 & reliquis, in confutatione [illegible] vniuersalium ponentium. Septimum enim ait, proprium non admittere gradus, vt magis & B minus de subiecto dicatur; & tamen id accidentibus familiare esse. Iterum propria speciebus inhærere, vnde fit, vt per species indiuiduis conueniant; contra vero accidentia primum [illegible] individuis [illegible] speciebus per individua. At hæc discrimina non recte [illegible] hoc pacto, [illegible] dari [illegible] & persuaderi videntur.

Nonnulla [illegible] modi differentiæ [illegible].

Primum, quia contingentia sunt propria, quæ C cum nullo subiecto reciprocantur. Nam, cum genera omnia eorum, quæ sunt propria alicuius subiecti, sint etiam illius propria (si enim essent accidentia quæ per se subiecta, ac proinde abesse possent, abesse quoque possent ea propria, quorum ipsa sunt genera, sicque non essent propria) sane intelligi etiam esse, quod est genus differentiæ quod hominis proprium dicitur, etenim hominis proprium est intellectualem esse [illegible] subiecto reciprocatur. [illegible] cum homine, nec cum angelo, neque item cum communi aliquo genere, quod vtrumque complectatur, vt substantiæ [illegible]. Idem ostenditur in quali, quod etiam ratione intellectus & aliarum proprietatum humanæ naturæ dicitur de homine, vt proprium quarti prædicabilis, neque enim reciprocatur cum genere vllo, nec cum genere quodam summo prædicamentali substantiæ, cum quo maxime reciprocari videri posset. Nam si quale reciprocaretur cum substantia in genere summo, non vtique diceretur de Angelo separato, quod sub illo non continetur, quod falsum est.

Intellectum esse nullo subiecto reciprocari.

Ne[c] quale.

Deinde, quia si necessitas & contingentia, quibus propria & accidentia apud Philosophos inter se distingui solent, sumantur pro necessitate & contingentia naturali, sicque a [illegible] aliter proponi [illegible] accidentia inseparabilia, vt nigredo a coruo & albedo a cygno, erunt in propriis numeranda, F cum naturales causas habeant, cur subiectis conueniant. Sin sumantur pro absoluta necessitate & contingentia, ita vt ea sola dicantur necessaria propria, quæ ne potestate quidem supernaturali possint non-conuenire, cætera autem omnia contingenter conueniant, non dubium est, quin plurima sint propria, quæ ad genus accidentium pertineant; vt sunt [illegible] omnia, quæ sunt [illegible] [illegible] qualitates [illegible] [illegible] & [illegible], quæ omnia, nisi [illegible] Dei potentia impedirentur, exigerent a propriis subiectis [illegible] posse.

Tertio, quia multa sunt propria, quæ ex principiis essentialibus subiectorum non fluunt, cum omnia summa generis propria quæ sunt sibi inuicem, non tamen principiis essentialibus constant, cum sint simplicissima simplicia. Quod idem dicendum videtur de omnibus differentiis, quæ & ipsæ propria quædam habere [illegible] [illegible] [illegible] multa accidentia, quæ ex [illegible] principiis [illegible], vt qua inseparabiliter [illegible] alicui speciei [illegible] generis, vt albedo [illegible] & colorum [illegible] corpore. Quinimo [illegible] accidentibus origine ad solam materiam referunt, nisi item ad formam, haud recte sentire videntur: cum materia sit eadem in omnibus [illegible], quæ colore aliquo affectæ sunt: formæ autem earum quemadmodum & colores ipsi, varia sint. Quod si accidentia hoc pacto inseparabilia [illegible] dicantur, a varia dispositione accidentium, quæ materiæ [illegible] solet, eadem difficultas redit, cur non potius varia ipsa dispositio materiæ variis formis, quam [illegible] materiam [illegible] [illegible] [illegible].

At aliqua propria a principiis essentialibus subiectorum non manant.

Quarto, quia multa propria sunt, quæ magis & minus dicantur de propriis subiectis, vt caro sanior esse de subiecto materiali, & grauis aut leuis esse de hac aut illa elementis. atque propriorum esse subiecti materialis, calidum esse, & elementorum quorundam grauia esse, aliorum leuia, nullus negauerit Philosophus. Contraque plurima sunt accidentia, quæ magis & minus non suscipiunt, vt æquale esse, rotundum, quadratum, & similia. [illegible] E quadam indiuisibili [illegible] situatione, atque immutabili terminorum dispositione consistunt.

Nam propria aliqua magis & minus non suscipiunt.

Accidentia hæc suscipiunt.

Quinto, quia accidentia omnia [illegible] [illegible] illa sunt propria, primum insunt indiuiduis, & per indiuidua speciebus & generibus, vt Aristoteles docet in prædicamentis, cap. de substantia, *Omnia accidentia prima conueniunt substantiis.* Ita nihil superest, quo propria & accidentia quinti prædicabilis rectius vniuersalia discrimine distinguantur.

Variæ sententiæ de discrimine propriorum & accidentium. SECT. II.

Hæc, vt quo pacto habeant, plenius intelligatur, distinguendo sunt propria & accidentia in subiectis [illegible] inter [illegible] [illegible] [illegible] eminentiæ, & [illegible] multa [illegible].

Proprium alterum [illegible] [illegible] [illegible] ea peculiari quadam Philosophorum acade-

Proprium duplex.

[illegible] Hic enim [illegible] quod commune [illegible] proprium [illegible] autem [illegible] proprium esse hominis [illegible] Socrati [illegible] hominis [illegible] [illegible] quaedam habere inter se communia, quaedam vero quaeque sibi propria & peculiaria [illegible] Aristoteles [illegible] Topic. [illegible]

Divisio proprii [illegible] Proprium igitur hac ratione spectatum, aut est proprium simpliciter, hoc est, sine adiectione ulla [illegible], aut secundum quid, id est, comparatione [illegible] aut aliquo [illegible] quo pacto dicimus, proprium hominis esse [illegible] habere pedes, [illegible] aut etiam cum [illegible] Atque hoc genus vocat Aristoteles [illegible] Topic. [illegible] proprium ad aliquid, sive comparatione [illegible]

Proprium ad aliquid apud Arist. [illegible] proprium ad aliquid est, quod non ab omnibus aliis rebus [illegible] [illegible] Illud tamen [illegible] nihil [illegible] proprium secundum quid, nisi [illegible] [illegible] proprium [illegible] Porphyrius hoc genus proprii in accidentibus [illegible] Quod enim nec soli rei convenit, neque omni, [illegible] hominis proprium, [illegible] comparatione non hominis, [illegible]

Divisio proprii simpliciter. Item proprium simpliciter aut est perfecte proprium, aut imperfecte. Perfecte propriu [illegible] quod [illegible] omni [illegible] soli, ac semper conveniat [illegible] proprium [illegible] proprium hominis esse disciplinae capacem, [illegible] esse non posse. Imperfecte autem, [illegible] sola prima conditio, nec sola tertia, [illegible] semper [illegible] & semper [illegible] sed non omni, [illegible] [illegible] Grammaticum esse. [illegible]

Proprium Atque proprium [illegible] quod non perfecte proprium appellavimus, vocat Aristoteles [illegible]

A [illegible] Topic. [illegible] proprium [illegible] [illegible] proprium [illegible] quod [illegible] proprium [illegible] proprium ad aliquid, ut dictum paulo ante est.

[illegible] apud Arist. Proprium semper.

Porphyrius autem in Isagoge [illegible] dic proprium [illegible] hoc est, proprium [illegible] proprium [illegible] & [illegible] genus [illegible] proprium [illegible] quae soli conveniunt, [illegible] non sunt [illegible] Tam [illegible] proprium [illegible] quid, sive ad aliquid [illegible]

Proprium ad aliquid. Quod apud Porphyr. [illegible]

C [illegible] & [illegible] proprium secundum quid complecti primam & secundam [illegible] Porphyrianam [illegible] ipsum, quod [illegible] genus imperfecte proprii [illegible] Tamen [illegible] in quibus ab Arist. discrepat Porph. [illegible] quod Aristoteles loquitur de proprio [illegible] complexo, ille autem de [illegible] Alterum, quod Arist. non

Tria in quibus Porphy. ab Aristotele dissentit.

D [illegible] propria essentialia, ille autem de solo accidentario [illegible] ut patet ex [illegible] Aristotelem in 1 Topic. [illegible] proprium a genere ac termino, hoc est, definitione [illegible] Tertium [illegible] propria [illegible] ad speciem [illegible] ut patet ex [illegible] [illegible] cum Aristoteles [illegible] proprium [illegible] sive

Proprium [illegible]

E [illegible] sive subalternarum, sive etiam summorum generum.

Ex his patet, proprium in utraque & Aristotelis & Porphyrii [illegible] divisione [illegible] complecti tum propria [illegible] simpliciter & secundum quid. Quam quam vero Aristoteles [illegible] proprium secundum quid, cum illud [illegible] comparatione [illegible] proprium appellat, quod [illegible] Porphyrium & generalius accepit [illegible] proprium [illegible] comparatione [illegible] tamen [illegible]

F [illegible] proprium [illegible] Aristoteles [illegible] Porphyrius [illegible] proprium [illegible] quid [illegible]

Atque

De proprio quatenus universale explicatio.

Atque hæc [illegible], quatenus ea ei nomini proprium dicitur, hoc est, quatenus soli [illegible].

Quatenus vero proprium sumitur, iuxta peculiarem Philosophorum usurpationem in materia universalium sumitur, id omne ac solum proprij nomine dicitur, quod, cum universale sit, nec genus est, nec species, nec differentia, neque accidens respectu eius, ad quod comparatur, est universale. Quo pacto necesse est, ut proprium et soli conveniat, cuius respectu est universale, necesse est, et ut ei soli insit, cui universale, et universale est, non unum tantum, sed plura debeat respicere. Revocantur autem ad hoc proprij genus propria analogorum, quæ & ipsa analoga sunt, ut passiones entis: quia enim non sunt unius rationis simpliciter, ac proinde in veris universalibus non numerantur, sunt tamen illis comparata similia ea praeterea, quæ analogæ proportionis appellantur.

Quæ ad eius modi proprium revocantur.

Porro accidens tribus modis accipi solet. Uno, pro quavis re, quæ substantia non sit: namque omne eum, quod substantia non est accidens vocatur, præsertim si sit completum, ut quantitas, qualitas, & alia quæ novem posteriora prædicamenta [illegible] constituunt: quo pacto Aristoteles accepit vocabulum accidentis 1 Physicorum [illegible], cum sic argumentatur. *Si animal & bipes non sunt propria [illegible], [illegible] accidentia [illegible].* Nec refert quisquam in hac accidentis significatione, utrum res accipiatur abstracte, ut quantitas & qualitas, an concrete, ut quantum & quale: utroque enim modo quicquid non est substantia, vocatur accidens.

Accidens quot modis accipi soleat.

Altero, pro quovis attributo accidentario, hoc est, non pertinente ad essentiam rei, de qua dicitur: quo pacto non dubium est, quin propria etiam quarti prædicabilis, nomine accidentis comprehendantur. Hoc eodem modo usus est Porphyrius accidentis [illegible] in explicanda communi quartæ proprietatis [illegible]: *Id enim proprium dicitur, quod soli alicui speciei accidit, & semper.* Atque hac significatione necesse est, ut accidens concrete accipiatur, quia nullum eius abstractum prædicatur de subiecto accidentaria prædicatione, præsertim formali, quæ simpliciter & absolute nomine prædicationis intelligitur. Nihilominus tamen, utrumque accidens hac significatione acceptum [illegible] formaliter ad aliquod prædicamentum accidentium, nec [illegible] solum ea, quæ in his prædicamentis ponuntur, dicuntur accidere [illegible] prædicatione: sed etiam [illegible], [illegible], [illegible] substantiæ, ut si dicas, homo est albus, a-

A nimal est pro [illegible], [illegible] est [illegible] [illegible], [illegible] est [illegible], & [illegible].

Tertio, pro [illegible] quod nec pertinet ad essentiam [illegible] necessario quasi emanat [illegible] significatione [illegible] hominis, non [illegible] [illegible] B [illegible] [illegible].

Illud porro animadvertendum est, quod quidem [illegible] [illegible] modo [illegible], quo proprium, ut [illegible] nominis, aliter iuxta peculiarem Philosophorum usurpationem in materia universalium spectatur. Nam, et ipsa [illegible] habet accidens, ut sit universale, cuius nomine [illegible] [illegible] accidentis nunc proprium, quæ C vis huius nominis videtur explicari, neque singularibus accidentibus, atque [illegible] accommodari possit. Philosophi autem [illegible] explicandi quasi [illegible] universalium accidentis nomen [illegible], non aliter illud accipiunt, quam ut universale quoddam est, & aliis communicatum.

Accidens etiam eodem modo [illegible], aliter iuxta Philosophorum usurpationem dici.

Quo pacto proprium & accidens sint quædam universalia, sunt definienda.

D

SECT. III.

Proprium igitur, ut in speciem universalis [illegible] [illegible], hoc pacto a Dialecticis definiri solet. *Proprium est quod de pluribus in quæstione Quale est [illegible] & necessaria prædicatione dicitur.* In qua definitione per primam particulam [illegible] ea, quæ non sunt universalia, per secundam genus & species, per tertiam differentia, per E quartam accidens: quod ab eisdem, ut universale est, sic definitur. *Accidens est, quod dicitur de pluribus in quæstione Quale est, accidentaria & contingenti prædicatione.* [illegible] [illegible] definitionem [illegible], quas Porphyrius [illegible] [illegible], [illegible] est.

Quarti [illegible] definitio.

Quinti definitio.

Nam hæ definitiones [illegible], [illegible] Porphyr. sunt [illegible] [illegible] Quæ ponuntur [illegible].

Sane quia [illegible] definitionem proprij quarti generis a Porphyrio traditam, [illegible] esse cum ea, quæ nunc allata a nobis est de proprio, ut est quoddam universale, [illegible] F [illegible] [illegible] posse colligi, quod [illegible], omne proprium, ut universale [illegible] comparari cum subiecto aliquo, sub quo omnia eius particularia subiecta contineantur, quo pacto risibile [illegible] comparatur cum homine, sub quo subiecta omnia [illegible] [illegible] continentur.

Re tamen, vera non ita est, non solum, quia definitio quarti generis Porphyrianæ soli [illegible]

[illegible]

pria sententia complectitur, vt dictum est A omnia [illegible] hoc vitium facile emendari posset; sed non est maxime [illegible], quae accidentaria & necessitatis [illegible] dicuntur de pluribus, quae cum nullo subiecto [illegible]: velut aptum esse ad intelligendum, ad ridendum, & similia, vt supra [illegible] quaestionem obiectum est: in quibus etiam numerari possent huiusmodi attributa, possibile esse &c. [illegible] pro quibusdam proprietatibus humanis, non pro partibus materiae, aut compositis quibusdam ex partiali materia, & certis quibusdam dispositionibus.

Vera dubij ratione explicatio, quod attinet ad propriū. Primum ergo dicendum est, non esse quidē allatam a nobis proprij definitionem vllam esse, quam Porphyrius tradit: neque item ex sola quarta eius parte, sed ex quarta simul & secunda. Nam, quicquid accidentaria & necessaria praedicatione dicitur, id omne aut [illegible] cum subiecto aliquo commune omnibus subiectis particularibus, de quibus [illegible] ratione pertinet ad quartum genus Porphyrianum, emendata tamen illa definitione, generalis etiam propria complectitur [illegible] quolibet subiecto eorum de quibus praedicatur: quo pacto pertinet ad secundum genus, quod omni convenit, sed non soli.

Eiusdem in accidente expositio. De accidente etiam facile explicatur dubitatio [illegible] non defuit viri grauis, [illegible] in Topic. Arist. & Auer. in Isagog. Porph. qui primam definitionem a Porphyrio propositam, solis inseparabilibus accidentibus attribuunt, secundam separabilibus, tertiam omnibus, quod in prima velit Porphyrius explicari accidentia, quae sola cogitatione abesse a subiecto possunt, vt nigrū a corvo & Aethiope: in secunda ea, quae re etiam ipsa, vt dormire, quod animali inest; tertia vero quicquid vniversale est, quod tamen in quatuor superioribus generibus numeratur: at tamen vera in qualibet earum omnia comprehenduntur, etiam ex sententia Porphyrij. Nam in prima illa: *Quod adest & abest sine subiecti corruptione,* (quae ex verbis horum sumpta videtur apud Platonem in Sophista [illegible]) separabilia etiam continent, plane indicat non subsistentia in accident separabile & inseparabile diuidi. Continere autem in secunda inseparabilia, ex eo patet, quod post diuisionem accidentis, continuo addunt secundam definitionem eorum, de quo prima tradita erat. Sic enim ait Porphyrius, *Definiunt etiam & hoc modo: Accidens est, quod contingit eidem inesse & non inesse:* quae definitio ex 1. Topicor. desumpta est, in qua omne accidens, quod non conuenit per se,

Definitio accidentis ex Platone [illegible].

contingenter conuenire vult: adeoque etiam ipsa inseparabile. & semper conueniat, vt colligitur ex illius cap. 4. & initio 7. primi libri de Physica auscultatione.

Definitionibus accidentis quid explicetur. Dicendum igitur, definitionibus accidentis verba ex[illegible] specificata tamen, explicari quodlibet accidentia ex ei nominata, complectique omnia tam vniversalia, quam singularia, vt est satis clarum. Si autem sumantur tamen institutionem eius solum, in quo pro genere dicuntur quae traduntur, semper intelligendum est vniversale, seu praedicabile de pluribus, sola accidentia vniversalia, & vniversalia quaedam sunt, definiri, omnium eadem esse eiusdem sententiae illi qui doctrinā praeponendā putant Isagoges eius est Porphyrius verbo *semper*, quod non est apud Aristotelem. Neque enim Aristoteles scribit *semper autem [illegible]* Porphyrius, *& [illegible]*, [illegible] ait Porphyrius, nisi sic vtcumque intelligi possit, semper autem est in subiecto, quamdiu de eo dicitur.

Non tamen, quae tribus prioribus primis generibus conueniunt ad quintum & vniversale pertinere. Ex his patet, non esse verum, quod ceterē [illegible], quae in tribus prioribus generibus proprietatem continent, pertinere ad accidens quintum praedicabile, cum secundum genus complectatur non solum cū [illegible] praedicata, vt dormire ac similia respectu hominis, sed etiam necessaria, vt [illegible] capax, ac bipes respectu eiusdem.

Verum discrimen inter proprium & accidens, & soluta argumentorum. SECT. IV.

Ex verum discriminis [illegible] verum differentiam [illegible]. CVm ergo verum ac intimum discrimen [illegible] inter se ex earum definitionibus sumendum sic, non dubium est, quin proprium & accidens, vt vniversalia quaedam sunt, ex ratione potissimum distinguuntur: quod proprium necessario, accidens contingenter conuenit, neque enim aliud magis intrinsecum discrimen inter ea inuenire. Vnde dicimus ea definiendo distinguere [illegible] dupliciter sic necessitas praedicationis accidentarię: scilicet pertinentis ad essentiam subiecti, vel ex [illegible] ipsa essentia manat. [illegible] illa praedicatum esse necesse est, vt proprium est ab essentia subiecti, aut essentialiter continetur in eo, quod sic posterius dicitur, quae aliunde prouenit: necessitas proprij quanti praedicabilis est posterior, non posteriori [illegible] necessitas efficit, vt praedicatum accidentarium sic praedicatum per se [illegible] subiecto posteriore autem, vt sic per accidens & ad extrinsecum tertiam per causas extrinsecas separari non possit, vt nigrum ab Aethiope, & coruum ab eo, qui expers vsus est. Duo genera enim Philosophi vniversalia

Duplicem necessitatem praedicationis accidentarię.

Duplicem necessitatem praedicati [illegible].

[illegible] haec etiam in medium, vt quædam [illegible] conueniunt, & [illegible], quæ vel ad quartum pertinent, vel potius ad [illegible] genus: vel ab ea naturaliter quasi profluunt, quæ quartū genus constituunt: quædam vero per accidēs, quæ omnia & sola ad quintū genus spectant.

Soluuntur argumenta posita sect. 2.

Quare ad primum argumentum initio propositum, facile patet dicendum esse, reciprocationem non esse differentiam, qua proprium, vt vniuersale est, distinguatur ab accidente: sed qua perfecte proprium, vt proprium est (quod distinctum eo nomine) distinguitur a communi, vt commune est: siquidem commune, vt tale est, cum non conueniat ei soli, cuius respectu est commune seu vniuersale, non potest cum eo reciprocari. Itaque intellectiuum etsi non sit subiecti est perfecte proprium ex ei nominis spectatum, nihil tamen impedire, quo minus pertineat ad propriū quarti prædicabilis. Quod idem dicendum est de quali: nam etsi pertinet ad quintum prædicabile respectu hominis, non reciprocatur tamen cum genere illo substantiæ: quorum vtrumque recte in obiiciendo probatum est.

Intellectiuū ad quartum vniuersale pertinere, licet cum nulla natura reciprocetur.

Ad secundum vero dicendum, necessitatem in discernendo proprio ab accidente sumendam esse pro quadam necessitate, quæ ducatur ex ipsa rei natura, siue ea absoluta sit, siue suppositio ordine naturæ, vt a Deo est institutum. quicquid enim vtrolibet ratione necessario conuenit subiecto, id, si ad eius essentiam non pertinet, quatenus ita conuenit, ad quartum prædicabile spectat; quicquid vero vtrolibet modo conuenit contingenter, ad quintum pertinet. Qua de causa dicendū quod gradus propriorum inueniuntur, necesse est, vt alia magis propria sint, alia minus.

Quo pacto necessitas capienda sit in proprio discernendo.

Gradus diuersi propriorum.

Quæ enim absoluta necessitate conueniunt, hoc est, ita, vt nulla potestate, ne supernaturali quidem separari possint, ea sunt omnium maxime propria: vt propensiones illæ naturales, quas superius modos essendi potentiales omnino inseparabiles esse diximus: qualis est aptitudo illa ad ridendum, quam habet humana essentia prius naturæ ordine, quam ei vel quantitas vel qualitas insit: quæ eadem in Socrate relinquerentur, si ab eo accidentia omnia auferrentur. Ad eundem gradum reuocantur accidentia ipsa realia propria: vt naturalis potentia ridendi respectu hominis, si sumantur non absolute, sed quatenus propriis subiectis naturales sunt. nulla enim potestate fieri potest, vt naturales eisdem non sint, etiamsi potestate aliqua auferri possint.

In secundo gradu sunt accidētia ipsa propria, absolute sumpta, [illegible] tates ipsa ridendi, sentiendi, intelligendi [illegible] spectu hominis [illegible] quæ hæc a suis subiectis, et sola accidentia dicta genera, quamquam enim naturaliter a subiectis abesse non possint, tamen possunt supernaturaliter. Nihil autem refert, sitne propria, siue primi, siue secundi gradus non habeant in subiecto causam adæquatam. possunt enim eam habere & non habere. Nam, facultas ridendi habet causam adæquatam in homine; adæquatā inquam, non tantum sibi, sed etiam homini, nempe ipsa principia humanæ naturæ, siue definitionem absolutam hominis. Facultas enim sentiendi, etsi habet in homine causam sibi adæquatam, nempe principia naturæ animalis, quæ includuntur in natura humana; ea tamen causa non est adæquata homini, sed latius patet: facultas vero intelligendi non habet in homine causam adæquatam nec sibi nec homini. cum nulla detur natura intellectiua communis homini & angelo, quibus intellectus communis est, atque adeo vtrique communis, si in genere sumatur, quo pacto communitas quæritur, cum de veris vniuersalibus agitur.

[illegible] propria in [illegible] gradus [illegible] causam adæquatam.

In tertio ac infimo gradu sunt accidentia ipsa propria, absolute sumpta, si ita necessario dicantur de iis subiectis, quorum sunt propria quarti prædicabilis, vt aliis subiectis contingenter insint: vt nigredo collata cum coruo, & albedo cum cygno: calor item cum igne comparatus, & frigus cum aqua. Hæc enim etsi necessario conueniunt subiectis naturali necessitate ex ipsa subiecti natura ducta, adueniunt tamen plerisque aliis rebus, & sæpe ab eisdē recedunt plerisque aliis de causis, & interdū contrariis. albescunt enim nigrantque res inanimæ calore, interdū frigore: ægrotantque sæpe homines eodē morbo contrariarum qualitatū cibo. Quo fit, vt in toto hoc propriorum genere non detur causa, quæ sit adæquata, vel prædicato vel subiecto. Vnde etiam illud potest, vt hæc non admittantur in demonstrationibus, quæ procedunt ex causis adæquatis, atque adeo non dicantur conuenire per se ratione sui: etsi vniuersaliter conueniant, ac de omni dicantur, vt Dialectici loquuntur. Alioqui dubium non est, quin per se conueniant & demōstrari possint de iis subiectis quibus per se conueniunt, quippe cum oriantur ex ipsa naturæ subiecti principiis, quæ pro vera causa in demonstrando reddi possint. Itaq; non cōueniunt per se, nec demonstrari possunt illo, vt sic dicam, rigore logico, quo Arist. ait, ea sola

In quo demonstrationis gradu cadunt propria huius gradus.

[illegible] A [illegible]

[illegible] quantitatem [illegible], sed ... & per definitionem [illegible].

Obiectio. Quod si quis obiiciat Porphyrium asserentem, in exemplum accidentium quinti Prædicabilis nigrum [illegible] ...

Solutio. ... proposita fuisse a Porphyrio in exemplo quinti prædicabilis, non velut ... separabilia, quo pacto nulla ratione separari possunt, nempe per naturalem ..., sed absolute, & spectata sola ipsorum natura, quo pacto non implicat contradictionem ea negari de subiectis quamuis actualiter ipsorum existentiam.

Solutio tertii argumenti. Ex his patet solutio tertij argumenti, siquidem dicitur, id quod dici solet: *Propria quasi orta ex principiis naturæ subiectorum*, intelligendum esse de subiectis, quæ principiis constant, eiusmodi sunt ferme subiecta, de quibus propositiones demonstrantur. De generibus enim summis, differentiisque vix unquam demonstrationes conficiuntur. Itaque dicimus, nihil referre, si genera summa differentiæque omnes, quæ ... propria quædam habeant, quæ eiusmodi ... sint, vel negatiua quædam attributa, aut relatiua ... nec tamen a principiis ... subiectorum ..., cum ... de subiectis ... [illegible] ... propria ... Quod vero ... accidentium ... in propriis quinti prædicabilis ... esse, ... aliquam speciem, aut genus ... & hæc ipsa consideratio ... [illegible] ... in accidentibus quinti prædicabilis ... naturali: ut aquam frigidam esse & ab igne ... esse in ... terra ... [illegible] ... propria sunt ... elementorum ... [illegible]

Obiectio. ... Quod si quis opponat, esse in ... loco, ... [illegible]

Solutio. ... [illegible]

De generibus summis, & de differentiis per se ... demonstratio ... accidentia ... quinti prædicabilis ... [illegible]

Quæ propria ... [illegible] ... proprie ... magis ... [illegible]

B [illegible] ... magis & minus ... [illegible]

Post ... [illegible] ... magis ac minus ... [illegible]

C ... [illegible] ... *Quantitas ... magis ... minus ... [illegible]*

D ... quantitatem ... [illegible] ... minorem ... [illegible]

Quoniam vero quinti argumenti ... [illegible] ... *Obiectio ... quinti ...*

E ... [illegible] ... accidentia ... & secundaria ... speciebus & generibus ... Porphyrium ... & secundaria ratione speciebus & generibus ... [illegible]

QVÆNAM SINT propriorum & accidentium quinti prædicabilis subiecta.

QVÆSTIO XX.

Quodnam propriorum & accidentium [illegible] ...

[illegible]

[illegible]

Hoc loco explicanda sunt.

[illegible]

Nam, quæ posteriora genera [illegible]

[illegible]

Sed cum prioris generis propria & accidentia [illegible]

[illegible]

Cum acci-dentium, existentia (?) ... altera (?) altivum. [illegible] alterius [illegible]. Existentia subiecti [illegible] ... quod propositum, ubi acci-dentia [illegible] ... tur, & [illegible] communem. Sic necesse est, ut prima subiecta tam proprietatum, quam acci-dentium sint singularia, quod hec primo exi-stant, & in eis, ac per ea existant universalia. Atq; hoc modo verum est, quod tradit Ari-

Solutio quin-ti argumenti posito quae-stione supe-riore, sect. 2.

stoteles: *Omnia accidentia etiam, sive pro-pria illis sint, sive communia, primo inesse pri-mis substantiis, & per eas inesse secundis*: quod sic intelligendum est, ut vel insint illis, vel partibus earum, quod dico propter acci-dentia, quae sunt in anima separata, quae esti prima substantia non est, tamen est singularis

Cur propria naturae com-munibus primo con-veniant.

natura illius pars praecipua. Quod autem Por-phyrius docet, proprium speciei inesse, & (quod sequitur) per speciem individuis il-lius ad subiectum convenientiae referendum C est. Nam, quia propria sunt quasi naturales passiones essentiarum communium, inde fit, ut primo illis conveniant, & earum ratione cō-

Accidentia sive quinti praedicabilis e contra.

veniant individuis. Quod contra evenit in accidentibus realibus quinti praedicabilis. Cum enim haec nullam naturam substantia-lem necessario sequantur (etiam individua), ac proinde convenire non possint, nisi exi-stant ipsa & subiecta, quibus conveniunt; nō dubium est, quin quandocumq; conveniunt, D primo conveniant individuis, & per ea spe-ciebus & generibus, sub quibus continentur.

Itaque prima subiecta convenientiae pro-priorum essentiae sunt naturae communes, existentiae autem individua, prima vero ea-lium accidentium & existentiae & convenien-tiae, sunt sola individua, unde patet solutio sextimi argumenti superioris quaestionis.

An ut primum subiectum cuiusque proprij unicum. SECT. III.

SEd quaerat aliquis, num, quemadmodum prima subiecta convenientiae cuiusque accidentis universalis sunt plura: ita cuiusq; proprij sit unicum. Ad quam dubitationem non difficile ex dictis responderi potest. Ni-hil enim prohibet esse plura; ac tamen saepe est uni-

Conclusio probatur.

cum. Nam si, quemadmodum subiectum vendicat sibi per se proprietatem, ita pro-prietas sibi per se vindicet subiectum, non dubium est, quin primum subiectum sit u-nicum: quo pacto se habet homo & esse ca-pax, animal & sensus particeps, substantia corporea & extensum esse inde corporea, aut figuratum figura solida (?) primum enim,

Nihil ma-gnitudinem posse dari

quod & credimus, nullam magnitudinem dari posse infinitam) eodem uno modo se habeat substantia, genus summum, &

A quod est incomplexa separata, quae sub eo genere continentur non esse uno statio & ... per naturam qualia. Si vero subiectum sibi per se vendicet proprietatem, ipsa autem pro-prietas non sibi per se vindicet subiectum, poterit primum subiectum esse vel unicum vel multiplex. unicum, si proprium sibi vendicet per se, & convertibiliter (quod dicitur per se primo) genus aliquod illud subiectorum subiectum in subiecto, quo pacto se habet homo & sen-

E sus plures quam ipse, si proprium non sibi per se vendicet tale genus: quo pacto se ha-bent homo relatione humana & intellecti-vum esse, corpora in genere, ignis & calidum vel calidum esse, ignis & calidum, aqua & frigidum. Neque enim datur primum subie-ctum intellectiui in genere semper, quod o-mnibus intellectivis subiectis particulari-bus, nisi re sit communis, quamvis dicatur, C & ipsum intellectivum esse est unalibi commune, tametsi datur verum pri-mum subiectum intellectivi non in genere differentia, quod subiectum est substantia sepa-rata in genere semper. Neque etiam datur primum subiectum visus vel auditus sub a-nimali, quod unice commune sit homini & feris, quibus visus & auditus unice cō-venit, etiam in specie forsitan. Nec denique datur primum subiectum calidi aut frigidi,

Intellectivi in genere semper non datur unum commune subiectum.

Nec visui vel auditui.

D quod igni & cateris calidis, aut aquae & ca-teris frigidis sit unice commune, ut con-stat. Nam, quod quidam dicunt, si calidum & frigidum pro naturaliter calido & frigido sumantur, calidi quidem primum subiectū esse ignem, frigidi vero aquam, quae est falsa est, cum plerumque mista sint naturaliter cali-da, & plerumque item naturaliter frigida, et-

Refellitur quorundam sententia.

iam calore & frigore actuali, ut camphora, & crystallus. Nec iuuat hoc id quod respon-E dent, cetera naturaliter calida participatio-ne ignis esse sic calida, & cetera naturaliter frigida participatione aquae sic esse frigida. Sint enim (?), si omnia sic calida sint, ta-me calida, & sic frigida sint unice frigida, tra-tamur ipsi aut nobis allatum, aut subie-ctum unum unice commune omnibus sic calidis, alterum sic frigidis quaerere. Quod si dicere pergant, nec calidū esse absolute pri-mum igni, & ceteris naturaliter calidis, nec F frigidū aquae, & ceteris naturaliter frigidis, eo quod calidū dicatur per se de igne, de ce-teris per participationem ignis, eodemque modo frigidum de aqua, & cete-ris frigidis non recte sentiunt, nec ad rem id-nam dicunt. Nā, quemadmodum ignis est per se calidus, & aqua per se frigida, sic etiam alia complura dicuntur per se calida & per se frigida, ea videlicet, quae ea natura sunt, ut a

calo-

calidum aut frigidum denominant, & simpliciter talia nominari possint, quamvis etiam hæc quæ ipsa dicantur calida aut frigida per participationem [illegible] aquæ.

Unum aliquod proprium immediate dici possit de pluribus substantiæ speciebus.

Nec mirum etiam debet, quod una & eadem qualitas pertinens ad quartum prædicabile immediate dicatur de pluribus speciebus substantiæ; cum diversæ species aliquam eandem operationem naturalem habere possint, quam alij eiusdem generis non [illegible]; ac proinde aliquam potentiam, quæ nisi in ceteris speciebus eiusdem generis [illegible]. Vide autem super hac re Caietanum super D. Thomæ de ente & essentia, cap. [illegible] Antiquum [illegible]. Item Scotum q. [illegible] super universalibus.

Num omnia propria generum sint etiam genera, & propria specierum infimarum species infimæ.

SECTIO IV.

QVæret item aliquis, cuiusmodi sint propria, quæ adæquate naturas communes sequuntur: utrumne quæ sequuntur genera, sint etiam genera, & quæ species, sint species: quo pacto se habeant sensus principium ad animal, & disciplinæ capax ad hominem.

Assertio negativa [illegible]

Ad hanc dubitationem dicendum est, [illegible]. Nam, etsi plura sint propria, quæ sequuntur genera substantiarum, sint etiam genera, ut de sensus principio dictum est (de [illegible] dicitur a [illegible]) & omnia sint, quæ sequuntur species infimas, videantur esse species infimæ, ut disciplinæ capax; tamen nihil repugnat [illegible], quæ sequuntur genera, esse species infimas, & quæ sequuntur species infimas, esse genera. Nam [illegible] esse mole corporea, etsi sequatur naturam substantiæ corporeæ, quæ genus est, tamen ipsum est species infima quanti. Et quamquam nulla nunc [illegible] speciem infimam substantiæ, quæ adæquate sequi videatur proprium, quod idem sit infima species [illegible], hominem sequi genus quoddam [illegible], quod adæquate in [illegible] & [illegible] tamen contradictionem implicat, dari tale proprium alicuius naturæ, quod genus sit, modo ea species substantiæ, & in omnibus eius individuis [illegible] omnes species eius proprij [illegible] in individuis [illegible] differentes inter se proprijs specificis, ac proinde differentes specie. Id autem [illegible].

[illegible] proprium quod sit species infima, & quod genus sit species infima.

Dari speciei infimæ proprium aliquod, quod genus sit, contradictionem non implicat.

exempli causa, ut vere animalibus appetitus [illegible] conveniat homini. Nam [illegible] appetitus dividitur specie in [illegible] & concupiscibilem, quoniam utrique [illegible] animal (Irascibilis enim [illegible] concupiscibilis), [illegible] genus [illegible] species esse in singulis hominibus, quemadmodum & brutis, quibus animalis communis [illegible] habet, speciemque affert ad omnes species & individua animalis [illegible]; tamen [illegible] genera quædam sint, quæ [illegible] habent species.

Gustum & tactum genera quædam esse.

Ex his collige, nihil repugnare, quominus dentur propria generalia, quæ eadem sint [illegible] speciei [illegible] respectu hominis [illegible], qualis est extensum esse mole corporea, [illegible] propria specialia, quæ eadem sint genera cum [illegible]: [illegible] appetitus [illegible], & cum homine reciprocantur & aliquo modo est figura [illegible] figura solida, si referatur ad sola particularia corpora Prædicamenti quantitatis, quæ tamen est non differens specie, tamen sint, quemadmodum omnes species appetitus sensitivi essent in omnibus individuis speciei humanæ, ita omnes species figuræ solidæ sunt in omnibus individuis corporibus Prædicamenti quantitatis. Quod [illegible], quis, esse hoc genus figuræ dicitur [illegible] de corpore, ut corpus est, quemadmodum appetitus sensitivus de homine, ut homo est: tamen nulla species figuræ dicitur [illegible] de corpore, ut est corpus, vel de ullo particulari corpore, quatenus ad prædicamentum quantitatis spectat: quod dicere non possumus de speciebus appetitus sensitivi respectu & hominis in communi, & particularium hominum.

Ex propriis specialibus quæ sint genera.

Collige item, unum & idem proprium posse esse generale & modo aliquo speciale, si cum diversis subiectorum generibus conferatur. Nam figurarum figura solida, si cum solis corporibus prædicamenti quantitatis conferatur, quorum naturam trina dimensione immediate sequitur, proprium est speciale uno [illegible] modo: cum de nullis eiusmodi corporibus dicatur, ut specie differentibus, si vero conferatur cum substantijs corporeis, quibus ratione molis corporeæ dicitur, cum earum plurimæ specie differant, non dubium est, quin earum respectu sit proprium generale, quo etiam nomine simpliciter appellandum est.

Idem proprium & generale & speciale esse posse.

Num propria quarti prædicabilis [illegible] sub se contineant accidentia quinti prædicabilis.

SECTIO V.

[illegible] Quaeret etiam aliquis, quid sit quod [illegible] [illegible] propriam [illegible] &c tamen omnes species [illegible] sint accidentia quorum praedicabilis [illegible] particularium [illegible] [illegible] Nam, [illegible] & complexa, [illegible] [illegible] complexa est, qualitates aliquas [illegible] [illegible] species Qualitatis [illegible] de quibus Qualitas [illegible] praedicatur.

Respondetur quaestioni. Sed huic quaestioni facile respondetur, [illegible] videri non debere, si genus aliquod C accidentalium praedicatorum [illegible] [illegible]

Materia corruptibilis exemplum. [illegible] materia corruptibilem, [illegible] formam, [illegible] D [illegible]

Certum numero subiectum non ex parte necessario certum numero postulat. Primum materiae ad determinationem non determinat. Unde colligitur [illegible] E [illegible]

A [illegible] B [illegible] delige[re].

Num accidentia quinti praedicabilis [illegible] [illegible] conferentia.

SECTIO VI.

[illegible] Denique quaeret aliquis, cur supra diceri[mus], [illegible] inter [illegible] propria & accidentia quinti praedicabilis, [illegible] [illegible] propriis & accidentibus, [illegible] D [illegible] [illegible] E [illegible]

[illegible] Huic dubitationi respondendum est, [illegible]

[illegible] [illegible] Quod si, [illegible] [illegible]

[illegible] consideratio, [illegible] A tempore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod à verbo significatur. [illegible] hanc sententiam [illegible] quod [illegible] de mortuo.

Respondetur dubitationi de mortuo.

Mortuum duobus modis sumi posse.

Quod ut facilius intelligatur, animaduertendum est, mortuum duobus modis sumi posse: vno, ut est participium praeteriti temporis, quo pacto significat veram separationem B [illegible] in tempore praeterito [illegible] [illegible] [illegible] pro vita essentiali, quae est anima ipsa, siue pro vita accidentaria, quae sunt operationes vitales, vt sentire, crescere, [illegible], [illegible] & alia id genus: altero, vt est nomen, quo pacto significat aliquid vita priuatum.

Mortuum igitur, si priori modo sumatur, vere quidem dicetur & de toto composito ex corpore & anima, vt de Socrate mortuo, & de corpore solo. Nam & totus Socrates aliquando patiebatur veram accidentariae separationem, quum extremo spiritu laborans paulatim desinebat vitales operationes: & corpus illius tum simul patiebatur separationem non modo accidentariae vitae, sed etiam essentialis, quum anima se illo relinquebat: & ante atque alias partes commutaret, [illegible] quibus simul discessit: & has etiam dispositiones [illegible] [illegible] magis ac magis primo non esse [illegible] in corpore appropinquabat. Sed cum D

Socrates est mortuus, si consideretur in praeterito.

consideratio haec, Socrates est mortuus, sit de praeterito, non est necesse subiectum nunc existere: cui diuina quidem potentiae valeat, sit autem mortuus [illegible] praedicatum autem existere non potest, cum ad praeteritum non detur potentia. Quanquam necesse esset [illegible] existere eo tempore, pro quo nunc verificatur propositio, atque adeo politicae [illegible] quia separatio vitalis vitae, quae fiebat, dum Socratis animam agebat, erat quaedam eius E corporis subiecti, omniumque eius vitalium operationum.

Si vero mortuum priori modo accipiatur, nunquam vere illud dici potest de Socrate, sed semper Socratis mortui per spatio [illegible] pro corpore Socratis exanimi. Quamquam significatione vera fuit aliquido [illegible] consideratio, [illegible] in hac [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & subiecto [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quidem potest, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in tempore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corporis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Christi Domini, & [illegible] [illegible] [illegible] mortuum, [illegible] [illegible] [illegible] crucifixum, & in [illegible] [illegible] [illegible] veritate, semper tunc Christi [illegible] [illegible] [illegible] Christi corpore, vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dicitur.

[illegible] mortuum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Christus est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Ad argumentum igitur negandum est, in [illegible] mortuum esse, vt accidentalem [illegible] [illegible] [illegible] Nam [illegible] separatio, [illegible] [illegible] vera absolutio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vitae non est accidens [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hoc est, aut operationis [illegible] [illegible] in corpore, [illegible] [illegible] [illegible]. Vnde fit, vt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] indigeat, & sit etiam [illegible] negatiua, [illegible] quae forma [illegible] [illegible] [illegible] in subiecto.

Quod si quis obijceret, etiam ipsum Socratem, quum mortuus est, posse dici priuatum vita, non quidem essentiali, quae est altera pars Socratis, sed accidentaria, quae sunt operationes vitales operationum [illegible] [illegible] [illegible] est; quia si [illegible] [illegible] posse priuari tali accidente contingenti, quando quidem illud non habet, nulla esset differentia inter priuationem & negationem: [illegible] Socrates, antequam nasceretur, posset dici mortuus, atque post quam vitam finiuit. Vt igitur [illegible] non dicuntur operationibus vitalibus priuatus, quum tunc non existebat sine [illegible] [illegible] operationibus [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], nec sine [illegible] [illegible], [illegible] quia priuatio contingere [illegible] [illegible] existentiam [illegible] [illegible] [illegible] contingunt negatio. Atque hac de [illegible] [illegible] [illegible] & praedicabilibus [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

[illegible]

ΚΕΦ. ΚΘ'. CAP. XXIX.

Tex. 34. Τὸ ψεῦδος λέγεται, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Falsum a/que modo dicitur, vt res falsa. *Tex. 34. atque*

CAPITIS XXIX. EXPLANATIO.

Quot modis falsum dicatur.

Falsum a/que modo. Tradit quot modis falsum dicatur ac primum in rebus significantibus [illegible] [illegible] postremo in hominibus, qui orationes [illegible]. Res significari [illegible]

Text. 34.

[illegible Greek text]

Atque hae partim, quia non componitur, aut componi non potest quo pacto dicimus, diametrum esse commensurabilem, aut te sedere (harum enim aliud semper est falsum, aliud aliquando, cum illa hoc pacto sint non entia) partim, quae, sunt ex earum genere, quae cum entia sint, apta sunt tamen natura sua, ut videantur esse, aut non qualia sunt, aut quae non sunt, veluti pictura & insomnia. Hae enim res sunt aliquid sunt; non sunt tamen ea, quorum imaginationem efficiunt. Res igitur hoc modo dicuntur falsae, aut b quia ipsae non sunt, aut c quia imaginatio quam efficiunt, entis non est. Oratio d autem falsa est ea, quae versatur in iis, quae non sunt, quatenus falsa est. e Quocirca omnis oratio falsa, alterius est, quam f eius in quo est vera: quo pacto definitio circuli falsa est in triangulo. Est g autem cuiusque rei oratio modo quodam una (ea nimirum qua quid res sit

Res significatae tribus modis dici falsae.

In quo differant hi duo modi.

modis dicuntur falsae. Vno, si componi non possunt, hoc est, si earum coniunctio non potest existere in rerum natura, ut diameter commensurabilis lateri quadrati, quae dicuntur impossibilia, quae contradictionem implicant. Altero, si non componuntur actu, id est, si earum coniunctio non existit cum existere possit, quo pacto est falsum, Socratem sedere, cum non sedet: aut esse beatum cum non est beatus. Differunt autem hi duo modi non parum: prior enim est eorum, quae semper sunt falsa, hoc est, quae nunquam possunt esse vera, posterior eorum quae interdum falsa sunt, hoc est, quae possunt esse vera quia compositionem admittunt propter multa falsa contingentia, quae semper erunt falsa, & tamen nō sunt impossibilia, ut esse plures Soles. Deinde eadē verba modos significat, non entia, nam cum omne ens sit verum, necesse est, ut omne falsum, qua ratione falsum est, aliquo modo sit non ens; prior tamen significat nō entia omnino, posterior autem non existentia, quae quidem modo aliquo non entia dici possunt. Tertio si sint entia quidem, sed tamen natura sua apta, ut falsam sui imaginationem efficiant sive illa videantur esse talia, qualia non sunt: ut sero, quae videtur colore affecta, cum eum colorē non habeat: sive esse ea, quae revera non sunt, ut pictura hominū, aut eorum imagines in somniis obiectae, quae videntur homines, nec sunt homines.

Orationem duobus modis falsam dici.

b *Aut quia ipsa non sunt.* Hoc refertur ad primum, & secundum genus rerum falsarum quae in eo conveniunt, quod non sint actu.

c *Aut quia imaginatio.* Hoc refertur ad tertium genus. Proinde verba illa *entis non est*, sic exponenda sunt; Non est talis entis; aut entis, quale est, aut quod ipsa res est, ut patet ex propositis exemplis.

d *Oratio autem falsa.* Duobus modis dicitur oratio falsa. Vno, simpliciter, hoc est, secundum se, quia significat id, quod non est, nempe rem primo aut secundo modo falsam, ut quae asserit diametrum esse commensurabilem lateri quadrati, aut Socratem sedere, cum non sedet. Altero, comparatione eius rei, cui non convenit, ut definitio circuli comparatione trianguli. vtroque autem modo dicere possumus, orationem falsam versari in eo, quod non est, saltem quatenus falsa est. Priori quidem, quia simpliciter res significata non est; posteriori autem, quia applicatur sive attribuitur rei, quae non est illa ipsa, quam significat.

e *Omnis oratio falsa.* Supple, quae ratione aliqua sit vera.

f *In quo est vera.* Oratio enim vera, ut vera est, semper est entis; falsa autem, ut falsa, non entis.

Discrimen inter orationem falsam simpliciter & applicatione falsam.

g *Est autem cuiusque.* Posito discrimine inter orationem falsam simpliciter, & applicatione falsam, docet quo eam, quae sola applicatione falsa est, esse veram non solum comparatione rei, quam significat, sed etiam respectu eius, cum quo res significata est idem subiecto: quo pacto definitio Socratis est quodammodo definitio Socratis musici. Nam, est vnius rei vnica tantum definitio dicitur, id intelligendum est de definitione, quam dicunt essentialem, & quae per sola intrinseca essentiae principia traditur: at oratio simpliciter falsa cuiusmodi sunt attributa quae constant ex partibus repugnantibus, ut animal inanimatum, & similia, nullius omnino rei oratio est, quia nihil significat, quod vere sit ens.

h Quae

[illegible Greek text]

fit ut si una [...] multa autem alia [...] [illegible] falsa sunt quodammodo [...] ut [illegible] affectibus, ut illi Picturis. Et [illegible] Falsa autem ut [illegible], ut [illegible] non est. Quocirca Antisthenes magna inscitia excogitabat existimans, cum crederet nihil dici nisi propria oratione, unum de uno: unde illud accidebat, non licere contradicere, atque adeo mentiri propemodum. At possumus unumquodque tum propria ipsius, tum etiam aliorum oratione appellare: [illegible] falsa omnino omnino, tum aliquo etiam ex parte vera, quo pacto octo dicuntur [illegible] dupla decantur. Atque hoc quidem hoc modo dicuntur falsa. Homo vero falsus is dicitur, qui ad huiusmodi orationes proclivus est, easque dare sponte studet, neque alia de causa, sed ob id ipsum: itemque qui aliis talium orationum est effector: quo pacto & res eas falsas esse dicimus, quae falsum imaginationem efficiunt. Unde & [illegible] oratio illa, quae in Hippia [illegible] eundem esse mendacem.

h *Quocirca Antisthenes magna.* Quia oratio simpliciter falsa, nullius rei oratio est, colligebat Antisthenem, omnem orationem, quae de aliquo diceretur, esse propriam illius. Ex qua deinde conclusione suam illam absurdam sententiam concludebat, neminem posse cuiquam contradicere, ac proinde nec mentiri propemodum. Nam, si omnis oratio est propria eius de quo dicitur, nō licebit dicere diversas orationes de eadem re significare. quare cum contradictio dari nō possit nisi diversa de eodem dicantur (nam qui idem de eodem dicunt, nequaquam sibi contradicunt) nemo cuiquam poterit contradicere. Cum autem hi, qui mentiuntur, semper id faciant, ut aliis contradicant, nemo fere mentiri poterit. Sed quanta inscitia haec dicat atq; concludat Antisthenes, facile perspicitur. Primum enim, etsi oratio simpliciter falsa, sine ulla sua propria [illegible] oratio est, ut homo cornua habens, oratio tamen vera de pluribus dici potest [illegible] de uno, ut eo, in quam, quod est se ac primo significat, secundaria vero de aliis, quorum [illegible] secundaria aut per accidens significat, ut definitio hominis de homine, & de Socrate, ut de musico Socrate, & duplum de duobus, & iis quae rationem dualitatis participant, ut de quatuor, sex, octo & numeris, ceterisque aliis paribus. Deinde, etsi non licet de eodem diversa repugnantia dicere, licet tamen diversa de eodem non repugnantia. Praeterea, etsi non licet eodem [illegible] repugnantia de eadem vera dicere; licet tamen unum vere, alterum falso. Adde, ad contradictionem non esse necesse, ut diversa de eodem dicantur (tametsi ex diversorum affirmatione saepe sequatur contradictio) sed ut idem de eodem affirmetur, & negetur. Postremo frequentius dicunt mendacium non contradicendi causa, quam contradicendi. Vere enim dicetur mendacium qui potest contradicendo vera enunciationi proposita, quia vel enunciationi vera tamen contradicit: ut infinitis, non contradicendo, sed attribuendo disparata praedicata, quae non insunt, ut est hoc clarius. Quod ad verba attinet, cum de his verbis illud accidebat [illegible] Antisthenis sententia. Neq; enim ea illatio Aristotelica [illegible] quidam existimant, sed ex Antisthenis desumpta.

Saepius dici mendacium non contradicendi quam contradicendi causa.

i *Homo vero falsus.* Dupliciter ait hominem dici falsum, sive fallacem. Uno, si proclivis sit ad orationes falsas, easque sua sponte fallendi, idque faciat non propter lucrum aut gloriam aut praedam, aut adulationis causa, aut denique ob aliquid aliud, sed ob id ipsum, quia delectatur mendacio. Qui enim alia de causa mendacia fallunt, alio potius nomine, a quo impelluntur ad mendacium, appellandi sunt. Nam qui propter lucrum mentiri solet, potius dicendus est cupidus, quam mendax. & ita tu habet in caeteris. Loquitur enim Aristoteles non de actu, sed de habitu, nec de quacumque determinatione, sed de ea quae a fine ducitur. *Hoc est enim* [illegible] ille in secundo libro de Anima [illegible] ab ipso fine res denominare. Altero modo dici etiam homo falsus sive fallax, sive sit alius auctor ut causa, ut [illegible] falsarum orationum & quaesito sibi sint sophistae & haeretici.

Dupliciter hominem dici fallacem.

k *Unde sit ut oratio illa.* Detegit ex priori significatione hominis fallacis vitium argumentationis illius, qua Hippias Sophista apud Platonem [illegible] eundem esse fallacem, & verū. Hinc enim absurdam conclusionem colligit, quia sumit ex [illegible] propositionem, eum esse mendacem qui mentiri potest. cui propositioni cum adiungit aliam veram, nempe scientem & prudentem

Argumentum fallax Hippiae explosum.

[illegible Greek text]

mendacem, & veracem fallacem. Eumque enim esse mendacem, qui mentiri possit: at hic sapiens & prudens est. Eum [illegible] etiam, qui sponte malum [illegible] meliorem esse putat: quod falsum inductione accipit. Qui enim sponte angit, claudicat, praestantior est eo, qui invitus id facit: quo loco claudicantem appellat eum, qui claudicantem imitatur. Nam, si sponte claudus esset, peiorem esset deterior, quod per eandem morbum accideret.

tem posse mentiri, atque adeo eum maxime id posse facere, qui sapiens est: tandem concludit, eundem esse fallacem & veracem, quod nemini dubium sit, quin prudens & sapiens sit verax. Vitium huius rationis in eo consistit, quod a potentia fallendi non sit habitu & studio appellet hominem fallacem.

In quo peccat Aristoteles idem Hippias ratio. 1 *Eum etiam qui* Ex eadem priori significatione fallacis ostendit, quid peccet ratio altera, qua Hippias eodem loco inducit, meliorem, hoc est, minus malum esse eum, qui sponte peccat, quam qui invitus aliquo coactus. Peccat enim aequivocatione claudicantis, dicit enim praestantiorem esse eum, qui sponte claudicat, quam qui invitus. Vt enim semper haec vera sit, nequaquam est, vero priori parte comparationis accipit claudicantem pro eo, qui claudicantem imitatur: in posteriori autem pro eo, qui vere claudus est. Nam, si in vtraque accipit claudicantem pro eo, qui vere est claudus, aperte falsa esset semper; quandoquidem qui data opera se claudum faceret, deterior esset eo, qui id invitus pateretur. Quamuis simpliciter esset claudus volens, ut voluntario mendax, vt enim mendax voluntarius, & qui non alium ob causam mentitur, nisi quia mendacijs delectatur, peior est iis moribus eo, qui quandoque [illegible] coactus fecit, ita qui si claudum faceret, peior esset moribus eo, qui vel [illegible] vel ab alio fieret claudus, ut qui & in operibus & in moribus haberet vitium naturae repugnans. Vitium autem Aristoteles vocat *sponte*, quia vitia voluntaria in peruersa [illegible] affectionis aliquid, quod contra naturam [illegible] admodum proprie dicuntur vitia morum.

Mendax voluntarius peior coacto.

Κεφ. λʹ.

Tex. 35. [illegible Greek text]

Cap. XXX.

Tex. 35. Accidens dicitur id, quod inest alicui quidem, & vere dicitur, non tamen aut necessario, aut maiore ex parte: ut si quis plantam fodiens fodiens, thesaurum invenerit. Itaque thesaurum invenire accidens est [illegible] quod neque ex necessitate aliud ex hoc, aut hoc post hoc, sequitur: neque saepe ut plurimum [illegible]. Atque etiam album musicum aliquem, [illegible], quia neque [illegible] ex parte eventum accidens illud appellamus. Quare cum aliquid inest, & alicui, atque horum [illegible], [illegible] etiam

CAPITIS XXX. EXPLANATIO.

Accidentis significationes. A *Ccidens dicitur id.* Exponit hoc loco [illegible] accidens, itaque duas significationes [illegible], quas [illegible] iis [illegible] quae [illegible] significatio [illegible] accidentia significatio [illegible], quae per se [illegible] [illegible] pertinent.

b *Quare cum aliquid.* Declarat naturam accidentium primi generis, docetque illa esse [illegible], quae sunt determinata quod sit, quando [illegible] & [illegible] tempus [illegible] causam. Oppositae conditiones [illegible] accidentium posteriori generi [illegible] quoad locum & tempus, & habent causam certam & determinatam, per quam sunt subiectis connexa. Quo loco admonet primum, accidentia posterioris generis dici accidentia per accidens, posterioris autem accidentia per se. Deinde non [illegible] quia per se [illegible] rei, ut hoc loco [illegible] verbo *per se*, [illegible] necessitate, sed satis esse, si [illegible] propensione naturae, aut [illegible] cum [illegible]

Accidentia per accidens. Accidens per se quodnam accidat.

que [illegible]

quibus conveniunt, [illegible] non semper [illegible], sed etiam saepius impediuntur [illegible] propter quandam [illegible], quae causam impediunt, [illegible] Aliud autem [illegible] propter ea, quae non [illegible] ut [illegible] Aliud vel etiam [illegible] quae [illegible] & [illegible] Unde colligere, non omnia accidentia, quae [illegible] in primo genere accidentium, sed quae conveniunt [illegible] Unde patet, [illegible] explicationem [illegible] de indeterminatione causae. Nam [illegible] quod conveniat semper certam causam, in ea, quae [illegible] per [illegible] aliquando impediri possit, quo pacto conveniat [illegible] propter [illegible] alia plera que.

ἢ νῦν. ὥστ' οὐδὲ αἴτιον ὡρισμένον οὐδὲν τοῦ συμβεβηκότος, ἀλλὰ τὸ τυχόν· τοῦτο δ' ἀόριστον. συνέβη τῳ εἰς Αἴγιναν ἐλθεῖν, εἰ μὴ διὰ τοῦτο ἀφίκετο ὅπως ἐκεῖ ἔλθῃ, ἀλλ' ὑπὸ χειμῶνος ἐξωσθεὶς ἢ ὑπὸ λῃστῶν ληφθείς. γέγονε μὲν δὴ καὶ ἔστι τὸ συμβεβηκός, ἀλλ' οὐχ ᾗ αὐτὸ, ἀλλ' ᾗ ἕτερον. ὁ γὰρ χειμὼν αἴτιος τοῦ μὴ ὅπου ἔπλει ἐλθεῖν. τοῦτο δ' ἦν Αἴγινα. λέγεται δὲ καὶ ἄλλως συμβεβηκός, οἷον ὅσα ὑπάρχει ἑκάστῳ καθ' αὑτὸ μὴ ἐν τῇ οὐσίᾳ ὄντα, οἷον τῷ τριγώνῳ τὸ δύο ὀρθὰς ἔχειν. καὶ ταῦτα μὲν ἐνδέχεται ἀΐδια εἶναι, ἐκείνων δὲ οὐδέν. λόγος δὲ τούτου ἐν ἑτέροις.

etiam, & aliquando, quicquid fuerit quidem, sed non hoc propter hoc, aut hoc tempore, aut hoc loco, accidens erit. Itaque accidentis nulla est determinata causa, sed fortuita, quae indefinita est. Accidit ut quis in Aeginam venerit, si non ea de causa illuc appulit, ut illuc veniret, sed a tempestate pulsus, aut a praedonibus captus. Accidit itaque et existit accidens, verum non ratione sui, sed ratione alterius. Tempestas enim in causa fuit, ut illuc appelleret, quo non navigabat, hoc autem erat Aegina. Dicitur & aliis modis accidens, quaecumque per se cuiquam insunt, nec sunt in substantia, quo pacto inest triangulo duos angulos habere rectos. Atque haec quidem sempiterna esse possunt, illorum autem nullum. Cuius ratio alio loco traditur.

8 *Dicitur aliis modis.* Tradit posteriorem significationem accidentis, quae ex dictis patet, ea [illegible] posse esse sempiterna, non dicit omnia esse sempiterna. Cur autem haec possint esse sempiterna, illa vero minime, ex alio loco petendum esse ait. Quibus verbis lectorem remittere videtur ad librum Physicorum secundo capite 4. & seqq. ubi de casu & fortuna disputatur, itemque ad librum Resolutoriorum priorum, ubi ex contingentibus causis nihil necessarium demonstrari ostenditur.

FINIS OPERIS.

INDEX

RERVM ET VERBORVM IN VOLVMINIS HVIVS TOMO POSTERIORE INPRIMIS MEMORABILIVM LOCVPLETISSIMVS, & accuratissimus: vbi numerus, paginam; litera vel literæ, paginæ quotam partem significant. Nota, nos & hîc literis ob maiusculárum penuriam minusculis vti coactos esse.

A.

B

Parti-

R

INDEX.

FINIS.

IMPRESSVM FRANCOFVRTI AD MOENVM
typis Ioannis Saurij, impensis Ioannis Theobaldi Schon-
vvetteri, & Lazari Zetzneri.

Anno M. D. XCIX.